

(3) మన దేశమునందున్న అన్ని వర్గాలను

శ్రీ సుమోచన పాద్యముల పరిభాషణకు తలపెట్టి, నిత్యమేతరుల ఆశీర్వాద
పలంకల్ల, నునకేపాల బద్ధరాభిరామాలవలల విద్యార్థికి లభ్యమవు నట్లును బ్రాహ్మ
మొదలైన షాస్త్రజ్ఞుల సాక్షికముతో, కులమువలె వాస్తవ్యులగా ఉంచగల స
మయమునా నిం బానెట్లు చేసితిని.

మౌ విద్యార్థుల కల్పితమును అభిమానులగు మాతృక విద్యార్థి ఇందలి ప్రకరణం అన్నియు మీ స్వల్పలక్షణములనుగాని యని యదాగమగ్నము. కాదు. మహాకవుల ప్రముఖ గ్రంథాలను పరిశోధించిన లోచించిన సారాలంకారము ఏర్ప, పేర్ప, కూర్పులయే నేను చేసినవిని. ఇందేమైనా లోపములు జరిగినయితే మఱల అవి నా స్వల్పలక్షణములవలన జరిగినవియ్యన నని మనము స్వల్పమున నానమున.

[illegible]

ఈ కాలమునందు వివాహము మానవ ముష్టిని అర్థ ప్రాప్తమునకును ప్రాప్త
 మునునకు నా కాలమునందు మానవము నుండు ప్రాప్తమునకును కాలమునందు
 ప్రాప్త ప్రాప్తమునందు మానవమునందు ప్రాప్తమునందు ప్రాప్తమునందు
 మానవమునందు ప్రాప్తమునందు మానవమునందు ప్రాప్తమునందు
 మానవమునందు ప్రాప్తమునందు మానవమునందు ప్రాప్తమునందు

మేళాప్రాసాదము వంద్రజుల మనున హేమం హేమాలవంటి ప్రాశస్త్యము
 కన్పించుచున్నది. ఎంతయిది విప్లవము నుజ్జ్వలమునకు దీర్చును, కోర్కె
 తీరినట్లును. ఇది ప్రాశస్త్యమును, ప్రాశస్త్యమును, అభివృద్ధియును
 నను గొనగలను బాంధవ్యమును. ప్రకరణములు అభివృద్ధియును కలదును.
 చేర్చవలసి విధించుట, విధించుటను చేర్చుట సంభవించుచున్నది. ఏది యిట్లు
 జరిగినది విధించుట మా హాసకమును. ఇందలి గుణాలనే గ్రహించి హాసమును
 విధించుటను ఇది దీర్చుటను.

ఈ గ్రంథసంకలనమున విషయసేకరణమునకు పెక్కు అనుగ్రంథాలు, శ్రుతి స్మృతి పురాణాదిహాసాలు, సాహిత్యగ్రంథాలు, నీతికావ్యాలు, కవుల దర్శితలు, సంస్కృతనిఘంటువులు మొదలగు ప్రమాణగ్రంథాలు ఎంతగానో సాయపడినవి. తెక్కకు మిక్కిలిమగు గ్రంథములపేర్లు, రచయితలపేర్లు చెప్పటవల్ల క్షిప్రముగా మనస్సని యెంచి వాని నిట పొందుపఱచజాలక, ఆ యా గ్రంథకర్తలపట్ల త్రికరణ శుద్ధిగా నా కృతజ్ఞతను వెల్లడించుకొనుచున్నాడను.

తెలుగు లోకోత్తులు, తెలుగుకవుల సంగ్రహచరిత్ర, తెలుగుసామెతలు, నీతులు - హితోపదేశములు అను ప్రకరణముల విషయసేకరణమందును, చిత్తుప్రతులను సాపుగా వ్రాయుటయందును నాకు చేదోడుగా పనిచేయుచువచ్చిన నా సత్కుర్బ పుత్రుడు కళాశాలావిద్యార్థి చి. సుబ్బారావునకు వాణి సర్వదా జిహ్వగ్రమున నుండి వానికి సర్వతోముఖాభివృద్ధి నొసఁగుగాక యని దీవింతును.

విద్యార్థి కల్పతరువుయొక్క గంతుభాగములలో 38 ప్రకరణములు మిక్కిలి సంగ్రహముగా నిమిడ్చి వ్రాయఁబడినవి. సమగ్రముగా వ్రాయవలెనన్న 38 గ్రంథములుగా తయారుచేయవలసి యున్నదిగదా! కాబట్టి పుస్తకమయొక్క అభివృద్ధి నభిలషించెడు శ్రీ పంతులుగారు ఇంకను అవసరమునుబట్టి కొంతవిషయమును చేర్చుచు రావలెను.

విద్యార్థికల్పతరువు అష్టాక్షర శరమితము కొన శ్రీయఃపతికి అభిమాన పాత్రమగుట నిశ్చయము. విద్యార్థికల్పతరువు మొక్కనాటినది శ్రీ వేంకటేశాశ్రీ. వశపఱచుకొన్నవారు శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారు. విరివిగా ఎరువులు గరభరాచేసి అల్లారుముద్దుగా పెంచుకొనుచున్నవారు శ్రీ వేంకట రామయ్యపంతులుగారు. మువ్వరము వేంకటేశ్వరస్వామి భక్తులమేకదా!

భాషాపోషణయే పరమావధిగాఁ బెట్టుకొన్న శ్రీ వేంకటరామయ్య పంతులుగారిని, వారి ఆత్మీయులను, శ్రీ పాలంకయ్యగారు, శ్రీ వేంకట శేషయ్యగారు, శ్రీ వేంకటాచార్యులుగారు వగైరా ప్రధానాతిథిగోటిని ఇతోధికాయురారోగ్యైశ్వర్యములతో వర్ధిల్లునట్లు దీవింపుమని శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరు నవవరతము ప్రార్థింతును.

ఇట్లు
బుధజన విధేయుడు.
రచయిత.

అనుక్రమణిక

1.	అలంకారములు	...	...	1
2.	కావ్యగుణాద్య ప్రకరణము	...	...	57
3.	తర్క-సంగ్రహము	...	...	79
4.	తత్వములు - వానిమాపాంతరములు	...	...	110
5.	సంస్కృత న్యాయములు	...	...	157
6.	సుభాషితములు	...	...	222
7.	తెనుగు పామిరాలు	...	...	329
8.	తెనుగు లోకావృత్తులు	...	...	385
9.	నీతులు - ఉపదేశాలు	...	...	484
10.	సంస్కృత కవులు	...	...	498
11.	తెనుగు కవుల సంగ్రహ చరిత్ర	...	...	587
12.	అధునికాంధ్ర రచయితల (కవుల) సంగ్రహచరిత్ర	...	...	708

“రాజేంద్ర సుకవి స్థాపిత
... పూర్ణ కోశ సమశ్రయః”

విద్యార్థి పోల్క తరచు

ద్వితీయ సంపుటము

అ ల ల క ర ము లు

(Figures of Speech)

హాసములు మున్నగు పలుకారములు (నగలు) మునుజాలకు నందిము గూర్చున్నట్టి కావ్యసంస్కృతికి అలంకారములు శోధన గూర్చున్నా.

అలంకారములు పలుకారములు: (1) శబ్దాలంకారములు, (2) అర్థాలంకారములు. శబ్దము నాశ్రయించి యుండునవి శబ్దాలంకారములు. అర్థము నాశ్రయించి యుండునవి అర్థాలంకారములు.

శబ్దాలంకారములు

1. నృన్ద్రనుస్రూపము, 2. శ్లోకానుస్రూపము, 3. లాటానుస్రూపము, 4. అంబిన్ద్రనుస్రూపము, 5. యామాము, 6. ముక్తిపదగ్రస్తము. వీనినే కొందఱు శబ్ద చిత్రములని వాడుదురు.

1. వృత్త్యనుస్రూపము:— ఒకటిగాని, అంతకుమించిగాని పాల్లులు పేర్లు మాన్యు వచ్చుట వృత్త్యనుస్రూప మనబడును.

ఉ. అడవివనంబు కడవడి లాను, నడిగిని తనంబునుడ నురవడ నడి నడు యుడుగును.
[ఇటులు డ, కి, డా, నా లాను వర్ణములు పాఠములు లుపయోగింపబడినవి.]

2. చేకానుస్రూపము:— గెండునీ పాల్లులు నరకులు అర్థభేదముతో పేర్లుపేర్లు వచ్చిననుడేక శ్లోకానుస్రూప మగునా.

ఉ. కానఁ గానమునఁ గునఁగు గునఁగు.
అ. కెండుగ్ని పర్వము.

[పై పాల్లములలో 'కాన', 'గున'లు, వర్ణ భేదమునఁ బాడఁబడిన మూల మరల వచ్చినవి 'కొన'న 'శేకానుస్రూప' మాయైనవి.]

3. లాటానుప్రాసము:—ఒకే అర్థముగల పదములను తాత్పర్యభేదము గలుగునట్లు మరల మరల జెప్పినచో లాటానుప్రాస మగును.

ఉ. సురరక్షకుని జాచు చూడ్కులు చూడ్కులు

శేషకాయకి మ్రొక్కు శిరము శిరము.

[ఇచ్చట చూడ్కులు, శిరము అను పదములు రెండేసి మాన్లు ప్రయోగింపఁ బడినవి. అర్థములో భేదము లేకున్నను, భావమున మార్పు కల్గినది. మొదటిసారి వచ్చినపుడు చూపులు, తల అను నర్థము బోధయగును. రెండవసారి వచ్చినపుడు ధన్యములగు చూపులు, ధన్యమైన తల అనెడు భావభేదము కల్గినది. కాన లాటాను ప్రాస మయ్యెను.]

4. అంత్యప్రాసము:—పాదాంతమునఁగాని, సమాసాంతమునఁగాని వరుసగా ప్రాసాక్షరములున్నచో నంత్యప్రాస మగును.

ఉ. ....కాంచె దండకా

రణ్యము సిద్ధసంయమి విరాజిత చారు తపోనుజాత స

త్పణ్యము నిర్మలాంబు వర పుష్కర పూర్ణ సరోవరణ్యమున్.

5. యమకము:—వచ్చిన పదములనే అర్థభేదముతో మరల మరల బ్రయోగించుట యమక మనఁబడును.

ఉ. ఆ సైనిక నికాయములోఁ గాయంబు గాయంబు గానివాఁడు లేడు.

[ఇచ్చట 'కాయంబు' అను పదము అర్థభేదముతో మరల మరల వాడఁబడినది. ఛేకానుప్రాసమునకును, యమకమునకును కొలదిభేదము మాత్రము కలదు. యమకము నందుగల అక్షరముల సమాహము మరల మరల వచ్చుటలో వ్యవధానము ఉండవచ్చును. ఛేకానుప్రాసమునకు అట్టి వ్యవధానము పనికిరాదు.]

6. ముక్తపదగ్రస్తము:—ఒక పాదము చివరఁగాని, వాక్యము చివరఁగాని ఉచ్చరించి విడిచిన పదమునే అవ్యవధానముగా రెండవ పాదము లేక వాక్యము మొదటఁ బ్రయోగించినచో ముక్తపదగ్రస్త మగును.

ఉ. శ్రీరాజ న్మఖ సారస । సారస భవ ముఖ్యదేవ సన్నత చరణా.

ఉ. ఆమె ముఖము చంద్రుని అందము చూపు. చూపు తూపులను మించును.

మించును శరీరకాంతి తిరస్కరించును.

[ఇచ్చెట వాంఛ, మోఁఁప, మిందును అను పదములు ఒక సామాన్యమున (వాచ్యతామయము) కలదు. ఇట్టి కలదన సామాన్యభావము (వాచ్యతామయము) అవ్యవధానముగా మనల గ్రహించుటచేసితిమి.]

అ ర్థ అంశ ర్థములు

1. ఉపమానరూపము:— ఉపమానమునకును, ఉపమేయమునకును మనోహరముగ సాదృశ్యము చెప్పబడినందులకు అది ఉపమానరూపముగను.

[ఉపమేయము, ఉపమానము, సమానధర్మము, ఉపమానాచకము అను నాములు ఉపమానరూపమునకు ముఖ్యమైన అంశములు. ఈ నాల్గింటిని విరుదాక్షిప్తముగా పూర్వోపమములుగను. ఇట్లే నాల్గింటిలో నేని లోపించినను లుప్త్యోపమములుగను. (1) వర్ణరసవలంకరి, ప్రస్తుతిముఖ, ఉపమేయము. (2) వర్ణరసవలంకరిగాని సమానముగను, అప్రస్తుతిముఖముగను. (3) ఉపమేయోపమానములయందుగల సాదృశ్యము సమానధర్మము. (4) లోకము, వంశము, కుటుంబము, వృత్తి, విద్య, ముదిలగు పదములలో కేరముగని ప్రస్తుతమునకును ఉపమానముగను. ఉపమేయమునకు ప్రస్తుతిముఖ, ప్రస్తుతిముఖ, వర్ణము, విషయము అను నాములయందు కలదు. ఈ నాల్గు ఉపమానములకు అప్రస్తుతిముఖ, అప్రస్తుతిముఖ, విషయము అను నాములు కలదు.]

(1) పూర్వోపమము:— ఉపమానమునకును ఉపమేయమునకును సమానధర్మముగను.

[ఇందు ఉపమానమునకును ఉపమేయమునకును సమానధర్మముగను ఉపమానము. ఉపమానోపమేయములందుగల సమానధర్మము అందము సమానధర్మము. ఉపమానము ఉపమానము. ఉపమానము ఉపమానము. ఉపమానము ఉపమానము.]

ఉ. కీర్తిస్తే! నీకీర్తి వంశముల అకౌశలములందు మునుగుచున్నది.

[ఇచ్చెట వాంఛ యుపమానము. కీర్తి యుపమేయము. ఈ రెండింటియుగల సమానధర్మము అప్రకృతముగాను. ఉ. ఉపమానము.]

(2) లుప్త్యోపమము:— ఉ. ఉపమానమునకును ఉపమేయమునకును సమానధర్మముగను.

[ఉపమానము, ఉపమేయము, ఉపమానాచకము అను నాములు ఉపమానమునకు ముఖ్యమైన అంశములు. ఈ నాల్గింటిని విరుదాక్షిప్తముగా పూర్వోపమములుగను. ఇట్లే నాల్గింటిలో నేని లోపించినను లుప్త్యోపమములుగను. (1) వర్ణరసవలంకరి, ప్రస్తుతిముఖ, ఉపమేయము. (2) వర్ణరసవలంకరిగాని సమానముగను, అప్రస్తుతిముఖముగను. (3) ఉపమేయోపమానములయందుగల సాదృశ్యము సమానధర్మము. (4) లోకము, వంశము, కుటుంబము, వృత్తి, విద్య, ముదిలగు పదములలో కేరముగని ప్రస్తుతమునకును ఉపమానముగను. ఉపమేయమునకు ప్రస్తుతిముఖ, ప్రస్తుతిముఖ, వర్ణము, విషయము అను నాములయందు కలదు. ఈ నాల్గు ఉపమానములకు అప్రస్తుతిముఖ, అప్రస్తుతిముఖ, విషయము అను నాములు కలదు.]

యందురు. ఇట్లే వాచకలుప్త, ధర్మవాచకలుప్త, వాచకోపమాయలుప్త, ఉపమానలుప్త, వాచకోపమానలుప్త, ధర్మోపమానలుప్త, ధర్మోపమానవాచకలుప్త అనువానిని ఊహించుకొనవలెను.]

2. అనన్యయాలంకారము:— ఒక వస్తువునే ఉపమానముగాను, ఉపమేయముగాను చెప్పటం అనన్యయము.

ఉ. వారిధికి వారిధియే సాటి. మేరునగమునకు మేరునగరమే సాటి. చంద్రునివలె చంద్రునివలె గాంతిమంతుడు.

[ఇచ్చట వర్ణింపదగిన సముద్రము, మేరుపర్వతము, చంద్రుడు అనువానికి సముద్రము, మేరుపర్వతము, చంద్రుడు సాటిగాఁ జెప్పబడినవి. సముద్రము ఉపమానముగాను, ఉపమేయముగాను జెప్పబడినది. మేరునగమునందు, చంద్రుని యందు ఉపమానత్వము, ఉపమేయత్వము కూడ నిరూపింపబడినవి. సముద్రముతోడను, మేరుపర్వతముతోడను, చంద్రునితోడను పోల్చుచుదగినంత గొప్పవస్తువులు లేనందున వానికి అనే సాటియని చెప్పబడినది. వర్ణింపవలసిన వస్తువును దానితోడనే పోల్చుట అన్వయింపదుకాన అనన్వయమును పేరు ఈ యలంకారమునకు తగియనన్ని.]

3. ఉపమేయోపమానంకారము:— రెండు పదార్థములలో మొదటిది దానిని ఉపమేయముగాను, రెండవదానిని ఉపమానముగాను వర్ణించి, వానినే మరల మార్చి ఉపమేయమును ఉపమానముగాను, ఉపమానమును ఉపమేయముగాను జెప్పటంను ఉపమేయోపమానంకారము యనదగును.

ఉ. ఆమె ముఖమునకు చంద్రుడు సాటి. చంద్రునకు ఆమెముఖము సాటి. ఆకాశము జలమునలె నున్నది. జలము ఆకాశమునలె నున్నది.

[ప్రతిపక్షములలో మొదటిదానియందు ముఖమును బోల్చుటకు చంద్రుడు, చంద్రుని బోల్చుటకు ముఖము ఉపమానముగా గ్రహింపబడినది. చంద్రునితోఁ బోల్చబడిన ముఖము, ముఖముచే బోల్చబడిన చంద్రుడు ఉపమేయములయ్యెను. ఈ విధముగాఁ బరస్పరము ఉపమానోపమేయము లయ్యెను. వీనిని బోల్చి చెప్పదగిన మూడవపదార్థము లేదని బోధపడును. అట్లే ఆకాశమునకు జలముసాటి, జలమునకు ఆకాశము సాటి అని చెప్పటంచే ఉపమానము ఉపమేయముగాను, ఉపమేయము ఉపమానముగాను మార్చి చెప్పబడినట్లు కలుగును.]

ప్రతిపాలంకారము:— ఇది అయిదు విధములు.

(1) లోకమునఁ బ్రసిద్ధమైయున్న యుపమానమును ఉపమేయముగఁ జెప్పటం.

ఉ. ఆ మా మొగముతో చంద్రుడగు సమానాదం. ఆ మా కనుగవతో నల్లకలువ,
సాదనతో హంసగవనము పాటివచ్చును.

[ఇచ్చట ఉపమానములగు ప్రసన్నములైన చంద్రుడూ, నల్లకలువ, హంస
గవనము ఉపమోచుములగు శైవ్యులడిసినవి. ఉపమోచుములగు శైవ్యులడిసిన ముఖము,
నలుగవ, నాడతో ఉపమానములగు గాఢ పుష్పములడిసినవి. ఇది మొదటి ప్రశీషము.]

(2) ఉపమానములు ఉపమోచుముగ గ్రహించి ఉపమోచుమును
తిరస్కరించుట.

ఉ. పీనుఖమో! గర్వపథనము. నీతో పాటివచ్చు చంద్రుడ హంసాదంబులే.
ఓ కాంతా! నీ సోగకనుగర మాచుకొని గర్వంపకు. నల్లగలుకలు పరస్పర
తండు గలవులే.

[ఇచ్చట ప్రసన్నోపమానముగు చంద్రుడను తిరస్కరించుటచేత ఉపమోచుముగు
ముఖము తిరస్కరింపబడినది. అట్లే నల్లగలువలచే సోగకనుగర తిరస్కరింపబడినది.
ఇద్దరిందన ప్రశీషము.]

(3) ఉపమోచుస్తోత్ర స్తుత్యమునుబట్టి ఉపమానమును నిరసించుట.

ఉ. ఓ చంద్రుడా! నేనే నీకొప్పులినవి గర్వంపకు. నిన్ను పొందినది కాంతి
ముఖ మున్నది నన్ను.

ఓ. కాలహూట విషమో! నీ నీల యాగర్వము! సాధుజనులను హింప
చేయగల ఖలవాక్యము నీకు తీసిపోదు నన్ను.

[ఈ క్రివాక్యములతో ఉపమోచుములైన ముఖము, ఖలవాక్యము తనువాని
గురుత్వస్థితినబట్టి ఉపమానములగు చంద్రుడను, కాలహూటవిషము తిరస్కరింప
బడినది. ఇది మూడవ ప్రశీషము.]

(4) ఉపమానమువలన గలిగెడు ప్రయోజనము ఉపమోచుము
వల్లనే నీలుగుటచేత ఉపమానముతో బనిలేదని చెప్పుట.

ఉ. ఓ కాంతా! నీ ముఖవర్చన మగు మండగా చంద్రోదయముతో బనియేమి?

[ఇచ్చట ఉపమానముగు చంద్రోదయమువలన యుపయోగము ఉపమోచుముగు
కాంతాముఖవర్చనమువల్లనే నీలుగుటచే చంద్రోదయముతో పనిలేదని చెప్పబడి
నందున నాల్గవ ప్రశీష మయినది.]

(5) ఉపమోచుమునకు ఉపమానము సాటి కాదనుట.

ఉ. ఓ రమణీ! నీ ముఖముతో చంద్రుడను సాటివచ్చునని చెప్పుట నేరియని
తనకు కాని నలుకాదు.

[ఇచ్చట సుప్రసిద్ధమైన (ఉపమేయముతో) 'కాంతా ముఖముతో' (ఉపమేయమునకు) చంద్రునకు సామ్యమే కుదురలేదని చెప్పినందున అయిదవ ప్రతిపక్షము.]

5. రూపకాలంకారము:— ఉపమేయమునందు ఉపమానముయొక్క

రూపము నారోపించుట.

ఉ. ముఖచంద్రుడు మందహాసచంద్రికలను గాయచున్నాడు.

[ఇచ్చట ఉపమేయములగు ముఖము, మందహాసము అనువానియందు ఉపమానములగు చంద్రుడు, చంద్రిక అనునవి క్రమమున ఆగోసింపబడినవిగాన రూపక మయ్యెను.]

రూపకము రెండు విధములు:— (1) అభేదరూపకము (2) తాద్రూప్య రూపకము.

అభేదరూపకము మూడు విధములు:—(1) న్యూనాభేదరూపకము.

(2) అధికాభేద రూపకము (3) అనుభయాభేద రూపకము.

తాద్రూప్య రూపకము మూడువిధములు:—(1) న్యూనతాద్రూప్య రూపకము (2) అధికతాద్రూప్య రూపకము (3) అనుభయా తాద్రూప్యరూపకము.

(1) న్యూనాభేద రూపకము— ఉపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనత చెప్పుట.

ఉ. కాంతయందు కనకమందు కోరిక విడిచినవాడు, మనుజురూపము నాల్పిన పరమశివుడు.

[ఇందు పరమశివునకును, మనుజునకు భేదములేనట్లు వర్ణింపబడినది. కాని మానవాకృతి తాల్పియుండుట యొక్కటే న్యూనతగాఁ జెప్పబడినది.]

(2) అధికాభేద రూపకము:—ఉపమానముకంటె సుపమేయమునందు దధికత చెప్పుట.

ఉ. ఈ రాజు నిండు పౌరుషముగల యీశ్వరుడు.

[ఇచ్చట ఉపమానముగు ఈశ్వరుడు అర్థవారీశ్వరుడగుట నిండు పౌరుషము లేనివాడనియు, రాజు నిండు (మగతనము) పౌరుషముకలవాడనియు ఉపమేయమునం దాధిక్యము చెప్పబడుటచే నధికాభేదరూపక మయ్యెను.

(3) అనుభయాభేద రూపకము (సమానాభేదరూపకము):— ఉపమానముకంటె సుపమేయమునందు హెచ్చుతగ్గులను

జెప్పక సమత్వమును జెప్పట. [అనుభయము = ఉపమానోప
మేయములందు హేచ్ఛుతగ్గులు లేకుండుట.]

ఉ. ఈ గాజా పురసంహరికుండగు నీశ్వరచందా.

[ఇచ్చి వాక్యమున ఉపమేయమగు గాజానందము, ఉపమానమగు ఈశ్వరచందము
పురసంహరికత్వభగ్గమున హేచ్ఛుతగ్గులు లేనట్లు చెప్పటచే సమానాశ్చేద రూపక
మయ్యెను.]

(4) న్యూనతాద్రూప్య రూపకము:— ఉపమానముకంటె నుప
మేయమునందు న్యూనతను జెప్పట.

ఉ. వ్యాసుడు ఫాలమున కన్ను లేని రెండవ పరమేశ్వరుడు.

[ఇచ్చట వ్యాసునియందు పరమేశ్వరత్వము ఆగోపింపబడినది. వ్యాసుడు
పరమేశ్వరస్వరూపుఁ డనుటచే తాద్రూప్యము సిద్ధించినది. కాని మాండవకన్ను లేదని
చెప్పటచే తాద్రూప్యమునందు న్యూనత వెల్లడియయ్యెను. గాన న్యూనతాద్రూప్య
రూపక మయ్యెను.]

(5) అధికతాద్రూప్యరూపకము:— తాద్రూప్యరూపకమునందు
ఉపమానముకంటె నుపమేయమునందు అధిక్యము చెప్పట.

ఉ. నల్లనికొంఱు కీని హాలాహలవిషముకంటె చంద్రద్రవిషము మించును.

[రాహువు చంద్రద్రవిషమును ముంగిలియ నట్టిగాని నినుదొప్పకొనఁబాలక క్రక్కి
వేసెను. హారుడు హాలాహలమును ముంగిలియ నట్టికఁ ద్రుక్కిఁదాచెను. ఇందు
ఉపమానమైన హాలాహలముకంటె ఉపమేయమగు చంద్రద్రవిషము మించునని అధిక్యము
చెప్పటచే అధికతాద్రూప్యరూపక మయ్యెను.]

(6) అనుభయతాద్రూప్యరూపకము(సమానతాద్రూప్యరూపకము):-
ఉపమానోపమేయములకు హేచ్ఛుతగ్గులు జెప్పక సమత్వ
మును జెప్పినచో సమానతాద్రూప్యరూపక మగును.

ఉ. ఓ కుకమా ! నవమన్మథుని శ్రీకృష్ణుని జూచితివా ?

[ఇచ్చట శ్రీకృష్ణునకు మన్మథునకు భేదమున్నను, నవమన్మథుఁడని పేర్కొనఁ
బడుటచే శ్రీకృష్ణునందు మన్మథత్వము ఆగోపింపబడినది. ఉపమేయమైన కృష్ణుని
యందుఁగాని, ఉపమానమగు మన్మథునందుఁగాని న్యూనతాధికత్వములు కన్పించుట
లేదు గావున అతిభయ (సమాన) తాద్రూప్యరూపక మయ్యెను.]

6. పరిణామాలంకారము:—ఉపమానము స్వతంత్రముగా గానవ్వ సాధకము గాఁజాలక ఉపమేయముగా మాత్రే ఫలసిద్ధి పొంది నట్లు వర్ణించుట పరిణామాలంకారమగును.

[ఉపమేయము ఉపమానముగా మాత్రేనట్లు వర్ణించుట యావకము. ఉపమానము ఉపమేయముగా మాత్రేనట్లు వర్ణించుట పరిణామము.]

ఉ. లతాంగి వికసించిన నేత్రపద్మములతో భూసునుని జూచెను.

[ఇచ్చట పద్మమనెడి యుపమానము స్వయముగఁ జూడఁజాలనందున నేత్ర రూపమైన ఉపమేయముతోఁ జేరి కన్నులు చేరువలసిన పీఠికాకార్యమును పద్మములో చేసినట్లు వర్ణింపఁబడుటచే పరిణామాలంకారమయ్యెను.]

7. ఉల్లేఖాలంకారము:—పెక్కు-ధర్మములు గల వస్తువును ఆ యా ధర్మముల ననుసరించి పలువురు పలురీతులుగాఁ దలఁచుటయు, ఒకఁడే యనేకరీతులుగా నుల్లేఖించుటయు నుల్లేఖాలంకార మగును.

ఉ. (1) ఆ రాజును స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షమును గాను తలఁచిరి.

(2) ఆ రాజును దానయనఁ గల్గెననిగాను, బుద్ధియందు బృహస్పతినిగాను తలఁచిరి.

[మొదటివాక్యమున అందము, ఈవి అను గుణములనుబట్టి రాజును స్త్రీలు, యాచకులు (పలువురు) పలువిధముగాఁ దలఁచుటచేతను, రెండవవాక్యమున రాజును తానొక్కఁడే దానశీలము, బుద్ధివిశేషము అను వానినిబట్టి పెక్కువిధములగాఁ దలఁచుటచేతను ఉల్లేఖాలంకార మయ్యెను.]

స్మృతిమదలంకారము:—ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూడఁగానే సాదృశ్యమువలన మఱియొకటి స్మృతికి వచ్చుట స్మృతిమదలంకారము.

ఉ. చంద్రబింబమును జూచినపుడెల్ల ప్రియురాలిముఖము స్మరణకు వచ్చుచున్నది.

ఇచ్చట ఉపమానమైన చంద్రబింబమును జూచినపుడు పోలికను బట్టి ఉపమేయముగు ప్రియురాలి మొగము తలఁపునకు వచ్చినట్లు వర్ణించుట స్మృతిమదలంకార మయ్యెను.

9. భ్రాంతిమదలంకారము:— ఒక వస్తువును జూచినప్పుడు సాదృశ్యముచే దానియందు మఱియొక వస్తువను భ్రమ కలిగెనేని భ్రాంతిమదలంకార మగును.

ఉ. తుమ్మదను సదృశమనుకొని ఆమె ముఖముపై వ్రాలఁజొచ్చినవి.

[ఇచ్చట ఉపమేను మైన ముఖమనుకొని వానిచుండు వద్యశ్వభ్రాంతి చెంది నట్లు వర్ణింపఁబడినందున భ్రాంతిమదలంకార మున్నది.]

10. సందేహాలంకారము:— ఒక వస్తువును జూచినప్పుడు సామ్యమును బట్టి యని యెందుమూఁడు వస్తువులలో నేదై యుండునో యను సందేహము కలుగినది సందేహాలంకార మగును.

ఉ. ఆతఁడు వసంతుడో! కంఠుడో!

[తాను జూచిన వురుసుఁడు విక్కిలి సుందరుఁడగుటచే వసంతుడో, కంఠుడో యను సందేహము కలిగినందున సందేహాలంకార మున్నది.]

11. అవహూత్యలంకారము:— ఇది యాఱు విధములు :

(1) శుద్ధావహూతి:— వర్ణింపఁదగిన వస్తువును మఱుగుపఱచి దానిని మఱియొక వస్తువుగా నిర్ణయించుట అవహూత్య మగును.

ఉ. ఆ కనఁబడునది కౌంతయొక్కనుఖముకొడు, శరశ్శూర్పి మాచంద్రబింబము.

[ఇచ్చట వర్ణింపఁదగిన నుఖమునందలి ధర్మమును గప్పిపైచి తత్సదృశమైన శరశ్శూర్పమునందలి పూర్ణమనాటి చంద్రబింబము అచ్చట ఆరోపింపఁబడిన గాన శుద్ధావహూతి యయ్యెను. ఈ క్రింది ఉదాహరణములు చూడుము.]

ఉ. ఆ ప్రకాశించునది చంద్రబింబము కొడు - ఆకాశగంగలోని సువర్ణములము.

ఇది కొమ్మకొడు - బంగారుబొమ్మ.

[వీని వివరణము పైతము పైదానివలెనే చూచుకొన నగును.]

(2) హేత్వవహూతి:— వర్ణింపఁదగిన వస్తువునందలి ధర్మమును హేతుపూర్వకముగా మఱుగుపఱచి దానియందు వేతొక వస్తుధర్మమును ఆరోపించుట హేత్వవహూతి యగును.

ఉ. నేడిమి కలదు గాన నిది చంద్రబింబము కొడు. రాత్రియందు వెలుగుచున్నది గాన సూర్యు బింబమును గాదు. విరహములను బాధించుటకై సుమద్రమునఁ బుట్టిన బడరావలము.

[వేడిమి చూపుట, రాత్రి వెలుగుట అను యుక్తిలు కారణముగాఁగొని వర్తి గను దగిన చంద్రబింబమునందు చంద్రత్యమును మఱిగ పఱచి బడబాసలత్వము ఆరోపింపఁ బడెను గాన హేత్వపహ్నుతి యయ్యెను.]

(3) పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఒక వస్తువుయొక్క ధర్మమును గప్పి వైచి, అప్రస్తుతమైన వేఱొక వస్తువునందు ఆరోపించుట పర్యస్తాపహ్నుతి యగును.

ఉ. గరళము విషము కాదు - విషము లక్ష్మియే. గరళము మ్రింగిన శిశుఁడు ఏ కీడును పొందలేదు. లక్ష్మిని తాఁకినంతనే విష్ణువు మూర్ఛ పొందు చున్నాఁడు.

[ఇచ్చట గరళమునందుఁ గల విషత్వధర్మమును గప్పివైచుటే గాక ప్రస్తుతము వకు సంబంధించని లక్ష్మియందున్నట్లు ఆరోపింపఁబడెను గాన పర్యస్తాపహ్నుతి యయ్యెను.]

(4) భ్రాంతాపహ్నుతి:— పరుఁడు శంకించినప్పుడు నిజము చెప్పి భ్రాంతిని బోగొట్టినయెడల భ్రాంతాపహ్నుతి యగును.

ఉ. ఓ మిత్రుఁడా ! నాశరీరమునకు కంపము, తాపము కలుగుచున్నవి. జ్వరముచేతనా ? కాదు. మన్మథుని చేత.

[ఇచ్చట తన చెలికొని కంప తాపములకు జ్వరము కారణమో యని శంకించి యడుగఁగాఁ గాదు మన్మథుని వలన అని యథార్థము చెప్పి భ్రాంతిని నివారించెను గాన భ్రాంతాపహ్నుతియలంకార మయ్యెను.]

(5) ఛేకాపహ్నుతి:— పరులు అనుమానించునప్పుడు నిజము దాచి, నేర్పుతో మాయమాటలు చెప్పట ఛేకాపహ్నుతి యగును.

ఉ. “ఓ సఖీ ! అంతట రొదచేయుచు నాపదములయందుఁ బడెను.” ఇట్లు నాయిక తన చెలితోఁ జెప్పుచుండగా మఱియొక స్త్రీ విని “ఎవరు ? సఖీ ! నీ ప్రియుఁడా యేమి ?” అని యడిగినప్పుడు “ప్రియుఁడు కాఁడు. అదియ” అని బదులు చెప్పెను.

[నాయిక తన రహస్య వృత్తాంతము వినదగని మఱియొక స్త్రీ ‘నీ ప్రియుఁడా’ యని అడిగినప్పుడు నిజమును గప్పివుచ్చుటకై చప్పుడు చేయుచు నా పదములందు దగులు కొన్నది అంత యని నేర్పుగా బొంకి తప్పుకొనుటచేత ఛేకాపహ్నుతి యయ్యెను. (ఛేకము = నేర్పు).

(6) కైతవాపహున్నతి:— వ్యాజము, కైతవము, ఛలము, కైతము, నిన్ననము, నెవము, విష మొదలగు పదములచే సత్యమును మఱుగుపఱచినయెడల కైతవాపహున్నతి యగును.

ఉ. శ్రీల చాపు లను నెవమున మన్మథుని బాణములు పలువడుచున్నవి.

[శ్రీల చాపులయందు 'నెవము' అని శబ్దముచేత మన్మథబాణత్వము ఆహాపించబడుట, వీరభావము ముఖగుపఱచబడుట బరిగణనగాన కైతవాపహున్నతి యయ్యెను.]

12. ఉత్పేక్షలంకారము:— ఉపమానమునకు (విషయిణి) ఉన్న ధర్మములు ఉపమేయము (విషయము) నందు ఉండుటకు వీలైనపుడు అట్టిధర్మముల ననుసరించి యుపమేయము ఉపమానముగా నూహించబడుట యుత్పేక్ష యగును. ఇది ఆలువిధములు.

(1) ఉత్పేక్ష విషయ వస్తూత్పేక్ష:—

ఉ. ఈచీకటిని బ్రహ్మాజ్ఞయొక్క విరహాగ్నియంటి వుట్టిన పొగయని తలచెదనను.
[ఉపమానమున (విషయ) పొగన అంటిని నిండేముందుకు, నిల్లదనము, దృష్టికి లోటుంకను కలిగించుట అని ధర్మములు కలవు. ఉపమేయము (విషయము) అయిన చీకటియందు శబ్దము బ్యావకత్వము, ప్రతిభా, దృష్టి ప్రతిబింబకత్వము అని సమానధర్మములు కలిగియున్నవి. కాబట్టి ఉపమేయమగు చీకటి ఉపమానమైన చక్రవాకవిరహాగ్నిల ధూమముగా నూహించబడినది. చీకటికి ధూమశాదాత్మ్యము చెప్పబడినందుట, చక్రవాకవిరహాగ్నిల ధూమమును ఉదాహరణములో విషయమైన చీకటి ఉత్పేక్షయ్యునగాన దీనికి ఉత్పేక్ష విషయ వస్తూత్పేక్ష అని పేరు తగియున్నది.]

(2) అనుక్త విషయవస్తూత్పేక్ష:— విషయము (ఉపమేయము) చెప్పబడని ఉత్పేక్ష అనుక్త విషయ వస్తూత్పేక్ష యగును.

ఉ. ఇప్పుడు ఆకాశము నీలిమైపూత పూసికొన్న దేహయని యూహించెదను.
[ఇందు ఆకాశము నల్లగానుండుటకు విషయమగు చీకటి కారణమని చెప్పబడండున అనుక్తవిషయ వస్తూత్పేక్ష యయ్యెను.]

(3) సిద్ధవిషయ హేతుత్పేక్ష:— హేతువు గానిదానిని హేతువుగా నూహించినచో హేతుత్పేక్ష. అందును బ్రసిద్ధమైన

(విషయము) హేతువు కలిగినది సిద్ధవిషయ సోపాన త్రేష్యయగును.

ఉ. ఓ కాంతా! నీ మృదుపదములు నేలపై మోపుటవలసి నట్లుగానైనవి తలచెదను.

[కొంతయొక్క మృదుపదములు ఎట్లుగా నుండుట విషయము. అది నీటి సూచ మలకు స్వతస్సిద్ధ భర్తృము. కాని ఇచ్చట పాదములు ఎట్లునుండుటకు సోపానము నేలపై మోపుటగా వర్ణింపబడినది. నిజమునకు అది కారణముకాదు. కారణము కాని దానిని కారణముగా చెప్పినందునను, పాదములు నేలపై మోపినపుడు అవి నీటి సూచ మలకు లెగి యుండుట ప్రసిద్ధవిషయ మగుటవల్లను సిద్ధవిషయ హేతువ్రత్రేష్య యయ్యెను.]

(4) అసిద్ధవిషయ హేతువ్రత్రేష్య:— హేతువ్రత్రేష్యయందు విషయ మప్రసిద్ధ మగునని అసిద్ధ విషయ హేతువ్రత్రేష్య యగును.

ఉ. ఓ రమణీ! నీ ముఖకాంతిని బొందఁగోరి చంద్రుఁడు పద్మములతో వ్రణము పెట్టుకొనెనని తలచెదను.

[చంద్రుఁడు పద్మములు సహజవైరము కలిగియున్నప్పటికీ ఇచ్చట నాయికా ముఖకాంతిని గోరి వైరము పూనినట్లు లేని హేతువును కల్పించుట బరిగను. హేతువు గుణసముదాయముగల చంద్రుఁడు నాయికా ముఖకాంతిని గోరుట అప్రసిద్ధముకాన నిది అసిద్ధవిషయ హేతువ్రత్రేష్య యయ్యెను.]

(5) సిద్ధవిషయ ఫలోత్రేష్య:— ఫలము గానిదానిని ఫలముగా నూహించుట ఫలోత్రేష్య. అందును ప్రసిద్ధ విషయము కలిగినది సిద్ధవిషయ ఫలోత్రేష్య యగును.

ఉ. కుచభారమును వహించుటతో యన కాంతనడుము బంగర ములనూలిచేఁ గట్టబడినది.

[నడుముయొక్క కుచభారము బంగర మొలనూలికట్టుటకు ఫలముకానప్పటికీ ఫలమని యూహించుట ఫలోత్రేష్య. అంతేకాక నడుము కుచభారమును భరించుట స్వభావసిద్ధము, సుప్రసిద్ధము అగుటచేత నిది సిద్ధవిషయ ఫలోత్రేష్య యయ్యెను.]

(6) అసిద్ధవిషయ ఫలోత్రేష్య:— ఫలోత్రేష్యయందు విషయము అప్రసిద్ధమగునని అసిద్ధవిషయ ఫలోత్రేష్య యనఁబడును.

ఉ. ఓ కాంతా! పద్మము నీ చరణైక్యము పొందుటతో యన నీటఁ జపఱు చేయుచున్నది.

[సద్యము నీటియందుండుటను కామినీ చర్యశక్త్యము ఫలముకొక పోయినను ఫలముగాఁ జెప్పఁబడినందున ఫలోత్ప్రేరే. సద్యము కామినీ చర్యశక్త్యమును గోరుటయు, అట్టి ఫలము దానికి సిద్ధించుటయు అప్రసిద్ధ విషయముగాన నిది అసిద్ధవిషయ ఫలోత్ప్రేరే యయ్యెను.]

నలె, నిజముగా, శంకించెదను, తలఁచెదను, ఊహించెదను మొదలగు పదములు తలచుగా ఉత్ప్రేక్షయందుండు గానవచ్చును. అవిలేని యుత్ప్రేక్ష గమ్యాత్ప్రేక్ష యనఁబడును.

13. అతిశయోక్త్యలంకారము:—

- (1) రూపకాతి శయోక్తి:— ఉపమానము మాత్రము చెప్పి, వర్తమాగు నుపమేయమును మఱిగుపఱచిరేని రూపకాతి యోశక్తి యనఁబడును.

ఉ. నల్లకలువల జత నుండి వాడి బొగునులెట్లు వెలంపడుచున్నచో చూడు.

[ఇందు నల్లకలువలజత, వాడిబొగులులు ఉపమానములు. కామినీ శేత్ర ద్వయము, కలికబొప్పులు ఉపమేయములు. ఉపమేయములు చెప్పఁబడకపోయినను ఉపమానములనాబట్టి గ్రహింపవలసిగున్నది. ఉపమేయములకు ఉపమానతాద్రావ్యము చెప్పఁబడినది. ఇది రూపకాతిశయోక్త్యలంకారము.]

- (2) సాపన్నా వాతిశయోక్తి:—రూపకాతిశయోక్తి అపవన్నాతిలోఁ గూడి యుండినచో సాపన్నానరూపకాతిశయోక్తి యగును.

ఉ. అమృతము నీ మృదువనమలయం గుండఁగా మూర్ఛలు భ్రాంతులయి చంద్రునియం గున్న చందురు.

[ఇచ్చటి మృదుత్వ మృదువనమలయం అమృతమని అతిశయోక్తిని శెప్పి చంద్రుని యందడిగి అమృతముకొదని మలంఘనపఱచుటచే సాపన్నాన రూపకాతి శయోక్తి యుపరి.]

- (3) భేదకాతిశయోక్తి:— ఆ జాతి వస్తువునకే అన్యత్వవర్ణనము చేయుచో భేదకాతిశయోక్తి యగును.

ఉ. అకాంతయొక్క రూపసంపద, చామర్యగతిను చూడఁగా సామాన్య చతుర్ముఖుని సృష్టియని తలఁచెను.

[ఇందు కాంతయొక్క సృష్టి సామాన్య బ్రహ్మయొక్క సృష్టిలోఁ జేసినప్పటికి చార్యసృష్టికంటె లోకోత్తర లక్షణములు గలిగినట్లు భేదము వర్ణింపఁబడినది గాన నిది భేదకాతిశయోక్తి యగును.]

(4) సంబంధాతిశయోక్తి:— సంబంధము లేనిదానియందు సంబంధమున్నట్లు కల్పించి చెప్పినచో సంబంధాతిశయోక్తి యగును.

ఉ. ఈ నగరముయొక్క సౌధాగ్రములు సంద్రమండలమును దాటియెన్నవి.

[నిజము చెప్పవలసినచిన్నచో మేడల కొనలకును, సంద్రమండలమునకును సంబంధము లేకున్నప్పటికి సంబంధమున్నట్లు (తా.ఈచున్నట్లు) చెప్పించి దానిని సంబంధాతిశయోక్తి యయ్యెను.]

(5) అసంబంధాతిశయోక్తి:— సంబంధ మున్నను లేనట్లు చెప్పినచో అసంబంధాతిశయోక్తి యగును.

ఉ. ఓ రాజా! నీవు దాతవయి యుండఁగాఁ గల్పవృక్షము కెన్నఁగును ఆవరించుటలేదు.

[యాచకులు సహజముగ కల్పవృక్షముపై నాదరము కలిగియుండుట స్వభావ సిద్ధము. ఆ విధముగా కల్పవృక్షము నావరించు సంబంధము ఉన్నప్పటికి లేదని చెప్పి నందున అసంబంధాతిశయోక్తి యగును.]

(6) అక్రమాతిశయోక్తి:—కార్యకారణము లొక్కమాత్రే సంభవించినట్లు చెప్పినచో అక్రమాతిశయోక్తి యగును.

ఉ. ఓ రాజా! నీ బాణములు వింటిని జేరుటయు, శత్రువుల తలలు భూమిని జేరుటయు ఒక్కమాత్రే కలుగుచున్నవి.

[కారణమయిన బాణసంధానము, బాణప్రయోగము జరిగినపిమ్మటనే శత్రువుల శిరస్సులు పడుట అనెడు కార్యము కలుగవలసి యున్నది. అట్లుగాక గెలవని ఏక కాలమందే జరిగినది చెప్పట (క్రమవిరుద్ధముగాన) అక్రమాతిశయోక్తి యయ్యెను.]

(7) చపలాతిశయోక్తి:—కారణ ప్రసక్తి మాత్రముననే కార్యము కలిగినట్లు వర్ణించుట చపలాతిశయోక్తి యగును.

ఉ. పెనిమిటి గ్రామాంతర మేగదనని చెప్పగానే పెండ్లామునకు ఉంగరము కడియ మాయెను.

[పెనిమిటియొక్క గ్రామాంతరప్రయాణవార్త వినినంతనే (కారణము జరుగకయే కార్యమైన) కార్యముకలిగినది. విరహబాధచే అవయవములు సన్నగిల్లుట, ప్రేమియుంగ రును బండ్లచేతికి సరిపోవుట అను కార్యము కలిగెనుగాన చపలాతిశయోక్తి యయ్యెను.]

(8) అత్యంతాతిశయోక్తి:— వెనుక జరుగవలసిన కార్యోత్పత్తిని ముందుగను, ముందు చెప్పవలసిన కారణమును వెనుకను జెప్పట అత్యంతాతిశయోక్తి యగును.

ఈ. నాయక యొక్క కోసము తగ్గెను. పిదప నాయకుడు వచ్చి నాయకను బుజ్జగించెను.

[ఇందు కారణమైన నాయకుడును బుజ్జగించుట అనునది ముందు చెప్పవలసి యున్నది. (కారణములేక కార్యము పుట్టునుగదా!) అట్లుగా నాయకుడు ఊరడింపక మునిపే నాయక కోసము తగ్గుట అను కార్యము ముందు చెప్పబడెనుగాన అత్యంత తాతిశయోక్తి అయ్యెను.]

14. తుల్యయోగితాలంకారము:— ప్రకృతములకుఁగాని, అప్రకృతములకుఁగాని ఒకే ధర్మమును నిరూపించుట తుల్యయోగితయనబడుచు. ప్రస్తుతా ప్రస్తుతములకు ఒకే ధర్మమును నిరూపించుట తుల్యయోగిత అనబడును.

ఇది ప్రకృతతుల్యయోగిత, అప్రకృత తుల్యయోగిత, తుల్యయోగిత అను భేదములచే మూడు విధములు.

(1) ప్రకృతతుల్యయోగిత:— కేవలము ప్రకృతములకు ఒకే ధర్మమును నిరూపించుట ప్రకృతతుల్యయోగిత యగును.

ఈ. ఓ రాజా! నీవు శత్రువులకును, మిత్రులకును అర్పియిచ్చితివి.

(అర్పియిచ్చుట = పుణ్యము, అపహరణము.)

[శత్రువులయందును, మిత్రులయందును రాజా సహనముగాఁ బ్రవర్తించె ననుటలో శబ్ద సామ్యమేగాని నిజమైనసామ్యము కావరాదు.]

ఈ. చంద్రుఁ డుదయింపఁగానే పద్మములును, జాగ్రత్తీల ముఖమలములును ముడుమకొని పోవుచున్నవి.

[చంద్రుడను కాలమున వర్ణింపఁదగిన పద్మములు ప్రకృతములు, జాగ్రత్తీల ముఖపర్వములు అప్రకృతము. ఈ గంటికిని ముడుమకొనిపోవుట యను సేదధర్మము చెప్పబడినందున ప్రకృతి తుల్యయోగితాలంకార మయ్యెను.]

(2) అప్రకృతతుల్యయోగిత:— కేవలము అప్రకృతములయందు సమానధర్మము నిరూపించుట.

ఈ. ఆమె శరీరమార్గవమును జూడఁగా మాలతీ పుష్పములందును తియ్యమామిడి చిరుల్లయందును గాతవ్యము తోచుచున్నది.

[ఇచ్చట కాలిని శరీరవర్గవము ప్రకృతము. అప్రకృతములయిన మాలతీ పుష్పములకును తియ్యమామిడి చిరుల్లకును గాతవ్యము సమానధర్మము చెప్పబడినందున అప్రకృత తుల్యయోగిత అయ్యెను.]

(3) ఉత్కృష్టగుణములు గలవారితో సామ్యమును వివేకింపఁ జెప్పట మూడవ తుల్యయోగిత యగును.

ఉ. ఓ రాజా ! ఇంద్రుడు లోకపాలుడు. నీవును లోకపాలుడవు.

[ఇంద్రునితో రాజునకు సామ్యము చెప్పబడినందున తుల్యయోగిత.]

15. దీపకాలంకారము:—ప్రస్తుతా ప్రస్తుతములకు (ప్రస్తుతాప్రస్తుతములకు) ధర్మ సామ్యమును జెప్పినచో దీపకాలంకారముగను.

ఉ. (1) ఓ రాజా ! తాపముచే మూర్ఛితుడను, పరాక్రమముచే నీవును దుర్బిరీక్షితుడను.

(2) ఓ రాజా ! మదముచే వినుంగును, ప్రతాపముచే నీవును బ్రకౌంతురు.

[పై వాక్యములందు అప్రస్తుతములు మూర్ఛితు, వీనుగు అనునవి. ప్రస్తుతము (ప్రకృతము - వర్ణ్యము) రాజు. మొదటి వాక్యమునకు మూర్ఛితుడనునను, రెండవ వాక్యమున దుర్బిరీక్షితు అను సామాన్యధర్మము చెప్పబడినది. అట్లే రెండవ వాక్యమున వీనుంగునందును, రాజునందును ప్రకౌంతుత్వ మనెను వికల్పాన్వితములు కలిగినది.]

16. ఆవృత్తి దీపకాలంకారము:—

(1) పదావృత్తి దీపకము:— దీపకమునకు ఆవృత్తి నీటిగిన్నెనో ఆవృత్తిదీపక మగును.

[వచ్చిన పదము తిరిగి వచ్చుట ఆవృత్తి యగును. దీపము నునము గోరిన వస్తువునే గాక యితరమునుగూడఁ బ్రకౌంపఁ జేయునట్లే పదము ఆవృత్తిఁ బొంది యప్రకృతమును గూడ సమన్వయించుట. నెలతురుకొలుకు మేడఁజేరి పడిన దీపము విధికిఁ గూడ దీపమగును గదా!]

ఉ. (1) కామినియు వలపు గొలుపుచున్నది. పూవులును వలపు గొలుపుచున్నవి.

(2) తృప్తిపడిన చాతకములు మదించుచున్నవి. నెనున్నును మదించుచున్నవి.

[పై వాక్యములలో వలపుగొలుపుచున్నది, మదించుచున్నవి అను పదములు రెండు మార్లు ఆవృత్తి పొందినవి. అర్థము వేరైనను పదములు మఱియ ప్రయోగింపఁబడెను గాన ఆవృత్తిదీపక మయ్యెను.

(2) అర్థావృత్తి దీపకము:— వచ్చిన యర్థ మే మరల వచ్చునట్లు చెప్పినచో నర్థావృత్తిదీపక మగును.

ఉ. నల్లికలను పూచుచున్నవి. కడిమిపూలును వుప్పించుచున్నవి.

[ఇందు పూచు, వుప్పించు అను పదములు వేరైనను అర్థము ఒకటే యగుటచేతను, వచ్చిన యర్థ మే మరల వచ్చినందునను అర్థావృత్తిదీపక మయ్యెను.]

19. నిదర్శనాలంకారము:— సదృశములైన ఉపమాన వాక్యార్థము నకును, ఉపమేయ వాక్యార్థమునకును (సదృశపదార్థములను) పరస్పరము భేదములేన్యు చెప్పట నిదర్శనాలంకార మగును.

అది వాక్యార్థవృత్తి నిదర్శన, పదార్థవృత్తి నిదర్శన, సదర్థ బోధన రూప నిదర్శన, అసదర్థ బోధనరూప నిదర్శన అని నాలుగు విధములు.

(1) వాక్యార్థవృత్తి నిదర్శన:— సమాన వాక్యార్థమును అభేదము నారోపించి చెప్పట వాక్యార్థవృత్తి నిదర్శన మగును.

ఉ. దాతకు పాపవ్యయం లేకపోవటం పూర్ణముగా నున్నందున అతని పాపము లేదు.

[ఇది దాతయొక్క పాపవ్యయమును ఉపమేయవాక్యార్థమునకు అర్థము. పూర్ణ చంద్రుని కళంకరాహిత్యము ఉపమానవాక్యార్థమునకు. అందు చంద్రుని గుండెటికిని అభేదము చేసి అదే యిది యని చెప్పబడిన దాని యుక్తి పాపవ్యయ భావము చంద్రుని కళంకరాహిత్యమే యని అర్థవ్యయమోపమేయము చేయటం వాక్యార్థవృత్తి నిదర్శన మైనది.]

(2) పదార్థవృత్తి నిదర్శన:— సమానములైన ఉపమానోపమేయ పదముల యర్థములకు భేదములేన్యు చెప్పట పదార్థవృత్తి నిదర్శన మగును.

ఉ. ఓలలనా! నీ కన్నుగలవ నల్లకలువల లీలను దాల్చినది.

[ఇచ్చట కన్నుగలవనున పదముయొక్క అర్థమునందు నల్లకలువలనుండునట్లు లీలాపదార్థము (శోభ) ఆరోపించబడినది. కన్నుగల ఉపమేయము నల్లకలువలు ఉపమానము. ఉపమేయముగు కన్నుగలయుదు నల్లకలువల విలాసము నెడి యన్యధ్యక్షము నారోపించుచు అభేదవ్యవస్థను చేయబడిన గాన పదార్థవృత్తి నిదర్శనాలంకారమగును.]

(3) సదర్థబోధనరూప నిదర్శన:— ఒక రొక కార్యమును జేసి, దృష్టాంతభూతమగు నా కార్యముచే నిలగులకు సదర్థమును బోధించినచో సదర్థబోధనరూప నిదర్శన మగును.

ఉ. నీరులకు సుహృదనుగ్రహము ఫలముని బోధించుచు నూర్మూడుడువయించుచునే పద్మములకు శ్రీ నిచ్చుచున్నాడు.

[పై వాక్యమున రేన ఉదయముచే పద్మములకు శోభనిచ్చుచున్న నూర్మూడుడు తనవలెనే యితరులను రేను యభ్యుదయకాలమున స్పృహకులకు సుఖదాని యుగలేనను సదర్థమును (నుంచి నడనడివి) బోధించుచున్నట్లు నల్లింపబడినందున సదర్థబోధనరూప నిదర్శనాలంకార మయ్యెను.]

(4) అసవ్యభోధనరూప నిదర్శనము:— ఒక రొక కార్యమును జేసి, నృప్యం తిమిశ్రమైన గూఢ కార్యముచే నితనిల కన్దమును బోధింపన వసవర్థిబోధనరూప నిదర్శన యగును.

ఉ. రాజనిగోధి కళించెనని తెలుపుదుఁ జెల్లబోధనమునఁ జేరితి నళియ దిన్నది.

[ఇచ్చట ౧ బహుభూత (మంత్రమున క్రమమునకు) కళించుచున్న చీరటి తన నాశమునకు కర్మముచే గూఢబోధి తినితనీ కళించెనని మాత్రం (ప్రవృత్త్యాకన) అసవ్యభూత బోధింపని దుష్టము కన్దించెదనినందుని అసవ్యభోధనరూప నిదర్శన యుద్దహించెను.]

20. వ్యతిరేకాలంకారము:— ఉపమానోపమేయములకు సమాన భర్మము చెప్పక గండ్డికిలో దేనికైన నొకదానికి ఆభవ్యము చెప్పినయెడల వ్యతిరేకాలంకార మగును.

ఉ. పల్లవాల కొండలవలె పలుకుచున్న; తొలి పాకు న్వభావముచే గోమలలు కలెను!

[ఇట్లు కొంతవలె సమరంకము. పల్లవముల సమరములు. ఉపమానోపమేయములు గండ్డికిలో కుంకుమల వలెనున్న కిల్లియు పామోక్షములుగాని కొండలముగాని సేని కోమలకల్పము అనెను ఆభవ్యము పల్లవాల కుంకుమల కలదని (ఉపమేయభవ్యము) నెన్నెను కేవలమున వ్యతిరేకాలంకార మున్నది.]

21. సహోత్థలంకారము:—సహోత్థమును (సోద) సృజనము పోదిననామిగాఁ జెప్పినఁగాని, ఉపమానమున కాభవ్యము చెప్పినవోఁగాని సహోక్తియగును.

(ప్రసక్తమగుటచేత నొకదాని ఆవ్యయము కలుగుచుండఁగా అప్రసక్తమైన మఱియొకదాని సహోత్థముచేత చిహ్నీకరణముగాను, మనోరంజకముగాను అవ్యయము కలుగునట్లు చెప్పవలెను.)

ఉ. ప రాహు ! నీ కీర్తి నీ క్రతువులతోఁగూడ దిగంతముల కేగినది.

[అతని ధాటి కాంతికి పాటిపోయి దిగంతముల నాశ్రయించిన క్రతువులతోఁ గూడ అది సదనుచేసి దిగంతములననుమతి వ్యాపించిన కీర్తిని కెప్పుడుచే సహోక్తి యయ్యెను. ఇందు కీర్తి దిగంతములకేగెనుట ప్రసిద్ధవిషయము. తో అనెను సహోత్థము చేత క్రతువులైనతను పాటిపోయెనని విషయము చిహ్నీకరింపవలెనుచే సహోత్థ అంకార మయ్యెను.]

22. వినోద్యలంకారము:—అల్పకౌనవసరపు లేకని చెప్పబడినది ప్రస్తుతమునకు హీనతగాన, రమ్యతగాని దీనిగనుని వ్యాఖ్యను విన్నోక్తి యగును.

అది రమ్యస్వరూప విన్నోక్తి, హేయస్వరూప విన్నోక్తి అని రెండు విధములు.

(1) రమ్యస్వరూప విన్నోక్తి:—ఇది సమస్త ప్రాంతములను సర్వము రమ్యముగనుని వర్ణించినచో రమ్యస్వరూప విన్నోక్తి యగును.

ఉ. ఓ రాజా! ఏ సభ సుఖములకు గానియును.

[ఇచ్చట చుట్టు అను పదమును పోయినచో సమస్తము సుఖములుగా నున్నదని వర్ణించుటచే రమ్యస్వరూప విన్నోక్తి యగును.]

(2) హేయస్వరూప విన్నోక్తి:—ఒక వస్తువు లేక వస్తువులేని వస్యము అరమ్యముగనుని వర్ణించినచో హేయస్వరూప విన్నోక్తి యగును.

ఉ. (1) విద్య వృద్ధముయ్యను విద్యనులేక ప్రకృతిపరమితి.

(2) నలరాజా! సౌందర్యవిభవము పదుములినోడి సభ్యము లేక విషమము.

[పై వాక్యములలో వివరములేక విద్యయు, పదుములినోడి సభ్యము లేక సౌందర్యవిభవమును అరమ్యముగనుని వర్ణించుటచే హేయస్వరూప విన్నోక్తి యగును. వినోక కొండలు చారుతావినోక్తి యనియు, ఆచారుతావినోక్తి యనియు పోలును.]

23. సమాసోద్యలంకారము:—ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వర్ణించు చుండగా అప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించుచేని సమాసోద్య యగును.

[సమాసము సంతేపము. ప్రకృతాప్రకృత వృత్తాంతములు సంతేపముగా నిందు చెప్పబడునుగాన దీనికి సమాసోద్య అను ననర్థ నామము కలదు.]

ఉ. చంద్రుడు రత్నంజై ప్రాచీనుఖము నానుచున్నాడు.

[ఇచ్చట చంద్రుడను పులింగపదము ఉండుటచేతను, ప్రాచీ యను స్త్రీలింగ పదము వాడుటచేతను, రత్నంజై ముఖము నానుట అను పదములు వాడుటచేతను ఒకానొక కామరూపుడు అనురత్నంజై ప్రియురాలి మొగమును చులించుచున్నాడనడు అప్రస్తుత వృత్తాంతము ఇచ్చట స్ఫురించుటచేత సమాసోద్య యయ్యును.]

24. పరికరాలంతారము --- విశేషములు అభిప్రాయగర్భితములై
యోగించబడినచో చికిత్సకాలంకార మగును.

ఉ. చంద్రుని కిగును ధరి. చివ శివుడు సూ తాపముని బోగొల్పుల గా.

[ఇచ్చట చంద్రుని కిచ్చుచు ధరి. మి. లి. పడు విశేషము. తాపముని నివారిం
చేయగల సమర్థునిగలవాడని అభిప్రాయము నిర్ధారించు గమనము చికిత్సకాలంకార
మయ్యును.]

25. పరికరాలంతారము:— విశేషము సాధిప్రాయముగల
చెప్పబడినవి పెరిగరాంకురాలంకార మగును.

ఉ. చతుర్ముఖుడు మారు చతుర్ముఖపురుషుల ముల నిచ్చుగావుత.

[చతుర్ముఖుడనగా నాల్గుచేతులుగల జీవుడనియు, నాల్గుచేతులతోను నాల్గు
పురుషులమును (ధర్మాత్మకౌముదిగనులను) ఇచ్చుటన సమర్థుడనియు అభిప్ర
ాయముగల విశిష్టము ప్రయోగించబడిన గాన పరికరాలంతార మయ్యును.]

26. శ్లేషాలంతారము:— అనేకార్థములు గల శ్లేషముల నుప
యోగించి చెప్పబడినవి శ్లేష మగును.

శ్లేషాలంతారము మూడు విధములు. (1) ప్రకృత శ్లేషము

(2) అప్రకృత శ్లేషము (3) ప్రకృత ప్రకృత శ్లేషము.

ఉ. గాన నివలకూమలమగుచు.

[ఇది రూప భేదగా చంద్రుడను, సోమ. కిరణము మనగా భూమి, కణక
పూవు. చంద్రుడు కిరణములతో కలసియు కలుగలేదు. రూప భూమిగలదుననుకు
నంతోను గూర్చుకలదు గుడన్గులు కలుగలేదు గాన శ్లేషాలంతార
మయ్యును.]

(1) ప్రకృత శ్లేషము:— కేవల ప్రకృతములయందే అనేకార్థము
లుండనని ప్రకృత శ్లేష మనబడును.

[ప్రకృతము: ప్రకృతి, వర్ణము, ఉపమేయము, ప్రధానము.]

ఉ. శంకరుడు మాధవుడు మారు విజయ మిచ్చులగాక.

[ఇచ్చట సుఖము నిచ్చువాడును అశ్వత్థామధునకు విష్ణువును, సుఖమిచ్చు
వాడు (మాధవుడు) గౌరీవతియు శివుడును, “శంకరుడు” మాధవుడు
అన ప్రకృతములయందే శ్లేషచే స్ఫురించినందున ప్రకృతశ్లేషమైనది.]

(2) అప్రకృతాశ్లేషము:—ఒక యోగము ప్రకృతాశ్లేషము అయినను నప్రకృతాశ్లేషము వేటొకటి లేక కాననిచ్చుచున్నది ప్రకృతాశ్లేషము యగును.

ఉ. ఓ యాదా! ఏమొగము కలచగము, పాల్కు అల్లము నా గొలుకైన.

[ఇప్పుడు గొలుకనాని పాల్కులు గుఱ ప్రకృతి అవశేషములను ప్రకృతి అవశేషములను యోగమునా, నీటిని పొయిన పన్నునా మునియును ప్రకృతి అవశేషములను కలదిగా గొట్టగొలుక కలదియున్నందున అప్రకృతాశ్లేషము అయినను.]

(3) ప్రకృతాప్రకృతాశ్లేషము:—ఒక యోగము ప్రకృతాశ్లేషము కాదు, వేటొకయోగము అప్రకృతాశ్లేషముగాను ప్రకృతాశ్లేషమునకు బ్రహ్మప్రకృతాశ్లేషము యగును.

ఉ. పర్యాకరము యొక్క కొకటి అయినచే కోర్కెలు దున్నవి.

[ప్రకృతాశ్లేషమున ప్రకృతాశ్లేషము - కొలది అనగమలదీనిని జలదీనిని అనగమలదీనిని బ్రహ్మకొలదుచున్నది. అప్రకృతాశ్లేషము అక్షయమున, చేయు అనగమలదీనిని, కొలది ములచేసి విలసిల్లుచున్నది. ప్రకృతియు సగోపము పొయినాను, అప్రకృతియు అక్షయమైనదయినను అగ్రద్యయము చేపట్టబడినందున ప్రకృతాప్రకృతాశ్లేషముల కొర మయ్యెను.]

27. అప్రస్తుత ప్రశంసాలంకారము:—ప్రస్తుతము శోచనశ్చగుగా నప్రస్తుతము వర్ణింపఁబడినయెడల అప్రస్తుతప్రశంస యగును.

ఉ. చంద్రునిఁడప్పు వేటొకని యాచింపని చంద్రపక్షియ పక్షులలో గల్ల సుకృతి.

[చంద్రునిఁడక్క మతియొక్కని చంద్రపక్షి వేడుకొనదని అప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించుటవలన అల్పల నాశ్రయింపక గొప్పవారి మండఁ జేసినట్లే అశ్రమఁడను ప్రస్తుతాంశము స్ఫురించుచున్నది గాన అప్రస్తుత ప్రశంసాలంకార మయ్యెను.

28. ప్రస్తుతాంకురాలంకారము:—ఒక ప్రకృతివిషయమును బ్రశంసించుటచే నది ప్రకృతిమైన వేటొక్క విషయప్రశంసయందు పర్యవసించుచో ప్రస్తుతాంకురాలంకార మగును. దీనినే కొందఱు అన్యోపదేశ మందురు.

ఉ. ఓ కుమ్మదా! చక్కని మాలతి ఉండగా ముండ్లతోఁ గూడిన మొగలి పూవు నేల కొరదవు ?

29. వర్ణామౌల్యతలంకారము:— అది వర్ణవర్ణమును పరిచయమునకు వచ్చితిని, పోయితిని, నీ నా నాని అప్పుడే బాధ్యమౌక్యమును.

ఉ. గానావనూ చూచునను వచ్చుచేసిన దేవుని గొలిచెదను.

[ఇచ్చట లక్ష్మీవల్ల భుండు ముదలను ప్రసన్నమౌచుచును చేత్రు హాహాహువును మాటగాడెప్పుడు, గానావనూ నీ నా మౌక్యమునొచ్చితిని, పోయితిని వచ్చుచును. నీమిచే భాగ్య చూచునను నామిచే, పోయితిని నీ నా నీవ, గానూ నతిమౌక్యమునను నచ్చుచుచేసినవలెను ప్రకారముననుచేత వర్ణామౌక్యము పోగనగా, నుటముగా పోయితిని నీ నా పోయితిని బాధ్యమౌక్యము.]

30. వ్యాజ్యమృత్యులంకారము:—నిగదచేసి స్మరిగాని, స్మరిచేసిన నిందగాని కోచునట్లు చెప్పినచో వ్యాజ్యముని యగును.

ఉ. ఓ గంగా! పాపాశ్శుని నీతియు నల్ల నానంద బంధువునను నీకు విచారముగ్గడినీ?

[ప్రతి నిందవలె గప్పదామన్నచేగాని గంగాదేవి తన ప్రభావాలశయముచే తన్నాశ్రయించిన పాపాల పాపములు కడిగివేచి నల్లనిమిదొచ్చుచున్నదని స్తోత్రమయిండు కానదమిచ్చుచున్నది. ఇంగు పాపాశ్శులకు నల్లనిస్త్రాస్త్రముచ్చుట అవిచేమని ప్రతి నిందయును మిషచే స్తోత్రమే చేయబడినదిగాన వ్యాజ్యమై యగును.]

ఉ. ఓ దూతికా! నా నినిమిదని నా నిమిత్తము విలపించోయి, ఆతని దంతశితిములకు, నఖిలశివములకు గోనయి, పాప ముగో శ్రమపడితిని గదా! నీవెంత మంచిదానవు!

[నాయకు తన నాయకుని వద్దకు దూతికను బంపగా నామె యాతనితోఁగిడించి వచ్చినది. ఆమెను జూచి నాయక పరిశీల నిందాగర్భములను మాట లిని. విడి ముతినలె గలచుచున్నను “ఓసీ! దూతికా! నా నిమిత్తమని పోయి, యిచ్చునాన నా పతితో రమించి వచ్చితివా?” యను నింద కోచుచుండుటచే వ్యాజ్యమై నయ్యెను.]

31. వ్యాజనిందాలంకారము:—ఒక వస్తువును నిందించుటవలన వేటొక నింద తోచినయెడల వ్యాజనింద యగును.

ఉ. ఒక్కతల శ్రుంచివేసిన శివుడు నింగుడుగాని శీవులను గుఱులు లనభించునట్లు విధించిన బ్రహ్మ నింగుడును కాదు.

[తప్పవనుచుచేసి యిది బ్రహ్మదేవుని శివ మొక్కటి మాత్రమే ఖండించి విడిచిన శివుడు మాఘుడు. ఎందుచేత? అయిన తలలను ఖండింపక ఒక తలను మాత్రమే చేదించినందులకు. శివమాషణ ప్రస్తుతియు. గుఱుభూసువులుగాన ప్రపంచమును, శీవులను సృజించునట్టి బ్రహ్మయొక్క అనుగు తలలను ఖండించి యున్నచో యిట్టి బాధాకరమైనస్పృహయే తేకపోయెడిదని బ్రహ్మదేవుని నింద ఇచ్చట ముగియబడినది గాన వ్యాజనింద యయ్యెను.]

32. ఆక్షేపాలంకారము:—ఇది ఉక్తప్రతిషేధరూపము, నిషేధాభాసరూపము అని రెండు విధములు.

(1) ఉక్తప్రతిషేధరూపము:—ఒక వస్తువును ముందుగాఁ జెప్పి విమర్శించి విచారణచేత దానినిఁ బ్రతిషేధము చెప్పినచో నుక్తప్రతిషేధరూప మగు ఆక్షేపాలంకార మగును.

ఉ. ఓయీ! చంద్రుడా! ఒక్కసారి నీదగ్గన మిక్కు. నీ కంట శ్రుయించులకు? నా ప్రీయురాలి ముఖబింబ మున్నది.

[ముందుగాఁ జంద్రబింబమును గోరి పిదప మనోహరమైన కాంతానుభవించుచు చాలవని చంద్రబింబమును నిషేధించుట (వలించుట) చేత ఉక్తప్రతిషేధరూపమగు ఆక్షేపాలంకారము సిద్ధించెను.]

(2) నిషేధాభాస రూపము:—నిషేధము గాధిగపఁబడి యర్థాంతరమునఁ బర్యవసించుచు నొక విశేషమును దెలుపుట నిషేధాభాసరూపాక్షేప మగును.

ఉ. ఓ రాజా! నేను దూతిగిగాను. కాలాగ్నివలె దహించుచున్న నీ ప్రీయురాలి వివాహతాపము చూడలేక వచ్చినదానను.

[ఇక్కడ ఒక దూతి వచ్చి నాయకునితో ఇట్లు పల్కినది. “ఓ నాయకుడా! నీ ప్రీయురాలు మిక్కుటమైన మన్మథతాపముచే బాధపడుచుండుట చూచి సహిషణీక వచ్చితిని. నీ ప్రీయురాలి ప్రాణములు రక్షించుకొమ్ము. దూతికలు సామాన్యులుగా ఉన్నది, లేనివి కల్పించి చెప్పి వంచనచే నాయకులను నాయకలక్ష్యకుఁ గొనిపోవుదుడు. అట్టిదూతికలుగా నన్ను దలంపవలదు.” అని చెప్పటచే దూతియైయుండియు దూతిని

25

గానవి నిషేధము చేస్తున్నది. అది వివాదకొరగానిది నిషేధమునకు ఆహ్వానితము.
నిషేధముచేరనిది నివృత్తము. నివృత్తము కొరకుని తోగివదిగాని నిషేధాభాస
మంపముకు అంగీకారముకొరగానిది యున్నది.]

38. పిరోహానాలంకారము:—గెండుపాశ్చాత్యములు నుండి అనార్యవ్య
విరోధములు గలవిగాఁ గలవలదునున్నను అసంపరములచే
విరోధమునకు (ఆపరాధము) పరివర్తపెట్టఁబడుచునో విరోధా
భావముగను. (అందుగా విరోధముగానున్నది అగపడుట కాని
నిజముగా విరోధము లేకపోవుట.)

ఉ. ఆ గాథా నీతిమార్గమందేయ్యును నశీతిని ప్రకాశింపననుచు నున్నాను.

ప్రస్తుతం గానా నీతిమంతురైనదని నీతినిన్ని ప్రజలను పాలి, కనవ్వు విశోధము
పైకి పుట్టించుచున్నది అనతి కాలము పరమగునగు ఈవిధానానినంద వివరము అగ్రాంతి
రమించే విధికోర్కము పరివర్తిమగునందను విశోధాభిని ముగించును.]

ఉ. నీ కలనా ! నీ సుదనము పోగనాప్పుడని దుర్మ పోగలుగానే యున్నవి.

[illegible]

34. విభావనాలలరహము:—ఇది అయిదు పేర్లు మూలము

(1) కాంగ్రెసు లీగ్‌ను కాంగ్రేస్‌లో చేర్చి అన్ని పార్టీలతో సహా పాఠశాలలకు ముగించు.

అ. పై. తి. బాపి! అమ్మ! పెద్దకపోయినాను నీ దునియలు రక్షించు కలిగియున్నవి.

ప్రపంచములకు ఎట్లుగను (అర్హులగు) పూజకుట కంగిరము. పాదము
 లెజ్జనగుట కంగిరము. ఎట్లుగను పూజకుట (కంగిరము కేగి) చాచుములు ఎట్లుగనుట
 (కంగిరము పుట్టుట) కంగిరముచేదెనిగాన విభావన అర్హుని. ఎటువలెగను పూజకుట
 చరణము లెజ్జనగుట చరణధరము కంగిరము ప్రశ్న వచ్చినచో స్వభావముచేతనే
 ఆ కరుణిపాదములు అర్హునిగాన నవని జూచుట సెప్పుకొనవలెను.]

(2) సంపూర్ణమైన కారణము లేకయే కార్వము కలిగినట్లు చెప్పినను విభావన యగును.

35. విశేషార్థ్యలంకారము:— [వశిష్టమాయని కారణ సమూహ మొనగట్టి కి కార్యము నిలుగలేదని చెప్పించో విశేషార్థ్య యగును.

ఉ. కరుణి హృదయమున మన్మథదీపము పూర్ణముగా వెలుగుచున్నది శీఘ్రమగిలును కంఠము.

[సహజముగా దీపము వెలుగుచున్నప్పుడు (వశిష్టమాయ) ఏ మును కర్మచోదనము. దీపము వెలుగుట కి కారణము - మును కర్మచోదనము, కర్మముల కారణములైనవిని కార్యముని నొనరుచున్నట్లు కార్యమునకు కర్మములను విశేషార్థ్యముగా నిలుపును. దీపము వెలుగు చుండగా మును ఎట్లు కర్మచోదనము ప్రకృతముగాను, కృతముగాను శీఘ్రమగిలును కంఠము (శీఘ్రమగిలు) ప్రేమ సుఖము కర్మములను కర్మములతో మన్మథదీపము అతికొలము వలెగిలిన (శీఘ్రమగిలు) ప్రేమ అరుగిలేదని జవాబు చెప్పకొనవలెను.]

36. అసంభవాలంకారము:— అట్లు జరుగనని యెవ్వరి కైనను ఊహించు శిష్యముకాని కార్యము జరిగినట్లు వర్ణించినచో అసంభవాలంకారము.

ఉ. ఒక గొల్లపిల్లవాడ పిల్లని గోవునదిరి నెత్తును యెవ్వర డహకమునా?

[ఇట్లమాయ ఎవ్వరుచేయగలిగి, సంభవమునకు విరుద్ధమైనవిని యను కార్యము గోవునోధునినను. అందును కనుక కౌగిడ నేనుట సామన్యముగా జనాభిప్రాయము. అట్టి అసంభవ కార్యము సంభవమయ్యెనని వర్ణించుటచే అసంభవాలంకారమయ్యెను.

అసంభవము సంభవ మెట్లుగను? అను ప్రశ్నకారణము జూలకు అవకాశ పురుషుడని నీలామౌనుమవి గతులందు నని శ్రీ మహావిష్ణునే యగుట అన్యోవర్తకమిది నని జవాబుచెప్పకొనవలెను.]

37. అసంగత్యలంకారము:— ఇది మూడకు విధములు.

(1) కారణ మొక చోట నుండగా కార్య మొక చోట గలిగినట్లు వర్ణించుట మొదటి అసంగతి యగును.

ఉ. మట్టులు రాజుచేరి కొలుకగా భృత్యజనులు బాధపడుచున్నారు.

[చెరిగొలుకుట అను కారణము రాజునందు జనులగా బాధపడుట అను కార్యము భృత్యజనులయందు జరుగెనని వర్ణించినందున అసంగతి యయ్యెను. కారణ మున్నచోట కార్యము తుట్టక నేటుచోట తుట్టుట ఎట్లు సంభవించునను ప్రశ్నకారణము మట్టులు అను పదమునకు కొండగాండ్రు రాజుయొక్క చెలిలో భృత్యజనులకు చూడెడు చూడెడు బాధయు బాధయు జవాబుగా చెప్పకొనవలెను.]

(2) ఒక చోట జేయదగినపని మఱియొకచోట జేసినట్లు చెప్పినచో
రెండివ యసంగతి యగును.

ఉ. ఓ! కానా! కరములగుం దాల్పదగిన కంకణములను కన్నుల గుం
ధరింతువేల ?

[కంకణములను చేతులగుం ధరింతు గేగాని కన్నుల గుండు ధరింతుట సాధ్యము
కాదు. అయినను ఆ విధముగా జరిగినట్లు చెప్పబడుటచే నసంగతి యున్నది. అనియున్న
సంభవించెనని ప్రశ్న రాగా గా కంకణములగు వేలు అవచ్చిన గలదియగునని నా
సభిప్రాయము తీసికొని ననాబు చెప్పకొనవగును.]

(3) ఒక కార్యమును జేయబూని తద్విధమున కార్యాచరించును
జేసినట్లు చెప్పినచో మూడవ యసంగతి యగును.

ఉ. నానూరిని మనస్సున నిలువదలంచి యతడు గావించి పోయెను.

[మనస్సున నిలువదలంచినదియు దానవాచ్యము, విడిచినదియు గావించుట నను
విరుద్ధకార్యము జరిగినట్లు వర్ణింపబడినందున నసంగతియగును. ఇట్టి విరుద్ధకార్యము
నకు సాధక పాత్రు ? అను ప్రశ్న రాగా గా (నానవ + అల-దానా) అనున గా విష్ణు
వనియు, (నాన + వారి) నానము ఇచ్చునపుడు భాగలో కు జలించుచున్నదియు
చెప్పకొన్నచో అన్వయము కుదురును. దానప్రతిగ్రహీతయ విష్ణువుగా భావించి
దానజలము చేతిలో విడిచెనని భావము.]

38. విషమాలంకారము:- ఇది అననరూప ఘటనారూపము, నిరూప
కార్యోన్మత్తి రూపము, అనిష్టవాస్తి రూపము అని మూడు
విధములు.

(1) అననరూప ఘటనారూప విషమాలంకారము :- అనను
రూపము లైనవానికి ఘటన చెప్పబడనేని విషమాలంకార
మగును.

ఉ. దివిఃపూవువలె కోమలమైన శరీరముగల యీ సుకుమారి ముక్కడ ?
మన్మథ జ్వరపరితాప మెక్కడ ?

[మిక్కిలి మృదువైన శరీరముగల స్త్రీకిని, దుర్భర మనఃజ్వరశాపమునకును
ఘటన వర్ణింపబడెను గాన అననరూప ఘటనారూప విషమాలంకార మున్నది.
స్త్రీశరీరము అతిసుకుమారము. మన్మథజ్వరము దుర్భరవేదనాభరితము. అందును అనను
రూపములు.]

(2) నిరూప కావ్యోన్మత్తిరూప విషమాలంకారిము:— కారణ విగుణ్యమై కావ్యము ఉత్పత్తి నైనట్లు వర్ణించినచో నిరూప కావ్యోన్మత్తిరూప విషమాలంకార మగును.

ఉ. ఓ రాగా! నల్లని కత్తి నల్లని కీర్తి నీనుచున్నది.

[నల్లనిక క్తి నల్లని కీర్తి నే ఎప్పుచుండెనన్న మిగూలకావ్యోన్మత్తి కావ్యంబడిది. అట్లుగా నల్లని కత్తిమండి నల్లని కీర్తి కలుగుట విగూలకావ్యోన్మత్తి కావ్య విషమాలంకారిమైనది.]

(3) అనిష్టానా ప్తరూప విషమాలంకారము:— ఇష్ట క నిష్పీధికై యశ్చించినపుడు ఇష్టసిద్ధి కలుగకపోవు లేకాక అనిష్టమునూడ ప్రశ్నించినట్లు చెప్పినచో అనిష్టానా ప్తరూప విషమాలంకార మగును.

ఉ. ఎరుక భవ్యములమట్ట యనుకొని పామున్న పట్టెను గొలికి పాముచేరి ననచుడును.

[ఎన్నడు ఎరుక అపకరము విమిత్తియు పట్టెను గొలికను. అందు ఇష్టసిద్ధి కలుగక పోగా దిన ప్రాణములుగూడఁ గొల్పోయెను. భవ్యపద్ధి మూలు అనిష్టసిద్ధికూడ ప్రాప్తించినందున అనిష్టానా ప్తరూపవిషమాలంకార మగును.]

39. సమాలంకారము:—ఇది నమూనడు విధములు (1) అనరూప వర్ణనరూపము (2) కారణసారూప్య వర్ణనరూపము (3) అన్వేషక కావ్యసిద్ధి వర్ణనరూపము.

(2) విన్నోమైక ఆధానే ముముగ్ధుడు ఆధారమునందు అభ్యంత
వర్ణములు పనిపించు రెండవ యిదికావలసినది మును.

ఉ. పే. గాని! వివాహమునందును విద్యమునందును పాటించుట వాస్తవములు
అనికొన్నదే అలంకారము.

[ఇదిగూ గాని ముగ్ధుడు మునుగొనినది మునుగాని ఆధారమునందును వ్రాసిన
అలంకారములు కాని ఇవివేసి వ్రాయవలెను. ఆధే విన్నోమైక ముముగ్ధులగుటకుంజె
ఆధారమును విన్నోమైకములు అభ్యంతములు వ్రాయవలెను అని అలంకార
మర్మము.]

42. అల్పబలకారము:—అల్పమైన ఆధానే ముముగ్ధుడు ఆధారము
అల్పమైనది మున్నగు వర్ణముల పనిపించు అలంకారము మును.

ఉ. ఇప్పుడీ నాగురు నువ్వగులగున బలముల వ్రాయుట.

[ఇదిగూ గాని ముగ్ధుడు మునుగొనినది మునుగాని ఆధారమునందును వ్రాసిన
అలంకారములు కాని ఇవివేసి వ్రాయవలెను. ఆధే విన్నోమైక ముముగ్ధులగుటకుంజె
ఆధారమును విన్నోమైకములు అభ్యంతములు వ్రాయవలెను అని అలంకార
మర్మము.]

43. అన్యోన్యాలంకారము:—రెండవ స్థానముల అన్యోన్యాలంకారము
నీలమును నల్లమును వర్ణముల పనిపించు అన్యోన్యాలంకారము మును.

ఉ. 1. నీలమునచే నల్లమును, నల్లమునచే నీలమును అన్యోన్యాలంకారము మును.

2. గాత్రమున నల్లమును అన్యోన్యాలంకారము; చంద్రమునచే గాత్రము అన్యోన్యాలంకారము మును.

[పై వాక్యములలో మొదటిదానిను గురించి కలకలములు అలంకారములను అన్యోన్యాలంకారములు
అని వ్రాయవలెను. ఆ క్లిష్టమునందును గాత్రమునచే చంద్రమును,
చంద్రమునచే గాత్రమును అని వ్రాయవలెను అని అలంకార
మర్మము.]

44. విశేషాలంకారము:—ఇది మూడువిధములు :

(1) ఆధార రహితాధానే ముముగ్ధుడు (2) ఏకానేక సోచరత్న
వర్ణనము (3) అభ్యంతరాలంకార విశేషవర్ణనము.

(1) ఆధార రహితాధానే ముముగ్ధుడు :—ప్రసిద్ధముగా ఆశ్రయము
లేకున్నది ఆశ్రయమున వర్ణించుట.

[అనగా ఆధారములేని ఆధేయమునుజేసి కార్యము కలుగునన్నట్లు వర్ణించుచు మొదటివిశేషము.]

ఉ. నూన్యైః దస్తమించినను ఆతని కిరణజాలము గావ్రాయును (పిన్నులు) చీకటిని భేదించుచున్నది.

[ఇచ్చట ఆధేయము నూన్యైః కిరణజాలము. ఆధారము నూన్యైః. ప్రసన్నాధారమైన నూన్యైః (దు ర్విచారము) ఆధేయమగు కిరణజాలమును చూచి తిరగని (చీకట్లు కలుచుట) సేయుచున్నట్లు వర్ణించబడినందున విశేషములతో విశేషము. నూన్యైః (చీకట్లు కలుచుట) సేయుచున్నట్లు వర్ణించుచున్నది వర్ణనము. ప్రసన్నాధారము. నూన్యైః (చీకట్లు కలుచుట) సేయుచున్నట్లు వర్ణించుచున్నది వర్ణనము. ప్రసన్నాధారము. నూన్యైః (చీకట్లు కలుచుట) సేయుచున్నట్లు వర్ణించుచున్నది వర్ణనము. ప్రసన్నాధారము.]

(2) ఏకానేక గోచరత్వ వర్ణనరూపము:—2. వస్తువు వీటి కాలమున అనేక స్థానములయందున్నట్లు వర్ణించబడినచో గొడవ విశేషము.

ఉ. 1. ఈశుడు సముద్రమందు, ఆకాశమందు, భూమియందు, అన్నియందు, దిశలయందు, పెక్కులకీ అన్ని గొప్పలందు కలడు.

2. నావ్రియురాలు లోపలను, పలుపలను, ఎగుడును, పనుకను, ఇంటియెల్ల అంతటను గాన వచ్చుచున్నది.

[పై మొదటి కావ్యములో ఈశుడును, గొడవ కావ్యమున వ్రీయురాలును అన్నితావులందు గానవచ్చునట్లు వర్ణించబడినగాన ఏకానేక గోచరత్వవర్ణనగాన విశేషాలంకార మయ్యెను.]

(3) అశక్యకార్యంతర వికృతినర్హన రూపము:— అల్పప్రయత్నముచే అసాధ్యవస్తవంతరము ప్రాప్తించినట్లు వర్ణించబడినచో మూడవ విశేష మును.

ఉ. 1. రాజా! నిన్ను జూచుచున్న నాకు కల్పవృక్షదర్శనభాగ్యము కలిగినది.

[ఇచ్చట యానకుడు రాజును జూచుట అగుట అల్పప్రయత్నముచే అశక్యమగు కల్పవృక్షదర్శనభాగ్యము లభించినట్లు వర్ణించబడినగాన మూడవ విశేషము.

2. గోరైలను దీర్చుటలో కల్పవృక్షముతో సమానముగాన రాజును జూచినచో కల్పవృక్షమును చూచినట్లే యగునని అనుమానవిధుల్లి చేసికొనవలెను.]

4. వ్యాపారాలంకారము:— ఇది రెండు విధములు :

(1) వికృతకార్యకారణకారిత్యక్రియ. (2) సాకర్యనిబద్ధకార్యవిరోధక్రియ.

- (1) తథాకార్యకథాకారిత్వ క్రియ:— ఒక కార్యమునకు సాధన మగు నస్తువు తద్విరుద్ధకార్యమునకు సాధనమైనట్లు చెప్పబడె నేని మొదటి వ్యాఖ్యాతమగును.

ఉ. లోకానందకరిములైన పుష్పములతో మన్మథుడు లోకములను గాఢించుచున్నాడు.

[ప్రజల యానందమునకు సాధనమయిన పుష్పములను సాధనముగాఁ జేసికొని (తద్విరుద్ధభోజనము) ప్రజలను బాధ పెట్టెదన్నట్లు వర్ణింపబడినగాన నిచ్చట వ్యాఖ్యాత మున్నాడు.]

- (2) సౌందర్యవిబద్ధకార్యవిరోధి క్రియ:— ఏ సాధనముచే నొక కార్యము నిశ్చయింపబడునో ఆ సాధనముచేతనే దానికి విరుద్ధమైన కార్యము సులభముగా నమర్చింపబడినచో రెండవ వ్యాఖ్యాత మగును.

ఉ. ఓ బాలకా ! పిన్నవాడ వగు నిన్ను గాఢ్యమున నిల్పదను.

తండ్రి ! బాలుడ నగు నన్ను గాఢ్యమున నింపవలదని జేతుకొంగును.

[ఇచ్చట తండ్రి కొడుకును పడుచువాఁడను కారణముచే గాఢ్యమున నిలపఁ దలంపఁగా, అనుభవమువలని పడుచువాఁడను అనెను పోవుచుచేతనే విరుద్ధకార్య మగు గాఢ్యార్హతను సులభముగా సాధించినట్లు చెప్పబడినందున రెండవ వ్యాఖ్యాత మయ్యెను.]

46. కారణమాలాలంకారము:—ఉత్తరోత్తరములకు వరుసగా పూర్వ పూర్వములు కారణములయినట్లు గాని, పూర్వపూర్వములకు ఉత్తరోత్తరములు కారణములయినట్లుగాని రచనచేసినచో కారణమాల యగును.

ఉ. నీతిచే ధనము, ధనముచే దానము, దానముచే కీర్తి, కీర్తిచే స్వర్గము కలుగును.

[ఇందు పూర్వమైన నీతి ఉత్తరమైన ధనమునకును, పూర్వమైన ధనము ఉత్తరమైన దానమునకును, పూర్వమైన దానము ఉత్తరమైన కీర్తిని, పూర్వమైన కీర్తి ఉత్తరమైన స్వర్గమునకును గారణమయినవి. ఉత్తరోత్తరములకుఁ బూర్వ పూర్వములు వరుసగా కారణము లయినందున మొదటి కారణమాలాలంకార మయ్యెను.]

ఉ. పరకము పాపముచేతను, పాపము దారిద్ర్యముచేతను, దారిద్ర్యము అదానకౌషమముచేతను సుభవించునగాన దానకౌషమపు కన్య.

[ఇందు ఉత్తరవస్తువైన పాపము పూర్వమున నిలికియున్నదిను, ఉత్తరార్ధము దారిద్ర్యము పూర్వమైన పాపముననున్నది, ఉత్తరార్ధమున ఆ ప్రకారము పూర్వమైన దారిద్ర్యమునకును గానియునుగానినన్ని. ఇందు ఉత్తరార్ధమున పూర్వపూర్వములకు కారణభూతములుగా వర్ణింపబడినవి. ఒకదాని కొకటి చొప్పున కారణములను పాపముగా వున్నమాటగాని వున్నచులవలె గూర్చబడినది గాని నొకదాని కంటే మరొకదానికంటే ముందును.]

47. ఏకావశ్యలంకారము:—ఉత్తరార్ధమున ననుమననము పూర్వపూర్వ పదము విశేషణముగునట్లుగా గాని, పూర్వపూర్వముననుమననము ఉత్తరార్ధముననుమననము విశేషణ మగునట్లుగాగాని చెప్పినచో ఏకావళి యగును.

ఉ. ఆ రాజు కిన్నెలు కిన్నెలు కిన్నెలులు, కిన్నెలులు బాహువులు నెలకు వ్యాపించినవి. బాహువులు మోకాళ్ళవలెనే ప్రేరేపించినవి.

[ఇందు 'కిన్నెలు' పూర్వము, 'కిన్నెలు విస్తారములు' ఉత్తరము, పూర్వమునకు ఉత్తరము విశేషణమయ్యెను; 'కిన్నెలు' విశేష్యము, 'బాహువులవలెనే వ్యాపించినవి' విశేషణము. 'బాహువులు' విశేష్యము, 'మోకాళ్ళవలెనే ప్రేరేపించినవి'నును పదముల విశేషణము. ఈ విధముగా పూర్వపూర్వ పదమునకు ఉత్తరార్ధము పదము విశేషణ మగుచు వచ్చెను గాన ఏకావశ్యలంకార మయ్యెను.]

48. మాలాదీపకాలంకారము:—దీపకాలంకారమును, ఏకావశ్య లంకారమును ఒక్కచోగలిపిచెప్పినచో మాలాదీపక మగును.

ఉ. మన్మథుని దా కౌంతిహృదయమునందును ఆ కౌంతిహృదయము నీ హృదయమునందును వసించెను.

[ఇందు వసించినను క్రియ యొక్కటే స్త్రీ పురుష చిత్తములయందును తీర్పు బడుటచే దీపకమయ్యెను. ఉత్తరార్ధము పూర్వపూర్వమునకు విశేషణమగుటచే ఏకావళియు నయ్యెను. రెండు అలంకారము లిందు పుట్టినందున దీనిని మాలాదీపక మనదగును.]

49. సారాలంకారము:—పూర్వ పూర్వమునకంటె ఉత్తరార్ధము గొప్పదైనట్లు వర్ణించబడినచో సారాలంకారమగును.

ఉ. తన మధురము; దానికంటె నమృతము మధురము; దానికంటె గలిచాకక మధురము.

ఉ. నూరికంటె బావి గొప్పది. బావికంటె క్రతువు గొప్పది. క్రతువుకంటె సుతుడు గొప్పవాడు. సుతునికంటె నశ్వపాశము గొప్పది.

[పై ఉదాహరణ వాక్యములలోని 1. సేన, ఆమృతము, కవినార్కులు. 2. నూలు, గావి. క్రమస్థ, మునుఁడు, సత్యవాత్సల్యమువానితో పూర్వ పూర్వమున కంటె నుత్తరీయమునగు గుహాత్కిర్షణము వర్ణింపబడెనుగాన సా రాలంకారమయ్యెను.]

50. యథాసంఖ్యాలంకారము:— క్రమసంఖ్యగలవానిని సరుపగా క్రమసంఖ్యవానితో సంఖ్యమును పునరుపన్లు చెప్పినచో యథాసంఖ్య మగును.

ఉ. ఓ గాఢా! నిపు పుష్కలము, విశ్రులము, శక్రలము పోషింపును, భూషింపును, విశిషింపును.

[ఇగు యథాసంఖ్యముగా క్రమముననుసరించి మొదటిని మొదటివానితోను (పుష్కలము పోషింపును), రెండవది రెండవవానితోడను (విశ్రులము భూషింపును), మూడవది మూడవవానితోను (శక్రలము విశిషింపును) అన్వయమునగునట్లు వర్ణింపబడెనుగాన యథాసంఖ్య మయినది. క్రమాన్వయము కలుగుటనుబట్టి దీనిని క్రమాలంకార ముగాఁగూడఁ బిలువవచ్చునని కొందఁ జెందుదురు.]

51. పర్యాయాలంకారము:— ఇది రెండు తెఱఁగులు. (1) ఏకానేకా శ్రయరూపము (2) అనేకైకాశ్రయరూపము.

(1) ఏకానేకాశ్రయ రూపము:— ఒక వస్తువునకు గ్రమముగా ననేకాధారములును వర్ణించుచో (ఒకటి క్రమక్రమముగా పెక్కింటిని ఆశ్రయించినట్లు చెప్పినచో) మొదటి పర్యాయ మగును.

ఉ. ఆ వాగున ముఖకొంటి నమలమును వీడి చంద్రుని ఆశ్రయించినది.

[ముఖము నాశ్రయించుచున్న ముఖకొంటి పగలు పద్మము నాశ్రయించినది. రాత్రి నవతీయుక్త ముఖకొంటి పద్మమును విడిచిదని చెప్పుటచే పద్మములు మడుచుకొన్నవని భావము. పద్మమును వీడి చంద్రుని నాశ్రయించుటచే అంతకుఁ బూర్వము అనగా పగలు ప్రకాశింపని చంద్రుఁడు ప్రకాశించెని చెప్పబడెను. వనితావదన కొంటికి మొదట పనితావదనము, పిమ్మట పద్మము, అటు పిమ్మట చంద్రుఁడు ఆధారములుగాఁ జెప్పబడినవి. అనగా ఒక్క ముఖకొంటికి పెద్దలశ్రయములు చెప్పబడినందున పర్యాయాలంకార మయ్యెను.]

(2) అనేకైకాశ్రయ రూపము:— ఒక వస్తువునే పర్యాయమున అనేక వస్తువు లాశ్రయించినట్లు వర్ణించినచో నది రెండవ పర్యాయాలంకార మగును.

ఉ. నెమకఁ బ్రవాహ మున్నచోట నిప్పు దీనుకలిగ్న కొనకప్పుచున్నది.

[ఇందు ఆధారమయిన ఒక స్థలమునందే పూర్వము ప్రవాహము ఉండేటయ్యును. కాలక్రమమున నచ్చట ఇసుకతిన్నె ఏర్పడుటయ్యు చెప్పబడెను. ఒక ఆధారమువలన కాలభేదముచే అనేకార్థములు లున్నట్లు బోధయ్యెను గాన గెండవ పర్యాయము లంకార మగును.]

52. పరివృత్త్యలంకారము:— కొలది వస్తువు నిచ్చి గొప్ప వస్తువును బుచ్చుకొనుట గాని, గొప్పవస్తువు నిచ్చి కొద్ది వస్తువును బుచ్చుకొనుటగాని వర్ణించబడినచో బరివృత్తి యగును. ఒక్కొక్కచోట నమవస్తువు నిచ్చి విషమయముగా నమవస్తువును గ్రహించుటయ్యు బరివృత్తి యగును.

(1) కొలది వస్తువునిచ్చి గొప్పవస్తువును బుచ్చుకొనుట మొదటి పరివృత్తి యగును.

ఉ. రాజు తానొక్క బాణమును విడిచి శత్రురాజుల యవసరిరాజ్య సంపదలను గ్రహించుచున్నాడు.

[ఇచ్చట రాజు బాణమునెడు అల్పవస్తువు నిచ్చి శత్రురాజుల యపారసంపదను గొనెనని చెప్పబడె మొదటి పరివృత్తి యయ్యెను.]

(2) గొప్పవస్తువు నిచ్చి కొద్దివస్తువును గ్రహించుట రెండవ పరివృత్తి యగును.

ఉ. వేటకై పోయిన రాజు దప్పిక నివారించుకొనుటకై హరిమిచ్చి బోయల వద్ద పండ్లు, జలములు గ్రహించెను.

[ఇందు అనూల్యమైన హరిమిచ్చి అహారాదికమును (గొప్పవస్తువు నిచ్చి కొద్ది విలువగల వస్తువును) గ్రహించినట్లు చెప్పబడెను గాన గెండవ పరివృత్తి యయ్యెను.]

(3) సమానవస్తువునిచ్చి అంతేవిలువగలవస్తువును గ్రహించినట్లు చెప్పినచో మూడవ పరివృత్తి యగును.

ఉ. హరిజాతీ తన కటాక్షమును ప్రసాదించి క్రియని హృదయమును గ్రహించెను.

[నాయకయొక్క కటాక్షమున కెంత విలువగలదో క్రియని హృదయమునకును అంతయే విలువగలదగుట సమవస్తువుల వినిమయగ్రహణము చెప్పబడెనుగాన మూడవ పరివృత్తియయ్యెను. పైవస్తువులు ఇచ్చి భుచ్చుకొనుట యెట్లు సంభవించునని కంఠరాగా వాయిక నాయకునిపై గడగంటిచూపును బ్రసరింపజేసినచోడనే. నాయకుని హృదయము నాయకకు వశమయ్యెనని తలపెనగును.]

53. పరిసంఖ్యాలంకారము:— ఒక వస్తువు నొకచోట విధించి వేతొక్కచోట నిషేధించినయెడల పరిసంఖ్య యగును.

ఉ. స్నేహాక్షయము నీపములయందుఁ గలుగవలె నేకాని కామినులచిత్తములందుఁ గూడదు.

[ఇచ్చట స్నేహాక్షయము (వములు తగ్గుట) నీపములయందుఁ జేయువలెనని విధించి స్నేహాక్షయము (ప్రేమ తగ్గుట) కామినుల చిత్తమునఁ గలుగరాదని నిషేధము చేయుచుండినందున పరిసంఖ్యాలంకార మయ్యెను.]

54. వికల్పాలంకారము:— సమానబలముగల రెండు విరోధ కార్యములలో నొకదానిని మాత్రమే చేయవలెనని చెప్పట వికల్పాలంకారము.

[ఒక పని చేసినచో గొండవని చేయుట సంభవించునపుడును గొండు పనులకు పూర్తివిరోధమున్నప్పుడును ఆగొండింటిలో నేవోయొక పనినే చేయవలసిన చెప్పట వికల్పము = ఆది కానిచో నిది యను భావము స్ఫురించును.]

ఉ. ఓ రాజా ! నీవు శిరస్సునుగాని, భనుస్సునుగాని వంచి శత్రున కభిముఖముగాఁ బొమ్ము.

[ఇచ్చట తలవంచుట, శిరస్సువంచుట అను రెండు కార్యములును తొల్లులయ కలవి. ప్రకృతియను గొండును సమప్రాధాన్యము కలిగియున్నది. తలవంచినచో నిలువంచుటనను, శిరస్సువంచినచో తలవంచుటనను మీసలేని పగన్నవిరోధ కార్యములై యున్నవి. (సంభ. కొండొండవలఁచినచో తలవంచుము. లేదా పోరుచేయఁదలఁచినచో శిరస్సువంచుము.) వీనిలో నేవోయొకటిచేయుమని వికల్పమును జెప్పటచే వికల్పాలంకారమయ్యెను.]

55. సముచ్చయాలంకారము:— ఇది రెండు విధములు.

(1) ఒకప్పుడ విరోధములేని కార్యములు ఏకకాలమందు జరిగినట్లు వర్ణించుచో సముచ్చయ మనఁదగును.

ఉ. ఓ రాజా ! యుద్ధరంగమున నీ శత్రువులు నొచ్చియు, విచ్చియు, జచ్చియుఁ బెక్కిగతులు పొందిరి.

ఉ. ఓ రాజా ! నీ వైరులు నీచే దయమఁబడి పరుగిడుదురు. వెనుదిరిగి చాతురు. వారి పడుదురు.

[పై వానిలో మొదటివాక్యమున నొచ్చుట, విచ్చుట, పచ్చుటయను కార్యములును, రెండవ వాక్యమున పరుగిడుట, వెనుదిరిగిచాతురు, వారిపడుట అను కార్యములును ఏకకాలమునందే సంభ్రాంతమయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున సముచ్చయాలంకారమయ్యెను.]

(2) ఒక కార్యమునకు ఒక్క-కారణమే చాలియున్నను అనేక కారణములను జెప్పినచో రెండవ సమాచ్ఛయ మగును.

ఉ. అతని గర్భమునకు రూపమును, కులమును, యావనమును, ధనమును, విద్యయు కారణములైనవి.

[పై వానిలో గర్భమును కార్యమునకు పైనఁ బ్రవృణుడినవానిలో ఒక్కొక్క-కారణమే చాలియుండఁగా రూపము, కులము, యావనము, ధనము, విద్య అను పదవి కారణములు చెప్పినందున సమాచ్ఛయాలంకార మయ్యెను.]

56. కారకదీపాలంకారము:— ఒకేనర్త విశుట-క్రియలతో అన్వయించినట్లు వర్ణింపఁబడినచో కారకదీపాలంకార మగును.

ఉ. సాంఘండు పోవును. మరల వచ్చును. చూచును. నిట్టూర్పు వుచ్చును.

[పై వాక్యమున కర్తయును సాంఘండు అనునదనున పోవుట, మరలవచ్చుట, చూచుట, నిట్టూర్పువుచ్చుట అను పదవిక్రియలతో అన్వయించునగాన కారకదీపాలంకారమయ్యెను. పోవుట, వచ్చుట, చూచుట, నిట్టూర్పువుచ్చుట అను పనులన్నియు సేకకాలమున జరుగ లేదుగాన సమాచ్ఛయాలంకారము కాదనుట.]

57. సమాధ్యలంకారము:—ఒక కారణముచే కార్యగంభయమగుచున్నను వేటొక కారణమువలన నా కార్యమునకు సౌలభ్య మేర్పడునట్లు చెప్పినచో సమాధ్యలంకార మగును.

ఉ. జారశ్రీ ప్రియుని గలిసికొనఁగోరినది. సూర్యుఁ డస్తమించెను.

[ప్రియురాలికి నాయకుని సంకేతస్థలమునకుఁ బోవలెనను కోరిక మాత్రమే యుదయించెను. సూర్యుఁడు అస్తమించవలెననియు, జీతఃటిపడవలెననియు నాయొక కారణము. అమోఃరిక ప్రియుని గలిసికొనుటకై చేయు కార్యగంభయమునకు చాలి యున్నను అంతలో సూర్యుడస్తమయముకొఁగా నీకటిపడుట అను కారణంతరము కాకతాళియముగా నేర్పడి ప్రియుని గలిసికొనుట యను కార్యమునకు సోకగ్యము కలిగించునట్లు వర్ణింపఁబడెను గాన సమాధ్యలంకార మయ్యెను.]

58. ప్రత్యసీకాలంకారము:—బలవంతుఁడగు వైరిని జయింపలేక యతని పక్షమువారికిఁ బరాభవము చేసినట్లు వర్ణించినచోఁ బ్రత్యసీకాలంకార మగును.

ఉ. నల్లగలువ తన్ను మించిన కన్నులను గెలువఁజాలక చెంతనును గ్రింపఁబడెను.

[ఇందుగలవ తన్ను జయించిన కన్నులపై ప్రతీకారము చేయజాలక వాని ననుసరించియుండు చెవులను గ్రిందుపఱచెననగా నేనున ఇట్లు జవాబు చెప్పకొనవలెను. ప్రజాను పుష్పములను చెవులయందుగా దాండ్లుట ఆచారము. ఇచ్చట కలుకలు చెవులను గ్రిందుపఱచెననగా చెవులపైదాండ్లుటచే కలువలకు దిగువను చెవులన్నిటను భావము. శత్రువుపై అనీకమును (పైన్యమును) బంపజాలనివాఁడు శత్రువు మిత్రునకు పరాభవముచేసి శత్రువును పరాభవించినట్లే సగర్వమునకుట ప్రత్యగీకము కాన ప్రత్యగీకాలంకారమగును.]

59. కావ్యార్థాపత్త్యలంకారము:— బుద్ధిగ్రుమ్మి న్నవన్మనో సాధింపఁ బడుచున్నప్పుడు తక్కువవస్తువు సాధింపబడుట యేమంత గొప్ప యని వర్ణించినచో గావ్యార్థాపత్తి యగును.

ఉ. ఓ ప్రేమనీ! నీముఖముచే నా చంద్రుడే జయింపఁబడుచుండఁ గాఁ బద్మ ములమోట వేలుగఁ జెప్పకలెనా?

[ఆ చంద్రుడను అనఁగాఁ బద్మములను మునులినశేసిన చంద్రుడను అనిభావము జయింపరాని చంద్రుడే జయింపఁబడఁగా అంశకలఁజే దక్కువ వగు పద్మములు జయింపఁబడునని వేలుగా చెప్పకకలెననగా మిత్రులిమలభిముగా జయింపఁబడునమట. ఇచ్చట దండాపూరితకావ్యమునుచే పద్మజయమున ప్రయోజనము నేర్పించుచున్నది. ఎఱక బంజరును గొలికనదని చెప్పినపుడు దానిని దీక్షించుచున్న అప్సరసుని పుత్రుడు ఎఱకయే పొందుండునని చెప్పకయే బోధ మగుటచే గావ్యార్థాపత్తి మగును.]

60. కావ్యలింగాలంకారము:— సమర్థింప నలసిన యగ్ధిమునకు సాధనమును జెప్పి సమర్థించితిమేని గావ్యలింగ మగును.

ఉ. ఓయీ! విదనా! నేను నిన్ను జయింపఁగలను. నా చిత్తమున ఫాలాక్షుఁడు దున్నాఁడు.

[దుస్సాధమయిన మన్మథజయ మెట్లుచేయఁగలవని ప్రశ్ని. సువేదా, పూర్వము నిన్ను తన మూడవశత్రువుచే గాల్చివేసిన ఫాలాక్షుఁడు నా బిడ్డయ్యమన నున్నాఁడని సమర్థింపఁగలసిన మన్మథజయమునకు సాధనముచెప్పి సమర్థింపఁబడినది గాన కావ్యలింగ మయ్యును.]

61. అర్థాంతరన్యాసాలంకారము:— ఇది రెండువిధములు.

(1) ప్రస్తుతమయిన విశేషమును సమర్థించుటకై యప్రస్తుత మయిన సామాన్యమును జెప్పినచో మొదటి అర్థాంతరన్యాస మగును.

ఉ. ఆంజనేయుఁడు వాగధిని బాఁడును. మహాత్ములకు దుష్కరమన్నది లేదు గదా!

[అంజనేయుడు సముద్రమును దాటుట ప్రస్తుతమైన విశేషము. దానిని సమర్థించుటకై మహాత్ములు చేయఁబాలని పని లేదుగదా! అన్న సామాన్య వాక్యము చెప్పఁబడెను గాన అర్థాంతరన్యాస మయ్యెను.]

(2) సామాన్యమును జెప్పి విశేషముచే సమర్థించుట రెండవ యర్థాంతరన్యాస మగును.

ఉ. మహాత్ములను జేరిన యల్పులును గౌరవింపఁబడుదుగు. పూలతోఁగూడి యుండుటవలన దారముకూడ తలకై దాల్చఁబడుచున్నది.

[గొప్పవస్తువుతోఁగూడిన యల్పవస్తువునకు గౌరవము కలుగుననుట సామాన్య విషయము. అల్పవస్తువగు దారము యొగ్యలక్షణములుగల వస్తువులతోఁగూడి తలకై దాల్చఁబడుచున్నదను విశేషంకముచే సమర్థింపఁబడినందున రెండవ యర్థాంతరన్యాస సారంకార మయ్యెను.]

శీ2. వికస్వరాలంకారము:— ఒక విశేషమును జెప్పి దానిని సామాన్యముచే సమర్థించియుఁ బాలదను నసంత్కృప్తికలిగి మఱి యొక విశేషమును ఉపమాన మూలమునఁగాని, యర్థాంతరన్యాసములమునఁగాని చెప్పట వికస్వరముగును.

ఉ. 1. తెక్కకు నిక్కిలి రత్నములు వట్టుదోటగు హిమాలయమునకు మంచు సౌందర్యభూమికము కాదు. చంద్రకిరణములందుఁ గళంకమువోలెఁ బెక్కుగుణములున్నచోట నొక దోషము కానరాదుగదా!

2. గుణనిధియగు నా రాజు నెవ్వరును జయింపలేదు. మహాత్ములు సముద్రమువలె నసాధ్యులు సుమా!

[పైవాక్యములలోఁ బెక్కురత్నములకు అకరమైన హిమాలయమునకు మంచు శోభను తిగింపఁజాలదు అనునవియు, గుణనిధియగు రాజును ఎవ్వరును జయింపఁ జాలనను వాక్యమును (రెండును) విశేషవిషయములు. అవి (1) గుణసమూహమునందు ఒకదోషము కానరాదను సామాన్యవిషయముచేతను, (2) మహాత్ము లసాధ్యులను సామాన్యముచేతను సమర్థింపఁబడినవి. అట్టి సామాన్యములు చాలవను నసంత్కృప్తితో ఉపమాన మూలకముగ (1) చంద్రకిరణములయందుఁ గళంకము లేనమెయిండుననియు, (2) సముద్రమువలె నసాధ్యులనియు నుపమాన రూపమైన విశేషములచేఁ దిరిగి సాధింపఁ బడినవి. అట్లే చేయవలసినదెన్ననఁగా : పెక్కు గుణములందును నొక దోషమున్నను గన్పింపదను సామాన్యవిషయమును, మహాత్ము లసాధ్యులను సామాన్యవిషయమును బుద్ధిగోచరములు కాకపోవచ్చునని శంకించి (1) చంద్రకిరణములందు మచ్చవలె (2) అసాధ్యమైన సముద్రమువలె అను నేఱు విశేషములను ఉపమానరీతిగాఁ జెప్పి తలంపఁబడినది గాన వికస్వరమయ్యెను.]

63. ప్రౌఢోక్త్యలంకారము:— ఒక కార్యముయొక్క యుత్కర్షణ కొఱకు హేతువు కానిదానియందు హేతుత్వమును వర్ణించుట ప్రౌఢోక్తియగును.

ఉ. కాంతళిగోజనులు యనునానీతీర తమాల లలికలవలె నల్లగా నున్నవి.

[తమాలవృక్షము అనగానే బీజబీజెట్టు, అదిస్వల్పావయవముచేతనే నల్లగానుండును. నల్లనైన ఉదకముగల యనునాతీరమున మొలచినవగుట యందు నల్లగా నుండెనని చెప్పినాడు. బీజబీజెట్టుయొక్క నలుపునకు కారణము కాకున్నను యనునాతీరస్థత్వము కారణముగా గన్పించుటచే ప్రౌఢోక్తి యున్నది.]

64. సంభావనాలంకారము:— ప్రకృత కార్యసిద్ధి కొఱకు ఈ రీతిగ నున్ననో నది యట్లుగనని యూహించుట సంభావనయగును. (సంభావన = ఊహ)

ఉ. ఓ గాజా! వర్ణించువాఁడు ఆనీశుఁడగుచో నిగుణములను పూర్తిగా వర్ణింపఁగలిగి యుండును.

[ప్రకృతకార్యమైన ఆనీశుఁడగు రాజుగణముల పొగడ్తు సామాన్యముగా చూడఁగలవలె అతఁడు శిష్టులవలెగనని తన పేరు ముఖములతో వర్ణింపఁగలిగియుండునని భావించినందున సంభావన యున్నది.]

65. మిథ్యాధ్యక్షవిత్యలంకారము:—మిథ్యయగు నొకవిషయమును సాధించుటకై వేరొక మిథ్యాధ్యక్షమును గల్పించుట మిథ్యాధ్యక్షవిత్య యనబడును. (మిథ్య = బొంక)

ఉ. వంధ్యావుఁడనుడు గగనకుసుమములను బాల్కుచో వేళ్ళను వళ్ళనుగా గీసకొనును.

[వంధ్యుడు పుత్రుఁడెట్లు కలుగును? ఆకాశపుష్పములే మిథ్యయవగా వానిమాల యెట్లు మిథ్యగాకుండును? దానిని కాల్కుటయు మిథ్యయే. వెలయులికి వలకుకూన్యము. అది యన్నుడు వళ్ళకాశేరదని నిరూపించుటకై కవి ఆకాశకుసుమ మాలా ధారణను సాధనముగా జెప్పినాడు. సారాంశ మేమనగా ఆకాశకుసుమమాలా ధారణను మిథ్యయే. వేళ్ళను వళ్ళనుగా గీసికొనుటయు మిథ్యయే యని లేకును. మిథ్యను సాధించుటకై వేరొక మిథ్యాధ్యక్షము గల్పింపఁబడెను గాన నిది మిథ్యాధ్యక్షవిత్యలంకార మయ్యెను.]

66. లలితాలంకారము:—ప్రస్తుతమైన విశేషమున గాని కనురూప వృత్తాంతమును వర్ణింపక ప్రతిబింబమున గొనుకొని ప్రస్తుత వృత్తాంతమును వర్ణించినచో లలితాలంకార మగును.

ఉ. ఆ కాంత నీరుపోయినపిదప గట్లువేయఁ దలంచుచున్నది.

[నే వాక్యము నాయకనుగూర్చి యామె చెలికత్తె పలికినదిగా నున్నది. నాయక తన్ను బ్రతిమాలవచ్చిన నాయకుని దివ్య స్థితిని యాశించునోయి మోక్షమున కాలితుల దానకుఁ దైవపీడప దూరికన్యాగా ప్రార్థించి తిరిగి గన్పించునోవఁ గాంచుచున్న దను ప్రస్తుతమును వర్ణింపక దానికి ప్రతిబింబమైన గజజల సముబంధన వృత్తాంతమును వర్ణించి నందున లలితాలంకార మయ్యెను.]

67. ప్రహర్షణాలంకారము:—ఇది మూడు విధములు.

(1) ప్రయత్నము లేకయే హర్షప్రదమైన యర్థము సిద్ధించినట్లు వర్ణించినచోఁ బ్రహర్షణ మగును

ఉ. ఒక దూతికను నాయకయొద్దకుఁ బంపఁగోరి నాయకుఁడు ధ్యానించు చుండఁగా నా దూతికయే తొయొద్దకు నాయకచేఁ బంపఁబడినది.

[నాయకయొద్దకు ఒకనాక పరిచియగు దూతికను బంపఁదలంచి నాయకుఁడు ధ్యానించుచుండెను. ఇంతలో దైవవశమున ప్రయత్నములేకయే నాయకచే నా దూతి కయే తనయొద్దకుఁ బంపఁబడుటచేఁ గోరిక సిద్ధించెను గాన ప్రహర్షణాలంకార మయ్యెను.]

(2) కోరినదానికంటె నధికముగఁ గార్యసిద్ధియైనట్లు వర్ణింపఁ బడుచో రెండవ ప్రహర్షణ మగును.

ఉ. వెలుతురుకై దీప మెగఁద్రొసినంతనే నూగోదయ మయ్యెను.

[ఇచ్చట నస్తుప్రకాశనమునకై దీప మెగఁద్రోయఁగా దీపముకంటె అధికమైన వెలుతురువచ్చు నూర్కొండ బైవవశమున ఉదయించెనని చెప్పుటచేత రెండవ ప్రహర్షణ మయ్యెను.]

(3) ఫలసిద్ధికై యత్నముచేయుచుండఁగానే ఫలము లభించెనని చెప్పినచో మూడవ ప్రహర్షణమగును.

ఉ. అతఁడు నిర్భయవౌషధీసూతమును ద్రవ్యచుండఁగాఁ బెన్నిదియే దొరకెను.

[ఇచ్చట ఫలమైనదిని సాధించునది అంజనము. అంజనసిద్ధికొఱకు ఓషధియొక్క కేరత్రవృక్ష యత్నము. అట్టియత్న చేయుచుండఁగానే నిర్భయకుట అతఁడు ఫలము లభించెనుగాన మూడవ ప్రహర్షణ మయ్యెను.]

68. విషాదనాలంకారము:— ఇప్తసిద్ధికోటకు యత్నము చేయు చుండఁగా టైవవశమున అనివము ప్రాప్తించుట విషాదన మగును.

ఉ. చురుకుపోసి నీపము నెగననఁద్రోయ యత్నింపఁగా నీప మాఁగిపోయెను.

[దీపము నెగననఁ ద్రోచి యున్నవ నొంగుట కలుగజేసి యత్నింపఁగా చురుకుచే నట్టి తడిసి నీప మాఁగిపోవుటయేగాక, అంతకు ముందున్న మొగుటకూడ పోయి అనిష్ట ప్రాప్తియైనట్లు వర్ణింపఁబడెను గాన విషాదనాలంకార మయ్యెను.]

69. ఓల్లాసాలంకారము:—ఇది నాలుగు విధములు.

(1) ఒకరి గుణముచేత వేటొకనికి గుణము ప్రాప్తించినట్లు నర్ణించుట మొదటి యల్లాసము.

ఉ. ఆ సాధ్వీ తనబలములందు ప్పానముచేసి తన్ను బవిత్రచరిత్రనుగాఁ జేయునని గంగాది అనించుచున్నది.

[ఇచ్చట పతివ్రతయొక్క గుణముహిమచే గంగారే బవిత్రతాగుణము కొలుకునని చెప్పఁబడినందున సుపటి యల్లాసమయ్యెను.]

(2) ఒకరి దోషముచే వేటొకనికి దోషము సంక్రమించినట్లు వర్ణించుట రెండవ యల్లాస మగును.

ఉ. ఓ రాజా! లాఠ్యమార్గములందు నడిచెడు నీ శత్రుకాంతలు తమ పుత్ర ములకులగుంచిన కాతన్యమును తమచరణములందు గుంజనందులకు బ్రహ్మను చూపింతురు.

[ఇచ్చట రాజు యుద్ధయాత్రలు చేసినప్పుడు వైరికాంతలు అడవులుపట్టి పొగిపోగలసికచ్చెను. శ్రీల పాదములు నహసముగాఁ గోమలములై యుండును, కాన వాని “ఓయీ! బిభాతా! మా పలాదునునకు అనుకూలమగునట్లు పాదములయందుఁ గాతన్యము ఉంచక అక్రమములైన పునములయందుఁ గాతన్య మొనంగితివి. ఛీ! నీకు బౌచిత్యజ్ఞానము లేదుగదా” అని నిందింతురని భావము తమ చరణములయందుఁ గాతన్యము స్పృశింపలేదనెడి దోషముచేత బ్రహ్మకు బౌచిత్యమునుబట్టి స్పృశించెను జ్ఞానములేదనెడి దోషము వర్ణింపఁబడెను గాన రెండవ యల్లాస మయ్యెను.]

(3) ఒకరి గుణముచేత దోషము కలుగుట మూడవ యల్లాస మగును.

ఉ. వితరణకాలి యగు సజ్జనుని బొందకుండుట ధనముయొక్క అభాగ్యుడైన కాని సజ్జనునిదోషము కాదు.

[ఇచ్చట భవము మజనుల నాశ్రయింపనుండుట వాని అభాగ్యుని నోవమే కాని మజనుని నోవము కాదని చెప్పబడినది. గుణనంతులగు మజనుల నాశ్రయింపని ముఖ్యాగ్రహోపము భవముదేయని చెప్పబడినది గాన మూడవయుల్లాస మయ్యును.]

(4) ఒకరి దోషముచేత వేటొకరికి గుణము కలుగునట్లు వర్ణించుచో నాల్గవ యుల్లాస మగును.

ఉ. ఆ నుష్టభూపాలుఁడు సేవనలను జూపనుండుటయే వారికిఁ బరమాభిధము.

[ఇచ్చట రాజావంతుఁడల మూరిత్యుని దోషముచే సేవనలను జూపి నాని ప్రాణములు దక్కనియ్యటకూడ ఒక గుణము గానే చెప్పబడినది. ఇందు దోషముచే గుణము కలిగినట్లు వర్ణింపబడినది గాన నాల్గవ యుల్లాసాలంకార మయ్యును.]

70. అవజ్ఞాలంకారము:—ఇది రెండు విధములు.

(1) ఒక వస్తువుయొక్క గుణముచే వేటొక వస్తువునకు గుణము కలుగనియెడల మొదటి అవజ్ఞాలంకార మగును. అభాగ్యునియ మును పొందినను అభివృద్ధిగలుగురా లేదని చెప్పట.

ఉ. బాక్ష్మన సమద్రమున ముగిసినను నుండెనునీటి నే గ్రహించుచున్నది.

[అభివృద్ధి జలసమృద్ధిమైన సమద్రము నాశ్రయించినను బాక్ష్మిని అల్ప పరిమాణముగల జలమే అభివృద్ధిచేసినది చెప్పటచే మొదటి అవజ్ఞ యయ్యును. సమద్రము అసారబలమును కలిగి యుండుట గుణము. దానిగుణము బాక్ష్మినను రాజేను.]

(2) ఒక వస్తువుయొక్క దోషముచే వేటొక వస్తువునకు దోషము కలుగనియెడల రెండవ అవజ్ఞాలంకార మగును.

ఉ. తామరలు మడుచుకొన్నంత మాత్రమునఁ బూర్ణిమా చంద్రునకు హాని యేమి ?

[ఇచ్చట తామరలు మడుచుకొనిపోవుట వాని దోషము. అట్టి దోషమువలనఁ బూర్ణచంద్రున కేదోషము కలుగలేదు గాన రెండవ అవజ్ఞాలంకార మయ్యును.]

71. అనుజ్ఞాలంకారము:—దోషమునందు గుణమును జూచి అట్టి దోషమే కావలయునని కోరినచో అనుజ్ఞాలంకార మగును.

ఉ. అపదలందు దేవుని స్మరింతుము. మాకు సకలము అపదలే కలుగుఁగాక.

[కష్టములు కలుగుట దోషము. అట్టి దోషమున దేవుని స్మరించుట యనెడు గుణము కలదుగాన ఎల్లప్పుడు అపదలు ఉండవలెనని కోరబడినది గాన అనుజ్ఞాలంకార మయ్యును.]

72. **లేఖలంకారము:**—అనుకూల్యమునుబట్టి దోషమును గుణముగాఁ జెప్పెను, ప్రతికూల్యమునుబట్టి గుణమును దోషముగాఁ జెప్పెను లేఖలంకార మగును.

ఉ. గీ. చిలుక! స్వేచ్ఛగా పహరించడం పక్షిలన్నిటిలో నీకు పలుకఁ బడెను నలుగురును పోయెను నీ మాటల వాక్యముల ఫలము నగు!

[ప్రతికూల్యం నిరసనవాక్యము లేకపోవుటయు దోషము. పక్షి దోషమునకు ఫలముగా పక్షులను స్వేచ్ఛించుచున్నది అనుగుణము వర్ణింపబడినది. చిలుకకు మధువానర్యు లగుటకు గుణమేయందుగా గానికీ ఫలితముగా పక్షులబంధమును దోషము చెప్పబడినది. ప్రవిధముగా సుదాహరణవాక్యమనందు దోషమునకు గుణమును, గుణము నకు దోషమును జెప్పటచే లేఖలంకార మయ్యెను.]

73. **ముద్రాలంకారము:**—ప్రకృతార్థముల నిచ్చు పదములచేతనే ప్రకృతిమైన సూచ్యార్థసూచనమును వర్ణించుచో ముద్రాలంకార మగును.

ఉ. అటవెలఁగిత మందఱుగాఁ జేసె | మృదుపదాఁతోడఁ బుచ్చువుట్టి.

(అటవెలఁది = పశ్య, అటవెలఁది యను గీతపద్యము)

అటవెలఁది (పశ్య) మృదుపదములతో (పాటను) గీతమును మెప్పుచున్నట్లు అందఱుగాఁ జేసెను. అట్లుగా పశ్యచక్కినిపదములతోఁగూడిన పాటపాడి మెప్పించుఁ జేసెనని ప్రస్తావనమును జెప్పెడి పదములచేతనే ప్రకృతిమందు సూచింపఁబడిన అటవెలఁది యను గీతపద్యమును మృదుపదములచే మెప్పుకలుగునట్లు అందఱుగా రచించె నని యర్థమయ్యెను. మాచమటాడఁ చెప్పబడినదిగాని నలు దాలంకార మయ్యెను.

74. **రత్నావళిలంకారము:**—వస్తువును దప్పింపక ప్రకృతార్థము లను గూర్చినచో రత్నావళిలంకార మగును.

ఉ. ఓరాజా! నీవు చనుదానమఁడవు; పురుషోత్తమఁడవు; సర్వజ్ఞఁడవు.

[చనుదానమఁడవు = చతురమైన ఆస్థియుకలవాడవు = బ్రహ్మ, పురుషోత్తమఁడవు = పురుషులలో సత్తమఁడవు = విష్ణువు; సర్వజ్ఞఁడవు = సర్వమును తెలిసిన వాడవు = శివుడు.] చతురమైన ఆస్థియుకలవాడవు, పురుషులలో ప్రథమఁడవు, సర్వము తెలిసినవాడవు అను కర్థములిచ్చు పదములచేతనే క్రమముగా బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లను సప్రకృతార్థము నిర్దేశింపఁబడినందున రత్నావళిలంకారమయ్యెను.]

75. **తద్గుణాలంకారము:**—స్వగుణములను విడిచి యవగ్రగుణమును గ్రహించుట తద్గుణ మగును.

ఉ. ఓ కాంతా ! నీ పెదవియొక్కకాంతిచే ముక్కు ముత్యము పెద్దగానర
యగుచున్నది.

[ఇచ్చట ముక్కుననుబట్టుకొన్న ముత్యము తనతెలుపును నీడి యొక్క పై
యొక్క గుణమైన రక్తిమను పొందినట్లు వర్ణింపబడినందున దన్నబాలకొఱమె ముగ్ధున

76. పూర్వరూపాలంకారము:—తన గుణమును విడిచి యస్యగు
మును గ్రహించిన వస్తువునురల తన గుణమును స్వీకరించిన
వర్ణించుచోఁ బూర్వరూపాలంకార మగును.

ఉ. ఓ రాజా ! శివుని కంఠకాంతిచే నల్లబడిన శేఖఁడు మనల నీ పుష్పీర్తి
జెల్లబడుచున్నాఁడు.

[ఇచ్చట శేఖఁడు తన (తెలుపును) గుణమును విడచి శివుని కంఠపలము
(అస్యగుణము) పొందినవాఁడై తిరిగి రాజాయొక్క యశఃకాంతిచే గ్రహమును (త
గుణమును) పొందినట్లు చెప్పబడినందున పూర్వరూప మయినది.]

77. అతర్థజాలంకారము:—ఇతరవస్తు సంస్పర్శమున్నను దానిగుణ
సంక్రమింపకుండుట యతర్థజా మనఁబడును.

[ఇతరవస్తువుయొక్క గుణమును పొందఁదగిన కారణ ముండియుఁ బొందనట్లు
వర్ణించుట యని యర్థము.]

ఉ. ఓ రాజా ! నీకీర్తియొక్క తెల్లదనముచే శివునికంఠమైనను జెల్లననుగా
నీవైరుల యపకీర్తి తెలుపు గాదు.

[ఇచ్చట రాజాయొక్క తెల్లనికీర్తిని కేరి శత్రురాజుల దుష్కీర్తి తెల్లపడ
దగియున్నట్లు, తద్గుణమును పొందనట్లు వర్ణించినందున సతర్థజామయ్యెను.]

ఉ. ఓ ప్రియా ! రాగభరితమైన నా హృదయమున నీవు చిరకాలమున్నప్పుడీ
రక్తఁడవు కాలేదు.

[ఎఱ్ఱనివస్తువుయొక్క పూర్తి సంపర్కమున్నవాఁడు ఎఱ్ఱనివాఁడు కావలసి
యొండెను. (రాగము = ఎఱుపు, అనురాగము) అట్లుగాక రాగసహితమైన చిత్తమున
చాలకాలము ఉన్నను రక్తఁడు కాలేదని (తద్గుణమును స్వీకరింపలేదని) చెప్పబడిన
గాన అతర్థజాలంకార మయ్యెను. నిన్ను చాల కాలమునుండి ప్రేమించుచున్నను
నాపై నీ కనురాగము కలుగలేదని భావము.]

78. అనుగుణాలంకారము:— పూర్వము స్వభావసిద్ధముగాఁ గలిగి
యన్న గుణమునకు మఱియొక వస్తువుయొక్క సంస్పర్శమువలన
గుణాధిక్యము కలిగినట్లు వర్ణించుట అనుగుణాలంకార మగును.

ఉ. చెవులకుఁ బెట్టుకొన్న నల్లకలువలు కౌమిసి కటాక్ష సీతలములచే ముఱితి నల్లబడినవి.

[ఇచ్చట చెప్పలగుచున్నది కలువలు స్వభావసిద్ధముగా నల్లనివై యున్నవి. అట్టి నీలగు నువ్వనకు ఆమె కడకింటి మాత్రల సంస్కరణమువలన, కౌమిసి నేత్రసాన్నిధ్యము వలన, ఎగ్గిన నాంబు కలిగినట్లు వర్ణింపబడినది గాన అనుగుణాలంకార మయ్యెను.]

79. మీలితాలంకారము:—ఎరస్పరిము పోలికగలిగియుండుటచే భేద

మొదలగునగునొక సారానియున్నచో మీలితాలంకార మగును.

ఉ. ఆకౌశియుక్కు నహంబుజీమిల చరణములందు లక్ష్మకపూత కౌస వచ్చుట లేదు.

[ఇచ్చట సాదముల చుండును, లక్ష్మకపూతచుండును అనుగుణము సామాన్య భర్తము. సాదమును స్వభావసిద్ధముగా నెఱుపుగుణము కలిగియుండుటచేతను వానికే బూసుబడిన లక్ష్మకపూత ఎట్టి గానయుండుటచేతను ఎఱుపులో నెఱుపు గలనిపోయి భేదము ఏమాత్రము తెలియబడుటలేదని చెప్పబడినందున మీలితమయ్యెను.]

(మీలిత మగుట = కలిసిపోవుట.)

80. సామాన్యాలంకారము:—సమానభర్తముగల రెండు వస్తువులలో నేది యేనస్తువో తెలిసికొనఁదగిన భేదములేనట్లు చెప్పబడినచో సామాన్యాలంకార మగును.

ఉ. తామగిలఁకునఁ ప్రవేశించిన యుగవల మునులు జలియరాకున్నవి.

[ఇచ్చట వస్తుల శ్యామి సమానభర్తమునుబట్టి ఉపమానములైన తామరపూలకును, ఉపమేయములయిన మునులకును భేదము కౌసరా లేదని చెప్పినందున సామాన్య మయ్యెను.]

[ప్రవేశించినది మీలితాలంకారమునకును దీనికిని భేదము కొంచెముగా మాత్రమే కౌసవచ్చును. అందు ఒక వస్తువంశముచే రెండవవస్తువునకు భేదము తెలియరాకుండఁ జేయబడును. ఇందు వస్తువులు చేక్కలుగాఁ గానవచ్చుచున్నవి సామ్యోత్పన్నముచే నేది యేవస్తువో తెలియరానట్లు వర్ణింపబడును.]

81. ఉన్మీలితాలంకారము:—రెండు వస్తువులకు సామ్యముమువలన భేదములేకున్నను కారణాంతరములచే భేదమున్నట్లు వర్ణించినచో ఉన్మీలిత మగును.

ఉ. పీరాజా! నీ కీర్తయందుమునిగిన హిమగిరి దేవతలు కైకయిచేరు ద్విరుదు.

[జామతలు నిండియున్న రాజాయుక్కు తెల్లనిర్దిష్ట సమస్తకళాళము కల్లపడుటచే హిమకర్పూరము పోల్చి కళయకౌదయ్యెను ప్రపంచము తెల్లనైనది. హిమగిరి తెల్లనిది. కురులు కన్దుకాలమును చుట్టిచూచి అందు కైకయి లేచిపోవుటచే

హిమగిరి కొదవియు, చల్లనిదీ హిమాద్రియనియు గుర్తుపట్టఁగలిగిరి. ధాన్యము (తెల్లదనము) అసెడు సమానధర్మమున్నను హిమాద్రియందు మాత్రమే శేషము ఉండుట యసెడు భేదము చెప్పఁబడెనుగాన ఉన్నతతొలఁకొగ ముచ్చును.]

82. విశేషాలంకారము:— సమానధర్మముగల రెండు వస్తువులలో, గొంతొక కారణమున విశేషమున్నట్లు వర్ణించినచో విశేషాలంకార మగును.

ఉ. పద్మాకరమున నోలొడు కమలములు, శ్రీలముఖములు చంద్రోదయము
కొఁగానే తెలియఁబడెను.

[రాత్రిభాగమున రెండిటిలో సమానధర్మము కలవగుట ఏదియుఖమో ఏది కమలమో తెలియకపోయెను. చంద్రోదయము కొఁగానే పద్మములు ముగ్ధించుటయు, ముఖము లెప్పటియట్ల నికాసముతో నుండుటయు అసెడు విశేషము (చంద్రోదయ మునెడు కారణముచే) కల్గెనుగాన విశేషాలంకార ముచ్చును.]

83. గూఢోత్తరాలంకారము:— ఒక రడిగిన ప్రశ్నకు లభిస్తాయ గర్భితమగు జవాబు చెప్పినచో గూఢోత్తర మగును.

ఉ. ప్ర. ఓరమణీ! ఈ నది నిక్కడ దాటవచ్చునా?

జ. ఓ పాంథుడా! ఇచ్చటఁ గాను. ప్రబుపాదయున్నచోటికి నొమ్ము.
నే నచ్చటఁ జూపెదను.

[ఇచ్చట నది యే స్థలమున దాటవచ్చునని బాటసారి యడుగఁగా మన సంగ మానుకూలస్థలము ప్రబుపాద యను నభిప్రాయము గర్భితమగునట్లుగా ప్రబుపాదవద్ద దాటవచ్చునని జవాబిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడెనుగాన గూఢోత్తరమయ్యెను.]

84. చిత్రోత్తరాలంకారము:— ఇది రెండువిధములు.

(1) ఒక రడిగిన ప్రశ్నకు ఆ ప్రశ్నరూప వాక్యముచేతనే జవాబు చెప్పినట్లు వర్ణించుట ప్రశ్నాభినోత్తరరూప చిత్రాలంకార మగును.

ఉ. ప్ర. నాతి! దూరమే యిల్లు? అడుగు లాటె. (ఓ కాంతా! ఇల్లు దూర మున ఉన్నదా? కాళ్లు కాలచున్నవి.)

జ. నాతిదూరమే యిల్లు. అడుగులాటె. (ఇల్లు మిక్కిలిదూరము కాదు. ఆటుఅడుగుల దూరమే.)

[ఇందు ప్రశ్నగా నిచ్చిన వాక్యమే జవాబుగా నియ్యఁబడెను.]

ఉ. ప్ర. ఎద్దికున కశ్యపగు (శివునకు వాహనము ఏది?)

జ. ఎద్దికున కశ్యపగు (శివునకు ఎద్దువాహనము.)

(2) భిన్నవిషయములుగల రెండు శ్రవ్యలకు ఒక్క- వాక్యము (పదము) చేతనే జవాబు చెప్పినట్లు నన్నించుచో ఉత్తరాంతరా భిన్న త్తిరూప చిత్రోత్తిరాలంకార మగును.

ఉ. ప్ర. గైనులు సగ్వగా జేసిని గోరుదురు? } జవాబు - పంటన్.
ప్ర. తినులనును నుండు జేతోగొలుగును? }

[పై గె.డు వాక్యములకు సమాధానమైన పంటన్ అను పదమునకు ఫలసాయ మును, దు.తినులతో అను సర్గములతో జవాబు చెప్పకొన నగును.]

ఉ. ప్ర. పాన్సతి బేవాకాంతి యుట్టిసి? } జవాబు - కప్పు.
ప్ర. ఇంటిక ముఖ్యంగా మెట్టిది? }

[పై వాక్యములకు జవాబైన కప్పునకు (1) నలుపనియు (2) ఇంటి పైకప్పు అనియు సమాధానములు చెప్పకొన నగును.]

ఉ. ప్ర. సోమయాజి స్వర్గమున కెవ్వలెను గవయగోరును? } జవాబు-రంభను.
ప్ర. మంగళకార్యములందు స్తంభముల కేమి కట్టుదురు? }

[పై వాక్యములకు సమాధానముగా నియ్యించిన రంభను అను పదమునకు ఒకా జొక బేమాక వేశ్య యనియు, అరంటిచెట్టనియు అర్థములు చెప్పకొన్నచో జవాబు పరిపూర్ణము.]

85. సూక్ష్మాలంకారము:— నేత్రాద్యవయవ చేష్టలచే దన యభిప్రాయము తెలిపిన యొకరికి దనయభిప్రాయమును దిగి చేష్టలచేసిన చెల్లడించుట సూక్ష్మాలంకార మగును.

ఉ. కాముకుడొక సుందరిపై సాభిప్రాయమైన చాడ్కి పటపంగా నామె తని సీమంతపాణిని కురులచే మోటుపటచెను.

[ఇచ్చట కాముకుడొకడు తనను గవయగోరుచున్నట్లు వాని సాభిప్రాయ విక్షణము కల్గి కామిని గ్రహించెడిది. సూర్యాస్తమయమునకుఁబెట్టుట చీకటియావరించును గాన అది సంతకాలమని నాయకునితో జెప్పఁదలంచి తన తలఁపెనున్న మణిని కురులచే గట్టివేచెను మణి సూర్యుడనియు, కురులు చీకటియనియు సూర్యకాంతిని గట్టి చీకటి యావరించినకనుక అనుభవమగునని చెప్పఁదలంచి కామిని తన యభి మతమును పై చేష్టచే నాచించెనని కల్పించుటచే సూక్ష్మాలంకార మయ్యెను.]

86. విహితాలంకారము:— పరుని వ్యాపారమును వానిలక్షణములను బట్టి తెలిసికొని మాటలచే గాక సాభిప్రాయమును చేష్టచే దానినిఁగిన్న తెలుపుట విహితాలంకార మగును.

ఉ. ధర్మప్రాతఃకాలమున నింటికిరాగానే పరుండుటై భార్య పాన్పువేసెను.

[ఇచ్చట భర్త రాత్రియంతయుఁ బరశ్రుతోఁ గ్రీడించి వచ్చెనని వాని శరీరముం దలి కుంకుమాది చిన్నములనుబట్టి గుర్తించి ఆ విషయమును మాటలచేఁ దెలుపలేను. పాపము రాత్రియంతయు నిద్రలేక రత్నశ్రమవల్ల అలసయుంటిని గాన నుభయముగా నిద్రపొమ్మను నభిప్రాయము వెల్లడియగునట్లు ప్రక్కవేసి భర్త చచ్చెకము తినుఁ దెలిసని చేష్టలచే వెల్లడించెను గాన పిహితాలంకార మయ్యెను.]

నూత్నలంకారమునందుఁ బరంగితము నెఱిగి దానికి నాభిప్రాయ చేష్టలచే జవాబు చెప్పఁబడును. పిహితాలంకారమున నెనుటివాని హాస్యము తినుఁ దెలిసినని మాటలచేఁ జెప్పక చేష్టలచే వెల్లడించుట మాత్రమే యగును.

87. వ్యాజోక్త్యలంకారము:— కారణాంతరమును జెప్పి యూకార గోపనము చేయుట వ్యాజోక్త్యయనబడును. (నిజమును దాచుటకై యసత్యసోతువు చెప్పెట.)

ఉ. ఓ ఖి! గృహోద్ధానమునఁ దిరుగుటచే నాడేహమునిండఁ బుష్పాడి యెట్లు పడనో చూచితివా?

[ఇచ్చట నొక జానశ్రీ విటునితోఁగూడి భూమిపైఁ బొర్రాడుటవలన ఒడలిపై దుమ్ముంటుకొనఁ గా నా కారణమును గప్పివుచ్చి పూలతోఁటగాఁ దిరుగాడుటవలన వుష్పాజము మీఁద పడెనని కారణాంతరమును గల్పించిచెప్పి నిజమైన కారణమును మఱుఁగుపటిచి ఆసత్యసోతువును గల్పించి చెప్పినందున వ్యాజోక్తి యయ్యెను.]

88. గూఢోక్త్యలంకారము:—ఒక విషయ మొకటికే జెప్పఁదలఁచి యిరుగు పొరుగువారికే దెలియకుండునట్లు పగునిగూర్చి సంబోధించి నిగూఢముగాఁ బలుకుట.

ఉ. ఓ వ్యవధయా! తేత్రపతి వచ్చుచున్నాఁడు. ఈతేత్రమును విడిచి త్వంగాఁ బొమ్ము.

[ఇచ్చట పొలములో పరకాంతతోఁ గ్రీడించుచున్న పురుషునిగూర్చి కావలి కాచుచున్న మాతిక పర్మిన పల్కు లివి. సమాపమునే పరుల పొలములో మేము చున్న ఒక యెద్దుకుగూర్చి చెప్పాచున్నట్లున్న యీ మాతికయొక్క హెచ్చరిక నాకుకుం నిమిత్తమే యైయున్నది. (తేత్రపతి = పొలము యజమాని, బారిణి యొక్క భర్త. తేత్రము = పొలము, భాగ్య). ఓ వ్యవధయా! పొలము యజమాని వచ్చుచున్నాఁడు గాన పొమ్మని హెచ్చరించినట్లు పైకిఁ గానవచ్చును. ఓయీ! నితీ భోగించుచున్న విటకతైయొక్క భర్త వచ్చుచున్నాఁడుగాన క్షిప్తుమే వెదలిపొమ్మని నూడేముగాఁ జెప్పెనుగాన గూఢోక్త్యలంకార మయ్యెను.]

89. యుక్త్యలంకారము:—మగ్ధమును మఱుంగుకలచుటకై యొకా నొక క్రియచే భ్రాంతి కలుగఁజేసి వచించుట యుక్తియనబడును.

ఉ. నాయకుని చిత్తగుఱును వ్రాయుచున్న (ప్రియురాలు పరస్త్రీ) రాగానే యాతని హస్తమునఁ జెలుగుపిల్లు భోజింపెను.

[నాయక తన ప్రేయసి ప్రతిమను జీర్ణించుచుండఁగా నొక శ్రోత్ర యామె వచ్చి చూచుట తటస్థించెను. తన కహస్యము బయటపడునేమో యని వెంటనే చేతిలో వుప్పుధనును, వ్రాసి మగ్ధునిఁ దనుకొనునట్లు చేసెను. పైవిధముగాఁ దన యనురాగమును గుఱుచుచేయుటకై చెలుగుపిల్లు వ్రాయుట అనెడు క్రియచే మంచిచెను గాన యుక్త్యలంకార మయ్యెను.]

90. వివృతోక్త్యలంకారము :—శేషచే గుప్తమైన గూఢార్థమును కవి బయల్పఱచెనేని వివృతోక్తి యనబడును.

ఉ. “ఓ వృషధరా ! పరత్నేత్రమును వేఁ విడచి పొమ్ము” అని తెలికాడు తన : ఖుఁకు నూచనగాఁ జెప్పెను.

[వృద్ధులు పూర్వోక్తమును విధవుము అను చోటఁగల శ్లేషగుప్తమున గూఢార్థమును కవి నూచనగాఁ జెప్పెను. నూచనగాఁ జెప్పిననుటచే లోనిగుట్టు వెల్లడియగుచున్నదిగాన వివృతోక్తి యయ్యెను.]

91. లోకోక్త్యలంకారము:—లోకోక్తుల నమర్చి విషయమును జెప్పినచో లోకోక్త్యలంకార మగును.

ఉ. కథలో నసభ్యముగా మాట్లాడినచో చకారపుగుడులు సిద్ధమగును.

(చకారపుగుడులు = చివాట్లు, చీకాట్టుటలు)

[వైవాక్యమున విషయమును లోకోక్తిలో నమర్చి చెప్పెనుగాన లోకోక్తి యయ్యెను.]

ఉ. మంచిపనులు చేయునప్పుడు మీన మేషాలు లెక్కపెట్టరాదు.

(మంచిచెడ్డల విచారమునకై వృథాకాలయాపనము చేయరాదనుట.)

92. చేరోక్త్యలంకారము:—లోకోక్తి వర్ణాంతరగర్భిత మగు నట్లుగాఁగూర్చి వర్ణించినచో చేరోక్తియ గును. (లోకోక్తికి వేటొరీతిగా వర్ణముచెప్పట.)

ఉ. నాయకాశ్రయ పాదుడతో తెలియును.

[ఈ లోకోక్తి నాయకచే ఏయేనిగూర్చి పలుకబడినది. ఇందు ఏమాత్రము వీరే తెలియునుగాని యితరులకు బోధపడెను నర్థాంతరము గల్గినపుడు యిన్నిటి గాన ఛోక్తి యయ్యెను.]

93. పక్రోక్త్యలంకారము:— స్లేషచే గాని కాక స్వరసూచే గాని యర్థాంతరమును గల్పించి వంకిరిమాట లాడినట్లు వర్ణించుచో పక్రొక్తి గను.

ఉ. ఓకాంతా! కానులు మామొదలనువి. ఇప్పుడు పులకులు మును !

ఓనాథా! కొఱునోములు నోచిన నాకుఁ బగిల గాని ప్లేష మట్లును ?

[ప్రవాక్యమున నాయకుఁడు పగలనుమాటను నివాభ్యాసమున న్నవారదే ప్రయోగించెను. కొపములొనన్ననాయిక ఆపదమునకు నైరములను పోల్చికొనియే మామగల్గించి పక్రకసమాధానమిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినదిగాన పక్రొక్తి యయ్యెను.]

94. స్వభావోక్త్యలంకారము:— జాతిగుణాదులందలి స్వాభావిక ధర్మములను రసికజన మనోరంజకముగా వర్ణించుట స్వభావోక్తి యగును.

ఉ. ఆ లేడి చెవులు నిక్కించి బెదరిబెదరి చూచుచు చెంగు చెంగునఁ బరుగిడు చున్నది.

[ఇచ్చట లేడియొక్క స్వాభావికచేష్టలు యథాతథముగా వర్ణింపఁబడినదిగాన స్వభావోక్త్యలంకార మయ్యెను.]

95. భావికాలంకారము:— వెనుక జూగినవి, ముందు జరుగఁబోవునవి యిప్పుడు జరుగుచున్నట్లు వర్ణించుట భావికాలంకార మగును.

ఉ. దేనాసురియుద్ధ మిప్పుడు నా కన్నులయెదుట జరుగుచున్నది.

[చాలకాలము క్రిందటనే సురాసురియుద్ధము జరిగినప్పటికిని ఇప్పుడు జరుగుచున్నట్లు చెప్పినందున భావికాలంకార మయ్యెను.]

96. ఉదాత్తాలంకారము:— సమ్మద్ధిని వర్ణించినను, వర్ణ్యమనకు శౌర్యాది సంపత్సమ్మద్ధిని ఆనవాలుగాఁ జెప్పినను ఉదాత్తాలంకార మగును.

ఉ. హనుమంతుఁడు రత్న స్తంభములందుఁ బ్రకృష్టమైన ప్రతిబింబములచే నావరింపఁబడియున్న రాజహస్తి అతికష్టముపై గుర్తింపఁగలెను.

[ధగధగ మనియు గన్న పుష్పములతో రావలని ప్రతిదింబు మేదో, గానూల దివడో తలపికొనెను కన్నుచున్నవని చెప్పటచే నాతని సంపత్తిమృత్తి లేస్సగా వర్ణింపఁబడె నని భావము. కొన నుగాత్త మున్నును.]

ఉ. ౪౧ రాజా! నీ కన్నులు యుద్ధముచేసిన కొండవలయును నూచినాను.

[ఇచ్చట కిది సాన్నిహిత్యముద్ధము లేకొన్నప్పుట్టికి ఉదాహరణము. అట్టి తక్కువ గాఢముల యుద్ధము కొండవలయును అనిగానిగాని ప్రస్తుతించినను ఉచిత మున్నును. వ్యర్థము నున్నప్పుట్టియు. కిరాణీదొంగుల యుద్ధచరిత్రము లున్నును.]

97. అత్యుత్తమలంకారము:— అత్యున్నతమును, ముఖ్యరూపము నను శోర్యదార్యాది వర్ణనము అత్యుత్తమమునగును.

ఉ. ౪౨ రాజా! నీ చాతృశృమహిమచే యాచకులు కల్పవృక్షము లగుచున్నారు.

[ఇందు రాజుచ్చిన యపరిమితధనమచేత యాచకు లెల్లరు మహాధనాభ్యుదయి శోరినవారికల్లఁ గోక్కలు తీర్చుదు కల్పవృక్షపులవలెఁ బేరిక్కుచున్నారని వర్ణింపఁ బడినది. రాజు అంతిగొప్పగా దానముచేయుచును. యాచకులు నిజముగాఁ గల్పవృక్షములవంటివారిను గాఁను. ఇచ్చట రాజాయుక్త బోధావ్యవస్థనను అత్యున్నతము గను, మిథ్యాసూతముగను గానవచ్చుటచే నత్యుత్తమలంకార మయ్యెను.]

98. నిరుత్తమలంకారము:— యాగికార్థముగల పదములకు అవయవార్థమువలన మఱియొక యర్థమునుగల్పించి చెప్పినదో నిరుత్తమమునగును.

ఉ. ౪౩ చంద్రుఁడా! మావంటివారి నిట్లు వేధించుచుండుటచే నీకు దోషకరుడను మీరు సార్థకమే గైవసది.

[ఇచ్చట నొక విషయిని వెన్నెలకొఁగకుఁ దాళఁజాలక చంద్రుని దూషించుచున్నది. (దోష కరుడు - చాత్రుని శత్రువాఁడు అను యాగికార్థముచేఁ జంద్రుఁడగును) ఇట్లుగాక అదయవార్థమునుబట్టి నీవు నిజముగా దోషములకు సానధూతుడవే యను సర్థాంతరమును గల్పించి దూషించినట్లు వర్ణింపఁబడెను గాన నిరుత్తమలంకార మయ్యెను.]

99. ప్రతిషేధాలంకారము:— చెప్పకుండగనే ప్రసిద్ధమయియున్న నిషేధమును అర్థాంతరగర్భితముగా తిరిగిచెప్పట ప్రతిషేధాలంకార మగును.

ఉ. ౪౪ కరుణ! ఇది నాఁడు నీవు పొదికలతో వాడిన వాడను కాదు. వాడి రాగముల యట యది గ్రహింపుము.

[ఇచ్చట యుద్ధము జూదము కొదవని నిషేధము ప్రసిద్ధి యున్నది. శరవశిక జూదములేగాని యుద్ధమున నేర్పు లేదని సత్కారమును నూచి చూడకు సమీపించే జెప్పబడి నిషేధింపబడెనుగాన ప్రతిషేధాలంకార మయ్యెను.]

100. విధ్వలంకారము:— ఒక దానిని విధ్వలము చేయునని అర్థము. ఇది విధ్వలంకార మగును.

ఉ. వసంతకాలమున బంచమస్థాయిని గానముచేసిన కోకిల కోకిల యైనది.

[ఇచ్చట కోకిలయందు గోకిలత్వము స్వతస్సిద్ధమై యుండగా వేలమున జెప్పబడుచున్నది? అనగా గోకిల పంచమస్వరమున గానముచేసినప్పుడే కోకిలయైనది యర్థము చేసకొనదగును. అంతేకాక వసంతకాలమున గోకిల కోకిల యగునని తెలిసి విధించుట. ఇట్లు విధించుటకలన గోకిలయందు సర్వజన హృదయహర్షదోషము కలదను నర్థము గర్భితమయి చమత్కారజనక మయ్యెను గాన విధ్వలంకార మయ్యెను.]

101. హేత్వలంకారము:— ఇది రెండు విధములు.

(1) హేతువుతో హేతుమంతమునకు సంబంధమును వర్ణించుట హేత్వలంకార మగును.

ఉ. విరహిణుల మానచ్చేదము చేయుటకే చంద్రుల డుదయించుచున్నాడని.

[హేతువు = కారణము, హేతుమంతము = కారణసాధ్యము & కాగ్యము. ఇందు హేతువైన చంద్రోదయము, దానివలన గలిగెడు విహిణి మానచ్చేదము అనెడు కార్యకారణములు రెండును ఒకే వాక్యమున జెప్పబడినవి. ఇచ్చట విరహిణి మానచ్చేదమునకు చంద్రోదయము హేతువుగా జెప్పబడెనుగాన హేత్వలంకార మయ్యెను.]

(2) హేతువునకును హేతుమంతమునకును అభేదము చెప్పినచో రెండవ హేత్వలంకార మయ్యెను.

ఉ. ఓ భోజరాజా! నీ కడకంటి చూపులు కవులకు లక్ష్మీలొనములు.

[హేతువు = కారణము, హేతుమంతము = కారణమువలన గలిగెడు ఫలి. ఇచ్చట భోజరాజయొక్క కడకంటి చూపు మాత్రము చేతనే కవులకు భాగ్యములు చుండెను. కాన హేతువున కటాక్షమునకును హేతుమంతమునకు లక్ష్మీ లొనమునకును అభేదము జెప్పబడి రెండవ హేత్వలంకార మయ్యెను.]

విద్యార్థిచరిత్ర

ద్వితీయ సంపుటము

కావ్య గుణదోష ప్రకరణము

కావ్యమునకు రసము జీవితము వంటిది. రసమునకు ఘస్టినిచ్చు నవి గుణములు. అట్టి గుణముల సులభబోధకై ముందుగా కావ్యగత దోషములు తెలుపబడును.

దోషములు

దోష సామాన్య లక్షణము :— కావ్య గౌరవమును జెఱచునట్టి శబ్దార్థాదులవలని లోపము దోషము.

[రసమునకు అపకర్షణ గలిగించునది దోషము. కావ్యమున రసమే ప్రధానము గాన రసాపకర ను బుట్టించు దోషము కావ్యముయొక్క అపకర్షకులు గావణమగును. అనగా దోషము రసాపకర్ష ద్వారా కావ్యాపకర్షకు హేతుకగు ననుట.]

శబ్దార్థాదులములగు దోషములు శబ్దగతములు, అర్థగతములు అని రెండు విధములు. శబ్దగతదోషములు పదగతములనియు వాక్యగతములనియు తిరిగి రెండువిధములు. కాఁగా దోషములు (1) పదగతములు (2) వాక్యగతములు (3) అర్థగతములు అని మూడు విధములు.

[పదములను పొందెడు దోషములు పదగతదోషములు. వాక్యములను పొందెడు దోషములు వాక్యగతదోషములు. అర్థములను పొందెడు దోషములు అర్థగతదోషములు.]

I. పదగత దోషము లప్రయుక్తాదులు పదునేడు పదగతదోషములు :

- (1) అప్రయుక్తము (2) అపుష్టార్థము (3) నేయార్థము
- (4) అసమర్థకము (5) నిరర్థకము (6) గ్రామ్యము (7) చ్యుత
- సంస్కారము (8) గూఢార్థము (9) అన్యార్థము (10) అల్ప

లము (11) అప్రసాదము (12) అప్రయోజనము (13) కిష్టము (14) సాక్షిగము (15) విశ్రీతధీశ్రవము (16) అపిష్టము విధి యాంశము (17) పరుషము.

1. అప్రయము క్రము:—“కిష్టలు ప్రయోగింపని పదమునని నగ నప్రయము క్రిమమ్.”

[విధుంట్యాగులందు కిష్టబదుచున్నను కిష్టలు ప్రయోగింపనిపద మప్రయము క్రిమమ్.]

ఉ. ద్రవిణైరితిం దల గుత్సవని వహాభిగి ఖేట సంత్యుగం దనంగన్.

[ప్రపాదమున వినిలించు, దుత్సవమున, ఖేటము అను పదములకు కుశేరుడు, ఇంద్రుడు, దేవతలు అను వర్ణము నిఘంటువులగున్నను కిష్ట లిన్నదను ప్రయోగింపని పదము లగుట అప్రయము క్రిమమ్.]

2. అప్రస్తార్థము:—“ఎనయః బ్రకృతోపయోగంబును జెందకయున్న పద మప్రస్తార్థంబౌ”

[ప్రకృతమున కుపయోగింపనిది అర్థవృద్ధినియఁజాలనిది యగుపద మప్రస్తార్థంబౌ.]

ఉ. తునిమెను వింశత్యర్థానను వింశత్యర్థరీభునినందనుఁ దనంగన్.

[ఇందు దశాభవందనను దశానను జంపెనని చెప్పఁదలంచి వింశత్యర్థరీభుని నందనుడు (రాముడు) వింశత్యర్థానను (రావణుని) జంపెనని ప్రస్తుతమున తునియోగింపని దొంక తిరుగుడు చూడలకే జెప్పినందున నప్రస్తార్థమయ్యెను. (1) వింశత్యర్థరీభుని నందనుడు = ఇరువదిలో నగమగు పది దిశలందు రిభగమనము గలవాని కొడుకగు రాముడు (2) వింశత్యర్థాననుడు = ఇరువదిలో నగమగు పదిమొంతులుగల రావణుడు]

3. నేయార్థము:—“ఇలఁ దన సంకేతంబున నిలిపిన పద మెంచిచూడ నేయార్థంబౌ.”

[తనలోఁ దా నొక యర్థమును సంకేతముగా నెంచుకొని వూర్చిన పదము నేయార్థంబౌ.]

ఉ. బలలేనెలిండిగమి నగు నల సాగరకర్ణయాన యలక అనంగన్.

[ఇందు తుమ్మెద యనుటకు బదులు లేనెలిండి యనియు, ఏనుఁగునుటకు బదులు సాగరకర్ణమనియు వ్రాసెనుగాన నేయార్థము. సాగరమును పేరగల మదము చెవుల యందు బుట్టును గాన ఏనుఁగునకు సాగరకర్ణమని కవి పేరు పెట్టుకొని యట్లు వ్రాసెను, తొని సామాన్య లెల్లరకు మహాభక్తి మగునట్టి పదము కాదు.]

4. అసమర్థము:—“ధర నస్థి యోగం బరసి ప్రయోగించు పదమయనమర్థమౌ.”

[యోగమాత్రి ప్రసిద్ధమైన పద మసమర్థము. అనగా సులభబోధకు సమర్థము కాని దనుట.]

ఉ. శరధగరాజవికేతను గురు పంకజచక్రహస్తు గొలుగు నటన్నన్.

[ఇందు (కేవలవ్యక్తి త్రిమాత్రముచేతనే) కేవలయోగముచేతనే శరధర పంకజ శబ్దములను ఏమాద్ర తః ఖంధిని లాగాఁ బ్రయోగించుట యసమర్థము. ప్రవాక్తియున వాడిన శరధర పంకజ శబ్దములకు సముద్రము శంఖము అనుసంబంధము యోగముగా గావచ్చునుగాని వానికట్టి వాచకశక్తి లేదు. శరధర శబ్దమునకు కలుకాదు అనునగమము స్ఫురించును. లేదా శిఖరకు అను నర్థము స్ఫురించును. కాని సముద్రమునకు నిర్ణయము స్ఫురింపదు. అట్లే పంకజ శబ్దమునకు పద్మము, నత్తగిల్లు, నాచు మొదలగు అర్థములు త్వరితగా బోధయగును తః ఖము అను నర్థము త్వరితగా స్ఫురింపదు కదా. ప్రవాక్తియునకు నడియైన అర్థము సులభముగా బోధకడ నందునను, ప్రకరణమునుబట్టి యోగముగా అప్రసిద్ధమును గ్రహింపవలసివచ్చినందునను అసమర్థ మను దోషము కలిగెను.)

5. నిరర్థకము:—“ఇం బాద పూరణార్థం బలవడిన పదంబు కృత్తి నిరర్థక మయ్యెన్”

[కేవల పాదపూరణముకై యుపయుక్తమగు పదము నిరర్థకము]

ఉ. తలఁపగ వెలయుచు లలి ను | జ్వలముగు నీతని విలాసపావన మనగన్.

[పై పాదమున లక్ష్మీ, తలఁపగన్, వెలయుచున్ అను పదములు ఏ పదార్థము తోడను అన్వయింపక కేవల పాదపూరణమే ప్రయోజనముగా కలిగినందున నిరర్థకమను పదదోష మేర్పడెను.]

6. గ్రామ్యము:—“పామరులభాష గ్రామ్యంబు.”

[అతిరజ్జాకూన్యల వ్యవహారమందుమాత్రము ప్రసిద్ధమైనపదము గ్రామ్యము.]

ఉ. కోమలి చిన్నులు గన్నులు కాముని పండువునగ్నం గడువడి ననఁగన్;
భామిని కటిగల్లుములు విభానీలు నగన్.

[మొదటి పాశ్యమునఁగల పదములకు పుష్పరాస్యము కుగురుటలేదు. రెండవ పాశ్యమున గల్లుము అను పదమునకు చెంప అను నర్థము పామ వ్యవహారమునందే కలదు. శిష్టులు వ్యవహరింప రనుట.]

7. చ్యుతసంస్కారిము:—“వ్యాకరణదుష్టమగు పద మేకడఁ జ్యుత సంస్కారాఖ్యము.”

[శబ్దశాస్త్ర వినిష్ఠమును పదము చ్యుతిసంస్కారము వలనగా వ్యాకరణ లక్షణమునకు రెండవ పదప్రయోగ మునుట.]

ఉ. శ్రీమల తొలపద శే । హ క్యునిం ద్వంద్వ నిరూపక శబ్దమునన్ ।

[ఇందు కమలకాంత, కనుకవాద భావము విద్యాభ్యాసమున ప్రయోగములు అకాలాంతములగు కమలా కనుక శబ్దములు ప్రావ్యాంతములగు నివి ప్రయోగించుటచే మృతసంస్కార మగు గోపము కలిగెను]

8, 9. గూఢార్థము - అన్యార్థము:—“కృతి నన్యార్థము గూఢం, బలిశి మిరూఢి న్యపేతి మన్యార్థంబే”

[అప్రవృత్తముల బ్రయోగింపబడునది గూఢార్థము. ఇది పదములకు అర్థమునందు రూఢి నైన పద మన్యార్థము.]

ఉ. కీర్తిచగు శోణిశివ కుసుల డితి డంక; సమానాదితి డవిన్యూదాదాన్ ।

[ఇచట నెత్తుని నర్థము వచ్చు శోణిశివకుసుల పాటల శబ్దములుగా బ్రయోగించినందున గూఢార్థము. సమానకర్తృమనన త్కర్తృత్వము ప్రసక్తమై మూడవ మానసహితుడు అను నర్థమందు బ్రయోగించినందున అన్యార్థమును చూపింపబడినది.]

10. అర్థీయము:—“ప్రీత జగుప్సామంగళ శీలములగు పదము లొకటై జేర్చి నవి యర్థీయము లగున్.”

[సిగ్గు, గోత, అమంగళము కలగునట్లు చెప్పబడు పద మర్థీయము. ఇది పై మాండక భాగాలును ఉండును.]

ఉ. వసుజీవయోని గోప్రసర మహాప్రసరవ నవినాశే మిల్లనీతుండన గాలిండిరస విహరణరణ నిత్యసీతుం డాదాన్.

[(1) వసుజీవయోని:— సిగ్గుపుట్టించుపదము. (2) గోప్ర మహాప్ర వసననాశేయము - గోతపుట్టించును. (3) కాలిండిరసవిహరణ నిత్యసీతుండు - అమంగళ ప్రయోగము. యోని, పీ, కాలిండిరసము.]

11. అప్రతీతము:—“అలకాస్త్ర పురాణములనె కలకబ్దం బప్రతీతకం బుల గృతులన్.”

[అలకాస్త్రపురాణములందు బ్రసిద్ధమై కావ్యాదులం నువయు క్రమకానివి అప్రతీతము.]

ఉ. తలకు నృపాకరి ద్రిజగము నెలమి శబాకృతమునేయు నీకృత ననగన్.

[ఇందు వాడచిది ‘నృపాకరి’ ‘అలా’ శబ్దములు కృతమందును, మాను అను నర్థమునును కాస్త్రపురాణమాత్ర ప్రసిద్ధిములుగాన కావ్యాదులందు బ్రయోగించబడిన యీ పదము అప్రతీతములు.]

12. అప్రయోజనము:—“అవిశేషవిధాయకమై వినిన పద మప్రయోజకము.”

[అర్థవిశేషమును వెల్లఱపని పట మప్రయోజకము. (పొల్లుమాట)]

ఉ. సమీకణాశనారాతి భూతిభా భవతిత నవలినార ద్విసామ్య నమముఖ
జనఁగన్.

[ఇటు భూతిభాభవతితత్వవిశేషముచే హను:మఁగాని, నవలిన:సంగతి విశేషముచే ద్విసామ్య:కుఁగాని అర్థవిశేషమును ఒధించఁదుగాన నవి అప్రయోజకము లయ్యెను.]

13. క్లిప్తము:—“దూరాగ్రము క్లిప్తంబగు.”

[క్లిప్తమునఁ దెలియఁదగిన యర్థముగల దూర్ఘపదము క్లిప్తము.]

ఉ. పవనాశశేంద్రధర మకుటాలంకారమణిజనక వరపుత్రీమణ కుమార యాప
నీపీతుఁ డనఁగన్.

[పై దీర్ఘపదము నవ్వయించి మన్మథుఁడను నర్థము చెప్పఁగల్గుట చాల కష్టమగుట క్లిప్తమును దోషము కలిగెను.]

[పవన + ఆశనము = పవనాశనము = పాము, పవనాశశేంద్రుఁడు = పాముల రాజున పాముకీ, పవనాశశేంద్రధరుఁడు = వాసుకిని తాల్చినవాఁడు = శివుఁడు, పవనాశశేంద్రధర + మకుటాలంకారమణి = శివునికొరస్సుపై మణిగంటివాఁడు = చంద్రుఁడు, ...మణి జనకఁడు = చంద్రునకు తఁద్రొట్టినవాఁడు-పాలసముద్రము, ...మణి జనకాశ్రయపుత్ర = శ్రీరామగర్భిణియగు లక్ష్మీ, ...పుత్రీమణ = లక్ష్మీమంగడు = విష్ణువు, ...పుత్రీమణిమారుఁడు = కన్యనికొడుకు, మన్మథుఁడు.]

14. సందిగ్ధము:—“సందిగ్ధమునఁగఁ జెలఁగును సంజేహాస్పద పదంబు.”

[సంశయింపఁదగిన యర్థముగల పదము సందిగ్ధము.]

ఉ. సునాధరత్రి సఁసీతిత బయళాలి పురందరనాత విక్రముండు రాముం డనఁగన్.

[పై వాక్యమున రాముఁడనుచో దశరథరాముఁడో, జనుదగ్గికొడుకగు పరశు రాముఁడో యను సందేహము కలిగినచోన సందిగ్ధ మను దోషము.]

15. వివరీలధీవదము (విరుద్ధభాషణము):—“బగతి నివృద్ధమతికర మగునది వివరీలధీవదాఖ్యై బనఁగాఁ దగు.”

[విరుద్ధార్థము తోఁపఁజేయు పదము : పరీలధీవదము.]

ఉ. అకులహీనుం డగు నితఁ డన నుకొంటానక్కఱ, డనక.

[కులహీనుడు = శివుడు కులహితస్కవనాడు. ఆకులహీనుడు = కులము తక్కువవారికంటెను హీనుడు అను వివరీకృతియు కలిగినది. ఆ స్త్రీ అనువివరీకృతియు అనుటచే పాగ్వాతపగియను సామాన్యార్థముతోక తిట్లవిధాన్యగాఁ జేపరీక్షింపఁ దల నర్థముకూడ స్ఫురించుటచే వివరీకృతప్రద మగర్హుఁడు. ఇచ్చట కులహీను, విద్యార్థులులకు వైవరీత్యముకూడ కలదు యోగ్యము.

16. అవిమృష్టవిధేయము:— “అవిమృష్టవిధేయం బగుఁ యివిలిన వర్ణ్యాంశి ము పథానంబైనన్”

[వర్ణ్యాంశ ముపధానముగాఁ గూర్చబడు పద మవిమృష్టవిధేయము.]

ఉ. నవనవ సంపుల్ల లతాంత వసంతము వచ్చె నివురు ధోటి కనంగిన.

[వాక్యమునంగు విశేషమును జరిపెను విధేయము ముఖ్యమునా, ఉద్దేశ్యము అముఖ్యమునా ఉండవలెను. ఇందు వసంతము మార్చి చి నవనవ సంపుల్ల లతాంతమును విధింపబడుచున్నది. లతాంతమునకును వసంతమునకు సమాసమునగుగూర్చి చెప్పటచే విధేయము అముఖ్యమగుచున్నది. అందుచే నిది అవిమృష్టవిధేయ ముగర్హుఁడు. నవనవ సంపుల్ల లతాంతము వసంతమువచ్చెనని చెప్పినచో పైగోషణ లేకుండెడిది.]

17. పరుషము:—“శ్రుతికటువులైన పదములు శృతిఁ బరుషము లనఁగఁ జేలఁగు.

[వివ నింపుగాని కఠినాక్షరములగుల పదము పరుషము.]

ఉ. కుద్రేష్టాపతి మూర్ధ ధృతాగోడ్వధిపతిఁ గొల్ప.

[ఇందు కుద్రేష్టు = పర్యవరాజగు హిమవంతుఁడు, కుద్రేష్ట = హిమవంతుని కుమార్తె పారతి, కుద్రేష్టాపతి = శివుడు, మూర్ధధృత = శివుని తిలపై తాల్మఁ బడిన (అగోడ్వధిపతి) అర్ధ + ఉడు + అధిపతి = అర్ధనిర్మలఁడు కలవాడు = పరమ శివుడు. ఇంతటి కఠినాక్షరములతోఁ గూర్చినచో బరుష మనవలెను.]

వాక్యదోషము లక్రమాదు లిగువదిరెండు: (1) అక్రమము (2) విసంధి (3) ప్రక్రమభంగము (4) పునరుక్తియుతము (5) అపూర్ణము (6) వాక్యసంకీర్ణము (7) వ్యాకీర్ణము (8) అధిక పదము (9) వాచ్య వివర్జితము (10) అరీతి (11) న్యూనోపమము (12) అధికోపమము (13) సమాస్తపునరాత్తము (14) అస్థానసమాసము (15) భందోభంగము (16) యోభంగము (17) పత్రత్వికర్షము (18) భిన్నలింగము (19) భిన్నవచనము (20) అకేరీరము (21) సంబంధవర్జితము (22) వాక్యగర్భితము.

1. అక్రమము - క్రమభ్రష్టము:—“క్రమహీన మక్రమం బగు.”

[క్రమము లేనిన శబ్దముగాని అర్థముగాని కల వాక్య మ కమము.]

ఉ. సమధిఁ మగు నితనికీర్తి శౌగంధ్యానూ సముదయ మనకున్ దివకర
హిమకరి కిరణోత్కరంబు లేనయే యనఁగన్.

[ప్రవాక్యము రాజాయొక్క కీర్తిని నూన్యనితోడను, శౌగంధ్యము చంద్రకిరణముతోడను బోల్పుటచేఁ గ్రమభంగమయ్యెను. కీర్తిని చంద్రునితోడను, శౌర్యమును నూన్యనితోడను బోల్పుట క్రమము.]

2. విసంధి:—“అపగత లక్షణమును, గ్రామ్యుఁపు సంధియుఁ దగ విసంధి యనఁదగు.”

[లక్షణవిరుద్ధమును, గ్రామ్యుఁపు సంధియుఁగల వాక్యము విసంధికము.]

ఉ. అరిగి న్నివరగిరి కినుఁ డనంగా నృపులొప్పున గధికగుణ వినిద్ర తనంగన్.

[ప్రవాక్యములో ‘అరిగినవరగిరికి’ ‘వినిద్రతనునంగన్’ అను సాధురూపముల సలికమించి గ్రామ్యుఁపుసంధి చేయఁబడెను.]

3. ప్రక్రమభంగము:—“ప్రక్రమంబు విడువఁ బ్రక్రమభంగంబు.”

[అనుక్రమములేని వాక్యము ప్రక్రమభంగము కలది.]

ఉ. శౌరి దానవారిఁ జక్రధారి | నభవు నమితిఃభవు ననవద్య చారిత్తు
విష్ణుఁ గొల్తు జిష్ణుఁ గృష్ణు ననఁగ.

[ఇగురొంగుంబొందిన యత్యంత నియమ మనకు అనవద్యచారిత్తుననుచో భంగము కలిగియుగాన (అనుప్రాసము చెడుటచే) ప్రక్రమభంగ మయ్యెను.]

4. పునరుక్తియుతము :—“ఎనయంగ శబ్దార్థంబులు పునరుక్తము లైన నది మె పునరుక్తియుతం బఁగ నిగు.”

[చెప్పిన శబ్దార్థములే మఱలఁ జెప్పఁబడు వాక్యము పునరుక్తియుతము.]

ఉ. చక్రకంచలమున దనుజావలి ద్రుంమఁ జక్రధరుఁ డికిఁ డనఁగన్.

ఉ. చక్రి చక్రా మునుఁడు పోరులంపుచోట శార్దూపారా వ్రుడాకి నెరుగున్.

[ఇగుర చక్రకంచలము, చక్రధరుఁడు, చక్రి, చక్రా మునుఁడు, శార్దూపారా వ్రుడా అనునవి పునరుక్తము.]

5. అపూర్ణము:—“ధరలోఁ గ్రియావ్యయంబుల సరిపోని ధపూర్ణ మనఁగ సమీతి కెక్కున్.”

[క్రియాశక్తులను సంగ్రహము కానిచో అపూర్ణము]

ఉ. నాపతి యొకఁడును ద్రవ్యము పరఁగఁగ నాచార్యులాలి బహుళము నఁగనన్.

[ఇందు బౌద్ధాగ్యులాలియగు నాపతి పరఁగఁగ బహుళమును ద్రవ్యము నొకఁడు నను క్రియాశక్తులను సంగ్రహముగ లేదు. విశేషణములైన బౌద్ధాగ్యులాలి బహుళము ననెడు రెండవ పదములన 'అగు' అనెడు పదములు చేర్చినఁగాని క్రియాశక్తులను సరిపోవదు గాన నిచ్చుట అపూర్ణమును వాక్యదోషము కలిగెను.]

6. వాక్యసంకీర్ణము:— “ఏకడ వాక్యాంతరిత వాక్యము వాక్య కీర్ణమును.”

[ఒక వాక్యములోని పదము లిఁకొక వాక్యమునఁ గలియుట వాక్యసంకీర్ణమగును.]

ఉ. పొగడుదు రీ భూతాంతరుఁడు జనులెల్ల ననేక గుణాన్వితుఁడటంచు నిలఁగొనఁ నఁగనన్.

[ఇందు ‘ఈ భూతాంతరుఁడు అనేకగుణాన్వితుఁడటంచు నిలఁగొ జనులెల్లఁ బొగడుదురు’ అనురెండు వాక్యముల పదములు ముందు నెనుకలగాఁ గలియఁబడి నందున (వాక్యసాంకీర్ణమని) వాక్యసంకీర్ణమని చెప్పఁదగిన వాక్యదోషము కలిగెను.]

7. వ్యాకీర్ణము:— “భౌతికరం బగు నన్వయ మెంతయు వ్యాకీర్ణ మయ్యె.”

[అన్వయమన భ్రమకలుగునట్లు మార్పెడు వాక్యము (అన్వయించుటకు వీలు కలుగనట్లు పదములు సంకీర్ణములగుట) వ్యాకీర్ణము. వాక్యసంకీర్ణమని ఒక వాక్యములోని పదములు వాక్యాంతరిమని ముందు నెనుకలగాఁ గలిసియుండును. వ్యాకీర్ణమున ఒక వాక్యమునందు మాత్రమే పదములు సంబంధముగ్ధి లేనట్లు కలసియుండును.]

ఉ. ఇది యెంతయు గుంతలములఁగాంతికును లతాంతములు నెరువుఁ దీర్పు డంగన లనఁగనన్.

[ఇందు పదములు వ్యక్తిత్వములుగా అన్వయమునకు అననకాలముగాఁ గూర్చుఁ బడియున్నదిగా నవ్యాకీర్ణము. ‘అంగన లిప్పుడు కొంతకును గుంతలముల లతాంతములు నెరువుఁడు, లిలకము నడుఁడు.’ - ఇట్లుండఁ దగును]

8. అధికపదము:— “తలఁపగ మిక్కిలి పదములు గలిసినయ్యది. అధికపదము.”

[ఉండవలసినవానికంటె అక్కర పదముల చేరికల వాక్య మధికపదము. అక్కరలేకపోయినను అధికపదములు చేర్చి చెప్పట.]

మానెను. సేవాను అరణ్యమున కేగెను. కన్య పిగ్గన తల వాల్చెను. త్రాసు (తుల) బరువెక్కి ఒకప్రక్క కొనిపోయెను. తేను (వృశ్చీ)ను విడుచు గ్రహించెను. విల్లు (ధనుస్సు) వగిరబోయెను. మొసలి (మకిరము) జలములందు మునిగెను. కుండ (కుంభము) కుమ్మరి పార్శ్వ గిరగిర లింగెను.

హై పద్యములోని పదములన్నియు సులభోచ్ఛ్వాసము గలిగి ప్రతి పదము యొక్క సాధౌషికమును బట్టి ఆయా వస్తువును జెల్పినామట కనువుగా సరసముగాఁ జెప్పబడియున్నది గాన మౌఢ్యగుఁడ మగును. మౌఢ్యగుణముచే శృంగార హాస్య శాంతి కృపారసములను ప్రతిపాదించవచ్చును.]

4. సౌరుమార్గము:—“అరయంగ బొట్లు పిటుందల నరుదగునది సాగుమార్గము.”

[మిక్కిలి కోమలములగు వర్ణములకు ముందు నిందువులచేచి కూర్చెడి మార్గము.]

ఉ. చెందొన విందు మందువలెఁ జెందు రుచిం దగఁ జందనంబు వె
చ్చందన మొందు నిందుచుఁచి చందము దొందమునం దలంప నీ
యందము నలకె నందనమునందు మిలిందము పొందు పొందికం
దె నె న్ననింహ ! కొంగిటను జేర్చుచు ముందుఁ గామినివ్.

[ఓ. నాసరాగా ! నీ పొందుగోరిత నానిక విరహముచే తపించుచున్నది. ముందుఁ జల్లికట్లు వ్యాపించి వెన్నెల, చందనపు మైవూత్ర అనునవి యామెకు తాపకారణము లైనవి గాన నామెను గొంగిటఁ జేర్చును.

ఈ పద్యమున మొదటినుండి తుదివఱకు చెవుల కింగునట్టి యుచ్ఛారణము కలుగునట్లు దకొరమునకు ముందు నిందువులగల పదములు మోవబడెను గాన సౌకుమార్య ముద్యును.]

5. సమత:—“లలితార్థభంగిఁ బాదంబులు నాల్గిట నేకసరణిఁ బొందువ నమత యా.”

[నాలుగు పాదములు అర్థిరీతి జతపడునట్లు ఎప్పుడప్పుడు లేక సమముగా నడచుచు ఆర్థమును స్పష్టపఱచుట సమత యగును.]

ఉ. నీ. కరవేగులు లేవె చలయంత్ర పాతీన । పాటనక్రిమకు శ్చేదవు గాక;
చాతుర్యములు లేవె కారిదా భండాం । చోరకారశ్రీకి జ్ఞాంపు గాక;
వితిరణంబులు లేరె విఃధయాచకవృషాలక కంఠదప్పులు బ్రాహ్మ గాక;
సామర్థ్యములు లేవె సరిదన్యపథమాన । కాననప్రదీపిఁ జెప్ప గాక;

నే. తొలుత గడి గుర్తముల నున్న దొంగల పేర
మహిమ నిమోద్ధేయ గదన గుర్తద సపాద
సారి కస్తూరి వాణిజ్యము లేను గాక;
కరణచాళివ! యోబయ వరంభూన!

[ఎందు ప్రభు పాదసంపాదము ఒకరికిన నే అర్థము జతకావట్లు నివృత్తును కూర్చు
బడెను గాన సమాధి ముగియెను.]

6. అర్థ(వ్యక్తి) చీవనము:—“ఇంక పథిమా న్యుత్తర్యైవ నా మౌనాన
సర్వదీపకం బోధ్యమైన్.”

[క్రి కూకాద కిగలను ముందువేసుకొని గాక అర్థము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నముగా
గూర్చుడు మున్ను అర్థదీపకము]

ఉ. నీ. కలహము ననుచు గురు వాగ్దేవుల పోటిగా । పాపములను నెల్ల ముట్టిచి
కౌశ్యోతి కట్ట వ నలియెను సోటిగా । స్థిరభావము నెల్ల ముట్టిచి
మహిమ మించిన ముక్తిప్రసాదం పోటిగా । పాపము లెల్ల ముట్టిచి
వన్న కట్టిన తనమహిమ పోటిగా । నిల కల్ల ముట్టిచి పాపములను

నే. పన్ను పుష్టికే బ్రతిపత్తి కలుపుకీర్తి । కనుగొన గొలిగొలి పాపములను
నీటి తీరుగాని ముక్తి యావృత్తుల కనుగొన కరుగముచున్ ! యోబయ ముగి !
కలుగముచున్ కలుగముచున్ కలుగముచున్ కలుగముచున్ కలుగముచున్

నే. తొలుత గడి గుర్తముల నున్న దొంగల పేర
మహిమ నిమోద్ధేయ గదన గుర్తద సపాద
సారి కస్తూరి వాణిజ్యము లేను గాక;
కరణచాళివ! యోబయ వరంభూన!

[ఎందు ప్రభు పాదసంపాదము ఒకరికిన నే అర్థము జతకావట్లు నివృత్తును కూర్చు
బడెను గాన సమాధి ముగియెను.]

6. అర్థ(వ్యక్తి) చీవనము:—“ఇంక పథిమా న్యుత్తర్యైవ నా మౌనాన
సర్వదీపకం బోధ్యమైన్.”

[క్రి కూకాద కిగలను ముందువేసుకొని గాక అర్థము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నముగా
గూర్చుడు మున్ను అర్థదీపకము]

ఉ. నీ. కలహము ననుచు గురు వాగ్దేవుల పోటిగా । పాపములను నెల్ల ముట్టిచి
కౌశ్యోతి కట్ట వ నలియెను సోటిగా । స్థిరభావము నెల్ల ముట్టిచి
మహిమ మించిన ముక్తిప్రసాదం పోటిగా । పాపము లెల్ల ముట్టిచి
వన్న కట్టిన తనమహిమ పోటిగా । నిల కల్ల ముట్టిచి పాపములను

వెండికొండగల వెల్లుగా నుండెని భావము. ఇందు కీర్తియుక్త ప్రకాశమునకు శ్లాఘ్యుని గూర్చును సుశబ్దాగ్రముల కూర్చునియును. ద్విత్వాక్షరములచే గాని సంయుక్తాక్షరములచే గాని ననుపట్టు వీలులేకటి కూర్చు ఇందులే మృదువును పదముల తోడనే పద్యము రచింపఁబడిన దగుట బోధార్థ మనఁబడును.]

8. కాంతి:—“అయితే వర్ణావృష్టులు గల యతి స్పృహ బంధము కాంతి యగు.”

[విచిత్రములగు వర్ణావృష్టులు గల మృదుబంధము కాంతి. ఈ కాంతి పైన యని సంపదచే వర్ణ ము ప్రసన్నము యు మృదు నాయిత వర్ణావృష్టిగల మృదువైన పదముల కూర్చు కాంతి.]

ఉ. సీ. నెలవనితోడి పెన్నెలవంక గల మేటి | నెల వంకరహితాదు నిగుతించెడి
నవ నామ్మ వాని గన్న నయము గలయింతి | నయము గాల్చునా నన్న కడలే
కడలేక తరిగొండ కడ లేకడలఁ ద్రోయు | కడ లేక పైన వింగడల గెల్చి
కపురాల వన్నెచొక్క పురాల నగు మీని | కపురాలనామ విగలయి వెలుచి

తే. తనరుములు ఈగనాననిండ దన చూచు | బాటకరహితలల నాలాపి ఘన
మలము ముగ్ధన నగు నిర్మలముగను | అమితగుణసాంద్ర! నామ హాసితీంద్ర!

[నెలవని అనునది శోభనములు. పెన్నెలవని గల పేరి నెలవంక అని చంద్రుని శోభనములు గాగల శిఫరహ, అని రహితాదుమిగులెనె శిఫరమునని వర్ణనైన కాంతి సమాహారముచే, నెడి=త్రోసివచ్చి నగునామ కీర్తి కాంతిల ముగను నెలవని తొల్యరి అగు శిఫని (కానామ) పండికొండ నీగన్న అయిన. కళాశిఖరు అర్థమగును కాంతిలచే ప్రకాశించుచున్న పండికొండ నిష్కళంకి యగు మాసరాణి కీర్తికాంతిలచే దిగిస్కరింపఁబడినది వర్ణింపఁబడినా.]

[ఇందు నెలవనితోడి పెన్నెలవంక, నయముగాని గన్ననయము. కడలేక తరిగొండ కడలేక, కపురాలవన్నె చొక్క పురాల నగు మీని మొదలైన అనిత పదముల వర్ణావృష్టులు మృదువైన కూర్పును గలదని గాన కాంతి యగు.]

9. ఓజము —“వినిసిత సమాసభరితోజ్జ్వల బంధం బోజ మయ్యె.”

[దీర్ఘసమాసములును అనుప్రాసములును గలిసిన కూర్పు ఓజము.]

ఉ. సీ. మందార దిన వండ వండబాది నిధిబృంద | బృందారకాత్త శోభితమందు
మాలావిజితహాస మాలానోత్తాల | కాలాంత భుజదండ కాండపుండు
దీపావన నిదాన దానాంబుజ నదీ న | దీపాభ చరితాన్వితీ విభాద
భీమాసుర విరాడు రామాతిశయధాను | భామాంబు విభాశి దాతాతి

తే. రాజమాత్రుండై నమధాధిరాజమకుట । వికట వికట మువ్వనీల నిగ నుకరి
మధుకర కరంభితాంఘ్రిపద్యద్వయముండు । సగపగుఱువారి యోజనమనంతరి,

[ఇంగు ఒక్కొక్క పాద మొక్కొక్క సమాసముగాను, వృద్ధిని ప్రాస ఘటి
తముగాను గూర్చుబడినదిగాన నిది ఓహోగణ మగును. ఓహోగూయచేత సీత శ్యామ్భర
రాద్ర వీర భయానక రసములను ప్రతిపాదించ సగును.]

10. సమాధి: — “అన్యగుణంబులు మఱి వేటొక్కటిగై నలరింప
సమాధి యయ్యె.”

[స్థావరజంగమ ధృవోధకమలయిన అన్యగుణముల వన్యములందు బొంగు గాఁ
గూర్చుట సమాధి. ఒకదాని ధగ్యములను వేటొక దానియం దాహోపించుట.]

ఉ. సీ. అలబలీంగ్రుంచిత నడుగుపెట్టుగ నేర్పి । ధారాధగముచేత నీరు వెంచి
కానీసుచేత గంచుకముఁ బూనిగా నేర్పి । యలను దధించి వేయు బలిపి
క్షీరాంబురాళి ద్రచ్చినవెన్న నీడేలి । వైరింపగవి చచ్చుబాలఁ దోగి
కల్పపాదపథలోక్తిరములఁ జవిగాంచి । వనబారి నెమ్మీన ననఁగి పునఁగి

తే. ధరణిఁ బ్రోది బహించిన దానకన్య । సకల యానక బాంధవు ల్సంతసిల్లి
నీ కరగ్రహణావాప్తి నెరసె సౌర । వైరిగజనించా ! యోబయపాలినించా !

[ఇంగు దానమనుకన్య లోకప్రసిద్ధులగు దాతలవద్ద కిక్షుణపొందినట్లు వర్ణింపము.

బలి తన తల్లిపై వామనునిచేత అడుగుపెట్టనిచ్చెను. జలధరము నీరిచ్చెను.
కర్ణుండు కవచమిచ్చెను. దధించి వెన్నముక నిచ్చెను. పాలకడలి అమృతము నిచ్చెను.
కొమఁదేనావు పాలిచ్చెను. కల్పవృక్షము తోరినఫలముల నిచ్చెను. చంద్రుఁడు తన
దేహమును దేవతలకు అవోరముగా నిచ్చెను. ఇంగు బలీంద్రదానల ధర్మమును బోధించు
నట్టి అన్యగుణములను అన్యయైన దానకన్యయందుఁ బొంచుగాఁ గూర్చుటంబట్టి
యిది సమాధి యను గుణ మయ్యెను.]

కావ్యగుణదోషసూచిక

[ఇచ్చతి గుణ దోష నామముల చివరి యంగము పుట సంఖ్యయ.]

పదగత దోషములు

1. అస్ర ముక్తము, 58
2. అపూర్ణము, 58
3. నేమార్థము, 58
4. అసమర్థము, 59
5. నిగర్హము, 59
6. గ్రామ్యము, 59
7. చ్యుతి సంస్కారము, 59
8. గూఢార్థము, (60)
9. అన్యార్థము, (60)
10. అస్థిలము, (60)
11. అప్రతీతము, (60)
12. అప్రయోజనము, 61
13. క్షిప్తము, 61
14. సందిగ్ధము, 61
15. విపరీత ధీప్రదము, 61
16. అవినుష్ట విధేయము, (62)
17. పరుషము, (62)

వాక్యగత దోషములు

18. అక్రమము, (63)
19. విసంధి, (63)
20. ప్రక్రమ భంగము, (63)
21. భువన క్షయము, (63)
22. అపూర్ణము, (63)
23. వాక్యసంక్షేపము, 64

24. వ్యాకీర్ణము, 64
25. అధిక నిదము, 64
26. వాచ్య వికర్షితము, (65)
27. అరీతి, (65)
28. మ్యానోపమము, (65)
29. అధికోపమము, (65)
30. సమాస్త పునరాత్తము, (66)
31. అసాన సమాసము, (66)
32. ఛాదోభంగము, (66)
33. యతిభంగము, (66)
34. పతిత్పికర్షము, (66)
35. భిన్నభంగము, (67)
36. భిన్నవచనము, (67)
37. అరీరము, 67
38. సంబంధ వర్జితము, 67
39. వాక్య గర్భితము, (68)

అంగగతదోషములు

40. అపార్థము, 68
41. హీనోపమము, 68
42. అధికోపమము, 68
43. అసమాపమము, 68
44. అభ్యాతోపమము, 68
45. పరుషము, 69
46. వ్యర్థము, 69
47. ఏకార్థము, 69
48. సంకరాము, 69

49. విరుద్ధము, 70
  50. విరసము, 70
  51. ఆతిమాత్రము, 70
  52. హేతురహితము, 70
  53. నిరలంకృతి, 70
  54. అస్థిలము, 71
  55. సహచరచ్యుతము, 71
  56. భిన్నము, 71
- కావ్యగుణములు
1. శ్లేషము, 71

2. ప్రసాదము, 72
3. మాధుర్యము, 72
4. సౌకుమార్యము, 73
5. సమత, 73
6. అగ్రదీపనము, 74
7. ఔదార్యము, 74
8. కాంతి, 75
9. ఓజసము, 75
10. సమాధి, 76

విద్యార్థికోటలరువు

ద్వితీయ సంపుటము

త ర్క సం గ్రహ ము

పదార్థములు సప్తవిధములు.

సప్తవిధ పదార్థములు:—(1) ద్రవ్యము (Substance), (2) గుణము (Quality), (3) కర్మము (Action), (4) సామాన్యము (Class), (5) విశేషము (Difference), (6) సమవాయము (Inseparable Connection), (7) అభావము (Non-existence).

[శక్తి, సాదృశ్యము అనునవి అవనపు పదార్థములుగాఁ బరిగణింపఁబడవలెనని కొందఱుండును. ఒక శక్తి గాఁగు నిప్పు ఉన్నను శక్తియు కాలగుండఁజేయుటకై దాహ ప్రతిబంధక శక్తిగల యొక విధమైన మణిని అంగుండినప్పుడు శక్తి కలుటలేదు. అది లేనప్పుడు శక్తి కలుచుండెను. కాన శక్తి యొక పదార్థమనిరి. కాని శక్తి గుణమందు మాడ ఉన్నది గాన అది ఎన్నడును ద్రవ్యముకానేరదు. గుణమగు ద్రవ్యము ఉండు ననుట పాపముగదా !

ఈ విధముగానే సాదృశ్యముమాడ జేయుపదార్థమని చెప్పటకు వీలులేదు. అది వస్తుభిన్నమై వస్తువునగునున్న సమానధర్మ మగుటచేఁ బదార్థము కానేరదు. కనుక పైనఁ జెప్పఁబడిన సప్తపదార్థములయందు మాత్రమే పదార్థత్వరూప ధర్మము ఉండు నని సారాంశము.]

ఈ దిగువను వసుసగాఁ బ్రత్యేకముగా ఒక్కొక్క పదార్థము యొక్క వివరణయు తెలుపఁబడును.

సప్తపదార్థములలో ద్రవ్యము మొదటిది. ద్రవ్యములు తొమ్మిది.

1. నవద్రవ్యములు:—(1) పృథివి (Earth), (2) అప్పు (నీరు - Water), (3) తేజస్సు (Light), (4) వాయువు (గాలి - Air), (5) ఆకాశము (Ether), (6) కాలము (Time), (7) చిక్క - (Place), (8) ఆత్మ (Soul), (9) మనస్సు (Mind).

[చీకటికి దోమద్రవ్య మని కొందఱి వాదము. నల్లని చీకటికి కదలానున్నది నీటి వాడుక మాట నాటి వాదమునకు ఆధారము. నల్లని దూసయు కలిగి నుండు దోమ చీకటి కలిగియుండుట అదిదా కాచితములచే చీకటి నుండు నొక ద్రవ్య మని వారి ప్రతిపాదన. కాని దీపసాహాయ్యమున జూచినప్పుడు ఆ నల్లని చీకటి యెప్పుడు కనియును పూర్తి మైనచో నలుగురులో జూచినప్పుడు కనిపడవలదా? దీపము చూపినప్పుడు చీకటి తొలగిపోవు చున్నట్లునా, దీపము తీసెవైచినప్పుడు చీకటి చీకటి కదలుచున్నట్లునా తలచుట చట్టి ద్రవ్య తత్వము కాదు. కావున అది యంతమాత్రము సాధ్యము కాదు అని చెప్పవలయు.]

సప్తపదార్థములలో గుణము రెండవది. గుణములు ఇరువది నాలుగు.

2. చతుర్వింశతిగుణములు : (1) రూపము (Colour), (2) గంధము (Savour), (3) రుచి (Flavour), (4) స్పర్శము (Touch), (5) సంఖ్య (Number), (6) పరిమాణము (Dimension), (7) పృథక్త్వము (Severalty), (8) సంయోగము (Union), (9) విభాగము (Disunion), (10) పరత్వము (Priority-దూరత్వము-పూర్వత్వము), (11) అపరత్వము (Posteriority-అనంతరత్వము - సమీపత్వము), (12) గురుత్వము (Weight-బరువు), (13) ద్రవత్వము (Fluidity), (14) స్నేహము (Viscosity-జడ్డు), (15) శబ్దము (Sound), (16) బుద్ధి (Intelligence), (17) సుఖము (Comfort), (18) దుఃఖము (Sorrow), (19) ఇచ్ఛ (Disire), (20) ద్వేషము (Dislike), (21) ప్రయత్నము (Effort), (22) ధర్మము (Merit), (23) అధర్మము (Demerit), (24) సంస్కారము (Faculty)..

ఈ పైపానిలో రూప రస గంధ స్పర్శ స్పృహ శబ్దములు, సాంసిద్ధిక ద్రవము, బుద్ధి సుఖ దుఃఖేచ్ఛా, ద్వేష ప్రయత్న ధర్మాధర్మములు విశేషగుణములు.

విశేషగుణములు : ద్రవ్యగుణలో నొకదాని భేదమును వేరొకదాని యందు సాధించుటకు నీలు కలుగఁజేయునవి.

ఉ. పృథివి గంధగుణముకలది కౌన జలముకంటె హేలు.

[జలభేదమును సాధించుటకు భూమియుండు గంధ మను విశేషగుణము ఉన్నట్లు చెప్పొనరుచున్నది.]

సప్తపదార్థములలో మూడివది కర్మము. అది అయిదు విధములు.

3. పంచకర్మములు :

(1) ఉత్తేషణము : (పైకి విసరుట, ఎత్తుట - Throwing upwards)

(2) అనత్తేషణము : (క్రిందికిఁ ద్రోయుట, దింపుట - Throwing downwards)

(3) ఆకుంచనము : (ముడుచుకొనునట్లు చేయుట - Contraction)

(4) ప్రసారణము : (వ్యాపించుట, చాచుట - Expansion)

(5) గమనము : (నడచుట, ఎగురుట, తిరుగుట - Going, Walking)

సప్తపదార్థములలో సామాన్యము నాల్గవది. దీనిని చాళి యందురు.

4. సామాన్యము:—ఇది మూడువిధములు.

(1) ఎరము : (Higher - గొప్పది) - ఎక్కువచోట్ల ఉండునది. ఇది నిత్యమగుచు ద్రవ్య గుణ కర్మములందు సమవాయ సంబంధముతో నుండును.

(2) అపరము : (Lower - తక్కువది) - తక్కువచోటున ఉండునది.

(3) పరాఎరము : కొన్నిటికంటె ఎక్కువచోట్లను, కొన్నిటి కంటె తక్కువచోట్లను ఉండునది.

ఉ. ద్రోపిణి పాండురాజపుత్రులు పరులు, హరిగూని, బావలు అగుచును.
ధర్మరాజు హరిని కాంచు. సహదేవుఁడు బావ కాంచు. భీమాన్జన
నకులలు మున్నగు భర్తలు, మఱిగూని, బావలు అగుచును.

[దీనినిఁజేటి పర, ఆపర, పరాపర సామాన్యము నూహింప వచ్చును.]

6. విశేషములు:—నిత్యద్రవ్యములయిన పరమాణువులయందు నుండు
విశేషములు అనంతములు. ఇవి జాతి లేనవి. సమవాయ
సంబంధముతో నుండునవి.

[ఇవి సప్తదానములలో అగుచునవి. ఇవి నిత్యద్రవ్యములగు సమాజ్యానులగు
దుందును. ఇవి ఆముఖ్యాక్తి మున్నె సమాణువులనుదలి విశేషములను జూచునవి
గాన వీనికి విశేషము అను పేరు గల్గెను.]

పరమాణువు లనఁగా నేమి ?

[గవాక్ష రూఢములనెఱిగి గదిలోనికిఁ బ్రవేశించు మూర్ఖాకౌఠమల వలెను
దళోఁ గానవచ్చు నూత్నైతి నూత్నమైన కేణుఫలకంఁ ద్రవగోలుపు, క్షల్లమకము
అనుపేర్లు కలవు. దానిలో నాణవభాగమునకుఁ బరమాణు వని పేరు.]

6. సమవాయము:— అవయవమునకు అవయవికీ, గుణమునకు
గుణికీని, క్రియకు క్రియావత్తునకును, జాతికి వ్యక్తి నీమి, విశేషము
కు నిత్యద్రవ్యములకును గల నిత్యసంబంధము సమవాయము.
ఇది ఏకవిధము.

7. అభావము — భావముకానిది అభావము. ఇది సప్తపదార్థము
లలో నేడవది. ఇది నాలువిధములు.

చతుర్విధాభావములు :

(1) ప్రాగభావము:— పూర్వమున లేకుండుట, పుట్టకుండుట.
(Antecedent Non-existence) కార్యము పుట్టకముందు
ఉండినదియు, కార్యము పుట్టఁగానే నశించునదియు.

(2) ప్రధ్వంసాభావము:—నష్టమగుటచే లేకుండుట—(Destruction)
కుటము నశించినది మొదలుకొని యీ ధ్వంస మంత
కాల ముండునో యెవ్వరికిని తెలియరా దనుట.

- (3) అత్యంతాభావము:—అసలు లేకుండుట - (Absolute Non-existence) కార్యము పుట్టకమునుపు ప్రాగభావము, కార్యము నశించినపిదప ప్రధ్వంసాభావము ఉండును. అసలు కార్యము పుట్టని లేదు, నశింపను లేదు. కావున అత్యంతాభావము మూడు కాలములయందు నుండెడి సంస్కారాభావమన్నమాట.
- (4) అన్యన్యాభావము:—(భేదము-Mutual Non-existence) ఘటము పటము కాదు, పటము ఘటముకాదు. (భేద ముచుట. ఘట తాదాత్మ్యము పటమందు లేదు. ఘట తాదాత్మ్య భావమే పటమగు ఉన్నదనుట.)

[ప్రాగభావ ప్రధ్వంసాభావాత్యంతాభావములకు సంస్కారాభావ మని పేరు. అన్యన్యాభావమునకు భేద మని పేరు.]

గూఢము:—స పరకార్థములకు పేర్కొనగా లక్షణములుచెప్పి స్వల్పవివరణములు ఇచ్చుట కిదిగినది ఇప్పుడు లక్షణము ఎట్లుండవలెనని విషయము చెప్పబడుచున్నది.

లక్షణము ఎట్లుండవలెను ? : అశివ్యాప్తి, అవ్యాప్తి, అసంభవము అను మూడు దోషములు లేని మాఖ్యధర్మమును సూత్ర ప్రాయముగాఁ జెప్పుట లక్షణ మగును.

- (1) అతివ్యాప్తి యనగా నేమి! లక్ష్యము నతిక్రమించి వ్యాపించుట అశివ్యాప్తి యనఁబడును.

ఉ. కొమ్ములు గలిగి గోవు.

[ప్రపంచమున గోలక్షణమగు కొమ్ములు కలిగియుండుట యనెను ధర్మము చున్నపోతునందును పట్టుటచే అచ్చట నతివ్యాప్తి కలుగును.]

- (2) అవ్యాప్తి : చెప్పిన లక్షణము లక్ష్యమునఁ గొంతచోట వ్యాపింపకుండుట అవ్యాప్తి యనఁబడును.

ఉ. గోవు నల్లగా నుండును.

[ప్రతి లక్షణము సుపదలేదుగాన తెల్లపునందు అవ్యాప్తి కలిగెను.]

- (3) అసంభవము : చెప్పిన లక్షణము లక్ష్యమందు ఎచ్చటను లేకపోవుట యసంభవ మగును.

ఉ. కండటికిఁ గొమ్ము లుండును.

[గొండ్డికి ఎచ్చటను గొమ్ము లుండకపోవుటవలన పైవలె జేపిసి లక్షణము ఆసంభవ ముచ్యును.]

పై మూడుదోషములు పట్టని యసాధారణ ధగ్ధమే లక్షణ మనబడును. నవద్రవ్యములలో మొదటిదగు పృథివిగీ లక్షణము చెప్పబడు చున్నది.

1. పృథివి:—గంధ గుణము గలది పృథివి.

[గంధవత్త్వము లక్షణము. పృథివి లగ్నము. గంధము గుణము. పృథివి గుణి. కావున గుణము గుణితమగు సమవాచక సంగ్రహముతో నొందును. సమవాచక సంగ్రహముతో గంధమున కౌధారమగుట పృథివీలక్షణ మని భావము.]

పృథివి నిత్యము (Eternal), అనిత్యము (Uneternal) అని రెండువిధములు.

నిత్యము : పరమాణురూపముగ నున్న పృథివి నిత్యము.

అనిత్యము : కార్యరూపమున నున్న ద్వ్యణుకాది పృథివి అనిత్యము.

అనిత్యపృథివి శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము అను భేదములచే మూడు రీతులు

శరీరము (Body) : పరమాణురూపమున నున్నంతవఱకే శరీరము నిత్యము. అట్టి పరమాణువుల సమ్మేళనము వలన కార్యరూపము తాల్చిన శరీరాదికము అనిత్యము. అది మనుష్యాదులది.

ఇంద్రియము (Organ of sense) : నానాగ్రమున నుండి పరి మళమును గ్రహించునది స్థూణేంద్రియము.

విషయము (Mass) : మృత్యాపాణాదికము.

[పృథివియందు రూప రస గంధ స్పర్శ సంఖ్యా పరిమాణ పృథక్త్వ సంయోగ విభాగ పరత్వాపరత్వ గురుత్వ ద్రవత్వ వేగములు అని పదునాల్గు గుణము లుండును.]

పృథివియందు గంధవత్త్వగుణమే కాక రూపము, గురుత్వము కూడ కలవని యూరపు ఖండ వాస్తవ్యులగు రాసాయనిక శాస్త్ర వేత్తలు తెలిపిరి.

2. అప్పు (జలము Water):—శీతస్పర్శము గలది జలము.

[శీతస్పర్శము లక్షణము. జలము లక్ష్యము. సమవాయ సంబంధము గలది.]

అది నిత్యము, అనిత్యము అని రెండువిధములు. పరమాణు రూప జలము నిత్యము. పరమాణు సంయోగ రూప ద్వ్యణుకాదిక జలము అనిత్యము.

అనిత్యజలము శరీరేంద్రియ విషయభేదములచేఁ ద్రివిధము.

[జలసంబంధ శరీరము వరుణలోకవర్తి. జిహ్వగ్రముననుండి రసమును గ్రహించు నది రససేంద్రియము. నదీ నద సముద్రాదిక జలమును విషయజల మందురు. స్పర్శాదు లెనిమిది. వేగము, గురుత్వ ద్రవత్వములు, రూప రస స్నేహములు అను 14 గుణములు జలమం దుండును. సాంసిద్ధిక ద్రవత్వము దీని విశేషగుణము.]

రాసాయనిక శాస్త్ర నిపుణులగు యూరపుఖండ వాస్తవ్యులు కొందఱు రెండు రకముల గాలుల సమ్మేళనమువలన జలము ఏర్పడు నందురు. హైందవ విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తలు అట్లుగాక నీటిని సమ్మిశ్రము గాని పదార్థముగాఁ జెప్పిరి.

3. తేజస్సు:—ఉష్ణ స్పర్శము గలది తేజస్సు.

[ఉష్ణస్పర్శము కలగుట లక్షణము. తేజస్సు లక్ష్యము.]

అది నిత్యము, అనిత్యము అను భేదముచే రెండు విధములు. నిత్యము పరమాణు రూపము. అనిత్యము కార్యరూపము.

అనిత్య తేజము తిరిగి శరీరేంద్రియ విషయ భేదములచేఁ ద్రివిధము. శరీరము ఆదిత్యలోకవర్తి. ఇంద్రియము కృష్ణతారాగ్ర వర్తినై (కంటిలోని నల్లగుడ్డు కొన నున్నదై) రూపమును గ్రహించు నట్టి చక్షువు.

విషయము:—భౌమము, దివ్యము, బౌదర్యము, అకరజము అను భేదములచే తేజస్సు నాల్గురీతులు.

(1) భౌమము : భూమిపై నుత్పత్తి యగు వహ్వోదిక మగు తేజము.

(2) దివ్యము : ఆకాశముపై నీటిచే ప్రకాశించు మెరుపు మొదలగు తేజము.

(3) జౌదర్యము : తిన్న పదార్థమును జీర్ణముచేయుచు నుదరమున నుండు జతర తేజము.

(4) ఆకరజము : గనినుండి పుట్టిన సువర్ణాది తేజము.

[పురాను లెనిమిది, రూప వేగములు, ద్రవశక్తియు అను పగులగు గడు గు 2ములు తేజస్సునక గలవు.]

యూరపుఖండ వాస్తవ్యులగు విజ్ఞానశాస్త్ర వేత్తలు జరిగాగిని యొక్క శక్తివహన పదార్థములు జీర్ణమగుట లేదనియు, భూరించిన పదార్థముల యష్టానష్టతలను బట్టి జీర్ణశక్తి హెచ్చుట, తగ్గుట జరుగునని చెప్పిరిగాని అది యెంతమాత్రము విశ్వసనీయము గా నోరచుడు.

4. వాయువు:—స్పర్శము కలిగియు రూపరహితమైనది వాయువు.

అది నిత్యము, అనిత్యము అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మైనది నిత్యము కార్షరూపమైనది అనిత్యము. అనిత్యము శరీరం ద్రియ విషయభేదములచే దివిధము శరీరము వాయులోనివర్తి. స్పర్శగ్రాహకమై సమస్తదేహముయందును ఉండెడి స్వోక్తి ఇంద్రియము వృత్తౌదలను గదల్చుటకు కారణమగు వాయువు విషయ వాయువు శరీరమున సంచరించు ప్రాణవాయువు అదే. అది ఒక్కటియు స్థానభేదముచే తిరిగి అయిదు విధములుగా విభజింపఁబడును.

పంచవాయువులు :

(1) ప్రాణము : శరీరమున సంచరించుచు హృదయమునుండియు, నాసికనుండియు వెలువడుచుండునది ప్రాణవాయువు.

(2) అపానము : పౌత్రికదుపునకు దిగువనుండి మల మూత్రాదులను బయలు వెడలింపఁ జేయునట్టిది అపానవాయువు.

(3) వ్యానము : శరీర మంతటను వ్యాపించి యుండునట్టిది వ్యానవాయువు.

(4) ఉదానము : కంతమున నుండి మాటాడ వీలు గలిగించునట్టిది ఉదాన వాయువు.

(5) సమానము : అన్నాశయమున జఠరాగ్నికి సమీపమున నుండునట్టిది సమాన వాయువు.

[రూపములేనిదిగాన వాయువు కంటి కగపడదు అని కొందఱు, అది నీలవర్ణము కలదని కొందఱు చెప్పుదురు. గుమ్మర్లో గలిసిన గాలిని నీచి భ్రమపడినవారు గాలికి రంగున్నదని చెప్పుదురేమో కాని స్వచ్ఛమైన గాలికి రూపము లేదనియే చెప్పవలెను. వాయువునందు స్పర్శానుభవమిదియు, వేగము అను గుణము లున్నవి.]

5. ఆకాశము:—శబ్దము విశేషగుణముగాఁ గలది ఆకాశము.

[సమవాయు సంబంధముతో శబ్దమునకు ఆధారముగల ఆకాశ లక్షణము. అది ఒక్కటియే సర్వత్ర వ్యాపించియుండుటే గాక నిత్యమై యుండును. అది పృథివ్యాది పంచ భూతములలో చివరిది. ఘటాకాశము మఱాకాశము అనువాని వాడుక ఉపాధిని బట్టి వచ్చినదేగాని ఆకాశము ఒక్కటే. సంఖ్య, పరిమాణము, పృథక్త్వము, సంయోగ విభాగములు, శబ్దము ఆకాశమందలి గుణములు.]

6. కాలము:—భూత భవిష్య ద్వర్తమానముల వాడుకకు హేతు వైనది కాలము.

[జరిగినది, జరుగుచున్నది, జరుగఁబోవునది అనెడు వ్యవహారమునకు కారణ మని తుణము. కాలము లక్ష్యము. అది ఒక్కటియే సర్వత్ర వ్యాపించి నిత్యమైయుండును.]

7. దిక్కు — దశ దిశల వ్యవహారమునకును, దగ్గర దూరముల వాడుకకును కారణమైనది దిక్కు.

[ఉపాధి భేదములచే పెక్కు దిక్కుల పేర్లు వ్యవహారములో నున్నవి దిక్కు ఒక్కటే. ఇది సర్వత్ర వ్యాపించి కాశ్యతమై యుండును.]

8. ఆత్మ:— సమవాయు సంబంధముతో జ్ఞానమునకు ఆధారమైనది ఆత్మ

[ఆత్మ మనస్సుతోడను, మనస్సు ఇంద్రియముతోడను, ఇంద్రియములు వస్తు బాలముతోడను సంయోగము పొందినప్పుడే చైతన్యము కలుగుచున్నది. జ్ఞానసాధనములైన కన్నులున్నవి చూచువాఁడు లేకున్నచో అనగా ఆత్మయొక్క కర్మక్రియ లేనిచో వస్తుసాక్షాత్కారసిద్ధి కలుగనేరదు గదా.]

ఆత్మ రెండు విధములు:— 1. పరమాత్మ, 2. జీవాత్మ.

పరమాత్మ (The Supreme Soul): సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వముల కతీతుఁడు, నిత్యజ్ఞానమునకు ఆధారభూతుఁడు, సర్వజ్ఞుఁడు, పరమేశ్వరుఁడు నగు పరమాత్మ యొక్కఁడే.

జీవాత్మ (The Animal Soul): పను స్పృణుల దేహములకు భిన్నభిన్న రూపములుగా వ్యాపించి, సుఖదుఃఖముల కాధారభూతుఁడై దేహేంద్రియముల కతిరిక్తుడై నిత్యమై యుండెడు జీవాత్మయు ఒక్కఁడే.

9. మనస్సు:—సుఖదుఃఖాదులను దెలిసికొనుటకు సాధనమైనయింద్రియము మనస్సు. (అది స్పర్శము లేనిది, క్రియ కలది యైనది.)

[నేను సుఖపడుచున్నాను, నేను దుఃఖపడుచున్నాను అని యెఱుంగుటకు మనస్సునెదు జ్ఞానేంద్రియమే సాధన మగుచున్నది. ప్రతిప్రాణియొక్క జీవాత్మ యందును పరమాణురూపమైన నిత్యమై ఉపాధిభేదమున అనంతమై యసంఖ్యాకమై యుండును.]

నవ ద్రవ్యముల సంగ్రహ వివరణ మింతలో ముగిసెనుగాన ఇంక చతుర్వింశతి గుణముల లక్షణములు దిగువను చూడబడును.

చతుర్వింశతి గుణములు : గుణసామాన్య లక్షణము:— గుణత్వజాతికి ఆశ్రయమగుట గుణలక్షణము. (గుణము లన్నింటియందు గుణత్వజాతి సమవాయ సంబంధముతో నుండు ననుట.)

(1) రూపము : చక్షురీంద్రియముచే మాత్రము తెలిసికొనఁదగిన గుణము రూపము.

[అనగా కంటికంటె కేఱయిన యింద్రియములచేఁ జూడరాని దనుట.]

రూపములు ఆఱున్నొక్కవిధము:— (1) తెలుపు (White), (2) నలుపు (Blue), (3) పసుపు (Yellow), (4) ఎఱుపు (Red), (5) ఆకుపచ్చ (Green), (6) కోతివన్నె బూడిదరంగు Brown), (7) చిత్రవర్ణము (Variegated).

[రూపము పృథివి, జలము, తేజస్సు అను మూడు ద్రవ్యములందు మాత్రమే కౌనవచ్చును. వాయువు, ఆకాశము, కాలము, దిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు అను నాలుగు ద్రవ్యములందును రూపము లేదు. పృథివియందు సప్తవిధ రూపములు (7 రంగులు) కౌనవచ్చును. జల తేజస్సులందుఁ గల పరమాణు రూపము నిత్యము.]

ఈనాటి యూరపుఖండ వేదాంతులు వెలుతురులో చిత్రవర్ణము ఉన్నదనియు, మూడు పలకల గాజుకడ్డిలోఁ జూచినచో రంగులన్నియు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుననియు రుజువుచేసి యున్నాడు.

(2) రసము : రసనేంద్రియము (నాలుక) చేఁ దెలిసికొనఁ దగిన గుణము రసము.

[ఇది 1. తీపి (Sweet) 2. పులుపు (Sour) 3. ఉప్పున (Salin) 4. కారము (Bitter) 5. ఒగరు (Astringent) 6. చేదు (Pungent) అని ఆఱు విధములు. భూమియందు పై ఆఱు రసములు ఉండును. నీటియందు మాధుర్యగుణము మాత్రమే ఉండును. జలపరమాణురూప రసము నిత్యము. తక్కిన రస మనిత్యము.]

అధునిక యూరపుఖండ వేదాంతులు స్వచ్ఛమైన నీటిలో వ్రేలఁ జెప్పబడిన రసములలో నే యొక్కటియు లేదనిన్ని, ఒకవేళ వ్రేలిన రసము కనఁబడినచో నది భూమియొక్క సంస్కరమువలనఁ గలిగినదే గాని, జలమునకు సంబంధించినది కాదనియు సిద్ధాంతము చేసిరి.

(3) గంధము : ప్రాణేంద్రియముచేఁ దెలిసికొనఁదగిన గుణము గంధము.

[మొక్కుచే మాత్రమే గ్రహింపఁదగిన గంధత్వజాతికి ఆక్రమము గంధమనుట. అది సుగంధము, దుర్గంధము అని రెండు విధములు. అట్టి గంధములు పృథివియందును, తదిగ్గి కొరములందును వస్తుజాలమందును పాక జనితములై అనిత్యముగా నుండును. పాక జనిత మనఁగా తేజస్సుతోఁ జేరుట. రకరకములయిన తేజస్సంయోగముల వలన పదార్థములకుఁ గ్రోత్తిజైవ రూప రస గంధ స్పర్శము లుదయించును. మాడుడు - మామిడి కొయలను గాఢవొరనిగదిగో నుంచి గడ్డికప్పి కొనువేయుదును. మఱికొందఱు పొగపెట్టి ఊడగొట్టుదురు దానివల్ల గలిగిన వడిమి యనెను లేజోగుణసంపక్తము వలన కొయలయందుఁ గల ఆకుపచ్చరంగు పోయి పసిమిరంగు వచ్చుట, పులుపుగుణము పోయి తియ్యదనము కలుగుట, గట్టితనము పోయి మెత్తనగుట, పచ్చివానన పోయి మంచి పరిమళము వచ్చుట ఎల్లరకుఁ దెలిసినదే. దా ! అందుచేతనే పాకజనితములగు పృథివియొక్క రూప రస గంధ స్పర్శములు తాత్కాలికములే గాని నిత్యములు కాదని చెప్పబడెను.]

(4) స్పర్శము : స్వగింద్రియముచే మాత్రము తెలిసికొనఁ దగిన గుణము స్పర్శము.

[ఈ స్పర్శగుణము చర్యముకంటె వేఱగు నితరేంద్రియములగుఁ గనఁబడఁ త్వగింద్రియమునకు మాత్రమే తెలియఁబడునని భావము.]

అది శీతము, ఉష్ణము, సమశీతోష్ణము అని మూఁడువిధములు.

[భూమి, జలము, గేజము, వాయువు అను నాగ్నింట్రియములకు స్పర్శగుణము కలదు. జలమున (శీతస్పర్శము) తైత్తియము, గేజమున (ఉష్ణస్పర్శము) ఉష్ణత, పృథివీ మాత్రముల యందు (సమస్పర్శము) సమశీతోష్ణము ఉండును. పృథివీయందు పాకజనిగములై రూప రస గంధ స్పర్శములు కలగుచు నుండును. అది అపాకజనిగము నిత్య నిత్య భేదము కలిగియుండును. పరమాణురూపమైన పృథివీ నిత్యము. కార్యరూపమైనది అనిత్యము.]

(5) సంఖ్య : ఏకాది వ్యవహారమునకు సాధన మైనది సంఖ్య.

[ఒకటి, రెండు అను వాడుకకు కారణమైన గుణము సంఖ్య యనఁబడును. ఈ సంఖ్యకు ఒకటి మొదల, పరాధము లేదయు నగును. పరిమాణ్యాంశబో ఏకత్వము నిత్యము. ద్వ్యంశుక త్ర్యంశుకౌదులం దుండెడిది ఏకత్వము అనిత్యము, ఇది నవద్రవ్యములయందు నుండును.]

(6) పరిమాణము : మానవ్యవహారమునకు ముఖ్యకారణ మైనది పరిమాణము.

[కొలఁతియొక్క వాడుకకు ప్రధాన సాధనమైనది. ఇది అణువు, ఇది మహత్త్వ, ఇది దీర్ఘము, ఇది స్రావ్యము అనెడు వాడుకలోని విషయమును నిర్ణయించెడు ముఖ్య సాధనము ఇది. ఈ పరిమాణము నవద్రవ్యములందును ఉండును.]

(7) పృథక్త్వము : పృథగ్వ్యవహారమునకు ముఖ్యకారణ మైన గుణము పృథక్త్వము.

[ఇది దీనికంటె వేఱు అని తేడాను చెప్పటలో ప్రధానకారణ మైనది. తన్తముకంటె పలక వేఱు అని వాడుకలో చెప్పినప్పుడు పుస్తకము వేఱు, పలక వేఱు అనెడు పృథక్భావము బోధపడును. ఈ పృథక్త్వగుణము నవద్రవ్యములందు నుండును.]

(8) సంయోగము : సంయుక్త వ్యవహారమునకు ముఖ్యకారణ మైన గుణము సంయోగము.

[దానితో నిది కలిసియున్నది, ఈ రెండును కలిసియున్నవి అనెడు వాడుకకు సాధనమైన గుణమని భావము. అది పృథివ్యాది నవద్రవ్యములయందును ఉండును.]

(9) విభాగము : సంయోగ నాశమునకుఁ గారణమైన గుణము విభాగము.

[ఈ విభాగము అన్ని ద్రవ్యములయందును ఉండును. ఇది కచ్చిజ విభాగమనియు, విభాజ విభాగ మనియు రెండు విధములు.]

1 కచ్చిజ విభాగము : కరము, కంకణము వేటగుట వలన నేర్పడినది.

2 విభాజ విభాగము : కరకంకణముల వేటుపాటు వలన శరీరము కంకణము విభక్తమయ్యెననుట రెండవ విభాగము.

(10) పరత్వము : పరవ్యవహారమునకు అసాధారణకారణ మైన గుణము పరత్వము.

[ఇది పరము అనువాడుకకు అసాధారణమగు కారణము. అనగా వీడు ఇద్ద, ఇది మూడు అను వాడుకలో విషయమగునది పరిత్వము. దిక్కుత్వమైన పాత్వము (దూగవుతము) దూగవునందును, కాలకృత్వమైన పాత్వము (విద్యుత్తము) కల్పింపవునందును ఉండును. కాలమునాటి వీడు ఇద్ద, దేశమునాటి యిది మూడు అనెడు వ్యవహారమును గలిగించునది పరిత్వమని సాధారణము. పాత్వము పృథివి, అపస్, తేజస్సు, వాయువు, మనస్సు అను ద్రవ్యములయందుండును.]

(11) అపాత్వము : అపరమను వ్యవహారమునకు అసాధారణ కారణమైన గుణము అపరత్వము.

[వీడు చిన్న, ఇది దగ్గర అను వాడుకలో విషయమగునది అపరిత్వము.

అది పృథివ్యాది చతుష్టయము, మనస్సు అనువానియందుండును. అది దిక్కుత్వము, కాలకృత్వము అని రెండు విధములు. దిక్కుత్వమైన యపాత్వము (ఇది దగ్గర) సమీపకస్తువునందును, కాలకృత్వమైన యపరత్వము (ఇది చిన్న) కనిష్ఠకస్తువునందును ఉండును.]

(12) గురుత్వము : అద్యపతనమునకు అసమవాయి కారణమగు గుణము గురుత్వము.

[అట్టి గురుత్వగుణము భూమియందును, జలమందును ఉండును. తాటిపండు నందు ముందు కలిగిడి పతనక్రియకు బయలు అగునవాయి కారణ మగును. అద్యపతన క్రియయు, బయలున్న పండునందు సమవాయసంబంధముతోనే యుండును.]

(13) ద్రవత్వము : ఆద్యస్యందనమునకు అసమవాయి కారణమై గుణము ద్రవత్వము.

[మొదటిపాలుదలకు (మొరకనుండి పలమునకు పడుట) ద్రవత్వమే అసమవాయ కారణము. ద్రవత్వగుణము భూమి, జలము, శేషము అసమవాయులగుటచేను. జలచ నంగు ద్రవత్వము స్వభావసిద్ధము. పృథివీ తేజసులంగు ద్రవత్వము స్వభావము పృథ్వికారములగు ఘృతాదులయందును, శేషస్సంబంధముగల స్వగ్గులందును ద్రవత్వగుణము అగ్నిసంయోగమువల్ల గలిగిన గాన నిమిత్తసిద్ధ మనఁచును.]

(14) స్నేహము:— చూర్ణాదులు ముద్ద యగుటకు అసాధారణ కారణమైన గుణము స్నేహము.

[అట్టి అద్భుతగుణము శేషలము జలమునందేగాని కఠిన బంగారములందు, జల వికారమైన నడగండ్లయందును లేదనుట. లోకమాన మానవులు మున్నగువాని దుర్బలత నొకరు చూపెడు స్నేహము (మనస్సు ద్రవించుట) కూడ ఇట్టిదేమని చెప్పవచ్చును.]

(15) శబ్దము : శ్రోత్రేంద్రియముచే మాత్రమే గ్రహింపఁబడిన గుణము శబ్దము.

[చెవికి విసఁబడు గుణమే శబ్దము. అట్టి శబ్దగుణము ఆకాశమున మాత్రమే యుండును. అది ధ్వనిరూపము, వర్ణరూపము అని గెండువిధములు. ధ్వనిరూపము వాద్యగులందును, వర్ణరూపము భాషాదులందును ఉండును. సంయోగము, విభాగము, శబ్దము అను మూడింటివల్లను ధ్వని కలుగుచున్నది.]

సంయోగజధ్వని : (చేతుల కలయికవల్ల) చప్పట్లు, తాళములు అనువాని వల్ల ధ్వని కలుగుచున్నది.

విభాగజ ధ్వని : వెదుళ్లు విఱచుట, చీల్చుట అనువానివల్ల కలిగెడు ధ్వని.

శబ్దజ ధ్వని : శబ్దము పుట్టిన స్థలమునుండి చెవికి జేగువఱకు మధ్య పుట్టిన శబ్దము లన్నియు శబ్దజన్యములే.

[భాషాదిక మంతయు వర్ణాత్మక శబ్దమే. శబ్దజన్య శబ్దములలో మొదటిశబ్దము సిమ్మటి శబ్దమునకు అసమవాయి కారణము. వాయువు నిమిత్తకారణము అగును.]

(16) బుద్ధి : సర్వవ్యవహారములకు సాధనమైన జ్ఞానము బుద్ధి.

[పస్తావము ననుసరించి సందర్భకుద్ధిగా శబ్దములను ప్రయోగించుటకు కారణ మైనది బుద్ధి. నా కి విషయము లెన్నగాఁ జెలియను అనెడు నిశ్చయాత్మక జ్ఞానము బుద్ధికి అక్షరము.]

స్మృతి, అనుభవము అని బుద్ధి రెండు విధములు.

స్మృతి : భావన యనెను సంస్కారమాత్రము (పూర్వపు తెలుగు) కల్పనే కలిగెను జ్ఞానము స్మృతి.

[సంస్కారేతానుగు బహిరింద్రియమునుండి వుట్టినది, భావన యనెను సంస్కార మాత్రమునాండి పుట్టినది యగు జ్ఞానము స్మృతి.]

ఉ. ఆ దేవదత్తః దీక్షితే యుని ప్రత్యభిజ్ఞః.

అనుభవము : స్మృతి కంటె పేటగు (తెలివి) జ్ఞానము అను భవము.

[బుద్ధి ద్వితీయే గావున స్మృతికానిచో రెండవది అనుభవమేయని చెప్పవలెను.]

అట్టి యనుభవజ్ఞానము యథార్థమనియు, అయథార్థమనియు ద్వివిధము.

యథార్థానుభవము : సహజ ధర్మము కల (విశేష్యమునందు) వస్తువునందు ఏర్పడిన ప్రత్యక్ష జ్ఞానముయొక్క అనుభవము యథార్థము.

[ఘటమునందు ఘటత్వజ్ఞానము యథార్థానుభవము. (ఘటమును జూచినప్పుడు ఇది ఘటము అనిజ్ఞానము కలుగును.) ఇది ఘట మను తెలివిలో విశేష్యము ఘటము. దానికుండది ధృష్టమైన ఘటత్వము విశేషణము. ఘట ఘటత్వముల సంబంధము సమవాయము. రజతమునందు (వెండియందు) రజతత్వ జ్ఞానము యథార్థము. దీనికి ప్రమ (Right notion) యని తార్కికుల నామకరణము. శుక్తి (మత్స్యపుచిప్ప) యందు రజతజ్ఞానము అయథార్థ జ్ఞానము. దీనికి అప్రమ (Wrong notion) అని పేరు.]

అయథార్థానుభవము : ఒక వస్తువునందు తాననుకొన్న ధర్మము లేకున్నను అట్టి ధర్మమున్నట్లు తలంచెడి జ్ఞానము అయథార్థము. దీనిని తార్కికులు అప్రమ యని, భ్రమ యని చెప్పుదురు.

శుక్తి రజతభ్రాంతి: శుక్తిని జూచి రజత మనుకొను తెలివి. } అయథార్థ జ్ఞానము.
రజ్జునర్పభ్రాంతి: రజ్జువును జూచి సర్ప మనుకొను తెలివి. } అప్రమ, భ్రమ.

(Wrong notion)

యథార్థానుభవము నాల్గు విధములు:—(1) ప్రత్యక్షము (2) అనుమితి (3) ఉపమితి (4) శాబ్దము.

[ఈ నాల్గింటిని ప్రమ అందురు. దీనికి (1) ప్రత్యక్షము (2) అనుమానము, (3) ఉపమానము, (4) శబ్దము అనునవి నాల్గు విధ ప్రమాణములు. పై ప్రమాణము ఇది కరణములు. ప్రమాణ కరణము ప్రమాణము.]

కారణము : వ్యాపారవంతమైన యసాధారణ (విశేష) కారణమే కారణము.

[కార్యమునకు ముఖ్యకారణమగుచు వ్యాపారముతోఁ గూడినచో కారణమగును.]

అసాధారణకారణము : కార్యత్వముకిన్నె తిరుగున భిన్నములగు ఘటత్వాది భిన్నములతోఁగూడిన ఘటములను కారణమగుటయే యసాధారణకారణము. దీనిని విశేష కారణ మనియు, ముఖ్యకారణ మనియుఁ గూడ వ్యవహరింపగును.

- (1) ఘటమునకు దండము విశేష కారణము. ఎట్లయినచో దండమునల్ల సక్రమము తిరుగుట, చక్రపు తిరుగుడునల్ల ఘోరత్వ త్తి మగుట మగుచున్నది. అందుచే దండము చక్రస్థిమణము ద్వారా ఘటమును పుట్టించు చున్నవనుట.

[దీనిద్వారా కార్యము పుట్టునో అది వ్యాపారము.]

మనోహానిని ఉదాహరణములు: —

- (2) కాలముండి తండ్రి పుట్టివాడు. తండ్రికి మరుగుడు కలిగినాడు. కాకి (తండ్రి ద్వారా) మనుమకు కలుగుటకు కారణమైనదా దన్నుమాట.
- (3) కోడిపెట్ట గ్రుడ్డునుండి వచ్చినది. కోడిపెట్టనుండి గ్రుడ్డు కలిగినది. కాంటి గ్రుడ్డు పుట్టుటకు గ్రుడ్డు కారణమైన దన్నుమాట.
- (4) వీన్సిపాలుగారి భార్య వీన్సిపాలుగారికి సలహాయుచ్చును. వీన్సిపాలుగారు ఉపాధ్యాయులకు సలహా లిత్తురు. కాంటి వీన్సిపాలుగారి భార్య తన భర్తద్వారా ఉపాధ్యాయులకు సలహాలు ఇచ్చుచున్నది.
- (5) దేవుడు మానవుని సృజించినాడు. మానవుడు పాపమును సృజించినాడు. అందుచేత దేవుడే పాపమును సృజించినాడు.

కారణము : అన్యథా సిద్ధముగాని కార్యమునకు (కార్యోత్పత్తికి) యంతముగా పూర్వమున నుండునది కారణము.

[కార్యమైన ఘటము పుట్టకపూర్వము కారణమైన దండము విధిగా వచ్చుట ఉండియుండు ననుట. కార్యోత్పత్తి గల ప్రతిస్థలమునందును కార్యమునకు ముందుండు నది, అన్యథాసిద్ధముగానిది కారణ మని తెలియవలెను.]

కార్యము : ప్రాగభావ ప్రతియోగి కార్యము. (ముదట లేనిదై పిమ్మట కలిగినది.)

[ప్రాగభావము - ఇతరుండు కార్యము పట్లగలదని జ్ఞానములో విషయ మునది. దానికి ప్రతియోగి (విరోధి) కార్యోత్పత్తి. అనగా ఘటప్రాగభావమునకు ప్రతియోగి ఘటమగును.]

కారణము: — ఇది మూడు విధములు :

- (1) సమవాయుకారణము: దేనినుండి వేరుచేయరాని సంబంధము గల కార్యము పుట్టునో అది సమవాయుకారణము.

[తా కాశ్యపుబుధ మన్నను, అభేదసంబంధ మన్నను సమవాయు సంబంధమునకే చేరు. పటమునకు కుంకుమ సమవాయుకారణము. తంతువును అభేదమునో గలసి తంతువులందుండి సమవాయుసంబంధమునో పటమును బుట్టించును. పటము పటమందు అభేదమునో నుండి సమవాయుసంబంధముతో పటరూపమును బుట్టించుచున్నది.]

- (2) అసమవాయుకారణము :

- (1) క్యాన్యమునో గూడ నొకచోట సమవాయుసంబంధముతో నుండి కారణ మగుట

ఉ. పటమునకు కుంకుమయోగము. } అసమవాయుకారణము.
ఘటమునకు కపాలయోగము.

[జన్మకస్టువునకు అనరువలయోగ మన్నమాట]

- (2) కారణమునో గూడ నొక వస్తువునందు సమవాయు సంబంధమునో గలియుచు కారణ మగునది రెండవ యసమవాయు కారణ మగును.

ఉ. పటరూపమునకు తంతురూపము } అసమవాయుకారణము,
ఘటరూపమునకు కపాలరూపము.

- (3) నిమిత్తకారణము: సమవాయు అసమవాయు కారణములకంటె భిన్నమైన కారణము నిమిత్తకారణము.

ఉ. పటమునకు తురీ వేమాదికము (పరిక, నాడె మొదలగునవి) నిమిత్తకారణములు.

ప్రత్యక్ష పరిచ్ఛేదము

ప్రత్యక్షము:— ప్రత్యక్షమయిన యథార్థజ్ఞానమునకు వ్యాపారముతో గూడిన విశేషకారణము ప్రత్యక్ష ప్రమాణము.

[ఇంద్రియమునకు, వస్తువునకుఁ గలిగిన (సంయోగము వలన) సన్నిహితమునకు వుట్టిన జ్ఞానమే ప్రత్యక్షము. (అత్మను మనస్సుతోడను, మనస్సునకుఁ బుష్కరిణముతోడను, ఇంద్రియమునకుఁ గన్పడుతోడను కలయునట్లు వుట్టిన 'ఇది ఘటము, ఇది నీ' అనెను జ్ఞానమే ప్రత్యక్షప్రమా. ప్రత్యక్షమునకుఁ బుష్కరిణములే కారణముల గాని జ్ఞానము కారణము (ప్రధాన కారణము) కాదు. అది నిర్వికల్పక సవికల్పక భేదముచే గలదు విధములు.]

నిర్వికల్పకము:— విశేష మెఱుంగరాని జ్ఞానము నిర్వికల్పకము. ఇది యేదో యొకటి కావచ్చుననెడి నిరాకారజ్ఞానము నిర్వికల్పకము.

ఉ. “అటుపోయినది రంగడా?” అని యడుగగా “ఎవరో వెళ్ళివచ్చినట్లు” అని చెప్పెడు గుర్తు తెలియని జ్ఞానము నిర్వికల్పకము.

సవికల్పకము:— విశేషములను (గుర్తులను) బాగుగా నెఱింగిన సప్రకారకమయిన జ్ఞానము సవికల్పకము.

[ఇతఁడు కృష్ణుఁడు, వసుదేవ పుత్రుఁడు, లీలామామహ విగ్రహుఁడు మున్నగు విశేషములతోఁ గూడిన జ్ఞానము సవికల్పకము.]

ప్రత్యక్షజ్ఞానమునకు కారణమైన యింద్రియవస్తు సంయోగములు ఆఱువిధములు. (1) సంయోగము (2) సంయుక్తసమవాయము (3) సంయుక్త సమవేతసమవాయము (4) సమవాయము (5) సమవేత సమవాయము (6) విశేషణ విశేష్యభావము.

(1) సంయోగసన్నికర్షము: పదార్థము కనబడుటకు కారణమైనది సంయోగము. అనఁగా ఇంద్రియార్థ సన్నికర్షము.

[అత్మ మనస్సుతోడను, మనస్సు ఇంద్రియముతోడను, ఇంద్రియము ద్రవ్యముతోడను కలిసినప్పుడే కస్తుప్రత్యక్షజ్ఞానము కలుగునని భావము. దీనినే చతుస్సంయోగ సన్నికర్ష మని పేరు.]

- (2) సంయుక్త సమవాయసన్నికర్షణము : చక్షుస్సంయుక్త మనఃగా కంటికి ఘటరూపము కనబడుట.

[ఘటరూపము ఘటమునందు సమవాయ సంబంధముతో మండుమగాన ఘట రూప ప్రత్యక్షజ్ఞానమునకు చక్షుస్సంయుక్త సమవాయ సన్నికర్షణము కారణమైనది.]

- (3) సంయుక్త సమవేత సమవాయ సన్నికర్షణము : చక్షు రింద్రియ సంయోగమునలన ఘటమునందు సమవేతమైన రూపము రూపత్వమునకు సమవాయ సంబంధము గలదగుట వలన ఘటరూపత్వ నివహకు సామాన్య ప్రత్యక్షమందు సంయుక్త సమవేత సమవాయ సన్నికర్షణ మగును.

[కంటిచూపుతో కలిసిన ఘటమునందు సమవాయ సంబంధముతో మన్నది ఘటరూపము. అట్టి ఘటరూపమునందు సమవాయ సంబంధముతో మన్న ఘటరూప త్వము యొక్క ప్రత్యక్షజ్ఞాన మున్నమాట.]

- (4) సమవాయ సన్నికర్షణము : శ్రవణేంద్రియము ఆకాశరూప మగుటవల్లను, శబ్దము ఆకాశగుణ మగుటవల్లను, గుణి గుణముల సమవాయమువల్లను శ్రోత్రశబ్దములయందు సమ వాయ సన్నికర్షణము.

[శబ్దము వివరబడుటకు శ్రోత్రసమవాయము కారణ మని సారాంశము.]

- (5) సమవేత సమవాయ సన్నికర్షణము : శ్రోత్ర సమవేతమైన శబ్దమునందు శబ్దత్వముయొక్క సమవాయమువలన గలిగెడు శబ్దత్వ సాక్షాత్కారమందు సమవేత సమవాయ సన్ని కర్షణము.

[శబ్దత్వమును దెలిసి గ్రహించుటకు శ్రోత్రసమవేత సమవాయము కారణ మని భావము.]

- (6) విశేషణ విశేష్యభావ సన్నికర్షణము : భూమిపై ఘటా భావము ఉన్నది అన్నప్పుడు చక్షుస్సంయోగముగల భూమి యందు (విశేష్యమందు) ఘటములేదు అనెడు విశేషణత్వము వలన అభావ ప్రత్యక్ష జ్ఞానమందు విశేషణ విశేష్యభావ సన్నికర్షణ మగును.

[ఘటములేనిది భూమి. ఘటాభావము విశేషణము. భూమి విశేష్యము. భూమిపై ఘటము లేదు కనబడుటకు విశేషణ విశేష్యభావము కారణము.

ఈ విధముగాఁ బ్రతిపక్షమునఁ జేసిన అనువిధములగున పన్నికొకనులవలన గలిగిన జ్ఞానమునకు ప్రత్యక్షప్రమయనియు, ప్రత్యక్షప్రమితిగావియు పేరు కలదు. అట్టి ప్రత్యక్ష ప్రమితికి ఇంద్రియమే (ముఖ్యకారణము) కరణము. అందుచే వస్తుస్వరూపజ్ఞానమునకు ఇంద్రియమే ప్రత్యక్షప్రమాణమని తేలివచ్చింది.]

అనుమాన పరిచ్ఛేదము

అనుమానము:—అనుమితి కరణము అనుమానము.

[కరణమనగా వ్యాపారముతోఁ గూడిన విశేషకారణము. వ్యాపారమునగా ద్వారము. దేనిద్వారా కార్యము కలుగుతో అది. కార్యమునకు ముఖ్యకారణమై వ్యాపారముతోఁ గూడినచో కరణమగును.]

ఉ. 'పర్వతము వహ్నిమంతము, ధూమము కలది కౌవున' అని పద్యమున పర్వతము - పక్షము, వహ్ని - సాధ్యము, ధూమము - హేతువు అగును.

అనుమితి:—పరామర్శమువల్లఁ గలిగిన 'పర్వతము వహ్నిమంతము' అనెను జ్ఞానము అనుమితి.

పరామర్శము:—వ్యాప్తివిశిష్టమైన పక్షధర్మతాజ్ఞానము పరామర్శము.

[ఆ పర్వతము వహ్నివ్యాప్తమైన ధూమము గలది అను పరామర్శమువలన పర్వతము వహ్నిమత్తు అనెను అనుమితి వస్తును.]

వ్యాప్తి:—ఎచ్చట ధూమము ఉండునో అచ్చట వహ్నియుండు ననెడి సాహచర్య నియమము వ్యాప్తి.

వ్యాప్యము:—వ్యాప్తి విశిష్టము వ్యాప్యము.

పక్షధర్మత:—వ్యాప్యముయొక్క పర్వతాది వృత్తిత్వము పక్షధర్మత.

వ్యాప్తిజ్ఞానము:—వహ్నివ్యాప్యము ధూమము.

అనుమానము స్వార్థ పరార్థ భేదములచే రెండు విధములు.

స్వార్థానుమానము:—తనయొక్క అనుమితికి హేతువైనది స్వార్థము

[స్వయముగా పెక్కు పర్యాయములు చూచుటచే వంటయిల్లు మున్నగువాని యందు వ్యాప్తిని గ్రహించి (ఎక్కడెక్కడ పొగయుండునో అక్కడెక్కడ నిప్పు ఉండునని తెలిసికొని) పర్వతప్రాంతమునకు పోయినవాఁడై పర్వతమందలి పొగ చూచి

మొదట అచ్చట నిష్ప ఉంచునా యనెడు సందేహము కలవాడై పిమ్మట ఎచ్చట ధూమము ఉండునో అచ్చట పోయి యుండు నను వ్యాప్తిని స్థిరించుకొన్నాడు. అటుపిమ్మట పద్మతియు వహ్నినాశ్యధూమవంతము అనెడు జ్ఞానము కలుగుచున్నది. దీనికే లింగపరామర్శ మని పేరు. దాని వలన పద్మతియు వహ్నిమంతము అనెడు అనుమతి కలుగుచున్నది. ఇది జెప్పబడినది స్వార్థానుమానము.]

పరార్థానుమానమానము:—స్వార్థానుమానమును ఇతరునకుఁ దెల్పుటకై మరొకవయన వాక్యము నుపయోగించుట.

- (1) పద్మతియు వహ్నిమంతము - (పక్షమును దెలుపునది) - ఇది ప్రతిష్ఠ.
- (2) ధూమన త్వము వలన (అనుమాపకము) - ఇది హేతువు.
- (3) వంటయిల్లునలెనే యేది ధూమవంతమో అది యగ్నిమంతము (జ్ఞానవ్యాప్తిని దెలుపును) - ఇది ఉదాహరణము.
- (4) ఈ పద్మతియున్న నిష్పను నీడని పొగ కలదే - (పక్షమునకు హేతువునకు గల సంబంధము) - ఇది ఉపనయము.
- (5) పొగకలది కావున నిష్పన్నది - (సాధ్యహేతు సమన్వయము) - ఇది నిగమనము

ఈ వాక్యముచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన లింగమువలన (రెండవది కూడ) పరార్థానుమానము కూడ అగ్నిని ప్రతిపాదించుచున్నది. స్వార్థానుమితీయందును, పరార్థానుమితీయందును లింగపరామర్శమే కరణము. కాబట్టి లింగపరామర్శము అనుమానము.

లింగము:—ఇది అన్వయవ్యతిరేకి, కేవలాన్వయి, కేవలవ్యతిరేకి యని మూఁడువిధములు. అన్వయవ్యతిరేకి అన్వయవ్యాప్తిని, వ్యతిరేకవ్యాప్తిని కలిగియుండును.

అన్వయవ్యాప్తి : హేతువు ఉన్నచోటునం దెల్ల సాధ్యము ఉండు ననుట అన్వయవ్యాప్తి.

ఉ. వంటయింటలె ఎచ్చట పొగ యుండునో అచ్చట నిష్ప ఉండును.

వ్యతిరేకవ్యాప్తి : సాధ్యము లేని చోటను హేతువు ఉండవలసినది వ్యతిరేకవ్యాప్తి. (సాధ్యాభావమునకు, హేతుభావమునకు అయినవ్యాప్తి.)

ఉ. వాహద్రావిను వానో ఎచ్చట నిప్పు లేదో అచ్చట తాగ నీరు లేదు.

[అన్వయవ్యాప్తిలో హేతువు నులగు, సాధ్యము విస్మయము అప్పుడు హేతు. వ్యతిరేకవ్యాప్తిలో సాధ్యాభావము ముందు, హేతుభావము విస్మయము అప్పుడు హేతు.]

(1) అన్వయవ్యతిరేక : అన్వయము వ్యతిరేక వ్యాప్తిలగు గుణము కలుగును అన్వయవ్యతిరేకకే హేతువునగును.

ఉ. పర్వతము వహ్నిమాంబునను. పురుషుల వ్యయములను.

[తాగగలమున్న చోటను వల్ల నిప్పు ఉండును. పర్వతములందును అన్వయవ్యాప్తి నిప్పు లేని చోటను తాగగలదు లేదు. పురుషులందును వ్యయము - అది వ్యతిరేక వ్యాప్తి. పురుషులవ్యాప్తిలో ఉండటమే నిప్పులు అన్వయవ్యతిరేక అయ్యెను.]

(2) కేవలవ్యయము : అన్వయమాత్ర వ్యాప్తిని గలది కేవలవ్యయము హేతువు.

ఉ. ఘటము వస్తువు. ప్రమేయము కనుక. పటమువలెనే.

[ఇందు అన్నివస్తువులు ఈశ్వర జ్ఞానవిషయముగాన ప్రమేయవ్యాప్తియగును వస్తుత్వమునకును వ్యతిరేక వ్యాప్తిలేదు.]

(3) కేవలవ్యతిరేక : వ్యతిరేక మాత్ర వ్యాప్తిలేదు.

1. పృథివి ఇతరద్రవ్యములగు జలాదులకంటె వేళ్లైనది. —
[కేతిజ్ఞ.

2. గంధవత్తము (వాసన కలిగియుండుట) వలన —
హేతువు.

3. ఏది పృథివీతరములకంటె వేఱుకాదో అది గంధవత్తుకాదు.
జలమువలెనే — ఉదాహరణము.

4. పృథివి ఆ రీతిగా (గంధము లేనిదిగా) లేదు — ఉపనయము.

5. కావున పృథివి జలాదులవంటిది కాదు. నికమనము.

[గంధవత్తము పృథివీ ద్రవ్యమాత్ర నిష్ఠ మగుటచే ఏది గంధవత్తో అది తదితర ద్రవ్యభిన్నమయిన దనుచో అన్వయ దృష్టాంతములే వ్యతిరేకమాత్ర వ్యాప్తిని కలిగియున్నదిగాన కేవల వ్యతిరేక అయ్యెను.]

101

పట్టిమొం:-అగ్ని సహసారం గురువం శ్లోకము శ్లోకము హేతు వాచనము
పర్వశ్లోకమునకు నుపదిగి శ్లోకము శ్లోకము శ్లోకము.

[illegible]

సవచ్చి :— సాక్ష్యమున్నదిను నిశ్చయమునా విషయ మగు
సాక్ష్యము లేదు సవచ్చిమా. మహాననము చలెనే నిశ్చిత సాక్ష్య
నందెము.

[సగృహము మహిమములందుఁ జూచుకొని నందును సందేహము కలిగినప్పుడు వంట
ముంటి దృష్టాంతముచే నిర్భయము చేసికొనట సమర్థము.]

విపక్షము:—నున్నోహదనువలె నిశ్చిత సాధ్యాభావ వంతము
విశేషము.

[పాశ్చాత్యులూ, అర్ధ-కాలికలూ, బేస్టియల్ స్థగి మైన చోకిలు వివరించును. మనువుగారి (సీతం
మానే గాని) పద్యములు చదివిన అతని నిర్భయమునకాలో నిరూపించును. పోగ్రామియగు మనువు
పరిగెత్తుట గాని అతని విషయము.]

ఇంతిచేతనే చెప్పబడినది సన్మతములు. ఇతములను అసన్మతములు చెప్పబడును.

హేత్వాభాసములు అయిదు విధములు:— (1) సవ్యభిచారము (2) విదుగ్ధము (3) సత్ప్రతిపత్తుము (4) అసిద్ధము (5) బాధితము. ఇవి హేతువునాలే గనబడునుగాని విమర్శింపఁగా అసద్భేతువులగును. న్యభిచారము, విరోధము, సత్ప్రతిపత్తుము, అసిద్ధి, బాధ అనెను దోషములతోఁగూడిన హేతువులు దోషయు శేషములు.

1. సవ్యభిచారము:—ఒక చోటనే యుండవలె నను నియమము లేని దియు లక్ష్యము కాని చోటునందు నయితము, ప్రకృతిచూపదీయు సవ్యభిచారమగును.

[ఇది సాధారణము, అసాధారణము, అనుభవసంగతమైన అని యాచార్య నిర్ణయించును.]

సాధారణము : సాధ్యాభావ సద్వృత్తి సాధారణము. సాధ్యము లేనిచోట కూడ ఉండెను హేతువు సాధారణము.

ఉ. పర్యతము వహ్నిమంతము ప్రమేయము కనుక.

[ఇందు హేతుసాధ్యములకు వ్యాప్తిలేక పోవుటచే నీ హేతువును ఆధారముగా గ్రహించి పర్యతమున వహ్నిని సాధింపరాదు.]

ఉ. పర్యతము ధూమవత్తు. వహ్ని కలదు గనుక.

[వహ్నియున్న చోటులనెల్ల పొగయుండవలెనను నియమము లేకుండా నిర్వచనము. ఎట్లనగా వహ్నియున్న ఇనుపగుండునందు పొగలేదు. విఘ్నముగల్గిన నిష్పనందు పొగ లేదు.]

అసాధారణ హేతువు: సర్వ సపక్ష విపక్ష వ్యాప్త త్తము. అన్ని సపక్షములందును విపక్షములందును కూడ ఉండని హేతువు.

[నిశ్చయముగ సాధ్యమున్న చోటునందును, నిశ్చయముగ సాధ్యము లేనిచోటునందును కూడ ఉండని హేతువు అసాధారణ హేతువు.]

ఉ. శబ్దము నిత్యము. శబ్దమగుటవలన.

[ఇచ్చట శబ్దము పక్షము, నిత్యత్వము సాధ్యము. శబ్దత్వము హేతువు. ఈ శబ్దత్వ హేతువు నిత్యములగు ఆకాశదులందు (సపక్షములందు) ను లేదు. అనిత్యములయిన ఘటాదు (విపక్షము) లందును లేదు. ఒక శబ్దమందు మాత్రమే యుండదు. సాధ్యమున్నచోట ఉండని హేతు వని భావము.]

అనుపసంహారి : అన్యయదృష్టాంతము గాని వ్యతిరేకదృష్టాంతము గాని లేనిది.

[అన్యయవ్యాప్తికిగాని వ్యతిరేక వ్యాప్తికిగాని రెంటికీని దృష్టాంతములు లేనిది.]

ఉ. సర్వము అనిత్యము - ప్రమేయము గనుక.

[సర్వమునకు పక్షత్వము కలుగుటవలన దృష్టాంతమే లేదు. ప్రమేయత్వమున్న చోటనెల్ల అనిత్యత్వమున్నదను అన్యయవ్యాప్తికి అనిత్యత్వము లేనిచోట ప్రమేయత్వము లేదన్న వ్యతిరేక వ్యాప్తికి కూడ దృష్టాంతము లేదనట.]

2. విరుద్ధము:— సాధ్యాభావ వ్యాప్యమయిన హేతువు విరుద్ధము.

ఉ. శబ్దము నిత్యము. కార్యము కనుక.

[కార్యత్వము నిత్యత్వాభావ మగుటచే అనిత్యత్వమందు వ్యాప్తి కలుగును. అనిత్యత్వమును సాధించు హేతువును నిత్యత్వము సాధించుటకు హేతువుగాఁ జెప్పటము విరుద్ధహేతు లక్షణ మయ్యెను.]

3. సత్ప్రతిపక్షము: - సాధ్యహేతువునకు సాధ్యాభావ సాధనముగు హేత్వంతరిము ఎచ్చట నుండునో అది సత్ప్రతిపక్షము.

ఉ. (1) శబ్దము నిత్యము. చెవులకు వివరించును గాన. (సత్ప్రతి పక్ష హేతువు).

(2) శబ్దము అనిత్యము. కార్యము కనికె.

(1) మొదటి యుదాహరణమున శబ్దము నిత్యము. నిత్యత్వము సాధ్యము. చెవులకు వివరించుట హేతువు.

(2) శబ్దము పక్షము. అనిత్యత్వము సాధ్యము. కార్యత్వము హేతువు.

[మొదటివాక్యములో త్రావణత్వ హేతువుచే నిత్యత్వము సాధ్యమగుచుండగా కార్యత్వరూప హేత్వంతరిముచే సాధ్యాభావమగు అనిత్యత్వము సాధనబడెను. పైవిధముగా కార్యత్వరూపహేత్వంతరిము ఉండుటచే త్రావణత్వరూప హేతువు సత్ప్రతిపక్ష హేతువయ్యెను. (పక్షము = ఆశ్రయము).]

4. అసిద్ధ హేతువు: - ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్యత్వాసిద్ధము అని అసిద్ధ హేతువు మూడు విధములు.

ఆశ్రయాసిద్ధము: - ఆశ్రయము ప్రసిద్ధముగాని హేతువు ఆశ్రయాసిద్ధము.

ఉ. గగనావనిదము పరిమళము గలది. అనిద మగుటవలన. సుగంధావనిదము వలెనే.

[ఇచట గగనావనిద మనకు ఆశ్రయమునందు గగనసంబంధిత్వము అప్రసిద్ధము. ఆకాశమున అవనిదముండుటయే అసంభవమైనప్పుడు పరిమళము ఉండదు గాన ఆశ్రయాసిద్ధ మయ్యెను.]

స్వరూపాసిద్ధము : అప్రసిద్ధమైన హేతువుచే సాధించబడుట.

ఉ. శబ్దము గుణము - చాక్షుషముకనుక. రూపమువలెనే.

[ఇచ్చట శబ్దము ఆశ్రయము. గుణత్వము సాధ్యము. చాక్షుషత్వము హేతువు. శబ్దము కంటికి ఆగవడినది హేతుకల్పనము చేయుట అసంభవము, అప్రసిద్ధము అగునాగావున నిది స్వరూపాసిద్ధహేతు వగును.]

వ్యాప్యత్వాసిద్ధము : వ్యాప్యత్వము ఏ హేతువునకు సరిపడదో అది వ్యాప్యత్వాసిద్ధ హేతు వనబడును. (సోపాధికమైన హేతువు.) సాధ్యమున్న చోటులందెల్ల నుండునది, సాధన

మున్న చోటులందెల్ల ఉండినిది వ్యాఖ్యత్వానికై యు. సాధ్య
వ్యాఖ్యత్వము గలదిగా సాధనవ్యాఖ్యత్వము లేకుండుట
యసాధి.

ఉ. పర్యవేషము భూమివంతము - అగ్నివంతము.

[ఇచ్చట పర్యవేషము పొగిలినది పర్యవేషము పర్యవేషము పర్యవేషము ఉపాధి.
ఎక్కడపొగిలినదానితో అక్కడ అగ్నివేషము పర్యవేషము ఉపాధి. సాధ్యవ్యాఖ్యత్వము.
కాల్పన ఇనుపగుండును అగ్నివేషము పర్యవేషము ఉపాధి. (అగ్నిగా అగ్నియున్న ప్రతి
ఫలమునందు అగ్నివేషము పర్యవేషము ఉపాధి.) ఇందుకు నిర్వచనము గాది
యందుడు, అగ్నివేషము పర్యవేషము ఉపాధి. ఇచ్చట పర్యవేషము పర్యవేషము
కర్తవ్యములన వ్యాఖ్యత్వానికై పేరు వచ్చును.]

5. బాధితహేతువు:— దేనికి సాధ్యాభావము ప్రమాణాంతరములచే
బాధితముగనో అది బాధితహేతువు. (సాధ్యమును బాధించుచు
యని భావము).

ఉ. అగ్నిచిల్లనిది. ద్రవ్యముగనుక. బలమువలెనే.

[ఇచ్చట అగ్నియందు చల్లదనమును అనుమానప్రమాణముచే సాధ్యాభావము
ప్రత్యక్షప్రమాణముచే చుట్టుకొని చూచినప్పుడు సాధ్యాభావమునే వేడియని ప్రమాణము
చుటచే నిద్రవ్యత్యయాన హేతువు బాధితహేతువు వచ్చును.]

ఉపమాన పరిచ్ఛేదము

ఉపమితి కరణము ఉపమానము : ఉపమితికి వ్యాపారముతో
గూడిన అసాధారణకారణము ఉపమానము. పదపదార్థములకుఁ గల
సంబంధము ఉపమితి. సాదృశ్యజ్ఞానము ఉపమానప్రమాణము. సాదృ
శ్యజ్ఞానము దాని కరణము. ఒకచోఁ జెప్పఁబడిన దాని సాదృశ్యముచు
బట్టి మఱియొకచోట స్మరించుట అవాంతర వ్యాపారము.

ఒకఁడు ఒక యాటవిక్రయవలన గవయమ్ముగము గోవువలెనుండు
నని విని అదవికేగినప్పుడు అటవిక్రయమాటను స్మరించుకొనుచు తిరిగి
గోవువంటి జంతువు నొకదానిని జూచును. వెంటనే యిది గవయ
మ్ముగము, గవయశబ్దవాచ్యము అనెడు ఉపమితి పుట్టుచున్నది.

శబ్దమితి చట్ట సవరణ

(శబ్దమితి) నాన్యము (ప్రమాణ) శబ్దము. యథార్థమునకు
వారము ఆ స్వరము

ఆ శాస్త్రము, యోగ్యము, సన్నిధియుగల పదసమూహము నాశ్యము.

ఉ. శ్రీరాముడు ఏకపక్షప్రశంసలు సూరించిన ముహూర్తము.

ఆకాంక్ష లేని పదముల నాశ్యము : వాడుడు, అన్యుడు, నీత, ఆడవి.

యోగ్యత లేకపోవుట : వాడు ఇంటిని నిష్కతోతమపునున్నాడు.

సన్నిధి లేకపోవుట : వాడు... ఇంటిని... పూర్తిగా... తగులఁజేట్టుచున్నాడు.

(మధ్యమధ్య ఆపివేయుట.)

పదము : శక్తికలది పదము.

[ఈ సవరణలన నీ యుగము బోధకావలెనని ఈశ్వరుఁ డేర్పాటుచేసిన సంకేతము శక్తి. అంతేకాక వ్యాకరణము, ఉపమానము, ఆప్తవాక్యము, వ్యవహారము, వివరణము, నిఘంటువులు, వాక్యశేషము, నిర్ణయసాన్నిధ్యము అనునవి ద్వారా శబ్దశక్తిని ప్రసాదించవలెను.]

శబ్దము : నైదికము, లౌకికము అని శబ్దము రెండు విధములు.

నైదికశబ్దము : ఈశ్వరోక్తము కారణముగా నైదికము సర్వమును ప్రమాణము.

లౌకికశబ్దము : లౌకికమైన యాప్తవాక్యము ప్రమాణము. ఇతర మప్రమాణము.

వాక్యార్థజ్ఞానము శబ్దజ్ఞానము. అదే ప్రమ. దానికి అసాధారణ కారణ మగు శబ్దమే ప్రమాణము.

మీమాంసకులు అర్థాపత్తి యను ప్రమాణమును అంగీకరింతురు. (అర్థముయొక్క ఆపత్తి దేనివలనఁ గలుగునో అది అర్థాపత్తి.)

ఉ. బలీయుడు దేవదత్తుడు పగలు భుజింపఁడు.

[ప్రవాక్యమున రాత్రిభాగమందైన భుజించునో బలీయుడును అదగదు గనుక రాత్రి భుజనము అర్థాపత్తిచే గల్గింపఁబడు చున్నది.]

తొర్కితములు శబ్దమునకు ప్రామాణ్యమును అంగీకరింపకు; వాక్యమునకువలెనే. అర్థాపజ్ఞిని అనుమాన ప్రమాణమునకు గలిపి వేయదురు. ఎట్లన :

ఉ. దేవదత్తుడు గాత్ర భుజించును. పగలు భుజించకయే బోసియున్నందున.	} అనుమాన ప్రమాణము.
ఉ. నూలున్నవాడు ఏది కలవాడగును. అంతకుంటే తక్కువసంఖ్య యగుటవలన.	
ఉ. నూలున్నవాడు ఏది కలవాడగును. నూటికంటే తక్కువ కనుక.	} అనుమాన ప్రమాణము.
ఉ. పట్టణము ఆపరిమిత్తముగా నున్నది. అచ్చటనున్న వా స్నేహితులు ముగ్గురు అనాగోగ్యవంతులు గనుక.	
ఉ. వాడు గట్టిగా మాట్లాడు చున్నాడు. చెవిటివాడు గనుక.	}
ఉ. నిరుద్యోగము ఎక్కువగా పెరిగినది. మద్యనిషేధము ప్రవేశపెట్టినారు గనుక.	
ఉ. ఇతడు గొప్ప చేదాంతి. హిందువు లందఱు వేదాంతలే గనుక.	}

[చేపలకు భావము అని సంకేతము కలదు కాబట్టి చేపకు ప్రమాణత్వము అంగీకరించవలెనని కొందఱున్నారు. అట్టి చేప శబ్దముద్వారాగాని అనుమాన ప్రమాణము ద్వారాగాని తెలియపరచుట బదునుగానే వేదాంత ప్రమాణముగా అంగీకరింపకు. తొర్కితములు పై విధముగా ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము అను నాల్గింటినే ప్రమాణములుగా అంగీకరింతురు. ఇవి యథార్థానుభవమునందలి విభాగములు.]

అ య థా ర్థా ను భ వ ము

ఇకముందు అయథార్థానుభవము నిరూపింపబడును.

అయథార్థానుభవము : (1) సంశయము (2) విపర్యయము
(3) తర్కము అను భేదములచే అయథార్థానుభవము మూడు విధములు.

సంశయము: ఒక వస్తువునందు ఇతరవస్తు ధర్మ మున్నట్లు తలచుట వలన గలిగినది సంశయము. (ఒక ధర్మియందు గల విరుద్ధమైన నానాధర్మముల విశిష్టజ్ఞానము.)

ఉ. ఒక స్వరూపమును జూచి, “ఇది ముఖమా? పద్మమా?” అనెడు సంబోధిత్విబుద్ధి కలుగుట.

[ఇందు ముఖమా? కాదా? పద్మమా? కాదా? అనెడు సంబోధనము కలిగి పద్మదు వాలుగు విశేషముల సంశయ ముండును. ఒకేస్వరూపమునను కొన్ని ముఖలక్షణములు, కొన్ని పద్మలక్షణములు కనబడుచుండుటచే నట్టి సంశయాత్మకబుద్ధి కలిగినది భావము.]

విపర్యయము:— దీనికి భ్రమ యనియు మిథ్యాజ్ఞాన మనియు, భ్రాంతి యనియు, అప్రమయనియు నామాంతరములు.

(1) ముత్యపుచిప్పను జూచి వెండి యనుకొనుట.

(2) త్రాడును జూచి పా మనుకొనుట.

(3) ఎల్లుగులాచి పువ్వును జూచి ని ప్పునుకొనుట.

తర్కము:— వ్యాప్యము నారోపించుట మూలముగ వ్యాపకము నారోపించుట తర్కము.

ఉ. నిష్ప లేకపోయినచో పొగయు లేకపోవును.

[ఇచ్చట నిష్ప లేకపోవుట వ్యాప్యము. పొగ లేకపోవుట వ్యాపకము. అనగా నిచ్చట నిష్పకన్పది, పొగ ఉన్నదను భావము సిద్ధము.]

పొగ ఉన్నచోటున నిష్ప ఉండును. - ఇది సహచార జ్ఞానము.

నిష్ప లేనిచోటున పొగ ఉండదు. - ఇది వ్యాప్తిజ్ఞానము.

నిష్ప లేనిచోటున పొగ ఉండగూడదా? అను శంక కలిగినచో కారణమైన నిష్ప లేనప్పుడు కార్యమైన పొగ వుట్టగుగాదా అని శంకానివారణ చేసేకొన నగును.

ఉ. కష్టపడి చగువకపోయినచో పరీక్షలో విజయము లేకపోయేది. (కష్టించి చదివినావు గనుక విజయము లభించిన దన్నమాట.)

స్మృతి:— అనుభవమువలెనే ఇది యథార్థము, అయథార్థము అని రెండువిధములు. ప్రమాజస్మృతినది యథార్థము. అప్రమాజస్మృతినది అయథార్థము.

17. సుఖము:—ప్రతిజీవి కోరునదియు మఱియొక కోరికకు లోబడని కోరికలో విషయమగునదియు సుఖము.

ఉ. “నీకు సుఖపడుచున్నాను” అనెడు అనుభవమువలన గలిగెడు సుఖత్వమే సుఖలక్షణము.

18. దుఃఖము:—ప్రతిదీని ప్రతిభాముగాఁ బ్రతిపక్షి, దిగ్భావము, సుఖము, ద్వేషించుననయు, దుఃఖము ముఖము.

ఉ. 'నేను సుఖమునుచున్నాను' అనినది సుఖముననుకూలము. 'నేను దుఃఖమునుచున్నాను' అనినది దుఃఖముననుకూలము.

19. ఇచ్చ:—ఈ సమస్తమునందలి కోరిక. ఇచ్చ:—
1. ఫలేచ్ఛ 2. ఉపాయేచ్ఛ.

ఫలేచ్ఛ:—తాను సుఖపడవలె నను కోరిక.

ఉపాయేచ్ఛ:—ఆలంబియ్యలు సహాయ్యాది సమకలు మున్నగు నాని మూఁటి కోరిక.

20. ద్వేషము:—శత్రువునై పగపాగుండునలె ననెడి తలంపు (కోరికయు).

21. ప్రయత్నము:—ఒక కార్యసాధనకై చేసెడు శ్రమ.

22. ధర్మము:—జాత్యనుగుణలకు సాధనమైన వేదవిహిత స్వర్గము పాపము.

23. అధర్మము:—నరకప్రాప్తి కారణమైన వేదనిషిద్ధ మున్న కర్మ చరణము.

అత్మచూత్రవిశేషగుణములు:— బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్చ, క్రోధము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము— ఇవి ఎనిమిది.

బుద్ధీచ్ఛా ప్రయత్నములు ద్వివిధములు—నిత్యములు, అనిత్యములు. నిత్యములు శుశ్రూషునివి, అనిత్యములు జీవునివి.

24. సంస్కారము:— ఇది వేగము, భావన, స్థిరస్థాపకము అని మూఁడు విధములు.

వేగము:— మనసున సమవాయ సంబంధముతో నుండెడు సంస్కారమునకు వేగ మని పేరు. (ఇది మనస్సునందేకాక

పుట్టి, అప్పు, తేజస్సు, హయువు అనువానియందాను ఉండును.)

భావన:—ఇది అనుభవమునందు పుట్టుచు స్మృతిని బుద్ధిండును.
ఇది అర్థమందు మాత్రమే యుండును.

స్థితస్థావకము:—ఎన్ని పర్యాయములు మాన్య బ్రతుక్కించినను
పూర్వస్థితి కే పన్నునది స్థితస్థావకము.

ఉ. చుట్టిన యంతనాన, నిత్య నోక నున్నగువానియందు స్థితస్థావకత్వ
భంగము కలదు.

ఎన్నిచోట్లు ఎగిరినను ఎప్పుటిచోట్లు చుట్టుకొనిపోవు భంగము వానియందు
కలదు.

చతుర్విధశతీ గుణగుణ వివరణమునను బిహుట పంచ
కర్మముల వివరణము లోగడ ఇచ్చియున్నాము.

కర్మము:—చరితాత్మకమయినది కర్మము. కదలికరూపమైన దనుట.

(పంచకర్మ వివరణములు చతుర్విధభావములు ప్రత్యక్ష భుజమున వివరింపఁ
బడిన గాన చతుర్విధ భావముని వివరింపఁబడినది. ఎందుకేన్ని పర్యాయములు శ్రోత్రి
కలనచేసి చెప్పినను, సమస్త సదాకర్మములు పైన వివరించినవానిలోఁ జీరియున్నందున
పర్యాయము ఏదో యని స్థిరపడినది.)

విద్యార్థికోట్టతరువు

ద్వితీయ సంపుటము

తత్త్వములు - వాని రూపాంతరములు

అంకణము - అంకనము - అంగ
నము - అంగణము = నడిమిదోలు

అంకపాళి - అంగపాళి - అంకపాలి -
అంగపాలి = తొమ్ము, కాగిలి

అంకురము - అంకురము - అంకు
ర్యము = మొలక

అంకోటము - అంకోతము - అంకో
డము - అంకోరము - అంకోలము -
కంకరోలము = ఊడుగుచెట్టు

అంగజాడు - అంగజన్మడు -
అంగభవుడు - అంగభవు =
మన్మథుడు

అంగసంస్థుతి - అంగసంస్థరణ
(స్కార)ము = నలుగు చెట్టుట

అంగారపా(లి)లి - అంగారపోడి -
అంగారపోలి = అంగరొడ్ల యను
భక్త్యువిశేషము

అంగిరస - అంగిరసము - అంగిరస్సు -
అంగీరస = ఒకానొక సంవత్సరము

అంగిరసుడు - అంగీరసుడు -
అంగిరసుడు - అంగీరుడు =
బృహస్పతి

అంఘము - అఘము - అంఘస్సు -
అంహస్సు = పాపము

అంజస్థుడు - అంజస్థుడు - అంజ
స్థువు = ముగ్ధుడు

అంతము - అంత్యము - అంత
అంతరిక్షము - అంతరిక్షము =
అకాశము

అంతర్ధ - అంతర్ధి - అంత్రము -
అంత్రము = ప్రేగు

అంత్రకూజము - అంత్రకూజనము
= ప్రేగు బాగుట

అందుకము - అందూకము = అంగ
అంధతమసము - అంధతామిద్రము

అంధాతమసము = చిమ్మచీకటి

అంబుధి - అంబునిధి - అంబురాశి =
సముద్రము

అంబుదము - అంబుముక్కు -
అంబుముచము = ముబ్బు

అకరాకరభము - అకారకరభము -
అకరాంభకము = అక్కలక

అకించనత - అకించనత - అకి
చన్యము = పేదపికము

అకూపా(వా)రము - కూపారము -
పారావారము = సముద్రము

అక్షదృక్కు - అక్షదృశ్యుడు -
అక్షదిర్భక్తుడు = వ్యాకృతాధికారి

అక్షదేవి - అక్షదృశ్య - అక్ష
ధూర్జతుడు = మృత్యు

అక్షధూర్జలము - అక్షధూర్జ
లము = ఎరు, అదోలు

అక్షరచణుడు - అక్షరచంద్రుడు =
లేక

అక్షోహిణి - అక్షోహిణి = 218170
రథములు, అన్నివిధములు, 15610 గుల్ల
ములు, 109350 కాల్పములుగల నేల

అక్షోటము - అక్షోడము - ఆక్షో
ట (డ)ము = కొండనోగు

అగరువు - అగరువు = అగలు-ఒకా
నొక సుగంధద్రవ్యము

అగస్త్యుడు - అగస్తీ = ఒకానొక
బుద్ధి, శివుడు

అగ్రజుడు - అగ్రజాతుడు - అగ్ర
జన్మము - అగ్ర(భవుడు)భువు -
అగ్రేయము - అగ్రియము -
అగ్ర్యుడు = అన్న

అగ్రియము - అగ్రియము - అగ్రి
యము - అగ్ర్యము = ముదటిది,
మధ్యము

అగ్రేసరుడు - అగ్రసరుడు - అగ్ర
తస్సరుడు = ముందు పోవువాడు

అజగద్దము - అలగద్దము = నీరు
పాము

అజగవము - అజగావము - అజే
గవము - అజిగవము - అజే
గావము = శివుని పిల్ల

అజాజీవితుడు - అజజీవుడు - అజా
జీవుడు - అజావినుడు - అజా
పాలుడు = గొల్లవాడు

అజినము - అజినము = తోలు,
చర్మము

అటనము - అతనము = ఎల్లప్పుడు
తిరుగుట

అటరూపము - అటరూపము - అట
రు (రూ) పము - అటరూప
కము = అడ్డూపము

అట్టహాసితము - అట్టహాసము -
అట్టహాస్యము - అట్టహాసము - అట్ట
హాసము - అతిహాసము = వికట
హాసము

అడ్డపము - మాడపము = మక్క
లాకుల పట్టె

అడ్డణము - అడ్డణము - అడ్డ
నము = చాలు

అతిక్రమణీయము - అతిక్రమ
తవ్యము - అతిక్రమ్యము = అతి
క్రమింపదగినది

అతిసారకీ - అతిసారి = అతిసారానికి

అతిసారము - అతీసారము - అతి
సారకము = గ్రహణి

అధఃగీరణము - అధఃకారము - అధః

క్రియ = క్రియను పఠించుట

అధఃకుండ - అధఃకుండ - అధః

మర్రి కుండ - ఋణ (కుండ) =

ఆపృథివీశాస్త్ర శాస్త్రము

అధఃరాస్త్రము - అధఃరాస్త్రము =

క్రియ పఠనము

అధఃదేవత - అధఃదేవత - అధఃదేవ

వ(సత) ము = అధఃదేవత

అధఃకార - అధఃకార - అధఃకార =

ప్రభువు

అధ్య (ప్రము) పితము - అధ్య

పాద (ము) = అధ్య ప్రాధికారము

అధ్యగుడు - అధ్యగుడు - అధ్య

నీనుడు = బాధనా, తెలుగు

అనధ్యయనము - అనధ్యయనము =

విద్యాభ్యాసము అటవికుడు దినుసు

అనవరతము - అనవరతము =

ఎల్లప్పుడు

అనాగుడు - అనాగుడు - అన

ఘుడు = పాపము లేనివాడు

అనిమిషము - అనిమిషము =

దేశము

అనుగమనము - అనుగమనము -

అనుగతి = అనుసరించుట

అనుచరిక - అనుచరిక - అనుచరిక =

దాసి

అనుచింత - అనుచింత - అను

చింతనము = ధ్యానించుట

అనుపము - అనుపము = అనుపము

గల పోము

అనుబంధము - అనుబంధము =

సంబంధము

అనురాధ - అనురాధ = అను

సంబంధము

అనుశాసన - అనుశాసన - అను

శాసనము - అనుశాసనము =

అనుశాసనము

అన్వయము - అన్వయము =

గోప్యము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయ

మీలము - అన్వయము = అన్వయ

మీలము

అన్వయ - అన్వయము - అన్వయ

మీలము = అన్వయ, మేలము

అన్వయ - అన్వయము = అన్వయ

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయ

మము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అన్వయము - అన్వయము = అన్వయము

అపధ్యము - అపపధ్యము = అహిత
పదార్థము

అపపాత్రితుఁడు - అపపాత్రుఁడు -
అపాత్రుఁడు = నిందితుఁడు

అపరాహ్ణము - పరాహ్ణము - పరా
హ్నము = పగటి చివరి భాగము

అపవాదము-ఉపవాదము = నింద

అపశదుఁడు-అపసదుఁడు = నీచుఁడు

అపసరము-అపసరణము - అపసర్ప
(ణ)ము-అపసారము = తొలఁగుట.

అపాంక్తి(క్తి)ఁడు - అపాంక్తి
యుఁడు = వెలిశేయబడినవాఁడు

అపహంవిహము-అనహంవిహము
= ఎద్దు

అపాంగము - అపాంగకము =
కడకన్న

అపారము - అపారము = ఈవలి దరి

అపార్థము - అపార్థకము = వ్యర్థము,
అర్థము లేనిది

అపిధానము - పిధానము = కప్పట

అపినద్ధము - పినద్ధము = కటబడినది

అపిహితము - పిహితము = మూయ
బడినది,

అపూషము - పూషము = అప్పుము

అపేక్ష - అపేక్షణము = కోరిక

అపోదిక - అపోదికి - ఉపోదిక =
మట్టుబచ్చలి

అపౌరుషము-అపౌరుషేయము =
అమానుషశక్తి

అప్రతికారము - అప్రతిక్రియ =
మాటు సేయమి

అప్సర - అప్సరస = స్వర్ణవేష్య
అఫిని-అఫేనము - అహిఫేనము =
నల్లమందు

అభయదాయి - అభయదుఁడు -
అభయప్రదుఁడు = అభయమిచ్చు
వాఁడు

అభిక్షుఁడు - అభీక్షుఁడు = కోరువాఁడు

అభిక్రమము - అభిక్రమణము -
అభిక్రాంతి = ఆరంభము, దీక్షానుట

అభిగమనము - అభిగమము =
సమీపించుట, పొందుట

అభిగ్రహము - అభిగ్రహణము =
దొంగిలించుట, కలహము

అభిఘాతము-అభీఘాతము- అభ్యా
ఘాతము = ఔబ్బ

అభిఘారము - అభిఘారణము =
నేయి కొద్దిగా వేయుట

అభిచారము - అభిచారణము =
శత్రుపిశాచాదుల మారణతంత్రము

అభిచారి - అభిచారకుఁడు = గారడీ
చేయువాఁడు

అభిద్రవము - అభిద్రవణము -
అభిద్రావము = ముట్టడి

అభినందము - అభినందనము =
సంతోషము, పొగడుట

అభిభావకుడు - అభిభావికుడు - అభిభావుకుడు = అవమానించువాడు	అభిసంఘానము - అభిసంఘా యము = సూడిక
అభిమంత్రణము - అభిమంత్రము = సిలుపు	అభిసాంత్యనము - అభిసాంత్యము = అంతిమాణుట
అభిమర్శనము - అభిమర్శము = చెఱచుట	అభిష్టము - అభిష్టము = అభిష్టమునది, ఎడమనది
అభియోచనము - అభియోచము = వేడికొలు	అభిఘ్ర - అభిఘ్ర - అభిఘ్ర = కీటము, కల్లుపత్రము
అభియోత - అభియోయి = ఎదురుగా పోవువాడు	అభిఘ్రకుడు - అభిఘ్రకుడు - అభిఘ్ర = భితికలివాడు
అభిరక్ష - అభిరక్షణము = కాపాడుట	అభ్యంగము - అభ్యంజనము = తలంటు
అభిలాష - అభిలాషము = కోరిక	అభ్యమిత్రీణు(యు)డు - అభ్య మిత్రుడు = శత్రువునకు కోరువాడు
అభిలాషి - అభిలాషికుడు - అభి లాషుకుడు - అభిలషిత = కోరువాడు	అభ్యర్చ - అభ్యర్చన - అభ్యర్చ నము - అర్చనము = బహు
అభివాదము - అభివాదనము - అభివందనము = నమస్కరించుట	అభ్యర్థన - అభ్యర్థనము - అభ్యర్థ (ము) = కోరిక, ప్రార్థనము
అభిశస్తి - అభిశస్తము = యాచన, నింద	అభ్యసనము - అభ్యాసము - అభ్యాసము = అలవాటు
అభిశీనము - అభిశ్యానము = గడ్డ కట్టినది	అభ్యాఖ్యానము - అభ్యాఖ్యా నము = కల్లకడము
అభిశోకము - అభిశోచ(న)ము = ఎక్కువ దుఃఖము కలిగించునది	అభ్యుపము - అభ్యుపము - అభ్యోపము - అభ్యోపము = గుగ్గిళ్లు - పాలి
అభివంగము - అభివంజనము = అసక్తి	అభ్రేషము - అభ్రేషము = నాయము
అభిషవము - అభిషవణము = పిండుట, సోమరసము త్రాగుట	
అభిషేకము - అభిషేచనము = నీర్లుచిలకరించుట	

అమంగళ(ళ)ము - అమండము -

అమండము - వరండము =
అనుదళపెట్టు

అమర్షము - అమర్షము = కోపము

అనూవసి (మసి) - అనూ(నూసి)

నూసి - అనూనాస్య (నస్య) -

అనూమాంస్య = కృష్ణమృతము
నందలి చివరికోణము

అమీఢము - అమీధురము =

పాట్టలు, మేషము

అమూద్యుండు - అమూ

ద్యుండు = ఇట్టివాడు-ఈద్యుండు

అమృతాంధుండు - అమృతాంధ

నుండు - అమృతాశనుండు =

పలుపు

అరగ్వధము - ఆరగ్వధము -

ఆర్గ్వధము = శలశలు +

అరాతి - ఆరాతి - అరి = శత్రువు

అరాలము - అరాళము = మదపు

పీనుగు

అర్గల - అర్గళ - అర్గల(ళ)ము -

అర్గళి (ళము) = తలుపు గడియ

అర్గ (లి) లి - అర్గ (లిక) లిక =

చిన్న గడియ

అర్చి - అర్చిస్సు = కాంతి, గోచిస్సు

అర్పణీయము - అర్పణము-అర్పిత

వ్యము = ఇయ్యదగిన

అర్జకము - ఆర్జకము = తెల్ల గంగర +

అలవాలము-అలవాలము = పాడు

అలి(లీ)గర్దము - అలగర్ద (ర్ద)

ము - అలి(లీ)గర్దము - అలి

గర్దము = నీరుపాము, పల్ల త్రాచు

అలి (లీ) కము - అ(లి)ళికము =

నొసలు, అసత్యము

అవకుంత (న) ము - అవగుం

త(న)ము = మేలిముసుగు

అవక్లేద(న)ము - ఆక్లేద(న)ము

= తడియుట

అవగాహము - వగాహము -

గాహము - అవగాహనము -

గాహనము - విగాహ(న)ము =

స్నానము

అవగ్రహము - వగ్రహము =

వాన, కలుపు

అవఘట్టన(ము) - ఆఘట్టన(ము) -

ఘట్టన(ము) = ఒరయుక, రాపిడి

అవఘూర్ణన(ము) - ఆఘూర్ణన

(ము) - ఘూర్ణన (ము) -

ఘూర్ణము = తిరుగుడు

అవఘోష (ము) - అవఘోషణ

(ము) - ఆ ఘోష (ణ) ము -

ఆఘోష - ఘోష = చాటుట

అవఘ్రాతము - ఆఘ్రాతము =

వాసన చూడఁబడినది

అవచయము - అవచాయము -

అపచయము = పూటకోయట

అవచూడము - అవచూలము =
సిగ, తెక్కెపు కుచ్చు

అవచ్చ(చ్చా)దము - ఆచ్చదము
- అచ్చాద(న)ము = కప్ప,
ముసుగు

అవటీటము - అవభ్రటుము =
చప్పిడిమిక్కు కలిగి యుండుట

అవతంసము - వతంసము - ఉత్తం
సము = కర్ణ (కర) భూషణము

అవతరణి (గి) - అవ (తరణము)
తారిక - అవతారము - అవ
తరము = పీఠిక

అవధానము - వధానము = ఏకాగ్రత

అవధారణ (ము) - అవధారము -
= నిర్ణయము

అవధూత - అవధూతుడు =
దిగంబర సవ్యాసి

అవని (సి) ధరము - అవనీధ్రము =
కొండ = పుడమి తాల్చు

అవపీడన (ము) - అపీడన (ము) -
అవ (అ) పీడము = పీడించుట

అవభంగము - అవభంజనము -
అభంజనము = విఙుచుట

అవమర్యాద - అమర్యాద =
గౌరవము (హద్దు) లేదు

అవమానము - అపమానము =
పరాభవము

అవహేల - అవహేలనము =
తిరస్కారము

అవగంధక (గతి) - అవిగంధ(ని) =
వాంఛలు †

అవాలము - ఆవాలము - ఆల
వాలము = పాను

అవిదుగ్ధము - అవిమానము - అవి
మరీసము = మేకపాలు

అవసే (చన)కము - ఆ సే (చన)కము
= చుట్టలు, తిడుపుట

అవస్తాన (స్థగణ) ము - అస్తా
రము - అస్థిరణము = కాపు

అశ్మంతము - అస్వంతము -
అశ్మంతకము = ప్రాణము

అశ్రువు - అశ్రువు - అశ్రుము =
కన్నీటి బిందువు

అశ్లేగరభము - అశ్లేగరభము =
మగతము

అశ్రేష - అశ్రేష - అశ్రేష =
అనిము, ఒక సత్కృతిము

అశ్వయుజము - అశ్వయుజము =
ఒకానొక మానము

అశ్వసాది - అశ్వసానుడు - అశ్వ
వారు (వాసన)డు = గుఱ్ఱపురము

అశ్వీని - అశ్వీని - అశ్వయువు =
గుఱ్ఱపురము చుక్క

అష్టపదము - అష్టాపదము =
బంగారము

అష్టశ్రవసుడు - అష్టశ్రవుడు -
అష్టశ్రవణుడు = బ్రహ్మ - అష్ట
కర్ణుడు

అసిధేయక - అసిధేయపు - అసి
తాంగము - అసి = కత్తి

అస్తంగతుడు - అస్తంగతుడు -
అస్తమితుడు = అస్తమితుడు

అస్తస్థము - అస్తస్థము = జుబ్బుగా
నాస్థుడి

అహం (కారము) నృతి - అహం
(క్రియ) భావము - అహంకారము =
గర్వము

అహం (పూర్వక) ప్రభుమిక - అహం
(మగ్ని) మహామిక = అహంకారము

అహాపతి - అహర్పతి - అహం (గర్భి)
స్థుడు = అహాపతి

అహోమయము - అహోమయము =
కారణము లేనిది

అహోమయము - అహోమయము =
గర్వము

అగర్హనీయము - అగర్హనీయము -
అగర్హ్యము = వివేచితుడు

అకూతము - అకూతి = సంకేతము,
సంకేహము

అక్రమణము - అక్రమణము - అక్రాంతి
= అక్రమించుట

అక్రోశకుడు - అక్రోశి - అక్రోష్ట =
బిగ్గటగా మొలకెట్టువాడు

అక్షరణ - అక్షరము - అక్షర
రణము = బూతులు లెట్టుట

ఆఖ (ఖా) నము - ఆఖ (ఖా)
ము - ఆఖ నిక (కవళ)ము =
గర్హితుడు

ఆఖేటము - ఆఖేటము - ఆఖేటము =
వేట

ఆగతము - ఆగతి - ఆగమ (న)
ము = గాక

ఆగంతువు - ఆగంతువు = ఆతిథి
అఘా (అఘో - తవ్య)ము - అఘో
యము = వాసన మాడడము

అచమనకము - అచమనకము =
ఉమిసడు పాత్ర

అచార్యాని (స) = గురువు కారిత్య
అచార్యుని (న)కము - అచార్యము =
కన్యకుడు

అచిగమిష - అచిగమిష = గావతన నడి
కొరక

అడంబరము - అడంబ (న) ము = బాబు
అధ్యం (భవిష్యపు) భావుకుడు =
భవిష్యుడు కారణపువాడు

అణకుడు - అణకుడు = అబ్బడు
అతారము - అతరము = పడకేపు

అత్మభూత (తు)కుడు - అత్మ
భూతి = అత్మహత్య చేసికొనువాడు

అదత్తము - అదత్తము = ఇవ్వబడినది
అది (తేయులు) త్యులు = వేయులు

అధు (ధూ)తము - అవధూతము
= కవలించినది

ఆనుపూర్వ - ఆనుపూర్వము =
పరిపాటి

ఆపత్తు-ఆపత్తి-ఆపద = విపత్తు

ఆప్యచ్ఛ(స)ము-ఆప్రచ్ఛసము =
మౌళిక ప్రశ్నము

ఆపోశనము - ఆపోశానము =
ఆచమనము

ఆప్లవ (స) ము-ఆప్లావము = మునక,
నీళ్లు చల్లుట

ఆఫీనము-ఆఫీని-ఆఫూకము- అహి
ఫేనము-హోపువు = నల్లమందు

ఆభిచరణికము - ఆభిచారికము =
శత్రుమారణ తంత్రము

ఆభిషువు - ఆభీషువు = కిరణము

ఆమంత్రణ(ము) - ఆమంత్రము -
అభిమంత్రణ(ణ)ము = పిలుపు

ఆమి(మీ) డ్-ఆమిడ్ (క్షీయ)ము
= పెరుగు, పాలవిరుగుడు

ఆమ్ల (క) - ఆమ్లి(క) - ఆమ్లిక =
చింత చెట్టు

ఆయతితము - ఆ య త్ర ము =
ఆధీనము

ఆ య వా ర ము - యాయ(యా)
వరము = భిక్షాటనము

ఆయుధీకు(యా)డు = ఆయుధజ్ఞి

ఆయు (వు) స్సు - ఆయుష
(రాయ)ము = జీవిత పరిమాణము

ఆరంభ(ణ)ము - ప్రారంభము =
సవి మొదలు జట్టట

ఆరభిటము-ఆరభి (ర్భా) టము =
చిహ్నము, స్మృతిము

ఆరాతి - అరాతి-అరి = సువాణము

ఆరా(ర) వము-సం(వి) రావము -
రా (ర) విము = భర్త

ఆరోపణీయము - ఆరోపితవ్యము-
ఆరోప్యము = ఆరోపించబడినది

ఆరోహణము-ఆరో(హి)హుడు =
ఎక్కువాయుడు

ఆర్ద్ర (క)ము - ఆర్ద్ర జ(హితక -
శాక) ము = అల్లము

ఆర్షము - ఆర్షీయము - ఋషి
సంబంధి = వేదానిము

ఆ లం భ (స) ము - అనలంభ
(స) ము = నువ్వుడు

ఆలవాలము - ఆవాలము = పాన

ఆలాసము - ఆలానికము = ఏడ్చు
గటెడు (గ్రామ) కంటము

ఆలాపకుడు - ఆలాపయిత -
ఆలాపి = రాగమును విస్తరించి
పాడువాడు

ఆ లిం ద (క) ము - ఆళింద (క)
ము = కలహానికిగది

ఆలోకకుడు - ఆలోక (త) =
యాయవాడు

ఆపరణీయము - ఆవరి (రి)

తవ్యము = చుట్టుముట్టడగినది

ఆవాహ్య (హనీయ) ము -

ఆవాహితవ్యము = పిలువడగినది

అవిష్కరణ (ష్క-ర) ము-అవి

(ష్కృతి) స్క్రియ = కల్పి

చేయుట

ఆశంసకుడు - ఆశంసి (త) =

కోరువాడు, చెప్పవాడు

ఆశ్రమి - ఆశ్రమికుడు = ఆశ్రమ

గ్రహీత

ఆసేవ (నము) - సంసేవ(నము) =

లెస్సగాసేవించుట

అస్థ - అస్థి = మిగుల ఆస్థి కలిగి

యియుండుట

అస్థాలి (కుడు)-అస్థాటకుడు =

బాహువులు చలువకొనువాడు

అస్థాగీనుడు - అస్థాకుడు -

అస్థదీయుడు = మనువాడు

అస్థాదన (ము) - అస్థాదమా -

అస్థాదన (మా) = రుచిహామట

అహోపు (పూ) రుషిక-అహోపు

(పూ) రుషిక = గర్వము

ఇంది - ఇందిర = లక్ష్మి

ఇందివరము - ఇందీవరము - ఇంది

రావరము = నల్లకలంక

ఇందురము - ఇందూరము = ఎలక

ఇక్షుకాకట(కిన)ము - ఇక్షుకము =

చెఱుగు పొలము

ఇక్షువాలిక - ఇక్ష్వారి (లి)క =

రెల్లుగడ్డి

ఇభ్యోఽను - ఇభ్యోఽను = రాజు,

భూమి

ఇరిణము - ఈరిణము - మైదానము

ఇర్గ (ము) - ఇర్గళ (ము) = తలపు

గడియ

ఇలీశము - ఇల్లీశము = చేప

ఇషిక (ము) - ఇషీక (ము)-ఈషి

(షీ) క=కెల్లు, కుంచె

ఇప్తక - ఇస్తిక = ఇటుక

ఇప్తసనము - ఇప్తాసము = నిల్లు,

అమ్ములపొది

ఈడ(ల)కుడు - ఈడ(ల)యిత -

ఈడి (లి) త = పొగడు చాడు

ఈద్యక్షము - ఈద్య(శము) డ్యపు

= డ్యపు

ఈర (కుడు) యిత - ఈరి (లి) =

పురికొల్పువాడు

ఈర్ష్యాలు(భు)వు- ఈర్ష్య(పు)డు-

ఈర్ష్యకుడు = అనూయా

పరుడు

ఈహ - ఈహనము-ఈహితము =

కోరిక

ఈహామృగము - ఈహావృకము =

కోరికలు

ఉద్వాచ(ద)నము = మొల
ఉన్నము - ఉత్తము = తడిసినది
ఉన్మత్తు (దీతు) యు - ఉన్మ
దీప్తిపు = పిచ్చి యుత్తినవాడు
ఉన్మనసు(సుక్)-యె - ఉన్మ
నయెడు = అన్యమనస్కుడు
ఉన్మనము - ఉన్మనము =
పిచ్చి - ఉన్మనము
ఉన్మన(సిత)ము - ఉన్మన
(సిత)ము - ఉన్మనితము =
వికసించినది
ఉన్మన(ణ)ము - ఉన్మన =
పిచ్చి "తొలచుట"
ఉన్మన(క) - ఉన్మనము =
పిచ్చి
ఉపది (క)-ఉపదీక-ఉపాదిక- ఉప
దేహి(ఉహి)క = నెరవేరుగు
ఉపదేహి (శకుండు) - ఉపదేహి =
బోధకుడు
ఉపయమ(న)ము-ఉపయమము =
"చెండ్లి
ఉపస్తంభ (న)ము - ఉపస్తంభ
(న)ము = తోడ్పాటు - ఉప
ఉపాకర్మ(రణ)ము - ఉపా
కర్మము = నేదాభ్యయన ప్రారంభకర్మ
ఉపాలంభ(న)ము = మర్మమును
దూటి తూలకాడుట
ఉరగము - ఉరంగము = పాము

ఉరచ్ఛ(శ్చ)పము = కవచము
ఉర్వర - ఉర్వర = పంట నేల
ఉలూకము - ఉలూకము =
గ్రుడ్లగూని
ఉలూ(మా)ఖలము- ఉలూఖల
(లి) కము = తోలు
ఉల్ల (ల్లూ) కము-ఉల్ల (ము) =
మండప గొట్టె
ఉల్లంత (స)ము = నెరవేరుట
ఉల్లనన్య (న్య)ము = పొదగున
బుట్టిన పాలు
ఉ (ఉ)ర్జనాభము - ఉర్జనాభి-
ఉర్జనము - ఉర్జాయువు =
సాతపురుగు
ఉరీకృ (తి) కము - ఉరీ (కృతి-
కృతము - క్రియ) కారము =
అంగకారము
ఉమ్మ (ము) - ఉమ్మగమము -
ఉమ్మగమము = కేసరి
ఉహని - ఉహిని = చీపురు
ఋజిమ - ఋజత (త్వము) =
తన్నన
ఋతము - సూనృతము = సత్యము
ఋత్వి(జాడు)క్కు = యజమాడు
ఋశ్య (ము) - ఋశ్య (ము) -
ఋశ్యకము = మనుషోకు
ఋష (పి) గంధ - ఋషగంధిక -
ఋశ్యగంధ(ధి-ధిక) = సాల
గుమ్మడి

బొడుం(దుం)బరము - ఉడుం(దుం)

బరము = మేడిగ రాగి

కంకట (క) ము = కవచము

కంకే (లి) ధి - కంకేలి = ఆశోకము

కంచు (లి) ధి - కంచులి (లి) క -

కంచుకము - కంచూలము = బనిక

కంట (క - కి - కీ) ఫలము = పనస + పల్లెరు

కండు(దు) కము - కేందుకము = బంతి

కంఠూయ - కంఠూతి - కంఠువు - కచ్చువు = తీట, దురద

కంఠూర(ల)ము - కంఠూలకము = కండ

కంఠరి - కంఠారి = ముండ్లకేట్లు

కంప (త్తము) క్షీ = గాలి

కంబళ(కి)ము - కంబ (కము)లిక = ఉన్నిబట్ట

కకు (త్తు) రము = ఎద్దుమూపురము

కక్ష (చ్చ) సము = తాచేలు

కక్ష శా (యము) యువు = కుక్క

కచ పక్ష (పాశ) ము - కబరి = కొప్పు

కట(క)ము - కటి = పిలుడు

కటిల్లకము - కటిల్ల(కి)ము = కప్ప

కడంక(X)రము = కడంకన్నగువాని పొట్టు, పొల్లు మొ

కడ(ల-ళ) త్రము = భార్య, తేత్రము

కి కాటేన(ర)ము = కాటాన పిట్ట

కభ - కభాని (లి) = చిన్నకభ

కనీని(క) - కామనిక = కంటిపల్లెగ్రుడ్డు

కని (ష) ప్పిక - కనీని (క) = చిల్లకాన ప్రేలు

కపటి(కుండు) - కపటుండు - కాపటి కుండు = మోసగాడు

కపర్ (క) ము - కపర్దిక = గడ్డి జటాబాటము

కిపి(వి)లము = గోగోబవపురంగు

కఫళి - కఫళిని = మోచేలు

కబరము - కవరము = కొప్పు, ఉప్పు

కమండ (లము) లువు = స్వాధి సుల జలపాత్ర

క(కా) మనుడు - కామయూ (యమూ) నుడు - కామ (యి)గి లుండు - కామకుండు = కామిందు చున్నివాడు

కర్పసి - క (కా) ర్పాసము = ప్రత్తికెట్ట

కర్పూ(ర్పూ)రము = పసుపు, బంగారము, హరిదళము

కలికా(హరి)రి = నీడపిప్పరిగ

కలిమూర (క) ము - కలిమూల (క) ము = దుర్గంధకొనుగ

కవా (పా) టము - కువాటము = తలుపు

హిసురుగా - సుమరూ = పూత

కూలా (లీ) చరము = వస్త్ర, చమరీ
వస్త్రము

కృంతనము - కర్తవ్యము = కత్తిరించుట

కృతలాభ (స) ము - కృతలాభ

(స) ము - కృతవాసువు =

ఉపాపణ

కృత్తివా (స) సుండు = శివుడు

కృమి - క్రిమి - కృపణము = పురుగు

కృష్ణ (మి) కుండు - కృష్ణాంకుడు -

కృష్ణీవలుడు - కర్ణకుండు =

సర్పాంకుడు

కృష్ణ ధ (ధు) స్త్రం ర ము = కర్ణ

ముష్ణుత్త

కేశ (స) రము = పూలతో నానము

వల నుండునది, బాణు

కేశ (స) రాస్థము = మోదిఫలము

కేశ (స) రి = సింహము, స్థుము

కై దార(రి)కము - కై దార్యము =

వరిమడుల సమానము

కై లాట - కై లాట (క)ము = వంచన

కై వర్తము - కై వర్తి = కుంగము

కోటరి - కోటవి = దనములగల స్త్రీ

కోటి (టీ) రము = కిటము

కోటి (టీ) వర్ష = చిక్క

కోవనకుండు - కోవనుండు =

కోవలండు

కోశ (మ) కారము = పట్టుకరణ

కోశ (మ - స) ల = కోశాస్థ్య

కోశ (శి) మి = పొగు

కోష (శ) ము = కష్టిము

కోష్ఠము - క (సంస్కృ) వోష్ఠము = పిలి

వెప్పినది

కోమూర (సి) ము - కోమూరము =

గాల్మము

కోలటి (క) నీ) ముండు = కృష్ణ

గాగున

కోలటిగు (కేము) ండు = బాణ

పుష్కరి

కోవ్యా (స్థు) ముండు - కోవ్యాశి =

పులి, క్రష్ణ, గోమూరము

కోరచము - కోరచము = గోరచము

కోరచ్చుండు - కోరచ్చుండు = గోరచ్చుండు

కోరచ్చు (సు)ండు - కోరచ్చువు =

కోరచ్చుండు

కోమ (ధ) ము - క్షాంతి = గజనిక

కోశకుండు - కోశీకుండు - కోశీశ =

బాధించువాడు

కోణ (స) ము - (సి) క్షాణము -

నిక్షాణము = భస్మ

క్షత్రి (య) - క్షత్రి (యక) యాని =

రావక్షత్రి

క్షీర (సి) ధి - క్షీరాధి = పాలసముద్రము

క్షీరకుండు - క్షీరి - క్షీరి (కుండు) =

మంగలి

క్షేమ (౦) కరము - క్షేమ (క)

కారము = మేలుచేయునది

ఖంజభేట(ల)ము - ఖంజ రీ ట(క)

ము - ఖంజనము = కాటుకపిట్ట

ఖచరము - ఖేచరము = పక్షి

ఖజ (ము) - ఖజ (బా) కము =

చల్లకవృక్షము

ఖట్వాళ (స) ము = పుసుగుపిల్లి

ఖ (ట్ట) ట్వు - ఖట్టి(ట్టి)క - ఖట్వు

(ట్వా) కి = మంచము

ఖరకో(ర్వా) ణము = తీతువుపిట్ట

ఖరాలి(లి)కుండు = మంగలి

ఖరింధము (యు) ండు = గాడిద

పాలు త్రాగునాడు

ఖరూలిక - ఖురలిక = శస్త్రాభ్యాసము

ఖలి (లీ) నము = కళ్లము

ఖల్లా (ల్లి - ల్లి) - ల్వాటుండు =

బట్టతలవాడు

ఖస్క (స్కా) సము = గసగసాలు

ఖాట (ము) - ఖాటి (క) - ఖట్టిక =

శవవాహనము

ఖారి (రీ) కము - ఖారీవాపము =

పెద్దయూడె చెట్టు

ఖఖి (క్షి) రము = నక్క, కురుకేరు

ఖలి (లీ) శము = ఒక రకము చేప

గంగా (గాంగ) కేయము = ఒకచేప

గంగక - గంగాక - గంగిక = గంగ

గంధకా (హ) రిక = సైరంధ్ర

గంధకే (చే) లిక = కస్తూరి

గంధ (ఫలి) మేదిని - గంధమోది

(హి) ని = సంపెంగ

గంధో (ధౌ) తువు = పుసుగుపిల్లి

గజాద (శ) నము = రావిచెట్టు

గడు (డ్డు - డ్డు) కము = బంగారు

గిన్నె

గడురు (లు) ండు = పొట్టివాడు

గడోర (ల) ము = బెల్లము, కబళము

గదాభృ (త్తు) తుండు - గదా

ధరుండు - గది = విష్ణువు

గరాధి (యి-సి) క - గవాధి (మి)

క = లక్క

గరము - గరళము = సగ్గువిషము

గర్ధనాడు - గృధ్రువు = పేరాసగల

వాడు.

గలదము - గల్దము = వాక్కు

గలవ్రతము - గరవ్రతము = నెమలి

గలస్తని - గలే (ళే) స్తని = ఆడు

మేక

గలాని (వి) లము - గలాలికము =

గండుచేప

గవ్య - గవ్యూ(తి)తము = రెండు

కోసుల దూరము

గాంగాయని - గాంగుండు - గాంగే

యుండు = భిష్యుండు

గాంక్షి (శి) నము = అన్యుని విష్ణు
గిరిశు(శము)డు - గిరిశుడు =
శివుడు

గీర్వా(ర్వా)నుడు = పోవు
గీషతి-గీర్షతి-గీష్పతి = బ్రహ్మస్మతి

గుంధి (ధి) తిము = హస్తలడినది
గుగ్ధు (లము) లువు = దేవహుము

గుచ్ఛ(త్స)దంతిక = అనతి +
గు(లు)చ్ఛము - గుళుంఛ(ళుచ్ఛ)
ము = పాలగుడ్డి

గుడతృ(త్రి)ణము = చెఱుకు
గుడత్వ(త్వ)ము = చెఱుకు

గుడత్వ(త్వ)ము - గుడత్వ(త్వ)ము =
చాల్చినచెక్క

గుడు (డూ) చి = తిప్పతీగ +
- సోమద +

గుప్తము - గూఢము - గోపాయి
తము - గోపితము = చాచబడినది

గుల్ఫ (ల్ఫ) ము - గులోరిక =
చీలమండ

గువాకము-గూవాకము = పోచ +
గృహ (పతి) మేధి - గృహస్థు

(డు) - గృహి = గృహయజమాని
గృహ (హా) లిక = బల్లి

గేండు(డూ-దు) కము - కండు
కము = చెండు

గోక్షి(క్షి)లము = కోడలి, నాగలి

గోకులాష్టమి-గోపాష్టమి - గోష్ఠా
ష్టమి = పొత్తుకు బుద్ధ అష్టమి

గోధ (ము) - గోధ (న) - గా
ధార (ధీర - ధీయ) ము =

గోమము
గోన (నా) నము = గోనెచిలువ

గోపకుడు - గోపాల(య)కుడు -
గోపాలు (పిలు - పు)డు

= గోల్ల
గోల(ళి)ము - గోల(ళి)కము =

గోలి, అచ్చనగాలు
గోలంగు (గూ) లము = గొండ

ముచ్చు
గోష్ఠము-గోష్ఠీనము-గోష్ఠీనము =

గోళాల, గొల్లసల్లి
గారి(రి)జము - గారీ కేశ (తేజ)ము

= అభ్రకము
గ్రంథన (ము) - గ్రథన (ము) =

గ్రంథరచనము, హర్ష
గ్రస్తము-గ్లస్తము = నొండవూట

గ్రామ (మ్య) కర్మ (ము) - గ్రామ
(మ్య) ధర్మము = మైసూనము

గ్ల (గ్ల) ప్నడు (ప్న) = మ్నతించు
వాడు

గ్రామీణ(యకు)డు-గ్రామ్యుడు
= పల్లెటూరివాడు

గ్రైవీయ (క) ము - గ్రైవము =
మెడనగ

గ్లానుడు-గ్లాసువు = తెలుగుంటు
 ఘంటా (టిగ్) బీడము = సేపాళము †
 ఘట (టీ) కారుడు = తమ్మరి
 ఘనతాళ (ఖోల) ము - ఘనజీవ
 నము-ఘనారావము = చాతక పిడి
 ఘనము - ఘనాఘనము = మబ్బు
 ఘర్గర (గి) ము - ఘర్గరకము -
 ఘూకము = గ్రుడ్లగుంబ
 ఘుంట (క) ము-ఘుటిక(ము)-ఘు
 (టము) టి = చీలమండ
 ఘుర్గుర(ము)-ఘుర్గురి = పండికూత
 ఘూతి (తు) కుండు-ఘూతనుండు =
 హంతకుండు
 ఘుష్క (పిత్త) ము-ఘోషితము =
 చాటింపబడినది
 ఘృతప(పూర్ణ)కము = శేతి
 కాసుగు †
 ఘోణ (న) సము - గోససము =
 కొండచిలువ
 ఘ్రాణము - ఘ్రాతి = ముక్కు
 ముగ్గొసుట
 చంద్రరే (లే) ఖ = చంద్రకళ
 చంపకోల (మ) ము-చంసా(లము)
 లువు = పనస †
 చక్రవాల (ళ) ము = చుట్టుకొండ
 చటక (ము) - చటకక (ము) -
 చటాకము = పిచ్చుక

చటువు-చాటువు = శ్రమివాక్యము
 చతురుండు - చాతురుండు = శేర్పరి
 చతుష్పద (ము) - చతు (ష్పది)
 ప్పాత్త = నాణకాళ్ళ జంతువు
 చపలము-చాపలము-చంచలము -
 చలము = నికడలేనిది
 చపేట (గి) ము - చపేట(టిక) =
 చెంపకొము
 చమత్కార (త్కరణ) ము-చమ
 (త్కృతి) త్రిమయ = శేర్పు
 చరంటి-చిరంటి-చరింటి-చిరింటి=
 పేరంటాలు
 చరిత్ర (ము)-చారిత్ర (త్ర్య)ము=
 నడవడి
 చర్మరువు-చర్మకారుండు-చర్మా
 రుండు - చర్మావక (ర్త) ర్తి =
 మాదిగ
 చలచం (చ్చం)చువు = చళోరపక్షి,
 వెన్నెలపులుగు
 చవిక(ము)-చవ్యము = గంధద్రవ్యము
 చాటు (టూ) లోలుండు - చాటు
 ల్లోలుండు = చాటుకవిత్వము చెప్ప
 వాడు
 చిత - చితి - చిత్త = సాద
 చిత్రక(కా)రుండు-చిత్రకు (కర్మ)
 ండు = చిత్రలేఖకుడు
 చిత్రలేఖ(ఖ)ని = చిత్రరువు వ్రాసాడు
 కంచె

చిత్రవాజ (ల)ము = పాలపిట్ట
 చిత్రాయ (ప) సము = ఉక్కు
 చిపిటకము - చిపుట (క) ము =
 అనుభవము
 చి (చీ) బుకము - చుబుకము =
 గడ్డము
 చిర(ం)జీవి - చిర (ం) జీవుడు =
 చాలకాలము జీవించువాడు (కాశీ)
 చిర(ంతన)తనము = చాలకాలము
 నాటిది
 చిర సూ(త)తిక - చిరప్రసూత =
 చిరకాలముక్రిందట జువిన యాభి
 చిరి (లి) చిమము - చి(లీచి)లిచీ
 మము - చేలి (చీ)మము - చిల్లి
 మము = తేలువీణ
 చిలమి(మీ)లిక = మోలుపు
 చిల్లక (ము)-చీరి (రు) క - చీలిక -
 ఝిల్లిక = చిమ్మట
 చీ(ర్ణ)రణము = చిన్న యుద్ధి
 చుందరి - చు చుండ (రి) రము -
 చు చువు = కంఠిలుక
 చుక్ర - చుక్రాన్తు - చుక్రిక =
 పులిచింత †
 చుల్లి - చూల్లి = ప్రాప్యి
 చూచు (చూ) కము = చూచు మొన
 చేట (డ) కుడు = బంటు, కంఠెన
 కాడు
 చేలము - చోలము = బట్టి

చెత్త (కి) ము = చెత్తము
 చెలఘాపు(కు)డు = చూడని
 చెత్తి (కము) - చెత్తము - చెత్తా
 వలి = చెత్తపాల్లము
 చోలం (లోం) కుకము = తలపాన
 ఛ (ఛీ) మందుడు = తల్లిదండ్రులు
 తని కుమారుడు
 ఛర్ల (న) ము - ఛర్తి (కి) - చాంతి, కట్ట
 ఛాగము - ఛాగలము = మేలి (పాలు)
 ఛిక్కి - ఛిక్కిని - ఛిక్కిక = చుమ్మ
 ఛితము - ఛిన్నము - ఛాతము -
 ఛీడితము = పలుకు బడినది
 ఛిత్య (న్య) రుడు = ముద్రాడు
 ఛచ్చుండ (రము) రి-ఛచ్చు (పు)
 క = చుంచెలక, చూచుచుండరి
 ఛర - ఛరి (క) - ఛరి (కి) =
 చూడకట్టి
 ఛేశా(కి)లుడు = నరహాసి
 జంఘాకరు(రికు)డు - జంఘా
 (ఘీ) లుడు - జంఘాకుడు =
 వడిగా నడచువాడు
 జంబీర(క)ము - జంబి (భ)
 రము - జంబీర్ (భల) ము =
 నిమ్మ
 జంబు(బూ)కము = నక్క
 జటా (చీ-టీ) రుడు = కుడు
 జటా(టి) లుడు-జటి = నవ్వాడి

జటు(ను)లము = పుట్టునుచ్చు
 జతరము - జరతము = గట్టిరి
 జతు (తూ) క - జతుని (పు) =
 గట్టిరిము
 జన (కుండు)యిత - జన్మ (కృష్ణ)ము
 కారకుండు - జన్మ (కుండు) పు =
 కండ్డి
 జన (నే-నో) వాదము = కింకదంతి
 జలరం(రుం)డుము = నీటిపడి
 జలశయు (యను)డు - జలేశ
 యుడు - జలశాయి = పిట్టపు
 జలాండు(ను)నము = పేదపిట్టలగుంపు
 జలా (లి-లూ-లో-లొ) క-జలా ప్తి
 (యు-లు-సు) క - జలోరగ =
 జలగ
 జల్ప (ల్ప) కుండు = వదననోతు
 జా గ (ర్తి) గ్య - జా (గ్ర) ము
 గ్రియ-జాగరి(ణ)ము = జాగ్రదవస్థ
 జా (జి) ప్రితి - జాతి (తీ) ప్రితి -
 జాతి (తీ) కోశము - జాతి (తీ)
 ఫలము - జాతి (కము) - జాతి
 సారము = జాతికాయ
 జాలకీట (కారక) ము - జాలిక
 (ము) = సాలెపురుగు
 జితు(త్తు)మము = మిథునరాశి
 జిత్తు (పు) డు = శ్రీవిష్ణువు

జీర్ణ (ణ) ము - జీర్ణ (ము) -
 జ రి ణ ము - జారణి - జీ ర క
 హాయము = జీర్ణకట్ట
 జీమూలక(కూ)టము = కొండ
 జీన (రి) జీవము - జినాజినము =
 చిక్కరిపక్షి
 జృంభ(ము)-జృంభణ (భితి)ము=
 ఆపులింత
 జోషణ (ము) - జోషము = ప్రీతి
 జ్యోతిష (ప్ర)ము-జ్యోతిషము =
 ఒక కావ్యము
 జ్యోతిష (మీకు - మ్మ) డు -
 జ్యోతిషకు (మ్మ) డు = దైవ
 జ్ఞాదు
 ర్ముగి (గి) తి - ర్ముటి (డి) తి =
 తిమ్మగా
 ర్ముల్ల (ల్లి) కంతము = పెంపుడు
 పావురము
 ర్మరము-ర్మర-ర్మరి = కొండనాలుక
 ర్ముల్లము-ర్ముల్ల (ల్లా) రి - ర్ముల్లి =
 ఒక దినుసు మద్దెల
 ర్ముంఱి-ర్ముల్లి (ల్లి) క - ర్మురి(రి)
 క - ర్మురి (రు) క - ర్ముల్లి-ర్ముల్లి
 కము = చిమ్మట, తలపురుగు
 ర్ముంటి (క) - ర్ముంటిక - ర్ముంటి =
 ములుగోరింట †
 టంకణ (న) ము-టంగ (గర)ము-
 టంగ (గా) ణము = పెరిగారము

డంక (గా) రి - డాంకరి =
పాడుగు వోస +

డమరుని (గ) ము - డమా (మ -
మ్మా) రము - డమరువు =
డుబుడగ్గ -

డిండి (డి) రము = ముగుగు

డీన (క) ము - డయితము = మి
గనునము

డో (ల) లి - డో (ల) లి - డో
(డో) లిక - డో (డో) లము =
డోయల

తండురీ (పీ)ణము = పురుగు

తండు (ందు - ద్దు) వు = త్రెడ్డు
కొయ్య

తంతు కీట (నాభ-వాప-వాయు)
ము - తం త్ర (ద్ర) వాపము =
సాలెపురుగు

తంద్ర - తంద్రి = తునికిపాటు

తంధి - తస్థి = అంగీకారము

తటా (డా) కము - తటా (డా)
గము - తటగము = చెరువు

తటి (డి) త్వంతము = మేఘము

తను (నూ) రుట్టు - తను (నూ)
రుహము = పెండ్రుక

తను (నూ) జుడు - తను (నూ)
భవుడు - తనూద్యభుడు =
కాడుక

తపస్ (రణ) ర్య = తపము చేయుట

తమ (స్వతి) స్వని = గాత్ర, సమిపు
తనటి (ద-ది) - తారటి (ద-ది)
= ముండ్లచెట్టు

తనంక (ము) - తనంకి - తని =
దీప శిష్ట

తనంబుడు - తనంబుడు = పడుచు
వారుడు

తగుపం (ఖం) డము = తట్టునుపు

తగుగువా - తగుగుహ = బదనిక

తాటం (డం) గిము = చదివెమ్మ

తాపింపు (చ్చ) ము - తాపిం (పీ)
జము = శీతశీత్రమాను

తామ్రకాగుడు - తామ్రకుట్టు
ట్టుకుడు = రాగిపనివాడు

తామ్రమూ (ల) లి - తామ్రమూలిక
= అశ్మపత్రిక

తార - తారక = నక్షత్రము

తార్కాణ - తార్కాణము =
బృహ్మంతము

తాలి (లి) దము = తాలిపు, పాగవు

తా (డా) రీకుడు = కార్యసాధకుడు

తావక (కీస) ము - త్వడియము =
నీకు సంబంధించినది

తింతిడి (లి) క - తింతిడి - తింతి
ణీకము = చింతచెట్టు

తిందుకము - తిందుకి = తునుకి +

తిక్తక - తిక్తక = చెలిపాక +

తిత్తరము - తిత్తిరి = తిరువునట్టు

తిగ్గకరుడు-తిగ్గంశుడు (వు) =
మాత్యుడు

తిర (స్మృతి) స్మి-య - తిరస్కా-
రము = అనాదరము

తిరో(భావ)భానము-తిరోహతి =
మానముగట

తిలగశుడు - తిల గుడి (ఘాత-
శుంతు) కుడు - తిలపీడుడు =
తలకవాడు

తివ్య - తివ్య (పుష్ప) ఫల =
ఉసిరిక †

తీర్థ (ం) కరుడు = బుష్పి, బుద్ధుడు

తుంగము - ఉత్తుంగము = ఎత్తు
తుండ(డి) కేళి = నొండ †

తుగ-తుగాక్షీరి - తవ (వా)క్షీరి -
త్వక్ శీరి = అడవి కమారము

తుణ (క) ము-తుణి (కిము) = నంది
వృక్షము

తురగ (ంగ)ము - తురంగము =
గుఱ్ఱము

తురామా (సా) ట్టు = ఇంద్రుడు

తురీయ(కి)ము-తుర్యము = నాల్గవది

తులిని-తులిని-తు (నూ)లి ఫల =
బూదగుచెట్టు

తులాదండ (ధట - ధార - మాన)
ము - తులా (కోటి) యష్టి =
త్రాకుదండ

తువరిక - తూవరిక = ఎఱ్ఱమన్న

తూబరుడు-తూవ(రు)రకుడు =
నేడి, పండుడు

తృ (వ) ట్టు - తృ (వ్ల)వతి = దప్పి,
కోరిక

తృణ(స)కీయము - తృణిలము =
పచ్చికిరీడు

తృతీయ(యా)ప్రకృతి = నవం
సకుడు

తృ(స్థ)పితుడు - తర్పితుడు =
సంతుష్టుడు

తృఫలము - తృపలము - త్రిఫల-
త్రిఫలి = కరక తాడి ఉసిరికలు

తృ(స్థ)పితుడు = దప్పిగొన్న
వాడు

తైలచో(చౌ)రిక - తైలప - తైల
పాయిక - తైలాంబుక = నాణ్ణిక,
గబ్బిలము

తైషము - తివ్యము = పుష్కమాసము

తోయ(శూక-వృక్ష)కుంభము =
నాచ

త్రపు ల (వ) ము - త్రపు (సము)

పు - త్రాపుషము = తగరము, సత్తు

త్రయము - త్రితయి(యము) -
త్రయి = చూడింటి సమాహము

త్రివృత (త్ర-త్రి-త్తు)-త్రివ త్రిక-
త్రివే (ల) లి = తగడ †

త్రు (త్రో) టనము = తగట, ఇండి-
చట

త్ర్యం (త్రిమయ) బ్రహ్మం = త్రిమయం,
మొక్కటి

త్యాగ్య (త్యగ్య - త్యగ్య) =
నివారణము

త్విష్ట (త్వి - ష్ట) = కాంతి

థు (థూ - థ) రథము - థూ
(థూ) త్థు ప్రతిష్ఠా - థూ (థ్రి) యు
త్థ - త్థి = కాండ్రువు

దండు (దం - డ) ధాన్యము -
దండపా (దం) ణ్డు = సేనాపతి

దంతక (దం - త) = నిమ్మ

దంతి - దంతిక (ద - తి) - దంత
మూలిక = సేవాళము †

దం (దం - డ) దం - దం =
భార్యభర్తలు

దంభ (దం - భ) దం - దం =
దం - దం = మోసగాడు

దంశనము - దశనము = కణము

దంష్ట్ర (దం - ష్ట్ర) దం - దం = పంది

దడిమము - ద (త) లిమము = సన్ననిది

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = తంతువు
చెట్టు

దద్రు (ద్రు) ద్రు - ద్రు = ద్రు - ద్రు
గలవాడు

దధి (ద - ధ) దధ - దధ = పన్న

దధి - దధి - దధి - దధి = పన్న
దధి

ద (దం - దం) దం - దం = దం - దం
దం

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

దద్రు (ద్రూ - ధ్రు) ద్రు - ద్రు = దద్రు
దద్రు

విశేషాతి (ప్రతి - హరి - కరుణ) -
 దివానుని (విశేష - కరుణ) -
 తిని (శు - శక్తి) లా - దివన
 దివాను = దువాను

దివ్య (సా) నిఘంటు - దివ్య
 (సా) భాగవత - మౌఖ్య

దివి (స్థ) మదాడు - స్థాన (స)
 స్థాన-కృష (స)దాడు - ద్యౌష
 (స) దాడు = పలుకు

దీర్ఘగీత (ఘాటిక-జంఘ) ము -
 దీర్ఘాధ్వగము-ఘామ్రశూకము=
 జంఘ

దీర్ఘ బిహ్వ (పృష్ఠ-రసన) ము =

గొంనభము - మందభము -
 గుందుబి = భో

దు (దూ) పలాము = నిగద

దూర్ణ (రణ) యము = అపహరి

దుష్కర్మ (మా)-దుష్కృతి(తిమా)
-దుష్కియ = దుష్కపన

దొంగు - (లజ్జ-లజ్జాదు) లీకుడు -
 దొంగు - (లేయు) లుడు =
 చెడుకర్తలనునఁ బులిసవాడు

దూతి - దూతిక - దూతిక = తాత్పర్యము

మూల దృష్టి (క్రు) - మూల దృష్టి
 (ర్షి) ర్షనుడు = మూలదృష్టి గా
 కాదు, గర్భ

దృఢ్య (పీడ) చిహ్న-వర్చిమంతు =
గర్భిమంతు

వృశ్చ (ప) ద్వయ = సావృతి, సకపతి
 సోగి (ము) - దోర్తి (ప) = సుద్ధజిరా
 దేవకీయము - ధైర్య (వ్య) ము -
 సుగ్రహము = సేవసంధానము

దేవగంధిక - దేవబద్ధ (3) ము -
దేవబద్ధిక = నిన్నుగడి

దేవత-దేవత్వము - దైవతము =
దేవభావము

దైత్యనిషూ (సూ) దనుఁడు =
(శ్రీ)విష్ణువు

దైత్యుడు - దైతీయుడు - దితి
జుడు = వేలుపు

దొర్లడువు - దొర్లంతువు =
ఈపదాలైన చేతులకలవాడు

దో(దా)నాదము-దాహృదము =
పేర్నిశు, ఎగువు

దా (దూ) త్యము - దూతనర్థము
(స్వతంత్ర)ము = రాయబారము

చా(హ్న)ద)హ్నము-చా(హ్న)దయ
(హ్న)ము-దుర)దయము=హ్నము

ద్యుష్ట (స)దుఃశు-ద్యోష్టదుఃశు =

ద్యౌత(కృత్తు)కరుణు-ద్యౌతకా

ద (దా) ప్పము = నీరు కలిసి

700678

ద్ర (ద్రా) విడులు - ద్ర (ద్రా)
మిళులు = అలలు

ద్రు (ద్రూ-ద్రో) ణము = తేలు

ద్రు (మ) నఖము = ముల్లు

ద్రేక్కా (ప్ర)ణము = రాశియొక్క
మూడవభాగము

ద్వయము - ద్వయి - ద్వి - ద్విత్
యము - ద్వికము = రెండు

ద్వంద్వ (చర) గము - ద్వంద్వ
చారి = బంటగాలిగడుచుక్రవాకము

ద్వార పాలకు (పాలు - పు) డు -
ద్వారి (కుడు) - ద్వాస్థికు (స్థు)
డు = కంచుకి

ద్విజబంధువు - ద్విజబ్రువుడు =
జాతిమాత్ర బ్రాహ్మణుడు

ద్విధా - ద్వేధా - ద్వైధము -
ద్వైవిధ్యము = రెండువిధములు

ద్విపము - ద్విపాయి - ద్విరదము -
ద్విరాపము = ఏనుగు

ద్విముసలి - ద్విమూషలి = రోకళ్ళతో
తేనెడి పాలు

ద్విస (సా) వాసము = రెండువేలు

ధట - ధటకము - ధటము = క్రతు

ధనుర్యాసము - ధన్వయా (యవా)
సము = తీరుకసింధు

ధమ్మ (మృ)లము - ధమ్మిల్లము =
జాబ్బయిడి, సిగ

ధన్యాకము - ధనీ (నే) యకము -
ధాన్య (న్యా)కము = కొత్తిమీర

ధరణి - ధారి (గు)ణి - ధృత్వరి =
భూమి

ధరణి (ణి) జాని - ధరణి (ణి)
ధరుడు - ధరణి (ణి)వతి - ధరణి
(ణి) భృత్స్ - ధరణికు (శ్వగు)
డు = రాజా, శిష్యుడు

ధరణి (ణి)జాడు - ధరాత్మజాడు =
కుజాడు

ధరణి (ణి) సురుడు - ధరామగు
(సురు) డు = బ్రాహ్మణుడు

ధరాకదంబము - ధారాకదంబము =
నీరుకడిము

ధర్షణి - ధర్షిణి = జాతణి, కులట

ధానిక - ధనకము - ధాన్య (న్యా)
కము - ధాన్యబీజము = గుణములు

ధిక్ష - ధుక్ష = కలుగు, బ్రదుకు

ధు (ధూ) తము - ధూన (ని)త
ము = కంపించబడినది

ధు (ధ) త్తూరము - ధూర్తకృత్తు -
ధూస్తూరము = ఉమ్మెత్తి

ధు (ర్థ)రంధము - ధు (ర్థ)రీణ
ము - ధూర్వహము, - ధౌరే
యము = ఎత్తు

ధూపతి - ధూర్ప (వృ)తి =
బరహు సాయవాడు

ధూపాయి(పి)తము = పొగ పెట్టె
బడినది

ధూమ్యా(స్రా)టము = కూడటి
మూల పట్ట

ధూమకేతువు (తనము) - ధూమ
ధ్వజుడు - ధూమి = అగ్ని

ధోరిత (కి) ము - ధోరిత (కి) ము =
గుల్లువు పనుగు

ధ్వనము - ధ్వానము - నిధ్వానము -
ధ్వని = చప్పుడు

ధ్వా (ధ్వా) ంక్ష జంఘ(తుండి -
దంతి - నఖి - నాస - వల్లి) =
కాకినాండ +

ధ్వాం (ధ్వాం)క్షము = విాల వల్లంకి
పట్ట

నందా (ద్యా) వర్తము - నందినర్థ
(ని) నము - నంది (నము) =
ఒక పూలచెట్టు

నంది - నందితుడు - నంది కేతుడు -
నంది కేశ్వరుడు - నందీశ్వరుడు =
శివుని సేవకుడు

నందివృక్షము - నందీవృక్షము =
అశ్వత్థవృక్షము

నకుటము - నకుటకము - నాస -
నాసిక - నాసికము = ముక్కు

నక్తంచరుడు - నక్తచరుడు -
నక్తంచారి - నక్తచారి = దొంగ,
రాక్షసుడు

నఖము - నఖరము = గోడ

నగపతి - నగాధి (పతి) రాజము =
మంచుకొండ

నగరము - నగరి = పట్టణము

నగోకము - నగోకసము = పక్షి

ననంద - ననాంద - ననందిని =
ఆడుపడుచు

నమసితుడు - నమస్యితుడు =
నమస్కరింపబడినవాడు

నరం (రాం) గము - నాగరము -
నాగరంగము - నాగరుకము =
నారింజ +

న (నా) రకము - నిరయము =
మరణించినపిదప పావులుశీలంపబడెడు
లోకము

నలి (లి) నము - నాలీ (లీ) కము =
తానుపూవు

నవని - నవనీత (ని) ము = వెన్న

నవమ - నవీనము - నవ్యము = కొత్తది

నవమల్లీక - నవమాలిక - నవాలి =
వివాహి + సప్తల +

నస్తితము - నస్తోతిము - నస్తో
తిము = ముకుత్రాడు తగిల్చిన యెడ్డు
మొ.

నస్య - నాస - నాసిక (ము) - నక్ర
(ము) = ముక్కు

నాడి (లీ) వ్రణము = నారి కుటుపు

నాడి (డి) కేరము - నారి(రి) కేశము -
నాళి(లీ-రి) కేరము

నాడి(డి) కేలము = కొబ్బరి +

నాని నలట (గుడ) కిము - నాని

గోలకము = ఎత్తుబొడ్డు

నిలబుకము - నిలబూకము = నిట్టి

నికంబము - కంబము = పొడవం

నికురంబము - నికురుంబము = గుంపు

నికేతము - నికేతనము = భూమి

నికోచకము - నికోతకము =
ఉడుగు + అంకోలు +

నిక్కణము - నిక్కాణము =
పీడి మున్నగువాని భ్వని

నిగద (న) ము - నిగాదము =
చెప్పుట

నిగదము - నిగాదము-నినదము -
నినాదము-నాదము - నదము =
భ్వని

నిగ(గా)రము - నిగరణము -
నిగల (గాల) ము = భక్షించుట

నిగళము - నిగడము = సంకల

నిగ్రహము - నిగ్రహము =
అణచుట, కాపము

నిఘంటు (వు) - నైఘంటికము =
(శబ్దార్థ) కోశము

నిట (టా) లము - నిటిలము =
నుదురు - నొసలు

నిది (ర్ద - ర్ది) గ్ధిక = వాడుకు +
బృహస్పతి +

నిధ (ర్ద) నుడు - అధనుడు =
పేదవాడు

నిప (సా) తము - నిపతనము -
నతనము = సాళము నూలుట

నిమ (మి) యము = నిమిషము
తొలగు

నిమిరత - నిమిరమ (ని) నిరమ-
యిరత = నిమిరమిరమిరమి

నియమ(న)ము - నియమామము =
పాటు

నిగువద్ర(ప్ర)వము = అనుద్రవము

నిర్మంఘనము - నిర్మగ్నము =
మిక్కిలి ముగించుట

నిర్మరము-నిర్మరి (శి) - ర్మరము-
ర్మరి = సలహా

నిర్హాదము - నిర్హృదము = పశువు
మున్నగువాని భ్వని

నిశే (న్య) దనీయము - నిశే
ద్యము = నివేదింపదగినది

నిశ్శేటి - నిశ్శేటి = నిశ్చన

నిస్యందము - నిస్యందము - నిస్ర
(సా) వము = కాలుట

నిస్థీవ (న) ము - నిస్థీవ (న) ము -
నిస్థూతి = ఉచిగుట

నిష్కాశితము - నిష్కాశితము -
నిష్కాశితము = తొలగింపదగినది

నిసంపాతము - నిస్సంపాతము =
నడిరాయి

నిస్వనము - నిస్వానము - స్వా
(స్వ) నము - స్వనితము = భ్వని

నిహారము - ని (నీ) హారము =
నిహారము

నీరిజము - నీరిజము = నీరిజి

నుత్తిము - నుత్తిము = నొత్తింప
బడినది

నూత్నము - నూత్నము - నవీనము -
నవ్యము = నూత్నము

నృప్తిము - నృప్తిము - నర్తనము -
నృతి = నాట్యము

నైమిశము - నైమిశము - నైమి
షము = పవిత్రమైన ఒక అరణ్యము

పంకజము - పంకేజము - పంకేజా
తము - పంకగు (ట్టు) హము -
పంకేగుహము = పద్మము

పంకణము - పంకణము = బొయపల్లె,
గూడెము

పరాంజము - పరాంజము = కతి
పటోలము - పటోలి (గ) = పొట్ల +

పట్టాలిక - పట్టాలిక = పట్టా, వ్యవస్థా
పత్రము

పరాంగన - పరాంగన = వెలుగులు
పణి (ని) తము - పరా(నా)

యితము = పండెముగాకేయబడినది

పణ్యవీధి - పణ్యగంధి - పణ్య
జిరము = అంగడిబీధి

పత (తం) గము - పతంగముము -
పతత్తు - పతత్తి = పక్షి

పట్టికము - పట్టికము = తానరి, అడ్డ
పత్తి

పత్తిత్తము - పత్తిత్తము - పత్తిత్తము =
పత్తి

పత్తిజే (నై) నత - పత్తివత =
పాద్య

పత్తిప (న) త్తి = మగనాలు

పత్తంగము - పత్తంగము - పట్ట
(త) గంగము = ఎట్ట చందము

పత్తనము - పట్టణము - పురము =
నగరము

పథము - పంథ - పథి = మార్గము,
త్రోవ

పథకుండు - పాంథుండు = తెరువరి,
బాటసారి

పదాటి - పదాతి - పదికుండు =
కొల్పండు

పద్మగ (గ్ని) గుభిండు - పద్మ
నాభిండు = బిడ్డవు

పద్మబంధువు - పద్మనీవల్లభుండు -
పద్మరాణి = నూర్యుండు

పయోధి - పయోనిధి - పయో
రాధి = సమద్రము

పరంపదము - పర (మ) పదము =
వైకుంఠము

పరమాత్మ - పరమాత్ముండు - పర
బ్రహ్మము = పరమ హంస

పరశువు - పద్మవు - పరశ్వ (స్వ)
ధము = గండగొడ్డరి

పరాణస - పరానస = వైద్యము
 హాళి-పరిఘ-పరిఘము = అగ్రాధిత
 పరిధావి - పరీధావి - పరివారి =
 ఒక సంవత్సరము
 పరిపాకము-పరీపాకము = పగువము
 పరిభ (రీభా - రిభా - రీ భ - రా భ)
 వము = ఆవమానము
 ప రి భా వ్య ము - పారిభ (భా)
 వ్యము = చెంగలవ్వకోష్ఠ †
 పరిమళము - పరీమళము = తావి,
 సుగంధము
 పరిమాణ (మిత)ము - పరిమితి =
 కొలత, కొలది
 పరిభ్రమ(ణ)ము - భ్రమణము =
 తిరుగుట
 పరి (రీ) యోగము = అన్నిప్రకారముల
 యోగము
 పరిరంభ(ణ)ము-పరీరంభ(ణ)ము=
 కాగిలింత
 పరివసథము - పరీవసథము - ప్రతి
 వసథము = గ్రామము
 పరివాపము-పరీవాపము = విస్తృత,
 నాటుట, గొలుగుట, పరివారము
 పరివారము - పరీవారము - పరి
 జనము = బలంగను
 పరి (రీ) వాహము=తూము, జలదారి

పరి (రీ) వేషము-పరి (రీ) వేషము-
 పరి వేషణము = గాలిగుడి
 పరివ్రాజకుడు - పరివ్రాజు =
 సన్న్యాసి
 పరిష్కరణము - పరిష్కృతి =
 చక్క-చెట్టి
 పరి (రీ) సారము - పరిసరణము -
 పరిసర్య = చుట్టితిరుగుట
 పరి (రీ) హాసము - పరిహాసనము =
 ఎగతాళి - పరిహాసకము
 పరి (రీ) హారము- పరిహారణము -
 పరిహృతి = విడుపు
 పర్ణ (ర్ణి) లము = ఆకులగుల చెట్టు
 పర్వం (రియం - ల్యం) కిము -
 పర్వంకిక - పర్వస్థికి = మంచము,
 పల్లకి
 పలలాళి - పలలుడు - పలాళి -
 పలాళుడు = రాక్షసుడు, పాలబిండి
 పాంక్తియుడు - పాంక్త్యుడు =
 పంక్తియుడు భుజింపఁదగినవాడు
 పాంచలిక - పాంచాలిక = బొమ్మ
 పాంశవము-పాంసవము = పోటుపప్పు
 పాండవులు - పాండవేయులు =
 పాండువుత్రులు
 పాంశుక - పాంశుల - పాంసుల =
 రజస్సుల
 పాంశు(సు)రాగిణి = మహామేడ †

పాంశము-పాంసము = చూపించువాడు

పాంశు (సు) కులి = రాజపీఠ

పాంశు(సు)రూడు = కంటివాడు

పాంశు (సు) చంద్రుడు - పాంశు (సు) లుడు = శివుడు

పాంశు(సు)జము = చాటుష్టు

పాంశు (సు) పు - పరాగము = దుమ్ము

పాచకుడు- పాచ (చా)లుడు = వంటవాడు

పాణిగహణము-పాణౌకరణము - పాణిబంధము = వివాహము

పారం (ర) గతుడు - పారగుడు- పారీణుడు = ఒడ్డు చేరినవాడు

పారబాయి (దారి) కుడు = పరశ్రీలను గూడువాడు

పారా (ర) వరము-పారావరము = పాపురము

పారాశక్య (రు) డు-పారాశరి = వ్యాసుడు

పారస్థవము-పరిష్థవము = చలించునది

పారిషదు (ద్యు) డు-పార్షదుడు = శివభటుడు

పిచం (చిం) డము = పొట్ట, పశువు

పింఛము - పిచ్చము = నెమలిపురి

పింజటము - పింజేటము = పునీ

పిట (క)ము - పీ (పీ) టకము - పేటాకము = పుండు, చిన్నపెట్టె

పిత్ర్యము - పైత్ర్యము = తండ్రి

పిలువర్ణి-పీలువర్ణి = దొండ + చాగ +

పీన(వ - వర)ము = బలిసినది

పుత్రంజీవ (క) ము - పుత్రజీవ (క) ము - పుత్రజీవి = గగ్గోత్పత్తిని కలుగజేసేది విత్తులుగల చెట్టు

పునరా(స్సం)ధానము = అగ్నిని రెండవసారి ఆరాధించుట

పురుభూ (హూ) తుడు = జీవేంద్రుడు

పు (పూ) రుషుడు = మనుష్యుడు

పురుషోత్తముడు - పురుషత్తముడు = శ్రీకృష్ణుడు, శ్రీవిష్ణువు

పుష్క (ష్వ) లకము = గుంజ, పుసుగుపిల్లి

పుష్కరా (లా) వర్తకము = ఒక మేఘరాజము

పుష్ప (ష్వ) రథము = విహంగయోగ్యమైన రథము

పుస్త(క)ము - పుస్తిక = పాత్రము పూగ (గీ) ఫలము = పోకకాయ

పూతము - పునీతము = పవిత్రము, కల్మషములేనిది

పూతిక - పోతిక - పోతక = మట్టు బచ్చలి +

పూర్ణిమ (౧) జము - పూర్ణిమ

(౦) జము = పూర్ణిమ

పూర్ణ (౧) లి - పూర్ణ (౧) లి -
పూర్ణి (౧) లి = పూర్ణి

పూర్ణి - పూర్ణి = పూర్ణి

పూర్ణ (౧) ము - పూర్ణి -
పూర్ణి - పూర్ణి (౧) ము =
పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

పూర్ణి (౧) ము = పూర్ణి

ప్రథ (ధ్రు - భిమ - భిమము) =
ప్రఖ్యాతి

ప్రద్ర (ద్రా) పము - ప్రధాపనము =
పలాయనము

ప్రపున్నలు (న్నాట-న్నాల)ము =
తగిన ప

ప్రదేశ (శ్రీ)ని-త్వని = చూపుడు ప్రేలు

ప్రమది (దా)ననము - ప్రమద
(దా) కా ననము = స్త్రీలు విహరించు కోట

ప్రశ (స) లిని = సేవకులు బుతువు

ప్రసరణము - ప్రసారము - ప్రస
రము = వ్యాపించుట

ప్రస్కంధ (స)ము - ప్రస్కంధిక =
అతిసంపద వికేసము

ప్రసవణము - ప్రసావము =
మాత్రము

ప్రహర (ణ) ము - ప్రహారము =
దెబ్బ

ప్రహేణ (ల) కము = ఒక పిండివంట

ప్రహస్త్ర-ప్రహస్త్రము-ప్రహర్షము =
అధిక సంతోషము

ప్రాఘూణము - ప్రాఘూణ్యము -
ప్రాఘూణికుడు - ప్రాఘూర్ణి
కుడు = అతిశయము

ప్రాద్వివా (వే) కుడు = తీర్చి

ప్రాయశ్చిత్తము (త్తి) = పాపపరి
హర కర్మము

ప్రాణని(సం)యమము - ప్రాణ
యామము = జీవిత సరికట్టుట

ప్రాన్త్య (వ) - ప్రాన్త్యము =
వర్షార్ధపు

ప్రియ (యం)క రము - ప్రియ
కారము = ప్రేమము కలుగజేయునది

ప్రియంపదము - ప్రియవాది =
ఇచ్చకములు పలుకువాడు

ప్రేరణ (ము) = ప్రోత్సాహము -
ప్రేరేపణ

ప్రేవణీయము - ప్రేవ్యము -
ప్రేవ్యము = సంపదగనవాడు

ప్రౌఢ (ప) దుడు - ప్రౌఢ (పా)
దుడు = గొంతుకూర్చున్నవాడు

ప్రొ (ప్రొ) ధుడు = ప్రొడ, ప్రొడి

ప్రొ (ప్రొ) ధ్యము = ఎద్దు, చేప

ప్రవంగ (మ) ము-ప్రవ (గ) ము =
కోతి

ప్ర (ప్ర) స్థము - ప్రస్థితము =
కాల్పించినది

ఫలమా (శా) డబము = దానిన్ము

ఫణ (ము)-ఫ (స్థ)టము = పాపపడగ

ఫణ (ణా) కరము - ఫణ (ణా)
ధరము = పాము

ఫాంటకము-ఫాంటము = కమయము

ఫాలము-భాలము = నీడు, నీరు

ఫాల్గున (ణ-నిక)ము = ఒక మాసము

ఫేనా (నా) గ్రము = మడగ-బాద్మ
దము

ఫేన (ణ) వాహి = వస్త్రము

ఫేర (న) ము-ఫేరపు-ఫేరండము =
వక్రము

బకము-బకోటము = బాలకొంగ,
కొంగ

బంధురము-బంధూరము = హంస,
వంగివది

బంధువు - బాంధవుడు = మట్టము

బడిశము-బలిశము = చేపలగాలము

బర్బ (ర్బ) రము = కుమ్మరి
తీక్షణకంటకము

బలాశము - బలాసము = కఘము,
క్షేమము

బలదీనత - బలహీనత = బల
హారము

బమ్మ (మ్మ) యణి-బమ్మ (మ్మ)
యణి = చాలకాలము క్రిందట
ఈనిన యావు

బహుళము - బహళము = అధికము

బాష్పము-బాస్పము = కన్నీరు

బాష్పిక-బాష్పిక-బాష్పికము =
వోటహార, ఇంగువ

బాహుల (లి) కము-బాహుల (లి)
క = బాహుళ్యము, బహుత్వము

బాష్పి స్పా-స్పా-స్పా (స్పా) కము =
ఇంగువ, కుంకుమపూవు

బాహా బాహా వి - బాహూ

బాహావి = బాహులున్నము

బిడార (ల) ము = ముష్టిలము, పి

బింబ - బింబి - బింబిక ము = బింబ +

బింబో (బా) స్థము = బింబముడు
వంటి పదవి

బిహో బాదు - బిహోబాదు =
ఇంగువము

బృహతాం (తీ) పతి-బృహస్పతి =
జీవసురువు (వాక్పతి)

బృహత్కాశ (స) ము = విస్తృతము

బ్రహ్మజా (యా) మలము = ఒక
కాస్త్రము, ఒక కంఠము

భండి(ర)భండి- (ర) రి-భండిరిక -
భండిరక = మంజులీ చెట్టు

భంకారి - భంగారి = అడవియొక్క

భండి (డి) రము-భండిక(ల)ము =
దిరిసెనచెట్టు

భండుకము-భండూకము = ఒక చేప

భద్ర(ంద్ర)కరము-భద్రకారము =
శుభమును కల్గించునది

భద్రవతి-భద్రావతి = గుమ్మడు +

భద్ర(ద్రా)శ్రయము = చందనము

భరము-భారము = బరువు

భల్లాతక-భల్లాతకము - భల్లము -
భల్లి(క) = నల్లకడి

భలూ (ల్ల-ల్లు-ల్లూ) కము-భాలు
(లూ-ల్లూ) కము - భీలు (లూ)
కము - భల్లము (ల్లువు) = నిలుగు
నంటి

భక్త్రు (క)-భక్త్రి(కి)-భక్త్రు (ప్రా)
కము = తోలునంది

భండరము - భండాగారము -
భండారము = భనాగారము

భారండము-భారుండము = రాబండు

భారహ(హ)రుండు - భారికుండు -
భారవాహుండు = బరువు మోయు
వాడు

భిండ(క)ము - భిండా(డి) తకము -
భిండి = బండచెట్టు

భింకిపా(వా)లము-భిందిపాలము=
అయుధవిశేషము

భిక్ష (క్షా) కుండు - భిక్షాటుండు -
భిక్షవు = బిచ్చగాడు

భిదురము - భిదువు - భిత్తిక =
వజ్రాయుధము

భిస్మ(స్మి-స్మ) ట = మాడివయస్సుము

భీరుడు(వు) - భీలు(లూ) కుడు -
భేరుండు (వు) = వెలుపరి

భుజ(ం)గము - భుజ(ం)గముము =
పాము

భురణ్య-భరణ్య = ధరిం (పోషిం)చుట

భూతి-విదూతి-భన్తము = విశ్వరూపము

భూమి(మీ)రుహము - భూరు
హము = భూజము, చెట్టు

భూష (ణము) = పగ, అలంకారము

భృంగి - భృంగిరి (రీ) టుండు -
భృంగ (గే) రిటి = భృంగీశ్వరుండు

భృతి-భృత్య-భరణము = బత్తిము

భ్రక్షి(ణము)-భ్రక్ష(నము) = తినట

భ్రాతృవృండు - భ్రాత్రీయుండు =
సోదర పుత్రుండు

భ్రుకుంశు (సు) ండు - భ్రుకుంశు
(సు)ండు-భ్రుకుంశుండు=స్త్రీపాత్ర
ధారి

భ్రు(భ్ర-భ్రూ) భంగము=నామముడి
పాటు

భ్రుకుటి - భ్రుకుటి - భ్రువు -
భ్రుకుటి-భ్రూభంగము = నామముడి

మంక్ష(క్ష)ణము = పిక్కల కవచము

మంటపము - మండపము = రమ్య
భవనము

మండు(డూ)కము = కప్ప

మంథ(థా)నము -మం(థ)థరము-

మంగరము - మథనము =

మందరము

మంజుష-మంజూష = పెట్టె

మకరందము-మరందము = పూదేనె

మ(ము)కుప్తకము - మ(ము) కుప్త

కము-మపు (య-య) వృకము-

మపప్తము = అడవి పంజరము.

మాత్మవ్యసేయుడు - మాశ్మవ్య
స్రీయుడు = కల్లితోడఁ బుట్టినవాని
కొడుకు

మాధవకము - మాధు (ధీ-ధ్వ)
కము-మాధ్వ-మధ్వరి = కల్లు

మానసాము - మానసాకసము =
హంస

మామకము - మామకీనము -
మదీయము = వాది

మార్గణు(ణకు)డు = బిచ్చగాడు,
వెడకువాడు

మారిష (రీష-రుష)ము-మార్షము
= పెరుగుతోఁటకూర †

మారిషుడు-మార్షుడు = ఆర్యుడు

మార్జాకము - మార్జాము = కల్లు

మార్జారి(లీ)యుడు = మృగముడు

మార్తార(ర్తం)డుడు = నూరుడు

మాలాక(కా)డుడు - మాలికుడు

- మాలి = పూలదండలు కట్టువాడు

మామకకులుడు - మా (మ) హా

కులీనుడు - కులీనుడు = సత్కుల

జాతుడు

మిన్ది (మి) నుడు - మిమ్మిణుడు-

మిన్దిలుడు = ముక్కుతో మాట్లాడు
వాడు

మీన(ల) వల్లంకి - మీనవల్లిక =

చేమన బట్టెను పట్టి విశేషము

ముకు(కూ)లకము = చుంతివృక్షము †

ముద్ర - ముద్రిక = ముద్దుటుంగరము

ముండితి (ని) క - ముండిరిక -

ముం (డ) డి = బోడతరము †

మూరజము - మృజము - మర్ద

లము- మృదంగము = వజ్రము

ముశ(వ-స)లము - ముస్లము =

బోకరి

ముష్టము - ముషితము - మూషి

తము = దొంగిలింపఁబడినది

ముష్టా (ష్టీ) ముష్టి = ఒండొరులు

గ్రుడ్డుకొనుచు చేసెడి యుద్ధము

మూషక క (ష) ర్ణి - మూషిక

క(ష)ర్ణి = ఎలుక జీడి †

మూష (షి - పీ) కము - మూషిక

= ఎలుక

మృగశిర (ము)- మృగశీర్ష (ము)-

మృగశీర్షకము = బాలిరిక్క

మృగాంగజ - మృగాంజజము -

మృగి - మృగీమదము = కన్నారి

మృ(డ)డి - మృడాని = దుర్గ -

మాషా

మృత్తా(తా)లకము = లోగరిమన్న

మృష్టము-మృజితము=పరిశుద్ధమైనది

మేదస్కము - మేదస్కత్తు =

హంసము

మేధా (వి) వరకుడు-మేధిరుడు =

ధారణాకర్తృగల బుద్ధివారి

మేళ(న - ౩)ము - మిళనము =
మిళితము

మేళనము - మేళనము - మనసి
(నీ)భాని(ధానము) - మనసి
ప్రసూపు - మేలాంపుపు - మనసి
పాత్రము = మేలాపాత్ర

మేషశృంగి - మేషశృంగి -
మేషశృంగి

మై(త్రి)త్ర్య-మిత్రత = మేనాభావము
మాక (ద్వ) లి-మద్వితము - కా
మోక్షపు - ముఖ్యపు - మో
క్షార్థి - మోక్షి = మతి

యమము - యమము = ఓర్పు

యవ (మ) నిక - జవనిక = తిర

యప్తి(ప్రీ)మధుకము - యప్తి (ప్రీ)
మధుకము = అతిమధురము

యాచ(ని)కుడు - యాచిత -
యాచిష్టువు = అడుగుకొనువాడు

యాదసాంపతి - యాద : పతి -

యాదోనాథుడు = నరసింహుడు

యగము - యగశ(ల)ము -

యగ(ళి)లి - యగ్మము = జంట

యవగండము - యవగండము =
మొటిమ

యోగదానము - యోగధ

మనము = కవటదానము

యోజనగంధ-యోజనగంధి(క) =
కస్తూరి

యోగ - యోగుడు - యోగ్య =
యోగ్యుడు

యోష - యోషిత - యోషిష్టు =
యోషించు

యోజిత - యోజిత - యోజితము =
యోజించు

యోజము - యోజము = గ్రహచేత
యోజించు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

యోగ్యము - యోగ్యము =
యోగ్యుడు

కుక్కుము - గుగ్గుము - గుగ్గుము =
బంగారము

కుచిత (త) ము - కుచివ్య (చ్య)
ము - కుచితము = కుచితము

కులేము - కులే = గావము, భవని

కు (కో) దనము - కుచితము = వీరము

కులే - కులే = గీత

కులేని (కు) వ్యక్తి = ఒక కాటుక కణిక

కులేంబ (న) ము = కుమార్తె

కులేని (తి) క = కోపముచే నెట్టి
వానిన స్త్రీ

కులే (నీ) త క ము = ములు
మోగుగు †

లంపకుము - లం పా ట ము =
అగ్రాసము, కోరికగలది

లంకాపి(యి)క - లంకో పి
(యి)క = పిక్కచెట్టు

లంబో (బా) వ్యము = దీర్ఘగ్రీవము,
ఒంటె

లకచము - ల(లి)కుచము = గజనిమ్మ †

లగుడ (ల) ము = దుడ్డుకల

లఘిమ(ము) - లఘుత - లఘిత్య
ము = తేలికదనము

లశునము - లశూనము - రసోన
కము - రసు (సూ) నము = వెల్లులి

లాంగులము - లంగూలము = కోక

లాబుకము - లావుకము = అబాబువు,
అపట †

లి(క్త) మ్ - లీ (క్త) మ్ = పేను గ్రుడ్డు

లిఖనము - లేఖనము = వ్రాత

లులాపము - లు లా య ము =
కాకెనువోరం. చున్న

లోని - లేని = వ్రాసికొను కలము

లోకాయకుడు - లోకాయతి

కుడు - లోకాయతి కుడు =

చార్యాక మతస్తుడు

లోని - లోని = పులిచింత †

లోలుప(భి)ము - లోలము =

అత్యాశ

లో(లో) హి తుడు - లో(రా)

హితుడు = మృణాళుడు

లోష్ఠము - లోష్ఠవు = మంటిగడ్డ

వంశ్యుడు - వంశీయుడు =

వంశస్తుడు

వంశసేనము - వంగసేనము = అగ్ని †

వంటాలము - వండాలము = గడ్డపాత

వంశరో(లో)చన = వెదురుపాలు

వణిజ్య - వణిజ్యము - వాణిజ్యము =
వర్తకము

వజ్జిరో (వే) వము = పిడుగు
(పాటు) వ్రాత

వడభి - వలభి = ముంజూరు

వక్రతాలము - వక్రతాలము - వక్ర

నాలము = ముఖవాద్యము

వత్సనాగము - వత్సనాభము - వత్స

(స)నాభి = వాభి

వత్సరము-సంవత్సరము = ఏడాది

వదాన్యుడు - వాదాన్యుడు -

వక్ష = తెన్నగా మాట్లాడువాడు
వసికుడు-వసిప(య) కుడు = చిచ్చ
గాడు

వయనము - వానము = శీత

వరము - వరేణ్యము - వర్ణము =
రేఖము

వరాహాక్షరి - వారాహాక్షరి =
పెన్నెగు + అక్షరగంధ +

వరీవర్ణము - వలీవర్ణము - బలీ
వర్ణము = ఎద్దు, పృథ్వీము

వర్ణరేఖ-వర్ణరేఖ = బలపము, కఠిన

వర్తులము - వృత్తము = గుండ్రనిది

వలిముఖము-వలీముఖము = కోతి

వల్మీకము-వల్మీకము = పుట్ట

వశి(శ్రీ-సి)రము = గజ పిన్నలి

వమటకృతి - వమటకరము -

వమటకరణము = అగ్నిలో ప్రేలుట

వాగుర-వాగురి = కల

వాతులుడు-వాతులుడు = పిచ్చి
వాడు

వామలూరకము-వామలూరువు =
వర్మకము, పుట్ట

వారి(ని)ధి - వార్ధి - వారానిధి-

వారాళి = సముద్రము, వారిరాళి

వాలుక - వాలిక = ఇనుక

వారణ (రా)సి - వర(రా)ణసి = కాశీ
పట్టణము

వార్ధిన(రా)సము - వార్ధీన(రా)
సము = బుద్ధమృగము

వాళి (స-సి) ని = అష్టసహస్రము

వారిని (ప)ర్ణి = వారు +

నూలుకాలులు - వాలీఖాex్యలు =
(1) పేలముగిరి అంశువు మాత్రులగు
ముఖము.

విశ్వరూప-విశ్వరూపము = విశ్వరూప
వశి = పుట్టము

విశాఖ(స)ము - వీశాఖము - విశవ
సము = ప్రకృతిము

విచ(చి)కిలము = చిహ్నము +

విజాల్పము - విజాతీయము = ఇరి
జాతిక సంబంధించినది

విట్యా గిరి-విట్యాగిరి-విట్యాగిరి =
కీరిగిరిపరి

విదేశి-విదేశీయుడు-వై దేశికుడు =
విదేశ్యుడు, విదేశి

విద్రవము - విద్రావము = యుద్ధము
నుండి పారిపోవుట

విధవనము - విధువ(ధూన)నము =
అవ్యాదులు ఒడలు విడల్పుట

విధుపంజరము - విధుపింజము =
బుద్ధము, కత్తి

విపర్యయము - విపర్యాయము -

వ్యత్యాసము - విపర్యాయము =
కదా

విప్రతిసారము - విప్రతిసారము =
కోపము

విభజ్యము - విభాజ్యము - విభక్త్యము - విభజనము = విభజనము
దగినది

వియమము - వియోమము = బాధ

విరమము - విరామ(రమణ)ము -
విరతి = విశ్రాంతి

విరవాది - విరవాజి = విరవాజి †

విరించి - విరించుడు - విరించ
నుడు = బ్రహ్మ

విలేపని - విలేపము = కావడి

వివ(శు-శ్శు)డు - పరువశుడు =
బుద్ధి కలత నొందినవాడు

వివాదము - వీవాదము = వాగ్వాదము

వివాహము - వివహము = పెండ్లి

విశ్ర(శ్రా)మము - విశ్రాంతి =
యతి, ఊట

విశ్రం(సం)భము = విశ్వాసము,
సమ్మతము

విశ్వ - విశ్వంభర - విశ్వగంధ =
భూమి

విశ్వకర్మ-విశ్వకర్మడు = దేవత

విశ్వరాట్ట-విశ్వరాట్ట = విశ్వము
సమరాజు - విశ్వపతి

విషదంత(క)ము - వృషదంత
(క)ము = విషము, పిల్లి

విస్మయము - విస్మయము = విమల
బడినది

విస్మయము - విశ్రయము = వ్యయము

విస్మగంధ - విస్మగంధి - విస్మ
గంధము = నీరుల్లి - పలాండువు

విహంగము - విహంగము -
విహంగము = పక్షి

విహాయము - విహాయము -

విహము = ఆకాశము

వీజ(పూర-ఫలక)ము-వీజపురము =
మాదిఫలవృక్షము - మాతులుంగము

వీరపానము - వీరపాణము = వీరలు
కలిసి చేయు మద్యపానము

వీరాశంసనము - వీరాశనము =
యథార్థంగము

వృక్షరుహ - వృక్షరుహ =
విషవల్లి, బడవిక

వృద్ధదార(గు)కము - వృద్ధదా
రువు = బాద్వికూర †

వృద్ధు - వృద్ధుడు = ముడుసలి

వృషకర్ణి - వృషపర్ణి = సుదర్శ †

వృషభము - వృషము - ఋష
భము = ఎరు

వేణుక (కీయ)ము - వేణువు =
అంకుశము, బరికొల

వేణు యవ(బీజ - జ)ము = వేణు
వియ్యము

వేషనము - వేషనము = వేషము

వేశము - వేషము = వస్త్రాభ్యుదానము
రము

వేశడము - వేసడము - వేసరము =
శంఘాగడిడ

వేశ(ష-స)వారము = సంబాగుపొడి

వ్యత్యయ(స్)మా - వ్యత్యసమా
= విపర్యయము

వైచిత్రీ - వైచిత్ర్యము - విచిత్రీ =
వింత

వ్యధితము - విధము - వేధితము =
పీడింపఁబడినది

వ్యాకోచము - వ్యాకోష(శ)ము
= వికసించినది

వ్యాఖ్యహుడు - వ్యాఖ్యహి -
వ్యాఖ్యహుడు - వ్యాఖ్యహి =
పాములవాడు

శంఖనఖ (ము) - శంఖనఖ = సత్తగుల్ల

శంపాక(త)ము - సంపాకము -
శమ్యాకము = తీల + ఆరగ్వ
ధము +

శంబ(వ)రము - శంబము -
సలిలము = జలము

శంబుక(ము) - శంబూక - శంఖ
నఖ (ము) - శంఖనఖ = సత్తగుల్ల

శకుంతలము - శకుంతి - శకునము =
పక్షి

శక్క(క్వ) రము - శక్కరి =
వడ్డు

శక్తికుడు - శక్తిధృతి - శక్తిమన్యవ్రు =
భక్తికుండు

శణ(ఘంటిక) - ఘ్నశి - ఘంటారవ)
= గిలక +

శతచ్ఛనము - శతశ్చనము - శామన
ఘామ

శణ(స)స్థి = సామనము +
శిలక +

శతగుడియ - (గియ)ము = శమనము

శిష్య(న)ము - శి(శా)షము =
పిల్ల, ప్రతిష్ఠ

శిష్యము - శిష్యుని = పిల్ల

శయాలువు - శయాళువు = నుక్క,
ఎక్క, నువ్వునాళము

శగాస(స)ము - శరాగో(వా)
షము = పొల్లు

శర్వన - శర్వరి - శార్వరి = రాత్రి

శల్మలి - శల్మలము - శాల్మలి
= బూదగు వృక్షము

శశాద (స)ము - శ్యేనము = జేగ
శాంతుడు - శమితుడు = సహన

శిలుండు

శాక్తికుడు - శాక్తియుడు -
శాక్తుడు = శక్తినిబూజించువాడు

శాలగ్రామము - సాలగ్రామము =
విష్ణుడి దేవతా ప్రతిమలగు శిలా
విశేషములు

శాలు(లూ)కము - సా(శా)
లూరము = శామరకుండు, శలవకుండు

శాశ్వతము - శాశ్వతీయము -

శాశ్వతికము = స్థిరమైనది

శాష్టులి (కుడు) - శాష్టులుండు

శౌష్టులుండు = మాంసభక్షకుడు

శాస్త్ర (జ్ఞ - విద్య) యు - శాస్త్ర

వేత్త - శాస్త్రీ = శాస్త్రమును

జదివినవాడు

శింశుమారము - శిశుమార(క)ము

= మొసలి, శోలి

శిఖం(ఖాం)డకము - శిఖండము

= జాలపాలు

శింఘాణ(క)ము - శింహాణము =

కఫము, ముక్కు నీరు

శిఖరము - శేఖరము = కొండకొన

శిఖాధ(ధా)రము - శిఖి =

సెమలి

శిరో(ర)జము - శిరసిజము =

తలవెండ్రుక

శిగన్కము - శిరస్త్రము - శిర

స్త్రాణము = ముకుటము, కిరీటము

శిశువాహకము - శిశువాహ్యకము

= అడవిపేడ

శివబీ(పీ)జము - శివవీర్యము

= పాదరసము

శితాగ్రము - సితాగ్రము =

చెట్టుముల్లు

శీతాంశువు - శుభ్రాంశువు -

శుభ్రాంశువు - హిమాంశువు =

శీతకరుణ, చంద్రుడు

శుండాలము - శుండారము =

ఏనుగు

శుండిని - శుండిమూషిక =

కంపిలక

శుంధనము - శోధనము - శోధ

(న) = పుద్ధిచేయుట

శుక్తిజము - శుక్తిమణి - శుక్తి

వీజము - శౌక్తిక(కేయ)ము

= ముత్యము

శునాశీ(సీ)రుండు - సునాసీరుండు

= ఇంద్రుండు

శుభ(భ)దంతి = వాచుదిశయందలి

అంజేనుడు

శూకశిం(బ)బి - శుకశిం(బ)బి

- శూ(శు)కసిం(బ)బి = దుగడ

నొండి

శూకరము - సూకరము = పంది

శూద్రాణి - శూద్ర = శూద్రస్త్రీ

శృంఖల(ము) - శృంఖలి (క) =

సంకల

శృంగ(గి)బేరము - ఆర్ద్రశాకము

= అల్లము

శృగాలము - సృగాలము = నక్క

శేవా(వ)లము - శైవా(వ)

లము - శేయా(య)లము =

నాచు

శైల (లా) జము - శైలేయము -
 శైలక(జ)ము - శిలాజ
 (భవ) ము - శిలా (ద్రువు)
 ద్వంద్వము - శిలేయము -
 శిలోద్భవము = అపువృ

శైవలిని - శైవాలిని = నది
 శోణ(ణా)కము - శ్యో(ణ-ణా)
 కము - స్యోనాకము = గుండిగపు
 చెట్టు

శోధఘ్ని - శోధఘ్ని = ఎల్లకలఘ్ని †
 † తడి †

శోధము - శోధ్య(ము) = పాత్ర

శౌండియుడు - శౌండిరుడు -
 శౌండుడు - శౌండికుడు =
 కల్లమ్మవాడు

శౌండి(టీ)రుడు = విరుడు, గర్వి
 త్యాగి

శౌభాంజనము - శౌభాంజనము
 = మనగ † శిశువు

శ్యా(స్యా)మలము = నలుపు -
 చామనచాడు

శ్యాల(లి)కుడు - శ్యాలకుడు
 - శ్యా(స్యా)లుడు = శ్రద్ధక
 వాడు

శ్రావణము - శ్రావణిక = ఒకానొక
 మాసము

శ్రీపతి - శ్రీయఃపతి - శ్రీధరుడు =
 శ్రీనిధివు

శ్రీలుండు - శ్రీలుండు - శ్రీకుండు
 - శ్రీకుండు = సుందరకలవాడు

శ్రీమాన్మణి(ంతరి)ము - శ్రీమాన్
 (ట)ము - శ్రీమవు - శ్రీలి
 = కరిగి † పశ్యే... గు †

శ్వపాకు(పమ)డు = పాపవాడు
 ప(పా)ణ్మన్యము - పాణ్మసి
 కమా = అగవసలగుండు చేపను పిళ్ళ
 ప్రార్థను

సంక్రమము - సంక్రామ (క్రమ
 ణ) ము = నూన్మకు ఒక రాశి నుండి
 పేరుక రాశికి చేగుట

సంగము - సంగమము - సహ
 వాసము = కలసికొనుట

సంప్రవము - సంప్రదావము = పలా
 యనుడగుట

సంపరాయణ(యక)ము - సం
 స్పే(స్పే)టము - సంయుగ
 (గ్రామ) ము = పోరు

సంపరము - శంబరము = భ్యానము
 సంప్రేషము - సంప్రేషము = విధి,
 నియోగము

సంశ్రవము - సంశ్రావము = అంగీ
 కారము

సంసారము - సంసరణము - సం
 స్మృతి = కుటుంబము

సంహితము - సహితము = హాదిశ
 సలీనము - సలీనము = కుటుంబము

సత్కృతి - సత్కరణము - సత్కా-

రము - సత్క్రియ = సన్మానము

సథుత్కారము - సథూత్కారము =

ఉన్నినోగుడిన మాట

సన్న్యాసము - సంన్యాసము = కామ్య

కన్యల విడుపు

సమూసార్థ - సమూప్యార్థ = సమస్య

సమీరము - సమీరణము = గాలి

సముచ్చర (ణ) ము - సముచ్చా

రము = లెస్సగావలకుట

సముదయము - సముదాయము -

సమూహము = గుంపు

సముద్రరశన - సముద్రవశన = భూమి

సమూగువు - సమూరము = ఒక

యిట్టి

సర్వపము - సరిషపము - సరీష

పము = ఆచారము

సరిలము - సరిలము = నీరు

సహచరుడు - సాహచరుడు = సహ

యాడు

సహస్రము - సాహస్రము -

సాహస్రి = వేయి

సాత్కారము (త్కరణ)ము సాత్క

(త్కృతి) క్రియ = ప్రకృతి

క్షయము

సాధూతము - సాధృతము = గాడుగు

సార్వజనికము - సర్వజనీనము = సర్వ

జనమునకు సంబంధించినది

సా(శా)లావృకము - శాలామృగము

= వృక్క

సింధుక(ర)ము = ఏనుగు

సింహవా(హన)హిని = పాగ్వతి

సితిసింధువు - సిద్ధసింధువు = గంగ

సితాభ(భ్ర)ము - శితకరము - శీత

ప్రభము - శీతలరజము - శీతాం

శువు - శీతాభము = కర్పూరము

సించనము - సేచనము = చల్లట,

తడుపుట

సింహుండము - సీహుండము =

జెముడు + ముహి +

సిహ్లాకము - సిహ్లాకి - సిహ్లాము =

అంగుగు జిగురు +

సీవనము - సేవనము - సేవ(న) =

సేవించుట

సురగురువు - సురాచార్యుడు -

సురేజ్యుడు = బృహస్పతి, ధిషణుడు

సురంగాహి - సురుంగాహి =

కన్నపుదొంగ

సురన(ణ)ది - స్వర్ణది = గంగ

సురాహ్వము - సూరాహ్వయము -

సురద్రుమము = దేవదారు +

సువక్త(ము) - సువదనము = తులసి +

సుహృత్తు - సుహృదుడు =

సేహితుడు

సూతక - సూతిక = (ప్ర)సూత =

బాల్కనరాయి

సూనుడు - సుతుడు = పుత్రికుడు

సృకండువు - సుకండువు - కండువు -
కండూతి = కుండ

సృక-క-స్వము - సృక (క-స్వ)
ని-సృ(క-స్వ)క- = విదవములు

సైరంధ్ర - సైరింధ్ర = క్రూర

సైరీయము - సైరీయము = ములు
గోరింట +

సోదరు(స్వ)డు - సహోదరుడు =
కోడలుబ్రాత్రుడు

సోన్నాదుడు - సూన్నాదుడు -
సూన్యదుడు = ఉన్మత్తుడు, పిచ్చి
వాడు

సోపానము - సౌపానము = పాగు
చా, మెట్టు

సోమపీఠ - సోమపీఠ - సోమభు
డు - సోమయాజి = సోమస్వి

సోమ (ప్రియ) బంధువు = ఇంటివరుడు

సోదామని - సోదామిని = మేల వ

సోభద్రుడు - సోభద్రేయుడు =
అభిమన్యుడు

సోమన సాయని - సోమనస్యాయని
= మాలిపత్రి, జాపత్రి

సోహర్దము - సోహృ(దము)ద్యము
- సుహృద్ధర్మము - హర్దము =

స్నేహము, కలిమి

స్తంభభువ(భువ)ము = భాదవతి

స్థన(న)ము - స్థానము - స్థాని

(మ)ము - స్థలి = పొడి

స్థునము - స్థునము - స్థుని =
చేక

స్థండిలజాయి - స్థండిలేశముడు -
స్థాండిలుడు = స్థానిక వసుండు (వల్ల
నీడితుడు)

స్త్రీచో(చో)రుడు - స్త్రీపరుడు
= కాముకుడు

స్నన్య - స్న(హ)హి - సింహుం
డుము = పిలుడు +

స్నేహ పూరక(ఫల)ము - స్నేహ
గర్భ(రంగ)ము = సుఖాభిలాష

స్పగ్ధము - స్పగ్ధము = వాడుడు

స్ఫటి (క) - స్ఫటికము - స్ఫటి
కము - స్ఫాటికము = పరిశి

స్ఫురణ (ము) - స్ఫురణ (మి) -
స్ఫూర్తి - స్ఫురము = స్ఫురింప
వచ్చుట

స్మర తూ(వము) పిక - స్మరగృహ
(మందిర)ము - స్మరధ్వజము =

అడుగుతి

స్మితము - స్మితి = మందహాసము
చిలునగవు

స్రం(స)ము - స్రంసి = పోక

స్వకీయము - స్వీయము - స్వ(క)ము -
సోవము = కవచ

స్వసము-స్వాసము-స్వని (తము) =
భస్వి, చపస్వి

స్వపసము - స్వాప (స) ము -
స్వప్నము = నిద్ర, కల

స్వ (యం) భువు - స్వ (స్వా)
యంభువుడు - స్వా యం భు
వుడు = త్రిమూర్తులు

స్వరాటు - స్వరాట్టు = బ్రహ్మము

స్వాద(స)ము - స్వదసము -
ఆస్వాద (స) ము = రుచి మాచుట

స్వామిత - స్వామిత్య(వ్య)ము
= గూఢమాస్యము, హక్కు

స్విత్రము - శ్విత్రము = పురుషులు,
కుష్మణ

స్వైరత(స్వైమా) - స్వైరిత
(త్విము) = స్వైతంత్ర్యము, స్వేచ్ఛ

హంస (ప - పా) ది = చెట్టుకట్ట

హంసరథు (రాసుత్తు)డు - హంస
వాహనడు = బ్రహ్మ

హటత్పణము - హుటత్పణి -
హతాలువు - హతము - హతి
= నాచు

హడి(డ - డ) కుడు = మలాకర్షి

హపు(బు)వ - హవివ - హపువ
= విక్రుబోడతరము

హయ (గంధ) - హయప్రి
(యాహ్య)య = పెన్నెరు

హయ (ఘ్నుము) వైరి - హయారి
హయమార(క)ము = గన్నెరు

హరితాల(క)ము - హరితాళ
(క)ము = అరిదళము

హరి(రి) తుడు - హరి (రి) తు
డు = హరింపఁ జేయఁబడినవాడు

హరి మంథ (క) ము - హరిమంథ
జము - హరేణు (వు) కము =
పెద్ద సెనగలు

హరిద్ర (ద్రక) ము - హరిద్రవ
(ద్వాహ్యయ) ము - హ (హ)
రి ద్దువు - హరిద్ర =
త్రమానిపసువు

హరేణుకము - హరేణువు -
రేణుక = ఒకానొక గంధద్రవ్యము

హర్షము - ప్రహర్షము = సంతో
షము

హల్లివ(స)కము - హల్లిసము
= నుండలాకార స్పృశ్యము

హరహ - హరహర - హర
హూర - హాలహాలి - హర
(హ - హూ)రము = సారాయి,
కల్లు

హాల(లా) హలము - హాల
హాలము - హాలము - హహ
లము = ఒక పాపాణ విషము

హలికుడు - హలి(కుడు) =
సేద్యగాడు

హింగులము - హింగుళము =
ఇంగిళికము

హిండి (డి) రము = సముద్రపు ముగు
హిన్క - సొన్క = ఎక్కిలి, వెక్కిలి
కోగము

హిలమో(చి)చికి - హిలమోచి(కి)
హేలంబి (కి) = చిలుక తోటహరి

హుంకార(కరణ)ము - హుం
(కృత్తి) క్రియ = హుమ్మని ధ్వని
చేయుట

హుడం(డుం)బము = వేచిన అడు
కులు

హుతాశనుడు - హుతాశుడు -
హుత వహుడు (భుక్కు) -
హుతాశి = అగ్ని

హు(హూ)హువు - హూహుడు
= ఒక గంధర్వుడు

హృణీయ - హృణీయ = కోత,
జగుప్ప

హేడాబుకు (క్కు) డు - హేలా
వుకుడు = సుతాంతరగాడు

హేమతార(సార)ము - రసాం
జనము = సునిము

హేమగుగ్గ (ము) - హేమగుగ్గ
కిము = హేడి +

హేరండి (కి) ము - వీరండిము =
అనుదపు చిట్ట

హేష - హేషితము - హేష -
హేష = గుల్లువునకలింపు

హౌహాయుడు - హౌ హేయుడు
కౌర్యర్యాసుడు

హోమ్యము - హోమ్య (మీయ)
ము = నేము

హోలాశ - హోలిశ = వహుశోత్స
వము

హుదిని - హో (హ్లా) దిని = వక్త్రా
యధము

హ్రీ - హ్రీణీయ - హ్రీణీయ - హ్రీ
ణీ(ణీ) య = సిగ్గు

హ్రీ (హ్రీ) కుడు = సిగ్గుపడినవాడు

హ్రీబే(వే)రము - హ్రీవేల
(కి)ము = కురువేలు +

హ్లాదనము - హ్లాద (న) ము - హ్లాద
(న) ము = హరము

విద్యార్థికోల్పోతయితే

ద్వితీయ సంపుటము

సంస్కృతన్యాయములు

అంకుశ న్యాయము : గొప్ప మదవుటేనుఁగు చిన్నదియగుఅంకుశమునకు లోబడిన విధము.

అంకోలబీజ న్యాయము : నేలకు రాలిన యూడుగువిత్తనములు మేఘగర్జనము వినుబడఁగానే తిరిగి ప్రమాదు నంటెడు విధము.

అంగార న్యాయము : బొగ్గు ఎంతకడిగినా నలుపువీడదు. కాలినబొగ్గు ముట్టుకొంటే చేయికాలి బొత్తెక్కునుంది. చల్లారినది ముట్టుకొంటే మసి అవునుంది. అయినా దాని యుపయోగం లేకపోలేదట.

అంగుళిదీపికా ధ్వాంతధ్వంస న్యాయము : చేలిదీపముచే గాఢాంధకారమును అణపఁ బ్రయత్నించునట్టి విధము.

అండుగుక్కుటీ న్యాయము : (కార్యకావణములగుటచే) గ్రుడ్డులేనిచే కోడియు, కోడిలేనిచే గ్రుడ్డును నుండనేరవు.

అండ విస్రంభ న్యాయము : బుడ్డను నమ్ముకొని యేలుదాటఁ బ్రయత్నించినట్లు. (అజ్ఞానమును అవివేకమును నూచింపఁగలదు.)

అంతర్ద్దీపికా న్యాయము : మధ్యభాగమున నుంచబడిన దీపము ఇరుప్రక్కలకు నుపయోగపడునట్లు ఒకేపదము వెనుకకును, ముందునకును అన్వయించునట్టి రీతి. (కుండలోనిదీపము పైకి వెలుగక, లోపలనే ప్రకాశించునట్టివిధము.)

అంధకరదీపికా న్యాయము : గ్రుడ్డివానిచేతిలోని దివ్య (చెలివానివద్ద గానకళా ప్రదర్శనమునలె) వాని కంతమాత్రమును ప్రయోజనకారి కానివిధము.

అంధక వర్తకీయ న్యాయము : అంధుఁడు స్వోపయోగార్థము చుట్టు చూచుచుఁ బోవుచుండఁగా దైవజమున పొందకల్యముకాని వర్తక (పూరేడుపిట్ట) యనెడు పక్షి విశేషము చేతికిఁజక్కిన రీతి.

అంధ కూప న్యాయము : గ్రుడ్డివాండు వరుసగా పోవువస్తువును చూచికివాడును నూతనబడేగా మిగిలినవారును నూతనబడెనేమితి, (గ్రుడ్డి ముదలగునాబితే సుఖము కష్టములైన పాదునూరుయొక్క విగ్రహము.)

అంధ గజ న్యాయము : పలువురు అంధులు గూడి గజమున నోల్పు నోలపలము
 పోడియు పట్టినొచ్చుచు నొకరుచుచు నొప్పుచును, ఇంకొకరి పోడియొకరిని
 పట్టుచును నొప్పుచును, ఇతరులు పోడియొకరిని పట్టుచు నొప్పుచును, ఇంకొకరి
 నొప్పుచును చూచుచు నొప్పుచును, నిట్లే పలువురు, ఇంకొకరి పట్టుచును
 అను గ్రహించుచు, ఇంకొకరి పట్టుచును పట్టుచును పట్టుచును పట్టుచును

ಅಂಧನಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ, ನ್ಯಾಯವಾಗ : ಗ್ರಂಥಿಗಳು ಮೇಲೆ ಬಿಡು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟು : ೧೫
ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವಿದೆ.

అంధ సోలాంగూల న్యాయము : అంధులకు త్రోవవచ్చు గన్యుష్టానమును పర
దిన సోనోనోడను గ్రహింపునను గొనువదెలంబుడియు పుష్టానమును పోగి పుష్టగా
నగర్థమును నొందును పొందినట్లు. (అప్పుడెదుగు నునుకొనుపు అంధోనమును గల్గి నంధును
అంధోనమును చేరుచుబడియు పుష్టానమును అగి వ్యసరి గునుగు అగ్నియ నొద
లేక పురుషానునకు సంయతియు దూరుడై రుగునట్టి విధము.)

అంధ చుటక న్యాయము : గ్రుడివానిచేత ఇప్రమగ్నముగాబడిన పిచ్చిని
వాడు పట్టుకొనవని లోకము తలచుచుంలే.

అంధ దర్పణ న్యాయము : వస్తుదర్పణ పాటవములేని యంధునకు అద్దముచూపుట వర్ధిల్లమైనట్లు. (స్వయంప్రజ్ఞ లేనివానికి కాస్త్రముతోడి ప్రయోజనము నొక్కమైనట్టి రీతి.)

అంధ దీపికా న్యాయము : చూ. అంధ కరదీపికా న్యాయము.

అంధ వంగు న్యాయము : గ్రుడ్డివాడును కంటివాడును ప్రమాదము చేసెను
సారంభించి, గ్రుడ్డివాని భుజముమీద కంటివాడు కూర్చుండి, మార్గము తెలిపు
చుండ, గ్రుడ్డివాడు నడచినరీతి. (భిన్నభిన్నవిషయములయందు ఆసమర్థులగు నిరు
వులకలిసి కృతకృత్యులయిన విధము.)

అంధ పరంపరా న్యాయము : శ్రుద్ధివాఁ డొకడు తెలివితక్కువవని చేసిన యొక మిగిలిన శ్రుద్ధివాండ్రందఱు వారి ననుసరించి చేయుచుండును.

అంధాంజన న్యాయము : గ్రంథికానికంటే కాటకపట్టుటవలె అనివేగమును నిష్పయోజనము నయిన దాని విధము.

అంధాక్షి మూలన న్యాయము : గ్రహహతు శిష్యులవారాధన ౧౭౭-౧౭౮
 ఒకటి యన రీతి.

అంధానంధ న్యాయము : గ్రుడ్డివాడు యోగినై ఆహంబ్రహ్మాస్మి = నేను బ్రహ్మ నై యున్నాను, అనువాక్యమువలన పుట్టినజ్ఞానమున ఆత్మను జూడగలిగిన విధము.

అంధాశ్రయ పౌళి న్యాయము : గుడ్డును గ్రుడ్డిదైనను గుడ్డిగుడ్డునుగానో ఎక్కువ నానుగ్గియు గలదే యనుట.

అట్లే సుత్ర న్యాయము : కంటిగ్రుడ్డు చిన్నదయ్యు అతిసున్నతమై నూత్న గ్రహులతో కలసిగను ఉండునట్టి తీతి.

అట్లుండి భేషజ న్యాయము : కంటికిరాయదగినమందు ముడ్డనుప్రాసన విధము.

అగతిగతి న్యాయము : గతిలేనివాడు ఏదోయొక అధమగతిని మారుకొన్నట్లు. (నాములేని బిచ్చుగాడు నీరుకట్టు పట్టుకొని తంటాలుపడినట్లు.)

అగ్నిగత శలభ న్యాయము : ముందు వెనుకలు, లాభనష్టములు, కష్టసుఖములు నాలోచింపక ఫలమనుభ్రాంతిచే అగ్నిలో మిడత పడిన విధము.

అగ్ని వస్త్రి న్యాయము : నిప్పును చెదలు పట్టుటవలె అసంభవమనుట.

అగ్ని శిఖా న్యాయము : నిప్పుయొక్క బాల్లల తెప్పడును తిన్నగా నూదికే పోవునుగాని ముగియుతర దిశలనుఁ జూపని విధము.

అగ్ని వహ్ని న్యాయము : నిప్పును నిప్పు తగులబెట్టుట సంభవము కాదనుట. సమాన బలము గలవారిలో నొకరి నొకరు నిరించుట కష్టము.

అగ్నిహోత్ర న్యాయము : బ్రాహ్మణుడు తాను గృహస్థాశ్రమమున ప్రవేశించి నది మొదలు జీవించి యున్నంతకాలము ఒక దినమైనను విడువక అగ్ని హోత్ర మును ప్రాత స్నానం సమయములయందు చేయవలెననుట.

అగ్వాన్యాయన న్యాయము : నిప్పు తీసికొని రమ్మన్నపుడు ఒక వస్తువుమీఁద దాని నుంచి తీసికొని రమ్మని వేలుగా జెప్పనక్కఱ లేదనుట.

అచల చల న్యాయము : పొగబండ్లు మొదలగువానిపైఁ బ్రయాణము చేయు నపుడు కదలకుండునట్టి వృక్షాదులు నడచుచున్నట్లును నడచుచున్న భూమిశకటాదులు నిలచియున్నట్లును గనబడెడు విధము.

అజగర న్యాయము : కొండచిరున స్థూలకాయము కలదగుటచే కదలక మెదలక నిద్రపోవుచున్నట్లే యుండి హఠాత్తుగ జంతువులను బట్టుకొని మ్రింగునట్టి విధము చూ. తీరథ బక న్యాయము.

అజహత్యాన్యాయత్రి న్యాయము : ఒక పద మార్చునది నతడు దాని అర్థ మేగాక దానికి సంబంధించిన మఱియొక్క అర్థము వంటిదంటి యుండుట.

ఉ. గొడుగులు తాల్చిన మనుజులు పోవుచున్నారనగా అందు గొడుగులు ధరించని వారు లేని బోధ అగును.

అజాండ పరీక్షా న్యాయము : మేకకు వృషణములు ఎన్ని? ఎట్టివి? అను వ్యంగ్య పరీక్షయొక్క విధము చూ. కాకదంతపరీక్షా న్యాయము.

అజా కృపాణీయ న్యాయము : మేక, దురదహిగొట్టు కొనుటకు స్తంభమును సమీపించుటయు, ప్రవేశమున పైనున్న కత్తి మీద నడుచుటయొకటికొలయున జరిగిన రీతి. చూ. కాకతాళియ న్యాయము, భిక్షాట తాళిపుల న్యాయము.

అజాగళ స్తన న్యాయము : మేకమడయందలి పొంగుండని చెన్నులనలల ప్రసార జన మున్నమైన దాని విధము.

అజాత పుత్ర నామోత్కిర్తన న్యాయము : పట్టాహార విధము చేసి పట్టా వట్లు ఎచ్చునది రాజ్యపుదానిని గూర్చిన ఆజ్ఞాపన వ్యంగ్య మనుట.

అజా యుగ్ధ న్యాయము : మేకల పోట్లాట మొదలు మిక్కిలి ఆడంబరముగా నుండి చివరకు క్రమాశూన్య మగు ననుట. చూ. ప్రభౌతి మేఘన్యాయము.

అణు కలాచల న్యాయము : పరిమాణపునకును, పద్ధతమునకును, దూరగతములయందు చాల సామ్యతగలుగుచున్న రీతి. (అణువులన్నియులేక యొక పెద్ద పర్వతమైన రీతి. ఇట్లే ప్రపంచమంతయు, పరిమాణ సమాచారముతో నుండి యున్నదని తార్కిక మతము.)

అతిదేశ న్యాయము : ఏదేశమున తానుండునో ఆ దేశాచారములను జాగ్రత్తిగా అవలంబించి నడవవలెనగాని దానికి తాను దాసునివలె మిలిగొనుట తగవనుట.

అతిపరిచయ న్యాయము : మిక్కిలి పరిచయముచే (భిల్లస్త్రీలగు చందన లిగుపు లందువలె) ఎంతగొప్పవానియందును తిరస్కారభావము కలుగురీతి.

అతీతమహిమీ స్నేహ న్యాయము : గృహస్థుగా నున్నప్పుడు పెంచిన ప్రేమ చేత సన్న్యాసాశ్రమము తీసికొన్నను గడపై మమకారము వీడబాలనందున ఆశ్రమ స్వీకారము దండుగయైన దనుట.

అధికరణ సిద్ధాంత న్యాయము : ఒక సిద్ధాంతమును తెలియజేయు మతియొక సిద్ధాంతము.

అదగ్ధ దహన న్యాయము : నిష్కృతాని కవులును మాత్రమే కాల్పును గాని కాల్స దానిని గాల్పులేదనుట. (బాగున్న వానికే బాధం భరి - చెడ్డవానికి భరి యే ?)

అవినష్టా న్యాయము : ఉపపాద్యోగపాదక విషయములకు పొందిక లేకపోవుట. (అవ్యవస్థితమైన పరంపరాపాధిత సవిద్యము కలుగట యని మతితోందము.)

అధికార న్యాయము : ఏమే కార్యము లాచరించుటకు ఎవ్వగు లగి యున్నాఁగో వారే అధికారు లనుట. (రతుగు అయినవీమ్ముటనే పెండ్లికి అధికారి యునుట.)

అధ్యాగోపాపహద న్యాయము : వస్తు స్వరూపజ్ఞానము లేనపుడు రిజావునగు సంప్రభాంతితే భయకంపాదులు పొంది, వీమ్ముట స్వరూప యథా రిజానము కలిగి భ్రాంతి నివర్తించునట్టి విధము. చూ. ప్రాదనక్ర న్యాయము.

అనిషిద్ధానుమతి న్యాయము : నిషేధింపబడనిది అంగీకరింపబడినదే యగు ననుట. చూసము అగ్రాంగీకారమే కదా !

అనేకాంతవాద న్యాయము : దెవఁడు ఉన్నదనికొని, లేదనికొని నిర్ధారణగా చేప్పని మతముయొక్క విధము.

అనేకాశ్రయ న్యాయము : పెక్కింటిని (పెక్కురను) ఆశ్రయించునట్టి విధము. (దీనివలన విదియు రక్షకము కాదనుట. ఇంతకన్న సమర్థమయిన ఒకే ఆశ్రయము పేలనుట.)

అన్యకారుకా న్యాయము : మలములోఁబుట్టిన నులి వురుగు మలమునే తిని గోవిందునట్టి విధము.

అన్యోన్యోశ్రయ న్యాయము : ఒకదాని కొకటి యాధారమగుట. గ్రుడ్డివానికి కంటివాడు, కంటివానికి గ్రుడ్డివాడు సాయమై ప్రయాణము చేసినట్టివిధము. (ఆంధ్రపంగు న్యాయము.)

అపన్యాయము : న్యాయము లేనిది.

అపరాహ్లాచ్ఛాయా న్యాయము : మధ్యాహ్నము దాటినది మొదలు సూర్యా తపముగో మనుష్యునినడ క్రమక్రమముగా వృద్ధియైన విధము.

అపసారితాగ్ని భూతల న్యాయము : నేలపై నుంచిన అగ్నిని తీసివైచినను కొంత సమీపరకు వేడి నిలిచియుండునట్టి విధము.

అపృచ్ఛోత్తర న్యాయము : అడుగకయే జవాబు చెప్పట అనితేకమును, నిరాదరణకారణమును అగునని చెప్పెడు న్యాయము.

అప్రసక్త నిషేధ న్యాయము : పెనుకటి వాక్యమువలన ఏదేని ఒక విషయము సంబంధములేని స్థలమునందు ప్రసక్తివచ్చినప్పుడు దానిని నిషేధింపవలెనుగాని అప్రసక్తమును నిషేధింపరాదనుట. (ప్రతీకృతమునఁ బుష్పములు వికసించును. కలువలు వికసించవు. ఇది ప్రసక్త నిషేధము. తొలి చీకటి తలగా నుండదు అనునది అప్రసక్త నిషేధము.)

అభ్యాస న్యాయము : సముద్రము స్థిరమైనప్పుడు అందులో నానన స్థిరము కాదనుట.

అభ్యాస విరక్తి న్యాయము : ఒక వస్తువు ఎంత ప్రయత్నించినా అభ్యాసము గానప్పుడు అప్రసిద్ధవస్తువును దానితో మనశ్చేతి ప్రయోగము మనస్సును దువిధము. (అందని ప్రయోగములు పులులని నక్క భావించిన రీతి.)

అభిచాప్య న్యాయము : ముట్టుయొక్క పడవలో స్థగియుకొని దండలు.

అభిభువ్య న్యాయము : చూ. అభిభువ్యము. - సంస్కృత జాతీయులు.

అభి మాయాన న్యాయము : పుష్పదర్శన మూత్రమున నీ నీమోక్షి సంగోషము కలుగునట్టి రీతి. అట్లే మహాత్ముల దర్శనమునకు స్వప్నము సత్యము అశ్రియ మగుచున్న విధము.

అభివ్య న్యాయము : తనకు విధింబడిన ధర్మమునుండి చలించకుండుట.

అయస్కాంత సూచీ న్యాయము : నూడంటాటము నూదిని చూపున అకర్షించు విధము.

అరణ్య (రుదిత) రోదన న్యాయము : అడవిలో శేష్యులన్నచాని నాడరించి యోచార్యువా యండ రనుట.

అరుంధతీ ప్రదర్శనన్యాయము : అరుంధతీనక్షత్రమును జూపడలంచుచారు ముందుగా సమీపముడలి పెద్దనక్షత్రమును చూపి, పిమ్మట అరుంధతీని చూపునట్టి విధము.

అరుణైక హోయనీ న్యాయము : ఒకయేడాది వయసుగలిగి ఎల్లవిరంగుల అపు యెల్లను బెట్టి సోమమును గొనవలె నను పుర్యమిమాంసా న్యాయము.

అర్థత్యాగ సుఖ న్యాయము : ధనము ఖర్చుచేసిన సుఖముగల్గునని చెప్పనట్టిరీతి.

అర్థశాశీక న్యాయము : శబ్దార్థము లోకమందలి వాడుకనుబట్టియే తెలియవలె ననుట.

అర్థజరలే న్యాయము : శరీరమున సుఖభాగము ముడుపలితనమును, తక్కినభాగము పడుచుదనమునుగల స్త్రీ యుండ వను రీతి. శ్రేణియే కురుక్షేత్రము, నల్లని పెండుకలు గల స్త్రీ అర్థజరతి.

అర్థవైశస న్యాయము : శోభ సంతరిని, మాంసమును, గోదూపాదు కంఠమును మాత్రము ఖండించి యాదరభాగమును మిగిల్చిన విధము. (ఎలకలబాధ నివర్తించు పక్షి ఇంటికి చిచ్చు పెట్టినచాని యనివేకమునంటిది.)

అలంకృత శివశ్చేద న్యాయము : ఒడలంతయు నలంకరించి తల తెగవేయుట
(అట్టివానికి అలంకారములతోఁ బ్రయోజనము లేదని చెప్పటం.)

అలాత పిశాచ న్యాయము : కొఱవిదయ్యమని ఎల్లరును చెప్పటయే కాని
చూచినవాడు లేరను నీతి.

అలాబూ పాపాణ న్యాయము : తాతిలోఁ బుట్టిన అనపకాయ తాతి నెఱేయను
బట్టి చెఱిగిన విధము.

అలాబూ శలాశ న్యాయము : చూ. పై.

అవినాభావ సరిబంధ న్యాయము : కుండకు, మట్టికివలె (పటమునకు తంతువు
లకు వలె) ఒకదానికొకటి వేఱుచేయరాని సంబంధము గలదాని విధము. (సమనాదు
సంబంధము వంటిది.)

అవీరవిక న్యాయము : అవి, అవిక అను రెండుపదములకు గొట్టె అను నర్థమే
చెప్పబడుచున్నను, రెండు నొకేసారి గ్రహించుటచే మొత్తముపై గొట్టెయొక్క
మాంసము అను నర్థము స్ఫురించుచున్నదనుట. చూశవృక్షము = మామిడిచెట్టు,
చూతము = మామిడిచెట్టు. (చూతశబ్దమునకే మామిడిచెట్టు అర్థమగుచుండగా తిరిగి
వృక్షశబ్దము ప్రయోగించుటవలన చూతశబ్దమునకు మామిడి అని అర్థము చెప్పవగు
ననుట.)

అవ్యాపారవ్యాపార న్యాయము : కూసేగాడిద వచ్చి మేసేగాడిదను జెఱచె
నన్న నీతి.

అశోకవనికా న్యాయము : అశోక వనమునందలి వృక్షముములన్నియు ఒకే
పోలిక గలిగి, సమప్రాధాన్యములగుటచే రావణాసురుడు సీతను ఏదో ఒక అశోక
వృక్షము క్రింద గూర్చుండఁ జెట్టినట్లు. (ఒకకార్యమును చేయుటకు సమానమైన
విలువగల అనేకావకాశములు లభించుచుండఁగా నేదీని నవలంబించుటకు మనస్సు
నిర్ణయింపలేనపుడు ఏదో యొక మార్గము ననుసరించునట్టి న్యాయము.)

అశ్మలోష్ఠ న్యాయము : మంటిగడ్డ చూచితోఁ బోల్చిచూచినపుడు గట్టిదైనను
తాతితో పోల్చినపుడు మెత్తనిదిగా కానవచ్చునట్లు ఒక వ్యక్తి అల్పులతోఁ
బోల్చబడినపుడు ఘనుఁడుగాఁ గానఁబడియు, అతనికిరాలె నెక్కువ హఠితోఁ
బోల్చబడినపుడు అల్పుఁడుగాఁ గనఁబడిడు నీతి.

అశ్వతరీగర్భ న్యాయము : అడు గుఱ్ఱమునందు గాడిదవలనఁగల్గిన సంతానము
తల్లిచావుకుఁ గారణము అయిన విధము.

అశ్వత్థపరీ న్యాయము : గాని యుండినను లేకున్నను వృక్షమును చేతనే
ఎల్లప్పుడును కడలంచుండెడు రాలియాకు విధము.

అశ్వభృత్య న్యాయము : గుఱ్ఱము ఎవరిదని ప్రశ్నింపఁగా పిండవస్థి సేవకుఁడో వారిదనిన రీతి. (ఇతఁడవస్థి భృత్యుఁడనఁగా గుఱ్ఱముకలవారి భృత్యుఁడని పెడసరముగా జవాబిచ్చునట్టి రీతి.)

అసింధారా మధులేహన న్యాయము : లేన పూసిన కత్తి యంచును నాకుట వలన ఏక కాలముననే కలిగిన సుఖ దుఃఖానుభవముయొక్క రీతి చూ. పయోముఖ వివతుంభ న్యాయము.

అస్త్రాస్త్రుతమన న్యాయము : అస్త్రప్రభావమును 'వేల' అస్త్రముచేతనే కలిమింప జేయఁదగినట్లు దుట్టునియడదౌవ్యమునే 'వల్లడింపఁదగు ననుట.

అన్నేహ దీప న్యాయము : చుమురు లేనిచో దీపము ఆరిపోవునట్లు, కారణ సానుగ్రి ధీణించినచో కార్యము సతమ నశించు ననుట.

అహినకుల న్యాయము : పామునకును, ముంగినకును గల స్వాభావిక నైరానుబంధముయొక్క రీతి. చూ. క్వాన మౌగ్గల న్యాయము.

అహికుండల న్యాయము : సర్పమునకు రుండలాకారముగా చుట్టలు చుట్టుకొనుట సహజగుణము అయినట్లు. (చూ. క్వానపుచ్చ న్యాయము.)

అహనిర్లయినీ న్యాయము : పాము తనకరీరమునుండి కుటునును విడుచునపుడు కుటునును తనకరీరమేయనియు, తానేయనియు భ్రమకడి కుటునును విడిచినపిదప తాను నేటు, అది నేటు అని గ్రహించినవిధము.

అహిభుక్తైవ ర్తన న్యాయము : నల్లముగ్గు తినువాఁ యొక నావ నెక్కి తన భేదమును వ్యక్తపఱచుటకు గుర్తగా కాలిక ద్రాదుగట్టుకొని కునిపాట్లుండఁగా జాలరివాఁడొకఁడు పరిహాసమునకై దానిని విప్పి తనకాలిక గట్టుకొనెను. మార్కుడు నాన దిగుచు 'తాడు కైవర్తనపదమున నుండుట చూచి "కైవర్తకా! నీవే నేను, నేనే నీవు" అని అభేదవాదము చేసినరీతి. (ఇది స్వపరభేద జ్ఞానకూర్మ్యుఁడగు అనిచేకి లక్షణము)

అకాశభేదన న్యాయము : అకాశమును భేదించుటకు చేతు ప్రయత్నము. (అనిచేతను అనుట.)

అకాశ ముష్టిహానన న్యాయము : అకాశమును విడిచిచే గ్రుడ్డుటకు చేతు యజ్ఞానకృతమైన వ్యర్థప్రయత్నముయొక్క విధము. (కుంతువును గ్రహింపక కురిపెనొకఁడుచే పటనిర్మాణము కొనించుటయందు దీని ప్రవృత్తి.)

అఖ్యన్నపిట న్యాయము : ఎఱ్ఱ అన్నపుగిన్నెను బ్రాయ్నిరూఁడనొంది కిందికి పడఁచి యుండుటయందు ప్రవృత్తి. (అఖ్యన్నాచి కౌశి దిగి వారిని యథాపాతమున నుంచు కేర్పుగలది గ్రహము.)

ఆదర్శగజ న్యాయము : గొప్పయైనచు చిన్నఅర్థములో కన్పించు విధము.
చూ. భుటబిరు న్యాయము.

ఆదిర్శ న్యాయము : అర్థమునకు నిర్దిష్టముగా నుండు రీతి.

ఆదర్శమరీగ న్యాయము : అర్థమునకు మట్టి పట్టుకొనినను సులభముగా (కావ
నగుననుట) వదలు ననుట.

అగత్యగతి న్యాయము : సూక్ష్మము స్యాకాల సర్వావస్థలయందును గమనము
కలవాడెట్లు. మామహారికి ఒకచోట నే స్థిరముగా నున్నటు తోచదు గీతి.

అభాగ న్యాయము : సంభాషణావసరమున “నామతి చెప్పినట్లున్నది” అనుట
గాని ఆ నామతి పట్టిదో తాను చెప్పలేనట్టి విధము.

అమోదమట్టద న్యాయము : పరిమళమునుబట్టి తుమ్మెద. పువ్వు ఉన్నచోటును
గ్రహించునట్టి విధము.

అమ్రవా న్యాయము : అనేక తృణజాతులగుల తోటలో ఎక్కువ సహమిడి
చెట్లు ఉన్నందుల గానిని మామిడితోట యని పిల్చిడిరీతి.

అమరేక పితృతర్పణ న్యాయము : మామిడిచెట్టును తడుపుటయు, పితృ
తర్పణయు చేయుట యు హరివేదిచే ఏక కాలముననే జరిగినట్టి విధము.

అనోపాగ్రాహణియ న్యాయము : ఒకేస్థితియందు స్థిరముగా ఉండక “మాచ్యు
తగ్గులను అదస్తలను బొంగునది” విధము.

అశామోదక న్యాయము : ఇదియుండు నీకుయును వంతుగాని తినగలనని
అకించుచు సద్యఃకాలమున తినుచున్నవనివల సుఖానుభవము పొందు వని రీతి.
కార్యాంతరమునకు గాని మిఠాయిపెట్టి తాత్కాలికముగా సంతృప్తచేసే వంటిన
విధము.

ఇంద్రజాల న్యాయము : గారడవల్ల ఒక వస్తువు వేరొక వస్తువుగా గన్పడునట్లు
మిథ్యాజగత్తు నిజమైనదిగా గన్పడునట్టి విధము.

ఇందుత్వేడ న్యాయము : చంద్రుడు, విషము పాలముద్రమున బుట్టినను
పాలిక లేదుగనుకనే శివుడు విషమును కంఠమునను, చంద్రుని శిరమునను తాల్చిన
రీతి.

ఇహరస న్యాయము : గానుగలో నుంచి గట్టిగా నొక్కినచోగాని చెఱుగుడనుండి
రసము వెడలనట్లు. (తిలమాకుక న్యాయము వంటిది) చెఱుగురసము తియ్యగా
వెనువారముననున్నను అంతటి తెలు తియ్యనిచో ఉపద్రావముగా కంట
ఎంతటి మంచికార్యములకైనను అట్టియేముఖపాధ కలుగుచుండును. ఇహరస
ననితో కారణాదినము కాదనెట్లు.

ఇక్షువికార న్యాయము : చెలకురసము రాసు రాసు తెల్లము, చక్కెర, కండ చక్కెర ముదలగు విశుద్ధరూపములుగా తయారైనట్లు ఈ మాయాజున్నోని తమస్సు క్రమక్రమముగా నొలచి విశుద్ధపరబ్రహ్మస్వరూపము సాక్షాత్కరించు విధము.

ఇషుకార న్యాయము : బాణములు తయారుచేయునాఁడు తన పనియందు మాత్రమే నీక్షిగలవాడై ఇతరవిషయములను గుర్తించునందు ననబడు.

ఇక్షుదండ న్యాయము : చెలకు కల్లముకల్ల మొదికలుపులకిన్న క్రిందివి ఎక్కువ రుచిగలవగునట్లు సజ్జనమైత్రి రాసురాసు దృఢతరముగనుచు వచ్చును.

ఇషువేగక్షయ న్యాయము : మిగుల వేగముతోఁ జోవుచున్న బాణము క్రమ క్రమముగా అవ్యర్థస్థానమును చేరునప్పటికి వేగము తగ్గుచు న్నది. (మిక్కిలముగు ప్రారబ్ధ కర్మము క్రిమిభోగానుభవమువలననే నశించు ననబడు.)

ఉత్తాతదంతిరగ న్యాయము : పెరికి పేములబడిన కోటలుగల సన్నమువల పైకి మిగుల భయంకరముగా గన్నట్లుచు నిరహాయకరము యుండునట్టి విధము.

ఉదకేవిశీర్ణ న్యాయము : నీటియందు ఎండబెట్టినదాని విధము. (ఇది నిష్ఫల మును, అవివేకమునగు ప్రయత్నము.)

ఉభయతస్పాశరజ్ఞ న్యాయము : త్రాటియుక్క రెండు కొనలలో టుకొన యైనను బంధమునకు సమర్థమైనట్లు ఏ గెండు గుప్తపక్షియును నాశ్రయించినను బాధాకారణమే యగు ననబడు. రెండు వైపులను కట్టబడిన త్రాడు ఇటునటు కదల నివ్వదని భావము.

ఉలూఖల మర్దల న్యాయము : తోలు వెడలి మట్టలతో తనను అందఱును గొట్టి బాధించుచుండురని మొఱపెట్టుకొఁగా మట్టల తనను గెండువైపులను బాధించు చుండురని బదులుచెప్పిన విధము.

ఉలూఖలశేష న్యాయము : మొగమొటమిగుల యుండు అక్షపాతిన చరిమిడి తనక తోటిలో మిగిలినది నాకి పరాభవము తెచ్చుకొన్నవిధము.

ఉష్ప్రకంటక న్యాయము : ఒంటె ముక్కుగ్రుచ్చుకొనుటవలని బాధ పొందుచు జమ్మిప్రత్రములను భక్షించుటవలని ముఖలేమను అభిలషించునట్లు. (జనుడు అభివృద్ధి నవయ ముఖ జనిత క్షోదకము ననుభవించు విధము.) ఒంటె జమ్మిప్రత్రములను ముక్కు గ్రుచ్చుకొనకుండు లాగున నేర్పుతో లెగడు విధము.

ఉష్ప్రలిగుడ న్యాయము : తొట్టిపిట యే కట్టును మోయుచున్నతోలకట్టుతోడనే దానిని గొట్టునట్టి విధము.

ఉష్ణోగ్రాలు న్యాయము : ఒంటెయొక్క ఖూనిగోగము గోకళ్ళతో గ్రమ్మిన గాని తగ్గిపోని విధము.

ఉష్ణోనాభి న్యాయము : పాలెపురుగు తలలోనుండి దీర్ఘములగు చారములను తీసి గూడుగా అల్లి తిరిగి మింగియు నిర్దిష్టకాలముగా ఉండునట్లు (జగన్నాటక మాతృధారి యగు శత్రుత్వముండు తననాంపి సమస్త చేరినాచేతనాత్మకమైన ప్రసవమును బయటఁజెట్టి తిరిగి దానిని తనలో విక్రమించేసికొనుచున్నాడని భావము.)

ఉష్మరబీజ న్యాయము : చవుటి నేల నుండు విత్తనములు చిల్లుట. (అనివేతమును నిచ్చుచోజనము నగు ననుట.)

ఉష్మరవృష్టి న్యాయము : చవుటి నేలయందు కురిసిన వర్షము (బూడిదలలో పోసిన పన్నీరువలె) ప్రయోజన కౌన్య మనుట.

ఉష్మాహాహ న్యాయము : ఉష్మా యనిన ఒకదానియం దణగియుండి పైకి తెలియఁబడనిదానిని భావించుట. లేనిదానిని ఉన్నదేమో యని అహాహపడుట.

ఏకదేశ వికృతి న్యాయము : ఒక భాగమునందు ఏకారము కలిగియు (తోడ తెగిన నక్క రూపువలె) పూర్వరూపమును మూలించ దను రీతి.

ఏకనాశఫలబాహుళ్య న్యాయము : ఒకే కాడను అనేకఫలములు ఆధారముగా చేసికొని ప్రేలాడు రీతి.

ఏకపుత్ర న్యాయము : సుదృఢుల నివ్వఁజాలని యనేక పుత్రులకంటె సర్వసుగుణ సంపన్నుడగు కుమారుండు ఒక్కఁడే చాలు ననుట.

ఏకవృంతగతి ఫలద్వయ న్యాయము : ఒకే తొడిమ నాశ్రయించి రెండు ఫలములు (ఒకేపదము నాశ్రయించి రెండర్థము లుండునట్లు) ఉండవచ్చు.

ఏకసూర్య న్యాయము : ఒకేసూర్యుండు అందఱకు అన్నిరూపములుగాఁ గన్పడు విధము. (ఇట్లే భగవంతుండు సమస్తప్రాణులయందును వివిధ రూపములతో భాసిల్లుచున్నాడని స్ఫురింపఁగలను.)

ఏరండబీజ న్యాయము : అమదవుగింజను నీటితో తడిపిన పై కెగురునట్టివిధము.

ఓతప్రోత న్యాయము : పడుగు చేతనే కలిసి సంఘబలముచే బట్టి అయిన రీతి.

కంటక న్యాయము : ముల్లును తీసికొనుటకు ముల్లే తగినదనుట.

కంతచామీకర న్యాయము : ధరింపఁబడిన కంఠాభరణమునకై నెదకుసున్న వానికి ఇతరుండు చూపినట్లు. (ఆత్మపరిశీలనపరచుకై దానిని గానలేనివానికి సమర్థుడగు గురువు శరీరస్థమయని బోధించు విధము.)

కందుక న్యాయము : బంటిని పేలక్షి నొట్టినను అదిగి పై కనునట్లు మజనుఁ జెప్పి
కట్టముల పాటైనను వెంటనే అంగుడి ను గట్టిక వచ్చు ననుట.

కంటల నిర్బంధన న్యాయము : నొంగిని కాన్పించి నొట్టును ఉలికిపాచో నాని
మాలిన్యము పోవుటయేగాక కాన్పమునకే ను పోయిన విధము.

కంటభోజన న్యాయము : నొంగిలో భుజించుచు వెండ్రుకలు పలుకుటంటి
అనినేక ప్రకర్తుముయొక్క విధము.

కడ్జలజల న్యాయము : కాటానిలో నీరుపోసి మోలినను కాటాని కలుగక
పోవుటచే నీరు కల్లబడని విధము.

కటక గవోదాహరణ న్యాయము : ఆవరణలోని గోవునకు వెలుపలినుండి
రహస్యము గలుగుటయు, లోపనగుటయు ఆవరణకు కాపుడల లేకపోవుటయు సుభ
విందునట్టి విధము. అనగా అన్నింటి నొంగును అపాదుము, అపాదుము మిత్ర
మమై యుండు ననుట.

కణజమగామక న్యాయము : గాడిత్రంద పనికికొమ్మ గానిలోని పగులనే తిని
జీవించుచుండు రీతి.

కత్తకరేణు న్యాయము : ఇంకుపకాము అరుగఁజేసి నీటిలోఁగలిపినచో ఆ గంధము
నీటిలోని మరదను పోయిచేసి తాను అగుపడకుండఁ జూపునట్టిరీతి. (జ్ఞానము అజ్ఞాన
మును కలిపఁజేయుచు దానిని నశించునట్టి విధము.)

కదంబకోరక న్యాయము : కడిమిచెట్టుయొక్క ముగ్గులు సర్వాననువములను
నొకేసారి వికసించునట్టి విధము.

కదంబముకుళ న్యాయము : కడిమిచెట్టుయొక్క పువ్వుములు ఒకదానిలోనుండి
ఒకటి వరుసగా దండవల నుండురీతి. (మేఘగర్జనము కాగానే కడిమిమొగ్గ
లన్నియు ఒకేసారిగ భూమినుండి మొలచునట్టి విధము.)

కదలీకంటక న్యాయము : మల్లు వచ్చి అరటియాకుపై బడినను, అరటియాకు
వచ్చి మల్లుపై బడినను రెండువిధములచేతను అరటియాకునకే మోసము వచ్చునట్టి
విధము.

కదలీకాకవంధ్యా న్యాయము : కదలీవంధ్య యనియు, కాకవంధ్య యనియు
రెండువిధములు. అరటిచెట్టువలె ఒకసారి మాత్రమే సంభావము కని పిమ్మట
గర్భము లేనిదాని కదలీవంధ్యయని చెప్పదురు. కాకి యెన్నిసార్లు గ్రుడ్లుపెట్టి
నను కొలెలచే ద్రోయఁబడి నకంఠుచుండునట్లు పట్టును వెంటనే చచ్చుచుండు
శిశువులగల శ్రీ కాకవంధ్య యనఁబడును.

కదాచీఫల న్యాయము : అరటిగల వేయంగానే చెట్టు నిల్చిననుగుటచే వర్షమైన విధము. (అరచేతియందలి అరటిపండ్లు ఎట్లు సులభముగా భరించదగియుండునో అట్లే సులభముగా అనుభవింపదగినగానియందు ఈ న్యాయమునకు ప్రవృత్తి.)

కదాచీవంధ్యా న్యాయము : జీవితకాలములో ఒక్కచూడే ఫలించి పప్పుట గొడ్డు పోయిన అరటిచెట్టుయొక్క విధము.

కనకగుండల న్యాయము : బంగారమునకు, కుండలమునకు ఆకాశభేదమీకాని వస్తువు భేదములేనట్లే బ్రహ్మము కొంఠముగాగల జగత్తు బ్రహ్మమునకుంటే భిన్నము కాదనుట.

కపింజల న్యాయము : “వనంతాయ కపింజలా నాలభేత్” (వాజసనేయ సంహిత) ఎన్నికాజునీట్లలనాలభగము చేయవలయునని సంతతును కలుగునపుడు ఇన్నియను సంఖ్యా నియమము చెప్పనందున బహువచనప్రయోగమున ముందు మూడు సంఖ్య స్ఫురించుచుగాన మూడు కపింజలములు అని నిర్ణయింపబడినది.

కపోణిగుడ న్యాయము : మోచేతియందు చెల్లుపునకము శేషింపకున్నను దాని యందలి ఆనచే పలుమార్లు మోచేతి నాకింట్లు జనుండు అభీష్టవస్తువాంఛచే పనేక పర్యాయములు గావించెడు వ్యాపారభేదము.

కమతీగుగ్ధపాన న్యాయము : ఆడుతాచేను పాలుద్రావుట వలె సనుభవమైన దానియందు ప్రవృత్తి. చూ. శశవిషాదన్యాయము.

కరకంకణ న్యాయము : కరకంకణమునుచోట కంకణరబ్బము హస్తాంతరమున చెల్లుచున్నను కరకరబ్బము భిన్నముగా ప్రయోగించినకారణమున ఆ కంకణము కరకంకణమైనదిగా గ్రహింపబడుచున్నది. (మాతృప్రభువువంటిది)

కరకావృష్టి న్యాయము : తాతినేలపై వర్షముకురియుట వలె ప్రయోజనకూన్యమైన దానియందు ప్రవృత్తి.

కరటదంతగ వేషణ న్యాయము : చూ. కాకదంత పరీక్షన్యాయము.

కరతలామలక న్యాయము : అరచేతిలోని యునిరికవలె సులభగ్రాహ్యమైన దాని విధము.

కరదీపికా న్యాయము : తనచేతిలోనిదీపము తనకుగాక ఇతరులకు మాత్రమే యుపయోగించు విధము.

కరబదర న్యాయము : అరచేతిలోని రేగుడుడువలె తేలికగా ననుభవింపదగిన దాని రీతి. (కరతలామలకన్యాయము వంటిది)

కరభద్రోహన న్యాయము : సర్వలక్షణసంపన్నయగు గోవు ఉండగా గాడిద పాలు పిలికిన విధము.

కరవిన్యస్తబిల్వ న్యాయము : చేతియందుండునుండిన మోరడుపండువగ నులభముగా తినుట కనుకూలమైన దాని విధము. (కరతిలామలక న్యాయము.)

కరీఘంటా న్యాయము : మిక్కిలి శరీరబలముగల ఏనుగువలని అసాయమునకు తొలగించు కొనుటకై దాని మెడకు గంట కట్టుట బుద్ధిబలమునకు నిద్రానమనుట.

కరికపిత్థ న్యాయము : ఏనుగు మ్రొంగిన వెలగపండు పండువగ నుండియు లోని గుంజంతయు హరిపండువైదు విధము.

కరికలభ న్యాయము : కరికలభము - ఏనుగు గున్న, కలభము - ఏనుగు గున్నచూ. కరిబృంహిత న్యాయము.

కరిణీప్రసవ న్యాయము : పండికి పగిల్లెలు పుట్టుటకంటె ఏనుగునకు ఒకపిల్ల పుట్టినను మరచిన యను రీతి.

కరిబృంహిత న్యాయము : విద్యుచ్ఛవాసక పదమైన బృంహిత శబ్దముచేతనే గజ సుంకాగము అర్థమగుదుండగా విద్యుచ్ఛ వాసకమగు కరి శబ్దము గ్రహించబడుటచే విశేషమాత్ర పరిత్యజనందే యీ న్యాయమునకు ప్రకృతి. (కరికలభ న్యాయము నంటిది.)

కర్కటీగర్భ న్యాయము : ఎండ్రడకాయ పిల్లలు పుట్టిన వెంటనే చనిపోవును. చూ. కదళిఫల న్యాయము.

కర్ణకాంతేయ న్యాయము : కర్ణుడు తాను రాధేయుడని తలచుచుండి శ్రీకృష్ణునివలన విన్నపివ పుంతీపుత్రుడైనట్లు తెలిసికొనిన విధము.

కర్మభూయస్త్వత్ఫల భూయస్త్వన్యాయము : శ్రమకొలది ఫలితమనుట.

కారస్యభోజి న్యాయము : కిష్కినకు కంచుపాత్రయందు భోజనము చేయవలెనను నీచుమును, ఉపాధ్యాయునకు నియమరాహిత్యమును కల్గినప్పుడు వారిరువురకును ఒకేపాత్రయందు భోజనము సంభవించినపుడు అనుభ్యుడయ్యి కిష్కిని ధర్మ ప్రకారమే నియమించవలెను. ఇందు ధర్మలోపము లేదు.

కాకదంతగవేష న్యాయము : చూ. కాకదంతపరీక్ష న్యాయము.

కాకతాళీయ న్యాయము : కాక తాటిపట్టుపై వ్రాలుటయు తాటిపండు పడుటయు నొకేకాలమున జరుగునట్టి రీతి. (ఇందు కాక వ్రాలుటచే తాటిపండు పడుటగాని, చప్పట్లు చఱచుటచే కాక ఎగురుటగాని జరిగియుండలేదని గ్రహించవలెను.) చూ. ఖల్వాట బిల్వీయ న్యాయము.

కాక దధిభూతుక న్యాయము : కాకులవలన పెరుగు పెడగొట్టబడకుండునట్లు చూచుచుండుమని చెప్పినపుడు తదితరములగు జంతువులవలన పెరుగును పెట్టబడకుండ చూడుమని చెప్పనక్కఱలేకయే బోధయైన విధము.

కాకదంత పరితౌన్యాయము : కాకికి దంతములు ఎన్ని? ఎన్ని? అని అనివేక ప్రశ్నలతోఁగూడిన వ్యర్థపరితౌన్యాయము విధము. చూ. ఆజాండ పరితౌన్యాయము.

కాకత్రోటి బింబన్యాయము : కాకిముక్కునకు పొండపండు గట్టిన రీతి. (అసమాన రూపవస్తు సమ్మేళనము భూభుగా దనుట.)

కాకిపిక న్యాయము : కోవెల పిక్కిలు వచ్చునట్లు కాకులలో పెరిగి తుదకు వేఱయిపోయిన విధము. ఉపకారముగాని, అపకారముగాని చేయఁజాలని కాక పికములలో లోకిము పరుషవాక్కుగల కాకియందు నూషణ భావమును, మధుర వాక్కుగల కోవెలయందు ఆదరభావమును జూపు ననుట.

కాకిరుతిభీరు న్యాయము : పగలు కాకిమీఠి విని భీతిల్లి భర్తను గోఁగించుకొను తాంతి రాత్రిభాగమున విటునకై మొసళ్ళకు ఆహారము వేయుచు నగ్నిదానదని దాఁటి వెళ్ళిన రీతి.

కాకాయీ (గోళక) న్యాయము : కాకి చూపు (గ్రండ్డు) వల రెండు ప్రక్కలలో అవసానునుబట్టి ఏ వైపునకైన నొరగు రీతి.

కాకాధికరణ న్యాయము : దేవదత్తుని యిల్లు ఏది? అని యడుగగా కాకి వ్రాలిన యిల్లే యని సమాధానము చెప్పినట్లు.

కాకోలూకనిశా న్యాయము : కాకికి పగలు, గూబుల రాత్రిగాను, గూబకు పగలు, కాకికి రాత్రిగాను ఉండునట్టి విధము.

కాచకుంభదీప న్యాయము : గాజుబుడ్డిలోని దీపము ఎంత గాలిబిదినను కదలకుండునో విధము.

కాచమణి న్యాయము : తెలియనంత కాలము గాజును మణిగా ధ్రువించినను పరితౌకాలము వచ్చినప్పుడు గాజు గాజుగాను, మణి మణిగాను తెలియఁబడుననుట.

కారణగుణ ప్రక్రమన్యాయము : పచ్చనూలుతో నేసినబట్ట పచ్చగా నుండునట్లు ఉపాదానకారణగుణము ననుసరించి కార్యమయొక్క గుణము లుండు ననుట.

కార్పాసరక్తతాదృష్టాంశ న్యాయము : మాదియందలి ఎఱుపు మాదికి పూయఁబడిన రంగుచే గల్గినదేగాని ప్రతిగింజలనండి ఎఱుని ప్రతిపండలేదనియు, ప్రతిపండించెడు గింజలు ఎఱునివి గావనియు భావము. (దీనినిబట్టి జాఘ్రలు కర్మ సిద్ధాంతము సంగీకరింపరు.)

కార్యకారణ న్యాయము : కార్యవస్తువునుబట్టి కారణవస్తువున్నట్లుసాించు విధము. (భూమినును బట్టి అగ్ని యూహింపఁబడుచున్నది.)

కార్యార్థి న్యాయము : కార్యసానుకూల్యమును గోరువాడు ఎన్ని విఘ్నములు సంభవించినను, ఎంతమందిచే పరాధిపించబడినను ఓగ్రస్పవించి, సామగ్గాన భేద దంఢోపాయములచే కార్య సాఫల్యము పొందును విధము.

కాశేకుళావలంబన న్యాయము : వన్యగులగుపడి దరిచేరి లేనివాడు అభ్యమైన క్లుంగడ్డుగాని, దృష్టమిగాని యూతిగా గ్రహింపఁ జూచి వ్యర్థమును తిన్నము యొక్క రీతి. (అనదలయందు రక్షణకావ్యతల నిషియము విచారణ చేయబడ దనుట.)

కీటభృంగ న్యాయము : తుమ్మెదచే పట్టుకొనబడిన పురుగు భయముచే నాగుమ్మెదనే సతితము ధ్యానించుచుండుటచే దానును తుమ్మెదగా మారినట్టి విధము చూ. శ్రమింకీట న్యాయము.

కీటప్రతికీట న్యాయము : రెండుచక్రములను కలిపిపట్టి ఉంచెడు భుగమునకు రెండువైపుల చక్రములు జారిపోకుండుటకై సీలలు బిగింతు రనుట.

కుంభరస్నాన న్యాయము : ఏనుఁగు ఎంతసేపు పరికుభ్రముగ జలకన్యాశిసము పైకి వచ్చి తొండమతో బూడిదనెత్తి తినపై జల్లుకొను ననుట. (కుండుగ యిచ్చము.)

కుంభదీప్తికా న్యాయము : కుండలోని దీపము వెలుపలకు కానరాకుండెను గోప లనే వెలుగుచుండు ననుట రీతి.

కుండదారోపాస్తి న్యాయము : ఒక భక్తుడు తన్ను నేవించి వనసుగుగగా తానివ్వఁజాలక కుండదారుఁడను యథుఁడు మతియొక దేవత నుపాసించి గానలబడిన తన భక్తున కిచ్చిన విధము. (ఆశ్రమవాత్సల్యము)

కుంభీధాన్య న్యాయము : కుంభీధానుఁడను పదమునకు శుద్ధత్రోత్రిముఁడను రూఢ్యునిము ఉండఁగా దానిని విడిచి కడవయందు ధాన్యము పోసికొనువాఁ డను యాగికార్థముచే అపారకల్పనము చేయరా దనుట.

కుక్కుటధ్వని న్యాయము : కోడికూత మొదట హ్రస్వముగా నుండి క్రమ ముగా దీర్ఘమగు ననుట. చూ. అపరాష్టాచ్చాయా న్యాయము.

కుక్షిస్థ మక్షికాన్యాయము : భోజన పదార్థములతో ఉదరమును కేరిన ఈగ సములముగా వాంతి గలుగఁజేయు రీతి.

కుమారీ కంకణ న్యాయము : ఒక బాలిక చేతిగాజులు హేమముగా నుండినచో కలకల ధ్వనులు, రెండేసి యున్నచో పరస్పర సంఘర్షణయు, ఒక్కొక్కటి మాత్రమే యున్నచో నిశ్శబ్దముగా నుండునట్లు ఒక సన్యాసికి పలువురతోఁగలి నినకలహమును, మతియొకరితోఁగూడిన వ్యర్థ సంభాషణమును, ఒకఁడే యున్నచో భగవద్భావమును అభించుననుట.

కులకన్యా న్యాయము : ఎంతటి సురూపగుణ శీలములు గలిగినను కులకాంత తన వుట్టినంట మాత్రమే గౌరవింపఁబడును. ఆత్మవారింట దానివలె పనిచేయు వలసినదే యనుట. ఎంతటి యుత్తమురాలైనను కులకాంత చిరకాలము వుట్టినంట వసించుట తప్పగా తలఁచుడును. అట్టింట దాస్య మొనర్చినను గౌరవమే కలుగు ననుట.

కులాలకీట న్యాయము : కుమ్మరిపురుగు పలుమార్లు మంటిలోఁ దిరుగుచుండినను మట్టిని అంటని విధము. (సంసార పంకమున మునిగినను జ్ఞాని ఇట్లే పరిశుద్ధుడై యుండునని స్ఫురణము.) చూ. యమకీట న్యాయము.

కుల్యాప్రణయన న్యాయము : కాలవ వ్యవసాయము నిమిత్తము త్రవ్వఁబడినను ఆనేకములైన ఇతర కార్యములకై ఉపయోగపడుచున్న దనుట.

కులాలచక్ర కీట న్యాయము : కుమ్మరివాని చక్రముననున్న పురుగు చక్రముతోఁబాటు వేగముగా తిరుగునట్లు. (దేహి సంసార చక్రమున బసవ మిరణిది క్రిమణివేగముచేఁ దిరుగుచుండు రీతి.)

కుశకాశావలంబన న్యాయము : ప్రవాహానకమునఁబడి కొట్టుకొని పోవు చున్నవాఁడు దర్భగాని తుదకు గడ్డిపోచగాని పట్టుకొని ప్రాణనష్టము చేసికొనఁ దలంచు ననుట.

కుసుమస్తబక న్యాయము : పూలగుత్తి రమణీయముల శిశోభూషణముగా నైన ప్రకాశించును. లేక, గాలిమీస పోవును.

కుసుమ భావ్య న్యాయము : పొలక (గాఢ) భావ్యమునకు ఆధాని ప్లియించిన రీతిగ. (పరబ్రహ్మము సకల చరాచర జగత్తులకు ఆధానిభూమియై యున్నాడనుట.)

కుటాకర్ణాపణ న్యాయము : ఒక మనుజుడు కృత్రిమమున వాగమును వివర్ణించినట్లు, స్రుతి స్మృతులకు విరోధము సంభవించుచుండఁగా స్రుతి బలవత్తగు మిగుటచే స్మృతిని వర్జింపవలె ననుట.

కుపకూర్మ న్యాయము : నూతిలో నిగసించెడు తాఁబేలు నూతిని చుట్టిపచ్చి అదియే సమస్త ప్రపంచమని యూహించు విధము.

కుపఖానక న్యాయము : నూయి త్రవ్విన పనివాఁడు తన శరీరమునకు అంటు కొనిన బురదను ఆ నూతిలోని నీటిచేత నే కడుగుకొని పరిశుద్ధుడైన విధము.

కుపయంత్రఘటికా న్యాయము : బావియందలి యంత్రఘటములు నీటితో నిండి పైకిరచ్చుచుండుటయు, మఱికొన్ని యుదకకూర్మములై లోనికి పోవుచుండుటయు, జరుగుచుండునట్లు జీవులు భౌగోళ్యాభ్యాగములు, సుఖదుఃఖములు మొదలగు అవస్థాభేదములు పర్యాయమున పొందునట్టి విధము.

కుపపథ మందూక న్యాయము : (మందూకము = కప్ప) చూ. కుపకూర్మ న్యాయము.

కూర్మకిశోర న్యాయము : తాంబూల తన గ్రుడ్లసంగతి చాలకాలము వలచి పోయి పాతాళముగా ప్లాపకమురాగా అది యాక్షణముననే గ్రుడ్లపగి పిల్లలయిన విధము.

కూర్మాంగ న్యాయము : తాంబూలయొక్క అవయవములు తనకేరీగలవన మునుచు కొనబడినవై తిహోభావమును పొంది, యవసరమునుబట్టి తిరిగి యూసిర్భావము పొందునట్టి విధము.

కూర్మాగడ్డ స్త్రీయ న్యాయము : గుమ్మడికాయల దొంగయనగా, భుజములు తడవియాయుకొనిన రీతి.

కృత్వా చింతన న్యాయము : నీరు పోయినవెనుక గట్టివేయ ప్రయత్నించునట్లు పనిచేసినవిమ్మట విచారించేయుట దండుగయనట. (గత జలసేతుబంధనము.)

కృష్ణాధన న్యాయము : తా ననుభవించుటగాని ఇతరులకు పెట్టుటగాని ముఖ్యము లోభివానిసామ్య సమల (రాజు, దాయాదులు, దొంగలు) పాలగునన రీతి.

కేకరాక్ష న్యాయము : మెల్లకంటి వాడొకని వైపు చూడగా మరొకముకని వైపు చూచినట్లు కన్పడదు విధము.

కేరీకి కుసుమ న్యాయము : మొగలిపూవు చక్కని పరిమళము గలిగియు లోభి వాని సామ్యులై పూజార్హము కౌడనడ రీతి.

కైదానిక న్యాయము : పాలములకు నీరు పెట్టుకొను గైగులు ఒక పాలము నిండిన వెనుక వేటొక పాలమునకు నీరు పెట్టుకొనుచు గ్రమముగా అన్నిమడులు తడువుకొను విధము.

కైము(త్య) తిక న్యాయము : అధికులు బాధలు పడుచుండగా అల్పల మాట వేలుగఁ జెప్పవలెనా ? ఝంఝామాయతము నీచుటవలన గొప్ప ఏనుగులు కొట్టు కొని పోవుచుండగా దోమలమాట ఏమి చెప్పదగ్గది ?

కోటికోదృశ్యమానోపబృంహణ న్యాయము : కనబడని వస్తువు ను మిక్కిలి పెద్దదని చెప్పినను కనిపించిన పిమ్మటనే దాని పరిమితి, ఘనత బోధయగు ననుట.

కోవ్వపాన న్యాయము : ఇంటిలో మాత్రమే కల్లు త్రాగుట, పరులకు తెలియ వుండ దుర్వ్యసనముల ననుభవించుట.

కోవ్వకర్వచ నీరాజనేతి న్యాయము : ఒంటె యొక్క ద ? ముంగ పూర్తి యొక్కద ? నక్క యొక్కద ? కేరీలో ముక్కద ? నందది. అల్పములతో భాసనానము లభింప దనుట.

కంఠేయరాశీమన్యాయము : కగుడు కుంతీపుస్త్రుడయ్యు తాను తుంపి కొడుకని ఎలుగకి సుద్రస్త్రియగు రాధకొడుకేయని తలచుచుండగా బంధు వయి తన్ను కుంతీపుస్త్రుడని తెలియఁజెప్పినప్పుడు నిజము తెలిసకొగిరిగని రీతి. తన నిజస్వరూప మెఱుంగనివానికి గురువుల బోధవలన స్వస్వరూపహాసము గలిగిన విధము నూచించును.

క్రిమి విసర్జన న్యాయము : ముందుది వసుక, వెనక కడి ముందు చెప్పచు క్రమము తిప్పించునట్టి రీతి.

క్రియాభేదాత్ఫలభేద న్యాయము : చేసిన పనినిబట్టి తగినఫలము కల్గిననుట.

క్షేత్రేయైర న్యాయము : వుండుపై కారము చల్లినటు. (గోరుదుట్టుపై గోకటి బోలు వంటిది.)

క్షీరదగ్ధ జిహ్వ న్యాయము : నేడిపాలు త్రాగుటచే నాలుక కానవాఁడు ఆకారసామ్యముచే మజ్జగనునైతము ఊదుకొని త్రాగిన రీతి.

క్షీరనింబ న్యాయము : నేవచ్చెట్టుకు పాలుపోసి పెంచినను దాని సహజగుణమగు చేయి పోనేర దను రీతి.

క్షీరసీర న్యాయము : పాలును నీగును భేదము గుర్తింపరానట్లు కలిసిన విధము. ఇది సజ్జనసాంగత్యముయొక్క లక్షణము.

క్షీరపామాణ న్యాయము : పాలకొఱకు తొయి మోయవలెననురీతి. పాల కొవటి వాఁడు ఒక కొమ్ములో పాలున్నప్పుడు గూకము సరిపుచ్చుకొనుటకు రెండవ కొమ్ములో తొయి పెట్టుకొనురీతి.

క్షీరాబ్ధివాసి క్షీరకామ న్యాయము : పాలసమాద్రమున వసించువాఁడు పాలకై ప్రాకులాడినట్లు.

క్షీరోదక న్యాయము : చూ. క్షీరసీర న్యాయము.

క్షీరోదక సంపృక్త న్యాయము : పాలు, నీరు కలిసిన విధము. సత్పురుష సహవాస లక్షణము.

ఖండితకౌళా న్యాయము : చెట్టుకొమ్మను ఛేదించినను తిరిగి తిరిగి చిగుర్పు చుండడి విధము.

ఖడ్గకోశ న్యాయము : ఒరచూచి లోనకత్తి కలదని చెదరి పాజేపోయిన విధము.

ఖభాష్ట్ర న్యాయము : ఆకొశపుష్పమువలె ఎక్కడను లేని దనుట.

ఖరాశ్వ న్యాయము : చూడఁగా చూడఁగా గుఱ్ఱము గాడిదయైన రీతి.

ఖరీవిపాణ న్యాయము : గాడిద కొమ్ముల వలె ఎక్కడను అభింపని దనుట.

ఖర్యాపేక్షిత ఫలన్యాయము : పొట్టివాఁడు అందని మూనిభంధుకై చేయి చాచిన విధము.

ఖలమైత్రీ న్యాయము : గుఱులతోడి పలికు పెడదట గాఁగ ను గానుండి క్రిమి క్రిమియగా న్నశించిన రీతి. (సోగ్యాం ద్వాన్యము నుంటిని.)

ఖలే కదోత న్యాయము : కల్పమునకు ప్రాణిని సామర్యములు వలగాఁ చిక్కి-
అన్నియు నొక్కసారిగ సంఘబలముచే న్నగరి కౌశ్యసాధనము గావించుటొన్న
విధము. ఒక సామర్యము కల్పమునకు ప్రాంతగా అన్నియు ప్రాబున. ఒకటి
ఎగిరిగాఁ తిక్కనవన్నియు నెగిరిపోవును. అట్లే ఒక జనుని కుంపదలను ఒకదాని
వంటిది ఒకటి ప్రశంసనడి కాలము వచ్చునప్పుడు సర్వతోముఖము గా పశ్యంతి
నెగిరిపోవు ననుట.

ఖల్వాటతాళిధరి న్యాయము : బట్టతలవారకు ఎండబోధ నుచుంపబాలక
బోటి నట్లు కలదకు బోగా పోటినుడు పడి వానికల పగిలిన్లు. (నిర్భాగ్యుడు
ఎటబోయునది వివర్తన వాని కెన్నంటియు గురుండను.)

ఖల్వాటబిల్వీయ న్యాయము : (విశ్వమును మోశకుకాను) చూ. ఖల్వాట
తాళిధరి న్యాయము.

ఖాదక ఘోషక న్యాయము : తినేవారే చంపేవారు. శిష్టమౌనము తినేవా-
రుండే దేశములో న్నోలను చంపేవారు గుండెని అనుకొనిరా దనుట.

గంధర్వ నగర న్యాయము : గంధర్వనగర మనగా మౌనాశ్రయవలయు. శని
జగత్తు ఉన్నట్లు కన్నట్లును, నశించుచు, మరల బుట్టుచు నశించుచుండు విధము.

గగన కుసుమ న్యాయము : ఆకాశమునకు వున్న స్వేదమువలె అనిజేక
మును, అసంభవము, నయనదాని విధము.

గగనరోమంఘ న్యాయము : ఆకాశమునకు ఆవులు నెమరువేసిన మరుగువలె
అసంభవముగ ననుట.

గదపర్దన న్యాయము : ఏనుగు పెద్దరూపము గలదిగాన దాని అపానవాయువు
ఎంత గంభీరధ్వనియంతముగా నుండునో యని యుండెడు వేదియుండగా అది
“కుసుమ” మని ధ్వని కూన్యముగా విడదిన రీతి.

గజఘటా న్యాయము : విశిష్టవాచక పదముగు ఘటాశబ్దముచేత ఏనుగు కుంభ
స్థలము అర్థమగుచుండగా, తిరిగి విశేషవాచకపదముగు గజశబ్దము ప్రసంగం-
బడుటచే విశేష్యయాత్ర పరత్వమునందే యీ న్యాయమునకు ప్రవృత్తి. (మాత
వృక్షము మొదలగు స్థలములయందును ఇట్లే భావింపవలెను.)

గజపర్ద న్యాయము : చూ. గజశర్ధ న్యాయము.

గజభుక్త కపిర్థ న్యాయము : ఏనుగు తిన్న కలగపండులోని గుంజవలె ధన
మెట్లు పోవునో తెలియ దనుట.

గజశర్ధా న్యాయము : ఏనాగు మిగుల పెద్దదంటున్నప్పుడు అపానవాయువుయొక్క ధ్వని స్వల్పమే యైన విధము.

గజగమీల న్యాయము : ఏనాగు నిద్రించునపుడు నైతము సుహమువలన భీతిచే కన్నులు సరిగా మూసికొన దనుట. (నిద్రాను కలలో వచ్చినపుడు ఏనాగు చురుకొని నని ప్రతీతి. ఏనాగు కన్నులు తెరిచినను మూసివచ్చే యుండును.)

గజస్నాన న్యాయము : ఏనాగు తాను ముగ్ధులగు అవకాశముగల సద్యాదులందే తాని స్నానమునకై దిగదనుట. (నదినుండి వెలుపలకు రాగానే ముగ్ధులు నందలి తుక్కులంతయు నొండముతో మించి పోసికొని వెనుకటి స్నానపులితమును బోగొట్టు కొనిన రీతి)

గడ్డరికా ప్రవాహా న్యాయము : గొడ్డెలమందలో నొక గొడ్డె ప్రమాదవశమున నడిప్రవాహమున పడుట తటస్థించినచో తక్కినవి నైతము వారింపబడినను నది యుచే పడునట్టి విధము.

గణావతి న్యాయము : సమస్త మతములవారును తమ హతములందఱు జెందిననానిని గానే చెప్పుట హరి. తురి. (బ్రహ్మ సత్యహింసలు మొదలగు ధర్మములు నైతము సమస్తమే సమస్తము అనుట.)

గతజ్ఞానేను బంధున్యాయము : నీరచోయిన పిమ్మట గట్టువేసినవాని యని పేరి ప్రయత్నించుట సరీతి.

గర్గశత దండి న్యాయము : గర్గవంశములకు నూలు రూపాయలు జరిమానా విధించుట. ఇందు బాగ్గోరణ సరిభూషణ గండు ధర్మము. తెలుదటిది ప్రత్యేకము వాక్య పరిణమి. గర్గవంశములు పెడి కొడిగా నూ తీసి రూపాయలు జరిమానా యిచ్చుకొనవలె ననుట. గండవడి సమాదాయ వాక్యపరిణమి. ఎట్లన. గర్గ గోత్ర జాతి మొత్తముగా కూడి నూలు రూపాయలు దండిమిచ్చుకొనవలె ననుట.

గర్జ జంబుక న్యాయము : నక్క యెలుగుని బొక్క లుండునా యను రీతి. (గోతులపద్ధ నక్క కాచుకొనియుండి లోని శవమును పీకుకొని తినుచుండునట్టి విధము.)

గర్జ సమృతసర్ప న్యాయము : గోతిలో చచ్చిపడియున్న పాము నిర్భయ పారకముయొక్క విధము.

(పుట్టలో, కన్నములో మృతసర్పమున్నను ప్రజలు దానినిచూచి సమీక్షించి కాలక భయపడునట్టి విధము.)

గర్దభరోమ గణన న్యాయము : గాడిదబొమ్మ లెక్కపెట్టువాని యవివేకము యొక్క రీతి.

గర్దభ చందన న్యాయము : గాడిదమీద సెంత గంధపుచెక్క వేసినను నీచజంతు వగుటచే దాని పరిమళమును గ్రహింపలేని విధము.

గళస్థ పాదుకా న్యాయము : కంఠముపై కాలిజోడు అని అర్థము. శత్రువు చిక్కినపుడు కొన్ని దుస్సాధములయిన పరతులను విధించి బాధించినపుడు ఈ న్యాయము ప్రవర్తించును.

గుంజాగ్ని న్యాయము : ఎల్లగానుండుటచే గురువెంద గింజలను నిప్పుని ద్రమించు రీతి. (గజ్జు సర్పభీతివంటిది.)

గుడజిహ్వకా న్యాయము : చేను లేక పులుపు గల కషాయాదికమును త్రాగుటకు గల భీతిని బోగొట్టుటకు బాలుర నాలుకకు చల్లపుపాకము రాదునట్టివిధము. (ఆగ్రవాదపాకములచే స్వర్గమూతొంది ప్రాప్తిహూషమైన యాశ కల్పించి, మిగుల నాయాససాధ్యమైన వైదికకర్మమందుఁ బ్రవర్తించఁజేయుటవంటిది. చల్లము నాలుకమీద నున్నంతవఱకే రుచి యనురీతి.)

గుడశ్లేష్మ న్యాయము : బెల్లము కఫమును వృద్ధిచేయును. కఫరోగికి బెల్ల మిచ్చి కఫమును వృద్ధిచేసి పెడలఁజేయుదు రని భావము.

గుడోపల న్యాయము : బెల్లముకొట్టిన తొయికలె ననుట.

గుణదోష న్యాయము : గుణదోషము లొకేపుట్టుక కల్గినను ఆన్యోన్యము కలియఁ దగినవిగాక వేరైయుండు ననుట. ప్రతికార్యమానందును, వస్తువునందును, ప్రాణి యందును గుణదోషములు రెండును ఇమిడియుండు ననుట.

గుణవిరోధ న్యాయము : వస్తువులయొక్కగుణములు పరస్పరము విరుద్ధములుగా నుండు ననుట.

గుణోపసంహార న్యాయము : సామాన్యనూత్రముచే విశేష నూత్రమును సాధించుట.

గురుశిష్య న్యాయము : పద్వర్తనముగల గురుశిష్యులు, విధివకమున నొండొరలు దూరములైనను వారివారి హృదయములు మాత్రము కలిసియే యుండునట్లు.

శృవాదీపికా న్యాయము : ఇంటిలోని జీవము ఇంటినంతటిని ప్రకాశింప జేయు నను రీతి.

గృహబద్ధ కుమారీ న్యాయము : కలబంద యింటిలో కట్టిన పెరుగును పెరుగదు. చావను చావదను రీతి. (కలబంద యింటిలో కట్టినను పెరుగునని మఱి కొందఱు.)

గృహమార్జాల న్యాయము : ఇంట సుఖముగా పెరుగుచున్నను పిల్లికిగల గౌరవము కంటె, బయట నున్న ఏనుగునకు గౌరవము హెచ్చునుట.

గోపేశ్వర న్యాయము : ఇంటిలో తాను పూరుడనని డంబములు పలుకువాడు ఏ పనికిని సమర్థుడు కాడను రీతి.

గోక్షీర న్యాయము : గోనె పాలయినను ఆవుపాలు కొంచెము కలపినచో నన్నియు పవిత్రమగు ననుట.

గోగవయ న్యాయము : గోవు గవయము ఒకేపూలికగల జంతువైనను వాని పాలనుబట్టి రెండింటి భేదము తెలియనగు ననుట.

గోదోహన న్యాయము : పశువృద్ధిని గోరెడు యజమాని యజ్ఞమున పాలపిడ తతో నీరు తేవలయు ననుట.

గోవుచ్చ న్యాయము : ఆవు తోచవలె మొదటలావుగానుండి క్రమక్రమముగా నన్నమయిన దాని విధము.

గోబలీవర్ద న్యాయము : గోవులను గొని రమ్మని సామాన్య వాచకముగాఁ జెప్పి నపుడు విశేషవాచకమైన ఎద్దులు పైతము అందంతయూతమగుటచే రెంటికిని గ్రాహ్యమగుచుండగా బలీవర్ద ప్రయోగము శీఘ్రోపసీతిక్త గ్రహింపబడునట్టి విధము. గోవు = ఆవు, బలీవర్దము = ఎద్దు. గోశబ్దమున కిచ్చుట అనే అర్థము చెప్ప వలెను.

గోమయపాయసీయ న్యాయము : పేడ పరమాన్న మగునా? యనురీతి. పేడయు, పాలును గో శరీరమునుండి వచ్చినవే కాన గోమయమునకు పాలును అర్థము కావచ్చునని చేసెడు కుతర్కముయొక్క రీతి.

గోమయ వృశ్చిక న్యాయము : పేడలోని తేలువలె. తేలు స్వాభావికముగా పేడలోనుండు ననుట.

గోమహిష న్యాయము : అవునకు గడకు స్నేహభావము ఉండదు. అట్లని విరోధ భావము నుండ దనుట.

గోముఖవ్యాఘ్ర న్యాయము : ఆవు ముఖముగల పెద్దపులినిచూచి అవను నభి ప్రాయమున ఇతరజంతువులు సమీపింపఁగా, అది వానిని మ్రింగిన విధము (ప్రయోముఖ వివశంభము వంటిది.)

గోవల్లి న్యాయము : అనునా అమృతపుడు దాని దూడకు వల లేదనుట.

గోశృంగగ్రాహిణ న్యాయము : మూడును ఏదని అందుగఁగా దాని కొమ్ములకు పట్టకొని యిదిగో మీ యావని చూపినట్లు.

గోశృంగోదన న్యాయము : గోవుకొమ్మనందు నీరుపోసి గాయత్రితే మాడు పర్యాయములు అభిమంత్రించి ఆయుదకముచే పొన్నమొనర్చుచు జన్మభస్మమనట్లు తలమివట్టి విభము.

గ్రామమూర న్యాయము : ఈ యూరి కా యూరిగది మూరము, ఆ యూరి కీ యూరును అంతేమూరము అనరీతి.

ఘటా ప్రదీప న్యాయము : గుండలోనుంచిన దీపముయొక్క వెలుగు గుండలోనే కాని బయటను వ్యాపింపదని భావము.

ఘటాసూర్యబింబ న్యాయము : పెద్దసూర్యునిగల సూర్యుఁడు చిన్నఘటములో ప్రతిబింబించిన విధము. (ననున్న చిరానగ బగన్లు పని పోయినది గులచుకొన్న సర్వోదాఁడు ప్రతిపరమాణువులోను భాస్వించునట్లు.)

ఘటాగోహణ న్యాయము : గుండెపై పెక్కిన నది చితికిపోవును. కాని అభ్యాస విశేషము గుండెపై అతి సుదక్షిణముగ వృత్తము చేయువారు కలరు. (ఇదిగన్న పుణ్యము నూచితిము.)

ఘటాల్పదర్శన న్యాయము : గొండ్ల యుద్ధమునకు గొండ్లను యుండదా అననట్లు. (ఘటమనగా గొండ్లభగము, ఏమియు గుండ్లగలము. గొండ్లను అల్పములలో చిన్నవిగాఁ గన్పడు ననుట.)

ఘటోయంత్ర న్యాయము : జలగ్రాహి యగు ఏతను వల కాన్యమగువలకు వలయుండి, పిమ్మట మీఁదకు నిర్మలవట్టి కిగ్గును.

ఘటోయంత్రాస్థితే ఘట న్యాయము : ఏతామువలె గట్టినగుండ క్రిందికి మీఁదికి పోవనట్లే పురుషుఁడు వృద్ధిక్షయములను పొందుచుండును.

ఘట్టకుటీ ప్రభాత న్యాయము : ఒక బండివాఁడు ఘాటీ సమీపమున పన్ను ఇవ్వనలసి వచ్చునని రాత్రిభాగమున ప్రయాణముచేసి, ఎటుపోయినను ఏదోయొక ఘాటివద్ద సుంకము ఇవ్వనలసి యుండుటచే తుదకు తెల్లవారుజరికి తిరిగి పూటవద్ద చేరుటచే సుంకపురిద్దని పొందనేరని విభము.

ఘరట్ట న్యాయము : తిరుగలి దిమ్మలు తిరుగునదియు, తిరుగునదియు నుండినగాని ఒక్క తిరుగుడు దానితోడనే పని కాఁజాల దనుట.

ఘుర్రాశీర న్యాయము : ద్వారాదులందు నుడివరుగు తొలివిసపుడు వైచి ముగా నేర్పడిన అక్షరము యొక్క రీతి.

ఘృతకోశాశక్తి వ్యాయము : పురుషుడు శేలినికాయ కాని అనునదిగాని, దానివలె కమ్మనైన పదార్థముగాని నుండదు. పైగా చిప్పదనముగలదియును ననుట.

ఘోటక బ్రహ్మచర్య న్యాయము : సామాన్యముగా గుట్టపు యజ్ఞములు ఆడు మగ గుట్టుములను కలిపినవియును. ప్రమాదవశమున కలిసినచో తీవ్రాద్యము వచ్చునంతటి ప్రమాదము సంభవించుననుట. (అభింపకపోవుటచే గాఢస్త్రి విషయ వివక్షచే జేయునట్టి బ్రహ్మచర్యము.)

ఘృతదగ్ధ న్యాయము : శరీరమున వాచు గల్గినపుడు నిష్క సిగ మాసిన ఘృతము పుండుపడునని భావించబడుచుండగా నేతికొవడముచే వాచు ఉపశమిల్లునట్టి విధము.

చండాలధృతైకహస్త న్యాయము : నీటముని చావనున్న దానిని చండాలుండు ఈవలకుండినీ రక్షించినను మైలసంపర్కము కల్గననియు, ప్రాణావసానకాలమున చండాలుని చేతి నీళ్లయినను త్రాగవచ్చునని ఆపద్ధర్మము కలదనియు చెప్పట.

చండాల బ్రాహ్మణ న్యాయము : స్వభాతిధర్మ భ్రష్టుడగు బ్రాహ్మణుండు చండాల తుల్యుడగునుగాని, ఉత్తమగుణ సంపన్నుడైనను చండాలుండు బ్రాహ్మణ సమానుండు గానేరడనుట.

చందనగుణ న్యాయము : చందన వృక్షము తన సమీపమున నున్న యితర జాతి వృక్షములగు సముతము తన పరిమళమును అభింపకజేయు రీతి.

చందన న్యాయము : చందన బిందువును శరీరమున ఒకచోట నుంచినచో దాని శీతలత్వము శరీరమంతటను న్యాపించు విధము.

చంద్ర చంద్రికా న్యాయము : ఎట్టి సమయముల యందును చంద్రునకును వెన్నెలకును ఎడతెగని సుబంధము గల దను రీతి.

చంద్ర చకోర న్యాయము : చంద్రుఁ డెపు డుదయించునా యని చకోర పక్షులు ఎదురు చూచునట్లు. (చకోర పక్షులు చంద్ర కిరణములను ద్రాగి జీవించుననుట.)

చంద్ర జ్యోత్స్నా న్యాయము : (జ్యోత్స్న = వెన్నెల, చంద్రజ్యోత్స్న = వెన్నెల.) చూ. కిరబృహితన్యాయము.

చంపకపట న్యాయము : బట్టయందు సంపెంగపూవును కొంతకొలమించి తీసి వైచినను దాని పరిమళము బట్టను విడువనట్లు సజ్జన సాంగత్యమువలన గొంగు సుగుణసంపద మానవుని నిడువచో దనుట.

చక్రనాభి న్యాయము : ప్రకృతికిని జీవాత్మకును పరమాత్మ ఆధారమైనట్లు బండి చక్రములకు ఇరును ఆధారమైన విధము.

చక్రభ్రమణ న్యాయము : కుమ్మరివాఁడు చక్రము దండము లేకున్నను సంస్కార వశమునఁ దిరుగునట్లు. (దేహధారణకర్త జీవించక పోవుటచే ముక్తి లేక జననమరణ రూప సంసార చక్రమునఁ బరిభ్రమింపవలసిన విధము.)

చక్రభ్రమి న్యాయము : చక్రపుటంచు మీఁదిది క్రిందికి, క్రిందిది మీఁదికి వచ్చుచుండునట్లు, జీవుఁడు సంసారచక్ర పరిభ్రమణమున సుఖదుఃఖములను బర్యాయముగ ననుభవించుట.

చక్రవాకీ చక్రవాక న్యాయము : రాత్రిభాగమున కన్నులు కనఁబడని కారణమున అఁడు మగ చక్రవాక పక్షులు ఒక్కొక్కరు తమ మధ్యనున్నను గొప్పయెడ బాటు గలిగెనని తెల్లవారువఱకు దుఃఖించుచుండు ననుట.

చక్షుశ్రవణ న్యాయము : పామునకుఁ జూచుచున్నపుడు వినికియు, వినుచున్నపుడు చూపును నుండవను రీతి.

చక్షుర్దీప న్యాయము : చీకటిని బోఁగొట్టుటకు కన్నులు, దీపము అవసరమైనట్లే ఒకవనిని సాధించుటకు బుద్ధియు ప్రయత్నమును అవసరమగునట్టి విధము.

చతుర్వేదవిన్న్యాయము : ఒక రాజు చతుర్వేద పండితులకు మహాదానములు చేసినదని సాటింపఁగా విన్న మూఁగుఁడు వేదములు 4 అగుట నెఱుంగుదును గాన నాకీదానము మీఁదను రాజును ప్రార్థింపఁగా సభలఁడు గాక పోవుటయుఁ బైఁగా నగువాల్సినా అగుటయు తటస్థించిన విధము. బ్రహ్మము సచ్చిదానంద రూపము, జీవాత్మ పరమాత్మల కభేదము మొదలగు చిలుక పలుకులవంటి తత్త్వవాక్యము లుపన్యసించుచు వాని అనుభవము లేకమాత్రము లేకపోవుటచే నిష్ప్రయోజనమైన పరిహాసపాత్రుడైన విధము.

చర్మితచర్మణ న్యాయము : ప్రసంచమంతటను జలము లభించినను మేఘమునుండి పడిన యుదకబిందువులచేఁగాని చాతకపక్షికి దప్పి తీరని యట్లు, (చాతకపక్షి భూమిపై నున్న యుదకము మలినముగా నుండునని త్రాగదు.)

చాతని న్యాయము : జల్లెడలోఁ బోసి జల్లెడపఁగా బియ్యము క్రిందికిఁ బోయి బెడ్డ, గొల్లు వగైరా జల్లెడలో మిగిలిన విధము.

చిత్రకాంతా న్యాయము : పటములో నొక సుందరినిజూచి మెచ్చుకొన్నను బుద్ధిమంతులగువారు కాఁగిలించుకొనఁబూన రనుట.

చిత్రతురగ న్యాయము : పటమునందలి గుఱ్ఱమునుజూచి నిజముగా గమనాది సానుభ్యము లేకున్నను దానిని గుఱ్ఱమని పలుకునట్టి విధము.

చిత్రపట న్యాయము : ముందుగ లేఖలు గీచి, వీదప వానిసహాయమున బొమ్మ తయారుచేయు రీతి.

చిత్రాంగనా న్యాయము : చా. చిత్రకాంతా న్యాయము.

చిత్రానల న్యాయము : చిత్రపటములోని నిష్పవలె దాహకసామర్థ్యకౌన్యముయన విధము.

చిత్రామృత న్యాయము : చిత్రపటము లోని అమృతమువలె పునరుజ్జీవన పటుత్వములేని దనుట.

చౌత్రితాంగ జంబుక న్యాయము : (సహజముగ చారలు గల) పులినిచూచి నక్కవాతి పెట్టుకొనిన విధము.

చూడావతంస న్యాయము : ఆవతంసము = శిరోభూషణము. చూడావతంసము = శిరోభూషణము. చూ. కరిబృంహిత న్యాయము.

చూతవృక్ష న్యాయము : విశిష్టవాచక పదమైన చూతశబ్దముచే చూమిడిచెట్టు అగ్గమగుచుండగా, తిరిగి విశేష్య వాచకపదమగు వృక్షశబ్దము గ్రహింపబడుటచే విశేషణమాత్ర పరత్వమునందే యీ న్యాయమునకుఁ బ్రవృత్తి.

చౌర్యాపరాధా న్మండవ్యనిగ్రహా న్యాయము : రాజభవనమున చోరులు సామ్రాజ్యదొంగిరించుటయు, అందులపై నిగపరాధియగు మండవ్యమునిని శిక్షించుటయు జరిగిన విధము.

చత్త్రి న్యాయము : ఛత్రధారులును, ఛత్రసూక్ష్మాను (గొడుగు ధరింపనివారును) సోమ్యుచున్నవగు గొనుగులవారు సోమ్యుచున్నారను ప్రయోగమున లక్ష్యుడే గొడుగు ధరింపనివారును గ్రహింపబడిన రీతి.

ఛాగ పశు న్యాయము : సాధారణముగ పశుశబ్దము వృషభాదులకుఁ ఆర్థము కలదిగా నున్నను వేదముం దొకచో మేకను నిస్సృటచే క్రిగుఘలయంగు వాడఁబడిన పశు శబ్దమునకు మేకయే అర్థమగుచున్న రీతి.

ఛాయావీశాచీ న్యాయము : తన నీడఁబ్ర జూచుకొని వీశానముని భ్రమించునట్టి విధము. (రజా సర్ప న్యాయము కంటిది.)

ఛుగితా కూష్మాండ న్యాయము : కడవంత గుమ్మడికాయ చిన్న కత్తిపీటకు లోతుకైన రీతి.

జంబుకారగ్వధ న్యాయము : నక్క శిలకాయలను దివి కడుపు నొప్పి రాగా నిరక నెన్నడును తిలకాయలను దినరాదని నిశ్చయించుకొని, కడుపునొప్పి పోయినచో తిలకాయలు తినుటకై వెళ్ళెడు విధము.

జిమకౌష్ఠ న్యాయము : లక్కచుల్లి నెదట నిండిన అచ్చట విడిగి విడిగి అతివినతో అతుకుకొను విధము.

జనా స్ఫుటిత న్యాయము : మంతనపూవు స్ఫుటితమునందు స్ఫుటిత స్ఫుటిత మంతయు
 శబ్దబంధము లేదు.

జల కేతన రేఖ న్యాయము : నులికికిగల ఘనమతాను శబ్దపుటచే ములిసరమితమై
 స్వచ్ఛముగా బ్రకాశించునట్లు అగ్నిన కలసియుండెను అచటను అగ్నివనశ్శయన
 నిష్కలంబున భాసిల్లుచున్నది.

జలచంద్ర న్యాయము : చంద్రుడు డొక్కడే యగునట్లు భిన్నభిన్న పాత్రలతో
 ప్రతిబింబించుచు అనేక చంద్రులుగా భాసిల్లిన విధము. (అగ్ని హోమము - వివిధ
 శరీరములు అనేకర్తవ్యమున భాసిల్లునట్లు.)

జలానయన న్యాయము : నీటిని జమ్మని చెప్పగాఁ బాత్రతోఁ గొనిరమ్మని జీలుగాఁ జెప్పనక్కఱలే దనుట.

జలూహ న్యాయము : జలగను (స్త్రీ) కుచముపై వైచినను రక్తమునోహిస్తుగాని పాలు గ్రహింపఁజాల దనుట.

జలే తరంగ బుద్బుద న్యాయము : తరంగముగాని, బుద్బుదముగాని నీటిలోనే పుట్టి నీటిలోనే నీనమైపోవు విధము.

జలౌన్య న్యాయము : నీటికి చల్లఁదనము సహజలక్షణముయ్యై అగ్నిసంగత్యముచే వేడెక్కినది. సంసగములని గుణదోషములు సంక్రమించుననుట సూచితము.

జహత్స్వస్థిరావృత్తి న్యాయము : శబ్దము తన యర్థముకన్న అన్యమగు అర్థమును సోల్పు ననుట. ఉ. లోకము ఊభించుచున్న దన లోకములు ఊభించుచున్నారని భావము.

జాతేన్ది న్యాయము : జాతకర్మ (బారసాల) చేయునది జాలని తండ్రిమైనను ఈ కర్మ జాలునకే చెందుచున్నదిగాని తండ్రికిఁ జెంద నేరదనుట.

జానపద న్యాయము : అగణ్యాదులందు నివసించువారిలెఁ గాన జానపదులు (నగరవాసులు) స్వ విధముల వాగరకత గలవారగుగా నుండు రనుట.

జాల మత్స్య న్యాయము : వలలోఁ జిక్కిన చేప లోనుండి సమస్తమును జూచుచుండును గాని నియతికి రానేదను రీతి.

జటిల్లిభ న్యాయము : తీసువచ్చి తన స్వల్ప సామగ్ధ్యముచే సముద్రమునంతను వ్యావలముగాఁ గీయఁ జూచునట్టి విధము. మిన్న విరిగి పడవకుండ తీసువచ్చి తన కాళ్లు ఆకసమువైపు నిలువఁజట్టి నిద్రించునట్టి యవివేక ప్రభుత్వము యొక్క విధము.

జమరుకమణి న్యాయము : జమరుకమనకు (బుడూ బుడుక్కు) నడుమ కట్టిన దారము చివరనుండు పూస ఇరువైపులను వాయించుటకు సాధనమైన రీతి. (జీవాశీ దత్త దీప న్యాయము.)

తయోజిత భక్షణ న్యాయము : పచనముచేయు బద్ధకించి, బియ్యము జాక్కుటకు ప్రయత్నించినవాని సోమరితనముయొక్క విధము.

తౌతు న్యాయము : నూలుపోగు అన్నియు నొకచో చేర్పఁబడి వస్త్రముగాఁ జయారయిన రీతి.

తక్ర కాండిన్య న్యాయము : తక్రవాహులకు పెరుగువేయును. కాండిన్యనకు మజ్జి పోయును' అని చెప్పటలో కాండిన్యఁడును బ్రాహ్మణుఁడేయని తెలియు

చున్నది. విశేష శాస్త్రముచే సామాన్య శాస్త్రమునకు బాధ కలిగినపుడు ఈ న్యాయము ప్రవర్తించుననుట.

కటాక్షరీమాహ న్యాయము : చెటువు నీరు తూముగుండా కొలదిగా నైనను విడువనిచో గట్టుతెగి ఉదకమంతయు పోవు ననుట.

తల్పైఖ్య న్యాయము : అగ్ని హోత్రమును వేల్చవలెన్నప్పుడు ఏమివేల్చవలె నను ప్రశ్నరంగా హవిస్సును అను జవాబు అగ్నిహోత్ర శబ్దముచేతనే బోధపడు నట్టి రీతి.

తప్తైలాంబు న్యాయము : కాగిన నూనెలో జలబిందువులు వేసిన భగ్గున మండునట్టి రీతి.

తప్తపరశు గ్రహణ న్యాయము : వేడి వస్తువులను బట్టుకొను నలవాటు క్రమ క్రమముగాఁ జేసిన యెడల చివరకుఁ గాలిన గొడ్డులిని పైతము పట్టుకొనవచ్చుననుట.

తప్తభ్రాష్ట తిల న్యాయము : కాలిన మూకుటిలోని నువ్వులు పేలుచు నెగురు నట్లు దుఃఖ మణచుకొనలేనివారు బిగ్గఱగా నేడ్చునట్టి విధము.

తప్తాయుషిండ్ల న్యాయము : కాలిన యిసుపగుండునకు ధూమము తప్ప మిగిలిన అగ్ని చిహ్నములన్నియు ఉండు ననుట.

తప్తాయుషపత్ర బిందు న్యాయము : కాలిన యిసుపకీకుపై పడిన జలబిందువు శామ రూపములులేక నశించు రీతి.

తమః ప్రకాశ నిదర్శన న్యాయము : చీకటియున్నదని చెప్పుటకు వెలుతురు నిదర్శనము. చీకటియున్నచోట వెలుంగును, వెలుంగు ఉన్నచోట చీకటియు ఉండవని భావము.

తమో దీప న్యాయము : వెలుంగు లేనిచోట నొక వస్తువును జూచుటకు దీప మవ సర మని తలచి, చీకటిని జూచుటకు దీప సహాయమును గొని నిష్క్రమ సంకల్పించిన విధము (వ్యతిరేక వస్తువులను రెంటిని ఒకమాటు చూచుట అసంభవమనుట.)

తరంగ న్యాయము : అలలు ఒక దాని వెంబడి నొకటి విడువక వచ్చు రీతి.

తరంగ ప్రతిబింబ న్యాయము : ప్రతిబింబించు నూర్యుఁ డొక్కడైనప్పటికి అలలయం దనేక ప్రతిబింబములు కన్పించు విధము.

తరక్ష ధాకినీ న్యాయము : పులివాసన మెక్కి బయలుదేరిన ధాకినీ శక్తి యని చెప్పఁగానే పులియు ధాకినియు భయంకరములే కాన మిక్కిలి భయము కలుగు ననుట.

తస్మిన్ కందు న్యాయము : ఒక చోరుడు తన చార్యమును గప్పటకు వంట బ్రాహ్మణుని యింట వంటకుఁ గుదురఁగా, నతఁడు రాజభటులతో వంటయంగు ఇతనికిఁగల యసమర్థును తెలిపెను. వెంటనే వా రితనిని బట్టుకొనిరి.

తాల సర్ప న్యాయము : తాటిచెట్టుపైఁ బ్రాకడు త్రాచుపాము తనంతట తానే ఒడలు చీరకుపోయి చచ్చినట్లు.

తాళవృక్షచ్ఛాయా న్యాయము : తాటిచెట్టు నీడ తనకుఁగాని తన్నాడ్రోయించిన యితరులకుఁగాని యెంతమాత్రము సాయపడ దనుట.

తాళాధిరోహణ న్యాయము : తాటిచెట్టెక్కువాని నెంతదనుక నెగఁ ద్రోయు దురు? (చేలి కందినంతవఱకే యనుట.)

తిల తండుల న్యాయము : నువ్వులను, బియ్యమును కలిపినను భేదము తెల్లమగునుండు రీతి.

తీరస్థ బక న్యాయము : కొంగ నీటిపట్టులందు జపముచేయుచున్న దానివలె నటించుదు, ఓషికతోనిలిచి వేచియుండి, సమీపించిన చేపలను గుటుర్కున మ్రింగుచుండెడురీతి.

తీర్థకాశ న్యాయము : ఉచ్చిష్టాదులను భుజించెడు కాకి, గంగగ్రాసుంగు నునిగినను బ్రయోజనము లేదనుట.

తుంగబీవికల వీణా న్యాయము : తుంబకాయములు (కనలు కాదు) నోనిన వీణ సరిగా ధ్వనించ దనుట.

తురంగ బ్రహ్మచర్య న్యాయము : చూ. ఘోరుక బ్రహ్మచర్య న్యాయము.

తులాదండ న్యాయము : త్రాసుయొక్క దండము తేలికగానున్న నెపు డేకిని, బరువుగా నున్నవైపు క్రిందికిని సహజముగఁ బోయినవిధము. (దీనిని బట్టి గొప్పవారు విషయముచే వంగియుండురనియు, తేలికతనము గలవారు తలయెత్తియుండు రనియు లోచను.

తులాయస్థి న్యాయము : త్రాసుయొక్క దండము బరువుల తేడాలనుబట్టి క్రిందు మీఁదగునట్లే అల్పండు తనకు సంభవించు లాభనష్టములనుబట్టి నుఖదుఃఖములు అనుభవించు రీతి.

తులోన్నమన న్యాయము : త్రాసుయొక్క యొక పార్శ్వమును ప్రేలితో పైకెత్తిన రెండవవైపు క్రిందికి దిగునట్లే ప్రబల శక్తువును జయింపఁగా దుర్బల శక్తువులు తమంత తామే వశులగుదు రనుట. ఒక పనికి రెండు ఫలములు.

తుల్యబలప్రేమణ న్యాయము : సమాన బల సంపదలు కలవారు అన్యోన్యము సమాన కార్యములు, సహకారములు కావించుకొందురని భావము.

శుక్లాయము : ఆరానునును కాదుకొని దానికి తగిన వ్యయమును చేయవలె ననుట.

తుష్కంజన న్యాయము : చూ. తుష్కంజన న్యాయము.

తుష్కంజన న్యాయము : తుష్కంజన దంపతులె నిప్రయోగిన ప్రయత్నము చెయ్యని విధము.

తుష్కంజన దుష్టిన న్యాయము : దుష్టించు సంతపించు గాన నుని ప్రయోగియొక్క యుక్తియుక్తిముగాని తుష్కంజనమును వాని అంగీకరించిన రీతి.

త్వణచ్చన్నకూప న్యాయము : గడ్డికప్పకొనియున్న నూలు. గోముఖ వ్యాఘ్రము, పయోగుఖ విషవంధము వంటివి.

త్వణజలూక న్యాయము : గడ్డిపుగు తృణాంతరము నాత్రయంపక, భూర్వ తృణమును విడువనట్లు (బీవుండు దేహాంతరము నాధారముగా కాదుకొనక) భూర్వ దేహమును విడువడంబడు గ్రాహ్యము).

త్వణజలూక న్యాయము : చూ. తృణజలూక న్యాయము.

త్వణజలూక న్యాయము : స్వల్పబలముగల తృణము లన్నియుఁ జేర్చుచి యొక బలిష్ఠునిగు మోక న విధము.

త్వణగ్ని న్యాయము : గడ్డిమంటవలె త్రణములో నెరిచుదాని విధము.

త్వణారణిమణి న్యాయము : తృణజన్యమగు వహ్నికే వృణమును, అగ్నిదన్యమగు వహ్నికే అరణియును, మణిజన్యమగు వహ్నికే మణియును గాదుకొని ననుకార్యకారణ భావభావశృంగుల చోట నీ న్యాయమునకుఁ బ్రయోగి.

తేజ స్తిమిర న్యాయము : చీడతీయు వెలుగురును పరిష్కర విసాధ గుఱులు గలవి యగుటచే నెప్పుడు నొకచో నుండ వను రీతి.

తైలధారా న్యాయము : తిలఘాతుక న్యాయము. చూ. ఇళిగున న్యాయము.

తైలచాత్రధర న్యాయము : నూననండను మోయువాడు మిగుల జాగ్రూక తెయుఁ బడక నిష్ఠయుఁ గలిగియుండు విధము.

దండనగ్ర న్యాయము : మట్టి, చేతిదండము, త్రిస్ఫురున్న చక్రము, చల్లు చున్న గీడు ఉన్నను తుమ్మరివాని నేర్పలేక తుండలు త మారుకొని విధము. అట్లే తుమ్మరివానిమునకు అదృష్టము, అభ్యాసము, ప్రతిభ మున్నగునవి లేక కావ్యము పూర్తికానరగు.

దండ సర్పమారణ న్యాయము : చిన్న (త్రాచు) పామునైనను పెద్ద కట్టెతో, గొట్టుట శ్రేయస్కరమనుట. పామును జంపటాదు కట్టి చాలియుండగా గొడ్డలు, గడ్డసాలలు పట్టుకొని బయలుదేరినవారి అవివేచనయొక్క రీతి.

దండాపూషితా న్యాయము : నిశాసమయమున ఎలుక దండమును గొలికినదని తెలిసినపుడు తత్సమీపమున నున్న ఆహారమును సయితము ఎలుకయే తిన్నదని భావించునట్టి రీతి.

దంషాభావ న్యాయము : కట్టెలేని వానిని గొట్టె కఱచిన దనుట.

దండి న్యాయము : దండధారులును, దండకూన్యూలును బోవునపుడు దండ ధారులు సోపుచున్నారను స్రయోగముచే దండకూన్యూలును లక్షణచే గ్రహింపఁ బడునట్టి విధము. (ఇత్రి న్యాయము వంటిది.)

దండశీకలహ న్యాయము : అదీయం దధికముగ నుండిన భార్యభర్తల కలహము అంత్యమున కూన్యముగ నుండు విధము. (అజాయుధమువంటిది)

దగ్ధపట న్యాయము : తగులబడి పోయినను వస్త్రాభివేషముయొక్క ఆకారము కలబడుచున్నట్లు నేత్రగోచగమగుచున్న ఒగ్గుయొక్క అనర్థిత్వాభివేషము స్ఫురించురీతి.

దగ్ధపత్ర న్యాయము : చూ. దగ్ధపట న్యాయము.

దగ్ధసేవ మూర్ఖాణ న్యాయము : కాలగాతిన పిల్లి ఇటువలెను కాలగతిన విధము

దగ్ధదీప న్యాయము : కాలిన దీపము మురితైత్తరమువలె. (గ్రాహకసద్ధునది విద్యము లేదని స్ఫురించును.)

దగ్ధరక్త న్యాయము : కాలిపోయిన త్రాచు పైకి త్రాచువలె గనపడినను చూడ్కి చూచి మూత్రమున భిన్నమైనరీతి. (ఇత్రి ప్రతిమకరమున పట్టము గాఁదోచుచున్నదిగా నూర్ధ్వమును నివారించిన పిమ్మట మిథ్యాశ్చక్షుజ్ఞునము లైన విధము.)

దగ్ధశిశు న్యాయము : పురుషులుగా పోయిన త్రాచిన కల్పినపుడు అగి నిగుసయోగమే కావచ్చునగాని ఆకృతిశాదక యుండునట్లే సంపాదము నిష్కరమని తెలిసికొన్నవాడు దానిపై భ్రాంతి పొందఁ దనుట.

దగ్ధేంధన వహ్ని న్యాయము : దక్షిణతోఁ గూడిన తిలలు సప్రమాణముగ ప్రతిగ్రహిత చేతిలో ధారపోయుచు నీళ్ళువిడిచి దాత తన భద్రము వదలినట్లు సుతంబును. (అక వదలకొనుట అను నర్థము స్ఫురించును.)

దధిప్రహీ న్యాయము : పెరుగును వడ్లును గలిపిన విధము.

దర్పణ ప్రతిబింబ న్యాయము : అద్దములోని నీడ మిథ్యా జగత్తువలె నిజము కాని రూపమునుట. పరమాత్మయొక్క ప్రతిబింబమును విశ్వమువలె అద్దములోని ప్రతిబింబమును సత్యము కాదనుట.

దర్పణ ముఖావలోకన న్యాయము : తన ముఖమెట్లుండునో అట్లే యద్దము నందును గానవచ్చునుగాని భిన్నముగాఁ గాదనుట.

దర్శి పాకరస న్యాయము : గరిటె అనవరతము పనపపదార్థముల సంపర్కము గలిగి యున్నను పాకరసమును గ్రహింపజాల దనుట.

దర్శి హోమ న్యాయము : తెడ్డుతోఁజేసిన హోమమువలె.

దశమవివేక న్యాయము : పదిమందిఅజ్ఞానులు ఊరికిఁబోవుచు దారిలో నేరునాటి తన్నునిడిచి లెక్కించుకొనఁగా తొమ్మిండుగురే ఉండిరిని చింతించుచుండఁగా జేతొకఁడువచ్చి పదిమందిని లెక్కించినట్లు తన నిజస్థితిని వెల్లడికొనలేనివానికి గురువు చూపిన విధము.

దశానా మేకాదశ న్యాయము : (పదిలో పదునొకండు) కాఁబోవు నెద్దఖర్చులతో ఒక చిన్నఖర్చునకై వెనుదీయరా దనుట.

దామ వ్యాళ కట న్యాయము : దాముఁడు, వ్యాళుఁడు, కటుఁడు అనుముఘ్యురును దుండగింజై యగుటచే రాక్షసులుగా పేర్వడినవారనుట.

దారుపురుష న్యాయము : చీకటిలో దారువా? పురుషుఁడా? యని సంశయించిన రీతి.

దాహకదాహ్య న్యాయము : అగ్నికఱ్ఱతోఁగలిసి కఱ్ఱయొక్క ఆకారమును పొందినట్లు.

దేవాంధ్ర న్యాయము : అందఱికి నిష్టముగు పగలు, గుడ్లగుబకు అనిష్టముగా నుండునట్లు.

దివాలప చంద్ర న్యాయము : పగటికి నూర్యకిరణప్రకాశము నుండు కాంతి హీనుడైన చంద్రుని విధము.

దీపికా న్యాయము : దీపము చిన్నదైనను చీకటినంతయు మింగివైచిన విధము.

దుర్జన గర్భ న్యాయము : గాడిదయూ, దుర్జనుడును ఎంత క్షీంచినను తమ దుర్గుణములను మాన రనుట.

దుర్జన మతక న్యాయము : దుర్మార్గునివలె నిష్టారణముగ నెంత త్రోలించున్నను విడువక దోష బాధించు ననుట.

దూర గిరి న్యాయము : దూరపు కొండలు నునుపని భ్రమించు రీతి. (దూరస్థ పర్యత న్యాయము వంటిది.)

దూరస్థ వనస్పతి న్యాయము : దూరముగా నున్న చెట్లు రెండును వేలువేలుగా నున్నను చూచుట కొక్కటిగాఁ గన్పడు రీతి.

దూర్వామూల న్యాయము : గజికివేరు భూమిలో ఎంతకాలమున్నను చావక వర్షము కురియగానే చిగుర్చునట్టి విధము.

దృష్టి సృష్టి న్యాయము : బ్రహ్మదేవుఁడు తాను మేల్కొని యున్నప్పుడు సృజించిన ప్రపంచమును నిద్రలో లీనము చేసికొన్నట్లు.

దేవతాధికరణ న్యాయము : మట్టిబొమ్మను జేసి అందు తన యిష్టదేవత నావా హనచేసి పూజించు విధము.

దేవదత్తపుత్ర న్యాయము : దేవదత్తుని కొడు కనఁగా దేవదత్తుని భార్యకును కుమారుఁడే యగుట. ప్రధానుఁడగువాని పేరునుబట్టి లోకవ్యవహారము జరుగు ననుట.

దేవదత్తహస్త హానన న్యాయము : దేవదత్తుని జంపిన హంతకుని జంపినను దేవదత్తుఁడు జీవించి నేరఁడని తెలిసియు పగలీర్చుకొనుటే మనోవ్యద్ధేశముగట నట్లొనర్చు విధము.

దేవర న్యాయము : ఏదేని యొక కారణమున సంతాన విచ్ఛిత్తి కలుగఁగా భర్త యొక్క అన్నగారివలన సంతానము పడయుటవంటిది.

దేహలీ (దత్త) దీపన్యాయము : ఇంటిగడపపై నుంచఁబడిన నీఁము ఇటు ప్రక్కలకు నుపయోగించు విధము (ఒక పదము పూర్వాపర శబ్దములతో నన్వయించు రీతి.)

దేహాధోముఖత్వ న్యాయము : ప్రాణి దేహమందుండునపుడు ఆధోముఖమై యుండుననియు దేహమును వీడి ఊర్ధ్వముఖమై పైకిగు ననియు భావము.

ద్రావిడ ప్రాణాయామ న్యాయము : ద్రావిడులు ప్రాణాయామము చేయు కాలమునఁ జేతితో కలను జాట్టి ముక్కు పట్టుకొన్న రీతి.

ధట్ట కుటీ ప్రభాత న్యాయము : చూ. ఘట్టకుటీ ప్రభాత న్యాయము.

ధీనంజయ విజయ న్యాయము : కారవ పరాజయమునకు పేక్కు విధములుగా మూలకారకుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడైనను పేరుమాత్రము అర్జునునకే దక్కినట్టి విధము.

ధనుర్ధన న్యాయము : విల్లు వంకరగా నుండుట బలమునకే యనియు, చానిని దిగించిన నారి బాణమును వదలుటకే యనియు బోధయగునట్టి విధము.

ధనుర్జ్య న్యాయము : జ్య = వింటినారి = ధనుర్జ్య = వింటినారి (చూ.
కరి బృహితన్యాయము.

ధర్మాధర్మాత్మక్ న్యాయము : ప్రపంచనటనలయందు ధర్మము అధర్మము
ప్రక్కప్రక్కలనే నడచుచుండునట్టి విధము.

ధాన్య పలాల న్యాయము : ధాన్యములోని పొల్లు విసర్జించి పరిశుభ్రమైన ధాన్య
మును స్వీకరించినరీతి. (మత్స్య కంటక న్యాయము) విద్యముపైనుండి దానిని రక్షించు
చున్న ఊడ వేరుచేయబడగానే పనికిమాలినదైన విధము.

ధారావాహిక బుద్ధి న్యాయము : బుద్ధిప్రవాహమువంటిది గాన తలచునపు
వచ్చు ప్రతిసంగతియు తీరాక్షణము పుట్టుచు నశించుచు విరామములేక యుండు
నట్టి విధము.

ధూమాగ్ని న్యాయము : ఎచ్చట ధూమము (పొగ) ఉండునో అచ్చట అగ్ని
యుండునని యూహించు విధము (కారణమునుబట్టి కార్యమును ఊహించుననుట.)

నక్ర న్యాయము : తీరమునకు గుక్కచే సయితము భంగబడకుండు ముసలి నీటిలో
నేనుగను సయితము బంధించి గలిగిన రీతి (స్వస్థానబలముండుటను నూచించుననుట.)

నటాంగనా న్యాయము : నటారాగని శ్రీ నాయకపాత్ర ధరించిన ప్రతి నాయకునకు
నకు భార్యయైనట్లు.

నదీ సముద్ర న్యాయము : నదులన్నిటిని సముద్రమే ఆధారమైనట్లు.

నద్యంబువేగ న్యాయము : నదులు అతివేగముగా ప్రవహించి సముద్రములో
గలియునట్లు లోని చుట్టు మిక్కిలివేగముగా పరిణామించుటను బలప్రస్తుతములో
గలియునట్టి విధము.

నరసింహ న్యాయము : నరాకారమును సింహాకారమును గలిపి యులేదహముగా
సేపడినరీతి.

నర్తక న్యాయము : సభలో నర్తకుడు నృత్యమును చేయుచు ఏక కాలమున
అందరి మనస్సులను రంజింపజేసిన రీతి.

నసిప్రోత్తోష్ట్ర న్యాయము : ముక్కుత్రాడు వేయబడిన యెంతె యిది నకు
వివిధముగను అపకారము చేయబాలక యుండునట్టి విధము.

నష్టాశ్వదగ్ధరథ న్యాయము : ఇరువురుమిత్రులు చెలియొకరథముపై ప్రయాణము
చేయుచు ఒక నిశయించిన గ్రామమున అశ్వముల నొకఁడును, రథము నొకఁడును
గోల్పోవఁగఁ బరస్పరోపయోగార్థము వేడించిన వానిని గూర్చుకొని యిరువురును
ప్రయోజనవంతులైన విధము.

నహి నిందా న్యాయము : ప్రస్తుత మగుదానిని ప్రశంసించిన మాత్రమున తది తరముల నిందించినట్లు తలంపరా దనుట.

నాంతరీయక న్యాయము : ఒక శబ్దముయొక్క అర్థములో ఎంతవఱకు అనవరమో అంత గ్రహింపవలసి యుండునుగాని దానియొక్క పూర్తి యర్థముతోఁ గాని, నానార్థములతోఁ గాని నిమిత్తము లేదనుట.

నానాస్పృశ్యస న్యాయము : అనేక వృక్షముల ఫలరసములు ఆ వృక్షముల యంగుండియు అట్టి వృక్షములనుండి వేరుగ నుండుననుట.

నారీ కేళేత్వగా న్యాయము : కొబ్బరిచెట్టు నెందుల కెత్తలి వనఁగా చూపగడ్డికి యొక్కతి నన్నరీతి.

నారీ కేళాంబు న్యాయము : (పురుషుని భాగ్యము వలె) కొబ్బరికాయలోని నీరు ఎప్పుడెటు వచ్చునదియుఁ జెలియని రీతి. (వచ్చినానంద స్వరూపముగు బ్రహ్మము నుండి అన్యత బడదుభాత్మకమగు జగత్తు ఎట్లు వచ్చునో తెలియదనుట)

నాసికాంగుళీ న్యాయము : ఎవని నాసాంగధ్రములలో వాని ప్రేమి పట్టునట్టి కథము.

నిమగ్నప్రవాహా న్యాయము : ఏటిలోఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్న అల్పబంధువులు ఒక నుడినాండి తప్పించుకొన్నను వంటనే మఱియొక నుడిలోఁ బడినయట్లు.

నిర్భయ మనోరథ న్యాయము : దరిద్రునకుఁ గోరిన అపేక్ష వునునట్లు.

నిర్వాహారాంబుష న్యాయము : పనిలేని మంగలి పట్టుతల గొంగు నను రీతి.

నిషాత్తస్థదీప న్యాయము : గాలిలేనిచోట నిశ్చలముగ నున్న దీపముయొక్క రీతి.

నిషాద స్థపతి న్యాయము : నిషాదులలో నాయువనవర స్థపతి (శిల్పి - వడ్డేనాఁడు) అను బిరుదు కలను. ఇచ్చట నిషాగునవర స్థపతి యనియు, స్థపతికి నిషాగుడనియు ఆధమిచ్చునట్టి విధము.

నీరసీర న్యాయము : నీరును నీరును గలిసిన విడఁడియలేరనుట.

నీలేందీవర న్యాయము : ఒకిద్ద వాచక పదముగు ఇందివర శబ్దముచేతనే నల్లకలువ అర్థముగుచుండఁగా, తిరిగి విశేషణవాచక పదముగు నీల శబ్దము గ్రహింపఁబడుటచే విశేష్య మాత్ర పర్యవసానంబు యీ న్యాయమునకు ఆర్థప్రవృత్తి. (ఇందివరము = కల్లకలువ, నీలేందీవరము = నల్లకలువ) చూ. కరిబృంహిత న్యాయము.

రోకాకకట న్యాయము : ఓడలు బండ్లుగను, బండ్లు ఓడలుగను నగు ననుట.

నౌగానావిక న్యాయము : నావ లేనప్పుడు నావికుఁ డుండియు, నావికుఁడు లేనపుడు నావ యుండియు వ్యర్థమగుట.

వ్యక్రోధ బీజ న్యాయము : మట్టివిల్లు మిక్కిలి నూత్నమైనను సుక్షేత్రమునఁ బడి మహావృక్షముగా పెరిగెను రీతి.

పంచకోశావతరణ న్యాయము : ఎనుగు చుక్కతాళ్లు గట్టివట్లు గుర్మార్గని నిరోధములో నుంచుట.

పంజరచాలన న్యాయము : వలలో జిక్కిన పక్షులన్నియు పూనికతో నొకే సారి యెగిరి సంఘబలముచే వల నెత్తుకొనిపోయిన రీతి.

పతించబా న్యాయము : స్వయంవరియైన చిన్న బిల్లియను నిడిచి గూవంతుని వరించునట్లు బుద్ధిగుంతుఁడు చిన్నదళులచును పడి మంచి ఫలితముచే చూపించుచు నుండు ననుట.

పత్రఫల న్యాయము : ఒకచెట్టు ఆకులు పెగటుగా నున్నను ఫలములు గునిగానే యుండును. ఒక పదార్థమున దోష మున్నంత మాత్రాన దానికి సంబంధించిన పదార్థము లన్నింటియందును అట్టి దోషము నాగోపింపఁ దగదనుట.

పదార్థాగుసమయ న్యాయము : కొన్నిజాతుల వస్తువులను కొండలవలె పంచి ఈయవలసినచినపుడు తొలుత నొకజాతి వస్తువులను బంచి పిమ్మట క్రమముగా అన్ని జాతుల వస్తువులను బంచెదా విధము.

పద్మకత్తస్థితీ తోయ న్యాయము : చూ. పుష్కర సలాక న్యాయము.

పద్మకత్తస్థితీ జలబిందు న్యాయము : సంసారమండలి న్నానివలె తామరపాకు లోని నీరు ఆకును అంటుండు నను విధము.

పానీసోదుంబరఫల న్యాయము : ననసచెట్టు బొడ్డుగా పరచెట్టు పూముకయే కాచునట్లు మధ్యావస్థ లేకయే పిమ్మట మధ్య కేగిన విధము.

పాయాముఖిష కుంభ న్యాయము : లోన విషమును, పైన పాలునుగల కుండ యొక్కరీతి. (పాలని త్రాగినచో చనిపోవుట కంటిపించును.)

పరిణామి న్యాయము : కాలము ననుసరించి ప్రతివస్తువునకును మార్పు కలుగు చుండునను రీతి.

పరిశేష న్యాయము : ఒకచోట పుష్పములు, ఫలములు కలిసి పది స్వరూపము లున్నవనియు, అందు ఆఱు పుష్పములు కలవని చెప్పగా, మిగిలిన నాల్గులు ఫలము లని చెప్పనక్కఱలేకయే తెలియు రీతి.

పర్జన్య న్యాయము : మేమును ఊపరు తేత్రమున వర్షించుట నిష్ప్రయోజనమనియు, సుతేత్రమున నుపయోగకారియగు ననియు భేదభావ మాంగక సర్వతేత్రములందు ఒకేవిధముగా వర్ణము నిచ్చు రీతి.

పర్ణమయి న్యాయము : పర్ణమయి అనగా కల్లుపెద్దు అని అర్థము పెప్పినను క్రతువునం దుపయోగింపదగిన పలూళపు కల్లుతో జేయబడిన తెద్దు అనయే చెప్పదగును. (పర్ణము = పలూళము.)

పర్వతాధిప్త్యం న్యాయము : కలిష్టవాచక పదమున అధిప్త్యం యని భ్రష్టుయే తొండిసేల యని పెర్ణము ముప్పిరిను ముండగా, తిరిగి ని కేషణవాచక పదమున పర్వతాధిప్త్యము గ్రహింపబడుటచే విభేద్యమోత్ర పుష్పముగదే ఈ న్యాయమున కర్థ ప్రసృతి.

పర్వతోపత్యం న్యాయము : యా. పు. (ఇచ్చట ఉపత్యక్తమును తర్జుననవరం గొండచేరువ సేల యని చెప్పరాదు. సేల యని మాత్రం వార్ధము చెప్పరాదు.)

పవనతాడన న్యాయము : గాలినిగొట్టినట్లు అసంభవము, అనివేషము నగు ప్రయత్నముయొక్క రీతి.

పాదాన్వయమున న్యాయము : చోరునకు గడ్డి దొరుకు నుత్సాహము గొనలేనచో పాదాన్వయమున గది పట్టుట కన్వయము.

పాత్రేనమితి న్యాయము : భోజనకాలమునకు సద్ధమనబాస పని గూతమోత్ర ముపయోగ పడగను విధము.

పూద్రప్రసారికా న్యాయము : అడుగు పెట్టుటకు చోరీచ్చిన పండుగొనుటకు చోరు అక్రమియకొను విధము.

పానకరస న్యాయము : పనిచేసి అనివేరిగి పిమ్మట కంటిమనిసిండి పించు గానరాక మనస్సునకు అనందముగల్గించు తియ్యని ద్రవముయొక్క రీతి.

పార్షద న్యాయము : పరిషత్తున ఒకరు ప్రతిపాదించినవానిని సభ్యులెల్లగు ఆమోదించుటయో, నిరాకరించుటయో జరుగుచుండునట్టి విధము.

పాపానోష్ఠక న్యాయము : చట్రాతికన్న ఇటుకతొలు మృగుజైనది యగును.

పింగళాదప న్యాయము : పింగళులును వెలయాలు తనద్వారమువద్ద గలనుకొంతవేదియండి తదేకధ్యానపరరాగై యుండినరీతి.

పితృపుత్ర న్యాయము : తండ్రియు నొకనికొడుకే యన్నట్లు కుమారునకు తండ్రియందుకంటె అగ్రగౌరవస్థానమును, తండ్రి కుమారునియందుకంటె అనిష్టాస్థానమును లేదు.

పితృనుస్మృత స్తనంధయ న్యాయము : శిశువు అధిక్షేపణము, తాడనముగావించినపుడు కోపింపక జనకుడు వాని ననుసరించునట్లు. (జ్ఞాని ఆజ్ఞానికృత దూషణాది కముచే దిరగ్గురింపఁబడియు నుద్వేగము పొందని విధము.)

పిపీలికా న్యాయము : చీమలు ఫలమునిమిత్తము చెట్టుమొదటినుండియు మిగుల శ్రమతో ప్రాకిపోయి, ఫలమునకు రంధ్రముచేసి, లోనిరసము ననుభవించు రీతి.

పిపీలికాపన్నగ న్యాయము : చీమలు చెట్టిపప్పుట్టలు పాములకు స్థానమైనట్లు. (తండ్రి గడించఁగా కొడుకు కుడిచినాడట.)

పిష్టపేషణ న్యాయము : పిసికిన పిండిని మఱల పినుపిటవలె వర్గ్యము, నవివేకమునకు ప్రయత్నమయొక్క రీతి.

పిష్టప్రమిత్యపూప న్యాయము : పిండికొలుచి గొట్టే యునుట.

పీలుపుత్రిఫల న్యాయము : గొలుగుచెట్టుయొక్క ఆకులు కలుపుగా నున్నను పండ్లు తియ్యగా నుండునట్లు ఆకృతి వికారముగా నున్నను సజ్జనాల మున్ను మంచిదిగా నుండును.

పురాణవైరాగ్య న్యాయము : పురాణము వినినంతసేపు మూర్ఛిమే శ్రోత మిక్కిలి విరాగియైనట్లు. (శ్రృతాన, ప్రనూతి వైరాగ్యములు నిట్టివి.)

పుష్కరకలాశ న్యాయము : తామరాకుపై నుడక దిండుపుడియు నంటునయట్లు. (ఆహంకార మమకార మాన్యఁడై యింద్రియములను జయించిన జ్ఞానికి, సాంసారిక భావము లంటవనుట.)

పుష్పలగుడ న్యాయము : అఱచి అల్లరిచేయుచున్న నీకలగా నొకటికన్న పై విసరిన కట్టి చుట్టుపట్టులనున్న తుక్క లన్నిటిని కాంతింప చేయువిధము.

పుష్పవంతోపకార న్యాయము : స్వాగృహపీతిమైన పరోపకారమున మార్గచంద్రులకంటె సమధులు లేరనుట.

పూతి కూష్మాండ న్యాయము : అశుద్ధఫలమునఁ బుట్టిన గుమ్మడికాయ ఎంత మాత్రము ఆనుభవంపరా దనుట.

పూర్ణముట న్యాయము : గర్వింపని విద్యాంసునివలె నిండుకుండ తొణఁకదు అను రీతి. (కొలఁది నీరున్న కుండ తొణికినలాడు ననుట.)

పూర్వాష్టాచ్చాయా న్యాయము : ప్రాతఃకాలమునందలి నీడ దీర్ఘముగనుండి క్రమక్రమముగా తగ్గినయట్లు. (దుర్జన మైతికి అక్షణము.)

పృష్టాకోటి న్యాయము : అడిగినదానికి ఆవసరమైనంతవఱకు జవాబు ఇవ్వనలెనుగాని అక్కణమాలిన సంకతులు చెప్పరా దనుట.

పృష్ఠ ఖలీన న్యాయము : నోటికి దగిల్చెను కష్టము ముడ్డికి దగిల్చె నను రీతి.
(అవివేకి లక్షణము.)

పృష్ఠ తాడనాద్దంతభంగ న్యాయము : తుంటిపై గొట్టగా మూతిపట్టు
రాతనని చెప్పనట్టి యసందర్భ ప్రలాపముయొక్క రీతి.

ప్రతినిధి న్యాయము : ఒకనికి గాని, సంఘమునకుఁగాని ప్రతినిధిగా ముత్యముక
సమర్థుని ఆదేశపై నియోగించు రీతి.

ప్రత్యాసత్తి న్యాయము : చేరక గా నుండుటవలన కార్యములు స్త్రీఘముగా
ఫలించుననుట. (సాధనములు కఠినియందుట కార్యసిద్ధికి నిదర్శనమని భావము.)

ప్రదీప న్యాయము : నీప మొకచోటనే వెలుగుచు ఇంకొకచోటను వెలుగుచున్నట్లు
ఒకే స్థలముననుండి అన్నిస్థలములయందు స్వకార్యమును నెరవేర్చువానిని ఇది
నూచించును.

ప్రధానమల్ల నిబర్హణ న్యాయము : శత్రువులతోడి యుద్ధమున ప్రధాన
మల్లుని (నాయకుని) జయించినపుడు తదితరులందఱును జయింపఁబడినవారితో
దుల్యాలని జెప్పఁదగిన న్యాయము.

ప్రపానకరన న్యాయము : ఖండ మరీచాడి సమ్మోలనముచే పానకమున కప్పుర్య
పరిమళయుక్తిమగు గుచి లభించినట్లు అనేక వస్తుసమ్మోలనముచే నప్పుర్యమగు నదిన
వస్తువుగా తయారయిన విధము.

ప్రసా మేలన న్యాయము : వివిధ ప్రాంతములవాగు చలివేలద్రుమతోడి, తిరిగి
వారి వారి గమ్యస్థానములకుఁ బోవుదురు.

ప్రభాత మేఘు న్యాయము : ప్రాతఃకాలముననే ఆడంబరముగా వచ్చిన మేఘము
వర్షింప దనుట. (అజాయుష్షము వంటిది.)

ప్రభుభృత్య న్యాయము : యజమానుఁడు సేవకులపైఁ జూపు ఎదురాఁగమును
సేవకులు ప్రభువునెడఁ జూపెడు భక్తక్రధలును అన్యోన్యతన చిహ్న మనుట.

ప్రమదా సుఖదుఃఖ న్యాయము : భర్తకు భార్యవలన విహింసఁబడుచున్నంత
వాటు కష్టములు, సంసారబంధమునుండి తప్పించుకొనలేని దుస్థితిస్థితము కలుగు
ననుట.

ప్రసక్తానా ప్రసక్త న్యాయము : ఒకానొక విషయమునుగూర్చి చేసెడు
ప్రసంగమునందు ప్రసంగాంతరము విషయభేదముతో ప్రవర్తింపఁజేయు, ఒక పని
యందు అనుకొన్న ఫలితమేకాక వేరొక ఫలితమునుగూడ కలుగుచుండును
ఈ న్యాయము వర్తించును.

ప్రాసాదమాసి న్యాయము : జేవదత్తుడు ఆ మేడలో నున్నాడనుటలో నిజముగా మేడయొక్క ప్రధానభాగములో లేకున్నను మేడగల యింటిలో నుండునని భావము.

ప్రసూతి వైరాగ్య న్యాయము : ప్రసవజేదనను భరింపజాలక మగిసి పోవు నేడ వైరాగ్యము నొందిన యాడుదాని సంతానోత్పత్తికి ధ్వునపిమ్ముట తిరిగి భర్త సమాగమమున అనురాగము కలిగినట్లు.

ప్లవంగగతి న్యాయము : ఒక చెట్టుకొమ్మనుండి మఱియొక కొమ్మపైకి మామిడినట్టి కోరిగింతువలె స్థిరత్వము లేకపోవుటను నూచించును. (రాఖా సంక్రమణము)

ఫలవత్సహకార న్యాయము : తియ్యనిపండ్లచే వంగిన మామిడిచెట్టు నీడగోరి కూర్చున్నవానికి గోరికయే పరిమళమును ఫలములను, నిచ్చు విధము.

ఒక బంధన న్యాయము : కొంగను బట్టుకొనఁబ్రానినవాఁడు కొంగను ననిపించి వెంటనే పట్టుకొనక దానినెత్తిమీద పెన్నముద్దసుంచి ఎండచే కరిగినవన్న కన్నులలోఁబడి కన్నులు కనబడకుండునపుడు దానిని పట్టుకొనఁబ్రానినట్లు. (గోశ్వత్సోఽజీరుదానిని గొడ్డల్పఁజీరునట్లు అవివేకము స్ఫురించును.)

ఒక వృత్తి న్యాయము : కొంగ నదీతీరమున ధ్యాననిష్ఠలోనుండి పరమసాధుత్వవలె నటించుచు ప్రాంతమున కన్నడిగ చేపలను లటుక్కునఁ బట్టుకొని మ్రొంగుచుండు నట్టివిధము.

బధిరకర్ణోపదేశ న్యాయము : } చెవిటివాని చెవియందు రహస్యము చెప్పటవలె
బధిరకర్ణజప న్యాయము : } నవినేకమైన రీతి. (అంధునియగుట నాట్య ప్రదర్శనము వంటిది.)

బధిరజాప న్యాయము : చూ. పై.

బధిరవీణా న్యాయము : అంధునకు దీపదర్శనమువలె చెవిటివానికి వీణ వినిపించు నట్టి యవినేకప్రయత్నముయొక్క విధము.

బధిరశంఖ న్యాయము : చెవిటివాని చెవిలో సంకూచిన విధము.

బహుచ్ఛిద్రఘటప్రదీప న్యాయము : అనేకరంద్రములుగల పాత్రలోనుంచిన దీపము రంద్రములనుండి బయటికివ్యాపించినట్లు జీవున కుపాధియైన బుద్ధి శరీరము యొక్క నవరంద్రద్వారమున బాహ్యవిషయములందు వ్యాపించు రీతి.

బహురాజక న్యాయము : అనేకులగు రాజుల యాజమాన్యమునఁ బరిపాలింపఁ బడు దేశము సర్వవిధముల నశించు ననుట. (బహువల్లభ న్యాయము నిట్టిదే.)

బహురాజపుర న్యాయము : చూ. పై.

బహునల్లభి న్యాయము : శక్తులతో నున్న రూపమునకును భిన్నమునకును భార్య అనునందులకు భిన్నతద్ధులు చూపలేక ఎవ్వరిని సంతుష్టపరిచునో అది భర్తగా పేరొందు ననుట.

బహునృశాన్తిష్ట పిల్లగ న్యాయము : శోచిష్టగుణముల జన్మన లేదని పిల్ల జీవించు రీతి.

బహుసకతీయ న్యాయము : ఇంద్రునిబలుమున విషమును పోషించుచున్న గిమున విభవమౌగములను చాకర్షించుట దుష్టవిశ్వాసము. (ఈ సేవ భర్తగానైన న్యాయమునకు వారి నందులో సేవకలమున కామరీదలమున సంశ్లిష్టపరిచునో సేవకు దుష్టవిశ్వాసమునకు విధము.)

బహునా మనుగ్రహ న్యాయము : అందఱును గలిసి చేసిన పని ముంత దుష్కరమైనను సులభమగు, వేగముగ నేర్పబడును ననుట.

బహునా మనుమరణ న్యాయము : పదుగురితో బాటు మరణమైనను వెనుదీయ రాదు. అందొక విధమైన శాంతి, నిశ్చింత యుండును అని వేదన గుండ దనుట.

బహునా మనుగోధ న్యాయము : అందఱును అనుకూలములై నడచునో నుచు సంతోషపెట్టుట అసంభవకార్య మనుట.

బాదరా యణ సంబంధ న్యాయము : విరాటములో చేరుకొని పోయిన వారందఱును మా బండికి చేరుకొని బయలుదేరినను మా గురువుగారు బాదరా యణ సంబంధము కలదనుట.

చాలివచ్చి గోధా న్యాయము : కన్నములలో పోయిన ఉడుమును వెలికి లాగుటకు గాని, చుంపుట గాని శక్తియుకాదనుట.

చిల్వ ఖల్వాట న్యాయము : చూ. ఖల్వాట చిల్వ వ్యాయము.

చిల్వవిభజన న్యాయము : మారేడువండును విభజించుటవలె తెలియనివిని జేయబోనుట కి న్యాయము వాడుదును.

చీజవృక్ష న్యాయము : విత్తనము, మొలక అనునవి కారణ కార్యము లగుటచే

చీజాంకుర న్యాయము : కటి లేక రెండవది సంభవింపదుగాని అవివాహ సಂಬంధమును బెల్లపట్ల యీ న్యాయము ప్రకర్తిల్లును. (విత్తమునదా కి చెట్టు ముందా కి చిత్తులేక చెట్టు లేదు. చెట్టులేక చిత్తు కలుగదు. ఇది నిరర్థకమైన విశేష వాదమునకు సంబంధించిన ప్రశ్నగా బోధయగు ననుట.)

బ్రహ్మచారీ భగ న్యాయము : బ్రహ్మచారి స్త్రీయొక్క అంగా దిగుకభాగ మంతయు భగధ్రాంతి నే కలిగియుండు రీతి.

బ్రాహ్మణ గ్రామ న్యాయము : బ్రాహ్మణులు ఎక్కువగా నివసించియున్న గ్రామమని భావము. అనగా అబ్రాహ్మణులు కొలదిమందియున్నను ఆ పేరు వంశాధిక్యమును బట్టి వచ్చుననుట. (అశోకవనికా న్యాయము వంటిది.)

బ్రాహ్మణ పరివ్రాజక న్యాయము : బ్రాహ్మణులు భుజింపఁ దగినవారని సామాన్యముగాఁ జెప్పినపుడు విశేషవాచకమగు పరివ్రాజకులు పైతము అగ్రమగుచుండఁగా పరివ్రాజకశబ్ద ప్రయోగము శీఘ్రోపస్థితికై గ్రహింపఁబడు రీతి.

బ్రాహ్మణ వసిష్ఠ న్యాయము : బ్రాహ్మణులు వచ్చివారు. వసిష్ఠుడును వచ్చి నాడనఁగా వసిష్ఠుడు బ్రాహ్మణభిన్నుడనికాదు. వసిష్ఠునియందుఁ బ్రశ్నోక్త్యము నూచించుట.

బ్రాహ్మణ శ్రమణ న్యాయము : విప్రఁడు తనధర్మము విడచి బౌద్ధశ్రమణునివలె చరించినను అతనిని బ్రాహ్మణుఁడే యందు రనుట.

భల్లూకముష్టి న్యాయము : ఎలుగుబంటి తన పిడికిలిని ఎన్ని విధములను బ్రయత్నించినను విడువదని రీతి.

భస్మికా లవిత్ర న్యాయము : తిత్తిలో నేదీవైనను దానికి ప్రమాదము లేదుగాని కొడవలి వైచినచో జీల్చినేయు ననుట.

భస్మచ్ఛన్నాగ్ని న్యాయము : బూడిదచే గప్పుబడిన యుగ్గి బనుటికి లేనట్లుండి లోన కిది కది లాడుచు మెఱయుచుండు రీతి.

భామతి న్యాయము : భామతి తనమగని సుఖపెట్టుచున్నను సవనలని, తన్ను వలచిన పరపురుషులను దుఃఖపెట్టునుగాన ఏవ్యక్తము ఎల్లవారిని సుఖోపశాన్తి లేరనుట విడితమైన విధము.

భిక్షుపాద సురణ న్యాయము : ఒక భిక్షువును భోజనమునకై ధనవలతునింట పాదము పెట్టనిచ్చిన తక్కిన యభివ్రతులన్నియు నాతఁడే సంపాదించుకొనిన రీతి.

భిక్షుభియా స్థాల్యనధిశ్రయ న్యాయము : విచ్చగాండ్రు రావచ్చునని తదరి వండుట మోనివేసిన విధము.

భిత్తి విడాల న్యాయము : గోడమీద పిల్లినలె నిటునటు గుఱుగుటకు పీలుగా నుండునట్టి రీతి.

భిల్లీచందన న్యాయము : మలయపర్వతమునందలి భిల్లకొంత చందనకౌప్తము లను అతిపరిచయ దోషమున వంటచెఱుకు గా వాడిన విధము.

భీమభాస దృఢ న్యాయము : భీముడు, భాసుడు, దృఢుడు అను రాక్షసులు శంబరాసురనిమాయచే సృజింపబడినవారైనను పెద్దల సహవాసమువలన తత్త్వజ్ఞులై స్వర్గమును పొందిన విధము.

భూమిరభిక న్యాయము : యధాకౌశలము సంపాదించడలచినవాడు నేలపై రథాకారములగీచి యధావిషయములను నేర్పుకొనునట్లు ఒకదానియందు నేర్పు సంపాదించడలచువాడు కృత్రిమ సాధనములతో దాని నభ్యసించు ననుట. (చూ. శుష్కేష్టి న్యాయము.)

భూలింగ శత్రుని న్యాయము : తానొకరికి దోషముని నిశ్చించిన కార్యమును తానే యాచరించు రీతి. భూలింగమును పక్షి “మా సాహసం రుద్ర?” (సాహసము చేయవలగు) అని యెప్పుడును కూయుచుండి తాను సింహదంష్ట్రుల నడుచునున్న మాంసమును పీకికొని తినునని ప్రసిద్ధి. (మా సాహస శత్రుని న్యాయము.)

భూతై త్రోవ్య న్యాయము : వాతావరణమునుబట్టి మార్పుచెందెడు భూమికి శైత్యమును, ఉష్ణతయు కలదని అంగీకరించిన విధము.

భృంగ కీట న్యాయము : భ్రమరము మంటిలోనుండి పురుగును నీసికొనిపోయి దాని చెవిలోఁ గూసి కూసి తన రూపమువలెఁ జేసికొనునట్లు. (గురువు బోధచేసి శిష్యుని దనవలెఁ జేసికొను రీతి.)

భేర్యాఘాత న్యాయము : ఏర్పాటు లేకున్నను ఒకడు ఇరువది అడుగుల కొక సారియు, నింకొకడు ముప్పది అడుగుల కొక ప్రారియు, మఱొక్కడు నలుబది అడుగుల కొకమారును భేరి వాయించుకొనుచు పోవుచుండు రీతి.

భైరవ విప్ర న్యాయము : ఒక బాపండు యజ్ఞమునకై కొనిపోవుచున్న మేకను ముగ్గురు వంచకులు చూచి దూరం దూరముగా నిలుచుండి తుక్కును గొనిపోవు చున్నావేమని నేలించేయుచు రాగా నా విప్రము తుక్కునీ కావచ్చునని విడిచి పెట్టిన రీతి.

భ్రమర న్యాయము : 1. పోనెటింగ పుష్పమునఁ బట్టునుండెడి ముండ్లను దప్పించు కొని అొనితేగి మకరందసానము మాత్రమే చేయునట్లు. 2. తుమ్మెద సుగంధము గాని, మకరందముగాని లేని పుష్పములచెంతిరం బో నేరేను.

భ్రమర కీట న్యాయము : చూ. భృంగ కీట న్యాయము.

భ్రష్టావసర న్యాయము : అకసగము గలించినవేసుక జరిగినవని న్యగ్ధముని చెప్పెడు రీతి.

భ్రాది న్యాయము : భూ అను ధాతువునకు సంస్కృతములో నుపసర్గలు చేర్చుటచే ననేకార్థములు కలుగునట్లు బ్రహ్మము ఒక్కటేయయ్య నుపాధిభేదములచే నానాహాసములు పొందుచున్న రీతి.

మండూక (త్రోలన) తులా న్యాయము : కప్పలను తక్కువలెఁబెట్టి తూచఁ బోయిన వివిధమార్గముల బరుగుల తినుట. (వికమత్తములేని మనుష్యులు కృతకూరింపఁజూచినఁ గొనసాగదనుట.)

మంజూసాఖు న్యాయము : పెట్టెలో ఆహార ముండునని ఎంత ప్రవేశింపఁగా అందు బంధింపఁబడి నిరాకరణయొన్న పాము దానిని తిని ఆ ద్వారమునుబాద వచ్చిన విధము. (ఇష్టార్థసిద్ధికి మాటు అనిష్టార్థ ప్రాప్తి.)

మందూక స్తుతి న్యాయము : కప్ప కాట్లు పేసినట్లు కొంచెము కొంచెము పని చేయుచు నది విడిచి హఠాత్తుక పనిచేయుటకు అర్హుఁడైన విధము.

మందూక ముట్టికా న్యాయము : కప్ప గముడేహము సామునోటఁ బడియు, సమీపమందలి యీదగలను మింగఁజూచు రీతి.

మట్టికొత్తంతనాథ న్యాయము : పాతపురుగు తన నాభినుండి వచ్చు భార మతోఁ గూడుకట్టుకొని యుండఁగా ప్రమాదవశమున ఎగురుచు చిక్కి పెనుగులాడి డస్సి యీదగను జంపి తిను విధము.

మట్టికా న్యాయము : ఈదగ సర్వస్థలములయందు వ్రాలఁచునను రుచిచూచినది మాత్ర మపరిపూర్ణపదార్థమై యుండును.

మజ్జినోన్మజ్జన న్యాయము : నద్యాదులందుఁ బడి దరిచేరి తేనివాఁడు మునుగుచ్చు తేలుచు రిక్షకులకై యెదురు చూచు రీతి.

మణి కంకణ న్యాయము : కంకణము = మణులతోఁ గూడిన వలయము. చూ. పర్వతాధిశ్ఠికా న్యాయము.

మణి మంత్రాది న్యాయము : అగ్నియొక్క దహనశక్తి మణి ప్రతిబంధకముగా చుండఁగా, మణియొక్క దహన ప్రతిబంధశక్తిని బోఁగొట్టి, మంత్రము అగ్ని ను తేజముగాఁ జేసినట్లు. (కామిని కాంత సమస్తజ్ఞాన ప్రతిబంధముపై త్రావ్వెత్తిచే తిరిగి జ్ఞానోదయము కలిగిన విధము.)

మణిసూత్ర న్యాయము : పూపలలోని దాగమువలె లోనఁగలసియుండు విధము. మిత్రుల యెడతెగని స్నేహసంబంధము పై న్యాయమున నొప్పును.

మత్స్యకంట న్యాయము : ముల్లు తీసివైచి చేదను వండుకొని తిన్నట్లు.

మధు మట్టికా న్యాయము : ఈదగలు చేర్చిన తేనె మనుష్యుల యధీనముగు రీతి. (చీనులపుట్టులు పాములకువలె.)

మధుర రస భవితామ్రబీజ న్యాయము : మామిడితెంక మొక్క చెట్టుయొ ప్పాచి కాచి రాసు రాసు తీయనిపండ్ల నిచ్చునట్టి రీతి.

మధ్యదీపికా న్యాయము : గృహమధ్యమమునందున్న దీపము అన్నివైపులకు గనబడు రీతి.

మధ్యము మనః న్యాయము : మంత్రములతోగలముఖో తో లోకమున గా నొప్పు నానీ తోను ప్రకాశించును స్వప్రభచే వితిరిముల్గములను వైతము ప్రకాశించునన విధము.

మనోగాన్ధ్య నిజ్ఞంభణ న్యాయము : ఘరించినా, మోచినా కోరిక అట అడు లేని కాబట్టి తరిచగనగలవాడు కోరికల నై కోరికలు పుట్టునూనే ఉంటాయి.

మరుమిరీచికా న్యాయము : ఎడారిలో ఎండగాపులు నిలిచివున్నవని గావించి ఎడమగా పోయినను అక్కేనుండెను రీతి. (అట్లాని అభివ్యక్తి సంగ్రహమున భ్రా. తిచే సర్గినదాగముగానే గ్రహించి ననుట.)

మర్కట కితోర న్యాయము : కోరికలు తమస్థితి ఎప్పుడును బోయినను పట్టుదలక వెంటబోవునట్లు. (తిమ్మిడు ఉపాధ్యాయుని నర్వకాలనాగ్రహణ యలదాని విడకుండుట.)

మర్కట మదిగా పానాది న్యాయము : కోరిక కల్లు త్రాగినది. అటుపై దయ్యము పట్టినది. పిమ్మట గేలు వట్టినది. అప్పుడు దానిచేష్టలు చూడవలెనుట.

మలిన దగ్ధా న్యాయము : అద్దము మలినముగా ఉంటే నువ్వు ప్రతినిమిషము వైతము మోహమునకు హృదయము పనిత్రమగా చేనిచో నోనిమిషము దుష్టము గానే ఉంటుచుండుననుట.

మల్లగ్రాని న్యాయము : చూ. బ్రాహ్మణ్యగ్రాని న్యాయము. (ప్రవహణ న్యాయము)

మహాససగత న్యాయము : వంటలుంటి దంపాలు ఎక్కడగద బోయెదను అని రీతి (నిరతిలామలక న్యాయము.)

మహామస్త్వస్థితగ న్యాయము : శిద్ధిచేస నదిలో ఒక వైపునుండి మనోయుక వైపును తిగుగుచు ఒడ్డని మాత్రము తాకుదుననట్లు అత్య జాగ్రదవస్థలలో చరించినను వాని భగ్యమును పొందక జేయించు ననుట.

మహావాలగజ న్యాయము : గొప్ప గారిలో ఏనుడగులే కొట్టుకొని పోవు చుండగా నిక నల్లజంతువుల మాట చెప్పనేలకీ అని రీతి. చూ. దండాపూసికా న్యాయము.

మూర్ఖ్య న్యాయము : బలహీనములగు మర్ఖ్యములను బలవంతములగు మర్ఖ్యములు తిశను న్యాయము. (అరాజకదేశమున బలహీనులు బలవంతులచే బీడింపఁ నుడుదు రనుట.)

మూర్ఖాల కబళ న్యాయము : పిల్లి భోజనము చేయుచారయియిద్ద ముద్దుండి వారు ఎక్కువకనులన్నియు తన నిమిత్తమే యని తలంచెడు రీతి.

మూర్ఖాల్ల కిశోర న్యాయము : పిల్లి తన పిల్లలను నోటఁగఱచుకొని భద్రముగా నెల్లచోట్లకుఁ దీసికొని పోవునట్లు. (అచార్యుఁడు తాఁబోవు చోట్లకు శిష్యులను గొనిపోవుచు వృద్ధికిఁబెచ్చు రీతి.)

మూర్ఖాల దుగ్ధపాన న్యాయము : పిల్లి కన్నులు మూసికొని పాలు త్రాగుచుఁ దన్నెవ్వరును చూచుటలేదని భావించునట్లు.

మూర్ఖాల శీల న్యాయము : పిల్లి శీల మనునట్లు పిల్లి నిత్యము పాలు పెరుగు త్రాగుచు తన యజమాని కండ్లు పోఁగోరును.

మామరాశిప్రవిప్లవ మసీ న్యాయము : మినుముల కుప్పలో సమానకాంతిగల మని ప్రవేశించియు తెలియరాని విధము.

మాసాహస శకుని న్యాయము : చూ. భూలింగ శకుని న్యాయము.

ముంజేమీ కోద్ధరణ న్యాయము : ముంజగడ్డిలోనుండి బుద్ధిసూక్ష్మతచే దాని మొవ్వను గ్రహించునట్లు. (స్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరమునుండి తదంతస్థ బ్రహ్మ పదార్థమును విడదీసి గ్రహింపవలయును.)

మూర్ఖసేవన న్యాయము : మూర్ఖుని గొలిచినట్లు (మూర్ఖుని గొలుచుట ప్రమాద మునుట)

మూలక్రిమి న్యాయము : పేరులో పురుగువృత్తిఁ బెట్టుటతయు చచ్చిపోవును.

మూషక విషాణ న్యాయము : ఎలకకు కొమ్మ పోఁగొట్టి, గుడ్డు

మూషకాహి మంజూషా న్యాయము : మృజాన ప్రతిబంధన మై తీర్చి, జేమా కలధని పెట్టె కొటికి పాముచేఁ దినబడిన

మూషాసిక్త తామ్ర న్యాయము : మూషమువలె నోరెరిగిన రాగి మూసయొక్క యాకృతిని బొందునట్లు చిత్తము విషయములేదు బ్రవేశించి తత్సద్భూతాకృతిని బొందు ననుట.

మూషిక సర్పపేటికా న్యాయము : చూ. మూషకాహి మంజూషా న్యాయము.

మృగతృష్ణా న్యాయము : ఎండమావులలోని నీటిద్రవమవలె సంసారము నుఖ భ్రాంతిని కలిగించుననుట.

మృగవాగురా న్యాయము : వాగుర = మృగములను బట్టెడువల; మృగవాగుర = మృగములను బట్టెడు వల. చూ. కరి బృంహిత న్యాయము.

మృత మారణ న్యాయము : చచ్చినవానిని జంపినట్లు.

మృద్ధుట న్యాయము : మట్టికుండ ఖర్చు ఎక్కువకావడం చేసినచో న్యాయము మట్టికుండ చీలికనే బ్రద్దలగు రీతి. (వెల ఎక్కువైనను బాపాపాత్రులు చిగితారము మన్ను ననుట.)

మేఘ చాతక న్యాయము : చాతకపక్షి మేఘమును కోరునచే కాని ఉడకమును ద్రాగడను రీతి.

మేరు సర్ప న్యాయము : ఆకాగ గౌరవాగ్రయులగు మేనుపగి న్యాయము ననుట, ఆవగోజను గల తాగితన్యాయము ఆధిక మనుట.

మేష సుచ్చ న్యాయము : మేక ఎంతబలివైనను నోరే పుట్టలేక పుట్టుకొన్నది.

యథాక్రతు న్యాయము : మానవుడు చిగితారము ఏ దేవతను ఆరాధించుచుండునో కాలక్రమములో ఆ దేవతతో సమాదగు ననుట.

యథారాజ న్యాయము : రాజుతో ప్రజల లట్లనుట.

యథాసంఖ్య న్యాయము : ఒకేసంఖ్యగల గెండువస్తువుల సమానముననుట, మొదటిదానికి మొదటిదానితోడను, రెండవదానికి రెండవదానితోడను, మొదటికి ఎన్నిటికైనను క్రమమునుబట్టి సరియగుము కలిగియుండునని రీతి.

యదసంతర న్యాయము : ఒకకార్యము ఎదిగెనుటనే రెండవకార్యము ఎదిగెనుట తలపించినయెడల మొదటిని రెండవదానికి రెండున్నాడని ననుట. (అనాధుని కచ్చిన, భాగ్య మున్నునది.)

యమగీటు న్యాయము : చూ. కలాలగీటు న్యాయము.

యవ బరాహ న్యాయము : అడవిసంది చేసి మేరుగా చేరియుండు దేవుని కోరినట్లు. (తస్మలేనివారికి కత్తు.)

యవాగుగర్త స్తవన న్యాయము : గంజగుంట చాచినను రీతి. (అది యొక ఘనకార్యమని తలచి చేసిన యల్పనివని.)

యాచితక మండన న్యాయము : పలువురినండి యాచించిన భూమివానికనుచే దన్నలంకరించుకొను విధము.

యృధ్యత్కర్మమృత న్యాయము : పొట్లాడుకొట్లు ఎంత బానిసను బట్టులాట మానవు. (మూర్ఖపుపట్టు బీడకనుట.)

యావపశు న్యాయము : యాగకలమున యావస్తంభమున గట్టిన పశువులక కదిరావలెనుననే మరణము నిర్ణయమైనను మృత్తికను శవండుటచే నిర్వికారముగా మార్చువు కట్టుకొయ్యకర్ణ నున్నట్లే యుండునని.

యూపరశనా న్యాయము : యజ్ఞములో రెండు యూప స్తంభములను నొకే త్రాడు కట్టినట్లు.

రంజా వివాహ న్యాయము : జారిణికి వివాహమునకు గోరిక లేనట్లు.

రక్షణట న్యాయము : బట్ట అనగా ఏరంగుబట్ట అనే ప్రక్క రాక హాదని తలచి ఎత్తినిబట్ట యని నుండుగానే చెప్పిన విధము.

రణ్య సర్ప న్యాయము : త్రాడు చూచి పాము భ్రమించినట్లు.

రథబడబు న్యాయము : రథమునకు పూనిన రెండు గుడ్డములు విడిచి త్రొక్కు గలిగి లాగినగాని రథము నుంచినట్లు సంసారశకటమున భార్యాభర్తాసన్నిధియు శిశువాచే యునుట.

రథాగ్రప్రవాహ న్యాయము : అనేక పీఠులలోనుండి వచ్చునొక పల్లకంబునకు కలసిన వీధి పోలునను విధము.

రథాగ్రదీప న్యాయము : దీపము చేతపట్టుకొని దారిలోనడుచునట్లును దీపకౌంటి ముందుచే పడుచుండునుగాని, వెనుక చీకటి ఆక్రమించుచునే ముందు నగుట.

రత్న స్మృతి న్యాయము : సూర్యకౌంటి గడ్డిచాచల పుష్పపింఛముగా నగు రంగులుగా ప్రకాశించుచునేగాని సూర్యకౌంటిపుష్పమై నుండి పుష్పము నగున మండలేయు ననుట.

రాజపుత్రవ్యాధ న్యాయము : తల్లదండ్రులచే విడువబడి వ్యాధునిచే చంప నము వచ్చుననుటకు బెంబడిన రాజపుత్రుడు తిన్న వ్యాధిపుత్రునిగనే పూని ను కొనిన విధము.

రాజపుర ప్రవేశ న్యాయము : రాజపురలోనికి వెళ్తున్న ఒక్కసారిగాఁ గ్రహించుటకు రహస్యభటులు అంగీకరింపరుగాని ఒకరొకరు నొప్పన ఎత్తినందు యైనను జోరనిర్దురనుట.

రాజసేవా న్యాయము : రాజసేవకుడు రాజపక్షియు అందరికిని ఎల్ల వేలల యందును విధేయుడై మెలగవలయు ననుట.

రాత్రి సత్ర న్యాయము : రాత్రిచేయు సత్రమునకు (యజ్ఞము) విశేషము లేదనుట, చూ. జైమిని సూత్రములు.

రామత కరండ న్యాయము : కరండమునకు ఇంగువ తీసివైచినను వాసన పోక యుండు రీతి.

రాసభ రతీత న్యాయము : రాసభయందు మొదట దీర్ఘమై క్రమక్రమముగా నన్నగిల్లినట్లు. (దుర్వాహల మైతికిఁ దార్కాణము)

వృద్ధకుమారి వర న్యాయము : అవివాహిత యగు వృద్ధస్త్రీ వరమిచ్చుటకు సాక్షాత్కరించిన ఇంద్రుని జూచి నాకుమారులు బంగారుగిన్నెలో నాలు అన్నము తినుచుండ చూచునట్లు కోరిన విధము. (పైవరములో తన పెండ్లి, భర్త సంగమము, సంతతి, విశ్వర్యము, సుఖము కోరినట్లు తెలియుచున్నది.)

వృద్ధతరుణీ న్యాయము : యౌవనము గడచిన వృద్ధుని తాను ఇతరులకు మహా పతివ్రతవలె దోచునట్లు వర్తించు రీతి.

వృద్ధబ్రాహ్మణ వర న్యాయము : జాత్యంధుఁడు, దరిద్రుఁడు, బ్రహ్మచారియు నగు వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు తీవ్రతపమున భగవంతుని ప్రత్యక్షముగాఁ జేసికొని వరము కోరుకొనుటలో నిట్లు సంకయించెను. కన్ను లిమ్మని కోరినచో దాద్ర్యము, బ్రహ్మచర్యము మిగులుననియు, భాగ్యము కోరినచో, అంధత్వము మిగులుననియు, భార్య కావలెనన్నచో అంధత్వము, దారిద్ర్యము, సంతతి కూశ్ర్యత్వమును సంభవించుననియు, నిట్లు చాలనేపాలోచించినవాఁడై తన మనుమని రాజ్యసంహారమున నున్నవానినిగా చూడఁగోరి కృతార్థుఁ డయ్యెను.

వృద్ధ వేశ్యా న్యాయము : ముసలిభోగయువతి తపస్వినివలె నటించును. (వృద్ధా వేశ్యా పతివ్రత)

వృశ్చిక చోర న్యాయము : తేలుకుట్టిన దొంగ ఏడ్చిన పట్టుకొండవని బాధ సహించుకొని యూరకున్న విధము.

వృశ్చిక వాసర న్యాయము : చూ. మర్కట మదిరాపానాది న్యాసును.

వృశ్చిక విమానక న్యాయము : హాస్యగాఁడు తేలుకుట్టి బాధపడుచున్నను హాస్యమునకై యట్లు చేయుచున్నాడని తలంచుదురు.

వృశ్చికే గర్భ న్యాయము : తేలుపిల తల్లిగర్భము భేదించుకొని పుట్టిన రీతి.

వేణ్యాకాశ న్యాయము : త్రివేణీసంగమమున పేరుగల గంగా యమునా సరస్వతుల తెలుపు నలుపు ఎఱుపు రంగుల కలయికచే అకాశవర్ణ మేర్పడిన విధము.

వేతన న్యాయము : ప్రవాహవేగమునకు వంగి పిమ్మట తలయెత్తిన ప్రబులిచెట్టు యొక్క విధము.

వేశ్యకాంతా న్యాయము : కులకాంతవలెగాక ధనమున్నంతవఱకు యొకనిని ప్రేమించి పిమ్మట మఱియొక ధనవంతుని కేపట్టెడు వెలయాలివృత్తియొక్క రీతి.

వేశ్యాపుత్ర జనక న్యాయము : వెలయాలి కొడుకునకు జనకుఁ డనఁజో నిర్ధారణ కానట్లు.

వైరాగ్య న్యాయము : విరాగికి సమస్త వస్తువులయందును నైరాగ్యము ఉండు ననుట. (జగత్తును తృణముతో సమముగా చూచుననుట. సంసారమునందలి సుఖదుఃఖానుభవమునకుఁ బిమ్మట మాత్రమే మానవుని వైరాగ్యము స్థిరముగా నుండు ననుట.)

వ్యపగతతేపాలాబూ న్యాయము : ఆనవబుట్టులో మట్టి నింపి నీటిలోనుంచుగానో మునిగి మట్టి కరఁగగానే తేలిపట్టు ఆత్మ దేహములో నున్నంతకాలము సంసారమున బ్రవర్తించి అది నశించినపిదప ఊర్ధ్వగతి చెందు విధము.

వ్యపదేశి న్యాయము : దేవదత్తున కొకఁడే కొడుకగుటచే వానియందు జ్యేష్ఠత్వము, కనిష్ఠత్వము నాగోపింపఁబడినరీతి. (ఒక ధర్మమునఁ జే గెండు ధర్మముల నాగోపించుట.)

వ్యాఘ్రోపవాస న్యాయము : పెద్దపులి ఆహారము లభింపక ఉపవాసము చేయవలసి వచ్చునేమో కాని, జంతువు లభించినవెంటనే చంపి వేయును.

వ్యాలసకుల న్యాయము : చూ. అహింసకుల న్యాయము.

వ్యాఘ్రీ ఊర న్యాయము : పులిపాలు బంగాధ గిన్నెలో మాత్రమే యుంచవలగు ననుట.

వ్యాఘ్రుచోర ధను ర్న్యాయము : పులి పొదలో పొంచుండి మృగములపైఁ బడుటయు, దొంగ దాగియుండి కన్నము త్రవ్వటయు, కొల్లు వంగియుండి బొణము విడుచుటయు దుష్టల అతివినయమును దెల్పును.

వ్రాత్య సంస్కార న్యాయము : ఉపనయనాది సంస్కారములు పొందిన బ్రాహ్మణుఁడు తదితర సంస్కారములకు అనర్హుఁడగుట.

వ్రీహి బీజ న్యాయము : ధాన్యపుగింజలోని పైపొట్టు, తొక్క, తవుడు, రేణువులు తీసినపిదప బియ్యపుగింజ బయలుపడినట్లుగ్రజ స్తమోగుణములు తొలఁగించినపిదప నిర్మలమైన సత్త్వగుణము బయలుపడునట్టి విధము.

శంకూత్పాటిత దంష్ట్రోరగ న్యాయము : కొఱలు పెరిగిన త్రాచువలె సహాయము నశింపఁగా మిగిలిన శత్రువనుట.

శకునిగ్రహకగతి న్యాయము : పిట్టలను బట్టువాఁడు కాలిచప్పుడు చేయక మెల్లగాఁ బోయి యురులు మున్నగు సాధనములచే బట్టుకొను రీతి.

శకునిసూత్ర న్యాయము : పక్షియు, దానిని బంధించే వలయు భిన్నములైనట్లు జీవుఁడు, ఈశ్వరుఁడు భిన్ను లనుట.

శతపత్ర శత న్యాయము : నాలుగు పద్ధతుల నొక చొంతిగానుంచి యొక దున్నిన ముతో బొడిచినపుడు దున్నినము ఒక చూపు తరువాత మిగిలెనుక చూపునకు గ్రుచ్చుకొనుచు బోయినను మూర్ఖకాలములలో గ్రుచ్చుకొనుటచే ఒకచూపునందు వలెనే దగిలెను కన్నకు రీతి.

శతపత్ర శతన న్యాయము : చూ. పై.

శతేంద్రచాన న్యాయము : వ్యోమక సంఖ్యయగు మాణిముందు వ్యోమ్యస బ్రాహ్మణుగు నీది ఇదిగియుండిన విధము. (సముద్రమున నదీనగూహమును, స్వవ్యవస్థపడగల పరివ్రాహ్మణునగు జనార్దనయను అంతర్భూతమై యున్నట్లు.)

శరభురక్షియ న్యాయము : ఒక విలుకాడు బాణమును విడుచుటయు, పైవవశమున నాతడే చూ బాణముచే హతుడగుటయు తటస్థమైన విధము.

శరభరొన్నజ్జనీయ న్యాయము : తాయి విసరుటయు, నీటినుండి మనుష్యుడు లేచుటచే నతనికి దగులుటయు నొకే కాలమున జరిగిన రీతి.

శలభ న్యాయము : విడత కాంతివంతమగు నీవమునందు ఫలప్రాంతిచే బోయి తన నాశనమును స్వయముగాఁ జచ్చి పెట్టుకొన్న రీతి.

శల్యకవానాశు న్యాయము : చుంచు పండుకొన్నవారిని మాత్రమే పెల్లగా కరచునట్లు, రాజు ప్రభునండి కష్టపెట్టకయే పన్నులు గ్రహించవలెననుట.

శవోద్వర్తన న్యాయము : శవమునకు నలుగు పెట్టుటవలె నిష్కల ప్రముఖము యొక్క రీతి.

శశవిమాణ న్యాయము : చెవుల పిల్లికి గొమ్ములవలె నసంభవ మనుట. (చంధ్యా పుత్ర న్యాయము వంటిది.)

శాఖాచంద్రమణ న్యాయము : కోతులు ఒక కొమ్మనుంచుండి మిగియుక కొమ్మనుండి దూకునట్టి రీతి. (విషయస్థైర్యములేని శుశుమరుని యుపన్యాసభోరణి పై విధముగానే యుండును.)

శాఖాచంద్ర న్యాయము : అకాశమున చంద్రునిపై మేఘము నడచుచుండుటను చూచిన బాలకుడు భ్రాంతిచే చంద్రుడు నడచుచున్నాడని తలపఁగా నొకవృద్ధుడు వాని నొక చెట్టుక్రిందికి దీసికొనిపోయి రెండు కొమ్మలమధ్యను స్థిరముగానున్న చంద్రుని జూపి వాని భ్రాంతిని నివారించజేసిన విధము.

శాఖాకర్పూర న్యాయము : కర్పూరమున కంటుకొనిన దీపము కొండకడవు వెలిగి శాంతసేపటికి రెండును అదృశ్యమైన విధము.

శిరోవేష్టనేన నాసికాస్పర్శ న్యాయము : ముక్కును జూపు మనఁగా తల చుట్టు చేయిత్రిప్పి చూపించిన రీతి.

శిలాక్షుర న్యాయము : తాతిపై చెక్కిన అక్షరము చెటుగక స్థిరముగా నిలిచి పోవు రీతి.

శీతలా ప్రస్తర న్యాయము : చలవతాలిని కొండలు పూజార్హమైన నిగ్రహమును గాను, మఱికొండలు శూకపుత్రాయుగాను ఉపయోగింతురు. పూజ్యతా నిరసన భావములు భావనలోనే ఉన్నవి కదా!

శౌండాసూచీ న్యాయము : ఏనుఁగు తొండముతో మార్గముఁబడియున్న సూచిని పైతము తీయును.

శుక నకులికా న్యాయము : నకులికావృక్షముననున్న శుకము భయకారణము లేకున్నను అస్థాగ్రాదిక దర్శనముననే భీతిలునట్లు. (వాస్తవముగా కర్మత్వభోక్తృత్వములు, బంధమోక్షాదికము లాత్మకు లేకున్నను, తన కోరిక ననుసరించి కలుగుచున్న విధము.)

శుక్త్యంబు బిందు న్యాయము : మత్స్యపుచిప్పలో బడ్డ నీటివిందులు మత్స్య మగు నను రీతి. (అశ్రయముయొక్క గొప్పతనము ఆశ్రయికి సంభవించు ననుట.)

శుద్ధోద లవణ న్యాయము : మంచినీరు ఉప్పునీటివలె జీవేత్వములు భిన్నులనుట.

శుష్క తటాక మత్స్య న్యాయము : ఎండిపోయిన చెరువునకు చేపలవలె. (పేదవాని యింటికి బంధువులు రారనుట.)

శుష్కస్తనీకంచుక న్యాయము : శరీరవృష్టిగల యువతి యొకతె తన రవికను శుష్కించిన స్తనములుగలదాని కీయఁగా ఆమె తనకు వదులగుటచే దన్ను నిందించు కొనక పాడురవికె యింత వదులుగ నున్నదేమి? యన్న రీతి. (శుష్కస్తనీకం గంచుక ధారణను సౌందర్యకారణముగాక వికారహేతు వగు ననుట.)

శుష్కేష్టి న్యాయము : యాగప్రయోగమున నివృతత పొందఁదలంచిన శిష్యుఁడు నిజమైన హోమాదులులేకయే కృత్రిమ సాధనములతో యాగప్రయోగము చేయునట్టి విధము.

శూకర వాటికా న్యాయము : పంది తోటలో ప్రవేశించినప్పటికిని పండ్లు పూవులు ముట్టక ఆచ్చటఉండే అమేధ్యమును మాత్రమే తిను ననుట.

శూర్ప న్యాయము : చేట అను పనిముట్టు తవుడు, ఊక, చిరలెడ్డలు మున్నగు వానిని వదలి బియ్యమును మాత్రమే నిజవచేసిన రీతి. (వృతి-చాలనీ న్యాయము.)

శృంగగ్రాహికా న్యాయము : ఒక గోవు యజమానుడు వచ్చి మరొకనిని తనగోవును చూపుమని గొల్ల వానినడుగంగా వాడు దాని కొమ్మను బట్టి గుంపులో నుండి యీవలకుఁ గొనివచ్చిన విధము. (కొమ్మ పట్టుకొనఁగా నే నొక మనుగునట్లు ప్రధానాంశమును గ్రహించినచో విషయమంతయు నవగాహనమైన విధము.)

తైలూషీ న్యాయము : నటి ఒక్కతైననా నాటకమున పెక్కు పాత్రలు గొరచి నటించు విధము.

శ్మశాన కుసుమ న్యాయము : వల్లకాటిగో నెంత మందెపు ష్టైనా భూమిను నిష్ప్రయోజన మనుట.

శ్మశానవైరాగ్య న్యాయము : జనుఁడు శ్మశానమునందు శవము తగులబడిపోవు చుండఁగా జగత్తంతయు మిథ్యయని వైరాగ్యమునుబూని ఇంటికి వచ్చినవీర్ముట పూర్వస్థితిగనే యుండుట.

శ్యామరక్త న్యాయము : బట్టకు శ్యామలవర్ణము పోయినచో ఎలుపురంగు వచ్చుననుట. (అనగా గుణరహితమైన వస్తువు లేదన్నమాట.)

శ్యేన కపోతీయ న్యాయము : ఆకస్మికముగను, అప్రకృతముగను సమీపించిన డేగచే నైవసశమున జక్కిన పావురముయొక్క గుఱియగు రీతి.

శ్యేనాధికరణ న్యాయము : పావురములు, కొంగలుచున్నగువానిపై డేగ నిధికార మిచ్చినట్లు.

శ్రోత శృంగ న్యాయము : ముందువచ్చిన చెవులన్న వనుకవచ్చిన కొమ్ములు వాడి యన్నట్లు.

శ్వపిశున న్యాయము : గుణములలో, కర్మరిణిలో, జ్ఞానోన్మగములో లోభిని, కుక్కకును ఏక్కున లేదాలేదనుట.

శ్వఘోషోన్మమన న్యాయము : కుక్కతోకయొక్క వంకరను సరిచేయఁ జూచురీతి. (అనివేకమును నూచించు ప్రయత్న మనుట.)

శ్వశుష్కాస్థి న్యాయము : కుక్క మాంసశూన్యమై యెండియున్న ఎముకను బట్టుకొని నిష్ప్రయోజనముగాఁ బండ్లవెంట నెత్తరు వచ్చురకమును గొలువచునే యుండు ననుట.

శ్వశ్రునిర్గచ్ఛక్తి న్యాయము : కోడలు పొమ్మనిన భిక్షువని అత్త వెనుకకు పిలిచి 'ఓయీ! పొమ్మనుటకుఁగాని, విచ్చము వేయుటకుఁగాని కోడలి పొమ్మ లేదని చెప్పచు ప్రస్తుతమానకు విషయము నిండుకొన్నవి గాన పొమ్మని చెప్పినరీతి.

శ్వ సభా న్యాయము : కుక్కలసభలో నొక కుక్క మొఱుంగగా తక్కిన కుక్కలును ఒకదానిపైబడి మఱియొకటి ముఱిగినట్లు.

శ్వాన పుచ్చ న్యాయము : చూ. శ్వ పుచ్చ న్యాయము.

శ్వాన మకర న్యాయము : బయట కుక్కచే భంగపడెడు మొసలి నీట నేనుగనునైతము (సానబలిమిచే) బంధించునట్లు.

శ్వాన మారాల న్యాయము : కుక్కకును చిల్లికిని గల స్వాభావిక వైరాను బంధముయొక్క విధము.

సంగ గుణ దోష న్యాయము : సమావాసముచే గుణదోషములు గల్గినట్లు.

సందంశ పతీత న్యాయము : ఇటు నటు కదలలేకుండునట్లు పట్టకొరులో చిక్కిన విధము.

సంధి న్యాయము : నీచులు పోరును, స్వస్థులు సంధిని కోరుచుందురు. (పోరు నష్టము, పొందు లాభము గాన సంధి సర్వవిధముల మేలు అనుట.)

సక్తు న్యాయము : అన్నము మాని నిర్బలమగు పేలపిండి తిన్నట్లు. (అవివేకమును నూచించును.)

సచ్చిద్ర ఘటాంబు న్యాయము : చిల్లి కుండలో పోసిన నీరువలె శృంగ ప్రయత్నముయొక్క రీతి.

సన్న్యాసియోమా న్యాయము : సర్వసంగ పరిత్యాగము చేసినవానికి కాంతితో ప్రయోజనము లేదనుట.

సమవాయ సంబంధ న్యాయము : పటమునకు దంతువునకును గల వేరుచేయరాని సంబంధముయొక్క రీతి.

సముద్ర కిట్ట న్యాయము : చూ. అవినాభావ సంబంధ న్యాయము.

సముద్రమథన న్యాయము : మథనమువలనసంక్షోభమునొందినవాడు సముద్రుడు. ఘోరక్షలు దేవతలు. నెఱవేరి పనికై చేసిడు ప్రయత్నమని అభిప్రాయాంతరము. తఱచినగాని గుణగుణములు బయటపడవని భావాంతరము.

సముద్ర మధుబిందు న్యాయము : సముద్రమున వేసిన తేనెదుక్కచే సముద్రోదక మంతయు తియ్యనగునా? యనుట.

సముద్ర వృష్టి న్యాయము : సమృద్ధిగా జలము గల సముద్రమున వర్షించుట నిష్ప్రయోజన మనుట.

సమూహాలంబన న్యాయము : ఒక న్యాయములోని ప్రత్యేకశబ్దములగు అన్వయము కుదురనియెడల శబ్దముల మొత్తముపై నన్వయము కుదురు ననుట.

సర్వభణ న్యాయము : పాము ఎట్టి గూఢదలముగల్గినను తనివడగ పైకెత్తి బుస్సుచునుచు ప్రజలను భయపెట్టి తప్పించుకొని పారిపోవు ననుట.

సర్వాపేక్ష న్యాయము : పెక్కు (శబ్దములకు, వ్యక్తులకు) సంగమింపబడిన విషయము (ప్రత్యేక శబ్దముల - వ్యక్తుల) వలన ప్రసంగించుకొర కొదనుట.

సలిలాదిత్య న్యాయము : నీటియలయలదలి మూర్ఛించు ఆ నేలమైన మూర్ఛలుగా భాసిల్లునట్లు.

సాధు మైత్రీ న్యాయము : చూ. ఆపరాహుచ్చాగూ న్యాయము.

సింహ ఘంటా న్యాయము : సింహముమెడలో ఘంటకట్టు సామర్థ్య మెవరికి గలదు ?

సింహ మృగ న్యాయము : సింహమునకు లేడికిని వైరము స్వభావ మనుట.

సింహ మేష న్యాయము : గొల్లవాడు సింగపుష్పిల నొకదానిని తన గొల్లలతో గలిపి పెంచుచుండగా అది గొల్లల సహవాసముచే తాను కూడ ఒక రకము గొల్లయే యనుకొని వానివలె గడ్డిని, ఆకులను తిని జీవించుట మొదలుపెట్టిన రీతి.

సింహవలోకన న్యాయము : సింహము తన గూహంమైన మృగమును వధించి శత్రువు లేవరైన చుట్టుపట్లనుండి తన గూహంమునకు వేచియున్నదియు, లేనిదియు తెలిసికొనుటకై, స్వభావముచే ముందు వెనుకలగుం జూచినట్లు. (ఒకేపదము వెనుకకు ముందునకు నన్వయించు రీతి.)

సింహీక్షీర న్యాయము : సింగము పాలు బంగారు గిన్నెలో చూత్రమే విరిగి పోకుండా ఉండుననుట. (గురూపదేశము శమదయాది సాధనసంపత్తిగల మంచి శిష్యునియందు చూత్రమే ధరించు ననుట.)

సికతా కూప న్యాయము : ఇసుకనేలలో తీసిన బావియొక్క ఒడు ఎప్పుటి కప్పుడే నిలువక విరిగి పడిపోవుచుండునట్లు యుక్తరహితమగు వాడము ఎన్నడును నిలువఁజాల దనుట.

సుందోపసుంద న్యాయము : అజేయులగు సుందోపసుందులు బ్రహ్మచే సృజంపఁబడిన తిలోత్తమ యను నవ్వరసను వ్రేమించి పరస్పర నాశకారకులైనవిధము.

సురజన్మ మృతి న్యాయము : ఒక జీవుని నమ్మగా నొకపుత్త్రునిచ్చెను. మఱి యొక జీవుని నమ్మగా నాతఁడును పుత్త్రునిచ్చెనుగాని మొదటి జీవునకు గోపము వచ్చి తానిచ్చినపుత్త్రుని జంపిన రీతి. ఒక జీవుని నమ్మకలె ననుట.

సుధార్మ హరిద్రా న్యాయము : సున్నముతో తడిపిన పసుపు ఎఱ్ఱబడునట్టి విధము.

సుప్తడింభ ముఖచుంబన న్యాయము : నిద్రించుచున్న శిశువు ముఖమును ముద్దుపెట్టుకొనుటవలె వ్యర్థమగుదాని విధము.

సుపేటికా స్థాపన న్యాయము : మంచి వస్తువులను ప్రాంతపెట్టెనుండి తీసి క్రొత్తపెట్టెలో నుంచినట్లు, తన బుద్ధిని అశాశ్వత పదార్థములనుండి తప్పించి శాశ్వతనియందు నెలకొల్పుకొనునట్టి విధము.

సుప్తబుద్ధ న్యాయము : నిద్రించి పచినవాడు నిద్రకుఁ బూర్వముండెడు సమస్త విషయజ్ఞానమును నిద్రలో ముంచి, విమృత బొందిన విధము.

సుభగా భిక్షుక న్యాయము : ఒక సుందరి, మఱియొక సన్యాసి వీరరువురు తమ్ము జంపుటకు వచ్చినవానివలన భీతిల్లి, మార్గస్థు నొకనిని శరణుపొందగా నతఁడు తన శక్తివంతము వినియోగపఱచి వారిరువురను రక్షించెను. కాని తనకు శత్రువుగాని సుందర్యమున సుందరిని రక్షించి సన్యాసిని శత్రువునకు విడిచెను. (ఇందు రక్షకుని ఇచ్చయే కారణము.)

సుమ సౌరభ న్యాయము : పుష్పమునువిడిచి పరిమళముగాని, పరిమళమును విడిచి పుష్పముగాని ఉండదనుట. (సమవాచు సంబంధము.)

సువర్ణ న్యాయము : బంగారమును కాల్చి సుత్రతోకొట్టి సాగిడిసి ముక్కలుచేసి తిరిగి తిరిగి కాల్చుచున్నకొలది కాంతి హెచ్చుచునే ఉండుననుట.

సూకర వాటికా న్యాయము : పంది పూలతోఁటలో జొచ్చినట్లు. (దానికి బురదపైనున్న ప్రేమ చేనియందు నుండను.)

సూచీ కటాహ న్యాయము : నూదిని, గాబును కేయమని చెప్పఁగా నూదిని కేసి, పెద్దదియగు గాబున కాలస్యము చేసిన పనివాని విధము.

సూచీముఖ న్యాయము : చలికాలములో కొన్ని కోఁతులు అగ్నికణములనుకొని కొన్ని గురివెందగింజలు ప్రాగుచేసి చుట్టును కూర్చుండి ఊడజొచ్చినవిగాని చలి పోలేదు సరిగదా సూచీముఖమును పక్షిచే గేలిచేయబడినవి.

సూచీ శతపత్ర న్యాయము : చూ. శతపత్ర పత్రశత న్యాయము.

సూర్యాస్త న్యాయము : కూర్చుండు అస్తమించగానే జార చోరాదులు బయలుదేలునట్లు రాజు చనిపోయినవెంటనే శత్రువులు వెలువడుదు రనుట.

సూత్ర శాటక న్యాయము : నూలుతో బట్ట నేసినగా నూలును బట్టగా నేసె ననుట.

పైంధవోదక న్యాయము : సముద్రపు నీరు సూర్యరశ్మిచే నావిర్భవించుచు నుండును. అది పానీయముగా నుండును. అట్లే సముద్రమునా నీరు సముద్రమునా కలయును.

సోపానారోహణ న్యాయము : మేడ మున్నగునవి ఎక్కడలచినవానిని పైకి పైకి చొప్పున ఎక్కి పైకిబోవునట్లు ప్రాజ్ఞుడు క్రమక్రమముగా గురుస్థానమును బొందును.

సాధ సోపాన న్యాయము : చీడలన్నియు నెక్కడుండగానే ఒక్కసారిగా మేడ యెక్కుట కష్టమను రీతి.

సౌభరి న్యాయము : సౌభరి యను మహర్షి మాంధాత్య కన్యకలను వివాహములని బెండ్లాడి వారందఱియందును నొకేకాలమున వివాహక్రీడలయందును మిగిల్చునట్లు. (పరమాత్య యుపాధిభేదముచే సమస్తశరీరముల నాశ్రయించిన విధము.)

స్తనశల్య పరీక్షా న్యాయము : స్త్రీల స్తనములయందు ఎన్నెన్ని ఎముకలున్నవి? అవి ఎంతెంత యున్నవి? అను అవివేక పరీక్షయొక్క విధము.

స్థవిర లగుడ న్యాయము : ముసలివానిచే విసరబడిన దండము నదిగా లగ్నమున జేరక పైగా సమీపమున నున్నవారిలో నెవరితో యుక్కక తగులును.

స్థాలీ పులక న్యాయము : ఒక్క మెతుకును బట్టి చూచి గిన్నెలోనియన్న మనె యుండునని యూహించు విధము.

స్థావర జంగమ విష న్యాయము : స్థావరవిషమగు వత్సినాభిజి, జంగమవిషమగు గర్భవిషము నాశకమైనట్లు జంగమవిషమగు గరళమునకు స్థావర విషమగు కల్పి నాభియు నాశకమైన విధము. (సమానబలముగలవానికి సరస్వతి బాధ్యుని బాధ్యుని భావవివక్షయందు సుందోపసుంద న్యాయము ప్రవర్తించును. భూస్వామిని బాధి యస్త్య న్యాయమున మొదటి విషముకంటె గొడవ విషము బలవత్తునని కౌసల మొదటి విష ముపశమింపజేయబడును.)

స్థూణా నిఖనన న్యాయము : స్తంభమును దృఢముగ నుండులాగున బగుగా గుదించి నాటిన విధము.

స్థూలారంధ్రతీ న్యాయము : మిక్కిలిచిన్నదైన యరంధ్రతీ నత్యంతమును జూపుటకు దాని సమీపమునందలి పెద్దనత్యంతము నానవాలుగాఁ జూపునట్టి విధము.

సేషవాదీప న్యాయము : చమురున్నంతవఱకు దీపము వెలుగు ననుట.

స్ఫటిక లాహిత్య న్యాయము : జపాతుసును సంబంధమునలన స్ఫటిక మారక్రిమును బొంది తదభావమున స్వస్వరూపమైన స్వేతత్వముతో భాసిల్లుదు రీతి.

ప్రోతో నిమ్న న్యాయము : నీరు పల్లమునకే పోవు ననుట.

స్వకుచ మర్దన న్యాయము : కామపీడితముగు యువతి తన స్తనములను తానే మర్దించుకొనిన విధము. (ఇది ఆత్మస్తుతి చేసుకొనువారిపట్ల ప్రయోగింపఁబడును.)

స్వదీప చుంబన న్యాయము : తన దీపమేయని ముగ్ధుపెట్టు కొనఁగా మాతి మీసములు తెగ గాలినవట.

స్వపై వ్యాఘ్ర న్యాయము : కలలో భయపెట్టిన పెద్దపులి కల ముగియుఁగ నే కనఁబడని రీతి.

స్వభావ సిద్ధ న్యాయము : ఎంత అరగఁచిసినను గందపుచెక్క తన సుగంధమును వీడనట్లు - ఎంతకొల్చినను బంగారము వన్ని తఱుగనట్లు వస్తువులు ఎన్నడు తమ స్వాభావిక గుణములను విడువ ననుట.

స్వామిభృత్య న్యాయము : ప్రభువునకు భటునకుగల సేవ్య సేవక సంబంధము, పోష్య పోషకభావము మొదలగువాని రీతి.

స్వేదద నిమిత్త శాటకత్యాగ న్యాయము : నల్లులు పట్టినవని కట్టుకొన్న శాటిని విడిచిపెట్టిన వాని అవిశేకముయొక్క విధము.

హంస కాక న్యాయము : రూపమునందును, చూపునందును, నడకయందును హంసతో సాటివచ్చునది హంసయే గాని కాకి కాదనుట.

హంస క్షీర న్యాయము : హంస క్షీర సీర మిశ్రితముగు ద్రవములోఁ దన యిచ్చ వచ్చినపాలను గ్రహించి నీటిని వదలినట్లు. (ఇట్టి సేర్పు హంసకు మాత్రమే గలదు.)

హంసపద న్యాయము : కొన్ని అక్షరములుగాని, పదములుగాని, వాక్యములుగాని వ్రాతమాలమునఁ జేర్చఁబడవలసినపుడు హంసపదాకృతి గల సున్నితమైన గుర్తునంచునట్టి విధము.

హంస బక న్యాయము : కొంగలలో హంస యున్నచో దాని పేరుప్రతిష్ఠలు గాన్పింపవను రీతి. (అన్నియుఁ దెలగనే యుండుటచే మందలో గలిసిపోవు నేకాని ఎన్నికలోనికి రాదనుట.)

హస్తామలక న్యాయము : అరచేతియందలి యుసిరికఁ కాయవలె సులభగ్రాహ్యమైనదాని రీతి.

హస్తీ పద న్యాయము : ఏనుఁగు అడుగులో అన్ని జంతువులు యడుగులు నిమిడునట్లు.

హస్తామళక న్యాయము : ఏనుగునకును, దోమకును ఆకార గోచరవాదములను గల తారతమ్యముయొక్క రీతి.

హేరంబ సరసింహ న్యాయము : ఏనుగు మనుష్యుఁడు కలసి విశేషస్వభావముగను, సింహము మనుష్యుఁడు కలసి వరిసింహమాత్రిగను నయిన విధము.

హృదనక్ర న్యాయము : మడుగుచే మొసలియు, మొసలిచే మడుగునకు గుడియుఁ బడిన విధము. (మొసలియున్న మడుగు నెవ్వగు చొరను. మడుగున నొప్పు లేకొలము మొసలి నెవ్వరు జయింపజాల రనుట.)

విద్యార్థి కల్పతరువు

ద్వితీయ సంపుటము

సు భాషితములు

అంకమారుహ్య సుప్తంహి హత్యా కింనామ పౌరుషమ్ ?
ఒడిలో నిద్రించేవాణ్ణి, నమ్మినవాణ్ణి చంపడం పౌరుషం కాదు.

అంగార శ్వత ధౌతేన మలినత్వం న ముంచతి.
సూరసాగ్ధు కడిగినా బొగ్గు నలుపు వీడదు.

అంగారసద్భూతీ నారీ, ఘృతీకుంభసమః ఘమాన్.
అడుది నిప్పుకణిక - మగవాడు నేతికుండ.

అంతఃప్రచ్ఛన్న పాపానాం శాస్త్రా వైవస్వతో యమః.
రహస్యంలో చేసిన పాపాలకు యముడే శాసనండు.

అంతిస్సారవిగీనానా ముపదేతో న గుచ్ఛయే.
అక్షరజ్ఞానంలేని ముగ్ధువారికి హితబోధ రుచింపదు.

అంత్యాదపి పరం ధర్మం, స్త్రీరతం దుష్కులా దపి.
మంచిమాటను, మంచికన్యను తెగ్గువవానినుండియు గ్రహించాలి.

అంధస్య దీపో బధిరస్య గీతం, మూర్ఖస్య కిం ధర్మకథాప్రసంగః?
గ్రుడ్డికి దీప్తి, చెవిటికి పాట, ముఱుగుకు మంచిమాట దండుగ.

అంధస్యేవాంధలగ్నస్య వినిపాతః పదేపదే.
గ్రుడ్డివాని పాటం తీసికొన్న గ్రుడ్డివాని కడుగడుగునా పతనమే.

అకర్తవ్య మకర్తవ్యం ప్రాణైః కంఠగతైరపి.
ఎంతటి ప్రాణాపాయస్థితి కలిగినా కానిపని చేయరాదు.

అక్రొధేన జయేత్ క్రోధం, గర్వంతు వినయేన చ.
ఓరిమిచే కోపమును, అడఁకునచే గర్వమును అడఁచుము.

అక్షరాణి పరీక్ష్యంతా మంబరాడంబరేణ కిమ్?

అంబర (బట్ట) పరీక్ష కాదు; చేయవలసినది అక్షర (చదువు) పరీక్ష.

అకాలమేఘున ద్విత్త మకస్మా దేతి యాతిచ.

డబ్బు అకాలపు మబ్బువలె అకస్మాత్తుగా వస్తుంది. పోతుంది.

అకృత్యం మన్యతే కృత్యం స్త్రీవాక్యప్రేరితో నరః.

స్త్రీల పలుకులు వినేవాడు చెడ్డనుకూడా మంచిగానే తలుస్తాడు.

అఙ్గోభ్యతైవ మహతాం మహత్త్వస్య చ లక్షణమ్.

నిర్లిప్తతయే గొప్పవారి ఘనతకు చిహ్నము.

అచక్షు ర్విషయం దుర్గం న ప్రపద్యేత కర్హి చిత్.

కానరాని పొడ, గునా అనువాయించు ప్రవేశింపవద్దు.

అచింత్యం శీలగుప్తానాం చరితం కులయోషితామ్.

కులకాంతల రహస్యచరిత్రను విమర్శింపరాదు.

అదిరాంశు విలాసచంచలా నను లక్ష్మీఘల మానుషంగికిమ్.

అలక్ష్మీకటాక్షం మెలుగుడుపురుగుల మెలుగువలె చంచలము.

అజాగల స్తనస్యేన తస్య జన్మ నిర్ధకమ్.

అపురుషార్థాలు కోరనివాని పుట్టుక మేకమెడ చిన్న వంటిది.

అజరామరన త్ప్రాజ్ఞో విద్యా మర్థంచ సాధయేత్.

అమదిమి, చాపు లేనివానిలాగు విద్యను, ధనాన్ని గడించాలి.

అజల్ప స్నహసం స్తన్మనా భుంజీత.

పలుకక, నవ్వక, పరాకులేక భుజించు.

అజన చ్చర్వణం కుర్యా గ్గజన త్స్నన మాచరేత్.

మేకవలె నెమరువేస్తూ తినాలి. ఏనుగువలె ఎక్కువసేపు స్నానమాడాలి.

అజానతో హఠా త్కుర్వ ప్రజ్ఞామాసీ వినశ్యతి.

ప్రతిభగలవాడనని గర్వించి త్వరపడి పనిచేసేవాడు నశిస్తాడు.

అజ్ఞశ్చ శ్రద్ధధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి.

తెలియనివాడు, శ్రద్ధలేనివాడు, సందేహచిత్తుడు తప్పక నశిస్తారు.

అజ్ఞాతకులశీలస్య వాసో దేయో న కస్యచిత్.

అచెలశీలాలు ఎఱుగనిది ఎవ్వరికిని చూపియ్యరాదు.

అతిదానా ద్వలి ర్భద్ర స్సర్వ మత్యంతగన్తి తమ్.

ఎక్కువ దానగుణంచేత బలిబద్ధుడు కావడం చూస్తే మితిమీరినదం చేతు అని లోకుల మానసు.

అతిపరిచయా దవజ్ఞా సంతతగమనా దనాదగో భవతి.

కాశీవాసిరైననరుడు కూపస్నానం చేయడంచూస్తే, ఎక్కువ సరిచూసుచేత ఈనడింపు - ఎల్లప్పుడు గాక సోకలు సాగించడంవల్ల అనాదరం ఏర్పడుతుందని నిజమౌతోంది.

అతిభుక్తి రశీహోక్త స్సద్యః ప్రాణాపహారిణీ.

మితిమీరిన కుడుపు, మాడ్చుతీర్చిన వాగుడు వెంటనే ప్రాణం తీస్తుంది.

అత్యుక్తిశ్చైః పుణ్యవాస్తై రిహైవ ఫల మున్నతే.

ఎక్కువ పుణ్యపాపకర్మలు చేసేవారు ఈ పుణ్యస్థలంనే తమ కర్మఫల మనుభవిస్తారు.

అతితృప్త్యా న కర్తవ్యా, తృప్త్యాం నైవ పరిత్యజేత్.

పేరాన పొందరాదు. ఆశ బొత్తిగా విడువరాదు.

అతిలోభో న కర్తవ్య శ్చక్రం భ్రమతి మస్తకే.

కాలచక్రం తలపై తిరుగుచున్నది. కాన లోభం విడుపు.

అతివినయం ధూర్త లక్షణమ్.

ముఖం పద్మదళాకారం, వాక్కు చందనశీతలం, మనస్సు కస్తూరతో సమానం, నక్క విసయాలు ధూర్తుని లక్షణాలు.

అద్వారేణ చ నాతీయా స్థ్రామంవా వేశ్మవా పృథమ్.

ద్వారం మాయబద్ధపుడు ఇంటికిగాని, ఊరికిగాని మాటుత్రోవను పోరాదు.

అధనా ధన మిచ్ఛంతి, మానోహి మహతాం ధనమ్.

అల్పం ధనాన్ని, మహాత్ములు మాధనాన్ని ఆశిస్తారు.

అనభ్యాసే విషం శాస్త్ర మజ్ఞేభోజనం విషమ్.

అలవాటులేని చదువు, ఆకలిలేని కుడుపు విషకుల్యాణం.

అధర్మ మన్మథంచైవ దూరా త్రాజ్యో వివర్జయేత్.

అవినీతిని, కల్లమాటలను పూర్తిగా విడిచిపెట్టాలి.

అధేనుం ధేనుభవ్యేతి బ్రూయాత్.

గొడ్డుటావును సైతిను కాబోయే పాడియావు అని పరికారి.

అనవసరే యదుక్తం తచ్చ భవతి హాస్యాయ.
అక్రరణేనివేళ పలికేన్నీ పరిహాసానికే.

అనాదాయీ వ్యయం కుర్యా న్నర శ్రీః సుం వినశ్యతి.
రాబడిలేక వెచ్చించువాడు త్వరలో చెడిపోతాడు.

అనాదాయీ వ్యయం త్యజేత్
రాబడి లేనివాడు (అప్పుచేసి) వెచ్చం చేయరాదు

అనాథప్రేత సంస్కారాత్ కోటిముష్ణఫలం లభేత్.
దిక్కులేని శవానికి చేసే అంత్యసంస్కారం కోటియూగాలుచేసిన ఫలిత మిస్తుంది.

అనాయకా వినశ్యంతి, నశ్యంతి శిశునాయకాః.
నాయకుడులేనివి, బాలుడు నాయకుడుగా గలవి ఆగు పనులు తప్పుక చెడిపోతాయి.

అనారంభో మనుష్యాణాం ప్రథమం బుద్ధిలక్షణమ్.
ఆలోచింపని పనికి పూనకుండుటయే మానవుని బుద్ధికి చిహ్నం.

అనాశ్రయా నశోభంతే పండితా వనితా లతాః.
విద్వాంసులు, స్త్రీలు, తీగలు అండలేక శోభిల్లవు.

అనార్యై ర్న సంభాషేత.
నీచులతో తుణకాలమైనా మాటలాడరాదు.

అనాహూతోఽధ్వరం గచ్ఛేత్.
పిలువకపోయినా యాగానికి పోవలెను.

అనియక్తోఽపిచ బ్రూయా ద్యదీచ్ఛే త్సామినో హితమ్.
స్వామి మంచికోరేవాడు తనను ఆడుగకున్నా సలహా చెప్పవలసిందే.

అనుకూలేఽపి కలత్రే నీచః పరదారలంపటో భవతి.
అతి అనుకూలవతియైనా నీచుడు పరస్త్రీలనే కోరును.

అనురాగాంధమనసాం విచారసహతా కుతః ?
కామాంఘులకు మంచిచెడ్డలు విచారించే శక్తి చాలదు.

అనురాగోఽనురాగేణ ప్రత్యేష్టవ్యః.
ప్రతివ్యక్తి ప్రేమించి ప్రేమింప బడాలి.

అనేకశాస్త్రం బహువేదితవ్యమ్

అల్పశ్చ కాలో బహుశ్చ విఘ్నాః.

చదువదగిన శాస్త్రములు పెక్కులు. కాలము అల్పము. అడ్డంకులు అనేకములు.

అన్నం బ్రహ్మ, రసోవిష్ణు, గోభిక్షా నేవో ను హేశ్వరః.
అన్నము బ్రహ్మచ్యూతము. రసము విష్ణుచ్యూతము. గోభిక్ష సహజోత్పన్నము.
మనకొని ధంబుచింత దృష్టవలెను తెలుగు.

అన్యథా చింతితం కష్టం, ప్రచ మన్యత చింతయేత్.
తానోటి తలచిన ప్రవము పోలికలతో నును.

అన్యస్మా ల్లబ్ధవో నీచః ప్రయోగో నుస్పృహో ఛవతి.
అన్యవలె వచ్చిన వచ్చినచో నీచము ప్రయోగము నుస్పృహయే ఛవతి.

అన్యాయోనాన్యైరపి సత్తా దివేద్యైశ్చ నిష్ఠితీ.
అన్యముగా గడిచిన సాక్షి పదార్థములైనను నిష్ఠితుల సమానముగా నున్నవి.

కామధానిం ను గచ్ఛంతి సోమోహితి నిముంచతి.
కష్టదోషగా నడచుకొని పోయినవానిని విమర్శింప.

అపవాద సవ సూక్ష్మో గ్రహ్యో గ్రహ్యో మానతే.
గుణసూక్ష్మము మాత్రమే పరిపూర్ణము. సోమోహితి చలు సూక్ష్మమే.

అపాయా ను సస్థితో హ విమయగ్రస్త సేవసామ్.
విమయసూక్ష్మము లోగవారి తలపై నుపరికారము చేయుచు.

అపి ధన్వంతరిః క్షయ్యత్యః కిం కింశ్చిత్ గ తాముని ?
అయిదు కెల్లినవానికి ధన్వంతరి పద్మి క్షయ్యముచేసినా లాభములేదు.

అపి స్వదేహజం కుంభం చాద్యే సతి ముంచతి.
అపి పద్మిపద్మము తన కరిగిన నున్న కుంభము మాంసము తన్నుచున్నది వెల్లుమండగా అలబ్ధులయి పోయినా చుట్టకలవా ?

అభ్యుత్తస్య గతిరాస్తి స్వగ్నో నైవచ నైవచ.
అభ్యుత్తము లేదనికీ స్వగ్నాది సర్వములేవు. లేవు. ముమ్మాటికి లేవు.

అపృష్టోపి శుభం బ్రూయా దపృష్టోపి హితం వదేత్.
అడుగకపోయినా మంగళవాక్యాలు, హితవచనాలు పలకాలి.

అప్రసూతపదాదూఢః పూజ్యా నైవ వాపమానయేత్.
ఎంత గొప్పపదవి వచ్చినా పెద్దలను మాత్రం తిరస్కరించరాదు.

అస్రావ్యం నామ నేహోస్తి ధీరస్య క్షయసాయివః.
అడకగని కృషిచేయువానికి ఈలోకంలో పొందరానిది లేదు.

అప్రియస్యచ కథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః.
నిర్మోగమాటముగా మంచి చెప్పివాడు, వినేవాడు దొరకడు.

అప్రియాణ్యపి కుర్వాణో యః ప్రియః ప్రియవచ సః.
ఇట్లు చెన్ని కానిపనులు చేసినా ఇట్లుజే.

అభద్రం భద్ర మితి బ్రూయాత్.
అశుభమైనా మంగళమగుగాక అని పలకాలి.

అభద్రం భద్రంవా విధిలిఖిత మున్మూలయతి కః ?
మంగళమేకానీ అమంగళమేకానీ బ్రహ్మవాత నెవ్వడును చెఅపలేడు.

అభిమానవిహీనానాం కిం ధనేన ? కి మాయామా ?
అత్యగౌరవం లోపించినవారికి ధనమున్నను ఆయువున్నను దండుగే.

అభ్యర్థనాభంగభయేన సాధు
రాధ్యస్య మిష్టే. ప్లవలంబితేఽర్థే.
ఉత్తముడు ఫలించదని తోచినపుడు తన కోరికను నెల్లడింపడు.

అస్మి గ్రాత్రాణి శుద్ధ్యంతి, మన స్సత్వేన శుద్ధ్యతి.
జలముచే దేహం, శుద్ధ్యహక్కుచే మనస్సు పరిశుద్ధ మవుతుంది.

అభ్యాసానుసారిణీ విద్యా, బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ.
సాధనముబట్టి చదువు, కర్మముబట్టి బుద్ధి అనుసరిస్తుంది.

అభ్యాసా ధ్యార్యతే విద్యా, కులం శీలేన ధార్యతే.
సాధనవల్ల చదువు, శీలముచేతి కులము వన్నె కెక్కుతుంది.

అమితగుణోఽపి పదార్థో దోషేణైకేన నిందితో భవతి.
ఎన్నిగుణాలుగల పదార్థమైనా ఒక్కదోషంచేత దూష్య మాతుంది.

అయం నిజః పరో వేతి గణనా లఘుచేతసామ్.
ఇతడు నావాడా, పరాయివాడా అను లెక్క అల్పబుద్ధులకు మాత్రమే.

అయం స్వభావ స్స్వత ఏవ యత్స్వర
శ్రమాపనోదప్రవణం మహాత్మనామ్.
కోరకయే పరులకష్టాలలో ఆదుకోవడం గొప్పవారి స్వభావం.

అయిఖలు విషమః పురాకృతానాం
భవతిహి జంతుషు కర్మణాం విపాకః.
పుర్వజన్మలో చేసికొన్న చెడ్డకర్మల ఫలం కడగండ్లదూషణగా ఎదురౌతుంది.

అరక్షితం తివ్యతి దైవరక్షితం సురక్షితం దైవమానం వినశ్యతి.
దైవరక్ష ఉంటే నీకు కాపుడల ఉన్నట్లే. ఎంతగా కాపాడినా దైవబలం లేనిది
నశించితిరుతుంది.

అరసిక జన సంభాషణతో రసికజన్మై స్వనా వరం కలహాః.
మొఱకులతో ముచ్చట్లకంటే సరసులతో వాగ్వాదం మేలు.

అరసికేషు కవిత్వ నివేదనం శిరసి మాలిఖ మాలిఖ మాలిఖ.
ఓ బ్రహ్మదేవా ! రసికులు కానివారినమయిన నా కవిత నిమాయకాని కర్మ
మొగాన వ్రాయబోకు.

అర్కచే నృధు విందేత కిమర్థం పర్వతిం వ్రతేత్ ?
తేనెపట్టు దగ్గులునే (జిల్లుడు మీదనే) దొంగుచో గుట్టలను పోనే ?
అర్థతః పురుషో నారీ యా నారీ నాన్వితః పుమాన్.
ద్రవ్యంలేని పురుషుడు స్త్రీతో సమానం. ద్రవ్యంగలస్త్రీ మగవానితో సమానం.

అర్థనాశం మనస్తాపం మతిమా న్న ప్రగాశయేత్.
ద్రవ్యనాశం, మనస్తాపం వెల్లడించుకోవడం తెలివికాదు.

అర్థభారవతీ వాణీ భజతే కామపి శ్రియమ్.
అర్థభారవతి వాక్కు మిక్కిలి శోభిస్తుంది.

అర్థ మనర్థం భావయ నిత్యం నాస్తి తత స్సుఖలేశ స్సత్యమ్.
ద్రవ్యంవల్ల సుఖం లేదు సరిగదా హానికూడ.

అర్థస్య పురుషో దాసుః పురుషస్య నశిశ్చన.
భనానికి దాసులేగాని నరునకు దాసులు లేరు.

అర్థాతురాణాం న గురు ర్న బంధుః
కామాతురాణాం న భయం న లజ్జా.
అర్థాదులకు గురువూ - చుట్టమూ లేదు. కామకులకు జంకూ గొంకూ లేదు

అర్థాతురో న గణయ త్యపకర్షదోషమ్.
ద్రవ్యం కోరివాడు ఎంతటి అపమానానైనా సహిస్తాడు.

అర్థానా మార్జనం కార్యం వర్థనం రక్షణం తథా.
డబ్బు గడించుట, పెంచుట, రక్షించుట తప్పని పని.

అర్థార్థీ జీవలోకోఽయం శ్మశానమపి నేవతే.
ఈ సమాజం పైసాకోసం శ్మశానానైనా నేనిస్తుంది.

అర్థా హసం త్యుచిత దాన విహీన లుబ్ధమ్.
సంపదలు దాన శీలంలేని లోభిని చూచి పకపక నవ్వులాయి.

అర్థో హి కన్యా షరకీయమవ.
కన్య ఎప్పటికైనా పరుని సొత్తే.

అర్థో హి లోకే పురుషస్య బంధుః.
ఈ లోకంలో మానవులకు డబ్బుకన్న చుట్టం లేడు.

అర్థో ఘటో ఘోష ముపైతి నూనం.
సగము నీరుగల కుండకు చప్పుడు ఎక్కువ.

అలక్ష్మీ దోషయు క్తత్వా న్నక్తం తు దధి వర్జితమ్.
రాత్రులు పెరుగు సేవించుట దరిద్రహేతువు.

అలసస్య కుతో విద్యా? అవిద్యస్య కుతో ధనమ్?
సోమరికి చదువెక్కడిది? చదువనివానికి ధన మెక్కడిది?

అలాభే న విపాదీ స్యా ల్లాభాయైవ న హర్షయేత్.
నష్టం వచ్చెనని దిగులు, లాభించెనని హర్షం పొందరాదు.

అలి రనుసరతి పరిమలం, లక్ష్మీ రనుసరతి నయగుణా సమృద్ధమ్.
తుమ్మెద పరిమళాన్ని, లక్ష్మీ నైతికప్రవర్తనల్ని అనుసరిస్తుంది.

అల్పవిద్యో మహాగర్వీ కురూపీ బహుచేష్టితః.
తక్కువ చదివినవానికి గర్వము, కురూపికి చేష్టలు ఎక్కువ.

అల్పాక్షర రమణీయం యః కథయతి స ఖలు వాగ్మీ.
తక్కువ అక్షరాలలో తన యభిమతాన్ని వెల్లడించేవాడే నక్త.

అవర్షణం చాప్యతివర్షణంచ దేవో న జానాతి కుతో మనుష్యః?
అనావృష్టి, ఆతివృష్టి దేవుడే ఎటుగడన మనుష్యునిమాట ఏమి?

అవశ్యం భావినో భావా భవంతి మహతా మపి.
మహాత్ములకైనా కానున్నవి కాకమానవు. (శ్రువకు దిగంబరత్వం, వెన్నునకు శేష శయనం తప్పలేదుగదా!)

అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్.
పూర్వజన్మమున చేసికొన్న శుభాశుభ కర్మలఫలము అనుభవించక తీరదు.

అవసరశీలం సర్వం సుభాపితత్వం ప్రయా త్యసూక్త మపి.
జానులేకపోయినా అక్కజలో పక్కినదంతా మంచిమాటే అవుతుంది.

అవినీతా దిభి గాభ్యా స్ఫుత్త్ర శ్శస్త్ర రపండితః.
అడనువలేని అలు, చదువులేని కొడుకు శత్రువును.

అవ్యవస్థిత దిత్రిస్య ప్రసాదోఽపి భయంకరః.
చపలచిత్తుల అనుగ్రహం కూడా భయకారణమే అనుకుంది
అశక్త స్వతంత్రం సాధుః కురూపాచ పల్లినతా.
అశక్తుడు సాధువు, కురూప పల్లినత.

అశక్తోఽహం గృహారంభే శక్తోఽహం గృహభంజనే.
ఇల్లు కట్టించలేనుగాని కులగొట్టగలను.

అశాసిత్యాతు తం రాజా స్థేన స్యాప్నోతి కిల్బిషమ్.
శిక్షించక విడిచిన రాజు దుంగయిక్కి చాసం పుడుకొంటాడు.

అశ్చ తే సహ నిల్యాణం వ్యసనే యో న ముహ్యతి.
వ్యసనాలకు బోబడినవరుడు ముంగళిలు పొందుతాడు.

అశ్వత్థం మందవారేచ సముద్రం పర్వతే స్పృశేత్.
శనివారంనాడు రావిచెట్టును, పర్వతంనాడు సముద్రాన్ని తాకవచ్చు.

అశ్వత్థ సాగరా సేవ్యా న స్పృశ్తు కదాచన.
రావిచెట్టును, సముద్రాన్ని సర్వదా సేవించాలి - తాకరాదు.

అసంభవ్యం నవ క్షవ్యం ప్రత్యక్షమపి దర్శితమ్.
శక్లారా చూచినా అసంభవాల నెన్నడు చుప్పవచ్చు.

అసంతోషస్య నా స్త్యంతః కృష్టిస్తు పరమం సుఖమ్.
అసంతృప్తికి హద్దు లేదు. కాబట్టి కృష్టినడడం సుఖం.

అశ్వమేధ సహస్రాద్ధి సత్త్వమేవ విశిష్యతే.
అశ్వమేధానికిన్న ఒక్కసత్త్వం గొప్పది.

అసంతుష్టా ద్విజా నష్టా - సంతుష్టాశ్చ మహీభుజః.
తృప్తిలేని బ్రాహ్మణులు, తృప్తిపొందిన రాజులు నశిస్తారు.

అసతీ భవతి సలజ్ఞా, ఔరం నీరంచ శీతలం భవతి.
సేగుపడేస్త్రీ బారిణి అవుతుంది - ఉప్పునీరు చల్లగా ఉంటుంది.

అసన్వేత్రీ హి దోషాయ కులచ్ఛాయేవ సేవితా.
దుర్జనమైత్రీ నీడకై ఒడ్డుదిగువను కూర్చోవడం లాంటిది.

అసాధుం సాధునా జయేత్.

చెడ్డవాణ్ణి మంచితనంచేతనే జయించాలి.

అసహాయ స్వహస్తోఽపి శార్వ్యాంతం నాథిగచ్ఛతి.
ఒంటిగాడు సమద్భుజైనా కార్యసిద్ధిపొందలేదు.

అసారే ఖలు సంసారే సారం శ్వశుర మందిరమ్.
సారంలేని సంసారమంగు అత్రవారిష్టుమాత్రమే సారవంతమైనది. (లేనంటే శివుడు హిమాలయమందు, విష్ణువు సమద్రముందు ఎందుకు శయనిస్తారు?)

అస్త్ర మస్త్రేణ శామ్యతి.
అస్త్రాగ్రక్తి అస్త్రంచేతనే శాంతిస్తుంది.

అస్థిరం దారపుత్రాది ధర్మకీర్తీ ద్వయం ఘ్నిరమ్.
అటు బిడ్డలు స్థిరలు కారు. ధర్మ కీర్తుతే స్థిరములు.

అహింసయాచ దీర్ఘాయు రితి స్రాశు ర్మనీషిః.
అహింసచే దీర్ఘాయువు కలుగుతుందని బుద్ధిమంతుల నిశ్చయం.

అహం కరోమితి వృథాభిమాన
స్వకర్మసూత్రగ్రథితో హి లోకః.
జను లెల్లరు తమ కర్మ సూత్రముచే కట్టుబడియుండురు. నేనే కర్తననుకొనుట బుద్ధి లోపము.

అహో! దుర్జనసంసరా న్మానహానిః పదేపదే.
దుష్ట సంపర్కంకల్ల నరునకు ఆడుగడుగునా పరాభవాలే. (లోహసంపర్కంచేతనే కదా అగ్నికి సమ్మెటపెట్టు?)

అహోను ! కిష్టం సతతం ప్రవాస
స్తతోఽతికష్టః పరగేహవాసః.
పరదేశవాసమే కష్టం. పరగృహవాసం కష్టైకకష్టం.

అహోను ! సదృశీ వృత్తిః తులాశోఽపిః ఖలస్య చ.
కాస్త తేదాకే త్రాసుదండే శాన, దుష్టుడు ఉన్నతికి, అధోగతికి పోతూ తమ తేలిక తనాన్ని వెల్లడించుకొంటారు.

అహో ! ప్రకృతి సాదృశ్యం శ్లేష్మణో దుర్జనస్య చ.
శ్లేష్మణికి దుష్టునికి, ప్రకృతిలో సాదృశ్యం కానవస్తుంది. (మధురపదార్థాలకు ప్రకోపం - కటునస్తువులకు ఆకాంతి.)

అహో ! మహా త్వం మహాతా ముఖ్యాన్

విపత్తికారేపి సహోపకారః.

మహాత్ములు కడగండ్లులో చిక్కినా మహానీకాగముని వీరవ. (పండ్లను దాహపునోట చిక్కినప్పుడును ఇలాంటి కొంతో సన్నుల సత్కామం.)

అకార్యేష్టవ చనుగా సర్కయంతి సగోగితమ్.

నిభూలు ఆకారం మంచి మనోనాతి హృదయమోహం ను కల్పిస్తాయి.

ఆ శోభిషోఽపి సుచనో ప వని స్యో హచ్చేత్.

ఒకరిచే దూషింపబడటాన్ని ఎదుర్కొని తీర్పుమోట పడగిపో.

అచార్యస్స హేత స్సానో చ్చూరూసీ స సంశయః.

అచార్యుడు కేవలము కష్టమే. సంగత్యములేదు.

అజన్మసిద్ధం కార్యం భువ్యచ హలస్యచ.

దుష్టానికి, నాగటికి వ్యతిరేక ఫలముతో వచ్చినది.

అట్టా గురూణాం వ్యావచారణయా.

గురువుల ఆనతి విధిగా చేయబడినది. (శ్రీని చంపదం నూత్యమని తెలిసియు

శ్రీరాముడు వివాదితుని అట్లచే తాటకను చంపాడు.)

అత్మచ్ఛేదం స పశ్యంతి పరచ్ఛేదానుసారిణః.

వదలకప్పులు పెడకేవలం తమతప్పులు చూడలేదు.

అత్మనః ప్రతికూలాని పరోమాం స సమాచరేత్.

నీకు ఇష్టం కేనిదాన్ని ఇతరులకు సమకూర్చు.

అత్మనో ముఖదోషేణ బద్ధ్యంతే చుకసారికాః

చిలుకలు, గోరింకలు వాని వాగ్దోషంచేతనే బంధింపబడుతున్నాయి. [మానధారణం (ధ్యానికేవలం) వల్ల కొంగకు బంధనయొగలదు. పైగా స్వకార్య సాధకకత్తి కూడా సిద్ధించింది.]

అత్మ ప్రశంసా మరణం, పరనిందా చ తత్సమః.

అత్మస్తుతి, పరనింద చావుతో సమానం.

అత్మవ త్సర్వభూతాని, పరద్రవ్యాణిలోప్తవత్

.....యః పశ్యతి స పండితః.

సర్వతీవులను తనవలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను చూడవాడే బుద్ధిమంతుడు.

అత్మకత్తి సమం శోపం కుర్వాణో స వివశంతి.

అత్మకామము తగ్గ శోపం చేసేవా డెక్కడూ పడడు.

ఆత్మాన మభిసమీష్య భుంజీత సమ్యక్.

తన ఆరోగ్యానికి సంపదే పదార్థాలను తినాలి.

ఆత్మానం సతతం రక్షేద్దారై రపి ధన్యై రపి.

అలుబిడ్డలు, ద్రవ్యము అనువానిచే తన్ను కాపాడుకొంటూ ఉండాలి.

ఆదదీత న శూద్రోఽపి శుక్లం నుహితరం దదత్.

శూద్రుడు సైతం వరునివద్ద కన్యాశుల్కం గ్రహింపరాదు.

ఆదదీత యశో జ్ఞానం తం పూర్వ మభివాదయేత్.

జ్ఞానదాతయైన గురునకు ముందుగా మ్రొక్కాలి.

ఆపత్సు నిశ్చలం జానీయాత్, యుద్ధే శూర మృణే శుచిమ్.

ఆపదలందు మిత్రుని, యుద్ధమునందు శూరుని, ఆప్పుపట్ల నిజాయితీ వెల్లడించే శుచిరూపుని తెలిసికో నగును.

ఆపత్యేవహి మహతాం శక్తి రభివ్యజ్యతే న సంపత్సు.

ఆపదలందే గొప్పవారిసమర్థత వెల్లడి యాతుంది. సంపదలందు కాదు.

ఆపదర్థే ధనం రక్షేద్దారా న్రక్షే ధన్యై రపి.

ఆపదలకై ద్రవ్యం కూడబెట్టాలి. దానిచే అలుబిడ్డలను రక్షించుకోవాలి.

ఆపద్యపి సతీవృత్తం కిం ముంచంతి కులస్త్రిమః ?

కులకాంతలు ఆపదలువచ్చినా తమ పాలివ్రత్యం విడువరు.

ఆపన్నికష పాషాణే నరో జానాతి సారతామ్.

తన కష్టాలనే గీటు తొలియందు నరుడు తన చుట్టాలు, స్నేహితులు మొదలగు వారి సారమును తెలిసికోగలడు.

ఆపరితోషా ద్విద్రుమాం న సాధు మన్యే ప్రయోగవిజ్ఞానమ్,

పండితులు మెచ్చుకొనేవఱకు గ్రంథరచనాపాటవం నాకున్నదని తలపను.

ఆమోదో నహి కస్తూర్యా శ్శపథేన నివార్యతే.

శ్లోకైలోపేట్టి మూతపేసినా, వద్దని తిట్టినా కస్తూరి పరులనింపక మానదు గదా !

ఆయాతః ప్రవాహః కేన వార్యతే ?

వచ్చిన వఱద నెవ్వ రాపగలరు ?

ఆయుష్కామేన వప్తవ్యం నజాతు పరయోషితి.

ఆయువు కోరేవాడు పరకౌతలపొత్తు కోరరాదు.

ఆరభం తేల్చి మేనాజ్ఞా కామం వ్యక్తగా భవంతిచ.
మందబుద్ధులు మొదలుపెట్టేవి చిన్నసమయే నా హెచ్చుగా తొట్రుపడతారు.

ఆరభ్యతే సఖలు విఘ్నభయేన నీచైః.
ఆటంకాలు కల్గితాయని నీచులు పనులే మొదలుపెట్టరు.

ఆరోగ్యం భాస-రా దిచ్చే చిచ్చయ మిచ్చే ధృతాశనాత్.
ఆరోగ్యానికై సూర్యుణ్ణి, సుపరిశ్రమ అగ్నిని చేరించాలి.

ఆర్జిపాదస్తు భుంజిత, నార్జిపాదస్తు సంవిశేతో.
తడిపాదాలతో భుంజించాలి, నిగురింపరాదు.

ఆలస్యంహి మనఃస్యాణాం శరీరస్థో మహాన్ రిభాః.
సోమరితన మనుష్యులకు శరీరంలో దాగివున్న గొప్ప శక్తులు. (కొన్నిసార్లు పాటి చుట్టం లేదు.)

ఆలస్యా దమృతం విషమ్.
ఆలస్యంచేస్తే అమృతమే విష మాకుంది.

ఆశా తురంగ మారుహ్య నిత్యం ధావంతి యాచకాః.
ఆశ అనే గుట్టమెక్కి కూరకో, ఉప్పుగల్లకో నిత్యము యాచకులు నీధి వీధికి పరుగిడు తూంటారు.

ఆశాయా యే దాసా స్తే దాసా స్సర్వభోగస్య
ఆశకు దాసులైనవారు అందరికీ దాసులే.

ఆశా యేషాం దాసీ తేషాం దాసాయతే లోకః.
ఆశ ఎవ్వరికి దాసియో వారికి లోకమంతా దాస్యం చేస్తుంది.

ఆశాశా పరమం దుఃఖం నిరాశా పరమం సుఖం.
మరాళ దుఃఖానికి చేటు. నిరాశయే సుఖదాయకము.

ఆశ్రయవశేన సంతతం గురుతా లఘుతాచ జాయతే జంతోః.
ఆశ్రయాన్నిబట్టి జీవికి గురుత్వము, లఘుత్వము ఏర్పడుతుంది. ఏవ్లు వింధ్యాద్రిపై కొండలవలె ఉంటాయి. అద్దంలో అల్పంగా కానవస్తాయి.

ఆశ్చర్య మేత త్థలు చందనస్య
పరోపకారాయ సతాం విభూతయః.

మూలమందు త్రాచులు, కాఖలయందు కోతులు, శిఖరమందు పక్షులు, పూలయందు తేలులు ఆశ్రయించి చందనవృక్ష సంపదల వనభవిస్తాన్నాయంటే, సజ్జనుల సంపదలు పరోపకృతికే అని రుజువగును కదా!

ఆస్థా స్వాస్థ్యే యది స్వాతాం

మేధయా కిం ప్రయోజనమ్ ?

కోరిక, ఆరోగ్యము కలిగియున్నచో మెదడు లేకున్నను పరవాలేదు. (అది లేనియెడల మెదడున్నను ప్రయోజనములేదు.)

ఆహారే వ్యవహారే చ త్యక్తం సుఖ భవేత్.

ఆహారాగోసు, వ్యవహారంలోను నిగ్గుగడిచినవాడు సుఖిస్తాడు.

ఆహారో ద్విగుణః స్త్రీణాం బుద్ధి స్తాసాం చతుర్గుణా.

స్త్రీలకు ఆహారం రెండు రెట్లు, బుద్ధి వాళ్లు రెట్లు.

ఇంద్రోపి లఘుతాం యాతి స్వయం ప్రభుత్వేన్ ద్విధి.

ఆత్మస్తుతిగల్గ ఇంద్రుడైనా చులకన అవుతాడు.

ఇతో భ్రష్ట స్తతో భ్రష్టః.

ఇటు అటు కూడా చెడినవాడు రెంటికీం జెడిన చేతడు.

ఈర్ష్యా వివేక పరిపంథినీ.

అనూయ వివేకానికి వైరి.

ఈశ్వరేచ దరిద్రేచ మృత్యో స్సర్వత్ర తుల్యతా.

ప్రభువైనా, పేదయినా చావు తిప్పదు.

ఉత్తమం స్వాగ్నితం విత్తం, మధ్యమం పిశు గాన్జితమ్.

స్వాగ్నితము సుఖమునిడు, పూర్వాగ్నిత విత్తంబు కొంతవఱకు సుఖంబు.

ఉత్తమా హ్యేకైగా భ్యాతాః పిశుః భ్యాతాశ్చ మధ్యమాః.

తమంత తామే పేరు తెచ్చుకొనేవారు ఉత్తములు. తిండినిబట్టి పేరందేనాడు మధ్య ములు. మేనమామవల్ల అధములు. మామవల్ల అధమాధములు.

ఉత్తమే తుణకోప స్సస్య నృధ్యమే ఘటికా ద్వయమ్.

ఉత్తమునియందు తుణకొలం, మధ్యమునియందు రెండు గడియలు కొనసుంటుంది.

ఉత్తమోఽప్యధమస్య స్యా ద్యాచానమకరః క్వచిత్.

విష్ణువంతువాడు పైతం కాస్తుభాది రత్నాలకోసం సముద్రునివద్ద చేయి చాచవలసి వచ్చింది.

ఉత్తీర్ణేతు నదీసారే నౌకాయాః కిం ప్రయోజనమ్ ?

వోడు బాటాక నావతో ఏమి ప్రయోజనం ? (ఒడ దిగేవఱకు ఒడ మల్లయ్య - ఒడ దిగాక బోడిమల్లయ్య.)

ఉత్పథం ప్రతిపన్నస్య పరిత్యాగో విధీయతే.
తస్మాదాని సోయేవాణ్ణి విడుచుచే భగ్నః.

ఉత్పద్యంతే విలీయంతే దగిద్రాణాం మనోరథాః.
పేదల కోరికలు పుట్టుతూ నశిస్తూ ఉంటాయి.

ఉదయస్థుభిః ప్రాబుభోనా వసనం కారయే శుద్ధిః.
బుద్ధిపాంతు ఉదయవాడు తూర్పు లేక ఉత్తరదిక్కు మొగ్గమై కూర్చుండి శుభకర్మ చేయించుకోవాలి.

ఉదయే సవితా రక్షో గక్ష్త శ్చాస్తమయే తథా.
నూర్పుడు ఉదయవేళ, అస్తమయవేళ రిక్తుడుగానే ఉంటాడు.

ఉదారిస్య తృణం నిల్లం నిస్పృహస్య తృణం జగత్.
దాతకు ద్రవ్యం, విరిస్తునకు జగత్తు గడ్డిపోచతో సమానం.

ఉద్ధరే దాత్మనాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్.
తన్నుతా నుద్ధరించుకోవాలి, చెఱచుకోరాదు.

ఉద్యమేన హి సిద్ధ్యంతి కార్యాణి స మనోరథైః.
కోరికలచే కార్యాలు సిద్ధింపవు. యత్నాలు చేయాలి.

ఉద్యోగః పురుష లక్షణమ్
కృషిచేయడం పురుషుని లక్షణం.

ఉద్యోగినః కరాలంబం కగోతి కమలాలయా.
ఉద్యోగికి చేయూత నిస్తుంది లక్ష్మీ. (సోమరికి చేయూత నిస్తుంది పెద్దమ్మ.)

ఉద్యోగినం పురుషసింహ మువైతి లక్ష్మీః.
నిత్యము కృషిచేస్తూండే పురుషశ్రేష్ఠుణ్ణి సిరి పరిస్తుంది. (దైవమే ఫలించేది. విద్యా పాఠశాల ఫలించవని వదిలి చూర్చుండరాదు.)

ఉపకారపర స్వభావత స్సతతం సర్వజనస్య సజ్జనః.
సత్పురుషు డెల్లరకు ఎల్లప్పుడు ఉపకారాలు చేస్తాడు. ఆకని స్వభావ ముట్టిది.

ఉపకారిషు య స్సాధు స్సాధుత్వే తస్య కో గుణః?
ఉపకారికి ప్రత్యుపకారం చేయడ మొక గుణం కాదు. అపకారికైనా నెప మెన్నక ఉపకారం చేయడమే గుణం.

ఉపకృతిరేవ ఖిలానాం దోషస్య గరీయసుః భవతి హేతుః.
దుష్టులవల్ల ఉపకారం పొందినా కష్టాలతో హేతువాడు.

ఉపకృతి సాహసికతయూ, తుతి మపి గణయంతి నో గుణిణః.
మహాత్ములు పగోపకారదీక్షలో పడి తమ నారమునైనా లెక్కించరు.

ఉపకృత్య భవంతి దూగతః పరితిః ప్రత్యుపకార శంకయా.
ఉత్తములు పగోపకారించేసి ప్రత్యుపకారం పొందకుండుటకై దూరంగా పోలిపోతారు.

ఉ. దేశోపా మూర్ఖాణాం | పగోపాయ న శాంతిః.
మూర్ఖులకు చేసే ఉపదేశం కోపానికి కాని శాంతిక కాదు.

ఉపాసద్గూఢపాదస్య సను చర్మాస్త్రైవి భూః.
చెప్పు కాలిపానికి నేలంతా చర్మమయమే.

ఉపాసమాన వానశ్చ ధృణ మన్యైర్న ధారయేత్.
పరులు తాల్చిన పాదరక్షలను, బట్టను తాల్చరాదు.

ఉభే మూత్ర పురీషే తు దివా కుర్యా దుదగ్గుభిః.
పగలు మలమూత్రాలను ఉత్తర దిక్కు మొగమై విడవాలి.

ఉష్ణ ముష్ణేన శీతలమ్.
వేడి వేడిచే చిల్లబడునుంది.

ఉద్బిరిం సజనం దృష్ట్వా ద్వేషి నీచః పునః పునః.
చూచివాని నృద్ధినిచూచి నీచుడు మోటుతో ద్వేషిస్తాడు (రాహువు పగునాను కళలతో) కూడినప్పుడే చంద్రుణ్ణి మింగరాస్తాడు.)

ఋణశేషం శత్రుశేష మగ్నే శ్శేషం న శేషయేత్.
అత్తవ్వ, అరి, అగ్ని అను వానిని మిగల్పరాదు.

ఋణానుబంధ రూపేణ పశు పత్నీ సుతాలయాః.
పశువులు, పెండ్లాను, కొడుకు, ఇల్లు అనునవి ఋణసంబంధమువల్ల ఏర్పడినవి.

ఏక ఏవ న భుంజియా ద్యదీచ్ఛే చ్చుభ మాత్మనః.
ఒక శ్రేయస్సు కోరుకొనేవాడు తోడులేక ఒంటిగా భుజింపరాదు.

ఏక ఏవహి శేషోఽయం ధరణీధరణక్షయః.

అపృథుల దివే పాము లెన్నైనా ఉంటాయి. భూమిని వెన్నెన బెట్టుకొని మోసే సమర్థత ఒక్క శేషస్వర్పానికే కదా!

ఏకా క్రియా ద్వ్యర్థకరీ.

ఒక పనికి రెండు ప్రయోజనాలు.

ఏకః పథా న గంతవ్యం న సుప్తిం బాహ్యమందిరే.
ఒంటిగా దారిని పోరాదు. ముంగిలివాకిట నిద్రింపరాదు.

ఏకః పాపాని కురుతే ఫలం భుంక్తే మహాజనః.
పాపాలు చేసే దొక్కడే; ఫల మనుభవించే సమాజం.

ఏకరాత్రం వసే ద్ద్రామే నగరే పంచరాత్రసిమ్.
సన్నాధిసి గ్రామంలో ఒకరోజు, పట్టణంలో అయిదు రాత్రులు ఉండవచ్చు.

ఏకః శ్చంద్రో జగచ్చక్షం రక్ష్యంతే కింప్రయోజనమ్ ?
మంద్రు దొక్కడే అయినా ప్రపంచానికి కన్నులాగు ప్రకాశిస్తాడు. నక్షత్రాలు
ఎన్ని ఉంటే నేమి లాభం?

ఏకస్య కర్మ సంపత్త్యే కరో త్యన్యోఽపి గన్తాతిమ్.
ఒకడు చేసిన పని చెడ్డదైనా దాన్నే అనుకరిస్తాడు జనుడు.

ఏకామిషాభిలాషో హి బీజం వైర మహాతరోః.
ఇరువుర కొక్క మాంబుండంగూడ (తిలోత్తమపు) కలిగిన కోరిక ద్వేషమనే మహా
వృక్షానికి (సుందోపసుండుల పగ) విత్తన మైనది.

ఏకేనాపి సుపుత్రేణ సింహీ స్వపితృ నిర్భయమ్.
ఒకచి కొడుకును కన్న సింహం ముఖంగా నిద్రిస్తుంది. (పది పిల్లలను గన్నా గాడిదకు
బరువుమోత తప్పదుగాదా!)

ఏకోఽపి గుణవా న్నుత్తరో నిర్గుణః కిం శ్చైతే రపి ?
మంచికొడు కొక్కడే చాలం. గుణహీనులు నూగుతుండి ఏమి లాభం ?

ఏతి జీవంత మానందో నరం వన్నశతా దపి.
నరుడు జీవించియుంటే నూశేండ్లకైనా సుఖాలు పొందుతాడు.

ఓదకాంత మనువ్రజేత్.
సీటిపట్టువలకు చుట్టాన్ని సాగనంపాలి.

ఔదాసీన్య మభీప్స్యతామ్.
తటస్థభావం నేర్చుకోవాలి.

కః కాలః ? కో ధర్మః ?
ఏ కాలమో ? ఏ ధర్మమో ?

కః ప్రాజ్ఞో వాంఛతి స్నేహం వేశ్యాసు సికతాసుచ ?
వెలయాండ్రయందు, ఇసుకయందు స్నేహం (చెలిమి, కైలం) ఉంటుందని తెలివైనవా
డెన్నడు తలచడు.

నీతినిఁపి జనో యూతి సాధునగునెన మార్గము
చంద్రకౌంతపుటాలు చుంగ్రుకరహాని సంస్కృతచేతి ద్రవిస్తాయి. కతిమడు సజ్జన
సాంగత్యవల్ల మెల్లనిహిడొతాడు.

నాకృత్యం ఖలు నామ కష్టమ్.
అడుగుంతికి తండ్రియై మనడం మహాకష్టం కనా !

కపిశం సర్వదా పథ్యం, కదళీ స కదాచన
వెలగ ఎల్లప్పుడు పథ్యవస్తువే. అంటి ఎప్పుడూ కాదు.

కర్తవ్యోపాశ్రయ శ్రేయో స్ఫలం భాగ్యానుసారతః.
ఆశ్రయ మెంత గొప్పదైనా ఫలం వాని ఆదృష్టాన్నిబట్టే.

కపి రపిచ కాపి శాయన నుదనుశ్చో వృత్తికేన సందప్తః
అపిచ పిశాచగ్రస్తః కిం బ్రూమో వైశ్రుతం తస్య !
అసలే కోతి. కల్లుత్రాగి పిచ్చెక్కి ఉన్నది. అటుపై తేలుకుట్టింది. పిదప పిశాచ మావ
హించినది. దాని వికారాలు ఏమని చెప్పేది ?

కర్మణా బధ్యతే జలతు స్వస్థాయీచ ప్రముచ్యతే,
శీవుడు కర్మచే బద్ధుడు, బ్రహ్మజ్ఞుడైతే ముక్తుడు బౌతాడు.

కర్మణా బధ్యతే బుద్ధి రపి బుద్ధ్యా కర్మ బధ్యతే.
కర్మచే బుద్ధి బంధింపబడును. బుద్ధిచే కర్మ బంధింపబడును.

కర్మణి వ్యజ్యతే ప్రజ్ఞా, స్వస్థో కోనా న పండితః.
మాటలలో అంతా పండితులే, చేతిలలో ఎవ్వడూ కాదు.

కర్మణ్యో వాధికార స్తే మా ఫలేషు కదాచన.
పనులు చేయుటలోనే నీ పెత్తనం; ఫలితంలో నీ యిష్టం పనిచేయను.

కర్మాయత్తం ఫలం ఘంసాం బుద్ధిః కర్మానుసారినీ.
పురుషుని ఫలము, బుద్ధి వాని కర్మనుబట్టే నడుస్తాయి.

కలాసీమా కావ్యం సకలగుణసీమా వితరణమ్.
కళకు హద్దు కావ్యరచనము, గుణాలకు హద్దు దానశీలము.

కళ్యాణవచనం బ్రూయా దప్పట్టోపి హితో జనః.
అడుగుతున్నా ఇట్లుడగువాడు మంగళవాక్యాలు పలకాలి.

కేమానుడైః క్షత్యసి మూఢ ! చర్మతే !

నిర్యాసంకుగి క్షయ్యసాచునం విని.

అవర్ణం తీసింపి తమముగ్ధులకొక మందులు ఏల నేవిస్తావు ? భవలోగం కుడికే
టందుక శ్రీకృష్ణరసానంద త్రాగు.

కిం వా సరేగి బహునా పరిజన్మితేన ?

సంసర్గ నేన నంహతాగి సుమాపే ఫలాయ.

పేయియాట లేల ? గొప్పగురిగోడి చేరిమి గొప్ప ఫలాల నిస్తుంది. సముద్రతీరాన
పలుకైన చెట్టునుట్టూ రత్నాన సాగుగా మ్పడతాయి.

కిం వా సనా తిన్నటి హాగణీయం

వాసః స్రవణానం ఖాన యోగ్యతానూః.

బట్టలో ఏనున్నది కి లోని లేలిగా తీసివేయరు. యోగ్యతకు వస్త్రమే యుఖ్యసాధనం.
కివాంబరుణ్ణిహావి గన కూరుట లక్ష్మి నిచ్చాగు, చర్మాంబరునకు విరుమి చ్చాడు
సముద్రుడు.

కిం కులేన నిశా లేన శీల పీ మాత శారణమ్.

కులం గొప్పకే తి కచ్చేగునిలేను. తిలపి కావలసినది. (పరిమరించే పూలలో పురుగులు
పుట్టడం లేనా ?)

కుంజగం శతమా స్తేషు దుర్జనం దూరత స్త్యజేత్.

ఏన్ను నూగు బాగలగోను, దుష్టుణ్ణి దూరానను విడిచిపెట్టు.

కుగేహినిం ప్రాప్య గృహే కులస్సుఖం ?

కుశివ్య మధ్యాపయగః కుతో యతః ?

కృషిభో నాస్తి దుష్కృషం తుభ్యో నాస్తి పాశం.
కృషివల్ల పేదబికం, బపంపల్ల సాపం తొలగిపోతుంది.

కృశే గార్శ్యే కిం కుమహూర్తే ప్రశ్నేన ?

కాగ్యము ముగిసి వెనుక నుంచూర్చివిచారణ ఎందులకు ?
(చేరనిది లంకా నిర్మించవలసిందిగా తగిన గాటవలసిగనుహసముద్రం. యుద్ధాన
కోరులసాయుధో గావహనుని జయించుట బంటిగా శ్రీరామచంద్రుడు.)

కేదిన్ బ్లూనానో పేన కేదిన్నస్సే ద్విరాశితాః.

ఎగ్గించే కొండలు, చెడవలచే కొండలు చెలువబడతాయి.

కేది బ్లూనో నస్తా కేదిన్నస్థాః ప్రమాదతః.

అజ్ఞానంచేత కొండలు, ప్రమాదంచేత కొండలు చెడతాయి.

కోబానాతి జనో జనార్దన మనోభృత్రి గదా కీదృశీ

ఈశ్వరిసంకల్పం ఎప్పుడు, ఎట్లా ఉంటుందో ఎవరి కెటుక ?

కోనగూపు నగం బోకే ముఖే పిండేన పూతః ?

అన్నిచూడ నోటికి అగు నే ప్రతిభి కి నరకం బాటలుతాను. ముఖాన కాస్త బోసం
పూసేటప్పటికి అచేరనవరాగమైన నన్ను సైతం చియ్యతియ్యని పలుకులు పలకడంలే?

కోఽనకాభో విశేగస్య హృది కానూంధచేతనః ?

కామాంధుల గుండెలలో బాటచి చెడ్డల పచారానిక తానేది ?

కోవా దుష్టనవాగురాసు పతితః యేమేన యాతః సుమాన్.

గుండగిండవలలో చిక్కిన దెన్నడూ షేనుంగా బయట పడడు.

కోనా కార్శ్యే సమనో భవతి నిధివళా రాభిని కర్కరేఖా.

పాండువుత్రులు శూనులు, సత్యప్రతిష్ఠలు. శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయం కలవామహాదా.
అయినా బడవులపాలుకొవడం, విప్రవేదులు తాల్చి చిచ్చమెత్తుకోవడం తప్పలేదు.
జైవనిధి దాటి చరింపగల సమర్థుడెవ్వడూ లేడుకదా !

కోప స్సన్నురుమాణాం తుల్య స్నేహేన నీచానాం.

సత్పురుషులతో వైరం, నీచులతోడి పాత్తు ఒక్కరూవు.

కౌపీన సంరక్షణార్థ మయం పటాటోపః.

గోచిగుడ్డను కాపాడుకోవడంకోసం ఇల్లు వాకిలి కట్టినవిధము.

క్రయ విక్రయ వేళాయాం కాచః కాచో మణి ర్మణిః.

చూపులో ఎక్కువభేదం లేకున్నా కొనుగోలు అమ్మకాల్లో మాత్రం గణాభి గణా
భేదం. మణి మణిభరం.

క్రిదమాసిద్ధి స్స త్యే భూమి మేనా నానాభిర్యుతా.
 గొప్పవా కార్యసిద్ధికి వారోత్పత్తి కాలము. ఈ కాలములో అనేక చోట్ల గదా !

క్రుద్ధః పరుషయా నానా చరన్మామూ ధర్మగ్రహితే.
 క్రోధం తలకక్కున వా డెంతటివారిపైనా అవమానిస్తాను.

క్షుంతవ్యో ముదఙ్ముగ్ధీనా నానాచాగ్రో మిగ్ధా మిగ్ధా.
 తనకువలె అందరినీ పొంగితిస్తాను, వివేచన ఉండదు. కార్యముల విషయముల నేరాన్ని
 కీర్పుతో మన్నించాలి.

క్షుణ్ణః కిలశశ్చైస్స విద్యానుగృహ సాధగ్గతే.
 ప్రతిక్షుణ్ణము కలంకణం చొప్పున విద్యను, విజ్ఞానము గడిచాలి.

క్షుతే ప్రహరణ నివర్తంతి
 బెబ్బరిగలిగిన కాలాకే బెబ్బరికనులుతుంటి.

క్షమాబల మశక్తానాం శక్తానాం భూషణం క్షమా.
 అశక్తులకు క్షమే బలము. సమర్థులకు క్షరిమియే భూషణం. క్షమియే నీకీర్తనసాధనం.

క్షమా శక్తౌచ మిత్రేచ యతీనా మేవ భూషణం.
 శక్తునియెడ, మిత్రునియెడ చూపే క్షమ. అనుభవ భూషణం.

క్షమా శత్రుం కరే యస్య దుష్టసః కిం కరిష్యతే ?
 క్షమనే ఖడ్గం నేబట్టినవాణ్ణి దుష్టు జేమిచేయగలడు ?

క్షారం జలం వారిముచః పిబంతి

తదేవ కృత్వా మధురం నమంతి.

క్షమాలు ఉప్పునీనముద్రోదకంత్రాగి తియ్యనినీటిని ఇస్తాయి. అట్లే దుష్టుల చెడ్డ
 మార్గులు కని, నుజములు సూక్తులు పల్కుతారు.

క్షీపే ద్వ్యాశ్రరా నోఽం నృపారాప్య విషస్థుతాన్.
 ప్రాంతకోపం వచ్చినా విషభారిత వాక్యాలు పలుక కూడదు. రాజసభలో దుర్మోక్షులను

పరుషవాక్యాలు కారణంగా కురుకులక్ష్యం చేసినచోడు భీముడు.

క్షీప్ర మక్రియమాణస్య కాలః పిబతి సంపదః.
 పని తొందరగా ముగింపనిచో కాలమే నీరులను హరిస్తుంది.

క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి.

పుణ్యం నశించాక తిరిగి మర్త్యలోకానికి వస్తారు.

క్షుధాశురాణాం న రుచి ర్న పశ్యంతి

చింతాశురాణాం న సుఖం న నిద్రా.

క్షుధిశునకు రుచి పచి తెలియదు. కుభిశునకు సుఖము, నిద్ర ఉండును.

క్షేత్రభూతా స్సృజాంతి - బ్రీహత స్సృజతః పుమాన్.

స్త్రీ క్షేత్రణు - పురుషుడు బ్రీజుడు.

క్షైరం భూతే రతం దర్శ్యే వర్జనోద్భవో జీవేవిషుః.

జీవితాశకలవాడు చతుర్దశినాడు క్షైరం, అమావాస్యనాడు సంకమం కిడిదిపెట్టాలి.

ఖండితా వన శోభంతే వీరాధర వయోధరాః.

సూరడు, స్త్రీలొకెదవులు, చన్నులు ఖండితములైనప్పుడే శోభిస్తాయి.

ఖలః కావ్యేషు సాధూనాం శ్రవణాయ ప్రవర్తతే.

దుష్టుడు సజ్జనులు వ్రాసిన కావ్యాన్ని వివదానికి పూనుకొనడం పరిశుద్ధాంతకరణ కలుగుటచేకాదు. ఎక్కడ తప్పులు పటు కొందునా? అనే విషయాలకు హృదయంతో.

క్షేత్రః ఫలేన హి పున ర్నవతాం విధత్తే.

పడ్డ కష్టం ఫలించినప్పుడు శోభ కావస్తోంది.

ఖలః కరోతి దుర్వృత్తం నూనం ఫలితి సాధుషు.

ఖలుడుచేసే చెడ్డపనుల ఫలితం సుజనులపై కావస్తూంది.

ఖలసం గేఢవి నైష్ఠుర్నం కల్యాణం ప్రకృతేః కుతః.

మంచితలంకలవానికి దుర్జననాంగత్యం కలిగినా, కౌతన్య మున్నగు. శోకిల కాకుల గుంపులో పెరిగినా, మాటలతియ్యడవానికి భంగంకలుగదు.

ఖాదన్నగచ్ఛామి మాస న్న జల్నే

గతం న శోచామి కృతం న మన్యే.

తింటూ నడవను. నవ్వుతూ మాట్లాడను, గతానికి నగవను. చేసినదాన్ని తలచను.

గంగాహీనో హతోదేశో విద్యాహీనం కులం మాతం.

బిరుదలేని ఊరు, చదువులేని కులం కష్టాలపాలు.

గండస్యోపరి స్ఫోట స్సంవృత్తః.

పుండుపై పొక్కులేదనడ.

గంధూష జలమూత్రేణ శఫరీ ధర్పరాయనే.

పుడిపెడునీళ్లు ఉన్నంతమాత్రాన చేప మిడిసిపడుతుంది.

గంధర్వం గతమిత్థామూ ర్గణముక్త కపిసేవతో.
ఏనుగు తినివిడిచిన పెంగపండువలె పోనున్నది తెలియకుండా తొలగిపోతుంది.

గచ్ఛ త్పిపీలికాపంక్తి స్సమద్ర మధిగచ్ఛతి.
సాగిపోతూన్న చీమలబాగు సముద్రాపై నా వాలుతుంది.

గజానాం పంకమగ్నానాం గజావవ ధురంధరాః
బుడబోగలగడ్డ ఏనుగుల లాగడానికి ఏనుగులే రావాలి.

గతానగతీ లోకో నలోకః పారమార్థికః.
గొట్టెలమందలవలె ముందువారి ననుసంస్తుండేగాని సమాజం పరభూర్థమెఱుగడు.

గతే శోకో నక ర్తవ్యో భవిష్యో నైవ చింతయేత్.
గతానికి పగవరాదు. ఆ గతానిపై ఆలోచింపరాదు.

గచ్ఛిణీ కుంజరాశ్వశైల సాన్యాభిరోహణం త్యజేత్.
చూలూ ఏనుగు, గుఱ్ఱము, కొండ, మండ అనువానిపై పోరాదు.

గచ్ఛిణీ చతుర్థ వస్త్రాప్తాను సూసేషు యాత్రాం స్వయేత్.
చూలూ నాలు. ఆరు, ఏనిమిది చూసాలిలో పయనించరాదు. ఒడులు విరుచుకొనుట,
తాళుతో పనిచేయుట, పగలు నిద్రించుట, కొప్పు విప్పుకొనుట, గొంతు
మార్చుచుండుట కూడదు.

ఖిల స్సర్వప మాత్రాణి పరచ్ఛిద్రాణి వశ్యతి.
ఉష్టు పరులతప్పులు ఆవగించలంజైనా కానగలడు. తిలతప్పులు తాటికాయలంతైనా
కాన జేలకో?

ఖాద న్నగచ్ఛే దధ్యానం నచ హాసేన భాషణం.
తినుచు నకువరాదు. పెద్దగా నవ్వుచు మాట్లాడరాదు.

గజలహస్త సహసేషు దుష్టుం దూ రేణ వర్జయేత్.
ఏనుగును వేయమూలమారమునకేగాని, దుష్టునకు కనుమాపుమారానకే తొలగిపోవాలి.

గతశ్రీ ర్గణకాన్ ద్వేష్టి గతాయుశ్చ చికిత్సకాన్.
నేరి పోయేకాలానికి కరణంతోను, ఆయువు పోయేకాలానికి వైద్యునితోను ద్వేషం
వస్తోంది.

గచ్ఛిణీ వాంఛితం ధర్మం తస్యై దద్యా ద్యథోచితమ్.
గచ్ఛిణియొక్క న్యాయమైనకోరిక తీర్చినట్లైతే చిరాయువుగల సంకతి జనిస్తుంది.

గవాం కోటి ప్రదానేన భూమిమార్తా సశుద్ధతి.
కోటి గోవులు దానంచేసినా భూమిమార్తా శుద్ధుడు కాజాలడు.

గం ధయంతీం చంద్రైశ్చ నా చక్షుః |
మాడ పాలు మునుచున్నదని యజమానికి చెప్పెరారు.

గాత్రాణి శిథిలాయంతే తృష్ణైకా తరుణాయతే.

అయవాల బిగి తగ్గిరి. అశ ఒక్కటే బలుస్తోరి.

[శిరస్సెల్ల తెల్లబాతెను, పరిమానిన తృష్ణ యొకడె తరుణత బూనెన్.]

గుంజాఫల సమాకారా యోషితః కేన నిర్మితాః.

లోన వివహరింఁగాను, వెలుపలకు మనోహరంగాను కానవచ్చే గురివెండ గింజల వంటి
అకారం గలవారినిగా త్రొలను బ్రహ్మాదేవుడు సృజించినాడు..!

గుణం పృచ్ఛస్వ మారూపం - శీలం పృచ్ఛస్వ మామలమ్.

రూపంకాదు గుణమడుగు - తులంకాదు శీలమడుగు.

గుణవంతుః క్లిత్యంతే ప్రాయేణ భవంతి నిర్గుణా స్సుఖినః.

సామాన్యంగా గుణమతులకే కష్టాలు .. గుణహీనులకే సుఖాలు. బంధింపబడతాయి
చిత్తులు - స్వేచ్ఛగా సుచరిత్రాయి కావులు,

గుణవంతు సమాప్త్యా నిర్గుణోఽపి గుణీ భవేత్.

గుణవజ్జన సుసర్గా ద్యోతి స్వల్పోఽపి గౌరవమ్.

పూలమాలవల్ల దాగానికి పరిమళ మబ్బినట్లు గుణవంతుల సావాసంవల్ల అల్లుడును
మన్నింపబడతాడు. (మేరుపర్వతం మీద ఉన్నంతసేపు కాకి బంగారుకన్నెతో
ప్రకొకిస్తుంది గదా.)

గుణాః పూజాస్థానం గుణిషు న చ లింగం న చ సయః.

గుణారే పూజ్యతకు చోటు. గుణులయెడ త్రేణూ పురుషుడా అనిగాని, వృద్ధుడా
బాలుడా అనిగాని పరీక్షించకు. . .

గుణాధికే పుంసి జకోమరజ్యతే-జనానురాగ ప్రభవాహి సంపదః.

జనులు గుణిని ప్రేమిస్తారు. జనానురాగమే సంపదలకు కారణం కదా?

గుణాగుణజ్ఞేషు గుణీ భవంతి తే నిర్గుణా ప్రాప్య భవంతి దోషాః.

గుణాలు గుణవంతుల చేరి గుణవంతము లాతాయి, గుణహీనుణ్ణి చేరి దోషావృతాయి.

తియ్యని నడి జలాలు సముద్రాన్ని జేరి ఉప్పనాసు కదా!

గుణా స్వర్వత్ర పూజ్యంతే పితృవంశో నిరర్థకః.

అంతటా గుణారే పూజింపబడతాయి - పితృవంశము కాదు - వాసుదేవునకు నమస్క
రించే జనులు వసుదేవుణ్ణి పూజించరుగా?

గణే గుణం వేత్తి నవేత్తి నిర్గుణో గుణీ బలం వేత్తి నవేత్తి నిర్బలః
(వసంతర్తు గుణం కోటిలకు తెలుసును - తాకితి తెలియదు. సుకూబలం ఏనుగుకేగా,
ఎలుకకు తెలియదు.) ఆ విధంగానే గణే గుణం నొకమూలాటాడు. గుణసేనున
తేలియదు. బలమందునకే ఎదిగెబలం తెలుస్తుంది. మహిమను తెలియదు.

గుణై రుత్తుంగతాం యాతి నోచ్చై రాసన సంస్థితః.
వరుని బొన్నత్యానికి కొఱం గుణాలేగాని ఎత్తు పీఠం కాదు.

గుణో దోషతాం యాతి సక్తిభూతే విభావవి
విధి వక్రిస్తే గుణమే దోష మవుతుంది

గురుపూజాం చ కారయే త్సుప్తి పీడోపశాంతయే.
పుత్ర పీడా నివారణార్థం బృహస్పతిని ఆరాధించాలి.

గురు శుశ్రూషయా విద్యా పుష్కలేన ధనేన వా
అధవా విద్యయా విద్యా చతుర్థే నోపలభ్యతే.
క్రమచేగాని, పుష్కలమైన ద్రవ్యంచేగాని, లేన విద్యను పడంగా ఇచ్చుటచేగాని విద్య
గడించాలి. నాల్గవ ఉపాయం లేదు.

గురౌ పితృషు తుష్టేషు తప స్సర్వం సమాఖ్యతే
గురువు, కల్లి దండ్రులు సంతోష పెట్టుబడినప్పుడే తపస్సిద్ధి.

గృహీత ఇన కేకేషు మృత్యుగా ధర్మ మాచరేత్.
మృత్యువు బాబ్టబట్టుకొన్నట్లు నలున్నా ధర్మ మాచరించాలి.

గౌరవం లాఘవం చాపి ధనాధన నిబంధనం.
కలిమిచే గౌరవం - లేమిచే లాఘవం కలుగుతుంది.

గ్రామం జనపదస్యాధే గ్రామస్యాధి కులం త్యజేత్.
జోతేమానికై గ్రామాన్ని, గ్రామజేమానికై కులాన్ని వర్జించాలి.

గ్రావాణోఽవ్యర్చితాం సమ్యక్భజన్యభిముఖే విధా.
విధి అనుకూలమైతే తాల్లే స్వచ్ఛతాయి.

గ్రాసశేషం నవాశ్చియా త్పీత శేషం విబే న్నచ.
తినగా మిగిలిన ఆన్నం తినరాదు. త్రాగగా మిగిలిన పానీయం త్రాగరాదు.

ఘటానాం నిర్మాతృ ప్రాప్తవన కలహః.
ఘండలు చేసే కమ్మరికి, మల్లూకాలు సృజించే బ్రహ్మకు స్పర్ధ.

చంద్ర పూజాం చ కారయే నృనః పీడోపశాంతయే.
మానసిక పీడా నివృత్తి కోసం చంద్రగ్రహాన్ని నేవించాలి.

చక్రవత్పరివర్తంతే దుఃఖాని చ సుఖానిచ.

సుఖదుఃఖాలు చక్రపుటాకులలాగు తిరుగుచుంటాయి

చతుర్నామై నగళ్యే యై ర్నగళ్యే ద్యైశ్యే కంచరం.
నల్లరు కూర్చుంటాని, ఏవురు కోవట్లుగాని కలిసిపోరాడు.

చక్షుఃపూరం న్యసే త్పూరం వస్త్రపూతం జలంబిబేత్.
కంటితో చూచిన పిమ్మటనే క్రింద అడుగుపెట్టాలి. బట్టతో వడగట్టిన పీటినే త్రాగాలి.

చక్షుః శ్రోత్రే చ జీర్ణే తే శృష్టై కా నిరుపద్రవా.

మయస్సు ముడరడవల్ల వెండ్రుకలు. దంతాలు, నేత్రాలు, చెవులు జీర్ణించాయి కాని
ఆశమాత్రం నిరుపద్రవంగా వర్ధిల్లుతోంది.

చండాలుపి మద్భక్తం నావనుస్సేత బుద్ధిమాన్.

నా భక్తుడు చండాలుడైనను వానిని బుద్ధిమంతుడవమానింపరాదు. (భారతము).

చత్వారో విత్త దాయూదా ధర్మ భూషాగ్ని తస్మరాః.

ద్రవ్యమును పంచుకొనుటకు నలుగురు దాయాదులున్నాడు. మొదటివాడగు ధర్మము
నుపేక్షించినచో తమ అన్నను గల్గిన ఆశమానమునకు సహింసనేరక రాజు, అగ్ని,
దొంగ అను మువ్వురు దాయాదులు కోపగ్రస్తులై వాని ద్రవ్యమును సర్వము
నాశము చేయుదురు.

చింతనీయా హి విపదా మాదావేవ ప్రతిక్రియా.

ఆపదలకు ప్రతిక్రియలు ముందుగానే ఆలోచించుకోవాలి.

చింతామణిం పరిత్యజ్య కాచమఃకిం గృహాతి.

చింతామణిని విడిచి గాజావూసను గ్రహిస్తాడు మందుడు

చింతామణి శ్చింతితమేవ దత్తే

సతాంహి సంగస్సకలం ప్రసూతే.

శ్చేష్టకృతుం, కామధేవు, చింతామణి కోరిన వస్తువునే ఇస్తాయి, మందినాటితోడి
చెలిమి సర్వాన్ని ప్రసాదిస్తుంది.

చితి చింతా ద్వయోర్మధ్యే చింతానామ గరిమనీ.

చితి, చింత అనే రెంటిలో చింతచెడ్డది. చితి జీవంలేని శరీరాన్ని మాత్రమే దహిస్తుంది.
చింత జీవంగల దేహాన్ని కాలుస్తుంది.

చిత్తస్య శుద్ధయే కర్మ నతు వస్తూ పలభయే.

కర్మలుచేయుట చిత్తశుద్ధి కొరకే కాని బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకై కాదు.

చిత్తే, వాచి, కిరూయాంచ నామూనా మేరూపతా.
సుజనుల చిత్తం, వాక్కు, చేష్ట ఒక్కరూపు.

చిత్తేని మిత్రం సందీయా చ్చిరేణ నకృతం త్యజేత్.
దీర్ఘంగా అలోచించి కేలించేయాలి - ఎన్ని అడ్డంకులు కలిగినా వీడరాదు.

చోరాశ్శృషణే చోరపవ ప్రయోక్తవ్యః.
వొంగను వెనకాలంటే వొంగనే వంపాలి.

భిద్రే వ్యవర్థా బహుళీ భవంతి.
కష్టాలలోనే కష్టాలు వస్తాయి.

భిష్యన్నుశితై శ్వప్తై ర్విధశ్చ నవసక్తాః ।

అధ్యాపి హి సునంతేన విరసం నావజల్పితమ్.

పదునైన కత్తితో చురుకబడి రకీరమంటటా పెక్కునంద్రాఃగా చేయబడ్డా మంచి
వంశం! (వెనుక) పుట్టిన కారణంచేత రసవిహీనుగా ఎన్నడూ పలుకుడుగదా !

జనవాక్యంతు కర్తవ్యం శ్రీణా మాలోచనం వినా.

శ్రీల సలహా పడిచి పెద్దలు చెప్పిస్తాయి నడచుకోవాలి.

జన్మాంతరసృతం చాపం వ్యాధిరూపేణ బాధతే.

వెనుకజన్మమందు చేసికొన్న పాపము ఈ జన్మమున రోగరూపమున పీడించును.

జయే త్కుదరస్థం దాశేన జయే తస్మత్స్యేన చానృతం.

లోభిని దానంచేత, కల్లను నిజంచేత, లోబరుకుకోవాలి.

జాతస్య మరణం ధ్రువమ్.

పుట్టినవానికి చావు తప్పదు.

జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుర్ధ్రువం జన్మ మృతస్యచ.

పుట్టినవానికి చావు, చచ్చినవానికి పుట్టుక తప్పదు.

జాతావత్యా పతిం ద్వేషి గతరోగ శ్చకిత్సకం.

స్త్రోతరి కల్గినవెనుక పెండ్లాము మగణ్ణి, జ్వారంతగాక రోగి వైద్యుణ్ణి ద్వేషిస్తారు

జాతౌజాతౌ నవాచారా నవావాణీ ముఖేముఖే.

ప్రతిజాతియందు ఆచారాలు, ప్రతిముఖమందు వాణి క్రొత్తరూపం తాలుస్తుంది.

జారశ్రీణాం పతి శ్శత్రు శ్చోరాణాం చంద్రమా రిపుః.

చెడిపెలకుమగడు వైరి - దొంగలకు చంద్రుడు పగతుడు.

జితక్రోధేన సర్వంహి జగ దేత ద్విజీయతే.

జోషమును కోన్నవాడు ఈ ప్రపంచాన్నే జయిస్తాడు.

జితాక్షుస్య త్స్థానం నారీ నిస్సహస్య త్పాదం జగత్.

ఇంద్రియాలు జయించినవానికి ఇంతి, రాగమణిచూడ్చినవానికి జగత్తు గడ్డిపాచితో సమానము.

జితా ధనవతా దారా జితా వస్త్రతా నివా

శనికునకు భార్య, మంచిబట్ట కట్టినవానికి సభ బోబరుడునా.

జిహ్వ! శ్రీకృష్ణమంత్రం బహుభవంతతం పశ్యతాఫల్యమంత్రమ్.

ఓ నాలుకా! నీ జన్మ సఫలమయ్యేటందుకై సర్వదా శ్రీకృష్ణ మంత్రము జపిస్తూ ఉండు.

జీవితం మరణాచ్ఛేయో జీవ స్థర్థ మహాపురూయాత్.

చావుకన్న బ్రతుకునేలు - జీవితా ధర్మ మాచరించాలి.

జీవితోఽపి న జీవే త్స యది లోకేన మావ్యతే.

లోకనిద పొందికవిదప జీవిచియున్నా చెచ్చిననాడే.

జ్ఞానలవ దుర్విదగ్ధం బ్రహ్మసి ంతం న రంజయతి

ఏమీ తెలియని వానికిగాని, అన్నీ తెలిసినవానికిగాని చెప్పవచ్చు. తెలిసీ తెలియని వానికిచెప్పి బ్రహ్మదేవుడైనా మెప్పించలేడు.

జ్ఞానహీనం గురుం ప్రాప్య కుతో మోక్ష మవాప్నుయాత్.

బీటలువాతిన నావనెక్కినవాడు సముద్రాన్ని దాట జాలనట్లు, బ్రహ్మజ్ఞానం లేని గురువును ఆశ్రయించినవానికి మోక్షనిధి లేదు.

జ్యేష్ఠత్వం తు నహి జ్యేష్ఠే - జ్యేష్ఠత్వం గుణ ఉచ్యతే.

వయస్సుచే పెద్దనంటి మాత్రాన పెద్దకాదు. గుణవంతుడే పెద్ద.

జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితృసమః

పెద్దఅన్న తండ్రితో సమానుడు.

తక్షకేనాపి దప్తస్య ఆయుర్మూర్ధాణి రక్షతి.

ఆయువులే (సముద్రాన ముగ్ధినా, కొండపైనుండి పడినా) త్రాచుకొనినా జీవ సానాలను కాపాడుతుంది.

తచ్చిత్రం యది నిర్ధనోఽపి పురుషః పాపం నకుర్యాత్క్వచిత్

నిర్ధనుడైనా పాపాలు చేయకుండా పైతిక జీవనం గడిపాడంటే అది మెచ్చుకోదగ్గ విషయం.

అంశుగాచ సస్థాయోగ్యా యా చిత్తాకర్షణమూ.
ఎట్టి మాటలు గొనసును అకష్టమైనా అట్టివే సభాయోగ్యములు.

త్యక్తులైన ముగ్ధుల హృదయ పురీష పుష్పిణి.
సేవచుండి ఎన్నడూ వివాదము పాలు విడువరాదు.

అర్థవంతమైన గొప్పతనమున కన్నులు మూర్ఛి.
తీర్థజలము, నిష్ఠా స్వరూపములు. కావట్టి చేనవ్వని చుట్టిన కోరపు గదా!

నీ చేతుల మీద నీ గొప్పతనము దివ్యమూ, నీ నిశ్చయశక్తి.
భాగ్యములలో ప్రేమ ముందే భాగ్యము పెన్నిమోనముగాదు. ఇందుకు మేనకా
బిడ్డలుగలది మాత్రము మాత్ర మేమిది.

తృప్తి! దేవి! నమస్తుభ్యం ధైర్యవిష్ణునామి.
దైవానికి గొప్పతన తెచ్చిచేసే కారణమే! నీవు నా నమస్కారం. పాపం నీగడ్డ
విజ్ఞానప్రభువునాడా వాసుదేవ నీ గొప్పతనము.

తృణాచారము వరం ముగ్ధుల గాన చతురకారిణి.
గడ్డి పువ్వుల అగోరహతుని. గోరంగుమువల భీషణ గడ్డిపోవ కొలికిన ప్రాచుర్యం
యగుచు. దివ్య అపకారమునైన ననుకంటే గడ్డిమొక మేలు.

తృణాచర లక్ష్మి స్తూరి స్తూలాచర చ యాచకః.
గడ్డిపోవకు నూరి తేలిక. అంతకంటే తేలిక యాచకుడు. మతి గాలికి ఎరిపోవడేమి
అనేక ప్రశ్న? వాటిలో నన్నునాడా యాచిస్తాడేమో అనే బెదరుచే వాయాడేవు
డికెట్టి ఎరుగొట్టలేదు.

తృప్త్యాం చేహ పరితృప్త్య కో దరిద్రః క ఈశ్వరః.
తృప్తి (అ) విడిచి పేదకూ ప్రభువునా భేదం లేదు.

తృక్త్యాపి నిజప్రాణ స్వరహితవిఘ్నం ఖలః కరోతి.
దుష్టుడు తన ప్రాణాలు బలిపెట్టిమైనా పరుల మంగళాశకు విఘ్నాలు కలగజేస్తాడు.
అన్నపుడుద్దలో పడ్డ ఈగ తన్న అన్నమునంతను కక్కిస్తుందిగదా!

తృజ దుర్జన సంసర్గం భజ సాధు సమాగమం.
దుష్టసంపర్కం విడుపు. సాధు సాంగత్యం చేబట్టు.

తృజే జ్వలావగాహంచ శూన్యం సద్గత తరో స్థలం.
జ్వలంలో మునిగి ఉండకు. శూన్యగృహమగు, చెట్టు మొదట కూర్చుండకు.

తృజే దకాలభోజన మమిలభోజనంచ.
అకాలభుక్తిని, అధికభుక్తిని విడిచిపెట్టాలి.

త్యజే దమంగం వాక్యం నచ హస్త్యాధికా భవేత్.
అమంగళాలు పలుకరాదు - ఎక్కువగా నర్వరాదు.

త్యజే దసభ్య వచనాని కామప్రసంగాశ్చ.
అష్టల వాక్యాలు - కామప్రసంగాలు విడిచిపెట్టాలి.

త్యజే దాచరణ శూన్య జ్యోరప్రసంగాని.
ఆచరింపని దాబు మాటలు కట్టిపెట్టాలి.

త్యజే దేకం కులస్యాథే గ్రామస్యాథే తలం త్యజేత్.
కులగౌరవానికి దోషి, గ్రామక్షమానికి కులాన్ని విడవాలి.

త్యజే ద్దేశం కృతయుగే త్రేతాయాం గ్రామ ముత్సృజేత్.
కృతయుగమందు పతితుడున్న దేశాన్ని, త్రేతమందు గ్రామాన్ని, ద్వాపరమందు కులాన్ని విడవాలి. కలియుగమందు పతితుణ్ణి మాత్రమే విడవాలి.

త్రిజగతి సజ్జన సంతతి రేకా భవతి భవార్జన తరణే నౌకా.
సంసార పాగరమును బాటుటకు సజ్జన పాంగత్యము తప్ప జేలు నావలేదు.

త్యజే న్యాయావినం మిత్రం ధనం ప్రాణహరం త్యజేత్.
మోసగించే మిత్రుణ్ణి. ప్రాణగండం తెచ్చే ద్రవ్యాన్ని విడవాలి.

త్యాగా జ్జగతి పూజ్యంతే షతపాపాణి పాదపాః.
వితరణవల్లనే పశువును కామధేనువని, పాపజాన్ని చింతావణి అని, చెట్టును కల్ప తరువని గౌరవిస్తారు.

త్రిభువ నవిషయే కస్య దోషో న చాస్తి.
ఇంద్రుడు భగావతుడు; చంద్రుడు కళంకి; శ్రీకృష్ణుడు వెన్నవొంగ; వసిష్ఠుడు వేళ్ళాపుత్రుడు; అగ్ని సర్వభక్షకుడు; వ్యాసుడు మస్యగంధి కొడుకు; రుద్రుడు కపాలమాలి. మల్లంకాలు పెదకిమాచినా తప్పులు, లోట్లు లేనివారు లేరుగదా!

త్రైలోక్యే దీనో ధర్మ సుపుత్రః కులదీపకః.
మంచికొడుకు కులానికి వన్నెలేస్తాడు. ధర్మం మల్లంకాలకు వెలుగు నిస్తుంది.

దంషతోః కలహేచైవ బహ్వంభో లఘుక్రియా.
అమంగళకయ్యం ఆంధంభో హేచ్చు. క్రియశూన్యమూను.

దాతారోపి నసంతి సంతి యదివా సేవానుకూలాః కలా.
కలియుగంలో దాతలులేరు. ఒకవేళఉంటే వాళ్లు తమ్మునేవించేవాళ్ళకే దానం చేస్తారు.

దదామి బహువాక్యాని న దదామి కపరినః.
అపారకంభును పేరుగల నేను పెక్కు వాగ్దానాలుమాత్రం చేస్తాను. కాని గ్రుడ్డి
గవ్వలనైనా ఇవ్వను.

ఓధి చందన తాంబూలే హారనం గుణవర్ధనమ్.
పెరుగు చందనం తాంబూలం అనేవి మర్దించినకొద్దీ శోభిస్తాయి.

దర్శితా ధీరతయా విరాజతే | కరూపతా శీలతయా విరాజతే.
హైర్యంచేత పేదరికం, శీలంచేత రూపం వన్నె కెక్కుతుంది.

దర్శిదస్య విమం గోష్ఠీ వృద్ధస్య తరుణీ సివమ్.
పేదకు వృద్ధప్రసంగము, ముదుసలికి కడుచు వివతుల్యము.

దరిద్రాయ నమస్తుభ్యం సిద్ధోహం త్వత్ప్రసాదతః.
పేదద్రవేవతా ! నీదయవల్ల సిద్ధుడనైనందుకు నానమస్కారమందుకో. నేను అందఱిని
చూడగలుగుతున్నా నన్ను ఎవ్వరు చూడలేకపోవడం సీత్రప్రసాదమహిమయేకదా !

దద్దురా యత్ర వక్తార స్తత్ర మానం హి శోభనమ్.
కప్పలవలె వాగేవాదన్నచోట మానమే శ్రేయము.

దశమూలా మారితకీ.
కరక్కాయ కోయిలలవంటి నుజనులకు పదిమంది తల్లులపైట్టు.

దశాననోహరత్సితాం బంధనంచ మహోదధేః.
నీతను హరించినవాడు రావణుడు - బంధనం సముద్రనకు.

దాతా భవతి శోటీషు వక్తా భవతి దుర్లభః.
కోట్లలో ఒకదాత ఉండవచ్చు. కాని నిజమైన వక్త దొరకడు.

దానం దద్యా తుకురుక్షేత్రే మరణం జాహ్నవీతటే.
కురుక్షేత్రమందు దానం, గంగాతీరమందు శరీరత్యాగం చేయాలి.

దారేషు కించిత్స్వజనేషు కించి
ద్గోప్యం వయస్యేషు సుతేషు కించిత్.
అలవిడ్డలు, చెలికాండ్రు, చుట్టాలదగ్గల వైతం రహస్యం దాచాలి.

దినాంతే చ పిబేద్దుగ్ధం నిశాంతే చ పిబేత్పయః
సంజవేళ పాలు, వేగుజామన నీరు త్రాగాలి.

దివా పశ్యతి నోలూకః కాశో న క్తం న పశ్యతి.
గ్రుడ్డగూబ పగలు, కాశి రాత్రులు చూడరేవు.

దీపనిర్వాణ గంధం చ సుహృద్వాక్య మరుంధతీమ్
 న జిహ్రుంతి న శ్రుణ్వంతి న పశ్యంతి గతాయుషః.
 పోగాఁము దాపించినవారు దీపనిర్వాణగంధమును, మిత్రవాక్యమును, అరుంధతిని
 మూర్ఛిసరు, వినరు, కనరు.

దీపో భక్షయతే ధ్వాంతం కజ్జలం చ ప్రసూయతే.
 కీపం చీకటిని తిని మసిన ప్రసరిస్తూన్నదిగదా.

దుఃఖతే మనసి సర్వ మసహ్యమ్.
 కష్టాలచే చివికిన మనస్సు కన్నీ రోతగానే ఉంటాయి.

దురధీతావిమం విద్యా అజీర్ణే భోజనం వివమ్.
 దుష్టుడు చదివిన విద్య, అజీర్ణముచేసిన భోజనం విషప్రాయం.

దుర్జనః పరిహర్తవ్యో విద్యయా లంకృతోఽపి సన్.
 సర్వము పడగొడచేసి, దుష్టునిచదువు ఒక్కరూపు కాన వాని చెలిమి వర్జించు.

దుర్జనః ప్రథమం పూజ్య స్సజ్జన స్తదనంతరమ్.
 దుష్టుణ్ణిమందు, సుజనుణ్ణి పిమ్మట పూజించాలి. లోకంలో పాదాలకడుగుకొన్నాక
 ముఖం కడుగుకొంటారు కదా!

దుర్జనః ప్రియవాదీ చ, నై త ద్విశ్వాసకారణమ్.
 అంగీట బెల్లం, ఆత్మలో విషం పెట్టుకొని మిక్కిలి తియ్యగా మాట్లాడినకమాత్రాన
 దుష్టుణ్ణి నమ్మకూడదు.

దుర్జన జన సంసర్తా త్సజ్జనోఽత్ర దోష మాయాతి.
 చెడ్డవారి సావాసంవల్ల మంచివాడునైతే దోషం పొందుతాడు. తప్పుచేసినది రావణుడు,
 బంధనం సముద్రవనం.

దుర్జనో దూషయత్యేవ సతాం గుణగణం త్షణాత్.
 త్షణకాలంలో దుష్టుడు సజ్జనుని గుణగణాన్ని దూషిస్తాడు. ప్రాగ్ తెల్లబట్టను మలి
 సంగా చేయునుగదా !]

దుర్జనో దోషమాదత్తే దుర్గంధమివ సూకరః.
 పండి బురదను మెచ్చునట్లు దుష్టుడు దోషాలే గ్రహిస్తాడు.

దుర్జన స్సుజనో న స్యా దుపాయానాం శత్రై రపి.
 మారు ఉపాయాలు పన్నినా దుష్టుడు శత్రువు కానేరడు.

దుర్జనస్య విశిష్టత్వం పరోపద్రవకారణమ్.
 దుష్టు శిష్టాచారం పరాయివాళ్ళ కనులకే. చెడ్డపులి ఉపవాసం పశుమారణానికి
 కారణమేకదా !

దుర్జన స్వార్జితం విత్తం భుజ్యతే రాజతస్కరైః.

తుంటరి గడించిన సాత్తు దానధర్మాలకు వినియోగపడదు. రాజులపాలలో, దొంగలపాలలో ఆవుతుంది.

దుర్జనేన సమం వైరం ప్రీతిం చాపి న కారయేత్.

దుష్టులతో కయ్యుమా వద్దు. నెయ్యిమా వద్దు.

దూరస్థాః పర్వతారమ్యా స్సమీపస్థా స్తు బర్పరాః.

దూరపుకొండలు సునువు. దగ్గరికుపోతే గలుకు.

దృష్టం కిమపి లోకేఽస్మి న్న నిర్దోషం న నిర్గుణమ్.

ఈలోకంలో దోషము గుణములేని వస్తువు కానరాదు.

దేవ బ్రాహ్మణ గురు వృద్ధ సిద్ధాచార్యా నర్చయేత్.

వేల్పులు, విశ్రులు, గురువు, వృద్ధుడు, సిద్ధుడు, ఆచార్యుడు అనువాని నర్పించాలి.

దేశానుత్పజ్య గచ్ఛంతి సింహో స్సత్పురుషా గజాః.

స్వదేశాన్ని విడిచినా సింహాలు, సుజనులు, వీనుగులు కోల్పోస్తాయి.

దేశేకాలేచ పాత్రేచ తద్దానం సాత్త్వికం విదుః.

దేశ కాల పాత్రత లెటిగి చేసినదానం సాత్త్వికమని పెద్దలంటారు.

దేహపాతమ పీచ్ఛంతి సంఖో నావినయం పునః.

సుజనులు దేహమైనా విడుస్తారు. అడకువ వీడరు.

దేహాత్మయే చైవ శీలమేవాభిరక్షయేత్.

శరీరానికి పతనావస్థ తటస్థమైనా శీలాన్నే కాపాడుకోవాలి.

దైవం ఫలతి సర్వత్ర న విద్యా న చ పౌరుషం.

అంతటాదైవమే ఫలిస్తుంది. విద్యకాని, పౌరుషంకాని ఫలించదు. సురాసురులు సముద్ర మథనం చేశారు. అందు పుట్టిన హాలాహలం హరునకు, లక్ష్మీ హరికి లభించింది.

దైవేదుర్బలతాం గతే తృణమపిప్రాయేణ వజ్రాయతే.

దైవబలము లేనివారిని గడ్డిపోచకూడ వజ్రమై బాధిస్తుంది.

దైవే విముఖతాం యాతే న కోస్యస్తి సహాయకః.

దైవము ప్రతికూలమైనప్పుడు ఒక్కడూ సాయపడడు.

దోషగ్రహీ గుణత్యాగీ పల్లోలీవ హి దుర్జనః.

(నుంచినాడు చేటవలె దోషాలు చెరిగిచేసి గుణాలు గ్రహిస్తాడు.) చెడ్డవాడు కలెడ లాగు గుణాలు జల్లించివేసి దోషాలు గ్రహిస్తాడు.

దోషభీతే రనారంభ స్త తాఘ్రుష లక్షణమ్.

తప్పులు జరుగనని జంకి పనిమొదలు పెట్టకుండుట కుత్సికమానవుని లక్షణము.

దోషోపి గుణతాం యాతి ప్రభో ర్భవతి చే త్కృపా.

ప్రభువుడయి ఉంటే దోషమే గుణముగా యెంచబడుతుంది. (కొళ్ళులేకున్నా అనూరుడు సూర్యునకు రథసారథి అయ్యాడుగదా !)

దోషాలోకననిశ్చయః కరుషగిరో దుర్జ్జనాశ్చ ఘూకాశ్చ.

గుడ్డగుబలు, దుష్టులు పరువంగా పలుకడంలోను, దోషాలోకనం (రాత్రులు చూడడం, దోషాలు వెదకడం) లోను సేర్పడులు.

ద్రవ్యముపార్జయస్య కుమతే ద్రవ్యేణ సర్వే వళాః.

ఓయీ! మంచబుద్ధి! ధనానికి అంతా దాసులు. కాన ద్రవ్యం గడించుకో. చూడు - పరకేవలదంతవాడునైతే ధనేకుడైన కుమారునితోడి పొత్తుకొనం పొడిగింటి కొవ్వరం పెట్టుకొన్నాడు. గమనించలే? అని కవి చమత్కారం.

ద్వాత్రింశద్దశనద్యేషిమధ్యే భ్రమసి నిత్యతః

తదిదం శిక్షితం కేన జిహ్వే సంచారకాశ్చమ్ ?

ఓ నాలుకా! ముప్పదియైదలు శత్రువులవంటి దంతాలమధ్య కలిసిమెలిసి కాలక్షేపం చేసే సేర్పు నీ కవరిచ్చారు?

ద్వాపరే ద్రాపదీ కృత్యా - కతా కృత్యాగృహే గృహే.

కృత్యుగంబులో ద్రాపక, శ్రేతాయగంబులో సీత, ద్వాపరంలో ద్రాపది, కలిలో ఇంటింటా శత్రులు ఉన్నాయి.

ద్వారం ద్వార మటన్ భిక్షో శ్శిష్యత్యేవ న యాచతే.

బిచ్చగాడు జోరె చంకకు తగుల్చుకొని ఇంటింటికి తిరగడం యాచనకొఱచు కాదు. గుణపాత సేర్పడానికి - "అయ్యలారా! కలిమిని పేదలకు పెట్టుకొనందుకు నావరె తిరిపమెత్తుకొనే దుర్గతికి పాలుకొక్కండి" అని.

ద్యేషం, దంభంచ, మానంచ, క్రోధం త్రైక్ష్యంచ వర్జయేత్.

వైరం, దర్పం, అభిమానం, క్రోధము, పరువత్వము విడిచిపెట్టు.

ధనమార్జయ కాకుత్స్థ - ధనమూల మిదం జగత్.

ఓయీ! కాకుత్స్థా! ఈ జగమంతా ధనమే ప్రధానంగాగలిగింది. ఈ జగత్తులో దుష్టులైనవాడు చచ్చినవాడు సమానం. తూకలేనివాడు పొకరినైనా చేయడు. కనుక ధనం సంపాదించు.

ధనశయే వర్ధతి జాతరాగ్నిః.

పరిద్రుగకు ఆకలి ఎక్కువ.

ధరాని జీవితం చైవ పరాధే ప్రాజ్ఞ ఉత్పన్నజేతే.

(ప్రజాసేవకు ధనమే కాదు, ఆదనరమితే జీవితమే ధానమే అవాలి.)

ధర్మంచ నింతయే త్రావజ్ఞో కాలస్య త్వరితా గతిః.

కాలచక్రం వడిగా తిరుగుతుంది. త్వరితం ధర్మకార్యాలు ముగించుకోవాలి.

(కాలుసేయూడు అతీయంద కడలవలయు తీర్థ సేవన దేహ మస్థిరముగాన,

ధర్మ ఏవ హతో హతి ధర్మో రక్షతి రక్షితః.

ధర్మం యెవనివద్ద నశిస్తుందో వాణ్ణి నాశనం చేస్తుంది. ఎవడు ధర్మాన్ని రక్షిస్తాడో వాడు రక్షింపబడుతాడు.

(తానుజేసిన ధర్మంబు తననుగాచు.)

(ధర్మమునకు కీడుతలచినవాడును దుష్టమార్గుడైన దోష చెడును)

ధర్మం శనై స్సంచినుయా ద్వల్భీక మివ పుత్తికాః.

చెదలు పుట్టలు పెట్టినట్లు ధర్మం మెల్లమెల్లగా కూడబెట్టు.

(నీరులు నిలుకడని నిమ్మనచెనటు లూరక చెడుదు రెన్నడు ధర్మంబుచేయలేక)

ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే.

శిష్టులను రక్షించుటకు, దుష్టులను శిక్షించుటకు, ధర్మము నెలకొల్పుటకు నేను ప్రతి యుగమునందును ఆవతరించుచున్నాను.

ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయాం

మహాజనో యేన గత స్స పంథాః.

ధర్మస్యహాసం గుహలలో దాచబడినదివలె గుప్తమై ఉంటుంది. కాన ధర్మసంకటం వచ్చినప్పుడు మహాత్ములు పోయినట్లే సరియైనమార్గం.

ధర్మాన్న ప్రమదితవ్యం.

ధర్మమార్గమునుండి తప్పి నడువరాదు.

ధర్మార్థం యస్య విత్రేహో వరం తస్య నిరీహతా.

ధర్మకార్యాలు చేస్తామని ద్రవ్యం కోరడంకంటె ఆ కోరిక విడవడం మేలు.

ధర్మార్థ కామ మోక్షాణా మారోగ్యం మూల ముత్తమమ్.

ధర్మార్థకామమోక్షాల గడనకు మూలసాధనం ఆరోగ్యము.

ధర్మేణ హన్యతే శత్రు ర్యతో ధర్మ స్తో జయః.

ధర్మబలంచేతనే శత్రువు చంపబడతాడు, ధర్మ మెక్కడో జయ ముక్కడ.

ధర్మేణ హీనాః పశుభి స్సమానాః.

ధర్మబుద్ధి లేనివారు పశుతుల్యులు.

ధావంతు సకలాం పృథ్వీం నాదత్ర ముపతిషత్.

భూమండల మంతా తిరిగినా, పెట్టనిజే వుట్టదు.

ధైర్యం సర్వత్ర సాధకమ్.

అంతట ధైర్యమే కార్యసాధనము.

ధైర్యేచసాహసే లక్ష్మీః.

ధైర్యసాహసాలలో నీకిసంపదలున్నాయి. అవే సర్వకార్యసాధనములు.

నందం తుష్టిదిత ఆదిత్యే నందం త్యస్తమశే రవౌ.

సూర్యుడుదయించాడు గనుక ద్రవ్యం గడింపవచ్చునని, అస్తమించాడు గనుక విషయ భాగాలు పొందవచ్చునని సంతోషిస్తారేగాని మూఢప్రజలు తమ ఆయుష్షాలలో ఒక్కొక్క రోజు తిరిగిపోతోందని గమనింపరుగదా !

నందో రాజాభవిష్యతి.

నందుడు రాజు కాగలడు.

న శంచన జన మవమన్యేత.

ఎవనిని అవమానింపకూడదు.

న కదాచి ద్రాక్షే నగ్న స్వపేత్.

శాత్రులు దెసమొలతో నిద్రింకరాదు.

న కశ్చిత్కస్య చి స్మిత్రం న కశ్చిత్కస్యచి ద్రిఫుః.

ఎవ్వడు ఎవ్వనికి నియతంగా మిత్రుడూ కాడు, శత్రువూ కాడు.

న కశ్చిదపి జానాతి కిం కస్య శ్వో భవిష్యతి.

✓ ఎవ్వనికీ ఏది జరుగుతుందో ఎవ్వడూ ఎఱుగడు. అందులకే రేవు చేయబడిన పని ఈ రోజున ముగించడం మంచిది.

నకశ్చి ద్యోషిత శ్చక్తః ప్రసహ్య షిరయీతుం.

✓ శ్రీల నెవ్వడు చెడనడకనుడి బలాత్కారంగా తిప్పజాలడు.

న కాచస్య కృతే జాతు యుక్తా ముక్తామణేః క్షుతిః.

గాజుతాసలో అయ్యేపనికై మంచిముత్యాన్ని పాడుచేయరాదు.

న కార్యకాల మతిపాతయేత్.

పనిచే మించపెట్టరాదు.

న కామాయై రభవే ద్యుతిః.

కామాయత్తము తాల్చినంతనే సన్నాసి కాజాలడు.

న కుర్యాత్పరదారేచ్ఛాం విశ్వాసం శ్రీమ వర్జయేత్.
పరకాంతా వ్యామోహం, శ్రీమయెడ నన్ముకం విడిచివెట్టాలి.

న కూషభననం యుక్తం ప్రదీప్తే వహ్నినా గృహే.
ఆపదలకు ప్రతిక్రియలు ముందుగా ఆలోచించాలేగాని, ఇట్లు తగలబడిపోవుచుండగా బావి త్రవ్వబోవడం తెలివికాదు.

న కేవలం మనుష్యేషు దైవం దేవేష్యపి ప్రభు.
మనుజులకైనా, దేవులకైనా దైవమే ప్రభువు. కాకుంటే కుబేరుని (ధనేశుని) చెలి కాదైన పరమేశువు జేమి? చర్యధారణ జేమి?

న కేశాగ్రాణ్యభిమాన్యాత్.
వెండ్రుకల కొనలు విడలించుకోరాదు.

నక్షత్రనామా నదీనామా వృక్షనామాశ్చ గర్వితాః.
నక్షత్రాలు, నదులు, చెట్లు ఆనువాని పేర్లుగల కన్యలను పెండ్లాడరాదు.

నగచ్ఛేచ్ఛ పితాభుతౌ నగచ్ఛే త్సోదరద్వయమ్.
తండ్రికొడుకులుగాని, అన్నదమ్ములుగాని కలిసికోరాదు.

న గచ్ఛే ద్యుగ్మకం రాజ్ఞో న గచ్ఛే ద్రాష్టాహ్మణాశ్రయమ్.
ఇద్దఱురాజులు, చుగ్గులు విప్రులు ప్రయాణము చేయరాదు.

న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రం న మాతుః పరదేవతా.
గాయత్రినిమించిన మంత్రం, తల్లినిమించిన దేవత లేదు.

న గిరిమస్తకే న్వనుచరేత్.
కొండకొనపై సంచరించరాదు.

న చలతి ఖలు వాక్యం సజ్జనానాం కదాచిత్.
చూర్యచంద్రాదులు గతులుకప్పినా సజ్జనులు ఆడితప్పదు గదా!

న చేమం దేహ మాశిత్య వైరం కర్వీత కేనచిత్.
అస్థిరమైన యీదేహాన్ని ఆశ్రయించి ఎవ్వరితోనూ పగ చెప్పుకోరాదు.

న చోదకే నిరీక్షేత స్వరూప మితి ధారణా.
నిజిలో తననీడ చూచుకోరాదని గుర్తించుకోవలెను.

న ఛింద్యాత్ప్రణం నఖేన దంతైర్నోత్పాలయేన్నఖాన్.
గొట్టతో గడ్డిచీరకని త్రుంపరాదు. దంతాలచే గొట్టు కొఱకరాదు.

న ఛింద్యా న్నఖిలోమాని.
అగోళ్ళను, వెండ్రుకలను త్రుంచరాదు.

న జలోగ్రవేగ మవగాహేత.

వడిగల ప్రవాహమున స్నానము చేయరాదు.

న జాతిభేదం న కులం యోగో హ్యయ మపేక్షతే.

భక్తులుచేయు శరణాగతి జాతిభేదమును, కులమును, చిహ్నమును, గుణక్రియలను, భేదకాలావస్థలను ఆపేక్షించదు. వైరాగ్యము ప్రధానముగాని బాహ్యవేషాది ధారణము గౌరవార్హము, మోక్షార్హము కాదు.

న జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి.

హవిన్సుచే అగ్నివలె భోగాలవల్ల కామ్యత్వవృత్తి తగ్గదుసరిగదా పెరిగిపోతుంది కూడ.

న జాతు భుక్తవాస్త్రాదే ద్దురువేష్టమయాది కాన్.

భోజనమైన వెంటనే బలకరపదార్థాలు తినరాదు.

న జానపదికం దుఃఖ మేక శోచిత మర్హతి.

ప్రజల దుఃఖాలను తనపైబెట్టుకొని శోకించరాదు.

న జానుసమం కఠిన మాసన మధ్యాసీత.

మోకాలి యెత్తుగల కఠినమైన ఆసనమున కూర్చుండరాదు.

న జాయతే మ్రియతే వా కదాచి

న్నాయంభూత్వా భవితావా న భూయః.

ఆత్మకు పుట్టుకలేదు. చావులేదు. ఒకప్పుడుండుట, వేరొకప్పుడు లేకుండు లేదు.

న తత్ పరస్య సందద్యా త్రప్తికూలం య దాత్మనః.

తనకు పరిపడనిదాన్ని పరులకు ఇవ్వరాదు.

న తత్ర దోషం పశ్యామి దుష్టే దుష్టం సమాచరేత్.

దుష్టనియెడ దౌష్ట్యం చూపడంలా తప్పులేదు.

నతు వృథావాక్యం సముచ్చార్యతాం.

అక్కఱమాలిన మాట పలుకరాదు.

న తేన వృద్ధో భవతి యే నాస్య పలితం శిరః.

తల పండినంతమాత్రాన జుగుడు పెద్ద కానేరదు.

న దత్తం పున రాదద్యాన్న దత్వా పరికీర్తయేత్.

ఇచ్చినది తిరిగి పుచ్చుకోవద్దు, ఇచ్చి పొగడుకోవద్దు.

న దాతుం నోపభోక్తుంచ శక్నోతి కృపణ శ్శ్రియమ్.

బోధి తపసంపదను పరులకివ్వలేదు - తాననుభవింపలేదు. చూట్టుకోవచ్చు నభుంధువును శ్రీని కాకినట్లే.

న దుష్టయానా న్యారోహేత్.

గాడిద, దున్న మొదలగువానిపై ఎక్కరాదు.

న దోషా గణ్యంతే ఖలు మధురవాచాం క్వచిదపి.

తియ్యగా చూట్లాడేవారిదోష లెన్నడు లెక్కకురావు.

న ద్వయో స్తృతీయేన భవితవ్యం.

ఇరువు రున్న చోటునకు మూడవవాడు పోరాదు.

న ధర్మా త్పరమం మిత్రం నాన్యతా త్పాతకం పరమ్.

ధర్మంకంటె యోగ్యమిత్రుడు లేడు. అసత్యంకన్న గొప్పపాపము లేదు.

న ధారయే దత్యంత ర క్తవస్త్రం నీలవస్త్రంచ.

మిక్కిలి ఎఱ్ఱనిది, నల్లనిది అగు బట్ట కట్టరాదు.

న న క్త మన్నం తమసి భుంజిత.

రాత్రులు చీకటింట భుజింపవద్దు.

న సగ్న స్నాన మాచరేత్.

దశమంతలో స్నానము చేయరాదు.

న పరకాంతా ముఖే దృష్టిం న్యసే త్పాదయోరేవ.

పరశ్రీముఖముపై రెండవసారి దృష్టి సారంపవద్దు. పాదాలనే చూడు.

న పరధృతం వాసో బిభృయాత్.

పరులు కట్టిన బట్ట కట్టరాదు.

న పరస్యాపనాదేన పరేషాం దండ మాచరేత్.

ఒకడు చెప్పిన చాడీమాటలనుబట్టి మంచిచెడ్డలు విచారింపకయే అధికారి దండింప రాదు.

న పరోత్కర్ష యాసూయేత.

పరుని వృద్ధి చూచి అసూయపడరాదు.

న ప్లణ్ణోష్టాశ్చ బి ర్మూత్రపురీషాపకర్షణం కుర్యాత్.

ఆకు, మట్టిపెల్ల, రాయి అనువానిచే మూత్రము, పురీషము (అమేఘము) తుడవ రాదు.

న పాదా ధావయే త్కాంస్యే కదాచి దపి భాజనే.

భోజనాని కుప్పయొగించే కంచుపళ్లెరమందు పాదాలు కడుగరాదు.

న సాపవృత్తాన్ స్త్రీ మిత్ర భృత్యా స్ఫుజేత.

పాపచరిత్రగుల స్త్రీలను, మిత్రులను, సేవకులను విడుపుచూ.

న పాపేపి పాపీ స్యా త్సాధురేవ సదా భవేత్.
ఉష్ణులయెడనైతం దుండగం చూపకు. ఎల్లప్పుడు మంచితనాన్నే వెల్లడించాలి.

న పుత్రాయ త్త మైశ్వర్యం కుర్యా దార్యః కథంచన.
తన ఆస్తిని కుమారుని వశంచేసిననాడు భృతరాష్ట్రునివలె గడ్డిపోచలాగు చూడబడు తాడు.

న పూజ్య మంగళా న్యసవ్యం గచ్ఛేత్.
పూజ్యులు, మంగళద్రవ్యాలు ఎడమవైపున ఉంచుకొట్టు పోరాడు.

న ప్రతికూలోపహిత మున్న మాదదీత.
పగతునింటి కూడు భజింపవలదు.

న ప్రహృష్టేః ప్రియం ప్రాప్య నోద్వి కే త్రాప్య చాప్రియమ్.
కలిమిని మోదం, లేమిని భేదం పొందవద్దు.

న ప్రజ్ఞః ప్రతిగ్రహం కుర్యాత్.
దాతయొక్క పాపము తనకంటెనుని ప్రాజ్ఞుడగువాడు దానము పట్టడు.

న ప్రావృత్య శిరోంగాని పర్యటేత్.
తలపై ముసుగువైచుకొని తిరుగరాదు.

న బాల వృద్ధ స్త్రీబైస్సహ సఖ్యం కుర్యాత్.
పిల్లలతో, ముదుసలలతో, నవుంసరులతో చెలిమి చేయరాదు.

న భవతి హసరుక్తం భాషితం సజ్జనానామ్.
మూర్ఖుడు పడమట ఉడయించినా, మేరువు చలించినా, అగ్ని చల్లబడినా సుజనులూ అడి తప్పురు.

న భస్మ కేళ సఖి తుష కపాల మేధ్యా న్యధితిష్ఠేత్.
బూడిద, వెండ్రుక, గోళ్లు, ఊక, ఎముక, మంగళద్రవ్యాలు త్రొక్కకు.

న భుంజీ షోద్ధృత స్నేహం, స కలంజం కదాచన.
తెలికపిండి, ఉల్లిపాయ తినరాదు.

న భూతో నభవిష్యతి.
ఇంతవఱకు జరగలేదు, జరగబోదు.

న భూమ్యాం ప్రలిఖేత్.
సూమిపై గీయరాదు.

న భేకః శోకనదినీ కింజల్కాస్వాదనోవిదః.
పురు పద్మకేసరాలు రుచిచూచే నేర్పురేదు.

న మద్య ద్యూత వేళ్ళా ప్రసంగరుచిః స్వాత్.
కల్లు, జూదము, వెలయాలు అనువానిపై ప్రసంగమునకై వేడుకపడరాదు.

న మనస్సాక్షిణో విరుద్ధ మాచరేత్.
తన మనస్సాక్షికి వ్యతిరేకంగా నడచుకోరాదు.

న మలినా న్యమూల్య వసనాని ధారయేత్.
మాసివవి, విలువైనవి అగు బట్టలు తొల్పరాదు.

న మూహ్యో దర్భక్ష్మచ్ఛేషా, న చ ధర్మం పరిత్యజేత్.
లేమియందు దుఃఖింపరాదు. ధర్మమును విడువరాదు.

న మూత్రం పథి కుర్వీత న గచ్ఛ న్నాపి చ స్థితః.
దారియందును, నడచుచు, నిలుచుండి మూత్రము విడువరాదు.

న మృతో జయతే శత్రూ స్తేన నృద్రాణి పశ్యతి.
చచ్చి పగసాధించలేడు. బ్రతికియుంటే మంగళాలు చూడగలడు.

న మానేన న్యూనో భవతి గుణభాజాం గుణగణః.
మానం తాల్చినంతమాత్రాన బుద్ధిమంతుల గుణాలకు లోటు రాదు.

న యాష్టాం మానహరిణీం కుర్యాత్.
మానంచెడిచే యాచనావృత్తిని చేపట్టరాదు.

న రజస్వలాం నారీ మభిరమయేత్.
ముట్టుతను కూడరాదు.

న రక్త ముల్బణ మన్యధృతం వాసో విభృయాత్.
ఎఱ్ఱనిది, అద్దినది, పరులకట్టినది అగు బట్ట కట్టకూడదు.

న రత్న మన్విన్యసి మృగ్యతే హి తత్.
మణి పెడుకబడుతుంటేగాని యజమానునికై పెడదు.

న లంఘయే ద్వత్సతంత్రం, న పక్షభావేచ్ఛ వర్షతి.
లేగను కట్టిన త్రాటిని దాటకూడదు. వానలో పరుగెత్తనూ కూడదు.

న వినీదళగత జల మతితరళం తద్వజ్జీవిత మతిశయచపలమ్.
తామరపాకుమీది నీటిబొట్టునలె జీవితం మిక్కిలి సంచలమైనది.

న లోకమత్యాదా మతివర్తే త.
సమాజనియమాలను మించరాదు.

న లోప్తం మృదీయూత్.
మట్టిపెల్లను చిదుపరాదు.

న వజీరీ ద్యావసీం భాషాం ప్రాణైః కంఠగతైరపి.
ప్రాణసంకటం ప్రాప్తించినా అట్టిలాలు పలుకరాదు.

నవనవగుణరాగీ ప్రాయశ స్సర్వలోకః.
జనులెల్లరు లెఱచు క్రొత్త పింతగా, పాత లోతగా చూస్తారు.

న విప్రవృత్తికథాం కుర్యాన్న వా ర్యంజలిరా పిబేత్.
లోతమాటలు పలుకకు. దోసిట నీరు త్రాగరాదు.

న విగుణ మంగై శ్చేష్టేత.
అవయవహాతచే వికారచేష్టను చేయరాదు.

న విలండా వాదిభి స్సంభాషయేత్.
పిడివాదం చేసేవారితో మాట్లాడరాదు.

న విశేషోస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రహ్మ మిదం జగత్.
కులములలో విశేషమేమీలేదు. ఈ జగముంతా బ్రహ్మస్వరూపమేకదా!

న విశ్వసే త్కుమిత్రం చ మిత్రం చాపి న విశ్వసేత్.
చెడ్డమిత్రునే కాదు, మంచిన్నేహీతుణ్ణిసైతం నమ్మకూడదు.

న విషం భక్షయే త్రాజ్ఞో న క్రీడే త్పన్నగై స్సహ.
విషపదార్థాలు తినకు, త్రాచులతో చెలాట మాడకు.

న విషం విష మిత్యాహుః బ్రహ్మస్యం విష ముచ్యతే.
విషం విషమే కాదు. బ్రాహ్మణవిత్తమే నిజమైనవిషం. ఏమందుకా? విషం ఒక్కణ్ణే
చంపుతుంది కాని, బ్రాహ్మణవిత్తం కుటుంబనాశనం చేస్తోంది.

న వృథా శపథం కుర్యాన్న వృథా వాక్య ముచ్చరేత్.
వృథంగా ఒట్టు పెట్టవద్దు - పాలుమాట పలుకవద్దు.

న వేగితోఽన్యకార్య సాన్యత్ (నవేగా న్ధారయే ద్ధీమాన్).
కులమాత్రాలు, కుమ్ము, కక్కు, ఆవలింత అరికట్టి వేగితోపని చేయరాదు.

న వే నయసి య శ్శాంత స్స శాంత ఇతి మే మతిః.
యావనంలో శాంతస్వభావు డెవ్వడో వాడే శాంతుడు. వయస్సు గలించాక
శాంతించక ఏంచేస్తాడు?

న వైద్యః ప్రభు రాయుషః.
వైద్యుడు జీవితానికి ప్రభువు కాదు.

న వైరాగ్యా త్పరం భాగ్యం న బోధా దపరం సుఖం.
వైరాగ్యంకంటే భాగ్యం, జ్ఞానంకంటే సుఖం లేదు.

న వ్యాజేన చరే ధర్మమ్.

డంబమనకై ధర్మము చేయరాదు.

న శబ్దనంతం మారుతం ముంచేత్.

ధ్వని కలుగునట్లు పానవాయువు విడివరాదు.

నవ్వుం మృత మతిక్రాంతం నాన శోచంతి పండితాః.

నవ్వుమేరానీ, చావేరానీ పండితులు గతాఃకి వగవదు.

న సంహతాభ్యాం పాణిభ్యాం శిరః కంఠాయేత్.

రెండుచేతులతో ఒక్కమారుగా తల గోతుకొనరాదు.

న సా సభా యత్ర న సంతి వృదా

న తే బుధా యే న వదంతి ధర్మం.

పెద్దలులేనిది సభకాదు. ధర్మం చెప్పనివారు పెద్దలుకాదు.

న సాహస మనారుహ్య సరో భద్రాణి పశ్యతి.

తెడవలేని మనుజుడు మంగళాలు చూడజాలడు.

న నీదన్నపి ధర్మేణ మనోఽధర్మే నివేశయేత్.

ఎన్నిబాధలు పడుతున్నా బుద్ధిని తప్పుదారి పట్టనివ్వరాదు.

న సుఖం న చ సౌభాగ్యం స్వయం స్వగుణవర్జితే.

తనగుణాలు తానే పొగుడుకొనడం (స్వతుచమర్థవంలాగు) అంత సుఖప్రదం, సౌభాగ్య కారణం కాదు.

న సువర్ణే ధ్వని స్తాదృ గ్యౌదృ కాఽంస్యే ప్రజాయతే.

కంచు మ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా?

న స్త్రియ మతివిసంభయే న్నావజానీత.

స్త్రీని గ్రుడ్డిగా నమ్మవద్దు. ఆటని అవమానింపవద్దు.

న స్త్రి చలిత చారిత్రా నిమ్నోన్నత మవేక్షతే.

శీలం విడచిన అడవి మంచి చెడ్డలు విచారించదు.

న స్త్రిజితః ప్రమూఢః స్యాద్దాధరాగవశీకృతః

మిలిమిపిన ప్రేమానురాగాంచేత నరుడు స్త్రీలతో వశుడుకారాదు.

న స్త్రిణా మప్రియః కశ్చి త్ప్రియో వాపి న విద్యుః.

స్త్రీలకు అప్రియుడు గాని, ప్రియుడు గాని లేడు. అరణ్యంలో చరించే గోవు ఎల్లప్పుడూ త్రోవగా మొలచిన పచ్చగడ్డికై ఎగబడుతూంటుంది.

న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి.
స్త్రీకి స్వేచ్ఛ పనికొరడు.

న స్థాతవ్యం న గంతవ్యం క్షణమప్యధమై స్సహ.
దుష్టులను చేరరాదు, వారివద్ద క్షణమైనా ఉండవోరాదు.

న స్నానమాచరే దుభక్త్యా నాతురో న మహానిశి.
భుజించాక, జ్వరమందు, అర్థరాత్రమందు స్నానం చేయరాదు.

న స్నానశాట్యా స్పృశే దుత్తమాంగం.
స్నానంచేసిన బట్టతో తల తుడుచుకోవద్దు.

న స్నేహో న చ దాక్షిణ్యం స్త్రీవ్యహో చాపలాదృతే.
చపలచిత్రంగల స్త్రీలయందు స్నేహదాక్షిణ్యాలు లేవు.

న హరే రపర స్త్రాతా న సంసారా త్వకో రిపుః.
విష్టువుకంటే పాతికుడు, సంసారంకంటే శత్రువు లేడు.

నహి కల్యాణకృ త్కశ్చిద్ధర్మతః తాత గచ్ఛతి.
మంచిపనులు చేసినవా డెన్నడూ దుర్గతిని పొందడు.

నహి కస్తూరికామోద శృవధేన నివార్యతే.
పురుషులకు గుణాలేకంటే స్వయంగా ప్రకాశిస్తాయి. వడ్డని తిట్టినా కస్తూరి పరిమ
లింపక మానడగదా !

నహి కృత ముపకారం సాధవో విస్మరంతి.
ముజనులు తమకుచేసినమేలు మఱువరుగదా !

గుణయుతునకు మేలు గోరంతలేసిన
కొండయాను వాని గుణములేత.

నహి మోహయతి స్రాజం లక్ష్మీ ర్మరుమరీచికా.
ఎండమావులనంటి సిరులు ప్రాజ్ఞుణ్ణి మోహపెట్టలేవు కదా !

నహి వంధ్యా విజానాతి గుర్యం ప్రసవవేదనామ్.
గొడ్రాలుకు భరింపరాని ప్రసవపు నొప్పులబాధ తెలియదుగదా !
(గొడ్రాలు బిడ్డ కుట్టేమెఱుగున ?)

నహి విచలతి మైత్రీ దూరతోఽపస్థితానాం.
దూరాన ఉన్నా మంచివారి చెలిమి చెడదుగదా ?

నహి సర్వ స్మర్యం జానాతి.
అంతటి అస్మి తెలియవు.

నహి సుప్తస్య సింహస్య ప్రవిశంతి ముఖే మృగాః.

సింహమే యైనను కృషి లేక నోరు తెఱచుకొని పండుకొన్నచో జంతువులు తమంత
తాముగా వచ్చి నోటపడవుగదా ?

నహీదృశ మనాయుష్యం పరదారోపసేవనమ్.

పరశ్రీగమనమువలె ఆయువును వారించే పాపకార్యము చేటొక్కటి లేదు.

నాకార్య మస్తి క్రుద్ధస్య - నావాచ్య మపి విద్యతే.

కుపితునకు చేయరానిపని, పలుకరాని మాట లేదు.

నాకాలే మ్రిచ్యతే జంతు ర్విద్ధ శ్శరశ్చై రపి.

జీవి నూరు చావుదెబ్బలు తిన్నా కాలందాపురించక చావను. పోగాలం వచ్చినప్పుడు
దర్భములు గ్రుచ్చుకున్నా ప్రాణాలు విడుస్తాడు.

నాగుణీ గుణినం వేత్తి గుణీ గుణిషు మత్సరి.

గుణశూన్యుడు గుణిని తెలిసికొనలేడు. గుణవంతుడు గుణినిచూచి మచ్చరంపించుతాడు.

నాగ్నిం ముఖే నోపధ మే దభిలంఘయేచ్ఛ.

అగ్నివును నోటితో ఊడరాదు. దాటి పోరాదు.

నాగ్ని మాపశ్చ యుగప ధ్ధారయేత్.

అగ్నివును, నీటిని ఏకకాలమున పట్టుకొనరాదు.

నాగ్ని స్తృప్యతి కాష్ఠానాం న పుంసాం వామలోచనా.

అగ్ని ఎన్నికట్టలకైనా తృప్తిపడదు. స్త్రీ పురుషులకు తనివినొందదు.

నాజీర్ణే భోజనం కుర్యా త్కుర్యా న్నాతి బుభుక్షీతః.

ఆకలి లేనప్పుడును, మిక్కిలి ఆకలిగొన్నప్పుడును భుజింపరాదు.

నాతిదీర్ఘసూత్రీ స్యాత్.

మిక్కిలి దీర్ఘముగా నాలోచింపరాదు.

నాతిద్రుత మతివిలంబిత మశ్నీయాత్.

మిక్కిలి త్వరగా, మిక్కిలి ఆలస్యముగా భుజింపరాదు.

నాత్మాన మనుశోచంతి కాలేన కబలీకృతమ్.

అగ్నిన చుట్టలకై ఏడుస్తాడే కాని నరుడు తననుకూడ కబలించడానికి సిద్ధంగా కాలం
ఉన్నదని విచారించ తలచు ?

నాదంతి సస్యం ఖలు వారివాహః.

పరోపకారాయ సతాం విభూతయః.

నదులు నీరు త్రాగవు. సముద్రాలు రత్నాలచే అలంకరించుకొనవు. చెట్లు పండుతినవు.
మేఘాలు సస్యం తినవు. సుజనుక నిరులు పరులతో సమేకదా !

నాదేవాంశో దదాత్యన్నం నాభివ్యుః పృథివీసజ్జిః.
జీవాంశేక అన్నదాత, విష్వంశేక రాజ కాశేడు.

నాధార్మికే గ్రామే వాసం కుర్యాత్.
ధర్మాత్ములు లేనియూర వసింపరాదు.

నాస్పృజ రద్యా న్మశంయీత.
వంకరగా కూర్చుండి తినరాదు, పండుకొనరాదు.

నా నృప్తిః కురుతే శావ్యం నారుద్రః సిమహతకః.
ఋషిగణక కావ్యరచన, రుద్రాంశలేక వేదపఠనము చేయడు.

నాన్న మద్యా బేకవాసా న నగ్న స్నాన మూచరేత్.
ఒంటిపట్టతో అనగా ఉత్తరీయమాలేక భుజింపరాదు. దెసమొలతో స్నానమాడరాదు.

నాన్యదోషా న్నూబయా దన్యరహస్య మాగమయేత్.
పరులదోషాలు ఎంచకు. మర్కాలు వెల్లడించకు.

నాపృష్ఠః కస్యచి ద్రూప్యయాత్.
అడగనిడే చెప్పరాదు.

నాపున్ మాత్రం పురీషంవా ప్తీవనంవా సముత్సృజేత్.
నీటి మలమాత్రములు, ఉమ్మి విడువరాదు.

నామ గోత్రే గురోస్సమానతో నిర్దిశేత్.
పేరు, గోత్రము గురునివద్దవలె దాచక చెప్పవలెను.

నామేధ్యం ప్రక్షిపే దగ్నా సచ పాదా ప్రతాపయేత్.
అశుద్ధపదార్థమును అగ్నియందు వేయరాదు. నిప్పుపై పాదములు కాచుకొనరాదు.

సారుంతుద స్వాస్య దారోపి న పరద్రోహకర్షణిః.
బాధపెట్టినా మర్కాలంటునట్లు తిట్టకు, ద్రోహం తలపెట్టకు.

సారోపే ద్విషమం వృక్షం జీర్ణం నావంచ నారుపేత్.
ఎగుడు దిగుడు చెట్టును, పాతగిల్లిన నావను ఎక్కరాదు.

నార్ద్రవాసా నార్ద్రశిరాః స పాదారోపితే కరే.
తడిపట్టతో, తడితలతో పాదంమీద చేయించి భుజింపరాదు.

నావిగర్లక్లమో నాప్లుతపదనో న నగ్న ఉపస్మృశేత్.
బడలికతో, మొగడు కడుగుకొను. దెసమొలతో స్నానము చేయరాదు.

నావిదగ్ధః ప్రియం బ్రూయాత్ స్ఫుటవక్తా న వంచకః.
నేర్పులేక తిట్టగా మాట్లాడలేడు, సూటిగా పలికేవాడు వంచించును.

నాశ్రీ లేవు గుణదోషవిచారణా స్వాత్.
శరణన్నవారియొడ గుణదోషవిచారణ చేయరాదు.

నాశ్చీయా తస్మింధివేళాయా న గచ్ఛేత్ నాస్తపి సంవిశేత్.
సంజవేళ కడుగుతు, దోష నడుపుతు, నిర్దించుతు.

నాశ్చీయా భార్యయా సార్థం వైనా మీక్షేత చాక్షతీం.
భార్యతో కలిసి భుజింపరాదు. ఆమె తినుచుండగా చూడరాదు.

నాశ్చీయం కీర్తయేత్.
ఎన్నడు ఆమంగళవాక్యము పలుకవద్దు.

నాసంవృతమీఖో జృంభం తువధుం హాసం వాప్రవక్తయేత్.
మొగముమాయక ఆపులింపకు - తుమ్ముకు - నవ్వుకు.

నాసత్యవాదిన స్సఖ్యం న పుణ్యం న యశో భవి.
కౌతూహలవిషం తిన్నవానికి కల్యాణములేదు. ఆసత్యంపల్లెవానికి పుణ్యం, యశస్సు, సఖ్యం అనేవి లేవు.

నాసమీక్ష్య పరం స్థానం పూర్వ మాయతనం త్యజేత్.
మందుచోటు చూచుకొనక, వెనుకటిచోటు విడువరాదు.

నాస్తి క్రోధసమో నహి రాస్తి హస్తిసమ స్సఖా.
కోపంతో సాటియైన నిష్ఠ, ఏడుగురో సాటియైనసఖులు లేడు.

నాస్తి తృష్ణాసమో వ్యాధి ర్నచ ధర్మో యాపరదః.
ఆశను మించిన వ్యాధి, దయనుమించిన ధర్మము లేదు.

నాస్తి మాతృసమం దైవం నాస్తి పితృసమో గురుః.
తల్లిచంటిదైవం, తండ్రిబంటిగురువు లేడు.

నిందతి కంచుకమేవ ప్రాయ శ్శుష్కస్తనీ నారీ.
స్తనాలులేని యువతి రవికబాగులేదని నిందిస్తుంది.

నిత్యం సన్నిహితో మృత్యుః కర్తవ్యో ధర్మసంగ్రహః.
చావు ఎల్లప్పుడు ఎప్పుడు మ్రింగుదునా అని హించుచున్నా ఉంటుంది.

నిత్య మనుపహతవాసా స్సుమనా స్సుగంధి స్వాత్.
మంచుబట్ట, మంచుమనస్సు, పరిమళించే దేహం కలిగి యుండాలి.

నిన్ను మనుసరతి సలిగిం బుద్ధి రనుసరతి విధి లిఖితం.
నీరు పల్లాన్ని, బుద్ధి బ్రహ్మవ్రాతను అనుసరిస్తుంది.

నిరస్తపాదపే దేశే హ్యేరండోఽసి ద్రుమాయతే.
చెట్టు మొలవని దేశాన అమృతపుష్పే ఒక మహావృక్షం.

నిరీక్షితే కేళివనం ప్రచిత్య క్రమేణః కంఠకజాలమేవ.
లాట్టిపిట్ట క్రీడోద్యానం ప్రవేశించినా ముండకొమ్మ వెదురుతుంది.

నిచ్చత్త రాగస్య గృహం తపోవనమ్.
రాగజ్వేహుల నశించినవానికి గృహం, తపోవనము.

నిషిదేఽసి దినే టౌరం కుర్యాద్వై బుధ శుక్రయోః.
తిథి నక్షత్రము కర్కశాలవే నిషిద్ధమైతా బుధ శుక్రవారములందు మాత్రమే తులకర్మ చేయించుకోవాలి.

నిష్కం నాపి ప్రభవే త్కదాచి త్సునిచారితమ్.
సాహసించి చేసినవని ఒకవేళ ఫలించరమ్మను గాని తస్య గా అలొచించి చేసినది మాత్రము ఎన్నడు విఫలముకాదు.

నిస్సంశయోఽస్తి తద్భక్త పరిచర్యా రతాత్మకమ్.
శ్రేష్ఠి ఆరాధించువారికి మోక్షసిద్ధివిషయంలో సందేహముకలదు. కాని తద్భక్తుల పరిచర్యచేయువారికి మోక్షము తప్పక కలుగుతుంది.

నిస్సాగస్య పదార్థస్య ప్రాయోగాడంబరో మహాన్.
సాంలేని (కంచువంటి) పదార్థానికి ధ్వనిహేచ్చు (డంబరు).
(అల్పు డెబ్బడు పల్కు నాడంబరముగాను, సజ్జనుడు పల్కు చల్లగాను.)

నీచాః కలహ మిచ్ఛంతి సంధి మిచ్ఛంతి సాధవః.
నీచులు కయ్యాన్ని, సాధులు నెయ్యాన్ని కోరుతారు.

నీచాద పుష్కతమాం విద్యాం స్త్రీగత్నం దుష్కులాధవి.
ఉత్తమవిద్యను, స్త్రీగత్నాన్ని నీచుని వడ్డనుండియైన గ్రహింపవచ్చును.

నీచాశ్రయో న కర్తవ్యః కర్తవ్యో మహదాశ్రయః.
అల్పుల శాశ్రయింపరాదు. ఉత్తములనే ఆశ్రయించాలి.

నీచై రనీచై రతిసీచనీచై స్సర్వై రుపాయైః ఫలమేవ సాధ్యః
నీచులచేగానీ, అనిచులచేగానీ, నీచాతిసీచులచేగానీ సమస్తోపాయాలచేత సాధ్యమేవ.

నీచై ర్నచ్చ త్యుపనిహ దళా చక్రనే మిక్ర మేణ.
యగుతాన్న తోచచక్రపు టాకులనుట్టి దళలు క్రింఽమిదాతాయి.

నీనో వదితి న కురుతే చవదితి సుజనః కరోత్యేన.
అల్పదు పుష్కతాను, అచరింపడు. నుజనుకు పుష్కతను, చేస్తాడు

నేతే తోద్యుత మాదిత్యం నాస్తంయంత కణాచన.
ఉదయించే సూర్యుణ్ణి. అస్తమించే సూర్యుణ్ణి చూడరాదు.

నైక శూన్యస్యూహ మటవీ చానుప్రవిశేత్.
పాడుపడ్డ యింటిని, అడవిని ఒంటిగా ప్రవేశింపరాదు.

నైక సుస్యూహూన్యస్యూహే, శయూహం సప్రబోధయేత్.
పాడుపడ్డయింటి ఒంటిగా నిద్రింపరాదు. నిద్రిస్తూన్నవానిని శేపరాదు.

నైకాశ్రితేషు మమాతాం గణదోషశంకా.
ఈవుడు చంద్రుణ్ణివలె, అజ్ఞులు లేమ్ము శరణున్నవారి గణదోషా లేన్నరు.

నోన్చిచ్ఛో ఘృత మానద్యాన్న పదా భావనం స్పృశేత్.
ఎంగిలితో ఉన్నప్పుడు ఘృతపాత్రను గ్రహింపరాదు. భోజనపాత్రను కాకితో తాక కూడదు.

నోత్తమం బాధతే భూయో దుఃఖవేగో యథాధమం.
అల్పజ్ఞి బాధించింత తేలికగా దుఃఖవేగం ఉత్తముజ్ఞి బాధించు.

నోత్సంగే భక్షయే ద్భక్ష్యో నోన్చిచ్ఛం తు శదాచన.
ఒడిలో పెట్టుకొని భక్ష్యులును, భుక్తకేషున్ని తినరాదు.

నోపగచ్ఛే ద్విమితోఽపి స్త్రియ మార్తవశ్యనే.
ఎంతగామందించి ఉన్నా చుట్టుతను కూడరాదు.

నోపశారం వినా ప్రీతిః సిధంచి తస్యచి ద్భవేత్.
ఈ లోకంలో ఎవరికైనా పెట్టుప్రేమలేగాని పట్టుప్రేమలు లేవు.

నోమరి వత్సతత్రీ మధిగచ్ఛేత్.
దూడ త్రాటిని చాటరాదు.

నాభావ్యం భవతీహ కర్మవశతో భావ్యస్య నాశః కురః ?
కష్టాలకు బెడరి సమాద్రాన చునిగినా, మేరుకిభరమెక్కినా, ఆకొన విహరించి నా జరుగరానిది జరుగదు. జరిగేది జరుగక మానదు.

న్యాయ్యాత్మభః ప్రవిచలంతి పదం న ధీరాః.
వీరులు భర్మమార్గమునుండి ఒక అడుగునా తప్పి నడువరు.

పంచభి ర్మిశ్రితైః కేం యజ్ఞగ్రామీనా న సాధ్యతే.
ఏవురు కూడి చేసికపని ఎట్టిదైనా సాధంపడుదురు ది.

పంచభి స్సహ గ నవ్యం క్షత్వం సంచభి స్సహ.
ఏవురితో పయనించాలి. ఏవురితో ఖాపించాలి.

పంచ యత్ర నవిద్యంతే న తత్ర దిగ్గంజనేతే.
ధనికుడు, వైద్యుడు, రాజు, వైద్యుడు, నది లేనిచోట నివసమైనా ఉండదు.

పంచార్ద్రో భోజనం కుర్యా త్రాబ్ధ్యునో మాన మ్మాస్తికః.
చేతులు, పాదాలు, మొగము కడుగుకొని తూర్పు మొగమై మామముగా భుజించాలి.

పతతో నాస్తి మూర్ఖత్వం జగతో నాస్తి పాతికమ్.
చదువువల్ల మొలకుతనం, జపంవల్ల పాపం తొలగిపోతుంది.

పండితః పండితం దృష్ట్వా శ్వానవ ధ్మర్మరాయతే.
పండితుడు మఱొకపండితుణ్ణి చూచి కుక్కవలె గట్టుకుంటాడు.

పతనాంతా స్సముచ్చయాః.
పెరుగుట నిరుగుటకొరకే.

పయఃపానం భుజంగానాం కేవలం విషవర్ధనమ్.
పాములు పాలుత్రాగడం కేవలమూ విషవృద్ధికోసమే.

పయసా కమలం కమలేన పయః పయసా కమలేన విభాతి సరః.
నీటిచే కమలము, కమలముచే నీరు, నీటిచేత కమలంచేత సరస్సు శోభిస్తుంది.

పయసా సింహితో నిత్యం ననింబో మధురాయతే.
తృణం పాలలో నానబెట్టినా చేపకు తీపిరాదు.

పయోపి మద్యం శ్వపచేహి మన్యతే
సంసర్గజా దోషగుణా భవంతి.

చండాలునివద్ద పాలున్నా మద్యంగానే ఎంచుకుంటుంది. సావాసంవల్లనే దోషాలూ గుణాలూ కలుగుతాయిగాదా!

పరకీయనిపానేషు న స్నాయాచ్చ కదాచన.
పరులు ధర్మాత్థం శ్రద్ధించిన నూయి, చెటువు మొదలగువానియందు స్నానం చేయరాదు. యజమానిచేసిన పాపపలం స్నాతకు, స్నాతగడించుకొన్న పుణ్యంలా పాల్గవ వంతు స్వామికి సంక్రమిస్తుంది.

పరదారా సగంతవ్యాః సర్వవర్జేషు కర్హిచిత్.
మూర్ఖులయమును సరింపజేసే పరకాంతాసంగమము అన్ని కులాలయందు నిషిద్ధము.

రసవతః క్షుణ్ణోఽనుష్టుం సయాతి ?
 పరగృహవాసం వ్యతిరేకాన్తేన సుఖం చేస్తుమ్.

పరాధీం వృథా జన్మ సనస్త్రిమ వృథా స్మృమ్.
 పరులకులోపదిన తీవరం, సనస్త్రిలనుబొందిన సుఖం దండుగ.

పరాన్నం స్మృతం శాన్తి సహృద్యేషః కులక్షయః.
 పరాన్నం పుణ్యం హరిస్తుంది బ్రాహ్మణద్యేషం వంశనాశనం చేస్తుంది.

పరాన్నేన ముఖం దర్శం మాస్తా ద్దగ్ధా ప్రతిగ్రహత్.
 పరాన్నభుక్తిపల్ల ముఖం, పాపపరిగ్రహణావల్ల చేతులు దగ్ధమైనట్లే.

పరిచిత జనద్యేషీ లోకో నవం నవ మీహతే.
 లోకం ప్రాత రోతగాను, క్రొత్త వింతగాను చూస్తుంది.

పరిపూర్ణేఽపి తటాకే కాకః కుంభోదకం విబిధి.

చెరువు నిండుగా ఉన్నా కాకి కడవనీళ్లే త్రాగుతుంది. ఆలు అనుకూలనతియైనా
 పరకాంతలనే గోర్తాడు నీచుడు.

పరీక్షా న ప్రకర్తవ్యా స్త్రీణాం దుశ్చరితస్య చ.
 నదులను, కులాలను, మహాత్ములను, స్త్రీలను, దుష్టులను పరీక్షింపరాదు.

పరేషాం క్షేత్రదం కుర్యా న్న వైశుస్యం ప్రభువీయః.
 ప్రభువునొద్ద చెవులు కొటికి పరులకు కీడుచేయరాదు.

పరోపకరణార్థాయ వచనే కా దరిద్రతా ?
 న యింటిలోనిది, చేతిలోనిది ఇవ్వకపోవచ్చు. మాటలలో శేదవీక మేల?

పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.
 పరోపకృతి పుణ్యహేతువు. పరహింస పాపహేతువు.

పరోపకారజం పుణ్యం సన్యాత్రకు శతై రపి.
 పరోపకృతిపల్ల కలిగే పుణ్యం నూలు రూగాలు చేసినా రాదు. కాన అర్థం ప్రాణం
 ధారపోసియైనా పరోపకారమే చేయాలి.

పరోపకార శూన్యస్య కిం మగ్నవ్యస్య జీవితం ?
 పరోపకృతి చేయనివాని జీవితము దండుగ.

పరోపదేశవేలాయాం సర్వే శిష్టా భవంతి వై.
 పరులకు చక్కట్లు చెప్పేవేళ అందఱూ సదాచార సంపన్నులే, కామై ఆచరించే
 టప్పుడు తెలియాలి వారి నిజాయితీ, వారి భర్మపన్నాలూను.

సరోఽపి హితవా నృంధు ర్బంధుర వ్యహితః పరః.
మేలు కోరేవాడు పరుడైనా చుట్టమే. కీడు కోరేవాడు చుట్టమైనా పరాయణుడే.

పర్వతానాం భయం వజ్ర త్సాధూనాం దుర్జనాదభయమ్.
కొండలకు వజ్రాయుధమన్నా, సజ్జనులకు దుష్టులన్నా బెడకు.

పశ్యంతి నైవ కవయో నిజశావ్యదోషం,
భక్ష్యంతి నో బలిభుజో నిజజాతిహాంసమ్.
కవులు తమ కావ్యదోషాలు తెలియలేరు. కాకులు స్వభాతిహాంసం తినవు.

వాత్రాపాత్ర వివేకోఽస్తి ధేను పన్నగయో రివ.
గోవు, పాము అనువాని పాత్రతాపాత్రతలను గూర్చి నిచారించు. గడ్డి తిని పాలి
నుంది గోవు; పాలు త్రాగి విషం కమ్మతుంది త్రాచు.

పాపం కృత్వా దుర్గతిం యాంతి మూఢా
స్తస్మాన్మద్యం నైవశీయం నపేయం.
మూఢులు పాపకార్యాలుచేసి నరకాలపాలు అవుతారు. కాన మద్యం త్రాగరాదు.
ముమ్మాటికి త్రాగరాదు.

పాపం తాపం చ దైన్యం చ హంతి సజ్జన దర్శనమ్.
పాపు దర్శనంవల్ల పాపం, తాపం, దైన్యం తొలగిపోతాయి.

పావీ చిరాయు స్సుకృతీ గతాయుః.
పాపి చిరకాలం జీవిస్తాడు, పుణ్యాతుడు త్వరలో మరణిస్తాడు.

పాపండిదర్శనాదా తు సూర్యం పశ్యే త్తత శ్శుచిః.
నా స్తికుజ్జీయాస్తే సూర్యదర్శనం చేసికొని పవిత్రుడు కావాలి.

పిండే పిండే మతి ర్భిన్నా తుండే తుండే సరస్వతీ,
పుత్ర కొకబుద్ధి - జిహ్వ కొక వాణి.

పితాచ ఋణవా నృత్ర రాత్తాచ వృభిచారణే.
అప్పుచేసిన రండ్రి, తప్పుచేసిన తల్లి శత్రువులు.

పితాచానాం పితాచ భావ్యమై వోత్తరం దేయమ్.
మొండివానికి మొండి జవాబే చెప్పాలి.

పీత్యా కర్తమపానీయం భోగో బెక బెకాయతే.
పీరదనరు త్రాగిన కప్పు బెక బెక లాడుతుంది. తియ్యమామిడిపండు తిన్న కోయిల
పి గడవిడచేయదు.

పుణ్యస్య ఫల మిచ్ఛంతి పుణ్యం నేచ్ఛంతి మానవాః.
మానవైః మనస్తత్త్వ మేమోగాని పుణ్యకార్యములు చేయఁగలరే పుణ్యఫలమును కోరు
చుందురగా !

కార్తా కారయితా వైవ ప్రేరక శ్చానుమోదకః
ఘణ్యకార్యే పాపకార్యే చల్లాభి స్సమబాగినః.
కర్త, కారయిత, ప్రేరకడు, అనుమోదకడు పుణ్యసాపాత సముదా సలచు
కొంటారు.

పుణ్యై రేహి లభ్యతే సుకృతిభి స్సత్సంగో ద్దుర్లభా.
పూర్వపుణ్యం లేచే మంచివాఁడెమి దొరకడ.

షట్తాదపి భయం యత్ర తత్ర సాఖ్యంహి కీదృశమ్ ?
కొడుకువల్ల కూడ భీతికి లిగే ఈ సుసారమందు ముఖ మెట్టిది ?

పుత్రా దిచ్ఛే త్పరాజయమ్.
పుత్రుడు తన్ను మించాలని కోరుకోవలెను.

పునరపి జననం పునరపి మృగణం పునరపి జననీయతరే శయనమ్,
పుట్టడం, గిట్టడం, తిరిగి కలికడుపున పడడం జీవిత అనివాదే.

పుమా స్తుష్కేర్తి సంయః కో జీవన్మువి మృతోపమః.
అపవాదుల పాలైన నరుడు జీవించిఉన్నాఁడు చచ్చినవాడే.

పురాణమిత్వేన న సాధు సర్వం
నచాపి కావ్యం నవమి శ్యనద్యమ్.
పురాతనమైన దెల మంచిదికాదు. క్రొత్తకావ్యాలన్ని చెడ్డవి కావు.

ఘరుమాణా మభావేన సర్వా నార్యాః పరివ్రతాః.
ఘరువులు తారసిల్లినంతకాలం స్త్రీలంతా పరివ్రతలే.

పుష్పమాలానిషంగేన సూత్రం శిరసి ధార్యతే.
పూలమాలయొక్క సంబంధముచేత దారము శిరస్సున ధరింపబడుచున్నది.

పుష్పమూలం విచినుయా న్యూలచ్ఛేదం న కారయేత్.
పూలమొదలును త్రుంచవలెనేగాని చెట్టుమొదలంట నొకరాదుగదా !

పుస్తకం పనితా విత్తం పరమాస్తగతం గతమ్.
పుస్తకము, కాంత, ద్రవ్యము పరులకు చిక్కితే మతి భద్రంగా రావు. పాత్రం చివరి
కస్తుంది. కాంత భవయ్యే వస్తుంది. ద్రవ్యం చిన్నమొత్తాలుగా వస్తుంది.

పుస్తకేషుచ యావిజ్ఞాన పరహస్తేషు యుద్ధనమ్
సంగ్రామేచ గ్రహేన సమ్యగ్ త్రిసః పుంసాం విదంబనాః.
పుస్తకం లోకాన్ని చదువు, పరహస్తం లోకాన్ని ధనం, గ్రహమంటే ఉన్న నైవ్యం
దండుగేకాని ప్రయోజనం లేదు.

పూర్వజన్మాన్తికం కర్మ కర్తా మమగచ్ఛతి.
లోలిపుట్టువున చేసేకొన్ని కర్మఫలం : తన ననుసరిస్తుంది.

పూర్వజన్మసుకృతవ్యయలబ్ధా స్ఫుంపహో విషదవవ విమృష్టాః.
పూర్వపుణ్యక్షయానికి కారణమైన నీరులు విచారిస్తే అపదలే.

పూర్వావధీరితం శ్రేయో దుఃఖం హి పరివర్తతే.
మొదటచచ్చిన మేలును తిరస్కరిస్తే అది కీడుగా తిరిగి వస్తుంది.

పూర్వే వయసి తత్కుర్యా ద్యేన పృథ్వి స్సుఖం భవేత్.
వార్ధక్యమున సుఖపడుటకై చేయదగిన పనులను మునుగానే పూర్తిచేసికొనలేను.

పృథివ్యాం త్రిణి రత్నాని జల మన్నం సుభాషితమ్.
ఈ లోకంలో మూడే రత్నాలు. జలము, అన్నము, నూత్తి.

ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మనూయయా.
సర్వప్రాణులకు ఈశ్వరుడైన నేను స్వకీయమైన ప్రకృతి నవలంబించి నా మాయచే
అవతరించు చున్నాను (గీతావాక్యము).

ప్రత్యులనాద్ధి పంకస్య దూరా దస్పర్శనం పరమ్.
అడుగు త్రొక్కడం కొలుకడగడంకన్న, దూరాన ఉండడం మేలు.

ప్రజ్ఞా నామ బలం హ్యేవం నిష్పజ్ఞస్య బలేన కిమ్ ?
బుద్ధిబలమే బలం. మందబుద్ధికి శరీరబలం ఉండి ఏమిలాభం ?

ప్రతిగ్రహసమర్థోఽపి ప్రసంగం తత్ర వ్యధేత్.
మంత్ర తంత్రాదులచే పాపం పోగొట్టుకొనే సమర్థుడన్నప్పటికీ, దానంపట్టే ప్రసంగ
మైనా చేయరాదని పెద్దల హితవు.

ప్రతిబింబే క్షణం నీరే శక్తస్యాపి శ్రియం మారేత్.
నీటిలో తన నీడచూచుకొంటే ఇంద్రునికై నా నీరి తొలగిపోతుంది.

ప్రత్యక్షే గురవః స్తుత్యాః పరోక్షే మిత్రబాంధవాః.
ప్రత్యక్షంలో గురువులు, పరోక్షంలో మిత్రులు, చుట్టూ స్నేహితులు.

ప్రసన్నహం ప్రత్యవేక్షేత నర శరీత మాత్మరః.

నరుడు నిర్మలము (తన జీవితము పసుపులము? జ్ఞాన సముద్రము అని) తన దివచర్యము పరీక్షించుకొంటూ ఉండాలి.

ప్రత్యానస్య చిత్తే మూఢాననాం ప్రాయో జ్ఞానిః క్షీయతే.

అపదలు రానున్నవారి మున్ను అజ్ఞానము కలుద్దవారి కంటిలు ఎరి బంగారు కడి అసంభవ మున్న సంకల్ప సీతారామలలిత తెలియదా!

ప్రథమకబలే మయీశా పాతః.

మొదటి యుద్ధంలోనే ఈగపాటు.

ప్రథమాలీఢమధనః పింగతి కంటుభేదజమ్.

లేన నాకనపదప చేదుమందు త్రాగుతారు.

ప్రథవతి శుచి స్థింబగాహే మణి ర్న మృగాదయః.

ఒక గురువుకొద్ద చదివేప్పులకే జ్ఞానశక్తిలో లేదావస్తుంది. స్ఫటికమణి బింబాన్ని గ్రహిస్తుంది. మట్టియొద్ద కట్టి శక్తి లేదు.

ప్రభుచిత్త మేవహీ ఇనోఽచనర్తతే.

(యథాగాజా తథాప్రజాః.)

ప్రభుని చిత్త మెట్లో జనల నడత ఉన్నది.

ప్రభుఁడసాదే విశ్వాసం న కుర్యాత్స్వప్నసన్నిభే.

స్వామిడయ కలవంటిది. నేచొక్క రీతి, లేచొక్క తీరు.

ప్రభూణాం విభూత్యంశా, ధాన త్యనిషయే మణిః.

సంపదంధులైః ప్రభువులనునన్ను అకౌశ్యాలవైత పగులుపెట్టుతుంది

ప్రమాదో ధీమతా మవి.

బుద్ధిమంతులకు ప్రమాదం తన్నదు.

ప్రయోజన మగ్రద్దశ్య న మంవోఽపి ప్రవర్తతే.

ఎంతటిమందబుద్ధియైనా లాభంలేని పనికి పూనుడు.

ప్రయోజనాపేక్షితయా ప్రభూణాం

ప్రాయ శ్చలం గౌరవ మ్మాశ్రితేషు.

ప్రభువులు తమ అక్కరలందు మాత్రమే ఆశ్రితులను గౌరవిస్తారు.

ప్రసిద్ధా ర్యోత్తరం దేయం సహసా నవదే త్స్వచిత్.

ముమ్మారు ఆలోచించి జవాబియ్య. త్వరపడి ఎన్నడూ పలుకవద్దు.

ప్రాసాదశిఖరస్థోఽపి కాశః కిం గరుడాయతే?
 మేడపై ఉన్నంతమాత్రాన కాశి గరుడపక్షి అవుతుందా?
 (పంజరమున గాకసక్షి నుంచిన లెక్క పలుకునే వింతైన చిలుకవలెను?)

ప్రసూతాంత చ యావనమ్.
 బిడ్డను కనేవలెనే పరువం.

ప్రస్తావ సదృశం హాశ్యం కుర్వాణో న విసశ్యతి.
 సమయానికి తగ్గమాట పలికేవా డెన్నడూ చెడడు.

ప్రాకాశ్యం స్యుగ్ధణోదయేన గుణో గచ్ఛంతి, కిం జన్మనా?
 గొప్పవారు వంశగౌరవంచేకొదు, తమగుణాలచే మార్పొక్కతారు.

ప్రాగల్భ్య హీనస్య సురస్య విద్యా
 శత్రుం యథా కౌపురుషస్యహస్తే.
 మందుడు నేర్చుకొనదువు, మెలుకువేతి కత్తి ఒక్కదావు.

ప్రాణంవాపి కరిత్యజ్య మానమే వాభిరక్షతు.
 ప్రాణమైనా విడిచి మానం కాపాడుకోవాలి.
 (ప్రాణమునైనను వదలకు మానము రక్షించుకొన శ్రమ పడవలయున్.)

ప్రాణసంశయే బ్రాహ్మణోఽపి శత్రు మాదదీత.
 ప్రాణాపాయం కలిగినప్పుడు పుత్రుడైనతం కత్తి పట్టవచ్చు.

ప్రాణై రపిహి భృత్యానాం స్యామిసురత్వణం వ్రతమ్.
 నేవము స్యామిని కాపాడడంకొనం ప్రాణాలైనా అర్పించాలి.

ప్రాప్తవ్య మర్థం లభతే మన పోయే
 దేవోఽపితం లఙ్ఘయతుం న శక్తః.
 నరుడు పొందదగ్గఱం పొంది తీరుతాడు. శత్రుడైనా వారింపలేడు.

ప్రాప్తప్రాప్త ముపాసీత హృదయే నాపరాజితః.
 సుఖదుఃఖాల కలిమిలేములా, ఎప్పుడేవి ప్రాప్తించినా కలతనొందక అనుభవించాలి.

ప్రాప్తేతు పోడశే వర్షే గర్భీ హ్యప్సరాయతే.
 పదునారవయెడు రాగానే గాడిదకూడా నివ్వనుండరి అవుతుంది.

ప్రాప్తేతు పోడశేవర్షే పుత్రం మిత్రవ దాచరేత్.
 [అయిదేళ్ళవరకు రాజును చూచినట్లు, పశుండ్లవలెను దానునితో సమంగాను చూడాలి.]
 పదునాకేండ్లకొడుకును మిత్రునివలె లెకొనుచూ సలహా చెప్పాలి.

ప్రాప్తేఽపి సోమయాజిత్యే సంభిత్వం నైవ ముంచతి.
సంభి తసమేయ మాశ్చకోనాని యగంచేసినా "సంభి సోమయాజి" అని పిలువ
జొచ్చారు. పూర్వపు సంభిత్వం ఆతిష్ఠి విడువలేదు.

ప్రాయ స్సజ్జనసంగతోఽపి లభతే దైవానురూపం ఫలమ్.
సాధుసంగముగా దొరకినా కర్మఫలం అనుభవించక తప్పదు. సముదాహరిత ఆశ్రయించినా
బడబోగ్నకి, మేఘుణ్ణి ఆశ్రయించినా చాతకానికి తృప్తి కరలేదు. తివ్రుణ్ణి ఆశ్ర
యించినా చంద్రునికి తక్షణమే గం తప్పలేదుగాదా!

ప్రాయ స్సమాసన్న విపత్తికాశే
ధియోవి పుంసాం ములినీభవంతి.

కష్టాలు రానున్నప్పుడు పండితుల బుద్ధులుపైకి మొద్దుబాటుతాయి. లోకంలో
బంగారులేడి అనుభవమని తెలిసికూడా నీక కోరడం, రాముడు అంగీకరించడం
జరుగలేనా!

ప్రాయేణ ధనినా మేవ ధనలోభో నిరంతరమ్.

శ్రీమంతులకే డబ్బుకక్కురిలి మెండు.

ప్రాయేణ భార్యా దాశ్శీల్యా స్నేహంధో నేక్షతే జనః.

కామాంధుడు తన యాలి చీకటి తెలిసికోలేడు

ప్రాయేణ శ్రీమతాం లోకే భోక్తం శక్తి ర్న విద్యతే.

వడిచి కూర్చుంటే శ్రీమంతులకు అన్నిమరిగించుకోనే శక్తికూడా ఉండదు.

ప్రాయేణాధమ మధ్య మోత్తమగుణః సంసర్గతో జాయతే.

సంసర్గంవల్లనే ఉత్తమ మధ్యమాధమగుణాలు కలుతూ ఉంటాయి.

ప్రాయోగచ్ఛతి యత్ర భాగ్యరహిత స్తత్రేన యాన్యాపరః.

అభాగ్యు డెటుపోయినా కష్టాలు వాణ్ణి వెన్నెదుతూనే ఉంటాయనా!

ప్రారబ్ధం భోగ్యతో నశ్యే తత్త్వజ్ఞానేన సంచితమ్.

ప్రారబ్ధం అనుభవిస్తే తరుగుతుంది. తత్త్వజ్ఞానం కలిగితే సంచితం శనిస్తుంది.

ప్రారబ్ధ ముత్తమగుణా న పరిత్యజంతి.

మొదలు పెట్టిన పనులకు ఎన్ని ఆటంకములు కలిగినను ఉత్తమము సాధింపక విడువరు.

ప్రియంచ నావృతం బ్రూయా న్నబ్రూయా త్వత్ప్ర మప్రియం.

మళ్ళిప్రీతికై కల్లమాటలు పలుకరాదు. నిజమైనా అనిష్టాలు పలుకరాదు.

ప్రియవాక్యప్ర దానేన సర్వే తువ్యంతి జంతవః.

తెయ్యని మాటల కంతా సంతోషిస్తారు. కాన మాటలతో శేదజీకం ఎన్నడూ
చూపకూడదు.

బుధిరా స్మృతకర్త శ్చేయాన్.

చెవిటివానికన్న సాట్టచెవివాడు మేలు.

బలవతి సతి దైవే బంధుభిః కిం విధేషుమ్ ?

కారవసభలో అమితబాధులైన పిత్తులు భర్తలు, భీష్మ ద్రోణ విదురాది పూజ్యులంతా మాన్తూ ఉండగా ద్రౌపదికి మానభంగం యత్నాలు జరిగాయి. 'దైవమలం వ్యభిచేకమైవస్యదు' చుట్టూ ఎంతమంది ఉన్నా దండుగే అని లోచకమానసుగదా!

బలవదసి శిశ్నేతానా మాతృ వ్యప్రత్యయం చేతః.

గురవులవద్ద ఎంత తెన్నగా క్రమశిక్షణ పొందినా, ఎంతటివారి మన్నన పొందేరతికూ ఆత్మశక్తియందు నమ్మకం తక్కువ.

బలవా నింద్రియ గ్రామో పిద్వాంస మపి కర్షతి.

చలనశీలంగల ఇంద్రియాల సమూహం పండితులను సైతం లొంగదీయగలదు గదా! (పరమ యోగికైన బలిమిని నింద్రియగ్రామ మ్మకపిడ గలుగజేయుగాఁ.)

బలీయసీ కేవల మీశ్వరేచ్ఛా.

ఈశ్వరసంకల్పం మిక్కిలి బలమాగలది.

బహుభి ర్న విరోధవ్యం దుర్జనై స్వజనై రపి.

చుర్జనకగానీ, చుట్టారేగానీ పరుగురితో కలహింపరాదు. సర్వము ఎంత బలవంకమైనా చలిచీమలచేత చిక్కి చాకడంలేదా ?

బహువచన మల్పసారం యః కథయతి విప్రలాపీనః.

తక్కువసారంగల హెచ్చుప్రసంగం చేసేవాడు వచయబోతు.

బహూనా మన్యసారాణాం సమవాదోహి దుర్జయః.

బలహీనులైనా పదుగురుకూడిన సంఘం పటిష్ఠమౌతుంది. గడ్డిపరకతచే కూర్చబడిన వెంటి పినుగులను బంధించడం లేదా ?

బాదరాయణ సంబంధా మ్యాయం యూయం వయం వసుమ్.

మీ యింట బరకేవృక్షం, మాబండపి బదరీచక్రం; కనుక మనది బాదరాయణ సంబంధం.

బాలాదపి గ్రహీతవ్యం యుక్త ముక్తం మనీషిభిః.

మంచిమాట బాలునినోట వచ్చినా గ్రహింపవలసిందే.

బుధపూజాంచ కారయే ద్బుద్ధి పీడోపశాంతయే.

బుద్ధివోష నివారణకోసం బుధగ్రహాన్ని ఆరాధించాలి.

బుద్ధయః కుబ్జ గామిన్యో భవంతి మహతామపి.

ఒక్కొక్కప్పుడు గొప్పవారి బుద్ధులుసైతం పెడవోషలు పడతాయి.

బుద్ధి రూప శీల లక్షణ సంపన్న మునయచ్చేత.

బుద్ధి, రూపం, శీలం వగైరా మంచితక్షణాలు గల కన్యను గ్రహించాలి.

బుద్ధి రామచ సర్వత మఖ్యం మిత్రం న పౌరుషమ్.
వివేకమే నిజజై న చెలికాడు. పౌరుషం కాదు.

బుద్ధిక్షీణః కిం ద్విరేణ భవం కే ?

అకలిగొన్నవాడు గాను చేతులతో దినువా ?

బుద్ధిక్షీణః కిం సకరోతి పాపం ?

క్షీణా నరా నిష్కరుణా భవంతి.

అకలిగొన్నవాడు ఏ పాపమైనా చేస్తాడు. నెడినవాడు నిర్దయగా ఉంటాడు.

బ్రహ్మచర్య వానప్రస్థ సన్న్యాసాశ్రమాని వర్జ్యాణి.

బ్రహ్మచర్యం, వానప్రస్థం, సన్న్యాసం అనే ఆశ్రమాలను కలిలో వరించాలి.

బ్రహ్మ సత్యం జగన్మథ్యా జీవో బ్రహ్మైవ నాపరః.

బ్రహ్మమే సత్యము, జగత్తు మిథ్య. జీవుడే బ్రహ్మము. వేరుకాదు.

బ్రాహ్మణం కుశలం పృచ్ఛేత్ శ్రుతబంధు మనామయం.

విప్రుని కుశలమా? అనీ, రారాజును ఆరోగ్యమా? అనీ పల్కరించాలి.

బ్రాహ్మణా నృపరీక్షేత తీర్థక్షేత్ర నివాసినః.

పుణ్యక్షేత్రాలలోని విప్రుల కిలాన్ని, విద్యను, తపస్సును పరీక్షింపరాదు.

బ్రాహ్మీ మహూర్త ఉత్తిష్ఠే ధర్మార్థౌ చాను చింతయేత్.

శేవననే (4½ గం.) లేచి ధర్మకంగా అర్థం గడించే మార్గమలోచించాలి.

బ్రువతేహి ఫలేన సాధవో నతు కంఠేన నిజోపయోగితామ్.

సుజనులు క్రియలచే సాయపడతారు. మాటలచే కాదు.

భక్తం, రక్తం, సదాసక్తం, నిర్దోషం న పరిత్యజేత్.

భక్తుడు, రక్తుడు, నిర్దోషి అగు అక్రితుణ్ణి విడువరాదు.

భక్షితైపి లభునే న శాంతోవ్యాధిః.

విధి తప్పి వెలులి తిన్నా, వ్యాధి కుదురలేదు.

భక్ష్యమాణో నిరాదాయ స్సుమేరురపి హీయతే.

ఆదాయంలేకుండా తినడం మొదలుపెడితే, బంగరకొండకూడా హరిస్తుంది.

భద్రం భద్ర మితి బ్రూయా ద్భద్ర మిత్యేవ వా వదేత్.

శుభము, మంగళము, భద్రము అని మంచిమాటలనే పల్లెప్పుడు పలుకుచుండవలెను.

భర్తాచ శ్రీకృతం పాపం శిష్యపాపం గురు శ్రవ్యజేత్.
భార్యచేసిన పాపం భర్త, శిష్యుడచేసిన పాపం గురువు పొందుతాడు. సత్కృతలు,
గురుభక్తులు ముచ్చుకై నా దొంగని కలియుగంలో పైధర్మమూత్రాలకు లావు లేదు.

భవంహి సుఖోదరా విపదోహి మహాత్మనామ్.
గొప్పవారి కష్టాలు సుఖాంతాలు, చెడ్డవారి సీదులు దుఃఖాంతాలు.

భవితవ్యం భవత్యేవ నాకేళ ఫలాంబుపత్.
కొబ్బరికాయలోని నీరులాగు రానున్నది వచ్చితిరుతుంది.

భవితవ్యనాం ద్వారాణి భవంతి సర్వతః.
కొనున్న కార్యాలకు ద్వారాలు అంతటా తెలుచుకొని ఉంటాయి.

భాగ్యం ఫలతి సర్వత్ర న విద్యా నచ పౌరుషమ్.
అంతటా అన్యవ్యమే ఫలిస్తుంది. విద్యాపాపాలు కావు. (సముద్రమథనకాలంలో
విష్ణువు అష్టాని, శివుడు విషాన్ని పొందారట!)

భాగ్యవంతం ప్రసూయేథాః మాశూరం మాచ పండితమ్.
ఓ ద్రాపదీ! అదృష్టశాలినేకను. కూరుణ్ణి, పండితుణ్ణి కనకు. పాండవులు నిర్భాగ్యులై
అడవులవెంట తిరిగడం చూస్తున్నావుగా! (కుంతివాక్యము.)

భాగ్యహీనా న పశ్యంతి బహురత్నా వసుంధరా.
వసుంధర రత్నగర్భ. అభాగ్యులు చూడలేరుగా!

భారతః పంచమో వేద స్సుపుత్ర స్సప్తమో రసః.
భారతము అయిదవ వేదము. మంచికొడుకు ఏడవ రసం.

భార్యాదండః పృథక్పయ్యా, మిత్రదండ మభాషణమ్.
భార్యకు శిక్ష మాటుపడక, చెలికానికి శిక్ష చూట్టాడనుడుట.

భార్యరూపవతీ శత్రుః - పుత్రశత్రు రపండితః.
అందమైన ఆట, వివేకంలేని కొడుకు శత్రువులు.

భార్యహీన గృహస్థస్య శూన్యమేవ గృహం మతం.
పుత్రులు, పౌత్రులు ఎంతమందిఉన్నా గృహస్థుకు ఆటలేని ఇల్లు పాడిల్లు.

భావేషు విద్యతే దేవస్తస్మా ద్భావోహి కారణం.
మృత్యు, కష్టం, పాపాణం అను వానియందు దేవుడులేడు. ఎచ్చటకలదని నీవుభావిస్తే
అచ్చటనే ఉన్నాడు.

భుక్త్వా శతపదంగత్వా వామసార్వేన సంవిశేత్.
భుజించాక నూలుగులు వడిచి ఎడమచైత్రుగా పండుకోవాలి.

భుజంగ ఏర జానీతే భుజంగ చరణం సఖే
ఓ చెలికాడా! పాముకాళ్ళు పాముకే ఎఱుక.

భూజానో న బహు బ్రూ కూ న్ను నిందే దపి కంచన.
భోజనకాలమున ఎక్కువగా మాట్లాడరాదు. పరనిందాప్రసంగము లేదురాదు.

భూప్రదిక్షిణా నుత్కృత తత్త్వం చూత్మవదనే.
తల్లికి మొక్కితే ఆఱుచుట్లు భూమిని చుట్టినప్పిసభలం లభిస్తుంది.

భూపాలేన దరిద్రేచ మృత్యోః సర్వ తతుల్యతా.
రాజునందు, పేదయందు మృత్యుదేవతకు సమభావమేకదా!

భూయోఽపి సిక్తిః పయసా
ఘృతేన న నింబవృక్షో మధురత్వ మేతి.
పాలు, నేయి ఎన్నిసార్లుపోసి పెంచిగా వేపకు తీసిరాదు.

భూషణంచ పతిః స్త్రీకాం శీలం సర్వస్య భూషణమ్.
ఇంతులకు మగజే నగ. ఎల్లరకు కలమే నగ.

భోగోఽపి పాదప్రసవణాయ చేష్టతే.
కక్తిచాలసి కప్పకూడా కాలు సాచాకనే చూస్తుంది.

భోగో యథా వ్యాలమభే ప్రవిప్ల
స్సమక్షికాం ద్వేష్టివినష్ట బుద్ధిః.
పామునోట చిక్కిఉన్నా బుద్ధిమాలిన కప్ప ఈగను మ్రింగజూస్తుంది.

భోగేచ్ఛా నోపభోగేన భోగిణాం జాతు శామ్యతి.
ఉప్పునీటివల్ల దప్పిక తగ్గనట్లు భోగాలవల్ల భోగులకు భోగేచ్ఛ తగ్గదు.
భోజనాంతే విషం వారి భోజనే చామృతం పరమ్.
భోజనకాలంలో త్రాగే జలం ఆమృతం. పిమ్మటది విషం.

భ్రమ స్సంపూజ్యతే విప్రః స్త్రీ భ్రమంతీ వినశ్యతి.
లిరిగి పూజంపడుతాడు విప్రుడు. లిరిగి చెడుకుంటి ఆడది.

మణినా భూపిత స్సర్పః కిమసౌ న భయంకరః.
కలపై మణి తాల్చినా త్రాచు భయంకరంగానే ఉంటుంది.

మణినా వలయం వలయేన మణి రమణి నా వలయేన విభాతి కరః.
మణిచేత కంకణం, కంకణంచేత మణి, కంకణంచేత మణి చేత చేయి ప్రకాశిస్తుంది.

మతిరేవ బలా ద్దరీమనీ యగభావః కణిణా మయం దళా.

మావటివాని అంతుశబ్దహాటు తిన్న పిజ్జగు వీమని ఘోష (ఫీం కొరం) పెట్టుతోందో తెలుసా? ఈ లోకంలో దేహబలఃకన్న బుద్ధిబలమే గొప్పది; అది లేకపోవడం చేతనే పిజ్జలకు ఈ దళ పట్టింది సుమా? అని.

మత్స్యవాదం జలే పశ్యే న్న నాన్హృదయ స్థితమ్.

నీళ్ళలో చేపపాదమునైనా (తెల్లకాకినైనా) చూడగలముగాని, స్త్రీహృదయము తెలిసికొన సాధ్యముకాదు.

మదోశనఃశం శాస్త్రం ఖిలానాం కురుతే మదమ్.

శాస్త్రం శబ్దలకు మదాన్ని తోలగిస్తుంది. దృఢులకు మదాన్ని కలిగిస్తుంది. నేజిన్న కన్నులకు వెలుగును, గూబలకు అంధత్వాన్ని ప్రసాదిస్తుంది.

మద్భక్తాయత్ర గాయంతే తత్ర తిష్ఠామి నారద !

ఓయీ! నారదా! నేను వైకుంఠమునగాని, యోగిహృదయమునగాని, సూర్యునియందు గాని నివసించడంలేదు. నా భక్తులు గానంచేసేదోట ఉంటాను. (భగవంతుని వచనం.)

మధు తివ్రతి వాచి యోషితాం

హృదయే హలాహలంమహ ద్విషమ్

మధు తివ్రతి జిహ్వగ్రే హృది హలాహలం విషమ్.

ఇంతులకు నాలుకచివర వాక్కులయందు తేనె, గుండెలలో విషము ఉంటుంది. కనుకనే పురుషులు అధరపానము, హృదయతాడనము చేస్తారు.

మధునా సింఛయేన్నింబం నింబః కిం మధురాయతే ?

తేనెలోమంచి నానవేసినా వేపకు తీపిరాదు.

మనవవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః.

మనుజుల బంధమోక్షాలకు మనస్సే కారణం.

మనసా చింతితం కర్మ వచసా న ప్రకాశయేత్.

మనసున తలచినపని, మాటచే వెల్లడింపరాదు.

మనసిచ పరితుష్టే శోరార్థవా న్కోదరిద్రః ?

కృప్తిఅనేది ఉంటే పేదకూ, ధనికనకూ భేదాలేదు.

మనసా చింతితం కార్యం దైవమన్యత్త చింతయేత్.

తానొకటి తిలిస్తే దేవుడు, నేనొక్కటి తలుస్తాడు.

మనసైవ కృతం పాపం స శరీర కృతం కృతమ్.

మానసికపాపమే పాపం. శారీరకంకారు. (పెండ్లామును, కూతుగను, చెట్లెలిని కాగిలింఁచుకొంటాడు. భావాలుమాత్రం వేఱు.)

మనస్యేకం వచస్యేకం కర్మజ్యేష్ఠం మహాత్మనామ్.

మహాత్ముల మనస్సు, మాట, చేత ఒక్కటే.

మనీషిణ స్సంతి స తే హితైషిణో

హితైషిణ స్సంతి స తే మనీషిణః.

ధీమంతులున్నా హితం కోరురు. హితైషులున్నా ధీమంతులు కారు.

మనోజవరతు మాండవ్యో విప్రవాక్యం జనార్దనః.

ప్రయాణమునకు ఉపకౌలము తగిన దని గార్హ్యదును, సుశకునము చూడవగు నని బృహగ్నలి, మనోజ్వలయమే తగిన కాల మని మాండవ్యుడను, విప్రవాక్యము ననుసరింపవలె నని జనార్దనుడును నెలవిచ్చిరి.

మనో ధానస్థి సర్వత్ర మదోన్మత్త గజేంద్రవత్.

మదవిచ్చి ఎత్తిన ఏనుగు మనస్సు ఎల్లప్పుడూ పరుగెత్తుతూ ఉంటుంది.

మనోరథానా మగతి ర్న విద్యతే.

కోర్కెల గమనానికి ఒక హద్దుపడ్దూ లేదు.

మనోరథానా మతటాః ప్రవాహాః.

కోరికల ప్రవాహాలకు కట్టలు లేవు.

మన్యోపహరణా విప్రా శ్చక్రప్రహరణో హరిః.

కోపాయధులు విప్రులు, చక్రకాయధుడు శ్రీహరి.

మన్యే దుర్జవచి త్తవృత్తివరణే ధాతాపి భగ్నోద్యమః.

తుంటురు దుర్జుడతను బ్రహ్మహుడ మార్పుచేయలేడు.

మరణంతాని వైరాణి యాచనాంతం హి గౌరవమ్.

యాచనతో గౌరవము, చావుతో పగలు నశిస్తాయి.

మహతా మాశ్రయః పుంసాం ఫలం భాగ్యానుసారతః.

నరులకు గొప్పవారి అండ దొరికినా ఫలం కర్మానుగుణమే. శివుని కంఠమాశ్రయించినా వాసుకికి వాయుధక్షుణమే గతి.

మహా త్యాగపది సంప్రాప్తే స్మర్తవ్యో భగవాన్మహిః.

అపత్కాలం వచ్చినప్పుడు గోవిందాఅని శేవునిగూర్చి మొఱపెట్టుకోవగును. పూర్వం రాజాలనభలో ద్రౌపదికి అక్షయ వస్త్రిలిచ్చి రక్షించాడు. పాపిపాపి అని మొఱపెట్టుకొన్న గజేంద్రుని కాపాడాడు.

మహాలి దర్పణే మహా స్కృతిః; తదేవ నీనికాయా మణి.
 పెద్ద అద్దంలో పెద్దమొగం; అదే కంటిపాపలా అణుమాత్రం.

మహాగజాః పలాయంతే మశకానాంతు కా కథా?
 గొప్ప ఏనుగులే పరుగిడుతూంటే బోమలమాట చెప్పే జేమిటి?

మహాజనస్య సంపర్కః కస్య నోన్నతికారణమ్?
 గొప్పవారి చెడిమి నరుని అభివృద్ధికి హేతువు.

మహాజనో యేన గత స్స పంథాః.
 పెద్దలు నడచినదే దారి.

మహా స్మహాత్యేన కరోతి విక్రమమ్.
 గొప్పవాడు సాటివానిమీదనే తన పరాక్రమం చూపుతాడు.

మహామతి రపి ప్రాజ్ఞో న విశ్వాసం వ్రజే ద్విషా.
 తానెంతటి మేధావియైనా శత్రువు నెన్నడూ నమ్మకూడదు. నమ్మినందువల్ల బాలుని
 దూపుతాల్సిన ఇచ్చాదునివే దితిగర్భస్థునిదండ 49 ఖండాలుగా చీల్చబడింది.
 (వారే మరుద్దణం.)

మహామేధుః త్వరం పిబతి, కురుతే వారి మధురమ్.
 ఉప్పునీరు త్రాగి మేఘుడు తియ్యనినీటి నిస్తాడు. (పాలుత్రాగి త్రాచు గరళాన్ని
 కత్తుతుంది.)

మహిషీ స్రవణోన్ముఖ, మహిషో మదనాతురః !
 బట్టె ఈనసున్నది, దున్న మరులుగొన్నది.

మహిష్యశ్చ మహిష్యశ్చ సంతి పుణ్యవతాం గృహే.
 పుణ్యాత్ముల యిండ్లలో స్త్రీలు, పాడిబట్టెలు ఉంటాయి.

మాతాపితృకృతాభ్యాసో గుణతా మేతి బాలకః.
 తల్లిదండ్రుల శిక్షావల్లనే కొడుకు గుణవంతు డౌతాడు.

మాతాపుత్రవిరోధాయ హిరణ్యాయ నమోనమః.
 తల్లికొడుకులకు కయ్యాలు పుట్టించే ద్రవ్యానికి నమస్కారం.

మాతా శత్రుః పితా వైరీ యేన బాలో న పాతితః.
 చిన్నతనాన చదివించని తల్లి, తండ్రి బాలునకు వైరులు.

మాతృవ త్పరదా రాంశ్చ పరద్రవ్యాణి లోప్తవత్.
 పరస్త్రీలను తల్లిలాగు, పరద్రవ్యాన్ని పుట్టిపెల్లలాగు చూడాలి.
 (పరసతి కూటమిగోరకు, పరధనముల కానపడకు.)

మూత్రా స్వస్థా దుహిత్రావా నైకకయ్యాసనో భవేత్.
శల్లి, చెల్లె, కూతురు అనువారితో నైనా ఏకశయ్యపై, ఏకాసనమీద కూర్చుండరాదు.
మాతృర్యేణ దురాత్మకోఽపి సుజనం దృష్ట్వా సదా హానతే.
దృష్టుడు మంచివాణ్ణి చూచి: పప్పుడల్ల తర్వాతో నవ్వుతూంటాడు.

మా ధావ మా ధావ వినైవ దైవం

నో ధావనం సాధన మున్తి లక్ష్మ్యాః.

దైవమింటేనీ సోజాలో ఉరిక పరుగులు పెట్టరు. తిరగడమే ద్రవ్యసంపాదనకు సాధనంగా తలుస్తున్నావా? సాత్త్విక బగళ్లు ఎక్కేగుమ్మము దిగే గుమ్మముగా తిరిగే కుక్కకు కలిగే ఫలమే సేరు సద్విస్తుంది.

మానరిత్యణార్థం ప్రాణ మపి కరిత్యజేత్.

ఆత్మగౌరవం కానాడుకొనేటందుకు ఆవసరమైతే ప్రాణమైనా విడవాలి.

మార్దవే బహవో దోషాస్తాడనే బహవో గుణాః.

మెత్తదనంతో దోషాలు, తాడనిలో గుణాలు చాలా ఉన్నాయి.

మితం చ సారం చ వనో హి వాగ్మితా.

మితంగా సారవంతంగా పలికేవాడే వక్త.

మితం బ్రూయూ ద్ధితం బ్రూయాత్.

మితముగా, హితముగా మాట్లాడాలి.

మిత్ర మాపది జానీయా ద్భార్యాం చ విభవత్తయే.

కష్టముల కష్టపడువాడే నిజమైనసఖుడు, సంపద నశించినను సేవించునడే విభావముగల పెండ్లాము.

మిథిలాయాం ప్రదీప్తానూం న మే కించి త్రప్తదవ్యాతే.

మిథిలానగరము తగులబడిపోయినప్పటికీ నాకు పోయే కేమీ లేదు. [నిస్సంగుడైన జనకరాజుగారు.]

మహూర్త మపి జీవేత నర శ్శుక్లేన కర్మణా.

చెడ్డపనులేస్తూ కల్యాణంవలకు బ్రతికి ఉండడంకంటే నిర్దోషమైన కర్మచేస్తూ మహూర్తకాలం జీవించినా చాలు.

మువ్వ న్నార్థ మమార్గ వా రాగాంధః కో హి పశ్యతి!

కాముకుడు చిత్తవైకల్యంచేత మంచి చెడ్డలను గుర్తించలేడు.

మూఢ జహీహి ధనాగమత్పష్టాం

కురు సదృచ్ఛి మనసి విత్పష్టామ్.

[ద్రవ్యం గడించాలనే దాహం పెడిచి మనస్సునందు మంచిబుద్ధిని వెలకొల్పును.

మూఢః సరవ్రత్యయ నేయ బుద్ధిః.
మూఢులకు పరులమాటయందే నమ్మకం.

మూర్ఖశ్చ పుత్రో విధవా చ కన్యా
దహన్త్యమీ వహ్ని మృతే శరీరమ్.
కుగ్రామవాసం, కుజనసేవ, కోపిష్ఠిశిండ్లాము, మూర్ఖపుత్రుడు, విధవయైన కూతురు
అగ్ని తపండా శరీరాన్ని దహిస్తారు.

మూరా శ్చ మూరై స్సుధి ము స్సుధీభిః
సమాశ్శీల వ్యసనేషు సఖ్యమ్.
మూర్ఖులు మూరులతో, ధీమతులు ధీమతులతో చెలిమిచేస్తారు. సమానమైన శీలం
వ్యసనం కలవాళ్లకే చెలిమి వుంటుంది కా !

మూర్ఖోఽపి మూర్ఖం దృష్ట్వా చ శుభానానాని శీతలః
మూర్ఖుడు మూర్ఖుణ్ణి చూడనలగా, విద్వాంసుణ్ణి పితృహంతకుణ్ణిగా అలస్తాడు
మూర్ఖోఽపి శోభతే భావ త్సహాయాం వస్తువేషితః.
మంచిబట్టలు తాల్చిన మూర్ఖుడునైతే సభలో శోభిస్తాడు.

మూలే ఛిన్నే కుత్ర శాఖా ప్రళోహః ?
తరు కొట్టివేస్తే కొమ్మ లెట్లు మొలస్తాయి ?
మృతం దుండుభ మానాద్య కాకోఽపి గరుడాయతే.
బురదపామును ముక్కున గజచుకొన్నంతమాత్రాన కాకి గరుడయీకాదు.

మృతం స్యా ద్వాచితం భక్ష్య మమృతం స్యా దయాచితమ్.
బిచ్చపుకూడు చావుతోనమానం. కష్టాగ్రతం అమ్మకతుల్లం.

మృత్యు ర్హస త్వవనిం రణం గభీరమ్.
యాధరంగమందు బెడదనరాజును చూచి మృత్యుదేవత వర్జతుంది.

మృత్యో ర్భిషే కిం మూఢ ? భీతం మంచతి కిం యముః ?
ఓయీ ! మూఢ ! చావుకు భయపడుచున్నావా? బెడదనరాణ్ణిచూచి యముడు విడు
స్తాడా ? పుట్టనివాణ్ణి తినకొనివెళ్ళలేదు కాబట్టి జన్మరాహిత్యంకోసం తంటాలు
పడు.

మానం పండిత లక్షణమ్.
మానం బుద్ధిమంతుల లక్షణం.

మాన మర్ధాంగీకారః.
కావేత్త సగము సమ్మతి.

మానేన కలహా నాస్తి, నాస్తి జాగరణో భయమ్.
మానవల్ల కలహము, జాగరణతవల్ల భయము కలుగదు.

యత స్సత్త్వం తతో ధర్మో యతో ధర్మ స్తతో జనుః.
సత్యమున్నచోట ధర్మము, ధర్మమున్నచోట జనుము తప్పదు.

యత్నే కృతే యోగో న సిద్ధ్యతి కోఽత్ర దోషః ?
కృషి చేసివా ఫలించుచో కర్తవ్యమేమి? బైవది అట్టిది.

యత్ర నాస్తి స్తు బ్రాహ్మణో న మంత్రే తత్ర దేవతాః.
(శ్రీలు గౌరవింపబడేయింట దేవతలు అప్రసిద్ధతాకు. 1.
(నవలీల గృహ మేల సాఖ్యము లేక?)

యత్ర మిత్రత్వ మిచ్ఛంతి తత్ర త్రిణి న కారయేత్.
మిత్రులు బంధులాంటి వాగ్వాదం, అర్థసంబంధం, వానిభార్యలో గోష్ఠి కట్టించాలి.

యత్ర విద్యా న తత్ర శ్రీ ర్యత శ్రీ రమ సరస్వతి.
విద్యనున్నచోట సిరి ఉండదు. సిరి ఉన్నచోట చదువుండదు.

యత్ర విద్యజ్ఞో నాస్తి జ్ఞాన్యు స్తత్రాబిధీ రపి.
విద్యనున్ను లేనిచోట అల్పబుద్ధులకే అగ్రతాంబూలం. జ్ఞులు లేనిచోట అమధు
చేట్టే మహావృక్షం.

యత్రాకృతి స్తత గుణా వసంతి.
ఆకారమున్నచోట గుణాలుంటాయి.

యత్రాస్తి లక్ష్మీ ర్వివయో న తత్ర
వ్యభ్యాగతో యత్ర న తత్ర లక్ష్మీః.
సిరిఉన్నచోట అడవున, అతిథిపూజగలచోట సిరి లేదు.

యథా చిత్తం తథా వాచో యథా వాచ స్తథా క్రియాః.
చిత్త మెట్లో పలుకట్లు, మాట రెట్లో చేర లట్లు.

యథా తరుణ్యః శ్రియ మాశ్రయంతి
సర్వే గుణాః కాంచన మాశ్రయంతి.

శ్రీలవల సమస్తగుణాలు బంగారాన్నే ఆశ్రయిస్తాయి.

యథా పితా తథా పుత్రో యథా బీజః తథాంకురః.
అండ్రీ కా కొడుకు - ఏదిత్తు కా మొలక.

యథా భావ స్తథా దేవః.
భావ మెట్టితో శక్తు తట్టివాడు.

యథా రాజా తథా ప్రజాః.

రా జెట్లో ప్రజ లట్లు.

యథార్థవాదీ బంధు విరోధీ.

నిజం పల్కితే నిఘరం తప్పదు.

యథై వాస్తే తథై వాస్తాం కాచః కాచో మణి ర్మణిః.

మణిని పొదాలకే అలంకరించుకొని, గాజపునసు తలపైనే తొట్టినీ, పక్షి వచ్చి నప్పుడు మణి మణి - గాజా గాజే.

యదన్నం భక్షయే నిత్యం జాయతే తాదృశీ ప్రజా.

తినే ఆహార మెట్టిదో కలిగే సంతతి అట్టిదే.

యదన్యేషాం హితం న స్యా న్న తత్కుర్యా త్కదాచన.

ఇతరులకు మేలు కలుగజేయని పను లెన్నడును జేయరాదు.

యదభావి న త ద్భావి భావితే న్న తదన్యథా.

కానిది కానేకాదు. కానున్నది కాక మానదు.

యదహరేవ విరజ్యే తదహరేవ ప్రవ్రజేత్.

విరక్తి కలిగినప్పుడే సన్యసించాలి, అలస్యంవల్ల మాయ రావచ్చు.

యది హృదయ మశుద్ధం తస్య సర్వం విరుద్ధమ్.

చిత్తం కళంకితమైతే హానికి సర్వము విరుద్ధంగానే ఉంటుంది.

యదేవ రోచతే యస్మై భవే త్త తస్య సుందరమ్.

ఏది ఎవనికి ఇష్టమౌతుందో అదే హానికి ఆందమైనదిగా కనపడుతుంది.

య ద్దతం త ద్దతం గతమ్.

పోయినది పోయినదే, తిరిగిరాదు.

య ద్దదాతి య దక్షాతి తదేవ ధనినో ధనమ్.

మరులకు పెట్టి తానలిన్నదే ధనికుని సొత్తు.

యద్య త్వరవశం కర్మ తత్త ద్యత్సేన వర్జయేత్.

పరవశమైన పనికి వూనకు, స్వవశమైనపని విడువకు.

యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్రదే వేతరో జనః.

పూజ్యుడేదినే దాన్నే అనుసరిస్తుంది సమాజం.

యద్భావితాత్మా మ్రియతే బంతు స్తద్రూప మశ్నుతే.

జీవి ప్రాణాలువిడుస్తూ తేన్ని తలుస్తాడో ఆ మాటాన్నే తాళుస్తాడు.

య దూభితహిత హత్యంతం త త్సత్య మితి ధారణా.
జీవకోటి కేది ఎక్కువ హితోరమో అజే సత్యవాక్కు.

య మిచ్చే తున్న రాయాంశం నైనం దూరం ప్రవేశయేత్.
త్యలో రావాలని కోరితే ఎక్కువ దూరం సాగనంపగాదు.

యశో వా మృత్యు ర్వా.
శ్లోకే కీర్తి, శేవంపే వీరమరణం.

యస్య తిష్ఠే గృహే దీప స్తస్య నాస్తి దరిద్రతా.
సర్వదా దీపం వెలిగే యింటి యజమానికి దారిద్ర్యం రాదు. [తూర్పున దీపం ఆయర్పణ్ణి, ఉత్తరం సంపద్య్ణి, పడమర దుఃఖప్రదం, దక్షిణం ఆపాయహేతువు.]

యస్య ధర్మార్థ ముద్ధేహో త స్యానీహైవ శోభనా.
ద్రవ్యముగడించి ధర్మమునకై వినియోగించుటకన్న ఆర్జవకై యత్నింపకుండుట శేలు.
(అడుగు ప్రొక్కనేల ? కాలు కడగ నేల ?)

యస్య నాస్తి స్వయం ప్రజ్ఞా శాస్త్రం తస్య కరోతి కిమ్?
స్వతంత్రకత్తి లేనివానికి శాస్త్రం వల్ల (గుడ్డివానికి అద్దంలాగు) ఎంతమాత్రము ప్రయోజనములేదు.

య స్సర్వజ్ఞ మాత్మానం మనుషే మూఢ ఏవ సః.
తాను సర్వజ్ఞుడ నని తలచువాడే మూఢుడు.

య స్సర్వజ్ఞోఽపి మూఢమానీ భవతి సేవవ విద్వాన్.
అన్నీ తెలిసి తెలియడనుకొనేవాడే విద్వాంసుడు.

య స్వభావో హి యస్యాస్తే స నిత్యం దురతిక్రమః.
తత్తైత పుట్టినుల్లి పుడికలతోగాని పోదు. కుక్కను రాజుగా చేసినా చెప్పలు కొరకడం మానదుగా !

యస్మానుగ్రహ మిచ్ఛామి తస్య విత్తం హరా మ్యహమ్.
నా కెవనియం దనుగ్రహము పొడమునో వానివిత్తమును హరింతును. (దేవునివాక్యము.)

యస్మిన్ జీవతి జీవంతి బహవ స్స తు జీవతి.
ఎవడు పెక్కుమంది జీవితానికి ఆధారభూతు డాతాడో నాడే జీవించియున్నట్లు, కాక బలిపిండాలు పెక్కుతూ చిరకాలం జీవిస్తే ఏమి ప్రయోజనం ?

యాంతి న్యాయప్రవృత్తస్య తిర్యంచోఽపి సహాయతామ్.
ధర్మమార్గాన నడచేవానికి జంతువులనైతః సాయపడుతాయి. శ్రీరామచంద్రునకు కోతులు, ఉడత వారధికట్టుటలో సాయపడలేదా ?

యాంతే మతి స్స గతిః.

అంశ్యకాలముః బుద్ధి ఎట్టిదో గతి అట్టిది.

యాచకో యాచకం దృష్త్వా శ్వాసవ ధృష్టురాయతే.

దివ్చగాడు సాటివాణ్ణి చూచి ఘక్కులాగు గుఱ్ఱు పెడతాడు.

యాచనా హి పురుషస్య మహాత్మ్యం

నాశయ త్యభిలషేవ తథాహ.

యాచన పురుషుని గొప్పతనాన్ని చాకను చేస్తుంది. చూచిందానినే తోరక పుట్టేదిపుటికే విష్ణువంశవాడు వామనుడైనాడుగదా!

యన్మా మోక్షా వం చుధిరనే కంధసు లబ్ధకామా.

నీచులవద్ద సాంవడంకన్న ఉత్తమలవద్ద ఉపనిషిండుకోవడం మేలు.

యాద్యః పురుష స్స త్కా తాదృశం సంప్రభావతే.

పురుషుని చిత్తవృత్తి యెట్లలో పలుకు లెట్లు.

యాద్యశం భజతే హి శ్రీ సుతం సూతే తథావిధమ్.

శ్రీ ఎట్టివాణ్ణి నేవిస్తుందో అట్టికొడుకునే కంటుంది.

యాద్యశే భావనాశ్చుత సిద్ధి ర్భవతి తాదృశీ.

జేవతీర్థమంత్రాదులపై నితలం పెట్టో సిద్ధి లెట్లు.

యాద్యశీ మాతా తాదృశీ పుత్రీ.

తల్లి ఎట్టిదో, మాకు రట్టిది.

యా న్యనవద్యాని కర్మాణి తాని నేవిలవ్యాని.

ఏవి అనిద్యకర్మలో వానినే ఆచరించాలి.

యా న్యస్యాశం సుచరితాని తాని త్వ యోచాస్యాని.

గురువు మగు మేము చేయు మంచిపనులే నీవు చేయాలి.

యామమధ్యే న భోక్తవ్యం ద్వియామం నై వ లంఘయేత్.

శ్రీ గణేశాయ నమః, రెండుజాములు దాటించి భజింపరాదు.

యా యస్య ప్రకృతి స్స్వభావ జనితా కేనాపి న త్యజ్యతే.

పుట్టుకతో పుట్టిన బుద్ధి పుడకలతో గాని పోదు.

యావజ్జీవం సుఖం జీవే దృణం కృత్వా స్మృతం విభేత్.

జీవుడు చచ్చాక పుట్టడం వట్టిమాట. జీవితా ప్రమావకు సుఖంగా జీవించాలి.

అప్పుడేనీ అయినా నేయి త్రాగాలి. (పాపందమతము.)

యావ తైలం తావ ద్వాఙ్మన్యనమ్.

చమయన్నంతవఱకే వ్యాఙ్మన్యనము.

యావత్తేవ భవేత్కార్యస్తావచ్చేయ ససమాచరేత్.

అకార్య మగుచుండువఱకే భర్మ మార్జించుకొనాలి.

యావ ద్విజ్ఞోపాజ్ఞన సక్తస్తావన్నిజనరి వారో రక్షః.

ద్రవ్యం గడిస్తూన్నంతవఱకే అనుబిద్దల అపరాధము.

యావ న్మిమగతం పిండం తావ న్మధుః ప్రామామ్.

పెట్టుపోతలు సోకలేనింతవఱకే తీడుమాటు.

యుక్తియుక్తం గ్రహిస్తామీదా బాహులాదపి శుభాదపి.

బాలుడు పలికినా, చిలుక పలికినా మంచిమాట గ్రహించవలసిందే.

యుక్తియుక్తం వచో గ్రాహ్యం నతు పూరుష గౌరవాత్.

పురుషగౌరవాన్ని బట్టి మొగమాడదు. మంచిమాటనే గ్రహించాలి.

యేతు ఘృణితీ నిగ్ధకగ పశహితం తే కే స జానీమహే.

ఏలాభం లేకున్నా సెరిగల కార్యము చెడిచే వాళ్ల నేపేరున విలవాలి?

యేన కే నాశ్యసాయేన ప్రసేద్ధః పురుషో భవేత్.

కుండలు బ్రద్దలుకొట్టినీ, బట్టల నడిమికి చింపినీ, గాడికలాగా ఓండ్రపెట్టినీ, ఒకవిధంగా పురుషుడు ఓడిమిగిలికే తెలియాలి.

యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహమ్.

ఎవరు నన్నెట్లు సేవిస్తారో వారి కట్టి ఫలాన్నే ఇస్తాను.

యోయద్రపతి బీజం సీ లభతే సోఽపి తత్ఫలమ్.

ఎవ జేవిత్తు నాలుకాడో వాడా జాతిఫలాన్ని పొందుతాడు.

యోగినః కర్మ కుర్వంతి సంగం త్యక్త్వాత్మశుద్ధయే.

యోగులు అహంకారం ఆసక్తి విడచి చిత్తశుద్ధికోసమే కర్మచేస్తారు.

యోజనానాం సహస్రం తు కనై ర్గచ్ఛేత్పి పీలికా.

చీమ మందంగా నడకసాగిస్తూ వేయియోజనాల దూరంకూడా పోగలుగుతోంది.

యో యత్ర కుశలః కార్యే నత్ర తం వినియోజయేత్.

ఏవనియం చెవనికి సేరున్నదో వాని నాపనిలో నియమించాలి.

యోఽర్థే శుచి స్సహి శుచి ర్న మృద్యురిశుచి శ్శుచిః.

ద్రవ్యవిషయంలో చూపే నిశ్చయతీయే శుచి, మట్టి, నీరు మున్నగువానిచే పలుమారు పడద్రోమి కడగడం శుచికాదు.

యోవై చిత్తేన దూర్ఘస్థస్సమీపసోఽపి దూరతః.
మనస్సు కలేయనిహదు దగ్ధున్నా దూరాన ఉన్నశ్చే.

రంగధాన్వేషీచ సర్వత్ర దూషణో మూషణో యథా.
రంగధాలు పెదకడంలో ఉప్పుడు, పండికొమ్మ పెక్కయ్యారు.

రక్షే దేవ స్వదేహాని పశ్చాద్ధర్మం సమాశ్రయేత్.
మందు శరీరాన్ని, పిమ్మట ధర్మాన్ని కాపాడుకోవాలి.

రజసా శుద్ధ్యతే నారీ, నదీ నేగేన శుద్ధ్యతి.
మాట్టునెత్తురు పోయక కొంత, ప్రవాహంచేత నది పరిశుద్ధ మాతుంది.

రత్నవ్యయేన పామాణం కోహి రక్షితు మర్హతి?
మణు 'అమ్మి' రాళ్లను ఎవడు కాపాడుతాడు?

రమ్యాణాం వికృతి రపి శ్రియం తనోతి.
స్వభావమందరుతు వికృతికూడా శోభిస్తుంది.

రాజసం తామసం చైవ దూరతః పరివర్జయేత్.
రజస్తమాగుణాలను విడుపుము. సాత్త్వికుడ వగుము.

రాజా హరతి సర్వస్యం తత్ర కా పరివేదనా?
రాజే సమస్తము హరిస్తే విచారించడం చేనికి?

రాజ్యంతే నరకం - తద్వ ద్వాచనాంతం హి శారవమ్.
రాజ్యం పాలించాక నరకం, యాచించాక అశారవం ప్రాప్తిస్తుంది.
(అధికారాంతిమనందు చూడవలదా యాయయ్య సాభాగ్యమూర్తి?)

రాత్రౌచ వృక్షమూలాని దూరతః పరివర్జయేత్.
రాత్రులు చెట్లమొదట ఉండవద్దు. 1. చెట్లు రాత్రులందు వివవాయువును విడుచును.
2. అపాయకరమైన విషజంతువులు, భూతాదులు చెట్లను ఆశ్రయించి యుండవచ్చుకూడా.

రాత్రౌ క్షీరాన్న భుక్తిర్ని ఆయుర్వృద్ధి ర్దినే దినే.
రాత్రులు పాలుఅన్నం తినేవానికి ఆయువు పెరుగుతుంది.

రామరావణయో ర్యద్ధం రామరావణయో రివ.
రామరావణ యుద్ధానికి సాటి రామరావణ యుద్ధమే.

రాఘనాయ స్వస్తి - రావణాయ స్వస్తి.
రామరావణు లిద్దరికీ మేలగుగాక.

రామపురాజాం చ కారయేద్ జ్ఞానపీఠోపశాంతయే.
జ్ఞానపీఠా నివారజార్థం రామగ్రహాన్ని ఆరాధించాలి.

రిక్తవాణి ర్న పశ్యేత్తు రాజానం దైవతం గురుమ్.
ప్రభువును, దేవతను, గురువును వట్టిచేతులతో చూడరాదు.

రిక్త స్సర్వో భవతి హి లఘుః పూర్ణతా గౌరవాయ.
రిక్తజ్ఞి తేలికగాను, పూర్ణజ్ఞి గౌరవంగాను చూస్తారు.

రూపద్రవ్య విహీనాంశ్చ జాతిహీనాంశ్చ నాక్షిపేత్.
అంగహీనులను, విద్యాహీనులను, కుమారులను, పేదలను, జాతిహీనులను అధిక్షేపించరాదు.

రేవాతీరే తపః కుర్యా న్నరణం జాహ్నువీతతే.
రేవాతీరాన తపస్సు, గంగాతీరాన శరీరత్యాగం చేయాలి.

రోగీచ దేవతాభక్తో - వృద్ధా వేశ్యా తపస్వినీ.
రోగి దైవభక్తుడు, ముసలివెలయాలు తాపసి.

లంఘనం పరమహవధమ్.
రోగానికి ఉపవసించుటే మంచినుండు.

లజ్జా మేకాం పరిత్యజ్య త్రిలోకవిజయీ భవేత్.
సిగ్గు ఒకటి విడిచి మూడులోకాలు జయిస్తాడు.

లభేత వా సార్థయితా న వా శ్రియం
శ్రియా దురాహః కథ మీప్సితో భవేత్?
అట్టివి కోరేవాడు కృతార్థుడు కావచ్చు. కాకపోవచ్చు. సిరిరా మోకాలజ్ఞేవామూ ఉంటాడా?

లలాటలిఖితా రేఖా పరిమార్దం న శక్యతే.
నదుటవ్రాత హరిహర బ్రహ్మలికైనా చెజుపరాదు.

లవణం వ్యంజనం లేహ్యం హస్తదత్తం న భక్షయేత్.
ఉప్పు, కూర, పచ్చడి చేతిలో వడ్డించినచో తినరాదు.

లక్ష్మీర్యస్య గృహే సవవ భజతి ప్రాయోజగద్వంద్యతామ్.
ఎవ నింటు నిరిసంపద అంటాయో వాడే పూజ్యుడు.

లక్ష్మీ ర్యసతి జహ్వగ్రే జహ్వగ్రే మిత్రబాంధవాః.
నాలుకచివర సిరి, చుట్టలు, చెలికొండ్రు వనిస్తారు. అంతేకాదు బంధుప్రాప్తి, సురూప్రాప్తి కూడా.

లాలనే బహవో దోషా స్తాడనే బహవో గుణాః.

బుజ్జగింపువల్ల దోషాలు, తాడనంవల్ల గుణాలు కలుగుతాయి. కనుక శిష్యుణ్ణి, పుత్రుణ్ణి దండించాలే కాని బుజ్జగించరాదు.

లిఖిత మపి లలాటే ప్రోక్షితుం క స్సమర్థః ?

సదుటి వ్రాతను ఎవ్వడూ తుడువలేడు.

అబ్ధ మథేన గృహ్నియా స్క్రుద్ధ మిదిలికగ్మణా.

పినినారిని ద్రవ్యంచేత, నుపితుణ్ణి నలిచేత లోబచ్చుకోవాలి.

అబ్ధానాం యాచక శృత్రు-శ్శోరాణాం చంద్ర మా రిపుః.
అబ్ధులకు బిచ్చగాడు, దొంగలకు చంద్రుడు శత్రువు.

అబ్ధేన సంచితం ద్రవ్యం సమూలం చ వినశ్యతి.

లోబి మాడబెట్టిన సొత్తు మొదలంతా నశిస్తుంది.

లేఖనీ పుస్తకం రామా పరమాస్తే గతా గతా.

కలము, పాత్రము, ఇంతి పరులకు చిక్కితే మఱి రావు.

లోకజ్ఞస్య సమస్తశాస్త్రవిదుషో ధర్మే మతి స్తుర్లభా.

జుతువులలో నజ్ఞుడు దుర్లభం. అందులోను పురుషత్వం, పిన్నుడు అనిజ్ఞానం, వక్తృత్వం, లోకజ్ఞానం, చివరకు సమస్తశాస్త్రవిజ్ఞానమన్నా ధర్మబుద్ధిమాత్రం దుర్లభం కదా!

లోకసంగ్రహ మేవార్థం కర్మ కర్తు మిహోర్హసి.

జ్ఞానివైనా లోకసంగ్రహార్థం నిత్యకర్మలు చేస్తూ ఉండాలి.

లోకాః పశ్యత! దైవమేవహి నృణాం వృద్ధాక్షయే కారణమ్.

పొట్టికోసం పెట్టెకు రంధ్రంచేసి లోన ప్రవేశించినది ఎలుక. ఆకలితో, నిరాశతో లోన చిక్కిఉన్న పాము ఎలుకను తిని బయటికి వచ్చింది. ఆహ! జీవుల వృద్ధిక్షయాలకు దైవమే కారణం కదా!

లోకే పశుశ్చ మూర్ఖశ్చ నిర్వివేకమతీ సమా.

చివేకంలేని మూర్ఖుడూ, పశువూ సమానం.

లో లిప్సదుదిః.

శ్రవణం వేటువేటు రుచులు కలవారు.

లోకేషు నిర్ధనో దుఃఖః - ముఖగ్రస్త స్తతోఽధికమ్.

ద్రవ్యంలేనివాడు దుఃఖాలపాలు. అపూర్ణుడైనాడు అంతకంతైనాడు.

లోభ శోక భయ క్రోధ వేగాన్ని వారయేత్.
లోభం, శోకం, భయం, క్రోధం అనేవాని తీవ్రత నణచాలి.

తాకికానాం హి సాధూనా మర్థం వా గనువర్తతే.
పెద్ద రెట్లు పలికినా వారి వాక్కుల సార్థకములే.

వంచనం చావమానం చ మతిమాన్మ ప్రకాశయేత్.
బుద్ధిమంతుడు లెవ అవమానాన్ని, మోసాన్ని వెల్లడించుకొడు.

వక్తా దశ సహస్రేషు - దాతా భవతి నా న వా.
పదివేల శోక వక్త ఉండును, దాత ఉండునో ఉండవో తెలియదు.

వక్తారో దర్శనా యత్ర తత్ర మానం హి శోభతే.
వర్ణకాలమందు కన్నుల బెకబెకలాడేవేళ కోరికలు మానము తెచ్చుటే మంచిగ నా.

వక్తా శ్రోతా చ యత్రాస్తి రమంతే తత్ర సంపదః.
చెప్పేవాడు, వినేవాడు ఉన్నచోట సమీకరణం లోటుండదు.

పశ్యేద్విధౌ వద కథం వ్యవసాయసిద్ధిః ?
విధి వక్రించి యుండగా కార్యసిద్ధి యెట్లు ?

వచ స్తుత్రేన వక్తవ్యం - యత్రోక్తం సఫలం భవేత్.
పని జరగుతుందని తోచినప్పుడే కొరక వెల్లడిచాలి.

వచ స్వేకం మన స్వేకం కర్మ జ్యేకం మహాత్మనాం.
మహాత్ములకు తలపు, మాట, చేష్ట ఒక్కటిగానే ఉండును.

వసేషు దోషాః ప్రభవంతి రాగితాం
గృహేషు సంశ్లేషాని నిగ్రహస్తపః.

విరాగులకు తపస్సు ఇంటియందే సాగుతుంది. అనురాగులకు వసమందైనా దోషలే కలుగుతాయి.

వయసి గతే కః కామవికారః ?

శృష్టే సీరే కః కాసారః ?

గతించాక కామము, సీరెండొక చెటువు ఎక్కడిది ?

వయో గతే కిం వనితా విలాపః ?

పయోగతే కిం ఖలు సేతుబంధః ?

యౌవనం గతించాక కాంతాగోష్ఠి - నీర పోయాక ఆనకట్ట ఎందుకంట ?

వాణ్యేకా సమలం రోతి ఘరుషం యా సంస్కృతా ధార్యతే.
తస్యగా సంస్కరిం బడిన వాక్కు నరునకు కోభ నిస్తుంది.

వాసిచ్చన త్రలగోష్ఠిపి రామః కిం భ్రమతే వనమ్ ?
వసిష్ఠునంతటి బ్రహ్మర్షి ఎక్కో ఆగ్రహించి రాజ్యాభిషేక మహూర్తం ఏర్పాటు చేశాడు. ఆయనా శ్రీరామునకు అరణ్యవాసయోగం తప్పిందికాదు.

విశ త్వబ్లాధికా మ్నుత్రా ప్రేరయే స్వహాకర్షసు.
ఇరువది యేడ్లుదాటిన కుమారులను ఇంటివసులలో నియోగించవలెను.

వికార హేతో సతి విక్రియంతే

యేషాం న చేతాంసిత ఏవ ధీరాః.

వికార హేతువు తెన్నియున్నా కలత పొందని చిత్తమకలవారే ధీరులు.

విక్రీతం విజ మాత్మానా వస్త్రై స్సంఘటతే జడః.

తా వమ్మదైనా తన దేహాన్ని అలంకరించుకొంటాడు మందబుద్ధి.

విక్రీతే కరిణి కి మంకుశే వివాదః ?

ఏడుగు సమ్మనవేసుక అంకుశమునకై వివాద మేల ?

విశృతిం నైవ గచ్ఛంతి సంగదోషేణ సాధవః.

మజనులు సుదోషుచేత మార్పుచెందరు. మహాసర్ప తెన్ని చుట్టుకొన్నా చందనపు చెట్టుకు విష మెక్కడుకదా !

వితరతి యావ ద్దాతా తావత్సకలోపి భవతి కలభాషీ.

దాత వితరణం చేస్తున్నంతకాలం పొగడుతుంది సమాజం.

విత్తవశు కృపణాం వృత్తిం వృథా మా కృధాః.

ధనకవర్గంవద్ద వ్యర్థంగా ఎన్నడు చేతులు పలపకు.

విత్తైతీతే వితరణమతిం కర్తు మిచ్ఛంతి మూఢాః.

ద్రవ్యంకొస్తా హరించాక త్యాగబుద్ధి చేర్చుకొంటారు మందబుద్ధులు. (ప్రవాహం గరించాక ఆనకట్ట, యావనం గరించాక పెండ్లి, ముసలితనంలో శిశ్నియాశ్రమం)

విత్తేన కిం వితరణం యది నాస్తి దీనే?

పేదల కష్టాలలో వినియోగపడని ద్రవ్య మెంతన్నా దుడుగే.

విదగ్ధా అపి వంచ్యంతే విలువర్ణనయా స్త్రిమయః.

స్త్రీ లెంత బాణలైనా విలువప్రసంగాలకు మోసపోతారు.

విదధాతి రంధ్ర మేకో గుణవా నన్యస్త్వ విదధాతి.

రంధ్రాలు చేసేవాడు ఒక్కడు - వానిని కప్పించేవాడు తనొక్కడు

విద్యయా సహ మర్తవ్యం - న చైనా మూషరే వపిత్.
చదువుచేప్పక చనిపోయినా తప్పులేదు. కాని గొడ్డుబుద్ధికి మాత్రం చెప్పకూడదు.

విద్యాతురాణాం న సుఖం న సిద్ధా
క్షుధాతురాణాం న రుచి ర్న వక్త్రమ్.

విద్యార్థికి సుఖము, నిద్ర లేవు. ఆకలిగొన్నవానికి రుచి పచి లేదు.

విద్యానాశాయ కల్యాణం - సర్వనాశాయ శోభనమ్.

వివాహం విద్యానాశానికి - శోభనం సర్వనాశానికి హేతువులు.

విద్యా మిత్రం ప్రవానేషు - భార్యా మిత్రం గృహేషుచ.

పరదేశాలలో చదువు మిత్రము, ఇంటిలో భార్య మిత్రము.

విద్యా దాకసు పూజ్యతే సహి ధనం విద్యావిహీనః పశుః.

రాజసభలందు మన్నింపబడేది విద్యకొని ధనం కాదు. కనుక విద్యాగంధంలేనివాడు
రెండు కాళ్ళపంతులే. (విద్యలేనివాడు వింతపశువు.)

విద్యారూపం రూపాణాం క్షమా రూపం తపస్వినాం.

కుమారులకు చదువు, తాపనులకు ఓరిమి రూపాన్ని ఇస్తాయి.

విద్యాసమం నాస్తి శరీరభూషణం

చింతాసమం నాస్తి శరీరశోషణమ్.

చదువుకు సాటి నగ - బెంగకు సాటి ఎండుతెగులు లేదు.

విద్యాహీనా న శోభంతే నిర్గంధా ఇవ కింశుకాః.

రూపము, యావనము కలిగి గొప్పకులంలో వుట్టినా చదువులేని మొలకలు, వాడనలేని
మోడుగపూలు ఒక్కరూపు.

విద్యత్కవయః కవయః కేవల కవయస్తు కవయః.

పండిత కవులే కవులు - కేవలకవులు కవులు గారు, కవులు.

విద్యా నేవ విజానాతి విద్యజ్ఞన పరిశ్రమమ్.

విద్యాంనుడు పడ్డ పరిశ్రమ విద్యాంనువేళే తెలుసు.

విద్యా నివృత్తి పురుషేషు విచక్షణేషు.

విజేతులమధ్య ఉన్నప్పుడే విద్యాంనుడు శోభిస్తాడు.

విద్యా నుకలీనో న కరోతి గర్వం

బల్బంతి మూఢాస్తు గుణై ర్విహీరాః.

కులీనుడగు పండితుడు గర్వించడు. మందబుద్ధులే పటకట వాగుతారు.

విధి రహా బలవా గితి డు మతిః.

అన్నిటికంటె పెద్దయే బలవత్తగుయిన దని నా ఊహ.

విధివశా త్రాప్త పేన సంతుష్టతామ్.

జైవశాస్త్ర అభ్యసేనదానితో సంతుష్టి పడాలి.

విధే ర్విలాసా నభ్యేచ్ఛ తరంగా న్కోపి తర్కయేత్ ?

విధివిలాసాలు, సమాద్రతరంగాలు ఊహాపీతాలు.

విధౌ వక్త్రే మూర్ధ్ని స్థితవతి వయం కే ఘన రమీ !

కార్పాగ్యం నెత్తిపై తిప్పవసకొని ఉన్నప్పుడు వ్యవహారమీ చేయలేరు.

విసమో రాజణో లాల్యా దతి సర్వతీ వర్జయేత్.

ప్రభుధూప్తి స్త్రీలలో వల్ల రావణుడు నశించాడు. కనుక మితిమీరితే ప్రవర్తించరాదు.

విన్యాసం ప్రసక్త్యాణో రచయాయాన వానరమ్.

గణపతి విగ్రహం చేయబోతే కోటిబామ్మగా తయారయింది.

వినాశకాలే విఘ్నేరీతబుద్ధిః.

ఇదుకాలానికి విరుద్ధమైన బుద్ధులు వుంటాయి.

వినాశే బహున్ దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి.

చచ్చిపోతే ఏముంది ? బ్రతికిఉంటే మంగళాలు పొందవచ్చు.

విపది హంత సుధాపి విషయతే !

కష్టకాలంలో అమృతం కూడా విషమాయుంది.

విప్రాః శిశుమబుద్ధయః.

విప్రులకు బుద్ధి పెడతల నుంటుంది. కనుకనే కార్య మయ్యాక ఆలోచిస్తారు.

విప్రియ మప్యైకర్ణ్య బ్రూతే ప్రియమేవ సర్వదా సుజనః.

అప్రియాలు విన్నా మనసుడు మంచిమాటలే పలుకుతాడు.

విభవా స్సర్వతః పూజ్యా న శరీరాణి దేహినామ్.

భావంపనుకొని సంపదలు - జీవుల శరీరాలు కావు.

విముఖా బాంధవా యాంతి ధర్మస్త మనుగచ్ఛతి.

తృప్తికరమైన చూచి చుట్టూ పెడమొగం పెడతారు. వెన్నంటి పోయేది ధర్మ మొక్కటే.

విరక్తస్య తృణం భార్యా నిష్పృహస్య తృణం జగత్.

విరక్తునకు పెండ్లాము, నిష్కామికి జగత్తు తృణస్థమానము.

వివక్షితం హ్యను క్త మనుతాపం జనయతి.
చప్పదలచింది చెప్పనిచో అనుతాపం కలుగుతుంది.

వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయో రేవ శోభతే.
వియ్యమైనా, కయ్యమైనా సాటివారికే శోభిస్తుంది.

వివేకభ్రష్టానాం భవతి వినిపాత శ్శతముఖః.
వివేకం నశించినవాళ్లకు నూలువిధాలుగా పతనం కలుగుతుంది.

వివేకో నా స్తి మూర్ఖాణాం - వినాశో నా స్తి కర్మణామ్.
మొలకులకు వివేకం - కర్మలకు నాశం లేదు.

విశుద్ధ సత్త్వా విరళాః పునః స్త్రియః.
పరిశుద్ధ స్వభావంగాల కొంత లరుదు.

విశ్వాసో నైవ కర్తవ్యో స్త్రీషు రాజకులేషు చ.
కొంతలను, రాజవంశీయులను నమ్మరాదు.

విషం గోష్ఠీ దరిద్రస్య, వృద్ధస్య తరుణీ విషమ్.
పేదకు పల్లాపం, ముసలికి పడచు విషం.

విషమ ప్యమృతం క్వచి ద్భవే
దమృతం వా విష మీశ్వరేచ్ఛయా.
ఈశ్వర సంకల్పించేత విషమే అమృతం, అమృతమే విషం బొతుంది.

విష మస్తు నచా ప్యస్తు పటాటోపో భయంకరః.
విషమున్నా లేకున్నా త్రాచు పడగపత్రి బుస్సుమని బెడలించాలి. మెత్తదనం
చూపితే అంతా తల కొక బాదు బాదుతారు గదా!

విషవృక్షోఽపి సంవర్ధ్య స్వయం ఘేత్తు మసాంప్రతమ్.
పప్పుక్షమైనా పెంచినదాన్ని చేతులారా ఘేడించరాదు.

విషస్య విషయాణాంచ దూర మస్త్యంతరాంతరమ్.
పనుగుతు, విషయాలకు చాల తారతమ్యము గలదు. విషము తన్నుభుజించినవానికే
చంపగలదు. విషయాలు తన్ను స్మరించినంత మాత్రాననే చంపగలవు.

వివాద ప్యమృతం గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితమ్.
మృతమును విషమునుండియైనను, మంచిమాటను బాలునివద్దనైనను గ్రహింపవలెను.

విష్ణుపాదోదకం పీత్యా శోటి జన్మాఘనాశనమ్.
ష్ణుపాదజలమును పానముచేసినచో శోటిజన్మలు పాపములు నశించును.

విసర్జయే త్వరమతద్వేషం స్వమత దురభిమానం చ.
పరమతద్వేషం, స్వమత దురభిమానం త్యజించాలి.

వృణుతేహ విమృశ్యకారీణం గుణలుభ్యాః స్వయమేవ సంపదః.
విచారించి పనిచేసేవాణ్ణి సిరులు స్వయంగా వరిస్తాయి.

వృత్తం యత్నేన సంరక్షే ద్విత్తమాయాతి యాతిచ.
పూనికతో శీలం కాపాడుకో. విత్తం వస్తుంది. పోతుంది. శీలంచెడితే నీవు నశించినట్లే.

వృథా దానం సమర్థస్య - వృథా దీపో దివాపి చ.
శ్వుత్తనకు భోజనం, శ్రీమంతునకు దానం, పగటిదీపం దండుగ.

వృథా వివాదవాక్యాని పరీవాదం చ వర్జయేత్.
చితండవాదాన్ని, పరనిందను విడిచిపెట్టు.

వృథా వృషి స్సముద్రేషు వృథా దీపో దివాపిచ.
సముద్ర వృష్టి, పగటి దీపం దండుగ.

వృద్ధస్య తిరుణీ భార్యా ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ.
ముదుసలికి పడుచుపెండ్లాము ప్రాణాలకన్నా తీసి.

వృద్ధస్య వచనం గ్రాహ్య మాపత్కాలే హ్యుపస్థితే.
అపదవచ్చినప్పుడు పెద్దలసలహా పాటించాలి.

వృద్ధి మిచ్ఛతో మూలం వినశ్యతి.
వడ్డీకి ఆశపడితే ఆసలుకే మోసంవస్తుంది.

వృద్ధో యాతి గృహీత్యాదండం
తదపి న ముంచ త్యాశాపిణ్ణమ్.

అవయవాలు నడచినా, తల పండినా, పండ్లుడినా, ఊతకట్ట చేతికివచ్చినా, అదెంత
గట్టిపిండమోగాని, ఆకాపిండం చిక్కలేదు సరిగదా బలుస్తోంది.

వృశ్చిక భియా పలాయమానః ఆశీవిషముఖే నిపతితః.
తేలుకు బెడరి పరుగెత్తి పామువారే పడ్డాడు.

వృశ్చిక్స్య విషం పుచ్చం సర్వాంగే దుర్జనో విషమ్.
పాముకు పంటియందు, ప్లాతికి కంటియందు, తేలుకు కొండెయందు, దుష్టునకు నిలువెల్ల
విషం ఉంటుంది.

వృషభకలహే వత్స పాదభంగః.
అబోకుల బోట్లాటలో దూడకాలు విరిగినది.

వేదా ద్వేదా భ్రమం చక్రే కాంతాసు కనకేషు చ.
విధాత సదులకు కాంతి, కనకాలపై తగని ఆశ వుట్టించాడు.

వేదం న విశ్వసే త్వాజ్ఞో వే ఘో వేషాయ జాయతే.
వస్త్రాద్యలంకరణము నిజరూపమును గప్పిపుచ్చి కృత్రిమరూపమును వెల్లడిస్తుంది.
ఇట్టి వేషముచూచి తెలివైనవా డెన్నడూ నమ్మగూడదు, మోసపోకూడదు.

వైద్యరాజ! నమ స్తుభ్యం యమరాజ సహోదర!
యమునకు సోదరుడు అని చెప్పడగ్గ. వైద్యరాజా! నీకు నా సమస్కారము.
యమధర్మరాజుగారు ప్రాణాలుమాత్రమే తీస్తాడు. నీవు ప్రాణాలతోబాటు
విత్రాస్మిగూడా తోడుకొని సోతావుగదా!

వైశ్యో విశ్వాసఘాతుకః.
కోమటి నమ్మినవాణ్ణి మోసం చేస్తాడు.

వ్యవహారేణ జాయంతే మిత్రాణి రిషవ స్తథా.
ఈ లోకమాన వ్యవహారముచేతనే శత్రువులు, మిత్రులు కలుగుతుంటారు.

వ్యసనానంతరం సౌఖ్యం స్వల్పము వ్యధిం భవేత్.
కష్టాలకునీడప కలిగినసౌఖ్యం అల్పమైతా అధికంగానే తోస్తుంది. కషాయం నేవించాక
నీళ్ళు త్రాగినా రుచిగానే ఉంటాయి.

వ్యసనేన చ మూర్ఖాణాం నిద్రయా కలహేన వా.
మూర్ఖులకు నిద్ర, కలహం, వ్యసనం అనువానితో కాలం గడుస్తుంది.

వ్యాకులోఽపి విపత్నాతై స్సర్కరే ద్విష్టం సదా హృది.
కష్టాలు కలతపెట్టినా అంపకయ్యపై భీష్మునిలాగు కేపుణ్ణి స్మరించాలి.

వ్యాఘ్రస్య చోపవాసస్య పారణం పశుమారణం.
శిద్ధపులి పంతుకు పశుమాంసమే పారణము.

వ్యాయామం శీఘ్రగమనం శకటారోహణం త్యజేత్.
గర్భిణి పరిశ్రమ, పరుగు, బండిస్రయాణం అనువానిని వర్జించాలి.

వ్రజ త్యధః ప్రయా త్యుచ్చై ర్నరః స్వైరేవ చేష్టితైః.
మానవుడు గొయ్యి త్రవ్వకొని అధోలోకాలకు పోయినా, ప్రాసాద నిర్మాణం
చేసికొని ఉత్తమలోకాలకు పోయినా వాని కర్మలే కారణ ములాయి.

శకటం పంచహస్తేషు దశహస్తేషు వాజినం.
బండికి అయిదు బారలు, గుఱ్ఱానికి పది బారలు విడవాలి.

శతం ప్రతి శతం బ్రూయాత్.

దుష్టుడికి తగినట్లు జవాబు చెప్పాలి.

(కుక్కకాటుకు చెప్పుచెప్పి.)

శతం విహాయ భోక్తవ్యం సమాసం స్వావమాచరేత్.

నూటుపనులు విడిచి భుజించాలి, వేయివిడిచి స్నానం చేయాలి.

శతాంధాః కూపం ప్రవిశన్తి.

నూర్గురు గుడ్డివాండు ఒకరి కొకరు సాయమై నూతపడ్డారు.

శతాశ్వః క్షత్రియో రాజా శతశ్లోకేన పండితః.

నూటు గుడ్డలుగల క్షత్రియుడే గాజు. నూరు శ్లోకాలు వచ్చినవాడే పండితుడు.

శతేషు జాయతే శూర స్సహస్రేషుచ పండితః.

నూర్లలో ఒక్కనూరుడు, వేలలో నొక్క పండితుడు ఉంటాడు.

శత్రో రపి గుణా వాచ్యా దోషా వాచ్యా గురో రపి.

పగతుని మంచిని, గురుని చెడ్డనుకూడ చెప్పుకోవాలి.

శని పూజాం చ కారయేత్ ప్రాణిహోషణాంతయే.

ప్రాణహీడా పరిహారార్థం శనిగ్రహాన్ని ఆరాధించాలి.

శనై శనై శ్చ భోక్తవ్యం స్వయం విత్త ముపార్జితమ్.

తాను గడించుకొన్న విత్తమనైనా మెల్లి మెల్లిగా అనుభవించాలి. రసాయనంలాగు ఒక్కసారిగా అనుభవంపరాదనుట.

శనై శ్చనైః క్షిపేత్పాదమ్.

అడుగులు చప్పుడుచేయక మెల్లిగా నడవాలి.

శయనస్థో న భుంజీత - న పాణిస్థం న చాసనే.

తలై, చేయి, పీట అనువానిపై పదార్థా లుంచుకొని తివరారు.

శరది న వర్షతి గర్జతి - వర్షతి వర్షాసు నిస్స్వనో మేఘః.

శరత్కాలమేఘం గర్జిస్తుండేగాని వర్షించదు. వర్షాకాలపుమబ్బు వర్షిస్తుండేగాని గర్జించదు. నీచులకు, ఉత్తములకు గల తారతమ్య మిదే.

శరీరం వ్రణవ త్పశ్యే దన్నం తు వ్రణలేపనమ్

వ్రణసేచనవ ద్దాహం వస్త్రంతు వ్రణపట్టవత్.

శరీరము ఒకవుండు. అన్నము వుండుపై కట్టేవుండు. త్రాగేదీరు వుండును కడిగే జలము. వస్త్రము వుండుపైన చుట్టే గుడ్డ.

శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధనమ్.
శరీరము మొదటి ధర్మసాధనము.

శరీర స్వాత్మయే చైవ సమీక్ష్య వసుధాం చరేత్.
దేశపాఠ్యానితియందైనా క్రిందుచూడక నడువరాదు. శరీరానికి పఠనం కలిగివున్నది
వచ్చినా తప్పకుండునని వేయరాదు.

శశో నిమిలనేనైవ మృత్యుం పరిజిహీర్షతి.
కిరాతునిజూచి కండ్లుమూసికొని కుండేలు చావుతప్పినట్లు తలస్తుంది.

శాంతిహీన తపసః క్రియా వృథా
తింత్రణీరసవిహీన భోజనమ్.
శ్మిలేని తపస్సు, చారులేని భోజనం దండుగ.

శాక మూల ఫలాదీని దంతచ్ఛేదై ర్న భక్షయేత్.
కాయ, హార, పండు వగైరాలను కొరికి తినరాదు.

శాకాయ వా స్యా ల్లవణాయ వా స్యాత్.
హారకో ఉష్ణకో ఆవృతుంది.

శామ్యే త్రైత్యపకారేణ నోపకారేణ దుర్జనః.
శివుడు ఉపకృతిచే శమించడు. త్రైత్యపకారంచేతనే తగ్గుతాడు.

శాస్త్రా న్యధీత్యాపి భవంతి మూర్ఖా
యస్తు క్రియావాన్ పురుష స్స విద్యాన్.
శాస్త్రాలు చదివినా మూర్ఖులే అవుతారు. ఆచరించేవాడే విద్యానుడు.

శిరఃస్పృశేత్తై లేన నాంగం కింది దపి స్పృశేత్.
స్నానంచేకాక నువ్వులనూనె ముట్టరాదు.

శిరో నాస్తి శిరోవ్యధా !
మొదలు తలేలేదు. తలనొప్పి యట !

శీర్షే సర్వో దేశాంతరే వైద్యః.
తలపై త్రాచు, దూరాన వైద్యుడు.

శివస్య హృదయం విష్ణు ర్విష్ణోశ్చ హృదయం శివః.
శివుడే విష్ణువు, విష్ణుడే శివుడు. శివేశశవులకు ఆధేదము.

శీలం రక్షతు మేధావీ స్రావు మిచ్ఛు స్సుఖత్రయమ్.
తెలివైనవాడు 1 ప్రశంస, 2 ద్రవ్యలాభం, 3 స్వర్గభోగము మూడునుఖాల
పొందాలంటే శీలం రక్షించుకోవాలి.

శీలం హి సర్వస్య నరస్య భూషణమ్.

ప్రతిమానపునకు శీలమే భూషణము.

శుక ! పంజరబంధ స్తే మధురాణాం గిరాం ఫలమ్.

సమస్తపక్షీసమూహానికి స్వచ్ఛందసంచారము కలిగి ఉండగా ఓవిలుకా ! నీ కీ పంజర బంధము నీ మధురవాక్కుల ఫలితమే సుమా.

శుక్రపూజాం చ శారీయే త్వత్ప్రీతిహోపశాంతయే.

భార్యయొక్క బాధల నివృత్తికోసం శుక్రగ్రహాన్ని ఆరాధించాలి.

శుచి భూషయతి శుతం వపుః

ప్రళమస్తస్య భవ త్వలంక్రియా.

మానవులకు శాస్త్రజ్ఞానమే భూషణము. దానికి శాంతియే ఆధరణము.

శుచి ర్భూమిగతం తోయం శుచి ర్నారీ పతివ్రతా.

శీలమైన పడ్డ జలము, పతిభక్తిగల సతి శుచి.

శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోభిజాయతే.

యోగభ్రష్టుడు శ్రీమంతుల యిండ్లలో జనిస్తాడు.

శునః పుచ్చ మివ వ్యర్థం జీవితం విద్యయా వినా.

చదువులేని జీవితము కుక్కతోకలాగు దండుగ.

శునః పుచ్చ మి వానర్థం పాండిత్యం ధర్మవర్జితమ్.

కుక్కతోక, ధర్మచింత లేని పాండిత్యము అన్యధాయకము.

శుని చైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శిణః.

బ్రాహ్మణుణ్ణి, గోవును, గుడ్డాన్ని, కుక్కను, కుక్కమాంసంతినే శ్వపమణ్ణి సమంగా చూస్తారు ప్రాజ్ఞులు.

శుభం బ్రూయాత్ప్రియం బ్రూయా

న్న బ్రూయాత్సత్య మప్రియమ్.

శుభంపలుకు, ఇద్దవచనాలు పలుకు; నిజమైనా అప్రియాలు పలుకుతు.

శుభం వా ప్యశుభం కర్మ ఫలకాల మపేక్షతే.

శుభమైనా అశుభమైనా కర్మ ఫలకాలానికై ఎదురుమాస్తండి. కరదృకువుతో ఘోషే వరిపంట వసంతకాలంలో ఫలింపడుగదా !

శుభస్య శ్రీఘ్న, మశుభస్య కాలహరణమ్.

శుభమివనికి వేగిరపాలు, చెడ్డపనికి కాలక్షేపం చేయాలి.

శుష్కకాంతం చ మూర్ఖశ్చ భిద్యతే న చ నయ్యతే.

ఫలించినచెట్టు, గుణవంతులు కలవంచే ఉంటారు. ఎండుకట్టెవలె పెండికట్టె విలువ బడునేగాని వంచబడదు.

శుష్కవైరం వివాదం చ న కుర్యా త్కేనచి త్సహ.

ఎవ్వరితోడను శుష్కవైరము, పిడివాదము చేయకూడదు.

శుష్కే నీరే కః కాశారో - జ్ఞాతే తత్త్వే క సంసారః ?

నీరెండినవెనుక చెలువక్కడిది? తత్త్వము తెలిసినవెనుక సంసార మెక్కడిది?

తైలే తైలే న మాణిక్యం మా క్షికం న గజే గజే.

ప్రతి పర్వతమందు మాణిక్యాలు దొరకవు. ప్రతిపీఠమందు ముత్యాలు ఉండవు.

శోకం మా కురు కుక్కుర! సత్త్వే

వ్యహ మథహ ఇతి ముధా సాధో!

సాధుజంతువైన ఓ శునకమా! కృతఘ్నుడనే కుక్కను చూచి నేను జంతువులలో అధమాడనై చుట్టానే ఆనే దీర్ఘవిచారం ఇక విడిచిపెట్టు.

శ్మశ్శుశ్శు భవే నైవ నవమే దివసే క్వదిత్.

తొమ్మిదవ రోజున తురకర్మ చేయించుకొనరాదు.

శ్రద్ధధాన శ్మశ్శాం విద్యా మాదదీ తావరా దపి.

మంచివిద్యను తక్కువవానినండియైనా శ్రద్ధతో గ్రహించాలి.

శ్రద్ధానుసారినీ విద్యా - బుద్ధిః కర్మానుసారినీ.

శ్రద్ధనుబట్టి చదువు, కర్మనుబట్టి బుద్ధి కలుగుతుంది.

[శ్రుషినిబట్టి లక్ష్మీ, అదృష్టాన్నిబట్టి ఫలము.]

శ్వః కర్తవ్య మద్యైవ కురీర.

శత్రు చేయదగినది ఇప్పుడే ముగించుకొనవలెను.

శ్వపచోపి మహీపాల! విష్ణుభక్తో ద్విజాధికః.

కుక్కమాంసము తినేవాడైనా భగవద్భక్తుడు విశ్రుణుంటే అధికుడు.

శ్వశురగృహం పరమసుఖం త్రిరాత్రా చ్ఛునక సమానః.

అల్లునకు మామగారి ఇల్లు సుఖమే. అట్లని మూడు రాత్రులుంటే శునకసమానం.

శ్వస్సర్వకరణీయాని కుర్యా దద్యైవ బుద్ధిమాన్.

శత్రుతనంతో ఏమి జరుగుతుందో ఎవ్వరికీ తెలియదు. కాన వివే! శత్రు చేయదగ్గవని ఇప్పుడే చేయాలి.

శ్వాసానో గృహనాశాయ - సర్వనాశాయ మాత్రుః.

బావమరిది గృహనాశానికి, మేనమామ సర్వనాశానికి కారకులు. ధృతరాష్ట్రునకు బావమరిది, దుర్యోధనునకు మేనమామ అయిన శకుని ఇల్లు చేరి గృహనాశానికి, సర్వనాశానికి కారణ మయ్యాడు.

శ్వాభవ త్యపకారాయ లిహ న్నపి దశ న్నపి.

కుక్క ప్రేమతో నాకినా, పగతో కఱచినా కష్టమేకదా!

శ్రియం హి సతతోత్సాహీ దుర్బలాఽపి సమశ్నుతే.

బలహీనుడైనా ఉత్సాహ శక్తిగవాడు సంపదలు పొందుతాడు.

శ్రేయాంసి బహువిధ్యాని భవంతి మహతా మపి.

మంచిపదలు మొదలు పెట్టివచో మహాత్ములకైనా అటంకాలు పెచ్చు.

శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్యయస్థితాత్.

యథావిధిగా చేయబడే పరధర్మముకన్న గుణహీనమైన స్వధర్మమే మేలు.

మట్కర్ణో భిద్యతే మంత్ర శ్చతుష్కర్ణః స్థిరీభవేత్.

ఇద్దటిలో మంత్రం గోప్యం - ముగ్గురిలో బట్టబయలు.

సంకటే హి పరీక్ష్యంతే ప్రజ్ఞా, శూరాశ్చ సంగరే.

కష్టములో ప్రాజ్ఞులు, సంగరంలో శూరులు పరీక్షింపబడుతారు.

సంగం త్యక్త్వా ఫలంచైవ స త్యాగ సాన్తిస్యో మతః.

సంగాన్ని, ఫలాన్ని విడిచినచో సాన్తికమైన త్యాగం.

సంగమా ద్ద్రస్తే సత్త్వం నారీ ప్రత్యక్షరాక్షసీ.

దర్శనంవల్ల చిత్తాన్ని, స్పర్శనంవల్ల ధనాన్ని, సంగమంవల్ల బలాన్ని హరిస్తుంది ప్రత్యక్ష రాక్షసీయైన స్త్రీ.

సంగా త్సంజాయతే కామః కామా త్రోక్తోధోఽభిజాయతే.

సంగంవల్ల కామం, కామము ఫలింపనప్పుడు క్రోధం కలుగుతుంది.

సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః ప్రసద్వయమ్.

సంగీతం, సాహిత్యం సరస్వతీదేవికి రెండు మనములు.

సంత స్స్వయం పరహితే విహితాభియోగాః.

మనముల తమూ పరులు వేదకమానుషే ఉపకారం చేస్తారు.

సంతోష ఏవ పురుషస్య పరం నిధానమ్.

మనకు సంతృప్తికన్న మేలు పెన్నిధి లేదు. సర్పాలు గాలి త్రాగినా బలంగానే ఉన్నాయి. గడ్డి గాదంతిన్నా అడవి ఏనుగు బలంగానే ఉన్నాయి. ముఠలు శంకమూలములేని కాలం గడపడంలేదా?

సంతోష ప్రియ కర్తవ్య స్వదారే భోజనే ధన.

పండ్లము, భోజనం, ద్రవ్యం అనేవానిపై తృప్తి వహించు.

సందీప్తే భవనేతు కూషణననం ప్ర త్యుద్యమః కీదృశః!
ఇల్లు కాలేటప్పుడు నూయి త్రవ్వే యత్న మెంతటి అవివేక పూరితము !

సంధ్యాయా మకీశీతామ్లం గుర్వాహారం పరిత్యజేత్.

సంధ్యాకాలమున మిగుల చల్లని, పుల్లని, బలకరమైన ఆహారం తినరాదు.

సంపత్తౌ కర్కశం చిత్తం ఖల స్యాపది కోమలమ్.

దుర్జనులచిత్తం సంపదలు వచ్చినప్పుడు కర్కశంగాను, అపదలందు కోమలంగాను ఉంటుంది.

సంపత్తౌ చ విపత్తౌ చ మహతా మేకరూపతా.

గొప్పవారు కలిగినవాడు ఎగిరిగి పడరు. శ్రమినాడు పెత్తి నోరు మొత్తాని ఏడ్వరు. మూర్ఖుడు ఉదయించేవేళ, అస్తమించే వేళ కూడ రక్తుడే.

సంపత్స్య మహతాం చిత్తం భవ త్యుత్పలకోమలమ్.

సంపదలందు మహాత్ముల చిత్తము కలవపూలవలె సుకుమారము.

సంపదో మహతా మేవ మహతా మేవ చాపదః.

సంపదలూ, అపదలూ మహాత్ములకే. చంద్రునకే వృద్ధిక్షయాలూ.

సంప ద్విపత్స్య మోదభేదౌ వర్జయేత్.

సంపదలందు మోదము, అపదలందు భేదము విడవాలి.

సంపూర్ణ కుంభో న కరోతి శబ్దమ్.

పిండుకుండ తొణకిదు. చప్పుడు చేయదు.

(సంపదలు గల్గితే మహాజనుల హృదయ మభినవోత్పలకోమలంబగుచు వెలయు.)

సంభావయే న్నాశ్రవచనం జగన్మాశ్రు శాసన మితి.

తల్లిమాట జగదంబ ఆజ్ఞగా తలచుకోవాలి.

సంశయాత్మా వినశ్యతి.

శంకేహచిత్తుడు నశిస్తాడు.

సంసర్గజా దోషగుణా భవంతి సంసర్గజాః పుణ్యగుణా భవంతి.

గుణదోషాలు, పుణ్యగుణాలు సంసర్గంవల్లనే కలుగుతాయి.

సంసార విషవృక్షస్య ద్వే ఫలే హ్యమృతోపమే.

సంసారమనే విషవృక్షానికి రెండు అమృతఫలాలు - కేళవధక్తి, తద్భక్త పరిచర్య

సకృ జ్వల్పంతి రాజాన స్సకృ జ్వల్పంతి పండితాః.
ప్రభువులు, పండితులు మితభాషులు.

స జాతో యేన జాతేన యాతి వంశ స్సమున్నతిమ్.
ఎవనిచేత వంశం శేరక్కతుందో వానిచే ధన్యజన్మ.

సజీవం దహతే చింతా నిర్జీవం దహతే చింతా.
చితి ప్రాణం లేని దేహాన్ని - చింత నజీవరీరాన్ని దహిస్తుంది.

సజ్జన ఏవహి విద్యా శోభాయై భవతి దుర్జకే మోక్షా.
సజ్జనునియందు విద్య శోభిస్తుంది. దుర్జనునియందు దది వ్యర్థము. దూరదృష్టి కలదని.
గద్దనెవ్వరు గారడస్తారు ?

సజ్జనసంగో మా భూ ద్యది సంగో మాస్తు.
సజ్జనసాంగత్యము దొరకనిచో మఱి స్నేహమే వద్దు. చెలిమి లభిస్తే వియోగమే వద్దు.
వియోగమే లభిస్తే మఱి జీవితమే వద్దు.

సజ్జనస్య హృదయం నవనీతం
య ద్వదంతి కవయ స్తదభీకమ్.
సజ్జన చిత్తము వెన్నలాంటిదని చెప్పే కవులవాక్కు అసత్యం. పరుల హృదయా
తాపానికి నుజునహృదయం కరుగుతుంది. వెన్న కరుగుదుగదా!

సజ్జనై స్సంగతం కుర్యా ద్ధర్మాయ చ సుఖాయ చ.
ధర్మమును సుఖాన్ని పొందాలంటే. మంచివారి చెలిమి చేయాలి.

సతాం హి సందేహపదేషు వస్తుషు
ప్రమాణ మంతఃకరణ ప్రవృత్తయః.

సంకయస్థలాల్లో మహాత్ములకు వారి చిత్తప్రవృత్తులే ప్రమాణం.
(ఎందు సందేహ వస్తువులందు నరయ నాత్మ్యగుతులై ప్రమాణంబు లాద్యులకును.)

సతి విభవే న చిర్ణమలవద్వాసా స్స్యోత్.
కలిమి ఉన్నప్పుడు చినిగిన, మారిన బట్టలు కట్టకుడను.

సతీ మపి జ్ఞాతికలైకసంశయాం
జనోన్యథా భర్తృమతీం విశంకతి.

మగనాలు చిరకాలం వుట్టింట ఉంటే కిలవతినైనా అన్యథా శంకిస్తారు. కనుక
మగని కిచ్చురాలైనా కాకపోయినా పతివద్దనే ఉండాలి.

[పతులకడన యునికి సతులకు ధర్మపు ! సతుల కేడుగడయు పతుల చూచా

స తు భవతి దరిద్రో యస్య తృష్ణా విశాలా.
ఎవని ఆశకు అంతము లేదో వాణే దరిద్రుడు.

సత్పుత్ర ఏవ కులసద్గుణి శోఽపి దీపః.
వంశమునే గృహానికి మంచికొడుకే గొప్ప దీపం.

సత్యం నామావ్యయం చిత్త్య మవికారి త్థై వచ.
సత్యం నశింపదు, నిత్యమూ మారుచుండదు.

సత్యం బ్రూయాత్ప్రియం బ్రూయా
న్న బ్రూయాత్సత్య మప్రియమ్.
ప్రియము, సత్యము అగు వాక్కు పలుకు. సత్యమైనా అప్రియం పలుకకు.

సత్యం సత్యం మునే ర్వాక్యం నాదత్త ముపతిష్ఠతే.
పట్టినదే వట్టదు అన్న మనాధ్యులనూక్షి నిజం. ఆక్షరాల నిజం. పృథివి అంతా
జలమయం అయినా చారకపక్షి పాలిట ఎడారియేగా ?

సత్యపూతాం వదే ద్వాచం - మనఃపూతం సమాచరేత్.
శుచియైన సత్యవాక్కునే పలుకు. పవిత్రమని తోచినదాన్నే ఆచరించు.

సత్యస్య వచనం శ్రేయ స్సత్యాదపి హితం వదేత్.
సత్యము పట్కుట శ్రేయస్కరము. సర్వప్రాణులకును హితమగునట్లు పలుకుట
సత్యముకన్న మంచిది.

సత్యా న్నాస్తి పరో ధర్మో సత్యం పుత్రకతా ద్వరమ్.
సత్యము ఉత్తమధర్మము. మౌనరువుత్రులకంటె సత్యం గొప్పది.

సత్రే భుక్తి ర్మరే నిద్రా.
సత్రంలో భోజనం - మరలలో నిద్ర.

సత్సంగతిః కథయ కిం న శరోతి పుంసామ్ ?
చిత్రాన్ని నిర్మలంగా చేసేది, చుట్టూక్కుణ్ణి చేసేది, పేరు ప్రతిష్ఠలు తెచ్చేది అగు సజ్జన
సాంగత్యం సమస్తమంగళాలను చేకూరుస్తూంది.

సత్సంగతాని నిధనా న్యపి తారయంతి.
మంచివారితోడి చెలిమి చావునుకూడా తప్పిస్తుంది. చూ. మార్కండేయచరిత్ర.

సదసద్ద్యా నహి విదుః కుస్త్రీవచనమోహితాః.
చెడిచెల తీవ్రమాటలకు లోబడేవారికి మంచికద్దలు తెలియవు.

సదో భూషా సూక్తి స్సకల గుణసీమా చ వినయః.
శభకు సూక్తియే సామ్యు - గుణాలకు అడవునయే హద్దు.

సద్భావో నాస్తి వేద్యానాం స్థిరతా నాస్తి సపదామ్.
శక్యలకు యోగ్యత - సిరులకు స్థిరత లేదు.

సద్భిరేవ సహసీత - సద్భిః కుర్వీత సంగతిమ్.
సుజనులున్నచోట ఉండు, వారితో సఖ్యం నెరుపు.

సద్భిస్తు లీలయా ప్రోక్తం శిలాలిఖిత మక్షరమ్.
సుజనులు మాటవరుసకు పలికినా అది శిలాక్షరమే.

సద్భి ర్వివాదం మైత్రీం చ నాసద్భిః కించి దాచరేత్.
వియ్యమైనా, కయ్యమైనా సుజనులతోనే. దుష్టులతో గాదు.

సద్విద్యా యది కిం ధనై రపయ్యతో యద్యస్తి కిం మృత్యునాః
మంచివిద్య అట్లే ధనమూ లేదు. అపకీర్తికన్న చాలా లేదు.

సద్యో దదాతి చతుర సద్యో నాస్తితి చతురతమః.
వెంటనే ఇచ్చేవాడు నేర్పరి. వెంటనే లేదని చెప్పేవాడు మిక్కిలి నేర్పరి.

స ధార్మికో యః పరమర్క స స్పృశేత్.
పరుల మర్యాదలు తాకనివాడే ధార్మికుడు.

సప్రమ్యాం స స్పృశే తైలం నీలవస్త్రం స ధారయేత్.
సప్రమివాడు తైలం ఊట్టరాదు. నీలిబట్ట కట్టరాదు.

సప్రమ్యాం నై వ కుర్వీత తామ్రసాత్రేణ భోజనమ్.
సప్రమివాడు రాగిపాత్రతో వండినపదార్థం తినరాదు.

సఫలం జీవితం తస్య నాత్మార్థే యో హి జీవతి.
తాను, తన పరివారం స్వార్థం విడిచి పరోపకారమే పరమాదర్శనంగా ఎవరు జీవిస్తారో వాని జన్మ ధన్యం సార్థకం అవుతుంది.

స బ్రహ్మ స శివః శేంద్ర సోఽక్షరః పరమస్వరాట్.
శివుడన్నా, విష్ణువన్నా, నాశంలేని ప్రభువన్నా ఆ పరబ్రహ్మమే.

సమర్థ స్స న్నపుష్టాతి స ఏవాగతికః స్మృతః.
తల్లిదండ్రులు, ఆట బిడ్డలు, గురువులు, విప్రులు అనునారిని సమర్థుడై యుండియూ పోషింపనివాడు ఉత్తమగుతులు లేనివాడగును.

సమ్మానా ద్రాబ్ధమ్మణో నిత్య ముద్విజేత విషా దివ.
తనకు చేసే గౌరవ సత్కారాలను విప్రుడు వివశ్రామంగా తలచాలి.

సరితూర్పరప్రపూర్ణోఽపి త్వరో వ మధురాయతే.
నడిజలాలతో నిండినా సముద్రోదకానికి ఉప్పుదనం తగ్గదు.

సర్వః క్రూరః ఖిలః క్రూర స్పర్వాత్ క్రూరతరః ఖిలః.
త్రాచుక్రూరజంతువు. నీచుడంతఃపైను క్రూరుడు. త్రాచు మంత్రాలకు, మందులకు
లోబడుతుంది. ఖిలండు చేసికీ లోబడడు.

సర్వ దుర్జనయో ర్మధ్యే వరం సర్వో న దుర్జనః.
సర్వంకన్న దుష్టుడే క్రూరుడు. కౌలం వచ్చినప్పుడే కలుస్తుంది సర్వం. అడు
గడుగునా కాటుకేస్తాడు దుష్టుడు.

సర్వస్య శాంతిః కుటిలస్య మైత్రీ
విధాతృ సృష్టౌ నహి దృష్టపూర్వా.
బ్రహ్మదేవుని సృష్టిలో త్రాచుకు శాంతస్వభావం, కుత్సితునందు స్నేహభావం
కానరాదు.

సర్వః కార్యవశా జ్వరోభిరమతే త త్సస్య శో వల్లభః.
అవసరానికి ప్రేమిస్తాడేగాని నయినకు ఇష్టుడనేవాడు లేడు. పండ్లుతగ్గాక చెట్టును
విడుస్తాయి పక్షులు. ద్రవ్యం సన్నగిల్లొక విటుణ్ణి విడిచిపెడతారు వేశ్యలు. వంపం
వాడినవెనుక విడిచిపెడతాయి తుమ్మెదలు.

సర్వః కాలవశేన నశ్యతి నరః శోవా పరిత్రాయతే?
రాముని అరణ్యవాసం, బలి బంధనప్రాప్తి, నలుని రాజ్యమ్యుతి, అంకేకు మరణం
చూడగా కౌలవశంచేత అంతా నశించేవారే, మిగిలేవాడొక్కడు లేడు అని
తోచక మానదు.

సర్వం నిష్ఫల, మేతదేవ నియతం, దైవం పరం దుర్జయమ్.
ఎన్నిరకాల సమర్థత లున్నా బైవనిధి చాటరానిదే.

సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వమాత్మవశం సుఖమ్.
పరాధీనమంతా దుఃఖం. స్వాధీనమంతా సుఖం.

సర్వం సశేష మశ్మీయా నిశ్శేషం ఘృతసాయసమ్.
ప్రేమ, పరమాన్నం నిశ్శేషంగాను, తక్కినవి సశేషంగాను భుజించు.

సర్వత్ర జయ మన్విచ్ఛే త్పుత్రా దిచ్ఛే త్పరాజయమ్.
అంతటా జయమును, పుత్రునివల్ల పరాజయమును కోరుకోవాలి.

సర్వత్ర సంపద స్తస్య సంతుష్టం యస్య మానసమ్.
ఎవని మనస్సుని తృప్తి కలదో వాని కంతటా సంపదలే. చెప్పుకొన్నవానికి భూమి
అంతా చర్మావృతమే కదా!

సర్వదా మందస్మిత ముఖో భూయాత్.
ఎల్లప్పుడూ చిరువగవ తోచుకొంటాడే ముగంతో ఉండాలి.

సర్వదా సంత్యజే ద్వాదం న కంచి న్దర్శనీ స్పృశేత్.
పిడివాదం విడిచిపెట్టాలి. ఎవ్వని జీవస్థానములు తడవరారు.

సర్వదా సర్వతోఽప్యైషమత్తతా మనువర్తేత.
ఎల్లప్పుడు సర్వవిషయాలతోను జాగరూకుడవై యుండు.

సర్వదా సర్వయత్నేన పుత్రే శిష్య వదాచరేత్.
ఎల్లప్పుడు శిష్యునకు, పుత్రునకు మంచి సలహాలు చెప్పుకూ ఉండాలి.

సర్వదోష హేతుభూతం లోభం త్యజ.
సమస్తదోషాలకు కారణమైన లోభం విడిచిపెట్టు.

సర్వశర్మా న్మరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ.
సర్వ కర్మ ఫలములను విడచి నన్నే శరణుపొందుము. (భగవద్వాక్యం.)

సర్వనాశే సముత్పన్నే అర్థం త్యజతి పండితః.
సర్వము నశింపజన్మప్పుడు తెలివైనవాడు సగభాగం విడిచి అపదనుండి తప్పకొంటాడు.

సర్వప్రాణిషు బంధుభూత స్సాస్యితే.
సమస్త భూతములయందు చుట్టచువలె నడచుకోవాలి.

సర్వరోగ వినాశాయ నిశాంతేచ పయః విభేత్.
సర్వరోగాలు హరించాలంటే నేకువనే జలము త్రాగాలి.

సర్వస్య లోచనం శాస్త్రం యస్య నా స్త్యంధ ఏవ సః.
ఎల్లరకు శాస్త్రమే కన్ను - అదిలేనివాడే గ్రుడ్డివాడు.

సర్వ స్సర్వం న జానాతి సర్వజ్ఞో నాస్తి కశ్చన.
అందరికీ అన్నీ తెలియవు. అన్నీ తెలిసినవా డొక్కడూ లేడు.

సర్వారంభాహి దోషేణ ధూమే నాగ్ని రివావృతః.
పొగకప్పిన నిప్పులాగు సర్వకార్యాలు దోషభరితాలే.

సర్వాశ్చ రేఫలోపాంతా వగణే పరివర్జయేత్.
రేఫతకారాలు అంత్యాక్షరాలకు వెనుకటి వర్ణాలుగా ఉన్నప్పుడు వీలువలెనే కన్యలను వరించరారు.

సర్వే గుణాః కాంచన మాశ్రయంతి.
(నానా గుణగణము కాంచనమున నిల్చున్న.)

సర్వే భద్రాణి శత్రుంతు మా కశ్చి ద్దుఃఖభా గ్భవేత్ .
అందఱు మంగళములనే చూచెదరుగాక ! ఏయొక్కఁజూను దుఃఖమును పొందకుండున
గాక !

సర్వేషాం మూర్ఖిణా తిష్ఠే ద్విశీర్యే దథవా వనే.
పొరువకాలికి పూగు త్తివరె అందఱి కలలపై నుండుటగాని తేక అడవిలో నశించి
పోవుటగాని తగును.

సర్వేషా మేవ శౌచానా మర్థశౌచం పరం స్మృతమ్.
అన్ని శౌచములలోను ద్రవ్యశుచియే నిజమైన శుచి.

సర్వేషు గాత్రేషు శిరః ప్రధానం
సర్వేంద్రియాణాం నయనం ప్రధానమ్.
అవయవాలలో కల - ఇంద్రియాలలో కన్న ముఖ్యము.

ససర్వే భవనే వాస్థో మృత్యు రేవ న సంశయః.
పామున్న ఇంట కాపురం చావుకోసమే; నిశ్చయం.

సహజం కర్మ కౌంఠేయ సదోషమపి న త్యజేత్.
జన్మచే సిద్ధమైన కర్మ చెడ్డదైనా విడువకూడదు.

సహసా విదధిత న క్రియా మవివేకః పరమాపదాం పదమ్.
అవివేకం అపదలకు నిలయును - కాన వేగిరపడి ఏ పని చేయకూడదు.
(కార్యాలోచన సేయక కార్యముచేయుంగ ముందు గడగకు పనిలో.)

సహస్రం తు పితౄ న్మాతా గౌరవే నాతిరిచ్యతే.
పూజ్యులలో తండ్రికంటె తల్లి వయిరెట్లు గొప్పది.

సహి భవతి దరిద్రో యస్య తృప్తా విశాలా.
మనసిచ పరితుష్టో కోఽర్థవాన్? కోదరిద్రః?
పేరానకలవాడె దరిద్రుడు - సంతుష్టి ఉంటే పేద ఎవ్వడు? ధనికు డెవ్వడు?

సహైవ దశభిః పుత్రై రాభారం వహతి గర్దభీ.
గాడిద పదిపిల్లలను గన్నా బరువుమోయక తప్పలేదుగదా !

సాక్షరా విపరీతాశ్చే ద్దాక్షసా ఏవ కేవలమ్.
పాక్షరము విపరీతులైనచో రాక్షసు అగుదురు.
(అసగా చదువనివారు విరనులగుదురని భావము.)

సాగరం వర్జయిత్వా మహానదీ కుత్ర అవతరతి?
ముద్రాదాన్ని విడచి మహానది మత్కొడ విక్రమిస్తుంది?

సాధవో సహి సర్వత్ర చందనం న వనే వనే.
ప్రతివనమందు చందనవృక్షం ఉండదు. అంతటా సుజను లుండరు.

సాధు రేవ ప్రవీణ స్వాస్య తస్య ద్వామృతచర్యజే.
మామిడి చిగుళ్ళను ఆస్వాదించే కోకిలవలె సద్గుణామృత పానమందు సజ్జనునకు మాత్రమే నేర్పు కలదు.

సాధూనాం దర్శనం పుణ్యం తీర్థభూతా హి సాధవాః.
పుణ్యక్షేత్రాలతో పోల్చదగిన సాధుదర్శనము పుణ్యహేతువు. పర్వకాలమండే ఫలిస్తుంది తీర్థం, సాధుదర్శనం తత్కాలమండే.

సాధూనాం దర్శనం పుణ్యం - స్మర్యనం పాపనాశనమ్.
సాధుదర్శనము పుణ్యహేతువు. పాదస్మర్యనము పాపనాశకము.

సాధ్యాసాధ్యవిచారం హి నేక్షతే భవితవ్యతా.
కానున్నది సాధ్యమైనా, అసాధ్యమైనా కలిగితిరుతుంది.

సానుకూలే జగన్నాథే విప్రియ స్సుప్రియో భవేత్.
జగన్నాథుని ఆనుగ్రహముంటే శత్రువే మిత్రు డౌతాడు.

సాప్తపదీనం సఖ్యం భవేత్ ప్రకృత్యా విశుద్ధ చిత్తానామ్.
స్వభావంచేతనే పరిశుద్ధమైన మనస్సుగలవారికి ఏడు అడుగుల (మాటల) కలయికచే చెడిమి ఏర్పడుతుంది.

సా భార్యా యా ప్రియం బ్రూతే స పుత్రో యత్ర నిర్వృతిః.
ప్రియంగా పలికేడి భార్య - విశ్రాంతికారకుడే కొడుకు.

సామానాధికరణ్యం హి తేజ స్తిమిరయోః కుతః ?
వెలుగు చీకట్లకు జ్ఞానాజ్ఞానాలకు సామాచర్యం లేదు.

సారశ్యం సరళే కుర్యా చ్చరే శాత్యం సమాచరేత్.
శత్రుమనియెడ నిజాయతీని - వంచకునియెడ చాయను ఉపయోగించు.

సాహసం నైరవేక్ష్యం చ తేజవానాం నిసర్గజమ్.
సాహసం, మోమోటమి లేకపోవటం ఆనేవి వంచకుల సహజాతాలు.

సాహిత్య సంగీత కలావిహీనః

సాక్షాత్పురుషః పుచ్చవిమాణహీనః.

సాహిత్యమన్నా, సాహిత్యమన్నా రుచిలేనివాడు తోక, కొమ్మలు లేని ముకువు.

సింధుస్నానం ద్రుమచ్ఛేదం వసనం ప్రేతవాహనం
విదేశగమనం చైవ న కుర్యాద్ధృష్టిపరిః.
సమద్రస్నానం, చెట్లు నరకదం, శవవాహనం, విదేశగమనం, గృహనిర్వాణం,
అయమగర్భ వగైరాలు 7 ర్భిషిపతికి నిషేధింపబడ్డాయి.

సిద్ధ మన్నం పెరిత్యజ్య భిక్షౌ మటతి దుర్మతిః.
జాట్టుపెట్టి విండుకు పిలిస్తే మూకుడు పట్టుకొని వులుసుకు వెడతాడు.

సిద్ధ స్వార్థస్య సంప్రాప్తౌ కో విద్యా న్యత్న మూచ గేత్ !
కార్యం సులభంగా సిద్ధించేటప్పుడు డొంగతిరుగుదురుత్తా రెంగుకు !

సిద్ధసిద్ధో స్సయం కుర్యాద్దైవం హి ఫలసాధనమ్.
ముఖముఖాలు సీచుకోరేరావు, వద్దంలేరావు. అంతా జైవాధీమే. కొబ్బటి బాధపట్ట
అపై సమశావం చూపాలి.

సుకవితా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్ !
మంచి కవిత్వ మన్నచో రాజ్య మేల ?

సుకృతం దుష్కృతం చైవ గచ్ఛంత మనుచ్ఛతి.
పిదలు ఇంటనే ఉండిపోతాయి. చుట్టాలు, చెలికొండ్రు వల్ల కాజీరజవచ్చి మరలి
పోతారు. జీవికి కూడా వచ్చేవి వృషాపాలు మాత్రమే.

సుఖం సుఖేనేహ న జాతు లభ్యం
దుఃఖేన సాధ్యే లభతే సుఖాని.
సుఖంవల్ల సుఖ మెన్నడూ దొరకదు. అందుకే సాధ్యి పెక్క కష్టంపడి సుఖాలు
గడించుకొంటుంది.

సుఖం హి దుఃఖా న్యనుభూయ శోభతే.
కష్ట అనుభవించాక పొందే సుఖం చక్కని శోభ నిస్తుంది.

సుఖస్య దుఃఖస్య న కోఽపి దాతా
షరో దదాతీతి కుబుద్ధి రేషా.

కర్మాను సూక్యంగా ప్రాప్తించే సుఖముఖాలు ఒకడు తెచ్చివెట్టేవికావు. పరులవల్ల
కలిగాయని కలచడం వాని బుద్ధిగోపమే కాని నేలుకాదు.

సుఖా దృహుతరం దుఃఖం జీవితే నాస్తి సంశయః.
ఏ జీవితైనా సుఖంకన్నా దుఃఖమే నాచ్చు. ఇది ముమ్మడికి నిజం.

సుఖార్థినః కుతో విద్యా కుతో విద్యార్థి వ స్సుఖమ్.
సుఖాలు కోరేవానికి చదువు, చదువు కోరేవానికి సుఖాలు సున్న.

సుజనో న యాతి వైరం

పరహిత నిరతో వినాశకాలేఽపి.

మంచివాడు చచ్చేకాలముదైనా పరులశ్రేయస్సే కోరుతాడు.

సుదూర మపి గంతవ్యం య త భాగవతాః స్థితాః.

భక్తులదర్శనమునకై ఎంతి దూరమైనను పోదగును.

సుప్తం ప్రమత్తం నిషున్నతం వా

రక్షంతి పుణ్యాని పురాకృతాని.

నిద్రలో, ప్రమాదస్థితిలో కష్టాలలో ఉన్నా పూర్వపుణ్యం జీవిని రక్షిస్తుంది.

సుప్తాం దుశసతీం నిష్క్రాంతాం వరణే పరివర్జయేత్.

చూడబోయినప్పుడు నిద్రిస్తున్నది, విడుస్తున్నది, ప్రక్కయింటికి వెళ్ళినది అగు కన్యను వరుడు భాగ్యంగా గ్రహింప గాదు.

సుభాషిత రసస్యాగే సుభా భీతా దివంగతా.

మాక్తికులలో పోటీకి నిజవరేక సుధారసం స్వర్గానికి వెళ్ళింది.

సులభో హ ద్విషాం భంగో దుర్లభా సత్స్వచాచ్యతా.

వైరిని భంగపచ్చడం తేలిక. ఉత్తములందు అట్టిలాలు పట్టడంచూత్రం కష్టం.

సున్యస్థితి చిత్తానాం కోపోఽపి న భయంకరః.

నీతి నియమాలుగల పెద్దలు కోపించినా భీతిగొల్పరు.

సుహృచ్చ వివాహ సపి దుర్లభో నృణాం

యథౌషధం స్వాదు హితంచ దుర్లభమ్.

గుణమిచ్చే తీపించుచూ లేకు, మంచి మనస్సుగల సఖుడూ లేడు.

సూక్ష్మో ఏవ పతంతి చాతకమఖే ద్విత్తాః పయోబిందవః.

మేఘుడు కడవబోతగా గ్రుమ్మరించినా వానకోయిల నోట నీటిబాక్లే.

సూతికా దూతికా నౌకా కార్వాంతే తేచ శష్పవత్.

మంత్రసాని, తార్కుకతై, నాక పనిముగిస్తే గడ్డిపరకతో సమానం.

సూర్యకిరణస్పర్శ శూన్యం జలం న పిబేత్.

సూర్యకిరణాలు తగులవి నీరు త్రాగరాదు.

సూర్యులూజు చ కారయే నృనః పీపోపశాంతయే.

మనోన్యాధినివృత్తికై సూర్యగ్రహాన్ని సేవించాలి.

సూర్యోదయే చాస్తమయే చ శాయినం

విముంచతి శ్రీ రవి చక్రపాణినమ్.

మూర్ఖుని ఉదయాస్తమయాలవేళ నిద్రిస్తే వెన్నునికిపైతం అత్మీ తొలగిపోతుండీ.

సేవాధర్మః పరమ గహనో యోగినా మ ప్యగమ్యః.

ప్రభువును మెప్పించే సేవావిధానం దారితెన్నులేక మనుషుల దివ్యదృష్టికి కూడ అందదు.
(భూజానుల సేవ దుష్కర మసాధ్యము యోగులకైన నిర్ధరనే.)

సేవా న కించి ద స్తీభి భియో నై వచ నై వచ.

నావద్ద ఏమిలేదని సేవావృత్తిని చేపట్టకు. భిక్షుకవృత్తి ఎంతమాత్రం వద్దు.

సేవా శ్వవృత్తి రైవ్య రుక్తా న తై స్సమ్యగదాహృతమ్.

సేవాధర్మము కుక్కబ్రతుకులాంటిదని చెప్పేవారు తెస్సగా ఆలోచించినట్లు కానరాదు.
కుక్కకు స్వేచ్ఛాసంచారము కలదు. రెక్కలమ్మకొన్న సేవకున కంత అదృష్ట మెక్కడిది?

సోత్సాహస్య హి లోకేషు న కించి దపి దుర్లభమ్.

ఉత్సాహం కలవానికి ఈ లోకంలో సాధింపరాని దేదీ లేదు.

స్త్రీయ శ్చరిత్రం పురుషస్య భాగ్యం

జేవో న జానాతి, కుతో మనుష్యః ?

స్త్రీలచరిత్ర, నరుని అదృష్టం దేవుడే చెప్పలేడు. మనుజుడా చెప్పేది ?

స్త్రీచిత్త వైస్యవ దైఃస్య కో వేత్తి గహనా గతిః ?

స్త్రీల చిత్తవృత్తి, నిగూఢమైన దైవగతి ఎవ్వ డెఱుగును ?

స్త్రీణాం ద్విగుణ మాహారో లజ్జాచాపి చతుర్గుణా

నాహసం వద్గుణం వైవ కామశౌచ్ఛగుణ స్మృతేః.

స్త్రీలకు ఆహారము రెండింతలు. సిగ్గు నాల్గింతలు. నాహసము ఆరురెట్లు. కామము ఎనిమిది రెట్లు.

స్త్రీణాం పాదరజశ్చైవ శక్రస్యాపి శ్రియం హరేత్.

మేక, గాడిద అనువాని గిట్టలవల్ల శక్రినధూలి, చీపురుధూలి, స్త్రీల పాదధూలి పోకినహా ఇంద్రునికైనా సంపద నశిస్తుంది.

స్త్రీనాయకా వినశ్యంతి నశ్యంతి బహునాయకాః.

స్త్రీల పెత్తినం, పదుగురి పెత్తనంగల పనులు నశిస్తాయి.

స్త్రీ ఘంవచ్చ ప్రభవతి యదా తద్ధి గేహం వినష్టమ్.

ఇదొది మగవానివలె పెత్తనం పొగించే ఇల్లు వర్ధిల్లదు.

స్త్రీ వినశ్యతి గర్భేణ తపః క్రోధేన వశ్యతి.
 శర్యందేత కాంత, క్రోధంచేత తపస్సు చెడుతుంది.

స్థానం ప్రధానం, న బలం ప్రధానం

స్థానే స్థితః కాపురుషోఽపి మూః.

స్థానమే ప్రధానం. బలం కాదు. అల్పుడైనా స్వస్థానంలో వీరుడే. శంకరుణ్ణి
 ఆశ్రయించిన నాగేంద్రుడు బుసకొట్టినా తల వంచవలసిందేగా?

స్థానభ్రష్టా స శోభంతే దంతాః కేశా నఖా నరాః.

జంతాలు, కేశాలు, గోళ్ళు, నరులు తావు తప్పితే శోభిల్లరు.

స్థానాంతర మనిచార్య స్వస్థానం న పరిత్యజేత్.

మహాకృచోటు వెదకికొనక తనచోటు విడువరాదు.

సా నేషు శిష్యనివహౌ ర్వినియజ్యమానా

విద్యా గురుం హి గుణవత్తర మాతనోతి.

మంచిశిష్యులకు బోధించిన విద్య గురువునకు పేరుప్రతిష్ఠ లిస్తుంది. స్వాతివాసలకు
 మంచిముత్యాలు తయారయ్యే ముక్కవుచిప్పలవల్ల సమద్రానికి రత్నాకరమనే పేరు
 కలిగింది.

స్నానాత్పూర్వశాటీం న పున ర్ధారయేత్.

స్నానము చేయకమునుపు కట్టినబట్ట తిరిగి కట్టరాదు.

స్నాయా దర్కముఖో, రాత్రౌ ప్రాగుదబ్దుఖి ఏవ నా.

పగలు నూర్చాభిముఖుడుగా, రాత్రి తూర్పు లేక ఉత్తరముఖుడుగా స్నానంచేయాలి.

సేహోచ్చ బహుమానాచ్చ స్మారయే త్పతి మశిక్షయేత్.

ప్రేమ, గౌరవము వెల్లడిచేయుచు స్త్రీ తన భర్తకు కర్తవ్యమును జ్ఞాపకముచేయవలెను.
 శిక్షణ యిచ్చుచానివలె పల్కరారు.

ప్రజ మపి శిర స్యంధః క్షిప్తాం ధునో త్యహిశంకయా.

తన మెడయందుంచిన పూలమాలను గ్రుడ్డినాడు పానువి తలచి త్రోసివేస్తాడు.

స్వగృహే పూజ్యతే మూర్త స్వగృహే పూజ్యతే ప్రభుః.

మూర్తుడు తనయింటనే పూజింపబడుతాడు. ప్రభువు తనయూరనే సేవింపబడతాడు.

స్వదేశజాతస్య నరస్య నూనం గుణాధికస్యాపి భవే దవజ్ఞా.

తన దేశంలో ఎంత గుణవంతుడైనా తిరస్కరింపబడుతాడు.

స్వదేశే పూజ్యతే రాజా విద్యా స్సన్విత పూజ్యతే.
ప్రభువు స్వదేశమందేగాని, విద్యాగనుడు అంతిటా పూజింపబడుతాడు. కనుక
ప్రభువు, విద్యాగనుడు సమలు కారన్నమాట.

స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః.
భీతి కల్పించే పరధర్మ మాశ్రయించడంకన్న, స్వధర్మమందు చాచైనా మేలే.

స్వభావం న జహత్తేవ సాధు రాక్షసత్వోఽపి సన్.
సాధులు అపవలలో చిక్కుకొన్నా తమ తొంటిస్వభావం వదిలినా అగ్నిస్పర్శ
తగ్గినా కర్పూరం తనపరిమళం విడువకుండా !

స్వభావం నైవ ముంచంతి సంత స్సంస్కరోఽసతాం.
యోగ్యులు చెడ్డవారిస్వభావం పట్టినా (కామల సంస్కర్మమువల్ల కోయిలవలె) తమ
స్వభావం ఏడిచిపెట్టరు.

స్వభావ మన్యథా కర్తుం క శ్చక్రో దైవనిగ్నిభిమ్.
పుట్టుకతో పుట్టినబుద్ధి వుడకలతోగాని పోడు.

స్వభావ సుందరం వస్తు న సంస్కార మపేక్షతే.
స్వభావంచేతనే అందంగా ఉండేవస్తువుకు సంస్కార మక్కరలేదు.

స్వభావో నోపదేశేన శక్యతే కర్తు మన్యథా.
హితబోధచే స్వభావం మార్పుచేయడం ఎవ్వరివశం గాదు.

స్వయం వీర్జః పరాం స్తారయేత్.
ముందుగా తాను తరించి పరులను తరింపజేయాలి.

స్వయం నోపానవహా మారేత్.
తన పాదరక్షలను మోసికొని పోరాడు.

స్వయ మూచరతే యస్తు ఆచార్య సోఽభిధీయతే.
శిష్యాతాను చక్కగా పరిశీలించి తాను ఆచరించా విద్యులకు సదాచారం కలుగజేసే
వాడే ఆచార్యుడు.

స్వసుఖం నాస్తి సాధ్వీనాం తాసాం భర్తృసుఖం సుఖమ్.
వీరప్రతలు మగనిసుఖమే తమ శుభంగా తలుస్తారు.

స్వాంగుష్ఠ మపి చుర్బంత మిత్థుదండ మయాచత.
తింటుంది కేమీలేక ప్రేలు కుడుచుకొంటూన్నవాణ్ణి చెయ్యకుండా అడిగాడట.

స్వాధీపి కల తే నీచః పరదార లంఘతో భవతి.

భార్య అనుకూలత అయినా నీచుడు పరకాంతలనే కోరుతాడు. (చెటువునీడుగా నీరున్నా కాకి కడవనీటనే త్రాగుతుంది.)

స్వామి నం ధనకం మూర్ఖం మగ్ధజ్ఞం స ప్రకోపయేత్,
స్వామిని, ధనకణ్ణి, మూర్ఖణ్ణి, గుటుతెలిసినవాణ్ణి కసరాడు.

స్వార్థో యస్య పరార్థ ఏవ స పుమా నేక స్సతా మగ్రణీ.
పరోపకారం స్వార్థంగా తలచేవాడే సుజనశ్రీనిధు.

హరహర! హరిణీదృశో ష్విమిత్రం
దశ దశకంధర మాలయోలుతంతి

ఎంత కష్టమెంత కష్టము! ఒక శ్రీకారణంగా రావణునంతవాని పదికిరీటలు (రంజు)
భూమిమీద పొర్లాడాయి. సోదరులారా! జీవితాళ ఉంటే సరకాంతా
వ్యామోహం విడిచిపెట్టండి.

హసతా లభ్యతే నారీ రుదతా లభ్యతే ధనమ్.
నవ్వవనిచే కాంత, ఏడ్వవనిచే ధనము పొందబడుతుంది.

హసద్భిః క్రియతే కర్మ రుదద్భి రనుభూయతే.
నవ్వతూ చేసేపాపకర్మ ఏడుస్తూ అనుభవించబడుతుంది.

హస న్నపి పౌ హంతి మానయ న్నపి దుర్జనః.
నవ్వతూ ఉరికియిస్తాడు రాజు. గౌరవస్తూ గోయి తీయిస్తాడు దుష్టుడు.

హస్తా న్వాదశ సంత్వజ్య మూత్రం కుర్యా జ్జలాశయాత్.
నీటిపట్టుకు 12 మూతల దూరాన మూత్రవిసర్జనం చేయాలి.

హా కష్టం! పురుషస్య జీర్ణవయసః పుత్రోఽవ్యమిత్రాయతే.
అహ! ఎంత కష్టము! ముదుసలికి కొడుకు కూడా శత్రుడే.

హితం స వాచ్యం అహితం నవాచ్యం
హితాహితం నైవత వాచనీయం.

హితంగాని, అహితంగాని, హితాహితమైన మాటగాని పలుకరాదు.

హితం భుంక్త్యా నితం భుంక్త్యా న్నభుంక్త్యా దమితం హితం.
హితమైన కదార్థాలను మితంగా తిని. మితంగా ఉన్నదని అవినీతంగా తినరాదు.

హితోపదేశం శృణుయా త్కుర్యీత చ యథోచితం.
పద్యంసలవాలు శ్రద్ధగా విని. కూడా తప్పక ఆచరించాలి.

హితోపదేశో మూర్ఖస్య కోపాయైవ నశాంతయే.

మొఱకువానికి చెప్పేసలహాలు కోపానికి - శాంతిగొఱకు కాదు.

హీనాశ్రయో న కర్తవ్యః కర్తవ్యో మహదాశ్రయః.

నీచుల అండ చేరరాదు. గొప్పవారినే ఆశ్రయించాలి.

హేము స్ఫులత్యతే హ్యగ్నౌ విశుద్ధి శ్యామి కాపివా.

బంగారంలోని లోపాలు అగ్నిపరీక్షయందే వెల్లడి బొతాయి.

హోతారమపి జుహ్వీనం స్పృష్టో దహతి పావకః.

నేయి, అన్నం వ్రేల్చే ఋత్విక్కువైనా తన్నుతాకితే అగ్ని కాల్చకమానదు.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః.

ఓ పరబ్రహ్మమా! నీదయవల్ల ప్రజల ఆధ్యాత్మిక అధిభౌతిక అధిదైవిక తాపాల శాంతించు గాక!

ఓమ్ శ్రీమన్నారాయణ చరణౌ శరణం ప్రపద్యే.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

తెనుగు సామెతలు

అం అనిన ధమ్మన సేరడు.

అంగడిలో అన్ని ఉన్నవి - అల్లుని నోట్లో శని ఉన్నది.

అంగడిలో బెల్లం - గుడిలో లింగానికి నైవేద్యం.

అంగిట బెల్లం - ఆత్మలో విషం.

అంటుబొడ్డు ఆవుతల యెద్దుకు - జాడుబొడ్డు చనుకట్టు ఆవుకు.

అంటు సంటు ఆసాదివానిది - రట్టు రవ్వ గంగానమ్మని.

అంత్య నిష్ఠురంకన్న జీవి నిష్ఠురం మేలు.

అందని పూలు దేవుని కర్పణ మన్నాడట.

అందని మ్రానిపండ్లకు అట్టులు చాచినట్లు.

అందటికి నేను లోకువ - నాకు నంబిరామయ్య లోకువ.

అందఱు అందల మెక్కితే మోసేవా రెవరు?

అందానికి నేను - రాగానికి మా అప్ప.

అందానికి పెట్టేసామ్ము ఆపదకు అడ్డం వచ్చినట్లు.

అందిన సిగ అందకున్న కాళ్లు పట్టుతాడు.

అంధునికి చీకటి లేదు - మందభాగ్యునకు దారిద్ర్యం లేదు.

అంబలి త్రాగేవానికి - మీసాలొత్తేవా డొకడా!

అకటవికటపు రాజు - అవివేక ప్రధాని - ఛాందసపు పరివారం.

అకాలపు వాన - ఆరికల కూడు.

అక్కన్న మాదన్నగార్లు అందలమెక్కగా, సాటికి సరప్ప చెరువుగట్టు ఎక్కాడట.

అక్క మనదైతే బావ మనవాడా!

అగడ్తలో పడ్డ పిల్లికి అడే వైకుంఠం.

అగస్య భ్రాత - అనామ తరువు.

అగస్య డొకయెత్తు - అతని కమండల మొకయెత్తు.

అగ్నికి వాయువు తోడై నట్లు.

అగ్ని శేషం - ఋణ శేషం - వ్రణ శేషం - శత్రు శేషం పనికిరాదు.

అగ్నిహోత్రంలో ఆజ్ఞం పోసి నట్లు.

అచ్చం తిరుమణిధారి యైతే ఫల్గుట్టులోనే తెలుస్తుంది.

అచ్చిగాడి పెండ్లిలో బుచ్చిగాడి కొక పోచ.

అచ్చివచ్చిన భూమి అడుగెడే చాలు.

అటుకులు తిని చేయి కడుగుకొన్నట్లు.

అటైతే వైద్యకటనం - ఇటైతే వైతరణి గోదానం.

అట్టు పిట్టు ఆసాదివానిది - రట్టు రివ్వ గంగానమ్మది.

అట్లువండే అమ్మక ఆర్థులు అమర్చాలి.

అడవిని గాచిన వెన్నెల - అరణ్యరోదనం ఒక్కరూపు.

అడవిపంది చేను మేస్తే ఊరపంది చెవులు కోసి నట్లు.

అడవి ఆమలకం - అంబుధి లవణం కూడినట్లు.

అడవి యసిరికకు - సమాద్రపు టుప్పనకు సంబంధం.

అడవిలో నక్కలకు కొత్తాలు ఆజ్ఞ యేమిటి !

అడిగితేనేకాని అమ్మయినా పెట్టదు.

అడిగేవానికి చెప్పేవాడు లోకువ.

అడియాశ పొడియాశ దుఃఖానికి కారణాలు.

అడుగులోనే హంసపాదం - మొదటి కబళంలోనే ముక్కికాపాతం.

అడుసు త్రొక్కనేల ? కాలు కడుగనేల ?

అడుసులో నాటిన సంభం.

అడ్డగోడమీద పిల్లి ఎటుపీలైతే అటే దూకుతుంది.

అడ్డడు గింజు కోసం కూలికిపోతే తూమెడు గింజలు దూడలు తిన్నట్లు.

అడ్డడు తవ్వెడు బియ్యం ఇచ్చి అమ్మా ! సీప్రసాద మన్నాడట.

అతిడుంటే మంగలివైనా పిలిచియుండు నని వాపోయినట్లు.

అతిరహస్యం - బట్టబయలు.

అతి సుకుమారం - కటికి పేదరికం.

అత్త చచ్చిన అరు మాసాలకు కోడలికంటే నీరు వచ్చింది.

అత్తకు అల్లునాశ - బాపనయ్యకు పప్పుశ.
 అత్తపేరు పెట్టి కూతురును కుంపటిలో వేసినట్లు.
 అత్త పోగొట్టింది ఓటికుండ - కోడలు పోగొట్టింది కొత్తకుండ.
 అత్త పస్తు - అల్లుడు మనుగుడుపు.
 అత్త చేసినపనికి ఆరళ్లు లేవు.
 అత్తమీద కన్నులు - అంగడిపై చేతులు.
 అత్తమంచి వేమల తీపూలేదు.
 అత్తయేలిన కోడలు - చిత్తపట్టిన చేను బాకాతుంది.
 అత్త లేని కోడలు - కోడలులేని అత్త గుణవంతురాండు.
 అత్తకూడా ఒకయింటి కోడలే - మామకూడా ఒకయింటి అల్లుడే.
 అత్తవల్ల దొంగతనం - మగనివల్ల రంకుతనం నేర్చినట్లు.
 అత్తవారింటి సుఖం మోచేతి దెబ్బలాంటిది.
 అత్తసొమ్ము అల్లుడు ధారపోశాడట.
 అడను తప్పినవైరు - ముదుసలి చేతివిడ్డ ఒక్కటి.
 అడనున పొడలో విత్తినా పండుతుంది.
 అది అడుసు ఇది తొడుసు - పదరా పందిట్లోకి.
 అదిగో పులి అంటే ఇదిగో తోక అన్నాడట.
 అదు నెటిగి నేద్యం పదు నెటిగి వైరు వెయ్యాలి.
 అదే ఊరైతే కోళ్లు కియ్యవా?
 అదే పతకమైతే మనం బ్రతుకలేమా?
 అద్దెకువచ్చే గుడ్డాలు ఆగడ్డలు చాటతాయా?
 అధముడికి ఆలు కావడంకంటే బలవంతునికి బానిసకావడం మేలు.
 అధికప్రసంగం అబద్ధాలకు పుట్టిల్లు.
 అధికారి ఆటుమూళ్లు - బంటు పదిమూళ్లు.
 అధికాశ - లోకదారిద్యం.
 అనగా అనగా రాగం - మూలగగా మూలగగా రోగం.
 అని అనిపించుకోవడం అత్తగారూ నీ వ్రాత అన్నదట.
 అనుమానం ప్రాణనంకటం.

అనుమూ లేదు - మినుమూ లేదు.

అనూరాధ కా రైలో అనాథకావ్వమైనా యీనుతుంది.

అనూరాధ కురిస్తే మనోరోగాలు పోతాయి.

అన్నదీక్షయే కాని అక్షరదీక్ష లేదు.

అన్నం పెట్టేవారి యింటికే కన్నం పెట్టుతాడు.

అన్నరసంకన్న ఆదరణరసం మేలు.

అన్ని ఉన్న ఆకు అణగిమణిగి ఉంటుంది - ఏమీలేని ఆకు ఎగిరెగిరి పడుతుంది.

అన్ని ఉన్నాయికాని అయిదవతనం ఒక్కటే లోటు.

అన్ని తెలిసినవాడు లేదు - ఏమి తెలియనివాడు లేడు.

అన్నికార్తలు కురియకపోతే హస్తను తప్పక కురుస్తుంది.

అన్ని ఉన్నవిగాని అంచుకు తొగరుమాత్రం లేదు.

అన్ని బొండాల్నీళ్లు నీవే త్రాగరా అన్నయ్యా అని యెడ్చినట్లు.

అన్ని తెలిసినవానికి అమావాస్య చావు - ఏమీ తెలియనివానికి ఏకాదశి మరణం.

అప్ప అత్తవారింటికి వెళ్ళితే అప్ప యారికలు నా యారికలు నాకే అన్నట్లు.

అన్ని పండించిన కాపుకు అన్నం కలవు.

అప్పవంక బావ చుట్టం - ఆలువంక తిరుగలి చుట్టం.

అప్ప! బొబ్బట్లు వండనే - చెడేవాడు బావ ఉన్నాడు.

అప్పు అదనుకు రాదు - ఆకటికి రాదు.

అప్పిచ్చినవాడు బాగు కోరుతాడు - తీసికొన్నవాడు చెడుకోరుతాడు.

అప్పు లేని మనిషి పిప్పిలేని పగడం కానరావు.

అప్పు లున్నవారితోను చెప్పు లున్నవారితోను పోకూడదు.

అప్పులేని గంజి దొప్పెడైనా చాలు.

అబద్ధపు పెండ్లికి ముడ్డివాయిద్యం.

అబద్ధమో సుబద్ధమో కుంతికొడుకు వినాయకుడు.

అబద్ధాల పంచాంగానికి అటువది గడియలు త్యాజ్యం.

అబ్బిగాడు చస్తే ఆ పంచ నాదే అన్నాడట.

అబ్బితే సేగ - అబ్బకపోతే కాళ్లు.

అబ్బురైన బిడ్డపుట్టింది - గడ్డపాట తేరా ముక్కు చెవులు కుట్టిస్తానన్నాడట.

అభ్యాసం కూసుబిద్య - అభ్యాసం ఆరిందాతనానికి దారి.

అభ్యాసం లేని గొడ్డి అందలమెక్కితే అటు నిటు ఐందట.

అమ్మనదానిలో అత్తగారు వేలుపెట్టిందట.

అమ్మ గృహప్రవేశం - అయ్య అగ్నిప్రవేశం.

అమ్మను తిట్టకురా నుండకొడుకా అన్నాడట.

అమ్మ పెట్టదు - అడుక్కొని తిన నిన్నడు.

అమ్మబోతే అడవి - కొడుబోతే కొఱవి.

అమ్మవద్ద క్రిందపండుకొన్నా అయ్యవద్ద నేల పండుకొన్నా ఒక్కటే.

అమ్మ పెట్టేవి అప్పుడే పెట్టితే చేయనా అన్నాడట.

అయితే ఆదివారం - కాకిపోతే సోమవారం.

అయితే అడుబిడ్డ - లేకుంటే మగబిడ్డ.

అయితే ఆరుగ - కాకపోతే కంది.

అయినవానికి ఆకులలోను - కానివారికి కంచాలలోను.

అయ్య ఏబులం - బుడ్డ పదలం.

అయ్యకు రెండే గుణాలు లోటు - తనకు తోచదు. ఒకరు చెప్పినది వినదు.

అయ్యకు విద్యా లేదు - అమ్మకు గర్వమూ లేదు.

అయ్య చాస్తానకు పెట్టితే - అమ్మ జంగాలకు పెట్టింది.

అయ్య రాకుంటే అమావాస్య అగుతుందా?

అయ్యవారు అట్టికంఠ - అమ్మగారు పుట్టికంఠ.

అయ్యవారిని చేయబోతే కోతిపిల్ల అయింది.

అయ్య వాతపెట్టను - గొట్టె బ్రతుకనూనా.

అయ్యవారు ఏంచేస్తూన్నారంటే అబద్ధాలాడి దిద్దుకొంటున్నారన్నట్లు.

అయ్య సవాళేరు - లింగం అడీశేరు.

అరక అరిగితే గరికే యీసుతుంది.

అటచే కుక్క కటవదు - కటచే కుక్క అటవదు.

అరవేటిలో వెన్నపెట్టుకొని నేతి కేడ్చాడట.

అరగడియ భోగం - అటుమాసాల రోగం.

అరటిపండు ఒలిచి చేతపెట్టినట్లు.

అరటియాకు వచ్చి ముల్లుపై బడ్డా - ముల్లు వచ్చి ఆకుపై బడ్డా అరటి
యాకుదే కష్టం.

అరవై ఆటు పిండిపంటలు ఆవుచంటిలో ఉన్నాయి.

అరవై యేండ్లువచ్చి చదువుకోక మట్టికొట్టకొంటానా అన్నాడట.

అరుంధతి కనబడడం లేదుగాని అరవైవరాల అప్పు కనబడుతోం
దన్నాడట.

అర్థం ప్రాణం ఆచార్యాధీనం - తాళం దేహం నా అధీనం.

అర్థంలేనివాడు వ్యర్థుడు - ఆలు లేనివాడు అభాగ్యుడు.

అలవాటులేని అగ్నికార్యం చేయబోతే మూతిమీసాలన్నీ తెగ
కాలినట్లు.

అలవిగాని ఆలిని గట్టుకొని మురిగి చచ్చెరా ముండాకొడుకు.

అలిగి తన్నితే పలుపుపై పడ్డాడట.

అల్లున కైశ్వర్యం వస్తే అర్థరాత్రివేళ గొడుగు పట్టు మన్నాడట.

అల్లి ఆలిగింద - ఇల్లి ఇచ్చింది - మల్లి మాయంచేసింది.

అల్లునకై వండిన అన్నం కొడుకుకు పెట్టి కొట్టుకొన్నడట.

అల్లునికి నేయి లేదు - అల్లునితో వచ్చినవానికి నూనె లేదు.

అల్లునికి పెట్టినపెట్టు - అడవిని గాచిన వెన్నెల ఒక్కయోపు.

అల్లుని మంచితనం వేమల తీపి లేదు.

అవలతగానీ టల్లునకు అక్షతలిస్తే అవలకుపోయి

నోట వేసికొన్నాడట.

అవివేకితో చెలిమికన్న వివేకితో విరోధం మేలు.

అవ్వ వడికిన నూలు తాత మొలతాడుకు సరి.

అశుద్ధం మీద తాయి వేస్తే ముఖమంతా చిందుతుంది.

అశుద్ధ పితాశ్యకు ఏతాం తర్పణం.

అశ్వని కురిస్తే అంతా నష్టం.

అసలు పేగు మార్పుకొంటే అపకీర్తి పోతుందా ?

అసలు సోమిదమ్మ - అందులో వేవిళ్ళు.

అసలే ముక్కిడి - పైగా పడిశం..

ఆ అంటే అపరాధం - నారాయణా అంటే బూతుమాట.

ఆకలి అత్తగారూ అంటే రోకలి మ్రింగ వే రోడలా అన్నదట.

ఆకలి గొన్న కరణం పాతకవలెనే తీశాడట.

ఆకలి రుచి ఎటుగదు - నిద్ర సుఖమెటుగదు - పలపు సిగ్గులుగదు.

ఆకాశం గొట్టెత్తొక్కుడు పడితే దగ్గలలో వర్షం.

ఆకాశమంత ఆకలి - సూదిబెజ్జమంత నోరు.

ఆకాశానికి వెండుకకు ముడివేస్తా నన్నాడట.

ఆకుకు అందడు - పోకకు పొందడు.

ఆకుపై ముల్లు పడ్డా ముల్లుపై ఆకు పడ్డా ఆకుకే మోసం.

ఆగడపలు వేస్తే అవశ్యం వర్షం.

ఆ గొడ్డు మంచిదైతే ఆ యూరిలోనే అమ్ముకయ్యేది.

ఆచారం ముందట - అనాచారం వెనుక.

ఆచార్యుని తగిది నిప్పులో చేయిపెట్టితే కాలకపోతుందా ?

ఆడబోయిన తీర్థ మెమరయింది.

ఆడలేని పెద్దమనిషి మద్దెల ఓడు అన్నదట.

ఆడుదానిచేతి అర్థం - మగవానిచేతి బిడ్డనిలువదు.

ఆడుది బొంకితే గోడపెట్టినట్లు - మగవాడు బొంకితే దడి కట్టినట్లు.

ఆడుదాని మాట - నీటిలోని మాట సమానం.

ఆడుదాని మొట్టి - విస్తరాకు మొట్టి తీతేది కాదు.

ఆడుపిల్లను గన్నాక అయిదు బిరుదాలు తెగసోసిపోవాలి.

ఆడువారికి ఆవకాయ - మగవారికి బోడిబంకలు.

ఆడే కాలు పాడే నోరు ఊరకుండవు.

✓ ఆదిలో దైవం - ఆపైన చుట్టం - ఆఖరుకు భూతం.
 ఆదివారంనాడు అందలం - సోమవారంనాడు జోలి.
 ఆశద మొక్కులు - సంశద మజపులు లోకులకు రివాజు.
 ఆమడలు దూరమైతే అంతఃరణాలు దూరమా?
 ఆయం తప్పితే (ఆయువుంటే) గాయమంత సుఖం లేదు.
 ఆయూరి కీయూరెంతో ఈయూరి కాయూరూ అంతే.
 ఆరాటపు కదురు ఏరాటమున పెట్టినా బరబరే.
 ఆరికకు చిత్తగండం - ఆడుదానికి పిల్లగండం.
 ఆరుగ కోసిన ముహూర్తానికే కందికూడా కొయ్యాలి.
 ఆరికి చెల్లిన రెడ్డికి ఆలుమగల కొక్కటే చీర.
 ఆరుద్ర ఊరిమితే ఆటువానలు పాడు.
 ఆరుద్రకారై విత్తనానికి అన్నంపెట్టినింటికి సేగిలేదు.
 ఆరుద్ర కురిస్తే దారిద్ర్యం లేదు.
 ఆరుద్ర బిందిస్తే అటవై రోజులు వజపు.
 ఆరుద్ర ప్రథమపాదంలో చల్లితే ఆరంభాలు చెడతాయి.
 ఆరుద్రలో అడ్డడు చల్లితే పుట్టెడు పండుతాయి.
 ఆరుద్ర వానలకు ఆమ్లాలు ఫలిస్తాయి.
 ఆరుద్రలో వేసిన ఆరికె - ఆకులో పెట్టిన అన్నం.
 ఆటునెలలు వాయించిన మద్దెల ఓటిదో గట్టిదో తెలియదా!
 ఆరికి అన్నంపెట్టడం ఊరికి ఉపకారమా?
 ఆరిని ఒల్లనివాడు ఈలకూరలో ఉప్పుచాలదని కొట్టాడట.
 ఆరివంకవారు ఆత్మబంధువులు - మగనివంకవారు మొగమోటపు
 చుట్టాలు.
 ఆలుమగల పోట్లాట అద్దంమీద పెసరగింజంత సేపు.
 ఆలూలేదు చూలూలేదు - కొడుకుపేరు సోమలింగం.
 ఆళ్లు కొత్తవైతే తిరగళ్లు కొత్తవా!
 ఆవలింత కన్నదమ్ములు ఉన్నారూ - తుమ్ముక తమ్ముడైనా లేడు.
 ఆవు చేనిలో మేస్తే దూడ గట్టున మేస్తుందా!

ఆవు దూడ ఉండగా మధ్య గుంజ ఆర్పిందట.

ఆవుసాడి ఎన్నాళ్లు? - విశ్వర్య మెన్నాళ్లు!

ఆవులు ఆవులు తమ్ములాడి లేగలకాళ్లు విరుగద్రొక్కవట్లు.

ఆవులు తొలిచూలు - గేదెలు మలిచూలు.

ఆవును చంపి చెప్పలు దానంచేస్తాడు.

ఆవులిస్తే ప్రేవులు లెక్కపెడతాడు.

ఆశ బోధిస్తూన్నది - అపమానం బాధిస్తూన్నది.

ఆశ సిగ్గుగద - నిద్ర సుఖ మెరుగద.

ఆశేషలో అడుగు కొక్క చినుకు పడ్డా అడిగినన్ని వడ్లు.

ఆశేష కురిస్తే ఆరోగ్యానికి ఆటంకం లేదు.

ఆశేషవానకు ముసలియెద్దు అంకె వేస్తుంది.

ఆశేషలో ఊడ్చితే అడిగినన్ని ధాన్యం.

ఆశేష వాన - అరికాలు తేమ.

ఆషాఢానికి ఆకుపోతలు.

ఆహారంలోను వ్యవహారంలోను సిగ్గుకూడదు.

ఇంట కడిచి యింటివాసాలు లెక్కపెట్టాడట.

ఇంట గెలిచి రచ్చ గెలవాలి.

ఇంటికంటే గుడి పదిలం.

ఇంటికి జ్యేష్ఠాదేవి - పొరుగుకు శ్రీమహాలక్ష్మీదేవి.

ఇంటి కొక్క పూవు - ఈశ్వరున కొక్క మాల.

ఇంటికి ముసలి కీడు - ఏటికి మొసలి కీడు.

ఇంటిగుట్టు లంకకు చేటు.

ఇంటికి గుట్టు, మడికి గట్టు జేమం.

ఇంటి దీపమని ముద్దుగొంటే మూడిమీసాలన్నీ తెగగాలివట్లు.

ఇంటిదేవర ఈగితే పొలందేవర గంపకాతర అడిగినట్లు.

ఇంటిదొంగను ఈశ్వరుడైనా పట్టలేదు.

ఇంటినిండా కోళ్ళున్నాయి - కోనేటందుకుమాత్రం కోడిలేదు.

ఇంటి పేరు కమ్మారివారు - ఇంటిలో గబ్బిలాల కంపు.

ఇంటింటికి మట్టిపోయ్యి - మాయింట మఱొక పోయ్యి.
 ఇంటివాడు గొడ్డుగేదంటే పొరుగువాడు పాడిగేదే అన్నట్లు.
 ఇంటివారు వ్రేలు చూపితే బయటివారు కాలు చూపుతారు.
 ఇంట్లో ఈగపులి - బయట పెద్దపులి.
 ఇంట్లో ఈగలమ్రోత - బయట సవారిమ్రోత.
 ఇంట్లో పెండ్లయితే ఊళ్లో కుక్కలకు అడావుడి.
 ఇందమ్మా అంటే అందమ్మా అంటారు.
 ఇచ్చిపుచ్చుకొంటుంటే న్యవహారం - వచ్చిపోతుంటే బాధుత్వం.
 ఇచ్చేవాణ్ణి చూస్తే చచ్చేవాడైనా లేస్తాడు.
 ఇచ్చేవానికి ప్రతం వద్దు - చచ్చేవానికి మందు వద్దు.
 ఇచ్చేవాడు దాత - ఇవ్వనివాడు పాత.
 ఇద్దరు పెండ్లాల మగడు - ఇరుకునబడి చచ్చాడు.
 ఇనుపగుడ్డిళ్ళు గొని మినుపగుడ్డిళ్ళు కావు.
 ఇనుముతోసం అగ్నికి సమ్మెటపెట్లు తప్పవు.
 ఇనుము విరిగితే అతుకవచ్చు - ఎడద విరిగితే అతుక లేదు.
 ఇరుపోటీల యిల్లు - వాతనొప్పుల ఒడలు చెడుతుంది.
 ఇరుసుకు కందెన పెట్టక ఈశ్వరుని బండ్లియైనా నడవదు.
 ఇల్లలుకగానే పండుగ కాలేదు.
 ఇల్లల్లా కొట్టినా తట్టెడు పెంకులు రాలవు.
 ఇల్లాలు గుడ్డిదే తే యింటికుండలకు చేటు.
 ఇల్లిచ్చినవానికి, మజ్జిగ యిచ్చినవానికి మంచి లేదు.
 రక్కటం - ఇల్లాలు మరక్కటం.
 ఇల్లు కట్టిచూడు - పెండ్లి చేసిచూడు.
 ఇల్లు కాలింది జంగమయ్యా అంటే తన జోత కప్పెర తడుము
 కొన్నట్లు.
 ఇల్లు కాలినా - ఇల్లాలు చచ్చినా గోల తప్పదు.
 ఇల్లు చూచి యిల్లాలిని చూడ మన్నారు.
 ఇల్లు మ్రింగే ఆత్మగారికి యుగం మ్రింగేవారు.

ఇల్లే తీర్థం - కడుపు కైలాసం.
 ఇవ్వని మొండికి విడువని చండి.
 ఇసింటా రమ్మంటే యిల్లంతా చెఱచాడట.
 ఇసుక తక్కువకు - పేడ తక్కువ.
 ఇసుక నీల దున్ని బాగుపడ్డవాడు - బంకనీల దున్ని చెడ్డవాడు లేడు.
 ఇస్తినమ్మా వాయనం - పుచ్చుకొంటినమ్మా వాయనం.
 ఇస్తే చెడేది లేదు - చస్తే వచ్చేది లేదు.
 ఇస్తే పెండ్లి - ఇవ్వకుంటే పెటాకులు.
 ఈగకు ఇలి - పాముకు బలి పెట్టదు.
 ఈగను కప్ప మ్రింగితే కప్పను పాము మ్రింగుతుంది.
 ఈ చేత చేసి ఆ చేత అనుభవించినట్లు.
 ఈతకు మించినలోతు, గోచికి మించిన దారిద్ర్యం లేదు.
 ఈతగింజ వేసి తాటిగింజ లాగినట్లు.
 ఈతచెట్టు ఇల్లుకాదు - తాటిచెట్టు తల్లికాదు.
 ఈతచెట్టు క్రింద పాలు త్రాగినా కల్లే అంటారు.
 ఈదాడుంటే కోదాడున్నాడట.
 ఈనగాచి నక్కలపాలు చేసినట్లు.
 ఈ నెలలో వడ్డిలేదు - వచ్చేనెలలో అసలులేదు.
 ఈరిక లెత్తిన కోరికలు సారికలు గొంటాయి.
 ఈవేళ యిట్లోను - రేపు మట్టిలోను.
 ఉంగరాలచేతితో మొట్టితే నొప్పి ఉండదు.
 ఉంటే ఊరు - పోతే పాడు.
 ఉండనిస్తే పండుతుంది - ఊడదీస్తే ఎండుతుంది.
 ఉండేది గట్టి - పోయింది పొట్టు.
 ఉండేవాడు ఉలవ - వెళ్లేవాడు నువ్వు చల్లాలి.
 ఉండొళ్లమీద భక్తా! - విఘ్నేశ్వరునిమీద భక్తా!
 ఉట్టిక్కలేనమ్మ స్వర్గానికి వెళతానన్నదట.
 ఉట్టిమీద వెన్నపెట్టుకొని నీతికోసం ఊరంతా వెదకిందట.

ఉండ్రాళ్లు పిండివంటాకాదు - ఊద ధాన్యమూ కాదు.

ఉడుము పోయినా చేయివస్తే చాలు నన్నాడట.

ఉతికేవానికి గాని చాకలి ఉతకడు.

ఉత్తముండకన్న అత్తముండ మేలు.

ఉత్తర ఉరిమి కురిసినా, పాము తరిమి కలచినా తీరుకొడు.

ఉత్తర చూచి ఎత్తర గంప - విశాఖ చూచి విడువర కొంప.

ఉత్తర ఉరుము తప్పినా, రాజు పాడి తప్పినా కష్టం.

ఉత్తర పడును - ఉలవకు అడుగు.

ఉత్తర కా రైలో చల్లితే ఊల తగులతుంది.

ఉత్తరలో చల్లితే ఊదుకొని తినేదానికి లేదు.

ఉత్తరలో చల్లినవైరు - కత్తెరలో నటిన కొయ్య.

ఉత్తరాయణం వచ్చింది ఉరిపెట్టుకొమ్మన్నాడట.

ఉద్దగిరి గాలి దొర్లితే గుంటల్లో కీళ్లుండవు.

ఉద్యోగం పురుషలక్షణం - అదిపోతే అవలక్షణం.

ఉన్నది మనిషికి ఫుట్టి - తిన్నది పసరానికి ఫుట్టి.

ఉన్నమాటంటే ఉలు కెక్కవ.

ఉన్నమాట పనికితే ఊరు అచ్చిరాదు.

ఉన్నవాడు ఊరికి పెద్ద - పోయినవాడు కాటికి పెద్ద.

ఉపకారమంటే ఊరినుండి లేచిపోయాడట.

ఉపకారానికి పోతే ఉపద్రవ మెదురై నడట.

ఉపాయ మెలుగనివాణ్ణి ఊరినుండి వెడలగొట్టు మన్నాడట.

ఉప్పుకు వస్తుందా? ఊరగాయకు వస్తుందా?

ఉప్పు తిన్నవాడు ముప్పువలకు ములవడు.

ఉప్పుతో తొమ్మిది - పప్పుతో పది.

ఉప్పువాడు చెడె - పప్పువాడు చెడె - తమలసాకులవాడు తమా?

చెడె.

ఉప్పులేక ముప్పుందుము త్రాగులాడు.

ఉభయ భిక్షత్వం - ఉపరి సన్న్యాసం.

ఉభయ పవిత్రాలు తిరి ఉద్ధరించు నీళ్లుత్రాగి ఉహూ అటావా !

ఉత్తమాశ్వమా అన్నట్లు.

ఉమ్మడిగొట్టె పుచ్చి చచ్చింది.

ఉమ్మలలో బిడ్డకు పెట్టకొని ఊరంతా వెరగొడట.

ఉమితే వాన కురియక మానదు.

ఉంకు ఉరుకు మనేవారేగాని తోడు ఉంకేవారెవ్వరూ లేరు.

ఉంకులు మూల జ్యేష్ఠులలో విత్తితే మూడు బుట్టలైనా అవుతుంది.

ఉల్లి చేసిన మేలు తల్లి అయినా చేయదు.

ఉల్లిపాయంత బలిజ ఉంటే ఊరంతా చెఱుస్తుంది.

ఉల్లి ఉంటే మల్లి వంటలకే...

ఉల్లి పాయ పెట్టని కోమటి ఊరంతా ధారపోస్తాడు.

ఉల్లి పూవు ఉల్లి పూవే - మల్లి పూవు మల్లి పూవే.

ఉసురుంటే ఉప్పు అమ్మకొని బ్రతుకవచ్చు.

ఉస్తికాయ ఊర నెంత - నంజు పెట్ట నెంత.

ఉరిసే యింటిని, దూరే పెండ్లామును వర్జించాలి.

ఉమక విత్తనం వంటివాడు.

ఉదకూడు ఎన్నాళ్లు ! ఉద్యోగ మెన్నాళ్లు ?

ఉరిరి బిగపట్టితే బొజ్జ నిండుతుందా ?

ఉరంతా నాయనకు వణకితే నాయన అమ్మకు వణకుతాడు.

ఉరంతా ఒకదారి, ఉలిపికట్టె ఒకదారి.

ఉరంతా చుట్టాలు, ఉట్టికట్ట తావులేదు.

ఉరంతా వడ్లు ఎండబెట్టుకోగా, నక్క తోక యెండబెట్టుకొందట.

ఉరంతా ఉల్లి, నీవెదు కోరల్లి !

ఉర కుంటు, అడవి లేదీ.

ఉరిపిచ్చుక మీద వాడి వజ్రయుధమా !

ఉరికి ఒకటే బోగంది, ఎవరియొద్ద ఆడుతుంది ?

ఉరిపిడుగు వీరిసెట్టిని గొట్టుకొనిపోయె నన్నట్లు.

ఉరిపై ఉరుపడ్డా, కరణంమీద కాసు పడదు.

ఊరివానికి కాటిభయం, పొరుగురువానికి నీజీభయం.

ఊరికే వస్తూంటే మావారు పదిమంది అన్నట్లు.

ఊరు ఉన్నది, చిప్ప ఉన్నది లోటేమి టన్నాడట.

ఊరివారి బిడ్డను నగరివారు కొట్టితే నగరివారి బిడ్డను నారాయణుడు కొట్టుతాడు.

ఊరిలో ఇల్లూ లేదు - అడవిలో చేనూ లేదు.

ఊరివారి వడ్లపుణ్యాన్ని, మా అత్త ముడ్డిపుణ్యాన్ని నాకు నేడు భోజనము అమరిందన్నాడట.

ఊరు పొమ్మంటుంది, కాడు రమ్మంటుంది.

ఊరు విడిచి పొరుగురువెళ్ళినా, పూనిన కర్కం మానదు.

ఊరు ఉస్తాకాయంత, సిద్ధాంతం తాటికాయంత.

ఊరే చేరవద్దు రైతా అంటే, గుత్టాన్ని ఎక్కడ కట్టేది? అన్నాడట.

ఊళ్లు ఏలే కొడుకుకన్న ఉపాదానమే తే పెనిమిటి నయం.

ఊళ్లు దోచి గుళ్లు కడతాడు.

ఊల్లో పెళ్లికి కుక్కలకు హడావిడి.

ఋణశేషం, వ్రణశేషం, అగ్నిశేషం, శత్రుశేషం ఉంచకూడదు.

ఋషిమూలం, నదీమూలం, స్త్రీమూలం విచారించకూడదు.

ఎంత పెందలకడనే లేచినా తుమ్మగుంటవద్దనే తెల్లవారింది.

ఎంచకురా పంచుకొంటావు.

ఎంగిలి చెత్తో కాకినైనా కొట్టడు.

ఎంచబోతే మంచ మంతా కంతలే.

ఎంత చెట్టు కంత గాలి.

ఎంత మంచి గొల్లకయినా వేపకాయంత వెట్టి ఉండకపోదు.

ఎంత మంచిపండ్లైనా అమేధ్యం తినక మానదు.

ఎందుకు ఏడుస్తావురా అంటే, ఎల్లుండి మాపాళ్లు కొడతారన్నాడట.

ఎక్కడ కట్టితే నేమి, మన మందలో ఈనితే సరి.

ఎక్కడ కొట్టినా కుక్కకు కాలు కంటి.

ఎక్కడనైనా బావా అనవచ్చుగాని, వంగతోటవద్ద బావా అనవద్దన్నాడట.

ఎక్కుడున్నావు కంటి అంటే వేసినచోట ఉన్నాను గొంగళి అన్నదట.

ఎక్కిమంటే యెద్దుకు కోపం, దిగమంటే కుంటివానికి కోపం.

ఎక్కితే గుట్టచరాతు, దిగితే కాలిబంటు.

ఎక్కినవానికి ఏనుగు లొజ్జ.

ఎక్కిపోయి పట్టిచూచి, దిగివచ్చి తాళ్ళు రువ్వివట్లు.

ఎక్కిరించబోయి వెల్లకిల పడ్డాడట.

ఎగదీస్తే బ్రహ్మహత్య - దిగదీస్తే గోహత్య.

ఎగరబోయి బోరలపడి, యీ ఊరు అచ్చిరాలే దన్నాడట.

ఎత్తువడ్డ గొడ్డు పులికి బడుస్తుందా?

ఎదుట అన్నది మాట, ఎదానబెట్టినది వాత.

ఎదుట పొయ్యి మండడం చూచి తన పొయ్యిలో నీళ్లుపోసికొన్నదట.

ఎద్దు దున్నగా, పిణుక ఒగర్చింది.

ఎద్దు నెక్కినవాడు లింగడు - గడ్డ నెక్కినవాడు రంగడు.

ఎద్దుపుండు కాకి ముద్దా!

ఎద్దు ఎంతకష్టపడ్డా ఎంగిలి గంజే గతి.

ఎద్దు ఈనిందంటే కొట్టాన గట్టుమన్నాడట.

ఎద్దు ఎండకు లాగ, దున్నపోతు నీడకు లాగ.

ఎద్దు తన్నుతుందని భయపడి గుట్టించాటున దాగేడట.

ఎద్దు పాటుపడితే గుట్టం గుగ్గిళ్ళు తింది.

ఎద్దును అడిగా గంత కట్టడం!

ఎద్దులాగున్నావు, తేలుమంత్ర మెరుగవా అన్నట్లు.

ఎద్దువలె తిని మొద్దువలె నిద్రపోయినట్లు.

ఎడేమి ఎరుగురా అటుకులరుది! గాడి డేమి యెరుగురా గంధపువడి వాసన?

ఎద్దై ఏడేళ్ళు బ్రతికే కన్న ఆబోలై ఆరుగడియలు బ్రతికే చాలు.

ఎనిమిదవ అట్టం సారాయం చేస్తాడు.

ఎనుబోతు మీద వాన కురిసినట్లు.

ఎన్నడు ఎరుగని రెడ్డి గుఱ్ఱమెక్కితే, ముందు వెనుక అయింది.

ఎన్నో రణాలు కోసేళానుగాని, నాపులిపరంత తీపు లేదన్నట్లు.

ఎప్పటి మేలు అప్పటికే.

ఎరువుల సాములు బరువుచేటు, తియ్యను పెట్టను తీపులచేటు.

వానిలో నొకటిపోతే అప్పులచేటు.

ఎఱనుజూపి, చేపను బట్టినట్లు.

ఎఱుక పిడికెడు ధనం.

ఎఱ్ఱచూదిగను - నల్లబాపని నమ్మవాడు.

ఎలుక యెంత యెడ్చినా పిల్లి తన పట్టు వదలదు.

ఎలుకకు పిల్లి పొందియున్నట్లు.

ఎలుకకు పిల్లి సాక్షి.

ఎలుకచావునకు పిల్లి మూర్ఖపోతుందా !

ఎలుకమీది కోపాన ఇంటికి చిచ్చు పెట్టుకున్నట్లు.

ఎలుగుబంటికి తింటనపువని ఎంతసేపుచేసినా ముగిసేది కాదు.

ఎల్లిసెట్టి లెక్క యేక లెక్క.

ఎవరబ్బ సొమ్మురా ఎక్కెక్క వడ్డేవు !

ఎవరికంపు వారి కింపు.

ఎవరికివారే యమునాతీరే - ఎవరి కెవరు ! దేని కేది !

ఎవరి నీళ్ళలో వారు మునుగవలె.

ఎవరిపై గుడ వారికి బరువా !

ఎవరి ప్రాణం వారికి తీపు.

ఎవరి వెంటి వారికి ఆనందం.

ఏండ్లు ఎగసన - బుద్ధి దిగసన.

ఏకాలు జారినా పిల్లకే మోసం.

ఏకై వచ్చి మేకై బిగిసింది. ✱

ఏగాలికి ఆచాప ఎత్తగలడు.

ఏగూటి చిలుకకు ఆగూటి పలుకే.

ఏటి కెన్ని నీళ్ళుచచ్చినా కుక్కకు గతుకు నిల్వే.
 ఏటియావలి ముత్యాలు తాటికాయలంతేసి.
 ఏటిదరి వ్రానికి ఎప్పుడు చలనమే.
 ఏటి యీతకు లంకమేతకు సరి.
 ఏట్లో పడినవానికి ఎన్నో యెన్నికలు.
 ఏట్లో వంకాయలు కాస్తవా అంటే కాస్తవి అన్నాడట.
 ఏడవ నేరిస్తే వ్యవసాయం.
 ఏడుకుటచలు చూచి ఎద్దును కొనమన్నాడు.
 ఏడ్చేదాని మగడువస్తే, ఏకులువడకేదాని మగడు వస్తాడు.
 ఏడ్చేబిడ్డకు అరటిపండ్లు చూపినట్లు.
 ఏడుస్తూ ఏరువాక పొగితే కాడిమేడి దొంగ లెత్తుకొని పోయారట.
 ఏవీ కానివేళ గేదె యీనిందట.
 ఏనుకు పెడతల బుద్ధి.
 ఏనుగు చచ్చినా బ్రతికిరా వేయి రూపాయితే.
 ఏనుగు గోర పడితే ఏనుగే తీయాలి.
 ఏనుగకు కాలు విరగడం, దోమకు తెక్క ఊడడం సమానం.
 ఏనుగకు ఒక సీను, గుత్తాని కొక ఊరు, బట్టె కొక బానిస.
 ఏనుగకు వెలగకాయలు లొటలొట.
 ఏనుగ దాహానికి చూరు నీళ్ళా !
 ఏనుగను చూచి కుక్కలు మొరిగినట్లు.
 ఏనుగ నెక్కినవాడు కుక్కకూతలకు బడియడు.
 ఏనుగు పండుకొన్నా గుట్టమంత యెత్తు.
 ఏనుగు మైథునానికి ఏట్రంత రాయబారము.
 ఏపాటు తప్పినా సాపాటు తప్పదు.
 ఏబ్రానికి పనెక్కువ - లోభికి ఖర్చెక్కువ.
 ఏమిచేసినా సమకాలంవారు మెచ్చేడిలేదు.
 ఏమిలేనమ్మకు ఏడ్పులశృంగారం, కలిగినమ్మకు కడుపుబిళ్ళెంగారం.
 ఏమిలేనిలకులు ఎగిరెగిపడితే అన్నిఉన్నలకులు అణగిఉన్నాయి.

వ యెండ కా గొడుగు పట్టాలి.

వటు ఎంత పాటినను, కుక్కకు గతుకున్నీలే.

వటు దాటేవటకు గంగమ్మ - పిమ్మట పింగమ్మ.

వటు మూరెడు తీస్తే, కొయ్య బారెడు తీస్తుంది.

వటు ఎన్నివంకరలు పోయినా, సముద్రంలోనే పడాలి.

వటు ఏడామడ యండగానే చీరవిప్పి చంకనుబెట్టుకొని పోయినదట.

వటు ముందా, ఏర్వాక పున్నమ ముందా ?

వలినవానికి రేయియు బగలును ఒకటే.

వలుకొనుట కూళ్లులేవుగాని యెత్తుకొని తినుటకు ఊళ్లులేవా ?

వలేవాని యెద్దు, కాచేవాని కన్న పోతే నేమి ?

వినది కాదు కానిది బెను అంటాడు.

విశ్వర్యానికి అంతంలేదు - దారిద్ర్యానికి మొదలు లేదు.

ఒక అబద్ధం కమ్మడానికి పది ఆఁడ్లాలు పలకాలి.

ఒక కంచంలో తిని ఒక మంచంలో పండుకొనేవారు.

ఒక కంట సున్నం, ఒక కంట వెన్న పెట్టుకొన్నట్లు.

ఒంటిగాని పాటు ఇంటికి రాదు.

ఒక కన్ను కన్నగాదు, ఒక కొడుకు కొడుకు గాదు.

ఒక బరలో రెండు కత్తు లిముడవు.

ఒకటే దెబ్బ, రెండే ముక్కలు.

ఒకనికి ఇగురకూర యివ్వం, ఇంకొకనికి పులుసుకూర యివ్వం.

ఒకని సంపాదన పదిమంది పాలు.

ఒకనాటి భాగవతంతో మూతిమీసాలన్నీ తెగకాలినాయి.

ఒకనాడు ధారణ, ఒకనాడు పాదణ.

ఒకనాడు విందు, ఒకనాడు మందు.

ఒకనాటి భోగం, ఆరునెలల రోగం.

ఒక చెంప కొట్టితే పాలు - మరొక చెంపకొట్టి నీయానా ?

ఒకరి కలిమికి ఏడిస్తే ఒక కన్ను పోయింది, తన లేమికి ఏడిస్తే రెండవ
కన్ను పోయింది.

ఒక రిద్దరిని బంపితేగాని వైద్యుడు కాడు.

ఒక యూరికి వేయి దోపలు.

ఒక్క చేయి తట్టితే చప్పు డాతుందా!

ఒక్కొక్క తాయి తీస్తూ ఉంటే కొండైనా తరుగుతుంది.

ఒళ్ళు వంగనమ్మ కాలిమట్టెలకు కందిపోయిందట.

ఓడలు బండ్లమీద, బండ్లు ఓడలమీద వస్తాయి.

ఓడమీద ఉన్నంతవఱకు ఓడమల్లయ్య - దిగాక బోడిమల్లయ్య.

ఓకారం రానివాడు వడ్లు గుణించినట్లు.

ఓపనివాడు కోరనిది, ఒల్లనివాడు ఆడనిది లేదు.

ఓపనివాడికి వద్దన్నవారే తల్లి దండ్రులు.

ఓబీ ఓబీ నీవు వడ్లు దంచు. నేను షక్కలెగురవేస్తా నన్నాడట.

ఓరుగాలిలో దీపంపెట్టి, జేవుడా నీ మాహాత్మ్యము అన్నట్లు.

ఓరుస్తే ఓరుగల్లు పట్టణమవుతుంది.

ఓలి తక్కువని గుడ్డిదాన్ని పెండ్లాడితే నెలకు మూడు ఆవములు

కుండలు పగులగొట్టుతుంది.

ఔషధానికి అపధ్యానికి చెల్లు, రోగం నైవెచ్చు.

కంకణాలచెయ్యి ఆడితే, కడియాలచెయ్యి ఆడుతుంది.

కంకి ఎట్టనైతే కన్ను ఎట్టనాతుంది.

కంచ మమ్మి మట్టెలు చేయించినట్లు.

కంచెయే చేనుమేస్తే కా జేమి చేయగలదు!

కంచు మోగునట్లు కనకం మోగుతుందా?

కంటికి రెప్ప - కాలికి చెప్ప.

కంటికి ఇంపైతే కడుపుకు ఇంపు.

కంటికి తగిలే పుల్లను కనిపెట్టి తీసివేయవద్దా!

కంసాలిమాయ కంసాలికి తెలియాలి.

కండ్లు పెడిపిన జేవుడు, మతి యిచ్చినట్లు.

కందకు లేవిదురద (బచ్చలి కేళి!) పెండలమున కెందుకు ?

కంది పండితే కలవు తీరుతుంది.

కంబళిలో మెసగుచు రోమాలు లెక్కించడం ఎందుకు ?

కంసాలి ఉన్నచోట కథ చెప్పడాదు.

కక్కిన కుక్కవద్దకి, కన్న కుక్కవద్దకు కానివారినైనా పంపవద్దు.

కట్లకు ఒక కంఠ పచ్చిదై తే పుట్టికి ఏదుము తగుగు.

కట్టిన ఇంటికి నలుగులు చెప్పేవారు వెయ్యిమంది.

కట్టినవానికి ఒకయిల్లు, కట్టినవానికి వెయ్యి ఇండ్లు.

కట్టినవాని కోక్కలే యిల్లు - అద్దెవాని కన్నీ యిల్లే.

కట్టె లమ్మన ఊల్లో - పువ్వు లమ్మనల్లు.

కట్టెనాశర పొయ్యి తీరుస్తుంది.

కట్టె దేవుని వద్ద - దృష్టి లంజ వద్ద.

కట్టెనా రొకరు - కాపుర ముండేవారు వేరొక్కరు.

కడనంత గుమ్మడికాయ కత్తిపీటకు లోకువ.

కడమడివాని కటారిపోటుకంటె మొదటి మడివాని ఏకుపోటు మేలు.

కడియంటే నోరు తెరిచి, కల్లెయంటే నోరు మూసివట్టు.

కడి గండం కాస్తుంది.

కడుపు కూటికి ఏడిస్తే, కొప్పు పూలకు ఏడ్చినట్లు.

కడుపుతో ఉన్నమ్మ కనకమానదు, పండినమ్మ తినకమానదు.

కడుపునిండా గారెలుతినే, పొట్టినిండా జ్వరం.

కడుపు నిండితే గారెలు చేదు.

కడుపు నిండిన బేరం.

కడుపులోని మాట అంటే ఊరంతా అవుతుంది.

కడుపులోని ఆపేక్ష కొగిలించుకుంటే వస్తుందా ?

కడుపులో బిడ్డ కడుపులో నుండగానే కొడుకుపేరు పోమలింగం అన్నాడట.

కడుపు చించుకుంటే కాళ్లమీద పడుతుంది.

కడుపు వస్తే కనేతీరాలి.

కత్తి తీసి కంపలోవేసి, యేకు తీసి పొడుచుకొంటా నన్నట్లు.
 కత్తిపోటు తప్పినా, కలంపోటు తప్పదు.
 కత్తి మీది సాము కానిచానికైనా తగదు.
 కత్తి మెత్తన, అత్తమంచి లేదు.
 కత్తి వాడా? కలం వాడా?
 కత్తు కలిస్తే పొత్తు, లేకుంటే గోత.
 కత్తెపోటుకు కదల పాటుతుంది.
 కథకు కాళ్లు లేవు, ముంతకు చెవులు లేవు.
 కన్యలో చల్లతే కనుగుంతలకైనా కాపు.
 కని గడ్డి, విని చెవుడు.
 కన్ను తిగిలేవుల్లను కనిపెట్టవద్దా?
 కన్ను పోయేటంత కాటుకి పెట్టుకొంటారా?
 కన్ను ఎటుగతున్నా కడుపు ఎటుడుతుంది.
 కప్పకు కాటు, బాపడికి పోటు లేదు.
 కమ్మరి వీధిలో సూదాలు అమ్మినట్లు.
 కయ్యానికి, వియ్యానికి సమానతాహతు రాణిస్తుంది.
 కరవ మంటే కప్పకు గోపం, విడవమంటే పాముకు గోపం.
 కర్కటం భిందిస్తే కాటకం బందు.
 కర్కటకపు వర్షానికి కాడిమోతు తడియను.
 కర్కటకం భిందిస్తే పర్కటకం పండుతుంది.
 కఱవులో అధికమానం వచ్చినట్లు.
 కఱవుకు మామిళ్ళు - కాలానికి నేరేళ్ళు.
 కఱవు మాన్ప పంట - విడతలు మాన్ప మంట.
 కఱచేకుక్క మొలగదు - మొటిగే కుక్క కఱవదు.
 కజ్జలేనివానిని గొట్టెలయినా కరుస్తుంది.
 కిట్టాయస్వాహా, కంపాయస్వాహా - నీకు నాకు చెరిసగాయస్వాహా.
 కిట్టు మన్నులయితే కాపు బ్రతుకుతాడు.
 కలలో మేడ - కళ్ళు తెరిస్తే వీడ.

కలకాలపు దొంగ ఒకనాడు దొరుకుతాడు.

కలబంద యెందూ, కోడలి కొత్తా లేదు.

కలవారింటి ఆడపడుచు, కాకరకాయ కానరాదు.

కలిగితే కాళ్ళు ముయ్య, లేకపోతే మోకాళ్లు ముయ్య.

కలిగినయ్య గాదె తీసినప్పటికి పేదవానిప్రాణం పోయింది.

కలకాలం బ్రతికినా కాటికి పోక తప్పదు.

కలిగినవారింటి కడగొట్టు కోడలు అయ్యేకంటే - పేదవారింట

కోడలయితే మేలు.

కలిగినయ్య కలిగినయ్యకే, లేనయ్య కలిగినయ్యకే పెడతాడు.

కలిగినవానికి అందరూ చుట్టాలే.

కలిమి కలాల మిండడు.

కలిపోసి పెట్టినా ఉట్టివంకే చూచాడు.

కలిమిలేములు కావడి కుండలు.

కలిమెడు చల్లితే తూమెడు పండుతుంది.

కలిముగ రావణాసురుడు.

కలివెచ్చెల్లు కాస్తే కాటువరి పండుతుంది.

కలివెలు పండుతే కాలం తీరుతుంది.

కలుపు తీయని పైరు కట్ట వెలపడదు.

కలుపుతీయని మడి, దేవుడులేని గుడి.

కల్లపసిడికి కాంతి మెండు.

కల్లపసిడికి గరుకులు మెండు.

కళ్ళుమూసుకొని పిల్లి పాలు త్రాగినట్లు.

కనుము కాకర - భోగి పొట్లకాయ.

కన్యలో చల్లితే కనుగుంటలకైనా కావు.

కల్పతరువు కింద గచ్చెట్టు మొలుస్తుంది.

కల్పితాంతా అంటే కాచితాంతా అంటాడు.

కరువు మానుప పంట - మిడతలు మానుప మంట.

కష్టసుఖాలు రెండూ కావడికుండలు లాంటివి.

కష్టం కూలివానిది - ఫలం కామందుది.
 కష్టం వస్తే పొంగుతాడు - దుఃఖం వస్తే క్రొంగుతాడు.
 కత్తెరలో వాన కనకం పండిస్తుంది.
 కవ్వం, కదురు తిరిగిన యింట్లో కలవులేదు.
 కాక కట్టుమంటే గుండె రుట్లు మంటుంది.
 కాకిని తెచ్చి పెంజరంలో పెడితే చిలుకలాగు పలుకతుండా!
 కాకి పిల్ల కాకికి ముద్దు.
 కాకి పుట్టి నలుచే, పెరిగి నలుచే.
 కాకి ముక్కున దొండవండు కలచుకొన్నట్లు.
 కాకులు దూరని కారడవి - చీమలు దూరని చిట్టడవి.
 కాకులను కొట్టి గ్రద్దలకు వేసినట్లు.
 కాగల కార్యాలు గంధర్వలే తీరుస్తారు.
 కాచిన చెట్టుకు తాళదెబ్బలు.
 కాటికి కాళ్లు చాచుకొని తిండికి చేతులు చాస్తాడు.
 కాటికి పోయినా కరణాన్ని నమ్మరాదు.
 కాటికి పోయినా కాసు లెప్పదు.
 కాని కాలానికి కట్టే పామాతుంది.
 కాని కాలానికి పైబట్ట పడ్డు లెత్తుకుపోయినాయి.
 కానినేల కందైనా కాయదు.
 కాని నేలకు కందులు గుగ్గిళ్లు అవుతాయి.
 కానున్నది కాకమానదు - కానిది కానేకాదు.
 కాపు కమ్మ ఏకమైతే కమ్మ దొరకదు.
 కాపు జాడ గొట్టేజాడ.
 కాపు వచ్చిన యెడ కలవు వచ్చింది.
 కాపువానికి కందిగింజకు, సత్యం లేదు.
 కారణంలేయే కార్యం పుట్టదు.
 కారీకం కలకాకా, వైశాఖం పులికాకా.
 కారీకమాసంలో కడవలు కడుగ పొద్దుండదు.

కా ర్త్తికమాసంలో వర్షం - కర్ణాటకలో యాభిం.

కా ర్త్తికమాసానికి కాకుల త్రోవ తాయి.

కా ర్త్తికమాసానికి కర్ణాటక ఉంటే మాఘమాసానికి మహిమ చూపుతుంది.

కార్తై ముందర ఉంటేమినా, కార్త్యం ముందర పరిమినా చెడుతుం కాలుచిచ్చుకు గాడ్పులు తోడు.

కాలం కర్త్యం కూడి వస్తాయి.

కాలం పోతుంది, మాట నిలుస్తుంది.

కాలంలో విత్తనాలు కలలోనైనా పోయాలి.

కాదన్నతే పెరిగేది పచ్చకాయ, మరిగేది గుమ్మడికాయ.

కానికి పేస్తే మెడకు - మెడకు వేస్తే కానికి వేస్తాడు.

కాళితో చూపితే తలతో చెయ్యాలి.

కాళి మందం కోటి దుఃఖం.

కాలు కాళిన పిల్లిలాగు తిరుగుతాడు.

కాలు జారితే పీసుకోవచ్చు - నోరుజారితే పీసికోలేడు.

కాలుజారి నేలబడి భూమి అచ్చిరానేదన్నాడట.

కాలుపట్టకొని లాగితే చూరు పట్టకొని వ్రేలాడుతాడు.

కాలు వంగితే నేగాని గంగ వమ్మయినా పట్టదు.

కాలే కడుపుకు మండే గంజి.

కాళ్ళవద్దకు వచ్చిన బేరం కాళికి పోయినా దొరకదు.

కాళ్ళకు చుట్టకొన్న సాము కలవక మానతుందా ?

కావడి ఎన్నివంకరలు పోయినా ఇల్లుచేరితేసరి.

కాళికి పోగానే కట్టికుక్క గంగిగోవు అవుతుందా ?

కాళికి పోయి కుక్క బొచ్చు తెచ్చాడట.

కాళికివెళ్ళి గాడిదగుడ్డు తెచ్చినాడట.

కాసులేనివాడు కాళికి పోయినా ఫలం లేదు.

కాసుకు గతిలేదు - కోటికి కొడినేకాదు.

కాసుకు దోవలేదు - నూటికి పరవాలేదు.

కాసు గొడ్డుకు యాక బండె.
 బీడెంచి మేలెంచ మన్నాడు.
 బీలెటిగి వాత - వీలెటిగి మాట.
 కుంచంలో కడుళ్లు పోసినట్లు.
 కుంచెడు గింజలకై కూలికిపోతే తూమెడు గింజలు దూడ తినేసింది.
 కుంటివాడు అయినా ఇంటివాడు కావాలి.
 కుంటి కలాసం ఇంటికి మోసం.
 కుంటి గాడిదెకు జూనిన జో నాకు.
 కుండలో కూడు కూడుగనే ఉండాలి - పిల్లలు దుడ్డులాగు ఉండాలి.
 కుండ కట్ట చేతికి వచ్చినట్లు.
 కుండల్లో గొట్టాలు త్రోలేవాడు.
 కుక్కకూస్తే బంగం పరిపతి పోదు.
 కుక్క దానం పట్టి కటుంబం పోషించమన్నాడు.
 కుక్క కాటుకు చెప్పబెట్టి మంద.
 కుక్కకు వచ్చేవి అన్న గొగ్గిపండ్లే.
 కుక్కతోక పట్టుకొని గోదావరి ఈదబోయినట్లు.
 కుక్కను అందరిలో కూర్చోబెడితే అమేధ్యం చూచి దిగమరికింది.
 కుక్కను కొట్టితే ఇల్లంతా చెలుస్తుంది.
 కుక్కను కొట్టడానికి బచ్చనకొయ్య కావాలా?
 కుక్కను చంపినపాపం గుడికట్టించినా పోదు.
 కుక్కను పెండ్లి తే గండాయె - కూటి కండలకెల్ల చేటాయె.
 కుక్కను ముద్దుబెట్టుకొంటే మూతెల్ల తెగనాకతుంది.
 కుక్కను అందరిమీద కూర్చోబెడితే కుచ్చులన్నిటిని తెగగొటికినట్లు.
 కుక్క నోట్లో కట్ట పెడితే లోళ్ళు మంటుంది.
 కుక్క లే శునకాలు - కుండలే భాండాలు.
 కుక్కవస్తే తాయి దొరకదు - తాయివస్తే కుక్క దొరకదు.
 కుక్కవేపం వేస్తే మొరగకుండా వల్లకాదు.
 కుట్టిన తేలు గుణవంతురాలు - కూసినమ్మ కుక్క ముండ.

కట్టితే తేలు - కుట్టకపోతే కుమ్మరి పురుగు.
 కుక్క-లున్నచోట కాట్లాట తప్పదు.
 కుత్తుక నిషము - నాలుక బెల్లము.
 కునుకుతున్న నక్కపై తాటికాయ పడట్టు.
 కుడువ బోతూ కూరాకు రుచి అడిగినట్లు.
 కుడుములు వండలేని ఆడుది - కూనిరాగం తియ్యలేని
 మగవాడు ఉండరు.

కుప్ప తగులబెట్టి పేలాలు వేయించుకొని తింటాడు.
 కుమ్మరావంలో ఇత్తడిముంత బయలుదేరదు.
 కుమ్మరావంలో గచ్చకాయ వేసినట్లు.
 కుమ్మరి పురుగుకు మన్ను ఒంటి నంటదు.
 కుమ్మరి వీధిలో కుండ లమ్మినట్లు.
 కుమ్మరికి ఒక యేడు - గుడియకు ఒక పెట్టు.
 కుమ్మరి చెప్పకోడానికి గూడూరు పోగా ఏడూళ్ళకుమ్మరి ఎదురై
 కురూపి ఏమి చేస్తున్నాడంటే సురూపాలిన్ని లెక్కపెట్టుచున్నా;
 కుల మెరిగి చుట్టరికం - స్థలమెరిగి వాసం చేయాలి.
 కులానికి కులం తెగులు - నీళ్లకు నాచు తెగులు.
 కులమింటి కోతైనా మేలే.
 కులహీనమైలా వరహీనం కాకూడదు.
 కుల్లి కుల్లి కాయనష్టి, కాలి కాలి కట్టె నష్టి.
 కూటికి గింజలు కొరముట్లు లేక చేసే సేద్యం చెడ్డరోత.
 కూటికి పేదయితే కులానికి పేదా ?
 కూడు గుడ్డ అడక్కపోతే బిడ్డను సోకినట్టు సాకుతా.
 కూర లార్భాటాలే గాని కుప్పలో గింజలేదు.
 కూతుళ్లున్న అమ్మకు కుర్చీపీటలు, కొడుకులుకన్న అమ్మకు
 గోడకపంచలు.

కూతురని కుంచెడిస్తే తల్లియని పెట్టెందట.
 కూన అని పెంచగా గండ్ల కజవ వచ్చిందట.

కూర్చుంటే తప్పు లేస్తే తప్పు అంటాడు.
 కూర్చుండి తింటూంటే గుళ్లు మళ్లు అగవు.
 కూర్చుండి తింటూంటే కొండకూడ తరిగిపోతుంది.
 కూర్చుండి లేవలేదుగాని యెగసి తాటికాయలు తన్నుతానన్నాడట.
 కూర్చుండి లేవలేదుగాని పంగిరీర్థం వెళతానన్నాడట.
 కూలికివచ్చి పాలికి మాట్లాడునట్లు.
 కూలిచేస్తే గడవనిది కూర్చుంటే గడుస్తుందా.
 కూసేగాడిద వచ్చి మేసేగాడిదను చెఱచినట్లు.
 కొండంత దూదికి కొండంత నిప్పెందుకు ?
 కొండంత దేవుణ్ణి కొండంత పత్రితో పూజచేస్తారా ?
 కొండంత రెడ్డేపోగా పిడికెడు బొచ్చు కేడ్చినట్లు.
 కొండకు పెండ్రుక ముడివేస్తే కొండపోతే పెండ్రుక
 కొండంత కాపురం. కొండేలతో చెడుతుంది.
 కొండ తలక్రిందపెట్టుకొని తాళ్ళకు వెదికినట్లు.
 కొండత్రవ్వ ఎలుకను బట్టినట్లు.
 కొండతో తగరు పోట్లాడినట్లు.
 కొండనాలుకకు మందువేస్తే ఉన్ననాలుక ఊడిందట.
 కొండమింగేవానికి గోపురం అడ్డమా ?
 కొండవలేవచ్చి మంచువలే తేలినట్లు.
 కొండవీటి చేంత్రాడు.
 కొట్టకుమునుపే ఏడుస్తావేమిరా అంటే ముందు కొడతారేమోనని
 ఏడుస్తా నన్నాడట.
 కొంటే తీరనిది కొసరితే తీరుతుందా ?
 కొక్కిరాయా ! ఎందుకు పుట్టావంటే చక్కనివాళ్ళను చూచి
 ఎక్కిరించడాని కన్నట్లు.
 కొడుకు బాగుండాలి, కోడలు ముండా మొయ్యాలి.
 కొద్ది కొద్దిగా తీస్తే కొండగూడా తరుగుతుంది.
 కొనగా తీరనిది కొసరితే తీరుతుందా ?

కొన్నది వంకాయ - కొసరినది గుమ్మడికాయ.

కొన్నాళ్లు చీకటి - కొన్నాళ్లు వెన్నెల.

కొబ్బరికి కుడితి మృత్యువు.

కొల్లేటి బ్రహ్మహత్య కాపును గొట్టుకుపోయింది.

కొమ్ములు చూపి గేదెను బేరమాడాలి.

కొఱవితో కొప్పు గోకుకొన్నట్లు.

కోటికి పడగెత్తి టాటాలు గుణిస్తాడు.

కోడలు నలుపై తే కులమంతా నలుపే.

కోడలు కొడుకును కంటానంటే అత్తగారు వద్దంటుందా?

కోడలికి బుద్ధిచెప్పి అత్త రంకుపోయినట్లు.

కోడలు గృహప్రవేశం - అత్త గంగాప్రవేశం.

కోడి కూయక పోయినా తెల్లవారక పోదు.

కోడితెక్క ఆరవేస్తే గొప్పవర్షం కురుస్తుంది.

కోడిగుడ్డంత బంగారం లేనివా డున్నాడా?

కోడిగుడ్డు పగులగొట్టటానికి గుండ్రాయి కావాలా?

కోడిపిల్లమీద పందిపిల్ల బల్లదూరు.

కోటికి అద్దం చూపినట్లు.

కోటికి తేలు కుట్టినట్లు.

కోటివిద్యలు కూటి కొఱకే.

కోటివిద్యలు కొండ్రకు తీసికట్టు.

కోతిపుండు బ్రహ్మరాక్షసి చేయుట.

కోతిచేతి పూలదండ - గాడిదమీది గంధంమోపు.

కోపం తాసాన్నిబోలు - తాపం బ్రహ్మహత్యను బోలు.

కోమటి ఇల్లు కాలినట్లు.

కోమటికొట్లో ఇంగువకంపు - తక్కినకొట్లో చేపలకంపు.

కోమటి సాక్ష్యం - బాపన వ్యవసాయం.

కోరుగింజలు కొంగులోకి వస్తాయి.

కోల ఆడితే కోతి ఆడుతుంది.

కోరిలేని పెట్టె - త్రాడులేని కట్టు.
 కోళ్ళ బేరానికి వెళ్ళి కోటలో కబుర్లు అడిగినట్లు.
 క్రిందపడినా వైచేయి నాదే అంటాడు.
 క్రిందపడినా మీసం మన్ను కాలేదంటాడు.
 కొత్తలప్పుకు పోతే ప్రాతలప్పు బయటపడింది.
 కొత్త వింత ప్రాత రోత.
 కొత్తగుడ్డ కంటినంత రంగు - ప్రాతగుడ్డ కంటదు.
 కొత్తనీటికి చేపలు ఎదురెక్కినట్లు.
 కొత్త బిచ్చగాడు ప్రొద్దెఱుగడు.
 ఊణం తీరికలేదు - దమ్మడి ఆదాయం లేదు.
 ఊమంలో జొన్న - వర్షంలో వరి పండును.
 ఊత మెరిగి విత్తనం - పాత్ర మెరిగి దానం చేయాలి.
 గంగలోమునిగినా కాకి హంస అవుతుందా ?
 గంతకు తగిన జొంత.
 గంధపుపాడి మోసే గాడిదవలె.
 గంధం అమ్మినచోటనే కట్టెలమ్మినాడు.
 గంప సిరికాదు - గాలపు సిరి.
 గట్టివాడే కాని కడుపుమాత్రం గుల్ల.
 గట్టి విడిచిపెట్టి పొట్టుకు పోరాడినట్లు.
 గట్టు చేరిన వెనుక పుట్టివానితో పోట్లాట.
 గట్టుమీద మేఘం - కళ్ల ముందర వర్షం.
 గడచి బ్రతికినానని గంతులు వేయరాదు.
 గడుసువాడు మూడువిధాల చెడతాడు.
 గడ్డతిన్నా కంపే, పాయతిన్నా కంపే.
 గడ్డపలుగులు గాలికి గొట్టుకుపోతూంటే పుల్లకు నాపని
 యేమి ? అన్నదట.
 గడ్డపలుగులు మ్రింగి సాంఠికమాయాలు త్రాగినట్లు.
 గడ్డంకాలి ఏడుస్తూంటే చుట్టకు నిప్పిమ్మని వెంటాడినట్లు.

గతకాలం మేలు వచ్చేకాలం కంటే.
 గతిలేని అమ్మకు గంజే పానకం.
 గతిలేని అమ్మకు మతిలేని మగడు.
 గతుకులకు పోలే బ్రతుకులు పోతాయి.
 గడించేవా డొకడు - గుడించేవాడొకడు.
 గబ్బిలం ఆకాశం పడిపోకుండా పట్టుకుంటానన్నట్లు.
 గరికమేసే గాడిద చస్తుందిగాని గరికె చావదు.
 గరుత్మంతుని చూచిన పాము లాగు.
 గరుడాయ లెస్సా అంటే, శేషాయ లెస్సా అన్నట్లు.
 గరిక మొలచిన చేను గాడిదపాలు.
 గాజుల బేరం భోజనానికి సరి.
 గాడిద కేమిలెలుస్తుంది గంధపుపొడి వాసన !
 గాడిదపిల్ల కోమలం.
 గాడిదలతోనే స్తం కాలి తన్నులకోసమే.
 గాదెక్రింద యెలుక గాదెక్రిందనే బ్రతకాలి.
 గానుగలో చేయిపెట్టి పెరుమాళ్ళకృప అన్నాడట.
 గాయం మానినా మచ్చ మాయదు.
 గారాము గజ్జెల కేడిస్తే వీపు దెబ్బల కేడ్చిందట.
 గాలికి పుట్టి ధూళికి పెరిగినట్లు.
 గాలీవానా వస్తే కథే లేదు.
 గాలీవాన అంటే ప్రాకులకుగాని తుంగల కేమిభయం ?
 గాలికి పోయిన పేలపిండి కృష్ణార్పణ మన్నాడట.
 గాలిలో దీపంపెట్టి దేవుడా నీ మహిమ అన్నట్లు.
 గాలివస్తేనే తూర్పార పట్టుకోవడం.
 గుండెలు తీసిన బంటు.
 గుండ్రాయి దాస్తే కూతురుపెళ్లి ఆగుతుందా?
 గుండ్లు తేలి బెండ్లు మునిగినట్లు.
 గుంజా లేదు - గూటమూ లేదు - గొడ్డు మొదట లేదు.

గుడగుడ శబ్దం కుండకు నవ్వం.
 గుడిమింగేవానికి గుడిలోని లింగం ఉట్టవడియం.
 గుడిలో గంటపోతే నంబి కేమి లోటు?
 గుడిపాము కఱచినట్లు - గంగిగోవు పోడిచినట్లు.
 గుడి మింగేవానికి నండివడయమూ కాదు.
 గుడ్డి కన్న మెల్ల మేలు.
 గుడ్డికన్ను మూసినా తెరిచినా ఒకటే.
 గుడ్డిగుత్తానికి పండ్లు తోముచున్నాడు.
 గుడ్డియెద్దు చేనబడితే నోటి కందెనదెల్లా తింటుంది.
 గుడ్డివా డెరుగునా కుందనపు చాయ?
 గుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు.
 గుద్దులాడే యింట్లో గుప్పెడుగింజలు నిలువవు.
 గుమ్మడికాయదొంగ అంటే బుజాలు తడవుకొన్నట్లు.
 గుట్టం గ్రుడ్డిదైనా చాణాకు తక్కువలేదు.
 గుట్టపుతోకకు కల్లెం పెట్టినట్లు.
 గుట్టం లాగు కుక్కను పెంచి రెడ్డి తానే మొటిగాడట.
 గుత్తానికి గుగ్గిళ్లు తినడం నేళ్ళాలా?
 గుత్తానికి తోకఉంటే అదే విసురుకుంటుంది.
 గుల్ల మింగేవానికి గుడిలో లింగం ఒక తెక్కా?
 గుల్లో దేవుడికి నైవేద్యం లేకుంటే పూజారి పులిహారకు వచ్చాడట.
 గూనివాడు పండుకొనేవీలు గూనివానికే తెలియాలి.
 గృహప్రవేశానికి వెడుతూ గ్రుడ్లగూబలు తోడ్కొని పోయినట్లు.
 గొంతెమ్మ కోరికలకు హద్దేమిటి! పద్దేమిటి!
 గొడారివానివద్ద తోలు కొన్నట్లు.
 గొడ్డు గోరపడితే నలుగురు నాలుగు బెడ్డలు వేస్తారు?
 గొడ్డారి కేమి తెలుసును బిడ్డనొప్పులు.
 గొడ్డారి కేమి తెలుసునురా బిడ్డ రుచి?
 గొడ్డువాడు గొడ్డు కేడిస్తే, గొడారి తోలు కేడ్చాడు.

గొద్రాలిముండకు గొంతు పెద్దది.

గొప్పమాటలు గోడలు దాటవు - చెడ్డమాటలు జగ మంతా
ప్రకటాయి.

గొట్టకు బెత్తెడే తోక.

గొట్ట కాచేవాణ్ణి నమ్మదు - కోసేవాణ్ణి నమ్ముతుంది.

గొట్టలు గుంపులుగా కూడితే గొప్పవర్షం.

గొట్టకు ఎన్నళ్ళు కొలిచినా బెత్తెడేతోక.

గొట్ట కొవ్వేదల్లా గొల్లనికి లాభమే.

గొట్ట ఏడుస్తే తోడేలుకు విచారమా?

గొల్లవాని కొమ్ము హెచ్చదు - తగ్గదు.

గొల్లవాని సాహిత్యం - సాతాని సామవేదం.

గోచీకి పెద్ద - గోణానికి చిన్న.

గోచీపాతరాయడు దొంగల మండడు.

గోటమీటితే పోయేపనికి - గొడ్డలి యెందులకు?

గోడకు కొట్టిన సున్నం - లంజకు పెట్టినసామ్మూ తిరిగి రావు.

గోడలకు చెవులు - తలుపులకు నేత్రాలు ఉంటాయి.

గోరంత ఉంటే కొండంత చేస్తారు.

గోరుచుట్టుపైన తోకటి పోటు.

గోవులను కోసి చెప్పలు దానం చేసినట్లు.

గోవులేనిఊళ్ళో గొడ్డుగేదె శ్రీమహాలక్ష్మి.

గోవు తల్లి - ఎద్దు తండ్రి.

గ్రామశాంతికి బోడితల.

గ్రాసంలేని కొలువు - పరిహాసంలేని మాట.

చంద్ర పరివేషం - వర్షయోగం.

చంకను దుడ్డుకట్ట - చెతులతో వందనం.

చంద్రున కొక్క నూలుపోగు.

చక్కదనానికి లొట్టిపిట్ట - సంకీర్తానికి గాడిద.

చచ్చిందాకా కనుపెట్టుకుంటే పెండ్లి చేస్తానన్నాడట.

చచ్చినవాని తల తూర్పు కుంటే నేమి - పడమట కుంటే నేమి ?
 చచ్చినసామును కొట్టడానికి అందఱూ బంట్లే.
 చచ్చినవాడు పుట్టనివాడు చాల యోగ్యులు.
 చచ్చినవాడు ఏడ్చినా రాడు.
 చచ్చినవాని కండ్లు చేరేజేసి.
 చచ్చినవాని పెండ్లికి వచ్చింటే కత్తుం.
 చచ్చేవఱకు చదివినా చాలినంత కానేరదు.
 చచ్చేటప్పుడు సంధ్య మంత్రం.
 చచ్చేవానికి సముద్రం మోకాలిబంటి.
 చదివినవానికన్న చాకలివాడు మేలు.
 చదువనేర్చిన అడుదానితోను, వంటనేర్చిన మగవాడితోను ఓపలేరు.
 చదివేది రామాయణం - పడగొట్టేవి దేవస్థలాలు.
 చదువు మాయింట లేదు - సంధ్య మావంశాన లేదు.
 చదువు సంధ్య లేకున్నా సంతానానికి లోపంలేదు.
 చదువవేస్తే ఉన్నమతి ఉండిందట.
 చనవుచేసిన ఆలు చంకెక్కుతుంది.
 చల్లకు వచ్చి ముంత దాచనేల ?
 చవియెఱిగిన కుక్క చావగొట్టినా పోదు.
 చాదస్తపుమగడు చెప్పితే వినడు - కొడితే ఏడుస్తాడు.
 చాప చిరిగితే చదరంతైనా ఉండకపోదు.
 చామలు చల్లి చేను విడవాలి.
 చాలువై చాలు దున్నితే చచ్చుచేస్తేనా పండుతుంది.
 చాలులో చేమ దున్నితే చేను చేనుకు పంతు.
 చావడు - చాప యివ్వడు.
 చావుకు పెడితేనేగాని లంకణాలకు తేలదు.
 చావుతప్పి కన్ను లొట్టపడినట్లు.
 చింత చచ్చినా పులుపు చావదు.
 చింతకాయలకు ఆజ్ఞగాని రొట్టల కేమి

చింతపండితే జీడి పండదు.

చిక్కినవాడు సిగ్గులుగడు - బలిసినవాడు వావి యెలుగడు.

చిత్తకారైకు ఉలవచేను చిత్తు చిత్తుగా పండుతుంది.

చిత్తకురిస్తే చింత పండుతుంది.

చిత్త చిత్తగించి, స్వాతి దయచేసి, విశాఖ విసరకుంటే
వీసానికి పుట్టెడు.

చిత్తం శివునిమీద భక్తి చెప్పులమీద.

చిత్తజల్లు - స్వాతివాన ఎత్తుకెత్తు బంగారం.

చిత్తయెండకు పిట్టల పగులుతుంది.

చిత్తలో చల్లితే చిత్తుగా పంట.

చిత్త పునర్వసు కారైలో చిట్టెడు చల్లితే పుట్టెడు పంట.

చిత్త స్వాతులు కురియకపోతే చీమకుకూడా నాంబం.

చినపేరితాడు తెగితే పెదపేరితాడు అప్పుడే తెగుతుంది.

చిన్నం కావాలి - చిదరా కావాలి - మేలెం కావాలి - మెడ తిరగ

చిన్నక్క పెద్దక్క చేయ.

చిన్నసామునైనా పెద్దకట్టలో కొట్టాలి.

చిలుక తన ముద్దేశాని ఎదుటిముద్దు కోరదు.

చిలుము వదలితే చీదం వదలుతుంది.

చీకటి కొన్నాళ్లు - వెన్నెల కొన్నాళ్లు.

చీడకు చింత - గోడకు కోపం.

చీపురుకట్టకు పట్టు కుచ్చేమిటి? - చింతపండుకు నగ లేమిటి?

చీమలు చెల్లెళ్ళితే భూములు పండుతాయి.

చీమ గంగాయాత్ర.

చీర సింగారిం చేసరికి పట్టం మాటు మణిగింది.

చుట్టమైవచ్చి దయ్యమై పీకాడు.

చురచురలాడే మగనికి బిరబిరలాడే పెండ్లాము.

చూచి రమ్మంటే కాల్చినచ్చేరకం.

చూడగా చూడగా గుట్టం గాడిదైనట్లు.

చూడ చుంచెలుక - గోడలుత్రవ్వ పందికొక్క.

చూడచుట్టం - మొక్క దైవం లేదు.

చూస్తే నీది - చూడకుంటే నాది.

చెట్టుకొట్టి వైన వేసికొన్నట్లు.

చెట్టు చెడేకాలానికి కుక్క-మూతిపిందెలు పుట్టినట్లు.

చెట్టు నాటినవాడు నీళ్లు పోయడా?

చెట్టు ముందా? విత్తు ముందా?

చెట్టులేని చేను - చుట్టంలేని ఊరు కష్టం.

చెట్టు పెంచేవా డొకడు - ఫలం అనుభవించేవా డొకడు.

చెట్టై వంగనిది మ్రానై వంగుతుందా?

చెట్లు చిక్కనై తే చేరికలో వర్షం.

చెడిన చేనుకు చెఱకు రాజనాలు పంటమిటి!

చెడిపోయిన బాపడికి చచ్చిపోయిన గోవు దానం.

చెడేవాడు అబ్బడు - మఱి పిడికెడు తేరా దానంచేస్తా నన్నాడట.

చెట్టులేని ఊళ్లో ఆముదపుచెట్టే మహావృక్షం.

చెడి చెలికానియింటికి వెళ్ళాలి - చెల్లెలింటికి చేరరాదు.

చెడ్డకాపురానికి చేతుమిటి! చంద్రకాంతలు వండనే పెండ్లామా అన్నాడట.

చెడ్డకాపురానికి ముప్పులేదు - మొండికాలి! చెప్పు లేదు.

చెప్పడం సులభం చేయడం కష్టం. (చెప్పడానికి చేయడానికి చాలా దూరం.)

చెప్పకపోయినా చప్పికొమ్మల యెద్దునే కొనాలి.

చెప్పిన బుద్ధి కట్టిన చద్ది నిలవవు.

చెప్పలు చిన్నవని కాలు తెగకొసికొంటారా!

చెప్పేవానికి సిగ్గులేదు - వినేవానికి బుద్ధిలేదు.

చెఱకు తీసి అని నేళ్ళతో నమలడం మొదలుపెట్టినట్లు.

చెఱకు ఉండేచోటు తెలిస్తే చీమలు తామ వస్తాయి.

చెలుపు ఓడు - ఊరు పాడు.

చెలువు నిండితే కప్పల కేమి లోటు !
 చెలిమిని చేదు తినిపింపవచ్చు - బలిమిని పాలు త్రాగింపలేము.
 చెలితివానివద్ద సంకూడినట్లు.
 చేటలోఁగడినది మొదలు శాటిలోపడేవఱకు.
 చేలోది లేత - చేలోది ముదర.
 చేనికి ఎరువు - మడికి మండ.
 చేగుదురు - ఆలికుదుగు ఉండాలి.
 చేనిపంట కొయ్యగానే చెప్పుతుంది.
 చేనుకు గట్టు - ఊరికి కట్టు ఉండాలి.
 చేనిపంట చేరెడైనా చాలు.
 చేనిలోప్రతి చేనిలో ఉండగానే పోలికి మూడు మూళ్లు,
 నాకు ఆరు మూళ్లు అన్నట్లు.
 చేను, కొడవలి నీచేతికే ఇచ్చాను.
 చేనుచేసి చెడలేదు - చెడ్డచేసి బ్రతుకలేదు.
 చేనులో చేను, జాగాలో జాగా కలిస్తే విడువకూడదు.
 చేసికొన్నవానికి చేసికొన్నంత మహాదేవా !
 చేసికపాపం చెప్పితే పోతుంది.
 చేసేది బీదకాపురం - వచ్చేవి రాజరోగాలు.
 చేసేది మాఘస్సానాలు - దూరేది దొమ్మరి గుడిసెలు.
 చేసేది శివపూజలు - చెప్పేవి అబద్ధాలు.
 చిద్రానికి చీరపేలు - దరిద్రానికి తలపేలు.
 జగబిరుదు - ముండ మొట్ట.
 జగమెరిగిన బాపడికి జందె మెందుకు ?
 జనుములో పాము పోతే పాలిక నష్టం.
 జగేమట్టుకు జయభేరి - జరుగకపోతే రణభేరి.
 జిహ్వా కొక్క రుచి - ఘట్ట కొక్క గుణం.
 జొన్నచేనున బడ్డ గ్రుడ్డియెద్దు ముందు వెనుక చూడదు.
 జరుగుబాటుంటే జ్వరమంత సుఖం లేదు.

జీతం బత్తెం లేకుండా తోడేలు మేకను కాస్తానందట.
 జొన్న పెరిగితే బాడ - వరి పెరిగితే వడ్డు.
 జోగి జోగి రాసుకుంటే బూడిద రాలుతుంది.
 జ్యేష్ఠ చెడ కురుస్తుంది - మూల మురిగి కురుస్తుంది.
 జ్వరజిహ్వకు పంచదార చేదు.
 డబ్బివ్వనివాడు ముందుగా పడ వెక్కాడు.
 డబ్బిచ్చి తేలు కుట్టించుకొన్నట్లు.
 డబ్బిస్తే కొండమీద శోతి దిగి వస్తుంది.
 డబ్బుకు వచ్చిన చేయి వరహాకు వస్తుంది.
 డబ్బుకు ప్రాణానికి లంకె.
 డబ్బు పాపిష్టిది - బుద్ధి వెట్టికోతి లాంటిది.
 ఢిల్లీకి ఢిల్లీ - పల్లీకి పల్లీ.
 తంటాలమూరి గుత్తానికి తాటిపట్టె గొరపం.
 తండ్రి తల్కించిన నూయి అని బురదనీరు త్రాగినట్లు.
 తండ్రి సేద్యం - కొడుకు వైద్యం - కూడు మధ్యం.
 తక్కువజాతికి నిక్కెక్కువ - తివ్వేడు బియ్యానికి పొంగెక్కువ.
 తగవరి కూలికి విషం త్రాగడు.
 తగవున ఓడినా ముదిమిని చచ్చినా బంది లేదు.
 తగిలిన కాలికే తగులుతుంది.
 తడిబిడ్డలతో గొంతుక తెగకోస్తాడు.
 తడిసి కాని గుడిసె కట్టడు - తాకి కాని మొగ్గను.
 తడిసినవానికి తేలు లేదు - లెగించినవానికి దుఃఖం లేదు.
 తన కంపు తన కింపు - పరుల కింపు ఓకలింపు.
 తన కలిమి ఇంద్రభోగం - పరవై భవం ప్రాణసంకటం.
 తన కాళ్ళకు బండాలు తానే తెచ్చుకొంటాడు.
 తనకుమారిన ధర్మం - మొదలు చెడ్డ బేరం లేదు.
 తన కొంగు రూక, కన్నబిడ్డ పుట్టికై నా పనికివస్తుంది.
 తనదని తివ్వేడు తొడున్నా అకటివేళ తినవచ్చు.

తనచేయి కాలుతుందని సవతిబిడ్డచేతితో కలియబెట్టింది.

తన తప్పు తాను తెలిసికొన్నవాడే దివ్యుడు.

తన దీపమని ముద్దుపెట్టుకొంటే మూతిమీసాలు కాలాయి.

తన ముడ్డి కాకపోతే కాశీదాకా దేకమన్నాడట.

తన బలంకంటే స్థానబలం మేలు.

తనవారు లోతుకు తీస్తారు - కానివారు కడకు తీస్తారు.

తన్ను కట్ట త్రాళ్ళు తానే తెచ్చుకొన్నట్లు.

తన్ను తప్పించి ఆకాశమంతపిడుగు పడ్డా సరే.

తప్పు ఒప్పు దైవ మెరుగు - పప్పుకూడు బాప డెరుగు.

తప్పువెదకేవాడు తండ్రి - ఒప్పు వెదకేవాడు ఓర్వనివాడు.

తప్పులేనివాణ్ణి ఉప్పులో వేయమన్నాడట.

తప్పులేనివారు ధరణిలో లేరు.

తప్పేట కొట్టినవాడు దాసరి - శంఖం ఊదినవాడు జంగం.

తలగడ మారిస్తే తలనొప్పి తగ్గుతుందా ?

తలచినప్పుడే తాత వెండి.

తల తోక లేని కథ - ముక్కు మొగం లేని పిల్ల.

తలలు బోడులైతే తలపులు బోడు లొతయా ?

తలవరి పగ తలతీతతో తీరుతుంది.

తలుపులు మ్రింగేవానికి అప్పడాలు లొటలొటలు.

తల్లి దండ్రులు లేకపోయినా జీవించవచ్చు - సరసతిలేక బ్రతుకలేవ

తల్లి కడుపు చూస్తుంది - పెండ్లాము జేబు చూస్తుంది.

తల్లిగండం, పిల్లగండం ఉండగా మధ్య మంత్రసాని గండమా ?

తల్లి చనిపోతే తండ్రి పినతండ్రిలో సమానం.

తల్లి చెవులు త్రొవ్వేవానికి పినతల్లిచెవులు బీరపువ్వులు గావు.

తల్లిదే వలపక్షం - ధరణిదే వలపక్షం.

తల్లిని చూచి పిల్లను, పాడిచూచి బట్టెను తీసుకోవాలి.

తల్లిని నమ్మినవాడు, ధరణిని నమ్మినవాడు చెడడు.

తల్లిపుట్టిల్లు మేనమామ కెఱుక.

తల్లిబంగారమైనా కంసాలి దొంగిలించక మానడు.
 తల్లిమొగం చూడని పిల్ల - వానిమొగం చూడనివైరు.
 తల్లిలేని పిల్ల - ఉల్లిలేని కూర.
 తల్లి అయినా ఏడ్వనిదే పాలివ్వడు.
 తాచెడ్డ కోతి వనమెల్లా చెరుస్తుంది.
 తాటాకు చప్పుళ్ళకు కుండేళ్లు బెడరుతాయా ?
 తాటికాయ తింటావా ? తలకొట్లు పడతావా ?
 తాడిదన్నేవాని తలదన్నేవా డుంటాడు.
 తాడెక్కివాణ్ణి ఎంతదాకా ఎగ్గెన ద్రోస్తారు.
 తాతకు దగ్గులు నేర్పాలా ?
 తాతాచార్వులవారి ముద్ర భుజంతప్పినా వీపు తప్పదు.
 తాతా పెళ్ళాడతావా అంటే ఇచ్చేవా డెవడన్నాడట.
 తాను దిన తోడు లేదు - వారానికి ఒక్క పందిపిల్ల.
 తానుండేది చాలిగుంట - తలిచేవి మేడ మూళిగెలు.
 తాను పోను దోవ లేదు - డోలు ఒకటి మెడను.
 తాను మ్రింగేది తన్ను మ్రింగేది చూచుకోవాలి.
 తానే తుమ్మి శతాయుస్సు అనుకొన్నాడట.
 తానొకటితలిస్తే దైవమొకటి తలచినట్లు.
 తాబట్టిన కుండేటికి మూడే కాళ్లు.
 తాళ్ళపాకవారి కవిత్వం కొంత - తన పైత్వం కొంత.
 తినకపూర్వం రుచి - దిగకపూర్వం లోతు తెలియదు.
 తినగా తినగా గారెలుచేదు.
 తిన్నయింటివాసాలు లెక్కపెట్టినట్లు.
 తిమ్మిని బ్రహ్మిని, బ్రహ్మిని తిమ్మిని చేస్తాడు.
 తియ్యగా తియ్యగా రాగం, మూలగగా మూలగగా రోగం.
 తియ్యనిరోగాలు, కమ్మని మందులు ఉన్నాయా ?
 తిరిగి రైతుచెడ్డాడు - తిరుగక సన్యాసి చెడ్డాడు.
 తిరిగితే పరిపాలం - తిరుగకపోతే అడవిపాలం.

తిరివెపు మజ్జిగకువచ్చి పాడిబత్తెను బేరంచేశాడు.

తిరుగమరగినకాలు - తిట్టమరగిననోరు ఊరకుండవు.

తిరుఁతికి పోగానే తురక దాసరి అవుతాడా ?

తిలాః పాపం తలా పిడికెడు పిడికెడు.

తీగ లాగితే డొంక అంతా కదులుతుంది.

తుంటిమీదకొట్టితే మూతిపండ్లు రాలినాయట.

తుంపర్లపస ఎక్కవ - మంత్రాలపస తక్కువ.

తుడుముదగ్గఱనుంచి దేవలార్చనదాకా ఒక్కటే.

తుపాకీకడుపున ఫిరంగి పట్టినట్లు.

తుమ్మతే ఊడేమి కుక్క దగ్గితే ఎన్నాళ్లు ఉంటుంది ?

తురకదాసరికి ఈత మజ్జిగ.

తురకలు వేసిఉళ్ళో దూకేకునాడు సయ్యనుమియ్యా.

తులసివనం లో గంజాయిమొక్క మొలచినట్లు.

తువ్వనవేసిన ఎరువు బాపనికిపోసిన నెయ్యి.

తూనీగలు ఆడితే తూమెడు వర్షం.

తూమెడుపడ్లు తూర్పారబట్టేసరికి ఏనుంపడ్లు ఎలుకలుతినాయి.

తూర్పున ఇంద్రధనుస్సు - దూరాన వాతవర్షం.

తెంచిన విధవ - తెడ్డులేని పడవ.

తెగించి దానంచేస్తాను - తేరా పిడికెడుపడ్లు.

తీన్ తేరా ఆర్ అఠారాగా ఉండు.

(3, 13, 8, 18 అను సంఖ్యలు ముస్లిములకు, క్రైస్తవులకు చెల్లబడక నమ్మకము.)

తెడ్డునాకి ఉపవాసము మాన్పుకొన్నట్లు.

తెరవెనుక భాగవతం.

తెచ్చకుంటే భోంచెయ్యి దేశనాయకా - లేకుంటే పన్ను జగన్నాయకా.

తెలివి తక్కువ - అలియెక్కువ.

తెలిసే వఱకు బ్రహ్మవిద్య - తెలిశాక కూసువిద్య.

తేనెతుట్ట పున్నానికి పూత - అమావాస్యకు ఆరగింపు.
 తెల్లపూలు పూస్తే తెల్లజొన్నలు పండుతాయి.
 తేరగా వస్తే మా అన్నయ్య ముతొక్కడున్నాడు.
 తేలుకు పెత్తనమిస్తే తెల్లపార్లు అంటపొడిచిందట.
 తేళ్లలో కొండి - పాములలో పెడగ.
 తొంగున్న సుంకీ - తలమూట దింపు అన్నాడట.
 తొండ ముదిరి ఊసరల్లి అయినట్లు.
 తొంభై ఏండ్లు వచ్చి చదువుకోక మన్ను కొట్టుకొంటావా?
 తొంభై తొమ్మండగురు పొగై బోయి చిరగబాడిచారు.
 తొత్తులాగు పలుకడితే దొరలాగు తిరుగవచ్చు.
 తొలకరిని చెలి పు నిండునా - తొలుచూలు కొడుకు ఘట్టినా లాభం.
 తొత్తుకు శివమొక్కనే మ్రొక్కతీ తీరదు.
 తొలి ఏకాదశికి తొలి తాటిపండు.
 తోచి తోచనన్ను తోడినోడ చెల్లెలుపెట్టికి పోయింది.
 తోరణం లేని పెండ్లి - వీరణం లేని బాజా ఉండవు.
 త్రాగకరిని పిల్లి బోరా ద్రోసికొన్నదట.
 త్రాడు చాళిపాతే నూయి పూచ్చుమన్నాడట.
 దండం బాపనయ్య అంటే నీ తాతబ్బాటి వాతనాకీ ఇచ్చి
 పొమ్మన్నాడట.
 దంపినమ్మకు బొక్కినదే కూలి.
 దగ్గటకు పిలిచి దాసరి! నీకన్ను లొట్ట అన్నాడట.
 దయలేని అత్తకు ఉండంపెట్టివా తప్పి.
 దయ్యపు కంటికి కలకరింప పెద్దది.
 దరిద్రం ముదిరితే విప్లవం దాపొతుంది.
 దరిద్రుడు తలగడగబోతే వడగండ్లవాన వచ్చిందట.
 దళకొద్దీ దొరికాడురా దెసమెల పెండ్లికొడుకు.
 దాగబోయినచోట దయ్యాలు పట్టుకొన్నాయట.
 దాగబోయి దాగబోయి తలారియింట్లో దూరాడట.

దాసరితప్పు దండంతో తీరుతుంది.

దాసరితప్పు దండమంటే అంటే ముందట పోదు కొద్ది.

దాచాను మరడా పరుండు అప్పుడట.

దాసికి భయమంటేదు - వేశ్యకు చింతనెదు.

దాసికొద్దికైనా కాసుగలవాడే జ.

దిక్కులేనివానికి బేవుడే చిక్కు.

దిన దిన గండం - వేయేళ్లు ఆయుస్సు.

దినం మంచిదని తెల్లవాద్దు దొంగిలించాడట.

దినమొలవాడా! కాళ్లదగ్గటవానికి కప్పుమన్నాడట.

దీపం ఉండగానే ఇల్లు చక్క బెట్టుకోవాలి.

దీపావళి వర్షాలు ద్వీపాంతరం దాటుతాయి.

దుక్కికొద్ది పంట - బుద్ధికొద్ది సుఖం.

దుక్కిగల నేల - దిక్కుగల నరుడు చెడడు.

దుక్కి చలవే చలవ - తల్లిపాలే పాలు.

దుక్కి దున్నతే భూమికి శాంతి.

దున్నక చల్లితే కొయ్యక పండింది.

దున్నక విత్తిన ఆముదాలు - మాదిగకు ఇచ్చిన అప్పు తిరిగిరా

దున్నపోతు ఈనిందంటే దూడను కట్టుమన్నాడట.

దున్నపోతే దూడలలోను, మేయబోతే ఆవులలోను.

దున్నేరోజుల్లో బేళం తిరిగి రోతిరోజుల్లో కొడవలి పట్టాడట.

దురాశ నిరాశ పనికిరాదు.

దుర్మార్గానికి తండ్రి బద్ధకం.

దుష్టబుద్ధికి, ద్రోహచింతకు మందులేదు.

దుష్టునకు దూరాన, శిష్టునకు చేరువను ఉండాలి.

దూరం గుడికట్టితే దగ్గటవాన - దగ్గట గుడికట్టితే దూరంవాన.

దూరపు కొండలు నునుపు - దగ్గటకుపోతే గలుకు.

దూరపుచుట్టంకన్న దగ్గటశత్రువు మేలు.

దూరాన ఉన్న కొడుకుకంటే దగ్గటఉన్న దాసి మేలు.

మాస్తే దోసెను - ఊడతే హుళక్కి.

దెచ్చును దెచ్చును సహా అడలుతుంది.

దేవుడు ఆస్తాడేగాని పండి వాచ్చి వాలగొట్టుతాడా?

దేవుడు వరమిచ్చినా పూజారి అడ్డుతగులుతాడు.

దేవునిగంట పోతే పూజారి శంతం పోయినట్లు.

దొంగను పుట్టించినవాడు మతిహీనుణ్ణి పుట్టిస్తాడు.

దొంగపడ్డ ఆరుమాసాలకు కుక్క మొటిగింది.

దొంగలు తోలిన గొడ్డు సరేవు పాటినా ఒక్కటే.

దొంగలు దొంగలు ఊళ్లు పంచుకొన్నట్లు.

దొంగ వాకిటి మంచము పోసినట్లు.

దొంగవాని పెండ్లాము ఎప్పుడూ ముండమోపే.

దొంగిలబోతే మంగలం దొరకింది.

దొడ్డను గొడ్లను దొంగలు తోలుకొనిపోతే గొడ్డుగేదే

శ్రీమహాలక్ష్మి అయింది.

దోమలు ముసిరితే చామలు పండుతాయి.

ధాన్యలక్ష్మితో ధనలక్ష్మికూడా సరికాదు.

ధైర్యంలేని రాజు - యోచనలేని మంత్రి.

నంది అంటే నంది. - పంది అంటే పంది.

నంది నాగుబాము ఎదురైతే చేటువస్తుంది.

నక్కనోట్లో మట్టి కొట్టాడు.

నక్కయెక్కడ? నాగలోక మెక్కడ?

నక్క పుట్టి నాల్గువారాలు కాలేదు - ఇంత ఉచ్చైన ఎన్నడు

చూడలేదన్నదట.

నక్క లెటుగని బొక్కలు - నాగు లెటుగని పుట్టలు లేవు.

నడమంత్రిపు సిరి - సరాలమీద పుండు.

నత్తెల్లలన్ని ఒకరేవున - ముత్యపుచిప్పలన్ని ఒకరేవున.

సమలినవానికన్న మ్రింగినవాడు ఘనుడు.

సరంలేని నాలుక నాల్గు విధాల ఆడుతుంది.

నరకానికి నవద్వారాలు - నౌకానికి ఒకేద్వారం.

నరునికంటే పల్లతాయి బ్రద్దతొతుంది.

పలుకురితో పాటు నారాణుణ - కులంతో పాటు గోవిందా.

నవ్వచెప్పేవాడు చెడజెప్పును - ఏడ్వజెప్పేవాడు బ్రతుకజెప్పును.

నవ్వుతూచేస్తే ఏడుస్తూ అనుభవింపాలి.

నవ్వే ఆడుదాన్ని ఏడ్చేముగవాణ్ణి నమ్మరాదు.

నా కోడి కంపటి లేకపోతే ఎట్లా పల్లాటతుంది ?

నాచేతి మాత్ర - వైకుంఠ యాత్ర.

నాటికి ఉంటే నాబాబు - లేకంటే ఫకీరు.

నాన్ని నాన్ని వేస్తినో నాకొంప తీస్తినో.

నాయింటికి ననేపెద్ద - పిల్లికి పెట్టరా పంకనామం.

నారుపోసిన రైతు నీకు పోయిడా ?

నాలుకా ! నాలుకా ! వీళ్ళు చెప్పిన చెచ్చిపెట్టకే అన్నాడట.

నా ప్రేమ పుచ్చుకొని నాకన్నే పోడిచాడు.

నాకు బెబ్బేనా అంటే నీకూబెబ్బే, నీఅబ్బుకు బెబ్బే అన్నాడట.

నాడప్పు కలిసిన పప్పుంతా నాదే.

నిండా మునిగినవానికి చలేమిటి ?

నిజం దేవు డెరుగు - నీరు పల్ల మెరుగు.

నిజ మాడితే నిష్ఠురం - అబద్ధ మాడితే దోషం.

నిజమైన బంగారం నిప్పుకు వెరువదు.

నిత్యం చచ్చేవానికి ఏడ్చేవా రెవరు ?

నిప్పురాజినా మొగం రాజినా మండక మానవు.

నీ కంట నా వ్రేలు - నా నోట నీవ్రేలు.

నిత్యవైభవం - పచ్చల తోరణం.

నిద్రపోయేవానిని లేపవచ్చు - మేలుకొన్నవానిని లేపలేరు.

నిద్ర సుఖం ఎరుగదు - ఆకలి రుచి యెరుగదు.

నిర్భాగ్యునకు నిద్ర - అభాగ్యునకు ఆకలి అధికం.

నిలుకడ లేని మాట - నీటిలోని మాట.

నిష్ట నీళ్ళు పాలు - ముత్రం మూలల పాలు.
 నీరు లేని వైగు - నూనె లేని తలకట్టు.
 నువ్వులు నూనె ఒకటే - గానుగ చాడే వేరు.
 నూటయ్యేనాటం నన్ను కాపాడితే పిసప నేనే కాపాడుతాను.
 నూటు తల్లలాడి ఒక్క ఇల్లు కలిసినా మంచిదే.
 నూటు కాకుల్లో ఒక్క కోవిల ఏంజేస్తుంది ?
 నూటు బూతులు బయినా ఒక్క బొబ్బట్టుముక్క కాదు.
 నూటు నోములు ఒక్క అంజితో సరి.
 నూరుగు గుడ్డివాండ్లు పోగై పాడునూత పడ్డారు.
 నూటు మాటలు ఒక్క వ్రాతకు సరికావు.
 నూటు గొడ్లు తిన్న రాబంతుకు ఒక గాలిపెట్టు.
 నూతేండ్లు చింతించిన నొసటవ్రాసిన వ్రాతే గతి.
 నెమలికంట నీరు కారితే నేటకానికి ముద్దా ?
 నెల తక్కువైనా ఆడుబిడ్డకంటే మగబిడ్డ మేలు.
 నేటికుండ నేలబెట్టి వట్టికుండి ఉట్టిమీద పెట్టాడు.
 నేలకు పోయేది నెత్తికి రుద్దుకొన్నట్లు.
 నై జగుడానికి - గ్రుడ్డికంటికి మందు లేదు.
 నోట విడిచిన మాట - విల్లు విడిచిన అలుగు.
 నోరు తెరవడంన్న చెవులు తెరవడం మేలు.
 నోరు మంచిదైతే ఊరు మంచి చాతుంది.
 పంచాంగాలు పోతే నక్షత్రాలు పోతాయా ?
 పంట పెంటలో ఉంది - పాడి ఊళ్ళో ఉంది.
 పండనినే పుట్టెడుకంటే పండేది పండుం చాలు.
 పంది ఎంత బలిసినా నగది కాబోదు.
 పండుం దిన్నా పరగడపే - ఏడుం దిన్నా ఏకాదశే.
 పగటిమాటలు పనికి చేటు - రాత్రిమాటలు నిద్రకు చేటు.
 పగలెల్లా జూరెడు నేళాను - దివ్యేతేరా దిగనేస్తా నన్నాడట.
 పగవాని యిట్లో పది పుల్లకులు పోయిందల్లా మేలు.

పడమట కొట్టుపడితే పాడియావు అంటే నేనుండి.

పడితేం పడిరోగాలు పట్టు.

పడుచుల కాళ్ళరం చితుకల మంట.

పత్తికి పది చాళ్ళు, ఆమూదాలకు ఆటు చాళ్ళు.

పట్టింది చింతకొమ్మేగాని ముగ్గకొమ్మ గాదు.

పట్టుచీర ఎలావిచ్చి పీటపట్టుకొని కూడా వెళ్ళినట్లు.

పదిపొంది కూడి చేసినపని పాడు పాడు.

పది మందితో చావైనా పెళ్ళితో సమానమే.

పది తాళ్ళు విసరితే ఏదో ఒక తాయి తగులక పోతుందా?

పని చెయ్యనివాడు ఇంటిదొంగ - పనివ్వనివాడు దీవాణపుదొంగ.

పనిలేని మంగలి పిల్లల గొరిగాడు.

పదును తప్పినా అదను తప్పినా పన్ను దండగ.

పచ్చనిదంతా బంగారం కాదు - మెరిసేవన్నీ ప్రభాలు కావు.

పప్పు కూటికి ముందు - పెట్టి మూటకు వెనుక.

పయిబడ్డ మాట - మడిబడ్డ నీళ్ళు. ఊరకపోవు.

పరుగెత్తి పాలు త్రాగడముకన్నా - నిలువబడి నీళ్ళు త్రాగడం మేలు.

పలకమ్మ పున్నానికి పడమటికొమ్మ పూస్తుంది.

పరనింద గృహక్షయం - యతినింద కులక్షయం.

పలుచనిపంట వేడుక - చిక్కిన చూపుల వేడుక.

పల్లం దున్నినవాడు - పల్లకీ ఎక్కినవాడు సమం.

పసుపుకొమ్మ పెట్టని కోమటి బజారంతా ధారపోశాడట.

పాటిమీద గంగానమ్మకు కూటిమీదే లోకం.

పాటు చేతకానివాడు మాటలకు మొనగాడు.

పాడింటే పాడరా పాచిపండ్ల దాసరి.

పాడి దాచాలి - పంట పొగడాలి.

పాడిపసరం - పసిబిడ్డ బక్కలో.

పాడుణ్ణి పొగడేవాళ్ళే లేరు - నాకు నేనే పొగడుకొంటానన్నాడ!

పాము చావకుండా బడితే విరగకుండా మాట్లాడుతాడు.

పాపిసాము పరు సా - ద్రోహ సామిచ్చి దొంగలపాము.

పాముల్లో మొగి పుచ్చి - సామిచ్చిలో మొగి పుచ్చుదు.

పాలను చూడనా? పొందాకొన్న చూడనా?

పాములతోను, రాజు తోను పెట్టు పులికాట.

పాలేరుకు గొట్టువోయి కా, ము కుచ్చి - బిడ్డవోయినా పెరిగలేదు.

పాపంజికి లొకం లేదు - పాపానికి లొకం లేదు.

పాసికూడు పెడునాకు వస్తుందా?

పచ్చి కుడిరిండు రోకిలి పెరిగి జుట్టు మున్నాడట.

పిండిగొలది రొట్టె - పెంట్టులది పెంట్టు.

పిట్ట శౌంచం - కూల భుజం.

పిట్టపోరు పిట్టపోరు పిల్లి తీర్చిపట్టు.

పిడుగుకు వారసు లేమిటి?

పిల్లకాయలకు, పీటకోళ్లకు చలి తక్కువ.

పిత్త సత్తువలేదు పాచనాలకు మందు.

పినతండ్రి పెండ్లాము నినతల్లికాదు - మేనమామ పెండ్లాం మేనత్తకాదు.

పిల్లి ఎదురైతే తల్లికూడా శత్రువే.

పిల్లి కళ్లుమూసికొని పాలుత్రాగుతూ తన్నెవరు చూడలేదనుకొన్నట్లు.

పిల్లిని చంకబెట్టుకొని పెండ్లికి వెళ్ళాడట.

పిల్లికి చలగాటం - ఎలుకకు ప్రాణసంకటం.

పిల్లికి ఊర్ధ్వశుండ్రాలు పెట్టు.

పిల్లి పిల్లే - పులి పులే.

పిల్లి పులికి మేనమామ అట.

పుండాకచోట - రక్ష బక చోట.

పుచ్చువంకాయలు బాపన బియ్యములు.

పుచ్చిన విత్తనాలు చచ్చినా మొలవవు.

పుట్టెడాముదము పెట్టించుకొని పొగ్గాడిన అంటని దంటదు.

పుణ్యానికి పెట్టినమ్మానీ మగనితో సమంగా పెట్టుమన్నాడట.

పుణ్యానికి పుట్టెడు ఇస్తే పిచ్చకుంచం అని పీటలాడినట్లు.

పుబ్బ రేగినా బూతు రేగినా వారం ముట్టుతుంది.
 పుబ్బలో పుట్టెనుకంటే - పుట్టెనుకంటే మానెడు చల్లడం మేలు.
 పుణ్యం బుట్టెను - పుణ్యం బుట్టెను.
 పుట్టినప్పటినుంచి పుట్టి గాడే మొగుడా?
 పుట్టెను బుట్టెనుబుట్టి - పుట్టెనుబుట్టి గాని పోను.
 పులగంమీద పప్పు - పుల్లంమీద పేం వారిం.
 పులిచాకలు చూచి నక్క వాతం బెట్టుకొన్నట్లు.
 పులిగాడికి గిలిగాడు మగడు.
 పులిమీసం పట్టుకొని ఉయ్యాల ఉడిగినట్లు.
 పులిపిల్ల పులిపిల్లే - మేకపిల్ల మేకపిల్లే.
 పూజకొద్దీ పుగమలు - పుణ్యంకొద్దీ బిడ్డలు.
 పెంటకుప్ప పెరిగితే పేదరైతు పెద్దాతాడు.
 పెంటమీద పంట - మంటమీద వంట.
 పెట్టితే తినేవారేగాని - తిట్టితే పడేవారు లేరు.
 పెట్టితే పెండ్లి - పెట్టకంటే పిండకూడు.
 పెట్టనమ్మ పెట్టలేదు - పెట్టేముండా పెట్టలేదు.
 పెట్టినవారికి పుట్టించేసాక్షి - పెట్టనివారికి పుట్టనిదే నిజం.
 పెట్టగల బచ్చలిపాదును కొనగల గేదె మేసిపోయిందట.
 పెట్టా పొయ్యనమ్మ కొట్టి పొన్నునదట.
 పెట్టు చుట్టం పొగడ్త భాగ్యం.
 పెదవి దాటితే పృథివి దాటుతుంది.
 పెద్దలతో వాడు పెతరులతో పొందు.
 పెసరకు వైరుగాలి - పసరానికి నోటిగాలి చెడ్డవి.
 పేగు చుట్టమా? పెట్టు చుట్టమా?
 పేదవాని కోపం పెదకి చేటు.
 పేదవాని పెండ్లాం వాడవదిన.
 పేరు గంగానమ్మ త్రాగబోతే సిక్కు లేవు.
 పేనుకు పెత్తనమిస్తే తలెల్ల తెగకొటికిందట.

పైరుకు ముదురు - పసరానికి తెలి కానాలి.

పైకం లేనివాడు పరస్త్రి వజ్రతుడు.

పొట్టి గట్టు - పొడుగు లొడుగు.

పొట్టివానికి స్తుతైడు బుద్ధులు.

పొత్తుల ముకుడు పుచ్చి చచ్చాడు.

పొయ్యి అరిస్తే బంధుభాధ - కొక్కచి కూస్తే కఱవు భాధ.

పొయ్యి ఊడనమ్మకు బొక్కెడైనా ఒక-కపోడు.

పొరుగు పచ్చి ఊటే పొయ్యిగా నీళ్లు పోసికొంటాడు.

పోయినకంటికి ముసువేస్తే ఉన్న కన్నాడింది.

ప్రతిపంబ - సాడియావు ప్రాణం ఇస్తాయి.

ప్రతివకు పెద్దినాయడు చస్తే ఏడ్వలే; ఇంటిల్లిపాదీ చచ్చారు.

పోలీ! పోలీ! నీభోగ మెన్నాళ్ళంటే మా అత్త మాలిగల్లి వెళ్ళి

వచ్చేదాకా.

ప్రీతిలేని కూడు పిండాకూడుతో సమానం.

ప్రద్దున్నే వచ్చిన చుట్టం - మధ్యాహ్నం వచ్చిన మబ్బు నిలువవు.

బట్టతలకు మోకాళ్ళకు ముడివేసినట్లు.

బడిలేని చదువు, పెంబడిలేని నేద్యం కూడదు.

బట్టె దూడవద్ద, పాత అప్పులవానివద్ద ఉండరాదు.

బంగారు పళ్ళారికైనా గోడ చేరువు ఉండాలి.

బాపన కొలువు, తెల్లగుఱ్ఱపు కొలువు కూడదు.

బాపననేద్యం బడుగున నవ్వం - కాపులచదువు కాసుల నవ్వం.

బారు - బంగార కొంప దివాళ.

బావమరది బ్రతుక కోరతాడు - దాయాది చావనోరుతాడు.

బావా! నీభార్య ముండమోసిందంటే గొల్లున పడ్చాడట.

బావిక్రింద దున్నె బ్రతికినవాడు, చేనిక్రింద దున్ని చెడ్డవాడు లేడు.

బావిలోతు చూడగలం గాని, మనసులోతు చూడజాలం.

బిచ్చం వేయకుంటే మానెగాని కక్కను పిడువకు మన్నట్లు.

బిచ్చానికి పోయినా బిగువు తప్పలేదు.

బీజులు కురిసిపోయిన - అడవికి 74 చదవి వెళ్ళింది.

జాతీయ గ్రామీణ - జిహ్వో పి య సుధు.

బులుపు వీర శే. నాథ సుబ్బా శ్రీమం.

ಪಾಂಡುರಾ ಬಾಳುತಾ. ಸೆರೆಗಾ ಅದಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸುತಾರೆ ಮೇಯೋದಾ

తాత్పర్యములను వ్రాసినది.

బోధనం కొట్టిలే రావలసి వచ్చుతుంది.

బోయి వలస - బాగు తెలుసు లేదు.

బోడితలకు మోచాల్కీ ముడి పెట్టించు.

బ్రతికిపోయినట్లు బాసాను వగుతం ను తీసవచ్చు.

బతుకు తెన్నాళ్ళు? భాగ్య మెన్నాళ్ళు?

బహుస్థానికి బాపనిశాసమునకు తిరుగులేదు.

బ్రాహ్మణుని జేయి - వనసు తొండం ఊరకుండవు.

బ్రాహ్మణులలో చిన్న - బెస్తలలో పెద్ద.

బ్రాహ్మణులలో స్త్రీలవాణి - మాలలో పక్షివాణి నమ్మరాదు.

భరణికారై ఎండలకు జండలు బద్దలవుతాయి.

భరతుని పట్నం రాముని రాజ్యం.

భక్తి లేని పూజకు పత్తి హెచ్చు - బ్రతుకని విడ్డూకు శోభ హెచ్చు

భట్నూక నరసం బరకడం, పీకడం మాత్రమే.

ಭಿಕ್ಷುಧಿಕಾರನಾಥಕಾವಲಿ - ಲಕ್ಷ್ಮಧಿಕಾರನಾ ಕಾವಲಿ.

భోజనానికి ముందు - స్నానానికి వెళుతా.

భోజనివంటి రాజుంటే కాళిదాసులాంటి కవి ఉంటాడు.

మంగలి ప్రాత - చాళి కొత్త.

మంచి కాలానికి మావిఘ్న - చెడుకాలానికి చింతలు.

మంచిగొడ్డు కొక్క దెబ్బ - మంచివాని కొక్కమాట.

మంచివాడు మంచివాడంటే మదురైకి ఉచ్చ పోతాడు.

మంత్రి: జిల్లాభట్ల - తనగాని తప్పిపోయింది.

మంత్రి రాజమౌళి నా తండ్రినికీ తిక్కువ లేదు.
మంత్రిగారు చింతకాయలు వాయిస్తావా?

ಮಂತ್ರ-ಶಿಖರ-ಚಂದಿಕೆಯಲು-ಧ್ವಾನಿಯಾ-

మందలూ లేని మందలూ మునుచెంబెడు నీళ్ళు,
 మందలూ పసలేలున్న తుండల్ల కేమాత్రం లోటులేదు.
 మంది ఎంత వైతే మిట్టగ పలుచన,
 పందిబుట్టి, మిట్టపదననీ ఎందులు లేవు.
 పందిదానా పందిదానా మూడు పూటలు.
 మిట్టకు పాసికింత చెట్టైతే కాస్త్రీకాకి కడవంత గుమ్మడి కాశు.
 పాటిలో మూనెకు కంటే అల్లేపలో అడ్డడు చల్లడం మేలు.
 మగవాడు కూర్చుండి చెడ్డాడు - ఆడుది తీసిగి చెడింది.
 మడికి మంద - చెనికి ఎరువు ఉండాలి.
 పట్టిగడ్డలో కప్ప కూస్తే ఒక వాముకు వర్షం.
 మడికి గిట్టు - ఇంకాకి గుట్టు ఉండాలి.
 మిట్టముండకు మల్లెపూలిస్తే ముడిచి ముడ్డికింద పెట్టుకొన్నట్లు.
 పుతు లెన్నిచెప్పినా మామకృక్కనే పరుంటానన్నదట.
 మిదురవార ముద్దెనా కావాలి - మాటకారి ముగ్దెనా కావాలి.
 మన బంగారం మంచిదైతే కంసాలి యేమి చేయగలదు ?
 మన సెరుగని కల - జగ మెటుగని శివం.
 మనసు మెరువు దాటతుంది - కాలు గడప దాటలేదు.
 మనిషికి ఉన్నది పుష్టి - పసరానికి తిన్నది పుష్టి.
 మనుజుడు ముసలి - మనస్సు పదుచు.
 మనోవ్యాధికి, మనిషికాటుకు మందు లేదు.
 మలపగేదే మానెడు పాలిస్తుంది.
 మలుగులు క్రుంగితే మాషటికి ఈనుతుంది.
 మబ్బు విడిచిన ఎండ - మగడు విడిచిన ముండ.
 మాంసం తింటానని బొమికలు మెడకు గట్టుకోవచ్చా ?
 మాఘమాసపు వాన - మగడులేని చాన.
 మాఘమాసపు చలి మంటలో పడ్డా తీరదు.
 మాచకమ్మ సమర్తకు మఖ అయితేనేమి ? పుట్టైతేనేమి ?
 మాటకు మాట తెగులు - నీళ్లకు నాచు తెగులు.

మాట ఘనం - మానిక పిచ్చ.

మాటలు కోటలు దాటినవి - కాలు గడప దాటలేదు.

మాటలు తేలు మాయింట - మాపాటి నాపాలు మీయింట.

మాటలు పులి - పని ఎల్లి.

మాటలు చెప్పిన కుక్కను వేటకు తీసుకువెళ్లి ఉన్నా - అంటే ఉన్నా
అన్నదట.

మాటలు లెల్లి - పప్పులు మాటులెల్లి.

మానులు అమితంగా కాస్తే మరూచికలు మెండు.

మాదిగ మంచానికి కాళ్ళవైపు తలవైపు ఒక్కటే.

మాలఫున్నమ ముందట మాదిగైనా చల్లడు.

మానుపిల్లో ముట్టిపిల్లో ఎలుకను బట్టినదే పిల్లి.

మిట్ట స్వర్గం కాదు - గట్టు మేకువు కాదు.

మీరం తిప్పితే అమృతమైనా విషమే.

మీధునలో మొక్క - మీసకట్టున పుట్టిన కొడుకు.

మిన్న ఎట్టనైనా, కన్ను ఎట్టనైనా శారక మానసు.

మీయింటిక వస్తాను నాకేమిస్తావు? - మీయింటిక వచ్చావు నాకేమి
తెచ్చావు?

ముంజలు తిన్నవానికన్న మోటలు తిన్నవానికి తంటా వచ్చిందట

ముంజేతి కంకణానికి అద్దం కావాలా?

ముండకొడుకే కొడుకు - రాజకొడుకే కొడుకు.

ముండ పెంచినబిడ్డ - ముకుతాడు లేని ఎద్దు.

ముందు పొగడకూడదు - వెనుక తిట్టకూడదు.

మగ్గుటిపండ్ల మంతనం మూడు బగాలు ప్రాకుతుంది.

మగ్గుటి స్త్రీలు కూడితే పట్టపగలే చుక్కలు పొడుస్తాయి.

మద్దు చేసిన కుక్క మూతికరచింది - చనువు చేసిన ఆలు చంక కెక్కింది

మూరెడు పోనేల? బారెడు క్రుంగనేల?

మూర్తి కొంచెము - కీర్తి విస్తారము

మూగవాని ముందు ముక్కు గోక్కో - భయం.

మూడేళ్లు సామచేసి మూలనున్న ముసలమ్మను గుద్దాడట.
 మూల ముంచుతుంది, జ్యేష్ఠ (వర్షం) తేలుస్తుంది.
 మూలలో చల్లిన ఉలనలు - మూడు పువ్వులు, ఆఱుకాయలు.
 మూల విగ్రహాలు ముప్పికి వెడితే - ఉత్సవవిగ్రహాలకు దధ్యోద.
 మూలిగే నక్క మీద తాటికాయ పడ్డట్టు.
 మూల గులా మునుపటిలాగు - భోజనాలు ఎప్పటిలాగు.
 మృగశిర కురిస్తే ముసలియెద్ద అంకె వేస్తుంది.
 మొత్తం చూస్తే మొత్తమిద్ది.
 మొత్తం చూస్తే కాకులకు కొదవ.
 మేక యెరబలిసినా తోక బెత్తెడ.
 మేకవన్నెపులి - పయ్యమాఖ విషకుంభము.
 మేలిమి కావాలి - మెడ తిరగలి.
 మొక్క వంగనిది మ్రానై వంగదు.
 మొదటికి మోసం - లాభానికి గుద్దులాట.
 మొఱకుకు శివమొక్కితే మొక్కకే తప్పదు.
 మోటుచానికి మొలకలివిస్తే ముడిచి ముడ్డిలో పెట్టుకున్నాటిట.
 ముంగమొతుకులేను - మీసాలకు సంపంగినూనె.
 యోగికి భోగికి నిద్ర ఉండదు.
 రత్నాలన్నీ ఒక్కచోట - నల్లగుల్లలన్నీ ఒక్కచోట.
 రాగల శని రామేశ్వరం పోయినా వెంటాడుతుంది.
 రాగా రాగా గాయలవారిగుట్టు గాడిద అయింది.
 రాచపీనుగు తోడులేకుండా చావదు.
 రాగానికి నేను అందానికి మా అప్ప.
 రాజును చూచిన కంట - మగణ్ణిచూస్తే మొట్టబుద్ధి పుట్టింది.
 రాజభార్య మేడక్కింది - కుమ్మరిది గుడిసెక్కింది.
 రాజు మెచ్చింది మాట - మగడు మెచ్చింది రంభ.
 రాజపాపం పురోహితుణ్ణి కొట్టుకుపోయినట్లు.
 రాజు పోతులాగే ఉన్నాడు - రాజుపెళ్ళాం రంభలాగే ఉన్నది.

రామాయణంలాంటిది రామణికి నీర సమాకుండన్నట్లు.

రామాయణం లెంతు - భారతం బొంగె.

రామాయణాంటి రాజులే హనుమంతుడులాంటి బంటుండకపోదు.

రామాయణంలో పిడకల వేటాట.

తొట్టలవానికంటే తునకలవాడు ఘనుడు.

తొట్టకట్టు దేశంలో పుట్టగోచినాడే ధనశుడు.

రోహిణి యెండకు తోట్లు పగుల్తాయి.

లంక మేతకు - గోదావరి ఈతకు సరి.

లంకలో పుష్టినవారంతా రాక్షసులే.

రోలుపోయి మద్దెలతో మొరబెట్టుకొన్నట్లు.

రోటిలో బుట్టపెట్టి రోకలిసోటుకు వెలచినట్లు.

లంకకు పిల్లతెగులు - నీటికి నాచుతెగులు.

లంక పితాశకుపెట్టి ఆకాశం చూచిందట.

లేకలేక లోకాయ పుట్టితే కన్నకాస్తా లొట్టపోయింది.

లోభికి ఖర్చెక్కువ - ఏబ్రాసికి పనెక్కువ.

లోభినామ్మ దొంగలపాలు, దొరలపాలు.

వంకలేనమ్మ దొంగపట్టుకొని ఏడ్చిందట.

వండలేనమ్మకు ఒప్పురెక్కువ - తేలేనమ్మకు తిండెక్కువ.

వంశమెరిగి వనితను - వన్నెయెరిగి శశువును తేవాలి.

వచ్చిరాని మాటలు - ఊరీ ఊరని ఊరగాయరుచి.

వగచినట్లు ఉండాలి - వాతపెట్టినట్లు ఉండాలి.

వంగళంలో పొంగలి పెట్టినా పోదు.

వింటే భారతమే వినాలి - తింటే గారెలే తినాలి.

వచ్చేదెల్ల రాసే - పోయేదెల్ల పోసే.

వట్టిగొడ్డుకు ఆర్పులు, వానలేని మబ్బులు ఉరుములు ఎక్కువ.

వడ్డించేవాడు తనవాడై తే కడబందిని కూర్చోమన్నాడట.

వానఉంటే కలవు - పెనిమిటిఉంటే పేదటికం లేదు.

వానకు ముందు ఉరిమినా - మాటకు ముందు ఏడ్చినా క్రియ శూన్యం.

వాన రాకడ - ప్రాణము పోకడ తెలియదు.

చూకి చొల్లని పాలు - నల్లనివి విట్టె.

విగ్రహ భస్మై నైకద్య సమ్మి.

విడువుమంటే పాముని కోపం - పట్టుమంటే కప్పకు కోపం.

విత్తనం బికటి వేస్తే మొక్క వేటొక్కటి ములుస్తుందా ?

విత్తం కొద్ది విభవం - విద్య కొద్ది విషయం.

విత్తు ముందా ? చెట్టు ముందా ?

వినయం లోకవశ్యం - విద్య రాజవశ్యం.

విన్న వన్నీ నమ్మకు - నమ్మిన వన్నీ వెల్లడించకు.

వియ్యంకునకు చెప్పుదెబ్బలు - వియ్యపురాలికి వీపుదెబ్బలు.

విస్సన్న చెప్పినది వేదం - వశిష్టు చెప్పినది ధర్మం.

వీపుమీద కొట్టు - పొట్టపై కొట్టకు.

వెనుకకు వెళ్ళితే వేటు - ముందుకు వస్తే పోటు.

వెన్న పెడితే మింగలేడు - వ్రేలు పెడితే కఱవలేదు.

వెధవకు నమస్కరిస్తే నన్నుబోలి నూరేండ్లు బ్రతుకరా ?

వెన్ను మూరెడు దంటు బారెడు.

వెట్టి వెట్టి వాడంటే వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడట.

వెట్టి వేయి విధాలు - వైత్యం పదివేల విధాలు.

వెలి పొలాన్ని, విధవరాలిని విడవకూడదు.

వేటుకు వేటు - మాటకు మాట ఉండాలి.

వేసినట్లే వేస్తే వెట్టివాడైన గెలుస్తాడు.

వేసిందే ఒక గంతు - దిగిందే ఒక బుడ్డ.

వ్యాధికి మందు ఉందిగాని నిధికి మందులేదు.

వ్రాత రాజ్యమేలమంటే గ్రహచారం గాడిదల కాయమంది.

వ్రాయగా వ్రాయగా కరణం - దగ్గగా దగ్గగా మరణం.

వ్రాసేవాణ్ణి, కోసేవాణ్ణి నమ్మరాదు.

శంఖంలో పోస్తే తీర్థం - పెంకులో పోస్తే నీరు.

శనివారమునాటి వాన వచ్చే శనివారమే విడుస్తుంది.

శిలాభోగం స్థూభోగం కాశరాదు.

శివరా తికి జీడిపిందె - తిగాదికి ఊరుగాయ.

శేలు దొరకు మణుకు బంటు.

సంగీతానికి చింతకాయలు రాలుతాయా ?

సంసారి నిరిగి చెడ్డాడు - సన్యాసి తిరుగక చెడ్డాడు.

సత్రం భోజనం - మరం క్షేద.

సలహాలు చెప్పినారేగాని సాయపడేవాడు లేదు.

సన్యాసిగాడి పెండ్లికి జుట్టు - గ్లాసునంది ఎరువే.

సాతాని జుట్టు - సన్యాసి జరిదెముడుకు ముడి.

సూదికై సోదకిసోతే పాతిపండులు బయట పడ్డాయట.

సూడేటువాణ్ణి, సుతేటువాణ్ణి నమ్మరాదు.

సెట్టి శృంగారించేటప్పటికి పట్టణమంతా మోటు మణగింది.

సెట్టి శేరు - లింగం పదిశేరు.

స్వతంత్రం స్వర్గం నది - పరితంత్రం స్త్రానంకటం.

స్వర్గానికి పోయినా సవతిపోగు తిప్పలేదు.

స్వాతికుస్తే సమాధ్రాలు నిండుతాయి.

స్వాతివాణ్ణి మాత్యులు పులు ఎదురు చూచినట్లు.

సోమరిపాతుకు బిచ్చగాడు లిమ్ముడు.

సోమరికి పని లేదు - తీరుబడిలేదు.

హనుమంతునికి కుప్పిగంతులు నోవనట్లు.

హస్త ఆదివారం వస్తే చచ్చినంత వర్షం.

హస్తకారెల్ చలితే ఆక్షింపిల్లకై నా కాపు.

హస్తగాణ్ణి తేలుకుట్టినట్లు - కోతికి దయ్యం పట్టినట్లు.

తెనుగు లోకోక్తులు

అంకి తెటిగి మాట లాడకొన్న జాలు

పిన్న పెద్దతము తెన్నెల ?

అంతరంగమందు సపరాధులు చేసి

మంచి నివలెనె - మనజు దుండు.

అందని మ్రోగి పండుక నాట్టులు పాతులె ?

అందలం బెక్కుట యవని బశస్తమా ?

మ్రోగి కిక్కదే మర్కటలు !

అందిన జాల్మను బట్టుదు

రందనిచో గాల్గెబడుదు రటు దుర్మార్గుల్.

అందు నిందు ననక యున్నంత యందున

విష్టు వమరియుండు మెయ భరిని.

అందురాలికి నిల్వటద్ద మేటికి నశుం

సకున కొయ్యారంశుజాన యేల ?

అంబుజాక్షుల ధన మధమాధమంబు

గనుక పురుషుడు దనయంత మనుట మేలు.

అజ్ఞానజమగు శోకమా - విజ్ఞాన విలోకనమున విడువుము.

అడగి మడగియు లొంగి మహాశయండు

కౌశలంబున గడియించు కార్యసిద్ధి.

అడవిపక్షుల కెవ్వర డాహార మిచ్చెను ?

మృగజాతి కెవ్వడు మేతల బెట్టె ?

అడవిలోన నున్న గేహమున నున్న

జాందగల భాగ్యవిభవంబు పొందు నరుడు.

అడుగెడ దగుచారి నడుగక

బుడచు పడుగెడ లేమిది గొప్ప ?

అణాపుల జూచు గొంతులెల్ల నడవనప్ప

గొంతు రోలురు తప్ప పొంగినేల.

అతిదరిద్రుండు నిద్రాసుడై నసుమి

యుంఛవృత్తి గొలుడు నొక్కసేళ.

అశిశోభులను భిక్ష ముడుగబోవుట నోత్ర

తనద్రవ్య మొకచింట దూచు రోత.

అతిశయముగ బుద్ధిమంతుడగు బుధసేవన్.

అదిను మనసు నిలిసి ఆనందశీలిలో

బ్రహ్మమయుండు ముక్తి బడయె గోరు.

అది సర్వదోషముల కా

స్పదమనుచు నెఱిగి తృప్త జాతురు సుశతుల్.

అధిక జనులతోడ నాపులతోడను

పరుపు గురులెఱింగి పలుకు మెప్పుడు.

అధిక విద్యావంతు లప్రయోజకులైరి

పూర్ణశుభలు సభాపూజ్యులైరి.

అధికారాంతమునందు జూడవలదా యాయయ్య సాభాగ్యముల్ ?

అధికుడైన రాజు లల్పుని చేబట్ట - వానిమాట చెల్లు వసుధలోన.

అధికుడైనవాని కధికార మిచ్చిన - నచటివారి నెల్ల నాదరించు.

అగ్నిపుంగోపించి హుంకార మాచరించు పడఁతి మూఁగగు.

అనగ ననగ రాగ మతిశయిల్లుచునుండు

నగఁ తినగ వేము తీపిగలుగు.

నఘు లాఘ్యులు నగు మహాముఖులు పల్కు

ల్కు వెనుకెంటు నర్థంబు పరుగులెత్తు.

అనలపాక్షిగఁ దనహస్త మందినట్టి
 యుద్ధిడె రెండవ శివుఁడు బింశాధరలకు.
 అనాశ్వాసిద దుఃఖితే ముసి సర్వ మనహ్య మనా నెఱుంగవే!
 అనునవించిన కొలఁది భోగాభిలాష
 యుడఁగిపోవక తినుదాని యతిశయించు.
 అనుభవింపక పోవంగ నలవిముగునె
 కేములజున్దికై నఁ బ్రాంభవర్మ ఫలము!
 అనుష్ఠాగానిచోట నధికులమనరాదు-కొంచెముండు పెల్లఁగొడువగాదు.
 అన్నదమ్ముల పాళ్లకు నలవిగాదు
 చెలఁగు విద్యాధనమునకుఁ జేటులేదు.
 అన్యవోషకారి తనపాపమునఁ దానె కాలిపోవు.
 అన్యపురుషులతో హాస్య మాడరాదు
 మఱపుతోనైన నొకనాఁడు మానినులకు.
 అన్యులకు మేలు సేత పుణ్య పదంబు
 పరనిషిడన మెపుడుఁ బాపప్రదంబు.
 అపవిత్రముగునట్టి యన్నంబు గొనుటకంటె
 నడవిలోఁ దిను బలుసాకు మేలు.
 అప్పదీయరోత హరిహరాదులకైన
 మొప్పెతోడ మైత్రి మొదలె రోత.
 అప్పదీర్పగనైన నపహరింపగనైన - దలఁచువానికిని బ్రతంబువలదు.
 అప్పలేనివాడె యధికసంపన్నుఁడు - తప్పలేనివారు ధరను లేరు.
 అభిమానవంతుఁడెందఱున శత్రు-కృతతిరస్కార మెట్లు సహింపనేర్చు?
 అమరులోకోప కృతికి నుత్తముల సిరులు.
 అమృతలత లతాంగి యనురాగవతియైనఁ-గాక మెలఁగనేని గరళవల్లి.
 అయినవారలయొద్ద నప్పదీయుట రోత.
 చెడి చుట్టములచెంతఁ జేర రోత.

అమ్మకు రెండుబిడ్డలు రెండుడిమ్మహించి దిట్టించు కూతురు రెండుకుధరపైః
అమ్మకు విద్య యెంతో తగ - నమ్మకు గారవ మంతే మానినీ!

అరయ నదృష్టమే హేతువు

పొరి విద్యాపౌరుషములు మూలం బగునే!

అర్క-కాంత మచేసినంబయ్య సవిత్ర

పాదములు సోఁసంతనె ప్రజ్వలిల్లు.

అర్థ మెఱుగని చదువు బల్ వ్యర్థమగును

గాని వాసికె నెక్కడు గణన నేయు.

అర్థ సంపాదనం బెక్కువగు కొలంది

మదిని లోభంబు రేకెత్తు మానవులక.

ఆర్థిక జరియించువాడు భవాబిలోనఁ

జెంది యెన్నాళ్లకును దరిఁ జేరి లేడు.

అల్పబుద్ధివాని కధికార మిచ్చిన - దొడ్డవారి నెల్లఁ దోలి తిరుగు.

అల్పసుఖములెల్ల నాశించు ముగ జండు

బహుళ భోజిముంబును బాధపడును.

అల్పఁ డెన్నిపలుకు లలయక పల్కిన - నధికుఁడూరకుండు నదరిపడక.

అల్పఁడెపుడుఁ బల్లు నాడంబరముగాను - సజ్జనుండు పల్లు చల్లఁగాను.

అల్పనితో నైన నధికునితోనైన - జెలిమిఁగావించినఁ జేటువచ్చు.

అసత్పథ వృత్తిఁ జేటు తప్పనే!

ఆండ్రయెడం బతులే విను సర్వాధికారు లిల నన్నింటికిన్.

ఆశలికెంతగ వలయునో-చేకొని భుజియింప వాని జెందున్ సుఖమల్.

ఆచార్యున కెదిరింపకు - బ్రోచిన దొర నిందసేయఁబోకుము.

ఆదితప్పవాఁడె యభిమానహీనుఁడు-గోడెఱుంగనివాఁడె కొద్దివాఁడు.

ఆడుదాని బొంతు గోడపెట్టిన రీతి - పురుషవరుని బొంతు పూరితడికె.

ఆడుబిడ్డల సొమ్ము లపహరించుటకంటె

బండఁ గట్టుక నూతఁ బడుట మేలు.

ఆత్మకుం బేలతనము మేలఁ మిటి - మృత్యువు డాఁగెడిచోట తేనాళో!

ఆత్మలాభంబు కేమియు నాశపడక
ప్రజలఁ గొల్పెడిపాటి గౌరవము కలదె.

ఆత్మశక్తి దొలంగిన యవసరమునఁ దనకు నెవ్వరుగారిది తథ్యమనయ.

ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మిదియేల? - భాంధకుష్టిలేని పాకిమేల?

ఆనందో బ్రహ్మానందమృత ప్రాజదువు నంతకుష్టి నూహించునూ.

ఆపదలు మనూనీయుల కలమిగొనిన
నంతలోనన తముదామ యంతరించు.

ఆపదె నవేళ గరసి బంధులఁ జూడు
భయమువేళఁ జూడు బంటుగుణము.

ఆరంభింపకు నీచమానవులు విఘ్నయాన సంక్రస్తులై.

ఆర్జవంబు శమము లభ్యయనంబును
పరమధనము సుస్వ బ్రాహ్మణునకు.

ఆలస్యమొనరింప నమృతంబు విషమాను
తగవు దప్పినమాట దలఁపరాదు.

ఆలిఁ జనువిచ్చినచో - దేలికకులమందుదైనఁ దేలిక చేయున్.

ఆలితోఁ గలహించి యాడలిగాదని-పస్తున్నవాఁ డొక్కప్పుడెంజి వెధవ.

ఆలిమాటలు విని యన్నదమ్ములఁ బాసి
వేటుపడెడువాఁడు వెట్టివాఁడు.

ఆలివంకవారె యా ప్తబంధువులైరి - తల్లివంకవారు తగినపాటి.

ఆలుందిడ్డలు మిత్రులున్ హితులు నిష్టార్థంబు లీవేర్తురే?

ఆలితోఁ గూడి యుండెడు నారఁ డెన్ని
యిక్కటల్ గుడిదియును దా నెఱుంగకుండు.

ఆలోచన యొనరించెడి - వేళలలో మంత్రిభంగి వివరింపవలెన్.

అప్పుడతడు మున్నగు నెందఱు వచ్చి

అప్పుడు నా మున్నగు వారు నాకు బహుశుభములు

అశుభము లేటొక్క పూర్ణి భావ

నడకలను బుంబున ఛాన్ద్ర నిండ్లు లే నేరదు.

అశుభములు బుట్టింతు రాము సుతము - గాని పదమే కూటికే గడు గాదు.

అశుభము యుగం సౌఖ్యంబు గలదే !

అశుభము దుఃఖమును విడుపు లే దగ్గింబు.

అశుభము యుగంబులు - వినాశము భవ బంధములకు నాగరింబై.

అశుభము రాకవిత్వంబులందు శయ్య

అశుభము లుత్పేక్షలను లేక యుండుంగాదె !

అస యనునది యెవనికి దాసియానా

వాని కందఱు దాసులై వరలు చుండు.

ఇంటిగల గుట్టు నీ పొరుగింట రవంతైన దెలుప నేగక.

ఇంటిగుట్టెమియును రచ్చకెక్కకుండ

తామె నవరించుకొనువారు ధన్యు లిలను.

ఇంటి యాలి విడిచి యిల వెలయాలితో

వెంట తిరుగువాడు వెట్టివాడు.

ఇంటి అంకెలుగక యిరుగుపొరుగు అంకె

వెంటాడువాడు దొక్క యంట్లవెధవ.

ఇంత యన్నంబు నోటి కందిన్నునడల

బృథివి నెవ్వారలును వశీకృతులు గారె ?

ఇందుగలఁ డందులేడని - సంజేహము వలదు చక్రి సర్వోపగతుడు.

ఇందుముఖులకు నధికార మీయరాదు.

ఇచ్చువానియొద్ద నీనివాడుండిన - చచ్చుగాని యివి సాగనియడు.

ఇతఁడు పేదయటంచు నెరిగింపఁ దెచ్చుడు

కలవారి సిరి యెన్నఁ గలరు దొరలు.

ఉరుగుణవంతుఁ డొడ్డు తన కొండపకారము నేయవచ్చుడున్
బరసితమే యొనర్చు

ఉవిద లోకజాతి మగచార లోక్కజాతి
దాన స్త్రీజాతి యెక్కువ దలచినాడె.

ఉరు దయాఘృణ మేను పరోపకార
కలన రాణించు గంధంబు వలనఁ గాను.

ఉరకవచ్చుఁ బాటపడకుండిన నై న ఫలం బదృష్టము.

ఉరకుండగ అభిమానమున్నచారు
కష్టములు దోప పెండ్లి కాద్యమైన.

ఉల్లు దోచుక తాతిగుల్లు గట్టువల ?
యిల్లు బుచ్చుక తోట వేయ వల ?

ముణము దెచ్చినసొమ్ము లెఁజెల్పటయు రోత
శివుల నమ్మించి జెలుప రోత.

ముణశేష మున్నను రిపుశేష మున్నను
వహ్నిశేషంబున్న వచ్చు గీడు.

ముణానుబంధంబు దెగిన - బ్రాణ పదమైన వలంపును బాసి చనదె ?
ఎంగిలి పరులకుఁ బెట్టకు - కంగున మ్రోయంగ నీకు శాల్కట్టియులన్.
ఎంచి యెన్నిపూజ లెన్ని చేయఁగనేమి ? - భక్తిలేని బ్రాహ్మ పత్రి చేయ.

ఎండినయూళ్ళు గోడెటిగింపఁ దెవ్వఁడు
బండిన యూల్లెన్నఁ బ్రభువు లేల్ల.

ఎంతవదువు చదివి యేసేతివిన్నను - హీనుఁ డనకుంబు మానలేడు.

ఎంతటి గుణాధ్యులై నేషణమున
వశ్యులై పెక్కు సిలుగులఁ బడుచునుండు.

ఎంతటి యాచలి గలిగిన
బంతిని గూర్చుండి ముందు భక్షింపకుమీ.

ఎంతదొర నాశ్రయించిననేడు పనబు

ప్రాప్తి సూత్రంబు పొలది సంభవము గాంచు.

ఎంతనేర్చుతోడ నేమేమిచదివిన - చింతలేనివిద్య చిక్కఁబోదు.

ఎంతబల నైన దొర నాశ్రయించియున్న

గలుగనేరదు భాగ్యహీనుఁడు కలలు.

ఎంతలభియించు భోగము-అంతకే సంతృప్తి బొందు టయ్యే శుభమా.

ఎంతవారికిఁ దప్పింప నెట్లొనర్చు

బ్రహ్మ దా మును వ్రాసిన వ్రాతఫలము.

ఎంతవారికి నొకవేళ కిగ్గునచ్చు-బ్రతినపల్క-గఁ జెల్లుకే బ్రహ్మకై న!

ఎందఁగు వెదకిచూచిన - సందందేగలఁడు దానవాగ్దాని! వింటే.

ఎద్దుమొద్దుకేం యిల శాస్త్రవేదముల్? ముద్దరాలికేల ముసలిమగఁడు!

ఎందు సందేహవస్తువులందు నరయ.

నాత్మగతులె ప్రమాణంబు లార్యులకును

పడుటఁగన-కట్టుఫలమున కిచ్చగించి-చేతిఫలమును భారవేసికొనరాదు.

ఎట్టిసాధ్యులకును బుట్టినయింద్లను - బెద్దకాల మునికి తద్ద తగన.

ఎనుబోతునకు విద్వై లెన్నింటినేర్పిన - మడుగునకేగుట ల్యానగలదె

ఎన్నిచోట్లుతిరిగి యేకాట్లుపడినను - అంటనియ్యక శని వెంటఁబెరుగు.

ఎఱుకమాలివాఁడు ఏమేమిచదివిన - జదివినంతసేపె నద్దునే యిగు.

ఎన్నిజన్మంబులందుఁ బట్టేక్షణలకుఁ

బడిహితంబునకంటె శోభనముగలదె !

ఎఱుంగువాని దెలుప నెవ్వఁడైనను జాలు

నొరులవశముగాదు నొగుఁ దెల్పు.

ఎఱుంగమినైనను భూసుర - వరుల ధనం బపహరింప నలవదు పనికిన్.

ఎఱుగు మెల్లధర్మంబుల కెందఁ బెద్ద

యంద్రు సత్యంబు ధర్మజ్ఞులైనమునులు.

ఎల్లయెడల భాగ్యంబు ఫలించుగాని

గరిమ పొరువవిద్య లక్కఁ జకురావు.

ఎవ్వరికి నిజగంబున వెంతఘనము. దైవ్యము ననదిమోన యెవ్వరికి.

ఎవ్వరికిగంబున కేలమునకును - బ్రహ్మబ్రహ్మతేమికి నెవ్వరికి.

ఎవ్వరికైన దాని - కలిసియు నన్యత సౌఖ్యార్థము యుగాదున్.

ఏగతి రచియించిరేని ననులకు నానంద మెచ్చరేనా!

ఏడ్చు రేండ్చు ముండ్చు నిండురీ ఫలమానె

చచ్చువారు. జరిలి వచ్చుబెల్లు?

వతెలుగునైన దేహము గతిం దాపోయి. వెట్టు బుండురే?

ఏతటి హానివృద్ధులకు నెక్కటిదైవము కారణంబగున్.

ఏదేశము తిరిగిన పని - తే దట తనమనసు కురుగు లేకండినచో.

ఏవి నందలముపై నెక్కించినను గ్రింది - కురువడి పుల్లెల కుటుకకున్నెడి

ఏమిసేయుదుగు బెట్టిదుండై విధి తీర్చజూచినన్?

ఏవంక మనసు గలిగిన - నావంకకు నింద్రియంబు లన్నియు నేగున్.

ఏవిధ మైనయట్టి గురియేర్పడు నట్టిద సిద్ధి చొప్పదున్.

ఒకటి యెటుంగరాఁ దమృతమో మఱి సంస్మృతి దానివంజాణో?

ఒకనిం జంపి పదస్థుండై బ్రతుకఁ దానూహించు నొండొక్కఁ డేలాణో?

ఒకని కలిమి కులుకక - మనుజులతోఁజొంది పొసఁ గిమనుటాప్పు నృపా?

ఒకరి నోరుగొట్టి యొకరు భక్షింతురు - వారిలో మి త్రి వరుసఁగొట్టు-

ఒడలు బూదిపూసి జడలు ధరించిన

నొడయఁ డగును ముక్తి బడయలేదు.

ఒడ్డును పొడుగైన గడ్డంబు నిడుపైన - దానధర్మమిడక దాతగాడు.

ఒరులెవ్వరేనిఁ దనతోఁ - బరిభాషించినను మేలు పలకఁగవలయున్.

ఓంకారాకారు నిభానను స్వయ విఘ్న ల్యాయఁగా నూధనా!

ఓగు నోగు మెచ్చు నొసరంగ కజ్జని - భావమిచ్చి మెచ్చు పరమలుబ్ధ-

కడలి దుర్జనమైత్రి గల్గియుండుట రోఁత - చేరి పెద్దల గేలిసేయరోఁత

కట్టడలేని పొలము చూడడు శుభం బొల తెంతనాదు - బట్టి నైవ.
 కట్టు బట్టజూచి గట్టిచ్చెను రాదు - బాసరాదు లోన పది పదిగము.
 కట్టెయందు సన్నకాననిచంద మీ - తిని పునవిను నాత్మిగిట్టగుండు.
 కట్టవిచ్చెదనని లవనిదీక్ష - గోళ్లు గిల్లెనువాడు కొంటెవెన.
 కడగి యెల్లుడు ఘనం గాంచు గాక్షే.

కలువకు యెంతి దోషు గాంధగజము?

కడగి బట్టియాక కడతేర కియ్యదు

ఇడుమలందు బెట్టి యీడ్చుగాని.

కడపమీదను మతి సన్నెకంటి మీద

జక్కిమీదను గూర్చుండ జాడగాదు.

కణము కణముగ దా ననుక్షణము నరుండు

ధనము విద్యయు నార్జింప దగును గాదె.

కడు వృద్ధజనునకు గన్యనిచ్చుట రోత

పడుచుల నమ్ముచు బ్రతుక రోత.

కతక మొక్కటి రాచి కలుపు మాత్రంబున

నేటిలోని జలంబు లేటడదనె.

కనికల్ల నిజము తెలిసిన - మనుజుడెవో నీతిపరుండు మహిలో సుమతీ

కనకపర్వతమున కాపురంబుండియు - ననిమిషేశ్వగునకు నాస వోదు.

కనకగిరి నాశ్రయించిన కాకి గూడ

గ్రాలుచుండును గాదె బంగార మగుచు.

కన్నలారంగ పెన్నిధి గాంచినట్లు

తనరు తనజాతివారల దర్శనంబు.

కనుగొన సజ్జనోత్తముల కల్గి పదార్థముగాదె యెయ్యెడన్ !

కమలాక్షన్ శరణంబు వేడని జనుల్ గల్యాణ సంయుక్తులే !

కమనీయవిద్య దా కామధేనువు భంగి

గామికార్థంబుల గలుగజేయు.

కర్తవ్యమాన వివేకంబు గల్గినగాని - గడ్డంబు వరసిన గాదు పెద్ద.

కరము సంతాపకరము భీకరముగాను

వడిగ నీ కల్పములనెల్ల వలలుడయ్యె.

కర్మకావల్మీకకు గంగాన్నాన మేటికి

గామా ధునకు దక్షిణాక్ష యేల ?

కర్మమునఁ బట్టు జంతువు

కర్మము నఁ వృద్ధిపొందు గర మునఁ జెడున్.

కర్మనుభిమోహం గడచి పోవగరాదు - ధర్మరాజు గొల్పె తగనిచోట.

కర్మమె జనులకు దేవత - కర్మమె సుఖముఖములకుఁ గారణ మధిపా!

కర్మవిఘ్నతా-కలనన భావ్యమైన పనిగాదు వినాశము లేదు భావికిన్.

కలనైనను బంధుజనులకుడ కేగకుటూ !

కలదె పరిత్యాగ - శీలునకు నసాధ్యసిద్ధి యెందు ?

కలంచునే సతుల మాయలో ధీరచిత్తంబులన్ ?

కలనైన నాటపాటలనైన సతులకు - పతిపాదసేవలే భవ్యవిధులు.

కలహమేరాదు మానంబు గలిగియున్న

జాగరమువల్ల భయమెల్ల సమసిపోవు.

కలిగిపెట్టలేని కర్మజీవులకెల్ల - తిరిపము దొరకదు దీనులార.

కలిమిగల లోభికిన్నను - విలసితముగఁ బేద మేలు వితరణియైనన్.

కలిమిగలనాఁడె మనుజుడు - విలసిత సత్కీర్తి చేత వెలయఁగవలదా?

కలిమినాఁడు మగని గామునిగాఁ జూచు - లేమిజిక్కునాఁడు లేవకుండు.

కలిమిబలియజూచి కనకము నాసించి- కన్యనియ్యి పూర్వగతులుమట్టు.

కలిమిలేము లిలను గలవెంతవానికి - బలము ఘత్రబంధు బలమే వేమ.

కలిమెంతయున్న బీదల దెప్పగావద్దు-విద్యయెంతయున్న గర్వింపవలదు.

కల్ల నిజము రెండు కలకంఠుఁ డెఱుగును

నీరు పల్ల మెఱుంగు నిజముగాను.

కల్లలు బట్ట తప్ప - నల్లరిగానున్నచోటి కలుగుట తప్ప.

కళాప్రవీణులగు వారలయందు వసించు లోకముల్.

కలుగు నవజ్ఞ మిక్కుటముగా నతిమైత్రి ఘటిల్లునేని.

కవిత జెప్పంగనేచ్చ సత్కవివరునకు

వాంఛితార్థంబు లొసంగనివారు గలరె ?

కల్యాణాత్మకమైన విష్ణుధ లాకర్ణించుచో ముక్తవై

కల్యం దెవ్వడు తృప్తుడౌను?

కవిత గల్గిన రాజ్యాధికార మేల !

తగు వినయమున్న వశ్యోవధంబు లేల ?

కష్టకాలముందుఁ గాంచువాఁ డొక్కఁడే

నిష్కమైన సఖుఁడు నీకుఁ దలఁప.

కష్టదుర్దశ లెన్నైన గడలుకొనిన

సదమలాత్ములు విడుతురె సత్యమతము.

కష్ట మోర్వకయున్న సౌఖ్యంబు లేదు

జ్ఞానసిధిగాకయున్న మోక్షంబులేదు.

కష్టముల నొందుకొలఁదిని ఘనులగుణము

లెన్నో విధముల నెన్నిక నెక్కుచుండు.

కష్టములయందు ముగ్ధున నప్తపడిన

బ్రజ్ఞు లెన్నడు విడరు స్వభావగుణము.

కస్తూరియట చూడ కాంతి నల్లగనుండు-పరిమళించు దానిపరిమళంబు

కాంచనంబుపైన కాంతలవైనను - బహుకై నఁబుట్టు రిమ్మతెగులు.

కాంతారత్నము మించు సొంపు నెదియుంగా దీ మహాసంస్కృతిన్.

కాకన్మానవు పూర్వజన్మకృతముల్ కాగల్గు నర్థంబులున్.

కాకేమి తన్నుదిట్టెనె ? - కోకిల తనకేమి ధనము కోకొమ్మననే !

కాగల పనులెల్ల కాకెట్లు పోవును ! కానివనులు భువిని కానరావు.

కానిది కానె కాదు పని కాగల నెప్పుడు కాకపోదు.

కానివాని తోడఁ గుని పర్తించినా-హానివచ్చు నెంతవాఁడైన.

కానివాని నెత కానుపీఠించిచ్చి - వెంటఁదరుగువాఁడు నెట్టివాఁడు.

కానున్నదనికె జంతు వైచుకొనరాదు

గడచిన వెత దుఃఖ పడగరాదు.

కామంబు పెంపున గల్గు శ్రోధంబునను-వైరమెంతయును పెగుగు.

కామంబును శ్రోధంబును - నేమిటక జయింపవలయు నెల్లవిధములన్.

కామిగానివాఁడు కవిగాఁడు రచిగాఁడు-కామిగాక మోక్షకామిగాఁడు.

కాముకుండు తా

నద్దెర ! సర్వమాత్మవిషయంబుగనే కొనుచుండు నాత్మభోన్.

కాయమెంత భయానఁ గాపాడినంగాని

ధాత్రిలో నదిచూడఁ దక్కఁబోదు.

కారణములేక యూరక కలుగునెట్లు

సుఖము దుఃఖము నగునకు సులభలీల ?

కార్యఫలములయెడఁ దాన కర్త ననుట - కడునెఱుంగమి జావ్వె !

కార్యాలోచన సేయక - కార్యముఁజేయంగ ముందు గడగకుపనిలో.

కాలముగడచిన మగుడడు

కాలముకంటెన్ ధనంబు గలుగదు ధాత్రిన్.

కాలకంఠునికంటె ముక్కంటి కంటె

తీర్థములు దైవములులేవు త్రిభువనముల.

కాలవశమున నెంతటి కష్టజీవి - యైన సర్వసుఖంబుల నందితీటు.

కాలుసేయాడు తటియంద కదలవలయు

తీర్థసేవకు దేహ మస్థిరముగాన.

కావ్యశాస్త్ర విసోద సత్కళలయందె

కాలమంతయు ధీనిధుల్ గడపుచుండు.

కాళికా తీర్థ మాడక కదిలకు నాదు-లక్షతీర్థంబు లాడిన మోక్షలక్ష్యే.
కామాయనప్రాలు గట్టిపిప్పిన నేమి-యాకపోవక కాండు యతివరుండు.

కీర్తివై - నేడుక గల్లునాతనికి విత్తముమీద నుత్తెక్కడాన ?

కీర్తియ యిచ్చు బుద్ధిగతి గీర్తియ తల్లి ముఖోలః బోదు.

కీర్తి తేనెవానిని జీవనంబు నిర్వహించు సూనె యవనిమీద.

కుంభసంధ్యం జెప్పెడి గుణుడు గుణుడు

తండ్రి హరి జేరునుచుయెడి తండ్రి తండ్రి.

కుంభ- నందలమునఁ గూర్చుండఁబెట్టిన

నొక్క మనసుతోడ నుండబోదు.

కుటిలవృష సేవజేసిన కొలువు వెడలు

సమయమందైన హాని దా సంభవించు.

కుడువకుమీ శత్రునింట కూరిమితోడన్.

కులకాంత వర్జించి వెలకాంత నార్జించు

నిధవల నిల్వైన బ్రేల్లవలయు.

కులముకన్న మిగుల గుణము ప్రధానం

మాటకన్న నెంచ మనసు దృఢము.

కుల ముద్ధరింపని కొడుకు గల్గక నేల - అక్కఱ కొదవని యేర్థ మేల ?

కులము తలమును గనుగొని గుణగణంబు

పూర్తిగా నిశ్చయింపంగఁ బోలెదెందు.

కులము ప్రధానమే గుణములేకున్న - కలశాబ్ధిబుట్టదే. కాలకూటంబు!

కులములోన నొకఁడు గుణహీనుఁ డుండిన

గులము చెడును వాని గుణముచేత.

కూరిమిగల దినములలో - నేరము తెన్నుండును గలుగనేరవు.

కూలినాలి చేసి గుల్లాముపని చేసి - తెచ్చివెట్టనేని మెచ్చు నాలు.

కూళకూళ మెచ్చు గుణవంతుఁ జెడనాడు.

కృతమెఱింగెడు - పతియె జగజ్జనులనెల్ల పరిపాలించున్.

కేరుచు జూదము లాడెను

చోరులతో నెందు బొత్తు చొరగూడదుగా.

కొండంత ధనరాశి గూర్చు సంపన్నుండు

వెంటఁ గాసాకితైనఁ గొంచు బోడు.

కొంచెపు నరుసంగితిచే సంచితముగఁ గీడువచ్చు.

కొండంత విత్తంబు గూడఁబెట్టినవైన బొదలు ధనాపేక్ష వదలిపోదు.

కొడుకు గల్గిన ఋణశుద్ధి బడయవచ్చు

బరమ సుఖకారణము తనూభవుఁడు సువ్వె.

కొఱగాని కొడుకు పుట్టిన

కొఱగామియెగాదు లేండ్లిగుణములఁ జెఱచున్.

కొలఁదివారిని నైతము గొప్పవార

లవసరమువెంట యాచించు టరిది గాదు.

కోటికి పడకెత్త గొప్ప యేమియు లేదు

దారిద్య్ర దశఁసన్న తప్పులేదు.

కోటికి జల్తారు కుల్లాయి యేటికి - విరజాజి పూదండ విధపకేల

కోపమందైన యుల్లెమగుణుల మనము

సుప్రసన్న ప్రకాంతమై శోభగాంచు.

కోపము, గ్రౌర్యంబు విడుపు గుణరత్న నిధి!

కోపమునను ఘనత కొంచెమై పోవును

కోపమునను మిగులఁ గోడు జెందు.

క్రూరుం డెన్ని సుధీగుణంబు దురితారూఢంబు జేయుంగదా!

క్రాంత కోడలి కెప్పుడు కత్తిసాము !

కాపురంబున కత్తింట కాలుబెట్ట.

క్షోభంబువలననె మానవుఁడును

క్షుధు మహిమంబు చూపును తథ్యముగను.

ఖలుడు కీడొనరించు నిష్కారణంబు
సజ్జనపరంపరల కెల్ల జగతియందు.

ఖలుని హృదయము సిరిగల్గ కఠినమగును
సిలుగు లొదవినయంత గోమలత నొందు.

గంగిగోవుపాలు గంధైదై నను జాలు - కడవైదై ననేమి ఖరముపాలు?

గడనుడుగు మగనిఁ జూచిన
నడపీనుఁగు వచ్చెనంచు నగుదురు సునతుల్.

గతమునందును మఱి ననాగతమునంగు
వగవ రాద్యులు సంతోషవంతు లగుచు.

గర్వంబు కొఱగాదు కార్యహితులకును
కోపంబు కొఱగాదు తాపసులకు.

గర్వంబు తలుచై న గౌరవంబు దొలంగు
ద్రవ్యాశ పెల్లెన ధర్మ ముడుగు.

గాజుపూసకు నెంత కాంతి రాఁ దోమిన
రమణీయమగు జాతిరత్న మగునె ?

గాడిదకు గంధ మేటికి ? బూడిదయే వలయుసుమ్ము పొర్లాడుటకున్.

గాయత్రీ మంత్రమునకు - నేయవియును సాటివచ్చుకే మంత్రమ్మల్.

గార్దభంబును దెచ్చి కల్లె మింపుగవేయ
తిరుగునె గుఱ్ఱంబు తీరుగాను ?

గిట్టటకేడఁ గట్టడ లిఖించిన నచ్చటఁగాని యొందుచోఁ
బుట్టదు చావు.

గుడి మింగువానికి లింగ మూర్ఛింపివడెము.

గుణములను బట్టి పూజ్యత గూడివచ్చు.

గుణయుతునకు మేలు గోరంత జీసిన

కొండయాను వాని గుణముచేత.

గురుండే లలియు దండియు
గురుండే దైవంబు బుధునోటిను నాత్ముడనై.

గురువులేని

జాబితై న నిజము కరిసి నుూడి.

గృహమునకుగాని లేక యూరికిగాని
త్రోవమూసినది బెడత్రోవ బోవచూడు.

గొప్పవశ వచె నొ బైన గర్వపడుతు.

గోచిపాత బై తోరి తా మునియు - మనసులేని యాశమానలేయు.

గ్రామపతి తగవు తప్పిన - గ్రామములో నున్నవారు కాదనగలరా ?

ఘటము నింద్రియముల

చావు వచ్చినపుడు సన్న్వసిండు.

ఘనమైన సకలభాగ్యం బెంత గలియు

గోచిమాత్రం బైన గొండ ను

ఘనులు - లోక తాపోపశమన లోలుపులు గారె ?

ఘనుని జేరు చాతకము వాతఁబడు నల్ప - జలకణము.

చంపదగినయట్టి శత్రువు తనచేతఁ - జిక్కినేని కీడుసేయరాదు.

చంపనున్నరాజు చను వగ్గలము చేయు

చెలుపనున్నవాడు చెలిమిచేయు.

చంచలాత్మునిమదికిఁ బ్రపంచమెల్ల

గదలి తిరుగుచునున్నట్లు గానవచ్చు.

చక్కని తేనెతేట వెదఁజల్లని పొండితియేలఁ గాల్పనా !

చదివిన బుద్ధి విశాలత

గురుకును జొగడంగఁదగిన గుణములు పొదలున్.

చదువది యెంతఁగల్గిన రసజ్ఞత యిండుక చాలకున్న నా

చదువు నిరర్థకంబు.

చదువుచెప్పిన జీత మదునుబో నీయక
మిటకరించెడినాడని మేటివెధవ.

చదువు చదువ పుట్ట సౌఖ్యంబులును లేవు
చదువు చదివె కేని సరసుడగుచు.

చడవులు చదివిన యయ్యలు
పదవిని పొందంగ లేరు పరమార్థముగా.

చన వగ్నియుఁ దీర్థోదక
మును వేటొకదాన శుద్ధిఁ బొందంగ నెప్పుడున్.

చన్న సమానము సంపద
కొన్నాళ్ళకుఁ గోముజూపి గొల్బున జాటున్.

చాడిగొట్టిలతోఁ బోరు సాగేనని - హానిదెత్తురు వారు జంకసలెలేక.

చారు మాణిక్య భూమిత శస్త్రమస్త
కంబయిన పన్నగము భయంకరముగాడే!

చారుశీలగుణ వర్జన మర్హము గాదు చూడగన్.

చాల గుణంబులు గలుగును - బాలురకును దాడనంబ పథ్యంబరయన్.

చింతలఁజివుకుచు నున్నను

స్వాంతము నెపుడైన హరునియం దుంచదగున్.

చిక్కియున్నవేళ సింహంబునైనను
బక్కకుక్క కఱచి బాధచేయు.

చిత్తశుద్ధిగల్గి చేసిన పుణ్యంబు - కొంచెమైన నదియు గొడువగాదు.

చిరముగ ధర్మముల్ నడువఁ జిత్తము దేటు.

చుట్టములు లెల్లిదండ్రులు సుతులు సతులు
తాను పోయెడి దారికిఁ దగిలిరారు.

చెట్టు దీక్షాతపము చాల్చి శిరసుచేతఁ
దనదు నీడచే నాశ్రిత తాప మడచు.

చెడి సేతోఁ జాలబోరామి సేయఁ జనదుఁ
ప్రాణసంకటములను బుణ్యాంగనలకు.

చెడి చుట్టమింటికిఁ జేరఁ బోవుట ముప్పు
చెడుగులతోఁ జొందుచేత ముప్పు.

చెడు గొకడు సంభవించిన చెడు కులంబు
దీనికి నిదర్శనంబు దశాననుండు.

చెడును కర్మమెల్ల శిథిలమై మెల్లన - ప్రబలమైగ విష్ణుభక్తి నెడదు.
చెడు మిత్రుఁ జెడు భార్యను - విడువనవలె దూరమున వివేకి జగానన్.
చెడ్డవాని మిగులఁ జెఱచును దైవంబు-అడ్డుపడదు వాని కాపదయిన.
చెప్పకు చేసిన మే లొకప్పుడైన - గాని దాని హర్షింపరుగా
చెలఁగినచుట కుశక్తిసేతమెల్లఁ - జరతర మహాపకారమై శరణమించు.
శిలువగువానిఁ గగ్గొనినఁ - జెల్వకుఁ జూపులకావె కూటముల్.
చేటువచ్చెనేని చెడనాడు దైవంబు-మేలువచ్చునేని మెచ్చుదము.
చేతనగువాఁడు కార్యము - కై తగ్గును వంగుగాఢ యల్పండ్గునాకీ
చేయకు నింద్యమైనపని చెప్పకు కొండెము లాతివారిపై.

చేరి మూర్ఖులమనసు రంజింపరాదు.

చేరువ పగయును దూరపుమైత్రియుఁ-గావించె నేనియుఁ గార్యహాని.
చేసిన కర్మంబు చెల్లదు కడువక - చావు తప్పదు నెంత జడిసియున్న.
చేసిన కర్మంబు చెందక మానదు-రాగల యర్థంబు రాకపోదు.

జగతిలోపల గారణ జన్ము లొక్క

కానియెడఁ బుట్టియు బ్రసిద్ధిగాంచుచుండు.

జగ మనఁగ నింద్రజాలము

జగ మనఁగా మాయసుమ్మ జన్మాదులకున్.

జగములకునెల్ల బంధమోక్షములు నీవ

నీవ సర్వంబు దలపోయ నీరజాత్!

జడుండు మితిమీటి చెలరేగు సమయమందు

సుగుణపంతులు మూలఁ జొచ్చుచుండు.

జమిందార్ న రోగియైనను - విడుచుట మరియాదగాదు విభు వంశవతున్.
జనకుం డెప్పుడు జాతుం డెప్పుడు జనిస్తానంటు లెచ్చొటనా?
జననమృతములేని పనిచేయకూడదు

చలము కూడదు కార్యసాధకునకు.

జగన మునివేళ స్వాంత్య హీనుడు

మొదట కర్త గాదు తుదకు గాడు.

జనులు నిందించిన సామాజ్యమేమిటి - అక్కట కొదవని యర్థ మేల?

జల్లుపొల్లుల నొక పద్య జల్లుగాని - తల్లి కృతి సేపగలడ కుకవి.

జరులయెడ నాటియున్నదోమంటె కాన-బడును సద్గుణమది కనంబడదు.

జాణి తనవగు పను లె-వ్వారలుఁ జూడరను బుద్ధి వర్తించు నిలన్.

జీవి జంపులెల్ల శివభక్తి దప్పుట - జీవు నరసిచూడ శివుడుగాడె?

జీవులెల్ల ముందు జీవాత్మ పరమాత్మ-జత లెరింగి పాపజడధిఁ జడరు.

జ్ఞానము గలఁడేనిం బాలుఁడయినఁ గడువృద్ధ మహిన్.

తండ్రి కెప్పుడుఁ గడు చింతసేయుదును పుత్రులు శత్రులుగాక మిత్రులే!

తండ్రి దూషించి పెద్దల సుతింపఁగనేల? - తమ్ముల జెఱపి సద్ధర్మమేల!

తండ్రి దుశ్చేష్ట లెన్నంగఁ తగదు సుమ్ము.

తగిలి తాఁజేసిన ధర్మంబు తలఁగాచు

దైవంబు గొలిచినఁ దన్ను మనుచు.

తగినచోటొంది శిష్యసంతతులవిద్య

యరయ నాచార్యునే గుణోత్తరునిజేయు.

తిక్కువ తరగతిగల నరుఁ

దెక్కువయగువానిఁ గాంచి యేడ్చుచు నుండున్.

తనకంటె బేదరాండ్రం-గని యంతకుఁ దనకు మేలుగా నవలయున్.

తనకులేమినాడు దైవంబు దూరును - తనకుఁ గల్గెనేని దైవమేల?

తన కులధర్మము విడువక - మనుట పరమధర్మమంద్ర మూన్ములు.

తనకోపమె తనశత్రువు - తన సంకోపమె స్వర్గము.

తనగుణము తనకు నుండగ

వెనయంగా నొరుని గుణము నెంచును మదిలో.

తననల్లి చోటనే తన్న నడించిన - మరెంతోనైనా గురుద్రోహము కలదా ?

తన నెలకొని పిప్పినంతనే తథ్యముగను

మిత్రులే శత్రులగుదురు మేలందప్పి.

తనమది కంటము విడిచి - తనకెప్పుడు కనకులేను భరణి పేరి !

తనమది దోషము గల్గిన

దన కందటయందుగూడ దన్నీ దోచున్.

తనమును వక్రముగనున్న తరుణమున

వక్రతగఁ దోచు నన్యుల భావవృత్తి.

తనయాలి చీకటి తప్పెన్నఁ దెవ్వఁడు

పెరకాంత అంకెన్నఁ బెద్ద లందఱు.

తనయుఁడు చెడుగై యుండిన - జనకుని తప్పన్నమాట.

తనరు దినపూర్వ పరభాగ జనితమైన

చాయపోలిక కుజన సజ్జనుల మైత్రి.

తనవారలనుచు నమ్మ నదేల ! చనువేళ

రమణియే తనవెంట రాకయుండు.

తనవారి కెంతగల్గిన - తనభాగ్యమే తనకు నగును.

తనవారు తలవంపుపనులు చేయ సహించు

బరులుచేసిన తప్పపట్టఁ జూచు.

తన వీనులలో - నను వ్రేళ్ళువెట్టి చూచిన

ధ్వని విసంబడకున్నవాఁడు తడయక పొలియున్.

తనవిత్తమనుచు నమ్మనదేం ! చనువేళ

గానైనఁ దనసొమ్ము కాకయుండు.

తనుఁ గన్నతండ్రి పెప్పిన - పనిచేసిన సుగతి కొంగుపసిడియ గాదే.

తను లోకము గొనియాడఁగ - విని యుబ్బుఁడు సజ్జనుండు.

తనువు లస్థిరమని ధనము లస్థిరమని- తెలుపవచ్చు దాను దెలియలేడు.

తనువు తెనుగువాడై తమిళుని బోపించి

ద్రవ్య మెను సొమ్ము దాచుకోవగ.

తనువుకంటెను కీర్తి యుత్తమధనంబు.

తన్నజూచి యెరుగె తగ మెప్పువలెనని

సొమ్ము లెలమిఁబెట్టు నెమ్మిత్తోడ.

తన్నువెదకి చూడఁ దాగెనో జన్మండు

తత్త్వ మరసిచూడఁ దానె యాత్మ.

తప్పులెన్నువారు తమతప్పు లెఱుంగరు.

తప్పుకటిఁ జేసి దానిని - గప్పంగఁ బొంకంగ వలదు.

తమతమ నెలవులు తప్పిన - తెనుగుత్రులె శత్రులాట తధ్యము సుమతీ!

తమరు సజ్జనగోష్ఠిఁ దలపోయరే! దా - యల సద్వ్రతము పైఁకంగ లేరు!

తరలాక్షలయెడ నెన్నఁడు - బరిహాసాలాఙములను బచరింపకుమీ.

తఱచు కల్లలాడు ధరణీపతులయిల్ల - వేళవేళ లక్ష్మీ వెల్లిపోవు.

తఱచుగా దుఃఖవేగ ముత్తములఁ గలఁపఁ

జాల దధములకే కడు శ్రమలగూర్చు.

తరుణి పుత్ర) ధనము ధాన్యంబు సంపద

యెంత జుట్టుకొనిన యంత చేటు.

తలఁగఁజేతురు ధీరులౌ ధన్యమతులు

పాపమును దాపమును దైన్యభరము నొకట.

తల తోఁక యనక యుండును

ఖలునకు నిలువెల్ల విషము గదరా సుమతీ!

తల పరువు నోరె చెప్పును - లలికాయల పండు పరువు రంగే చెప్పున్.

తలలు బోడులైన తలఁపులు బోడులా! విశ్వదాభిరామ విమరవేమ!

తలవాకిట నెల్లప్పుడు నిలువగరా దెప్పుడైన.

తలఁపఁ దలఁపఁ బుట్టు తెనువున దత్త్వంబు

తరువ తరువఁ బుట్టు దధిని ఘృతము.

తల్లిగగ్గరునుండి ధనము తేడవ్వడు
జెల్లిపోయెడినాడు వెంట గొనుడు.

తల్లిగగ్గరు కేళకదగిలిన - పల్లవు సుఖమును బోధి పల్లవు సుఖముల్.
తల్లి జెవుల్ ద్రెంచుకొనిన మూర్ఖుడు - బింతల్లిచెల్లెచ భీతినునె!
తల్లికొండ మింద దయలేని శుక్రుడు - శుట్టకేమి, వాడు గిట్టనేమి!
తల్లిదండ్రుల హింసించు దాగుణుండు
దాగుపడక లండే గురుద్రోహమునను?

తలి లేని యిలు తలపోసి చూడంగ - చూడమామలేని చదలు గాదె!
తల్లి వేరు సువ్వె ధరణికంటెను, నాక
సంబుకంటె బొడవు జనకుం డరయ.

తల్లి సేనించిన దేవతార్చన మేల? - తండ్రి గల్గిన బెన్నిధాన మేల?
తాతకట్టిన చెటువంచు దగునె మునుంగ?

తా నమ్ముడు పడియైనను దీనుండగు ధవునియార్తి దీర్పగ మేలా.
తానంగ నెవరు తనవారన నెవరు - తెలిసి తెలియలేరు తిక్కనరులు.
తాను జేసిన ధర్మంబు తనను గాంచు.

తాను బెట్టకయున్నదగవు శుట్టదాగాని
యెరులు పెట్టగ జూచి యోర్వలేడు.

తానొక్కడు తలచు దైవ మొక్కడు దలచున్.

తానుసించి చేయదగ దెట్టికార్యంబు-వేగింప నదియ విషమ మగును.
తాము గడనచేయు ధనమెల్ల తమనని

నమ్మియుండు వెట్టినరులు భువిని.

తాను మృదారు శిలను దలఁపఁ తోన
నీళ్ళరుండని పూజింప నేమి ఫలము?

తాలిమి తోడుతం దగవు తప్పక నర్పరియొప్పు దప్పలం
కాలనసేయు.

తిరువతికిని బోవ తురక దాసరిగాడు - కాశికి చను లంజ ఘనతగాడు.
తీపులేని తీపు తెలియంగ పాణంబు - ప్రాణవితతికన్న పనికి తీపు.

తీర్ప నార్పలేని తీర్పురితన మేల? - కూర్పనిప్పలేని నేర్పడేల?

కుష్టిలేదేని సౌఖ్యంబు దొరగ దెంగు.

కుష్టిలేనిపుడవ్వు పైము లందు - దుష్టిగల్గు నృపుడు నష్టమొందు.

తూర్పు రక్షణములలోన దొరకినట్టి

దిక్కు తలగడగాంగ విడిచెదేని - మేలు.

తృప్తి జెందని మనుజుడు - సప్తద్వీపముల నయినఁ జక్కంబడునే?

తృప్తి వర్జించి సౌఖ్యంబు తెరువు గాంచు.

తెచ్చినఁ దేకుండిన ని - కిచ్చిన నీకున్న మగని నెగ్గాడకుమీ.

తెరవాట్లు గొట్టి సత్తరువుఁ బెట్టుటకంటె

న్యాయాన్వితాన్న మింతైనఁ జాలు.

తెలిసియుఁ దెలియనివానికి

దెలుపంగలడే మహాపదేశికుడైనన్?

తేజోనిధికి వయసు కారణ మగునే?

తేటి - పువ్వుఁదేనియ గొనియెడు పోల్కినెదురు

గండకుండంగఁ గొనునది కార్యఫలము.

తొడవులు దొడుగుట దొడ్డ సౌభాగ్యమా?

కడు సొమ్ము లూనదే గంగిరెద్దు?

తోవఁబోయెడు స్త్రీలతో మొగం బిగిలించి

ముచ్చ టాడెడువాడు ముష్టివెధవ.

తోయఁజాలఁడు కుక్కతోడ వంకరమాత్ర

మేటివంకలు దీర్ప నెవ్వఁ డోపు?

దండ కాషాయములు మాత్ర ముండెనేని

సలుపవలెఁ బూజ యితికి నిస్సంశయముగ.

దండిసొమ్ములు పెట్టిన ముండరాలు

ముండయగుఁగాక మగనాలు ముదిలగాదు.

జాత పిలిపింప వలవదు తమకుదామె

యాచకులు వచ్చి యాచింతు రపనిలోన.

దాతలేనిశొంప దయ్యాల వెనుపాడ - 7 తి . నిమిషం బా తాళి పుట్టు.

దాన మడుగులను యి ధరలోన పదిమూలము.

దాన మడుగుడేని దై వసముడను.

దానము ధర్మము నెఱుంగని

నూనవునకు సిరి లభింప నూన్యుల నోనా ?

దానము బరోపకారము

భూమికి ర్తియును చిలదె పుడవన కెందున్ ?

దార బంధిగంటు తనయులు సంకీర్ణ - బంధునర్తమెల్ల ప్రహరిగోడ.

దారిద్ర్యమలనంది తన పూర్వసంపద

లూరక తలంచువాఁడు త్త వెధవ.

దాసరయ్య తప్పు దండంబుతోనరి

మోస మేల తన్ను ముంచకుండు !

దాసికి దండంబు తలగొటిగించుట

చెలికాని శిక్ష భాషింపకునికి.

దిక్కులేని రోగి దీనతఁబాపిన

పురుషుఁ డిహమునందుఁ బూజ్యాడగును.

దీన రక్షణమున్నఁ దీర్థాటనంబేల ? విద్యాధికతయున్న వేషమేల ?

దీనులై ధనా-ధ్యులగవనిన్ వసించినరులోగి సహింతురు తీవ్రతాపమున్.

దున్నపోతుకు నెన్నివన్నెలు దిద్దిన

బురదగోతులలోనఁ బొరలకెన్నె!

దురితాత్మునకు వావివరుస లేదు.

దుర్జనుఁడు మంచివారల దూరుచుండు

నదను జిక్కినయపుడెల్ల ముదముతోడ.

దుశ్శీలాగారము వార యావతము నిస్సీ మేటి వాటించునే ?

దుష్టులకు బలమిచ్చిన శిష్టమతుల

పవ్వమే గోరుచుందురు భ్రమమిని.

దుష్టునిదనుము గడనలు - గట్టు బేటొదై ను గలిగినంగా.

దుష్టు సూర్యుడెన దుష్టైత్తి చల్లిన

దలై న పడుగాక దానికేమి ?

తేకకామలమె దెలుగు లెన్న.

తేకభిరూపముండంగ - మోహదలు జననవార్ధి ముంచును.

జేహము నీతో వట్టునె

యూహింపంగ బుణ్యకర్మ మొక్కటి దక్కన్.

దై వకృతమున కిల ననాధ్యంబు గలదె ?

దై వపుటన యెవ్వారికిని దప్ప టరుదు.

దై వికంబెల్లను దప్పింపగారాదు - కాల మెవ్వరిని గడపరాదు.

దై వోపహతుండు వోవు కడకుం బోవుంగదా యాపదల్ !

ధనము తరిగిపోవు దానంబుచేసిన - విద్య దానమునను వృద్ధినందు.

ధనమును విద్యయు వంశం-బును దుర్మతులకు మదంబు బొనరించును.

ధనము లేకయున్న ధైర్యంబు నిలువదు

ధైర్య మొదవెనేని ధనములేదు.

ధన మెంతయున్న మత్తత వహింపగవద్దు

దొరతనం బెతున్న త్రుళ్ళవద్దు.

ధన మెచ్చిన మద మెచ్చును

మదమెచ్చిన దుర్గుణంబు మానక మెచ్చునున్.

ధన మెంతగల్గిన జను మెంతగల్గిన - గర్వమొండకయునికి- కార్యసరణి.

ధనమే మూలము జగతికి - ధనమే మూలంబు సకలధర్మంబులకున్.

ధర్మంబు గలచోట దలకొను జయమెల్ల

దయగలచో సుకృతంబు నిలుచు.

ధర్మంబు తనోసాలి దై వమైరక్షించు - సత్యంబు కై వల్యసరణిజూపు.

ధర్మం బతి సూక్ష్మము బుధులతోవ లనుసారంబుల్.

ధర్మమునకు కీడు దలచినవాడును

దుష్టమార్గుడౌను దోష పెడును.

ధర్మార్థకామ మోక్షము

నిష్కలమతి తెలియుఁగాక నితరుల తరమా ?

ధీరుఁలతోఁ జేరినను - గ్రూహత్సకుఁ జెందుఁ గరుకూతలె సూనున్.

ధీనోదాగ గుణంబులు కారణజన్మనకు నేతె కలుపఁగవలె ?

ధ్వంస మొనఁగను సర్వంబుఁ బరుచి బుద్ధి - ప్రళయము ఘటించుచు.

నన్నుకాని యన్య మెన్నడు నెఱుగని - వారి విడువ నెట్టివారి నైన

నయనో దుఁడు గాని నరపతిరాజ్యంబు

మూర్ఖత్వమునఁ జేయు మునితపంబు.

నయనోవిరులు తప్ప నడచిరేనియు వారి

వసనగా దది జన్మఫలము గాని.

నరసింహ నీ నానామంత్రముచేత-దురితజాలములన్ని దోలవచ్చు.

నవ్వంగరాదు పలుమఱు - నవ్వినఁ జిటునవ్వుగాని.

నవ్వకుమీ నభలోపల-నవ్వకుమీ తల్లిదండ్రీ నాథులతోడన్.

నాగరికత్వము నాచా-ప్రాగల్భ్యము జూపఁజనదు పతిముందట.

నాగరికతచే నెలనాగలెల్ల

మన్ననయు లజ్జ విడియంబు మఱపుగొనిరి.

నాథు లేర్పరములేస్సయఁ బే

రలుకం జెందినయట్టి కాంత లుచితవ్యాపారము లేర్పరురే ?

నానా గుణగణము కాంచనంబున నిల్చున్.

నాలుక మంచిదె నయెడ నాలుగు నాడులు మంచివేయగున్.

నిందా - స్తుతులూదు మనంబు నీకుఁ దుల్యత వలయున్.

నిక్కమైన మంచి నీలమొక్కటిచాలు-తఱుకు బెఱుకు తాలు తట్టెడల !

నిఖిలమందెల్ల వర్తింతు నీవు దగిలి

నిఖిలమెల్లను నీయంద నెగడుఁ గృష్ణ !

నిగురు గప్పినట్లు నిశ్చలభక్తితో - తగిలియుండ ముక్తి తానె వచ్చు.

నిజము కల్లరెండు నీలకంఠుఁ డెఱుఁగు - నిజము నాడకున్న నీతిఁదప్ప.

నిద్దురయు సుఖంబు లేకమును దోపపు విద్దియ గోరువానికన్.

నిన్ - నమ్మినవారి కెన్నడును నాశములేదు గదమ్మ యాశ్వరీ !

నియత తపమును నిందియ నిగ్రహంబు

భూరివిద్యయు శాంతికి గారణములు.

నిరుపేదల రక్షించెడు

సరసుడు నెఱదాతగాక సంపన్నులదా - భరియించువాడు దామోయె...

నిర్మలమగు నీతితంత్రము దిరంబయి చిత్తమునందు నిల్చుకీ.

నిశ్చితార్థంబు వదలరు నిఘాణమతులు.

నీచగుణములెల్ల నిర్మూలముఁ జేయు - కొడువలేదు సుజనాష్టిచలన.

నీతి యెఱుంగని నీచున-కాతతరాజ్యము లభింప నధికుండగునా ?

నీళ్ళలోన మొసలి నిగిడి యేనుగుఁబట్ట-బైటఁ గుక్కచేత భంజింపదును.

నుతజః పూరితంబులగు నూతులు నూటిటికంటె సూక్ష్మత

వ్రత ! యొక బావి మేలు.

నెలపుదప్పచోట నేర్పరి కొఱగాడు.

నేరనన్నవాడు నెఱజాణ మదిలోన - నేర్తునన్నవాడు నిందవొందు.

నొసటన్ న్రాసిన వ్రాలుకన్నఁగలదా నూతేండ్లు చింతించినన్ ?

నొసలు భక్తుడైన నోరు తోడేలయ్యె

మనసు భూతమువలె మలయుఁగాని.

పంచాక్షరి జపమందిన - సంచితకర్మములు వాయు సాకల్యముగా.

పంజరమునఁ గాకపట్టునుంచిన లెస్స - పలుకునే వింతైన చింతవలెను?

పండుగ పబ్బుబై నను - మొండుగ దిననేర్తురొక్కొ మేదిని లోభులో?

పందిరి మందిరమగునా ? - పందిజనం బాస్త మితవర్గం బగునా ?

పగలు పరుండుటకూడదు - సగమునిశిని చాటకుండ శయనింపఁదగున్.

పగలును రాత్రియుఁ జొట్టక-పగతో వాపోవుచుండువానిది బ్రతుకా ?

పట్టుపట్టరాదు పట్టివిడువరాదు - పట్టేనేని బిగియఁబట్టవలయు.

పట్టిడుటకన్న పొగఁ జచ్చుట మేలు.

పడఁతు లుండెడిచోట పరిహాసములు రోత

కుత్సితములున్న గోషి రోత.

పట్టుగ నిక్కు-చున్ మదనముపట్టి మహాత్ములఁ దూలినాడినం
బట్టి నా రక్తముల్ చెడును.

పతికి నూలునల్లు- పణాతియే శునకంబు.

పతికి హితమాచరింపని పద్మగంధి-చెంతను వసించెనేమి? పరింపనేమి ?
సతిగడవంగ దైవతము భానుల కెందును లేదు.

పతి పిల్వబంచిన బయ్యెమి యని వచ్చి
చెప్పింపు దీగింబు సేవకువలయు.

పతిభక్తిలేని చెనబడికి

పతిములు చను వేయి యొక్క పృథిచారమునన్.

పతిభక్తి సతులకు పరమశీలంబు - పతిభక్తి సతులకు భాగ్యమూలంబు.
పతిని విడువరాదు పది పల్కైనను - పెట్టెచెప్పరాదు పేదకైన.
పతియ కడుమేరదప్పిన - గతి కులకాంతలకు వేటుగలదే చెప్పుమా !

పతులకడన యునికి సతులకు ధర్మపు
సతులకేడుగడయుఁ బతులచూపె.

పదియు నారేండ్లు వైఁబడ్డమొదలు పుత్ర
మిత్రుని విధానగాంచుట మిగులహితము.

పదుగురాడుమాట పాటియై ధరఁజెల్లు
నొక్క డాడుమాట యొక్కదెందు.

పద్మగంధము-ల్మరగినతేలు లన్యకుసుమంబులచెంతను జేరనేర్చునే !
పద్మలోచన ! నీ మీద భక్తిలేని
మానవుఁడు రెండుపాదాల మహిషమయ్య.

పనిచేయునపుడు దాసీ - పనిత విధంబువను మేను వంశగవలయున్.

పయోముఖ వివకుంభమైన-చెలిమికాని నాక్షణమె త్వణింపవలయు.

పరగ నట్టింటనుండి నాభాగ్యమనిన
దైవ మెక్కడ కొనితెచ్చి తనకు నిచ్చు ?

పరమ దుర్మార్గుఁ డెంత విద్వాంసుఁడైన
వాని నెల్లరుఁ బరిహసింపంగ వలయు.

పరమాత్ము నొక్కటెఱిగి-నరుండు చరింపంగనలయు నలుగురిలోనన్.

పరధనాశేష మేటి భూపతికినైన - నాశనము దెచ్చు.

పరవశము పర్వమును విభజనంబు

స్వవశమున నుండునట్టి సర్వమును సుఖదము.

పరవచనాబుద్ధి పాటిచేసంగవద్దు - నిబుధులతో గోష్ఠి విడువవద్దు.

పరసతికూటమి గోరకు - పరధనముల కానపడకు.

పరసతి గమనంబు ప్రత్యక్షపరకంబు

పరయ నిందలకును నాలయంగు.

పరహితమే పరమధర్మము-పరహితునకు నెదురు లేదు పరేంద్రముఖ!

పరునితో రఘుంచు భార్య గూడుటకంటె

మలిన దాసీసంగమంబు మేలు.

పరుల కాంతలఁబట్టి బల్కిజేరుటకంటె

గుడ్డి గస్త్రీ గ్రమ్మకొనుట మేలు.

పరుల కుపకరించుకొంటె నరుని భవము.

పరుల ధనసంపద కసూయ పడగరాదు

తనదు లేమికి భేదమందంగరాదు.

పరులను న్యూనతపఱచెడు - హరువాక్యంబైన నేమి, హర్షింతురొకో?

పరుల వెట్టు పోతల కాశపడుటకంటె

స్వయముగా గంజిత్రాగుచు జావరాదె?

పరుల మోసపుచ్చి పరధనమార్జించి - కడుపు నింపుకొనుట కానిపద్దు.

పరుల యిండ్లకు పనిలేక తిరుగ రోత

పరుపోక్తులను శిశుపాలుండు హతుడయ్యె

మహిని జూదమున ధగ్గజుండు నొగిలె.

పనికి బొంకక నిజమునఁ బరులగుకంటె

మానధనులకు భద్రంబు మఱియు గలదె?

పలుమలు సజ్జనుండు ప్రియభావలె పలుకు గతోర వాక్యము
ల్పలుకఁ డొకా నొకప్పుడున్.

పలువురు పాటిగాదనుచు పలికినకార్య మొనర్చెనేని నెం
జలిజారయించు.

పశుపతి కంటి మంటలును బండిత వాక్యము రిత్తవోవునే ?

పసముల్య మొకటిచాలును - గసపూడ్చిన చింపిరాలు గంపెండేలా ?
పాపనిత్యునకును పరమార్థమది సున్న.

క్రూరాత్మునకు సాధుగుణము సున్న.

పాప మనఁగ వేతె పరదేశమున లేదు

తనదు కర్మమునను తగిలియుండు.

పాపము వొందు ధర్మ సందే

హము దీర్చినాఁడు సభ్యులుగ సజ్జనులన్.

పాపవర్తనుండు బ్రాహ్మణుడయ్యును

నిజము శూద్రుకంటె నీచశిముండు.

పాపవృత్తంబు జూదంబు పార్థివులకు.

పాయసరుచి తెడ్డుబద్ద గ్రహించునె - తేనీతీపిని సిద్ధి తెలియఁగలదె ?

పాలతో దలయంటి బాసచేసినను

స్త్రీల నమ్మఁగరాదు చిత్తంబులోన.

పాల నీడిగంట గ్రోలుచునుండేనా - మనుజులెల్ల గూడ మద్యమండ్రు.

పాలను గలిసిన జలమును - పాచిధంబుననె యుండు పరికింపంగా.

పిన్నపామున కైవను పెద్ద దెబ్బ.

పిల్లని గద్దియఁబెట్టి పూజించిన - నుచ్చిష్టశక్షణం బుడుగఁగలదె ?

ఫట్టిన యిండ్లమానినులు పోరచిగా నశింపెను నుందురే ?

ఫట్టినింటనె పతిగల పాలతియన్న

జనులు శంకింతు రన్యథా సాధ్యునై న.

పుడమిఁ గామాంధచిత్తు - ద్దేవుఁ వధింపఁ డెటుసేయఁ డేమిగాఁడు ?

పుణ్యమంతయఁగూడి పురుషుఁడై జన్మించె
పాపమునను బుట్టె పడఁతి భువిని.

పుణ్యవాసన లూరక పోవుసూపె
యెట్లుఁ దమతమ ఫలముల నిచ్చుఁగాని.

పుత్రులులేని యా శుకునకు న్వాటిలైన దుర్గతుల్ ?
చెడునే మోక్షపదం బపుత్రకునకున్ ?

పురుషుఁడె భోగము ల్వీడిచి పొందు నిరామయ శాంతి సౌఖ్యముల్.

పురుషు భాగ్యమునను పుణ్యవతి దొఱకు
పుణ్యనతికి నెట్లై పురుషుఁ డబ్బు.

పురుషు లొందగరాని దెయ్యది సతంబు న్నాధుసంగంబునన్ ?

పువ్రదండం దలనండి పామను భ్రమ నోబ్బద్రోయఁడే యంధుఁడున్ ?

పుష్పమాలానుషంగంబు పొల్చుకతన
దారమును గూడ శిరముపైఁ దాల్చుబడదె ?

పూనికయు మనోదృఢ ముండు పురుషులకును
కష్టముగఁ దోపఁదెంతటి కార్యమైన.

పూనిన భాగ్యరేఖ చెడిపోయిన పిమ్మట నెట్టి మానవుం
డైనను బ్రయఁబునఁ బల్కురు బిల్వ రెచ్చటన్.

పూర్ణ భాగ్యంబు గల్గిన పురుషుఁ డవని - విట్టిపడకుండు.

పృథివి నధిపులు. నూతనప్రియులు గాదె!

పెకలచకున్న గీడోసఁగు వేగమె శత్రు ఋణాగ్ని శేషముల్.

పెక్కు చదువులేల తర్కశాస్త్రము లేల
నొక్క మనసుతోడ నుండెనేని.

పెక్కు భూసురు లొక్కపెట్టు దీవింపంగఁ

నొకఁడు తుమ్మిన శుభం బొదవకున్నె.

పెట్టక కీర్తి లేదు వలపింపక యింతికి నింపు తేదు.

పెట్టని దినములఁ గనకపుఁ - గట్టెక్కిన నేమి నేదు గదరా సుమతీ !

పెట్టిన దినములలోఁగల - నట్టడపులకైన వచ్చు నానార్థంబుల్.

పెట్టి పోయి లేన వట్టివరులు భూమి - బుట్టనేమి ? వారు గిట్టనేమి ?

పెట్టి పోసిననాఁడె చుట్టాలచేరిక - కలిమి గల్గిననాఁడె శాంతవలపు.

పెద్దలు వద్దని చెప్పిన - వాద్దులఁ బోవంగరాదు.

పెనిమిటి వలదని చెప్పిన - పని యెన్నడుఁ జేయురాదు.

పేదవాని బాధ పెనుభూతమై యుండు - చూడ లేనిబాధ చూడరాదు.

పేరలుకం జెఁదినయట్టి శాంత లుచితవ్యాపారము లేర్తురే ?

పాలుపుగఁ గోటినిద్యులు బొట్టకుఁ బట్టెడు కూటికే గదా !

పోకన్నానదు జేహ మేషిఁ బునఁ బోషించి రక్షించినన్.

పోకలు నమలుచు నాకులు చేకొని - సున్న మడుగువాడు శుద్ధవెధవ.

పౌరాణికుం డల్లిపాయ భక్షించిన - నది నిషేధంబు గాదనఁగ దగునా?

ప్రజలఁబీడించి ధర్మము సేయఁగా నేల ? - దార్లుగొట్టి సువర్ణ దానమేల?

ప్రభువు కొల్చినవాని భంగింపఁదలఁచిన

నెన్ని నేరములైన నెన్నవచ్చు.

ప్రమద యొనర్చు దుష్కృత పరంపరఁ దత్పరిఁ జూండు.

ప్రజ్ఞ గలవాఁడు తనయిల్లు పాయకున్న

వాసి కెక్కఁడు నిజశాఖ వదలకున్న.

ప్రాణమునైనను వదలుచు

మానము రక్షించుకొనఁగ శ్రమపడవలయున్.

ప్రాప్తి కలుగుచోట ఫలమిచ్చు దైవంబు

ప్రాప్తి లేనిచోట ఫలము లేదు.

ప్రార్థార్థము లుజ్జగింపరుగదా ప్రజ్ఞానిధుల్ గావునన్.

ప్రియములేని విందు పిండివంటల చేటు - భక్తిలేనిపూజ పత్రిచేటు.

ప్రియుండగు హరిచరితంబులు

ప్రియభక్తుల కెల్లయెడలఁ ప్రియములు గావే?

ప్రేమలేనియట్టి వినయంబు లధికంబు

మడ్డముండ ముసుకు చెరిగిపెట్టు.

ఫలవృక్షమని కదల్చకపోవునే గాఢు

భూసురుండని పులి పూజ లిడునె ?

బడుగు నెఱుంగలేని ప్రాథమ బహుళ !

ప్రోది యిడని బంధు భూత మేల !

బలవంతమైన సర్పము - చలిచీమలచేతఁ జిక్కి చావదె సుమతీ !

బలవంతుండ నాకేమని - పలువురితో నిగ్రహించి పలుకుట మేలా !

బలిమి గలిగిన వానితోఁ బగ ఘటించి

చేతఁగాని నరుం డెట్లు చెడకపోవు ?

బలిమి లేనివేళఁ బంతంబు చెల్లదు.

బహుకురూప కాంత పరమ సాధ్వీ యగును

వృద్ధవేశ్య నియమబద్ధ యగును.

బహుభాష ద్విరుగంగఁ బ్రేలుటలునుం బ్రామాణికత్వంబులే !

శాటుండవై చదివనఁ గడుఁ

దేలికగా విద్య వచ్చుఁ దెలివియు హెచ్చున్.

శాహ్యశక్తువులను బరిహరింపగ వచ్చు

నంతరులను గెల్పు నలవి గాదు.

బుద్ధి జాడ్య జనితోన్మాదుల్ గదా శ్రోత్రియుల్ !

బురదసీటిని గడుపారఁ బూని త్రాగి

యప్పనముఁ గప్ప బెకబెక లాడుచుండు.

బైలందె పుట్టు సర్వము - బైలందే లీనమయ్యె బ్రహ్మాండంబుల్.

జొందిలో నుండు ప్రాణముల్ పోయినంతఁ

గాటికేకాని కొఱకాదు గవ్వకైన.

బ్రతికి నన్నాళ్లు విద్యను బడయవలయు.

బతుకఁజాలక దొంగపనులు చేయుటకంటె

గొంగుతో ముప్పెత్తుకొనుట మేలు.

బ్రతుకులన్నియు మాయ భవబంధములు మాయ
తెలివిమాయ తన్ను తెలివి మాయ.

బ్రతుకు నిత్యమనుచు బదరూచు వగమీఱ
విజ్ఞప్తిగువారు వెట్టివారు.

భక్తిచేసిన చోట ఫలమిచ్చు దైవంబు
మనసు నిల్పినచోట మలయు సుఖము.

భక్తిపరత్వం బాక సాధనం బిహ పరస్మై వంచక శ్రేణికిన్.

భక్తుఁ డెందుఁ జనినఁ బటతెంచు వెనువెంట
గోవువెంటఁ దగులు గోడెభంగి.

భగవంతుడైన దేవుడు
జగములు తనలోనఁ బెంచి జాలముఁ జూపున్.

భవత్పాదాబ్జము
ల్పొందగఁ గొల్పలేక యిలఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందురవ్యయా ?
భవదఃఖంబులు రాజకీటముల సంప్రార్థించినం బాయునే
భవదంఘ్రిస్తుతిచేతఁగాక ?

భవార్థవము పెలుచు - చాటుదురు మత్పదాంబుజధారపరులు.
భాగ్యంబు లమరనున్న - కాలమందు సర్వత్ర మార్గములు గలుగు.
భాగ్యవంతుని తోడఁ బంతమాడుట రోత.

భాగ్యవంతురాలు పరుల యాకలి దప్పి
దెలిసి పెట్టనేర్చు దీర్ఘనేర్చు.

భాగ్యహీనులనైన సేవకులనైన
బరుషవాక్యంబు లాడుట పాడిగాదు.

భార్యకుఁ జనువిచ్చి పాటిసేయుట ముప్పు
పదిమంది కాదన్న పనులు ముప్పు.

భార్య గయ్యాలైన బ్రాణనాథుని తప్పు
తనయుండు ధూర్జైన తండ్రి తప్పు.

భార్యకు దండంబు పడకకఁ జెలివేత
విబుధదండము గారవింప కునికి.

భార్యయుండిన వనమైన బట్టణంబు
పత్నిలేకన్న గృహమైన బహుగహనము.

భార్య యొనరించు పాపంబు భర్తచాలు
శిష్యపాపంబు గురువును జెందుచుండు.

భూజానులసేవ దుష్కర మసాధ్యము యోగులకైన నిర్ధరన్.

భూతి దేహమందుఁ బూసిన నాయెనా ?

నిష్ఠ నిపునియందు నిలుపవలయు.

భూమి నాది యన్న భవనేశ్వరుండు నవ్వు
దానహీనుఁ జూచి ధనము నవ్వు.

భూమి మీఁద పుణ్యపురుషులు లేకున్న
జగము లేల వెలుంగు పగలు రాత్రి?

భోగములు కిష్టదాయకంబులె నిజంబు
లనుభవించినఁ దృష్ట చల్లారఁబోడు.

మంచిదగు నూరు తన నోరు మంచిదైన.

మంచివారల గుణము గ్రహించి శక్తి
పందలగు మందమతులకు వశముగాదు.

మంచివైనను ప్రాణేశు మనసు కాని
మనులు మానుట భద్రంబు మగువలకును.

మంటికుండవంటి మాయ శరీరంబు - చచ్చు నెన్నడైన చావ దాత్మ.

మగఁడు మదనుండైన మంచి కాపురమైన
సహజ మేల మాను జారకాలే?

మగఁడు ప్రియతముండని యుండు మానవతికి
నెల్లలోక సుఖంబులు నెదురువచ్చు.

మగని కాలమందు మగువ కష్టించెనా

సుతుల కాలమందు సుఖముఁ జొందు.

మగువలకు బోలె మాటల మంచితనము

నందు లోకంబు దుర్జనమగును జమ్ము.

మతకరి వేశ్యమాత వెడమాయ లజేయలు విష్ణుమాంబుకన్.

మదిం-దీండ్ల ల్లగినవారి కేకరణినేని నిద్వద్వ రాకుండునే ?

మది గలంగి పూజ మదనారి మెచ్చునా ?

మనసు నిల్పినేని మహితుఁ డగును.

మనసులోని ముక్తి మఱియొక్క-చోటను

వెలకఁబోవువాఁడు వెట్టివాఁడు.

మనుజనాథుల గంభీరమానసముల-బాగుగాఁదెలిసికొన నెవ్వనితరంబు?

మనుజుని పుణ్యపాపములు మాత్రమె పాయక వెంటనంటెనున్.

మనుజుఁడొక్కటిఁ దలంప-దైవమొక్కటిఁదలంచు తెంతయు ? జంబు.

మరణము దాఁపగుచున్నది-స్థిరబుద్ధిని బరముఁగన్నఁ జిక్తును ముక్తుల్.

మఱవవలె గీడు నెన్నడు - మఱవంగారాదు మేలు మహిలో వేమా!

మలవిమోక్షణ మొనరించి తొలఁగునపుడు

కనుఁగొనఁగఁగా దమేధ్యంబు కలశజన్మ.

మాట తిరుగలేరు మానధనులు.

మాటనిలుపలేని మనుజుండు చండాలు - దాజ్ఞలేని రాజె ఆడుముండ.

మాట కేడ్పు నాలు మగనికి యమురాలు

దారిచూడ విటునిఁదలంచి యేడ్పు.

మాటలపొందిక తెలిసిన - మాటలనే ముక్తికలుగు మహిలో వేమా !

మాట వినని యాలు మగనికి మృత్యువు

తోడు గాదటంచు తొలఁగవలెను.

మాటాడరాదు సభల - న్మాటాడినఁ దప్పరాదు మగసింగముకున్.

మాటే మానము గాదా - సాటువగలవారి కెల్ల సాహిణిమారా !

మాన మఖిల స

స్నానములకు మూలంబగు

మానరహితమైన బ్రతుకు మానిని కేలా ?

మానిని చెప్పిన క్షణమున మాలిన వాడు డటు చేసిన - స్వాని ఘటించు.

మాన్యంబు లీయ సమర్థుఁ డొక్కఁడు లేఁడు

మాన్యము లెఱుఁప సామంతులెల్ల.

మాయదగము లనుచు మఱి యెల్లఁచుదురు

మాయ గాదు బ్రహ్మమయముగాని.

మార్చ శక్తింబుగా దణుమాత్రమైన

మొదటఁ గీయంగఁబడిన నెన్నడుటివ్రాలు.

మాల మాలగాఁడు మహిమి.దఁ జాడంగ

మాట తిరుగువాఁడు మాల గాని.

మాసినతల మాసినయిలు - మాసినవలువలు దరిద్రమార్గంబులు.

మితభాషియగువాని మేదకుఁడని యెల్ల

జడుఁడంచు వచియించు శాంతపరుని.

ముక్కంటిని వీడి యల్పధనగర్వితు నెవ్వఁడు గొల్వబూనునే?

ముక్కిడితోత్తుకు ముత్యంపు నత్తేల ?

యద్ద మేటికిని జాత్యంఘనకును?

ముదిసి పెండ్లాడఁ జూచిన మాప్పు గలుగు

తిండి మేరఁదొలంగిన దెగులు ముంచు.

ముద్దుగుమ్మకేల ముసలిమగండురా ?

వశముగాక విటుని వలను జిక్క.

ముసలాపె వ్రేలుఁ జన్నుల - పసవంటిది లోభివానిబ్రతుకు ధర్మిన్.

మూర్ఖుఁడును నెండుకట్లెము మొండికెత్తి

వంగరును మఱి భేసింపఁబడరుగాదె!

మృతియైనను బ్రతుకైనను - బతితోడనె నతికిఁ జెల్లు.

మృత్యువు వెంటాడుటచే

సత్యంతము ధర్మసంగ్రహము సేయఁదగున్.

మొలసి యుపకార మొనరింప మేలువచ్చు
గీడువచ్చు మనంబులో నోడవలదు.

మేడిపండు గూడ మేలిమైయుండును

పొట్టవిచ్చి చూడఁ బురుగు లుండు.

మేరువుఁజేరబోయినన్

ధన మధికంబు రాదు కడుదై న్యముచూను ధనాధ్యులందు.

మేలు మఱచునేని మేచిని మనుజుండు-కుక్కకన్న కొంత తక్కువరయ.

మొదల నప్రియ మయ్యునుఁ దుదిఁ గరంబు

పథ్యమగు పల్కు ప్రియులందుఁ బల్కువలయు.

మొదలు విఘ్నము లల్లిన నదలుకొనక

పట్టుదలతోడ పనిసేయ ఫలము కలుగు.

మొనసి యినుప - కచ్చడా ల్లట్లుకొను మునిముచ్చలెల్లఁ

దామరసనేత్ర లిండ్ల బందాలుగారె!

మోహంబు వలనఁ బైముసుగు లోభంబు లో

భావేశమునఁ గామ మగ్గలించు.

మానము మేలు గాదె క

కృపముగ మాటికిక బెకబెకల్ల కప్పలు వక్త తానెడన్.

మానమె విభూషణము మూఢమానవులకు.

యశములేదు నిర్భయానందమును లేదు

బారుఁ జేరఁజనదు చారుముఖి.

యేతటి హానినృద్ధులకు నెక్కటి దైవమ కారణంబగున్.

ద్రూపదము గల్గినప్పుడు - పూవుంబోడులకు పతుల భోగంబులు.

అంకు వోయిన కాంత బొంక శంకించునే ?

క త్రి యేమటిలునే కన్నగాడు !

రవి గననిది కవి యెఱుఁగును

కవి యెఱుఁగనిచోటు రవియై గానఁడు ధరలో.

రవి గావనిచో కవి గాంచునే కదా !

రసము లేనట్టి కవిత వ్యర్థంబు గాదె !

రసహీనమైన కవితకు - బొసగించు నాంశృతి శవమున కిడు తొడవౌ.

రాక న్నానవు హాని పృథ్వులు మహారణ్యంబులో డాగినన్.

రాజ్యము గీజ్యము స్పృతతమే కాయంబు నాపాయమే ?

రాత్రి క్షీరాన్నభుక్తి సంప్రాప్తమైన
మనుజు నాయువు వల్ల ననుదినంబు.

రానిది కోరిన రాదది - రానున్నది కోరకున్న రానేవచ్చున్.

రామనామః శన ద్రశిమచే వాల్మీకి

పరగ బోయడయ్య బాపడయ్య.

రిపుప్రాంతమునఁ జేరెడువార లాపులే ?

తాతిలోని కప్ప రమ్యమై యుండఁగా - నీరు నన్న మచట నెవరువేసె?

లక్షాధికారైన లవణ మన్నమే కాని

మెఱుంగు బంగారంబు మింగబోడు.

లా కేత్య మియ్యనేరడు-దాకును కొమ్మియ్య డట్టి ధన్యుడు గలఁడే!

లావుగలవానికంటెను - భావింపఁగ నీతిపరుడు బలవంతుండౌ.

లెక్కకు రానియడు కార్యసాధకుఁడు దుఃఖంబు స్సుఖంబు న్ననన్.

లోకముపగయగు పగునని వాకునఁ, జుట్టమగు మధురవాక్యమువలనన్.

లోకములోన దుర్జనులలోతు లెఱుంగక చేరరాదు సు - శ్లోకుడు.

లోను జూడఁజూడ లోకాభిరామంబు

బయలు చూడఁజూడ బంధనంబు.

పంచన యింతలేక యెటువంటి మహాత్ముల నాశ్రయించిన

స్థాించెమే కాని మేలు సమకూడదు.

వచ్చిన యిక్కిరి చచ్చిన పోవదు

తీర్చిపుచ్చక యప్పు తీర దెఱుదు.

వచ్చుతటి సుత్సవము గూర్చువాడు చనుచు

సుత్సకంబును జేకూర్చుచుండు టరిది.

వదలదు బిగువులు వదలిన - దాదితో దీతృష్ట దీనిఁ ద్రుంపఁగన యున్.

వనజనా ఖలు ఘనమలను దృష్టిజొందుట

గలుగదండ్రు కోవిదులు మునీంద్ర.

వనజభవుండు నెన్నొనట ప్రాసిన సాము ఘనంజూ కొంచెతూ
విను మరభూమి కేగిన లభించు.

వనిత తనంతఁ దా వలచినచ్చినఁ జుల్క న కాదె యేకిన్ ?

వనితయుఁ గవితయుఁ దానై

చనుదెంచుట గలుగునేని సరసంబగుఁగా.

వనితలకు వల్లభవియోగజనితమెన

దుఃఖములె కావె యత్యంత దుస్సహములు.

వరమగుఁ జారుశీల గుణవర్జన మర్హముగాదు చూడఁగన్.

వలదు నయైనఁ బరమర్థములు వచింప.

వల్లభులు నేయు కృత్యము - వల్లభలకు నెగ్గుగాదు వల్లభ మధిపా !

వసుధనందైనఁ జండాలవాటిలోన

బ్రాహ్మణగృహంబు వెదకుట భ్రాంతికాదె.

వాగ్భూషణమే సుభూషణము భూషణము ల్నుశియించు నన్నియున్.

వాఁడు చేసిన ధర్మంబు వానిఁ గాంచు.

వానిజన్మంబు సఫల మెవ్వనివలన

వంశ మధికోన్నతి వహించి వన్నెకెక్కు.

వారకాంతల యిండ్ల వాసంబు చేయుచు

మగువ కేడ్చెడువాఁడు మడ్డివెధవ.

విఖ్యాత గుణంబులెల్లఁ దృణకల్పము లొక్కధనంబు లేవడిన్.

విడుపు వలయు సకలవిషయ వాంఛలయందు.

విత్తమే మూల మఖలజగత్తునకును.

విత్తహీనుఁడు పాపవృత్తిఁ దలంచు.

విద్య చే భూమితుండయి వెలయుచున్నది

దొడగి వజ్జింపఁదగుఁజుమీ దుష్టనుండు.

విద్య నృపాలపూజితము విద్య నెఱుంగనివాఁడు మర్త్యుడే !

విద్యలకు నెల్ల నుత్తమవిద్య కవిత

దానిఁ దెలియుట విశ్వచింతయును గనుట.

విద్య వివేకసాధనము విద్యయే చక్కఁదనము కాంతకన్.

విద్య లేనివాఁడు వింతపశువు.

విధి కధికంబు గర్భముని వేమఱు మ్రొక్క భుజి తుఁ గర్మమున్.

విధికృత మెవ్వనికైన జగంబున దాటవచ్చునే ?

విధి బలాధ్యుఁ డలించు భావించు మాదిని.

విధి యేది సుస్థిరముగా నిర్మించెఁ దొలఁచినన్ ?

వినఁదగు నెవ్వరు చెప్పిన - వినినంతనె వేగఁడక వివేంపఁదగున్.

వినయంబు గల్గని వితరణంబేటికి ? - శ్రమదొలంగిన తపశ్చర్యయేటి ?

విభవంబు గలనాఁడె వెనువెంటఁ దిరుగుట

వడియున్ననాఁడె మా వార లనుట.

విరహాదుఃఖ మత్యంత దుర్భరమెయైన

నోర్వఁజేయు నాశాబంధమొసర దాని.

విరుగబడి నడవఁ గూడదు - పరులనడక లెన్ని తప్పుపట్టఁ జనదు.

విహీన భాగ్య దుష్కృతులకు - పరమతీర్థ సేవ పడయనగునె ?

వీటిఁడియైన మానిసికి వెండి వివేకము గల్గనేర్చునే !

వీరు నమ్మంగఁదగుదురు వీరు నమ్మ - దగరు నాకన వలవదు.

వీర్యం బడెంతున్న విజ్ఞవీరగ వద్దు

తప మెంతయున్న క్రోధంబు వలదు.

వృథాన్యార్థభం

గము గావించెడువార లెవ్వరొ యెఱుంగన్ శక్యమే యేరికిన్ ?

వెలకాంత లెందఱైనను - గులకాంతకు సాటిరారు గువ్వలచెన్నా !

వెలయాలి వలనఁ గూరిమి - కలుగదు మఱి కలిగెనేని కడలేటదుగా.

వెలయూలు లజ్జచే జెడు - నిలఁ బాటుఁడు చెడు దురాశ.

వెలివిద్య తెన్నియైనను - కలఁద్యకు సాటిరావు గువ్వలచెన్నా !

వెళ్ళి వచ్చునాఁడు మళ్ళిపోయెడువాఁడు

వెంటరాదు ధనము విడువ దాశ.

వేగించక నీగ భావించుకొనుము

కల్లజములు శ్రమముగాఁ గానవచ్చు.

వేదశాస్త్రములను విదివిగా చా నేర్చి-వాదమాడువాఁడు వట్టివాడు.

వేయఁ బాటబోసి ప్రేమతోఁబెంచిన - చేదువిరిగి తీఁపు చెండఁబోదు.

వేయిజన్మలు దశము నల్పిన దురూహ్య

మంబుజాతేక్షణల హృదయ ప్రవృత్తి.

వేషధారి నెఱుఁగు విశ్వసింపఁగరాదు - వేషమెంతో దోషవిధముగఁదె

న్వారతకంటె హెచ్చు పరమిదు దైవంబు

వెలయూలు లజ్జచే జెడు - నిలఁ బాటుఁడు చెడు దురాశ.

వెలివిద్య తెన్నియైనను - కలఁద్యకు సాటిరావు గువ్వలచెన్నా !

వెళ్ళి వచ్చునాఁడు మళ్ళిపోయెడువాఁడు

వెంటరాదు ధనము విడువ దాశ.

వేగించక నీగ భావించుకొనుము

కల్లజములు శ్రమముగాఁ గానవచ్చు.

వేదశాస్త్రములను విదివిగా చా నేర్చి-వాదమాడువాఁడు వట్టివాడు.

వేయఁ బాటబోసి ప్రేమతోఁబెంచిన - చేదువిరిగి తీఁపు చెండఁబోదు.

వేయిజన్మలు దశము నల్పిన దురూహ్య

మంబుజాతేక్షణల హృదయ ప్రవృత్తి.

వేషధారి నెఱుఁగు విశ్వసింపఁగరాదు - వేషమెంతో దోషవిధముగఁదె

శ్రీవైష్ణవుడు మూడ్డి జెజువులోఁ గడిగిన

నదియు సదాచార మనఁగఁ దగునె ?

మండునకు లేతప్రాయంపు సకియభంగి

దుష్టునకు నజ్జనుండు హితుండు గాఁడు.

సంతత ధర్మవిహీను - నిర్వింతగ సోదరుఁడుగూడ వీడుం గాదే !

సంతసమున నగుఁ దిర్య - గ్జంతువులుమగూడఁ దోడు సన్మాన్యుఁడున్ ..

సంతుష్టుండు నగువానికి - సంతత మెల్లదిశలు సుఖసంతతి మయుముల్.

సంధ్యవేళల శయనించువానిఁ గమలాపతినేన్ సిరి వాసిపోవడే !

సంధ్యవార్చంగవఁయు నిచ్చలును నిష్ట

నర్హమిఁదగు నర్హోదయంబునపుడు.

సంకడు గల్గుతటి మహాజనుల హృదయ

మభినవోత్పల కోమలం బగుచు వేలయు.

సకల కర్మచయము నొక్కదెస నిడుము-పాడి దప్పకునికి యొక్కచిక్క.

సకల గుణాఘ్నఁడౌ సుతుండు చాలు నొకండె గుణాల్పలైన భ

త్రకు లిఁక నూర్చు రేల ?

సజ్జనుఁడేతి చావైన సౌఖ్యమిచ్చు.

సజ్జనుల గాంచినంతనె సారె సారె

దర్జనఁ డకారణంబుగ దూఱుచుండు.

సతి యొనర్చుదుడుకు పతి కవశ్యము వచ్చు

పతి యొనర్చు మంచి సతికి సగము.

సతిలేని గృహమేల సౌఖ్యంబులేల ! సతిలేని సుతులేల సంపదలేల ?

సతి నిము క్తయయిన పతికిఁ బునర్దార

సంగ్రహమ్మునేత శాస్త్రమతము.

సతినిజాచి చూచి సౌఖ్యంబు గోరుచు - గతులుగానలేరు కర్మ లెందు-

సత్పురుష చిత్తము నొచ్చిన రిత్త వోవునే ?

సత్పురుషులు లుద్ధతులగురు సుపదలను

కలు పరోపకారులకు స్వభావ మిదియ.

సత్యంబు గలచోట సమకూరు శుభములు

సేమంబు గలచోట సిరులు నిలుచు.

సప్తసంతానములలోఁ బ్రశస్తిగాంచి

ఖలము గాకుండునది ధాన్య గృతియసూనె!

సభలలోఁపల నవ్వినయెడ - సభవా ర్షిరసింతు రెట్టిజనున్.

సమయమునన్ స్ఫురించుటకుఁ జాలని విద్య నిరర్థకంబె కా.

సరవి జారబుద్ధి జరిగినయంత సే - హరియు పృథ్వి చేత నలసుండగును.

సరస జేరి నిన్ను సంస్తవ మొనరించు - వారలెల్ల సఖులు గారు నీకు.

సరసము విరసముకొఱకే

పరిపూర్ణసుఖంబు లధికబాధలకొఱకే.

సరసుని రసజ్ఞతావృత్తి సరసుఁడెఱుంగు

గాని మొఱకుఁ డెఱుంగడు గణనసేయ.

సరసులు గానివారియెడఁ జాలఁ గవిత్వ రసప్రసంగముల్

పెఱపుట కంతశోషమె.

సర్వగుణభూషణ మెన్నగ శీలమే సుమీ.

సర్వజన సమ్మతుండగు గర్వముడిగి.

సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద

సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁ గావు.

సర్వతీర్థాంబువులకంటె సమధికంబు

పావనంబైన జనయిత్రిపాదజలము.

సర్వభూతంబులందును సమత మేలు

కరుణ చేపట్టవలయును గాదు హింస.

సర్వము తానని తెలిసిన - గీర్వాణికిఁగాక ముక్తి గెలువఁగఁ దరమా!

సాధనంబు లేక సమకూర దెప్పుడు - బోధలేని విద్య పొంద దెప్పుడు.

సాధనమునఁ గ్రమశిక్ష సలుపునెడల
మందమతియెని జ్ఞానసంపన్నుడగును.

సాధనమునఁ బనులు సమకూరు ధరలోన.

సాధనముల గుణ మొక సమయమందు
ఘనరీతుల కోర్చి విఖ్యాతి గాంచు.

సాధనముఁ చెలిమి నా లింపఁగారాదు
ప్రకృతి విడక కాని పరము లేదు.

సాధనములయొక్క సాంగత్యములచేత
మూఢజనుఁడు మొనయు ముక్తి వేను !

సాధుసజ్జనులతో జగడమాడిన గీడు - కవులతోవైరంబుగాంచ గీడు.

సాధురక్షణంబు సజ్జనులకు నెన్న - భూషణంబుగాదె భూవరేంద్ర !

సారమేయంబుట్టి చేరుదెంపుచుగాని - పడకుండఁ బట్టునే పాలకుండ !

సారాసారములెఱుంగని - బేరజులకు బుద్ధిసెప్ప బెద్దల వశమా !

సాలగ్రామఖనిం జనించునె కదా జాత్యుత్ప పాపాణముల్ !

సిద్ధించును మనుజునకును - శ్రద్ధావంతునకు విభవ సంపత్తిద్ధల్.

సిరి గలుగ సుఖము గలుగును

సిరి సంపదలున్న సుఖము చింత్యము భవితో.

సిరిపోయిన సమయంబున - ధరలో నెవ్వారు వానిఁడలఁపరు సుమ్మీ !

సిరిదావచ్చిన వచ్చును - సరగున నది నారి కేశసలిలము భంగిన్.

సిరులు నిలుకడలని నమ్మి చెనటు లురక

చెడుదు రెన్నడు ధర్మంబు చేయలేక.

సుతు లనార్యులైన శతమునకంటె ను

న్నత గుణాధ్యుఁ డొక్క సుతుఁడే మేలు.

సుతులు లేనట్టివారికి గతులు గలవె !

సుని-శ్చలభక్తి నృజియించువారి కిడఁడే సంపన్ని కేహోన్నతుల్.

సూనముకంటె మెత్తనిదిసూ ననబోడుల చిత్తమెత్తఱిన్.

పైన్యంబు చెదరిన పైన్యనాథుని తప్ప

కూతురు చెడుగైన మాత తప్ప.

సోమయాజిసుతుండు శునకంబుఁ జంపిన

నది న్యాయఁడధితి యనఁగఁడగునె ?

సామ్యాకృతులు గానివారల - వాకులు శిక్షలు నుపద్రవంబులు కావే?

స్తుతికి సంశోష మొందును సుగుణశాలి

అర్థమునకు స్రవణించు నిధమఁ దెందు.

స్త్రీయంత్రము

స్థర నెవ్వఁడు సృజించెఁ బూరుషగళోద్బంధ శ్రీయాపాశమున్.

స్త్రీనియెడ నానులాదకు - బాలురతోఁజెలిమిచేసి భాషింపకుమీ.

స్వర్గాధిపత్యంబు సంభవించినయేని

బహు రాజ్య కాంక్ష యెప్పటికిఁ జనదు.

స్వానుభూతిలేక శాస్త్రవాసనలచే - సంశయంబు చెడదు సాధకులకు

స్వార్జితము సుఖము నిడు పూ

స్వార్జిత చిత్తంబు కొంతవఱకు సుఖంశా.

హతవిధికృత్య మెవ్వఁకినైన జగంబున దాటవచ్చునే ?

హరి నుతింపక స్త్రీలోలుఁడైనవాఁడు

నరకవాసుం డగుచునుండు ననవరతము.

హరిహరవిధు లెన్న నాత్మలో నుండంగ

తీర్థములకుఁ బోవ దేబెతనము.

హానిగలుగఁబోదు హరిమది నెంచెడు

నానికబ్బవరము వసుధయందు.

హింసలన్ని మాని హితుఁడై జనుండు సం

సారి యైన ముక్తి జేరవచ్చు.

హీనకృత్యమందు నెఱుంగక జొచ్చిన
తెలిసినపుడె విడచి తొలగవలయు.

హీనజాతివాని నిలుఁజేరనిచ్చెనా - హానివచ్చు నెంతవానికైన.

హీనుఁ డెన్నివిద్య లిల నభ్యసించిన
ఘనుఁడు గాఁడు హీనజనుఁడె గాని.

హృదయమందు శివుఁడు కుదురుగ నుండంగ
శిలకు మ్రోక్కనేల జేవులార.

హృదయ మెటులుండునో లోకమెల్ల నటులె - కానఁబడుచుండు.

హేమంబు గూడఁబెట్టిన - భూమిశుల పాలఁజేరు గదరా సుమతీ !

—

నీతులు - ఉపదేశాలు

అంకితేటిగి ఆచరించేవాడు ఆదర్శపురుషుడు.

అంతఃకరణాన్ని శుద్ధిచేయలేనివిద్య అవిద్య.

అంతరంగమందు అపరాధాలుచేస్తూ దుష్టుడు మంచివాడిలాగే నటిస్తాడు.

అంతా మనమేముకే జరిగిందని నమ్ము.

అందరిని నీవలెనే చూడడం సత్పుణ్ణి.

అందరిమానపుల్లను రక్తమాంసాల తరతమ భేదాలేగాని

ఆత్మనస్తువులో ఏభేదం కానరాదు.

అంధురాలికి నిలువుటద్దం - మాచకమ్మకు పైటకండువా దండుగ.

అంబట్లొక ఉప్పులేదని యేడ్చేవాడు పిండివంటలు కోగడు.

అకలుషమైన ఆనందామృతం మనుష్యమాత్రునకు దొరకదు.

అకాలభోజనం అమితభోజనం అపాయకారణము.

అక్కఱకొదవని అర్థం - కులముద్ధరింపని కొడుకు వ్యర్థం.

అక్కఱలేనివేళ పనికిననీకులు అపహాస్యానికే.

అక్కఱమాలిన ఆకాశపంచాంగం అకారణవాగ్వాదం విడచిపెట్టు.

అక్రమాలుచేసి గడించినసామ్యముకన్న ధర్మావరణవల్లకల్గిన లేమి మేలు

అక్షరజ్ఞానంలేని ఆడంబరం, పటాటోం అపహాస్యానికే.

అధికులేని ఆలు - వినయంలేని విద్య అవర్థకాలు.

అడవిలోఉన్నా - ఇంట్లో ఉన్నా - పొండేలాభం పొందుతాడు.

అడుగదగ్గవాళ్ళను అడుగక బడుగులనడిగినా దండుగే.

అతిగా చనువిస్తే ఆలుబిడ్డలకూడా చులకనచేస్తారు.

అతిథి, బాలుడు, అతివ, అధిపుడు, అల్లుడు గృహస్థుని

కలిమిలేములు తెలిసికోరు.

అతిదర్పంవల్ల రావణుడు, అభిమానంవల్ల కౌరవులు నశించారు.

అతినిద్ర, అతిభుక్తి అలసుల లక్షణాలు.

అతిపరిచయం ఆవజ్ఞతను, అనాదరాన్ని కలిగిస్తుంది.

అతిప్రలాపం అజ్ఞానంవలన వచ్చే అపచారం.

అతిమూర్ఖుణ్ణి అదలించవద్దు - వాడికోపమే వాణ్ణి చెబుస్తుంది.

అతిలోభంతో సద్బుద్ధి - అభిచూనంతో భక్తి నశిస్తుంది.

అత్తమామలకు, పెనిమిటికి సేవలుచేసేసి ఉత్తమురాలు.

అత్తవారిలేమి అల్లుడికి - కంటిబాధ దోమకు తెలియదు.

అత్యంత రక్తవస్త్రం, నీలవస్త్రం కట్టరాదు.

అత్యంత సన్నిహితమైన నీ విధుల నెన్నడు వీడబోకు.

ఆత్మ్యశ పెరిగినవానికి మునుపున్నదికూడ నశిస్తుంది.

అదను వచ్చినపుడుమాత్రమే శత్రువువై పగతీర్చుకోవాలి.

అదృష్టంమీద ఆధారపడుతూ పోరుషం చూపనివాడు అవివేకి.

అధముని ఆలికంటే బలవంతుని బానిస మేలు.

అధముని మొట్టయినా ఆలికించడం రాజనీతి.

అధముని యాదించి పొందడంకన్న ఉత్తమునిచే లేదనిపించుకోవడం మేలు.

అధర్మచూర్ణం చిత్తానికి పగతునికంటే అపాయకరం.

అధింగా తినేవాణ్ణి - నిష్ఠురవాక్యాలు పలికేవాణ్ణి లక్ష్మీ వీడుతుంది.

అనవసరమైన చర్చ అభిప్రాయ భేదాలకు దారి తీస్తుంది.

అనాలోచితంగా నోటికి వచ్చునట్లెల్ల వాగకు.

అనిత్యాలైన ప్రాపంచిక విషయాలకోసం కాక దైవసాక్షాత్కారం కోసం ఆరాటపడు.

అనుభవానికిసాటి గురువు - విద్యకుసాటి విత్తము లేదు.

అనుభవించినకొద్దీ భోగాధిలాష ఆతిశయిస్తుందికాని అణగదు.

అనుకోని! వాల్మీకిష్టం వచ్చివస్తు అనుకోని! - నాపనే నాకు ముఖ్యం.

అన్నం పరబ్రహ్మ - రసం విష్ణువు - భోక్త మహేశ్వరుడు.

అన్నాతుకులకు రుచి - కామాతుకులకు సిగ్గు ఉండదు.

అన్ని తెలిసి అల్పజ్ఞుడ ననేవాడే అనుభవశాలి.

అన్ని తెలుసునని విజ్ఞప్తిగేవానికి అవమానం తప్పదు.

అన్నిపనులు కట్టిపెట్టి సాయంకాలము దేవుని ధ్యానించు.

అన్యాయపుసాత్తు పడేండ్లకంటె నిలవదు - నిలచినా పదునొకండవ
ఏట సమూలంగా నశిస్తుంది.

అసకారికైనా కీడుచేయకు, మేలు చేసి పంపు.

అక్షీర్తిపాలైన కొడుకు పుట్టినా గిట్టినా ఒక్కటే.

అపవిత్రుల ఆన్నంకంటె అడవిలో బలుసాకైనా మేలే.

అప్పు చేయనివారు - తప్పు చేయనివారు ధన్యాత్ములు.

అప్పుతీర్చేవానికి ఎగబెట్టేవానికి పత్రంకో నిమిత్తంలేదు.

అప్పును - నిప్పును మిగుల్చుకు.

అప్పులేని నరండు - పిప్పిలేని పగడం ఉండదు.

అప్రయోజకునికి అధికారం ఇచ్చినా వాసికెక్కలేదు.

అప్రియమైన సత్యం అసత్యంకంటె అనర్థదాయకం.

అభాగ్యుడటకేగినా అపనిందలు, ఆపదలు అనుసరిస్తాయి.

అభివృద్ధి కోరుకునే ప్రతీవ్యక్తి తనకు చానొక లక్ష్యం ఆదర్శం
రూపొందించుకొని సాధనకై శ్రమిచేయాలి.

అభిషేక ప్రియుడు శివుడు - అలంకార ప్రియుడు విష్ణువు.

అభ్యంగసం పఠానికి రెండుమార్లు-స్నానం దినానికి రెండుమార్లు.

అమంగళకరమైన అశ్లీలం ఆత్మగౌరవాన్ని చెటుస్తుంది.

అమూల్యమౌట బంగారం అజ్ఞానం తలండుకో.

అమూల్యమైన కాలం వ్యయం చేయడ

మంటే ఆయువును నష్టపరచుకోవడమన్న మాట.

అయినపనికి అంగలార్చడం అల్పబుద్ధుల లక్షణం.

అయోగ్యుని ఆశ్రయించడం అనర్థాలకోసమే.

ఆరూపియైన దేవుడు భక్తులకోసం సదాపిగా అవతరిస్తాడు.

ఆర్థం లేనివాడు వ్యర్థుడు - జ్ఞానం లేనివాడు జంతువు.

ఆర్థం తెలియని చదువు - గాడిద మోసే చందనపు మూటలాంటిది.

ఆర్థం లేకున్నా లోకంలో - ధీమతు మాన్యత కొరవడదు.

అర్థం గడించినకొద్దీ అల్పుఁడు అతిలోభి ఔతుంటాడు.

అర్థం సకలపురుషార్థాల సాధనం.

అర్థనాశం, మనస్తాపం, వంచన వెల్లడించుకోకు.

అర్థహీనునకు నిరంతరం ఖేదం, బుద్ధిహీనత, కార్యనాశం ప్రాప్తిస్తాయి.

అర్థికి సౌఖ్యం - ఆశకు ముదిమి కానరాదు.

అలసుని తలపులు కలగా పులగంగా ఉంటాయి.

అల్పవిద్య, అల్పధనం అధికగర్వానికి కారణాలు.

అల్పవిద్యావంతులకు ఆడంబరం, అహంభావం జాస్తి.

అల్పసారంగల అధికప్రసంగం అజ్ఞుల లక్షణం.

అల్పసుఖాలు ఆశించినా అధికదుఃఖాలు అనుభవించవలసి వస్తుంది.

అల్పునిజేరి యాదించడంకంటె

చిచ్చులో ఉరికి శరీరం విడువడం మేలు.

అల్పుల చేజిక్కిన గొప్పనాళ్ల నగుబాటు వర్ణనాతీతం.

అల్పులతోనైనా, అధికులతోనైనా చెలిమి చేటు తెస్తుంది.

అవయవాల బిగి సడలినా, తల నెఱసినా,

పండ్లుాడినా, కఱ్ఱ చేతికివచ్చినా ఆశ వీడదు.

అవసరంలో ఇవ్వబడ్డది అల్పమైనా ఘనమే.

అవివేకం ఆపదలకు - వివేకం సంపదలకు మూలం.

అవివేకితోడి విహితంకంటె వివేకితోడి విరోధం మేలు.

అశక్యం శక్యం కాబోదు - శక్యం అశక్యం కాబోదు.

అసభ్యవచనాలు - కామప్రసంగాలు కట్టిపెట్టు.

అసమగ్రంగా పరిశీలించి నిర్ణయిస్తే ప్రమాదము తప్పదు.

అసాత్మప్తికంటె దుఃఖం - సంత్మప్తికంటె సుఖం లేదు.

అస్తమానం ద్రవ్యం గడిద్దామనేతృష్ణ విడచి సుఖించు.

అసాధులను ఆదరిస్తే అపాయం గోరుకున్నట్లే.

అసూయాపరుని డెందమున ద్వేషము,

క్రూరము నివసించి విశ్రాంతిలేకుండా చేస్తాయి.

అహంకారం ఉన్నంతవఱకు ఆత్మజ్ఞానం లభించదు.

అహంకారం విడచి మారిని భజిస్తే ఆత్మానందం లభిస్తుంది.

అహంభావం ఆత్మనాశానికి,

నిరాడంబరం నిత్యానందానికి కారణం.

అవస్థయే పూజింపబడుతుంది కాని శరీర మెన్నటికీ కాదు.

ఆచరణలేని వ్యర్థ పసంగంవల్ల అట్టిసిద్ధి కాబోదు.

ఆచారం లేనివాణ్ణి వేదాలైనా పుస్తకమైనా చేయలేవు.

ఆడి తప్పుకు - ఇద్ది దెప్పుకు.

ఆడుది బాంకితే గోడలాగు -

మగవాడు బాంకితే తడికెలాగు ఉంటుంది.

ఆడువాండ్రు అర్థానికి ఆశించేవాడు అధమాడు.

ఆతతాయి తన అధర్మంచేతనే చంపబడతాడు -

హింసకుడు నిమిత్తమాత్రుడే.

ఆత్మకు చావు లేదు - మార్పు లేదు.

ఆత్మకు నాశం లేదు - శరీరానికి స్థైర్యం లేదు.

ఆత్మగౌరవం లేనివాడు బ్రతికినా చచ్చినా ఒక్కటే.

ఆత్మగౌరవాన్ని చెజచే అడకువ అడకువ కాదు.

ఆత్మగౌరవానికి భంగం కలిగేటప్పుడు దైన్యంకన్న మాన
రక్షణమే మేలు.

ఆత్మనాశకము, నరకద్వారము అయిన కోపము వర్జించు.

ఆత్మప్రబోధము కలుగనిదే భగవంతుని తెలిసికోలేవు.

ఆత్మయందు సమస్తభూతములను దర్శించుటే ఆత్మానుభూతి.
బ్రహ్మనుభూతి.

ఆత్మవికాసానికి వివేక వైరాగ్యలే ముఖ్యసాధనాలు.

ఆత్మశుద్ధిలేని ఆచారం - భాండశుద్ధిలేని పాకంలాంటిది.

ఆత్మస్తుతి, పరనింద ఆర్యసమ్మతం కాదు.

ఆత్మే పరమాత్మ, దేహం ఈపూట ఉండి రేపు పోయేదే.

ఆచార్యం ఎటుగక అప్పు చేయడం ముప్పుకోసమే.

ఆచార్యం కన్న అధికవ్యయం ఆస్రాజ్ఞతను చాటుతుంది.

అదర్శాలకోసం పాటుపడే నీతితాలే నిజమైన జీవితాలు.

అదాయం లేకుండా తిండిం మొదలుపెడితే బంగారు

కొండలైనా తరిగిపోతాయి.

ఆధ్యాత్మిక నీతిచర్యలో వ్రాసిన అనాటివోవాలు చూచుకోవలసివచ్చే అంశాలు ఉన్నాయి.

అపరాధాలలో అడ్డుపడడం అవసరమైన స్వభావం.

అపరాధ మొక్కలు - సంపద పంటలు లోకానికి రివాజు

అపరాధ రాసంకల్పాలే భయం వచ్చిన ధైర్యంతో ఎదుర్కోవాలి.

అపరాధం భేదం - సంపదలందు మోదం అల్లుల లక్షణం.

అపరాధకు ప్రతికూలములు ముందుగానే అవసరమవుతాయి.

అపరాధం చిక్కొన్న యోగ్యమిత్రునికి సాయపడు.

అపరాధలో సానుభూతి చూడడం మానవత్వం,

దాన్ని నివారించడం దైవత్వం.

అపారాధానం - ఉష్ణోదక స్నానం నిష్ఫలం.

అభయదానానికి అన్నిదానాలు తీసికట్టే.

అర్ధమునాటిరాత్రి తినే చివలుడు ఉపవాసాలు చేస్తాడా?

అయముమించి వ్యయముచేయకు, తలకుమీసిన మాటలాడకు.

అయివు ఇచ్చినదేవుడు అన్నం ఇవ్వకపోవడు.

అయివు గట్టగావుంటే మృత్యువు వాతజొచ్చినా మరలిరావచ్చు.

అయివుంటే త్రాచుపాము కీడిచినా బాధింపడు.

అయిపాముడు తూర్పుముఖంగాను,

కీర్తికాముడు దక్షిణాభిముఖంగాను భుజించాలి.

అరోగ్యమే సౌభాగ్యం - తృప్తియే ఐశ్వర్యం.

అరోగ్యకాముడు సూర్యదేవుని,

సంపత్కాముడు అగ్నిదేవుని ఆరాధించాలి.

అర్జించినదానిలో అంతో ఇంతో కూడబెట్టుతూ ఉండు.

అలసించి ఇస్కండంకన్న లేదని వెంటనే చెప్పడం నేర్పు.

అలస్యంగా భుజిస్తే అమృతంకూడా విషమౌతుంది.

అలికి చనువిస్తే తక్కువజాతిదైనా తేలిక చేస్తుంది.

అలిసలహాల ననుసరించేవానికి అపదలు తప్పవు.

అలోచించి ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాక

అనుకున్న ప్రకారం జరుపవలసినదే.

ఆశకు వశులైనవారు అందరికీ దాసులే.

ఆశను తృప్తిచేత, మోసాన్ని సరళత్వంచేత జయించు.

ఆశను మించినవ్యాధి - దయను మించిన ధర్మము లేక.

ఆశ ఎవ్వనికి దాసియానో వానికి లోకమంతా లొక్కే.

ఆశపెట్టుకొని బాధపడకు దొరికినదానితో తృప్తిపడడం నేర్చుకో.

ఆశపోవనివాడు కావిబట్టలు కట్టినా సన్న్యాసి కాడు.

ఆస్తరణ, దిండు లేని ఇటుకు ప్రక్కపై పరుండవద్దు.

ఆహారం తీసికొన్న జాములోపున స్నానం చేయరాదు.

ఆహారంలోను - వ్యవహారంలోను మొగమోటమి పనికిరాదు.

అపదలకు అడ్డుపడినవాడే నిజమైన మిత్రుడు.

ఇంటిగట్టు రట్టుచేసికోవడం కొంపకు చేటు.

ఇంటిదొంగను ఈశ్వరుడైనా పెట్టలేడు.

ఇంటినిబట్టి ఇల్లాలి శుభవృత్తిని తెలిసికోవచ్చు.

ఇంటి ముంగిలివాకిట ఒంటిగా నిద్రించడం ప్రమాదహేతువు.

ఇండుపగంధం కలిపితేమాత్రం నదీజలాలు తేటపడతాయా?

ఇంద్రియాలను అరికట్టలేనివాడు పతితుడౌతాడు.

ఇంద్రియాలు బుసకొట్టినపుడు వివేకమనే శస్త్రాన్ని ఎత్తు.

ఇచ్చి పుచ్చుకోవడం - పలికి బొంకడంకంటే వేతేపాపం లేదు.

ఇతరమతాల నన్నుదూ ద్వేషించవద్దు - అనుసరించవద్దు.

ఇతరులతప్పు లెంచేముందు నీ తప్పులు సవరించుకో.

ఇతరులకు పెట్టక ఒంటిగా మధురపదార్థాలు తినవద్దు.

ఇతరులను జయించేవానికిన్న తన్నుతాను జయించుకొనేవాడు

మహాశూరుడు.

ఇతరులు చేసే గౌరవసత్కారాలు విషంగా భావించు.

ఇతరులు శిరస్సు వంచేతావున నీవును శిరస్సు వంచు.
 ఇతరు లెట్లు నడచుకోవాలని నీవుకోరితే ముందుగా నీవట్లు నడచుకో.
 ఇద్దఱు మాట్లాడేచోట చేరకు.
 ఇల్లుకదలితే అలసిపోయే మూలుగుబోతు తీర్థయాత్రలు చేస్తాడా?
 ఇవ్వలేకపోయినా ఇచ్చేవానిని చూపు.
 ఇనుము విరిగితే అతుకవచ్చునుగాని మనస్సు విరిగితే మఱి అతుకదు.
 ఇహపరాలకు పనికిరాని పని ఎన్నడు చేయవద్దు.
 ఇహమున నద్వర్తనము గలవానికి పరమున జ్ఞానాధిక్యం లభిస్తుంది.
 ఇహమే సాధించలేనివాడు పరం సాధించగలడా?
 ఈ జగత్తుకే కాదు సకలధర్మాలకు ధనమే మూలం.
 ఈర్ష్యాభుని చిత్తం చేను, నాలుక విషం గ్రక్కతూంటుంది.
 ఈర్ష్యాభువు క్రుళ్లుచు, గుములుచు, కంటఁ దడి పెటుచుండును.
 ఈతకు మించిన లోతు - చావుకు మించిన కీడు లేదు.
 ఈ చేత చేసినది ఆ చేత అనుభవించవలసి వస్తుంది.
 ఈతచెట్టుక్రింద పాలుత్రాగినా కల్లేలంటారు.
 ఈ ప్రపంచంలో వస్తువులన్నీ నశించేవే. నాశంలేని వస్తువుకై
 యత్నించు.
 ఈ ప్రపంచంలోకి ఒంటిగా వచ్చావు, ఒంటిగానే వెడతావు,
 కనుక నీవృద్ధి నీవు చూచుకో.
 ఈ లోకంలో ధనికుల కంతా చుట్టాలే - పేదల కొక్కడూ లేదు.
 ఈశ్వరభక్తి అనే అమృతం గ్రోలిన శక్తుడు త్రాగుబోతువంటి
 వాడు గనుకనే ప్రజలమర్యాద నెరుగక తిరుగును.
 ఈశ్వర విలాసాలు సముద్రతరంగాలు ఊహితాలు.
 ఈశ్వరభక్తి అపరిమితము - జ్ఞానము అనంతము.
 ఈగకు శిరము - తేలుకు కొండెము - ఖలునకు శరీరం వివసానాలు.
 ఉచితజ్ఞత లేని మంచితనం ఉపయోగానికి రాదు.
 ఉత్తమమైన కులవిద్య కుటుంబయాత్రకు జీవగట్ట.
 ఉత్తమమైన స్వాస్థ్యతం చిరాయువును ప్రసాదిస్తుంది.

ఉత్తములను నిందిస్తే తన్ను నిందించకొన్నట్లే.

ఉత్తముల మైక్రికి గవ్వ దాపు లాండవు.

ఉత్తములు మానాసి, అధములు ధనాసి కోరుతాడు.

ఉత్సాహాసి, ధైర్యాన్ని చెడగొట్టే పిటికి ఊహలు మనస్సున చొరవీయకు.

ఉదకంలో ఉనియడం - మలమూత్రాలు విడువడం ఉపేక్షింపరాని నేరాలు.

ఉదరంకోసం పదాలను కోరనివాఁ డొక్కడే ఉత్తముడు.

ఉత్తమునితో గలసి తిరుగు. లేదా ఒంటరినై తిరుగు. అంతేగాని అల్పనితో మాత్రం మైత్రి చేయకు.

ఉత్తరీయం కట్టడం - కట్టుబట్టు వైనతాల్పడం దూష్యం.

ఉత్తరీయం లేకుండా గృహస్థ భుజించడం దోషం.

ఉదరంకోసం శరీరం అమ్ముకోవడం నీచం.

ఉదారునకు సాత్తు - సాహసికి ఉసులు గడ్డిపోచతో సమానం.

ఉద్యోగం ఖరుమలక్షణం - అది లోపించడం అవలక్షణం.

ఉద్యోగికి దూరభూమి - విద్వాంసునకు పరదేశం అనేది లేదు.

ఉన్నంతలో కాలం గడపుకోవాలి కాని విస్తారం పదార్థసంగ్రహం చేయనై తినని విచారింపరాదు.

ఉన్నతాత్ముడు దుర్లభమునకు దుఃఖంపడు. సుఖాలకు హర్షింపడు.

ఉన్నతి పొందడానికి, అభివృద్ధిని కోరని తన బుద్ధి కారణం.

ఉన్నదానితో తృప్తిపడడం నేర్చితే ఉపద్రవమే లేదు.

ఉన్నయూరు, కన్నతల్లి స్వర్గం కన్న మిన్న.

ఉపకారంవల్లనే ఒకరిపై నొకరికి ప్రేమ కలుగుతుంది.

ఉపవాసం ఉదరరోగాలను శమింప జేస్తూ జఠరాగ్నిని ఉద్దీపింప జేస్తుంది.

ఉపాయం వెదకేవాఁడు రాగల అపాయంగూడా ఊహించాలి.

ఉరికైనా యింటికైనా మాటుతోవను ప్రవేశింపవద్దు.

ఉరువిడచి పొరుగురుపోయినా పూనినకర్క విడువబోదు.

ఉల్లుదోచుకొని తాతిగల్లుట్టినా ఫలం ఒలికిపోవదు.

ఋణదాతల కీయవలసినబాకీ నిచ్చినేయుము. లేకుంటే కత్తె

ఇంటికావలి కాయవలసివస్తుంది.

ఋణశేషం, రిపుశేషం, అగ్నిశేషం ప్రాణికి కీమతే స్థాయి.

ఎంగిలితిండికి ఆపోశనం - మద్దపానానికి ముగిబట్ట ఒక్కరూపు.

ఎండకు పిమ్మట చలి - మేలుకు పిమ్మట కీమతే స్థాయి.

ఎండమావులు నీళ్లు కాపు - ముండకొడుకు కొడుకు కాదు.

ఎంత ఉపదేశించినా పుట్టకు బుట్టినబుద్ధి భండలతో నీకాని పోదు.

ఎంతటి కఠినపదార్థాలనైనా దంతాలు ఎటవలలాడిస్తూ తీసవద్దు.

ఎంతటి కష్టపడియైనా మంచికాలం దాపై తే సర్వసుఖాలు

పొందుతాడు.

ఎంతవాడైనా తనబలం, ఎదుటిబలం తెలిసి పోరాలి.

ఎంతటి పనిత్రవస్తువైనా సమీపంలోఉంటే దానిగురుత్వం నశిస్తుంది.

ఎంతవారికిగాని దైవమలంఘ్యం. (దైవవిధి దాటరాదని)

ఎంతవారినా శ్రయించినా భాగ్యహీనులకు మేలుకలుగదు.

ఎంతటి శ్రోధకారణంకలిగినా చిత్తంలో శాంతి నెలకొల్పుకో.

ఎంతటి కష్టంవచ్చినా - దుష్టుల సాయం కోరవద్దు.

ఎంతవార నా శ్రయించినా ప్రాప్తిసూత్రానికిమించి చిల్లిగవ్వైనా

లభింపదు.

ఎంతమంచివాడైనా కొందరికి చెడ్డవాడు కాక తప్పదు.

ఎంతటి మందమతియైనా క్రమశిక్షణచే జ్ఞానబోతాడు.

ఎంత మేలుగుపెట్టినా ఇత్తడి పుత్తడికాదు - తొత్తు దొరసానికాదు.

ఎంత గొప్ప ఆశ్రయాలు కలిగినా ఫలం కర్మనుబట్టే.

ఎంత నేర్చినవానికైనా సహజగుణాలు వీడిపోవు.

ఎంత విద్యయున్నా - శౌర్యమున్నా అదృష్టంలేక కొట్టిగింజంలైనా

ఫలింపదు.

ఎక్కడదాగినా కాలం దాపై తే లోకం విడువకతప్పదు.

ఎక్కడున్నాడని ఎంచితే శుశ్రూష డక్కడే ఉంటాడు.

ఎట్టిగుణమైనా విశేషంగా వృద్ధిపొందనిస్తే దుర్గుణపర్యవసాన
మాతుంది.

ఎట్టిపౌరుషముగాని దైవగతి విశరీతమైనప్పుడు పనికిరాదు.

ఎడ్డవానితో నేస్తంచేస్తే మడ్డితనం అబ్బుతుంది.

ఎదుటివారి చిత్తవృత్తి ననుసరించి నడచుకోవడం నేర్చుకో.

ఎత్తుకు వైయెత్తు వివేక లక్షణం.

ఎత్తుసల్లాలుగల వడకవై ఎన్నడు పరుండ వద్దు.

ఎద్దుకు అడుకులరుచి - గొడ్డాలికి ప్రసవవేదన ఏమాత్రం తెలియదు.

ఎదుటి ఫలానికి ఆశించి చేతిలోని ఫలం పారజేయవద్దు.

ఎదుటివారి అనుభవాలు చూచి జ్ఞానం గడించుకో.

ఎన్నికష్టాలు వచ్చినా శీలమును, ధైర్యమును వీడకు.

ఎన్నిదానాలు, నోములు, యాగాలు చేసినా

శరణాగతరక్షణకు సాటిరావు.

ఎన్నికాస్త్రాలు చదివినా వివేక మైరాగ్యాలు లేక

ఆత్మవికాసం కలుగదు.

ఎవడు జీవహింస చేయడో వానికి దీర్ఘాయువు లభిస్తుంది.

ఎలాంటి ఘనకార్యాలు చేసినా సమకాలంవారు మెచ్చరు.

ఎవనివల్ల అనేకులు జీవిస్తారో వాని మనుగడ సఫలం సార్థకం.

ఎవరి భోజనపాత్రయందు వారే తినాలి.

ఎవ్వడు ధర్మాన్ని ధ్వంసం చేస్తాడో

అది వాణ్ణి విధిగా నాశనం చేస్తుంది.

ఎవ్వనికి నమ్మిక కలదో వానికి అన్నీ ఉన్నట్లే.

ఎవ్వరికైనా విధి తప్పించుకోవడంకాదు - అనుభవించి తీరవలసిం

వండ్లు పూండ్లు ఏడ్చినా చచ్చినవారు తిరిగి రాజారు.

మడుమార్లు గాలితలిగిన తడిబట్ట పొడి (మడి) బట్టతో సమానం.

మది ఎవరితో తగు తుందో వారితో బుద్ధినుంతుడది చేస్తాడు.

ఏ జలమందు మునినా

గంగను ధ్యానిస్తే గంగాస్నానఫలం లభిస్తుంది.

ఏనుఁగు తినివిడచిన వెలగపండులాగు సంపద లెట్లో హరిస్తాయి.

ఏ మతాన్నైనా, ఏ వ్యక్తినినా దూషించడం

దోషం, ద్రోహము కూడా.

ఏలికతో చేసే మేల మెప్పుడో ఒకప్పుడు వివక్షిస్తుంది.

ఏవాక్కు జీవకోటికి హితవో అనే సత్యవాక్కు.

ఏవాడ చిలుక ఆ వాడపలుకే పలుకుతుంది.

ఏవ్యక్తినినా చురకనగా చూడకం,

నీ చురకనతనాన్నే వెల్లడిస్తుంది.

ఒంటిగా అడవిని, పాదఃడిన యింటిని ప్రవేశింపవద్దు.

ఒంటెత్తుతనం విడచి కలిసిట్టుతనం నేర్చుకో.

ఒక అబద్ధం నమర్చించుకోడానికి పది అబద్ధాలు పలకాలి.

ఒకడు కడుపుకట్టుకొని దాచిన అర్థం కోటొక్కడు అనుభవిస్తాడు.

ఒకనికి ఆతిథ్య మిచ్చి తనదం వేయి యాగాలపెట్టు.

ఒకనికి కీడు తలపెట్టితే పదికేకీడాతుంది.

ఒకరి నోరుగొట్టి ధక్షిణచేవాళ్ళ నోరు దేవుడు కొడతాడు.

ఒక్క ఈశ్వరునికొరకే పనిచేయడం నిక్కమైన కర్మయోగం.

ఒక గుణహీనునివల్ల కులమంతా చెడిపోతుంది.

ఒరు లేమిచేయాలని కోరుతావో, నీవు దానినే చేసి చూపు.

ఓరిమిలేని వేగిరపాటు అంతులేని ఆపదలకు హేతువు.

ఓర్పుకు మించిన తపస్సు - తృప్తికి మించిన సౌఖ్యము లేదు.

కట్టుబట్టనుబట్టి గట్టి చెప్పేవాడు పట్టి అనివేకి.

కట్టు తెప్పి నడువకు - హద్దు మీటి వాగకు.

కడపమీఁద, సన్నికల్లుమీఁద, చక్కిమీఁద కూర్చుండవద్దు.

కన్నగానికి జూదగాఁడు చెలిమికాఁడు.

కన్యను చేపట్టిన వరుడు అత్తవారింట ఉండిపోవడం అలుసుతనం.

కపటుని నాల్కకు, హృదయమునకు, చేతలకు సంబంధముండదు.

కర్త ఎక్కడికేగినా కర్మఫలం వానిని నీడవలె వెన్నాడుతుంది.

కర్త, కారయిత, ప్రేరకుడు, అనుమోదకుడు పుణ్యపాపాలు
సమంగా పంచుకొంటారు.

కర్తవ్య వివేకం లేనివాడు గడ్డం నెరసినా పెద్దకానేరడు.

కర్మచేతనే పుట్టిన జంతువు కర్మచేతనే వధ్వి, కర్మమూలంగానే
నశిస్తుంది.

కర్మవల్లనే రాగ ద్వేషాలు, జననమగణాలు కలుతాయి.

కర్మననుసరించి బుద్ధి - అభ్యాసాన్ననుసరించి విద్య లభిస్తాయి.

కప్పలలాగు బెక బెక లాడే పాపాలు

రున్నచోట సజ్జనులకు మానమే శ్రేయం.

కట్టెలో నిప్పున్నది. నీలో భగవత్కృతి ఉన్నది.

కట్టె విరిచి పొయ్యిలో బెట్టినట్లు

ఎవ్వరితోనైనా పెడసరంగా మాట్లాడకు.

కటువుమాటలు, కానిమాటలు కడగండ్లు తెచ్చిపెడతాయి.

కడచినదానికై కళవళపాటు,

రానున్నదానికై తహతహపాటు కూడదు.

కడుపు కట్టుకొని కూడబెట్టేవానికి మిగిలేవి కష్టాలే.

కరుణామూర్తి యైన మాతృదేవతయందు

పరమాత్మ స్వరూపాన్ని దర్శించి తరించు.

కఱపునాడు చుట్టాల నాశ్రయించడం కాని పని.

కల యథార్థం కాదు - మెఱుపు దీపం కాదు.

కలహం, కంఠాశి, కల్లు, కామిని సేవించినకొద్దీ పెరుగుతాయి.

కలిగిననాటి పరివారంకన్న లేమినాటి చుట్టాలు మేలు.

కలిమిగల లోభికన్న ఈవిగల పేద మేలు.

కలిగినదానితో తనివి నొందని బాపడు - తనివించడే రాజు నశిస్తారు.

కలిమిలేని పురుషుడు స్త్రీలాగు,

ధనికురాలగు స్త్రీ పురుషుడులాగు చూడబడతారు.

కలిమిలేములు, సుఖదుఃఖాలు, చక్రినేమి క్రమంగా తిరుగుతాయి.

కలిమినాడు కాంత కలుస్తుంది - లేమినాడు ఈనడిస్తుంది.

కలి మెంతున్నా బీదలను దెప్పడం, నిరసించడం కాని పని.

కలిమివేళ మోదాన్ని - లేమివేళ భేదాన్ని పొందవద్దు.

కలియుగంలో శ్రామసంకీర్తనకంటే తరుణోపాయం లేదు.

కలువకంటులు కలిమినాడు కాంతులు కామునిగా చూస్తారు.

కవి, మంత్రీ, వెంజ్జు, స్వామి, ధర్మకుడు,

వంటవాడు, మూర్ఖుడు, మర్మజ్ఞుడు అనుచారిని దూషింపవద్దు.

కవిత, వనిత కోరివస్తేనే సరసం - లేకుంటే విరసం.

కవులు కాననివి - కాంతలు చేయనివి లోకంలో లేవు.

కష్టములందుకూడా క్రూరాత్మునిమనసు కరుగదు.

కష్టాలకు పిమ్మట కలిగే సుఖాలు స్వల్పమైనా అధికానందం ఇస్తుంది.

కష్టాలకు కటకట పడటం - సుఖాలకు మురిసిపోవడం భీషవు లక్షణం.

కష్టాలకు క్రుంగక, సుఖాలకు పొంగక

ఆశలు, కోరికలు వీడినవాడే స్థిర జ్ఞుడు.

కష్టాలు దావైనపుడు పెద్దల బుద్ధులైనా పెడదాల్లు పడతాయి.

కస్తూరికలిపి మర్దించినా వెల్లుల్లికి కస్తూరిపరిమళం అంటదు.

కస్తూరి కాంతిచే నలుపైనా గంధంచేత మురిపిస్తుంది.

కాంతా కనకాలపై కాంతి లేనివాడికి కష్టా లెక్కడివి?

కాకమ్మగాలు, కాపురుషులు నెలవులు విడువలేక నశిస్తారు.

కాకి కూతలకు కట్టవేల్లు - కోకిల కూతలకు కేరింతలు.

కాకి కోకిలకాదు - ముండ మగనాలు కాదు.

కాకి నలుపే - కోకిల నలుపే, వసంతరాత్రులలో మాత్రం

కాకి కాకే - కోకిల కోకిలే.

కాకియందు శౌచం - స్త్రీలయందు కామశాంతి కానరాదు.

కాకియై చిరకాలం మన్నడంకంటే

హంపై ఆటనెలలు బ్రతకడం మేలు.

కాకులవంటి లోకులుచేసే సిందాస్తుకులను లెక్కచేయకు.

కానికష్టాలు వచ్చినా శీలం మాత్రం విలువకు.

కాని పోని వాదాలలో కాలుపెడితే కడగండ్లు తప్పవు.

కానివానితో కలసితిరిగితే లేనిపోని నిందలు వస్తాయి.

కానున్నది కాకమానదు - కానిది కానేకాదు.

కామంతో కాంతల కాలిగోరు చూచినా వ్యభిచరించినట్లే.

కామ శ్రోధ లోభాలను, మానావ మానాలను వదలిపెట్టు.

కామి కానివాడు కవి గాడు మోక్షకామి గాడు.

కామినులకు సంతృప్తి - కాముకులకు వావిడరుసలు సున్న.

కామినులు ఒకనితో మాట్లాడుతూ, మేటొక్కని చూస్తూ

మేటొక్కని గూర్చి తలుస్తూంటారు.

కారణంలేకుండా గౌరవించేవాణ్ణి అనుమానించు.

కారణంలేకుండా కయ్యానికి దిగేవారు కాపురుషులు.

కారణంలేని నవ్వు అపహేళకు దాతీస్తుంది.

కార్యసిద్ధికై ఏతాములాగు వంగడం, తగ్గడం నేర్చుకో.

కార్యాలపట్ల పట్టుదల లేనివారికి శ్రేయస్సు లభింపదు.

కాలం దాటేనవాణ్ణి కాలాంతకుడైనా కాపాడలేదు.

కాలం వమ్ముచేయకు - దానికన్న విలువైనవస్తు వీలొకంలో లేదు.

కాలం సమీపింపనివాడు వేయిబాణాలు గ్రుచ్చుకొన్నా జీవిస్తాడు.

కాలధర్మాల, దేహధర్మాలు కలకాలం ఉండేవికావు.

కాలిన బట్ట, కుట్టిన బట్ట, ముటికిబట్ట కట్టవద్దు.

కాలు జారితే తీసికోవచ్చు - నోరు జారితే సద్దుకోరాదు.

కీడు తలచిన కీడే మూడుతుంది.

కీడు మఱువనలెను కాని మేలెన్నడు మఱువరాదు.

కీడో మేలో ఏకాలమందు ఏది రావలెనో అది రాకమానదు.

కీర్తి విద్యలో గడించడంలో వ్యసనం కలిగియుండు.

కుక్కలోక వంకరలు, ఏటివంకలు తీర్చరానివి.

కుక్కను అందలంమీద కూర్చోపెడితే ఎంగిలాకులకోసం

దిగనురుకుతుంది.

కుక్కను గద్దెపై ఎక్కించినా చూపు కక్కలంమీదనే.

కుడిచే ఇంటికి చేటుకోరే కొడుకు త్వరలో నశిస్తాడు.

కుపుత్తులు నూర్గుటికన్న సుపుత్తుడు ఒక్కడైనా మేలే.
 కులం కన్న గుణం - మాట కన్న మనస్సు మిన్న.
 కులం, శీలం తెలియక క్రొత్తవారితో చేయబోకు.
 కులగోత్రాలు చూచుకొని గర్వింపకు - ఎదుటివారిని చులకనచేయకు.
 కులపరీక్షకన్న గుణపరీక్ష చేయడం తెలివి.

కులమత భేదాలు కచ్చితులకే గాని జేవునకు గాదు.
 కుల మెఱుంగని చుట్టరికం - స్థల మెఱుంగని వాసం పనికిరాదు.
 కులసీమని కూర్చోనిస్తే కూటికుండలకు కామం చాతాడు.
 కూత కూసివలెమాత్రమున కోడి కోయిల కాదు.
 కులానికి నిందతెచ్చుకొడుకు పట్టకున్నా గిట్టినా ఒక్కటే.
 కులానికి కీర్తి తెచ్చువాడు కొడుకు.

కృషివలన కలుపుగాని - జపంవలన పాపంగాని లేదు.
 కేవలం బహిష్కృతికై పాలుపడేవాడు తోమగడ్డ కల్లుకుండ
 లాంటివాడు.

కేశాలు, నఖాలు, నరులు స్థానభంకం పొందితే చాణిపరు.
 కొంచెమైనా ఇలేరులకు పంచి కుడవడం నీతి.
 కొండంత తెలివి కన్న కొఱ్ఱగింజంత అదృష్టం మేలు. ✓
 కొండె గాండ్ర చాడీలు వినన్న పరులనై కోపం చేయకు.
 కొడుకు చెడుగైతే తండ్రి తప్పు - కూతురు చెడుగైతే తల్లితప్పు.
 కొద్దికొద్దిగా తీస్తే బంగారుకొండకూడా తరిగిపోతుంది.
 కొబ్బరి కాయలాని నీరులాగు నీరులు తెలియకుండా
 వస్తాయి పోతాయి.

కోతికి కల్లాయి - కుక్కకు అందలం నగుబాట్లకారణం.
 కోపముచూచుకొని శాంతి నెలకొల్పుకొంటే సర్వసుఖాలు
 అనుభవిస్తావు.

కోపి ఎంతటి పుణ్య కర్మ లొసర్చినా శుష్కప్రయాసమే.
 కోపించేవల్లను సౌమ్యవచనాలతో బుజ్జగించు.
 కోపం వచ్చినపుడు అంకెలు లెక్కిస్తూ భగవన్నామం జపించు.

క్రమశిక్షణ పొందినవాడే సత్పూరుడు, ఇతరుడు పౌరమాత్రుడు.

క్రూరజంతువులకు దుష్టులకు దూరంగా ఉండాలి.

క్రోత్తవానిని నమ్మి ఇంట ప్రవేశ మివ్వవద్దు.

క్రోధం అధోగతిపాలు చేస్తుందన్న భీతి కలిగి యుండు.

క్రోధాన్ని తమచేత - గర్వాన్ని వినయంచేత జయించు.

కోపంతో గాని, కోరికతో గాని, భీతితో గాని చేసిన

హరినామస్మరణ కల్యాణకర మాతుంది.

క్షణక్షణం కణ కణం చూసిన విద్యార్థుల దయాలు గడించు.

క్షణకాలం వ్యర్థం చేసేవాడు జీవితాన్నే వ్యర్థచేస్తాడు.

క్షణిః మైన ప్రాణాన్ని, ధనాన్ని రూపాన్ని చూచుకొని గర్వింపకు.

క్షుద్రులవద్ద చేసే నీతిబోధ నోటి చాచివేయక

క్షేత్ర మెరిగి విత్తనం - పాత్ర మెరిగి వానం నీతి.

ఖలు చెవులబడ్డ గోయ్యం - జూమందుంచిన తెలంగాన వ్యాపిస్తుంది.

ఖలుల కఠోరచిత్తాలు కష్టాల్లో కోమలత పొందుతాయి.

ఖలులు చేసే దుష్కర్మలఫలితం ప్రక్కనున్న సజ్జనులను భంగిస్తారు.

గంగ పాపాన్ని, చంద్రుడు తాపాన్ని, కల్పవృక్షపు దైవ్యాన్ని

పోగొట్టే సజ్జనులు మూడింటిని హరిస్తారు.

గంగలో మునిగినా కాకి హంస గాబోదు. గాడిద గంగిగోవు

కానేరదు.

గంగాజలపానం, జనార్దన సేవ చేసినవానికి యమునిభీతి లేదు.

గంగాతీరవాసం, సత్సహవాసం ధన్యులకే లభిస్తాయి.

గతానికి వగవకు - ఆగతానికి చింతించకు.

గడచి గట్టెక్కానని గంతులువేయడం కాని పని.

గడనగల మగనికి శాంతలు అడుగులకు మడుగు లొత్తుతారు.

గడ్డిని త్రుంపవద్దు - గోల్లను కత్తిరించవద్దు - గుడికాని మాట

ఉరికొట్టవద్దు.

గడ్డిపోచకన్న దూది - అంతకన్న యాచకుడు తేలిక.

గణ్యత నిచ్చేది గుణం కాని కలం కాదు.

గర్వం అణచుకొంటే నీ జీవితంలో మహాన్నతపథం అందుకొంటావు.
గర్వం, అహంకారం గౌరవకాంక్షకి గరళం లాంటిది.

గర్వం తల కెక్కిననాడు మూరెడు పోయి బారెడు క్రుంగుతాడు.
గర్వం, హింస, దురభిమానము వీటి స్థిరమైన ఉడవడి కలిగి ఉండ
వలెను.

గ్యోమిని నీచముగా జూతును - అపహసించును.

గర్భస్థుడైనప్పుడే జీనికి ఆ యువరిమిశ్రిత, చావు, కర్మ, చదువు, గడన
దేవునిచే వ్రాయబడ్డాయి.

కాంక్ష, కవిత్వ, కురూరత, దాతృత్వం జన్మతో వచ్చేవేళాని నేటికే
వచ్చేవి కావు.

గాడిద పని పిల్లలను గన్నా బరువు మోయడం తప్పలేదు.

గాడిద బూడిదపై చూపే ప్రేమ గంధంమీద చూపదు.

గాయ తిని మించిన ముతము - తల్లిని మించిన దైవము లేదు.

గారాబంచేత కొడుకు - దుర్మొత్తంచేత రాజు సళివారు.

గుంటకళ్ళ వానికి, మెల్లకంటివానికి ధక్తి విశ్వాసాలు సున్న.

గుణవంతుడైన కొడుకు ఒక్కడే చాలు - మూర్ఖులు నూర్చులున్నా.
దండుగే.

గుణ మెఱుంగని నేస్తం - స్థల మెఱుంగని వాసం పనికిరాదు.

గుణహీనుని కూర్చోనిస్తే కూటికుండలకు కామం దాతాడు.

గుణహీనుని చదువు, రూపసంపద గణింపదగ్గవికావు.

గుణాలనుబట్టి పూజ్యత వస్తుంది - కులాన్నిబట్టి కాదు.

గురునింద విని సహించడం గురుద్రోహమే బోతుంది.

గురువుకు నమస్కరించేటప్పుడు కుడిచేతితో కుడిపాదాన్ని
ఎడమచేతితో ఎడమపాదాన్ని తాకు.

గురువుకంటే రక్షకుడు - దాయకంటే శత్రువు లేడు.

గురువులు పూజ్యులు అనువారి నీడను దాటరాదు.

గుట్లకూల్చి తులసిదీన్నెలు కట్టేవాడు పుణ్యతుడే!

గృహస్థుడు వానపథ్యుడు దినానికి రెండుపర్యాయాలు
సానంచేయాలి.

గొంతెమ్మకోరికలు కోరేవారి కున్నదికూడా ఊడుతుంది.

గొడ్డట వఱకినచెట్టు చిగురుస్తుంది - మాటల విరిగినమనస్సు
వఱి అతుకదు.

గొడ్డరికి ప్రసవవేదన - మొఱకుకు విద్వాంసులకష్టము తెలియదు.
గొప్పకోసం హెచ్చుగా వ్యయంచేయడం, వట్టి ఆడలబరమే
అవుతుంది.

గొప్పపూజకు గొప్పఫలం - కొద్దిపూజకు కొద్దిఫలం.

గొప్పవాడు కొద్దివారిని అవసరంవెంబడి యాచిస్తాడు.

గోరంతలు కొండంతలు చేయడం జుచ్చితుల లక్షణం.

గోల్లకు తగిలేటట్లు నీళ్లు చేతితో త్రాగరాదు.

గోల్లనుగాని, వ్రేలి వెండుకలనుగాని కత్తిరించవద్దు.

గోవుకు గడ్డివేస్తే పాలు - పాముకు పాలుపోస్తే విషం ఇస్తుంది.

గౌరవం ఇచ్చి పుచ్చుకునేవాడే గుణవంతుడు - నేర్పరికూడా.

గౌరవం కాని, లాభువం కాని సంస్థాన్నిబట్టి వస్తుంది.

గ్రహణమందు తప్ప ఇతరకాలాలలో రాత్రిస్నానం నిషిద్ధం.

గ్రహణస్నానం బద్ధకించే సోమరి ప్రాతస్నానం చేస్తాడా?

ఘృతంచేత బుద్ధి - ఖీరం చేత ఆయువు పెరుగుతుంది.

ఘనంగా చెప్పకోబడాలనే కాంక్షవల్ల ఘనతరాదు చేతలవల్ల నే.

చంచలచిత్తునకు జగమంతా చలిస్తూన్నట్లే ఉంటుంది.

చంచలుని యాత్మకు సుఖకాంతులు లేవు.

చందనవృక్షం తన మూలాన్ని భుజంగాలకు, కాఖిలను ప్లవంగాలకు,

కుసుమాలను భృంగాలకు, శిఖరాన్ని విహంగాలకు ఆశ్రయంగా

ఇస్తోంది.

చక్కగా ఆలోచించి మితంగా మాట్లాడడం నేర్చుకో.

చక్కగా విచారించి చేసినపనికి చేటు ఎన్నడురాదు.

చచ్చినవెనుక ద్రవ్యం ఇంటివద్ద - కట్టె శ్మశానంవద్ద.

చదివిన చదువులు కరీరంతో నశిస్తాయి - కూడా వచ్చేది భర్త మొక్కటే.

చదువురాని జనులనై చిన్నచూపు చూడవద్దు, అది నీచిన్నతన వానిపించుకొంటుంది.

చదువురాని మొఱకు, వాచనలేని మోడుగ పూవుతో సమానం.

చదువు లేని కొడుకు - అడకువ లేని ఆలు పగవాండ్లు.

చదువు, బుద్ధి, అనుభవం కలివాళ్లే వృద్ధులు.

చూచిచ్చిన జవరాలు చంక కెక్కుతుంటే

చూచి మనస్కుల సౌఖ్యం ఇసుకనేలమీద సౌధం లాంటిది.

చూచు లేని దీపం - పోయిలేని దేహం నిలువ జాబువు.

చపలుచి తోడి చెలిమి చెమసులు పుట్టిస్తుంది.

చర్చిలన్నంగాని, పుక్కు బుగట్టిన అన్నంగాని ఎన్నడు తినబోకు.

చల్లని మాటలు పలికేవాడి లోకులంతా దాసులే.

చాటున నిండించడం - సమక్షంలో పొగడడం దుష్టుల లక్షణం.

చాడీలు చెప్పకు - చెప్పినా వినకు - వినా నమ్మకు.

చారులేని భోజనం - శాంతిలేని తపస్సు వ్యర్థం.

చిత్తం ఈశ్వరాయత్తం గాక

వర్ణాశ్రమధర్మాలు ఎన్నిచేసినా దండుగే.

చిత్తం, చిత్తం, జీవితం అనేవి చంచలాలు, కీర్తి ఒక్కటే నిశ్చలం.

చితి కవాన్ని - చింత దేహాన్ని కాలుస్తుంది.

చిత్తశుద్ధిలేని కర్మ లెన్నాళ్లు చేసినా భక్తి పాడుకోదు.

చిత్తశుద్ధిలో మాటతీపి - మాట తీపిలో చిత్తశుద్ధి ఉండదు.

చిన్నతనంలో ఆటలు, యౌవనంలో స్త్రీవాంఛ,

ముదిమిలో తాపత్రయాలు అనేవానియందు ముగ్ధి బ్రహ్మ

విచారణ ఒక్కడూ చేయదు.

చినికిన బట్టలు కట్టేవాణ్ణి, సంజనేశ నిద్రించేవాణ్ణి లక్ష్మీ విడనాడుతుంటే

చిట్టి రాళ్ళు చేతుడు కంటే చేవగల జవరత్నం మేలు.

చీకటిలోగాని, భిన్నపాత్రలోగాని కుడువవద్దు.

చెడ్డనడత కలవాడు తన్ను, తన కులాన్ని చెఱుచుకొంటాడు.

చెడి చెలికానియింటికి పోవచ్చు - చెల్లెలింటికి పోరాదు.

చెడుగుల లోడి చెలిమి, ఇడుగులకు వాడులకు హేతువు.

చెడ్డనడకడి కలవాణ్ణి పోకగొడుకూడా కెడుస్తాడు.

చెడ్డమండకు నీతిపాతము - బోసిమండకు తా బూరము దండు.

చెడ్డకోడుకు కలుగవచ్చుగాని చెడ్డనల్లి లోకింటికి పోరాదు.

చెడ్డమిత్రుని చెడ్డ భార్యను దూరంగా విడవాలి.

చెడ్డవానితో చెలిమి చేసే మంచివారు కూడా చెడతారు.

చెడ్డ స్త్రీలు తమకు, తమ కులానికి అపకీర్తి తెచ్చికడతారు.

చెదలు ఫుట్టలుగా ఫుట్టి ప్రదలను పీడించి శీఘ్రంగా నశిస్తాయి.

చెప్పుకాళ్లవానికి నేంతా చర్మమయంగా తోస్తుంది.

చెఱుకు తీసి అని వేళ్లతో నమలడం నీతికాదు.

చెఱుపదలచిన చెనటి చెలిమి చేస్తాడు.

చెలికానికైనా నీహృదయ మివ్వకు,

ఒకప్పుడు వాడే నీశత్రువు కావచ్చు.

చెలికాని తప్పుకు చేరనివ్వకపోవడమే తగిన శిక్ష.

చెలికానితో వాగ్వాదం, ద్రవ్యసంబంధం,

భార్యతో ఇష్టాగోష్ఠి విడిచిపెట్టాలి.

చేతుకాలం దాపైనవాడు చెలికానిమాట చెనిని పెట్టడు.

చేతనైనవాడు కార్యంగోసం వంగినా తగ్గినా చుల్కన కాదు.

చేతులు కాళ్ళవైగాని, భూమివైగాని ఉంచుకొని కుడువకూడదు.

చేసి చెప్పకు - పొంది మఱువకు.

చేసిన కర్మ చెందకపోదు - రాగల ఫలితం రాకపోదు.

చేసిన చెడ్డకర్మ మూడు తరాలదాకా కట్టికడుపుతుంది.

చేసిన తప్పు బప్పుకొంటే సగంసరం తగ్గినట్లు.

చేసిన మేలు చెప్పుకోవడంకంటే చిన్నతనం లేదు.

చేసేవాడు పలుకడు - పలికేవాడు చేయడు.

చోరునకు చేతియందు, తొండెగానికి నాల్కాయందు వివముంటుంది.

జంక గొంతులేని గుర్రబోకే కృష్ణుని బిరిలెక్కా ?
జంకు పవ్వు త్రి గిగ్గి మా - పతికు అటేతు ని కాక గొప్పదే
మనం ఏమైంది మాకప్పుడు.

జగన్నాథ అంకెగిరి పాక్రీంతా నిల్చుటా నానాలే
జగము తా పడి లెం, కల్పానానానా అ - ని నియ.

జతరం, జాఫ, జానా, జానానా జాతరం పలుకు

ఎన్ని... మా రి:పాపం.

జతరాగిని న్నాధిపాండుంచే నెచ్చుకొనూం పజించు.

జననమ్మనిము, న్నాయనమ్మనిము కారి పనికి పూనుకోక.

జన్మ అరంభముకాదు - మృతి అంతిమకాదు.

జనకండు, జ్ఞానామినిగంటె స్వర్గం పునమాకాదు.

జలమండ్రు, రా తుండు నీ ప్రతిబింబము చూచుకోవద్దు.

జాలి విడచిన చెలికానికంటె జయగల మాలకు మేలు.

జిహ్వను జయించినవాడే ఇంద్రియాలను జయిస్తాడు.

జీవకోటి శ్రేయస్సు కోరే గొడవైతే అస్థియమైనసత్త్వం పలుకబోతు.

జీవనం నీటిబుడగలాంటిదిని తెలిసిన బుద్ధిమంతుడు

నిగంతరం ధర్మనింత కలిగియుంటాడు.

జీవితగండు అతీతమైనదానికి జీవితాన్ని ఒడ్డినప్పుడే

అది సార్థక మాతుంది.

జీవజగత్తులు బ్రహ్మతో అభిన్నమని

తలచేవానికి పుణ్యపాపాల ప్రసక్తే లేదు.

జీవించియుంటే ధర్మ మూచరింపవచ్చు

కాబట్టి జీవితం మరణంకంటె శ్రేయం.

జీవించి ఉన్నంతటాకు నేర్చుకోవడం నీతి చతురత.

జీవితమందలి సుఖదుఃఖములను సమముగాఁ జూడడం శ్రద్ధతో.

జూదగాడు నలుడులాగు, ధర్మరాజులాగు చెడిపోతాడు.

జోలిమాలిన పనులు తలపై వేసికోవటం ముప్పుకోసమే.

జ్ఞానం ఏకత్వానికి - అజ్ఞానం అనేకత్వానికి దారితీస్తుంది. .

జ్ఞాతికి, కామికి శంటియందు నివ ముంటుంది.

జ్ఞానహీనుడు ఎన్ని తీర్థాలలో మునిగినా దండుగే.

జ్ఞానహీనుడైన గురువు నాశ్రయించేవానికి సంసారబంధాలు తెగవు.

దాంబికుడు | జలకంట దుమ్ముకొట్టగలడు

కాని జేవునికల్లు కప్పలేడు.

తండ్రిని దూషిస్తూ పెద్దలను పూజించడ మొక పరువుకాదు.

తండ్రి రత్నాకరుడు - సోదరి లక్ష్మీ అయినా శంకానికి బిచ్చమేగతి.

తండ్రివల్ల పేరు కీర్తులు పొందేవారు మధ్యములు.

తండ్రిని వస్తుంచి తినే తుంటరి అతిథుల నాదరించడు.

తడిబట్టతో - తడితలతో భుజింపకు, నిద్రింపకు.

తనకులేదని ఏడిస్తే ఒకకన్ను,

పరునకున్నదని ఏడిస్తే రెండోకన్ను పోతుంది.

తనతప్పు తెలిసికొన్నవాడు ధన్యాత్ముడు.

తనకు అవమానంచేసినా రోషం, చీదర

కలుగనివాడు మండునితో సమానం.

తనంత దొర్భాగ్యుడు లేడని తెలిసికోవడమే అతని గొప్పతనం.

తనకు జరిగిన అవమానంగాని, సత్కారంగాని వెల్లడించుకో కూడదు.

తనకోషం తనకుశత్రువై తన్ను నాశనం చేస్తుంది.

తన చిత్తాన్ని స్వాధీనం చేసికొన్నవాడే యోగివరుడు.

తనదైనా, పరాయిదైనా స్త్రీభోగం పతనానికే దారితీస్తుంది.

తనభాగ్యమే తనది - ఎదుటివారి కెత్తున్నా తనదికాదు.

తనమనస్సు వక్రంగా ఉన్నప్పుడు ఎదుటివారి

చిత్తవృత్తి వక్రంగా ఉన్నట్లే తోస్తుంది.

తన మేలుకోసం ఎదిరి కీడు తలపెట్టేవాడు తులువ.

తనయల్లకచే చంపబడే సాలీనివలె తుంటరి తన కుతంత్రాలచే

కూల్పబడతాడు.

తన యాలి చీటితప్పు కమ్ముకొని పరకాంతలకు లెంచేవాడు

తుంటరి.

తన యాలి విరహబాధ తెలిసికొంటే జారత్వానికి పూనుకొడు.
తన లేమికి భేదం చూచువాళ్ళు తిమికి ఉత్తరపాండకూడదు.
తనలో ప్రయోజనం ఉంటే అశ్రయించడానికి ఎందరైనా ఉంటారు.
తనకు దగ్గరి ఎంతవరకు ఉన్నా పనికిరానివాళ్ళకు విద్రవ్యంమీదనే
ఆసక్తి.

తనవారని నమ్మితే, పోయేవేళ వెళ్లామైనా వెంటరాదు.
తన విభవం చూచుకొని గర్వించడం తలవంతులకోసమే.
తన కెంతస్వాతంత్ర్యం లేదో తెలిసికోడానికి మానవుడు స్వతంత్రుడే.
తక్కువ మాటలలో ఎక్కువ భావం ఇటుడ్చి పులికడం నేర్చుకో.
తన్ను తాను మెచ్చుకోవడం స్వకంచమర్దనం లాంటిది.
తగినవైరమున తలమాపువానికి తలవంతులే గతి.
తన్ను ప్రేమించే పశుభూతులకోసం దైవం మానవరూపంలో
అవతరిస్తాడు.

తన్నుమాలినధర్మము మొదలు చెడ్డబేరము గలదా!
తప్పని తెలియని తుంటగులు ఉమిసినా నదీజలాలు పవిత్రాలే!
తపస్సులు చేయక నిండలురావు - వచ్చిననిండలు చచ్చినాపోవు.
తప్పలేనివాడు దేవతే భయపడక బలిలేదు.
తమతమ నెలవులు తప్పినవారికి మిత్రులే శత్రువులు కొరారు.
తమరి నాశ్రయించుకొన్నవారికి చేసినదానానికి ఫలం సున్న.
తమ్మల సొమ్మలు మ్రింగేవానికి పరవిత్తం బకలేక్కా!
తరంగాని పనులు చేయడానికి పూనుకోరాదు.
తటచుగా దుఃఖవేగం నీచులనువలె ఘనులను బాధింపదు.
తరుణం మించాక చేసినపని చేయనట్లే కొతుంది.
తరుణి దొరకైనప్పుడు మగవానిగుణం వెల్లడౌతుంది.
తరుణిలీలాసాలు, సంఘ్నేయభవాలు అస్థిరాలు.
తలకుమీటిస పనులకుపోతే తలవంతులు తప్పవు.
తల నెటిననమాత్రంచేత నరుడు పెద్ద కానేరడు.
తలలు బోడులైనా తలవులు బోడులు కావు.

తల్లిదండ్రులను పీడించే కొడుకు - రుదోహానికి జంకడు.
 తల్లిదండ్రులపై దురులేని పుత్రుడు పట్టిగా గిట్టిగా ఒక్కటే.
 తల్లిదండ్రుల శాపాలు తగిలినవాడు తరించడం కల్ల.
 తల్లిదండ్రులు జీవించియున్నంతకాలం యథాశక్తి సేవించు.
 తల్లిదండ్రులు తనివినొంకవటక సేవాధనలు ఫలించవు.
 తల్లిని నమ్మకవాడు - దైవాన్ని నమ్మి వాడు చెడడు.
 తల్లిని భజించేవాడు శవశారమునకు వెళ్ళుతల లేదు.
 తల్లిని మించిన దైవము, గాయత్రిని మించిన మంత్రము లేదు.
 తల్లి లేని బిడ్డ - మగడు లేని మగువ ఒక్కరూబు.
 తాంబూలం నమలగా వచ్చిన రసం రెండు మార్లు ఉమియాలి.
 తాను సర్వజ్ఞుడ ననుకొనేవాడే పంతు మూర్ఖుడు.
 తా నెంత బలవంతుడైనా శత్రువును, వ్యాధిని పొడచూపగనే
 నిర్మూలించాలి.
 తా నెఱుంగని మడుగులో ఎన్నడు మునుగకూడదు.
 తానొకటి తల్లిస్తే దైవం వేటొక్కటి తలుస్తాడు.
 తామరాకుమీది నీటిబిందువులాగు జీవితం ఆతిచంచలం.
 తామసంతో తలపడిన కార్యానికి తలవంపులు తప్పవు.
 తాము దానంచేయకు - పరులను చేయనివ్వకు కొందరు నీచులు.
 తామ్రపాత్ర పులుసుచేత - కాంస్యపాత్ర భస్మంచేతి విశుద్ధమాతుంది.
 తాలిమికంటే ఉత్తగుణము - తామసముకంటే దౌర్జన్యము లేదు.
 తాలిమి తన్ను, ఎదిరిని కాస్తుంది.
 తాహతుమాలిన చుట్టటికం - వెలివిచాలని తరకం తలవంపులకే.
 తిండి ఎట్టిదో, త్రేట్టిది - భోజన మెట్టిదో, మానస మట్టిది.
 తియ్యగా మాట్లాడేవాని కడుపునిండా విషమే.
 తిరుగవైచిన విస్తరియం దెన్నడు భుజింపబడ్డు.
 తీపిమాటలు, నక్కనినయాలు ధూర్తుల లక్షణాలు.
 తీర్థోదకాన్ని, అగ్నిని విచిత్రంచేసే వస్తువులు పృథ్విలో లేవు.
 తీవ్రపరితాపం, గాఢసమాధి దైవసాక్షాత్కారానికి సాధనాలు.

తుమ్మటల్లుడు, కన్నేటల్లుడు, ఆవులిం చేటల్లుడు నోటిపై
ఆచ్చానం ఉంచుకో.

తెరవాల్లు కొట్టి సత్రాలు కట్టడంలేదు వ్యాధ్యాజ్ఞితం ద్వారా
కలశమే చాలు.

తెలియనిది తెలిసికొన్నట్లునడం ఆత్మద్యోగం.

తెలిసికొన్నవగా బయట నుండి చేయకం. కర్మ మూలమునం.

తెలిసికొన్నాను న గురు - నా నేనాకి తెలిసితిను.

తెలిసికొన్నా సభలో ధర్మసంజేహం తీర్చుచున్నా పాపం
బాండుతాడు.

తెలిసీ తెలియని నానికి మహాదేశకంఠే నా తెలుపలేదు.

తేజశ్శాత్రు సంకోచంగా ప్రాణాలైనా విడుస్తాడుగాని ఆడినమాట
తప్పదు.

తేజస్సుకోలేవాడు తనయాలితో కలిసి తినడు.

తేనె వడపోసి పెంచినా వేరుకు తీసిరాదు.

తైలాభ్యంగం స్వయంగాచేస్తే పుణ్యవాళం అంటారు పెద్దలు.

తొండుం కలిగించిమాత్రాన దోమ ఏమిగు కాదు.

తొడిగువద్ద జీవన్నా మామిడిపండు నియ్యగానే ఉంటుంది.

తొత్తుకు శివమెక్కితే మ్రొక్కిన తీరదు.

త్రాగి తందనాలాడినా నాగురువే నాచాలోటి దైవం.

త్యాగభోగాలకు గాని ధనం ఉండి ఫలంలేదు - పోయి హాని లేదు.

త్రాచుచాము కలచినా ఆయువుంటే : మం జీర్ణిస్తుంది.

త్రికాలములందు అబాధితమైన సత్యమే పరబ్రహ్మస్వరూపం.

త్వోపడి పనిచేస్తే ఆపదలు పరుగున వస్తాయి.

దంతాలతో గోళ్ళు కొఱకడం దరిద్రులుకొనం.

దంతాలు ఎన్నడూ పలుపట కొరకవద్దు.

దయగలచోట భుజ్యం - సత్యం ఉన్నచోట జయం తథ్యం.

దయను జీవకారుణ్యాన్ని పెంపుచేసికో.

దయను మించిన సౌగుణ్యం, క్షమను మించిన ఆయుధం లేదు.

దరిద్రక్షణం - అనాథప్రేత సంస్కారం వేయి యాగాలపెట్టు.

దరిద్రునకు గోష్ఠి - వృద్ధునకు తరణి వివస్రాయం.

దరిద్రుడు ధైర్యంచేరి, కూరూపి సాశీల్యంచేత ప్రకాశిస్తాడు.

దరిద్రులకు కోర్కెలు పుట్టుతూ నశిస్తూ ఉండడమే కాని ఫలింపవు.

దరిద్రులకు, బంధుగులకు చేసే దానఫలితం కోటిగుణితం.

దర్శిమీయసి ధానేతి ఇంట్లో ఉన్నా, చితిలో ఉన్నా బిక్కలే.

దర్శించే ప్రతివ్యక్తివద్ద దైన్యం చూపడం బేలతనం.

దాంభికుడు పజలబంటు దుమ్ముకొట్టాలడు -

జేవునికల్గు కష్టలేడు.

దాత దరిద్రుడుకావడం - లోభి ధనికుడవడం కలిపక్షణము.

దాత ధర్మం చేస్తూంటే, అటంకపటచడం సాపహేతువు.

దాతకు ద్రవ్యము - శూరునకు చావు గడ్డిపోచతో సమానము.

దాత పిలువకపోయినా యాచకులు తమకుతామై వస్తారు.

బాత్తుత్వం, మధురభాషణం నేరిస్తే వచ్చే గుణాలు కావు.

దాన మడుగనివాడు, అప్పు తీయనివాడు దైవసముడు.

దానం ఇవ్వడం నీతికాని - తీసికోవడం తెలివికాదు.

దాతయొక్క శక్తిసామర్థ్యాలు తెలియక యాచింపవద్దు.

దానధర్మాలకు గాని ధనం ఎంతున్నా వండుగే.

దానపాత్రన కిస్తే వచ్చే ఫలం అయోగ్యున కిస్తే కలుగదు.

దానాలు, ప్రతాపాలు, తీర్థయాత్రలు ఎన్నిచేసినా

మోక్షమార్గం కానరాదు.

దాయతోడి చెలిమి - సాముతోడి పాత్రు సమానం.

జారపుత్రాడులు, ధనజీవన యావనాలు లస్థిరాలు -

కీర్తిధర్మాలు మాత్రమే స్థిరాలు.

దానికి తలకొటిగించడమే తగిన దండన.

కాస్యానికి తగినవాడే క్రయ విక్రియాలకు తగుతాడు.

దివ్యదృష్టి, ఆత్మదృష్టి లభిస్తే, సర్వం సమంగానే తోస్తుంది.

దీక్ష, ఓర్పు కలవానికి కార్యసిద్ధి కరతలామలకం.

దీశరక్షకునకు తీర్థాటనం - విద్వాంసునకు డంభాచారం వంతుక.

దీపం ఉండగానే ధీమంతుడవై ఇలు చుకొనిద్దుకో.

దీపపువర్తితైలం గ్రహిస్తూ కాంతి నిస్తుంది.

దీర్ఘాలోచన అనాలోచన కార్యనాశానికి హేతువులు.

దుండగీండ్రపై దుండగం చూపడమే త/క సీతి.

దున్న ఎన్నవన్నెలు దిద్దినా బురదనోటిలోనే పొర్లుతుంది.

దురాశ ఎట్టి దురాగతాలకైనా దారి తీస్తుంది.

దురాశ దుఃఖానికి - నిరాశ సుఖానికి హేతువు.

దురాశ విడచి లభించిన దానితో తృప్తిపడు.

దుర్జన మైత్రీకన్న సజ్జన వైరం మేలు.

దుర్జన మైత్రీ, సజ్జన సింద రోత ఛాట్టిస్తాయి.

దుర్జనకు నాలుక తేనె - గుండె విషం.

దుర్జనుడు సుజనుని చూచి లోన అనూహుపడుతూ

పైకి నవ్వుతుంటాడు.

దుర్జనులవలలో చిక్కినవాడు షేమంగా బయట పడడు.

దుర్జనులు పరులదోహాలు గోరంతలు కొడంతలు చేస్తారు.

దుర్జనులు తాము చెడి పరులను చెబుస్తారు.

దుర్మార్గులు తమ తప్పు మఱచి పనుల తప్పులు పట్టజూస్తారు.

దుష్టత్వాన్ని ఎదుర్కొనే వ్యక్తి తెలియకుండానే

సుడిగుండంలో ఇరుక్కొంటాడు.

దుష్టవాహనాల నెక్కితే అపాయం కలుగుతుంది.

దుష్టసంకల్పాలకు దోహదమయ్యే అపవిత్రవాఙ్మయం విడువ.

దుష్టుడైన విద్వాంసుడు మని తాల్చిన త్రాచులాంటివాడు.

దుష్టుడు పరులకు వాదులు వేయడంలో దళవదలుడు.

దుష్టులకు అధికారమిస్తే శిష్టులనెల్ల కష్టపెడతాడు.

దుష్టులకు దూరంగా ఉండేవాడు దొడ్డవాడు.

దుష్టులను నమ్మేవాని! దుఃఖాలు తప్పవు.

దుష్టులు అందితే జట్టు - అందకుంటే కాళ్లు పడతారు.
 దుష్టులు చూపే శిష్టాచారం సజ్జను కొంపలు కూల్చడానికే.
 దుష్టులు స్వార్థంకోసం పట్టి దోహాల్కై నా జంకరు.
 దూతీ, సూతీ, నాలిక కార్యంతమందు కట్టిబొచ్చకై నా
 విలువ చేయవు.

దుర్నివేకుల ధర్మం దుర్వార్తము - దుస్సహము కూడా.
 దూరపుండీలు వనువనం దరికిజేరితే చట్టు తాళు అప్ప వేటు వేవు.
 దూరానాచువల కిటిగే సద్గుణాలు గానవజ్జవితానికి పార్గదర్శకాలు.
 దూషణ భూషణ తిన్నాగాలు దేహాకేగాని ఆత్మకు కావు.
 దొయ్యి తోగాని, ఒంటిబట్టతో గాని న్నానం చేయవద్దు
 దేనిలింకు, దుర్మూలకు బానిసలు చేయడం తెలివితేలు.
 దేనియందు భూతిదయ ఉండొ అందే సత్యమున్నది.
 దేవ పితృకార్యాల కన్నా జపిస్తూ నమస్కరించరాదు.
 దేవదర్శనం కోరనివాడు సాత్వికాహారం తిన్నా అది
 సోమాంసంతో సనూనం.

దేశకాల పాతతలు విచారించి ఇచ్చేదే సాత్వికదానం.
 దేవతాద్రవ్యం, బ్రాహ్మణద్రవ్యం విషప్రాయం.
 దేశాటనం బుద్ధి కానాకి దోహద మాకుంది.
 దేశాటనం, రాజసేవ నివేకం కలుగజేస్తాయి.
 దేశాన్నిబట్టి కాలాన్నిబట్టి ఆచారం మార్పుకోవాలి.
 దేహం నేడుండి రేపిపోయేదేగాని - నిలిచేదికాదు
 నిలిచేది ధర్మ మొక్కటే.

దేహమే దేవాలయము - జీవుడే దేవుడు.
 దేహధర్మాలు కాలధర్మాలు కలకాలం ఉండేవికావు.
 దేహభిమానం ఆత్మవికాసానికి తరుణోపాయానికి వీరని అంతరాయం.
 దేహాలు వేత్రనా పరిమార్చు ఒక్కటే.
 దేహేంద్రియాలశక్తులు విగతవిగా తృష్ణమాత్రం పరువం వీడదు.
 దైవం అనుకూలమైతే కీడైనా మేలుగానే పరిణమిస్తుంది.

దైవం విముఖమై తే తృణంకూడా వజ్రమై కాధిస్తుంది.

దైవబలం తనవల్లకు ఎక్కడకేగినా ఉపదలే వస్తాయి.

దైవదక్కి, ఏరాడంబుజీవం కలవారు ధన్యులు.

దైవసాక్షాత్కారానికి శేషతీకం చక్కచెయ్యక.

దైవాయోగహం అ వస్తువు ఎక్కడున్నా సుకీర్తమే.

దొంగను దండ్రిచనిరాజు చానిచాం ఎందుకంటాడు.

దొంగమునికు దొంగమున పోషుడ.

దొరసాని చెబుతోరా తే తొత్తు ఇంటిలుస్తుదా ?

దొరకివదానితో తృప్తి కలుగును.

దోషబోకూసే తొట్టలులులూకు భూర్తుడు మంచివాళ్ళను

నిందిస్తాడు.

దోషికి ఈ లగత్తా దోషముయంగానే తోస్తుంది.

దవ్యంచేత గర్వించనివాళ్ళు - శ్రీ చే మంచిపలుకనివాళ్ళు లేరు.

దేవునితో దేవుడు ఎక్కడూ శాంతపొందదు.

ధనం కూడు గడ్డలకే కాని జీవితపరమార్థానికి కాదు.

ధనంకోసం లోభిలూ దేవదర్శనంకోసం తపతపాపడు.

ధనం దాచిచోటు ఎన్నోకి తెలియరాదు.

ధనం మాతాపిత్రుల కోరికలను సంతోషం దానితీస్తుంది.

ధనం సర్వ శ్రేయములకు నిదానం.

ధనం లోభిని వదిలిస్తుంది కాని దాతచేత చేరదు.

ధనగర్వం విద్యామయం బలదగ్ధం విడిచిపెట్ట.

ధనశృష్టవిమవడం వివేకకార్యం.

ధనవంతులకు దైవం జేబులోను - శేషకు చిత్తంలోను ఉంటాడు.

ధనసంపాదన చేస్తూన్నంతకాలమే ఆలభిడ్డం ప్రేమ.

ధనహీనుణ్ణి చుట్టాలు చెలికొండుకూడా నిడుస్తారు.

ధనహీనునిపై దుఃఖం దుఃఖం దాడిచేస్తాయి.

ధనానికి దాసులు కానివాడే నిజమనమూనవుడు.

ధనాన్ని పాతటలోదాచడం దాని పనాళంకోసమే.

ధనికుఁడు పేదలైన చుట్టాలను అనాధలను పోషించాలి.

ధనాశతో జ్ఞానోపదేశాలు చేసే గురువు అనివేశ.

ధనికునకు కొడుకుకల్లా భయమే కలుగుతుంది.

ధనికున కొక్క చిక్కుపస్తే పేయిమంది పేదలకు కూడు.

ధనికునకు దైవము జేబులో - పేసవానికి చిత్తంలో.

ధనికులపద్ధత్యర్థంగా ఎన్నడు దైన్యం చూడవద్దు.

ధనికులు, చుట్టాలు, ప్రితి, సత్కారం లేనిచోట

దివసమైనా నివసించవద్దు.

ధనికులకే పౌరుషం, మేధాసంపత్తి, బంధుమిత్రులు కలుగుతారు.

ధన్యంతరి పూనుకొన్నా ఆయవు ముగిస్తే జీవించడు.

ధర్మం ఎక్కడుంటే జయం అక్కడే ఉంటుంది.

ధర్మంలోసం ద్రవ్యం యాచించడంకంటే నిస్పృహ మేలు.

ధర్మంచేసే మేలు తల్లి దండ్రులైనా చేయలేరు.

ధర్మంలేని నరునిపాండిత్యం కుక్కతోక లాంటిది.

ధర్మంలేనిది సభకాదు - న్యాయం చెప్పనివారు పెద్దలు కాదు.

ధర్మభంగంలో నడచేవాణ్ణి దేవుడైనా జయించలేడు.

ధర్మబుద్ధిలేని ధనికునికంటే శువిగల పేద మేలు.

ధర్మచింత ఎక్కువగా ఉంటే అంత మనశ్శాంతి చేకూరుతుంది.

ధర్మ మాచరింపక క్రేయస్సు లేదు

ధర్మయుక్తమైన చిత్తం సర్వవిధాల మేలు చేస్తుంది.

ధర్మపరుడం కాని సుఖం అనుభవించడం దోషంకాదు.

ధర్మాలు తలక్రిందుగా అప్పగించినా ఆచరణలేక ఫలంలేదు.

ధీరుఁడు జీవితక్షేత్రములను యద్ధవీరునివలె నడుర్కొంటాఁడు.

ధీరులు ఎన్నివిఘ్నాలు కలిగినా కార్యదీక్ష విడువరు.

ధైర్యం సమస్తకార్యముల సాధనానికి పనిముట్టు.

ధైర్యసాహసాలుగల ధీరునకు దైవం తోడ్పడుతాఁడు.

ధ్యానిసిద్ధునకు మోక్షం అరచేతి యునికిక.

ధ్వనితోకూడిన అపానవాతం విడువడం సభ్యతకాదు.

నంది, నాగు బాము ఎదురై తే శార్వనాశం శిష్టదు.

నక్కలు నర్జీవదేహాలను పీక్షాసెంటాయి,

వరవిక్రేతలు సజీవదేహాను పీడిస్తారు. ఇంతే తేదా.

నక్కలు బొక్కలు వెదకుతాయి - కుష్టులు దోహాలు వెదకుతారు.

నదీజలం కంసినా లవణాబి, ఉష్ణజలం మువబోదు.

నదులు పాతడం, చెట్లు కొండడం పరాకర్షణేకాని స్వాస్థ్యంకాదు.

నల్లంనకునిదగ్గట నవలారసత్వం ను బొట్టకే.

నమస్కారపీయండు భానప్ర - భోజనపీయండు బాపండు.

నమ్మితో సాధనచేస్తే ఏమరిమైనా విజయం లభ్యం.

నమ్మిన నేస్తకాణ్ణి కరుచించడం ఒక నేర్పుకాదు.

నమ్మినవాళ్ళను చెరిచేవాడు వైవాళ్ళను బాపచేస్తాడా?

నయకోపదులే లెప్పినడచారంటే కర్మదోషమేకాని వారిలోపం కాదు.

నకునచర్యలను పంచభూతాలు, ధర్మజీవత మాస్తూంటారు.

నవ్వుతూ చేసేపనుల ఫలితం ఏమస్తూ అనుభవిస్తావు.

నవ్వుటాటకైనా ఆబధాను పలుకకు.

నవ్వే ఆడుదాన్ని - ఏడ్చే మగవాణ్ణి నమ్మకు.

నామస్మరణంచేత జడులు, మూఢులు కూడా తరిస్తారు.

నాగరికతా వృద్ధికోసం పాటుపడబోకు.

నాయన మాటయందు ప్రమాణబుద్ధి కలిగియుండు.

నాలుక వల్లనే లక్ష్మీ, చెలికాడు, చుట్టాలు, చెడసాల, తుదకు

చావు మూడుతుంది.

నాలుక వశమైతే నరులంతా వశమే.

నిజమైన మహాత్ముడు నిగురుగప్పిన నిప్పులాంటివాడు.

నిజమైన వైరాగ్యం కలిగినప్పుడే తడయక సన్న్యసింపాలి.

నిజమైన అనిష్టవచనాలు నిష్ఠురాలు కాకమానవు.

నిత్యం వ్రాసే ఆధ్యాత్మిక దినచర్యవల్ల ఆత్మసంస్కారం కలుగుతుంది.

నిత్యం సమ్మెటచెట్లు తినే కమ్మరిదాగలి చూచి ఓర్మి నేర్చుకో.

నిద్రించినవాణ్ణి, మైమరచినవాణ్ణి హఠాత్తుగా మేల్కొలుపవదు.

నిన్నుగూర్చి ప్రగల్భాలు చెప్పకుంటే చుక్కనొత్తావు.
 నిన్ను నీవు ప్రేమించుకొన్నట్లే ఎదిరి కూడా ప్రేమించు.
 నిప్పును, నీటిని ఏకకాలమందు ధరించడం అమంశం.
 నిప్పును చెదలు - సాధ్యవి దుర్గుణాలు సరిపింపవు.
 నిప్పును నోటితో ఊదడం, కాలితో తాడం తప్పి.
 నిరంతరం హరినామం జపిస్తే సాపరాసులు ఎటాంచుకొతాయి.
 నియమాన్ని, తరుణాన్ని నిడచిపుచ్చడం కీతికాదు.
 నిరాశ, దురాశ నిందితుల లక్షణాలు.
 నిరాశవల్ల ఆత్మబలం, ఉత్సాహశక్తి నశిస్తాయి.
 నిర్దయ్యల కీతివేత్తలన్న దయ్యల మండగీలు పేలు.
 నిలుకడలేని సిరులు - నిరజాత్యుల చుక్కలు ఒక్కరూపు.
 నిశ్చయించుకొన్న పనికి నీళ్ళు నమడం నీతికాదు.
 నిష్పక్షపాతము, న్యాయము అగు నడవడి గలిగి యుండు.
 నిష్కామంగా కార్యాలు నిర్వర్తించేవానికి నిర్వాణమని లభిస్తుంది.
 నిశ్చయబుద్ధితో సన్మార్గవర్తివి కమ్మి.
 నీకు ద్రోహం తలపెట్టినవానికైనా కీడు చేయబోకు.
 నీకు ప్రేయంకానిది ఇతరులకు అప్రేయమే అని తలంచు.
 నీకు మందిది కాసదాన్ని పరులకు చేయకు.
 నీకు సాయంచేసినవానిపై కృతజ్ఞత కలిగియుండు.
 నీకు కలిగినదానిలో కొంత ఇతరుల కిమ్ము.
 నీ గడనలో కొంత కూడ బెట్టుకో.
 నీచసేవ, సజ్జనవైరం పనికిరాదు.
 నీచసాంగత్యం, సజ్జనవిరోధం కీడు తెస్తాయి.
 నీచునకు అధికారం - సాచకునకు అగ్రహం వస్తే అపాయం.
 నీచునకు చేసే ఉపకారంవల్ల కీడేకాని మేలు కలుగదు.
 నీచునకు సీపస్తే సంకోచం లేకుండా చూస్తాడు.
 నీచులకు చేసే ఉపదేశం ప్రోధానికే కాని శాంతికోసం కాదు.
 నీచులకు పదవివస్తే మందివాళ్ళకు నీడ యుండదు.

నీచులతోడి నేస్తం - త్రాచులతోడి దణగాటం సమానం.
 నీచులు చెప్పే నీతులు నిలుపున గోతులు తీయడానికే.
 నీచులు కయ్యాన్ని - సాధులు నెయ్యాన్ని కోరుతారు.
 నీచులతోడి క్రమశిక్షణలో పెట్టుకో.
 నీటిపంటకు నన్నడు పిణ్ణాత్రాట విడువబోకు.
 నీటిలో నీడ చూచుకొంటే ఇరుదునికైనా నీ నశిస్తుంది.
 నీ తప్పుడు నీవు ఒప్పుకో.
 నీతి నియమాలు లేని పెద్దల అనుగ్రహంకూడా భయంకరమే.
 నీ తెలివినే నమ్ముకోక మిత్రుల ఉపదేశంకూడా వింటూండు.
 నీ సృష్టి నిర్దుష్టమైతే సృష్టిలంతా పనిత్రమే.
 నీ నాలుకను అరుపులో ఉంచుకో.
 నీ నాలుకకు కల్లెం వేయగలిగితే శాంతికి భంగం కల్గదు.
 నీ పక్కల విలువను తూచి చూచుకొంటే నోటికి తాళం పడుతుంది.
 నీ ప్రాణం కంటే దేవుడే నికు సన్నహితుడు.
 నీ హృదయం నన్నడు స్వయంగా మోసికొని పోవద్దు.
 నీవై నీకున్నట్టే సర్వసృష్టిమీద నమ్మకం కలిగియుండు.
 నీ హరుకువాని పూచిఃపల్లెనా పొందాలని కోరబోకు.
 నీ భక్తి విశ్వాసాలు నీలోనే ఉంచుకో.
 నీ భార్య, కొడుకు అనేవారి నిజానిబాలు తెలిసికో.
 నీ భార్యను గూర్చి, నీ కన్యని గూర్చి పరులతో భాషింపకు.
 నీ భార్య బోధించే దుస్సలహాలకు లోబడకు.
 నీరు ఎండాక కాసారం - తత్త్వం తెలిశాక సంసారం ఉండదు.
 నీమం నీతి తప్పినవానికి నిందలు తప్పవు.
 నీ మనస్సుకు నచ్చిన నేస్తగానికైనా హృదయం ఇవ్వబోకు.
 నీలో నిద్రాణమైన దేవత్వాన్ని మేల్కొల్పుకో.
 నీ మాధ్యాన్ని నీవు తెలిసికోగలిగితే నేర్పరివే.
 నీలో నిన్ను నీవు మొదట గుర్తించి పిమ్మట కార్యరంగంలో
 ప్రవర్తించు.

నీవారాధించిన రూపంలోనే నీకు దైవం దర్శనమిస్తుండు.
నీహృదయాన్ని, మనస్సును, శరీరాన్ని న్యాయానికే అంకితం
చేయాలి.

నీవు కపటం విడిస్తే నీ పట్ల కపటం చూపేవాడే లేడు.
నీ యిచ్చవచ్చిన దేవుణ్ణి ఇచ్చవచ్చినట్లు భజించి తరించు.
నీళ్లు నడిమికి నటకవద్దు - ఇసుము కొరకవద్దు.
నీవు బలికే ప్రతిమాట అచియ్యాని తూచి తూచి మతీ పలుకు.
నీ సమాక్షంలో పీజీవి కూడా పస్తుడకూడా చూడడం నీ ధర్మం.
నీవు పరులను కష్టపెట్టకపోతే నీ కే కష్టం రాదు.
నీ సేవచే మాతాపితలు మార్చిస్తే గారి శతకరులు తుప్పులాతారు.
నీ స్థితిగతులకు నీ మతి, నడవడి తారణాలు.
నీ హితులూ, వైరులూ నీ పక్కలలో నున్నారు.
నుదుటివ్రాత తప్పించడం నలువకైనా వశం కాదు.
నూతు కల్లలాడినా ఒక్కయిల్లు నిలిపితే గొప్పమాట.
నూతు నోమలఫలం ఒక్క ఆంకులో తీటిపోతుంది.
నూతుపనులు విడచి వేళకు భుజించు.
నూతు మాటలకంటే ఒక్క వ్రాతమూలం గొప్పది.
నూతుసార్లు కడిగినా బాగునలుపు పోనేరదు.
నూతేండ్లు చింతించినా నొసట వ్రాసిన వ్రాలేగతి.
నూతి నీరు, చెరువు నీరు, ఏటి నీరు ఒకదానికన్న ఒకటి పవిత్రం.
నేడు గోరంతకు వచ్చినది, తేపు కొండంతకు రావచ్చు.
నేను పుణ్యం గడించానని గర్వించడం ఫలనాశానికే.
నేర్తునన్నవానికన్న నేర్వనన్నవాడే నెలజాణ.
నేలవిడచి సాము - కత్తివిడచి యధం చేయరాదు.
నోట విడిచిన మాట - నిల్లు విడిచిన బాణం ఒక్కరూపు.
నోటిమాటల నిలువ చిత్తాలలోని భావాలను సూచిస్తుంది.
నోరు మంచుచేతే ఊరు మంచి చాతుంది.
నోరు మూయక ఆపులించడం - తుమ్మడం తప్ప.

పంక్తిభోజనంలో ఒకడు లేస్తే తక్కిన విప్రులు తమ పాత్రలలోని అన్నం తినరాదు.

పంక్తిలో ముందుగా లేవవలసి తోడిభోక్తల అనుమతి పొందు.

పండ్లండ్లెండ్లు సత్యవతం పాలిస్తే పలికేవంతా జరుగుతుంది.

పండి బురద మెచ్చిళ్లు పన్నిరు మెచ్చదు.

పండిచూసం తిన్నా పరమాత్మనన్నీ పవిత్రుడే.

పండివేసి ఒడ్డి ముందుకు ఇరకడమే ధైర్యగుణం.

పగతురపై ద్వేషం విడచి హితవచనాలతో వారిని నీవైపు త్రవ్వకో.

పగతుచెంత వాసం ప్రక్కలో బల్లెంతో సమానం.

పక్షపాతం, అహంభావం విడచిపెట్టు.

పక్షానికి మూడు పర్యాయాలు ఘోరకర్మ చేయించుకోవాలి.

పగతునింట కుడుపు ప్రాణఘాతం.

పద్మపత్రంమీది నీటిబిందువులాగు జీవితం చంచలం.

పగటి నిద్ర - రాత్రి జాగరం దోషహేతువులు.

పగటి పాపానికి రాజదండన - రాత్రి పాపానికి దైవదండన.

పగతుడైనా, హితుడైనా పైకి ఒక్క తీరుగానే ఉంటారు.

పగలు తృప్తిగాను, రాత్రి తేలికగాను భుజించు.

పచ్చకామెర్లవానికి ప్రపంచం పచ్చగా ఉన్నట్లే తోస్తుంది.

పట్టు పట్టరాదు - పట్టి విడువరాదు.

పట్టుదలతో బ్రయత్నించువాడు శవములు గడచి గట్టెక్కగలడు.

పడతి సిగ్గువిడచి పక పక నవ్వుడం కానివి.

పతికి మాటుపలికే పడతిని పతిత అని చెప్పాలి.

పతితులతోడి పొత్తువల్ల సంక్రమించేవి వారి పాపాలు, దుర్గుణాలు మాత్రమే.

పతి లోకకంటకుడై కొట్టి తిట్టినా విసిగి విడచిపెట్టవద్దు.

పతిహితం కోరని పత్ని పొంతనున్నా లేకున్నా ఒక్కటే.

పదుగురితో వైరం తెచ్చుకొన్నవాడు ఎంత వీరుడైనా నశిస్తాడు.

పదుగురు పోయినదారిని పోవడం ప్రజ్ఞాలక్షణం.

పదుగురు పలికేమాట పాటియై చెల్లునట్లు ఒక్కనిమాట ఎన్నడూ
చెల్లనేరదు.

పదునాడేండ్లు దాటిన పుత్రుని మిత్రునిగాఁ జూడాలి.

పనిచేయడగిన కాలాన్ని వ్యర్థంగా దాటఁబెట్టవద్దు.

పన్నీరుపోసి పెంచినా ఉల్లి పల్లి గాబోదు.

పరదేశంలో పదిపదార్థాలతోఁగూడిన గురుభోజనం చేయబోకు.

పరబ్రహ్మయందు క్రిడించేవాఁడు యోగభోగ సంగతుడైనా
నిస్సంగుఁడే.

పరమాత్మసఖ్యం పొందాలంటే సర్వసుఖాలు త్యజించు.

పరదవ్యాపి, పరస్త్రీలను కోరివద్దు - పొందవద్దు.

పరమాత్మదర్శి గోమాంసం తిన్నా అది అమృతమే.

పరమాత్మ దృష్టిలో జాతి మతాలు, స్త్రీ పురుషులు అనే భేదం లేదు.

పరమార్థం తెలిసిన పురుషుని పుట్టుక నార్థకం.

పరస్త్రీని తల్లిలాగు, పరధనాన్ని మట్టివెల్లలాగు

చూచేవాఁడే నిజమైన పండితుఁడు.

పరాజయం నిశ్చయమని తోచినప్పుడు పోరికి తలపడకూడదు.

పరాధికారం పైన వేసికోవడం ప్రాణహానికోసమే.

పరాన్నభోజనం - పరగృహవాసం కష్టాలలోకెల్ల కష్టం.

పరాయత్త వర్తనఁడు మృతకల్పుఁడు

పరాయవాళ్లను బ్రేమించి, బ్రేమింపఁబడడం నేర్చుకో.

పరాధిం ఎవ్వరికి స్వార్థంగా తోస్తూందో వారే సజ్జనులు.

పరిచయం లేనివానికి, శక్తి లేనివానికి, చిన్నవానికి

సమస్కరింపవద్దు.

పరిశీలనాదృష్టి లేనివాని బ్రతుకు బ్రతుకే కాదు.

పరిక్షించి చూచిగాని పరుని నమ్మవద్దు.

పరుగెత్తి పాలు త్రాగడంకన్నా నిలుచుండి నీళ్ళు త్రాగడం మేలు.

పరునిగూడిన పత్నిని పొందడంకన్నా దానీసంగమం మేలు.

పరుల కలిమికి అసూయపడకు - నీ లేమికి వగవకు.

పరులకీడు తలచే వాపలు నిశంత తామే నశిస్తారు.
 పరులకు ఉపదేశం చేసేటప్పుడు అంతా పండితులే.
 పరులకు చక్కట్లు దొడ్డవంకంటే అచరించి మూడం నీతి.
 పరులగుణములు చూచి ఉసురుపడక నిగుణములను నీవు వెంచుకో.
 పరులతప్పులెంచే ముందు తప్పు సరిదిద్దుకో.
 పరులదోషాలు వెదకిడంలో దుష్టుడు సహస్రక్షణే.
 పరుల వావాలు తుమించు - ఏ అజ్ఞానాన్ని తుమి బోలు.
 పరుల ముర్ఖులను నిరారాభవాన్ని మోసాచ్చుచున్న
 పరులసాత్తును మనస్సుకందె నా మట్టికెల్లలాగు చూడు.
 పరులు కీడుపలికూ నీవు మేలుపలుకడం నేర్చుకో.
 పరులుకోపిస్తే ప్రతికోపం చేయక స్వాధవాక్యాలు పలుకు.
 పరులచేసే ధర్మాలకు అడ్డ తగులక.
 పరువం వీడిన పడతి, పూవు భోగి పాత్రలు కావు.
 పరువవాక్కులు పలికేవానికి ప్రజలంతా పగచాండ్లే.
 పరుపోర్తులు పలికేవాడు శిశుపాలునిలా పత్వరలో నశిస్తాడు.
 పరోగతిం తెలిసి ప్రవర్తించువాడే పండితుడు.
 పరోపకారం లేని పట్టుక మేకమెడ చచ్చాలాగు దండుగ.
 పర్వతశిఖరాలు, సాంద్రారణ్యాలు సంచాదానికి పనికిరావు.
 పసివాడు గర్భిణి తాకితే పాప క్రమంగా కృశిస్తుంది.
 పలికే బొంకకు - ఇచ్చి పుచ్చుకోక.
 పలుకకు - చేసి చూపు.
 పలుమార్లు నవ్వరాదు - నవ్విగా చిటునవ్వేగాని అట్లహాసం కూడదు.
 పలుసార్లు శిక్షలు పలికేవానికి వాక్కుధి నశిస్తుంది.
 పాండిత్య ప్రకర్షణకై ప్రాకులాడకు - తత్త్వంకోసం తంటాయపడు.
 పాటెటుగని ప్రభువును నాకడంకంటే పస్తుండడం మేలు.
 పాత్రదానం, ప్రాజ్ఞనిశాస్త్రం విస్తారఫలితాల నిస్తుంది.
 పాత్రాపాత్రవిచారం చేయక చేసిన యీవి యీవి కాదు.
 పాత్ర మెరిగిన దానం, శీత్ర మెరిగినబీజం వివేకలక్షణం.

పాదరక్షలు లేకుండా బయటకు పోరాదు.

పాదాల తడి ఆరకుండా భోజనం ముగించేవాడు చిరంజీవి బోతాడు.

పాదుకలతో పీఠమీద కూర్చుండికాని, నిల్చుండికాని ఉడునకు.

పాపవృత్తి గల పదతులను, నేస్తగాండను పరిహరించు.

పాపాత్ములని త్తం ఉంగరాలు జబ్బులాగు వ కంగా ఉంటుంది.

పాపాన్ని, పాదరిసాన్ని జీర్ణించుకోవడం దురభం.

పాపకర్మనకు పుణ్యచింత - తీవ్రతవాదికి న్యాయచింత శూన్యం.

సాముకాటుకు మంత్రం - దుష్టుల దౌష్ట్యానికి దండం అవసరం.

సాముకడగమీద మాణిక్యం - నీచుల పాండిత్యం ఒక్కరూపు.

సాముకు పంటను - జ్ఞానికి కంటను విషం ఉంటుంది.

సాములలో మెలగువచ్చుగాని స్వాములలో మెలగరాదు.

సారవేసిన పుష్పమాల నెన్నడు తల దాల్చవద్దు.

సాపండునకు, పతితునకు ప్రణామం చేయబోకు.

పిడికెడు బిచ్చం పెట్టనివాడు అర్థుల నాదరిస్తాడా ?

పరిహాసానికైనా పనికి బాంకడం కూడనిపని.

పరుల కలిపికి ఆసపడబోకు, అపకృతి చేయబోకు.

పరులకు కోపం వచ్చేటట్లు, ఎన్నడు పలుకవద్దు.

పరులను వందింపబోయి తానే వందింపబడతాడు.

పరులు ధరించిన పాదరక్షలు, పుష్పమాలలు ధరింపబోకు.

పిడుగు పడేటప్పుడు వలె కార్యం ఫలించేటప్పుడే గుట్టు తెలియాలి.

పిప్పిచెక్కలు, తాల్లసున్నం, సాలెకూకతో కూడిన ఆకులు గల

తాంబూలం చావుకు కారణమౌతుంది.

పిల్లవాడు లేని ఊయల ఊపితే పిల్లవానికి కడుపునొప్పి వస్తుంది.

పిల్లిని గద్దెపై బెట్టి పూజించినా అది మూషకాన్వేషణం విడువదు.

పీత శిష్టమైన జలము నెన్నడు త్రాగరాదు.

పుట్టింటిపని చూచుకోని మెట్టింటివారిని మేలమాడడం బుద్ధిలోపం.

పుట్టింటింట్ల పెద్దకాలమంటే పుణ్యస్థానైవా పుంశ్చలి అంటారు.

పుటుక ఆరంభమూ కాదు - చావు అంతమూ కాదు.

పుట్టెడు ఆముదం పట్టించుకొని పొర్లాడినా అంటనదెన్నడు అంటదు.
పుణ్యానికి పోతే పాపం ఎదురాతుంది.

పుత్రులు లేనివాని యిల్లు పాటుపడ్డ దేవాలయంలాంటిది.
పురుషకారం చూపనిదే దైవం ఎన్నడూ అనుకూలించదు.
పురుషుడు ఒంటిగా తలస్థించిన భుజు తడచి గుణం తెల్లమాతుంది.
పురుషుడు న్యాయం తప్పక ఏయిహికం చేసినా దవ్వం
గడించాలి.

పురుషుడు పుణ్యవర్తనడైతే పూజ్యుడు లేకుంటే గర్హ్యుడు.
పురుషులకు రక్షివల్ల - స్త్రీలకు అరలివల్ల ముదిమి కలుగుతుంది.
పురోభివృద్ధిని అరికట్టేది, పతనానికి తోడ్పడేది ఏదైనా పాపమే.
పువ్వులమ్మినచోట కట్టెలమ్ముట పొరుష పోషం.
పుష్కలంగా ధనం ఉన్నవాడు చందాలుడైనా పూజ్యుడే.
పుస్తకం, వనిత, విత్తం పరులకు చిక్కితే పొందికగా రావు.
పూజ్యభావంతో పరులు శిరము వంచేచోట నీవును తలవంచి వినయం
ప్రదర్శించు.

పూజ్యులయొక్క నడవడిని వరకడిగా పెట్టుకో.
పూజ్యులు పరిభవించబడేచోట పెక్కు ఈతిబాధలు కలుగుతాయి.
పూసిన పని ఫలించేవఱకు పట్టుదల పెడువమాడదు.
పూర్వజన్మలో నాస్తి నాస్తి అన్నవాడు ఈ జన్మలో దేహి దేహి
అంటాడు.

పూర్ణపురుషుడు తాను నమ్మిన సత్యాన్ని పదిమందికి చెప్పడంలో
జంకడు.

పెంచినదే తల్లి - పోషకుడే తండ్రి - తోడే తమ్ముడు.
పెక్కు దోషాలు గల మార్గవం విడచి బిట్టుగా ఉండడం నేర్పుకో.
పెక్కురు విప్రులు ఒక్కపెట్టున దీవిస్తూంటే ఒక్కడు తుమ్మినా
లోటురాదు.

పెట్టితే తినేవాడేగాని తిట్టితే పడేవాడు ఏలోకాన లేడు.
పెట్టి పోసిననాటి చుట్టాలు లేమినాడు మాయమాతారు.

పెద్ద అన్న పూజ్యతలో తండ్రికి సాటివస్తాడు.

పెద్దలనీడ త్రొక్కితే పెద్దల నవమానించినట్లే.

పెద్దలై పేదవడిన తల్లిదండ్రును జులకన చేయవద్దు.

పెనిమిటి పెదవాడని పెండ్లాము,

పెండ్లాము అభాగ్యురాలని పెనిమిటి దెప్పకోరాదు.

పెద్దల చెప్పిన నడవనూ, తీర్చిన తగవును తిరస్కరింబోకు.

పెనుగాలిచే ఎగురగొట్టబడే పులివిస్తరిలాగు గర్వశూన్యుడవై
యిండు.

పేదటికం, యాచన కోటిగుణాలకై నా వారిస్తాయి.

పేదటికం నీతినియమాలవరీక్షకు గీటురాయి.

పేదటికం అనుభవస్తూ పూర్వపుసిరి చెప్పకోవడం అవివేకం.

పేదలకష్టాలుచూచి బాలిచే శోభిస్తూఉండేవాడే నిజమైన
మహాత్ముడు.

పేదలు కూటికి లేక అలమటిస్తూఉంటే వారికష్టాతితం అనుభవించేవారు
దేశద్రోహులు.

పేరంటానికి, పంక్తిభోజనానికి ముందే పోవాలి.

పేరాస కూడదు - నిరాస తగదు.

పేరాస మనజుని పెనుభూతంలాగు వీడిస్తుంది.

పైతొక్క బిరుసైనా పనసండు అనుభవయోగ్యమే.

పైసా చేతిలేనివాడు గడ్డిపోచవిలవ చేయడు.

పైసా విసిరితే కొండమీది కోతి దిగివస్తుంది.

పొందరానిదై నా దైవమనుకూలిస్తే సులభంగా లభిస్తుంది.

పొందిన ఉపకారం మఱచేవాడు మేలు మఱువని కక్కకన్నసిచుడు.

పొగడలకు ఉబ్బేవాడు ఒకనాడు తిట్లకు క్రుంగిపోవక మానడు.

పొరుగుళ్ళ అత్తమీద నేరాలుచెప్పే కోడలు కాపురానికి స్వస్తి
చెప్పుకుంటుంది.

పొరుగువాని పూచికపుల్లైనా కోరబోకు; ముట్టబోకు.

పొలం దున్నుతూ, బరువుమోస్తూ గడ్డితినే ఎద్దు నరకశువుకన్న మేలు.

పోగలం దాపించినవాండు మిశ్రులమాట పెడచెవిని పెడతారు.

పోరాఁచోట్లకు పోతే కారానికందలు వస్తాయి.

పోరాణికుడు భక్తీంచాడని ఉల్లిపాయ పీడం కాదా ?

ప్రకాశాన్ని, తీవ్రాన్ని తఱచు చూడకూడదు.

ప్రకృతిసుందరమైన వస్తువులకు అలంకరికోభ దండుక.

ప్రజలపాపం రాజు - రాజుపాపం పురోహితుడు భరిస్తాడు.

ప్రజలు నడిచే దోవలో విణ్ణాత్రాలు విడువవద్దు.

ప్రజ్ఞలవాడు తనయిల్లు నాయకుంటే వానికెక్కలేదు.

ప్రజ్ఞానమే చైతన్యము - అదే బ్రహ్మము.

ప్రజ్ఞావంతులకు అసాధ్యమూలేదు. ప్రియవాదుకు అప్రియులు లేరు.

ప్రజ్ఞావంతులకు, సిగ్గ సంకల్పులకు అసాధ్యమే లేవు.

ప్రతిక్షణం నీ ఆయువు తరుగుచున్నదని గుర్తించు.

ప్రతిభాశూన్యుని పాండిత్యం - మూర్ఖునిచేతి ఖడ్గం సమానం.

ప్రతిమతం మార్గదర్శకమే - దేని నాశ్రయించినా దైవ మనుగ్రహిస్తాడు.

ప్రతిశైలమందు మాణిక్యము - ప్రతివనమందు చందనము లభింపదు.

ప్రత్యభివందనము, ఆశీర్వాదము చేయనివాడు నమస్కరించేవాని పాపం పంచుకొంటాడు.

ప్రత్యభివందనం, ఆశీర్వాదం చేయనివానికి నమస్కరింపకూడదు.

ప్రత్యక్షమందు ఇచ్చుకాలు పలికేవారు పోతూంటే అపకారాలు తలపెడతారు.

ప్రపంచములో పతివ్రతలశక్తిని మించిన ప్రతిభ లేదు.

ప్రజలులతోడి చెర్మి అబలులకు ప్రతిష్ఠాకారణ మాతుంది.

ప్రశాంతమనస్కులకు జగమంతటా శాంతే.

ప్రస్తావానికి తగినట్లు పలికేవాడే పండితుడు.

ప్రాజ్ఞుని యందు శాస్త్రము, సత్ప్రాప్రియందు దానము పస్తాద ఫలితము నిస్తుంది.

ప్రాజ్ఞుడు అవహేళనములను వర్జ్యముఁ దృణీకరిస్తాడు.

ప్రాజ్ఞులు తమ ప్రవర్తనచేతనే ప్రతిష్ఠ గడిస్తారు.

ప్రాప్తించిన వ్యసనానికి ప్రతికారం విచారించాలేగాని ఆవచ్చపడి
అందరాదు.

ప్రాణం పోయినా మానం దక్కించుకోవడం సీతి.

ప్రాణదాతయైన తం.డికడ కృతజ్ఞుడవు కమ్ము.

ప్రాణవాయువు శరీరంలో ఉన్నంతవఱకే ఎల్లరూ క్షేమమగుతున్నారు.

ప్రాణాలు శంకలతమైనా పరుషవాక్యాలు పలుకబోకు.

ప్రాతస్మరణంవల్ల హృదయంలో జీవతాత్పత్ర స్థిరపడుతుంది.

ప్రాతస్నానం ప్రతిష్ఠాక్తికి పరిశుద్ధి హేతువు.

ప్రాయం యెక్కువై నశించి ప్రతిభ కూడా వెరుగుతుంది.

ప్రాయము, ద్రవ్యము చూచుకొని గర్వింపవద్దు.

ప్రేమము కాని విందు పిడివంటల చేటు.

ప్రియవాదికి శత్రువులేదు - పరుషభాషికి మిత్రులులేను.

ప్రేమరసంలేని గుండె - నామజపం చేయని నాలుక దండుగ.

ప్రేమించడం మానినవాడే భగవంతుని నేసిస్తాడు.

ఫలసిద్ధియందు గర్వంగాని, దైన్యంగాని కూడను.

ఫలించిన చెట్లలాగు గుణవంతులైన జనులు వంగి ఉంటారు.

బుడలిక తీరకుండా స్నానం చేయకూడదు.

గుణవంతులను వశంచేసికోదలచేరాజు దానోపాయం గ్రహిస్తాడు.

గుణవద్విరోధం, దుష్టశాంగత్వం చెడ్డఫలితాల నిస్తుంది.

బహుభూతకుండు పెట్టే వాయుసాన్నం కంటే, యోగ్యవర్తనుడు

ఇచ్చే జాప మేలు.

బాలురవద్దైనా సుభాషితం నేర్చుకోవడం తప్పకాదు.

బాలుగు, వృద్ధులు, నాస్తికులు, మంకులు నేస్తానికి తగరు.

బాల నాయకం, బహువాయకం, స్త్రీనాయకం కార్యనాశానికి

హేతువులు.

చిచ్చగాడు ఇంటింటికి పోవడం

కలిమిలో పెట్టక నావలెనే కాకండని చెప్పడానికి.

బీదలకడుపు కొట్టి గడించేవాడు దుఃఖముం డౌతాడు.
బుద్ధిమంతులతో ఎన్నడు తుచ్చునంబామా చేయఁజూకు.
బుద్ధితక్కువది, తోవగొట్టుది మగబట్టేను తోల్పొతును.
బుద్ధిసుశీలతమై తేజ్వింద్రులను, విచక్షును తిన్నవోవనుబోనివ్వడు.
బుద్ధిమంతుడు ధనం గడించాలని యత్నిస్తాడు.

కాని అత్యాశకు లోబడడు.

బుద్ధిమంతులు రానిదాని కెదురు చూడట - పోయినదానికి మువరు.
బెక బెకలాడే కప్పలవంటి వాగుడు కాయలున్నచోట

మానమే కర్తవ్యము.

బ్రహ్మ సాక్షాత్కారం పొందినదానికి

జాతి మత భేదాలు, స్త్రీ పురుష భేదాలు ఉండవు.

బ్రాహ్మకాలనిద్ర జ్ఞానమును, పుణ్యమును నశింపజేస్తుంది.
బ్రాహ్మణులలో జ్ఞానము, క్షత్రియులలో వీర్యము పూజ్యులక్షణము.
భక్తితో భగవన్నామం జపిస్తే పాపరాసులు పటాపంచ తాతాయి.
భక్తుడు అర్థరాత్రియందుకూడా పడకపై గూర్చుండి ధ్యానిస్తాడు.
భక్తులు మైమఱచి గానంచేసేచోట భగవంతుడు వసిస్తాడు.
భగవంతునితప్ప మానవమాత్రులను ప్రార్థించవద్దు - స్తుతించవద్దు.
భగవంతునిపై భక్తికుదిరినవాడు

నిశ్చింతండై నిత్యతృప్తుడై ఉంటాడు.

భగవంతునిపై పూర్తి బాధ్యతలు వదిలినవానికి

ఏలాటి భయము కలుగదు.

భగవంతునియెడ తీవ్రప్రేమాన్నానం

ఒక్కక్షణకాలం కల్గినా శాశ్వతముకీ లభిస్తుంది.

భగవంతుని శరణుజొచ్చినవాని నడవడిలో ఏతడబాటు ఉండదు.

భగవదిచ్చకు మించి మానవుఁడే కార్యం తలపెట్టినా

భగ్నమే అవుతుంది.

భగవద్విశ్వాసంవల్ల పాపరాసులు సమూలం పటాపంచ తాతాయి.

భగవన్నామజపం నేడో తేవో సర్వలితాల నిస్తుందని నమ్ము.

భగవత్స్వరూపతై న జీవులను ద్వేషించడమంటే

భగవతుని ద్వేషించడమే.

భగవానాడు, భాగవతము, భక్తుడు ఒక్కరూపు.

భయపడినవారిని విముక్తులను భర్త్యవచనాలచే బుజ్జగించు.

భర్త వచనంగా నడచినా భార్య పరుషాలు పాపకరాదు.

భర్తకు ఇష్టమైన నడివడి నడపడం భార్యధర్మము.

భర్త తనతో జెప్పిన రహస్యాలు పరాయివాళ్ళతో జెప్పరాదు.

భర్త సేవించిన వెనుకనే భార్య పశ్చాదుతోనాలి.

భర్త హోరింపవస్తే భార్య ఎన్నిడూ పెడమొగము పెట్టరాదు.

భర్తపై భక్తిలేని భార్యకు పదుగురిలో తలవంపులు తప్పవు.

భాగవతి సేవ వస్తే భగవతుడు హర్షిస్తాడు.

భార్యం అమరేటప్పుడు సర్వత్ర మార్గాలు కల్లుతాయి.

భార్యమే ఫలిస్తుంది - పౌరుషవిద్యలు అక్క అకురావు.

భార్య అనుమతమియైన నీమడు ఎరకాంతలనే వూస్తాడు.

భార్యకు దండం పుష్కలమ్య - దానికి దండం శిరోముండనం.

భార్యమాలలకు లోబడి ప్రవర్తించే భర్త సామాన్యంగా ఆపదల పాతాళాడు.

భార్య గయ్యాలైతే మగని తప్పు - కొడుకు చెడుగైతే తండ్రి తప్పు.

భార్య నమ్మేవాడు ఇల్లు అమ్మదానికి ఎంతమాత్రము జంకడు.

భార్య, భోజనము, భోగము అనువానియందు తృప్తి వహించుట

భార్య గుణవతియై, శీలవతియై భర్తయొక్క మెప్పు పొందాలి.

భార్య సొమ్ములు, మంచినస్త్రాలు తాల్చుకుండా భర్తకుంట పడకూడదు.

భార్య భర్త సమక్షమందే భుజిస్తే నిర్వీర్యసంతతి కలుగుతుంది.

భావనాశక్తి, దేశభక్తి మంచిపౌరుని లక్షణాలు.

భావ్యస్థలకు ప్రతీకారం చింతించడం స్త్రీల లక్షణం.

భుజించినవేముట నూలు అడుగులు నడిచి విశ్రమించాలి.

భుజించేటప్పుడు ఒక్క పాదమైనా భూమికి తగులుతూ ఉండాలి.

భుజిస్తూ మాట్లాడేవాని ఆయువును మృత్యు దేవత హరిస్తూ ఉంటుంది.

భోగాభిలాష అనుభవించినకొద్దీ పెరుగుతుంది.

భోజనపాత్రను శూన్యంచేస్తే వచ్చేజన్మలో ఆకలిదప్పలపీడ కలుగుతుంది.

భోజనం కాగానే చదవడం, ఆలోచించడం ఆరంభించకూడదు.

భోజనానికి ముందు నీళ్లుత్రాగితే జఠరాగ్ని ముదగిస్తుంది.

మంగళ కార్యాలు ఆచరించేటప్పుడు ఃఘ, చీమిశి, ఊమ్మి నిమన రాదు.

మంచిచావు చెడ్డబ్రతుకుకన్న మేలు.

మంచిచెడ్డలు తెలియని మొఱకు పశువుకన్న హీనుడు.

మంచిచేసినవాడు - దేవుని సన్నిహితుడు ఎప్పుడు చెనడు.

మంచిమాట - మంచి నడత మంచిఫలితాల నిసుంది.

మంచివారి గుణశీలాలు మంచివాడే గ్రహించాలి.

మంచివాడవని పదుగులో పగల్బాటలు చెప్పకోకు.

మంచివారితోఁగాని, చెడ్డవారితోఁగాని మంచివాడవుగాక నడచుకో.

మంచివారి శీలపరిమళం పదిమందిలో పొగడకన్నా వ్యాపింపక మానదు.

మందులెండలోను, మంచు కేమీమీదను తిరుగడం శ్రేయస్కరంకాదు.

మందుమాకులచే వశం చేసికోగోరేస్త్రీలు మగని ఆముపునే మ్రింగుతారు.

మక్కువలేని మగడు అడుగడుగునా నేరా లెంచులాడు.

మగడు పరదేశం వెళ్లినప్పుడు మనువ అలంకరించుకోరాదు.

మగనికాలంలో కష్టపెట్టే మనువ సుఖలకాలంలో సుఖిస్తుంది.

మగనికి, మగని యిష్టలకు సేవలుచేయడం మనువల ధర్మము.

మగనికి ఇష్టములేని పనులు విశువడమే మాన్యస్త్రీ లక్షణము.

మగనిని విడచిన జవరాలు - శిరము విడచిన మెద్రుక కోభిల్లవు.

మతిమంతుడు అసర్థులకు కారణమైన నివాసం విసర్జిస్తాడు.

మత్తుపదార్థాలు సేవించడం మాన్యధర్మం కాదు.

మద్యపానం, ద్యూత క్రీడ మానహాని కలుగఁజేస్తాయి.

మధురవాక్కులచే మన్ననలు, సంపదలు కలుగుతాయి.
 మన మనస్సు వక్రమైతే ప్రపంచమంతా వక్రమే.
 మనసా వాచా కర్మణా పరి శుద్ధుడవు కావాలి.
 మనసు విప్పి మాటాడనివాణ్ణి నమ్మితే మోసం వస్తుంది.
 మనస్సున లలచిన పని మాటలచే నెల్లడించరాదు.
 మనస్సు నొవ్వకుండా మాట్లాడుటే మాటనేర్చుకు నాట్యం.
 మనస్తాపం, గృహచ్ఛిద్రం పజలకు నెల్లడించుకోవద్దు.
 మనస్సుకీ విరోధంగా ఎన్నడు నడుచుకోవద్దు.
 మనస్సును, వాక్కును ఏకంచేసి ప్రార్థిస్తే దేవుడు వార్షిస్తాడు.
 మనుష్యు లుండరు కాని మాటలు కలకాల ముంటాయి.
 మరణించే మానవుని నెన్నాడేని వాని పుణ్యసాసాలు మాత్రమే.
 మలమూత్రాల వేగాన్ని అరికట్టి ఇతరకార్యాలు చేయకు.
 మలమూత్రాలు విడుస్తూన్నవానికి, మొగం కడుక్కోనేవానికి
 నమస్కరింపజే.

మలివస్త్రాఃగాని, విలువగల వస్త్రాలుగాని తాల్చవద్దు.
 మహాత్ముల కాపదలు అలముకొన్నా అప్రయత్నంగా అంతరిస్తాయి.
 మహాత్ముల ప్రణయాలు అమరణాంతాలు -
 కోపాలు క్షణభంగురాలు.

మహావీరులగాథలు చదువగా చదువగా

పందకైనా పౌరుషం జనిస్తుంది.

మహాత్ముల సంశయస్థలాలలో వారి మనఃప్రవృత్తులే ప్రమాణాలు.
 మాటకారితనం, దురుసుతనం మానవునకు మరణం తెస్తుంది.
 మాట్లాడకుండా, నవ్వకుండా, పరధ్యానంలేకుండా తివడం
 మంచినియమం.

మహీమండల మేలిన మనువు, మాంధాత చేరెడు నేలనైనా
 మోసుకపోలేదు.

మాట పెట్టకైనా మనసు మధురంగా ఉండవచ్చు.

మాట మంచి లేనివాడు ముల్లోకాల కేగినా మారాముల్లు తప్పవు.

మాటల కేడే మనకు మగనికి మారకురా లవుతుంది.
 మాట, రూపు ముంచిదైనవాణ్ణి చూసి మగవలు మోహిస్తారు.
 మాటలచేగాని, చేతలచేగాని ఎరుటివానికి నొప్పి కలుగజేయకు.
 మానం కలవాడే మానవుడు - పులు మానవమాత్రులు.
 మానం చెఱచుకోవడంకంటే ప్రాణం పెనువడము మేలు.
 మానం బోయాక ప్రాణాలున్నా, ఊరినా పెక్కలే.
 మానవంతుడు అణ్ణిర్తిలో జీవించడంకంటే ముగ్ధుడే మేలంటాడు.
 మానవజీవితం ఆనందంలో అజ్ఞానత్వం - అంత్యంలో దుఃఖమయం.
 మానవుని మాన్యులకు, మనుషుల వాని సౌకేల్యమే ప్రధానకారణం.
 మానవసేవే ఆధానసేవ - అదే తనకోనాయు.
 మానవుడు ఆత్మనివేకంలేక ఎన్నిచానాలు, వ్రతాలుచేసినా
 ముక్తికలగిండు.
 మాన్యం లాచేప్పాల్లు చేకున్నా చెఱచివాల్లకు లోటులేదు.
 మాయమాటలు చెప్పి తప్పులు మఱుగుపుచ్చడంలో మగవలకు
 సాటి ముగువలే.
 మాయాపులయెడ మాను - సజ్జలుయెడ ఆర్జవం మర్యాద.
 మాయాపులు నేర్చే మందులకు మంత్రాలకు మరగవద్దు.
 మాసిన తల, ఇల్లు, వలువలు దానిద్రవ్య మార్గాలు.
 మిక్కిలి వేగంగా పాతే జలాలలో న్నానం చేయవద్దు.
 మితంగా, ప్రియంగా, నేర్పుగా మాట్లాడి సంఘశౌరవం గడించు.
 మితభాషిత్వం మాటతప్పిదాలనుండి తప్పిస్తుంది.
 మితభాషిని మేదకుడని - శాంతచిత్తుని జడుడని లోకం ఎంచుతుంది.
 మితవ్యయం నేర్పూంటే నిత్యం దివ్యచర్య వ్రాస్తాండాది.
 మితవ్యయం సద్గుణాలకు సంరక్షకం.
 మితమితాతితే సంసం విశ్రమాతుంది.
 మితమితిన తిండి - హద్దుమితిన వాగుడు కూడదు.
 మిడిమిడి జ్ఞానాగ్రున్న దిడదిడలు ఉత్తమజ్ఞానాని కుండవు.
 మిమ్ములను మీరే ఉద్ధరించుకోవాలి-నేతికిక్కిండు వచ్చిఉద్ధరించడు.

మిత్రలాభంకన్న మించినలాభం వేతే లేదు.

మీకు తెలిసినదంతా చెప్పకండి - చెప్పదగ్గదే చెప్పకోవాలి.

మీసాలు తేనె త్రాగడానికి గాని - ఎండమావులు దప్పి తీర్చడానికి గాని పనికిరావు.

ముంగిస, పిల్లి, బిడ్డ ఎంగిలిచేసిన అన్నంమీద నువ్వులు, జలం చలితే పవిత్రమౌతుంది.

ముందువెనుక నాభిప్రదేశములందు పింజలుపెట్టి బట్టకట్టాలి.

ముక్కుమొన ఎటుగవివాణ్ణి చేరదీస్తే ముప్పు మూడుతుంది.

ముండ్డున్నా, పాములుచుట్టిమున్నా మొలలి ప్రేగుచాత్రమే.

ముఖం పద్మదళాకారం - వాక్కు చందనశీలం - హృదయం

కత్తెర - అతివినయం ఇది ధూర్జుల లక్షణాలు.

ముఖస్థుని గోగువాడు త్వరలో పరాధవింపబడతాడు.

ముఖప్రీతికోసం ఎన్నడు ఇచ్చకాలు పలుబోక.

ముగ్ధునిలో మంతనం ముక్కలై పోతుంది.

ముగ్ధుని బ్రాహ్మణులు కలసిపోయిన పని ముంగుళురాదు.

ముగ్ధుని కలిసి గానం, నలుగురు కలసి పయనం చేయాలి.

ముదిమి, చావు లేనివానిలాగు బుద్ధిమంతుడు విద్యాధనాలు గడించాలి.

ముదితలకే ముచ్చటలాడేవాడు ముష్టివెధన.

ముదిమిని కన్నకొడుకు పగవానివలె బాధిస్తాడు.

ముదిసి పెండ్లాడితే ముప్పు - తిండిమేర తొంగితే తెగులు.

ముదుక పరిహాసం మైత్రికి విషము.

మున్నూటు శిఖలిముకుతాయి - మూడు కొంప లిముడవు.

మున్నూటు యోదించి హితంగా, మితంగా చూట్లాడు.

మురహుడు ముక్తినిస్తాడు - ఈశ్వరుడు విశ్వరూపిస్తాడు.

మూడురోజులున్నవాడు ముటికిచుట్లమా.

మూఢుడు పరులకలిమి - తనలేమి తెలచుకొని

మమిలి కుమిలి యేడుస్తాడు.

మూఢులకు చేసే హితబోధ బురదతోపోపిన పన్నీరు లాటిది.
 మూలైసుబోయి బారెడు ప్రంగడం మూఢుచుతుల లక్షణము.
 మూఢుడకు ఎండుకట్టెలాగు నిజవచబడతాడేగాని వంచబడడు.
 మూఢుల ముష్కరం పెరిగితే మహాత్ములు మానం వహిస్తారు.
 మూఢులతో ముచ్చట్లకంటె రసికులతో వాగ్వాదం మేలు.
 మూఢులతో వాగ్వాదం - కుత్సితులతో కుడుపు రోతబట్టిస్తాయి.
 మూఢునన్న ముద్దరాండ్రను ముంగిళ్ల కీడ్చే గయ్యాళ్ళు
 జోలికి పోరాదు.

మృత్పిండం పరసూత్య పెక్కురూపాలు తాల్యడంలో ఒక్కరూపు.
 మృగాలబాధ వేట కాసికి - పెడతలబాధ పేనుకు తెలియదు.
 మృత్యుయెలా బ్రతుకైతే మరలవకు మగడే మరుగడ.
 మృత్యువు మ్రింగకమునుపే మాధవుః భజించి తరించు.

మైత్రీ కోరేవాడు వాగ్వాదం, అర్థసంబంధం,
 వాని భార్యతో గోష్ఠి వర్జించాలి.

మొఱము మూయక తుమ్మడం ఆవులించడం సభ్యులక్షణం కాదు.
 మొదట తండ్రి, గురువులకు, విప్రులకు, చుట్టాలకు
 వరుసగా నమస్కరించు.

మొదట త్రోసిబుచ్చినమేలు కీడుగా తిరిగివస్తుంది.
 మొదట దుష్టుణ్ణి, విమ్మట సుజనును పూజించడం తేమకరం.
 మోకాటి యెక్కువల కఠినమైన పీఠమందు కూర్చుండరాదు.
 మోక్షానికీ జ్ఞానము - జ్ఞానానికి భక్తి - భక్తికి

పుణ్యకర్మలు కారణాలు.

మోసాలు చేస్తూ జీవితం గడపడంకంటె గంగలోపడి
 ప్రాణాలు విడువడం మేలు.

మానం అర్థాంగీకార సూచకం - సర్వకార్య సాధకంకూడా.
 మానం విడిచి స్నానం చేసేవాని శక్తిని, ఉత్సాహాన్ని
 వరుణ దేవుడు హరిస్తాడు.

మానంవల్ల కలహము - జాగ్రత్తవల్ల భయములేదు.

మానసముద్ర ధరించేవానికి, శ్రేయస్సు కోరనివానికి నమస్కరించకు.
 యథార్థవాది లోకకరోధి, బంధునిరోధి కూడా అవుతాడు.
 యముడు ప్రాణాలనేకీస్తాడు - వైద్యరాజు ధనాన్ని, ప్రాణాన్ని స్తాడు.
 యవ్వన వివాహాలు, అతిబాల్య వివాహాలు అపర్యకాలు.
 యాచనచే మానవుడు అల్పం డొతాడు. గౌరవం సశిస్తుంది.
 యాజ్ఞీవం వేధించే శత్రుడికంకలె తత్కాల బాధల చావు మేలు.
 యుక్తా యుక్త పిచారం చేయక ఏకారాష్ట్రానికి పునఃకోకు.
 యాచనచే విష్ణువంతువాడు కూడా నాశనం అయ్యాడు.
 యాచించి బ్రతకడింపి మూసనెత్తుకు చావే మేలు.
 యాచించువలెనే గౌరవం సలిచి యుంటుంది.
 యత్నించేయనిదే విత్తంగాని, కార్యసిద్ధిగాని చేకూరదు.
 యుక్తాయుక్త వివేకం, వినయం, సన్మార్గం విడచిన గురువునైనా
 క్షీణించాలి.

యోగ్యతగల కొడుకువల్ల కులానికి ఖ్యాతి వస్తుంది.
 యోగ్యతకు వస్తుం, వపుస్సు, వాక్కు ప్రధానసాధనాలు.
 యావనం గతించాక భార్యను,

జీర్ణమయ్యాక అన్నాన్ని ప్రశంసించాలి.

యావనగర్వం, ధనగర్వం మూన్నాళ్ల మచ్చట్లు.
 యావనమున సోశీల్యము గలవాడు వార్ధకమున గౌరవించబడతాడు.
 అంకు నేర్చిన లంజ జొరకడానికి బంకడు.

రత్నాలు, నేయి, భూమిలు, మంశ

ద్రవ్యాలు వీనిని తాకకుండా బయలు పెడలకూడదు.

రత్నాలన్నీ ఒక్కచోట - నల్లకల్లలన్నీ వేటొక్కచోట.

రసజ్ఞత చాలని చదువు ఎంతున్నా రచ్చు క్షోద.

రథగమనానికి చక్రాలలాగు - కార్యసిద్ధికి దైవపౌరుషాలు అవసరం.

రాజు, దైవం, గురువు, ముదునళ్ళు, గర్భిణి, బాలురు వీళ్లను వట్టి
 చేతులతో చేరవద్దు.

రాజవీధిని తిరిగే భద్రగజం కుక్క కూతకు బెడరదు.

రాజమార్గంలో కార్యసిద్ధి కలుగుతూంటే సందుగొండులదారి పెట్టవద్దు.

రాజానుగ్రహం పొందినవానికి సర్వసంపదలు కలుగుతాయి.

రాజెట్లో ప్రజలట్లని నీతికోవిదుల వాక్యం.

రాజునకు కంటను - పాముకు పంటను ఓష ముంటుంది.

రాత్రింబవళ్ళ రూపంలో కాలచక్రం

తిరుగుతూన్న కొద్ది నీ ఆముపు తిరుగుతోందని గుర్తించు.

రాత్రిలందు బాగరం - పగటిపూట నిద్ర రాణింపదు.

రాత్రిలందు దీపం లేకుండా భుజింపకూడదు.

రాత్రిలందు చెట్లకింద విశ్రమింపవద్దు.

రానిది కోరినారాదు - వచ్చేది కోరకన్నా వస్తుంది.

తిత్తకోకిలచేత కార్యాలు సిద్ధింపవు - పురుషకారం చూపాలి.

రేపు చేయవలసిన పని వీలైతే నేడే చేయాలి.

రేనాతీరంలో తపస్సు - కురుక్షేత్రంలో దానం కోటిగుణితమైన

ఫలితాల నిస్తాయి.

రోగికి మందే గంగాజలం - వైద్యుడే నారాయణుడు.

రోగియైనా, మందుడైనా మగనిని రట్టు పెట్టకూడదు.

లక్ష తీర్థాలు సేవించినా, నూలు నోములు నోచినా చిత్తశుద్ధిలేక ముక్తి లభింపదు.

లక్ష్మీ ఆదరముంటే కష్టాలు - సుఖాలుగను, దోషాలు - గుణాలుగను మారుతాయి.

లక్ష్మీ సర్వదా లోభినే ఆశ్రయిస్తుంది - మేఘుడు గిరులందు, జలధు లందు వర్షిస్తాడు.

లంజల యిండ్లు - లోతునీళ్ళు స్థానం తీస్తాయి.

లేగదూడను గట్టిన త్రాటిని చాటరాదు.

లేమి, యాచన గుణవంతునికైనా కళంకం తెస్తాయి.

లోకనింద పొందాక జీవించినా చచ్చినా ఒక్కటే.

లోకులు సంకటాల్లో మహాత్ములమార్గ మనుసరిస్తారు.

లోన కాపీనం లేకుండా వస్త్ర మెన్నడు ధరింపరాదు.

లోభంవల్ల కామం, మోహం, దుఃఖం, నాశం వరుసగా కలుతాయి.

లోభికి యాచకుడు, చోరులకు చందుడు, జారకాంతకు మగడు శత్రువు.

లోభి తా దినక, పరులకు బెట్టక సాత్తు కూడబెట్టుతాడు.

లోభిసాత్తు దొంగలపాలో, దొరలపాలో, నేలపాలో కాకతిప్పదు.

లోభిని ధనంచేత - కుపితుని నీతిచేత వశం చేసికోవాలి.

వంకర పడక - వంగి కుడుచు అపాయకం.

వంగి నోటితో జలం త్రాగేవాడు కుక్రై జన్మిస్తాడు.

వంచకులకు నాలుక తీసి - హృదయం విషం.

వంచకులయెడ వంచన చూపనివారు విధిగా చెడిపోతారు.

వంచకులకు సాహసం - కార్యం స్వభావసిద్ధ గుణాలు.

వందలలో శూరుడు, వేలలో విద్వాంసుడు వెలస్తారు.

వంటలు ల్లు, పడకగిది గోష్ఠంగా, పరిశుభ్రంగా ఉంచాలి.

వచ్చిన పేరు చచ్చినా పోదు.

వచ్చేటప్పుడు ఉత్సాహంకూర్చేవాడు కష్టంకలిగించి పోతాడు.

వడ్డీమీది పేరాస అసలుకే మోసం తెస్తుంది.

వదరుబోతులవద్ద మతిమంతుడు మానం వహిస్తాడు.

వదరుబోతులనము పశ్చాత్తాపమునకు హేతువు.

వయస్సంపదకు వన్నె దెచ్చునది సౌశీల్యమేకాని వార్ధకము గాదు.

వయస్సు గలించాక కామవికారం -

విత్తం వ్యయమయ్యాక పరివారం ఉండబోదు.

వయస్సు వెళ్ళకమునుపే విష్ణుని ధ్యానించి తరించు.

వయోగుణశీలాలు సమానమైతే వధూవరులు శోభిస్తారు.

వరవిక్రయం - కన్యాశుల్కం సంఘసంస్కృతికి తీరని లోపాలు.

వస్త్రహీనణ్ణి - వివేహీనణ్ణి లక్ష్మి విడనాడుతుంది.

వానరాక, ప్రాణల పోక తెలియబడిదు.

వానలో పరుగెత్తకు - ముఱికిలో నిలువకు.

వాక్కులలో చూపే పేదరికం బేలతనానికి నిదర్శనం.

వాగ్వాదం, పిడివాదం మైత్రికి విరోధం.

విజ్ఞానం ముందుకు సాగిన కొద్దీ వినాశం వెన్నాడుతోందన్నమాట.
 విజ్ఞానం ప్రగల్భాలు పలుకుతుంది - పనులు చేసి చూపుతాడు.
 వితిరణవాక్యాలు పల్కేవాడు కల్లిగవైస్వరా విడువలేడు.
 విత్తం ఆర్జిస్తూన్నదిగిరిపాతకే ఆల విడ్డలు ప్రేమిస్తారు.
 విద్య ముగించేవఱకు బ్రహ్మచర్య మవలంబించు.
 విద్యను, కీర్తిని ఆజ్ఞించడంలో పశులతో స్పృశ వహించు.
 విద్య, వినయ, విత్తం గల వయోవృద్ధులను సేవించు.
 విద్యాగంధంలేని మొలకకు సహజదేశాలు రుచింపు.
 విద్యాధుల గౌరవాలు విద్యానాశానికి హేతువౌతాయి.
 విద్యాధులు భోగచిహ్నమైన తాంబూలం విడచివెట్టాగి.
 విద్యావంతుని, విఘ్న, వయోశ్యేష్టుల అవమానింపబోకు.
 విద్యావంతులకు విదేశము - మృదుభాషులకు వైరము లేదు.
 విద్వాంసులకు వేషము - జ్ఞానికి తీర్థ సేవ వ్యర్థము.
 విద్వాంసులపట్ల వినయము - వంచకులపట్ల కపటము చూపు.
 విద్వాంసులు లేనిచోట అల్పబుద్ధులే సమ్మానింపబడతారు.
 విధికృతం తప్పించు కోవడం - ఎవరి వశముకాదు.
 విధి ప్రతికూలిస్తే మిత్రులు శత్రులౌతారు.
 వినయం లోకవశ్యం - విద్య రాజవశ్యం.
 వినయం సర్వగుణాలకు శోభనిస్తుంది.
 వినాశకాలానికి విపరీతబుద్ధులు - దెట్టు చెడుకాలానికి కుక్కమూతి
 పిండలు.
 విన్నవన్ని విశ్వసించకు - విశ్వసించినవి వెలిపుచ్చకు.
 విప్రులకు, గురువులకు, పూజ్యులకు అభివందనం చేయాలి.
 విపత్కాలంలో ఖేదపడడం - సంపదలో మోదపడడం వివేక
 లక్షణం కాదు.
 విలువైనకాలం క్షణమైనా వమ్ముచేయవద్దు - గడచినకాలం తిరిగి
 రాదు.
 విభవం ఉన్నప్పుడు వెన్నాడేవాండు అది తొలగితే తప్పకొంటాడు.

విరక్తునకు ద్రవ్యదానం, సముద్రునకు వర్షదానం దండుగ.
వివాహం చేసికొనే యువకుడు సద్వంశంలో పుట్టిన కన్యను ఎన్ను
కోవాలి.

విభవంలేని విత్తం సౌరభంలేని సూనం లాటింది.
వివాహమైనా వివాదమైనా సమానులకే శోభిస్తుంది.
వివేకం గల చిత్తంకంటే యోగ్యుడైన చెలికాడు వేటొకడు లేడు.
వివేకం చెటచే లోభం ఇడుములకు కారణం అవుతుంది.
వివేకం నశించినవారు నూటువిధాలుగా పతనమవుతారు.
వివేకంలేని రాజును సేవించడంకంటే వనవాసం మేలు.
వివేకంలేని వృద్ధుడు పసిపాపకంటే నికృష్టుడు.
వివేకంలేని విద్యవల్ల అనర్థాలేకాని ఉపకారలు సున్న.
వివేకహీనునియార్థ విచ్చివానిచేత కత్తివంటిది.
వివేకహీనుని శాస్త్రజ్ఞానం గుడ్డివానిచేతి దివ్వెలాంటిది.
వివేకంలేని శాస్త్రవేత్త పాకరసం తెలియని తెడ్డుతో సమానం.
వివేకిని సంపదలు - అవివేకిని ఆపదలు వరిస్తాయి.
విశ్వాసం కలవానికి విష్ణువే రక్షాకవచం.
విషం విషం కాదు - బ్రాహ్మణనిత్రమే నిజమైన విషం.
విషజంతువుల జోలికి పోవడం ప్రాణాపాయం కొని తెచ్చుకోవడమే.
విషయభోగాలు నీచాతి నీచాలని నిశ్చయించుకో.
విషయసుఖాలు పరిణామాలలో విషఫలితాల నిస్తాయి.
విషవృక్షమైనా పెంచినదానిని తానై ఛేదించరాదు.
వీపుపై కొట్టవచ్చునుగాని పొట్టపై కొట్టకూడదు.
వీర్యవృక్షంవల్ల శక్తిసామర్థ్యాలు వస్తేపోతాయి.
వృక్షగ్రంథైన ఉన్నా కాకి గరుడపక్షి కాబోదు.
వెంటనే ఇచ్చే వాడు నేర్పరి - లేదనేవాడు మిక్కిలి నేర్పరి.
వెకిలినవ్వులు, వెక్కిరింతులు కలతలు తెస్తాయి.
వెలకాంత లేందలున్నా కులకాంతకు సాటిరారు.

వేకువనే బాహ్యముమాత్రంలో పడకనుండి లేవడం బుద్ధి వికాసానికి హేతువు.

వేగిరడక ఓపుయింటే సకలసౌఖ్యాలు కలుతాయి.

వేకువనే నిద్దుగనుండి లేచి కుడిచేతిని జూచుకో.

వేకువనే నేతియందు ప్రతిబింబం చూచుకొంటే ఆయన పెరుగుతుంది.

వేకువనే లేచి శ్రీ గృహకృత్యాలు నిర్వర్తించుకోవాలి.

వేగిరడక పనిచేస్తే విపరీత ఫలితాలు తప్పవు.

వేదాంతోపదేశాల సేరుతో ఇంట్లు గుల్లచేసే గురువులను వర్జించు.

వేల్పులకెల్లా వినాయకాడే మొదటి పూజ్యుడు.

వేషధారిని విజ్ఞానముతోపడకన్న వెంగలితనం లేదు.

వేషభాషచే ఎంతయాడంబరం గూర్చుకొన్నా జాతీలక్షణం బయట పడకపోదు.

వేషభాషలు చూచి పీటవేసేవాడు వెంగళప్ప.

వేశ్యలో అనురాగం - ఎండమావులలో నీళ్ళు కానరావు.

వేశ్య, వైద్యుడు, న్యాయవాది డబ్బు గుండడంలో ఒకరి నొకరు తీసిపోరు.

వైరాగ్యం లేని సన్న్యాసుని - భూతదయలేని జ్ఞానం కోభిల్లవు.

వైకుల యింటగాని, వైరిమిత్రుల యింటగాని తుడువరాదు.

వైశ్యుని 'క్షేమమా' అని 'సుఖమా' అని పలుకరించాలి.

వైశ్యులలో ధనాధికుడు - విప్రులలో విద్యాధికుడు పెద్ద.

వ్యక్తులకూటమిలో వ్యక్తివలె ప్రవర్తించడమే నీతికి మూలము.

వ్యర్థంగా ఎన్నడు దేవునిమీద బట్టు పెట్టుకోకు.

వ్యసనాలకు వశంకానివాడు మంగళాలు పొందుతాడు.

వ్యసహారంచేతనే శత్రులు మిత్రులు కలుగు తూంటారు.

వ్రాసేవాణ్ణి, కోసేవాణ్ణి నమ్మడం నీతికాదు.

వ్రేలికి రత్నాలు ధరించకయు, ఉత్తరముఖంగా కూర్చుండియు భుజింపరాదు.

శంకరా ! ప్రార్థనార్థవశంచేత ఏ జన్మ వచ్చినా నీ పాదారవింధ
సేవనం అనుగ్రహించు.

శక్తికి మించినదానం - తలకు తగని కోపం చేయవద్దు.

శతునకు, శత్రువునకు, కృతఘ్నునకు నమస్కరించవద్దు.

శత్రుని మిత్రునిగా జేసికొన్నవాడే నిజమైన వీరుడు.

శత్రుబలం తెలిసికొక దాడిచేసేవాడు క్షత్రిలోక్ష మిడుతలాగా
నశిస్తాడు

శంకరా ! నిన్ను బ్రహ్మత్వముగాని, విష్ణుత్వముగాని కోరను.

మోక్షమే కోరెదను.

శయ్య, కరము, పీఠము అనేవానిపై అన్నముంచుకొని తినవద్దు.

శరణన్న శత్రువునైనా రక్షించడంకంటె సుశృతం లేదు.

శరీరఽటుత్సం తగ్గి, తలనెఱసి, పండ్లుడి, కట్ట చేతికివచ్చినా
ఆశపడలేదు.

శరీరమున కారోగ్య మెట్టిదో ఆత్మకు సౌఖ్య మట్టిది.

శరీరమే నీదికానప్పుడు ఆలబిడ్డలు నీవారెట్లాతారు.

శరీరానికి హితవు, షడ్భము అయ్యేదార్థాన్ని మితంగా భుజించు.

శరీరారోగ్యం ప్రధానంగా కాపాడుకొంటూ సర్వధర్మాలు సాధించు.

శవాన్ని చూచి హుళకరించడం దోషాలలోకెల్ల దోషం.

శాంతస్వభావంతో ఎదుటివారి తప్పులను మన్నించడం నేర్పుకో.

శారీరకపాపంకన్న మానసికపాపం కొన్ని రెట్లు గొప్పది.

శిఖరంలేని దేవాలయమండలి దేవునకు నమస్కరించు.

శిబి మాంసం కోసి యిచ్చాడు - దధీని వెన్నెముక దానంచేశాడు.

శిరస్సు, ముక్కు, చెవులు, పాదాలు అనువానియం దెల్లప్పుడు
తైలముంచుకో.

శివకేశవులలో ఒక్క దైవాన్ని నమ్మి స్థిరచిత్తంతో ఉపాసించు.

శివకేశవులను భజించేవారికి జ్ఞానమోక్షాలు సిద్ధిస్తాయి.

శీలరక్షణకై శరీరాన్ని (తృణప్రాయంగా ఎంచి) బలి యిచ్చినా
తప్పులేదు.

శూనకవృత్తివంటి సేవాధర్మముకంటె స్వేచ్ఛావృత్తి మేలు.
 శూద్రులొ నయోవృద్ధుడు, విప్రులలో విద్యావృద్ధుడు పూజ్యుడు.
 శ్రుతి స్మృతుల నాశం, విప్రజాతి పతనం కలిమహిమవల్లనే కాని
 వేటుకాదు.

శూన్యగృహమందు, శృంగనమందు నిద ఎసిరాదు.
 శౌచశర్మయందు కుడిపాదాన్ని, ఇతరకర్మలందు ఎడమపాదాన్ని.
 ముందుగా కడగాలి.

శౌచాచారాలు విడిచి పుణ్యక్షేత్ర లెన్నిచేసినా ఫలం సున్న.
 శ్రద్ధాధర్మములేక చేసినదానం దవ్యంచేటు శమచేటు.
 శ్రద్ధాక్షేత్రాలు చేయించే పరోహితు నింట ఎన్నడు భుజింపవద్దు.
 శ్రీకాముడు శిష్యమాభిమాఖ గాను.

శిష్యకాముడు ఉత్తరదిక్కుఖంగాను భుజించాలి.
 శ్రీవైష్ణవుడు చెటువులో మడ్డికడిగాడని
 అని శిష్టాచార మనవచ్చునా!

మందునకు కన్యాదానం - అంధునకు దీపదానం దండుగ.
 సంకల్ప విల్పాల నాశమే జనన మరణాల విడుపు.
 సంకల్పాల సత్క్రమించగల్గినపుడే మానవుడు శక్తిసంపన్నుల
 డౌతాడు.

సంగమువల్ల కామము - కామమువల్ల శ్రోధము కలుగుతుంది.
 సంగీతం చెడకనచిత్తాన్ని, ఉత్సాహాన్ని రేకెత్తిస్తుంది.
 సంగీత సాహిత్యాలరుచి యెఱుంగనివాడు కొమ్ములు, తోక లేని
 పశువుతో సమానం.

సంతృప్తిలేని విప్రుడు - తుష్టిగల రాజు సశిస్తాడు.
 సంపదను గంపలతో నింపుకొని తానే సుఖింపదలచేవాడు.
 దుఃఖితుడౌతాడు.

సంఘీభావ మెంతటి ఘనకార్యాలనైనా సాధిస్తుంది.
 సంతృప్తిలేని మానవుడు సత్తద్వీపాలుతిరిగినా సుఖించలేడు.
 సంతోషం చింతలను పోగొట్టి బలోత్సాహాల నిస్తుంది.

సంతోషంగాని, కోపంగాని మితం తప్పితే ప్రమాదం.
 సందేహముతో ఆరంభించిన పని ఎన్నడు ఫలింపనేరదు.
 సంధ్యవేళ కుడుపు, చదువు, స్త్రీసంగమము విడచిపెట్టు.
 సంద్యోపాసన చేయని సోమ సూర్యహత్యాపాపం పొందుతాడు.
 సంధ్యాసమయమందు మలమూత్రాలు విసర్జించుట దూష్యము.
 సంపదలున్నచోట వినయం - వినయ మున్నచోట సిరి ఉండదు.
 సంపదలు, పదవులు, ప్రాయము మూన్నాళ్ళ ముచ్చట్లు.
 సంపూర్ణతకు సచ్చింత, సరళభాషణం, సత్రవర్తన యోగ్యలక్షణాలు.
 సంసారశాగరం దాటాలంటే సజ్జనసాంగత్య మనేనావ నౌకయింతు.
 సంసారశకటం చక్కగా నడవాలంటే ఎడ్ల నేదంపతులు పొత్తుగా
 ఉండాలి.

సంసారానికి మించిన వైరి - గురువును మించిన రక్షకుడు లేడు.
 సంసారి గొంగళిపురుగులాగు కోర్కెలనే పలలో చిక్కుకొంటాడు.
 సగం చచ్చి అమగవస్తే పూర్తిగా చచ్చి శేడంటాడు.
 సజ్జన సాంగత్యం సర్వ పయోజనాలను సాధిస్తుంది.
 సజ్జనుడు తలచేది, చెప్పేది, చేసేది ఒక్కటే.
 సజ్జనుడు సజ్జనుడు కలిస్తే చల్లని పసంగాలు సాగుతాయి.
 సత్యం, జ్ఞానం, ధర్మం, దయ, శాంతి, క్షమ అనేవి మానవుని
 దగ్గరచుట్టాలు.
 సత్పురుషుడు చేస్తాడేగాని చెప్పడు - దుర్జనుడు చెప్పనేకాని
 చేయడు.

సత్పురుషుల సంపదలకు దీనరక్షణమే వినియోగము.
 సత్పురుషుల సర్వకర్మలు పరశ్రేయస్సు కోసమే.
 సత్పురుషులు కలిమికి మోదింపరు - లేమికి వగవరు.
 సత్పురుషులను, గురువులను, పితరులను అవమానింపవద్దు.
 సత్పురుషులతోడి సాంగత్యం పరుస నేటిలాంటిది.
 సత్యముకంటే సుశృతిము - అసత్యముకంటే పాతకము లేదు.
 పత్యమును మించిన ధర్మము - తల్లినిమించిన దైవము లేదు.

సత్యము ముందట సర్వభర్తాగా ధూరి, సర్వకారు.
 సత్యమే సర్వగుణవారము - సర్వవృద్ధిహరముగా.
 సత్యమున్నచోట భర్తము - భర్తమున్నచోట జయము లభ్యము.
 సదాచారిం లేవాణ్ణి జేదాత్రైనా పవిత్రం చేయవచ్చు
 సత్సనిధుడు కానివాడు సత్యస్వరూపంబైన దేవుని కనబడడు.
 సద్బ్రోధకకము, సద్జనసంగతియు: సర్వవర్తమానికి సాధనాలు.
 సమయోచిత వ్యక్తియు - క్షేత్ర మించుకోము మంగితులకుగాన,
 సమక్షాను అభిషేకము - ఉద్యోగికి మూలదేశము చేదు.
 సమస్తోపదేశాల సారమే శ్రీహరిసేవ - బాధవశేన.
 సమాజానికి నీతినికూర్చిన భావనలేగాని ఆచరణతొక్క ముగిసిస్తుంది.
 సమిధలు, పుష్పాలు, దగ్ధాలు శేఖరిన్నవాడు
 శివజనము చేయకూడదు.

సముద్రవృష్టి - పగటిపీఠం జయోజనం లేనిది.
 సముద్రాన్నినా ఈదవచ్చుగాని సందారమిది బద్ధుచేరడం కష్టం.
 సరసుల మాటకేర్పు మొఱియలకు తెలియదు.
 సరసము తెలియని మూర్ఖులకద్ర వివిధానోష్టి దండుగ.
 సరసము మేర మీటితే పీస మవుతుంది.
 సరసులు కానివారి సంభాషణ లెబిటొక్కెలాగు సాంహ్యము.
 సోస్థులకు కోరలందు - స్త్రీకు మనస్సునందు విష ముంటుంది.
 సరోగిత, అలసత, స్త్రీసేవ, స్వస్థానకేమ మహత్వానికివ్యాఘాతాలు.
 సరోవరాలు, సజ్జనులు రూపు తాల్చినది సరోవకారానికే.
 సర్పం నివసించే గృహము - దుష్టులతోవాసము సర్వనాశనానికే.
 సర్పాలకు పంటను, జ్ఞానికి కంటను, కలునకు నిలువెల్లను
 విష ముంటుంది.

సర్వోష్ఠాకు ఖట్టినిండ్లు 1. పరశ్రీచ్యవము 2. పరద్రవ్యవాంఛ.
 సర్వగుణాలు సువర్ణాన్ని ఆశ్రయించి ఉన్నాయి.
 సర్వదా మొగము ముడుచుకొనుకు - చిటునకవు అలవర్చుకో.
 సర్వదా వారినామకీర్తన జరిగేయింట పితాచం చొరదు.

సర్వదోషాఙ్గు నిలయమైన దురాశకు వశము కాబోకు.
 సర్వమతాల ఆశయాలు వైకి భిన్నంగాకెన్నా లక్ష్య మొక్కటే.
 సాధుసంగమావల్ల ఎంతోతిరుడైనా మార్గచం పొందుతాడు.
 సర్వమును నమ్ముట, అవమానించుట శ్రేయస్కరం కాదు.
 సహవాసంచేత గుణముకాని, దోషముకాని సౌక్రమిస్తుంది.
 సాధుభిరుఘోర తమకుచేసిన ఉపకార మెన్నను మఱువకు.
 సాధువులకు అహింస చేసేవాడు,

దమ్ముల హింసచేసేవాడు కీర్తించుతాడు.

సాధు సజ్జన సంతాపము పర్యావర్తాలకు కారణము.
 సాధువలెన సజ్జనుని, భాగవతుని నేనించుటకన్న సుకృతంలేదు.
 సాధ్యమైతే పద్మచుల నాంభ వజ్జించు లేక తగ్గించు.
 సాయం ప్రాతః కాలములందు మాత్రము

లఘువుగా భుజించేవాడు సదోషవాసి.

సిగ్గుల వెలయాలు - లజ్జనిడచిన కులకాంత నశిస్తుంది.
 సిరివేళ మురిసిపోవడం - లేమివేళ బెబేలు పడడం బేలతనము.
 సుందరడై నమగని పొత్తునిడచి కురూపయైన

ఓటు నాశ్రయిస్తుంది స్త్రీ.

సుకృత దుష్కృతాలు మాత్రమే మరణించేవానిని వెన్నాడేవి -
 సిరిసంపదలు కావు.

సుఖభోగాలకు స్వకర్మసూత్రానుబంధమే కారణమని నమ్ము.
 సుఖభోగాలు, శంతకాలమేఘాలు యుభయంబురాలు.

సూది దొంగిలిస్తే దబ్బనం పోతుందన్నమాట ఎన్నను మఱువకు.
 సువర్ణం పెక్కుసాములవుతుంది-పరమార్థ పలురూపాలు తాలుస్తుంది.
 సూది దొంగిలిస్తే దబ్బనం పోతుందన్నమాట మఱిచిపోకు.

సూర్యకిరణ స్పృశలేవిది - నుగుగుకరిది అయిన బలమును త్రాగకు.
 సూర్య చంద్రాక్షులకు, స్త్రీ గో విప్రులకు ఎదురుగా మలమూత్రాలు
 విడువకు.

సూర్యచంద్రగహవాణిలో జలాలన్ని గంగోదకాల లాగు పవిత్ర
మాతాయి.

సేవచేడితే సేవాతి తప్పు - కూతురు చెడ్డదైతే తల్లి తప్పు.

సాత్తు వ్యయమయ్యక పాదుపుచ్చేనా లాభంశిను.

సోమయాజిగొడుగు కక్కునడచితే అది అన్యాయమార్గ మవునుదా!

సోమి తాను చేయనిదగ్గ పనియేమో తెలియక అటు నిటు తిరుగు

మూలము.

స్త్రీ తాను కాపురముండే యింటికి వెళ్ళు భం చేసేలోనాలి.

స్త్రీ గాయకం, బాలనాయకం, బహునాయకం, అనాయకం కార్య
నాశానికి హేతువులు.

స్త్రీని అవసూరించవద్దు - మిక్కిలి నమ్మి ఉండవద్దు.

స్త్రీ విషయమండ - పురుషుడు సత్యుండు.

స్త్రీ పాపం భర్త భర్త పాపం గురువు భోజనము.

స్త్రీ వై నిద్రుష్టి రెండవసారి పకాండా కానామో.

స్త్రీ బిచ్చకత్తెతో కూటంతో చెలిమిచేయడం చేటుకే.

స్త్రీ భర్తను, అత్తనూ మును దేవతలని తలచి పూజించాలి.

స్త్రీ భోగం విడిచిస్తే రానవుడు ప్రపంచాన్ని జయించివట్టే.

స్త్రీ భోగం వర్జించినవానికి భగవానుడు సన్నిహితుడు.

స్త్రీల చిత్తస్పృహలు, పురుషుల భాగ్యశేఖ దేవతలకై నా తెలియదు.

స్త్రీలను, వైకుంఠము నమ్మితే చెఱుస్తారు జాగ్రత్త.

స్త్రీ పాదాలవై పుచూడు - ముఖమువై పుచూడవద్దు.

స్త్రీలు డిలరేగినా, సాధులు కోపించినా ఆపరాధముతప్పవు.

స్త్రీలు దుర్జనసాంగత్యాన్ని - రాజులు అపాస్త్రిమ ఆశిస్తారు.

స్త్రీలు వీధిగుమ్మమువద్ద నిలువబడడము గొప్పతప్పకము.

స్త్రీ నంచేసిన కట్టుబట్టతో ఎన్నడు తల తుడుచుకోని.

స్త్రీ నంచేసేవానికి, సమాధికోడెన్న వానికి, ఆవలిస్తూన్న వానికి,

పరుగె త్రేవానికి నమస్కరింబోకు.

స్త్రీ నాంతరము విచారించుకోక పూర్వస్థాన మెన్నడు విడువరాదు.

స్నానంచేతాక తడివెండుకలు మలుపుకోవడం దూష్యం.

స్నానంచేసివెంటనే నిద్రింపరాదు - ఆహారము తీసికోరాదు.

స్నాన జప హోమాలు చేయక విశ్రాంతి కడుగరాదు.

స్నానానికి పూర్వము ధరించినవస్త్రమును తిరిగి కట్టరాదు.

స్వగృహముందు చూర్మ్య శిఃస్సుగాను - ప్రవాసముందు

పశ్చిమ శిఃస్సుగాను ముడుకోవాలి.

స్వగృహముందు మూర్ఖుడు, స్వదేశముందు రాజు పూజింపబడతాడు.

స్వగంధ్రము స్వస్థిబోజులు - పరశంత్రము ప్రాణసంకటము.

స్వమిత్రకర్మాలపై దీక్షించినచుకాని దుర్బలిమానము కూడదు.

స్వయంకృత్యపివల్లనీ కీర్తిపొందేవారు ఉత్తమశ్రేణికి చెందుతారు.

స్వయంగా అభ్యంగనంచేసికోవడం పుత్రనాశానికి హేతువు.

స్వయంగా వాదరక్షణను మోసికొనిపోవడం దూష్యం.

స్వగృహము ధర్మశాస్త్రమును యత్నపూర్వకముగా చదవాలి.

స్వర్గానికి, భూమికి జ్యోతి భగవానుడే.

స్వల్పప్రయాలలో పైతము త్రాసునక, నీచునకు రవ్వంతైనా భేదము లేదు.

స్వామికి తణియెఱిగి భృత్యుడు హితము చెప్పనిచో

స్వామిద్రోహి ఖేతాడు.

స్వామిరక్షణము చేయని సేవకుడు స్వార్థపరుడు, కృతఘ్నుడు

అనిపించుకొంటాడు.

స్వార్థపరుడు నా కాయవ్యం - నా కారోగ్యం - నాకు భోగం -

నీకు రోగం అంటాడు.

స్వార్థపరునకు తల్లి, పిల్ల - గురువు, దైవము అనే భేదము లేదు.

స్వేచ్ఛావృత్తిలో ఉన్నసుఖము - సేవాధర్మములో లేదు.

హరినామ సంకీర్తనవల్ల భగవానుడు తప్పక దర్శనమిస్తాడు.

హితముఁ జలికేవారు, వినేవారు ఈ దగ్గర్తలో మిక్కిలి
అరుదుగా ఉంటారు.

హితముగా, మితముగా, ప్రియముగా, అర్థవంతముగా మాట్లాడు.

హితమైన మనస్సునకు ఇంపుకూర్చే వాక్కు దుష్కళము.

హితవాదికంటే హితశ్రోత కడు దుష్కళుడు.

హిమాచలము కంటిపించినా - అన్ని శల్లవలము పడించినా
సత్యవ్రతము వీడకు.

హీనుడు ఎంతదైన్యము చూపినా నానికెవ్వరూ సాయము చేయరు.

హీనుని చెప్పబట్టినచో మాన్యవక్తైనా లాఘవము తప్పదు.

హృదయము వీరీతిగా ఉంటే లోకము ఆ కీతిగా ఉంటుంది.

హృదయమై శౌల్యము, విశ్వప్రేమ, హోపకారము అలవర్చుకో.

హృదయాలు కలువనివారు మిత్రులు కాకు - పరిచితులు మాత్రమే.

విద్యాభ్యాసాల్పలయవు

ద్వితీయ సంపుటము

సంస్కృత కవులు

అంగిరో మహర్షి : బ్రహ్మహునసపుత్రుడు. భార్య : శ్రద్ధాదేవి. బృహతీతి, బృహజ్జ్యోతి, బృహద్రబహ్మ, బృహస్మనసుడు, బృహస్మంత్రుడు, బృహదాభినుడు, బృహస్పతి అను ఏడుగురు పుత్రులు గలరు. భానుమతి, రాక, సినివాని, ఏకానేక, అర్చిష్మతి, హవిష్మతి, మహామతి అను ఏడుగురు పుత్రికలు కలరు. ఇతని కుమారులను, మనుమలను, ముని మనుమలను గూడ అంగీరసులనియు, ఆంగీరసులనియు శ్రుతి స్మృతి పురాణములు వ్రాసియున్నవి. వీనివంశమువారే ఆంగీరసగోత్రులు. ఆంగీరసవేదమునకు ఇతడు ద్రవ్య. బహు ముఖములగు ధర్మములకు శాసకుడు.

రచన : అంగీరస్సృతి (ధర్మశాస్త్ర రహస్యముల సారము).

అతిరాత్ర సోమయాజి : జననము: శా.శ. 15 వ శతాబ్దము. నీలకంఠ డిక్షితుని సోదరుడు.

రచన : కుముద్వతి పరిణయము (శ్రీరాముని పుత్తుడగు కుశుడు కుముద్వతిని బెండ్లాడుట యిందలి యితివృత్తము).

అనంతభట్టు : జననము: శా.శ. 16 వ శతాబ్దప్రారంభము. ఆంధ్రుడు. అభినవకాళిదాసునకు ప్రతిద్వంద్వి. ఆతడు వ్రాసిన పేరుగల గ్రంథములనే ఈతడును వ్రాసెను.

రచన : (1) భాగవత చంపువు (2) భారత చంపువు. ఇతని భారత చంపువునకు లోకమున ఎక్కువ వ్యాప్తి కలెను.

అనంతనారాయణ : 'లలితకళాప్రవీణ' శా. శ. 16 వ శతాబ్దపు కవి కానోపును. తండ్రి : మృత్యుంజయ కవి. తాత : అమృత దీక్షితులను నామాంతరముగల కృష్ణ దీక్షితులు. సుగీత సాహిత్యములందు మిక్కిలి ప్రజ్ఞాశాలి.

రచన : గీతశాంకరము (జయదేవుని గీతనోవించుము వంటి గ్రంథము).

అనంతార్యుడు : జననము : శా. శ. 17 వ శతాబ్దము. మైసూరువాసి. కర్ణాటక కవి. తండ్రి : సింగరాజాచార్యుడు. కృష్ణరాజ మహారాజు నాస్థాన కవి. సంకీర్తవిద్వాంసుడు.

రచనలు : (1) కవిసమయ కల్లోలము (లక్షణగ్రంథము), (2) కృష్ణరాజ జయశిండిమము (మహారాజు గుణకీర్తనము).

అప్పయ్యదీక్షితులు : 'అపర శంకర'. శా. శ. 1475 - 1547 సం. మధ్య జీవించియున్నకవి. ఆంధ్రకర్ణాట దేశప్రభువగు వేంకటపతిరాయల యాస్థాన విద్వత్కవి. ఇతని తమ్ముని మనుమడు నీలకంఠదీక్షితులు. అద్వైతమత ప్రచారకుడు. సుమారు మాఱు గ్రంథములు రచించినవాడు. శివాదిత్య మణిదీపిక యను శ్రీకంఠభాష్యము రచించినందున వేంకటపతిరాయలు ఇతనికి స్వర్గాభిషేకము చేయించెను. ఆ ధనముతో నిరంకుశ తనయూర శివాలయము కట్టించెను. శివుడే శంకరాచార్యుడుగను, విమ్మటి జన్మలో అప్పయ్యదీక్షితులుగను బుట్టెనందురు.

రచనలు : (1) వీరశైవము (2) శివార్చనచంద్రిక (3) శైవాద్వైత నిర్ణయము (4) శివతత్త్వ వివేకము (5) వాదనక్షత్రమాల (6) రత్నాత్రయ షరీరు (7) చంద్రకళాస్తుతి (8) నామ సంగ్రహము (9) భారత స్తవము (10) రామాయణ సార సంగ్రహము (11) వరదరాజ స్తవము (12) సిద్ధాంతలేఖ సంగ్రహము (13) దశకుమారచరిత్ర సంగ్రహము (14) మధ్య తంత్రముఖి మర్దనము (15) కువలయానందము (అంకార

(గంధము) (16) చిత్రమీమాంస (అలంకార గ్రంథము)
(17) యాజ్ఞవాల్క్యేయ వ్యాఖ్యానము (18) వైరాగ్య
శతకము మొ.

అభినందుడు : జననము : శా. శ. 780 సం. ప్రాంతము.

నివాసము : పంగజేశము. చిల్లడి : శతానందుడు. పంగజేశ
ప్రభువని హర్షవర్మ యితని తెలివికి మెచ్చి తన సింహాసనమునకు
గూర్చుండఁబెట్టినాడు.

రచనలు : (1) రామచరితము (16 స్థల పద్యకావ్యము)
(2) కృష్ణచరితము.

అభినవకొలిదాను : జననము : శా. శ. 1150 సం. ప్రాంతము.

అంధుడు. అనంతభట్టుకు ప్రతిస్పర్థి. కావ్య నాటకాలంకారములు
లెస్సగా ఆకళించుకొన్న వ్యక్తి.

రచనలు : (1) భాగవత చంపు (2) భాగవత చంపువు. భాగవత
చంపువునకు లోకమున మిక్కిలి వ్యాప్తి కలదు.

అభినవ గుప్తాచార్యుడు : శా. శ. 880-940 సం. రముల మధ్య

జీవించియున్న కవివరుడు. కాశ్మీరవాసి. మహావిద్వాంసుడు.

గురువులు : చుఖలపండితుడు, ఉత్పలగుప్తుడు, ఉత్పలచివుడు.

రచనలు : (1) త్రింశికాతల్ప వివరణము (2) ధ్వన్యాలోక
లోచనము (3) అభినవ భారతి (నాట్యశాస్త్ర వాఖ్య)
(4) పరమార్థద్వాదశిక (5) బోధపంచదశిక (6) భైరవ
స్తోత్రము (7) క్రమస్తోత్రము (8) మహాపదేశ వింశతి మొ.

అమరచంద్రుడు : 'సిద్ధసరస్వతి', 'వేదీకృపాణ'. శా. శ. 1140-

1190 సం. రముల మధ్య జీవించియున్న కవిశేఖరుడు. నివాసము:

మౌళపురము - అస్థిల్వకు సమీపము. వైసమిత గురువు. గురువు:

కనదత్త సూరి.

రచనలు : (1) పద్మానందము (జీవేంద్ర సూరి చరితము) (2) బాల
తారతము (మహాభారతమునకు సం గ్రహీతము) (3) కావ్య
కల్పలత (4) కలాకల్పము (5) ముక్తావళి (6) ఛందో
రత్నావళి మొ.

అమరుకకవి : శా. శ. 572-650 మధ్యకాలపు రాజు. ఇతడు
చరించినవిదేశ శృంగారచిత్త కుతస్థిలోఁ బ్రవేశించి రాజ్యశోఁ
గ్రహించుచు వాత్స్యాయన కామసూత్రముల గంభీరార్థము
సులభముగా బోధయగునట్లు శృంగారపద్యముల శతకము వ్రాసెను.
కావ్యాలంకారాది సాహిత్య లక్షణములు రచించిన పండితు లీతని
శ్లోకముల సుదాహరణముగా గ్రహించిరి. 'అమరుకకవే శేః శ్లోకః
ప్రబద్ధశతాయతే' అని నా నుడి.

రచన : అమరుకము (102 శ్లోకములుగల శతకము).

అమాత్యవర్ణరాజు : శా. శ. 1052-1152 సం.రముల నడుమ జీవించి
యున్నకవి.

రచనలు : (1) కర్పూరచరితము (భాణము) (2) రుక్మిణీహరణము
(ఈహమృతము) (3) హాస్యచూడామణి (ప్రహసనము)
(4) సముద్రమథనము (సమవాకారము) (5) కిరాతార్జున
యము (వ్యాయోగము) (6) త్రిపురదాహము (డినుము)
మొదలగు వివిధరూపకములు రచించెను.

అమృతానందయోగి : శా. శ. 1180 సం.ర ప్రాంతమువాఁడు. శివ
భక్తుఁడు. భక్తిభూషి కుమారుఁడగు మన్వభూషతియొక్క అద
రమువలన కృతివ్రాసినవాఁడు.

రచన : ఆలంకారసంగ్రహము (10 ప్రకరణముల లక్షణగ్రంథము).

అయ్యా దీక్షితులు : శా. శ. 1550 సం.ర ప్రాంతమున జీవించియున్న
కవి. ఇతని కొడుకు మృత్యుంజయకవి. ఘటికాశతగ్రంథకర్త.

రచన : (1) వైషణ్యపాదిజాతము (ద్వైధికావ్యము) (2) రఘునాథ భూపాలీయము (అలంకార గ్రంథము) మొ.

అరిసింహాదు : శా. శ. 1160 సం.ర ప్రాంతమువాడు. అవణ సేనాధిపతి కుమారుడు. భోల్క-రాజ్యమును పాలించిన వీరభక్తేశ రాజు మంత్రియగు వాస్తుపాలుని యాదరముపొందిన కవి. అమర చంద్రుని కావ్యకల్పలతా రచనమున నాతనికి తోడ్పడెనని వాడుక. రచనలు : (1) సుకృత సంకీర్తన (వాస్తుపాలుని జీవిత చరిత్ర) (2) కవితా రహస్యము మొ.

అర్జునవర్మ : శా. శ. 1052-1140 సం.రముల నడుమ జీవించియున్న కవిరాజు. మాలవరాజ్య ప్రభువు. భోజుని వంశములోనివాడు. తాత : వింధ్యవర్మ. తండ్రి : సుభటవర్మ. గురువు : మదన పండితుడు.

రచన : అమరుకళతక వ్యాఖ్య.

అవంతివర్మ : శా. శ. 777 - 809 సం. నడుమ రాజ్యమేలిన రాజు. విద్వత్కవి. కవిబోధకుడు. ఇతని యాస్థానకవులు అనందవర్ధనుడు, శివశ్యామి, ముక్తాకణుడు, రత్నాకరుడు మున్నగువారు.

రచన : పెక్కుచాటువులు మాత్రము. (ఇతని కొన్ని కృతులు అంతరించినవని చెప్పుదురు.)

అవతార రవి : జననము : శా. శ. 1600 సం.ర ప్రాంతము. కాశ్మీర దేశవాసి. చిత్ర బంధ యమక కవితత్వము చెప్పువాడు.

రచన : ఉత్తర కలికము (శివ స్తుతి పరము). ఇందలి నూలు జ్ఞానములు నూలుకావ్యములంత కలిపముగా నున్నవి. కాన గ్రంథకర్తయే రచన కృతికి వ్యాఖ్య వ్రాసికొనెను

అశ్వమేషుడు : శా. శ. 70-150 సం.ర నడుమ జీవించియున్న కవి. బౌద్ధమత గురువు. పార్శ్వపండితుని శిష్యుడు. మొదటి నివాసము పాళీపుత్రము.

రచనలు : (1) బుద్ధచరిత్ర (17 లో 13 స్తవలు మాత్రమే ఇతడు రచించెను) (2) సౌందరనందము (3) అలంకార శాస్త్రము (బుద్ధచరిత్ర రచనము కాళిదాసుని రచనల కనుకరణమని వాడు*).

అనందవర్తనుడు : “షడ్భాషా విశారద”. జననము : శా. శ. 8-వ శతాబ్దము. నివాసము : కశ్మీరదేశము. తండ్రి : నోణపండితుడు. అవంతి భూపాలుని యాస్థాన కవి. ఇతనితోబాటు శివన్యామి, రక్షాకరుడు, ముక్తాణుడు మున్నగు పెక్కుమంది విద్వత్కవులుండెడివారు.

రచనలు : (1) ధ్వన్యాలోకము (ఆలంకారిక గ్రంథము) (2) కావ్య తత్త్వము (3) విషమభాగలీల (4) అర్జున చరిత్రము (5) దేవీశతకము మొదలగునవి.

ఆపస్తంబుడు : క్రీ. పూ. 5 వ శతాబ్దికి పూర్వమువాడు. ఆంధ్రుడు.

రచనలు : ఆపస్తంబ కల్ప, ధర్మ, శ్రౌత సూత్రములు.

ఆర్యక్షేమేశ్వరుడు : శా. శ. 880 - 890 సం. మధ్య జీవించియున్న కవి. కన్యాశుల్కమును పాలించిన మహీపాలదేవుని యాస్థానకవి.

రచనలు : (1) చండికాశిము (హంశ్చంద్రుని సత్వదీక్షను విశ్వామిత్రుడు పరీక్షిచేయునట్టి కథ గల నాటకము.) (2) వైషణానందము.

ఆర్యనాగార్జునుడు : జననం : క్రీ. శ. 2 వ శతాబ్ద మధ్యకాలము. జన్మస్థానము : విద్వభయని కొండలు, కాంచీనగర మని కొందఱు పలుకుదురు. నివాసము : కృష్ణానగరము. దక్షిణాపథప్రభువగు ఆంధ్ర శాతవాహనుని (గౌమీపుత్ర యజ్ఞశ్రీ) ఆదరణకు పాత్రుడైనవాడు. బౌద్ధమతస్థుల గురుపరంపరయందు పదునాల్గవ వాడు. దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) ప్రజ్ఞా పారమిత (2) ప్రజ్ఞామూలశాస్త్ర టీక
(3) ప్రజ్ఞా పెద్దీము (4) శాస్త్రకారిక (5) చక్రభూమితి భాష
(6) ద్వాదశవికాయ శాస్త్రము (7) వివాదసమానశాస్త్రము
(8) ఉపాయ కాశల్య బృందయ శాస్త్రము (9) విగ్రహవ్యా
వర్తినీ కారిక (10) ప్రమాణ వివేచనము (11) లంకావతార
సూత్రము (12) అవతంసక సూత్రము (13) వజ్రచేదిక
(14) సుహృత్సేఖ (15) మూలశాస్త్రము (16) మాధ్యమిక
శాస్త్రము (17) శూన్యసప్త (18) అనుగమ శాస్త్రము మొ.
పెక్కులు గలవు

ఈశ్వరసుమతి : శా. శ. 17 వ శతాబ్దముమధ్య జీవించియుండునని
యుమా. తిరునల్వేలి జిల్లావాసి కావచ్చునని మల్లాది సూర్య
నారాయణశాస్త్రిగారి సంస్కృతకవిజీవితములు చెప్పుచున్నది.

రచన : పార్వతీపరిణయము (శృంగార పద్యకావ్యము. మధుర
కల్పనలుగల 8 స్థల కావ్యము).

ఉద్బండకవి : శా. శ. 1320 - 1370 సం.ర ముల నడుమ జీవించి
యున్న కవి. (16 వ శతాబ్దము మొదటివాడని కొందఱు.)
జననము : కందరమాణిక్య గ్రామము-తంజావూరుజిల్లా. నివాసము:
లాటపురము - కాంచీసమీపము. మలబారుప్రభువగు మాన
విక్రమరాజు సంస్థానమున ఆస్థానకవి. వాసుదేవకవికి సమకాలి
కుడు. రసవత్కవిత చెప్పువాడు.

రచనలు : (1) వసుమతీవిక్రమము (మలయాలభాషలో రచనము)
(2) ఇందుమతీరాధువము (నాటకము) (3) కోకిల సందేశము
(మేఘసందేశము వంటిది) (4) మల్లికామారుతము (మాలతీ
మాధవానుకరణము).

ఉద్బటారాధ్యుడు : జననము : శా. శ. 906 సం.ర ప్రాంతము.
శివభక్తుడు. ఇతడు భోజని ఆస్థానవిద్వాంసుడు. మహారాజు
నకు శివదీక్ష నిచ్చెను.

రచన : హరలేలాస్తవము.

విష్ణుమహర్షి : జననము : శా. శ. 700 సం.ర ప్రాంతము. జయప్రకాశ
అష్టావంశితమండలికి అధ్యక్షుడు. గొప్పరాహిత్య పండితుడు.
రచనలు : (1) శామ్భాంగికార సంగ్రహము (తలంకార శాస్త్ర
గ్రంథము) (2) భామహాంకార వివిధము (3) కుమార
సంభవము.

కీమావతిధరుడు : పంగదేశ ప్రభువగు లక్ష్మణసేనుని పండితసభలో
నైదవవాడు. మంత్రిగా గొంతకాలము వ్యవహరించినవాడు.
ఇతనితోబాటు గోవర్ధనాచార్యుడు, శరణుడు, జయదేవుడు,
కవిరాజు అనువారు సయితము సమకాలికులై లక్ష్మణసేనుని
కవిపండితసభలో ఆస్థానకవులుగా నుండిరి.

రచన : (1) కృష్ణచరితము (2) పారిజాతాపహరణము.

భైరవమహర్షి : తల్లి : భృగువంశమునకు బుట్టిన ఋది. ఇతడు సగర
వంశమును గానాడి అతనికి పర్వధర్మములు చెప్పెను. నిగ్రహను
గ్రహసమర్థుడు. అష్టలిత బ్రహ్మచారి.

రచన : గృహస్థధర్మములు (సగరవంశం చెప్పినట్లున్న ఆచార
సారము).

కచ్చవేళ్లరదీక్షితుడు : జననము : శా. శ. 1760 సం.ర ప్రాంతము
వాడు. నివాసము : బ్రహ్మదేశమును నగ్రహారము - ఉత్తరా
రాట్న మండలము, బ్రాహ్మణుడు. వైదికధర్మనిరతుడు.

రచన : రామచంద్ర యశోభూషణము (3 ప్రకరణముల ఆలంకారిక
గ్రంథము. ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణమునకు అనుకరణము).

కణ్వామహర్షి : "సామవేద ద్రష్ట". కశ్యపప్రజాపతి వంశములో గల
ముని ముఖ్యుడు. ఆజన్మబ్రహ్మచారి. కొన్ని సామవేదమంత్రము
లకు ద్రష్ట. యోగార్హుడు. మహాజ్ఞాని. మహాధర్మోపదేశికుడు.
బ్రహ్మనిష్ఠుడు.

రచనలు : (1) కాణ్వ ధర్మశాస్త్రము (2) కణ్వ స్మృతి (పర్వయుగ సనాతన ధర్మ సారసంగ్రహము).

కలశ భూపతి : శా.శ. 986 - 1012 సం.రముల నడుమవాడు. కాశ్మీర ప్రభువు. తండ్రి : అనందభూపాలుడు. విద్వత్కవి. గానకళా విశారదుడు; కాని దుర్నితడగుడు, పరశ్రీలోలుడు.

రచనలు : (1) స్తుతిక వ్యమలు (2) ఆశీర్వాదపద్యములు.

కల్పాణుడు : శా.శ. 1022 - 1082 సం. నడుమ నున్నవాడు. నివాసము : కాశ్మీర దేశమందలి శ్రీనగరము. తండ్రి : చంపక ప్రభువు. ఎందఁడెంతో కాశ్మీర రాజచరిత్రలు వ్రాసిరి గాని అవి తప్పులు, అధారరహితములు నగుటచే నీతఁడు శ్రమించి పూర్వ రాజశాసనములు పరిశీలించి కాశ్మీర రాజలచరిత్ర వ్రాసెను.

రచన : రాజతరంగిణి (8 తరంగముల కాశ్మీర రాజ చరిత్రము).

కల్యాణ సుబ్రహ్మణ్య కవి-పరితలము : శా.శ. 18 వ శతాబ్దారంభమున జీవించియున్న కవి. నివాసము : పరితలము. తిరువాన్కూరు మధ్య దేశము. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యము. తాత : గోపాలుడు. గొప్ప సాహిత్యపండితుడు.

రచన : (1) అలంకారకౌస్తుభము (కావ్యలక్షణ గ్రంథము) (2) వ్యవహారమాల (సంస్కృతమునండి మల యాశములోనికి తర్జుమా) (3) పద్మవాణివిజయము (అముద్రితము).

కవికర్ణపూరకవి : శా. శ. 15 వ శతాబ్దమున జీవించియున్న కవి. జన్మస్థానము : కాంచనలీ గ్రామము. వంగదేశీయుడు. తండ్రి : శివానందసేనుడు. చైతన్యస్వామి భక్తుడు.

రచనలు : (1) చైతన్య చంద్రోదయము (2) అలంకారకౌస్తుభము (3) చమత్కారచంద్రిక (4) అనందబృందావన చంపన మొ.

కవిరాజు : శా. శ. 1010 సం. ప్రాంతమువాడు. నివాసము : ఫలాసిక. తల్లి : చంద్రముఖ. తండ్రి : కీర్తినారాయణుడు. పులిగర్ పాలించిన వీరకామదేవరాజు నాడకము పొందినవాడు. వక్త్రోక్తి నిఖలులలో సుబంధువు, బాణభట్టు అనువారికి పిమ్మట తానే యనియు, నాల్గవవాడు కలహో లేహో అనియు వ్రాసియున్నాడు.

రచనలు : (1) రాఘవసాండవీయము (13 సర్గల ద్వ్యర్థికావ్యము) కామదేవాంబుని యీ కావ్యమునకు నామూలరిను. దీనిని జూదియే పింగళి సూరకవి తేనుగన రాఘవసాండవీయము వ్రాసెను. శ్రుతికీర్తి అనుకవి ఈపేరుగల గ్రంథమునే సంస్కృతమున వ్రాసెను. (2) పారిజాతాపహరణము. ఈపేరుగల కావ్యములు మఱి మూడుగలవు.

కాటయ వేమారెడ్డి : క్రీ. శ. 1495 - 1414 సం. మధ్యకాలపు కొంక వీటి ప్రభువు. పరిపాలనా దక్షుడు. కొడుకు కుమారగిరి. కుమార్తెలు హరిహరాంబ, అనిలెల్లి.

రచన : కుమారగిరిరాజయము (కాలిదాసనాటకత్రయ వ్యాఖ్య).

కాత్యాయనుడు : శా. పూ. 600 సం. ప్రాంతమున కొశాంబి వాసి. తండ్రి : సోమదత్తుడు. తల్లి: వసుదత్త. వైదిక లోకీ వాఙ్మయ వేత్త. శ్రుతిధర విరులాంకితుడు.

రచనలు : (1) ప్రాకృతమంజరి (వరరుచి వ్రాసిన ప్రాకృత ప్రకాశ నాను సూత్రగ్రంథమునకు వ్యాఖ్యానము) (2) నామమూల (కాత్యవోశము) (3) శ్రౌతిసూత్రములు (4) గృహ్యసూత్ర ములు మొ.

కాళహస్తి కవి (కామాక్షీ దాసుడు) : శా. శ. 16 వ శతాబ్దము మధ్య జీవించియున్న కవి, అప్పయ దీక్షితుల శిష్యుడు. నీలకంఠ దీక్షితులకు సమకాలికుడు.

రచన : సంస్కృత వసుచరిత్ర (అటు అశ్వశముల కావ్యము).
దాదాపు ఏబది సంవత్సరములకు పూర్వమున రామరాజ
భూషణుడు వ్రాసిన తెనుగు వసుచరిత్రకు అనుకరణమని
చెప్పవచ్చును.

కాళిదాసు : జననము : క్రీ. పూ. 60 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము:
ఉజ్జయిని ప్రాంతము. అద్వైతి. పింధ్య హి-మాచలముల మధ్య
సంచారముచేసి గొప్పలోకానుభవము గడించుకొన్న మహాకవి.
ఇతనికి కాటిరాచరిత్రకవి వేటొక్కఁడు లేఁడు. ఇతని కావ్యములు
రూపకములు, జగద్విఖ్యాతములు. అందును కావ్యములలో మేఘ
సందేశము, నాటకములలో అభిజ్ఞాన శాకుంతలము ఖండ ఖండాంత
రముల యందును ప్రసిద్ధిచెంది పెక్కుభాషలలోనికి అనువదింపఁ
బడినవి.

ఇతని కావ్యములు : (1) రఘువంశము (2) కుమార సంభవము
(3) మేఘసందేశము.

నాటకములు : (4) శాకుంతలము (5) విక్రమోర్వశీయము
(6) మాళవికాగ్నిమిత్రము.

ఇతరకృతులు: (7) నవరత్నమాల (8) రాక్షసకావ్యము (9) ప్రశో
త్తరమాల (10) రత్నకోశము (11) శున్నభాణ విలాసము
(12) శ్రుతబోధ (13) జ్యోతిర్విశ్వాభరణము (14) శృంగార
రసాష్టకము (15) శృంగారసారకావ్యము (16) శృంగార
తిలకము (17) సరోదయము (18) సేతుబంధము (19) కుంత
లేశ్వర చాత్యము (20) ఋతుసంహారము మొ.

కాశ్యపమహర్షి : కశ్యపవ్రజాపతి వంశమునాఁడు. అహింసా వ్రత
దీక్షితుఁడు. తపశ్శాలి. దయావరుఁడు. బ్రహ్మదేవుని దయవలన
పామువిషమునుండి రక్షణశక్తిగల మంత్రోపదేశము పొందెను.

రచన : కాశ్యపస్మృతి. (పంచ మహాపాతకము కు పాదుక్ష్మి త్రము, జీవహింసవలనఁ గలిగెను పాపమునకు మహాము మున్నగు పెక్కు ధర్మశాస్త్ర విషయములు వ్రాయబడినవి.)

కుంతకుడు : జననము : శా. శ. 920 సం. ప్రాంతము. కటి లాక్షణి కుల యాదరణము పొందిన అలంకారికము. ఇతని యాలంకారిక చర్మలు, విశుద్ధలు, నిర్వచనములు ఈతని పండిత్య హర్షము దెబ్బను.

రచన : వజ్రోక్తి జీవితము (అలంకార శాస్త్రము. వజ్రోక్తి వైచిత్ర్యమే కావ్యవి నకు జీవమని యితఁ మెరిగుట).

కుమారదాసు : జననము : శా. శ. 640 సం. ప్రాంతము. తండ్రి : లంగా ప్రభువును కుమారమణి. అవ : బాల్యార్థము. గొప్ప మహాశాలి. ఆంధ్రగీర్వాణు పండితుడు.

రచన : జానకీహరణము (20 స్కల మహాకావ్యము) మొ.

కుమారస్వామి యజ్ఞ : శా. శ. 1860 సం.రము ప్రాంతము వాడు. తండ్రి : పెద్ది భట్టు. సోదరుడు : పెద్దనార్యుడు. పండిత పంశము. తండ్రి నైషధాది వ్యాఖ్యలు వ్రాసిన మహిమి.

రచన : రత్నాక్షరము (ప్రతాపరుద్రీయ వ్యాఖ్య)

కుమారస్వామిశాస్త్రి - ముద్దేపల్లి : జననము : శా. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతము. మల్లి కాద్వైత పండితారాధ్యవంశము. తల్లి : శంకరాచారిక తండ్రి : రామలింగార్యుడు. నివాసము : ఓరుగల్లు ప్రాంతము- నైజామా రాష్ట్రము. ఆంధ్రుడు.

రచన : చెన్న జనవపురాణము. (విరూపాక్ష పండితుని తెనుఁగు పురాణము సంస్కృతీకరింపబడినది.)

కుమారిలభట్టు : జననము సరిగా తెలియదు. శా. శ. 550-650 సం. రముల నడుమ నున్నవాడు. జన్మస్థానము : జయమంగళ గ్రామము- ఉత్కలదేశమునకు, ఆంధ్రదేశమునకు గల సరిహద్దుననున్న మహా

నదీతీరము. తల్లి : చంద్రగుణ. తండ్రి : యజ్ఞేశ్వరుడు. జై నమత
ధ్వంసకుడు. మీమాంసక శిరోభూషణము. ఆంధ్రుడు. భవభూతి
యొక్క గురువు.

రచనలు : (1) శ్లోకవార్తికము (2) తంత్రవార్తికము (3) టుప్తిక
(4) బృహట్టిక (5) మధ్యమట్టిక (తుది రెండును శాబరభాష్య
మునకు టీకలు).

కులశేఖరశర్మ : శా. శ. 857-880 సం.రముల నడుమ జీవించి యున్న
కవి. శ్రియ్యుడు. కేరళదేశపాలకుడు. రాజధాని : మహాదయ
పురము. (ఇంతకుపూర్వము కులశేఖరవర్మ యను మఱియొకకవి
ముకుందమాల వ్రాసెను) ఇతడు కవిపోషకుడు. విద్వత్కవి.

రచనలు : (1) తపతీ సంవరణము (2) సుభద్రాధనంజయము
(నాటకము) (3) ఆశ్చర్యకథామంజరి. (గద్యకావ్యము) మొ.

కృష్ణకవి - శేషము : శా. శ. 1510 సం.ర ప్రాంతమున జీవించి
యున్న కవి. తండ్రి : కాశీపండితుఁ డగు నరసింహకవి. పెద్ద
కొడుకు : వీరేశ్వర పండితుడు. శిష్యుడు : భట్టోజ దీక్షితుడు.
గొప్ప వ్యాకరణశాస్త్ర పండితుడు.

రచనలు : (1) ఉపాపరిణయము (2) మురారివిజయము (3) ముక్తా
చరితము (4) సత్యభామాపరిణయము (5) కంసవధ (6)
పారిజాతాపహరణము (7) క్రియాగోప్సనరామాయణము మొ.

కృష్ణభట్టు : శా. శ. 17-వ శతాబ్దారంభమువాఁడు కానోపురు.
నివాసము : జానిలిపురము - చాలతాబాదుజిల్లా; మహాబలేశ్వర
సమీపము. ఇతడు చాలతేంద్రనియాస్థాన విద్వత్కవి.

రచన : దుష్టదమన కావ్యము.

కృష్ణమాచార్యులు - యన్. సి. హెచ్. : జననము : 15 సెప్టెంబరు
1923 సం.రము. నివాసము : విజయవాడ. ఆలండియా రేడియో

వామలీన విద్వాంసులు. తండ్రి: జగన్నాథ తిరువేంకటాచార్యులు. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషా కవి.

రచనలు : (1) శతకోపచరితమ్ (2) భూప్రళంస మొ.

కృష్ణమాచార్యులు - హోసుదుర్గం : జననము : శా. శ. 18-వ శతాబ్దము. జటప్రోలు సంస్థాన పాలకుడగు సురభి వేంకట జగన్నాథరావుగారి యాస్థానపండితుడు.

రచనలు : (1) లక్ష్మీనృసింహ విలాసము (చంపూగ్రంథము) (2) మదనగోపాల మాహాత్మ్యము మొ.

కృష్ణమిత్రుడు : జననము : శా. శ. 1020 సం.ర ప్రాంతము. చంద్ర వంశపురాజగు కీర్తివర్ధ్ధ పట్టాభిషేకకాలమున నొకనాటకము (తాను రచించినది) ప్రదర్శింపజేసెనట. తన గ్రంథమున బౌద్ధ మతమును, కాసాలికమతమును ఖండించెను. మృదు మధుర పద గుంఫితము, హృదయంగమము నగు రచన చేసెను.

రచన : ప్రబోధ చంద్రోదయము(ఇందలి నాయక మతి; నాయకుడు వివేకి. అవిషద్వర్ణముల నిరసనము, సత్వగుణ కీర్తనము శాస్త్రీయమై యున్నది).

కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి - శిష్టు : చూ. తెనుగుకవుల ప్రకరణము.

కృష్ణాచార్య - కాశీ : చూడు. తెనుగురచయితలు.

కేశవపండితుడు : శా. శ. 1450 సం.ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము: పుణ్యస్తంభగ్రామము - సోదావరీతీరము. తండ్రి: అనంత పండితుడు. తాత: కేశవపండితుడు. విద్యార్థుని. దైవజ్ఞ సూర్య పండితునకు సమకాలికుడు.

రచనలు : (1) నృసింహచంపుపు (అముద్రితము) మొ.

జేమేంద్రుడు : “వ్యాసహాస”. శా. శ. 1000 సం.ర ప్రాంతము. వాడు. అద్వైతి. శివభక్తుడు. తండ్రి : ప్రకాశేంద్ర పండితుడు. గురువు : గంగకోపాధ్యాయుడు. కాశ్మీర రాజగు అనంత భూపాలుని యాస్థాన విద్వత్కువి.

రచనలు : (1) భారతమంజరి (2) రాజావళి (3) కళావిలాసము (4) రామాయణ మంజరి (5) భారత మంజరి (6) బృహత్ సామంతము (7) అమృతతరంగము (8) కళావతారచరిత్రము (9) కళికాపర్వము (10) శశివంశ మహాకావ్యము (11) చిత్ర భారత నాటకము (12) కింజరకాండ (13) శేషోపదేశము (14) పద్మకాండము (15) కవిశిల్పి (16) కవి కంఠాభరణము (17) లావణ్యవతి (18) ముసి మత మీమాంస (19) లలిత రత్నమాల (20) వినయవల్లి (21) చారుచర్య (22) శత్రుర్వర్గ సంగ్రహము (23) సేవ్య సేవకోపదేశము (24) ఔచిత్యవిచార చర్చ (25) సువత్తి తిలకము (26) నవమాల (27) ముక్తావళి (నాటకము) మొదలగు 40 కృతులకు మించి వ్రాసిన మహాకవి శేఖరుడు (భోజరాజు సమకాలికుడు.)

గంగాదేవి : జననము : శా. శ. 1230 సం.ర ప్రాంతము. విజయనగర సామ్రాజ్య స్థాపకుడైన మొదటి బుక్కరాయని రెండవ కుమారుడు మీకంపరాయుడు. ఆరవిభార్య గంగాదేవి. మధురానగరమును జయించిన పృథ్వీరాజును బురస్కరించుకొని తన భర్తనే కృతి నాయకునిగా జేసి యాతని వీరచరిత్రమును తొమ్మిది స్థలలో చక్కని కావ్యముగా వ్రాసెడి.

రచన : మధురా విజయము (పద్మకావ్యము. కవిత హృదయంగమము, రసవిశిష్టము, మృదుమధుర పదగుంఢము నై యుష్సించున్నది. ఈమె నాటిస్త్రీలో మేటికవయిత్రి అని అనిపించుకొన్నది.)

గంగాధరకవి : శా. శ. 1200 సం. ప్రాంతమువాడు. అగస్త్య విద్యావాఘని బావమరణి. కొడుకులు : విశ్వవాళకివి, నరసింహ కవి.

రచనలు : (1) చంద్రకలాసము (2) రాఘవాభ్యుదయము (3) భారతః కథ మున్నగు నాటకములు.

గణస్వామి : “జానాశ్రయ”. 11-11-611 సం. మధ్యకాలమున నున్న మూడవమాధవవర్మ కాలమువాడు. కవి మాధవవర్మ అశ్రీకుడు. రాజనకు జనాశ్రయ బిరదుండుట కరణముగా నతని యాశీతుడగు స్వామి అని పేరు నొక ఛందోగ్రంథమును వ్రాసెను.

రచన : జనాశ్రయ ఛందో నిచ్చితి.

గర్గమహర్షి : షమశివుని నేరించి సమస్త విద్యలు నేర్చిన మహాత్ముడు. బ్రహ్మనానసభుత్వలలో నొకడు. శ్రీశృంగ బలరాములకు జాతకర్తాది విధులు నిర్వర్తించినవాడు. వసుదేవుని పురోహితుడు. ఇతడు మహాధర్మపవక్త. బహు శాస్త్రవేత్త.

రచన : గర్గసంహిత మొ.

గుణాధ్యుడు : “ప్రాకృత భాషాకవి”. జననము : శా.పూ. 250 సం. ప్రాంతమని అంచనా. ఉజ్జయినీప్రాంతమువాడని యూహ.

రచన : బృహత్కథ (వైశాచీ ప్రాకృతము. ప్రసిద్ధమైన కథా సరిత్సాగరము ఇందుండి సంగ్రహింపబడినదే).

గోకులకవి : “ఉత్పేక్షా వల్లభకవి”. శా.శ. 1510 సం. ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి. ఇతడు శివభక్తుడు. శృంగారరస వర్ణన ప్రియిడు. రచనలందు ఉత్పేక్షాలంకారము హెచ్చుగా వాడిన కవి. కవనము మృదుమధుర పదగుంభితము.

రచనలు : (1) భీమటన కావ్యము (ఇతడు చోళరాజును పేక్షించుట) (2) సుందరీ శతకము మొ.

గోకులనాథుడు : శా. శ. 1100 సం. ర ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి. జన్మస్థానము: విధిల. బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి: పీతాంబరుడు. తల్లి : ఉరూడేవి. శ్రీరంగేశ్వర భువన ఫతేసాహస ప్రభుని యాశ్వాస కవి.

రచనలు : (1) మునీశమదానము (నాటకము) (2) అమృతోదయము (నాటకము) (3) శివస్తుతి (4) కుండదాంబరి (సుతా స్మృతికావ్యము) (5) కీర్తనశి (ఛందశాస్త్రము) మొ.

గోపాదికర్తాడు : రచనము : శా. పూ. ఆటవ కతాబ్రము. తల్లి) యుడు. తండ్రి : అక్షరభాషి. తాత : వసునందుడు. వర్ణాశ్రమాచారిములను యథావిధిగా పాటించి పాలించిన కాశ్మీర రాజకవి. విద్యోత్సౌవకుడు. పండితుడు.

రచన : స్వరశాస్త్రము.

గోవర్ధనాచార్యుడు : శా. శ. 1089-1063 సం. నడుమ నున్నవాడు. మంగళేశ్వరభువన లక్ష్మణసేనుని కుమారిరసభార్యునివాడు. శరణుడు, జయేశ్వరుడు, ఉమాపతి, కవిరాజు అనువారును లక్ష్మణసేనుని యాస్థానకవులుగానే ప్రసిద్ధిచెందరి. ఇతని కవిత వంటి శృంగారరసభూయిష్టమైన కవిత మఱి లేదని వాడుక.

రచన : ఆర్యా సప్తశతి (700 ఆర్యావృత్త శ్లోకములు. వివిధ నాయికా నాయకుల లక్షణములు, సంభాషణములు చదువ సాంపుగా నుండునట్లు వ్రాయబడెను.)

గోవింద దీక్షితులు : శా. శ. 1470-1550 సం.రము నడుమ జీవించి యున్నవాడు. రఘురాధనాయకుని ప్రధానమంత్రి గురువై యుండెను. భార్య : నాగమ్మ. 8 గురు కుమారులు, ఒక కూతురు కలిగిరి. అద్వైతాచార్యులగుదాంకితుడు. రాజనీతి వేత్త. మహాకవి. రచనలు : (1) సాహిత్యసుధ (2) సంగీతసుధానిధి మొ.

గౌడాజివందుడు : జరణము : శా. శ. 810 సం. క ప్రాంతము.

నివాసము : గాత్రీకము. తండ్రి : భృగ్వంశము. భూస్వామి
గావదేయము అగుటచే నిరతి గావదేయముగా కలిగినది.

కచర : (1) కాదంబరి కథానామము (2) శర్వల పద్మకావ్యము.
గద్యకావ్యము గాణకాదంబరి నియమ అనుబంధము).

గౌడాజుడు : శా. శ. 1850 సం. క ప్రాంతము. పదతండ్రి :
నివాసము. తండ్రి : అయ్యలమండ్ర. ఆంధ్రగోపాల్
నామాకరి. ఆంధ్రుడు.

చూడ : (1) అక్షరశిక్ష. (2) దాక్షిణ్య - కావ్యరచనా విధాన
మును దెల్పును 6 కావ్యముల భంధోపదేశము.

గౌడాజుడు (శ్రీకృష్ణచైతన్యస్వామి) : జరణము : శా. శ.
1557 సం.; మరణము 1558 సం. జన్మస్థానము : భాగినథిరము.
తల్లి : శబి. తండ్రి : జగన్నాథుడు. భార్య : పద్మపిమ్మ. తండ్రి
విరక్తుడై తరించిన మహాకృష్ణభక్తుడు. జయదేవుని కృష్ణభక్తి
మతవ్యాపకుడు.

కచరలు (1) గోపాలచంద్రము (2) హరినామ కవచము (3)
సంక్షేపభాగవతామృతము (4) దానకేరి చింతామణి (5)
ప్రేమామృతము.

మనశ్యాముడు (చౌదాజివంతు) : శా. శ. 17 వ శతాబ్దమున
జీవించియున్న కవి. నివాసము : తంజావూరు. తల్లి : కమల.
తండ్రి : కాశీమహాదేవుడు. తాత : చౌండబాలాజీ. తల్లితండ్రి :
తిమ్మాజీ బాలాజీ. భార్యలు : సుందరి, కమల. కుమారులు :
చంద్రకేళిరుడు, గోవర్ధనుడు అనువారలు. గొప్ప సంస్కృత
పండితుడు. సమకాలికుడు. వాంఛేశ్వరుడు.

రచనలు : (1) భోజచంపువునకు పూరణము, వ్యాఖ్య (2) శాకుంతల వేణీసంహార ప్రబోధ చంద్రోదయాదులు, ఉత్తర రామచరిత్రలకు వ్యాఖ్యలు (6) చండానరంజనము (7) అన్యోపదేశకతకము (8) డమరుకము. మొ. 62 కృతులు గలవు.

చంద్రకుడు : శా. పూ. 2 వ శతాబ్దమువాడు. కృష్ణద్వైపాయనుని వంశమువాడు. లలితకళావేత్త.

రచన : నాట్యశాస్త్రము మొ.

చంద్రగోమి : జననము : శా. శ. 400 ప్రాంతము. గొప్పవ్యాకరణ శాస్త్రవేత్త. పాణిని సాధింపని అనేక శబ్దరూపములను సాధించిన వాడు. జయూదిత్యుని కాశికావృత్తికి చాలసహాయపడిన దీతని శబ్దలక్షణము.

రచన : (1) చాంద్రవ్యాకరణము (2) తారాసాధన శతకము (3) శిష్యలేఖా ధర్మకావ్యము మొ.

చక్రకవి : శా. శ. 1600 సం.ర ప్రాంతమువాడు కానోపును. తల్లి : అంబ. తండ్రి : లోకనాథుడు. సోదరులు : పతంజలి, రామ చంద్రుడు అనువారు. పాండ్య చోళ ప్రభువుల మన్నన లందిన వాడు. విద్వత్కవి. చిత్రకవిత్వరతుడు.

రచనలు : (1) కావ్యచక్రము (2) చిత్రరత్నాకరము (3) రుక్మిణీ కల్యాణము (4) గౌరీనివాహము (5) ద్రౌపదీస్వయంవరము (6) బాసకీ పరిణయము మొ.

చింతామణి - శేషము : తండ్రి : కాశీపండితుడైన నరసింహకవి. వ్యాకరణ పండితుడు. విద్వత్కవి. ఆంధ్ర దేశీయ పండితవంశము లోనివాడు.

రచనలు : (1) రసమంజరీ పరిమళము (అలంకార గ్రంథము) (2) రుక్మిణీ పరిణయము (నాటకము) మొ.

చిదంబరకవి : శా. శ. 1550 సం. ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : పాలయూరు - తంజావూరు జిల్లా. తల్లి : వేంకటమ్మ. తండ్రి : అనంత నారాయణ. తాత : సూర్యనారాయణ యశస్వి. తల్లి తండ్రి : వేదపుకీశ్వరుడు. అన్న : శ్రీనివాస పండితుడు. శ్లేష యమక చిత్రకవిత్వమున నేర్పరి.

రచనలు : (1) రామన యాదవ పాండవీయము (తృప్తి కావ్యము) (2) పంచకల్యాణ చంపువు (3) శబ్దార్థచింతామణి (4) భాగవత చంపువు (5) శ్లేష చింతామణి (6) నటరాజ స్తవము (7) చిదంబర విలాస కావ్యము.

చొక్తనాథమఘి : శా. శ. 1550-1550 సం. రముల నడుమ జీవించి యున్నకవి. తంజావూరు మండలవాసి. తల్లి : నరసమ్మ. తండ్రి : శిష్యాధ్వరి. కుమారుడు : సదాశివమఘ. నీలకంఠ దీక్షితుని సమకాలికుడు. శిష్యుడు : రామభద్ర దీక్షితులు.

రచనలు : (1) కాంతిమతీ పరిణయము (కాంతిమతీ శహజరాజుల వివాహగాథ వర్ణితము) (2) సేవంతికా పరిణయము (సేవంతికా బసవరాజుల వివాహగాథ వర్ణితము).

జగద్ధరభట్టు : జననము : శా. శ. 1500 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము : కాశ్మీరము. ఉత్తమ శివభక్తుడు.

రచన : స్తుతి కుసుమాంజలి (39 విభాగముల శివస్తోత్రములు).

జగన్నాథ కవి : శా. శ. 1606-1632 సం. రముల మధ్య జీవించి యున్నవాడు. నివాసము : వారణాసి. ఆంధ్రుడు. తండ్రి : నారాయణ దైవజ్ఞుడు. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. గొప్ప సాహిత్య పండితుడు. రామభక్తుడు. వేదాంతి.

రచన : జ్ఞానవిలాసము (ప్రబోధ చంద్రోదయమువంటి 8 సర్గల వేదాంత గ్రంథము).

జగన్నాథకవి - ఉపద్రష్ట : “ఓండిత రాయలు”. శా.శ. 1497-1595 సం. వి.ధ్య జీవించి యున్నవాడు. జన్మస్థానము : ముంగలడ ల గోపాలము, గోదావరి జిల్లా. తండ్రి : పెరుభట్టు. తల్లి : లక్ష్మీదేవి. భార్య : అప్పరు చక్రవర్తికి హిందూభార్యయందు బుట్టిన లవంగి. సూర్యోపాసకుడు. వాగ్దాసియందు గేహము చాలించిన దైవభక్తుడు. తండ్రియే సహస్ర విద్యులయందును గురువు.

రచనలు : (1) భామినీ విలాసము (2) సుధాలహరి (సూర్యస్తుతి) (3) కరుణాలహరి (విష్ణుస్తుతి) (4) లక్ష్మీలహరి (లక్ష్మీస్తుతి) (5) అమృతలహరి (యమునాస్తుతి) (6) గంగాలహరి (గంగాస్తుతి) (7) జగదాభరణము (8) ఆనంద విలాసము (9) ప్రాణాభరణము (10) యమునావర్ణన చంద్రావళి (11) మనోరమా కచమర్దనము (వ్యాకిరణము) (12) శ్రీమదామలసా ఖండనము (అలంకారము) (13) రసంగాధము (అలంకారము) మొ.

జయదేవుడు జననము : శా. శ. 11 వ శతాబ్దము. తండ్రి : భోజ దేవుడు. భార్య : పద్మావతి. తల్లి : రాధాదేవి. రాధాకృష్ణ భక్తా గ్రేసకుడు.

రచన : గీతగోవిందము. (12 స్కల భక్తికావ్యము. ఇందలి యష్టపదులు గానుత్రిమంత్రాక్షరమాలకు సరిపడుచు శ్రీకృష్ణ తత్త్వమును జ్ఞానముచేయును.)

జయదేవుడు (పీయూషజయదేవుడు) : “పిల్లమురారి.” శా.శ. 12 వ శతాబ్దారంభమువాడని అంచనా. తల్లి : సుమిత్ర. తండ్రి : మహాదేవుడు. వంగదేశీయుడు కావచ్చును.

రచనలు : (1) ప్రసన్నరాఘవ నాటకము (అనర్థరాఘవము వ్రాసిన వాడు మురారికవి.) (2) చంద్రాలోకము (కువలయానందము

నకు ఆధారభూతిమైన అలంకారశాస్త్రము - లక్ష్యలక్ష్యాన్ని తము. శైలి సులభము) (2) రచింపబడి.

జయద్రథుడు : శా. శ. 11-0 సం.ర ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి.

నిరసము : కాశ్మీరము. తండ్రి : శృంగారకవుడు. గురువులు : సుభటదత్తుడు, శంకరదత్తుడు. ముక్తాంత : రాజాశక్తి కవులు.

రచనలు : (1) అలంకారవిమర్శ (రాజాశక్తిమయ్యకుని అలంకార శాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానము) (2) తుక్రాలోక వివేకము (3) హరచరిత చింతామణి మొ.

జయరామకవి : శా. శ. 16 న శతాబ్దాంతమువాడు. మహారాష్ట్ర దేశీయుడు.

రచన : పర్వాలవర్ణనగ్రహాఖ్యానము (6 అశ్వాసముల కావ్యము. ఇందు పర్వాలకొండపై దాడిచేసిన శివాజియొక్క వీరరస భరితమైన గాథ వర్ణితము).

జయసింహసూరి : జననము : శా. శ. 1150 సం.ర ప్రాంతము గురువు : వీరసూరి. శైలుడు. శ్వేతాంబరశైలులు ఇతని శిష్యులు.

రచనలు : (1) వాస్తుపానిప్రశస్తి (చాళుక్యరాజుల చరిత్రము) (2) వామ్మూర మదమర్దినము (5 అంకముల నాటకము) మొ.

జయపీడుడు : శా. శ. 701 - 735 సం.రముల నడుమ జీవించి యున్నవాడై యుండును. కాశ్మీరప్రభువు. విద్వత్కవి. తాత : లలితాదిత్యమక్తా పీడుడు. తండ్రి : పజ్జాదిత్యుడు. అన్న : సంగ్రామాదిత్యుడు. గురువు : క్షీరస్వామి. ఇతని అష్టాన కవులు : మనోరథుడు, శంఖుడు, దత్తుడు, చటకుడు, సంధిమంతుడు మొదలగువారు. ఇతడు పెక్కురచనలు చేసినట్లు చెప్పబడినాని అవి నేడు లభ్యములు కావు.

జల్లంకావది : శా. శ. 1022 - 1040 సం.రముల నడుమ జీవించియున్న కవి. నివాసము : కాశ్మీరదేశము. రాజపురి నేలిన (సంగ్రహ పాలుని కొడుకగు) సోమపాలుని యాస్థానమున మంత్రిగాను, కవిగాను గౌరవింపఁబడినవాడు.

రచనలు : (1) సోమపాల విలాసము (2) ముగ్ధోపదేశము మొ.

జల్లంకదేవుడు : జననము : శా. శ. 1179 సం.గ ప్రాంతము. తాత: జనార్దనము. తండ్రి : లక్ష్మీదేవుడు. నీతిశాస్త్రనేత్ర.

రచన : సూక్తి ముక్తావళి (86 నీతిపద్ధతులు గల అపూర్వగ్రంథ రాజము).

జాబాలిమహర్షి : జనాల యను బ్రాహ్మణస్త్రీకి దేవతావరప్రసాద మున చిన్నితనముననే కలిగినవాడు. జాబాల మను నొక సామ వేదోపనిషత్తును ప్రతిపాదించిన మహానుభావు డితఁడు. గురువు హరిద్రుమిత్రుడు. దేవతల మెప్పువలన బ్రహ్మజ్ఞానము పొందిన వాడు. సుబ్రహ్మణ్యస్వామి నారాధించినవాడు.

రచన : జానాల్యుపనిషత్తు (బ్రహ్మజ్ఞానవిషయక సంశయముల సారము).

జాయపనేనాని : జననము : క్రీ. శ. 1250 సం. ప్రాంతము. కాకతి గణపతిదేవుని మరది. గజనాథనికుడు. సంస్కృత పండితుడు. సంగీతవిద్వాంసుడు.

రచనలు : (1) గీతరత్నావళి (2) నృత్యరత్నావళి (3) సంగీత రత్నాకరము.

జినవేణుడు : జననము : శా.శ. 775 సం.ర ప్రాంతము. జైనమత ప్రసిద్ధుడగు వీరాచార్యునిశిష్యుడు. రాష్ట్రకూటరాజుకు ఆమోఘ వర్షుని జైనమతములోనికి మార్చినవాడు. సమకాలికుడు : ఆమోఘవర్షుడు.

రచన : పార్శ్వభ్యుదయము (పార్శ్వనాథుఁడను 23 వ శతాబ్దమున చరిత్రము).

జైనసామదేవుఁడు : జననము : శా. శ. 880 సం.ర ప్రాంతము.
నివాసము : గంగాధరగ్రామము - చోళదేశము.

రచన : యశస్తిక చంపూపు (వినిమి దాశ్వాసముల గ్రంథము-
అవంతిదేశ ప్రభువగు యశోధరుని చరిత్రము).

జైమినిమహర్షి : “కర్మసిద్ధాంతస్థాపక”. వ్యాసమహర్షి యొక్క-
శిష్యుఁడు. నామదేవము సభ్యునించి లోకమున ప్రచారముచేసెను.
ఇతఁడు జనమేజయునకుఁ జెప్పిన భారతకథకు జైమినిభారతమను
పేరు కలదు.

రచనలు : (1) జైమిని భారతము (2) జైమినీయ దర్శనము (పురు-
షార్థములు, వానిసాధనములుదెల్పునది). (3) పూర్వమీమాంస
(కర్మ మీమాంస లేక ధర్మ మీమాంస 16 అధ్యాయముల
గ్రంథము) (4) జైమినీయ గృహ్య సూత్రము (ధర్మశాస్త్ర
గ్రంథము- గృహస్థుల విధులు) (5) స్మృతి మీమాంస (ధర్మ
శాస్త్రగ్రంథము) (6) జైమినీయ శ్రౌతసూత్రము (యాగ
విధులు దెల్పుదు శ్రౌత గ్రంథము) (7) ఛాందోగ్యమునాడము
(తంత్రగ్రంథము) (8) జైమినీయ సూత్రములు (జ్యోతిష
గ్రంథము) జైన బౌద్ధ చార్వాకాది నా స్తికమతస్థుల బోధలు
లోకమున వ్యాపించినపుడు కర్మసిద్ధాంతమును నెలకొల్పిన
మహాత్ముఁడు.

జైనసుందరి : “కవిరత్న”. శా.శ. 1760-1830 సం.రముల నడుమ
జీవించిన కవయిత్రి. నివాసము : కుంభకోణము. వారకాంత.
విద్వాంసులను సయితము రంజింపఁజేసిన విదుషీమణి. మైసూరు
మహారాజువలన కవిరత్న బిరుదమును పొందిన విద్యావతి.

రచన : హాలాస్యచంపూపు (6 స్తవకముల గ్రంథము. మినాక్షీ
సుందరేశ్వరుల వివాహవృత్తాంతము).

జ్యోతిశ్శ్రుతుడు : జననము : శా. శ. 13-వ శతాబ్దము. తండ్రి :
 శ్రీశ్రీశ్రుతుడు. ముత్రాత : విద్యావతి. హరిహర రాజు మిత్రుడు.
 పల్లెజన్మ గ్రామాధిపతి.

రచనలు : (1) పంచసాయకము (కామశాస్త్రము) (2) ధూర్త
 సమాగమము (ప్రహసనము).

తిరుమలాంబ : జననము : శా. శ. 1420 సం.ర స్థాంతము. విద్యావతి.
 ఈమె తన పిల్లలెండ్రియు, గురువు నగు అచ్యుతరాయలు వరదాం
 బిని పెండ్లాడినచరితము వ్రాసినది.

రచన : వరదాంబికా పరిణయము (చంపూగ్రంథము).

త్రివిక్రమ పండితుడు : శా. శ. 1160 సం.గం స్థాంతమువాడు.
 వివాసము కర్ణాటకదేశము. అద్వైతీయయ్య మధ్వాచార్యుల
 శిష్యుడై ద్వైతీయతము నవలంబించినవాడు. రాజులను, పండితు
 లను లెక్కచేయని నిరంకశకవి.

రచనలు : (1) ఉపాహరణము (2) వాయుస్తుతి మొ.

త్రివిక్రమ భట్టు : శా. శ. 850 సం.ర స్థాంతము. తాత : శ్రీధర
 పండితుడు. తండ్రి : నేమాదిత్యుడు. శాండిల్య గోత్రుడు.

రచన : నలచంపుపు (7 అశ్వాసముల ప్రబంధము. హరచరణ
 సంగోజాంకము అను నామాంతరము కలది). ఈ గ్రంథమునకు
 చండపాలుడు, దామోదరభట్టు, నాగదేవుడు మున్నగు
 విద్వాంసులు పెక్కురు వ్యాఖ్యలు వ్రాసిరి.

త్రివేణి : శా. శ. 1789-1805 సం.రముల నడుమ జీవించియున్న
 కవయిత్రి. తండ్రి : ఉదయేంద్రపురం అసంతాచార్యుడు. భర్త :
 ప్రతివాది భయంకరం వేంకటాచార్యుడు. ఈమె గ్రంథములు
 వ్రాసి మైసూరువంటి పెక్కు సంస్థానములందు గడించిన
 ద్రవ్యము శ్రీరంగదేవుని వ్రీతిగా వెచ్చించి జన్మము ధన్యము
 చేసికొన్న పావనచరిత.

రచనలు : (1) రంగనాథ సహస్రము (2) రంగభక్త్యుదయము
(3) రంగరాట్నముదయము (4) లక్ష్మీసహస్రము (5) శంక
త్కమారజయము (6) శుక సంక్షేపము (7) తిమ్మయ్య
భద్రోదయము (8) భృంగసంక్షేపము (9) హరితీ సంక్షేపము.

దండికవి : జననము : శా.శ. 900 సం. ప్రాంతము. భరతాచార్యుడు
ఉపమాఖేదములు అయిదింటిని మాత్రమే చూడగా మిగిలినవి
తన కావ్యాదర్శమన ముప్పది నాల్గుచేసి చూపి విశ్వాదితప్రభు
చారి చూపినాడు. దశకుమార చరితము మృగుపది ఘటితమై
భాషాపాటవముగల మొదటి గద్యకావ్యముగా నొప్పినది. రాజ
వాహనాదులగు దశకుమారుల చిత్రచరిత్రము ఎనిమిది ప్రకరణ
ములుగా మనోహరముగా వ్రాయబడినది.

రచనలు : (1) కావ్యాదర్శము (2) దశకుమార చరితము
(3) అనామయస్తవము మొ.

దామోదర గుప్తాచార్యుడు : రచన : కట్టనీమతము (శంభరీమత మని
నామాంతరము. 92 ఆర్యావృత్తిములు గలిగి లోకజ్ఞానమును,
నీతిని బోధించు గ్రంథము. చదువరులు వారకాంతల మాయో
పాయములకు లోబడకుండునట్టి జ్ఞానమును ప్రసాదింపఁజాలెనని శవి
యాశయమైనట్లు. తోచును).

దామోదర మిత్రాచార్యుడు : జననము : శా. శ. 1000 సం. ప్రాంతము.
ఉత్తరక్షేపాసి.

రచన : హనుమన్నాటకము (10 అంకముల రామచరిత్రము.)
శా.శ. 900 ప్రాంతమున వాఘసూదన మిత్రుడను విద్వత్కవియై
హనుమన్నాటకమును 14 అంకములలో వ్రాసియుండెను.

దామోదరకావ్యి - చెరుకూరి : “చతురదామోదరి”. తండ్రి : లక్ష్మీధర
కావ్యి. సంగీత సాహిత్యపండితుడు.

రచన : సంగీతదర్శనము (భరతకావ్య గ్రంథమందలి నాట్యము
ననుసరించి రాగలక్షణములను వివరించి తెల్పినట్టి గ్రంథము).

దిబ్బాగుడు : చూడు. ధీరనాగుడు.

దివాకర కవి : శా. శ. 1200 సం. ర ప్రాంతమువాడు. తండ్రి : విశ్వేశ్వర పండితుడు.

రచన : అమోఘ రాఘవము (రామకథ) అముద్రితము. మద్రాసు ప్రాచ్యపుస్తకాలయమున నున్నది).

దివాకరుడు : “కవిచంద్రకాయ”. శా. శ. 1440 సం. ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి. నివాసము : విజయనగరము. శ్రీకృష్ణదేవ రాయల యాస్థానకవి. ఆంధ్రగీర్వాణభాషాకోవిదుడు.

రచనలు : (1) పారిజాతాపహరణము (2) భారతామృతము (3) రసమంజరి (4) దేవీస్తుతి మొ.

దేవరాజ కవి : శా. శ. 17 వ శతాబ్దమున జీవించియున్న కవి. నివాసము : ఆశ్రమాగ్రహారము - తిరువాన్కూరు జిల్లా. తండ్రి : శేషాద్రి పండితుడు. తిరువాన్కూరు మహారాజా మార్తాండ వర్మ సభలోని విద్యత్కవి.

రచన : బాలమార్తాండ విజయము (పోషకప్రభువుచరిత్రము).

దేవలమహర్షి : తండ్రి : లక్ష్మవసువులలో నొకడగు ప్రశ్నాఘ్నము. గురువు : వ్యాసమహర్షి. తన గురువు రచించిన మహాభారతమును పితృలోకమున లెస్సగా బ్రచారముచేసిన గౌరవమూర్తి. మహా తపస్వి. యోగేశ్వరుడు. బ్రహ్మసిద్ధుడు. జైగీషవృక్షుడను యోగసిద్ధునకు తన యాశ్రమమున, గొంతకాలము ఆతిథ్యమిచ్చి యాతనినుండి మహాయోగ రహస్యములను దెలిసికొని మోక్ష ధర్మములను తూచా తప్పక పాటించిన మహాయోగి.

రచన : దేవలస్మృతి (గొప్ప ధర్మశాస్త్ర గ్రంథము).

దేవేశ్వరుడు : శా. శ. 1200 సం. ర ప్రాంతమువాడు. తండ్రి : మూలవరాజ మంత్రియగు వాగ్భటుడు. తాత : హమ్మిర రాజు నాస్థాన పండితుడగు రాఘవ పండితుడు.

రచన : (1) కవికల్పలత (కవిశిక్ష యను నామంతరము. అమర చంద్రునికావ్య కల్పలతకు అనుకరణము. అశుకవిత్వాభ్యాసము నకు సహాయపడు గ్రంథము) (2) చంద్రకలాపము మొ.

ధనంజయుడు : జననము : శా. శ. 800 సం.ర ప్రాంతము. తల్లి : శ్రీదేవి. తండ్రి : వాసుదేవుడు. సాహిత్యనిధి.

రచన : రాఘవ పాండవీయము (ద్వ్యష్టికావ్యము. ఇతని క్లేష క్లిష్టముగాక, సుబోధముగా, హృదయాహ్లాదకరముగానుండును. దశరూపకర్త యగు ధనంజయుడు ఇతనికి విమృటివాడు.)

ధనంజయుడు : జననము : శా. శ. 10 వ శతాబ్దారంభము. ముంజుని సభయందలి మహావిద్వాంసుడు. మహాకవి. ప్రసిద్ధమైన అలంకార శాస్త్రము రచించినవాడు. విష్ణుపుత్రుడు.

రచన : దశరూపకము (భరతనాట్య శాస్త్రము నాధారముగాఁ దీసికొని వ్రాయఁబడినది).

ధనపాలకవి : జననము : శా. శ. 890 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : విశాలానగరము. మధ్యహిందూదేశము. జైనమతావలంబి. వార్ధక్యమున ఇతనికి భోజుడు ఒక య గ్రహరమిచ్చి సత్కరించెను. రచనలు : (1) తిలకమంజరి (2) ఋషభ పంచాంగిక (3) నామ మాల మొ.

ధనికుడు : శా. శ. 950 సం. ప్రాంతమువాడు. విష్ణుపుత్రుడు. సోదరుడు : ధనంజయుడు.

రచన : ధనంజయుని దశరూపకమునకు వ్యాఖ్య.

ధర్మకీర్తి : శా. శ. 6-7 శతాబ్దములనడుమ జీవించి యున్నవాడు. గొప్ప సాహిత్యపండితుడు. రసవంతమైన కవనము.

రచనలు (1) రూపావతారము (2) ఒక శృంగారకావ్యము మొ. ఇతని శ్లోకములను పెక్కురు లక్షణగ్రంథకర్తలు ఉదాహరణములుగా తీసికొనిరి.

ధర్మదాసు : శా. శ. 1200 సం.ర ప్రాంతమువాడు. జై నపండితుడు.
చిత్రలత విషయములు గల శ్లోకములను సంకలనముచేసిన
వాడు.

రచన : విదగ్ధముఖమండవము (4 ప్రకరణములు) చక్కని
పాడుభాషలు. మిక్కిలి వినోదము గూర్చును. దీనికి జన
ప్రధానారి మొదలగువారు టీకలు వ్రాసిరి.

ధర్మసుధీ - వారణాసి (ధర్మసూరి : శా.శ. 1450-1510 సం.రముల
వాడు నివసించియున్న కవి. తండ్రి : త్రిపురారి సోమయాజి.
తల్లి : పార్వతి. భార్య : నాగాంబ. నారాయణ పండితుడు,
విశ్వనాథసుధి, రామావధాని అను ముగ్గురు కుమారులు.
తాత : ఈశ్వరభక్తాగ్రేసరుడగు ధర్మసుధి. వేదవేదాంగ విద్యా
ప్రణేతుడు. శ్రీరామ భక్తుడు. అద్వైతి.

రచనలు : (1) సాహిత్య రత్నాకరము (2) కంసవధ (రూపకము)
(3) శంకరుని బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమునకు వ్యాఖ్య (శంకర
భార్యక భాష్య వ్యాఖ్య) మొ.

ధీరనాగుడు : (దిక్షాగుడు) శా. శ. 10 వ శతాబ్దమువాడు కావ
చ్చును. నివాసము : అనూరాధపురము.

రచన : (1) కుండమాల (ఇందలి పెక్కు శ్లోకములను భోజుడు
తన శృంగార ప్రకాశమునందును, విశ్వనాథకవిరాజు తన
సాహిత్యదర్శనమునందును ఉదాహరించుకొన్నారు.) (2)
శాద్ధన్యాయ గ్రంథము.

ధోయికవిరాజు : “కవిరాజు, గవాయి, శ్రుతధర”. వంగదేశ ప్రభువగు
లక్ష్మణసేనుని ఆస్థానమున నున్న విద్వత్కవి. గోవర్ధనుడు,
శరణుడు, జయదేవుడు, ఉమాపతి అనువారలును సమకాలికులు,
లక్ష్మణసేనుని ఆశ్రితులునైయుంటిరి. నివాసము : వంగదేశము.
గొప్ప కవి యగుటచే కవిరాజనియు, గొప్పసంగీత విద్వాంసుడు

జగత్తుచే “గళాయి” యనియు, వికారభాగ్యహి యగుటచే “కుండభాగ్యం” యనియు దిరుదములు లభించెను.

రచనలు : (1) సత్యభామా స్మృత్య సంవాదము (2) కవన మాతంగము.

నరసింహకవి - కేషము : “మధురకవి”. శా. శ. 1450 సం.ర వారమున జీవించియున్న కవి. నివాసము : చారనాసి. వ్యాకరణ శాస్త్రపండితుడు. తాండవపుర పురుపు గోవిందచంద్రుని యాస్థానకవి. చింతాగాణి, శృంగారము అనునారు కొడుకులు.

రచన : గోవిందార్జునము (మధురకర్మశాస్త్ర గ్రంథము).

నరసింహకవి : శా. శ. 1250 సం.ర ప్రాంతమునాడు తండ్రి : గంగాధరకవి. సోమకడు : విశ్వనాథకవి. మేనమామ : అగస్త్య విద్యారాధుడు. పండితమయింబులునకుఁ జెందినవాడు. రచన : కాదంబర కల్యాణము (నాటకము).

నారదమహర్షి : “దేవర్షి”. బ్రహ్మసూత్రపుత్రుడు. తుంబురు పర్వతల కూపించెలికాడు. వ్యాసునకు విష్ణుభక్తిని. వ్రాసిన బర్హికి జ్ఞానమార్గమును బోధించినవాడు. పాండురాజు కోర్కెయని ధర్మరాజును రాజసూయముచేయుఁ బ్రేరేపించినవాడు. అకంఠను నకు మృత్యుచేవతా ప్రభావమును దెలిపినవాడు. స్పంజమునకు పోడకమహారాజుల చరిత్రలతోఁబాలు తత్వజ్ఞానము తెల్పిన వాడు. ఇంద్రునికాసుండి లీలావతిని రక్షించి గర్భస్థుడగు ప్రహ్లాదునకు దైవభక్తి నొసగినవాడు. వ్యాసమహర్షిని ప్రోత్సహించి అష్టాదశ పురాణములు వ్రాయించినవాడు.

రచనలు : (1) నారదస్మృతి (ధర్మశాస్త్ర విషయములు గలవి) (2) నారద శిల్పశాస్త్రము(దశవిధ గ్రామనిర్మాణము, చతుర్దశ నగర నిర్మాణము మొ.) (3) నారదభక్తిసూత్రములు (విష్ణు భక్తి ప్రబోధకములు).

నారాయణ కవి : శా. శ. 1295 సం.ర స్త్రాంతమువాడు. నివాసము: నేపాలదేశము. నేపాలప్రభుని సామంతుడగు ధవళచంద్ర రాజు యొక్క ఆశ్రితుడు.

రచన : హితోపదేశము (పంచతంత్రమునుండి మిత్రలాభము, మిత్రభేదము, విగ్రహము, సంధి అను భాగములు గ్రహించి గద్య, పద్యరూపమున వ్రాయబడినవి. విష్ణుశర్మకృతముగు హితోపదేశ గ్రంథము వేటు).

నారాయణ తీర్థులు : శా.శ. 1700 సం.ర స్త్రాంతమువాడు. నివాసము: అమలాపురిము- తూ. గో. జిల్లా. జన్మస్థానము : కూచిమంచివారి అగ్రహారము. గురువు : శివరామాశంక తీర్థులు, భక్తశిరోమణి, దివ్యజ్ఞాని, జ్ఞానయోగి. గేయకవిత, పద్యకవిత చెప్పటయందు నిపుణులు. కవనము మృదుమధుర పదగుంధితము.

రచన : శ్రీకృష్ణ లీలాతరంగిణి (12 తరంగములు. దీని ప్రఖ్యాతిని వర్ణించుటకుట వెజ్జితన మనిపించుకొనక తప్పదు.)

నారాయణ భట్టపాదుడు : శా. శ. 16-వ శతాబ్దమువాడు. నివాసము : మొప్పన్నూరుగ్రామము - కేరళదేశము. సంబూదిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : మాతృదత్తుడు. గురువు : అచ్యుతపండితుడు.

రచన : (1) నారాయణీయము (కవియొక్క చర్మరోగము పోయి ఆయురారోగ్య భాగ్యము లొసంగిన భాగవత సంగమగ్రంథము) (2) ప్రక్రియా సర్వస్వము (వ్యాకరణము) (3) స్వాహాసూధాకరము (4) కోటివిరహము.

నారాయణ శాస్త్రి : “భట్టశ్రీ, బాలసరస్వతి”. జననము : శా. శ. 1782 సం.రం - నిర్మాణము : 1831కి సం.రం-నివాసము: నడుకావేరి గ్రామము - తంజావూరు జిల్లా. అన్న: శ్రీనివాస శాస్త్రి.

రచనలు : (1) వైధిలీయము (2) శర్మిష్టా విజయము (3) కలి నిధానము (4) తూరమయూరము (5) ప్రజ్ఞాసామంతము

(6) సుందర విజయము (7) లింగామనే (8) శాశినివాస చరిత్ర (9) జగద్గురు శంకరాచార్య చరిత్ర (10) నాటక దీపిక (11) కావ్య మిమాంస (12) కావ్య విమర్శ మున్ను గాంధారి ప్రబంధములు, వచన కావ్యములు, అలంకార గ్రంథములు దాదాపు 1500 వామునకు పైకి గలవు.

ఇతర విచార : ఇతర విచారములలో నక్షత్రము విశారదుడు, వివిధ విధములను విమర్శించు కవిగా యగ్నంత అశ్వము కలుగించును.

నీలకంఠ దీక్షితులు - (: య్యాదీక్షితులు) : శా. శ. 1540 సం. ర వాంగమునకు చెల్లి : భూటజే. లింగి : వాచాయణ దీక్షితులు. గురు : శంకరశర్మగణి. పెళ్ళిశాస్త్రు : దు పాదీత్యము గలించినవాడు. శిష్యుడు. బ్రహ్మవేత్త. ప్రాణివి.

రచనలు : (1) నీలకంఠ విజయచరిత్ర (2) హలాస్యాభ్యుదయము (3) గంగానతరణము (4) శైవపరాగ తానస నిరాపణము (5) శాంతిలాసము (6) ఆంధ్రపాదరత్నము (7) కలిదంబ నము (8) సభారంజనము (9) అన్యాయదేశ శతకము (10) మైరాగ్యశతకము (11) శివలీలావర్ణనము (12) నలచరిత నాటకము (13) చిత్రమీమాంసా ఖండిన ఖండినము మొ. పెక్కు ప్రముఖగ్రంథములు గలవు.

వృత్తిహారవి : “అభివన శాశివాస” శా. శ. 17 వ శతాబ్దమున జీవించియున్న కవి. నివాసము : మైసూరు. ఆంధ్రుడు. లింగి : శివరావు పండితుడు.

రచన : (1) సంజరాజయశోభాషణము (అలంకార గ్రంథము ప్రతాపగ దీయముయొక్క అనుకరణము) (2) చంద్రకలా కల్యాణము (నాటక ప్రకరణమునకు లక్ష్యము).

వృసింహశాస్త్రి - బొమ్మకంటి : “సాహిత్య చక్రవర్తి” : జననము :
 నల్లూరు సం.ర మాఘశుద్ధ ఏకాదశి. 9 వ శతాబ్దాంతము.
 నివాసము : ర్యాలిగ్రామము, గోదావరిజిల్లా. తెలుగాణివైదికులు.
 తల్లి : సుభద్రమ్మ. తండ్రి : పేశాస్త్రి. జగ్గంపేట సంస్థాన
 విద్వాంసులు. వెళ్ళిశాస్త్రియుండు సమగ్ర పాండిత్యము
 గడించిన ధీమణి. గురువు : చంద్రాభట్ట శారీపతిశాస్త్రి.

రచనలు : (1) తిలక సహస్రము (2) మణిమంజరి విశ్లేషము
 (3) శ్రీమద్రామానుజ లవ్వవల్లికా వ్యాఖ్యానము మొ.

పద్మగుప్తము : జననము : శా.శ. 820 సం.ర ప్రాంతము. వాసకాము:
 జిజ్ఞాసుని. మృగాంకదత్తుని కొడుకు. జిజ్ఞాసుని ప్రభురగు వాక్పతి
 రాజవాఢ్ధానమున విద్యార్జి. ఆతనికమ్ముడు విక్రమార్కప్రభువు
 రాజుగా నాతని యాస్థానకవియై ఆతనిపేర నొకగ్రంథమును
 రచించెను. ఇతడు పరిమళ కారిదాస బిరుదాంకితుడు.

రచన : నవసాహసార్క చరితము (విక్రమార్కుని అనుభవకావన
 క్రియల వర్ణనలుగల 18 పర్లల మహాకావ్యము).

పద్మరాజు - అవసరాల : “అంభోజరాజు” జననము : శా. శ. 1760
 సం. ప్రాంతము. గోలకొండవ్యాపారి. పితాపురసంస్థాన పాఠశాలగు
 శ్రీరావు నీలాద్రిరాయల ముక్తి. ఆంధ్రగీర్వాణభాషా కోవిదులు.
 రచన : బాలభారతము (భారత చంపువు. పద్మరాజు చంపువు అను
 పేర్లతో నొప్పెడు 3 పర్లల శృంగార కావ్యము).

పరమానందకవి : శా. శ. 16 వ శతాబ్దమువాడు. నివాసము : మహా
 రాష్ట్రదేశము. సమకాలికుడు : జయరామకవి.

రచన : శివభారతము 181 పర్లల మహాకావ్యము. సుప్రసిద్ధమహా
 రాష్ట్ర వీరుడగు శివాజీచరిత్రము మిక్కిలి రసవంతముగా
 వ్రాయబడినది.

పరాశరమహర్షి : తంత్రి : శక్తిమహర్షి. తాత : వసిష్ఠమహర్షి.

తల్లి : అనృత్యంతి. తంత్రి : విశ్వమిత్రవిప్రార్చామయవరాక్షస
మానసు తాల్పివ శ్రామకాదునిది జరిగియున్నది. తన్నులను
నూక కల్పానుపాదించు చంపెను. అప్పటికి నింకగర్భము
తాల్పివ అదృశ్యునికి పరాశరుడు జరిగెను. వీరిని నమస్త
శ్రుతిస్మృతి పరాశరేహాసములను గురుముఖమున పఠ్యునించెను.

రచనలు : (1) పరాశరగీత (జననమునకేరీన భర్తృప్రసాదము)
(2) పరాశరశ్లోక (3) పశ్చాదములలో సహచారము,
12 అధ్యాయములలో ప్రాదుర్భుతై విధులు వ్రాచుచున్నవి)
(4) బృహత్పరాశరహోదా శాస్త్రము (వ్యోతిశ్యాస్త్రము)
(5) పరాశరసంహిత (విష్ణుతత్త్వ ప్రతిపాదకపురాణము).

పాణిని మహర్షి : జననము క్రీ. పూ. 700 సం. ప్రాంతము.

జన్మస్థానము : లాహోరు. తల్లి : కాశీ. తంత్రి : శంకరుడు.
పాణిని అనునది గోత్రనామము. ఇతనిపేరు : ఆహిరుడు. ఇతడు
నర్మోపాధ్యాయుని శిష్యుడు.

రచనలు : అష్టాధ్యాయ (పాణినియన్యాయకరణము) (ఇందు 8931
వ్యా. సూత్రములు కలవు. సుప్రసిద్ధవ్యాకరణము.

విష్ణులాదమహర్షి : చ్యవన మహర్షి మనుమడు. దధీవి మహర్షి

కొడుకు. భార్య : పద్మ. పుత్రులు : పదుగురు.

రచన : (1) ప్రశ్నోపనిషత్తు (అర్థులు ఋషుల ప్రశ్నలకు జవా
బులు) (2) విష్ణులాదమోక్ష శాస్త్రము (గర్భోపనిషత్తునకు
గలదు) (3) యోగవివరణము, ఓంకార వివరణము, బ్రహ్మ
స్వరూపబోధ (పరబ్రహ్మోపనిషత్తు).

పులిస్త్యమహర్షి : బ్రహ్మరూపసపుత్రుడు. నవబ్రహ్మలలోనొకడు.

భార్య : కర్దమ ప్రజాపతియొక్క తొమ్మిదిగురు పుత్రికలలో
నొక తెయగు నావిరువు. కుమారుడు : ఆగస్త్యుడు. తల్లిగారిండు

మహర్షికుమారైయందు గలిగిన రెండవపుత్రుడు విశ్రవసుడు.
ఈరెండే విశ్రవోబ్రహ్మ.

రచన : పులస్త్యస్మృతి (ధర్మశాస్త్రగ్రంథము.)

పుష్పదంతుడు : గంధర్వరాజు. శివభక్తగ్రేసరుడు.

రచన : (1) శివమహిము స్తుతిము. (గృధ్రాభిషేకకావ్యమున
సప్తవీధి దుర్ద్రాసువాకముతో సమగృహముగా చిరకాలము
నడిచితింపబడినపుడు, దీనిని 25 సురు మూల్యములు
టీకలు వాసిరి. ఇది వెంకటాచార్యులొసటి అనుబంధించెను.
సూరభమైన చరిత్రవ్యభోధనా దీనిని వింటచిన్ స్తుతి కానరాదు.)
(2) గణేశమహిము స్తుతి.

పెద్దకోమటి - వేమారెడ్డి : “వీరనారాయణ, స్వజ్ఞచక్రవర్తి”
శా. శ. 1338 - 1342 సం॥రముల మధ్య రాజ్య మేలినవాడు.
కొండవీడు రాజధానిగా తెలుగుదేశము పాలించిన ప్రభువు.
తండ్రి : పెదకోమటిదండ. తాత : మాచరాజు. పినతాత :
ప్రౌలయ వేమభూపాలుడు. భార్య : సూరమాంబ. కుమారుడు :
రాచ వేమభూపతి. ఇతడు గానరతుడు. సమదారిరాయ,
వేశ్యాభుజంగ బిరుదాంకితుడు. ఇతనిసభలో శ్రీనాథుడు
విద్యాధికారిబిరుదము పొందెను.

రచనలు : (1) శృంగారదీపిక (అమరుశతక వ్యాఖ్య) (2) సప్త
సతీసారము (శారవాహనుని గాథాసప్తకతిలోని నూలుగాథ
లకు వ్యాఖ్యానము), (3) వీరనారాయణచరితము, (4) సాహిత్య
చింతామణి (కావ్యాంకర లక్షణగ్రంథము) (5) సంగీత
చింతామణి మొ.

పెద్దకట్ట - వేదేశ్వరపు : శా. శ. 1700 సం॥ర ప్రాంతమున జీవించి
యైన విద్వద్వర్తకుడు. నివాసము : వేదేశ్వరము. నోదావరీ
నంధలము. వేదేశ్వరోపాధ్యాయుల వంశములోనివాడు. వేద
శాస్త్ర పండితుడు.

రచన : సూక్తిచాండి (100) అమృతమైన సులభశైలిలో లోక జ్ఞానప్రకారమైన సోక్తిముగా వ్రాసినది.

పేరుపట్టు - శ్రీచర : "నవీనం" కా. శ. 950 సం.ర ప్రాంతమున జీవించియున్నవాడు. తండ్రి : పండితమంగళాచార్యుడు - వ్యాకరణశాస్త్రపండితుడు.

రచనలు : (1) పసుకాంశము (నాథురమీరాజుగారి సమర్పణమున బ్రహ్మసింహాచార్యగారి కావ్యాంశము, (2) భక్తాభ్యుదయము, (3) చకోరసాదేశము, (4) వేంకటభాగము, (5) రామచంద్రవిజయము మొ.

ప్రతిహారేంద్రరాజు : జరగము : కా. శ. 9 వ శతాబ్దారంభము.

వివాసము : కోంకణదేశము. కాశ్మీరమున విద్యావ్యాసము.

గురువు : భట్టాచార్యుడు. గొప్ప అంకారశాస్త్ర పండితుడు.

రచన : ఉద్భవము. కావ్యాంకార సంహిత వ్యాఖ్య.

(2 వ్యాఖ్యనములన్ని మూలగ్రంథమునకు పేరులేకయున్నవి.)

ప్రియంవద : జరగము : కా. శ. 11-12 సం.ర ప్రాంతము. మాన్యు

నంకదేశమున జన్మించినది. భక్తిమతము : వివాహస్థానము. తండ్రి : శివ

రామచంద్రుడు. భర్త : గణపరామచంద్రుడు.

రచన : శ్యామరహస్యము (పద్యరహస్యము).

బిల్హణుడు : కా.శ. 950 - 1030 సం.రముల నడుమ జీవించియున్న

కవి. జన్మస్థానము : జయవన సమీపము. భోజముఖము అను

గ్రామము. కాశ్మీరదేశము. తాత : రాజకలశుడు. తండ్రి :

జ్యేష్ఠకలశుడు. విద్యవశిష్ఠి. కాశ్మీరమేలిన కలశదేవునికాలమున

దేశసంచారముచేసి రాజులసన్మానము లొంది సమస్త విద్యా

పారంగత యను బిరుదు పొందినవాడు. కర్ణాటదేశమున అహవ

మల్లు నాస్థానమున విద్యాపతిబిరుదు పొందిన కవి. ఆతని కుమారుడగు

విక్రమాంకదేవుని చరిత్ర నొక కావ్యముగా వ్రాసెను.

మల్హణుడు సమకాలికుడు.

రచనలు : (1) విక్రమాంకదేవుని చరిత్ర, (2) కర్ణసుందరీనాటిక,
(3) బిల్వణీయము మొ.

బుద్ధిమోహుడు : జననము : శా. శ. 405 సం.ర స్రాంతము. బౌద్ధ
పండితుడు. కవి.

రచన : పద్యచూడామణి (10 సర్గల కావ్యము. గౌతమబుద్ధుని
జీవితచరిత్రము. రసవంతమైన కవిత. మృదు మధురపద
గుంఫితము. హృదయంగమమునాఁడై లి).

భగవంత కవి : నివాసము : దక్షిణహిందూదేశము. తంజావూరు.
తుండి : రంగాధరాధ్వరి. అన్నలు : నరసింహసూరి, త్ర్యంబ
కాధ్వరి. హృదయాహ్లాదకరములగు భావములు, కల్పనలు గల
కవిత చెప్పెడువాడు.

రచన : ముకుందవిలాసము (10 సర్గల మహాకావ్యము) మొ.

భట్టకల్లటుడు : కాశ్మీరప్రభువగు అవంతివర్మ యాస్థానకవులలో
నొకడు. శివభక్తుడు. శైవసారస్వతవృద్ధికి తోడ్పడినవాడు.
గురువు : వసుభక్తుడు. కుమారుడు: భట్టముకుళుడు.

రచన : శైవసూత్రకారికులు (వసుగుప్తరచిత స్పంద సూత్రము
లకు అర్థవివరణముతో గూడిన కారికల ౭-చన)

భట్టమంటకుడు : శా. శ. 8-వ శతాబ్దము చివరవాఁడై యుండ
వచ్చునని అంచనా. ఉత్తరదేశీయుడు. భట్టకంఠసకుఁ డిమ్మటి
వాడు.

రచన : నాటక లక్షణము మొ.

భట్టనాయకుడు : శా. శ. 870-910 సం॥రముల నడుమకాలమున
జీవించియున్న కవి.

రచన : (1) హృదయ దర్పణము, (భరతనాట్యశాస్త్ర వ్యాఖ్య)
(2) భామహాంకార వ్యాఖ్య మొ.

భట్టనారాయణకవి : “హృగరాజు” జననము : శా. శ. 700 సం॥
ప్రాంతము. శాండిల్యగోత్రుడు. సమకాలికులు: ధర్మకీర్తి, శివ
యోగి, మాయారాజు మొ.

రచన : వేణీంహరము (భారతకథనం 6 అంశం. నాటకము
పెక్కు భావలలోనికి అనువదించబడిన పరిష్కరము).

భట్టబాణుడు : శా. శ. 525-67 సం॥రముల నడుమ జీవించియున్న
వాడు. నివాసము : శోణానదికి దక్షిణముననున్న పీఠికూటము.
నాత్మస్వయంవంశ సంజాతుడు. తల్లి : రాజదేవి. తండ్రి : చిత్ర
భానుడు, సమస్త పంగళ సాహిత్య కళానిధి.

రచనలు : (1) హర్షచరిత్రము, (2) పార్వతీ పరిణయము, (3)
శివాష్టకము, (4) చండికతామ్రము, (5) కాదంబరియన గద్య
కావ్యము. చదువ మొదలుపెట్టినచో పూర్తి ఆగువఱకు
ఆహారమురుచింపదన్న ఆర్యోక్తికలదు. గవ్యకవిసామర్థ్యముడు,
అ.ర సరస్వతి విరుదప్రదానములతోఁబాటు శ్రీహర్షుఁ
డీతనికి కనక భిషేకము చేయించెను. (1) కాదాచంద్రిక,
(2) ముకుట తాడితకము అను రూపకము లిదినివే యుండురు.

భట్టభల్లటుడు : జననము : శా.శ. 9-వ శతాబ్దారంభము. కాశ్మీర
ప్రభువగు శంకరవర్మ యాస్థానకవి. ధ్వన్యాలోక ర్తయగు ఆనంద
వర్ధనుడు, సమకాలికుడు.

రచన : భల్లట సీతీకతకము. (సీతీ శృంగార వైరాగ్య వర్ణనము
కలది) ఆనందవర్ధనాదీలక్షణ గ్రంథకర్త లీతనిశ్లోకములను
ఉదాహరణములుగాఁ దీసికొనిరి).

భట్టిలోల్లటుడు : జననము : శా. శ. 720 సం॥ర ప్రాంతము. ఇతడు
రసవిచారిమున శ్రుత్పత్రివాదమును లేవదీసినవాడు.

రచనలు : (1) కావ్యలక్షణము, (2) భరతుని నాట్యకామ్ర
వ్యాఖ్య మొ.

భట్టశంకురుడు : జననము : శా. శ. 8-వ శతాబ్దము. కాశ్మీర రాజుల అజితాండవ కేంద్రునిసభలో నున్నవాడు. భట్టలోల్లటుని మతమును విమర్శించినవాడు.

రచన : భువనాభ్యుదయము (భరతుని నాట్య శాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానము).

భట్టారహరికృంద్రుడు : జననము : శా. శ. 11 వ శతాబ్దము.

రచన : పార్వచరిత్ర.

భరతముని . జననము : శా.పూ. 370 సం॥ ప్రాంతీయుడు. నివాసము: ఉత్కలార్ధశతము. లలితకళావేత్త. వృద్ధభారతమును యొక్క నాట్యశాస్త్రమును లెస్సగాఁ జూచిన భరితిశాస్త్ర పండితుడు. రచన : నాట్యనాస్త్రము (సాహితీలక్షణమునకు ముదటి భిక్షు పిమ్మట వెలువడిన లక్షణశాస్త్రములకు ఆదర్శము).

భరద్వాజమహర్షి : సప్తమహర్షులలో నొకడు. బృహస్పతి వీర్యమున జనించి భరణిచక్రవర్తిచేఁ బెండ్లిండున భారద్వాజుఁ డయ్యెను. భరణిచక్రమునకు వంశకర్త. కుమారుడు : మన్యువు. కుమార్తె : జీవన్తిని. పెక్కు యాగములు చేయించి భరతునకు సుహృద్ఁడు, గురుఁడు, గర్భుడు. కపిఁడు అను న్నలురు వుత్తరీయ కలుగునటు చేసెను. దిగంబుయొ జ్యోతిషలాక్షుచున్న ఘృతాదిని గూచుటచే వీర్యస్థలమై అగుఁడఁడి యీతనికి ద్రోణుడు కలుగుట సంభవించెను. ఇతఁడు వనవాసమునకై పోవు నప్పుడును, తిరిగి అయోధ్యకేగునప్పుడును సీతారామలక్ష్మణులకు ఆశీర్వాదిచ్చి తరించెను.

రచన : (1) భరద్వాజ స్మృతి (మహర్షులకుఁ జెప్పిన ధర్మ శాస్త్రకారము) (2) రాజధర్మప్రబోధము (శస్త్రాజయుఁడను రాజునకుఁ జెప్పెడి), (3) వైమానిక శాస్త్రము (అగ్నిచేఁ గల్పబడినది, శస్త్రములచేఁ గోయఁబడినది, విలువఁ బడినది యగు విమాననిర్మాణ విధానము).

భర్తృమేంతులు : శాలివాహన శక ప్రారంభములోనివాడు.

రచన : హయ గీత వర్ణనావ్యము (బాత్మేకరాచకు చూర్తికపు.
అదే సన్యాసమును దెలిపించిన కవికావ్యం). ఇతడు మూలంధ
కవులు ఈతనితోఁగములను ఉవాహనముగాఁ జేసినది.

భర్తృహరి : జననము : శా. శ. 370 సుందరీ ప్రాశము జల్మైతి.
చంద్రుడు పుడుడు బ్రాహ్మణులకు నాల్గవారు బాధ్యులును
పనిసగా కలిగిన వరునిది, విక్రమార్కుడు, భట్టి, భర్తృహరి
అను పాఠిలో నితడు శూద్రశ్రీ వాడు.

రచనలు : (1) భట్టికావ్యము (2) స్థల కామగీత

(2) మహానావ్య దీపిక } పాతంబల బావ్యమునకు
(3) మహానావ్య దీపిక } సులభ వ్యాఖ్యానములు.

(4) నాట్య దీపిక - విశ్వాంసుల ఆచరణ పొందినది.

(5) ఉవాహన శకతి-భట్టివల వెలువడిన వంతులొంది
నితి గాథములకు అదర్శము - చితి శృంగార
వైరాగ్యశతములు.

భవభూతి : “ఉంబేళిడు” శా. శ. 500-550 సుందరముల వసుమ
శంకరమున్నది. బాధ్యులనము : శక్యలరము. విద్యుదేశము.
రింద్రి : జనులై నిలింకలనుడు, రాత : శిల్పగోపాల
పాఠములు, గురువు : బాధించి, మిఠూ-రాశాస్త్ర నిపుఁ
కునూరింపుడు, మొదటిది : శ్రీకంఠుడు, భవభూతి అనునది
చిగుడునామము, ఉంబేళిడు నామాంతరము కలవాడు,
అంధుడు. వెలవాటి వైదిక బాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) మాటతీరాధనము (2) మహావీరచరితము
(3) ఉత్తరరామ చరితము (మూడును దుక్కిలి రసవంతము
లగు నాటకములు. (1) శృంగారము (2) వీరము (3) కరుణము
అను మూడును ప్రధానరసములుగా, తక్కినవి అంగములుగా
నుండునట్లు రచించెను. ఉత్తరరామ చరితమునకున్న గౌరవ
మేనాటకమునకు లేదనుట అతిశయోక్తి కాదు.

భానుదత్తుడు : (భానుకరమిత్రుడు) : శా. శ. 1220-1280 సం॥
ముల నెడుమనుష్యుల వాడని యూహ. నివాసము : విజేపాదేశము,
మైథిళి బ్రాహ్మణుడు. ఇతని తండ్రి : రసరత్నదీపికా గ్రంథకర్త
యగు గణేశ్వరమిత్రుడు. ముత్రాత : శంకరమిత్రుడు. 'కవితక
వర్తి' బిరుదాంకితుడు.

రచనలు : (1) రసహంజరి (లక్షణగ్రంథము) (2) రసతరంగిణి
(రసవిచారము 8 తరంగముల లక్షణగ్రంథము) (3) అలంకార
తీలకము (4) గీతగౌరీశము (జయదేవుని గీతగోవిందాను
కరణము) (5) శృంగారదీపిక మొ.

భామహుడు : జననము : శా.శ. 580 సం॥ ప్రాంతము. శుద్ధవైదిక
బ్రాహ్మణుడు.

రచన : కావ్యాలంకార శాస్త్రము.

భారవి : "ఛత్ర భారవి" జననము : శా.శ. 450 సం॥ ప్రాంతము.

రచన : (1) కిరాతార్జునీయము (లక్ష్మీపదలాంఛనము). ఇది
మిక్కిలి ప్రౌఢకావ్యము. నారికేళపాకభూయిష్టము. మొదటి
మూడుసర్గలకు పాపాణత్రయమనిపేరు. చిన్నమాటలలో
పెద్దయర్థమిమిడ్చి ప్రాయసలవాటు కలవాడు. ఇతనిపేరిట
ఇతని కావ్యమునకు భారవియను పేరుకలిగెను. ఇది పంచకావ్య
ములలో నొకటి.

భానకవి : జననము : శా.పూ. 200 సం॥ ప్రాంతము. నిరంకుశుడు,
స్వతంత్రుడువగు మహాకవి. ఇతడు బృహత్కథ, హరివంశము,
భారతకథ, రామాయణము అనువాదానిని ఇతివృత్తమును ఆధార
ముగా తీసికొని 24 నాటకములు వ్రాసెను. మధుమయ ఛణికికి
వార్షికీవలె ఇతని నాటకరచనానైపుణిని కాళిదాసభవభూత్యా
దులు అనుకరించిరి. ఇతని కృతులలో గొన్ని కానరావు.

రచనలు : (1) శ్వేచ్ఛాచానవదత్త 2 ప్రతిజ్ఞామాంగధరామణము
(3) ప్రతిమ (4) అభిషేకము (5) చాందత్తము (6) బాల
చరితము (7) మధ్యమవ్యాయోగము (8) పాంచరాత్రిము
(9) దూతవాక్యము (10) దూతఘటోత్తచము (11) శర్వ
భారము (12) ఊహభంగము మొ॥ (13) అటమారము (కేవల
కల్పితరూపకమైనను శోభలో అగ్రస్థానము పొందినది).

వృగుమహర్షి : బ్రహ్మమానస భువ్వుడు. నవబ్రహ్మలలో నొకడు.
వంశకర్త. భార్య : కర్దమప్రజాపతి కూతురుగుఱ్ఱాతి, కుమారుః
ధాతవిధాతలు, కుమార్తె : శ్రీ, రెండవభార్య, ఉత్తమణి శుకా
చార్యుడు : పులోమయను మూడవ భార్యకు చ్యవనుడు కలిగెను.
ఇతడు కన్నె, నిష్టువునుగూడ శపించినంతటి తపశ్శక్తిని పొందెను.
యవనాశ్వునిచే వేయిలశ్వమేధయాగములు చేయించి మాంధాత
యను బాలని ప్రసాదించినవాడు. జమకన్న పరశురాములకు,
విద్యాధరునకు ఉపకృతి చేసెను.

రచనలు : (1) బ్రహ్మవిహితములైన ధర్మసూక్ష్మములు (ధర్మ
ద్వాజానకు చెప్పినవి. (2) భృగుసూత్రములు (జ్యోతిశ్శాస్త్ర
సారభూతములు) (3) భృగుస్మృతి (వెళ్ళు ధర్మశాస్త్ర
రహస్యములు).

భోజరాజు “కవిపోషక” : ఇతడు ధారానగర ప్రభువు. శ్రీహర్ష
రాజునకు మనుమడు. సింధురాజుడేవుని కొడుకు. శా. శ. 918 -
97, సం॥రముల నడుమ ధారానగరపాలకుడై కవిశాసామ్రాజ్యము
నేలినవాడు. అద్వైతి. పరమతసహన శీలుడు. దక్షిణాంధ్ర మేలిన
రాజులలో నింతటి కాళిదాసాది కవిపోషకుడుమహాకవి యు లేడు.

రచనలు : (1) శృంగారప్రకాశము, (2) పరస్వరీ కంఠాభరణము,
(3) రామాయణ చంపువు, (4) శృంగారమంజరి, (5) విద్యా
వినోదము, (6) శివతత్వరత్నకళిక, (7) సుభాషితము, (8)
సంగీత ప్రకాశము, (9) రాజమూర్తాండము, (10) కరణమృగాం
కము, (11) పాతంజలయోగ సూత్రవృత్తి మొ॥

మంథకుడు : “సాహిత్యనిధి” శా. శ. 1035 - 1095 సం॥రముల
నది ము నున్నవాడు. నివాసము : కాశ్మీరము. తండ్రి : విశ్వా
వర్మడు. అతని సోదరులు : అలంకారుడు, శృంగారుడు అను
వాగు. కల్పణుని తమ్ముడు. గురువు : దయ్యకుడు. కాశ్మీర
ప్రభువనంద్రి నాంధి విగ్రహక మంత్రి.

రచనలు : (1) శ్రీకంచరితము (25 సర్గల కావ్యము. పరమేశ్వ
రుడు ప్రవరింపారము చేసిన గాథ ప్రధానాంశము)

(2) అనేకార్థకోశము (నానార్థ నిఘంటువు).

భోగనాథుడు : జననము : శా. శ. 14 వ శతాబ్దము. అన్న విద్యా
రణ్యమాధవార్యులు, తల్లి : శ్రీమతి. తండ్రి : మాయనార్యుడు,
రచన : ఉదాహరణమాల (స్వయంత్యసర్వము).

మధురవాణి : జననము : శా. శ. 1520 సం॥ర ప్రాంతము. తంజా
వూరు పాలకుడగు రఘునాథరాయుని యింపుడుకత్తె. సమస్త
కావ్యములు చదివినది. అవధాన చాతుర్యం ప్రసిద్ధిచాలిని.
కవిత్వము, కవనము, మనోహరమైన బొససాందర్యము చూపిన
కవిత్వము.

రచన : రామాయణ సార కావ్యశిలకము. (రఘునాథుని తెనుగు
కావ్యమును సంస్కృతముగానికి అనువదించెను.)

మధుమోదనరవి : జననము : శా. శ. 1720 సం॥ర ప్రాంతము.
నివాసము : మిథిలానగరము. తల్లి : శుభద. తండ్రి : పద్మ
నాథుడు. కావ్యనాటకాలంకారములు తెన్నగాఁజదివిన సాహిత్య
పండితుడు. చక్కనికవిత చెప్పగలవాడు.

రచన : అన్యపదేశకళికము (మిక్కిలి వినోదముగొల్పుకొకములు).

మధుసూదనసరస్వతి (కమలనందనుడు) : శా. శ. 1472 - 1512

సంగీతముల ననుమ జీవించియున్నవాడని యూహ. గురువు : శ్రీమత్పరమహంస విశ్వేశ్వరసరస్వతి, వాటిలేని సేదాంతశాస్త్ర పండితుడు. కన్యాశుల్క గౌడబ్రాహ్మణుడు. నివాసము : బరహత నాటిక. తూర్పు వంశదేశము. సమకాలికుడు : రుక్మిణిదాసు.

రచనలు : (1) జయైశ్వరిద్ధి (2) భగవద్కావ్యాఖ్య (3) సుగంధి స్తోత్రము (చారిత్రావలముగా వర్ణించిన వాటిని వ్యాఖ్య) (4) హాలిల (వ్యాఖ్య) (5) ఆనందమునాటికి స్తుతి వ్యాఖ్య.

మహావాక్యములు : “ఆనందతీర్థుడు, పూర్వకజ్ఞుడు”. ఇతని ఖట్టపీఠ చాసు దేవాచార్యుని. జననము : శా. శ. 1126 సం. అనంతము : 1200 సం. ద్వైతవిశ్వాసకుడు. విచారము : శివీ గ్రామము - కర్ణాటదేశము. తల్లి : వేదవేది. తండ్రి : మధ్వశేఖ భట్టు. గురువు : అమృతేశ్వరుడు. వేదశాస్త్రములు లెస్సగా జదివిన విద్వాంసుడు. జీవేశ్వరుడు భేదమువాటించి తన ద్వైత మతమును దేశమున ఉపన్యాసము మూలముగను, గ్రంథముల మూలమునను వ్యాప్తిచెందిన కార్యమొనెడు.

రచనలు : (1) యమభారతము (2) గురుస్తోత్రము (3) ఆర్య స్తోత్రము (4) పెక్కు మాయావాదన ఖండన గ్రంథములు.

మమ్మటిభట్టు : ‘సాహిత్య చక్రవర్తి’ శా. శ. 1000-1070 సం. ముల ననుమ జీవించినావి. సకలశాస్త్రపారంగతుడు.

రచన : కావ్యపశాశము (అలంకారశాస్త్రము). (పూర్వాలంకారి కుల మతములను సత్సారములేక విమర్శించుచు 6 వందల శ్లోకముల నుపహించెను. ఈ గ్రంథమునకు వందలకొలది వ్యాఖ్యలు వెలువడెనని చెప్పటచే దీనిప్రాశస్త్యము ఉహ్యము కాకపోదు.)

మయూరకవి : శా. శ. 528-567 సం॥ నడుమ జీవించియున్న కవి.

సమకాలికుడు : భట్టకాణుడు, చుట్టముకూడ. హర్ష వర్ధనుని యాస్థానకవి.

రచన : సూర్యశతకము (ఆరోగ్యప్రదము).

మరీచిమహర్షి : ఇకడు బ్రహ్మమానసపుత్రుడు. నవబ్రహ్మలలో నొకడు. కర్షణః జాపకయోక్త- మొదటి కుమార్తెయగు కళను పెండ్లిచేసికొన్నవాడు. వీ కి కళ్యణజాపతియు, పూర్ణిమ యను కన్యారత్నమును కలిగిరి. విష్ణుట మరీచి విరాగియై, మహాజ్ఞానియై, తపోవిష్ణుగర్భిణుడయ్యెను.

రచన : మరీచిస్మృతి (మహాత్మమమైన ధర్మశాస్త్ర గ్రంథము).

మలయకవి : శా. శ. 1280 సం.ర ప్రాంతమున నున్నవాడు. నివాసము - మధురానగరము దక్షిణదేశము. తండ్రి : రామనాథపండితుడు. మీనాక్షిదేవిని, సుందరేశ్వరుని గొలిచెడు భక్తుడు. కేశవదేశప్రభునగు మలయధ్వజరాజునాదరము పొందినవాడు.

రచన : మీనాక్షిపాణయము (18 పల్ల కావ్యము).

మలయరాజు : శా. శ. 1050 సం.ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : కర్ణాటదేశము. గొప్ప శివభక్తుడు. మార్కండేయనివలెనే శివార్చన మహిమవలన నీతడు చిరకాలము జీవించెనందురు.

రచన : మలయరాజస్తవము (72 ఆర్యావృత్తముల శివస్తుతి).

మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు : 'వీరశైవాచార్య' శా. శ. 1012-1092 సం.రముల నడుమ నున్నవాడు. పాలకురికి సోమనాథుని పండితారాధ్య చరిత్రములోని నాయకుడు ఇతడే. శైవ సారస్వతి రచయిత. శైవమతాభిమాని.

రచనలు : (1) శ్రీముఖదర్శన గద్య (2) ఉరులింగోద్భవగద్య (3) గద్రమహిమ (4) దీపాళిక (5) మహానాటకము (6) అమరేశ్వరాష్టకము.

మల్లినాథసూరి : “మహాసాధ్యాయ, చక్రశాస్త్రసారంగత”
 శా.శ. 1280-1350 సం.రముల నడుమ నున్నవాడు. నివాసము :
 ఏకశిలానగరము - కోలచలవంశము. తాత : కోలచల మల్లి
 నాథుడు, తతావధాని. తండ్రి : కృష్ణ, శ్రోతకల్పకారికాశ్రయైకర్త.
 సోదరుడు : పెద్దిభట్టు. ఇతడే నైషధము నున్నగు కావ్యములకు
 వ్యాఖ్యలు వ్రాసి తనియన్న మల్లినాథసూరి పేరు పెట్టుచుపెచ్చెను.
 మల్లినాథుని కొడుకులు పెద్దనాథుడు, మిరూరస్వామి ముద్య.
 మల్లినాథుడు శ్రీమద్వాగ్దేవీమాణి పారావారి పాణి చిరు
 బాంకితుడు.

రచనలు : పంచకావ్యములు, నైషధము నున్నగు మహాగ్రంథ
 ముల వ్యాఖ్యానములు.

మల్లణుడు : జననము : శా. శ. 1100 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము :
 కాశ్మీరము. మితము : వీరశైవము. తండ్రి : సువర్ణభట్టారకుడు,
 మహావిద్వాంసుడు.

రచన : మల్లణస్తవము (మహిమ్ను స్తోత్రమువలె పేరుగన్నది.)

మహారుద్రసింహుడు : శా. శ. 1333 సం.ర ప్రాంతమున జీవించి
 యున్న రాజకవి. తండ్రి : దవేల నృసింహరాజు.

రచన : (1) విజ్ఞాన తరంగిణి (16 సర్గల మహాకావ్యము. తన
 మూలపురుషుడు పరమభాగవతోత్తముడునగు శంకరదాస
 చరితము వర్ణితము), (2) మైథిలేశచరితము (మిథిలవానించిన
 దర్భాంగరాజు చరిత్ర.)

మహిమభట్టు : శా. శ. 943-982 సం.రముల నడుమ జీవించియున్న
 కవి. నివాసము : కాశ్మీరము, రాజానకవంశస్థుడు, గొప్ప
 ఆలంకారికుడు.

రచన : వ్యక్తివివేకము (కావ్యాలంకారమును సాహిత్యగ్రంథము).
 విద్వాంసులు తన గ్రంథమును జూచి పరిహసించినను, అందరి

మేల్ల మూచి మెచ్చుకొన్నను లెక్కచేయువాడను గానని వ్రాసికొన్నాడు.

మహేంద్రవర్మ : “మహేంద్రవిక్రమ, గుణధర, చిత్రచిత్త”
జననం : శ. శ. 600 - 650 సం॥ ప్రాంతము. మహావల్లభులలో
సింహాష్టమి వంశీయుడు. శైవుడు, కళాకుశలుడు, శిల్పనిద్యా
విశరదుడు, సంగీతానిద్యాంసుడు, వస్తునిర్మాత, నాట్యనిర్మా
పోషకుడు, చిత్రనిర్మాత.

రచన : (1) నాట్యశాస్త్రము. (2) నాటకసర్వశాస్త్రము.
(3) దక్షిణచైత్రము (సంగీతశాస్త్రము) (4) మత్తలసము
(ప్రహసనము).

మాఘుడు : ‘ఘంటామాఘుడు’ జననము : శా. శ. 6 వ శతా
బ్దము. తెండ్రి : దత్తకుడు. తాత : సుగ్రభద్రుడు. తర్క
వ్యాకరణ వేదాంతాది శాస్త్రవిజ్ఞాత. శాళిదాసుని ఉపమా
లంకారచాతు, భారవియొక్క అర్థశాంభీర్యము, దండివియొక్క
పదాలలిత్యము అనే మూడుగుణాలు మాఘనికావ్యమందు
కలవు. మల్లినాథునివంటి మహావ్యాఖ్యాత మేఘసందేశమునకు,
మాఘకావ్యమునకు వ్యాఖ్యానంప్రాయడంలో తన ఆయువే
చెల్లిపోయిందని వ్రాశాడు. వేద వేదాంగవిజ్ఞానము, శాస్త్రార్థన
జ్ఞానము, నాట్యసంగీతశాస్త్రాల విజ్ఞానము, రాజనీతి శాస్త్ర
నైపుణ్యము ఈతనిరచనలో కానవస్తుంది. ఈతనికావ్యం
పూర్తిగా చదివినవారికి కబ్బజాలమంతా వచ్చినట్లే అనే ప్రతీతి
ఉన్నది. కావ్యంప్రసిన మాఘుడు వ్యాఖ్యప్రసిన తాను ధన్యు
లైవట్లు ప్రాసికొన్నాడు మల్లినాథసూరి. రైవతకాద్రిని
గొప్పగా వర్ణించినందున యితనికి ఘంటామాఘుడనే పేరు
కలదు.

రచన : కనుకాలనధ (మాఘనిపేర ఈ గ్రంథమునకు మాఘమని
ప్రసిద్ధి).

మాతృగుప్తుడు : జననము : శ్రీ. శ. 113 సం॥ ప్రాంతము. మొదటి
నివాసము : అంతర్వేది. శాస్త్రీయభివృద్ధి. సం॥ తత్వప్రతిపత్తి. ముఖ్యము.
శ్రీహర్ష విక్రమాదిత్యులు : సమకాలికులు.

రచన : శరతశాస్త్రము (వ్యాఖ్య)

మాధవకవి : “కవిచక్రవర్తి” శా. శ. 17 వ శతాబ్దమువాడు.
1600 - 1670 సం॥ నడుమ వాడు కానోహను. నివాసము : వారీ
గ్రామము - కర్ణాట దేశము. తండ్రి : లక్ష్మణపండితుడు. పంచతంత్ర
కారుడగు పిష్టేశ్వరయొక్క మనుమరు మనుమడు.

రచన : దాసలీలాకావ్యము (శ్రీకృష్ణుడు గోపికలతో విహరించుట).

మాధవార్య సాయణార్కులు : (మాధవార్యుడు - సాయణార్యుడు)
శా. శ. 1260 - 1300 నడుమ జీవించియున్నవారు. సోదరకవులు.
తల్లి : శ్రీమతి. తండ్రి : మాయణార్యుడు. ఇగురును గొప్ప
వేదశాస్త్రపండితులు. బుక్కరాజు నాస్థానకవులు. కర్ణాటక
బ్రాహ్మణులు. హరిహరరాజు గురువులు : మాధవార్యుడు
‘విద్యారణ్యస్వామి’.

రచనలు : (1) శంకరవిజయము, (2) చతుర్వేదార్థ ప్రకాశము
(తమ్ముడు వేదభాష్యమువ్రాసి అన్నపేరు పెట్టెను. సాయ
ణార్కుల రచనలు (3) అలంకారసుధానిధి (4) సుభాషిత
సుధానిధి (5) యజ్ఞతంత్రసుధానిధి (6) ధాతువృత్తి (అన్న
పేరు పెట్టెను).

మాధవార్యుడు : మాధవసాయణార్కులకుఁ బిమ్మటివాడు. శా. శ.
1306 సం॥ ప్రాంతపు కవియనియూహ. నివాసము మరకతపురము.
పిరూపాక్షిరాజయొక్క ఆస్థానకవులలో నొకడు.

రచన : సరకాసురవిజయము.

మాయిదేవుడు : కా. శ. 970-1020 సం.రముల చదువు జీవించి యున్న కవి. కర్ణాటకుడు. శివభక్తుడు. లింగమ గాత్రమును లెక్కనాడుటచిగ కవి.

రచనలు : (1) శివానుభవసూత్రము (2) విశేషార్థ ప్రకాశిక (3) విభుర నామేశ్వరింగస్తుతి మొ॥

మాయుర్రాజు : క. శ. 1000 స్థాతము. గొప్పసాహిత్య కవితుడు.

రచన : కాతాత్మభువము (రామచరిత్రము). సమకాలికులు : శివయోగి, భట్ట నానాయక కవి మొ॥

ముక్తాకణుడు అవంతివర్మ యాస్థానకవులలో నొకడు. ఇతను శివస్వామి, ఆనందవర్ధనుడు, రత్నాకరుడు మున్నగువారు కలరు. షేషేంద్రగులు ఈతని క్లోకములను ఉత్తమలక్షణగ్రంథ ములందు ఉదాహరించిరి.

రచన : శృంగార కావ్యము.

మురారిభట్టు : “బాలహర్మికి, నిరంకుశుడు” జననము : కా. శ. 720 సం.ర స్థాతము. తల్లి : తంతుమతి. తండ్రి : వర్ధమానుడు. గురుకులవాసమున పెక్కుకావ్యముల పండిత్యము గడించిన వాడు. విద్యత్కవి.

రచన : అష్టాశ్వువము గ్రంథక ర్థపేరుతో మురారి నాటక మును పేరు పొందినది. ప్రతిసాహిత్యపండితుడు చదివి తీరవలసినంతటి ప్రాధరచనము. క్రొత్తఫక్కిని నాటకము రచించుటచే “మురారీశృతీయః పంథా” అనుపేరు కలిగెను. కావ్యములలో వైషణ్యము, నాటకములలో మురారి, పరిపాతన వ్యవహారమున గొప్ప ప్రచారము కలిగి యున్నది.

మూకమహాకవి : కా. శ. 17 వ శతాబ్దమునాడు కానోపురు. నివాసము: కాంచీమండలము. మూలగవాడైనను కంచికామాక్షీదేవిని

నాల్గి కాన్య కవయితముగునంతటి బుద్ధిశాలి, అవ్యుత్తశాలి అయ్యెను.

రచన (1) మూకవచనశతి 'కామాక్షీస్తోత్రరూప కావ్యము).

మేఘనందీక్షుడు : శా. శ. 1571-1580 సం॥రముల వడుగు జీవించి యున్న కవి. తల్లి : శృంగారయ పండితుడు. జైలుము. గురువు, వ్యాకరణము, జ్యోతిషము మున్నగు శాస్త్రములు కాదుగాఁ జదివినవాడు.

రచనలు : (1) సేవాభ్యుదయము (విజయదేవనూరి చాత్ర),
2 దిగ్విజయ మహాకావ్యము (విజయప్రభునూరి చాత్ర)
(3) శాంతినాథచరిత్ర (4) సప్తసంధాన మహాకావ్యము
(5) మేఘనూత సమస్తాక్షి మొ. కావ్యములు (6) శుక్తి
ప్రబోధము (నాటకము).

మేదినికరుడు : శా. శ. 1240 సం॥ర ప్రాంతమున జీవించియున్న వాడు. నివాసము : ఉత్కల దేశము. ఒరిస్సాపాలకులగు గంగ రాజుల సంరక్షకుడు. తండ్రి : ప్రాణకరుడు.

రచన : (1) మేదినినిఘంటువు (శబ్దరత్న సమన్వయ కోశము).
(2) షట్కరనాథా కోశము మొ॥

యజ్ఞవారాయణ యజ్ఞ : శా. శ. 1512-1572 సం॥రముల వడుగు జీవించియున్న కవి. తల్లి : నాగమ్మ, తండ్రి : గోవింద దీక్షితులు. గురువు : రఘునాథనాయకుడు. ధర్మియుడగు నితనిచేతనే కాళ్లకు, చేతులకు, చెవులకు భూషణములు కానుకగా గైకొన్న వాడు. తమ్ముడు : వేంకటమఖ.

రచనలు : (1) సాహిత్యరత్నాకరము (2) ఆలంకారరత్నాకరము,
(3) రఘునాథభూషణవిజయము, (4) రఘునాథ విలాసము మొ॥

యజ్ఞేశ్వరశాస్త్రి - చెడుకూరి : (యజ్ఞనారాయణ) తండ్రి : కొండుభట్ట
కొడుకు : వేంఁ లేశ్వరశాస్త్రి, పెదతండ్రి : లక్ష్మీధరపండితుడు.

రచనలు : (1) అలంకారరాఘవము (2) అలంకార సూర్యోద
యము (3) స్తోత్రరత్నాకరము (4) చిత్రబంధరామాయణ
వ్యాఖ్య మొ॥

యశోవర్మ : శా. శ. 612-650 సం॥ నడుమ కన్యాకబ్జమును పాలిం
చిన క్షత్రియకవి. భవభూతి మొదలగు కొందఱు కవులను పోషిం
చిన భాషాభిమాని.

రచన : రామాభ్యుదయము (6 అంకముల నాటకము).

యాజ్ఞవల్క్య మహర్షి : “శుక్లయజుర్వేద ప్రచారక” జన్మస్థానము:
విమతాకరపురము-కురుపాంచాలదేశము. తండ్రి : దేవరాతుడు
(బ్రహ్మరాతుడు) అను నామాంతరములుగల యజ్ఞవల్క్యుడు.
తల్లి : సుసంధ. తల్లి దండ్రుల తపోభలితముగా విష్ణుదేవుని యను
గ్రహమున జనించిన వరప్రసాది. ఋగ్వేదగురువు : బాష్కలుడు.
సామవేదగురువు : జైమిని. అధర్వవేదగురువు : ఉద్ధాలకుడు. జయ
ర్వేద గురువు : వైశంపాయనమహర్షి. శుక్లయజుర్వేద గురువు :
సూర్యదేవుడు. పదునైదు తెఱంగులైన శుక్లయజుర్వేదమును
తన శిష్యులమూలమున లోకమంతటను వ్యాపింపజేసెను.

రచనలు : (1) ఆధ్యాత్మిక విద్యాబోధ (జనకమహాగాజనకుఁ
జెప్పినది), (2) తత్త్వబోధ (విశ్వావసునకుఁజెప్పినది), (3)
యోగ యజ్ఞవల్క్యము (పరమయోగశాస్త్ర రహస్యములు),
(4) యజ్ఞవల్క్యస్మృతి (ఆచారవ్యవహారములు, ప్రాయశ్చిత్త
ములు వెలిపిదు శి కాండల ధర్మశాస్త్రము).

రంగనాథుడు - కస్తూరి : శా.శ. 1500 సం.ర ప్రాంతమునందలివాడు,
తండ్రి : వీరరాఘవ పండితుడు. నివాసము : సిరుపల్లూరు - దక్షి
ణార్కాటు జిల్లా, కొడుకు : సుందరవీరరాఘవుడు.

రచన : 1. రఘువీర విజయము. ఇందు వర్ణింపఁబడిన
సీతారామకల్యాణము మిక్కిలి మహోహరము.

దఘనాథ నాయకుడు : “అపరకృష్ట దేవరాయ” శా.శ. 1536 -
1555 సం॥రముల నడుమ తంజావూరు ప్రభువుగా వన్నెకెక్కినను.
ఆంధ్రుడు. గురువు : గోవింద దీక్షితుడు. తాత : చిన్నచెన్నప్ప
నాయకుడు. తల్లి : మూర్త్యాంబ. తండ్రి : అచ్యుతేంద్రుడు.
ఆంధ్రగీర్వాణములందు మెప్పుగాంచిన విద్వత్కవి. ఇతని సభ
ఇందిరామందిరము. చేమకూర పేంకటకవిచే విజయవిలాసాది
సరస్వతబంధములు కృతినొందిన అపర కృష్ణదేవరాయలు.

రచనలు : (1) వాల్మీకి చరితము, (2) భారతసుధ, (3) నలాభ్యు
దయము, (4) అచ్యుతేంద్రాభ్యుదయము, (5) దుక్కిణీ వివా
హము, (6) రామాయణసార సంగ్రహము మొ.

రత్నభేట శ్రీనివాస దీక్షితులు : “అభినవభవభూతి” శా.శ. 1450-
1530 సం॥రముల నడుమ జీవించియున్న కవి. నివాసము : చోళ
దేశము. తండ్రి : భవస్వామిభట్టు. తాత : కృష్ణభట్టు సోమయాజి.
కొడుకులు : కేశవుడు, అర్ధనారీశ్వరుడు, రాజచూడామణి అను
వారలు. షడ్భాషా సార్వభౌమ, రత్నభేట కవివాది గజకేసరి
చిరుదాంకితుడు.

రచనలు : (1) ప్రబోధ చంద్రోదయము (అద్వైత మతబోధక
మగు నాటకము), (2) భావనా పురుషోత్తమము (నాటకము)
(3) సాహిత్య సంజీవిని, (4) భైష్ణవీపరిణయము, (5) శితికంఠ
విజయము మొ. నవి నూలుగ్రంథములవలకుఁ గలవని ప్రతీతి.

చత్పాకరుడు : జననము : శా.శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దము. నివాసముః
కాశ్మీరము. అవంతివర్మయొక్క సంస్థానకవి. తండ్రి : అచ్యుత
భానుడు. గురువు : రాజావకదుర్భటుడు, కవిత : రసవంతము
హృదయంగమము, ప్రాధము. చిరుదములు : ‘వాగీశ్వర’ ‘విద్యాధి

పతి 'బాలబృహస్పతి' సమకాలికులు : ఆనందవర్ధనుడు, శివ స్వామి, ముక్తాకణుడు మొ.

రచనలు : (1) వక్రీకీలచాళిక (2) రఘుపంకాద గంధములకు వ్యాఖ్యలు, (3) హరిజయము. (50 సర్గల మహాకావ్యము).

రాజచూడామణి దీక్షితులు : కా. శ. 1520 ప్రాంతమున జన్మించినకవి.

నివాసము : తింజాపూరు. రఘునాయకుడు ఈతని కొడుకగు రాఘవనాయకుడు అనువారి సభలలో నాస్థానికంగా నుండెను.

తండ్రి : శ్రీనివాస దీక్షితులు, అన్న ఆర్థనాతీశ్వరుడు. గురువు పేరకడివళి.

రచనలు : (1) ఆనందరాఘవము, (2) కవలినీ కలహంసనాటిక, (3) తింజ్ర శిఖామణి (గురుపురదించిన వార్తక భరిణమనకు వ్యాఖ్య), (4) రుక్మిణీకల్యాణము, (5) భారతిచంపపు, (6) రామాయణచంపపు, (7) కావ్యదర్పణము, (8) రత్నభేట విజయము, (9) శంకరాభ్యుదయము, (10) రాఘవ యాదవ పాండవీయము మొ.

రాజనాథ కవి : "సరసవితా సార్వభౌమ" : కా. శ. 1435 సం.ర ప్రాంతమున జీవించియున్నవాడు. దిండిమకవి వంశీయుడు. తండ్రి : అరుణగిరి నాథుడు. కవిరాజ రాజ దిండిమ, కవిసార్వ భౌమ బిరుదాంకతుడు. నివాసము : పరేంద్రాగ్రహారము. సాలుప సరిసింహరాజు, అచ్యుతరాయలు మున్నగు రాజులసభలలో పన్నాసము బిందుకొన్న మహాకవి.

రచనలు : (1) అచ్యుత రాయాభ్యుదయము, (2) వీరభద్ర విజయము.

రాజశేఖరుడు : "బాలకవి, కవిరాజ, రాజగురవు" కా. శ. 790-850 సం. రముల నడుమ నున్నవాడు. తల్లి : కీలవతి. తండ్రి - జుహికాడు (దురుక పండితుడు), గంగాతీరమందలి కన్యాశుల్క ప్రభృత. ఇతని శిష్యుడు బ్రహ్మణుడు. భార్య కుత్తీయ

శత్రుక అవతీసుడని. దేశసంచారముచేసి అచ్చటచ్చటగల స్త్రీలను, వారిచాములను భర్తృహేంపువలెనె, స్త్రీనాథునివలెనె వర్ణించినవాడు. దేశమండలి పుటివస్తువుయొక్క గుణదోషములను నిర్ణయించుచుండుట జూడఁగా నిలె. భువనోశము) పిమ్మట యెడగు వెంకటాద్వై ప్రసిద్ధ విశ్వనాథర్షమునకు తోవమాపింట్లు. తోచును.

రచనలు : (1) బాల రామాయణము, (2) బాల భారతము, (3) విద్ధవాలభంజిక, (4) కర్పూరమంజరి (రూపకములు), (5) హంపిలాసము, (6) భువనోశము, (7) అష్టదశకములము, (8) కవి విమర్శిణి, (9) కావ్యమీమాంస మొ.

రాజానక రయ్యకుడు : శా.శ. 1642-1672 సం॥ రమల నడుమ అపార సర్వతోత్పత్తి సత్వన కవి. నివాసము-కాశ్మీరము, సమకాలికుడు-కల్లాపండితుడు.

రచనలు : (1) కావ్యప్రకాశటీక, (2) అలంకారానుసారినీ, (3) నాటకమీమాంస, (4) సాహిత్యమీమాంస, (5) అలంకార వార్తికము, (6) సహృదయలీల, (7) అలంకారసర్వస్వము మొ॥ సుప్రసిద్ధమైన యీ తిని అలంకారసర్వస్వమునకు బయట ధుడు మున్నగు పండితులు వ్యాఖ్యప్రవాసి యింకను వన్నెదెచ్చిరి.

రామచంద్రకవి : “శతాధికగ్రంథకర్త” శా.శ. 1650 సం॥ ప్రాంతము వాడు. నివాసము : గుజరాతు దేశము. గురువు: హేమచంద్రుడు. సహాధ్యాయుడు : గుణచంద్రుడు. జైనమతావలంబి. గొప్ప సాహిత్యపండితుడు.

రచనలు : (1) కౌముదీ విశ్రావందము, (2) సత్యపారిశ్రమ్బీయము, (3) రఘువిలాసములు, వలవిలాసము, (5) నాట్యదర్పణము. (ఈ కావ్యము తన మిత్రుడగు గుణచంద్రునితోఁగలసి ప్రాస నట్లు వాడుక.)

రామచంద్రకవి - శంకరపురి : “విద్యత్కవివతంస” శా. శ. 18 వ శతాబ్దము వాడని అంచనా. ఆంధ్రుడు, తండ్రి : జనార్దనపండితుడు, తాత : పురుషోత్తమ పండితుడు. శ్రేష్ఠయమక చిత్రకవి త్వముచేయు నీతడు తన కావ్యమునకు తానే టీక వ్రాసికొన్నాడు. రచన : రాధావినోదకావ్యము మొ॥

రామచంద్రదీక్షితులు : శా. శ. 17 వ శతాబ్దమువాడు కావచ్చును. ఇతడు కేరళ దేశవాసుల ఆచారములు మందివనియు, కేరళ దేశమే చక్కనిదనియు వర్ణింపఁదలచి యీ దిగువ కావ్యము వ్రాసెను. వెంకటాద్వరి వ్రాసిన విశ్వగుణ దర్శమునకు అనుకరణము. పక్షపాత దృష్టితో వ్రామబడియుండుటచే గాబోలు దీనికి ముద్రణభాగ్యము లభింపలేదు. రచన : కేరళాభరణము.

రామభద్రదీక్షితులు ('అయ్యాదీక్షితులు') : శా. శ. 1570 - 1640 సం॥రముల నడుమ జీవించియున్నకవి. జన్మస్థానము : కంఠ్రమాణిక్య గ్రామము - తంజావూరు మండలము, నివాసము : శహజీవ్రాగ్న హారము. రామభక్తుడు. గురువులు : చొక్కనాథమఱి, బాల శృష్ణపండితుడు.

రచనలు : (1) పతంజలి చరితము (8 స్కంధకావ్యము) (2) జానకీ పరిణయము (నాటకము) మొ॥

రామచంద్రకావ్య - కోరాడ : “శతావధాని” జననము : శా. శ. 1738 సం॥రము, 1822 సం॥ మరణము, నివాసము : నడవపల్లి గ్రామము అమలాపురము తాలూకా గోదావరి జిల్లా, తల్లి : సుబ్బమ్మ, తండ్రి : లక్ష్మణకావ్య, తాత : అంబాదాసు, ముత్తాత : జననాథకావ్య, గురువు : శిష్టు శృష్ణమూర్తికావ్య, ఆశుకవి, చందరు నోబుల్ కళాకాలలో ఆంధ్రాధ్యాపక శ్రేష్ఠులు. ఉదయ భామకవి.

రచనలు : (1) ఘనవృత్తము (కాళిదాసుని మేఘసందేశమునకంటె
బిమ్మటి చరిత్ర, (2) శృంగార సుఖార్ణవభాణము, (3) దేవీ
విషయచంపువు (4) కుమారోదయము, సుమారు 13 సంస్కృత
గ్రంథములు, 9 తెలుగు గ్రంథములు రచించెను.

రామచంద్రుడు : శా. శ. 1406 సం.రము జననము, తండ్రి : లక్ష్మణ
భట్టు, అన్న : వల్లభాచార్యుడు, వల్లభాచార్య మతమును
వ్యాప్తిలోనికి తెచ్చినవాడు. శ్రీకృష్ణ భక్తుడు.

రచనలు : (1) గోపాలీల, (2) శ్రీకృష్ణ కుతూహలము, (3)
రసికరంజనము మొ.

రామదేవకవి : “చిరంజీవి భట్టాచార్యుడు” శా. శ. 17-వ శతాబ్ద
మున జీవించియుండిన కవి. కాపురము: రాధాపురము-వంగదేశము,
తండ్రి : రాఘవేంద్రుడు, తాత : కాశీనాథుడు, గురువు : జగదీశ
తర్కాలంకార పండితుడు.

రచనలు : (1) శృంగారతటిని, (2) కల్పలత, (3) కావ్యవిలాసం,
(4) వృత్తరత్నావళి (ఛందో గ్రంథము), (5) శివస్తుతి, (6)
మాధవ చంపువు (7) విద్వన్నోద తరంగిణి (నాటకము) మొ.

రామభద్రాంబ : జననము : శా. శ. 1536 సం.ర స్థాంతము. తంజా
వూరు పాళకుండకు రఘునాథరాజు భార్య, తన మగని చరిత
మును 400 శ్లోకములలో 12 సర్గల కావ్యముగా రచియించెను.
ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన సాహిత్యము నిర్దుష్టమైన కవనము.

రచన : రఘునాథాభ్యుదయము.

రామవర్మ - వంచి యువరాజు : జననము : శా. శ. 1677 వ సం
మరణము : 1709 సం.రము నివాసము : కేరళదేశము. వంచి అను
జనపదమును పాలించుచున్న శ్రీపద్మనాభదాస వంచిపాలకుల
కేళిర రామవర్మ యీతని మేనమామ. కవివీక్షకుడు, కవిత్వ
ప్రియుడు.

రచనలు : (1) రుక్మిణీ కణిణము, 2) శృంగార సుభాకరము, (3) సంతాన సోపాలము, (4) వంచీ స్తవము, (5) శార్దూపీయ విజయము మొ॥ నాటకములు, చంభపుట, స్తవములు రచియించెను.

రామశాస్త్రి - పారవంది : చూడు : తెనుగు రచయితలు.

రామానుజాచార్యులు - ఆసూరి (లక్ష్మణుడు) జననము : శా. శ. 939 సం॥రము, నివాసము: శ్రీ పెరంబూరుగ్రామము - చెన్నపట్టణ ప్రాంతము, తండ్రి : శేషభట్టరు. తల్లి : కాంతమతి. అదిశేషుని అపరాధతాపముని విష్ణుభక్తుల నమ్మకము. గురువు : యాదవ పరకాశపండితుడు. శాంకరమతము నిరసించినవాడు. విశిష్టాద్వైత ముకస్థాపకుడు. 1059 సం॥ ప్రాంతమున శ్రీరంగక్షేత్రమున సన్మ సింది శరీరము చాలించిన మహాత్ముడు.

రచనలు : (1) శ్రీభావ్యము (2) గీతాభావ్యము (3) ఉపనిషద్భావ్యము (4) వేదాంతదీపము (5) వేదాంతసారము (6) వైకుంఠగద్య (7) శ్రీరంగగద్య (8) శరణాగతిగద్య మొ॥

రామానుజాచార్యులు - నారాయణ : చూడు - తెనుగు కవులు.

దుద్రకవి (1) : శా. శ. 1480-1530 సం॥ నడుమ జీవించియున్నకవి. తండ్రి : అనంతభట్టు. తాత : శేషభట్టు. ఉత్తరదేశమున మయూరిగిరి పుత్రు ప్రతాపమయ్యులకు ఆస్థానకవి.

రచన : (1) రాష్ట్రధరాజుల చరితము) జహంగీరుషా చరిత్ర మొ॥

దుద్రభటు : జననము : శా. శ. 775 సం॥ర ప్రాంతము, నివాసము ఉత్తరదేశము. దుద్రటుడను నారంకారికునకుఁ బిమ్మటివాడు.

రచన : (1) శృంగార తిలకము (కావ్యరసాలంకారము నామాం తరము. సంభోగశృంగారము, విప్రలంభ శృంగారము,

రసారూపణము అను మూడు ప్రకరణములు అలంకారిక
(గంధము). (2) త్రిభరవధ కావ్యము.

రుద్రకవి : (1) “న్యాయవాచస్పతి” శా. శ. 1350-1450 ప్రాంతము
వాడు, తండ్రి : విద్యావీలాస సుధీమణి, వ్యాయక చిన్నా బిరు
దాంకితుడు. జయపర సంస్థానాస్థాన కవి. సనుకాళికులు మాన
సింహుడు, అక్కట చక్రవర్తి.

రచన : (1) బృందావినోదము (శ్రీకృష్ణవిలాసము) (2) భావ
విలాసము (అన్యాయదేశ శతకము).

రుద్రటుండు (శతానందుడు) : శా. శ. 740 సా. ప్రాంతమువాడు
కానికను. నివాసము : కాశ్మీర దేశము. తండ్రి : వాముకభట్టు.
సమకాలిండు : వామనుడు.

రచన : అలంకార శాస్త్రము (16 భిన్న భిన్న ప్రకరణములు
గలది, విక్కిలి విపులముగాఁ జర్పించబడిన లక్షణగ్రంథము).

రూపగోస్వామి : “శ్రీరూపుడు - రూపదేవుడు” జననము : శా.శ.
1412. అస్తమయము : 1485. తండ్రి : కుమార గోస్వామి.
అన్న : సనాతనుడు. తమ్ముడు వల్లభుడు.

రచనలు : (1) విదగ్ధమాధవము (2) ఉద్ధవచందేశము (3) లలిత
మాధవము (4) హంసదూత (5) ముకుందముక్తావళి (6) మధురా
మహిమ (7) కసుమ సుబకము (8) భమరదూత (9) దానశ్రీకా
ముది (10) యమునాస్తోత్రము (11) గంధర్వప్రార్థన (12) గౌరాం
గస్తవకల్పతరువు (13) ఆనందమహాదధి (14) ఉజ్జ్వల చంద్రిక
(15) పద్మావళి మొ.

లక్ష్మణపేనరాజు : శా. శ. 1039-1068 సంగముల నడుమ లక్ష్మణశీ
పురము రాజధానిగా వంగదేశము నేలిన ప్రభువు. తండ్రి : బల్లాల
(దేవుడు) పేనుడు. ఇతని యాస్థానకవులు : గోవర్ధనాచార్యుడు,
జయదేవుడు, శరణుడు, ఉమాపతిధరుడు, కవిరాజు అను
వారలు.

రచనలు : (1) అద్భుతసాగరము (తండ్రియగు బల్లాలసేనుడు సగమువ్రాసి విడిచినదాని పూరణము). (2) సదుక్తి కర్ణామృతము (రాధామాధవలీలల వర్ణన).

అక్షిణాచార్యుడు-సామగానం : జననము : శా. శ. 1750 సం॥ర ప్రాంతము. జన్మస్థానము : వాఙ్మగరము. కృష్ణవేణీనదీతీరము. మహారాష్ట్రదేశము. తల్లి : రాధాదేవి. తండ్రి : వేణీ మాధవుడు. సోదరుడు : రాముడు. గురువు : రఘునాథపండితుడు.

రచన : చండీ కుచపంచాశిక (స్తుతి కావ్యము, అసభ్యములు నశ్చీలములునగు వర్ణనలతో, కల్పనలతోనిండి చదువువారికి విసుగుదల, రోత పుట్టించును).

అక్షి : జననము : శా. శ. 1310 సం॥ ప్రాంతము. భర్త : మలబారు సంస్థాన ప్రభువు.

రచన : సంతాన గోపాలము (కి సర్గల పద్యకావ్యము.)

అక్షివరకాష్ఠి - చెరుకూరి : శా. శ. 1457-1522 సం॥రముల నడుమ జివించియున్నావి. తల్లి : సర్వాంబ. తండ్రి : యజ్ఞేశ్వరుడు. తాత : తిమ్మయ సోమయాజి. అన్న : కొండుభట్టు. అలియ రామరాజు సోదరుడైన తిరుమల దేవరాయల యాస్థాన విద్వాంసుడు. కొడుకు : దామోదరకాష్ఠి.

రచనలు : (1) శ్రుతిరంజని (గీతావిందవ్యాఖ్యానము) (2) జయదేవుని ప్రసన్న రాఘవవ్యాఖ్య. (3) భరతశాస్త్రము (4) స్వగమంజరి (5) ఋతుక్రీడావివేకము (6) అలంకార మకావళి (7) రసమంజరి (8) అనర్హ రాఘవవ్యాఖ్య (9) వద్యాపాచంద్రిక మొ॥

అభిరమహర్షి : బాహుదానదీ తీరవాసి. బ్రాహ్మణుడు. శంఖుని తమ్ముడు. అన్నను దైవసమానిగాఁ జూచినవాడు. సదాచార పుష్కుడు. ధర్మదీపన పరుడు. మహావిద్వాంసుడు.

రచన : (1) లిఖితస్మృతి (ప్రసిద్ధమైన ప్రరమప్రమాణము లయిన ధర్మశాస్త్ర విషయములు గలది.) (2) శంఖలిఖితస్మృతి (వర్ణాశ్రమ ధర్మవిచారము, అఙ్గిపూజనము, వైశ్వదేవము, పరాన్నభుక్తివలనఁ జరిగెడు పాపనిరూపణము మొదలగునవి గలవు.

లీలాశుకుడు (చిల్వమంగళుడు) : శా.శ. 1250-1350 సం॥రముల నడుమ జీవించియున్న కవి. శ్రీకృష్ణలీలు గానము చేయుటవలనఁ గలిగిన పేరు లీలాశుకుడు. మొదటిపేరు : చిల్వమంగళుడు. జన్మస్థలము : శ్రీకాకుళము.

కృష్ణాతీరము : కావ్యనాటకాలంకారము లెన్నగాఁ జదివిన విద్వత్కవి. (చింతామణి) వాఙ్మూలములను విరక్తుడై కృష్ణభక్తుడుగా మారినవాడు. భక్తవరచరుడై ఆతఁడు గానముచేసిన శ్లోకము లకే కృష్ణకర్ణామృత మనుపేరు కలిగెను.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతము (2) కృష్ణకర్ణామృత త్రికలి (3) సుమంగళ స్తోత్రము మొ॥

లోలంబరాజు : శా. శ. 1200 సం॥ర ప్రాంతమున విజయనగరమున నివసించియున్న కవిరాజు. శ్రీ హరిహరమహారాజుయొక్క ఆస్థాన కవి. తండ్రి : బుక్కరాజు. సమకాలికుడు : జగద్ధరభట్టు.

రచనలు : (1) హరివిలాసము (శ్రీకృష్ణుని బాల్య క్రీడలు) (2) లోలంబ రాజ్యము (వైద్యగ్రంథము).

వరదాచార్యుడు (నయనారాచార్యుడు) : జననము : శా. శ. 1238 సం॥రము. గొప్ప సంస్కృత పండితుడు.

రచనలు : (1) దేశికస్తోత్రము (జనకాదుల స్తుతి) (2) హరిణ సందేశము (3) కోకిలసందేశము (4) శుకసందేశము మొ॥

వల్లభదేవుడు : శా. శ. 1410-1460 సం॥రముల నడుమ జీవించి యున్నకవి. నివాసము : కాశ్మీరము.

రచన : సుభాషితావళి (పూర్వపుట గ్రంథములనుండి సంకలనము. ఇందు 3500 ప్రాస్తావికశ్లోకములు వున్నవి.)

వల్లభాచార్యుడు : జననము : శా. శ. 1400 సం. మరణము : 1452 సం. నివాసము : యముకాతీరమునది మధురానగర సమీపము. తండ్రి : లక్ష్మణభట్ట. తమ్ముడు : కామచంద్రుని. కొడుకు : శతలక్ష్మి. స్త్రీపుత్ర : పురుషోత్తమభట్ట. శ్రీకృష్ణభక్తుడు. రచనలు : (1) మధురాక్షరము (2) మధురామాహాస్యము (3) యముకాస్తవము (4) బ్రహ్మసూత్రములకు వ్యాఖ్య.

వసిష్ఠమహర్షి : బ్రహ్మసూత్రముడు. వసిష్ఠబ్రహ్మలో శ్రేష్ఠుడు. సత్త్వగుణులలో పూజ్యతముడు. భార్య : మల్లోకములో హహాసాధ్యురాలిని పెండ్లిచిన అరుంధతి. సూర్యసంకపు రాజుల పురోహితుడు. కాలఖిల్యాది మహర్షులు : ఇతని శిష్యులు. ఇతడు ముఠి జన్మమున సమి శాపకారణమున మిత్రావరణుల యందు లీనమై వారి వీర్యమువలన కుంభసంభవుడయ్యెను.

రచనలు : (1) వసిష్ఠస్మృతి (వసిష్ఠిధర్మసూత్రములు) (2) వృద్ధ వాసిష్ఠము (యోగవాసిష్ఠము, జ్ఞానవాసిష్ఠము, బోధితీర్వాసిష్ఠము) మాంధాతపశ్రవర్తికి బ్రహ్మస్వరూపము, భగవదవతార రహస్యము, భక్తియోగస్వరూపము తెలిపి అష్టాక్షరీ మంత్రోపదేశము చేసెను.

వాంఛేశ్వర కవి (వాంఛానాథుడు) : నివాసము : తంజావూరు. ఇతడు తంజావూరు పాలకుడగు ప్రతాపసింహుని మంత్రి. గురువు : గోవింద దీక్షితుడు. యోగ్యవర్తనము. దుష్టసహవాసముల పాలయి రాజ్యక్షేమమునకు భంగము కలిగించుకొనుచున్నందున రాజునకు హితము గఱపుటకును, దుష్టుల నావలకు దోలుటకును ఉద్దేశించి అన్యూపదేశముగా నొకశతకము వ్రాసెను.

రచన : మహిష శతకము (ఇతని మునిమనుషుడగు వాంఛేశ్వర పండితుడు దీనికి వ్యాఖ్య వ్రాసెను.)

వాక్పరాజు : (ముంజుడు) శా. శ. 895-908 నడుమకాలమున
విదగ్ధులైనవాడు. కవిమౌళుడు. విద్వత్కవి. బద్వైది.

రచన : సార్వభౌమశాసనము, ఇతరశాసనములను పెక్కులాక్షణికులు
తమ గ్రంథములలో నుదహరించియున్నారు.

వాగ్భటుడు (1) : శా. శ. 1040-1080 కాలముల నడుమ జీవించి
యున్నాడని. తండ్రి : హేమసూరి. చాళుక్యరాజుల కయసింహాద్ధి
రాజు. మంత్రి : హేమ సంప్రదించుడు. సమకాలికుడు. జైనపండితుడు.

రచన : వాగ్భటబౌద్ధాగమము (6 ఆశ్వాసముల కావ్యలక్షణము)
ఈయలంకార కావ్యమునకు పదమందిక్కిపైగా టీలువ్రాసి
రచిగా నీ గ్రంథముయొక్క ప్రశస్తి చెప్పకే చెప్పించుచున్నది.

వాగ్భటుడు (2) : శా. శ. 1220 సం. ర స్థానికుడు. చాడు. జైనమత
స్థుడు. తండ్రి : నేమి కుమారుడు. తల్లి : విసుంధర.

రచన : కావ్యానుశాసనము (సూత్రవృత్త్యాశ్శ్లోకముల లక్షణ
గ్రంథము.) అలంకార శత్రయగు పూర్వపు వాగ్భటుని
స్మరించుటచే నితడు రెండవ వాగ్భటుడుగా నెన్నడగును.
హేమచంద్రుని కావ్యానుశాసనమునకు అనుకరణము.

వాదీంద్రకవి : “కళిరాజు” శా. శ. 1653 సం. ర స్థానికుడు జీవించి
యున్నాడని. మొదటి నివాసము : షారణాసి. వివస తంజావూరు
పాలకుడగు శరభోజ్ ఆస్థాననిద్వాసుడు జైనవాడు.

రచన : కవికర్పణిక (విచిత్రకావ్యము. కవిత్వ మభ్యసించువారికి
కల్పరథువువంటిది.)

వామనభట్టబాబుడు : వత్సవంశ సంజాతుడు. తండ్రి : శోమటియజ్ఞు.
తాత : వరదముజ్జ. నివాసము : కొండవీడు. కొంతకాలము విద్వా
నగరము. గురువులు : శ్రీ విద్వారణ్యులు, శ్రీ మాధవాచార్యులు.

రచనలు : (1) శృంగారభూషణము, (2) శబ్దచంద్రికా నిఘంటువు,
(3) వేమభూషాల చరితము, (4) రఘునాథ చరితము,

(5) సలాభ్యుదయము, (6) పార్వతీపరిణయము, (7) శబ్దచంద్రికా శోశము, (8) శబ్దరత్నాకరము (మూడుకాండల సిఘంటువు) మొ.

వౌమనాచార్యుడు : “అలంకారిక శిరోభూషణము” శా. శ. 701-785 సం. రముల నడుమ జీవించియున్నవాడు. కాశ్మీర ప్రభువైన జయాపీఠుని మంత్రి. రాష్ట్రకూటరాజైన జగత్తుంగ రాజసభలోఁ గొంతకాల ముండెనని ప్రతీతి.

రచన : (1) కావ్యాలంకార సూత్రములు-తద్వృత్తి. (319 సూ.)
(2) శబ్దశోశము (ప్రచారములో లేదు.)

వాల్మీకిమహర్షి : “ఆదికవి కళింగీల” జననము : శా. పూ. 13 వ శతాబ్దము. అని అంచనా. వైదిక ధర్మాసక్తుడు. పవిత్ర చరిత్రుడు. బ్రహ్మజ్ఞుని. వేదములకుఁబిమ్మట క్రొత్తగా ఛందస్సును లోకమున అవతరింపఁజేసిన ఆదికవి. తమసానడియందు స్నాన మాడుటకై భరద్వాజుఁడను శిష్యునితోఁగూడి పోవుచుండగా నిషాదుఁ డొకఁడు తనబాణముచే చెట్టుపైనున్న క్రొంచఁడుల విధునములో మగఁజేసి గూల్చెను. అడవిట్ల దుఃఖించుచుండుట చూచినపుడు అస్త్రయత్నముగా వాల్మీకినోటినుండి యీ క్రింది శ్లోకము వెలువడెను : “మా నిషాదప్రతిష్ఠాం త్వమగమ శ్వాశ్వతీ స్సహః । యత్రోచచ విధునా దేక మవధీః కామమోహితం.” ఈ శ్లోకము వెలువడినవెంటనే బ్రహ్మశ్రేవుడు ప్రత్యక్షమై ఓయీ ! నావల్లనే నీ నోట యీ నూరినఛంద మవతరించినది గాన శ్రీరామకథను ఛందోబద్ధముగా వ్రాయమనిచెప్పి అంతర్హితుడయ్యెను.

రచన : శ్రీమద్రామాయణము (ఆదికావ్యము) సమస్తధర్మ విశిష్టము, మహామహిమాన్వితమునై మహాకవులపాలిట కల్పవృక్షముగా ప్రకాశించుచున్నది.

వాసుదేవకవి : 'ఉద్దండకవి' కా. శ. 1850 సం॥ర ప్రాంతమువాడు.

నివాసము : ము. బా. రు. దేశము. పం. ఉ. గోవా లీనువాడ.

కాలిక్ట్ట ప్రభువగు రవిచంద్రాచార్యులకు యాస్థానాచారి.

రచనలు : (1) కాసులేశ్వరీయము (2) భృంగరాజ్యము (3) జేపీ చరితము (4) అచ్యుతలీల (5) గజేంద్రనాథము (6) కవి దయము (7) పాండితచరితము మొ.

వాసుదేవుడు : 'యనుక ప్రేయ' నివాసము : బాపనపర్వత - తిరువనూరుజిల్లా. విద్వత్కవి. భావతరుణుని శిష్యుడు. కలశేఖరవర్మ అనేడు కేశిభూషణి కాలమునాటివాడు.

రచనలు : (1) యథిష్ఠిరవిజయము (భారతీయ) (2) శౌరికథా దయము (రామవర్మకాలమున రచించెను) ఇతని కావ్యములు ఎక్కువ ప్రచారము లో నున్నవి.

విఠలుడు : జననము : కా. శ. 1437 సం॥రము. కృష్ణభక్తుడు. తండ్రి : వల్లభాచార్యుడు. కుమారులు : గిరిధరుడు, రఘు నాథుడు అనువారిలు. వినతండ్రి : రామచంద్రకవి.

రచనలు : (1) యమునావహిని, (2) రసనర్వహము, (3) కృష్ణ ప్రేమామృతము, (4) గీతగోవిందవ్యాఖ్య మొ.

విద్యాధరుడు : కా. శ. 1200-1260 సం॥రముల మధ్యజీవించియున్న కవి. నివాసము : ఉత్కలదేశము. వీరనృసింహుని ఆశ్రితుడు.

రచన : ఏకావళి (8 ప్రకరణముల కావ్యం ఈ గ్రంథము. మమ్మలుని కావ్యప్రకాశమునకు అనుకరణము. మల్లినాథ సూరి దీనికి 'తరిళ' అను పేరుగల వ్యాఖ్య వ్రాసెను.)

విద్యానాథకవి (అగస్త్యుడు) : కా. శ. 1217-1245 సం॥రముల నడుమ పీఠుగలు రాజధానిగా వెనుకదేశ మేలిన ప్రకాశ రుద్రుని యాస్థానకవి. మేనల్లుడు : విశ్వనాథకవి. బాపమరదీగంగా ధరికవి. ఇతడు 74 గ్రంథములు వ్రాసెనని గంగాజీవి వ్రాసెను.

రచనలు : (1) కృష్ణ చరితము (2) బాలభారతము (3) నలకీర్తి
కొముది (4) లలితా సహస్రనామావళి (5) శివ స్తవము (6)
మణిపరీక్ష (7) లక్ష్మీస్తోత్రము (8) సకలాధికారము (9) ప్రతాప
రుద్రీయము (10) ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణము (11) వాస్తు
లక్షణము (12) శిల్పశాస్త్రము (13) దశావతారస్తుతి (14)
సర్వదేవతాస్తుతి ముంజరి మొ.

విద్యామాధవుడు : “వక్రొక్తి నిపుణ” కా. శ. 1048-1060 సం.
నడుమ రాజ్యమేలిన కల్యాణపుర ప్రభువు. 4 వ చాళుక్యుడునగు
సోమేశ్వరునిచే సత్కరింపబడెను గాన యీతడు 11 వ
శతాబ్దము వాడని చెప్పవగును. బాణుడు, సుబంధువు, కవిరాజు
తానుగాక వక్రొక్తి దక్షుడు అయిదవవాడు లేడని వ్రాసికొన్న
గర్విష్టి.

రచన : పార్వతీ రుక్మిణీయము (ఇందు పార్వతీ పరమేశ్వరుల వివా
హము, రుక్మిణీ కృష్ణుని పెండ్లి జోడించి ద్వ్యర్థి కావ్యముగా
వ్రాయబడెను).

విద్యారణ్యస్వామి : జననం : క్రీ.శ. 14 వ శతాబ్ద మధ్యకాలము.
ఆంధ్రుడు.

రచన : (1) సంగీతసారము (2) వేదభాష్యము.

విలినాథకవి : కా. శ. 1499-1536 సం.రముల నడుమ తంజావూరు
రాజ్యపాలకుడగు ఆచ్యుతరాజు నాస్థానకవి. తండ్రి: కనకసభాపతి.
తాత : యజ్ఞనారాయణ. రసవంతుడైన కవిత్వము చెప్పినాడు.
రచన : మదనమంజరీ మహాల్సవము (నాటకము) మొ.

విశాఖదత్తుడు : జననము : కా. శ. 700 సం.ర ప్రాంతము. అనన్య
సామాన్య కవితాప్రగల్భముగల గొప్పనాటక కర్త. గంభీర
మైన కథాకల్పనముతో, ప్రాథభావసమ్మేళనముతో సామాజికు
లను ఆనందాశ్చర్య విపాదచకితులను చేయగలట్టి నాటకమును
వ్రాసెను.

రచన : ముద్రారాక్షసము (చాణక్యుడు నందులను జయించి చంద్రగుప్తుని నందసింహాసనమునఁ బ్రతిష్ఠించుటకై చేసిన యత్నములు, రాక్షసమంత్రి చూపిన రాజనీతికౌశలము వారి ఎత్తులపై ఎత్తులు వర్ణితములు).

విశ్వనాథ కవి : శా. శ. 1200 - 1260 సం॥రముల నడుమ జీవించి యున్న కవి. తండ్రి : గంగాధరకవి, సోదరుడు : నరసింహకవి, మేనమామ : అగస్త్య విద్వానాథుడు, తాత : సిద్ధనాథుడు, ప్రతాపరుద్రనికదరణ పొందినవాడు.

రచనలు : (1) సాగంధికాహరణము, (2) భీమాంజనేయ సంవాదము మొ॥

విశ్వనాథ కవి (2) : శా. శ. 1720 ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి పండితుడు. జన్మస్థానము : గోదావరి మండలము. నివాసము : వారణాసి. ఆంధ్రుడు. వ్యాకరణపండితుడు. సాహిత్యవేత్త.

రచన : మృగాంక తేజానాటిక (రత్నావళి ప్రయదర్శికల యను కరణము) మొ॥

విశ్వనాథ కవిరాజు : శా. శ. 1250 సం॥ర ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి. మహాపాత్ర బ్రాహ్మణకాఖ్యుఁడై జేందినవాడు. కళింగ రాజాస్థాన మంత్రి. తండ్రి : చంద్రశేఖరకవి.

రచనలు: (1) సాహిత్యదర్పణము (కావ్యాలంకారాదిలక్షణములు తెల్పుడు గ్రంథము), (2) రాఘవ విలాసము, (3) చంద్రకళా నాటిక, (4) ప్రభావతీ పరిణయము, (5) నరసింహ విజయము, (6) కువలయాశ్వ చరిత్ర, (7) ప్రకృతి రత్నావళి మొ॥

విశ్వమిత్ర మహర్షి : “కుశరాజ్యప్రభువు” తండ్రి : గాధి, తాత : కుశరాథుడు, గురువు : శృణాశ్వుడు, వసిష్ఠునితోడి పుర్ణకారణముగా తపముచేసి బ్రహ్మవరమువలన రాజ్యమై తదివి నొందక బ్రహ్మర్షి యవించుకొనుటకై తిరిగి తప మొనర్చినవాడు.

అగ్రంకనకు తన తపోమహిమవలన స్వర్గమును సృజించినవాడు. శుశ్రేష్ఠపునకు బ్రాహ్మణము చేసినవాడు. హరిశ్చంద్రుని జరిగించి ఆతనికి దిగంత విశ్రాంతికిచ్చిని గడించి యిచ్చినవాడు. శారణజన్ములగు శ్రీరామ లక్ష్మణులకు అశ్రువిద్యాకురుడు. రచన : విశ్వామిత్ర స్మృతి 19 ఆధ్యాయముల గ్రంథము. ధర్మాధర్మముల వివరములు, మహాపాతకములు - వాని దుష్ఫలితములు ఇందు విపులముగా వ్రాయబడినవి.

విశ్వేశ్వర కవి : శా. శ. 1740 సం. ర ప్రాంతమున జీవించియున్నకవి. నివాసము : అల్మోడపుర ప్రాంతము, శైవుడు.

రచనలు : (1) అలంకార కౌస్తుభము, (2) అలంకార ముక్తావళి, (3) అలంకార కర్ణాభరణము, (4) అలంకార కులప్రదీపము, (5) కావ్యలీల, (6) రసచంద్రిక, (7) రుక్మిణీ పరిణయ నాటకము, (8) శృంగార మంజరి, (9) చమత్కార చంద్రిక.

విశ్వేశ్వర పండితుడు : శా. శ. 1640 సం. ర ప్రాంతమున జీవించి యున్నవాడు. అల్మోడానగర ప్రాంతము. హిమాలయసమీపము. బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : లక్ష్మీధరవరపండితుడు.

రచనలు : (1) అలంకార ముక్తావళి, (2) అలంకార కౌస్తుభము, (3) కావ్యరత్నము, (4) కావ్యతిలకము, (5) కవీంద్ర కర్ణాభరణము, (6) రసచంద్రిక, (7) రుక్మిణీ పరిణయనాటకము, (8) శృంగారమంజరి సట్టకము, (9) తర్క తూహలము, (10) నవమాలికా నాటిక, (11) సిద్ధాంత సుధానిధి, (12) ఆర్యాశతకము, (13) మందార మంజరి మొ.

విష్ణుశర్మ : జననము : శా. శ. 400 సం. ర ప్రాంతము. ఆంధ్ర బ్రాహ్మణకవి. దక్షిణదేశపు రాజాస్థాన విద్వాంసుడు.

రచన : పంచతంత్రము (పంచోపాఖ్యానమును నామాంతరము) ఏబదిభావలలోనికి తర్జుమాచేయబడిన గొప్ప నీతిశాస్త్రము. విద్యార్థులపాలిటి కల్పతరువు అనెనచో ఆశ్చర్యము లేదు.

వీరరామవ తది - బెల్లూరి : "చిత్ర కవి, బాహుళ్యము"
 శా. శ. 1700 సం. ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : కానోబర. పదము :
 తెల్లూరు. తండ్రి : వీరబొంతుని, తా : సంకలనము.

రచన : పితృ రామానుజము (రామకథ - అచ్చుపదకేసు).

వేంకటనాథకవి : "తార్కిక సింహ, వేదాంత దేశిక" జననము :
 శా. శ. 1193 సం.రము. నివాసము : తూర్పుల్ అను గ్రామము -
 కాంచీపుర సమీపము. శ్రీవైష్ణవుడు. తల్లి : తోతారమ్మ.
 తండ్రి : అనంత సూరి. గురువు : అత్తేయ రామానుజుడు.
 (మేనమామ).

రచనలు : (1) ఆచార్య విజయచంపువు, (2) వేదాంతదేశిక
 చరిత్ర, (3) మారసంభవము, (4) సంకల్ప సూర్యోదయము,
 (5) వేదాంతదేశిక గద్య, (6) నిగమాంతాచార్య చరిత్ర,
 (7) వైరాగ్యపంచకము, (8) యాదవాభ్యుదయము, (9)
 హంస సందేశము మొ. 120 గ్రంథములు. హయగీవ
 శ్రీ భూ నీలాది దేవతాస్తవములు 30 గ్రంథములు. పామరకా
 సహస్రము, అధికార సంగ్రహము, తత్త్వ ముక్తాకలాపము,
 న్యాయ సిద్ధాంతము మొ.

వేంకటనారాయణ దీక్షితులు - గొడవర్తి : "అష్టభాషాకవి"
 శా. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : గోదావరీ
 మండలము. తల్లి లక్ష్మి. తండ్రి : కామేశ్వర పండితుడు,
 వ్యాకరణపండితుడు, శైవుడు, వేదాంతవేత్త.

రచనలు : (1) శృంగారసారము (6 ఆంధ్రముల కావ్యలక్షణము)
 (2) శృంగారసారావళి మొ॥

వేంకటనృసింహకవి - శ్రీశైలం శా. శ. 1700 సం.ర ప్రాంత
 మున జీవించియున్నాడని. తండ్రి : దాసయాచార్యుడు, గురువు
 వరదా.

రచనలు : (1) అలంకారేయ శేఖరము (5 ప్రకరణములు)
(2) శాంతావిలాసమనకు గీతప్రబంధమునకు వ్యాఖ్య.

వేంకటభూపతి : “విద్యత్క-విశేఖర” జననము : శా. శ.
1700 సం॥ర ప్రాంతము. నివాసము : మహేశ్వరపురము (మైసూరు)
ప్రధాని. కావ్యనాటకాలంకార పండితుడు. రసజ్ఞుడు. అద్వైతి.

రచనలు : (1) కామకలావిలాస భాణము, (2) కుక్షింభరి భక్షవ
ప్రహసనము, (3) విబుధదానవ సమవాచారము, (4) సీతా
కల్యాణము, (5) రుక్మిణీస్వయంవరము, (6) వీరరాఘవవిజయ
వ్యాయోగము, (7) ఊర్వశీసార్వభౌమము, (8) ఉద్భృతవృక్షోదర
ప్రేక్షణకము అను వివిధరూపకములు, (9) అలంకార మణి
దర్పణము మొ॥ పెక్కులు కలవు.

వేంకటరంగనాథాచార్యులు - పరవస్తు : జననము : శా. శ.
1744 సం॥ మరణము : 1822 సం॥రము. నివాసము : విశాఖ
పట్టణము. తండ్రి : శ్రీనివాసగురువు. ఆర్షపుస్తకాలయమున
పుస్తక భండాగారమును నెలకొల్పినవాడు.

రచనలు : (1) వ్యాకరణ శాస్త్రము, (2) ఉత్తరమీమాంస,
(3) కుంభకర్ణవిషయము, (4) మంజులనైవేద్య నాటకము.

వేంకటసీతాపతి - గిడుగు : చూడు. అంధ్రకవులు సీతాపతి గిడుగు.

వేంకటాచార్యులు : తిరుమల బుక్కపట్టణం : “లక్షణకవి” శా. శ.
1700 ప్రాంతమున జీవించియున్న కవి. నివాసము : నైజాము
రాజ్యములోని శూరవరము. తండ్రి : అన్నయాచార్యుడు.
గురువు : శ్రీనివాసాచార్యులు.

రచనలు : (1) అలంకార శాస్త్రము (108 అర్థాలంకారములు,
9 శబ్దాలంకారములు లక్ష్యలక్షణ సమన్వితములై యున్నవి),
(2) ఆచలాత్మక పరిణయము (శేషకావ్యము).

వేంకటాద్వైత-అరిశాణపాలము: “శ్లేషయమకచక్రవర్తి” కా.శ. 16 వ శతాబ్దాంతమువాడు. నివాసము : కాంచీపురము. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : గుణనాథ దీక్షితకవి. తాత : శ్రీనివాసాచార్యుడు. చతుశ్శాస్త్రపండితుడు. శ్లేషయమకచక్రవర్తి బిరుదాంకితుడు. తిరుమల తాతాచార్యుని శిష్యుడు.

రచనలు : (1) విశ్వగుణాదర్శము (జగత్తులోని వస్తువుల గుణబోధ వర్ణనము), (2) లక్ష్మీనహస్తము, (3) వరదాభ్యుదయము, (4) రాఘవయాదవీయము, (5) ఉత్తరరామచరిత చంపువు, (6) శ్రవణానందము, (7) ప్రద్యుమ్నానంద నాటకము, (8) సుభాషితకౌస్తుభము, (9) ఆచార్యపంచాశత్తు మొ.

వేంకటకవి : జననము : కా. శ. 1518 సం॥రము. నివాసము : అరసనిపాలెము - కాంచీపురసమీపము. తండ్రి : శ్రీనివాసుడు. తాత : వేంకటేశుడు. ముత్తాత : పురుషోత్తముడు. ముత్తాత తండ్రి : నరసింహుడు. శ్రీవైష్ణవుడు. గురువు : యతిరాజు.

రచన: (1) రామచంద్రోదయము, (2) యమకార్ణవము, (3) సుధీ విలాసము, (4) సుధీవిలాసనందనము మొ.

వేంకటేశకవి - శ్రీధర : “అద్వైతమత ప్రచారక” కా.శ. 1610 సం॥ ప్రాంతమువాడు. అంధుడు. వెలనాటివైదికుడు. నివాసము : ద్రవిడదేశము. తంజావూరుపాలించిన శహాజీప్రభువుయొక్క ఆదరముపొందిన కవి. తన పోషకునిపేరున నొక పద్యకావ్యము వ్రాసెను.

రచనలు : (1) కాపేంద్ర విలాసము (శహాజీరాజు చరిత్రము) (2) ఆర్థిహరస్తవము, (3) దయాశతకము, (4) తారావళీ శతకము, (5) మార్తాంధ్రాశతకము మొ. పెక్కు గ్రంథములు రచించెను.

మేకపేక్షరరాత్రి - చెమహరి : “చిత్రరంధ్రావి” : తండ్రి : యజ్ఞ
నారాయణ, తాత : కొండభట్ట, తాతగారు తండ్రిగారు
తస్మాదజగదీశ నామోత్థవిశాకనుడు.

రచన : చిత్రరంధ్రరామాయణము (6 స్కంధములో 6 కాండముల
కథ ఇమడ్చబడినది, పైగ్రంథమునకు తండ్రియే వ్యాఖ్య
రచించెను.)

మేకప్రాయ నరసింహాచార్యులు - ముడుంబై : జననము : శా. శ.
1764 సం॥ మరణము : 1812 సం॥రము. నివాసము : విజయనగరము.

శ్రీ విజయరామగజపతియొక్క ఆస్థానకవి. తల్లి : రంగమాంబ.
తండ్రి : వీరరాఘవాచార్యుడు.

రచనలు : (1) రాజహంసీయము, (2) వాసవీపరాశక్తి కుము,
(3) గజేంద్ర వ్యాయోగము, (4) చిత్సూర్యాశోకము (నాటక
ములు), (5) ఉజ్జ్వలానందము, (6) వీరహస్యము, 7) కావ్యా
లంకార సంగ్రహము, (8) ఖలావహేనము, (9) రామచంద్ర
కథామృతము మొదలగు 114 గ్రంథములు రచించెనని
ప్రతీతి కలదు.

వైజయంతి : జననము : శా. శ. 1560 ప్రాంతము. జన్మస్థానము :
భరీకురమాదలి ధనుకపురము. భర్త : కృష్ణరాఘడు. దంపతులు
కలసి కవిత చెప్పెదరు.

రచన : ఆనందలలిక (చుప్రూ గంధము)

వైశంపాయన మహర్షి : “యజుర్వేద ప్రచారక” వ్యాసమహర్షి
శిష్యుడు. యజుర్వేదము నేర్పినవాడు - యజుర్వేదమును
27 శాఖలుగా నేర్పాటుచేసి వారిని తన శిష్యులవ్వారా
లోకమున వ్యాప్తి చేసిన గురుభక్తుడు. మనుజులొకమున మహా
భారతకథను జెప్పబడు నియోగింపబడిన మహాత్ముడు. జనమే
జయనకు భారతకథను, హరివంశకథలను జెప్పిన మహాత్ముడు.
రచన : నీతిప్రకాశిక (ఎనిమిది పద్యల యుద్ధవీతికావ్యము) మొ॥

వ్యాసమహర్షి : “నేడవ్యాస, బావరామునా, కృష్ణ ద్వైపాయన”
 జననము : కా. శ. పూర్వము (2)-వ శతాబ్దము. మహాభారత
 నిరవకాలమై యుండవచ్చును. ప్రహ్లాదాచార్యుని కాల
 వర్తిండు మునిమహర్షుడు. శక్తిమనుమడు. కరాకంఠాష్టాక్ష
 సత్యవతియందు కలిగినవాడు. వేదములను వ్యాస మొగ్గుచేడ
 వ్యాస నామమున నొప్పినవాడు. ఇతనికి సార్వజనేయుడు, పారా
 శక్యుడు, కృష్ణ ద్వైపాయనుడు అను పేర్లు కలిగెను. మునులగు
 కురుపాండవులకు తాతను దర్శనమిచ్చుచు కర్తవ్యమును బోధించు
 చుండువాడు.

రచనలు : (1) చతుర్వేదముల విభజనము, (2) ఆష్టాదశ పురాణ
 ములు, (3) చతుర్వేద విద్యలు, (4) వ్యాససంహిత (వ్యాస
 స్మృతి) పెక్కు ధర్మకాస్త్ర విషయములుగల రెండు అధ్యాయముల
 ఆచారకాండము. ఈతని రచనలన్నియు లోకులకు
 మహాపకార మొనర్చినవై యున్నవి.

తంకరాచార్యులు : ‘జగద్గురువు’ కా. శ. 670-720 సం॥ మధ్యకాల
 మూలకవించియున్నవాడు. జన్మస్థానము : కాలటియగ్రహారము-
 కేరళ దేశమున పూర్ణానదీతీరమునలి వృషాదిక సమీపము.
 తండ్రి : శివగురువు. తాత : విద్యాధిరాజు. తల్లి : ఆర్యాంబ.
 గురువు : గోవింద భగవత్పాపాచార్యులు. తల్లి ఆశమతిపొంది
 సన్న్యసించి ఆశేతుహిమచలము అద్వైతమత ప్రచారముచేసి
 జగద్గురువు అవహించుకొనెను. శతాధిక గ్రంథకర్త. సమస్త వేద
 వేదాంగవేత్త. శంకరుని యపరావతారమని లోకప్రసిద్ధి.
 లోకముపట్టిద్వైతమతము స్థాపించి పెక్కు-డికలందు జగన్నాథ
 శృంగేరి ద్వారకా బదరీ కేదారములందు మఠములు
 నెలకొల్పిన మహాత్ముడు.

రచనలు : (1) సూత్రభాష్యము (2) గీతాభాష్యము (3) ఉపనిష
 ధాభ్యము (4) సాందర్భలహరి (5) శివానందలహరి

(6) త్రిపురసుందరీమాససిక పూజావిధానము (7) దక్షిణామూర్త్యు
వ్యక్తము (8) వివేక చూడామణి (9) మహిమ సంచకము (10)
భజగోవింద శ్లోకములు మొ॥ నూటికి పైబడియున్నవి.

శంఖధరుడు : శా. శ. 1000-1060 సం. నడుమ జీవించియున్న కవి.

కన్యాకుబ్జ మేలిన గోవిందచంద్రరాజసభలోని యాస్థానకవి. నాటక
ప్రదర్శన మభిలషించిన తనపోషకుని కోరికపై నొక ప్రహసనము
ప్రసాదించెను.

రచన : (1) లటక మేలకము (హాస్యరసభూయిష్టమైన ప్రహసనము)
(2) కవికర్పణ మొ॥

శంఖమహర్షి : బాహుదానదీతీరవాసి. బ్రాహ్మణుడు. అరచేతి
యందు శంఖచిహ్నము గలవాడు. ఇతని తమ్ముడు లిఖతుడు.
సదాచార సంపన్నుడు. గొప్పవిద్వాంసుడు.

రచనలు : (1) ఓఘ శంఖ స్మృతి (ధర్మశాస్త్రము) (2) శంఖ
స్మృతి (సమస్త ధర్మాధర్మ విచక్షణలతో గూడిన పరమ
ప్రమాణమైన ధర్మశాస్త్రము).

శంఖ కవి : శా. శ. 1010-1022 నడుమ కాశ్మీరము పాలించిన
హర్షదేవుని యాస్థానకవి.

రచనలు : (1) రాకేంద్ర కర్ణపూరము (పోషకుడగు హర్షదేవుని
స్తుతి రూపము), (2) అన్యోక్తి ముక్తాంత, (108 శ్లో. మధుర
కావ్యము).

శంఖ కాళిదాసు : శా. శ. 18 వ శతాబ్దమువాడు.

రచన : రామచంద్ర కావ్యము (రామాయణగాథ).

శంఖ దేవుడు : 'విద్యరత్నవి' శా. శ. 1010 సం. రమణకు చిహ్నము
కలమువాడు. నివాసము : కాశ్మీరము. అద్వైతి, శివభక్తుడు.
హర్షదేవుని యాస్థానకవి.

రచన : రాకేంద్ర కర్ణపూరము (2) అన్యోక్తి ముక్తాంత మొ॥

శక్తి భద్రుడు : జననము : శా. శ. 800 సం. ర ప్రాంతము. జగద్గురు శ్రీ శంకరాచార్య స్వామియొక్క శిష్యుడు.

రచన : (1) ఆశ్చర్య చూడామణి (రామచరిత గల రూపకము దాక్షిణాత్య నాటకములలో మొట్టమొదటిది.) (2) శిష్యాక్షర వాసవదత్త మొ.

శర్వవర్మ : క్రీ. పూ. 5 వ శతాబ్దికి పూర్వుడు.

రచన : శాత్రుత వ్యాకరణము (ప్రాకృత సంస్కృత కావ్యము).

శరభాజీరాజు : శా. శ. 1683-1649 సం. ర ముల మధ్య కాలమున తంజావూరు రాజ్యమును ఏలినవాడు. కీర్తియుడు. మహా శూరుడు. విద్యవేది. సరస్వతీమహాబ్ అనుకేర సంస్కృత పుస్తక భాండాగారము నెలకొల్పిన భాషాభిమాని.

రచన : (1) రాఘవచరితము (2) శర్గల రామచరితము) (2) కుమార సంభవము (చంపూగ్రంథము).

శాండిల్య మహర్షి : తండ్రి శండిలునకు పరమేశ్వర వరప్రసాదమునఁ బుట్టినవాడు. అతిధన్యుడును బ్రహ్మవిద్య బ్రహ్మోపదేశము పొందిన మహాత్ముడు. వైదిక శాంప్రదాయములు బాగుగా తెలిసిన పండితుడు.

రచన : శాండిల్యస్మృతి (ఆచార సారము).

శాతల్య మల్లకవి : “కవిమల్లుడు, మల్లయాచార్యుడు అని నామాంత రములు” శా. శ. 1300 సం.ర ప్రాంతమువాడు. వేదాంత శాస్త్ర పండితుడు. ఆంధ్రుడు. తండ్రి: మాధవపండితుడు. సింగభూపాలు నిచే సన్మానితుడు.

రచనలు : (1) నిరోష్ఠ్య రామాయణము (2) ఉదారరాఘవము.

శారదా తనయుడు : శా. శ. 1070 సం. ప్రాంతమువాడు. నివాసము : మాతరపూజ్యము, ఆర్యావర్తమునకు దాక్షిణభాగము.

మూర్త్యాత : పోషకాహార్య కనయిత నిష్కృతపండితుడు. తాత : కృష్ణ
యశస్వి. తండ్రి : భట్టగోపాలాచార్యుడు.

రచనలు : (1) భావప్రకాశనము, (2) శాస్త్రప్రకాశవాఖ్య మొ.

శార్వభృదుడు : శా. శ. 1260 సం.ర ప్రాంతమువాడు. తండ్రి :
దామోదరపండితుడు. తాత : రాఘవపండితుడు. మహాగణపతి
స్తోతకర్త.

రచన : శార్వభరపద్ధతి (75 ఆశ్వాసముల సుప్రసిద్ధ నీతిగ్రంథము).

శివయోగి : “వీరశైవాచార్య” జననము : శా. శ. 710 సం.ర
ప్రాంతము. తండ్రి : సిద్ధనాథుడు.

రచన : సిద్ధాంత శిఖామణి (వీరశైవ సాహిత్యమునకు నిధి)
వైగ్రంథమందలి శ్లోకములను శ్రీపతి పండితారాధ్యుడు,
శ్రీశంకారాచార్యుడు తమ శైవసూత్ర శాస్త్రములలో నుద
హరించిరి.

శివరామత్రిపాఠి : శా. శ. 1670 ప్రాంతమువాడై యుండును. నివా
సము : కాశీయిందలము. శాస్త్రుపండితుడు.

రచనలు : (1) పంచశాస్త్రములు (2) 17 వ్యాఖ్యాన గ్రంథములు
(3) ఉగాదికోశము (4) భూపాల భూమణము (5) రసరత్న
హారము (6) విద్యానిలాసము (7) నక్షత్రముల మొ.

శివస్వామి : జననము : శా. శ. 780 సం.ర ప్రాంతము అవంతివర్ష
యాస్థాన కవులలో నొకడు. బౌద్ధుడు. దక్షిణదేశపు రాజైన
కప్పణుని బౌద్ధుని గావించెను. సమకాలికులు : కప్పణభ్రమ,
రత్నాకరుడు, ముక్తాకరుడు, అనంద వర్ధనాచార్యుడు మొద
లగువారు.

రచన : కప్పణాభ్యుదయము (20 స్కంధ మహాకావ్యము)

శివానందుడు : శా. శ. 170 సం. ర ప్రాంతమువాడు. వివాసము :
దక్షిణదేశము. అంధుడు. శుద్ధాద్వైత శి.భక్తుడు. ఇతనికి
మనోహరమగు కవిత.

రచన : దేవావళికణము (9 స్థల మహాకావ్యము).

శూద్రకడు : జననము : క్రీ.శ. 400 ప్రాంతము. క్ష. ప్రేయము. ఇష్టమున
ప్రభువు.

రచన : మృచ్ఛకతికము (శృంగారస ప్రధానమైన సుపరిష్కృత
నాటకము) (హృదయంగమమైన భావములకు, మృదుగురుర
తైలికి, రసబాహుళ్యమునకు, పాత్రాచిత్యమునకుఁ బెట్టిచివరు).

శోభనకవి : శా. శ. 980 సం. ర ప్రాంతమువాడు. ధారానగర
ప్రభువగు భోజవియాస్థానకవులలోనొకడు. సంస్కృతపండితుడు.

రచన : చతుష్పాతిక (జనరేవుని తీర్థంకరులను వర్ణించుట.
దీనికి ధనపాలకవి టీక వ్రాసెను).

శ్రీవతి పండితుడు : పండిత త్రయములోనివాడు.

రచన : శివభక్తదీపిక (శ్రీరభావ్యము) బ్రహ్మసూత్రములకు
శివపరమయిన భావ్యము. ఇది తెలుగు కృతయని కొంద
ఱందురు కాని లభ్యము కాలేదు.

శ్రీకృష్ణకవి : శా. శ. 16 వ శతాబ్దమువాడు కానోపును. తండ్రి
నారాయణభట్టపాదుడు. కేరళ దేశమందలి కృష్ణరాజుచే సన్మా
నితుడు.

రచన : (1) తారాసుధాకరము (తారాశశాంక విజయము
తెనుగున వ్రాసిన శేషము వేంకటపతి యీతనికి సమకాలి
కుడు. కాన ఎవరెవరి సనుకరించిరో తెలియదు) (2) మందార
మరంద చంపువు (లక్షణగ్రంథము)

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు : “అపరిభోజుడు” - చూ. తె. కవులు.
శా. శ. 1431-1451 సం. నడుమ కర్ణాటదేశమీలిన సుకుమారి

కవి. మహావీరుడు. తుభువవంశము తల్లి : నాగమ్మ. తండ్రి: నరస రాజు. సోదరుడు : వీరనరసింహరాయలు. అష్టదిగ్గజ కవులను బోపించిన విద్వత్కవి. అపరభోజుడు.

రచనలు : (1) సత్యావధూ సాంత్యనము (2) జ్ఞానచింతామణి (3) రసమంజరి (4) సకలకథాసార సంగ్రహము (5) మదాలసా చరిత్ర (6) ఉపాఖ్యానము (7) జాంబవతీ కల్యాణము మొ.

శ్రీరామచంద్రకవి : శా. శ. 1450 సం.ర స్తాంతమున జీవించియున్న విద్వత్కవి. నివాసము : అయోధ్య. తండ్రి : లక్ష్మణాభట్టు.

రచన : శృంగారవైరాగ్య సమ్మేళనము. (125 శ్లోకములు. పైగ్రంథమునకు కవియే టీక వ్రాసికొనెను.)

శ్రీవత్సాంకుడు : “అచరపరాశర” శా.శ. 1020-1090 సం. నడుమ నున్నవాడు. మొదటి నివాసము కంచి సమీపమందలి నున్న కూరము. తాత : శ్రీవత్సాంక మిత్రుడు. తండ్రి : (వేదవ్యాస బిరుదాంకితుడగు) రామ పండితుడు.

రచన : యమకరత్నాకరము (16 ఆశ్వాసముల చిత్రకావ్యము) (ప్రతి శ్లోకమునందలి పూర్వార్థమును, ఉత్తరార్థమును ఒక్క విధముగనే యుండును. అర్థముమాత్రము మార్పు.)

శ్రీహర్షదేవుడు : శా. శ. 528 - 567 సం. నడుమ కన్యాశుల్కము నేలిన మహారాజు. బాణమయూరాది మహాకవుల నాదరించిన మహావిద్వాంసుడు. ఇతని కవనము : హృదయాహ్లాదకరము. రసపోషణము : నిరుపమానము. శైలి : ద్రాక్షపాక సమన్వితము. రచనలు : (1) రత్నావళి, (2) ప్రియదర్శిక, (3) నాగానందము మూడును ప్రసిద్ధ నాటకములు.

సంకర్షణకవి : శా. శ. 1700 సం.రముల స్తాంతమున జీవించియున్న కవి. తండ్రి : శేషచార్యుడు. గురువు : సత్యాభి నవతీర్థ యశీంద్రుడు. నివాసము : కొల్లూరుగ్రామము : కృష్ణానదీతీరము.

రచన : సత్యనాథాభ్యుదయము. (11 సర్గల కావ్యము).

సంకరణపండితుడు : జననము ; శా. శ. 1750 సం.ర స్థాంతము.

తండ్రి : శివదాససూరి. సకలసామంతరాజుల సత్కారములంది సమస్తదేశములు సంచారముచేసి మెప్పుపొందిన కవిశిరోమణి.

రచన : సృసింహచంపువు. మొ॥

సంవర్తమహర్షి : బ్రహ్మచూససపుత్రుడగు అంగిరోమహర్షి యొక్క కొడుకు. తల్లి : (కర్దమ ప్రజాపతి కూతురగు) శ్రద్ధాదేవి. ఇతడు జ్ఞాని, యోగి, దిగంబరుడూ.

రచన : సంవర్తస్మృతి (ఇందు కర్మస్వరూపము, ధర్మాధర్మవివేకము, శుభవివేచనము, సదాచారము అను విషయములు చెప్పబడెను).

సదాశివమఖి : జననము : శా. శ. 1620 సం.ర స్థాంతము. మరణము : 1700 సం.ర స్థాంతము. తిరువాన్కూరును పాలించెడు బాలరామ వర్మ యొక్క ఆస్థానకవి. తనపోషకుని వినాహమును జక్కగా నొక గ్రంథరూపమున వర్ణించెను.

రచన : (1) రామవర్మ యశోభూషణము (ఆలంకారిక కృతి, వసులక్ష్మీ రామవర్మల పరిణయగాథ వర్ణితము) (2) లక్ష్మీ కల్యాణము.

సనత్కుమారుడు : బ్రహ్మచూససపుత్రుడు. ఇతడు పెక్కు గ్రంథములు రచించెను.

రచనలు : (1) సనత్కుమారసంహిత (రుద్రమాహాత్మ్యము) శివలింగపూజ, శివాష్టకము, శివసంకీర్తనము, మోక్షవిచారము మొ॥ పెక్కు విషయములు కలవు). (2) సనత్కుమారవాస్తువు (వాస్తుశాస్త్రము) (3) సనత్కుమార శిల్పము విశ్వకర్మ మతానుసారమగు శిల్పశాస్త్రము).

సామరాజ్య దీక్షితులు : జననము : శా. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతము.

నివాసము : ఉత్తరహిందూస్థానము.

రచన : శృంగారామృతలహరి (లక్షణగ్రంథము). (భోజని శృంగార ప్రకాశికకు అనుకరణము.)

పింగభూపాలుడు - రేచర్ల : “సర్వజ్ఞ” శా. శ. 1810 సం. ప్రాంతమున రాచగొండ రాజధానిగా రాజ్యము పాలించిన పద్మనాభుని. రేచర్లగోత్రము. తల్లి : అన్నమాంబ. తండ్రి : అనంతరాజు, కవిబోషకుడు.

రచన : (1) రసార్ణవ సుధాకరము (పరమోత్తమమగు రస విచారము గలదై స్థిరకీర్తి పొందినది.)

పీఠనాథుడు : జననము : శా. శ. 9 వ శతాబ్దము. పూర్వశైవాచార్యుడు.

రచనలు : (1) శేషవిజయము (వీరశైవుడగు శేషుకాచార్యుని చరిత్రము.) (2) మంజరి (అయిదు ప్రకరణముల గ్రంథము.)

వీతరామాచార్యులు - కోగంటి : “సాహిత్యరత్నాకర, భాషా ప్రసీద” “శాస్త్రసాహిత్య మహోదధి” జన్మస్థానము : ముక్తిపల్లి అగ్రహారము. తండ్రి : వేంకటప్పలాచార్యులు. తల్లి : రామానుజమ్మ.

రచనలు : (1) చెన్నశేషవస్తునిమాల (2) వికలవ్యము (నాటిక) (3) ఆనూరవము (నాటిక) (4) సాక్షర్ణమ్ (నాటిక) (5) సర్వ సత్తం (6) చాటూక్తిమంజరి (7) వివిధగాధాసందోహము (8) ఋతుసంహారము మొ.

మందరదేవుడు : శా. శ. 1570 సం.ర ప్రాంతమువాడు. ఢిల్లీపట్టణ ప్రాంతిగ్రామవాసి. విద్వాంసుడు. 15, 16 శతాబ్దములందలి సంస్థానాధీశుల సభలందు కవులు చెప్పుచువచ్చిన చాటు శ్లోకములను వర్ణింపగూర్చి గ్రంథముగాఁ జేసెను.

రచన : చాటుపద్య సంకలన గ్రంథము.

సుందరపాండుర్యుడు : జననము : శా. శ. 500 సం. ప్రాంతమువాడు.
పాండ్యవంశీయుడు. పాండ్యరాజ్యస్థాపకుడు.

రచన : నీతి ద్విపత్తిక (62 ఆర్యావృత్తములుగల నీతికావ్యము)
(లోకజ్ఞాన ముపదేశించుచు చృదురుధుర పదగుంభితమైన
శైలితో నలరారుచున్నది).

సుందర వీరరాఘవుడు - కస్తూరి : నివాసము ; సిరువల్లూరు,
దక్షిణఆర్కాటు జిల్లా.

రచనలు : (1) భోజరాజాంకము (ముంజునకును, అన్న కొడుకగు
భోజునకును గల్గిన రాజ్యవివాద కథ), 2) అభినవ రాఘవము
(రామాయణకథ వర్ణితము), (3) రంభా రావణీయము (రంభ
స్త్రీలను బలాత్కరించు స్వభావముగల రావణుని శపించుట
ప్రధానాంశము).

సుబంధుడు జననము : శా. శ. 670 సం॥ర ప్రాంతము అద్వైతి.
వైదికాచార సంపన్నుడు.

రచన : వాసవదత్త (ప్రసిద్ధ వాసవదత్త కాదు), కవి హృద
యాహ్లాదకరములు, రసవంతములు నగు వర్ణనలతో, ప్రౌఢ
శైలితో లెస్సగా నీ వచనకావ్యమును రచించెను.

సుభటుడు : శా. శ. 1164 సం॥ర ప్రాంతమువాడు. అన్నిల్వీడు
సంస్థాన పాలకుడగు త్రిభువన పాలదేవుని సమకాలికుడు.

రచన : దూతాంగదము (రామాయణమందలి అంగద చాత్యము).

మూర్యనారాయణకవి-ఆలూరి : “అశుకవి చక్రవర్తి, మహా మహా
పాధ్యాయ” జననము : శా. శ. 1550 సం॥ర ప్రాంతము. తల్లి :
జ్ఞానాంబ, తండ్రి : యజ్ఞేశ్వర మహాగ్నిచిత్తు, వేలూరు నివాసి
యగు లింగప్రభువుయొక్క ఆస్థానకవి.

రచన : ఏకదినప్రబంధము : 12 గం|| కాలములో సభామధ్యమున నాలుగు స్థలలో (జెప్పబడిన భారత కథ) ఇంకను పెక్కు కావ్యములు వ్రాసెను.

సూర్యనారాయణ - సుమతి : శా. శ. 1680 సం||ర ప్రాంతమువాడు. తండ్రి : విశ్వనాథ సుమతి.

రచన : ప్రాసభారత కావ్యము మొ|| అగస్త్య విద్యానాథుని బాలభారతము దీనికి ఆదర్శమై యుండవచ్చును.

సూర్య (కవి) పండితుడు : “దైవజ్ఞ సూర్యపండిత ” శా. శ. 1450 సం||ర ప్రాంతమువాడు. వివాసము : పార్థపురము - విదర్భ ప్రాంతము. మూడుభాషలలో గొప్పపండితుడు. సంగీత సాహిత్య జ్యోతిశ్శాస్త్రములందు ప్రవీణుడు. తండ్రి : జ్ఞానరాజదైవజ్ఞుడు. తాత : నాగనాథదైవజ్ఞుడు. ఇతనిని దైవజ్ఞ సూర్యపండితుఁ డందురు.

రచనలు : (1) నృసింహచంపువు (2) గణికానందము (3) భాస్కరాచార్య బీజగణితవ్యాఖ్య (4) రామకృష్ణ విలోమకావ్యము (40 శ్లోకముల కావ్యము. శ్లోకము మొదటినుండి మొదటివఱకు చదివినను, చివరనుండి మొదటివఱకు చదివినను ఒక్కరీతిగానే యుండును. శ్లేష కావ్యము పూర్వార్థమును చివరనుండి మొదటికిఁ జదివినచో సుత్తరార్థమగుట విశేషము.

పోద్దలుడు : “మధురకవి” శా.శ. 922-992 సం. రముల నడుమనున్న కవి. కోంకిణికివాసి. తండ్రి : తోరారుడు. తాత సోల్లపేయుడు. ముత్తారత : చంద్రాదిత్యుడు. గురువు : చంద్ర పండితుడు. కోంకిణి రాజసోదరులగు భిత్తీరాజు, నాగార్జునుడు, ముమ్మణి రాజు అను సోదరరాజుల క్రమపాలనలో వారి సంస్థానకవియై పన్నాసములు పొందెను.

రచన : ఉదయసుందరీ కథ (8 అశ్వాసముల ప్రబంధము)

పోమనాథుడు - పాలకునికి : శా. శ. 1082 - 1132 సం. నడుమ నున్నవాడు. తండ్రి : విష్ణురామదేవుడు. తల్లి : శ్రీయాదేవి. జన్మస్థలము : పాలకునికి - జనగామతాలూకా నైజామురాజ్యము. అచ్చటికొంకమీఁది సోమేశ్వరలింగము నచ్చొందు కుటుంబమున పుట్టినందున సోమనాథుఁ డనుపేరు వచ్చినది.

రచన : (1) సోమనాథజాన్మము, (2) జననాన్మము, (3) బసవోదాహరణము, (4) పండితారాధ్యక్షతము మొ. చూ. తెలుగు కవులు.

పోమదేవభట్టు - పదనము : శా. శ. 1000 వ సం. వ్రాతము. నివాసము : శిర్డీము. తండ్రి : రామభట్టు. అనంతనూపాలుని యాధ్వనము. బృహత్పథానుబంధ వ్రాసిన షేషేంద్రుడు : సమకాలికుడు.

రచన : (1) కథాసరిత్సాగము (సనాథ్యుని బృహత్పథ దీర్ఘ మూఁడు) (2) ఉదయచరిత్రము (కొశాంబీనాథుడగు వృషరాజ చరిత్రము).

పోమప్రభాచార్యుడు : “నాగార్జ్యచక్రవర్తి” జననము : శా. శ. 1099 సం. ప్రాంతము. శ్వేతాంబరజైనాడు. జైనమత ప్రచారకుడు.

రచనలు : (1) కుమారసాల ప్రతిబోధము, (2) కుమారసాలుని చరిత్రము (2) శృంగార వైరాగ్యతరంగిణి, (3) నూలు అర్థములలోను. ఒక్కొక్క తీర్థంకరునకు అయిదేసి అర్థములు చొసిన ఇరువదిమంది తీర్థంకరులకు 100 అర్థములు తానే ఆ శ్లోకమునకు వివరించి చెప్పినట్లు.

పోమశర్మ (సోమేశ్వరదేవుడు) శా. శ. 1120-1181 సం. రముల నడుమ నున్నవాడు. తల్లి : లక్ష్మి. తండ్రి : కుమారదేవుడు. ధోల్గిరాజ్య ప్రభువగు వీరభవళరాజ మంత్రియైన వస్తుపాలుని యాదరము నైకొన్న కవి. అరిసింహుడు. బాలచంద్రసూరి.

హరిహరుడు, సుభటుడు అనువారు ఇతనికి సమకాలికులు. మిత్రులు, వస్తువాలుని ఆశ్రితులునై యుండిరి.

రచనలు : (1) పార్థవరాక్రమము (2) సుకథోత్పన్నము (3) ఉల్లాసు రాఘవము (4) కీర్తికౌముది (5) రామశతకము మొ.

సోమశేఖరకవి - కొల్లూరి : శా. శ. 1480 - 1700 సం. నడుమ జన్మించినకవి నివాసము ; కేరూరి గ్రామము. ఆమలాపురము కొలూకా, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. గొప్ప శాస్త్రుండికుడు. రచన : (1) భాగవతదంభవు, (2) సాహిత్యోల్పన్నము మొ.

హర దేవుడు : అనంతరాజు మనుమడు. కలశభూషణి కొడుకు. శా. శ. 1011 లో కాశ్మీరరాజ్యసింహాసన మెక్కినవాడు. కవిబోమకుడు, దాత. పెక్కుభార్యలు కలవాడు. ఆయినను పరస్త్రీవ్యామోహమున తండ్రిని వింటినవాడు. పరమతద్వేషి. పరద్రవ్యాభిలాషి. సంగీతసాహిత్య విభాషివాసి. గీతారచనాభిలాషి. రచనలు : పెక్కుగేయములు మాత్రము.

హలాయుధుడు : శా. శ. 682-702 సం॥రముల నడుమ జీవించి యున్న కవి.

రచనలు : (1) అభిధాన రత్నమాల (పదకోశము) (2) బ్రాహ్మణ సర్వస్వము (3) న్యాయసర్వస్వము (4) శివసర్వస్వము (5) మత్స్యసూక్త తంత్రము (6) కవిసాహస్యము (7) హలాయుధ స్తవము (పైస్తోత్రమునకు శివమహిము స్తోత్రమునకు వలె గొప్పపేరు కలదు.

హరీతమహర్షి : తండ్రి : హరిత మహర్షి, భృగువంశము. ఇతని సంతతివారు హరితసగోత్రీకులు. ధర్మశాస్త్రప్రవక్త.

రచన : (1) హరీతగీత (భారతగీతలలో నొకటి) (2) లఘుహరీత స్మృతి (వర్ణాశ్రమాచార ధర్మములు, భక్తిప్రేరకమైన యోగ శాస్త్ర విషయములు గలది.) (3) వృద్ధహరీతస్మృతి (అంబరీషు

నకు బోధించిన ధర్మశాస్త్రము) (4) హరిత ధర్మసూత్రములు బౌద్ధాయన ఆపస్తంబ వసిష్ఠ ధర్మసూత్రములకంటె పూర్వము చెప్పబడినవి.

హేలుడు : 'కవివత్సల' జననము క్రీ. శ. రెండవ శతాబ్దము. ఆంధ్ర శాతవాహనరాజుల పరంపరలో పదునేడవవాడు. సంస్కృత వాఙ్మయపోషకుడు. కవి, రసికుడు.

రచన : గాధాసప్తశతి మొ. (శాలివాహన సప్తశతి) పద్య గ్రంథము. ఇతని కాలమున ప్రాకృతవాఙ్మయమునకు స్వర్ణయుగమును పేరుకలదు. ఇందలి కథలలో పెక్కులు ఇతని యాసానకవి పాలితునిచే నేర్చి కూర్చబడెను. ఇందు మూడు వందల యేబదిమంది కవుల రచనలు కలవు.

హేమచంద్రుడు : జననము : శా. శ. 1110 సం॥రము. అస్తమయము. 1095 సం॥వివాసము : ధండుక యను గ్రామము. జైన బ్రాహ్మణుడు. గురువు : దేవచంద్రసూరి. గుజరాతురాష్ట్ర పాలకులగు జయసింహుడు, కుమారపాలుడు అనువారి సభలలో ఆస్థాన విద్వాంసుడుగాను, మంత్రిగాను వ్యవహరించెను. జైనమత ప్రచారకుడై దేశమంతటను వందలకొలది విహారములు కట్టించెను. నాట్యదర్పణ గ్రంథకర్తలకు రామచంద్ర గుణచంద్రులు ఈతని శిష్యులు.

రచనలు : (1) కావ్యానుశాసనము (లక్షణగ్రంథము) (2) కుమారచారిచరితము (23 సర్గలు. సంస్కృత ప్రాకృత మిశ్రములుగల రచనము) (3) అష్టాల్పిడుచరిత్రము (4) ఛందోనుశాసనము (5) జైనసన్యాసులచరిత్రము (6) అభిధానచింతామణి (7) ప్రాకృత వ్యాకరణము (8) దేశీనామమాల (9) హేమచంద్రీయము (10) నిఘంటుశేషము (11) జినేంద్రస్తోత్రము (12) యోగశాస్త్రము మొ.

సంస్కృత కవులు

అంగికా నామ	498
అతిరాత్ర నామయాజి	498
అనంత భట్టు	499
అనంత నారాయణ	499
అనంతార్యుడు	499
అప్పయ్య దీక్షితులు	499
అభినందను	501
అభినవ కాళిదాసు	500
అభినవ గుప్తాచార్యుడు	500
అమర చంద్రుడు	500
అమరక కవి	501
అమాత్య వర్ణరాజు	501
అమృతానుద యోగి	501
అయ్యాదీక్షితులు	501
అరిసింహుడు	502
అర్జునవర్మ	502
అమలీ వర్మ	502
అవతార కవి	502
అశ్వమేధుడు	502
అనంద వర్ధనుడు	503
అపస్తంభుడు	503
అర్మతే మేశ్వరుడు	503
అర్మవా గార్జునుడు	503
అశ్వర సుమతి	504
ఉద్బండ కవి	504
ఉద్బటారాధ్యుడు	504
ఉద్బటుడు	505
ఉమాపతి ధరుడు	505
ఔర్వుమహర్షి	505
శిష్య శిష్యురదీక్షితుడు	505

కన్యామహర్షి	505
కలశభూషణి	506
కల్పబుడమ	506
కల్యాణ సుబ్రహ్మణ్యకవి - పరిశీలము	506
కవికర్ణ పూరకవి	506
కవిరాజు	507
కాటయ వేమా రెడ్డి	507
కాత్యాయనుడు	507
కాళహస్తి కవి (కామాక్షి దాసుడు)	507
కాళిదాసు	508
కాశ్యప మహర్షి	508
కుంతకుడు	509
కుమారదాసు	509
కుమారస్వామి యజ్ఞ	509
కుమారస్వామి కాత్రి - ఘటేరి	509
కుమారిలభట్టు	509
కులశేఖర వర్మ	510
కృష్ణకవి - శేషము	511
కృష్ణభట్టు	510
కృష్ణమాచార్యులు, యన్. సి. హెచ్.	510
కృష్ణమాచార్యులు - హోనుదుర్గం	511
కృష్ణ మిత్రుడు	511
కృష్ణమూర్తి కాత్రి - శిష్యు	511
కృష్ణాచార్య - కాళి	511
శేష పండితుడు	511

[illegible]

సారాయణశీరులు	528	భానుదత్తుడు	
సారాయణభట్టపాదుడు	528	(భానుకరమిత్రుడు)	533
సారాయణశాస్త్రి	528	భానుమాడు	533
సీతకంఠదీక్షితులు	529	భారవి (చిత్రభారవి)	538
సృసింహకవి	529	భాసకవి	538
సృసింహశాస్త్రి - బొమ్మకంటి	530	భృగుమహర్షి	539
పద్మగుప్తుడు	530	భోజరాజు	539
పద్మరాజు ఆవశరాలి	530	మంభకుడు	540
పరమానందకవి	530	భోగనాథుడు	549
పరాశరమహర్షి	531	మధురవాణి	540
పాణినిమహర్షి	531	మధుసూదనకవి	540
పిప్పలాదమహర్షి	531	మధుసూదనమిత్రుడు	540
పులిస్త్యమహర్షి	531	మధుసూదన సరస్వతి	4
పుష్పదంతుడు	532	మధ్వాచార్యులు	541
పెదకోమటిచేమారెడ్డి	532	మమ్మటభట్టు	541
పెద్దిభట్టు - వేలేశ్వరపు	532	మయూరకవి	542
పేరభట్టు - శ్రీధర	533	మవీదిమహర్షి	542
ప్రతీహారేంద్రరాజు	533	మలయకవి	542
ప్రియంవద	533	మలయరాజు	542
రిల్లబుడు	533	మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు	542
బుద్ధభూషుడు	534	మల్లి నాథ నారి	543
భగవంతుకవి	534	మల్లబుడు	543
భట్టకల్లుడు	534	మహాగుడ్రసింహుడు	553
భట్టభుంటకుడు	534	మహిమభట్టు	553
భట్టనాయకుడు	534	మహేంద్రవర్మ	544
భట్టసారాయణకవి	535	మాఘుడు	544
భట్టబాబుడు	535	మాతృగుప్తుడు	545
భట్టభల్లుడు	535	మాధవకవి	545
భట్టలోల్లుడు	535	మాధవార్య-సాయణార్యులు	545
భట్టకంకురుడు	536	మాధవార్యుడు	545
భట్టారహరికృష్ణుడు	536	మాయితవుడు	546
భరతముని	536	మాయారాజు	546
భరద్వాజమహర్షి	536	మూక్తాబుడు	546
భర్తృమేంపుడు	537	మూరారిభట్టు	546
భర్తృనారి	537	మూకమహాకవి	546
భవభూతి	537	మేఘపండితుడు	547

మేదిరికయందు	547	రీతిపరుడు (బిల్వమంగళుడు)	557
యజ్ఞనారాయణ యజ్ఞు	547	కృష్ణాభరము	557
యజ్ఞేశ్వరశాస్త్రి - చెరుమాది	548	లోతంబరాజు	557
యజ్ఞోపవీతము	548	వరదాచార్యుడు	557
యాజ్ఞవల్క్యముహర్షి	548	వల్లభదేవుడు	557
రంగనాథుడు - కన్నూరి	548	వల్లభాచార్యుడు	558
రఘునాథ నాయకుడు	549	వసిష్ఠ మహర్షి	558
రత్నభేట శ్రీనివాస దీక్షితులు	549	వాంశేశ్వరికవి	558
రత్నాకరుడు	549	వాక్పతిరాజు	559
రాజమాదామణి దీక్షితులు	550	వాగ్గట్టుడు - 1	559
రాజనాథ కవి	550	వాగ్గట్టుడు - 2	559
రాజశేఖరుడు	550	వాదీంద్ర కవి	559
రాజానకరహ్యురకుడు	551	నామన భట్టరామిండు	
రామచంద్ర కవి	551	నామనాచార్యుడు	560
రామచంద్రకవి - శంకరపురి	2	నాస్తికి మహర్షి	560
రామచంద్ర దీక్షితులు	552	నానుజ్జ కవి	561
రామభద్ర దీక్షితులు	552	నానుజేవుడు	561
రామచంద్రశాస్త్రి - శోరాడ	552	నెలలుడు	561
రామచంద్రుడు	553	విద్యాధరుడు	561
రామజేరి కవి	553	విద్యానాథకవి (అన్నయ్య)	561
రామకందాంబ	553	విద్యానాథపురుషుడు	561
రామవర్మ - మంచి యశరాజు	553	విద్యానాథుని	562
రామశాస్త్రి - పాపనంబ	554	విద్యానాథకవి	562
రామానుజాచార్యులు - ఆమూరి	554	విశ్వాభద్రుడు	562
రామానుజాచార్యులు -		విశ్వనాథకవి	563
నారాయణ	554	విశ్వనాథకవి	563
రుద్రకవి - 1	554	విశ్వనాథ కవిరాజు	563
రుద్రభట్టు	554	విశ్వామిత్రముహర్షి	563
రుద్రకవి - 2	555	విశ్వేశ్వరికవి	564
రుద్రుడు (శతానుగుడు)	555	విశ్వేశ్వర పండితుడు	564
రూపగోస్వామి	555	విష్ణుశర్మ	564
లక్ష్మణసేనరాజు	555	వీరరాఘవకవి - పెల్లూరి	565
లక్ష్మణాచార్యుడు - పామనానం	556	వేంకటనాథకవి	565
లక్ష్మీ	556	వేంకటనారాయణ దీక్షితులు -	
లక్ష్మీధరశాస్త్రి - చెరుమాది	556	గొడవర్తి	565
లిఖిత మహర్షి	556	వేంకటస్వనింహకవి-శ్రీశైలం	565

వేంకటభూపతి	560	శ్రీ సతి పండితుడు	578
వేంకటరంగనాథాచార్యులు -		శ్రీ కృష్ణాచారి	573
సంపత్తు	561	శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు	578
వేంకటసీతా - తి - నిడుగు	566	శ్రీ రామచంద్రకవి	574
వేంకటాచార్యులు - తిరుమల		శ్రీ వత్సాంకురం	574
బుక్కపట్టణం	566	శ్రీ హర దేవరం	574
వేంకటాద్వై -		సంకర్షణకవి	574
ఆరికాంపాలము	567	సంకర్షణ పండితుడు	575
వేంకటేశకవి	567	సంకర్షణ మహర్షి	575
వేంకటేశకవి - శ్రీ కవి	567	సదాశివమఘి	575
వేంకటేశ్వరశాస్త్రి - చెరువూరి	568	సనత్కుమారుడు	575
వేంకట్రామ పరినిహితాచార్యులు -		సామరాజ దీక్షితులు	576
మడుంపే	568	సింగభూపాలుడు - రేచర్ల	576
వైజయంతి	568	నిర్దనాథుడు	576
వైశంపాయన మహర్షి	568	సీతారామాచార్యులు -	
వ్యాసమహర్షి	569	కొంగంటి	576
వేంకటాచార్యులు	569	సుందరదేవుడు	576
శంఖభరుడు	570	సుందరపాండురుడు	577
శంఖమహర్షి	570	సుందరవీరరాఘవుడు - కస్తూరి	577
శంఖుకవి	570	సుబంధుడు	577
శంఖుకొలిదాసు	570	సుభటుడు	577
శంఖుదేవుడు	570	సూర్యనారాయణకవి - ఆలూరి	577
శక్తిభద్రుడు	571	సూర్యనారాయణ సుమతి	578
శర్వవర్మ	571	సూర్య కవి పండితుడు	578
శరభోజీరాజు	571	సోదలుడు	578
శాండిల్యమహర్షి	571	సోమనాథుడు - పాలకూరి	579
శాకల్యమల్లకవి	571	సోమదేవకట్టు	579
శరదా తనయుడు	571	సోమప్రభాచార్యుడు	579
శార్ఙ్గధరుడు	572	సోమశర్మ (సోమేశ్వరదేవుడు)	579
శివయోగి	572	సోమశేఖరకవి - కొల్లూరి	580
శివరామప్రిపాతి	572	హర్షదేవుడు	580
శివస్వామి	572	హలాయుధుడు	580
శివానందుడు	573	హాళికమహర్షి	581
శూద్రుడు	573	హాలుడు	581
శోభకవి	573	హేమచంద్రుడు	581

విద్యార్థిచరిత్ర

ద్వితీయ సంపుటము

తెనుగు కవుల సంగ్రహచరిత్ర

అంకభూషాలుడు - దామెర : జీవితము : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దమధ్య
కాలము. పద్మనాయక వంశము. తండ్రి : చెన్నభూపాలుడు.
తల్లి : తిమ్మాంబ. పినతండ్రి : వెంగళ భూపాలుడు. అన్న :
వేంకట భూపాలుడు. వాలూరిపుర ప్రభువు.

రచన : ఉపాపరిణయము.

అక్కనామాత్యుడు : జననము : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దాంతము.
సమకాలికుడు; శహాజీ. తండ్రి : లింగోజి.

రచన : బాలకృష్ణలీలా విలాసము (యక్షగానము).

అఖండ సచ్చిదానందావధూత :

రచన : పురూరవసుని చరిత్ర (వేదాంతగ్రంథము).

అధర్వణాచార్యులు : క్రీ. శ. 1240 - 1300 సం. మధ్య జీవించి
యున్నకవి. ఆంధ్రగీర్వాణములు నేర్పిన జైనపండితుడు. నన్నయ
విడచిన భారతమందలి విరాటోద్యోగ పర్వములు మూడింటిని
తెనిగించిన గాని శైలి కఠినమై సులభభాష కానందున ప్రచారము
లోనికి రాలేదు.

రచనలు : (1) అధర్వణాకారికలు (సూత్రగ్రంథము) (2) త్రిలింగ
శబ్దశాసనము, మహాభారత విరాటోద్యోగ భీష్మపర్వములు మొ.

అధోక్షజుడు : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం.లకు పూర్వము.

రచన : (1) అధోక్షజ భక్తి-కలు, (2) అధర్వణచ్చందము (లక్షణగ్రంథము).

అనంతకవి - చిత్రకవి : క్రీ. శ. 1620 సం. ర ప్రాంతమువాడు.

తండ్రి : చిత్రకవి పెద్దన్న.

రచనలు : (1) ఇందుమతీ పరిణయము, (2) హరిశ్చంద్రోపాఖ్యాన వ్యాఖ్య.

అనంతదాసకవి - తుపాకుల : జననం : క్రీ. శ. 1500 సం. ర ప్రాంతము. ఆంధ్రగోర్వాణ పండితుడు.

రచన : విష్ణుపురాణము (వెన్నెలకంటి సూరన్న వ్రాసినది మఱొక్కటి).

అనంతభూపాలుడు - మట్ల : జననము : క్రీ.శ. 1570 - 1610 సం.

రముల మధ్యకాలము. క్షత్రియకవి. గోల్కొండ నవాబు ఇబ్రహీముషా కాలమున రాజ్యపాలకుడు. సూర్యవంశపురాజు.

తండ్రి : ఎల్లభూపాలుడు. తల్లి : రంగమ్మ. గురువు : తోటప్పా చార్యులు.

రచన : కాకుత్స్థవిజయము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

అనంతయజ్వ - రేవూరి : 'బాలకవి' క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్ది మధ్య కాలము. తాత : అనంతయ్య. తండ్రి : కాళహస్తి కవి. వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణ మాహాత్మ్యము (5 ఆశ్వాసముల పద్య కావ్యము, కృష్ణభూషణ కంకితము) (2) శివరహస్య ఖండము (9 ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము - తురైయూరు నందీశ్వరునకు అంకిత మివ్వబడినది).

అనంతయ్య - బాలకవి : రచన : శేషార్యదాహరణము.

అనంతయ్య - మడికి : జననము : క్రీ.శ. 14వ శతాబ్దము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : అయ్యలమంత్రి. అన్న : సింగన కవి.

రచన : విష్ణుమాయా నాటకము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

అనంతయ్య - రేవూరి : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దారంభము. వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణుడు. తాత : కాళహస్తి కవి. తండ్రి : లింగకవి. అన్న : కాళహస్తి మహాకవి. మనుమడు : అనంతయ్యజ్య.

రచనలు : (1) గాధేయోపాఖ్యానము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము)
(2) శేషార్యోదాహరణము (3) వృద్ధాచల మాహాత్మ్యము (క్షేత్రమాహాత్మ్యము).

అనంతరామ కవి - పరశురామ పంతుల : జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దాంతము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తాత : లింగమూర్తి. తండ్రి : రామమూర్తి. నివాసము : వరంగల్లు.

రచన : హనుమద్విజయము.

అనంతామాత్యుడు : క్రీ. శ. 1430 సం. ర ప్రాంతీయుడు. కృష్ణా మండలవాసి. తల్లి : మల్లమ్మ. తండ్రి : తిక్కన్న. శ్రీకాకుళ ప్రభువగు ఆంధ్రవల్లభుని కొలువున ఉండెను.

రచనలు : (1) భోజరాజీయము (ప్రబంధము), (2) రసాభరణము (అలంకారశాస్త్రము), (3) అనంతసుని ఛందస్సు (ఛంద శాస్త్రము), (4) అనిరుద్ధచరిత్రము, (5) అలంకార సంగ్రహము, (6) ఉత్తమగండచప్పందము.

అనంతార్యుడు : క్రీ. శ. 1770 సం॥ర ప్రాంతీయుడు. సమకాలికులు : వాసుదేవయోగి, తామరపల్లి తిమ్మయ్య.

రచన : గాధేయోపాఖ్యానము (11 ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము).

అన్నమయ్య - యథావాక్కుల : జననము : క్రీ. శ. 1211 సం॥రము.
 నివాసము : గోదావరీతీరము. ప్రసిద్ధివైవకవి. ఒక్కొక్క పద్య
 మొక్కొక్క తాటియాకుపై వ్రాసి దానిని కృష్ణలోవైచుచు
 ఆ పత్రము ప్రవాహమున కెదురీదిరానిచో తనతల ఖండించు
 కొనెడనని ప్రతీజ్ఞపట్టి కృతకృత్యుడై నశవి.

రచన : సర్వేశ్వరశతకము.

అన్నమరాజు - కానుకొలను : (అన్నమయ్య) : క్రీ.శ. 15 వ శతాబ్ద
 మధ్యకాలము. నివాసము : కానుకొలను. నియోగిబ్రాహ్మణుడు.
 తాత : సూరపరాజు. తండ్రి : అన్నయ్య.

రచన : అమరుక కావ్యము (ఆంధ్రీకరణము).

అన్నమాచార్యులు - తాళ్లపాక : జననము : క్రీ. శ. 1424 సం॥రం.
 నివాసము : తాళ్లపాక - రాజంపేటతాలూకా, కడపజిల్లా.
 నందవరీక నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తాత : నారాయణుడు. తండ్రి :
 కుమారనారాయణుడు. తల్లి : లక్కమాంబ. గురువు : ఘన
 విష్ణువు. వేంకటేశ్వర వరప్రసాదజనితుడు. వైష్ణవమతము స్వీక
 రించినపిదప (అన్నమయ్య) అన్నమాచార్యుడుగా పిలువబడిన
 మహావిష్ణుభక్తుడు. భార్యలు : తిమ్మమ్మ, అక్కలమ్మలు.

రచనలు : (1) సంకీర్తనలక్షణము (సంస్కృ) (2) వేంకటాచల
 మాహాత్యము (సంస్కృ) (3) గోవిందరాజస్వామిపై కీర్త
 నలు (4) అలమేలుమంగమ్మపై శతకము (5) 12 శతకములు
 (6) 32 వేల కీర్తనలు (శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామిపై).

అన్నయకివి - తెనాలి : క్రీ. శ. 1565 - 1580 సం॥రముల మధ్య
 వాడు. నివాసము : తెనాలి - గుంటూరుజిల్లా. వైదికబ్రాహ్మ
 ణుడు. తండ్రి : రామపండితుడు.

రచన : సుదక్షిణాపరిణయము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

అన్నయ్య - వెన్నెలకటి : క్రీ. శ. 1250 సం॥ ప్రాంతము. తాళ : అన్నయామాత్యుడు. తండ్రి : సూరయామాత్యుడు. కావ్య పురాణ వేత్త.

రచనలు : షోడశకుమారచరిత్రము (ఈ పద్యకావ్యము తండ్రికి కృతి యివ్వబడెను).

అప్పకవి - కాకనూరి : క్రీ. శ. 1660 సం॥ ప్రాంతీయుడు. తండ్రి : వెంగన. తల్లి : సేనమ్మ. కృష్ణభక్తుడు. వైదికబ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి (అప్పకవీయము) (2) ప్రక్రియాకౌముది (3) ఆపస్తంబశాఖోక్త మట్కరపద్ధతి ఖండనిబంధనము (4) కాలబాలార్ణవము (జ్యోతిషగ్రంథము) (5) ఆనంతవ్రతకల్పము (6) కవికల్పము (7) సామ్రాజన ధర్మము (8) అంబికావాదము (9) శ్రీనగాధీశ శతకము (10) శ్రీకృష్ణోదాహరణము మొ.

అప్పనమంత్రి : “ఉభయభాషాకవిత్వ విశారద” క్రీ. శ. 1350 సం॥ర ప్రాంతమువాడు. ఈతడు నియోగి బ్రాహ్మణుడు. భారద్వాజ గోత్రుడు. తండ్రి : గోవిందార్యుడు. తల్లి : నాగమాంబ. తమ్ముడు : వల్లభార్యుడు. మేనమామ : సింగనా మాత్యుడు.

రచనలు : చారుచర్య (వైద్యగ్రంథము - భోజకృతి కిది సంగ్రహానువాదము).

అప్పనార్యుడు - నెప్పల్లె : క్రీ. శ. 1575 - 1623 నడుమ కాలము వాడు. వీరశైవుడు. తండ్రి : బ్రహ్మలింగార్యుడు. గురువు : ఇవటూరి రామలింగయ్య (రామనారాధ్యుడు).

రచన : శైవాగమ శిఖామణి (ఈ పద్యకావ్యమును శ్రీశైల మల్లికార్జునస్వామి కంకితము చేసెను).

అప్పన్న : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర ములకు పూర్వము.

రచన : పరమభాగవత చరిత్రము మొ.

అప్పన్నమంత్రి - వరాహ : జననం : క్రీ.శ. 1600 సం॥ర ప్రాంతము.

రచన : (1) చాచుచర్య (వైద్యగ్రంథము), (2) బృందార సంధనము.

అప్పప్పకవి - రత్నాకరము : ఈతడు 18 వ శతాబ్దాంతమువాడు.

వంది వంశస్థుడు. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాకోవిదుడు. తండ్రి : ఆంజనేయకవి. తల్లి : శేషమాంబ.

రచన : శశిరేఖాపరిణయము (విద్యాశాస్త్రముల యీ ప్రబంధమును గోపాలదేవున కంకిత మొనర్చెను).

అప్పయ్యకవి - వైజయ్య : జననం : క్రీ. శ. 1700 సం॥ర ప్రాంతము. మాధ్వండు.

రచనలు : (1) ఉపమాంశ వేంకటేశ్వర శతకము. (కాకర్లపూడి రామభద్రపాయకరాజపూర్ణికి అంకితము). (2) బళిరకటివేల్పు శతకము (రాధాకృష్ణలనుగూర్చి శృంగారము మిక్కిలి పచ్చిగా జేయుటచే కవి అంధుడయ్యెను). (3) అలమేలు మంగా వివాహము (మిక్కిలి భక్తిప్రసక్తులతో వర్ణించుటచే తిరిగి కన్నులు వచ్చెను).

అప్పలాచార్యులు - కామనముద్రము : “విద్యత్కవి కుంజర”

ఇతడు 18 వ శతాబ్దము చివరకాలమువాడు. శ్రీవైష్ణవ బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : కృష్ణమాచార్యులు. సోమభూపాలుని గద్వాలసంస్థానమున ఆస్థానకవి.

రచనలు : (1) ఆంధ్రాష్టపది (కృష్ణలీలాతరంగిణి కాంధీకరణము.)

(2) కిష్కింధాకాండ (యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణము లోనిది - మూడూర్వాసములు.)

అప్పలాచార్యులు - సంఘతిఘట : ఈతడు 120 వండ్లకు పూర్వము.

శ్రీవైష్ణవ బ్రాహ్మణుడు. నివాసం : శుక్రవీడు - హుజూరు నగర్ - హైదరాబాదు.

రచన : (1) ధరాసాగరేశ చరిత్రము (పరాంకుశ భూపాలున కంకితము).

అబ్బయామాత్యుడు - కనుపత్తి : ఈతడు 18 వ శతాబ్దము నడుమ ప్రాంతమువాడు. ఆర్వేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : రాయన మంత్రి. తల్లి : నరసమాంబ. తాత : అబ్బయ. ముత్తాత : బసవ నామాత్యుడు. మంగళగిరి నృసింహస్వామి భక్తుడు.

రచనలు : (1) అనిరుద్ధచరిత్రము (2) కవిరాజ మనోరంజనము (పరారవశ్చరిత్ర.)

అమరేశ్వరశాస్త్రి - కంభంపాటి : జననం : క్రీ. శ. 1760 సం॥ర ప్రాంతము.

రచన: అజ్ఞానధ్వంత చండభాస్కర (అద్వైతవేదాంతగ్రంథము).

అమరేశ్వరుడు - చిమ్మపూడి : రచన : విక్రమసేనము (శృంగార ప్రబంధము).

అయ్యనకవి - కంచర్ల : 15 వ శతాబ్దము చివరగాని, 16 వ శతాబ్ద మారంభము వాడైగాని యుండవచ్చును. నియోగి. తండ్రి : మల్లన. తల్లి : గురవమ్మ. మనుమడు : ఆధ్యాత్మరామాయణ కర్త - శరభకవి.

రచన : కాశీఖండము (ద్విపదకావ్యము).

అయ్యమాచార్యులు : నూటయిరువదేండ్లకు పూర్వము. నివాసం : వనపర్తిప్రాంతము.

రచనలు : (1) చెన్నకేశవ విలాసము (2) రామేశ్వర విజయము.

అయ్యల భాస్కరకవులు - అయ్యలరాజు : క్రీ. శ. 1760 సం॥ర
స్రాంతీయులు. నివాసము : కర్నూలు జిల్లా. అయ్యలకవి తండ్రి :
పిన అక్కయ్యామాత్యుడు, భాస్కరకవి తండ్రి : నాగయ్యా
మాత్యుడు.

రచన : రెటమతము (కన్నడమునుండి ఆంధ్రీకరణము).

అయ్యలార్జునుడు :

రచన : యుద్ధకాండమున కొంత భాగము (భాస్కరుడు, మల్లి
కాజున భట్టు, కుమార రుద్ర దేవుడు అనువారలతో బాటు
భాస్కర రామాయణ రచనమున పాలు పంచుకొన్నవాడు.)

అశఘరికవి-వెలిదండ్రు : జననం : క్రీ. శ. 1706-31 సం॥ర నడుమ.
తండ్రి : పెదరాఘవాచ్యుడు. తాత : వేంగళాచ్యుడు. మధురాధి
పతి విజయరంగ చొక్కనాథుని ఆస్థానకవి.

రచన : సుదంతాపరిణయము (సుదంతా శ్రీకృష్ణుల వివాహము
వర్ణితము).

అష్టావధానకవి : కాలము : “శహజీకాలమున నుండినవాడు” అని
అభిప్రాయము.

రచన : చంద్రశేఖర విలాసము.

అహోబిల కవి : జననం : క్రీ. శ. 16-వ శతాబ్దము.

రచన : సంగీత పారిజాతము.

ఆంధ్రకాళిదాసు : నివాసము : కృష్ణాతీరము. ఇది కవి నామమా!
బిరుదనామమా! ఆంధ్రగీర్వాణ విద్వాంసుడు.

రచన : శంకరవిజయము (ఆంధ్రీకరణము).

ఆనందకవి - మంగళగిరి : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర స్థాంతమువాడు.
నియోగిబ్రాహ్మణుడు. కైఫియత్ సవమతము పుచ్చుకొన్నవాడు.
తండ్రి : తిమ్మయ్య. నివాసము : బందరు - కృష్ణాజిల్లా. సహ
కారిములు : కూర్మనాథకవి, రేపల్లి సోమప్పకవి.

రచన : వేదాంత రసాయనము (4 ఆశ్వాసముల ఏనుక్రీస్తు చరిత్రము).

ఇమ్మడి జగదేవరాయలు-రాణా : క్రీ. శ. 1620 సం॥ర ప్రాంతము. ఈ సం॥ర ప్రాంతముననే మైసూరురాజ్యమందలి చెన్నకట్టణమును పరిపాలించెను. పొన్నతోట - ఔబళకవి రచించిన వామన పురాణమునకు కృతిభర్త యీతడే.

రచనలు : (1) ఆధ్యాత్మరామాయణము (2) గీతాప్రబంధములు (ఈ రెండును లభ్యములు కాలేదు).

ఉదయాదిత్యుడు : ఈ కవి 11 వ శతాబ్దము కడపటివాడు. వర్ధమానపుర ప్రభువు.

రచన : ఉదయాదిత్యాలంకార (ఇయ్యది కన్నడ గ్రంథమో? ఆంధ్రగ్రంథమో? నిశ్చయించ సాధ్యము గాలేదు).

ఎఱ్ఱన - కూచిరాజు : “లష్టభాషా కవితాప్రవీణ” క్రీ. శ. 1550 - 1650 సం॥ర మధ్య జీవించిన కవి. నివాసము : కొండవీటిసీమ-కృష్ణాజిల్లా. తండ్రి : కూచన్న.

రచనలు : (1) రతిరహస్యమును కొక్కోకము, (2) సకలనీతి కథా నిధానము, (3) రామాయణము, (4) సకల పురాణసారము మొదలగునవి.

ఎఱ్ఱనార్యుడు-పెదపాటి : జననం : క్రీ.శ. 17వ శతాబ్దము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు.

రచన . మల్లాణచరిత్రము మొ.

ఎఱ్ఱభూపతి - బిదెపూడి : క్రీ. శ. 1706-31 సం॥ విజయరంగ చొక్కానాథుని కాలమున బద్వేపూడిప్రభువు. విజయరంగని ఆశ్రితుడు.

రచన : యువజన హృదయానంద (రెండాశ్వాసములే లభ్యము లైనవి).

ఎట్టయకవి - ఎడపాటి : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దారంభము. నియోగి.

తండ్రి : సోమయామాత్యుడు. ఎడపాడుగ్రామ కరణము.

రచనలు : (1) మల్లాణ చరిత్రము (కుళువ - శృష్ణరాయల కంకితము) (2) కుమారనైషధము (ఆప్తబంధువు చుండి-కాళయ్య కంకితము).

ఎట్టాప్రెగడ - చెదలవాడ : “ప్రబంధ పరమేశ్వర” క్రీ. శ. 1280-1350 సం॥ మధ్య జీవించియున్న కవి. శంభుదాసుడను నామాంతరము కలవాడు. తల్లి : పోతమ్మ. తండ్రి : సూరన్న. సమకాలికులు : రంగనాథుడు, చుళుశక్తి-భాస్కరుడు.

రచనలు : (1) అరణ్యపర్వశేషము (మహాభారతము) (2) రామాయణము (3) నృసింహపురాణము (4) హరివంశము మొ.

ఎట్టాప్రెగడ - పెదపాటి (ఎట్టన) : జననం : క్రీ. శ. 16 శతాబ్దము.

రచనలు : (1) సకలపురాణ సారము (2) కుమారనైషధము (3) మల్లాణ చరిత్రము (4) కవిసర్పగారుడము (5) శృంగార గ్రంథమాల మొ.

ఎల్లన - కొవూరి : జననం : క్రీ.శ. 1600 సం. ప్రాంతము.

రచన : బ్రహ్మాండపురాణము (జనమంచి శేషాద్రి శర్మగారును వ్రాసిరి).

ఎల్లన - చింతలపల్లి : క్రీ. శ. 220 వండ్లకు పూర్వము. నివాసం : గంగాపురము (మహాబూబునగర్).

రచన : శిరోభూషణం (లభ్యము కాలేదు.)

ఎల్లనార్యుడు-చింతలపూడి : “రాధామాధవ” జననం : క్రీ.శ. 16 వ శతాబ్దము. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల యాశ్రితుడు. తండ్రి : కామయ ప్రభువు. తాత : కృష్ణభట్టారకుడు. తల్లి : లక్ష్మమ్మ.

రచన : రాధామాధవము (శృంగార ప్రబంధము).

ఎల్లనార్యుడు - పింగళి : క్రీ. శ. 1760 సం. ప్రాంతీయుడు. నివాసము. కొండపేడు-కృష్ణామండలము. తండ్రి : నాగయామాత్యుడు. సమకాలికులు : అయ్యగారి వీరభద్రకవి, అయ్యల భాస్కరకవులు. శైవుడు.

రచన : తోభ్యచరిత్రము (సర్వేశ్వర మాహాత్మ్యము - క్రైస్తవ మత గ్రంథము).

ఎల్లారెడ్డి - కామినేని : క్రీ. శ. 1550 - 1580 శతాబ్దము నడుమ నుండినవాడు. నివాసం : నిజామురాష్ట్రం - మెదక్ జిల్లా - బిక్కన వోలు. సోదరుడు : దోమకొండ సంస్థానాధిపతి మల్లారెడ్డి. పట్టమట్ట సోమనాథకవిచే రచించబడిన బ్రహ్మాత్మరఖండమునకు కృతిభర్త.

రచనలు : (1) వాసిష్ఠము (2) లింగపురాణము.

ఏకామ్రనాథుడు : జననం : క్రీ. శ. 14 వ శతాబ్ద ప్రాంతము.

రచనలు : (1) ప్రతాప చరిత్రము (కాకతీయుల చరిత్ర) (2) ద్వాత్రింశత్సంక భంజికలు (కథలు).

ఏకోజీమహారాజు : ఈతడు 1729 సం॥ర ప్రాంతమువాడు. తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజులలో రెండవ యేకోజీ ప్రభువు.

రచనలు : (1) రామాయణం (ద్విపదకావ్యము) (2) విఘ్నేశ్వర కల్యాణము (సంస్కృతాంధ్రభాషాయుక్తమైన నాటకము) (3) మరికొన్ని నీతిపద్యములు.

ఔబళకవి - పొన్నతోట : క్రీ. శ. 1540 సం॥ర ప్రాంతమువాడు.

తండ్రి : ఔబళుడు. గురువు : శ్రీ భావనాచార్యుని పుత్రుడైన శ్రీరంగాచార్యులు. సమకాలికులు : తెనాలి అన్నయ్య, కదిలిండి భావనారాయణులు.

రచనలు : మార్కండేయ పురాణము (2) వామనపురాణము (ఈ రెండును రాణా - జగదేవభూపతి కంకితములు).

కంఠీరవరాజు : ఈతఁడు శ్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దము కడఁపటిభాగము వాఁడు. తండ్రి : చిక్కదేవరాయలు. పుట్టుకతోనే మూగవాఁడు. దక్షిణభావలయ న్నింటియందును, సంస్కృతమునందు పాండిత్యము గలవాఁడు.

రచనలు : (1) కొఱవంజికల్లె (తెలుఁగు, కన్నడ తమిళ ప్రాకృత భాషామయము, (2) పంచాయుధకల్లె, (3) లక్ష్మీవిలాసము, (4) కలవాణీవిలాసము, (5) నాట్యవిద్యావిలాసము, (6) వసంతోత్సవ విలాసము, (7) విభక్తికాంతా విలాసము, (8) లవ్వదిక్పాలకవిలాసము, (9) పావకినాటకము, (10) వైవస్వత నాటకము, (11) వైఘ్నేశ్వరి నాటకము, (12) వాఝానాటకము, (13) వాయవి నాటకము, (14) కాబేరి నాటకము (ఇవి యక్షగానములు) మొ. గలవు.

కందనామాత్యుఁడు : శ్రీ. శ. 1380-1440 మధ్యకాలమువాఁడు. మడికి - సింగన విరచిత పద్మపురాణమునకు కృతిభర్త.

రచన : నీతి తారావళి.

కదిరీపతి - పాలివేకరి : నాయక కులస్థుఁడు. తాత: మాణిక్యనృపుఁడు. తండ్రి : కదిరరాజు. నివాసము : నెల్లూరు మండలవాసి. నృసింహ స్వామి భక్తుఁడు.

రచన : శుకసప్తతి (పద్యకావ్యము).

కమలనాభామాత్యుఁడు : జననం : శ్రీ. శ. 1350 సం॥ ప్రాంతము. శ్రీనాథుని తాత.

రచన : పద్మపురాణ సంగ్రహము.

కవిచౌడప్ప : చూడు. చౌడప్ప కుందవరపు.

కవిభల్లటుఁడు : శ్రీ. శ. 1230 సం॥ ప్రాంతీయుఁడు. నివాసము : గోదావరి మండలము. తన రచనలనన్నిటిని ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరుని కంఠముచేసిన మహావిభక్తుఁడు.

రచనలు: (1) విక్రమార్కచరిత్ర (ప్రబంధము) (2) లక్షణగ్రంథము
(3) ఆంధ్రనిఘంటువు (పద్యరూపము) (4) వ్యాకరణము మొ.

కవిరాక్షసుడు : క్రీ. శ. 1200 సం. ప్రాంతము. నివాసము : ద్రాక్ష
రామము - గోదావరిజిల్లా.

రచన : (1) ఆదినారాయణ చరిత్ర (ప్రబంధము) (2) కవిరాక్ష
సీయము (లక్షణగ్రంథము) (3) కువలయానందము (4) కవి
కంఠపాశము (5) కవిమూషక మార్జాలము మొ.

కనకరాజు - తేగ్గపూడి : జననం : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దము.

రచన : కళావతీ శతకము మొ.

కస్తూరి రంగకవి : క్రీ. శ. 1750 ప్రాంతము. నియోగి. తండ్రి : వేంకట
కృష్ణయ్య. తల్లి : కామాక్షమ్మ. ఈతని శిష్యుడు: ఆలూరి-కుప్పన
కవి.

రచనలు : (1) లక్షణ చూడామణి (2) సాంబనిఘంటువు (3)
పద్మనాయక చరిత్రము (4) కృష్ణార్జున చరిత్రము మొ||

కాచెవిభుడు, విఠలరాజు : క్రీ. శ. 1250 సం||ర ప్రాంతమువారు.
అన్నదమ్ములు. తండ్రి రంగనాథరామాయణకర్తయగు బుద్ధరాజు.
రచన : రంగనాథోత్తర రామాయణము (ద్విపదకావ్యము).

కామకవి - మండపాక : క్రీ. శ. 1810-1870 సం|| మధ్య జీవించి
యున్న కవి. నివాసము : కామవనం - విశాఖజిల్లా. తల్లి :
కోనమ్మ. తండ్రి : పేరయ్య. తాత : లచ్చనార్యుడు. సమకాలికులు:
నడిమింటి రామ జోగికవి, కాశ్యపూరి గౌరీకాంతకవి.

రచనలు : (1) బలరామక్షేత్ర మాహాత్యము, (2) కార్తీక వ్రత
మాహాత్యము, (3) రామచంద్రప్రభు శతకము, (4)
శ్రీ సూర్యనారాయణ శతకము, (5) జానకీరామశతకము,
(6) పెక్కు అష్టకములు, (7) పెక్కు దండకములు.

కామశాస్త్రి - మండ :

రచన : (1) మార్కండేయపురాణము (అంధ్రీకరణము. మారన, ముదిగొండ బ్రహ్మయ, తిమ్మరాజు లక్ష్మణరాయణింగారును తెనిగించిరి).

కామేశ్వరకవి - ప్రయాగ : క్రీ. శ. 1780 సం॥ ప్రాంతీయుడు. విశాఖజిల్లా వాసి. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : సర్వేశ్వరుడు. సమకాలికులు : ముప్పిల సుబ్బరాయకవి, మలపాక బుచ్చన్న శాస్త్రి.

రచన : గోపలీలా సుధాలహరి (3 ఆశ్వాసముల శృంగార ప్రబంధము).

కామేశ్వరకవి, లింగనమఖి :

క్రీ. శ. 1660 సం॥ ప్రాంతము. నివాసము : కాళహస్తి. తల్లి : కామాక్షి. తండ్రి : నాగన్న. వైదిక బ్రాహ్మణుడు.

రచన : (1) రుక్మిణీవిణయము, (2) సత్యభామాసాంత్యనము, (4) ఆశ్వాసముల శృంగార ప్రబంధము, మధురా ప్రభువగు ముద్గలగిరిరాజునకు పై గ్రంథములను అంకిత మిచ్చెను) (3) ధేనుమాహాత్మ్యము.

కాళకవి - చెంగల్వ : 17 వ శతాబ్ద మధ్యభాగము. నియోగి. తాత : కాళయ. తండ్రి : వేంకటయ్య. తల్లి : కృష్ణమ్మ. తంజావూరు రాజ్య ప్రభువు విజయరాఘవనాయకుని ఆస్థానకవి.

రచన : రాజగోపాలవిలాసము (తంజావూరు ప్రభువు విజయ రాఘవనాయకుని కంకితము).

కిచ్చెయ్య - అవుడూరి : క్రీ. శ. 1770 సం॥ ప్రాంతీయుడు. తండ్రి : గురవయ్య. గురువు : చెన్నకృష్ణశాస్త్రి.

రచనలు : (1) రఘువంశము (అంధ్రీకృతము), (2) మాధవాభ్యుదయము (ప్రబంధము)

కుప్పకవి-ఆలూరి : “ఆంధ్రకాళిదాసు” క్రీ. శ. 1765 - 1788 సం॥
మధ్యవాడు. తల్లి : నరసమ్మ. తండ్రి : వేంకటేశ్వరుడు. వైదిక
బ్రాహ్మణుడు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితుడు.

రచనలు : (1) శంకరాచార్య విజయము (2) పరమభాగవత
చరిత్ర (3) ఇందుమతీ పరిణయము (4) రామాయణము (5)
భాగవతము (పద్యకావ్యములు).

కుమారగిరిరెడ్డి-కొండవీడు : “వసంతరాజు” జననము : క్రీ.శ. 1405.
తండ్రి : కాటయవేముడు.

రచన : వసంతరాజీయము (నాట్య లక్షణగ్రంథము) సంగీత నాట్య
శాస్త్ర పారంగతుడు.

కుమారధూర్జటి : (వేంకటాచ్యుడు) క్రీ. శ. 1550 సం॥ ప్రాంతీ
యుడు. పాకనాటి నియోగి. తండ్రి : కాళయామాత్యుడు.

రచనలు : (1) కష్టరాయవిజయము (2) ఇందుమతీ వివాహము
(3) సావిత్రి చరిత్రము.

కుమార రుద్రదేవుడు : రచన : భాస్కరరామాయణము (కొంత
భాగము). భాస్కరుడు, మల్లికార్జునభట్టు, అయ్యలూరుడు
అను కవులతోఁబాటు ఈతఁడును భాస్కర రామాయణ
రచనమునఁ బాల్గొనెను).

కుమారానంతరాజు - మట్టి : ఈతనికాలము అంచనా తెలియలేదు.

రచన : కుముద్వతీ కల్యాణము. (మద్రాసు - దివ్యజ్ఞాన సమాజము
వారి గ్రంథాలయములో వ్రాసినప్రతి కలదు).

కుమ్మరిమొల్ల : క్రీ. శ. 1550 సం. ర ప్రాంతీయురాలు. నివాసము :
గోపవరము - నెల్లూరు జిల్లా. కుమ్మరకులము. తండ్రి : కేశనసెట్టి.
కవయిత్రులలో మొదటిదని చెప్పవచ్చును.

రచన : రామాయణము (ఆంధ్రీకృతము).

కూర్మనాథకవి - గోగులపాటి : క్రీ. శ. 1720 - 1790 సం. మధ్య కాలమువాడు. ఆర్యేల నియోగి. తల్లి : గౌరమ్మ. తండ్రి : బుచ్చన. తాత : సూరనార్యుడు. తమ్ములు : వెంకన్న కామన్నలు. గురువు : శ్రీ తిరుమల పెద్దింటి సంపత్కుమార వేంకటాచార్యులు. సమకాలికులు : చాట్రాతి లక్ష్మీనరసింహకవి, లేకపల్లి సోమప్పకవి.

రచన : (1) మృత్యుంజయ విలాసము (యక్షగానము), (2) లక్ష్మీనారాయణ సంవాదము, (3) సుందరీమణి శతకము, (4) సింహాద్రి నారసింహశతకము మొ.

కృష్ణకవి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం. ర స్రాంతమున జీవించి యున్నవాడు. వైష్ణవుడు. తండ్రి : నరసింహాచార్యుడు, సమకాలికులు : వల్లూరి నరసింహకవి, గోపాలుని సింగయ్య-వీణము లక్ష్మీపతి మొ.

రచన : శకుంతలా పరిణయము (శి ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

కృష్ణకవి - వెలగపూడి : జననము : క్రీ. శ. 1690 - 1735 సం. ర మధ్యకాలమువాడు. ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : వరహరిమంత్రి. తాత : నారసింహుడు. సమకాలికులు : అడిదము బాలభాస్కరకవి, కోవలె గోపరాజు.

రచనలు : (1) వేదాంత సారసంగ్రహము (వచనకావ్యము), (2) మాలతీ మాధవము (శృంగార పద్యగద్యాత్మకము), (3) భానుమద్విజయము, (4) గౌళికాశాస్త్రము (బల్లిపలుకు శాస్త్రము), (5) చతుర్విధ కందశతకము, (6) చాటు కృతులు మొ.

కృష్ణదాసు : శూద్రుడు. తండ్రి : వేంకటదాసు.

రచన : రాధాకృష్ణవిలాసము (ఆంధ్రీకృత గీతగోవిందము).

కృష్ణదాసు - తిరుక్కడయూరి : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దమువాడు.

రచన : (1) కృష్ణశతకము, (2) మహిజాధిప శతకము, (3) భావనారాయణ శతకము, (4) ఆర్త రక్షామణి శతకము, (5) రామదాసుచరిత్ర (హరికథ).

కృష్ణదేవరాయలు - తుళువ : “ఆంధ్రభోజుడు” క్రీ. శ. 1510 - 1530 సం. మధ్యకాలము. విజయనగర ప్రభువు. తండ్రి : నరసింహరాయలు. తల్లి : నాగమ్మ. భార్యలు : తిప్పాంబ నాగాంబలు. తుళువ వంశము. అప్పదిగ్గజ కవులను బోషించిన వాడు.

రచనలు : (1) ఆముక్తమాల్యద (విష్ణుచిత్తీయము), (2) మదాలస చరిత్ర, (3) సత్యావధూప్రీతనము, (4) సకల కథాసార సంగ్రహము, (5) జ్ఞానచింతామణి, (6) రసమంజరి.

కృష్ణమాచార్యుడు : జననం : క్ర.శ. 13 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రమున ప్రథమ వచనకావ్యకర్త.

రచన : (1) సింహగిరి వచనము, (2) నరహరి వచనము, (3) ద్రవిడవేదము (తెనుగుసేత).

కృష్ణమాచార్యులు - తిరుమల : “అష్టభాషా కవితాధురంధర” క్రీ. శ. 170 సం॥ క్రితమువాడు. గద్వాలసంస్థాన నివాసి. ఈతడు గద్వాల సోమభూపాలుని యాస్థానకవి.

రచన : సుందరకాండ (యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణము లోనిది).

కృష్ణమాచార్యులు - ధర్మవరం : క్రీ. శ. 1650 ప్రాంతము. నివాసం : నిజాము - నల్లగొండ - చెర్లపల్లి.

రచన : భగవద్గీత (చెర్లపల్లి కేశవస్వామి కంకితం).

కృష్ణయ్య - కామనూరి : క్రీ. శ. 1750 సం. ప్రాంతము. తండ్రి : గోవిందయ్య.

రచన : ఇందుమతీ పరిణయము (అజయహారాచరిత్రము).

కృష్ణయ్య - బెతపూడి : క్రీ. శ. 1800 సం. ప్రాంతము. ఆరేవల
నియోగిబ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) జానకీరాఘవము, (2) అలమేలుమంగా వివాహము
(3) పండితమనోభిరామము మొ.

కృష్ణాద్వైత : క్రీ. శ. 1600-1631 కాలము. తంజావూరు ప్రభువు
రఘునాథనాయకుని కాలమునాడు.

రచన : నైషధపారిజాతీయము (రఘునాథ నాయకుని కంకితము.)

కేతన : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము.

రచన : కువలయాశ్వచరిత్ర (పద్యకావ్యము).

కేతన - భాస్కరుని : క్రీ. శ. 1260 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి.
తండ్రి : భాస్కరుడు. పెత్తాత : తిక్కన సోమయాజి.

రచన : కాదంబరి.

కేతన - మూలభుటిక : "అభినవదండి" జననము : క్రీ. శ. 13 వ
శతాబ్దము. తండ్రి : మూలయ్య. శివభక్తుడు. సమకాలికులు :
బద్దెన, తిక్కన సోమయాజి, అధర్వణాచార్యులు మొ.

రచనలు : (1) దశకుమార చరిత్రము (ఆంధ్రీకృత చంపువు),
(2) ఆంధ్రభాషాభూషణము (మొదటి న్యాయకరణగ్రంథము)
(3) విజ్ఞానేశ్వరీయము (ధర్మశాస్త్రము), (4) ఆంధ్రీకృత
యాజ్ఞవల్క్యధర్మశాస్త్రము, (5) కాదంబరి (పద్యకావ్యము).

కేశవయ్య - సురపురము : సుమారు 170 సం॥ర లకు పూర్వము.
ఆత్మకూరు నివాసి.

రచన : నిర్యాష్ట్య రామాయణము (ఆత్మకూరు సంస్థాన ప్రభువు
రాజా సోమునకు అంకితము).

కేసన, మల్లనకవులు - బమ్మెర : కాలము : 1570-1635 సం. మధ్య వారు. వీరు యిర్వారును సోదరులు. తండ్రి : ప్రాథకవి సోమయ్య. తాత : మల్లనూ మాత్యుడు. ముత్తాత : బమ్మెర పోతనా మాత్యుడు.

రచనలు : (1) దాతౌయణీ పరిణయము (2) విష్ణుభజనానందము.

కైవమాయనకవి : జననం : క్రీ. శ. 1780 సం॥ర ప్రాంతము. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. తల్లి : కామాక్షి. తండ్రి : మహాదేవశాస్త్రి. సమకాలికులు : పట్టమెట్ట సరస్వతి సోమయాజి, ధరణిదేవుల రామమంత్రి.

రచన : ఉపాకల్యాణము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

కొండనార్యుడు - వేగినాటి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర ప్రాంతము. వేగినాటి వైదిక బ్రాహ్మణుడు. సమకాలికులు : ఘట్ట ప్రభువు, చల్లపిళ్ల నరసకవి మొ.

రచన : వివేక సింధువు (5 ఆశ్వాసముల వేదాంతగ్రంథము).

కొండయ - బొడ్డపాటి : ఈతడు క్రీ. శ. 1550 సం॥ర కన్ను పూర్వము. నియోగి. నివాసము : బొడ్డపాడు - బెజవాడ తా॥ కృష్ణాజిల్లా.

రచన : “అంగభవభంగ ! తిరుకాళహస్తిలింగ !” అను మకుట. ముతో కొన్ని పద్యములు.

కొండుభట్టు - చెరుకూరి :

రచన : పద్మాపా చంద్రిక.

కొండుభట్టు - రామావజ్ఞుల : జననం : క్రీ. శ. 1800 సం॥రముల ప్రాంతము. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. తల్లి : అక్కమ్మ. తండ్రి : నరసావధాని. సమకాలికులు : ఘట్ట ప్రభువు, నరసకవి మొ.

రచన : కవిల గోసంవాదము (అహోబలస్వామికి అంకిత మివ్వఁబడిన ప్రబంధము).

కొండ్రాజు - వరహగిరి : జననం : క్రీ. శ. 1790 సం॥ర ప్రాంతము.
నియోగిబ్రాహ్మణుడు. విష్ణుభక్తుడు.

రచన : జగన్నాయక శతకము (ఈ పేరున మఱి రెండు శతకములు కలవు).

కొమ్మయ - నిశ్శంకుని : జననం : క్రీ. శ. 15-వ శతాబ్ద మధ్య కాలము.

రచనలు : (1) శివలీలా విలాసము, (2) వీరమాహేశ్వరము మొ.

కోటయ - కొండవీటి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర ప్రాంతము.

రచనలు : (1) శివశతకము (నీతిని తెల్పు కందపద్యములతో),
(2) నీతిశాస్త్రము (సంస్కృతమునకు తెనుగుసేత).

కోటిశ్వరుడు : జననం : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర ప్రాంతము. ఆర్యేల
నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తల్లి : మంగమ్మ. తండ్రి : చక్రప్ప.

రచన : భోజకన్యా పరిణయము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

కోదండపతి - గుడిపాటి : క్రీ. శ. 13-వ శతాబ్ద మధ్యభాగము.
తాత : వెంగళమంత్రి. తండ్రి : రంగరూమాత్యుడు. తల్లి :
నీరమాంబ.

రచన : రసమంజరి (భానుదత్త పండితుని సంస్కృతమునకు
తెనుగుసేత).

కోదండరామకవి-చింతగుంట : జననం : క్రీ.శ. 1800 సం॥ర ప్రాంతము.
తండ్రి : అక్కన్న. సమకాలికులు : దిట్టకవి నారాయణ మొ.

రచన : సునందా పరిణయము (5 ఆశ్వాసముల ప్రదీపచరిత్రము).

కోనరాట్కవి - వద్దివరె : జననం : క్రీ. శ. 1760 సం॥ర ప్రాంతము.
నివాసము : సర్వసిద్ధి - విశాఖ జిల్లా. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి :
వేంకట తమ్మయ, తాత : రామరాజు. ఆర్యేల నియోగి.
సమకాలికులు : అడిదము సూరకవి, కొట్ల, బాలకవి, మొ.

రచనలు : (1) కమిటీ ఉత్తరము (జమాబంది దండకము వంటిది)
(2) వేంకటేశ్వరో పాఖ్యానము, (3) రేవతీ పరిణయము,
(4) జానకీరామ శతకము, (5) శ్రీమహాలక్ష్మీ పరిణయము.

కోనేటి దీక్షిత చంద్రుడు : క్రీ. శ. 17-వ శతాబ్ద మధ్యభాగము.
తంజాపుర ప్రభువు విజయ రాఘవ నాయకుని కాలమువాడు.
తండ్రి : రామానుజాచార్యులు. గురువు : శ్రీనివాస తాతా
చార్యులు.

రచన : విజయరాఘవ కల్యాణము. (కాంతిమతీ విజయ రాఘవయ
నాయకుల వివాహఘట్టము ఇందు వర్ణితము - నాటకము).

కోనేరుకవి - దోనూరి : జననం : క్రీ. శ. 1550 సం॥ర ప్రాంతము.
నివాసము : కడప మండలము. తండ్రి : నాగయమంత్రి. ఆర్యేల
నియోగిబ్రాహ్మణుడు.

రచన : బాల భాగవతము (ద్విపద పురాణము).

క్షేత్రయ్య (క్షేత్రజ్ఞుడు) :- “గానవిద్యానిధి, సంగీతకళాప్రవీణ”
జననం : క్రీ. శ. 1600 - 1660 మధ్యకాలము. నివాసము :
మొవ్వపురి - కృష్ణాతీరము. అసలుపేరు వరదయ్య. పెక్కు
క్షేత్రములు సేవించినపిదప గలిగినపేరు క్షేత్రయ్య. శ్రీకృష్ణ
భక్తుడు. వాగ్గేయకారుడు. గీతగోవిందములందువలె రాగ
మాధుర్యము, తెలుగు శయ్యాసౌలభ్యము, రసభావసంపదగలిగి
నృత్యాభినయములకు అనువుగానుండునట్లు వ్రాయబడిన సుమారు
4000 (మువ్వగోపాలునకు అంకితము) గేయము (పదము)లు వ్రాసిన
మహాభక్తుడు.

రచన : క్షేత్రయ్యపదములు.

చంగనకవి : జననం : క్రీ. శ. 1450. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి :
చొప్పనామాత్యుడు. నిజామురాష్ట్రవాసి.

రచన : భాగవతము - పంచమస్కంధము (ఆంధ్రీకరణము - శ్రీకృష్ణున కంకితము).

గంగరాజు - చిరుమూరు : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము.

రచన : కుశలవోపాఖ్యానము (పద్యకావ్యము).

గంగాధరకవి : జననం : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దము. కాశీవిశ్వనాథుని దర్శించి లింగధారణమండెను. నివాసము : విభూతిపురము. వీరశైవధర్మక్షుడు. ఒక్కొక్క మెట్టునకు ఒక్కొక్క పద్యముచెప్పుచు శ్రీశైలముచేరెనని శైవులు చెప్పునట్టి శతకము.

రచన : చెన్నమల్లేశ్వరశతకము.

గంగాధరకవి - అద్దంకి : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద మధ్య భాగము. గోల్కొండనవాబు అగు మల్కిభరామువద్ద ఆస్థాన కవిత్వరుడు.

రచన : తపతీసంవరణము (మల్కిభరామునకు అంకితమిచ్చిన శృంగారప్రబంధము).

గంగాధరుడు - కాకమాని : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము.

రచన : బాలభారతము.

గట్టియ్య - కనకబండి : క్రీ. శ. 170 ఏండ్ల క్రితమువాడు. నివాసము : నేలకొండపల్లి. నిజామురాష్ట్రము - యాదవుడు.

రచనలు : (1) కాటమరాజు (2) పోలరాజు (3) హరిశ్చంద్రుడు (ద్విపద).

గణపతిదేవుడు - అనియాది : జననం : క్రీ. శ. 1710 సం॥ స్థాంతము.

తండ్రి : మూలన్న. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. సమకాలికులు : శేషము వేంకటపతి మొ.

రచన : శివయోగసారము (వేదాంతగ్రంథము).

గణపనారాధ్యుడు : క్రీ. శ. 1323 - 45 ల నడుమ నున్నవాడు.

నివాసము : ఓరుగల్లుప్రాంతము. అన్న : ఢిల్లీసుల్తాన్ మహ్మద్ తుగ్లామ్‌పాచే మన్నన లందిన రామరాజు. తండ్రి : గణ్ణయా మాత్యుడు. తల్లి : దేవమాంబ. యోగశాస్త్రవేత్త.

రచన : స్వరశాస్త్రము (ద్విపదగ్రంథము).

గణపయ్య - పేరుసోముల : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దమని అంచనా.

రచన : వాస్తుశాస్త్రము (గృహనిర్మాణ లక్షణరూప పద్య గ్రంథము).

గణపయ్య - రాయసం : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దమని తోచును.

రచన : సౌగంధికావహరణము (పద్యకావ్యము).

గిరిరాజకవి : జననం : 17 వ శతాబ్దాంత భాగము. శహజీమహారాజు ఆస్థానకవి. తండ్రి : ఔబళన్న. తల్లి : జానకమ్మ. తమ్ముడు : వేంకటగిరి. శహజీ, శరభోజీలకాలమునాడు. శరభోజీకి అత్యంత ప్రియుడు.

రచనలు : (1) లీలావతివిజయము (2) వాదజయము (శహజీ కంకితము) (3) శాపేంద్రచరిత్రము (4) సర్వాంగసుందరీ విలాసము (5) రామమోహన కొఱవంజి మొ.

గురురాజకవి - పడకండ్ల : ఇప్పటికి 70 - 80 ఏండ్లకు పూర్వము. ఆంధ్రకర్ణాటభావలలో కవిత్వముగట్టగల సమర్థుడు. బళ్ళారి ప్రాంతీయుడు.

రచనలు : (1) శేషధర్మములు (జోహరాపుర ప్రభువు సంజీవరెడ్డి కంకితము) (2) గుణాలంకార మణిమాలిక (3) భర్తృహరి శతకము (తెన్నసేత) (4) చాటుపద్యసహస్రము (5) రాఘవేంద్రదాష్టకము (6) రుక్మిణీపరిణయము (గద్యపద్యాత్మకము) (7) అనిరుద్ధచరిత్ర (8) పద్మావతీపరిణయము మొ.

గువ్వరాజు - వణుకూరి : శమంతకమణి చరిత్రము (ప్రబంధము).

గోకరుడు : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥ ప్రాంతము. ఆంధ్రగీర్వాణ విద్వాంసులు. లక్షణకవి.

రచనలు : (1) గోకర్ణచ్ఛందము (2) చమత్కారచంద్రిక (3) చారుధేష్ఠ చరిత్రము (4) ఛందోదర్పణము (5) లక్షణ సారసంగ్రహము (6) విశ్వేశ్వరచ్ఛందము మొ.

గోపన్న - కంచెర్ల : “భద్రాచల రామదాసు” జననం : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దము. తండ్రి : లింగన్నమంత్రి. తల్లి : కామాంబ. మేనమామలు : అక్కన్న మాచన్నలు. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) రామభజన కీర్తనలు (2) దాశరథీశతకము మొ.

గోపన్న - నాదెండ్ల : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద పూర్వభాగము. రచన : కృష్ణార్జున సంవాదము (ద్విపదకావ్యము).

గోపమంత్రి : క్రీ. శ. 1500 సం॥ర ప్రాంతము. నివాసము : గార్ల - నిజాము రాష్ట్రము. తండ్రి : నరసనామాత్యుడు. రచన : సింధుమతి విలాసము (పద్యకావ్యము).

గోపరాజు - (కొరవి) కోవలె : జననం : క్రీ. శ. 1700 సం॥ ప్రాంతము. తల్లి : కామమ్మ. తండ్రి : బసవరాజు. సమకాలికులు : వెలగపూడి కృష్ణకవి, ఆడిదము బాలభాస్కరకవి మొ.

రచన : సింహాసన ద్వ్యత్రింశిక (2 భాగములు. విక్రమార్కుని సాహసకథలుగల 12 ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము).

గోపరాజు - పెనుమెత్తు : క్రీ. శ. 1500 సం॥ర ప్రాంతము. క్షత్రియుడు. తండ్రి : పద్మరాజు. తల్లి : గన్నమాంబ. నివాసము : ర్యాలి.

రచన : అంతర్వేది మాహాత్మ్యము.

గోపాలకృష్ణకవి - కుందావజ్ఞుల : సుమారు క్రీ. శ. 140 సం॥లకు పూర్వము. నివాసము : ములకనూరు (కరీంనగరు).

రచన : శ్రీకృష్ణజన్మఖండము.

గోపాలమంత్రి : చింతలపల్లి : క్రీ. శ. 350 వండ్లకు పూర్వము వాడు. పినతండ్రి : వీరరాఘవకవి. నివాసము : గంగాపురము. నిజము.

రచన : ఆర్యాశతకము.

గోపాలయ్య - పల్లవి “వాగ్దేయకారాగణి” జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దము. ప్రసిద్ధనామము : రాజగోపాల కవి. తాత : రామకృష్ణకవి. తండ్రి : గోపాలకవి. వెల్పాటి వైదికుడు.

రచన : భక్తజన పారిజాతము (నాల్గొక్కొక్కముల ప్రబంధము).

గోపాలరాయకవి - మానూరి : మైసూరురాజు అయిన శ్రీకృష్ణ రాజేంద్రుని కాలము. మైసూరుప్రాంతమువాడు.

రచన : కీర్తికాంతా స్వయంవరము (మైసూరు రాజునకు అంకితము).

గోపినాథ కవి : జననము : క్రీ. శ. 1670 సం॥ర ప్రాంతము. సృష్టికరణ కులజుడు. తండ్రి : నారాయణ మంత్రి.

రచన : విచిత్ర రామాయణము (ఉల్క-శభాషలో సిద్ధేంద్రయోగి విరచిత కావ్యమునకు ఆంధ్రీకరణము).

గోపేంద్రతిప్ప భూపాలుడు - పాశున : జననం : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దము. రెండవ దేవరాయలకాలమున దుర్గపాలకుడు.

రచన : తాళదీపిక (తాళమునుగూర్చి వ్రాసిన మొదటిగ్రంథము).

గోవిందకవి - పోలూరు : “సంగీత విద్వాన్” జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥ పూర్వము.

రచన : (1) ఆంధ్రీకృత భరతశాస్త్రము (బుస్సనృపాలున కంకిత మిచ్చెను) (2) రాగతాళ చింతామణి (3) తాళదశప్రాణదీపిక మొ.

గోవిందమంత్రి - కుందుర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1680-1700 సం॥ నడుమవాడు. నియోగి. తండ్రి : అహోబలమంత్రి. మనుమడు : వేంకటాచల కవి.

రచన : భారతీ పరిణయము.

గౌరనమంత్రి : జననం : క్రీ. శ. 1450 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తల్లి : పోచమ్మ. తండ్రి : ఆయ్యలమంత్రి.

రచన : (1) హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (ద్విపదకావ్యము) (2) నవనాథ చరిత్రము (ద్విపదకావ్యము) (3) లక్షణదీపిక (సంస్కృత లక్షణగ్రంథము) మొ.

గౌరీకాంతకవి - కాళ్లకూరి : క్రీ. శ. 1780 - 1860 సం॥ మధ్య జీవించియున్న కవి. నివాసము : గొప్పేట - చీపురుపల్లె తాలూకా-విశాఖజిల్లా. సమకాలికులు : పచ్చమెట్ట పాపయ్యకవి, నడిమింటి రామయోగికవి.

రచన : ధర్మనందనవిలాసము (3 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

మట్టప్రభువు : 1800 సం॥ ప్రాంతీయుడు. నివాసము : నెల్లూరుమండలము. యజ్ఞవల్క్య నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : ఎల్లనా మాత్యుడు. సమకాలికులు : చల్లపిళ్ల నరసకవి, గొంతేటి సూరకవి మొ.

రచనలు : (1) సురాభాండేశ్వరము (2) కుచేలోపాఖ్యానము (3) యజ్ఞవల్క్యచరిత్రము మొ.

చంద్రమరాజు : క్రీ. శ. 60,70 సం॥ పూర్వుడు. నివాసము : హైదరాబాదు రాష్ట్రము. భట్టపల్లిగ్రామము - మహబూబనగరు జిల్లా.

రచన : మసీదులోకన దర్పణము.

చంద్రశేఖర కవి - వెన్నెకంటి : జననము : క్రీ. శ. 1700 సం॥
ప్రాంతము. నివాసము : వరంగల్లు జిల్లా.

రచన : హరిశ్చంద్ర చరిత్ర (2 భాగములు - పద్యకావ్యము).

చతుర కల్లినాథుడు : జననము : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దము.
మల్లికార్జున దేవరాయల కాలమువాడు.

రచన : కలానిధి (సంగీతరత్నాకర వ్యాఖ్య).

చతుర దామోదరుడు :

రచన : సంగీతదర్పణము (సంగీతశాస్త్రవిషయములతోఁబాటు
సృత్యవిషయములుకూడ చేర్చబడినవి).

చాళుక్య సోమేశ్వరుడు : జననం : క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దము.

రచన : అభిలషితార్థ చింతామణి మొ.

చిక్కయ - చందలూరి : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము.

రచన : నాసికేతూపాఖ్యానము (పద్యకావ్యము).

చిట్టమరాజు - కట్టవరపు : జననం : క్రీ. శ. 1550 సం॥ ప్రాంతము.

రచన : (1) ద్వాదశరాజచరిత్రము (2) ధనంజయ విజయము మొ.

చిట్టికామశాస్త్రి - మండ : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥ ప్రాంతము.

రచన : కూర్మపురాణము (రాజలింగ కవి కృతము వేటాకటి
కలదు).

చిననారాయణ నాయకుడు - సవరం : జననం : క్రీ. శ. 1580 సం॥
ప్రాంతము. క్షత్రియకులము. తల్లి : తిరుమలాంబ. తండ్రి : రాయ
భూపాలుడు.

రచన : కువలయాశ్వ చరిత్రము (5 అశ్వాసముల ప్రబంధము).

చిన్నతిరుమలాచార్యులు-తాళ్లపాక : జననము : క్రీ. శ. 1480 సం॥ ర
ప్రాంతము. నందవరీక నియోగి. తాత : అన్నమాచార్యులు.
తండ్రి : పెదతిరుమలాచార్యులు. తమ్ముడు : చిన్నన్న. ఇతరనామ
ములు : వేంకటేశ్వరదీక్షితులు, తిరువేంకటేశుడు.

రచనలు : (1) ఆధ్యాత్మసంకీర్తనలు (2) శృంగార కీర్తనలు (3)
సంకీర్తలక్షణము (పద్యకావ్యము) (4) అష్టభాషాదండకము
(సంస్కృత, ప్రాకృత, శౌరసేని, మాగధీ, పైశాచీ, ప్రాచ్య
తంతి, సార్వదేశీభాషలతో రచన సాగినది).

చిన్నన్న - తాళ్లపాక : జననం : క్రీ. శ. 1500 సం॥ ప్రాంతము
వేంకటేశ్వరస్వామి తన కావ్యములను మెచ్చి మకరకుండలములు
బహుశరించెనని వ్రాసికొనెను. దినమునకు వేయి ద్విపదలు
వ్రాయగలవాడట.

రచనలు : (1) పరమయోగి విలాసము (శ్రీవేంకటేశ్వరునకు, అల
మేలు మంగమ్మకు అంకితము) (2) అష్టమహిషీ కల్యాణము
(అలమేలు మంగమ్మకు అంకితము).

చెన్నకృష్ణకవి : జననం : క్రీ.శ. 220 ఏండ్లకు పూర్వము. నివాసము :
వనపర్తి - హైద్రాబాదు. నందవరీక బ్రాహ్మణుడు, వనపర్తి
సంస్థానకవి.

రచన : యాదవ భారతీయము (జనుంపల్లి - వల్లభరాయనికి
అంకితము).

చెన్నకృష్ణమాచార్యులు-మరింగంటి : జననము : క్రీ.శ. 100 ఏండ్లకు
పూర్వము. నివాసము : కవగల్లు - నల్లగొండజిల్లా - హైద్రాబాదు
రాష్ట్రము.

రచనలు : (1) యాదగిరి నృసింహశతకము (2) ఇంకా కొన్ని
శతకములు.

చెన్నబసవేశ్వరుడు - కాశీ : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర
ప్రాంతము.

రచన : వివేకసింధువు (ముకుందయోగి విరచిత కావ్యమునకు
తెన్నన వచన గ్రంథము).

చెన్నమరాజు - చెన్నమరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర
ప్రాంతము. విజయనగరపాలకుడగు శ్రీరంగరాయ పేంకటపతి
రాయల కాలమువాడు. నందవరీక బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి :
శేషయ్య.

రచన : చారు చంద్రోదయము (ప్రబంధము).

చెన్నశౌరి - ప్రోలుగంటి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద ఉత్త
రాధ్యము. ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణుడు. నివాసము : ప్రోలుగల్లు.
తండ్రి : నాగశౌరి. తల్లి : దేవమ్మ. ముత్తాత : ప్రాథమికరాయల
దండధికారి తిప్పన. సమకాలికుడు : పిల్లలమఱ్ఱి పినపీఠ భద్రకవి.
రచనలు : (1) సౌభచరితము (యక్షగానము) (2) బాలభారతము
(వచనకావ్యము) (3) నృసింహపురాణము (అహోబలనృసింహ
స్వామికి అంకితము).

చౌడప్ప - కుండవరపు : “హాస్యకవిజాణ, గానవిద్యా ప్రవీణ”
జననం : క్రీ. శ. 16వ శతాబ్దము. కుండవరపు కరణము. తండ్రి :
నాగధీమణి. నివాసము : పుల్లూరు. కర్నూలుమండలమున నంద
వర గ్రామదేవతయగు చమడేశ్వరి దేవతవలన చౌడప్పపేరు కలిగి
యుండవచ్చును. కందము నావలె చెప్పగల కవి లేడని చెప్పు
కొన్నాడు. హాస్యము, నీతి, బూతు లేని పద్యము చెప్పుట సజీవ
కవితకు లక్షణముగాదని యీ కవి యాశయము.

రచన : (1) కవిచౌడప్ప శతకము (2) చౌడప్ప కబ్బము (30
సీపపద్యములుగల ఆంధ్రనిఘంటువు).

చౌడయ్య - గంగరాజు : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము.

రచన : (1) నందనచరిత్ర (పద్యకావ్యము) (2) సాముద్రిక శాస్త్రము (కసవయూ మాత్యున కంకితము).

చాయాపతి - చింతలపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 120 సం॥లకు పూర్వము. నివాసము: మహాబూబునగరము-గంగాపురము. తాత : వీర రాఘవ కవి.

రచన : రాఘవాభ్యుదయము (ఐదాశ్వాసముల ప్రబంధము).

జక్కయ్య కవి : క్రీ. శ. 1404-1422 మధ్య జీవించియున్న కవి. తండ్రి : పేరయ్య.

రచన : (1) విక్రమార్క చరిత్రము (పద్య గద్యాత్మకము. కర్ణాట పాలకుడగు దేవరాయ మహారాయలవద్ద కొలువు చేయుచున్న సిద్ధన్నమంత్రికి అంకితము చేసెను).

జగన్నాథకవి : ఉత్తరదేశ ప్రాంతము. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషలలో సమర్థుడు.

రచన : రాజనీతి (సంస్కృతమునుండి తెనుగేత).

జగన్నాథకవి - రామాప్రెగడ (పెదపాటి) : జననము : క్రీ. శ. 1550 - 1560 సం॥ల మధ్య నున్నవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : గంగామాత్యుడు. తల్లి : చానమ్మ. తాత : రామమంత్రి. నివాసము : పెదపాడు - ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.

రచన : ప్రబంధరత్నాకరము (ఈ ఐదాశ్వాసముల ప్రబంధమును శ్రీ జగన్నాథస్వామికి అంకితము).

జగన్నాథము - తిరుమలపెట్టి :

రచన : హాలాస్య మాహాత్మ్యము (పద్యకావ్యము).

జగన్నాథరావు - పోనుగోటి : జననము : క్రీ. శ. 270 సం॥ లక్ష్మీందటివాడు. నివాసము : పోనుగోలు - దేవరకొండ - నిజాము రాష్ట్రము.

రచన : కుముదవల్లి విలాసము (పద్యకావ్యము).

జగ్గకవి - కూచిమంచి : జననం : క్రీ. శ. 1720 సం॥ ప్రాంతము. తిమ్మకవి తమ్ముడు. తల్లి : లచ్చమాంబ. తండ్రి : గంగన. సమకాలికులు : వక్కలంక వీరభద్రకవి, కూచిమంచి తిమ్మకవి.

రచనలు : (1) జానకీ పరిణయము (2) సుభద్రా పరిణయము (3) సోమ దేవరాజీయము (పైగ్రంథములు జగన్నాథ స్వామికి అంకితములు.) (4) చంద్రరేఖా విలాపము (బూతు గ్రంథము).

జన్నయ్య - అనంతరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1750 సం॥ ప్రాంతము వాడు. తాత : అమ్మయ్యామాత్యుడు. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. సమకాలికులు : మరింగంటి సింగరాచార్యులు, ధూర్జటి వేంకట రాయకవి.

రచన : రామకథాభి రామము (10 ఆశ్వాసముల మహాకావ్యము).

జన్నయ్య - వెన్నెలకంటి : జననం : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దము. తండ్రి : సిద్ధన్న. కొడుకులు : సిద్ధన్న భైరవన్నలు. తాత : సూరన సోమయాజి. సర్వతోముఖ యాగకర్త. సోదరుడు : మంత్రి భాస్కరుడు. భార్య : లచ్చమాంబ.

రచన : దేవకీనందన శతకము;

తమ్మ భూపాలుడు - పూసపాటి : జననం : క్రీ.శ. 17 వ శతాబ్దము. తల్లి : జగ్గమాంబ. తండ్రి : గోపాల కృష్ణమరాజు. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితుడు.

రచన : కృష్ణవిజయము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇందలి దుర్గాస్తవము కాళిదాసుని శ్యామలాదండకమును బాటి యున్నది).

తమ్మయ్య - సారంగు : జననం : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్ద ప్రారంభము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : నరసింహమంత్రి. గోల్కొండసవాబగు మహమ్మదుషాహి కాలమువాడు.

రచన : వైజయంతీ విలాసము (విప్రనారాయణ చరిత్రము).

తాతంబట్టి - వెల్లింకి : జననం : క్రీ. శ. 1500 సం॥ ప్రాంతము. వైదికబ్రాహ్మణుడు. తల్లి : ఎఱ్ఱమ్మ. తండ్రి : సుబ్బయ్య. సమకాలికులు : శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు, అష్టదిగ్గజ కవులు.

రచనలు : (1) కావ్య చింతామణి (లక్షణగ్రంథము) (2) సంక్షేప భాగవతము మొ॥

తిక్కనసోమయాజి-కొట్టదువు : “కవిబ్రహ్మ, ఉభయ కవిమిత్ర” జననం : క్రీ. శ. 13 వ శతాబ్దము (1200 - 1300 మధ్య జీవించినవాడు) తల్లి : అన్నమ్మ. తండ్రి : కొమ్మన. నెల్లూరు ప్రభువగు మనుమసిద్ధి యాసానకవి. సమకాలికులు : కేతన, మారన. (సోమయాగము చేసినందున సోమయాజి యని పిలువబడెను).

రచనలు : (1) ఆంధ్రమహాభారతము (4 మొదలు 18 పర్వాంతము వఱకు), (2) నిర్వచనోత్తర రామాయణము (3) కృష్ణ శతకము, (4) విజయసేనము, (5) వాగ్గ్రంథనము.

తిప్పన్న - రావిపాటి : “త్రిపురాంతకుడు” జననం : క్రీ. శ. 1380 సం॥ ప్రాంతము. నివాసము : ఓరుగల్లు.

రచనలు : (1) చంద్రతారావళి, (2) మదనవిజయము (అలంకార శాస్త్రము), (3) త్రిపురాంతకోదాహరణము (పద్య కావ్యము), (4) అంబికా శతకము (5) ప్రేమాభిరామము (సంస్కృత నాటకము).

తిప్పరాజు-కుడిచెర్ల : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥రములకు పూర్వము

రచన : కాంచీ మాహాత్మ్యము.

తిమ్మకవి - కూచిమంచి : “కవిసార్వభౌమ” జననం : క్రీ.శ. 1690-1750 సం॥ రముల మధ్యవాడు. నివాసము : కందరాడ - పితాపురము తాలూకా - గోదావరిజిల్లా. తల్లి : లచ్చమంబ. తండ్రి : గంగన్న. తమ్ములు : సింగన, జగ్గన, సూరనలు.

రచనలు : (1) రుక్మిణీ కల్యాణము, (2) సింహాచలమాహాత్మ్యము, (3) నీలాసుందరీ పరిణయము (అచ్చ తెనుగు కావ్యము), (4) సారంగధర చరిత్రము, (5) అచ్చ తెనుగు రామాయణము, (6) రసికజనమనోభిరామము, (7) సాగరసంగ మాహాత్మ్యము, (8) సర్వలక్షణసార సంగ్రహము, (9) శివలీలా విలాసము, (10) కుక్కుటేశ్వర శతకము, (11) సర్పవర మాహాత్మ్యము, (12) భల్లాణరాజ చరిత్రము మొ॥

తిమ్మక్క - తాళ్లపాక : జననం : క్రీ. శ. 1440 సం॥ ప్రాంతము. భర్త : అన్నమాచార్యులు.

రచన : సూర్యద్రా కళ్యాణము (మంజరీ ద్విపద కృతి).

తిమ్మనార్యుడు : (తిరుమలార్యుడు) తాళ్లపాక.

రచన : (1) శృంగార దండకము (2) వేంకటేశ్వర శతకము మొ॥

తిమ్మన్న - నంది : “ముక్కుతిమ్మన” జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దారంభము. తల్లి : తిమ్మాంబ. తండ్రి : సింగనార్యుడు. గురువు : అఘోరశివగురుడు. శ్రీకృష్ణదేవరాయల యాస్థానమున ప్రసిద్ధిగన్నవారిలో నొకడు. శివభక్తుడు. సమకాలికులు : అష్టదిగ్గజ కవులు.

రచన : పారిజాతాపహరణము (ప్రబంధము).

తిమ్మన్న - పుష్పగిరి : జననం : క్రీ. శ. 1780 సం. ప్రాంతము. నివాసము : మూడేగుంట - నెల్లూరు మండలము. హనుమద్భక్తుడు. తండ్రి : అప్పనార్యుడు. ఆధ్యాత్మిక తత్త్వవిదుడు. సమకాలికులు : కంకటిపాపరాజు, ధరణిదేవుల రామమంత్రి.

రచన : (1) సమీర కుమారవిజయము (2) భర్తృహరి నీతి శతకము (ఆంధ్రీకరణము) (3) (పాపరాజకృత ఉత్తర రామాయణమున కొంతసాయము చేసె నందురు).

తిమ్మన్న - లింగముగుంట : జననం : క్రీ. శ. 1620 సం. ర ప్రాంతము. తండ్రి : లక్ష్మయ్య. తల్లి : తిమ్మాంబ. అన్న : లింగముగుంట రామకవి.

రచన : సులక్షణసారము (ఛందశాస్త్రము).

తిమ్మ భూపాలుడు-బిజ్జల : జననము : క్రీ. శ. 220 ఏండ్లకు పూర్వము. హైద్రాబాదు రాష్ట్రము-ప్రాగుటూరు సంస్థానాధిపతి. మేనమామ : వనపర్తి సంస్థానాధిపతులు, అష్టభాషా విశారదులు అగు గోపాలరావుగారు.

రచన : అనర్హరాఘవము (రామాయణకథా ప్రతిపాదకమగు ప్రబంధము).

తిమ్మయ - తామరవల్లి : జననము క్రీ. శ. 150 ఏండ్లకు పూర్వము. తండ్రి : శరణయా మాత్యుడు. ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. రచన : శేషధర్మము (విద్యాశాస్త్రముల పద్యకావ్యము. శ్రీరామున కంకితము).

తిమ్మయమంత్రి-నైషధము : నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : పాపయా మాత్యుడు. శివభక్త తత్పరుడు. నివాసము : ఉదయగిరి - నెల్లూరుజిల్లా.

రచన : లక్షణమంజరి (గరళపురీశ్వరున కంకితము).

తిమ్మయసెట్టి - ఇటుకల : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥ ర లకు పూర్వము. తండ్రి : తిమ్మనయ్యసెట్టి. తాత : గురవయ్యసెట్టి.

రచన : కన్యకాపురాణము (యక్షగానము).

తిమ్మయ్య - ఆకుకూరి : క్రీ. శ. 17, 18 శతాబ్దాల మధ్యకాలమున నున్నవాడు. నివాసము : నెల్లూరు మండలము.

రచన : ద్విపద భారతము (ఆదిపర్వము మొదలు ద్రోణపర్వము చివరవఱకు వ్రాసెను).

తిమ్మయ్య - కుంటముక్కల : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము కానోపును.

రచన : శైవాచార సంగ్రహము.

తిమ్మరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం. ప్రాంతము. కొండవీటి ప్రభువు. కృష్ణామండలము. తల్లి : కోనమ్మ. తండ్రి : ఓబలరాజు. ఊత్రియకులము.

రచన : పరమయోగి విలాసము (మంగళగిరి నృసింహస్వామికి అంకితము).

తిమ్మరాజు-సిద్ధరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1500 - 64 సం॥ మధ్య భాగము. చంద్రవంశ ఊత్రియుడు. తండ్రి : ఔబళరాజు. తల్లి : కోనమాంబ. అన్న : రంగరాజు. మేనమామ : రామరాజు. ఈతడు కొంతకాలము కొండవీటిసీమ పాలకుడుగా నుండెను.

రచన : పరమయోగివిలాసము (ఐదాశ్వాసముల పద్యకావ్యము - మంగళగిరి నృసింహస్వామి కంకితము).

తిరుమలకవి : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్ది ప్రారంభమున నున్నవాడు. తండ్రి : వేంకటాద్వరి. తాత : బాల సరస్వతి. సమకాలికుడు : విజయరంగ చొక్కనాథుడు.

రచన : చిత్రకూటమాహాత్యము.

తిరుమల కొండయార్యుడు-రేవణూరి : జననము : క్రీ. శ. 15వ శతాబ్ది ఉత్తర భాగము. నందవరీక బ్రాహ్మణుడు. తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల అల్లుడు. కుమారుడు : రేవణూరి - వేంకటాచార్యులు.

రచన : రామచంద్రోపాఖ్యానము (లభ్యము కాలేదు).

తిరుమలినాథకవి - శృంగారకవి : జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్ద మధ్యభాగము. తండ్రి : తిమ్మన.

రచనలు : (1) నాసికేతపురాణము (శ్రీకృష్ణదేవున కంకితము)
(2) పద్మినీపురాణము (3) పరమార్థదీపిక (4) పరమభాగవత చరిత్ర.

తిరుమల భట్టారకుడు : జననము : క్రీ. శ. 1450 - 1500 మధ్య భాగము. అప్పకవి వంశీయుడు. నినాసము : లేమావిళ్ళ - మైద్రా బాదురాష్ట్రము.

రచన : కాలామృతము (జ్యోతిషగ్రంథము - ఆంధ్రీకరణము).

తిరుమలరాయడు :

రచన : భవిష్యోత్తర పురాణము.

తిరువెంగళకవి - పచ్చకప్పురపు : జననము : క్రీ. శ. 1530 సం॥ర స్త్రాంతము. బట్టుకులజుడు. తాత : తిమ్మరాజు. తండ్రి : తిప్ప రాజు. పినతాత : అయ్యలరాజు.

రచన : చొక్కనాథ చరిత్రము (తొమ్మిదాశ్వాసములు - దండ నాథున కంకితము).

తిరువేంగళనాథుడు - తాళ్లపాక (చిన్నన్న) : జననం : క్రీ. శ. 1580 సం. స్త్రాంతము. నందవరీక బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిరుమలా చార్యుడు. సమకాలికులు : వేంకటాద్రిరాయలు, అద్దంకి గంగా ధర కవి మొ॥

రచన : పరమయోగి విలాసము (ద్విపదకావ్య రూపమైన ఆశ్వా రుల చరిత్రము).

తులబాటి - తుక్కోటి (మహారాజు) : జననము: క్రీ. శ. 18వ శతాబ్దా రంభము. శరభాజి తర్వాత తంజావూరు పాలక ప్రభువు. విద్య

త్కవి. కవిపోషకుడు. ఈతనిఆస్థానములో సంస్కృతమున మహా విద్యత్కవు లుండిరి.

రచన : శివకామసుందరీ పరిణయము (నాటకము).

తెలగన్న - పొన్నగంటి : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దాంతము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : బావన్న. అచ్చతెనుగు కావ్య కర్తలలో ప్రథముడు.

రచన : యయాతి చరిత్రము. (ఇభరామేశా కొల్వునందు ప్రసిద్ధుడైన అమీను ఖానుకు కృతయివ్వబడెను).

తేరవకవి : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర స్థాంతము. దత్తతల్లి : కామాక్షితాయి. సోదరుడు : ఉళక్కి. కర్ణాటదేశమువాడు.

రచన : తేరపావన శతకము.

త్యాగరాజు - కాకర్ల : “గాయకబ్రహ్మ” జననం : క్రీ. శ. 1767సం॥ర. జన్మస్థానం : తిరువారూరు. తండ్రి : రామబ్రహ్మము. తల్లి : సీతమ్మ. తాత : గిరిరాజకవి. భార్య : కమలమ్మ. సోదరుడు : జ్యోతి శుడు. సంగీతగురువు : శొంతి వేంకటరమణయ్య. తొంబదియారు కోట్లపర్యాయములు తారకమంత్రము జపించిన మహాత్ముడు. పెక్కుక్షేత్రములు సందర్శించుచు అప్పటి కప్పుడు కీర్తనలు చెప్పా చుండువాడు. ఎందరుకోరినను తన కావ్యములను గృతయివ్వని రామభక్త శిరోభూషణము. నిర్యాణము 1847 సం॥

రచన : (1) వందలకొలది గేయములు, 24వేల కృతులు, కీర్తనలు (2) ప్రహ్లాద భక్తవిజయము (3) నౌకాచరిత్రము (4) సీతా రామ విజయము (5) పల్లవి (6) స్వరకల్పవల్లి మొ॥

త్రిపురాంతకుడు - అయ్యలరాజు (త్రిప్పయ్య) : జననము : క్రీ.శ. 1460 సం॥ స్థాంతము. ఆర్యేలనియోగి. తండ్రి : అయ్యలరాజు. సోదరుడు : పర్వతరాజు. కుమారుడు : అక్కయ్య. మనుమడు : రామభద్రకవి.

రచన : రఘువీరశతకము (వీరరాఘవశతకము).

దేవరాజభట్టు : జననము : '6 వ శతాబ్దమో, అంతకు పూర్వమో వివరములు తెలియవు.

రచన : హరిశ్చంద్ర.

దోనయామాత్యుడు : జననం : క్రీ. శ. 14 వ శతాబ్ద ఉత్తరభాగము. నియోగి. తండ్రి : మాచిరాజు. తల్లి : రుద్రాంబ.

రచనలు : (1) సన్యానందము (కర్షణోపయోగము - శ్రీశైల మల్లికార్జునస్వామి కంకితము) (2) సర్వలోకాశ్రయము.

ధర్మనామాత్యుడు - సిరిప్రెగిడ : క్రీ. శ. 1700 సం॥ర ప్రాంతము వాడు. గోదావరిమండల వాస్తవ్యుడు. తండ్రి : తిప్పయ్య. నియోగి.

రచన : నలచరిత్రము (6 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. వేంకటేశ్వరస్వామి కంకితము).

ధర్మన్న - చరిగొండ : 1600 సం॥ర ప్రాంతమువాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిమ్మయ్య.

రచన : చిత్రభారతము (నిమ్మలపల్లి పెద్దనామాత్యునకు కృతి యిచ్చెను).

భూర్జటికవి : క్రీ. శ. 1520 - 1560 సం॥ మధ్య జీవించియున్నకవి. నివాసము : కాళహస్తి. పాకనాటి నియోగిబ్రాహ్మణుడు. శిష్యభక్తుడు. కృష్ణదేవరాయల ఆస్థానకవులగు అప్పదిగ్గజములలో నొకడు.

రచనలు : (1) కాలహస్తీశ్వర శతకము, (2) కాళహస్తి మాహాత్మ్యము (పై రచనలు కాళహస్తీశ్వరునకు అంకితము చేయబడెను).

నంజరాజు - కళవె : “సర్వాధికారి” జననము : క్రీ. శ. 1745 సం॥ర ప్రాంతము. క్షత్రియుడు. తండ్రి : మైసూరు దళవాయి, వచన భారత కర్త అయిన వీణ్ణాజు. వచనకవి. సమకాలికులు : కాట్ర బాలకవి, లేకపల్లి సోమప్పకవి. విద్యత్-విపోషకుడు. సంస్కృతము వ్రాసిన ఆలూరి నృసింహకవి ‘యశోభూషణ’మను అలంకారశాస్త్ర గ్రంథమును కృతిగా గైకొనెను.

రచనలు : హాలాస్యమాహాత్మ్యము (72 ఆశ్వాసముల మధుర మీనాక్షి సుందరేశ్వరుల లీలలు స్కాందపురాణాంతర్గతము) (2) కాశీమహిమార్థదర్పణము (తొలుత కన్నడమున రచించెను. పిమ్మట తెనుగుసేత)

వందిమల్లయ్య - ఘంటసింగయ్య : 1480 సం॥ర ప్రాంతీయుడు. నియోగి. తల్లి : పోతమ్మ. తండ్రి : సింగన్న, సింగయ్య. తల్లి : పేరమ్మ. తండ్రి : నాగయ్య. వీరు జంటకవులు. శ్రీకృష్ణదేవ రాయల తండ్రి నరసింహరాయలకాలమువారు. ఘంటసింగయ్యకు “మలయమారుతకవి” అను బిరుదనామము గలదు. శ్రీనాథ యుగములోనివారు.

రచనలు : (1) ప్రబోధచంద్రోదయము, (2) వరాహపురాణము.

వన్నయకవి - మోచర్ల : జననము : క్రీ. శ. 1630 సం॥ర ప్రాంతము. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తాత : అన్నపాఠ్యుడు. తండ్రి : మాధవామాత్యుడు. తల్లి : సింగమ్మ.

రచనలు : (1) కాశీఖండము, (2) సాంబోపాఖ్యానము (మోచర్ల పురి గోపాలస్వామి కంకితము - విద్యాశాసములు).

వన్నయభట్టు : జననము : క్రీ. శ. 1022-1063 సం॥ మధ్య జీవించిన వాడు. నివాసము : వేగి దేశము (రాజమహేంద్రవరము), తూర్పు గోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణములందు పండితుడు. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. రాజరాజనరేంద్రుని ఆస్థానకవి. బిరుదములు : “ఆదికవి, వాగనుశాసనుడు, శబ్దశాసనుడు”. సమకాలికులు : పావులూరి మల్లన, నారాయణభట్టు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రమహాభారతమున ఆదిసభాపర్వములు, అరణ్యపర్వమున గౌతమభాగము, (2) రాఘవాభ్యుదయము, (3) ఇంద్రదవిజయము, (4) ఆంధ్రశబ్దచింతామణి, (5) లక్ష్మణ సారము, (6) చాముండికావిలాసము.

వన్నెచోడదేవుడు : “వేంకటాదిత్య” “కవిరాజ శిఖామణి” జననము : క్రీ. శ. 1250-1350 నడుమవాడు. సూర్యవంశ క్షత్రియుడు. చోడవంశీయుడు. తండ్రి : చోడబల్లి. తల్లి : శ్రీసతి. గురువు : జంగమ మల్లికార్జున శివయోగి. (విద్వాంసుడు.) ప్రాథకవి.

రచనలు : (1) కుమారసంభవము (ఈ పండ్రెండవ శాస్త్రముల పద్య గద్యాత్మక గ్రంథమును గురువున కంకితము చేసెను), (2) కళా విలాసము (ప్రబంధ రత్నావళియందు స్వీకృతములు).

వరసకవి - చక్లపిళ్ల : క్రీ. శ. 1800 సం॥ ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : కడియము, గోదావరి మండలము. సమకాలికులు : బసవ రాజు, నాగేంద్రకవి, బేతపూడి కృష్ణయ్య, గొంతేటి సూరన్న మొదలగువారు.

రచన : యామినీపూర్ణతిలకా విలాసము (బిల్వణ చరిత్రము).

వరసకవి - బడగలపాటి : జననం : క్రీ. శ. 1740 సం॥ ర ప్రాంతము. దేవమలు కులము. తంజావూరు ప్రభువులకాలము.

రచన : ఏకవీరామాహాత్మ్యము (నింబజామాహాత్మ్యము-ద్విపద.
రఘురామదేవునకు అంకితము).

నరసింహకవి - కొనాల : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర స్థాంతము. తరిగొండ
గ్రామవాసి. నందవరీకనియోగి. తండ్రి : వేంకటేశయ్య.
సమకాలికులు : సత్యవోలు భగవత్కవి, కన్నూరి రంగకవి.

రచన : శేషధర్మములు (హరివంశములోని ఆశ్చర్యపర్వము
సంబంధింప (తరిగొండ నృసింహస్వామికి పై గ్రంథము అంకితము
ఇవ్వబడెను).

నరసింహకవి - చరిగొండ : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం.ర స్థాంతము.
నివాసము : చరిగొండ - మహబూబునగరుజిల్లా. సోదరుడు : ధర్మ
కవి.

రచన : శశిబిందుచరిత్ర.

నరసింహకవి - వల్లూరి : జననం : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర స్థాంతము.
ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : హనుమత్కవి. సమకాలి
కులు : కృష్ణకవి, గోపాలుని సింగయ్య మొ॥

రచన : నాగైచ్చిత్తీ పరిణయము (శి ఆత్మసముల ప్రబంధము).

నరసింహభట్టు - ఆమడూరి : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము
కానోపును.

రచన : షోడశరాజచరిత్రము మొ॥

నరసింహరాయకవి - వనము : 70 ఏండ్లక్రిందటివాడు. నివాసము:
కంభముమెట్టు - గువ్వలగూడెం - హైద్రాబాదురాష్ట్రము.

రచనలు : (1) ధర్మాంగద చరిత్ర, (2) సీలకంఠ దండకము.

నరసింహాచార్యులు - ముడుంబి :

రచన : భరత సర్వార్థశార సంగ్రహము (సంగీతనృత్యాభినయ
విషయములుగల గ్రంథము).

నవనవ్వు : జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దపూర్వభాగము. తండ్రి : నల్లపిచ్చయ్య. పుదుక్కోట ప్రభువు, విజయ రఘునాథరాయల కాలమువాడు.

రచన : ఖడ్గలక్షణ శిరోమణి.

నాగదేవభట్టు : జననము : క్రీ. శ. 12 వ శతాబ్దము. మల్లినాథ సూరికి పూర్వుడు.

రచన : అమర నిఘంటు టీక.

నాగనాథుడు - పశువతి : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము కావచ్చును.

రచన : శ్రీ విష్ణు పురాణము.

నాగభూషణ కవి - మల్లంపల్లి : జననం : క్రీ. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతము. శైవ బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : త్రిపురాంతకారాధ్యుడు. సమకాలికులు : కటికనేని రామయకవి. గణపవరపు వేంకటకవి.

రచన : బసవ విజయము (3 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

నాగరాజు - చెన్నావ్రగడ : జననం : 1750 సం. ఆర్యేలనియోగి. మత : గురువు : బ్రహ్మలింగము. మల్లంపల్లి రామలింగగురునివద్ద లింగధారణ.

రచన : శైవస్థాపనాచార్యస్తుతి శతకము (గణసాజన్యాఖ్యాన శతకము. ప్రాచీన శివభక్తులు గణజనము మున్నగువారి స్తుతి రూపము).

నాగకావ్యి : బృహత్తటాకము : జననము : క్రీ. శ. 1740 సం.ర ప్రాంతము. దక్షిణదేశీయుడు. తండ్రి : పాపనామాత్యుడు.

రచన : ఒక శతకము (శూరసంహార).

నాగేంద్రకవి : జననము : క్రీ. శ. 1400 సం॥ ర ప్రాంతము. వైష్ణవ
మతాభిమాని. నివాసము : భువనగిరి - హైదరాబాదు.

రచన : రమాధీశ్వర శతకము.

నాగేంద్రకవి - చినవరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1800 సం. ప్రాంతము.
ఆర్చ్యలనియోగి. తండ్రి : పాపన్న. సమకాలికులు : బేతపూడి
కృష్ణయ్య. గొంతేటి సూరకవి మొ.

రచన : ఆనందసుందరీచాతుర్య విలాసము (కి ఆశ్వాసముల
ప్రబంధము).

నాచనసోముడు : చూడు. సోముడు - నాచన.

నామయోగి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దప్రాంతము.

రచన : తిరుపతిలోని వేంకటేశ్వరునిపై మకుటముతో 40 పంచ
చామరములు.

నారాయ - వెలిగండల : జననము : క్రీ. శ. 1450 సం. ర ప్రాంతము.
గురువు : బమ్మెర పోతనామాత్యుడు. నివాసము : కరీంనగరు,
జిల్లా - వెలిగండల.

రచన : భాగవతములో ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు.

నారసామాత్యుడు - కంభంపాటి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ
శతాబ్దపు టుత్తరభాగము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. గురువు :
రామబ్రహ్మేంద్రుడు.

రచన : భగవద్గీత (ఈ విద్యాశ్వాసముల పద్యకావ్యము హరిహర
నాథ భగవానునికి అంకితము చేసెను).

నారాయణ కవి - అయ్యలరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1800 సం.
ప్రాంతము. తల్లి : కొండమ్మ. తండ్రి : సూరనార్యుడు, సమ
కాలికులు : గూటికల్లు వేంకట రమణకవి, గోపాలుని సింగయ్య
మొ. నివాసము : గోరుగుంతలపాడు - కొచ్చేర్లకోట తాలూకా.
జిల్లా.

రచన : (1) హంసవింశతి కథలు (అయిదు ఆశ్వాసముల పద్య కావ్యము), (2) దశావతార కథాసంగ్రహము (3 ఆశ్వాసముల గ్రంథము), (3) అంజనేయ కందపద్య శతకము మొ.

నారాయణకవి - దిట్టకవి : జననం : క్రీ. శ. 1790 సం.ర ప్రాంతము.

తండ్రి : పాపరాజకవి. గోదావరిమండలవాసి. సమకాలికులు : చింతకుంట కోదండరామకవి, వెలిదండ్ర వేంకటపతి మొ.

రచన : రంగరాయచరిత్రము (బొబ్బిలియుద్ధగాథ వర్ణితము).

నారాయణకవి - దూబగుంట : జననం : క్రీ. శ. 1480 సం. ప్రాంతము.

ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి : బ్రహ్మయ్య.

రచన : పంచతంత్రము (పద్యకావ్యము. తమ్మభూపాలుని కొడుకగు బసవభూపాలున కంకితమివ్వబడెను).

నారాయణకవి - వెల్లుట : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం||ర ప్రాంతము.

బమ్మెర పోతనామాత్యుని వంశము. నివాసము : బమ్మెరగ్రామము.

రచన : వజ్రభృదయము (రెండొక్కాశ్వాసముల ప్రబంధము).

నారాయణభట్టు : జననము : క్రీ. శ. 1053 సం. రము వాడు.

మిత్రుడు నన్నయభట్టారకుడు. సంస్కృతాంధ్ర ప్రాకృత కర్ణాటభాషలలో విద్వాంసుడు.

రచన : నన్నయభట్టు భారతరచనలో సాయపడుట.

నారాయణనియోగి-కొటికలపూడి :

రచన : నాట్యసర్వస్వదీపిక.

నిందిరిశాస్త్రి - గోవిండ్ల : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతము.

నివాసము : కోరుట్లగ్రామము - కరీంనగరు - హైదరాబాదు.

రచన : ఒక ప్రహసనము.

నిమ్మనాథుడు - పిడుపర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1390 - 1440 సం.ల నడుమవాడు. గురువు : సోమనాథుడు - పాలకుర్కి.

రచన : నిజలింగ చిక్కయ్యకథ (యక్షగానము).

నీలాద్రికవి - అడీదము : జననము : క్రీ. శ. 1458 సం. ప్రాంతము. పూసపాటి రాచిరాజువద్ద ఆసానకవి.

రచన : రణరంగవిజయము.

నృసింహకవి : జననం : క్రీ. శ. 1760 సం. ప్రాంతము. తల్లి : గంగమ్మ.

రచన : కృష్ణశతకము.

నృసింహకవి - అంగర : జననం : క్రీ. శ. 1650 సం. ప్రాంతము. తండ్రి : రామకృష్ణభటారకుడు. సమకాలికులు : నూతనకవి సూరన్న, దివి రమణకవి మొ.

రచన : రాజరాజాభిషేకము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. కొప్పల మల్లభూపతికి అంకితమివ్వబడెను).

నృసింహకవి - ఎల్లకర : జననము : క్రీ. శ. 1511 - 1568 సం.ల నడుమవాడు. తండ్రి : కృష్ణమూర్యుడు. గురువు : తిరుమల లక్ష్మణముని. వైష్ణవుడు.

రచనలు : (1) మార్కండేయపురాణము, (2) భారతసావిత్రి.

నృసింహకవి - (సంకుసాల) టంకసాల : జననం : క్రీ. శ. 1525 సం. ప్రాంతము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. విశ్వబ్రాహ్మణుడని కొందరి వాదన. శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమువాడు. గురువు : భట్టపరాశరాచార్యులు. వైష్ణవమతాభిమాని. కవిదూషకుడు. గర్విష్టి.

రచన : కవికర్ణరసాయనము (మాంధాత్య చరిత్రము).

పండరీనాథ కవి - మోదుకూరి : జననము : క్రీ. శ. 120 వంశ్లకు క్రిందటివాడు. నివాసము : సిజామురాష్ట్రము - మడికొండ.

రచనలు : ఆధ్యాత్మగూమాయణము, (2) రామకథా కల్పలత (సంస్కృతమున-2400 శ్లోకములతో).

పండితారాధ్యుడు : “ఆరాధ్యదేవర, మల్లికార్జున, పండితయ్య” జననం : క్రీ. శ. 1150 సం. ప్రాంతము. జన్మస్థానము : భీమేశ్వరము - గోదావరిమండలము. తండ్రి : భీమనపండితుడు. తల్లి గౌరాంబ. గురువు : గోటిపల్లి ఆరాధ్య దేవుడు. సమకాలికులు : వెలనాటిచోళుడు, బుద్ధరాజు మొ.

రచనలు : (1) శివతత్త్వసారము, (2) లింగోద్భవదేవుని గద్యము, (3) రుద్రమహిమ, (4) అమరేశ్వరాష్టకము, (5) ఇష్ట లింగ స్తోత్రము, (6) గణసహస్రమాల, (7) పర్వతవర్ణనము, (8) గణసహస్రనామము, (9) బసవగీతలు మొ.

పట్టాభిరామ కవి : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం. ప్రాంతము, భట్టాజ కవి. లాక్షణికాగ్రేసరుడు.

రచనలు : (1) శమంతకోపాఖ్యానము, (2) కవి మూవక మార్జాలము, (3) వజ్రపంజర శతకము, (4) మరున్నందన శతకము, (5) గువ్వలచెన్న శతకము, (6) మలరాజు గుండారాయణోపాఖ్యానము.

పట్టాభిరామశాస్త్రి - వేదము : జననము : క్రీ. శ. 1760 సం.ర ప్రాంతము. ఘదూరు ద్రావిడశాఖకు చెందిన బ్రాహ్మణుడు. విద్య త్కవి. ఫోర్టుసెంట్ జార్జి - మద్రాసు కళాశాలలో సంస్కృతాంధ్రములందు ప్రధానోపాధ్యాయుడు.

రచనలు : (1) ధాతుమాల, (2) పట్టాభిరామ పాండితీయము (పద్యరూపక ఆంధ్రవ్యాకరణము).

పద్మకవి : జననం : క్రీ. శ. 16వ శతాబ్దమని అరిచనా.

రచన : జనేంద్రపురాణము.

పరమానందయతి : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దాంతము. శివా
ద్వైతి. కావేరీతీరవాసి. గురువు : దత్తాత్రేయుడు. అద్వైతమత
ప్రతిపాదనకై గ్రంథరచనచేసిన శవివరుడు.

రచనలు : (1) శివముకుంద శతకము (పరమానంద శతకము),
(2) దత్తాత్రేయ శతకము, (3) సంపంగిమన్న శతకము, (4) శివ
జాన మంజరి, (5) ఉత్తరగీత (వ్యాఖ్య).

పానకాలరాయుడు - తాడేపల్లి : జన్మస్థానము : తాడేపల్లి - విజయ
వాడ ప్రాంతము. తాత : రాజపూజ్యుడగు సుబ్బారాయుడు.
తండ్రి : వెంకన్న. తల్లి : మహాలక్ష్మి. సోదరులు : సీతాపతి
రాయుడు, వేంకటరాయుడు. వేణుగోపాలభక్తుడు. పానకమూ
వంటి కవిత చెప్పవాడు.

రచనలు : (1) మానసబోధశతకము, (2) పార్థసారథి శతకము,
(3) చిత్తబోధ శతకము, (4) రామశతకము, (5) లక్ష్మీదేవి
శతకము, (6) రుక్మిణీపతి శతకము, (7) శ్రీ మంగళగిరి నృసింహ
స్వామి శతకము, (8) నేత్రదర్పణము (వైద్యగ్రంథము) మొ.

పాపయ్యకవి - పచ్చమెట్ట : జననం : క్రీ. శ. 1765-1840 సం.
మధ్యకాలము. ఆర్యేలనియోగి. నివాసము : గూడపు వలస-
విశాఖజిల్లా. మగటిపల్లి కామయ్యశ్రేష్ఠి గారి ఆశ్రయమువలన
కుటుంబపోషణము. సమకాలికులు : నడిమింటి రామయోగి,
ఆలూరి కుప్పకవి మొ.

రచనలు : (1) హనుమద్దండకము, (2) కామయచంద్రశతకము,
(3) మహిషాసుర మర్దని మొ.

పాపయ్య - మాచవరపు : జననం : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర ప్రాంతము.
నివాసము : వినుకొండ. తండ్రి : వేంకటాచలమంత్రి.

రచన : నందవరీక చరిత్రము (2 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

పాపరాజు - కంకంటి : జననం : క్రీ. శ. 1780 సం॥ర ప్రాంతము.

నివాసము : నెల్లూరు మండలము. ప్రళయకావేరి పట్టణమున
అమీను ఉద్యోగము. తల్లి : నరసమ్మ. తండ్రి : అప్పయ్య. సమ
కాలికులు : పుష్పగిరి తిమ్మన, ధరణిదేవుల రామమంత్రి మొ॥

రచన : (1) ఉత్తరరామాయణము (2) విష్ణుమాయా విలాసము మొ॥

పామనాయకుడు - బహిరీ : జననము : క్రీ.శ. 2220 సం.కు పూర్వము.

నివాసము : వామనగిరి - హైదరాబాదు రాష్ట్రము.

రచన : భార్గవపురాణము (మహాబూబునగరు - సురపురములోని
శ్రీ వేణుగోపాలస్వామికి అంకితము).

పార్థసారథిపెట్టి - అయ్యన్నకోట : జననం : క్రీ. శ. 19వ శతాబ్దము.

రచన : సత్యవిజయము మొ॥

పినవీరభద్రకవి - పిల్లలిమిట్టి : జననం : క్రీ. శ. 1450-1480 మధ్య

జీవించియున్న కవి. తల్లి : నాగమ్మ. తండ్రి : గాదయామాత్యుడు.
గురువు : భారతీ తీర్థులు. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. సమకాలికులు:
నిశ్శంక కొమ్మన, బమ్మెర పోతన.

రచనలు : (1) జైమినీ భారతము (అశ్వమేధపర్వము) (2) శృంగార
శాకుంతలము (ప్రబంధము) (3) నారదీయము (4) మాఘ
మాహాత్యము (5) మానసోల్లాససారము (6) పురుషార్థ
సుధానిధి (7) అవతారదర్పణము మొ॥

పిన్నయ ప్రభాకరుడు - ఎలకూచి (పినయాదిత్యుడు) : జననము :

క్రీ. శ. 1650 సం.ర ప్రాంతము. జటప్రోలు ప్రాంతమువాడు.
విద్వత్కవి. తండ్రి : కృష్ణదేవుడు. తాత : భైరవార్యుడు. అన్నః
ఎలకూచి - బాలసరస్వతి. ఆంధ్రగీర్వాణ విద్వాంసుడు.

రచన : ఆదిత్యపురాణము.

పుణికుండలకవి : నూతేండ్లకు క్రిందటివాడు. సంస్కృతాంధ్రములందు సమర్థుడగు విద్వత్కవి.

రచన : సీమంతిని కల్యాణము.

పురుషోత్తమకవి-కానుల : జననం : క్రీ. శ. 18వ శతాబ్దము. భట్టాజకులము. నివాసము : బటుపల్లె - కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) హంసలదీవి శతకము, (2) ఆంధ్రనాయక శతకము, (3) భక్త కల్పద్రుమ శతకము, (4) మానస బోధశతకము. (ఈ పేరుతో పానకాలరాయఁడొకశతకమువ్రాసినట్లు తెలియును. ఈతని శతకము వెల్లడి కాలేదు.

పురుషోత్తమకవి - కొండమడుగు : జననము : క్రీ. శ. 150 ఏండ్లకు పూర్వము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : గిరియప్ప. అయ్యలూరు గ్రామాధికారి.

రచన : ఆనందగణేశ్వరము (దీబగుంట వీరేశ్వరున కంకితము).

పురుషోత్తమ దీక్షితుడు : జననము : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్ద మధ్య భాగము. తంజావూరు నాయకరాజుల కాలమువాడు.

రచన : తంజావూరాన్నదాన మహానాటకము.

పుష్పదంతుడు :- ఈ కవి కాలాదులు తెలియలేదు.

రచనలు : (1) సాహిత్యకౌముది, (2) బ్రహ్మాండ పురాణము, (3) శశిబిందు చరిత్రము, (4) ప్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము మొ.

పెదకైవరాయడు : జననం : క్రీ. శ. 1700 సం. స్థాంతము.

రచన : గంగాగారి విలాసము (యక్షగానము).

పెదకోమటి వేమారెడ్డి : 'సర్వజ్ఞచక్రవర్తి' జననం : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దము. తాత : మాచారెడ్డి. తండ్రి : పెదకోమటిరెడ్డి.

రచనలు : (1) సాహిత్యచింతామణి (అలంకార శాస్త్రము) (2) సంగీత చింతామణి (సంగీతశాస్త్రము) (3) అమరుకవ్యాభ్యాసము.

(ఇతని ఆశ్రమము సమకాలికుడునగు కవి వామనభట్టు. ఇతడు శ్రీనాథుని విద్యాధికారిగా నియమించెను).

పెదతిరుమలయ్య - తాళ పాక : కవికాలాదులు తెలియవు. సంబోధనతో భగవంతుని స్తుతించుకావ్యమును ఉదాహరణమందురు.

రచన : వేంకటేశ్వరోదాహరణము (సర్వవిధవిభక్తులతో గూడిన వేంకటేశ శతకము).

పెద్దన - అల్ల సాని : “అంధ కవితాపితామహ” క్రీ. శ. 1510 - 1535 సం. నడుమ నున్నవాడు. జన్మస్థలము : దొరాల-దూపాడ పరగణా - బళ్ళారిప్రాంతము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల అష్టదిగ్గజ కవులలో నొకడు. తండ్రి : చొక్కన. ఆది ప్రబంధకవి.

రచనలు : (1) స్వారోచిష మనుచరిత్రము (2) హరికథాసారము మొ॥

పెద్దన-చిత్రకవి : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం. ప్రాంతము. ఆర్యేల నియోగి. సమకాలికులు : చెన్నమరాజు చెన్నమరాజు, తిమ్మరాజు మొ॥

రచనలు : (1) సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము (2) సాహిత్య చంద్రోదయము (3) సాహిత్య రత్నాకరము (4) సర్వలక్షణ శిరోమణి (5) హనుమోదాహరణము మొ॥

పెద్దన - విన్నకోట : జననం : క్రీ. శ. 1300 సం. ప్రాంతము. ఆర్యేల నియోగి. తండ్రి : గోవిందరాజు. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము - తూ. గో. జిల్లా.

రచన : కావ్యాలంకారచూడామణి (మొదటి తెనుగు లక్షణ సంగ్రహము). (రాజరాజు మనుమడగు విశ్వేశ్వర మహారాజు నకు అంకితమివ్వబడెను).

పెద్దనకవి - ఎలుగుటి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దం రెండవ భాగము. తండ్రి : కొండయ. తల్లి : మల్లమ.

రచనలు : ప్రకీర్ణ గణితము (2) భిన్నగణితము (పద్యరూపక గ్రంథములు).

పెద్దనపోమయాజి - కాణాద : “చిత్రబంధకవి” జననం : క్రీ. శ. 1750 సం. ప్రాంతము. నందవరీక నియోగిబ్రాహ్మణుడు. గద్వాల సంస్థానకవి. తండ్రి : తిమ్మన. సమకాలికులు : కొట్ట బాలకవి, మంగళగిరి ఆనందకవి మొ॥

రచనలు : (1) ముకుందవిలాసము (2) ఆధ్యాత్మ రామాయణము మొ॥

పెద్దయ్య - ఒడ్డెపూడి : జననము : క్రీ. శ. 1560 సం॥ ప్రాంతము. ఒడ్డెపూడి గ్రామకరణము. తండ్రి : వేంకటమంత్రి.

రచన : వాయుపురాణము (ఆంధ్రీకృతము).

పెద్దరామయ్య - పోడూరి : జననం : క్రీ. శ. 1800 సం. ప్రాంతము. నివాసము : గోదావరిజిల్లా. ఆర్వేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : శివరామయ్య. సమకాలికులు : ఘట్టుప్రభువు. చల్లపిళ్ల నరసకవి మొ॥

రచన : శివరామాభ్యుదయము (ద్వ్యర్థికావ్యము).

పెద్దిరాజు - పొన్నాడ : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం.లకు పూర్వము. రచన : ప్రద్యుమ్న చరిత్రము.

పెమ్మన - భావన : జననము : క్రీ. శ. 16 శతాబ్దముగా కానోపును. రచన : అనిరుద్ధ చరిత్రము.

పెరియళ్లకవి - ఉప్పగొండూరు : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర ప్రాంతము. తండ్రి : వేంకటకవి. తల్లి : సింగమాంబ. నివాసము : కాంచీపురము. కామ్యాభిక్తుడు.

రచన : మినాకేతనాభ్యుదయము (అసమగ్రము - ఆర్వీటి పెద వేంకట రాయలకు అంకితము).

పేరకవి - భ (చ) ల్లా : జననము : క్రీ. శ. 17-వ శతాబ్దము. నివాసము ; అంధ దేశము.

రచన : భద్రాద్రి శతకము (ఇందు తురకలు తెనుగుదేశమున చేసిన ఘోరములు వర్ణితములు).

పేరయకవి - బుద్ధిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర ప్రాంతము. వీరశైవుడు. గురువు : శ్రీ ఇవటూరి వీరారాధ్యులు.

రచన : సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాస నిరసనము (శైవమత గ్రంథము).

పేరయ్య - బొడ్డపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ పూర్వము. ఆర్యేలనియోగి. నివాసము : బొడ్డపాడు - విజయవాడ ప్రాంతము-కృష్ణామండలము.

రచన : (1) తిరుకాళహస్తిలింగ శతకము (2) అనంత మహాత్మ్యము (3) పద్మినీవల్లభము (4) మంగళగిరి విలాసము (5) శంకరవిజయము (6) సూర్యశతకము

పేరయ్యకవి - మండపాక : క్రీ. శ. 1780 సం॥ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : కామనవలస అగ్రహారము - విశాఖజిల్లా. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. పినతండ్రి : సోమనార్యుడు. సోమేశ్వరాలయమును బ్రతిష్ఠించినవారు.

రచనలు : (1) ఇందుమతీ పరిణయము (2) కుముద్వతీ పరిణయము (3) నిరోష్ఠ్యదాశరథి శతకము మొ॥

పేరయ్యలింగము - అజ్జరపు : జననము : క్రీ. శ. 1760 సం॥ర ప్రాంతము. తండ్రి : కొండన. నివాసము : అజ్జరము-గోదావరి

మండలము. సమకాలికులు : అయ్యలభాస్కర కవులు, పింగళి ఎల్లనార్యుడు మొదలగువారు.

రచన : ఒడయనంబి విలాసము (స్థలపురాణము).

పోచన : జననము : క్రీ. శ. 1770 సం॥ర ప్రాంతీయుడు. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : నృసింహసోమయాజి. సమకాలికుడు : నాసుడేవయోగి, అనంతార్యుడు మొదలగువారు.

రచన : చంద్రాభ్యుదయము (అమ్మయమంత్రికొడుకు చిన్నయూ మాత్యునకు అంకితము).

పోతన - బమ్మెర : క్రీ. శ. 1405 - 1470 సం॥ర మధ్యనున్నవాడు. నివాసము : ఓరుగల్లు. తండ్రి : కేతన. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. తాత : ఎల్లన. శ్రీరామభక్తుడు. వ్యవసాయముచే జీవితమును గడపిన వాడు. కొడుకు : మల్లన్న. సహజపాండిత్య బిరుదాంకితుడు. భాగవతకృతిని శ్రీరామునకేకాని పరులకు అంకితము చేయనని శఫళము పూనిన మహాత్ముడు. సమకాలికులు : శ్రీనాథుడు, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి మొదలగువారు.

రచనలు : ఆంధ్రభాగవతము (2) వీరభద్రవిజయము (3) నారాయణ శతకము (4) భోగినీదండకము (5) భేతాళపంచవింశతి.

పోతరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1550 సం॥ ప్రాంతము.

రచన : భేతాళపంచవింశతి (కొన్ని పద్యములు. ప్రబంధ రత్నావళియందుదాహృతములు).

పోలమరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర పూర్వము.

రచన : (1) పర్వతపురాణము (ప్రబంధరత్నావళ్యాదులందీ గ్రంథమందలి పర్వత లుదాహృతములు)

ప్రతాపరుద్రుడు : “విద్యాభూషణ” 1158-1195 సం. వఱకు రాజ్య మేలిన ప్రభువు. రుద్రమదేవి మనుమడు. మొదటి ప్రతాప రుద్రుడు. శివభక్తుడు. సుపరిచిత భాషలు: ఆంధ్ర గీర్వాణకర్ణాట భాషలు. పెక్కుకవులను ఆదరించి వారికి అగ్రహారములను ఒసంగి నటువంటి రసజ్ఞశిఖామణి. సహకరించుడు : పాల్కురికి.

రచన : నీతిసారము. (రాజనీతిశాస్త్రగ్రంథము. సంస్కృతాంధ్ర ములహా).

ఫణిభట్టు : జననము : క్రీ.శ. 13వ శతాబ్దాంతము. వైదికుడు. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : ఈశ్వరభట్టు. గురువు : సదానందయతి.

రచన : పరతత్త్వసారము (విద్యాసముల ప్రబంధము. గురులైన సదానంద యతికి అంకితము).

బద్దెన : “కావ్యబ్రహ్మ”, “ఉదారవైరోచన”, “నరేంద్రచతురా నన”, “కార్యచతుర్ముఖ”, “వివేకభూషణ”, “వివేకచతురా నన”, “దశదిశాభరణాంక” జననము : క్రీ. శ. 1260-1300 సం. మధ్యకాలము. ఈతడు కృష్ణానదీతీరమున దక్షిణమట్టహస్త దేశమును పాలించిన సామంతరాజు. సమకాలికులు : కేతన, తిక్కన సోమయాజి, అధర్వాణాచార్యులు మొ. వారు.

రచనలు : (1) నీతిసార ముక్తావళి (2) సుమతీశతకము.

బప్పనకవి : కొండవీటి రెడ్డిరాజుల కాలమువాడు. వ్యాకరణమున సుప్రసిద్ధపండితుడు.

రచన : ఆంధ్రప్రయోగరత్నాకరము (తండ్రికి అంకితము).

బలభద్రకవి - కవిధాటి : తండ్రి : రామకవీంద్రుడు. శ్రీ గిరి బసవ కాలమువాడు. ఇతడు గొప్పకవి. శివభక్తుడు.

రచన : జంబుకేశ్వర మాహాత్మ్యము (గజారణ్య డే.త్రమహిమ).

బసవకవి - పిడుపర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1520 సం. ప్రాంతీయుడు. వైదికుడు. తండ్రి : ఫాలనార్యుడు. పెదతండ్రి : పోమునాథుడు.

రచనలు : (1) ప్రభులింగలీలలు (విద్యాశాస్త్రముల పద్యకావ్యము)
(2) దీక్షాబోధ (కన్నడగ్రంథములకు ఆంగ్లీకరణము
రుజువగుచున్నది).

బసవన్న - కొచిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1465-1530 నడుమ నున్న
వాడు.

రచన : కవిసర్పగారుడము (ఛందోగ్రంథము).

బసవయ్య - అంగర : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం.కు పూర్వము.

రచనలు : సావిత్రికథ (ఇందలి పద్యములు ప్రబంధ రత్నా
వశ్యాదులందు ఉదాహృతములు).

బావయకవి - అల్లమరాజు : క్రీ. శ. 1735 సం. ప్రాంతము. వైదిక
బ్రాహ్మణుడు.

రచన : గౌతమీ మాహాత్మ్యము.

బాలకవి - కొట్ల : “బాలకవి” జననము : క్రీ. శ. 1730-1790 సం.ర
మధ్యకాలము. అసలుపేరు : వేంకటేశ్వర్లు. తెలుగాణ్యశాఖకు
జెందిన వైదికబ్రాహ్మణులు. పండితవంశీయుడు. సమకాలికులు :
అడిదము సూరకవి, ఏనుగు లక్ష్మణకవి, రేకపల్లె సోమప్పకవి మొ.
రచనలు : (1) భల్లణ చరిత్రము (2) విమలాంగీ విజయము :
(శృంగార రసప్రబంధము) (3) కొన్ని శతకములు.

బాలభిస్కరకవి - అడిదము : జననము : క్రీ. శ. 1690-1750 సం.ర
మధ్యకాలము. ఆర్యేలనియోగి. తండ్రి : చినలచ్చనమంత్రి. తాత
నారసామాత్యుడు. కొడుకు : సూరకవి. నివాసము : పూసపాటిరేగ-
విజయనగరప్రాంతము. సమకాలికులు : పూసపాటి వేంకటపతి
మహీపాలుడు, వెలగపూడి కృష్ణకవి.

రచనలు : శుద్ధాంధ్ర రామాయణము (అచ్చతెనుగు - శ్రీరామ
చంద్రునకుకృతి) (2) లక్షణసారము (ఛందశాస్త్రము
శ్రీరామాంకితము).

బాలసరస్వతి - ఎలకూచి : “మహామహాపాధ్యాయ” జననము :
 శ్రీ. శ. 1600-1700 సం.రముల మధ్యకాలము. నివాసము :
 పర్తియాలగ్రామము - పూర్వపు నిజామురాష్ట్రము. తండ్రి : కృష్ణ
 దేవుడు. తాత : భైరవార్యుడు.

రచనలు : (1) రాఘవమూదవ పాండవీయము (తృతియకావ్యము)
 (2) రంగకౌముది (నాటకము) (3) చంద్రికాపరిణయము
 (పద్యకావ్యము) (4) భాషావివరణము (లక్షణగ్రంథము)
 (5) ఆంధ్రచింతామణి వ్యాఖ్యానము (6) మల్లభూపాలీయము
 మొ. శతాధిక ప్రబంధకర్త.

బుచ్చెన్నకౌత్తి - ముబుసాక : జననము : శ్రీ. శ. 1760 సం.ము
 దాదాపు వాడు. ఆరామద్రావిడశాఖా శ్రామ్యులు. తండ్రి :
 కోదంశరాముడు.

రచన : వేంకటేశ్వరమాహాత్యము.

బుద్ధాద్రి - గోన : జననము : శ్రీ. శ. 1300 సం. ర ప్రాంతము.
 తండ్రి : విఠలరాజు. కాకతీయ ప్రభువుల సామంతరాజు. హైద్రా
 బాదు - రాయచూరునకు ప్రభువు.

రచన : రంగనాథరామాయణము (తండ్రికి కృతి నొసగెను).

బ్రహ్మయ్యలింగము - ముదిగొండ : జననము : శ్రీ. శ. 1700 సం.ర
 ప్రాంతము. నివాసము : హైదరాబాదు రాష్ట్రము - మెదకు
 మండలము.

రచన : (1) శివరహస్యఖండము (తెల్లన తత్వప్రకాశిని
 యందురు) (2) మార్కండేయ పురాణము.

భగవత్కవి - సత్యవోలు : శ్రీ. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతమువాడు.
 నివాసము : గోదావరిమండలము. తండ్రి : జనార్దనుడు. ఆర్యేల
 నియోగి. సమకాలికులు : కానాల సరసింహకవి, కస్తూరి రంగకవి

మొ. వారు. (నూఱుశతకములు వ్రాసినట్లు తన గ్రంథమున చెప్పాకొనెనుగాని యవి లభ్యములు కావు).

రచన : రుక్మిణీపరిణయము (నాల్గొక్కాశ్వాసముల ప్రబంధము).

భద్రభూపాలుడు : జననం : క్రీ. శ. 1050 సం.రమునకు పూర్వము.

రచన : నీతిశాస్త్రముకైవళి (కాకతీయుల కాలమునాటిది).

భవానీశంకరుడు - ఈదురుపల్లి : క్రీ. శ. 1730 సం. ర ప్రాంతమువాడు. గోదావరీమండలవాసి. తండ్రి : శంకరయ్య. ఆర్యేల నియోగి. సమకాలికులు : నంబిరాజు, చేమకూర వేంకటకవి మొ. వారు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రీకృత ధర్మఖండము (2) శృంగారమంజరి (పద్యకావ్యము).

భానుకవి : జననము : క్రీ. శ. 1510-1530 సం.ల నడుమ నున్నవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిప్పనమంత్రి. నివాసము: విజయనగరము. శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమువాడు.

రచన : పంచతంత్రము (ఆంధ్రీకరణము).

భావనామాత్యుడు - రేటూరి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం. ర ప్రాంతము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. గురువు : శ్రీ అద్దంకి - సింగరాచార్యులుగారు. తండ్రి : రామన. తల్లి : నాంచారమ్మ. తాత : ప్రేగడయామాత్యుడు.

రచన : కామేశ్వరీ చరిత్రము (ద్విపదకావ్యము).

భావనారాయణ - కలిదిండి : జననము : క్రీ. శ. 1550 సం. ర ప్రాంతము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. గురువు : కందాళ - భావనాచార్యుల కుమారుడు శ్రీరంగాచార్యులు. తండ్రి : వేంకటాద్రి. తాత : మంత్రిరాజు. తల్లి : సూరమాంబ. శిష్యులు : రంగన

మంత్రి. తెనాలి - అన్నయ్య. నివాసము : కృష్ణాజిల్లా, కైకలూరు తాలూకా. కలిదిండిగ్రామము. ఇంటిపేరు : అడవివారు. వైష్ణవ మతాభిమాని.

రచనలు : (1) విష్ణుపురాణము (ఈనాల్గూళ్ళాసములు : శ్రీ జగన్నాథ స్వామికి అంకితము. (2) పురుషోత్తమఖండము (ఆంధ్రీకరించెను).

భావనారాయణ - జయంతి : 19 వ శతాబ్దముగా కానోపును.

రచన : కళావశీవిజయము మొ. గలవు.

భాస్కరకవి - శ్రీపతి : 17 వ శతాబ్దముగా కానోపును.

రచన : చిత్తశతకము (బౌద్ధమత పక్షపాతమందు కానవచ్చును).

భాస్కరపంతులు : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దాంతమువాడు. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. పెనుగొండ, కొండవీడు, రాజమహేంద్రవరము సమీపమున నివసించియున్న వైశ్యులకు గురువై వారికిఁ గొన్ని కట్టుబాట్లుచేసి 102 గోత్రములవారిని ఆ కట్టుబాట్లకు లోబఱచి వారికి పురోహితుడాయెను.

రచన : కన్యకాపురాణము (విష్ణువర్ధనుని కాలమునాటి వైశ్యుల గాథ).

భాస్కరమంత్రి : జననము : క్రీ. శ. 1180-1220 సం. ల. ప్రాంతము వాడు. ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. కుమారుడు : కొమ్మనా మాత్యుడు. మనుమడు : “ఉభయకవిమిత్ర” తిక్కనసోమయాజి. గుంటూరు విభుడు.

రచన : బాలాయోధ్యారణ్య కాండలు (భాస్కరరామాయణము లోనిది).

భాస్కరాచార్యులు : జననము : క్రీ. శ. 1470-1580 సం.ల ప్రాంతము. తండ్రి : బొల్లనార్యుడు. నివాసము : పెనుగొండ - గోదావరిజిల్లా.

రచన : వైశ్యపురాణము (ఎనిమిదాళ్ళాసముల పద్యకావ్యము - వైశ్యుల కంకితము).

భీమకవి - వేములవాడ : క్రీ. శ. 1400 సం.ర ప్రాంతమువాడు. నివాసము : వేములవాడ-ద్రాక్షారామసమీపము - గోదావరిమండలము. ఇతడు ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరుని వరప్రసాదుఁ డందురు. ఇతని చాటువులు మిక్కిలి ప్రసిద్ధములు. తిట్టుకవి, ఉద్బంధకవి, కవిరాక్షసుఁడు అని ప్రజలవాడుక.

రచనలు : (1) కవిజనాశ్రయము (అలంకారశాస్త్రము) (2) భీమకవి రగడ (3) కర్ణాటబసవపురాణము (4) హాసవిలాసము (5) రాఘవపాండవీయము (6) నృసింహపురాణము (7) శతకంధరరామాయణము (8) సుమతీశతకము అను గ్రంథములు వ్రాసెనను ప్రతీతి కలదు.

భైరవికవి : క్రీ. శ. 1450 సం.ర ప్రాంతీయుఁడు. నియోగి. తండ్రి : గౌరన.

రచనలు : (1) శ్రీరంగమాహాత్మ్యము. (చాగయ మంత్రి కుమారుఁడైన రాఘవమంత్రికి కృతి యివ్వబడెను.) (2) రత్నశాస్త్రము (నవరత్నపరీక్ష. అగస్త్యముని మూలమునకు తెనిగింపు) (3) కవిగజాంకుశము (పద్యకావ్యము).

మంచెన : జననము : క్రీ. శ. 1300 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము - గోదావరిజిల్లా. సమకాలికులు : బద్దెన, మారన, అధర్వాణాచార్యులు మొ. వారు.

రచన : కేయూరబాహుచరిత్రము (నాల్గొక్కాసముల ప్రబంధము). (నండుారి గూడనామాత్యుడను వెలనాటి చోళరాజు మంత్రికి అంకితము).

*మడివ్యాలయ్య - మఠం : జననము : చాదాపు 120 సంవత్సరములకు పూర్వము. కర్ణాటాంధ్రభాషలలో సమర్థుఁడు. నివాసము : హైద్రాబాదు రాష్ట్రము - నిజామాబాదుజిల్లా - బోర్లెం గ్రామము.

రచన : శారదా రామాయణము.

మనుమంచభట్టు : జననము : క్రీ. శ. 14 వ శతాబ్దాంతమువాడు. వైదికబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : భైరవాచార్యుడు.

రచన : హయలక్షణసారము (ఈ గ్రంథమును కుమారకంప భూపాలునకు అంకితము (శాహాస్రని అశ్వశాస్త్రమునకు తెనుగుసేత.)-.

మన్మథరయ్య : క్రీ. శ. 1730 సం.ర ప్రాంతమువాడు. వైష్ణవ బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : వేంకటాచార్యుడు, తాత : అప్పయ్య చార్యుడు.

రచన : రసమంజరి (భానుదత్తుని మూలమునకు-ఆంధ్రీకరణము).

మల్లన - తల్లిగొప్పల : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం.ర ప్రాంతము. నియోగి. వేంకటపతిరాయల కాలమువాడు. గురువు : దత్తాత్రేయ యోగీంద్రుడు. సమకాలికులు : శంకరకవి, కంచి వీరభద్ర కవి మొ. వారు.

రచన : చంద్రభానుచరిత్రము (విదాశ్వాసముల ప్రబంధము).

మల్లన-పావులూరి : జననము : క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దము. నియోగి. తండ్రి : శివన్న. తల్లి : గౌరమ్మ. నివాసము : గోదావరి మండలము - నవఖండవాడవాసి.

రచన : (1) గణితశాస్త్రము (మహావీరాచార్యుల సంస్కృత గణితమునకు ఆంధ్రీకరణము) (2) భద్రాద్రి రామశతకము (గణితశాస్త్రము వ్రాసిన మల్లనకంటే, శతకమువ్రాసిన మల్లన భిన్నుడని తెలియుచున్నది. వివరము పరిశీలించడగును).

మల్లన-మలియమారుతం :

రచన : కూర్మపురాణము (ఇందలి పద్యములు అప్పకవీయాది లక్షణ గ్రంథములందు చేర్చబడినవి).

మల్లన - మాదయగారి : జననము : క్రీ. శ. 1517-1526 సం.ర మధ్య కాలము. తండ్రి : మాదయ. గురువు: అఘోరశివగురువు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల ఆస్థాన కవులలో నొకఁడు. నివాసము : కొండవీడు.
రచన : (1) రాజశేఖర చరిత్రము (మూడాశ్వాసముల ప్రబంధము)
(2) రుక్మాంగదచరిత్ర (షడ్యకావ్యము).

మల్లనయోగి - నివాసం : కళింగరాజ్యము - పల్నాకిమిడి. వేమనను బోలిన వేదాంతి. విశ్వకర్మకులజులు. తాను చనిపోయినప్పిట్ట పరాకిమిడి జమిందారు నింట పుట్టెదనని చెప్పి నిదర్శనములు చెప్పెనట.

రచన : మల్లన యోగిశతకము (ఇంకను పెక్కులు గలవు).

మల్లయ్య - చదలవాడ : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దాంతము. సమకాలికులు : రుద్రయ్య, శంకరకవి.

రచన : విప్రనారాయణ చరిత్రము.

మల్లయ్య - నండూరి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥కు పూర్వము
రచన : హరిదత్తోపాఖ్యానము (ఇందలి వర్ణనలు ప్రబంధ రత్నావళియంద దుదాహృతములు).

మల్లయ్య - నంది : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥కు పూర్వము.

రచన : (1) మదన సేనము (2) మత్స్యపురాణము.

మల్లయ్య - నందికాయల : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥కు పూర్వము.
రచన : శేషతీ పరిణయము. (ఇందలి వర్ణనలు ప్రబంధరత్నావళిలో గలవు).

మల్లారెడ్డి - కామినేని : జననము : క్రీ. శ. 1550-1600సం॥ర ప్రాంతము.
నివాసము : హైదరాబాదు. మొదకుజిల్లా - బిక్కనవోలు గ్రామము.
బిక్కనవోలు ప్రభువు. తండ్రి : కాచారాజు.

రచనలు : (1) పద్మపురాణము (2) శివభక్తిత్తర ఖండము
(3) పట్నక్రవర్తి చరిత్రము (నిమిషదాశ్వాసములు).

మల్లారెడ్డి - దేశాయి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర ప్రాంతము.
తండ్రి : రంగారెడ్డి. తాత : పర్వతరెడ్డి.

రచన : గంగాపుర మూహాత్మ్యము.

మల్లికార్జున పండితుడు : జననము : క్రీ. శ. 1150 సం॥ర ప్రాంతము.

శైవమును సవైదికముగ సంస్కరించినవాడు. తండ్రి : భీమన. తల్లి :
గౌరాంబ. నివాసము : ద్రాక్షారామము - కోదావరి మండలం.

రచనలు : (1) శంకర, ఆనంద, బసవగీతములు (2) హరలీల (3)
మహిమస్తవము (4) మహిణము (5) అనామయము (6)
హలాయుధము (7) రుద్రమహిమ (8) సంచగద్యలు (9) సంసార
మాయాస్తవము (10) డక్షాధ్వరము (11) న్యాసాష్టకము
(12) గణాడంబరము (13) శారభము (14) శంకర, ఆనంద,
నివాళి, వాలేశు, గొబ్బిపదములు, వెన్నెల, సంజవర్ణన, గణ
వర్ణనపదములు (15) బాణగద్య (16) అక్షరగద్య (17) వర్ణా
డంబరము (18) నీలకంఠ మయూరస్తవములు (19) శివతత్వ
సారము (20) రుద్రసహస్రనామములు (21) భృంగిస్తవము
(22) గీతసూక్తములు (23) దీపకళిక (24) మానిదండకము
(25) మలయ రాజీయము (26) ముక్తకములు మొ॥

మల్లికార్జున పండితుడు - మల్లంపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర
ప్రాంతము.

రచనలు : (1) అగస్త్యశ్వరశతకము (2) దేవీశ్యామలాంబా
శతకము మొ.

మల్లికార్జునభట్ట - శాకవల్లి : జననం : క్రీ. శ. 1280-1330 పడుమ
వాడు. వైదికబ్రాహ్మణుడు. నివాసము : గుంటూరుమండలము-
పలనాటిసీమ. తండ్రి : హుళక్కి భాస్కరుడు.

రచన : భాస్కరరామాయణము-బాల, కీష్కింధా, సుందరకాండలు.
(అయ్యలూర్వండు, కుమార రుద్రదేవుడు కూడా వ్రాసిరి. కాని
ఈతడు మాత్రము శివునకు అంకితము ఇచ్చెను).

మల్లుభట్టు - పుటసాసి : జననము : క్రీ. శ. 1500-1600 సం.ర
ప్రాంతము.

రచన : జలపాని మాహాత్మ్యము (ప్రబంధ రత్నావళ్యాదులందు
సంగ్రహితములు).

మాచనామాత్యుడు : జననం : క్రీ. శ. 1750 సం.ర ప్రాంతము.
తండ్రి : భైరవామాత్యుడు.

రచన : బ్రహ్మాండవచనము.

మాడయకవి : జననము : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దితుదిని, 16 వ శతాబ్దా
రంభము. నియోగి. తండ్రి : సర్వయామాత్యుడు. రాయలకాలము.

రచనలు : (1) మైరావణచరిత్ర (అబ్దయామాత్యుని పుత్తుడు.
గోపమంత్రి కంకితము) (2) దేవేంద్రవిజయము (ఎఱ్ఱనమంత్రి
కంకితము).

మాతృభూతకవి : జననము : క్రీ. శ. 1788-89 సం.ల కాలము.
తంజావూరు ప్రభువు అమరసింహుని కాలమువాడు. తండ్రి :
రంగయ్యుడు.

రచన : పారిజాతాపహరణము (నాటకము - అమరసింహ ప్రభువు
మంత్రి శివరాయనికి అంకితము).

మాధవమంత్రి : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము కావచ్చును. నియోగి.
గోదావరిమండలవాసి. తండ్రి : గిరిమనమంత్రి. గురువు : కిళాంబి
వేంకటాచార్యుడు.

రచన : భగవద్గీతలు (నాల్గూళ్ళాసముల పద్యకావ్యము).

మాధవరాయకవి - రేచర్ల : క్రీ. శ. 1740 సం.ర ప్రాంతము.

పద్మనాయక కులజుడు. తండ్రి : సురభిమల్ల కుమారాచారి.

రచన : చంద్రికా పరిణయము (ఆత్మశ్వాసముల ప్రబంధము).

మాధవరాయకవి - సురభి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దితుదిని. 17వ

శతాబ్దారంభము. తండ్రి : సురభి - మల్లభూపాలుడు. సింగ

భూపాలునివంశమువాడు. విద్యత్కవి. కుమారుడు : నరసింగరావు.

రచన : చంద్రికా పరిణయము (మదనగోపాలస్వామికంకితము).

మాధవరాయ - పుణిదేవు : క్రీ. శ. 1600 సం.కు పూర్వము.

రచన : ప్రద్యుమ్న విజయము (ప్రబంధము).

మాయనకవి - కైవ : జననము : క్రీ. శ. 150 వంశకు పూర్వము.

తల్లి : కామాక్షి. తండ్రి : మహాదేవశాస్త్రి.

రచన : ఉపాకల్యాణము (విద్యాశ్వాసములు).

మారన : “ఉభయకవిమిత్రుడు.” జననము : క్రీ. శ. 1250-1350

మధ్యకాలము. గురువు : తిక్కనసోమయాజి. తిక్కనామాత్య

పుత్రుడు. సమకాలికులు : బద్దెన, కేతన, రంగనాథుడు,

ప్రతాపరుద్రుడు మొ. వారు.

రచన : మార్కండేయపురాణము సంస్కృతమున కాంధీకృతము.

(ప్రతాపరుద్రుని సేనానాయకుడైన గన్నయమంత్రికి కృతిగ

నిచ్చెను. మనుచరిత్ర, హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, బహుళాశ్వ

చరిత్రమునకును పైపురాణమే మూలాధారము).

మారయకవి : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దమువాడు కావచ్చును. నియోగి.

తండ్రి : సర్వయ్య. నారనగారి సూరన్న ఈతని సమకాలికుడు.

రచన : మైరావణ చరిత్రము.

మారవికవి : రచన : భాస్కరశతకము.

ముత్తరాజు - నెల్లూరి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం.ర ప్రాంతము.

రచన : పద్మావతీ కల్యాణము (ప్రబంధము).

ముద్దయకవి : కాలము తెలియలేదు. నివాసము : మంథెన - నిజాము రాష్ట్రము. విద్యత్క-వి.

రచన : మంథెన రామాయణము (యక్షగానము).

ముద్దరాజు - రెడ్డిపల్లె : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం.లకు పూర్వము.

రచన : అష్టమహిషీకల్యాణము (ఇందలి వర్ణనలు ప్రబంధ రత్నావళ్యాదులందు స్వీకృతములు).

ముద్దపకవి : క్రీ. శ. 1760 సం.ర ప్రాంతము. తంజావూరు నందుగల వేశ్యాంగన. తల్లి : ముత్యాలు. తంజావూరు ప్రభువు ప్రతాపసింహుని యుంపుడుకత్తె.

రచన : రాధికాసాంత్యము (నాల్గొక్కాసముల ప్రబంధము.)

ముద్దురంగచొక్క-నాథుడు : జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దము.

తండ్రి : మధురాపాలకుడు. విజయరంగ చొక్క-నాథుడు. శ్రీరంగనాథుని భక్తుడు.

రచన : శ్రీరంగ మాహాత్మ్యము.

ముమ్మయబై తరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం.లకు పూర్వము.

రచన : విష్ణుకథానిధానము (ప్రబంధము).

ముమ్మడి తిమ్మభూపతి - సుగుటూరి : జననము : క్రీ. శ. 1614-

1630 సం. వాడు. ఆంధ్రగీర్వాణ, కన్నడభాషలలో విద్యత్క-వి. మైసూరు సామంతరాజులలోనివాడు.

రచనలు : సంస్కృతములో : (1) శివదర్పణము (2) రసికమనో రంజనము (3) కౌముదీవ్యాఖ్య. కన్నడములో : (4) శంకరసంహిత (యక్షగానములు) తెలుగున : (5) రాజేంద్రచోళచరిత్ర (6) కుమారాజ్ఞనీయము (7) సౌందర్యచరిత్రము మొ.

మూర్తి - కొకమాని : జననము : క్రీ. శ. 1670 సం.ర ప్రాంతము. వైదికుడు. తండ్రి : రామలింగభట్టు. కామానిగ్రామము. చంద్రగిరి సమీపము.

రచనలు : (1) పాంచాలీపరిణయము (రంగస్వామికి ఆంకితము చేసెను.) (2) రాజవాహనవిజయము (శ్రీ శేరిలింగంపల్లికి ఆంకితము).

మృత్యుంజయుడు - క్రొత్తలింక : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : కొమరగిరి గ్రామము - గోదావరిజిల్లా. తండ్రి : విశ్వనాథుడు. సమకాలికులు : సింగయ్య, కృష్ణకవి, వీణము లక్ష్మీపతి మొ.

రచన (1) బృహన్నారదీయము (2) ధర్మాత్మజా పరిణయము (3) నిరోష్ఠ్యనలచరిత్ర.

మొల్ల - ఆతుకూరి : రాయలకాలము. ఈమెతండ్రి : కేసనసెట్టి. ఆతుకూరి నివాసము - నెల్లూరుజిల్లా - గోపవరము. అసలుపేరు : మల్లి (అందురు), ప్రసిద్ధురాలు.

రచన : రామాయణము (పద్యకావ్యము).

మోహనాంగి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద మధ్యభాగము. తండ్రి : శ్రీకృష్ణదేవరాయలు. భర్త : రామరాయలు. సంస్కృతాంధ్రములలో గొప్పకవయిత్రి.

రచన : మరీచీపరిణయము (విదాశ్వాసములు).

యల్లకవి-చింతలపూడి : “రాధామాధవకవి” క్రీ. శ. 1520-1540సం. మధ్యజీవించియున్న కవి.

రచనలు : (1) రాధామాధవము (పద్యకావ్యము) (2) తాదకబ్రహ్మ రాజీయము (వేదాంతము).

యాదవామాత్యకవి : క్రీ. శ. 1600 సం. ప్రాంతము. నివాసము : గోదావరితీరము. ఆర్వేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : బాపన.

రచన : (1) చంద్రహాసవిలాసము (ప్రబంధము) (2) యాదవా మాత్యచ్ఛందము (3) రసమంజరి (4) రఘునాదయలక్షణము మొ.

యోగానందాచార్య : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద ఉత్తరభాగము. గురువు : చింతల లింగావధానులు.

రచనలు : (1) ఆత్మైక్యబోధము (2) గురుశిష్యసంవాదము.

యోగానందాచార్య - ఉన్నవ : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం. ప్రాంతము. ఆర్వేలనియోగి. నివాసము : ఉన్నవ - గుంటూరుమండలము.

రచనలు : (1) రాజగోపాలశతకము (2) పద్మినీపరిణయము మొ.

రంగకవి - కస్తూరి : క్రీ. శ. 1736 - 1767 సం. మధ్య జీవించియున్న కవి. తల్లి : కామాక్షమ్మ. తండ్రి : వేంకటకృష్ణయ్య. తంజావూరు సంస్థానాస్థానకవి. సమకాలికులు : పావులూరి మల్లన, అడిదము నూరకవి మొ.

రచనలు : (1) ఆనందరంగరాట్టండము (2) కృష్ణారససంవాదము (3) సాంబనిఘంటువు మొ.

రంగన - చక్రపాణి : వైష్ణవప్రణయ్య అభిమానముచే శైవమును స్వీకరించినవాడు.

రచనలు : (1) శివభక్తిదీపిక (2) నయనరగడ.

రంగనాథుడు : క్రీ. శ. 1200-1276 సం. ర మధ్యజీవించిన కవి. క్షత్రియుడు. కోన బుద్ధారెడ్డి ఆస్థానకవి. హృద్యమైన కవిత చెప్ప వాడు. సమకాలికులు : కేతన, బద్దెన, మారన, అధర్వణాచార్యులు మున్నగువారు. రంగనాథరామాయణమును బుద్ధారెడ్డి వ్రాసినట్లు కొన్ని రుజువులు కలవు.

రచనలు : (1) రంగనాథరామాయణము (ద్విపద కావ్యము),
 (2) మిత్రవిందా పరిణయము (ప్రబంధము), (3) శారదా
 మకుటము, (4) భృవచరిత్రము, (5) శారదా తిలకము,
 (6) శేషధర్మములు.

రంగప్ప - బంగారు : జననము : క్రీ. శ. 1770 సం॥ ర. ప్రాంతము.
 నివాసము : పిల్లలమర్రి - హైదరాబాదు రాష్ట్రము.

రచన : భేతాళచరిత్ర (అన్నసముద్రము చిన్నవీరయ్య విరచితము
 నకు తెనిగించెను).

రంగప్పరాజు-రామరాజు : క్రీ. శ. 1560 సం॥ ర. ప్రాంతమువాడు.
 ఊత్రియకులము. విజయనగరరాజుల ఆస్థానకవి. వైష్ణవకవి.
 తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యుల శిష్యుడు. సమకాలికులు :
 అయ్యలరాజు రామభద్రుడు, కోనేరుకవి, అద్దంకి గంగాధరకవి
 మొదలగువారు.

రచనలు : సాంబోపాఖ్యానము (ఈ ప్రబంధము శ్రీ రంగనాయ
 కునకు కృతయివ్వబడెను).

రంగయ్య - అనమగిరి : క్రీ. శ. 1770 సం॥ ర. ప్రాంతమువాడు.
 నందవరీక నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిమ్మయ్య. సమ-
 కాలికులు : తామరపల్లి తిమ్మయ్య, పోచన, వాసుదేవయోగి
 మొదలగువారు.

రచన : యాదవగిరి మాహాత్మ్యము (5 ఆశ్వాసముల పద్య
 కావ్యము. రావూరి వేంకటామాత్యునకు అంకితము చేయ
 బడెను).

రంగరాజు - రెంటూరి : క్రీ. శ. 1600 సం॥ ర. ప్రాంతమువాడు.
 నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : చినగంగన.

రచన : భానుమతీ పరిణయము (4 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము.
 వైగ్రంథము వేంకటగిరి ప్రభువగు వెలుగోటి రామభూపాలున
 కంకితముచేసెను).

రంగాజమ్మ : జననవివరాలు తెలియలేదు.

రచన : మన్నారుదాసవిలాసము (యక్షగాననాటకము).

రఘునాథభూపాలుడు : జననం: క్రీ.శ. 1660 ప్రాంతము. తంజావూరు ప్రభువు. తండ్రి: అచ్యుతరాజు. తాత: చెవ్వరాజు. చేమకూర వేంకటకవి వ్రాసిన సారంగధర చరిత్రమును, విజయవిలాసమును కృతి గొన్నవాడు. సమకాలికుడు: కవిచౌడప్ప మొ. “విద్యతోపేషకఁడు”. సంగీతసాహిత్యములలో విద్వాంసుడు.

రచన : (1) వాల్మీకి చరిత్రము, (2) రామాయణము (3) భారతసారము, (4) నలచరిత్రము, (5) జానకీపరిణయము, (6) పారిజాతాపహరణము, (7) అచ్యుతాభ్యుదయము, (8) సంగీతసుధ మొ.

రమణకవి-దివి : జననం: క్రీ. శ. 1650 సం. ప్రాంతము. నివాసము: కృష్ణామండలము. అమరావతీ సంస్థానాధీశ్వరుల యాశ్రయము. సమకాలికులు: కాకునూరి అప్పకవి, గాడిచెర్ల శ్రీనివాసకవి మొ.

రచన: శృంగారదామము (మంగళగిరినృసింహస్వామికి అంకితము).

రమణకవి - చిత్రకవి : జననం: క్రీ. శ. 1680 సం. ప్రాంతము.

రచనలు: (1) విద్యత్కవి కర్ణరసాయన సకలవర్ణనాపూర్ణ రామాయణము (2) అభిమన్యువిలాసము (3) కుమారగురు విలాసము (4) నీలకంఠచ్ఛందము (5) సాంబవిలాసము మొ.

రమణప్పకవి - పత్రి : “ఉభయభాషాభూషణ” జననం: క్రీ. శ. 1800 సం. ప్రాంతము. మాధవమతస్థుడు. తండ్రి: శ్రీనివాసరావు. జన్మస్థానము: సాకులూరు - నరసారావుపేట తాలూకా.

రచనలు: (1) విష్ణు సర్వోత్తమ శతకము (2) వేంకటరమణ శతకము (కందపద్యములు) మొ.

రాచమల్లకవులు : జననము : క్రీ. శ. 1520 సం. ప్రాంతము.

రచనలు : (1) శృంగార వృత్తము (2) కవుల వృత్తము (వృత్త సూత్రము.) తిమ్మాధీశుని కుమారుడు తిమ్మవభునకంకితము.

రాచవేటికవి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం. పూర్వమువాడు.

రచన : గణికాగణ ప్రవర్తన తారావళి.

రాచిరాజు-పూసపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1535 సం. ప్రాంతము.

క్షుత్రియుడు. తండ్రి : తమ్మరాజు. తల్లి : అన్నమాంబిక.

రచన : క్షుత్రియవృత్తాంతము (56 చరణముల సీసమాలికతో).

రాజకవి - తురగా, బాలసరస్వతి - అయ్యంకి : వీరిజననము : క్రీ. శ.

16 వ శతాబ్ద ప్రాంతము. జంటకవులు. గోల్కొండనవాబు మహమ్మద్ కుతుబ్ షాకాలమువారు. వీరు దుర్గా, దక్షిణామూర్తి భక్తులు.

రచన : స్కాందపురాణములోని - నాగరఖండము (ధవళేశ్వరపు - మార్కండేయుడు (విశ్వకర్మ కలస్థుడు) కృతినొసఁగెను).

రాజలింగకవి : జననం : క్రీ. శ. 1630 సం. ప్రాంతము. నివాసము :

కొటపుట్ల. తండ్రి : సర్వేశ్వరారాధ్యుడు. వీరశైవుడు. సమకాలికులు : చేమకూర వేంకటకవి, చిత్రకవి, రమణకవి మొ.

రచన : కూర్మపురాణము (శ్రీశైల మల్లికార్జున కంకితము).

రామకవి - తురగా : జననము : క్రీ. శ. 1590 సం. ప్రాంతము.

ఆర్యేలనియోగిబ్రాహ్మణుడు. గోలకొండనవాబు కుతుబ్ షాహీ కాలమువాడు. నివాసము : గోదావరీమండలము.

రచన : నాగరఖండము (5 ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము. అయ్యంకి బాలసరస్వతి యనుకవిసహాయమున వ్రాసినట్లు).

రామకవి - లింగముగుంట : జననము : క్రీ. శ. 1620 సం. ప్రాంతము.

తల్లి : తిమ్మాంబ. తండ్రి : లక్ష్మయ్య. తమ్ముడు : తిమ్మకవి.

యాజ్ఞవల్క్య నియోగి బ్రాహ్మణుడు. సమకాలికులు : చిత్రకవి అనంతకవి, పూసపాటి తమ్మభూపాలుడు మొ.

రచనలు : (1) చతుర్వాటికా మాహాత్మ్యము (స్థలపురాణము)
(2) మత్స్యపురాణము (3) వామనపురాణము మొ.

రామకృష్ణకవి - అల్లమరాజు : జననము: క్రీ.శ. 18వ శతాబ్దము చివర భాగము. తండ్రి : రంగధామార్యుడు. తాత : ఎల్లనార్యుడు. నివాసము : గోదావరిజిల్లా పితాపురము : చేబ్రోలు భీమేశ్వర స్వామి భక్తుడు.

రచనలు : (1) అచ్చతెల్ల భాగవతము (2) ఆధ్యాత్మరామాయణము (3) శంతన విలాసము (4) ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి (5) కవి చకోర చంద్రోదయము (ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరస్వామికి అంకితము) (6) వైద్యరేయ విజయము (7) గౌతమీ మాహాత్మ్యము (8) సత్యభామా విలాసము (9) ద్రౌపదీపరిణయము (10) హనుమదాఖ్యానము (11) సుశోభావివాహము (12) కవిజన మనోరంజనము (13) మదాలసా పరిణయము.

రామకృష్ణుడు - తెనాలి : చూ. రామలింగకవి.

రామభద్రకవి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥రములకు పూర్వము.

రచన : జానకీపతి శతకము (దీనిని రామదాసు వ్రాసెనని కొందఱు అందురు).

రామభద్రకవి - తెనాలి : జననం : 1575 సం. స్థాంతము. ప్రథమశాఖ నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : అభినవరామకృష్ణకవి. తాత : శ్రీగిరి కవి. తల్లి : తిమ్మాంబ.

రచన : ఇందుమతీ పరిణయము (పాలచూరి కృష్ణభూపాలున కంకితము).

రామభద్రకవి - దేవగుప్తాపు : జననము : క్రీ. శ. 1790 సం॥ స్థాంతము. నివాసము : దేవగుప్తము - అమలాపుర స్థాంతము.

గోదావరిమండలము. ఆర్వేలనియోగి. తాత : లింగకవి. తండ్రి : భాస్కరమంత్రి. మొగల్తుఱ్ఱు సంస్థానకవుల వంశజుడనని కవి. రచన : మహాదేవ శతకము (భవానీధవ శతకము).

రామభద్రకవి - శ్రీపతి : మధురాపాలకుడగు విజయరంగ చొక్కానాథుని కాలమువాడు. తండ్రి : సూరయ్య. తల్లి : గిరియమ్మ. మీనాక్షీసుందరేశ్వరుల భక్తుడు.

రచన : హాలాస్యమాహాత్మ్యము (వచన కావ్యము).

రామభద్రుడు - అయ్యలరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1530-1570 సం॥ మధ్యనున్నవాడు. నివాసము : ఒంటిమిట్ట - కడపమండలము. ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి : అక్కయ్యమామయ్య. శ్రీకృష్ణదేవరాయల యాస్థానకవులలో నొకడు. యతిప్రాసములందు సాధు శకటరేఖల భేదమును పాటించనివాడు. సమకాలికులు : పింగళి సూరన్న, రామరాజభూషణుడు మొ॥

రచనలు : (1) ఆంధ్రీకృత సకల కథాసారసంగ్రహము (2) వీర రాఘవ శతకము (3) రామాభ్యుదయము మొ॥

రామభద్రుడు - ముద్దరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1590 సం॥ ప్రాంతము. తండ్రి : గణపయ్య.

రచనలు : (1) కవిలోక సంజీవని (లక్షణ గ్రంథము) (2) రాఘవ పాండవీయవ్యాఖ్య (3) కవి కంఠాభరణము మొ॥

రామప్ప : 'గేయ రచనా చతుర' జీవితము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము. శ్రీకృష్ణదేవరాయల యాశ్రితుడు. తానై పెక్కు గేయములు వ్రాసి వానికి స్వరములుకట్టిన ప్రసిద్ధగేయకవి.

రచనలు : యక్షగానములు (వెన్నెలపదములు, తుమ్మెద పదములు, గొబ్బిపాటలు, కోవెలపదములు మొ॥)

రామమూర్తి - పరశురామవంతుల : జననము : క్రీ. శ. 1790 సం॥
ప్రాంతము. ఆరేవలనియోగి. తండ్రి : లింగమూర్తి. సమకాలికులు :
రామనామాత్యుడు, పోచిరాజు వీరన్న.

రచనలు : (1) శుకచరిత్రము (5 ఆ శ్వాసముల ప్రబంధము)
(2) పరశురామ శతకము (3) మనోహర శతకము (4) ఈదుల
వాయి రామస్వామి శతకము మొ॥

రామనామాత్యుడు : జననం : క్రీ. శ. 1790 సం॥ ప్రాంతము. ఆరేవల
నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిమ్మన్న. సమకాలికులు :
పరశురామవంతుల రామమూర్తి, పోచిరాజు వీరన్న మొ.

రచన : కృష్ణార్జున సంవాదము (గయోపాఖ్యానము).

రామయమంత్రి - ధరణిదేవుల : జననము : క్రీ. శ. 1780 సం॥
ప్రాంతము. నివాసము : నెల్లూరుమండలము. తల్లి : ఘణియమ్మ.
తండ్రి : నాగయామాత్యుడు. సమకాలికులు : పుష్పగిరి తిమ్మన,
కంకటి పాపరాజు మొ.

రచన : దశావతార చరిత్రము (మగదల కృష్ణమూర్తికి అంకితము).

రామయా మాత్యుడు : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దము మధ్య
కాలము. ఆలియ రామరాయల ఆశ్రితుడు. కొండవీటి దుర్గా
ధీశుడు.

రచన : స్వరమేల కలానిధి (సంగీత శాస్త్రము).

రామయోగి కవి - నడిమింటి : జననం : క్రీ. శ. 1770 - 1840 సం॥
మధ్య జీవించియున్న కవి. వేగినాటి వైదిక బ్రాహ్మణుడు.
నివాసము : క్రొత్తలంక - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. తాత : ఈశ్వరప్ప
శాస్త్రి. తండ్రి : లక్ష్మీ నరసింహశాస్త్రి. శ్రీ నారాయణగజపతి
మహారాజుగారి ఆస్థానకవి. ఆయనభార్య కొండమాంబా మహా
రాణికి సంస్కృత విద్యాగురువు.

రచనలు : (1) భాగ్యం దండకము (2) బాణసురయుదము మొ.

రామయ్య - అంధ్రకవి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ పూర్వము.

రచన : విష్ణుకాంచీ మాహాత్మ్యము (ఇందలి వర్ణనలు ప్రబంధ రత్నావళ్యాదులందు ఉదాహృతములు).

రామయ్య - కటికనేని : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం॥ వ్రాతము.

పద్మనాయక కులస్తుండు. తల్లి : బుచ్చమ్మ. తండ్రి : సూరన్న. సమకాలికులు : గణపవరపు వేంకట కవి. మల్లంపల్లి నాగభూషణ కవి మొ.

రచన : (1) కువలమూనంద ప్రకాశము (సంస్కృత అలంకార శాస్త్రమునకు తెనుగుసేత).

రామయ్య - వాసిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద పూర్వ భాగము.

రచన : (1) బృహన్నారదీయము (2) విష్ణుకాంచీ మాహాత్మ్యము (ఇతఁడే ఆంధ్రకవి రామయ్య యని కొందఱి యభిప్రాయము).

రామరాజ భూషణుడు (భట్టుమూర్తి) : జననము : క్రీ. శ. 1560 సం॥ వ్రాతము. నివాసము : బట్టుపల్లె - బల్లారిమండలము. రామరాజ యొక్క ఆస్థానకవి యగుట భట్టుమూర్తికి రామరాజ భూషణుడను పేరు కలిగెను.

రచనలు : (1) వసుచరిత్ర (శ్లేషపద్య కావ్యము - ఈ ప్రబంధమును తిరుమల దేవరాయనికి అంకితము చేసెను). (2) హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము (ద్వ్యర్థి కావ్యము - ఈ కావ్యమును శ్రీరామునకు అంకితము చేసెను). (3) నరస భూపాలీయము (కావ్యనాటకాలంకార లక్షణము - వై గ్రంథమును నరసరాజు నకు కృతీయిచ్చెను).

రామరాజు - ఎలుకుర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ రమునకు పూర్వము.

రచన : రామలింగ శతకము (ఇండిలి పద్యములు ప్రబంధ రత్నావళ్యాదులం దుదాహృతములు).

రామలింగకవి-గద్దె : జన్మస్థానము : సిద్ధాంతము-తెలుగు తాలూకా. నివాసము : బొండాడ-భీమవరము తాలూకా. తల్లి : పంచాక్షరి. తండ్రి : నాగయ్య. (కృష్ణామండలమందలి ఎర్నగూడెముతాలూకా లోని కోవూరున వెలసియున్న చోడేశ్వరునకు అంకితముగా నొక శతకము వ్రాసెను).

రచన : చోడలింగ శతకము (పరవాదిగజాంకుశము - సమస్త దేవతాకృతమైన శివస్తోత్రము).

రామలింగకవి - తెనాలి : జననం : క్రీ. శ. 1525-1560 సం॥ మధ్య జీవించియున్న కవి. రామలింగయ్య, రామకృష్ణుడు నామాంత రములు. నివాసము : తెనాలి-గుంటూరు జిల్లా. యాజ్ఞవల్క్యు బ్రాహ్మణుడు. విశ్వబ్రాహ్మణుడని కొందఱు. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. తండ్రి : రామయ్య. చంద్రగిరి ప్రభువగు వేంకటపతిరాయల యాస్థాన విద్వత్కవి.

రచనలు : (1) ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర (ప్రబంధము), (2) ఘటికా చల మాహాత్మ్యము (ప్రబంధము), (3) పాండురంగ మాహా త్మ్యము (స్థలపురాణము - ఇది నెల్లూరుమండలమందలి జాగీరు దారగు విరూరి వేదాద్రికి అంకిత మిచ్చెను). (4) హరిలీలా విలాసము, (5) కందర్పకేతువిలాసము మొ॥

రామాచార్యులు - కొత్తపల్లి : జననం : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దాం తమువాడు. గద్వాలాస్థాన విద్వాంసులు.

రచన : యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణము (అయోధ్య కాండము).

రామానుజయ్య - వీణ :

రచన : సంగీత సర్వార్థసార సంగ్రహము.

రామానుజాచార్యులు - ఆచ్చి : జననము : క్రీ. శ. 1700 ప్రాంతము.
 నివాసము : వరదన్నపేట - హైద్రాబాదురాష్ట్రము.
 రచనలు : (1) తత్త్వార్థదర్పణము (ద్విపదకావ్యము) (2) మోక్ష
 సారము (3) ముముక్షుజనకల్పము.

రామానుజాచార్యులు - కొండ్రపేటి : 'శృంగారకవిరాజు' జననం :
 క్రీ. శ. 1600 సం॥ ప్రాంతము. నివాసము : కాండ్రవేడు-హైద్రా
 బాదురాష్ట్రము.

రచన : వైష్ణవసంప్రదాయ గ్రంథము.

రామానుజాచార్యులు - సముద్రాల : జననము : క్రీ. శ. 18 వ
 శతాబ్దాంతము. నివాసము : కోరుట్ల - కరీంనగర్ జిల్లా, హైద్రా
 బాదురాష్ట్రము. వైష్ణవబ్రాహ్మణులు.

రచన : సుకీలోపాఖ్యానము.

రామామాత్యుడు : జననం : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద మధ్యభాగము.
 కొండవీటి దుర్గాధీశుడు. అలియ రామరాయల యాశ్రితుడు.

రచన : స్వరమేల కథానిధి.

రాయరఘునాథ (కొండమాన్) రాజు : క్రీ. శ. 1769 - 89 సం॥
 నడుమ పుదుచ్చోట పాలించినరాజు. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాకోవిదుడు.

రచనలు : (1) పార్వతీ పరిణయము (2) కవిజనోజ్జీవని.

రుద్రభట్ట :

రచన : జగన్నాథవిజయము (దీని యనుకరణమే పారిజాతాప
 హరణము).

రుద్రయ్య - కండ్ల కూరి (కంసాలి రుద్రయ్య) : జననము : క్రీ. శ.
 1620 సం॥ర ప్రాంతము. స్వర్ణకారుడు. తండ్రి : పెదలింగన్న.

రచనలు : (1) నిరంకుశోపాఖ్యానము (4 ఆశ్వాసముల ప్రబం
 ధము) (2) సుగ్రీవవిజయము (యక్షగానము - దీనిని కందు

కూరి సోమేశ్వరస్వామిః అంకితము చేసెను) (3) బలవదరీ శతకము (4) సరస మనోరంజనము (5) కొన్ని అష్టకములు.

రేచన : జననము : క్రీ. శ. 1100 సం॥ ప్రాంతము.

రచన : కవిజనాశ్రయము (గాగవర్మ వ్రాసిన ఛందోంబుధికి అను సరణము).

లక్ష్మణకవి - పునః : జననము : క్రీ. శ. 1760 సం॥ర ప్రాంతము.

ఆర్యేలనియోగి. తల్లి : పేరమ్మ. తండ్రి : తిమ్మకవి. సోదరుడు : అనంతకవి. సమకాలమువారు : వక్కలంక వీరభద్రకవి, కూచి మంచి తిమ్మకవి మొ.

రచనలు: (1) రామవిలాసము (ప్రబంధము) (2) భర్తృహరి సుభాషితములు (3) ఆంధ్రనామసంగ్రహము (పద్యరూపనిఘంటువు) (4) గంగామాహాత్యము (5) రామేశ్వర మాహాత్యము (6) విశ్వామిత్రచరిత్ర (7) గీర్వాణ సూర్యశతకము (8) జాహ్నువీ మాహాత్యము (9) నృసింహదండకము (10) విశ్వేశ్వరోదాహరణము (11) కాలికాదండకము (12) ఆదిత్య హృదయము.

లక్ష్మణకవి - గార్ల పాటి : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దప్రాంతము. ఇతని శిష్యుడు పోశెట్టి.లింగకవి.

రచన : వీరభద్ర చరిత్రము.

లక్ష్మణకవి - పైడిపాటి : జననము : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దారంభము. ఆర్యేలనియోగి. తండ్రి : ఏకామ్ర మంత్రి.

రచనలు : (1) ఆంధ్రనామ సంగ్రహము (2) సుభాషిత రత్నాకరము.

లక్ష్మణాచార్యుడు - అచ్చి : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దాంతమువాడు. నివాసము : ఓరుగల్లు ప్రాంతము.

రచన : ముముక్షు జనకల్పము (విశిష్టాద్వైతమత ప్రశస్తిని దెల్పు గ్రంథము).

అక్షరములు : 15, 16 శతాబ్దముల మధ్యకాలము.

తండ్రి : వేంకటాచ్యుడు. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. లక్ష్మణకవి శైవుడు.

రచన : ఏకామలంగ శతకము (ఈ పేరుతో 2 శతకములు గలవు).

అక్షరధరుడు - చెరుకూరి : జననం : క్రీ. శ. 1600 సం॥ ప్రాంతము.

రచనలు : (1) మత్స్యసాచంద్రిక (2) భరతశాస్త్రము (3) శ్రుతిరంజని (గీతగోవిందమునకు టీక) మొ.

అక్షరధరుడు - లొల్ల : 16 వ శతాబ్దారంభము. శ్రీకృష్ణదేవరాయల యాత్మకవి.

రచన : సౌందర్యలహరి.

అక్షరధరుడు - చాటూరి : 1740-1800 సం॥ మధ్యకాలము. ఆర్యేల నియోగి.

తల్లి : కనకాంబ. తండ్రి : వీరరాఘవుడు. నివాసము : విశాఖజిల్లా. సమకాలికులు : కోనరాట్టావి, అడిగము సూరకవి మొ.

రచనలు : (1) విశేషాంధ్రము (నిఘంటువు) (2) కోడండరామ శతకము (3) ఈశ్వరీ పద్యము.

అక్షరధరుడు - బండారు : జననము : 16 వ శతాబ్దారంభము.

నివాసము : విజయనగరము. శ్రీకృష్ణదేవరాయల యంతఃపురమున నాట్యసంగీతాచార్యుడు.

రచన : సంగీత సూర్యోదయము.

అక్షరధరుడు - వీణము : 1800 సం॥ ర ప్రాంతము. సృష్టికరణకులజుడు.

తల్లి : రంగమ్మ. తండ్రి : కృష్ణమరాజు. సమకాలికులు : అయ్యల రాజు నారాయణకవి, గోపాలుని సింగయ్య మొ.

రచన : అభిమన్యు పుణ్యము (ర ఆ. పద్యకావ్యము).

లింగకవి - గంగకవి : జననము : క్రీ. శ. 1700 సం॥ర ప్రాంతము.

వేదాద్రిపురవాసి. సంస్కృతాంధ్ర పండితుడు.

రచన : సీతావిజయము (శతముఖరామాయణము).

లింగకవి - పోశెట్టి : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దాంతమున నున్నవాడు.

వీరశైవమతస్థుడు. గురువు : గార్లపాటి లక్ష్మణకవి.

రచనలు : (1) శివ్యప్రబోధము (ద్విపద) (2) నవచోళచరిత్రము

(3) మల్లణచరిత్రము (4) వీరసంగయ్యదేవ చరిత్ర (5) శంకర

దాసమయ్య చరిత్రము మొ.

లింగకవి - భద్రకవి : క్రీ. శ. 1530 - 42 సం॥ మధ్య జీవించి

యున్న కవి. జంగమపంశము. తండ్రి : రామయ్య. తల్లి : అమ.

లాంబ. గురువు : సంగమేశ్వరుడు.

రచనలు : (1) సానందచరిత్రము (2) దేవాంగ పురాణము (7

ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

లింగన్న - తక్కెళ్లపాటి : క్రీ. శ. 1760 సం॥ర ప్రాంతము. తల్లి :

సూరమ్మ. తండ్రి : వేంకటపతి. సమకాలికులు : ముద్దుపళని,

పచ్చమెట్ట పాఠయకవి మొ.

రచనలు : (1) మదనమోహినీవిలాసము. (2) సుతనయా పరిణ.

యము (3) ఉత్తర హరిశ్చంద్ర కథ.

లింగమూర్తి - పరశురామపంతుల : క్రీ. శ. 1770 సం॥ ప్రాంతము.

నియోగి. తల్లి : తిమ్మమ్మ. తండ్రి : రామయ్య. గురువు :

మహాదేవయోగి.

రచన : సీతారామాంజనేయము (మూడాశ్వాసముల వేదాంత

గ్రంథము).

లింగయ్య :

రచన : సాముద్రిక శాస్త్రము (పద్యకావ్యము).

లింగరాజు : మలయాద్రి నృసింహస్వామి భక్తుడు.

రచన : మలయాద్రి నారసింహ ఛందస్సు.

లింగరాజు - ధూర్జటి : క్రీ. శ. 1730 సం॥ ప్రాంతముని అంచనా.
ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి : వేంకటపతి. ఇతని పుత్రుడు : వేంకట
రాయకవి.

రచన : శ్రీ కాళహస్తి మాహాత్మ్యము (12 ఆశ్వాసముల పద్య
కావ్యము).

లీలావతి : క్రీ. శ. 1633-73 సం॥ మధ్యకాలము. వెలయాలు.

రచన : కమ్మవక్కాణ.

పటమూల కవి : క్రీ. శ. 1500 సం॥ ప్రాంతము.

రచన : పటమూల మందిరా యను మకుటముగల శతకము.

వడ్డికవి - వెణుత్తుర్ల : ప్రథమశాఖాబ్రాహ్మణులు. తండ్రి : మంగళ
గిరి శాస్త్రి. రామభక్తుడు.

రచన : శృంగారరసాలవాలము (మూడాశ్వాసముల అలంకార
శాస్త్రము).

వరదరాజు - కట్టా : 1530 సం॥ర ప్రాంతము.

రచన : గరుడపురాణము (పింగళి సూరన్నయు వ్రాసెను).

వల్లభరాయడు - వినుకొండ : జననము : క్రీ. శ. 1420 ప్రాంతము.
నియోగిబ్రాహ్మణుడు.

రచన : క్రీడాభిరామము (శృంగారరసప్రధాన వీధినాటకము).

వల్లభసూరి - కోడూరి : 'కవిదేవేంద్రుడు' క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద
ప్రారంభమున నున్నవాడు. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి :
రామ పండితుడు. తాత : ఎఱ్ఱయామాత్యుడు. గురువు :
ప్రబోధానందస్వామి.

రచన : వాటిగణితము (భాస్కరాచార్యుని లీలావతీగణితమునుండి గ్రహించిన విషయము).

వాదీంద్ర చూడామణి : శ్రీ. శ. 1100 సం॥ లకు పూర్వమువాడు.
ఇతనినివ్వడు రేచన.

రచనలు : (1) వాదీంద్ర చూడామణి (2) ఆదిపురాణము.

వాలేశ్వరీంద్రు - మల్లవరపు : జననము : శ్రీ. శ. 1720 సం॥ ప్రాంతము.
నివాసము : మల్లవరము - కృష్ణామండలము. పాకనాటినియోగి.
తండ్రి : పోలయ్య.

రచన : భల్లాణ చరిత్రము (శ్రీ మల్లవరపు నాగేశ్వరస్వామి కంకితము).

వాసుదేవయోగి : శ్రీ. శ. 1770 సం॥ర ప్రాంతము. సమకాలికులు :
మఘరామపంతుల లింగమూర్తి, తామరపల్లి తిమ్మయ్య మొ.

రచన : జీవన ప్రబోధము (నాల్గొక్కానాథుల వేదాంతగ్రంథము).

విజయరంగ చొక్కనాథుడు : శ్రీ. శ. 1704-1731 సం॥ వఱకు
మఘరామమును పాలించినవాడు. సముఖము వేంకట కృష్ణప్ప
నాయకుఁ డితని చూస్తానకవి.

రచనలు : (1) శ్రీరంగమాహాత్మ్యము (10 ప్రకరణముల వచన
కావ్యము) (2) మాఘమాహాత్మ్యము (15 ప్రకరణముల
గద్యకావ్యము).

విజయరామవ నాయకుడు : 'సాహిత్య పెండారధారి' శ్రీ. శ. 1633-
1673 సం॥ మధ్యకాలమున తంజావూరు పాలకుడు. తండ్రి :
రఘునాథనాయకుడు. శారదాధ్వజమును నిలిపినవాడు. మన్నూరు
స్వామి భక్తుడు.

రచనలు : (1) రతిమన్మథ విలాసము, (2) రాజగోపాల విలాసము,
(3) కృష్ణవిలాసము, (4) మోహినీ విలాసము, (5) చెంగమల
వల్లి వివాహము, (6) రుక్మిణీకల్యాణము, (7) సత్యభామా

పరిణయము, (8) ఉమాపరిణయము, (9) జానకీకల్యాణము, (10) పారిజాతాపహరణము, (11) రాసక్రీడా నవసీత చోరము, (12) రాధామాధవము, (13) కాశీయమద్దనము, (14) ప్రహ్లాద చరిత్రము, (15) పూతనాహరణము, (16) సముద్రమంథనము, (17) ప్రణయకలహము, (18) కంస విజయము, (19) పాదుకా సహస్రము, (20) గోపికాగీత, (21) భ్రమరగీత, (22) రాజ గోపాల దండకము, (23) వీరశృంగార సాహిత్యము, (24) మన్నాచార్య సాంగత్యము, (25) సముద్రమంథనము, (26) విప్ర నారాయణ చరిత్రము.

విజయరామరాజు . పూసపాటి : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దాంతము వాడు. విజయనగరప్రభు కుటుంబములోనివాడు. నివాసము : రేగులవలస - విజయనగరప్రాంతము. విద్యత్కవి.

రచనలు : (1) విష్ణుభక్తి సుధాకరము, (2) హోరాలక్షణము.

విరించిమిశ్రుడు : జననము : క్రీ. శ. 13 వ శతాబ్దమని అంచనా. లొల్ల లక్ష్మీధరునకు అయిదుతరములకు పూర్వుడు.

రచన : భరతార్జున పోతము (నాట్యగ్రంథము).

విరూపాక్షుడు - శ్రీగిరి : జననము : 1700 సం॥కు పూర్వుడుగా కానోపును. తండ్రి : పాపరాజు.

రచన : కాళహస్తి లింగశతకము (సీసపద్యశతకము).

విశ్వనాథకవి - వెణుతురుబిల్లి : క్రీ. శ. 1600 సం॥ర ప్రాంతము. ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి : వేంకటాచార్యుడు.

రచన : శేషధర్మములు (పద్యకావ్యము). ఈ గ్రంథమును పెద్దాపురసంస్థాన ప్రభువైన వత్సవాయ తిమ్మనృపాలునకు అంకితము చేసెను.

విశ్వేశ్వర కవి : జననము : క్రీ. శ. 1650 - 1718 సం॥ మధ్య కాలమువాడు.

రచన : (1) కృష్ణవిలాసము, (2) పెక్కు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు.

విశ్వేశ్వరభట్టు :

రచనలు : (1) భాషాముకురము (2) బేతాళపంచవింశతి మొ.

విశ్వేశ్వర శివదేశికులు : జననము : క్రీ. శ. 1200 సం॥ స్థాంతము.

నివాసము : ఓరుగల్లు.

రచన : శివతత్త్వ రసాయనము.

వీరన్న - పోచిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1790 సం॥ర స్థాంతము.

తల్లి : మూర్తిమాంబ. తండ్రి : వీరభద్రుడు ఆర్యేలనియోగి.

నివాసము : కొలకలూరు - కృష్ణామండలము. సమకాలికులు :

ప్రయాగ కామేశ్వరకవి, ముప్పిల సుబ్బరాయకవి మొ. వారలు.

రచనలు : (1) భల్లాణచరిత్రము (2) మనువంశ ముఖ్యనృపపురాణ

మనెడు ఖండకపాలాఖ్యానము (3) కృష్ణార్జున సంవాదము

(4) విభూతి మాహాత్మ్యము (5) మార్కండేయ చరిత్రము

(6) ముక్తదేవుకథ (7) ఆనందలహరి (8) భర్తృహరిసుభాషిత

శతకత్రయము (9) సౌందర్యలహరి (అంధీకృతము) (10)

అంధీకృత పంచకావ్యములు.

వీరభద్రకవి - అయ్యగారి : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర

స్థాంతము. ఆర్యేలనియోగి. శివభక్తుడు. తండ్రి : సోమన. సమ

కాలికులు : కొట్లేశ్వరుడు, రేకపల్లి సోమప్పకవి మొ. వారలు.

రచన : రాఘవ యాదవ పాండవీయము (త్ర్యంభికావ్యము).

వీరభద్రకవి - వక్కలంక : క్రీ. శ. 1720 సం॥ర స్థాంతము. ఆర్యేల

నియోగి. తండ్రి : భాస్కరకవి. తాత : చంద్రశేఖరకవి. సమ

కాలికులు : కూచిమంచి తిమ్మకవి, ఏనుగు లక్ష్మణకవి మొ.

వారలు.

రచనలు : (1) వాసవదత్తా పరిణయము (2) గౌరీకల్యాణము

(అంధీకృత కుమారసంభవము).

వీరయ్య - పిల్లలమఱ్ఱి : జననము : శ్రీ. శ. 1600 సం॥కు పూర్వము.
రచన : పురుషార్థ సుధానిధి.

వీరయ్య - పోతరాజు : జననము : శ్రీ. శ. 1600 సం॥కు పూర్వము.
రచన : త్రిపురవిజయము (ప్రబంధరత్నావళ్యాదులందు వర్ణితములు).

వీరరాఘవకవి - చింతలపల్లి : శ్రీ. శ. 18 వ శతాబ్ద మధ్యకాలము
వాడు. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తాత : వీరరాఘవుడు. తండ్రి :
వేంకటాచ్యుడు. నివాసము : తుంగభద్రానదీతీరము. విద్వత్కవి.
రచన : మధురవాణీవిలాసము (శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామికి అంకితము).

వీరరాఘవకవి - నెల్లూరు : శ్రీ. శ. 1715 సం॥ ప్రాంతీయుడు.
తండ్రి : వేంకటపతి. ఇంటిపేరు : దేశిరాజువారు. నివాసము :
నెల్లూరు.

రచనలు : (1) యాదవ రాఘవ పాండవీయము (త్ర్యర్థికావ్యము)
(2) వసుంధరా పరిణయము (3) రసమంజరి (4) త్రిపురారి
దండకము (5) కృష్ణభుజంగము (6) కృష్ణలీలామృతము.

వీరరాఘవకవి - రాయభట్ట : 1800 సం॥ కు పూర్వము. నివా
సము : మోదుకూరు - చుండూరుగ్రామ సమీపము. బాపట్ల
తాలూకా - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) కస్తూరిరంగ శతకము (2) జలక్రీడా నాటకము
(3) కృష్ణలీలలు మొ॥

వీరరాజు - కటవె : జననము : శ్రీ. శ. 1700 సం॥ ప్రాంతము.
మైసూరు ప్రభువుల దళవాయి. తండ్రి : దొడ్డరాజు. తల్లి : గౌరమ్మ.
రచన : ఆంధ్రభారతము (ఆదిసభాభీష్మ పర్వములు).

వీరశరభకవి - కవి : శ్రీ. శ. 1600 సం॥ర ప్రాంతము. వైదికుడు.

తల్లి : గురవమ్మ. తండ్రి : శోభనాద్రి. సమకాలికులు : సారంగ
తమ్మయ్య, శంకరకవి మొ. వారలు.

రచన : హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (5 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

వీరశరభేంద్రుడు - బాణాల : అగసాలి కులజుడు. నివాసం : కాళ

హస్తి. తండ్రి : భద్రయ్య.

రచన : గోరంట్ల మాధవశతకము.

వీరాస్వామి - పినుగుల : జననము : శ్రీ. శ. 1780 సం॥ అస్త
మయము 1836 సం॥

రచన : కాశీయాత్రాచరిత్ర (మిక్కిలి వ్యాప్తిగలది).

వేంకన్న - తక్కసీల : జననం : శ్రీ. శ. 1760 సం॥ ప్రాంతము.

నివాసము : తక్కసీల-అలంపురము తాలూకా, రాయచూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) పార్వతీదండకము (2) సీతారామ శతకము.

వేంకనార్యుడు-చల్లచల్లి : తండ్రి : రంగన్న. మిత్రుడు : పోలూరి
గోవిండకవి.

రచన : శ్రీకృష్ణవిలాసము (శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామికి అంకితము).

వేంకనార్యుడు - నుదురుపాటి : 'ఉద్దండకవి' శ్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దా

రంభమువాడు. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : సీతా
రామయ్య. పుడుకోటసంస్థాన విద్వాంసుడు.

రచనలు : (1) బృహన్నాయికా దండకము (2) రఘునాథీయము
(అలంకారగ్రంథము) (3) పార్వతీకల్యాణము (యక్షగానము)
(4) మల్లు పురాణము (5) ఆంధ్రభాషార్ణవము (నిఘంటు
గ్రంథము) (6) తొండమాన్ వంశావళి మొ.

వేంకనార్యుడు - వెలగపూడి : శ్రీ. శ. 1600 సం॥రం ప్రాంతము.

నియోగి. తండ్రి : పెద్దన.

రచన : ఆంధ్రీకృతకృష్ణకరామృతము (లీలాశుకయోగి సంస్కృతమునకు మూలము).

వేంకయ్య - అందుగురి : జననము : క్రీ. శ. 1640 సం. ర. ప్రాంతము. నియోగి. తండ్రి : సూరన్న.

రచన : రామరాజీయము (నరపతి విజయము - చరిత్రాత్మకము).

వేంకటకవి - గణపవరపు : జననము : క్రీ. శ. 1550 - 1650 సం॥ నడుమవాడు. నివాసము : గణపవరము-కృష్ణామండలము. తండ్రి : అప్పయ్యామాత్యుడు. సమకాలికులు : మాచవరపు పాపనామాత్యుడు, కటికినేని రామయకవి మొదలగువారు.

రచనలు : (1) వేంకటేశ్వర విజయవిలాసము (చిత్రబంధ కవిత్వము నకు నిలయము) (2) యమకశతకము (3) కఠినప్రాస శతకము మొ.

వేంకటకవి - చేమకూర : జననము : క్రీ. శ. 1630 సం॥ర ప్రాంతము. శూద్రకులజాడు. తండ్రి : లక్ష్మణామాత్యుడు. భోగిసీపుత్తుడని కొందఱందురు. నివాసము - జన్మస్థానము : కృష్ణామండలము.

రచనలు : (1) విజయవిలాసము, (2) సారంగధర చరిత్రము. (తంజావూరుప్రభువు రఘునాథరాజున కంకితము).

వేంకటకవి - ఢిల్లీ : క్రీ. శ. 1550 - 1600 సం॥ మధ్యకాలము వాడు. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణుడు. తాత : గోవిందయ్య. గురువు : ముమ్మిడి మల్లనయోగి.

రచన : జ్ఞాన సూర్యోదయము (ద్విపదకావ్యము. వేదాంత గ్రంథము).

వేంకటకవి-వంకాయలపాటి : క్రీ. శ. 1800 సం॥ ప్రాంతము. ఆరేవ్వల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. నివాసము : కోలంక - తూ. గో. జిల్లా. తండ్రి : వెంకయ్య. తల్లి : కామమ్మ. గురువు : వేంకట రామయ్య.

రచన : మదనగోపాల శతకము మొ. పెక్కు కృతులు.

మేకటకృష్ణకవి - గునుగుటూరి : 'శ్లేషకవితాపితామహ'. క్రీ. శ. 1650 సం॥ ప్రాంతముడు. ఆర్వేల నియోగి. మేనమామ : కోడూరి వేంకటాచలకవి.

రచన : నలయాదవరాఘవ పాండవీయము మొ॥

మేకటకృష్ణప్పనాయకుడు - సముఖం : క్రీ. శ. 1700 సం.ర ప్రాంతము. శూద్రుడు. తండ్రి : సముఖం మినాక్షినాయకుడు. పాండ్యరాజుల యాస్థానకవి. సమకాలికులు : వక్కలంక వీరభద్రకవి, శేషం వేంకటపతి మొదలగువారు.

రచనలు : (1) అహల్యా సంక్రందనము (2) సారంగధర (వచన కావ్యము) (3) రాధామాధవ సంవాదము (4) జైమినీ భారతము (వచన కావ్యము).

మేకట(గిరి)కవి : 'విచిత్రరాయావతంస'. క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దాంతమువాడు. తండ్రి : బౌబళన. తల్లి : జానకమ్మ. శవారాజు కాలమువాడు. సంగీతసాహిత్య పండితుడు.

రచనలు : (1) రుక్మాంగద చరిత్ర, (2) అభినయదర్పణము (ఆంధ్రీకరణము).

మేకటదాస కవి - గుడూరు : 1740 సం॥ర ప్రాంతము. బలిజకులము. తల్లి : రంగమ్మ. తండ్రి : గురవయ్య.

రచన : (ప్రబంధరాజ శిరోభూషణ ప్రకృష్ట) బలరామచరిత్రము.

మేకటదాసకవి - రాపాక : క్రీ. శ. 1700 సం॥ ప్రాంతము. సోదరుడు : లక్ష్మీవతికవి.

రచన : శివరహస్యఖండము (వేములవాడ రాజేశ్వరున కంకితము).

వేంకటదాసు - కొండూరి : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దము. వైష్ణవుడు.

తల్లి : రామానుజమ్మ. తండ్రి : లక్ష్మణాచార్యుడు. విశాఖ జిల్లా వాసి.

రచనలు : (1) భార్గవీ పురాణము, (2) దీనచింతామణి శతకము.

వేంకటనృసింహకవి - పైడిపాటి : క్రీ. శ. 1650 సం॥ ప్రాంతము.

ఆర్యేలనియోగి. మేనల్లుడు : హంసవింశతి వ్రాసిన అయ్యలరాజు నారాయణకవి. పైడిపాటి కరణము. తండ్రి : లక్ష్మీపతి. తల్లి : వేంకమాంబ.

రచనలు : (1) రామచంద్ర శతకము (2) మన్నాన కృష్ణశతకము (3) నృసింహవిలాసము (ప్రబంధము) మొదలగునవి గలవు.

వేంకటనాథకవి - బైచరాజు : క్రీ. శ. 1500 సం॥ ర ప్రాంతీయుడు.

క్షత్రియుడు. నెల్లూరుమండల వాస్తవ్యుడు. హాస్యప్రియుడు.

రచనలు : పంచతంత్రము (పద్యకావ్యము - హరిహరనాథున కంకితము).

వేంకటపతి - దామెర్ల : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥ ర ప్రాంతము.

తండ్రి : వేంకటాద్రి. తల్లి : గురవమ్మ. వెలమవంశస్థుడు.

సమకాలికులు : యాదనామాత్యకవి, ఎలకూచి బాలసరస్వతి.

రచన : బహుళాశ్వచరిత్రము (విద్యాశాసముల ప్రబంధము. తండ్రికి అంకితము.)

వేంకటపతి - పైడిమట్టి : జననము : 1700 సం॥ ర ప్రాంతము.

సమకాలికులు : కూచిమంచి తిమ్మకవి, రోసనూరి వేంకటపతి.

రచన : చంద్రాంగద చరిత్ర (ఆత్మశాసములు - శ్రీరామున కంకిత మిచ్చెను.)

వేంకటపతి - రాయసం : జననము : క్రీ. శ. 1570 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి. తండ్రి : అక్కన్న, తిరుమల దేవరాయని కొడుకు, రంగరాయనియొక్క ఆస్థానకవి. సమకాలికులు : వక్క-లంక వీరభద్రకవి, శేషం వేంకటపతి.

రచన : లక్ష్మీవిలాసము (విద్యాశాస్త్రముల ప్రబంధము).

వేంకటపతి - రోసనూరి : జననము : క్రీ. శ. 1700 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. సమకాలికులు : పైడిమట్టి వేంకటపతి, సముఖం వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు.

రచన : విష్ణుమాయావిలాసము (మూడాశాస్త్రముల కావ్యము. పై గ్రంథమును వేంకటగిరిసంస్థానప్రభువగు శ్రీ వెలుగోటి బంగరు యాచమనాయనికి అంకితముచేసెను.)

వేంకటపతి - వెలిదండ్ర : క్రీ. శ. 1790 సం॥ర ప్రాంతమువాడు. నెల్లూరు మండలవాసి. తండ్రి : తిరువెంగళాచార్యుడు. సమకాలికులు : చింతకుంట కోదండరామకవి, దిట్టకవి నారాయణ.

రచన : రాధామాధవ సంవాదము (మూడాశాస్త్రముల ప్రబంధము).

వేంకటపతి - శ్రీ పూసపాటి : క్రీ. శ. 1660 - 1720 సం॥ర మధ్య కాలము. తండ్రి : కృష్ణమరాజు. తల్లి : కేశమాంబ. తాత : అన్నమరాజు. బాబ్బిలినేలిన విజయరామగజపతి మహారాజునకు పెదతండ్రి.

రచన : ఉషాభ్యుదయము (శృంగారరసప్రబంధము - శ్రీరామ చంద్రున కంకితము).

వేంకటపతి - శేషము : క్రీ. శ. 1710 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : కృష్ణయ్య. గురువు : కందాళ రామా నుజాచార్యులు.

రచన : తారాశశాంక విజయము (విదాశ్యాసముల శృంగార ప్రబంధము).

వేంకటపతి పోమయాజి - కామరసు : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దోత్తర కాలము. తంజావూరు ప్రభువగు విజయరాఘవనాయకుని యాస్థాన కవి.

రచన : విజయరాఘవ చంద్రికావిలాసము.

వేంకటయ్య - చెంగల్వ : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్ద ప్రారంభ మని యంచనా. ఆర్చేలనియోగి. తండ్రి : కాళయ్య. కుమారుడు : కాళకవి. తంజావూరు ప్రభువగు విజయరాఘవనాయకుని యాస్థాన కవి. శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని భక్తుడు.

రచన : పార్వతీపరిణయము.

వేంకటయోగి - మారేపల్లి : క్రీ. శ. 1500-1560 సం॥ నడుమ జీవించి యున్న కవి. తండ్రి : వేంకటభట్టు. తల్లి : నరసమ్మ. తాత : కామయ్య. గురువు : ముమ్మిడి మల్లనయోగి. వైదిక బ్రాహ్మణుడు.

రచన : తత్త్వదీపికా ప్రబోధము (అలమేలు మంగాసహిత శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామికి అంకితము).

వేంకటరమణ - గూళికల్లు : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి. తల్లి : రంగమ్మ. తండ్రి : వేంకటామాత్యుడు. సమకాలికులు : గోపాలుని సింగయ్య, అయ్యలరాజు నారాయణ కవి.

రచనలు : (1) కనకరంజిత శిఖామణీపరిణయము (విక్రమార్క-చరిత్రము) (2) ఆంధ్రీకృత హరివంశము.

వేంకట రమణకవి - ముడియము : క్రీ. శ. 16, 17 శతాబ్దముల మధ్యకాలము. నందవరీక నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : వేంకటపతి. తల్లి : ఓబమ్మ. తాత : కనువమంత్రి.

రచనలు : (1) సంగీతరాధామాధవము (నాటకము), (2) కళా
ధరోపాఖ్యానము (పద్యకావ్యము-దత్తాత్రేయస్వామికి అంకితము).

వేంకటరామకవి - శ్రీనాథుని : క్రీ. శ. 1700 సం॥ ప్రాంతము.
నివాసము : అశ్వారావుపేట.

రచన : శ్రీరామ పట్టాభిషేకము (అశ్వారాయ చరిత్రము).

వేంకటరాయకవి - ధూర్జటి : జననము : క్రీ. శ. 1750 సం॥
ప్రాంతము. తండ్రి : లింగరాజు. తాత : కుమార ధూర్జటి.
పాశనాటి నియోగి. సమకాలికులు: మంగళగిరి అనంతకవి, కాణాడి
పెద్దసోమయాజి.

రచనలు : (1) రత్నావళి పరిణయము (2) ఆంధ్రీకృత నామ
లింగాను శాసనము (3) శ్రీకాళహస్తి మాహాత్మ్యము మొ.

వేంకటస్వామి - శ్రీధరమల్లె : క్రీ.శ. 18 వ శతాబ్దాంతమునాడు.
బడగలనాటి కన్నడవంశీయుడు.

రచన : బ్రహ్మాత్మర ఖండము (అంబాపురమందలి పార్థివేశ్వర
స్వామికి అంకితము ఇయ్యబడెను).

వేంగనార్యుడు - వెలిగపూడి : జననము : క్రీ. శ. 1530 సం॥
ప్రాంతము. నియోగి. తండ్రి : పెద్దన.

రచన : కృష్ణకర్ణామృతము (బిల్వమంగళుని కృష్ణకర్ణామృతము
నకు తెనుగుసేత).

వేమనయోగి : క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దము. రెడ్డిరాజుల వంశములోని
వాడు. నివాసము : కొండవీడు.

రచన : కొన్ని వేల నీతిపద్యములు (ఆటవెలదులు).

వేమభూపతి - పెదకోమటి : కొండవీటి ప్రభువు.

రచన : సంగీత చింతామణి.

శంకరకవి : క్రీ. శ. 1550 - 1581 సం॥ ల మధ్యకాలమువాడు.
 గోదావరిమండలవాసి. ఆర్యేలనియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి :
 దేచన. సమకాలికులు : కంచి వీరశరభకవి, సారంగు తమ్మయ్య.
 రచనలు : (1) హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము (ప్రథ ప్రబంధము-ఈడూరి
 కరణమగు ఈడూరి యెల్లనకు గృతీ యియ్యబడెను.)
 (2) భవానీ మనోహర వచనము (3) శంకర వచనము మొ.

శంకరకవి - శంకర : జననము : 18 వ శతాబ్దము - ఆర్యేల నియోగి
 బ్రాహ్మణుడు. నివాసము : దొడ్డంపేట ప్రాంతము - గోదావరి
 మండలము.

రచన : రాచబిడ్డడు శతకము (గీతపద్యముల శతకము).

శరభాంక కవి : క్రీ. శ. 1295 - 1326 సం॥ రం నడుమనున్నవాడు.
 శైవుడు. ఆరాధ్యుడు. ప్రతాపరుద్రుని మంత్రి. నివాసము :
 వరంగల్లు.

రచనలు : (1) లింగధారణ చంద్రిక (2) శరభాంకలింగశతకము.

శహాజీ మహారాజు : క్రీ. శ. 1684 - 1712 సం॥ నడుమ మహారాష్ట్ర
 రాజ్యమును పాలించినవాడు. తండ్రి : ఏకోజీ మహారాజు. తాత:
 శివాజీ మహారాజు. విద్యతోపమకుడు.

రచనలు : నాటకములు - (1) కిరాత విలాసము, (2) కృష్ణ లీలా
 విలాసము, (3) గంగా పార్వతీ సంవాదము, (4) ద్రావిడ
 కల్యాణము, (5) పంచరత్న ప్రబంధము, (6) రతీకల్యాణము,
 (7) జలక్రీడలు, (8) త్యాగరాజ వినోదము, (9) శంకర
 పల్లకీ సేవాప్రబంధము, (10) శాంతాకల్యాణము, (11)
 సీతాకల్యాణము, (12) సతీపతి దాన విలాసము, (13) విష్ణు
 పల్లకీ సేవాప్రబంధము, (14) సతీ దానశూరము, (15)
 విఘ్నేశ్వర కల్యాణము. పద్యకావ్యములు :— (16) శచీ

కర్ణాట ప్రభువుచే కనకాభిషేక మహోత్సవము జరుపబడెను. రెడ్లకవీశ్వరుడని ప్రసిద్ధి. సమకాలికుడు : బావమఱది పోతనా మాత్యుడు. జన్మస్థలము: నెల్లూరుసీమ - రాణాహేంద్రపురవాసి.

రచనలు : (1) హరవిలాసము, (2) కాశీఖండము, (3) భీమఖండము, (4) శాలివాహనసత్తతతి, (5) శృంగారనైషధము, (6) శివరాత్రి మాహాత్మ్యము, (7) పలనాటి వీరచరిత్ర, (8) క్రీడాభిరామము, (9) మరుద్రాజచరిత్రము, (10) పండితారాధ్యచరిత్ర, (11) దేవీ విజయము, (12) మధుసేనము, (13) స్కాందము, (14) వల్లభా భ్యుదయము, (15) పంచబాణవిలాసము, (16) నందనందన చరిత్రము, (17) మానసోల్లాసము, (18) ధనంజయవిజయము మొ.

శ్రీనివాసఅయ్యంగారు :

రచన : గానభాస్కరము.

శ్రీనివాసకవి - కొడిచర్ల : క్రీ. శ. 1650 సం॥ర స్థాంతము. రాణాహేంద్రవాస్తవ్యులు. తండ్రి : కొండయ్యభవాని.

రచన : శేషధర్మములు (ఆతాశ్వాసముల పద్యకావ్యము).

శ్రీనివాసుడు - తాళ్ళపాక :

రచన : లక్ష్మీ వేంకటేశ్వర సీసపద్యముల శతకము.

సంగమేశ్వరకవి :

రచన : ఆహల్యా సంక్రందనము.

సంగమేశ్వరారాధ్యుడు - వేమనారాధ్యుల : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం॥ స్థాంతమువాడు. శైవుడు. కృష్ణామండలవాసి.

సమకాలికులు : వీణె లక్ష్మీపతి, గోపాలని సింగయ్య మొ.

రచన : ఆహల్యాసంక్రందనము (విద్యాశ్వాసముల ప్రబంధము).

సంజీవకవి - కొమరగిరి : జననము : క్రీ. శ. 1790 సం॥ ప్రాంతము.
 నందవరీక బ్రాహ్మణులు. తండ్రి : శేషయ్య. తల్లి : లచ్చమ్మ.
 రచన : (1) శశాంకశేఖర శతకము (2) హరిహరసంవాదము.
 పై గ్రంథములు రెండేసి గడియలలో వ్రాసినాడట.

సంజీవరాయకవి - రావూరి : జీవితము : 1650 - 1750 సం॥రం
 మధ్యనున్నవాడు. నివాసము : మందళము - విజయవాడ
 సమీపము. పిమ్మట పెద్దరావూరు - తెనాలితాలూకాలో -
 వారణాసియందుఁ జదువుకొన్న పండితుడు.

రచనలు : (1) వీరనారాయణ శతకము (2) రుక్మిణీపరిణయము
 (3) త్రివిక్రమ విలాసము (4) వసుదేవనందన శతకము
 (5) భాగవతమునందలి 11, 12 స్కంధములు. (ఇతడు చిత్త
 బంధ కవి. ఏకాక్షరద్యక్షరకవి. పద్యము మొదటినుండి
 చివరవఱకుగాని, చివరనుండి మొదటివఱకుగాని ఎటుచదివినను
 ఒక్కరీతిగనే యుండును).

సత్యనారన - కొత్తవి : 'అంధ్రకవితా పితామహ'. క్రీ. శ. 14 వ
 శతాబ్దోత్తరభాగము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తాత : అనురేశ్వ
 రుడు. పినతాత : గోపరాజు. తండ్రి : సింగయ. తల్లి : గంగమ్.
 నివాసము : చందవోలు.

రచన : రామాయణము.

సదానంద వరదరాజయోగి : 16 వ శతాబ్దము.

రచన : సదానందయోగి శతకము (నేదాంతవిషయ పూరితము).

సన్యాసికవి - అమలాపురపు : క్రీ. శ. 1700 సం॥ర ప్రాంతము. కుమ్మరి
 వంశజుడు. జగద్విదితమైన పండిత్యము. నివాసము : పాలతేరు -
 విశాఖజిల్లా.

రచనలు : (1) పంచముఖేశతకము. (2) ముఖలింగశతకము (3) శివశతకము (4) పంచముఖేశ్వర ప్రభుతశతకము (5) విశ్వనాథ శతకము మొ. నూఱుశతకములు వ్రాసెనట.

సరస్వతీసోమయాజి - పట్టమట్ట : క్రీ. శ. 1780 సం॥ర ప్రాంతము. గోదావరిమండలవాసి. ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి : పెద్దన. గురువు: శివలెంక గౌరనార్యుడు. తాత : పోతన.

రచనలు : పృథుచరిత్రము (ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరున కంకితము).

సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడు : రాచకొండ ప్రభువు - రేచెర్లవంశీయుడు.

రచనలు : (1) రసార్ణవసుధాశరము (2) సంగీతసుధార్ణవము (సంగీత రత్నాకరవ్యాఖ్య).

సర్వదేవుడు : జననము : క్రీ. శ. 1600 సం॥లకు పూర్వము.

రచనలు (1) ఆదిపురాణము (2) విరాటము.

సర్వప్ప - కానె : క్రీ. శ. 13 వ శతాబ్దాంతమువాడు.

రచన : సిద్ధేశ్వరచరిత్రము (ప్రతాపచరిత్రమను ద్విపదకావ్యము).

సారంగపాణి : జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దాంతమువాడు.

కార్యేటిసగర సంస్థానాధీశ్వరుడైన సాళువ మాకరాజు నాశ్రయించినవాడు. జన్మస్థానము : పొన్నేరి ప్రాంతము.

రచనలు : (1) శృంగారపదములు (క్షేత్రయ్య పదములవంటివి) (2) దేశీయపదములు (66 లభ్యమయినవి) (3) జాతీయపదములు (16 నింద్యగ్రామ్యభూయిష్ఠములు) (4) సంకీర్తనలు (42 భజనకూటములకు ఉపయోగించునవి. వేణుగోపాలస్వామికి అంకితములు).

సింగన్న :

రచన : త్రిశంకూపాఖ్యానము.

సింగన్న - ఏర్నూరి : 1600 సం॥ ము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు.

తండ్రి : కనవన్న.

రచనలు : (1) కువలయాశ్వ చరిత్రము (ఇందలి వర్ణనలు ప్రబంధ రత్నావళ్యాదులందు స్వీకృతములు) 2. భాగవత వ్యవస్థాంధము.

సింగన్న - మడికి : జననము : క్రీ. శ. 1420 సం॥ము. తండ్రి : అయ్యల మంత్రి. తల్లి : సింగాంబ. తిక్కనసోమయాజియొక్క మనుమరాలికి ఈతఁడు మనుమఁడు. నివాసము : పెద్దమడికి గ్రామము - గోదావరిజిల్లా.

రచనలు : (1) నాసివృత్త రామాయణము (2) పద్మపురాణము (ఉత్తరఖండము) (3) సకలసీతి సమ్మతము (4) భాగవతము (దశమస్కంధము) మొ॥ నవి.

సింగనార్యుడు - చిత్రకవి : 17 వ శతాబ్దమువాఁడు.

రచన : బిల్వణీయము.

సింగయ-గోపాలుని : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర ప్రాంతము. కర్నూలు మండలవాసి. నియోగి. తండ్రి : వీరన మంత్రి. తాత : భాస్కరామాత్యుఁడు. సమకాలికులు : వల్లూరి నరసింహకవి, వీణెములశ్రీపతి.

రచన : ఆంధ్రీకృత కిరాతార్జునీయము (అహోబల లక్ష్మీ నృసింహ స్వామి కంకితము).

సింగరయ్య - చిత్రకవి : క్రీ. శ. 1775 సం॥ ప్రాంతము. ఆరేవల నియోగి.

రచన : బిల్వణీయము (శ్రీరామునకు అంకితము).

సింగరాచార్యులు - మరింగంటి : క్రీ. శ. 1750 సం॥ర ప్రాంతము. నివాసము : నరసింహాపురము - నల్లగొండజిల్లా. శ్రీవైష్ణవుఁడు. తండ్రి : వేంకటాచార్యుఁడు. సమకాలికులు : ధూర్జటి వేంకట్రాయకవి, గోగులపాటి కూర్మనాథకవి.

రచనలు : (1) నిరోష్ఠ్యరామాయణము (దశరథరాజనందన చరిత్ర)
(2) సీతాపతిశతకము (3) కృష్ణతులాభారము (4) రామకృష్ణ
చరిత్ర (5) రామాభ్యుదయము (6) ప్రేమాభిరామము (7)
ధనాభిరామము (8) రామకృష్ణ చరిత్రము మొ.

పింగనామాత్యుడు - కర్ణపాలెము : క్రీ. శ. 1760 సం॥ ర స్త్రాంతము.
కర్ణపాలెము కరణము - బాపట్లతాలూకా, గుంటూరు మండలము.
ఆశ్వనియోగి. తండ్రి : సీతారామయ్య. తల్లి : బుచ్చమ్మ.
భార్య : లక్ష్మీదేవమ్మ.

రచన : నరసింహ శతకము (కేశవనామముల కొక్కొక్క పద్యము
కలదు).

పెద్దనపెగడ : జననము : క్రీ. శ. 1560 సం॥కు పూర్వము.

రచన : శాకుంతలము (ప్రబంధ రత్నావళ్యాదులం దుదాహృ
తము).

సిద్ధరామకవి : 18 వ శతాబ్దము. గురువు : కేదారవరుడు. శైవుడు.

రచన : (1) సిద్ధరామశతకము (కర్తృత్వవిషయమై శంక గలదు)
(2) ప్రభుదేవరవాక్యము.

పిద్దేంద్రుడు : “భక్తశిరోమణి”. జననము : 17 వ శతాబ్దముగా
కానోపును. గేయ రచయిత. యక్షగానకర్త. కూచిపూడినివాసి.

రచనలు : యక్షగానములు : (1) భామాకలాపము (2) పారిజాతాప
హరణము మొ.

సీతారాముడు - ఆణివిళ్ల : 1750 సం॥ర స్త్రాంతము కానోపును.

తాత : మాణిక్యనారాయణకవి. జనకతండ్రి : సీతారామశాస్త్రి.
జనకతల్లి : పేరమ్మ. సోదరులు : కొండయ్య, కామేశము అను
వారలు. దత్తతండ్రి : వేంకటశాస్త్రి. తల్లి : నారమ్మ. గురువు :

సోమనాథుడు. నివాసము : కాకరపలు-తణుకుతాలూకా-పశ్చిమ గోదావరి.

రచన : జానకీపతిశేతకము.

పీనయకవి : క్రీ. శ. 1731 - 1767 మధ్యకాలమువాడు. తండ్రి : తిరుమలాచార్యుడు. నివాసము : తిరుచెందూరు-తిరునల్వేలిజిల్లా.

రచన : షణ్ముఖసహస్రము (కుమారస్వామిపై చెప్పిన 1008 పద్యములు).

సుబ్బన్న - బాలకవి : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దాంతము. శాహరాజు కాలమువాడు.

రచన : లీలావతీ శాహరాజీయము (నాటకము).

ఘోర్బరాయకవి - ముప్పిరాల : క్రీ. శ. 1780 సం॥ర ప్రాంతము. గోదావరిమండలవాసి. సమకాలికులు : కామేశ్వరకవి, దత్తోజ పండితుడు.

రచనలు : (1) కృష్ణాభ్యుదయము (2) ప్రద్యుమ్నచరిత్ర (3) సావిత్రిచరిత్రము (4) భద్రాద్రిరామశతకము.

ఘోర్బహ్మణ్యకవి : జననం: క్రీ. శ. 1760 సం॥ ప్రాంతము. నివాసము : మునిపల్లె - తంజావూరుమండలము. కాళహస్తి సంస్థానవిద్వాంసుడు. వేంకటేశ్వరభక్తుడు.

రచన : ఆధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనలు (104 కలవు).

సుబ్బాశాస్త్రి - గార్గేయపురము : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దము. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. గద్వాలసంస్థానమున ఆస్థానకవి.

రచన : రామాయణములోని అరణ్యకాండము (మూడాశ్వాసముల ప్రబంధము).

సుభద్రమ్మ - మచిన : జననము : క్రీ. శ. 1787 సం॥ నివాసము : విశాఖజిల్లా. శ్రీ రాజా గోడే నారాయణ గజపతిరాయనింగారి మేనత్త.

రచనలు : (1) శ్రీరామదండకము (2) రఘునాయకశతకము (3) కేశవశతకము (4) కృష్ణశతకము (5) రాఘవరామ శతకము (6) పెక్కుచాటువులు మొ.

మూరకవి - అడిదము : క్రీ. శ. 1750 ప్రాంతమువాడు. తిట్టుకవి. గోదావరిమండలం. సమకాలికులు : కొట్ల బాలకవి, కస్తూరి రంగకవి.

రచనలు : (1) కవిజనరంజనము (చంద్రమతీ పరిణయము-పద్య కావ్యము) (2) ఆంధ్ర చంద్రాలోకము (3) ఆంధ్రనామ శేషము (పద్యనిఘంటుశేషము) (4) రామలింగేశ్వరశతకము (5) కవిసంశయ విచ్ఛేదము (6) శ్రీరామదండకము.

మూరనకవి - నారన్నగారి : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము ప్రారంభము. నియోగి. తండ్రి : నారన. తండ్రిపేరు ఇంటిపేరుగా వ్యవహరింపబడెను. సమకాలికులు : మండపాక కామకవి, మారయకవి.

రచన : వనమాలి విలాసము మొ.

మూరన - గొంణేటి : క్రీ. శ. 1800 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి. తండ్రి : కాశీరాజు. తాత : రామయమంత్రి. సమకాలికులు : నాగేంద్రకవి (బసవరాజు), బేతపూడి కృష్ణయ్య.

రచన : కృష్ణాభ్యుదయము (విద్యాశ్వాసముల పద్యకావ్యము).

మూరన - సూతనకవి : జననము : క్రీ. శ. 1650 సం॥ర ప్రాంతము. నియోగి. తండ్రి : తిప్పయ్య. గోదావరిమండలవాసి.

రచన : సకలజనాభిరామము (ధనాభిరామము - 3 ఆశ్వాసముల. పద్యకావ్యము. ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరస్వామి కంకితము).

మూరన - పింగళి : జననము : క్రీ. శ. 1560 సం॥ ప్రాంతము. నివాసము : నంద్యాల - కర్నూలు మండలము. తల్లి : అబ్బమ్మ. తండ్రి : అమరన్న. నియోగి. మృదుమధుర జాతీయ పద్యగుంఫిత మగు రచన.

రచనలు : (1) కళాపూర్ణోదయము (నవరసభరిత ప్రబంధము)
(2) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము (3) గిరిజాకల్యాణము (4) గరుడ
పురాణము (5) రాఘవ పాండవీయము (ద్వ్యర్థికావ్యము).

సూరన - వెన్నెలకంటి : క్రీ. శ. 1480 సం॥ర ప్రాంతీయుడు. ఆర్యేల
నియోగి. తండ్రి : అమరమంత్రి.

రచన : ఆంధ్రీకృత విష్ణుపురాణము (రావూరి రాఘవరెడ్డి
కంకితము).

సూరపరాజు - ఊడుమూడి : క్రీ. శ. 17 వ శతాబ్దప్రాంతము. వంది
వంశము. నివాసము : జొన్నాడ - తూ. గో. జిల్లా. భట్టురాజు.
తండ్రి : బ్రహ్మరాజు. తల్లి : భద్రమ్మ. గురువు : అనంతకవి.
తాత : సూరయ్య.

రచన : వేంకటేశ్వరశతకము.

సూరయ - కందిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1560 సం॥కు పూర్వము.

రచన : కన్నప్పచరిత్ర (ఇందలి వర్ణనలు ప్రబంధరత్నావళ్యాదులం
దుదాహృతములు).

సోమనాథకవి - కొటికెలపూడి : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద ప్రారంభము.
వెల్పాటివైదికులు. తాత : సోమయ్య. తండ్రి : కోటేశ్వర భట్టార
కుడు.

రచన : విష్ణుమిత్రోపాఖ్యానము (గుంటుపల్లి - తిప్పమంత్రికి
అంకితము).

సోమనాథకవి - పట్టుమట్ట : జననము : క్రీ. శ. 1650 సం॥ ప్రాంతము.
ఆర్యేలనియోగి. గోదావరి మండలవాసి. తండ్రి : వేంకటా
మాత్యుడు. సమకాలికులు : దివి రమణకవి, అంగర నృసింహకవి
మొ. వారలు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రీకృత సూతసంహిత ధర్మఖండము (స్కాంద
పురాణములోనిది) (2) బ్రహ్మోత్తరఖండము.

సోమనాథుడు - సాలకురికి : “తత్త్వ విద్యాకలాప, కవికాసార,
అన్యవాద కోలాహల, ప్రత్యక్ష భృంగీశావతార” జననము :
క్రీ. శ. 1170 - 1220 సం.ర మధ్యకాలము. తండ్రి : బసవేశ్వ
రుడు. అష్టభాషావిశారదుడు.

రచనలు : (1) పండితారాధ్యచరిత్ర (2) బసవ పురాణము (3)
వృషాధిప శతకము (4) అనుభవసారము - తెనుగురచనలు.
(5) పంచగద్య సోమనాథభాష్యము (6) అన్యవాద కోలా
హలము (7) చతుర్వేద సారసూక్తులు (8) రుద్రభాష్యము-
సం - రచనలు. (9) బసవరగడలు (10) గంగోత్పత్తిరగడ (11)
నద్దురు రగడ (12) సోమేశ్వర శతకము (13) చమత్కార
రామాయణము (14) చతుర్భుజాభిషేకము (15) యావన
చరిత్రము (16) గంగాగౌరీ సంవాదము (17) చెన్నమల్లు
సీసములు (18) నమస్కారగద్య (19) అక్షరాంకగద్య.

సోమనాథుడు - పిడుప త్రి : జననము : క్రీ. శ. 1510 సం.ర ప్రాంతీ
యుడు. తండ్రి : బసవారాధ్యుడు. వైదికుడు. శివభక్తుడు.

రచన : (1) (ఆంధ్రీకృత) బసవపురాణము (7 ఆశ్వాసముల ద్విపద
కావ్యము) (2) ప్రభులింగ లీలలు.

సోమనాథాచార్యుడు - పెనుమళ్ల : క్రీ. శ. 1620-1700 సం.రముల
మధ్యకాలము. ఆర్యేల నియోగి. ముత్తాత : పిల్లలమట్టి పిన
వీరభద్రకవి. తాత : సోమనమంత్రి. శివభక్తుడు.

రచన : సీమంతిని కల్యాణము (సోమవార వ్రతప్రభావమును
దెల్పునట్టి క్థలపురాణము).

సోమనార్యుడు : ‘అష్టావధాని’.

రచనలు : (1) నాట్యచూడామణి (2) స్వరరాగ సుధారసము
మొనవి.

సోమప్పకవి - రేకపల్లి (సోమప్పకావ్యి) : జననము : క్రీ. శ. 1720-1790 సం. మధ్యకాలము. వైదికబ్రాహ్మణుడు. నివాసము : తాళ్లపూడి - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. తండ్రి : సూర్యనారాయణ సోమయాజి. వేదశాస్త్ర పండితుడు. సమకాలికులు : అడిదము సూరకవి, వీనుగు లక్ష్మణకవి మొ.

రచనలు : ప్రద్యుమ్నాభ్యుదయము (రుక్మవలీ పరిణయము) మొ.

సోమభూపాలుడు-ముప్పివల్లి : “నవభోజరాజు” క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దాంతమువాడు. గద్వాల ప్రభువు. దత్తత తండ్రి : తిరుమలరాయడు. విద్వత్ప్రేమకుడు. చెన్నకేశవస్వామి భక్తుడు.

రచనలు : (1) రతిరహస్యము (హరిభట్టు మూలమునకు ఆంధ్రీకరణము) (2) అష్టపదులు (జయదేవుని గీతగోవిందమునకు విపులీకరణము).

సోమయ్య-పెదపాటి : “కవిలోకబ్రహ్మ” జననము : క్రీ. శ. 1550 సం.కు పూర్వము. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితుడు.

రచనలు (1) అరుణాచల పురాణము (2) కేదారఖండము (3) త్రిపురవిజయము (4) శివజ్ఞాన దీపిక మొ.

సోమయ్య - దామరాజు : జననము : క్రీ.శ. 1560 సం.కు పూర్వము.

రచన : భరతము.

సోమరాజకవి - పుసులూరి (బాలకృష్ణదాసు) : జననము : 1500-1700 సం. మధ్యకాలముగా అంచనా వేయబడినది. నివాసము : ఇల్లింద్రపట్టు - లేణుకు తాలూకా. తల్లి : పాపమ్మ. తండ్రి : ఉమాచారి. మొదటి నివాసము: పుసులూరు - గుంటూరుమండలము.

రచనలు : (1) ఇందు శతకము (2) బాలగోపాల శతకము (చారులీల శతకము-ఉపకర్ణామృతము) (3) నందనందన శతకము మొ.

సోమలింగయ్య - చదువుల : క్రీ. శ. 1800 సం.ర ప్రాంతము.
 వైవ్రహ్మణుడు. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. తండ్రి : వెంకటా
 చలము. సమకాలికులు : వేగినాటి కొండనార్యుడు, ఘట్టుప్రభువు,
 రామావజ్ఞుల కొండుభట్టు మొ.

రచన : మదనసాయిక విలాసము (విద్యాశాస్త్రముల శృంగార
 కావ్యము - శ్రీవైల మల్లికార్జునస్వామికి అంకితము).

సోముడు - నాచన: "సర్వజ్ఞ" జననము: క్రీ.శ. 1360 సం. ప్రాంతము.
 నియోగి. నెల్లూరివాసి. ఎఱ్ఱాపైగడ రచించిన హరివంశమున్న
 పుటికి ఏలకో తిరిగి ఉత్తరహరివంశమును గ్రంథమును రచించెను.

రచనలు : (1) ఉత్తరహరివంశము (ఇతిహాసము) (2) వసంతవిలాసము
 (కావ్యము) (3) హరివిలాసము.

పోమేశ్వరారాధ్యుడు : జననము : 18వ శతాబ్దారంభము. గురువు
 పాలకుర్కి- సోమనాథుడు.

రచనలు : (1) అన్యవాద కోలాహలము (గురువు వ్రాసిన సంస్కృత
 మూలమునకు ఆంధ్రీకరణము) (2) సోమనాథలింగశతకము.

స్థానాపతి - విశ్వనాథనాయకుని : క్రీ. శ. 1629-64 మధ్య మధురను
 పాలించిన విశ్వనాథనాయకుని కాలమువాడు.

రచన : (1) రాయవాచకము (విజయనగర చరిత్ర-వచనము).

హరిభట్టు - చంద్రాభట్ట :- జననము : క్రీ. శ. 1513 సం.రము.
 వైదికుడు. తండ్రి : రామపండితుడు. ఖమ్మమెద్దు వాస్తవ్యుడు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రీకృత మత్స్యపురాణము (రంగనాథున
 కంకితము) (2) ఆంధ్రీకృత వరాహ పురాణము (3) అన్నదాన
 మాహాత్మ్యము (4) ఉత్తర నృసింహపురాణము (5) ఇంద్ర
 సేనము (6) కామండకము (7) పంచతంత్రము (8) పురాతన

చరిత్రము: (9) కవుల వృత్తము (10) రంగనాథ శతకము
(11) అరుణాచలపురాణము (12) భాగవతము (13) వరాహ
పురాణము.

హాలచక్రవర్తి :- “నాహనాంక” అంధుడు. రాజభాషను మహా
రాష్ట్రభాషగా గ్రహించినవాడు.

రచనలు : ప్రాకృతగాథలు (నేకరించినవి, స్వయముగా వ్రాసినవి
కలవు. దీనికే గాథాసప్తశతి యనిపేరు).

హాళక్కి భాస్కరుడు : క్రీ. శ. 1295 - 1360 సం. మధ్యకాలము.
సమకాలికులు : విన్నకోట పెద్దన, మారన మొ. వారు.

రచనలు : (1) దశగతులు (2) భాస్కర రామాయణము (ఇతఁడు
అరణ్యకాండమును, కిష్కింధకాండమునందు ఉత్తరభాగమును,
సుందర యుద్ధకాండలలో పూర్వభాగమును రచించెను.
తన కుమారుడగు మల్లికార్జునభట్ట, శిష్యుడగు కుమార
రుద్రదేవుడు పరిశిష్టమును పూరించిరి).

హొన్నయ్య - చరిగొండ : క్రీ. శ. 1700 సం. ప్రాంతమువాడు.
నివాసము : చరిగొండ-మహబూబనగరుజిల్లా.

రచన : జ్యోతిషరత్నాకరము (పద్యకావ్యము).

తెనుఁగుకవులు

అంకభూషణుడు - దామెర	587	అబ్బయనామాత్యుడు - కనుసు	598
అక్కనామాత్యుడు	587	అమరేశ్వరశాస్త్రి - కంభుపాటి	593
అఖండ శుద్ధివాచనదానభూత	587	అమరేశ్వరుడు - చిచ్చుపూడి	593
అధర్వణాచార్యులు	587	అయ్యనకవి - కంచెర్ల	593
అఘోషుడు	588	అయ్యమాచార్యులు	593
అనంతకవి - చిత్రకవి	588	అయ్యలభాస్కరకవులు -	
అనంతదాసకవి - సుపాకుల	588	అయ్యలరాజు	594
అనంతభూపాలుడు - మట్ల	588	అయ్యలూర్పుడు	594
అనంత యజ్ఞ - రేపూరి	588	అశ్వరికవి - వెలిదండ	594
అనంతయ్య - బాలకవి	588	అష్టవధానకవి	594
అనంతయ్య - మడికి	589	అహోబలకవి	594
అనంతయ్య - రేపూరి	589	ఆంధ్రకాళిదాసు	594
అనంతరామకవి - పరశురామపంతుల	589	ఆనందకవి - మంగళగిరి	594
అనంతామాత్యుడు	589	ఇమ్మడి జగదేవరాయలు - రాజా	595
అనంతాచార్యుడు	589	ఉదయాదిత్యుడు	594
ఆన్నమయ్య - యథావాక్కుల	590	ఎఱ్ఱన - కూచిరాజు	595
ఆన్నమరాజు - కామకోలను	590	ఎఱ్ఱనార్యుడు - చెడపాటి	595
ఆన్నమాచార్యులు - తాళ్ళపాక	590	ఎఱ్ఱభూపతి - బద్దెపూడి	595
ఆన్నమకవి - తెనాలి	590	ఎఱ్ఱయకవి - ఎడపాటి	596
ఆన్నయ్య - వెన్నెలకంటి	591	ఎఱ్ఱలైగడ - చెడలవాడ	596
ఆపుకవి - కాకునూరి	591	ఎఱ్ఱలైగడ - చెడపాటి (ఎఱ్ఱన)	596
ఆప్తన మంత్రి	591	ఎల్లన - కాపూరి	596
ఆప్తనార్యుడు - నెప్పల్లె	591	ఎల్లన - చింతలపల్లి	596
ఆప్తన్న	592	ఎల్లనార్యుడు - చింతలపూడి	596
ఆప్తన్నమంత్రి - పరాశం	592	ఎల్లనార్యుడు - పింగళి	597
ఆప్తపుకవి - రత్నాకరము	592	ఎల్లారెడ్డి - కామినేని	597
ఆప్తయ్యకవి - జైజర్న	592	ఏకామ్రనాథుడు	597
ఆప్తలూచార్యులు -		ఏకోజీ మహారాజు	597
కామనమద్రము	592	బొబ్బకవి - పొన్నతోట	597
ఆప్తలూచార్యులు - సంబతిఘలు	593	కంకిరవరాజు	598

కందామామృదు	593
కదిపతి - పాలకేరి	593
కమలనాథామామృదు	593
కవికాదవ్య	593
కవిభల్లుడు	593
కవిరాజుగుడు	593
కవరాజు - తేళ్లరూడి	599
కన్యారి రంగకవి	599
కాచెనిభుడు - వివలరాజు	599
కామకవి - మండపాక	599
కామశాస్త్రి - మండ	600
కామేశ్వరకవి - ప్రయాగ	600
కామేశ్వరకవి - లింగనమలి	600
కాళకవి - చెంగలవ	600
కాచెయ్య - అవుహరి	600
కుప్పకవి - ఆలూరి	601
కుమారగిరిరెడ్డి - కొండవీడు	601
కుమారభూర్జుటి - వేంకటాచ్యుడు	601
కుమార రుద్రదేవుడు	601
కుమారానంతరాజు - మట్ల	601
కుమ్మరి మొల్ల	601
కుర్రనాథకవి - గోగులపాటి	602
కృష్ణకవి	602
కృష్ణకవి - వెలగపూడి	602
కృష్ణదాసు	602
కృష్ణదాసు - తిరుక్కడయూరి	603
కృష్ణదేవరాయలు - తుళువ	603
కృష్ణమాచార్యుడు	603
కృష్ణమాచార్యులు - తిరుమల	603
కృష్ణమాచార్యులు - భర్తృవరం	603
కృష్ణయ్య - కామనూరి	603
కృష్ణయ్య - బేరపూడి	604
కృష్ణాభ్యుతి	604
కేతన	604
కేతన - భాస్కరుని	604
కేతన - మూలభుటిక	604

కేశవయ్య - సురపురము	604
కేశన, మల్లనకవులు - బమ్మెర	605
కైఫియానున కవి	605
కొండనాథుడు - పగినాటి	605
కొండయ - బొడ్డుపాటి	605
కొంతుల్ల - చెయ్యూరి	605
కొంతుల్ల - నామాళ్ల	605
కొండరాజు - వరహగిరి	605
కొమ్మయ - నిశ్చంపని	606
కోటయ - కొండవీటి	606
కోటిశ్వరుడు	606
కోదండవతి - గుడిపాటి	606
కోదండరామకవి - చింతగంట	606
కోనరాట్టపి - వడ్డిపర్తి	606
కోనేటి దీక్షిత చంద్రుడు	607
కోనేరుకవి - వోహరి	607
క్షేత్రయ్య (క్షేత్రజ్ఞుడు)	607
గంగనకవి	607
గంగరాజు - చిరుమూరి	608
గంగాధరకవి	608
గంగాధరకవి - అద్దంకి	608
గంగాధరుడు - కాకమాని	608
గట్టయ్య - కనకదండి	608
గణపతిదేవుడు - అనియది	608
గణపనారాధ్యుడు	609
గణపయ్య - పేరుసోముల	609
గణపయ్య - రాయసం	609
గిరిరాజకవి	609
గురరాజకవి - పడకండ్ల	609
గువ్వరాజు - వణుకూరి	610
గోకరుడు	610
గోపన్న - కంచెర్ల	610
గోపన్న - నాచెండ్ల	610
గోపమంత్రి	610
గోపరాజు - (1) కొవల	610
గోపరాజు - పెనుమెత్త	610

గోపాలకృష్ణకవి - కుందావజ్ఞుల	611	జగన్నాథకవి - రామాక్షిగడ	
గోపాలమంత్రి - చింతలపల్లి	611	(పెదపాటి)	616
గోపాలయ్య - పల్లవి	611	జగన్నాథము - తిరుమలశైలి	616
గోపాలరాయకవి - మానూరి	11	జగన్నాథరావు - పోమగోటి	617
గోపీనాథకవి	611	జగ్గకవి - కూచిమంచి	617
గోపేంద్రతిప్ప భూపాలుడు -		జన్నయ్య - అనంతరాజు	617
సాకువ	611	జన్నయ్య - వెన్నెలకంటి	617
గోవిందకవి - పోలూరు	611	తమ్మభూపాలుడు - పూసపాటి	617
గోవిందమంత్రి - కుండుర్తి	612	తమ్మయ్య - సారంగు	618
గౌరవమంత్రి	612	తాతభట్టు - వెల్లంకి	618
గౌరీకాంతకవి - కాళ్ళకూరి	612	తిక్కనసోమయాజి - కొట్టరవు	618
ఘట్టుప్రభువు	612	తిప్పన్న - రావిపాటి	618
చంద్రమరాజు	612	తిప్పరాజు - కుడిచెర్ల	618
చంద్రశేఖరకవి - వెన్నెకంటి	613	తిమ్మకవి - కూచిమంచి	619
చతురకల్లినాథుడు	613	తిమ్మక్క - తాళ్ళపాక	619
చతురదామోదరుడు	613	తిమ్మనార్యుడు -	
చాళుక్యసోమేశ్వరుడు	613	(తిరుమలార్యుడు)	619
చిక్కయ్య - చందలూరి	613	తిమ్మన్న - నంది	619
చిట్టమరాజు - కట్టవరపు	613	తిమ్మన్న - పుష్పగిరి	619
చిట్టికామగౌత్రీ - మండ	613	తిమ్మన్న - లింగముగుంట	620
చిననారాయణనాయకుడు - వరం	613	తిమ్మభూపాలుడు - విజ్ఞా	620
చిన్న తిరుమలాచార్యులు -		తిమ్మయ్య - తామరపల్లి	620
తాళ్ళపాక	614	తిమ్మయ్య మంత్రి - నైషధము	620
చిన్నన్న - తాళ్ళపాక	614	తిమ్మయ్యసెటి - ఇటుకల	620
చెన్నకృష్ణకవి	614	తిమ్మయ్య - ఆతుకూరి	620
చెన్నకృష్ణమాచార్యులు -		తిమ్మయ్య - మంటముక్కల	621
మరింగంటి	614	తిమ్మరాజు	621
చెన్న బసవేశ్వరుడు - కాళి	615	తిమ్మరాజు - సిద్ధరాజు	621
చెన్నమరాజు - చెన్నమరాజు	615	తిరుమలకవి	621
చెన్నకౌరి - బ్రహ్మగంటి	615	తిరుమల కొండయార్యుడు -	
చాడప్ప - కుందవరపు	615	రేవణూరి	621
చాడయ్య - గంగరాజు	615	తిరుమలనాథకవి - శృంగారకవి	622
చాయాపతి - చింతలపల్లి	616	తిరుమల భట్టారకుడు	622
చక్కయ్యకవి	616	తిరుమలరాయడు	622
జగన్నాథకవి	616	తిరుమలకవి - పచ్చకప్పురపు	622

తిరువేంగళనాథుడు - తాళ్ళపాక - (చిన్నన్న) 622	నాగరాజు - చెన్నాడ్రుగడ 629
తులబాజ - తుళ్ళోజి - (మహారాజు) 622	నాగశాస్త్రి - బృహత్పాకము 62 69
తెలగన్న - పొన్నగంటి 623	నాగేంద్రకవి (63)
తేనకవి 623	నాగేంద్రకవి - బసవరాజు 630
త్యాగరాజు - కాకర్ల 623	నాచనసోముడు 630
త్రిపురాంతకుడు -	నామయోగి (63)
అయ్యలరాజు (తిప్పయ్య) 623	నారయ - వెలిగందల 630
త్రిపురాంతకుడు - రావిపాటి 624	నారసామాత్యుడు - కంభంపాటి 630
త్రివిక్రముడు 624	నారాయణకవి - అయ్యలరాజు 630
దత్తప్పకవి - బద్దేపిటి 624	నారాయణకవి - దిట్టకవి 631
దత్తాత్రేయయోగి 624	నారాయణకవి - చూబగుంట 631
దత్తోజిపండితుడు - వేముగంటి 624	నారాయణకవి - చెల్లంట 631
దుగ్గయ్య - దగ్గపల్లి 624	నారాయణభట్టు 631
దేవరాజభట్టు 625	నారాయణ శివయోగి -
దోనయామాత్యుడు 625	కొటికలపూడి 631
ధర్మనామాత్యుడు - సిరిత్రవెగడ 625	నింబగిరిశాస్త్రి - గోవిండ్ 631
ధర్మన్న - చరిగొండ 625	నిమ్మనాథుడు - పిమ్మపర్తి 632
ధూర్జటికవి 625	నీలాద్రుకవి - అడిదము 632
సంజరాజు - కళువె 626	సృసింహకవి 632
సంది మల్లయ్య - ఘంట సింగయ్య 626	సృసింహకవి - అంగర 632
సన్నయకవి - మోచర్ల 626	సృసింహకవి - ఎల్లకర 632
సన్నయ్యభట్టు 627	సృసింహకవి - (గంతుపాల)
సన్నెచోడదేవుడు 627	టంకపాల 632
సరసకవి - చెళ్లపిళ్ల 627	పండరీనాథకవి - మోదుకూరి 633
సరసకవి - బడగలపాటి 627	పండితారాధ్యుడు 633
సరసింహకవి - కానాల 628	పట్టాభిరామకవి 633
సరసింహకవి - చరిగొండ 628	పట్టాభిరామశాస్త్రి - వేదం 633
సరసింహకవి - వల్లూరి 628	పద్మకవి 633
సరసింహభట్టు - ఆమడూరి 628	పరమానందయతి 634
సరసింహరాయకవి - వనము 628	పానకాలరాయుడు - తాడేపల్లి 634
సరసింహచార్యులు - ముడుంబ 628	పాపయ్యకవి - పచ్చమెట్ట 634
సవనప్ప 629	పాపయ్య - మాచవరపు 634
నాగదేవభట్టు 629	పాపరాజు - కంకంటి 635
నాగనాథుడు - పశుపతి 629	పామనాయకుడు - బహిరి 635
నాగభూషణకవి - మల్లంపల్లి 629	పార్థసారథిశెట్టి - అయ్యన్నకొట 635
	పివీరభద్రకవి - పిల్లలముట్టి 635

పిన్నయప్రభాకరుడు - ఎలకూచి (పిక్కయదిక్కుడు) 635	బసవయ్య - అంగర 642
పుణిదండలకవి 635	బాపయకవి - అల్లమరాజు 642
పురుషోత్తమకవి - కాసుల 636	బాలకవి - కొండ్రు 642
పురుషోత్తమకవి - కొండమడుగు 636	బాలభాస్కరకవి - ఆడిదము 642
పురుషోత్తమ దీక్షితుడు 636	బాలనరస్మతి - ఎలకూచి 643
పుచ్చదంతుడు 636	బుచ్చెన్నకాశ్రీ - ములుపాక 643
కెదకంపరాయణుడు 636	బుద్ధారెడ్డి - గోన 643
కెదకోమటివేమారెడ్డి 636	బ్రహ్మయ్యలింగము - ముదిగొండ 643
కెదలెరుమలయ్య - తాళ్లపాక 637	భగవత్కవి - సత్యవోలు 643
కెదన - అల్లసాని 637	భద్రభూపాలుడు 644
కెదన - చిత్రకవి 637	భవానీశంకరుడు - ఈదురుపల్లి 644
కెదన - పిన్నకోట 637	భావకవి 644
కెదనకవి - ఎలుగంటి 638	భావనామాత్యుడు - చేటూరి 644
కెదనసోమయాజి - కాజాడ 638	భావనారాయణ - కలిడిండి 644
కెదయ్య - ఒడ్డపూడి 638	భావనారాయణ - జయంతి 645
కెదరామయ్య - పొడూరి 638	భాస్కరకవి - శ్రీపతి 645
కెదరాజు - పొన్నాడ 638	భాస్కరపంతులు 645
కెచ్చన - భావన 638	భాస్కరమంత్రి 645
కెచ్చనకవి - శిష్యునిండు 638	భాస్కరాచార్యులు 645
కేరకవి - భ (న) ల్లా 639	భీమకవి - వేములవాడ 646
కేరయకవి - బుద్ధిరాజు 639	భైరవికవి 646
కేరయ్య - బొడ్డపాటి 639	మంచెన 646
కేరయ్యకవి - మండపాక 639	మడివ్యాలయ్య - మతం 646
కేరయ్యలింగము - ఆజ్ఞరపు 639	మనుమంచభట్టు 647
కోదన 640	మన్నారయ్య 647
కోదన - బమ్మెర 640	మల్లన - తదిగొప్పల 647
కోతరాజు 640	మల్లన - పావులూరి 647
కోలమరాజు 640	మల్లన - మలయమారుతం 647
ప్రతాపమర్త్యుడు 641	మల్లన - మాతయగారి 648
ఫణిభట్టు 641	మల్లన యోగి 648
బాస 641	మల్లయ్య - చదలవాడ 648
బప్పనకవి 641	మల్లయ్య - నందూరి 648
బలభద్రకవి - కవిధాటి 641	మల్లయ - నంది 648
బసవకవి - విదువర్తి 641	మల్లయ - నందికొయల 648
బసవయ్య - కాచిరాజు 642	మల్లారెడ్డి - కామిశేని 648
	మల్లారెడ్డి - జేకాయ 649

మక్కికాబ్బవ నందితుడు	649
మక్కికాబ్బవ నందితుడు - మల్లంపల్లి	649
మక్కికాబ్బవభట్ట - కాకవల్లి	649
మల్లభట్ట - భువిసాని	650
మాచా మాచ్యుడు	650
మాడయకవి	650
మాతృభూతకవి	650
మాధవమంత్రి	650
మాధవరామకవి - శేషర్లు	651
మాధవరామలు - సురభే	651
మాధవుడు - పుణిధవు	651
మామనకవి - కైప	651
మారప	651
మారయకవి	651
మారవికవి	651
మత్తరాజు - నెల్లూరి	652
మద్దయకవి	652
మద్దరాజు - రెడ్డిపల్లె	652
మద్దు పళని	652
మద్దురంగ చొక్కనాథుడు	652
మమ్యయ - బైతరాజు	652
మమ్యడి తిమ్మభూపతి - సుగుటూరి	652
మార్తి - కాకమాని	653
మృగ్యంజయుడు - శ్రీశైలంక	653
మొల్ల - ఆకుకూరి	653
మోమానాని	653
యల్లకవి - చింతలపూడి	653
యాదవామాత్యకవి	654
యోగానందాధరూఠ	654
యోగానందుడు - ఉన్నవ	654
రంగకవి - కన్నూరి	654
రంగవ - చక్రపాణి	654
రంగనాథుడు	654
రంగప్ప - బంగారు	655
రంగప్పరాజు - రామరాజు	655
రంగయ్య - అనమగిరి	655

రంగరాజు - రెంటూరి	655
రంగాజమ్మ	656
రఘునాథ భూపాలుడు	656
రమణకవి - చివి	656
రమణకవి - చిత్రకవి	656
రమణప్పకవి - పుత్తి	656
రాచమల్లు కవులు	657
రాచపేటికవి	657
రాచిరాజు - పూసపాటి	657
రాజకవి - తురగా, బాలసరస్వతి - అయ్యంకి	657
రాజలింగకవి	657
రామకవి - తురగా	657
రామకవి - లింగముగుంట	657
రామకృష్ణకవి - అల్లమరాజు	658
రామకృష్ణుడు - తెనాలి	658
రామభద్రకవి	658
రామభద్రకవి - తెనాలి	658
రామభద్రకవి - జేవగుప్తాపు	658
రామభద్రకవి - శ్రీపతి	659
రామభద్రుడు - అయ్యలరాజు	659
రామభద్రుడు - ముద్దరాజు	659
రామప్ప	659
రామమూర్తి - పరశురామసంకుల	660
రామనామాత్యుడు	660
రామయమంత్రి - ధరణిదేవుల	660
రామయామాత్యుడు	660
రామయోగికవి - నడిమింటి	660
రామయ్య - ఆంధ్రకవి	661
రామయ్య - కటికి నేని	661
రామయ్య - వాసిరాజు	661
రామరాజభూషణుడు - (భట్టుమూర్తి)	661
రామరాజు - ఎంబుర్తి	661
రామలింగకవి - గత్తె	662
రామలింగకవి - తెనాలి	662

రామాచార్యులు - కొత్తపల్లి	662	వల్లభరాయడు - వినుకొండ	667
రామానుజయ్య - పిని	662	వల్లభసూరి - కోడూరి	667
రామానుజాచార్యులు - అచ్చి	663	వాసింద్రమాదామణి	668
రామానుజాచార్యులు - కాండవేటి	663	వాల్మీకిరాయడు - మల్లవరపు	668
రామానుజాచార్యులు - సూర్యులు	663	వాసుదేవయోగి	668
రామానుజయ్య - పిని	663	విజయరంగచోక్కనాథుడు	668
రాయచక్రపాణి (తొండమాన్)	663	విజయరాఘవనాయకుడు	668
రాజు	663	విజయరామరాజు - పూసపాటి	669
రుద్రభట్టు	663	విరించిమిశ్రకుడు	669
రుద్రయ్య - కందుకూరి (కంపాలి	663	విరూపాక్షుడు - శ్రీ గిరి	669
రుద్రయ్య)	663	విశ్వనాథకవి - వెణుతురుబల్లి	669
శేషన	664	విశ్వేశ్వరకవి	669
లక్ష్మణకవి - పిన్నగు	664	విశ్వేశ్వరభట్టు	670
లక్ష్మణకవి - గార్లపాటి	664	విశ్వేశ్వర శివదేశికులు	670
లక్ష్మణకవి - నైడిపాటి	664	వీరన్న - పోచిరాజు	670
లక్ష్మణాచార్యుడు - అచ్చి	664	వీరభద్రకవి - అయ్యగారి	670
లక్ష్మణాచార్యుడు - నిమ్మల	665	వీరభద్రకవి - వక్కలంక	670
లక్ష్మీధరుడు - చెరుకూరి	665	వీరయ్య - పిల్లలపట్టి	671
లక్ష్మీధరుడు - లొల్లా	665	వీరయ్య - పోతరాజు	671
లక్ష్మీనరసయ్య - చాట్రాతి	665	వీరరాఘవకవి - చింతలపల్లి	671
లక్ష్మీనారాయణకవి - బండారు	665	వీరరాఘవకవి - నెల్లూరి	671
లక్ష్మీవతి - పిన్నెము	665	వీరరాఘవకవి - రాయభట్టు	671
లింగకవి - గంగకవి	666	వీరరాజు - కళువె	671
లింగకవి - పోశెట్టి	666	వీరశరభకవి - కంచి	672
లింగకవి - భద్రకవి	666	వీరశరభేంద్రుడు - బాజాల	672
లింగన్న - తక్కెళ్ళపాటి	666	వీరాస్వామి - పిన్నగుల	672
లింగమూర్తి - పరుశురామపంతుల	666	వెంకన్న - తక్కెళ్ళి	672
లింగయ్య	666	వెంకనార్యుడు - చల్లపల్లి	672
లింగరాజు	667	వెంకనార్యుడు - నుదురుపాటి	672
లింగరాజు - భూరతి	667	వెంకనార్యుడు - వెలగపూడి	672
లీలావతి	667	వెంకయ్య - అందుగుల	673
వటమూలకవి	667	వేంకటకవి - గణపవరపు	673
వడ్డికవి - వెణుతుర్లు	667	వేంకటకవి - చేమకూర	673
వరదరాజు - కట్ట	667	వేంకటకవి - ఢిల్లీ	673
		వేంకటకవి - వంకాయలపాటి	673
		వేంకటకృష్ణకవి - గునుగుటూరి	674

వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు - సముఖం	674	శేషప్ప కవి	681
వేంకట (2) కవి	674	శేషచల వి - నివృత్తి	681
వేంకటదాసకవి - గుడారు	674	శోభనాద్రి - చెన్నూరి	681
వేంకటదాసకవి - రాపాక	674	శ్యామరాయకవి	681
వేంకటదాసు - కొండ్లూరి	675	శ్రీగిరన్న - చెన్నమల్లు	681
వేంకటస్పసింహకవి - పైడిపాటి	675	శ్రీగిరికవి - తెనాలి	681
వేంకటనాథకవి - వైచరాజు	675	శ్రీనాథకవి	681
వేంకటపతి - దామెర్ర	675	శ్రీనివాస ఆయ్యంగారు	682
వేంకటపతి - పైడిమట్టి	675	శ్రీనివాసకవి - కొడివర్ర	682
వేంకటపతి - రాయసం	676	శ్రీనివాసుడు - తాళ్ళపాక	682
వేంకటపతి - రోసనూరి	676	సంగమేశ్వరకవి	682
వేంకటపతి - వెలిదండ్ర	676	సంగమేశ్వరాధ్యక్షుడు - వేమనారాధ్యుల	682
వేంకటపతి - శ్రీ పూసపాటి	676	సంజీవకవి - కొమరగిరి	683
వేంకటపతి - శేషము	676	సంజీవరాయకవి - రావూరి	683
వేంకటపతి సోమయాజి - కామరసు	677	సత్యనారన - కొలవి	683
వేంకటయ్య - చెంగలవ్వు	677	సదానందవరదరాజయ్య	683
వేంకటయ్య - చూడేత్తలి	677	సన్యాసికవి - అమలాపురపు	683
వేంకటరమణ - గూడేకల్లు	677	సరస్వతీసోమయాజి - పట్టమట్ట	684
వేంకటరమణకవి - ముడియము	677	సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడు	684
వేంకటరామకవి - శ్రీనాథుని	678	సర్వజ్ఞేశ్వరుడు	684
వేంకటరాయకవి - భూరటి	678	సర్వప్ప - కాసె	684
వేంకటస్వామి - శ్రీధరమల్లె	678	సారంగపాణి	684
వేంగనాథ్యుడు - వెలగపూడి	678	సింగన్న	684
వేమనయ్య	678	సింగన్న - ఏర్పూరి	684
వేమభూపతి - పెదకోమటి	678	సింగన్న - మడికి	685
శంకరకవి	679	సింగనార్యుడు - చిత్రకవి	685
శంకరకవి - శంకర	679	సింగయ - గోపాలుని	685
శరభాంకకవి	679	సింగరయ్య - చిత్రకవి	685
శహజీమహారాజు	679	సింగరాచార్యులు - మరింగంటి	685
శాలివర్ణత్రుడు	680	సింగనామాత్యుడు - కర్లపాలెము	685
శివశేషమంత్ర	680	సిద్ధవ్రహ్మగడ	686
శివరామకవి - పెల్లూరి	680	సిద్ధరామకవి	686
శివరామయ్య - కోట	680	సిద్ధేంద్రుడు	686
సుబ్బసత్త్వ వేంకటాచార్యుడు	680	సీతారాముడు - ఆదివిల్లి	686
శేషనారాధ్యుడు - నాగలూరి	680	సీతయ్యకవి	687

సుబ్బన్న - కాళకవి	687	సోమనామార్కడు - పెనుమళ్ల	690
సుబ్బరాయకవి - ముప్పిరాల	687	సోమనార్కడు	690
సుబ్రహ్మణ్యకవి	687	సోమప్పకవి - శేకపల్లి	
సుబ్బకాశ్రి - గార్గేయపురమా	687	(సోమప్పకాశ్రి)	691
సుభద్రమ్మ - మదిన	687	సోమభూపాలుడు - ముప్పిపల్లి	691
సూరకవి - అడివము	688	సోమయ్య - పెదపాటి	691
సూరనకవి - నారన్నగారి	688	సోమయ్య - దామరాజు	691
సూరన - గొంట్లెటి	688	సోమరాజకవి - వుసులూరి	691
సూరన - సూరనకవి	688	సోమలింగయ్య - చదువుల	692
సూరన - పింగళి	688	సోమండు - నాచన	692
సూరన - వెన్నెలకంటి	689	సోమేశ్వరారాధ్యుడు	692
సూరపరాజు - ఊడుమూడి	689	స్థానాసతి - విశ్వనాథనాయకుని	692
సూరయ - కంచిరాజు	689	హరిభట్టు - చంద్రాభట్టు	692
సోమనాథకవి - కొటికలపూడి	689	హలచక్రవర్తి	693
సోమనాథకవి - పట్టుమట్ట	689	హళక్కి - భాస్కరుడు	693
సోమనాథుడు - పాలకురికి	690	హొన్నయ్య - చరిగొండ	693
సోమనాథుడు - పిడుపర్తి	690		

విద్యార్థి కల్పతరువు

ద్వితీయ సంపుటము

ఆధునికాంధ్ర రచయితల (కవుల) సంగ్రహచరిత్ర
(1801 - 1950 సం. వఱకు)

అచ్చమాంబ-గుండు : జననము : క్రీ.శ. 19వ శతాబ్దము. తెలుగాణ్య
శాఖకుఁ జెందినయూమె. గుండు వాసుదేవశాస్త్రిగారి మేనకోడలు.

రచనలు : (1) కాశహస్తీశ్వర కల్యాణోత్సవము (2) రామేశ్వర
యాత్ర (3) శమంతకమణి (నాటకము) మొ.

అచ్చమాంబ - బండారు : జననము: క్రీ. శ. 1874 సం.రము.
జన్మస్థానము : నందిగామ. భర్త : మాధవరావు. తల్లి : గంగమ్మ.
తండ్రి : కొమఱ్ఱాజు వేంకటప్పయ్య పంతులు. సోదరుడు: లక్ష్మణ
రావు.

రచనలు : (1) అబలా సచ్చరిత్ర రత్నమాల (3 భాగములు)
(2) పౌరాణిక స్త్రీలచరిత్రము (3) చారిత్రక స్త్రీలచరిత్రము
(4) విదేశ రమణీమణుల చరిత్రము మొ.

అచ్యుతరామశాస్త్రి - జూలూరి : తండ్రి : అప్పయ్యశాస్త్రి. ఉపా
ధ్యాయవృత్తి. ఆంధ్రగీర్వాణములందు సుపరిచితులు.

సంస్కృత రచనలు . (1) హనుమద్విజయము (2) రామతారక
తారకావళి. ఆంధ్రమున రచనలు : (3) రామశతకము (4)
నాగేశ్వరశతకము (5) భక్తిరస ప్రధాన కీర్తన శతకము
(6) మీరాబాయి (హరికథ) (7) ఆంధ్ర రఘువంశము

(కావ్యము) (8) అనిరుద్ధ వివాహము (నాటకము) (9) అన్య దాన మహిమ (వచనము) (10) భారతహరికథా సంకలనము మొ.

అద్యుతరామశాస్త్రి - మల్లాది :- జననము : 20 వ శతాబ్దారంభము.
రచన : సక్కుబాయి (నాటకము).

అద్యుత రామశాస్త్రి - వోగేటి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. నివాసము: హైదరాబాదు. భారతీయ రచయితల సమితి సభ్యులు.

రచనలు : (1) కనబడని కామరాజు (నాటకము), (2) బండ బైరాగి, (3) శంకరాచార్యచరిత్రము (పద్యకావ్యము) మొ.

అనంతకృష్ణశర్మ - రాళ్లపల్లి : జననము : నందననామ సం.ర మాఘశుద్ధ సప్తమి. 23 జనవరి 1893 సం.రము. నివాసము : రాళ్లపల్లి గ్రామము-కల్యాణదుర్గము తాలూకా-అనంతపురంజిల్లా. మైసూరు మహారాజావారి కళాశాలలో తెలుగు పండితులు. తిరుపతి విశ్వవిద్యాలయమున ప్రాచ్యగ్రంథ పరిశోధకులు.

రచనలు : (1) రఘువంశము (2) మీరాబాయి (3) భార్గవీపంచ వింశతి (4) తారాదేవి (5) లీల (వచనము) (6) వేమన (7) తిక్కన (8) సారస్వతోపన్యాసములు (9) నాచనసోముడు (10) శాలివాహనగాథా సప్తశతి సారము (11) స్పర్ధాకావ్యము (12) మహీశూరరాజ్యాభ్యుదయము మొ.

అనంతమ్మ - మదమంచి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. సునిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము. సాహిత్యవివాసగల విద్యుషీమణి.

రచనలు : (1) మాంచాల (2) నాయకురాలు (3) నీతమ్మ పెండ్లి (4) వర్షర్తువు (5) పల్లెదారులు మొ. ఖండకావ్యములు.

అనంతశయనం ఆయ్యంగార్ - మాదమాషి : జననము :

4 ఫిబ్రవరి 1891 సం.ర. స్వస్థానము: తిరుచానూరు : చిత్తూరుజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, హిందీ, తమిళము, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు మొ.

రచన : మన పార్లమెంటు (ఇంగ్లీషు రచన. పెక్కు-భాషలలో ఆనవదించబడిన గ్రంథము.)

ఆనసూయా దేవి - దొప్పలపూడి : జననము : క్రీ. శ. 1919 సం.రం.

నివాసము : ఠేటూరు, బాపట్లతాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. తల్లి : మాణిక్యమ్మ. తండ్రి : కమ్మ చౌదరి. భర్త : రత్నం. గురువు : తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి.

రచనలు : (1) దీపజ్యోతి (2) పరిచయము (3) పాలు (4) అశ్రు తర్పణము (5) ఉషశ్రీ (6) విహంగవిలాపము (7) విరాగిణి మొ.

అన్నపూర్ణమ్మ - ఆత్మూరి : జననము : క్రీ. శ. 1875 సం.రము.

తండ్రి : కొల్లిపర శ్రీరాములు (వీరు మదరాసులో తహసీలుదారు). ఈమెకుమార్తె : సీమకుర్తి సత్యవతీదేవి.

రచన : కుమార సుగుణబోధిని మొ.

అన్నపూర్ణదేవి - అమృతకవి : జననము : క్రీ. శ. 1922 సం.రము.

జన్మస్థానము, నివాసము : విజయనగరము.

రచనలు : (1) పిల్లల బొమ్మల పంచతంత్రము (2) గులేబకావళి (3) శకుంతల (4) మహాభరిత్ర తలకథలు (5) శతకసంపుటి మొ.

అన్నాజీశర్మ - ఫిలుఖానా : జననము : క్రీ.శ. 14 అక్టోబరు 1902 సం.

స్వస్థానము : అమలాపురము - తూర్పు గోదావరిజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) ఐదువరాలు (కథలు) (2) భక్తమార్కండేయ (నాటకము) (3) రాణీసంయుక్త (నాటకము) (4) భక్తప్రతాప (నాటకము) (5) వేంకటేశ్వరశతకము మొ.

అప్పై కేశవార్యశాస్త్రి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) బోధరాత్రి (2) దీపావళి (3) పెల్లిముచ్చట్లు (4) కళాప
నిషదార్యభాష్యము (5) బైబిలుదేవుడు.

అప్పన్నశాస్త్రి - బులుసు : జననము : క్రీ. శ. 1890 సం. ర ప్రాంతము.
తర్కవేదాంతశాస్త్రపండితులు.

రచన : శ్రీమద్భగవద్గీత (తెలుగులో వ్యాఖ్య).

అప్పయ్యశాస్త్రి - అల్లంశెట్టి : జననము : . శ. 14 అక్టోబరు
1900 సం. జన్మస్థానము : పొంపూరు. సుపరిచిత భాషలు :
తెలుగు, హిందీ, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) కావ్యామృతము (2) మదనసాయకము (3) త్రిపుర
విజయము (4) ఈశ్వరార్పణము (5) శ్రీ కొండ కామేశ్వర
శతకము మొ.

అప్పయ్యశాస్త్రి - చివుకుల : “వ్యాకరణ శిరోమణి” జననము :
క్రీ. శ. 1895 సం. రము. సికింద్రాబాదు నివాసి. దివ్యవాణి సంపాద
కులు. సనాతనధర్మప్రచారకులు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) సీతీకల్పలత (2) వేదవేదాంగ చంద్రిక (3) ఆంధ్రీకృత
గ్ధభాగవతము (4) నమస్తేవిచారము (5) శ్రాద్ధ మెందులకు?
(6) దర్శనదర్పణము (7) రథాంగదూతము (8) బాలసీతి మొ.

అప్పయ్యశాస్త్రి - జూలూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
తండ్రి : పాపన్న. తల్లి : చెల్లమ్మ. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.
శ్రామగారికి సహాయులు. ఆంగ్ల నిఘంటువు వ్రాసినవారు.

రచనలు : (1) తాతాచార్యుల కథలు (2) నలోపాఖ్యానము
(3) లలితోపాఖ్యానము (ఆంగ్లములో) (4) ఇంగ్లీషు-తెనుగు
నిఘంటువు (5) తెనుగు - ఇంగ్లీషు : నిఘంటువు
(6) వ్యాకరణము (7) శ్రీనివాసరత్నావళి (8) రామపంచాశ
తకందములు (9) యదువంశభూషణ శతకము.

అప్పలనరసు-భక్తి : జననము : క్రీ.శ. 19వ శతాబ్దము. నివాసము: నల్లిపురము - విశాఖజిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) నిర్వచన హేమలతా కావ్యము (2) బాలికారత్న బోధిక (3) కుమారశతకము (4) ముకుందమాల.

అప్పలస్వామి - పృథివీపండా : “వైశాఖ” జననము : 13-11-1904

సం.రము. జన్మస్థానము : సాలూరు-శ్రీకాకుళంజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృత పిండి బెంగాలీ ఒడియాభాషలు సుపరిచితములు.

రచనలు : గేయములు : (1) మురళీధ్వని (2) సాదామిని (3) ఆకాశ వీధులు (4) ఉత్కలపతనం (నాటకం) (5) నవ్యసాహిత్యము (వ్యాసావళి) (6) వ్యావహారికాంధ్ర మహాభారతము (వచన గ్రంథము) (7) విశ్వకథావీధి (8) వీరభారతం (9) పిల్లలకథా సాగరం (10) మట్టిమనుషులు (నవల) (11) జగద్గురు శంకరాచార్య (12) శ్రీమదాంధ్రభాగవత వచనము (13) ఆంధ్ర వాల్మీకి రామాయణము (వ్యావహారికము).

అప్పలస్వామి - రోణంకి : జననం : 17 సెప్టెంబరు 1903 సం.రము సుపరిచితభాషలు : ఫ్రెంచి, జర్మన్, లాటిన్, ఇటాలియన్, ఆంగ్లము, హిందీ, తెలుగు.

రచనలు : (1) ఆధునిక సాహిత్యము (వ్యాసావళి) (2) సాంగ్సు ఆండ్ లిరిక్సు అనే గీతికాసంపుటి మొ.

అప్పారావు - పి. యన్. ఆర్. : జననము : 21 జూలై 1923 సం. నివాసము : హైద్రాబాదు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. నాటక కళాపరిశోధకులు.

రచనలు : (1) తాజమహల్ (2) విశ్వభారతి (3) వేణువు (4) నాట్యశాస్త్రము మొ.

అప్పారావు - రాపాక : జననము : 8 ఏప్రిల్, 1929 సం.రము నివాసము : చీపురుపల్లి గ్రామము - శ్రీకాకుళంజిల్లా. పత్రికల

గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు పంపుదురు. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) జాతీయపూలమాల (2) జానకీపరిణయము (హరికథ).

అప్పారావు - విస్సా (యమ్. ఏ. ఎల్. టి.) : జననము : 1 మే 1884 సం. రము. నివాసము : డాబాగార్డెన్సు - విశాఖపట్టణము. ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ కళాశాల ప్రిన్సిపాల్. వీరు కళాభిమానులు, పరిశోధకులు, గ్రంథప్రకాశకులు. రాజమండ్రి గానపరిషత్తును స్థాపించినవారు.

రచనలు : (1) పరమాణుశక్తి మొ.

అప్పారావు - పేంకటాద్రి, మేకా : జననము : 29 ఏప్రిల్ 1893 సం. నివాసము : నూజివీడు - కృష్ణాజిల్లా. పెంచినతండ్రి : శ్రీ రాజారంగయ్యప్పారావు. ఉయ్యూరు జమీందారు.

రచనలు : (1) దుర్యోధనాంతము (పద్యకావ్యము) (2) పృథ్వీ రాయుని యంతము (పద్యము) (3) శోభనాచల మాహాత్మ్యము (4) స్నేహలత (5) జ్యోతిర్గీల (నాటకము) (6) ఆంధ్రాష్ట పదులు.

అప్పారావు - సత్యవోయి : జననము : క్రీ. శ. 1887 సం. రము. జన్మ స్థానము : జొన్నాడ గ్రామము - రామచంద్రపురం తాలూకా, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము. తల్లి : సర్వమ్మ. తండ్రి : శేషయ్య. 'మానవసేవ' పత్రికా సంపాదకులు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము. సనాతన ధర్మపరాయణులు.

రచనలు : (1) సీతిబోధ (2) కోటిలింగశతకము (3) సుమనోల్లాసము (పద్యకావ్యము) (4) పున్నాబాయి (వచనకావ్యము) (5) ఆర్యసూక్తి ముక్తావళి (సంకలనము).

అప్పావుమొదలి - మాత్తూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దా
రంభము. దాక్షిణాత్యుడు. శుద్ధద్రావిడి. పద్మనాయకుడు.
కోటగిరి నాస్త్వ్యుడు. తల్లి : లింగమ్మ. తండ్రి : గోపవసుధాధి
పుడు. పెదతండ్రి : సదాశివయ్య. షిక్కిలి రసవంతమైన రచన
చేసిన యన్యజేశకవి.

రచన : మాతృశతకము.

అబ్దుల్ రహిమాన్ - యస్. : జననము : క్రీ. శ. 1925 సం. రం
స్వస్థలము, నివాసము : అనంతపురం. సుపరిచిత భాషలు :
తెలుగు, ఉర్దూ.

రచన : (1) నీలంరాజు (నాటకం).

అబ్రహ్మం - సూరక్కె : 'మధురకవి' జననం : 1923 మార్చి 7 తేది.
జన్మస్థలము : కొలకలూరు గ్రామము - తెనాలితాలూకా,
గుంటూరు జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : పద్యకావ్యములు (1) పిడుగులు (2) జీసస్
(3) మత్తుణం. నాటకములు : (4) సావత్తమ (5) సత్య
మాత (6) అభాగ్యజీవి మొ.

అమరేంద్ర (చతుర్వేదియ నరసింహశాస్త్రి) యమ్. ఏ. : జననం :
1924 సం. రము. గుంటూరు హిందూ కళాశాలోపన్యాసకులు.
కథానికలు, రేడియో నాటికలు, గేయములు, వ్యాసములు
ప్రాయదురు. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృతభాషలు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) కలకాదుసుమీ (2) చక్రవర్తి (రేడియోనాటిక)
(3) మేక్పెత్ (ఆంధ్రీకరణము) (4) విశ్వకవి మొ.

అమర్ సుందర్ - కడియాల : జననం : క్రీ. శ. 1934 సం.రంము.
స్వస్థానము : కాటూరు. కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచితభాషలు: తెలుగు,
ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) గులాబీబాల (2) రవీంద్రుని కథలు (3) కిరణ్మయి
(4) త్యాగమూర్తి మొ.

అయ్యవారు టి. వి. యమ్. (బి. ఏ., ఆనర్సు) : జననము :
19-9-1935 సం. జన్మస్థలము : వీరంకిలాకు, కృష్ణాజిల్లా.
తల్లి : అచ్చమాంబ. తండ్రి : లింగమూర్తి. ఆరాధ్యబ్రాహ్మణులు.
రచనలు : (1) పలనాటి వీరచరిత్రము (పద్యకావ్యము) (2) ఋషు
సంహారము (కాళిదాసకృతికి అనువాదము) (3) ఉన్నత
రాఘవ ప్రేక్షణకము (భట్టభాస్కరుని కావ్యమునకు తెనుగు
సేత).

అరుణాచలం - మెరటూరి : 'స్వరకళానిధి' జననము : క్రీ. శ.
19 వ శతాబ్దము. సంగీతవిద్వాంసుడు. త్యాగరాజు మొక్క
శిష్యుడు. ఆంధ్రగీర్వాణుడు.

రచనలు : (1) కంసవధ (యక్షగానము) (2) ఉపాకల్యాణము
(3) ప్రహ్లాద (నృత్యనాటిక) మొ.

అవధాని - మల్లాది : జననము : క్రీ. శ. 15 సెప్టెంబరు 1915 సం.రం.
జన్మస్థలము : టెక్కలి-శ్రీకాకుళంజిల్లా. బల్లారిలో సర్టిఫైడ్ పాఠ
శాల యందు ప్రధానోపాధ్యాయులు.

రచనలు : ఏకాంకికలు : (1) అసంపూర్ణ రామాయణము
(2) ఆంధ్రా స్పిరిట్ (3) యావనము (4) దిగంబరి
(5) ఆనందోబ్రహ్మ (నాటకము) (6) నాదిర్వా (నాటకము)
(7) గాలివాన (నాటకము) (8) సుల్తానా రజియా (అనువాద
నాటిక) (9) ఖడ్గతిక్కన (అనువాదనాటిక) (10) పీష్వా
(అనువాదనాటిక) మొ.

అవధాని - వి. యన్. : జననము : క్రీ. శ. 9 సెప్టెంబరు 1919 సం.రం.
స్వస్థానము : తెనాలి - గుంటూరుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు :
తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) ఊద్రహృదయం (2) విఫలయత్నం (3) వీధి బడి మొ.

అశ్వత్థరావు - తరణం : జననం : క్రీ. శ. 25 జూలై 1911 సం.రం.
జన్మస్థానము : కలుగోడు-రాయదుర్గం తాలూకా - అనంతపురం జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, కన్నడము.

రచనలు : (1) మయూరధ్వజ నాటకము (2) గీతాదండకము (3) అనుభవామృతము (4) అశ్వత్థేశత్రిశతి (5) అశ్వత్థ భారతము (6) భావగీతెగళు (కన్నడము) మొ. 11 వఱకు గలవు.

అహోబిలరావు - కల్లూరు : జననము: క్రీ.శ. 15 జూన్ 1901 సం.రం.
నివాసము : హిందూపురము - అనంతపురం జిల్లా. శ్రీశృష్టదేవ గాథలు గలకవితానామ సంకలనము. ఆంగ్లము, ఆంగ్లము, ఆంగ్లము

రచనలు : (1) ఊద్రహృదయం (2) విఫలయత్నం (3) వీధి బడి మొ.

అశ్వత్థరావు - తరణం : జననం : క్రీ. శ. 25 జూలై 1911 సం.రం.
జన్మస్థానము : కలుగోడు-రాయదుర్గం తాలూకా - అనంతపురం జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, కన్నడము.

రచనలు : (1) మయూరధ్వజ నాటకము (2) గీతాదండకము (3) అనుభవామృతము (4) అశ్వత్థేశత్రిశతి (5) అశ్వత్థ భారతము (6) భావగీతెగళు (కన్నడము) మొ. 11 వఱకు గలవు.

అహోబిలరావు - కల్లూరు : జననము: క్రీ.శ. 15 జూన్ 1901 సం.రం.
నివాసము : హిందూపురము - అనంతపురం జిల్లా. శ్రీశృష్టదేవ

రచనలు : గేయములు : (1) నీడలు (2) రణభేరి (3) కదలండి
(4) స్వతంత్రగీతాలు (5) రణచండిక (చారిత్రక నవల) మొ.

అంజనేయమూర్తి - మేడిచర్ల : జననము : క్రీ. శ. 10 అక్టోబరు
1922 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : కరీంనగర్ - హైద్రాబాదు.
కరీంనగర్ ఉన్నతపాఠశాలలో పండితులు. ఆంధ్రగీర్వాణములు
సుపరిచితములు. పత్రికలకు గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు పంపు
చుందురు.

రచనలు : (1) చిత్రశ్రీ (2) నమోవాకము (3) పటాలు ప్రశంస
(4) వాత్సల్యసీమ (5) చీమ - దోమ (6) స్మృతి
కావ్యము మొ.

అంజనేయకర్మ-ఊటుకూరు : "యమ్. ఏ. విద్యాప్రవీణ, విద్వాక్"
జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. విలాసము : బిసెంట్ డివ్య
జ్ఞాన కళాశాల, మదనపల్లి. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణాచార్య భావలంక
పట్టభద్రులు.

రచనలు : (1) జ్యోతిర్గత (2) ఆశ్చర్యమానామః (సంస్కృతమున
శక్తిభద్రుడు వ్రాసిన నాటకమునకు ఆంధ్రానువాదము) మొ.

అంజనేయకర్మ - ఘట్టి : జననము 20-12-1928 సం.ర ప్రాంతము.
నివాసము : కుంచవరం - గుంటూరు జిల్లా. పత్రికలకు కథలు, గద్య
పద్యాత్మక వ్యాసములు వ్రాయువారు.

రచనలు : (1) ఆమె చూపిన వెలుగు (2) పునరాగమము మొ.

అంజనేయస్థి - పి. యస్. ఆర్ : జననము : 22 నవంబరు
1928 సం.రం. నివాసము : చిక్కడపల్లి - హైద్రాబాదు. గోల్కొండ
పత్రికకు సంపాదకీయ రచయితలలో నొకరు. పద్యములు, చిన్న
నాటకములు, విమర్శక వ్యాసములు వ్రాయువారు. సుపరిచిత
భావలు : తెలుగు, సంస్కృతం, హిందీ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచన : గండిపడ్డ జీవితాలు (కథలు).

అంజనేయులు - కుందు రి. బి. పి. : జననము : క్రీ. శ. 16 డిశంబరు 1922 సం. 50. జన్మస్థలము : కోటవారిపాలెం - నర్సారావుపేట తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. విద్యాభ్యాసం : విజయవాడ, గుంటూరు. ఆంధ్రాంగ్లభాషలు సుపరిచితములు.

రచనలు : గీతములు (1) ఆకలియాత్ర (2) సాగర విప్లవము (3) గోడమీఁదనీడలు (4) జగజ్జాతకం (5) జయిస్తుంది (6) తరువాత (7) బాసలం (8) యుగేయుగే (9) మన్యవిప్లవం (10) నవపతాక (11) తెలంగాణ (ఆధునికవచన గేయకావ్యము) (12) ఆశ (వచన గేయనాటకము) మొ.

అంజనేయులు - కొడాలి : జననం : క్రీ. శ. 1898 జూలై 1వ తేది. నివాసము : కొడాలిగ్రామము - దివితాలూకా, కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, సంస్కృతము, హిందీ సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : పెక్కురాజకీయ గ్రంథములు, ఖండకావ్యములు (1) గ్రామస్థుల అర్థశాస్త్రము (2) యుద్ధము (3) సర్దార్ పటేల్ (4) సహకారోద్యమం (5) కాంగ్రెస్ చరిత్ర (6) ఖాదీఅర్థశాస్త్రం (7) గాంధీతత్వము మొ.

అంజనేయులు - బిట్లా : జననం : క్రీ. శ. 1894 సం. 50. జన్మస్థలం, నివాసము : తాడికొండ - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) ఆత్మభారతము (వచనము) (2) స్తోత్రమంజరి (3) సోజముఖి (నాటకము) (4) భక్త భీమ (నాటకము) (5) చూడాలి.

అచార్య ఆశ్రేయ : జననము : క్రీ. శ. 20వ శతాబ్దము. నెల్లూరు జిల్లా వాస్తవ్యులు. ప్రసిద్ధనాటకరచయితలు. తెనుగు, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము సుపరిచితభాషలు.

రచనలు: (1) వాస్తవం (2) ఆత్మేయ (3) విశ్వశాంతి (4) గుమాస్తా
(5) ఈనాడు (6) డాక్టర్ కొట్నీసు (నాటకము) (7) ఎవరు
దొంగ (8) ఓటు సీకే (9) గతి మొ.

ఆచార్య - డి. వి. ఎ. : జననం : క్రీ. శ. 26 జూన్ 1926. జన్మ
స్థలము : నిడుబ్రోలు - గుంటూరుజిల్లా. తెనుగు, ఇంగ్లీషు,
సంస్కృతభాషలు వీరికి సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) వెండితెర (2) చిత్రజగతి (3) స్టేట్స్మన్ (4)
(4) పండితగోపాలాచార్య (5) దీక్షాస్వీకృతి.

ఆదిలక్ష్మి : జననము : క్రీ. శ. 29 ఏప్రిల్ 1931. నివాసం : ఆత్మ
కూర్ - నెల్లూరుజిల్లా. తెలుగు తమిళభాషలయందు సుప్రసిద్ధ
రచయి.

రచనలు : కథలు, వ్యాసములు, రవ్వననుండి పెళ్ళిగీతముల
అనువాదము.

ఆదిశేషకవి - గాదె : క్రీ. శ. 1835 సం.ర ప్రాంతము. నియోగి
బ్రాహ్మణుడు. నివాసము : నందివెలుగు. తండ్రి : అప్పయ్య-
ప్రభాకవి.

రచన : కొచ్చెర్లధామ శతకము మొ.

ఆదిశేషభూషణంబి - బింద్ర : జననం : 7 ఆగష్టు 1934 సం.రము.
స్వస్థానము : బింద్రపేట. నివాసం : వేటపాలెం - గుంటూరుజిల్లా.
తెనుగు, హిందీ, సంస్కృతము వీరి అభ్యస్తభాషలు.

రచన : శాంతిదూత (కావ్యము).

అనందమూర్తి - వేటూరి : జననము : క్రీ. శ. 28 అక్టోబరు, 1930.
నివాసము : నల్లకుంట-హైదరాబాదు. తెనుగు, సంస్కృతము,
ఆంగ్లము, హిందీ సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) ముకుందమాల (2) పూలవిందు (3) ఆధునిక
భారతీయ చిత్రకళ.

ఆరుద్ర - (భాగవతుల శంకరశాస్త్రి) : జననము : క్రీ. శ. 31 ఆగష్టు 1925. నివాసం : మద్రాసు. యువకవి. తెలుగు, హిందీ, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము పండితములు. ఛాయాచిత్రములకు కథలు వ్రాయుచుండు.

రచనలు : (1) త్వమేవాహం (2) సిసివాలీ (3) గాయాలు-గేయాలు (4) బ్రెయిన్ లో (బ్రెన్ గన్ కథలు) (5) సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం(రచనలో నున్నది).

అశ్వారుకవి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. తండ్రి : వేంకటాఖ్యుడు. నివాసం : కారిజాత్మపురి (అశ్వారు తిరునగరి) - తిరునల్వేలిజిల్లా.

రచన : శ్వేతకుభ్యనప్రకేసరి శతకము.

అల్వార్ స్వామి - వట్టికోట : జననము : క్రీ. శ. 1915 సం.రము. నివాసము : నైహహనగర్ - సికింద్రాబాదు. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ భాషలు సుపరిచితములు. దేశోద్ధారక గ్రంథమాలా నాపకులు.

రచనలు : (1) జైలులోపల (కథలు) (2) ప్రజలమనిషి (నవల) మొ.

ఇందిరాభారతులు - అయితం : (భాషాప్రవీణులు). ఇందిర జననము : క్రీ. శ. 1930. భారతీదేవి జననం : 1931. బంటకవయిత్రులు. అప్పసెల్లెండ్లు. తండ్రి : కాళీప్రసాదరాయవర్మలు. తల్లి : సావి త్రమ్మ. నివాసం : గూడూరు.

రచనలు : (1) జనశీతకము (2) అన్నపూర్ణా సుభాషితరత్నావళి (పద్యగ్రంథములు) (3) ప్రతిమాదేవి (చారిత్రాత్మకనవల) మొ.

ఇందుమతీదేవి - గుడిపూడి : నివాసము : విజయవాడ. జన్మస్థానము : అత్మకూరు. భర్త : గుడిపూడి రామారావు. పండితవంశము. ఉపన్యాసకురాలు. మధురకవిత చెప్పగలది.

రచనలు : (1) అంబరీష విజయము (2) ఆంజనేయస్తుతి (3) సీత తారావళి (4) లోకావ లోకనము (5) సోదరి (6) గోవిలాపము (7) జన్మభూమి (8) నర్మద (9) గాంధీకీర్తనలు (10) రాజేశ్వరీ శతకము (11) రామకథా మంజరి (12) నరసింహ శతకము (13) తరుణీ శతకము (14) లక్షణాపరిణయము మొ.

ఇందుమతీ దేవి - సోమరాజు : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. దక్కను సారస్వతమున ప్రసిద్ధురాలు. భక్తురాలు రసవిహస యీమెకవితలో నుట్టివడుచుండును.

రచనలు : (1) గారి (2) శ్రీరంగదేవస్తోత్రము (3) పతిభక్తి (4) వేణుగోపాల శతకము (5) శకుంతలాపరిణయము.

ఈశ్వర - ఆదవాని : జననము : క్రీ. శ. జూలై 1930. జన్మస్థలము, నివాసము : నంద్యాల - కర్నూలు జిల్లా. సుపరిచిత భావలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ.

రచనలు : (1) మాంత్రికుడు (2) భయంకరభస్మాసుర (3) మృత్యు సీతం (4) అమృతభాండం (5) జీవితస్వప్నం మొ.

ఈశ్వరదత్తు - కుందూరి : జననము : క్రీ. శ. 30 మార్చి 1899 సం. స్వస్థానము : గాంధీనగరము - కాకినాడ. సుపరిచిత భావలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) జీర్ణవిజయనగరచరిత్ర (2) ఉదారరాఘవము (నాటకము).

ఈశ్వరరావు - శెట్టి : జననము : క్రీ. శ. 1917 మార్చి 8 వ తేదీ. జన్మస్థలము : విజయనగరము - విశాఖజిల్లా. రేడియోరచనలు వ్రాయుటలో సిద్ధహస్తులు. కథానికలు, సాహిత్య వ్యాసములు వ్రాయుదురు.

రచనలు : (1) పండుంపుల్లులు (2) బాంబులు పడ్డనాడు మొ.

ఉదయశంకర్ : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. సుపరిచిత
భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) మధురకూజితం (2) సాహసవీరులు (3) అనాథ
బాలుడు (4) సమాగమము (5) మంచిమార్పు (6) జీవిత
సత్యము (7) చేతిరుమాలు (8) మహావీరుడు (9) ఆశ-మరాశి
(10) రాజదంపతులు (11) హెలెక్ (12) విజయండు (13)
మంచిపేర్లహీతులు (14) రాబ్ రాయ్ (15) స్కాంచిసింహము
(16) రాబిన్ సూజ్ (17) అమరజీవి (18) అమరవి (19)
నెల్సన్ (20) నెహ్రూలియన్ (21) బెంజమిన్ ఫ్రాంక్లిన్ (22)
పేక్స్పియర్ కథామాల మొ.

ఉపేంద్రకర్మ - మంచలపర్తి (యమ్. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ.
1921 జూలై 1. నివాసము : శ్రీకృష్ణనగర్ - గుంటూరు.
హిందూ కళాశాలలో ప్రాచ్యభాషాశాఖ ప్రధానాధ్యాపకులు.
భారత భాషా సమితి కార్యనిర్వాహక సభ్యులు. అఖిలభారత
గ్రంథాలయ మహాసంఘసభ్యులు. ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రాచ్యసారస్వత
విజ్ఞానపరిషత్తునకు అధ్యక్షులు.

రచనలు : (1) తిక్కన (2) వయోజనవిద్య (నాటిక) (3) ఆంధ్ర
గద్య వాఙ్మయ చరిత్ర (4) రవీంద్రుడు (5) కైమోడ్సు
(6) మనవిషయము (7) ఆదర్శజీవితములు (8) సరోజిని మొ.

ఉమర్ ఆలీషా కవి : జననము : క్రీ. శ. 1885 సం.ము. నివాసము :
పితాపురము - తూ. గో. జిల్లా. ఇస్లాంతులము. తండ్రి : మొహి
యద్దీన్. ఉర్దూ, అరబ్బీ, పారశీక, ఆంధ్ర, సంస్కృత, ఆంగ్ల
భాషలు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) పద్మావతి (2) మదాలస (3) మణిమాల (4)
స్వర్ణమాల (5) చంద్రగుప్త (6) శాంత (7) దానవ వధ
(8) విచిత్ర బిల్వణీయము (9) వివాద సౌందర్యము (10)

బ్రహ్మవిద్యా విలాసము (11) ముసద్దస్ హాలీ (12) సూఫీ
వేదాంతము (13) ఇలాజుల్ గుర్బా (14) ఉరుపత్తూరుచక్రవర్తి
(15) గులిస్తా (16) స్వభావ విలాసనము (17) గీతావతీ
పరిణయము (18) శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము (19)
శారికాన్వయంవరము (20) వారుణీదేవి మొ.

ఉమామహేశ్వరశాస్త్రి - అయ్యగారి : జననము : క్రీ.శ. 1900 సం.ర
ప్రాంతమున జీవించియున్నవాడు. తల్లి : సూరమ్మ. తండ్రి :
విశ్వేశ్వరశాస్త్రి. పెద్దాపుర సంస్థానాస్థాన కవి. ని యోగి
బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణచరిత్రము (శృంగారకావ్యము) (2) గురు
సప్తతారావళి (3) వైరాగ్యబోధిని (వేదాంత గ్రంథము).

ఎట్రా - విడువర్తి : జననము : క్రీ. శ. 18 మే 1925 సం.రము.
నివాసము : పిడపట్టు - తెనాలితాలూకా. జన్మస్థానం: మున్నంగి-
గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) గడ్డుబ్రతుకులు (పద్యము) (2) పశ్చాత్తాపము
(నాటకము) (3) ఆవేదన.

ఎల్లిన - చింతలపల్లి : క్రీ. శ. 1740 సం. ప్రాంతమువాడు. నివాసము:
గంగాపురము - మహబూబునగరు జిల్లా.

రచన : శిరోభూషణము.

ఎల్లయ : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. బ్రాహ్మణుడు.
లక్షణశాస్త్రపండితుడు.

రచన : శ్రీబాలగోపాలశతకము.

ఏలియా. బి. : జననము : క్రీ. శ. 1921 మే 18. నర్సారావుపేట
మునిసిపల్ హైయర్ సెకండరీస్కూలుసీనియర్ తెలుగుపండితులు.

రచనలు : (1) హనుమచ్ఛరిత్రము (2) బుద్ధజాతక కథలు (3)
సుజాత.

కద్రకవి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము కావచ్చును. తండ్రి : సింహాద్రి.

రచన : జగన్నాయక శతకము.

కనకమ్మ - పుట్టపర్తి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. భర్త : పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు. నివాసము : ప్రొద్దుటూరు గ్రామము - కడప మండలము.

రచనలు : (1) యశోధర (2) దుఃఖితసీత (3) జీర్ణవిజయనగరము (4) హంపీవిరూపాక్షిని ముంగిలి జాతిరథము (5) కస్తూరిబా.

కనకరాజు - బుద్ధిరాజు : జననము : క్రీ.శ. 19 వ శతాబ్దము. ఆర్వేల నియోగి.

రచన : శివశతకము.

కనకాంబ - కాంచనవల్ల, బి.ఏ. విద్వాన్ : 'కవితలక, కవితావిశారద' జననము : క్రీ. శ. 1893 సు.రము. జన్మస్థానము : దుర్గిగ్రామము - పలనాడు తాలూకా. తల్లి : రంగమ్మ. తండ్రి : రంగారావు. బాల వితంతువు. క్వీన్ మేరీకళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకురాలు. మద్రాసు యూనివర్సిటీ పరిశోధికారము, తెనుగు పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణాయక సంఘసభ్యత్వము, ఆంధ్రకేసరిచే స్వర్ణకంకణ బహూకరణము పొందిన విదుషీమణి.

రచనలు : (1) రంగశతకము (2) గౌతమబుద్ధచరిత్రము (3) పాండ వోదంతము (4) అమృతవల్లి (5) కాశీయాత్రా చరిత్రము (6) జీవయాత్ర (7) కలహంసవిజయము (8) వైదాంతిక నాటకము (9) పద్మముక్తావళి (10) అభిజ్ఞాన శాకుంతలము (11) అంబాస్తవము (12) రామాయణ కథాసంగ్రహము (13) అమృతానందబోధసారము (14) ఆనందసారము (15) చక్కని కథలు (16) తోమాలియమొ. పెక్కులు గలవు.

కన్నయ - కింకరు : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. చెన్నపట్టణమందలి తిరువల్లి క్కేణిలో వేంచేసియున్న శ్రీపార్థసారథిస్వామిపైనాక శతకమును జెప్పెను.

రచన : పార్థసారథిశతకము (కందపద్యశతకము).

కమలాదేవి - పులవ రి : 'కవితీలక' జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతము. తండ్రి : కంచర్ల రామరాజు. తల్లి : సీతారత్నమ్మ. భర్త : మాణిక్యాలరావు. ఆంధ్రకేశరిచే స్వర్ణకంకణ బహూకృతురాలు. నివాసము : చీరాల. రాజమండ్రి ఆంధ్రయువతీ సంస్కృతకళాశాల కమిటీ సభ్యురాలు.

రచనలు : (1) కుముద్వతి (2) విజయభాస్కరవిజయము (3) మీర్జుమ్లా (4) రాధికాచంద్రావళిలు (5) విక్టోరియాక్రాసు (6) తిలోత్తమ (7) వీరభారత కథామంజరి (8) పుళిందకన్య (9) క్రీస్తుచరిత్ర (10) మొండి శిఖండి (11) వాసవీవిజయము (12) అబిసీనియాయుద్ధము (13) విద్యుత్ప్రభ (14) రాణీ ప్రమీల.

కమలాదేవి - బుత్రా : జననము : క్రీ. శ. 1908 సం. ప్రాంతము. సంగీతసాహిత్యములందు ప్రజ్ఞావతి. మహిళాసాభాగ్యోదయమునకై జీవిత మంకితముచేసిన ధన్యురాలు.

రచనలు : (1) సుమమాల (2) భావలహరి (3) వందేమాతరం (జటిలుడు) (5) ఘనాఘనము (6) ధూర్తగోపాలుడు మొ.లఘుకావ్యములు.

కవిరాజమూర్తి : జననము : అక్టోబరు 1926 సం.రము ప్రసిద్ధ ఉర్దూ గ్రంథరచయిత.

రచన : మార్పు (నాటకము) మొ.

కళానిధి - తలమర్ల : జననము : క్రీ. శ. జూలై, 1915 సం.రము. స్వస్థానము : తలమర్ల. నివాసము : అరవిందనగర్ - ఆనంతపురం.

రచనలు : (1) మణిమనోహరులు (2) కళాసాధము (3) అమర మూర్తులు (4) హరిజనోద్ధరణ (నాటిక) (5) సంస్కృత రామాయణము (6) శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

కాంతారావు - బిలీవద : జననం : క్రీ.శ. 3 జూలై, 1927 సం. రము.

స్వస్థలము : మడపాం, శ్రీకాకుళం జిల్లా. నివాసము : విశాఖపట్టణము. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) కావశికుంజలు (2) ఆంధ్రరాత్రి (కథలు) (3) గోడ మీదబొమ్మ (నవల) (4) బూచి (నవల) మొ.

కామరాజు - కొప్పరపు : జననము : 25 మార్చి 1863 సం. రము.

తండ్రి : వేంకటరమణయ్య. నివాసము : కొప్పరగ్రామము - నరసారావుపేట తాలూకా - గుంటూరుజిల్లా.

రచన : జాంబవతీ పరిణయము (ప్రబంధము).

కామేశ్వరకవి : జననము : క్రీ. శ. 19వ శతాబ్దమువాఁడు కానోపును.

వైదికబ్రాహ్మణుఁడు, విష్ణుభక్తుఁడు.

రచన : శ్రీరామప్రభుశతకము (ధూర్జటి కాళహస్తీశ్వర శతకము లోని భావాగులు ఇందు గలవు).

కామేశ్వరకవి - జయంతి : హైకోర్టు వకీలుగా పనిచేసిన వ్యక్తి.

రచన : జానకీవరశతకము.

కామేశ్వరరావు - టేకుమళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 22 మార్చి 1907 సం. రము. విజయనగరము వీరిస్వస్థలం.

రచనలు : (1) కలువలు (2) రోజూ (కథలు) (3) కోపదాఠి మొగుడు (4) పాతపాటలు (జానపదసాహిత్యం) (5) సాహిత్య చిత్రాలు.

కామేశ్వరరావు - భమిడిపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. ర స్రాంతము. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము. వీరేశలింగ ఉన్నత పాఠశాలలో లెక్కల ఉపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) కాలక్షేపం (2) అన్నీతగాదాలే (3) రెండురీళ్లు
 (4) వెళ్ళివైనింగ్ (5) మాయల మాలోకం (6) అవును
 (7) నిజం (8) మాటవరస (9) మేజువాణి (10) రాక్షస
 గ్రహణం (11) వసంతసేన (12) ప్రణయరంగం (13) చెప్పలేం
 (14) ఈడూ-జోడూ (15) వినయప్రభ (16) స్వరాజ్యం (17)
 బాలకేసు (18) మన తెలుగు (19) తనలో (20) లోకోభిన్న
 రుచి (21) ఈసంకథలు (22) టాల్టాయ్ (23) ఇప్పుడు
 (24) అప్పుడు (25) గుసగుసపెళ్ళి (26) మధ్యముడు (27)
 స్వప్నం (28) ప్రతిమ (29) నిజంకూడా అబద్ధమే (30)
 చంద్రుడికి మొ.

కామేశ్వరరావు - యేడిద : జననము : శ్రీ. శ. 12 సెప్టెంబరు 1918
 సం. రము. యేడిద స్వస్థలం. నివాసము : విజయవాడ (ఆలిండియా
 రేడియో).

రచనలు : (1) ఇంజీనేషియా (2) జైలు రోజులు (3) కాంగ్రెసు
 వ్యవహారాలు.

కామేశ్వరరావు - వేదుల : జననము : శ్రీ. శ. 7 సెప్టెంబరు 1936
 సం. రము. స్వస్థానము : మండపాక - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.
 సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) కథలు - కల్పనలు (2) పిల్లల గాథమబుద్ధుడు
 (3) తమాషా కథలు (4) పిల్లల మధురగాథలు మొ.

కామేశ్వరరావు - సత్యవోలు : రక్తాక్షి సం.ర చైత్ర బహుళై కాదశిస
 జన్మించిరి. జన్మస్థలము : (ఉప్పాడ) కొత్తపల్లి. నివాసము :
 కిర్లమపూడి. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : వేంకటరాయుడు.
 సంగీతసాహిత్య కళాధురంధరులు. కిర్లమపూడి సంస్థానకవులు.
 రచనలు : (1) విశ్వగుణాదర్శము (2) ఋతుసంహారము (3)
 శ్రుతి కంఠోపాఖ్యానము (4) రతి మన్మథనాటకము (5) కాదం

బరి నాటకము (6) జార్జి పట్టాభిషేక వర్ణనము (7) అనర్థ రాఘవము (ఆంధ్రీకృతనాటకము).

కామేశ్వరి - న్యా(మ)పతి : 'రేడియో అక్కయ్య'. పిల్లల 'బాల' పత్రికా సంపాదకురాలు. ఆంధ్ర బాలానందసంఘ స్థాపకురాలు. రేడియో ప్రసారములపై ఆధ్వర్యము తీసికొను మహిళ. కథలు, వ్యాసములు పత్రికలకు పంపువారు.
రచన : బాలలకథలు.

కామేశ్వరరావు - చిచ్చెళ్ల పాటి : జననం : 31 మార్చి 1910 సం.రము. నియోగి బ్రాహ్మణులు. నివాసము : ఉయ్యందన తాళ్ళూరు-సత్తెనపల్లి తాలూకా.

రచనలు : (1) భక్త సుధన్వ (2) ఆంధ్రవీర (3) వేదనగేశ శతకము (4) సోమసుందర శతకము (5) యక్షగానములు (6) బాలల హాలాస్య మాహాత్మ్యము (7) ముగ్గురు వీరులు (వచనము) పెక్కుచాటువులు మొ.

కాశీరాజు - వేకేటి : జననము : 20 వ శతాబ్దము నివాసము : పేకేరు - తమిళ తాలూకా, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : వీణ్ణాజు. తల్లి : బాపనమ్మ.
రచన : కేశవ శతకము.

కాశీనాథశాస్త్రి - వేరి : శ్రీ. శ. 1858 - 1900 సం. ల మధ్య జీవించి యున్న కవి. నివాసము : విజయనగరము. తల్లి : మహాలక్ష్మి. తండ్రి : వేంకటశాస్త్రి. వివిధ శాస్త్రములందు పూర్ణ ప్రజ్ఞగల పండితులు. పూసపాటి శ్రీ మదానంద గజపతి మహారాజువారి యాస్థాన విద్వాత్కవి. ఉల్లాసు సంస్థానమున విద్వాత్సభా పరీక్షాధికారి. విజయనగర సంస్కృతకళాశాలలో వ్యాకరణ శాస్త్రోపాధ్యాయులు.

తెన్నురచనలు : (1) పూర్వశాకుంతలము (2) వీధినాటకము
(3) భగవద్గీతా సారము మొ.

సంస్కృత రచనలు : (1) గౌతమ తర్కము (2) బ్రహ్మసూత్ర
భాష్య సహిత ప్రత్యూష ప్రబోధనము (3) పార్థసారథి
శతకము (4) గంగాస్తవ రాజము (5) యామినీపూర్ణ తిలక
నాటకము (6) గోదావరీ లహరి (7) పాంచాలికా రక్షణము
(8) దుర్గా సౌందర్య శతకము (9) సర్వమంగళా విభుత్వ
స్థాపనము మొ. పెక్కులు గలవు.

కాశహస్తీశ్వరశర్మ - చెరువూరి : జననము : క్రీ. శ. 21 అక్టోబరు,
1899 సం.రము. నివాసము : కాజ - కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచితభాషలు :
తెలుగు, హిందీ, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) గ్రామజీవనము (2) అమరుకకావ్యం (అనువాదము)
(3) ముకుందమాల (అనువాదము) (4) వ్యాస భారతము
(5) వెంశిపూలు మొ.

కాళిదాసు - వజ్రుల : జననము : 13 మే 1913 సం.రం. విజయనగర
వాస్తవ్యులు - విశాఖజిల్లా.

రచనలు : (1) ఆంధ్రమహావిష్ణువు (2) అడవిపిల్ల (3) భిక్షువటి
(4) తారామండలం (5) పంటవలంతి (6) మధుర (7) మహతి
(8) వైజయంతి (9) మధువీధి (10) శాలివాహన సంభవము
(11) శాంతిజ్యోతి (12) వెలి (13) ఆమెకోసం (14) శాంతి
(15) అప్రశుతులు (16) శివధనువు (17) జలసాతము.
నవలలు : వజ్రుల వేంకటేశ్వర్లుగారితో కలసి వ్రాసినవి.
(18) నళిని (19) నివాళి (20) బాష్పబిందువు మొ.

కాశేశ్వరరావు - అయ్యదేవర (బి. ఏ., బి. యల్) : జననము :
క్రీ. శ. 1881 సం.ము. సత్యాగ్రహ సమరశూరులు. మద్రాసు
ప్రభుత్వ ఛీఫ్ పార్లమెంటరీ సెక్రటరీ. ఆంధ్రప్రదేశ్ అసెంబ్లీ

స్వీకరు. పెక్కు-పర్యాయములు బెజవాడ మ్యూనిసిపల్ వైర్ మన్ గా ఎన్నికైనారు.

రచనలు: (1) ప్రాచీనస్వాతంత్ర్యవిజయము (2) అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు (3) తురుష్క ప్రజాస్వామికము (4) ఉపనిషత్కథలు (5) చైనా జాతీయోద్యమము (6) ఈజిప్టుచరిత్ర - అరబు జాతీయత (7) రష్యా - చైనా మొ. గలవు.

కాశోడీ : జననము : క్రీ. శ. 9 నవంబరు, 1914. తెలంగాణా రతయితల సంఘాధ్యక్షులు, సాహిత్య అకాడమీ సభ్యులు.

రచనలు : (1) నా గొడవ (2) పరమాత్మునికథ మొ. గలవు.

కృష్ణ-శేషరరావు : గాడేపల్లి (యమ్. ఏ.) : జననము : 22 సెప్టెంబరు 1937 సం.రము. స్వగ్రామము: పెదనందిపాడు-గుంటూరు జిల్లా. గవర్నమెంటు ప్రైనింగు కాలేజీ లెక్కరరు. అష్టావధాని. ఆశుకవితా చతురులు.

రచన : జీర్ణశిల (ఖండకావ్యము).

కుటుంబిరాయశర్మ - టి. వి. : క్రీ. శ. 18 ఫిబ్రవరి 1912 సం.రము. హైదరాబాద్ వాసి.

రచనలు : (1) మధుకణములు (2) సౌందర్యలహరి (3) ఆంధ్ర వాఙ్మయచరిత్ర (4) ఆంధ్రచరిత్ర మొ.

కుటుంబిరాయ - కొడవటిగంటి : జననము : క్రీ. శ. 28 అక్టోబరు 1907 సం. జన్మస్థానము : తెనాలిగ్రామము- గుంటూరు జిల్లా.

రచనలు : (1) కథాసాగరము (2) కాలభైరవపుణ్య (3) కవిరాష్ట్రము (4) నిలవనీరు (5) మొండివాడు (6) వర్తమానము (7) ఆడజన్మ (8) నీకేం కావాలి? (9) అరుణోదయం (10) చదువు (11) మాటుపేర్లు (12) కులంలేనిమనిషి (13) రవ్వన్

కళ్ళలు (14) ఆరితేరినఘటం (15) అహింసా ప్రయోగం (16) దేవుడిచ్చినవరం (17) పానకంలో పీచు (18) దీపావళి రాజ కీరాలు మొ.

కుప్పయ్య - వీణ : 19 వ శతాబ్దము : నారాయణగౌళ కుప్పయ్య అను నామాంతరముకలదు. సంగీతపండితుడు. మహాగాయకుడు.

రచనలు : (1) పల్లవిస్వరకల్పవల్లి (2) సంకీర్తన రత్నావళి మొ.

కుప్పస్వామి - నాగపూడి : జననము : 1865. మరణము : 1951

సం.రము. తండ్రి : యజ్ఞనారాయణశాస్త్రి. విమర్శకులు. ఆనంద ముద్రాలయమున కధికారి (మద్రాసు). సామశాఖయ ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. జన్మస్థానము : నాగపూడి - చిత్తూరు మండలము.

రచనలు : (1) భారతసారము (2) భోజరాజీయము (3) కాళ హస్తీశ్వర శతకము (4) పారిజాతాపహరణ పరిమళోల్లాసము (5) స్తవరత్నావళి (సంస్కృతము) (6) భాగవత నిర్వచ నోత్తర రామాయణాది ప్రాచీన గ్రంథముల పీఠికలు.

కుమారరాఘవశాస్త్రి - పురాణం : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రాగ్నిములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) రఘునాథ్ (2) మధుసూదనంజరి మొ.

కుళ్ళప్ప మొదలి - శేనా : జననము : క్రీ.శ. 15 ఫిబ్రవరి 1910 సం.

జన్మస్థలము : అత్తిమాంజేరిపేట - చెంగల్పట్టు జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెనుగు, హిందీ, సంస్కృతములు.

రచనలు : (1) శరణార్థి శతకము (2) సుందరేశ శతకము మొ.

కృత్తివాసతీర్థులు - తల్లావజ్జల : జననము : 10 జనవరి 1914 సం.

రము. జన్మస్థానము : పితాపురము - తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

నివాసము : ఒంగోలు. సి. యస్. ఆర్. శర్మ కాలేజీలో ఉపన్యాసకులు. సుపరిచితభాషలు : తెనుగు, సంస్కృతము, పాళీ, హిందీ, ఆంగ్లము, బెంగాలీ.

రచనలు : (1) హరిచరణుడు (నవల) (2) భార్యల సమ్మె (వ్యంగ్యచరిత్ర) (3) చైనాలోదనం (4) పెక్కుబాలసాహిత్య గ్రంథాలు (5) హిందూయగము (6) కథాసరిత్సాగరము (6 భాగములు) (7) దేవదాసు (8) అనపమాదేవి (9) భారతీయ నాగరికత మొ.

కృష్ణకవి - కాకరవర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం. ర ప్రాంతము. వైదికుడు. తండ్రి : తిరుపతి పాత్రకవి. తల్లి : సీతమ్మ. విశాఖ మండలవాసి. పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి యీతని సమకాలికుడు. రచనలు : 1) శ శి రే ఖా ప రిణ య ము (2) ముఖలింగక్షేత్ర మాహాత్మ్యము మొ.

కృష్ణకవి - మంచెక : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం. ప్రాంతము. తండ్రి : పాపయ్య. రచన : వేంకట నగాధిపతి శతకము (శైలి మనోహరము).

కృష్ణకుమారి - నాయని : జననము : క్రీ. శ. 14 మార్చి 1930 సం. స్వస్థలము : నరసారావుపేట - గుంటూరుజిల్లా. చిరునామా : స్త్రీలకళాశాల ఆంధ్రోపన్యాసకురాలు, హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రులకథ (2) గౌతమి (నవల). ఇంకను నాటికలు, కథలు వ్రాయువారు.

కృష్ణదాసు - మేడూరి : రచన : శ్రీహరి శతకము.

కృష్ణప్పనాయనివారు : తుంబిబాయర్ నాయని : జననము : క్రీ. శ. 1 జూలై 1908 సం.రము. జన్మస్థలము : తుంబుకుప్పం. నివాసము : బంగారుపాలెం - చిత్తూరుజిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణములు వీరి పరిచిత భావలు.

రచనలు : (1) బృందలో వెన్నెలరేయి (2) మొగిలీశ్వర దర్శనము (3) కోనేటిరాయ విలాసవింశతిక మొ.

కృష్ణమాచార్యులు - దాశరథి : చూ. దాశరథి.

కృష్ణమాచార్యులు : ధర్మవరు : “నటకాగ్రేసర” జీవితము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము. నివాసము : బళ్లారి. సుప్రసిద్ధనాటకకర్త. అపూర్వనటనాచతురుడు.

రచనలు : (1) విషాదసారంగధర (2) చిత్రనళీయము (3) పాదుకా పట్టాభిషేకము మొ. సుమారు యిరువది నాటకములు వ్రాసిన కవి.

కృష్ణమాచార్యులు - ప్రతివాది భయంకర : జననము : సర్వజిన్నామ సంవత్సర వైశాఖ బహుళపంచమి. నివాసము : విజయరాయి-ప.గో.జిల్లా. వైష్ణవబ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రగీర్వాణపండితులు. తల్లి : కృష్ణమ్మ. తండ్రి : అప్పన్నాచార్యులు.

రచనలు : (1) సంస్కృతశబ్ద ప్రవేశము (2) సంస్కృతశబ్ద సుబోధము (3) సావిత్రి విజయము మొ.

కృష్ణమాచార్య : యన్. సి. హెచ్. : జననము : 18, సెప్టెంబరు 1923 సం.రము. నివాసము : విజయవాడ. తండ్రి : జగన్నాథ తిరువేంకటాచార్యులు.

రచనలు : (1) తెనుగులో : శతకోపచరిత్రము (2) బిడాలమోక్షము (3) త్యాగరాజ చరిత్రము (4) నారాయణశతకము (5) పుకాలయోగి చరిత్రము. సంస్కృతములో : (6) శతకోప చరిత్రమ్ (7) భూప్రశంస మొ.

కృష్ణమూర్తి - కొదవటిగంటి : జననము : క్రీ. శ. 4 వంబరు 1914 సం.రం. జన్మస్థానము : తెనాలి-గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : బొంబాయి (పార్శ్వకాలనీ).

రచనలు : (1) మూలోమేము (2) బీరకాయపీచు మొ.

కృష్ణమూర్తి - గొట్టిముక్కల : జననము : క్రీ. శ. 15 ఏప్రిల్ 1924. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములు వీరి అభ్యస్తభావలు. నివాసము : గద్వాల - మహబూబునగరం జిల్లా.
రచనలు : (1) ద్వైన్యాలోకము (2) నానోడు మొ.

కృష్ణమూర్తి - చిట్టిప్రోలు : జననము : 26 డిసెంబరు 1932 సం॥రం. నివాసము, జన్మస్థలము : గామాలపాడు - పల్నాడు తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.
రచనలు : (1) ఆంధ్రావతరణము (2) అమరజీవి (3) కైకేయి మొ.

కృష్ణమూర్తి - దంటు : జననము : క్రీ. శ. 14 ఫిబ్రవరి 1929 సం.రము. వీరిస్వస్థానము: రాణ్మహేంద్రవరము. నివాసము: విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా.
రచనలు : (1) బాపూజీ (2) నేతాజీ (3) నెహ్రూ, వీరేశలింగము మొ. వారలజీవితచరిత్రలు 10 (11) శివాజీ (12) రుద్రమదేవి (13) మానవుని హక్కులు మొ.

కృష్ణమూర్తి - పూల : “వీరాజీ” జననము : క్రీ. శ. 27 జూలై 1937. విజయనగరము వీరి జన్మస్థానము. నివాసము: విజయవాడ- వింఛిపేట.
రచనలు : (1) తొలిమలుపు (2) రాతిమేడ (నవల) మొ.

కృష్ణమూర్తి - పోతాప్రగడ :

అచ్చతెనుగు రచనలు : (1) తరిదాల్పు దళసరి (2) వెన్నెల వాళ (3) జేజే మేలువాని యింపుపుట్ట (4) తెలుగు-పాలుపు (ఖండకావ్యములు) మొ.

కృష్ణమూర్తి - మధుర : జననము : క్రీ. శ. 1915 సం.ర స్త్రాంతము. నివాసము : రాజమండ్రి - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. రాజమండ్రి జ్యోతిష విజ్ఞాన పత్రికా సంపాదకులు. జ్యోతిషవిద్వాంసులు.

రచన : (1) వాస్తుశాస్త్ర వివేకము (2) జాతకాలంకారము
(3) వాస్తు పద్యాకరము.

కృష్ణమూర్తి - మొక్కపాటి : జననం : క్రీ.శ. 25 ఫిబ్రవరి 1912 సం.రం.
జన్మస్థానము : వసంతవాడ. నివాసము : ఏలూరు - ప. గో. జిల్లా.
ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు అభ్యస్తభాషలు.

కృష్ణమూర్తి - రాంభట్ల : జననము : క్రీ.శ. 24 మార్చి 1920 సం.రం.
దినపత్రికా సంపాదకులు. జన్మస్థానము : అనాతవరము - అమలా
పురం తాలూకా, తూ. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) జ్యాలాతోరణము (2) శశవిమాణగీతలు (3) గాథా
మాల (4) చిత్రకల్ప. ఇంకను కథానికలు, గేయములు రచి
యించినవారు.

కృష్ణమూర్తి - శిష్టు : జననము : క్రీ. శ. 1840. మరణము 1920
సం.రము. నివాసము : గొల్లపాలెము-రామచంద్రపురం తాలూకా.
వైదికబ్రాహ్మణులు. సుగీతవిద్వాంసుడు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండి
తుడు. తండ్రి : సర్వశాస్త్రి. ఆశుకవి, పౌరాణికుడు. కాకర్ల పూడి
జగన్నాథరాజుగారి ఆస్థానపండితుడు. ఇతని సమకాలికుడు,
ప్రతిద్వంద్వి పిండిపోలు లక్ష్యణకవి.

రచనలు : (1) స్త్రీ సీతీశాస్త్రము (2) వీరేశ్వరమహాత్మ్యము
(3) సర్వకామదాపరిణయము (4) వేంకటాచల మాహాత్మ్యము
(5) పంచతంత్రము (6) నాటకదీపము (7) వాయుపుత్ర శత
కము (8) వసుచరిత్రవ్యాఖ్యానము (9) హరికారికలు (10)
పెక్కుదండకములు, మాతృకలు, స్తోత్రములు.

సంస్కృతరచనలు : (11) యక్షోల్లాసము (12) పల్లవీపల్లవోల్లా
సము (13) మదనాభ్యుదయము (14) కంకణబంధము (రామా
యణకథ) (15) సీలశైలనాథీయము (16) జగన్నాథక్షేత్ర
యాత్రాకథనము మొ.గలవు.

కృష్ణమూర్తి-శాంతి : జననం : క్రీ. శ. 18 అక్టోబరు 1925 సం.రము.
జన్మస్థానము : మదిర - ఖమ్మంజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచిత
భాషలు.

రచనలు : (1) కృష్ణాంజలి (2) మూగభార్య (నవల) (3) కృష్ణ
మూర్తి కథలు (4) కథలురాయడ మెలా? (5) రకరకాల
భాషలు మొ.

కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి - శ్రీపాద : “ఆయుర్వేద భూషణ, భిషగ్వర”
జననం : క్రీ. శ. 1880 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : రాజమండ్రి.
ఆయుర్వేదవైద్యులు. ఆంధ్రగీర్వాణభాషలయందు పరిచయము
గలవారు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రీకృత చరకము స్థానపట్కము (4 భాగములు)
(2) అనుపాస మంజరి వగైరా.

కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి - శ్రీపాద : “కళాప్రపూర్ణ, కవిసార్వభౌమ” జన
నము: 1866 సం.రము. నిర్యాణము: 1960 సం.రము. జన్మస్థానము:
పెత్తనూడెంపద్దనున్న దేవరపల్లి. నివాసము: రాజమహేంద్రవరము.
తల్లి : వేంకటసుబ్బసోమిడమ్మ. తండ్రి : వేంకటసోమయాజి.
వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణుడు. వీరు కవిరాజ, మహామహాపా
థ్యాయేత్యాది బిరుదాంకితులు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాస్థాన
విద్యత్కవులుగా నియమితులు. రాజమహేంద్రవర గౌతమీ
గ్రంథాలయమున జరిగిన మహాసభలో 1933 లో మహాపండితుల
సమక్షమున గండపెండేరముచే సత్కరింపబడినవారు. కళావత్స
లత మున్నగు ముద్రణాలయములను దాదాపు ఇరువదేండ్లునడపిరి.
గౌతమి, వజ్రాయుధము, మానవసేవ, వందేమాతరం మున్నుగా
గల పత్రికలను బహుజనాదరణీయముగ నడపిన దిట్ట. 1930 సం.లో
పాలకొల్లునందు కనకాభిషేకము, 1936 సం.న సాలూరులో
గజారోహణమహోత్సవము, 1945 సం.న విజయవాడలో మణికిరీట
బహుశృతిని పొందిన మహాకవి శిరోమణి. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకట
శాస్త్రి గురువులు.

తుల్య రామేశ్వరము - కాకినాడ తాలూకా. కవిమూర్ధన్య, విద్యత్క-వివరేత్యాది బిరుదాంకితులు. జన్మస్థానము : లక్ష్మీ నరసాపురం.

రచనలు : (1) సదాముక్తి సుధార్ణవము (2) అహల్యా సౌశీల్యము (3) వ్యాజ వ్యవహారము (4) ప్రత్యక్ష మోక్షసాధము (5) సంయుక్తా కల్యాణము (6) కౌశి కా భ్యుదయము (7) చంద్రహాసవిలాసము (8) నవరస కల్లోలిని (9) కవి (10) కంచుభక్తి (11) అన్యోక్తిముక్తావళి (12) దివానక్తము (13) లోకావలోకనము (14) అభయసిద్ధి (15) తమోభవనము (16) కథావీధి (17) ఆంధ్రరాజ్య పునస్థాపనము (18) గగన గంగ (19) జగద్గురు విజయము మొ.

కృష్ణశాస్త్రి, వి. ఏ. - దేవులపల్లి : “పక్షత్వ విశారద” జననము : క్రీ. శ. 1897 నవంబరు. జన్మస్థానము: చంద్రమపాలెం గ్రామము- పెద్దాపురం తాలూకా, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. నవ్యసాహిత్య పరిషదధ్యక్షులు. ఆంధ్రభ్యుదయ రచయితల తృతీయ మహాసభకు అధ్యక్షులు. కరుణరసవ్యంజకమగు కవితారచనలో లబ్ధప్రతిష్ఠలు. శబ్దసౌకుమార్యముగల భావ కవి. కాకినాడ పితాపురం మహా రాజావారి కాలేజిలో తెలుగు లెక్చరరు. పిదప ఆలిండియా రేడియో హైదరాబాదు కేంద్రమున ప్రసంగముల నిర్వాహకుడుగా పనిచేసిరి.

రచనలు : (1) కృష్ణపక్షము (2) ప్రవాసము (3) కన్నీరు (4) ఊర్వశి (5) మహతి (6) కార్తికి (7) ఆడలి (8) బడలిక అనునవి కావ్యములు. రేడియో వ్యాసములు : (9) శర్మిష్ఠ (10) విద్యావతి (11) దక్షయజ్ఞము (12) కరుణరసము (13) రవీంద్ర మహాకవి (14) నన్నయభట్టు (15) ప్రాకృశ్చిమ సాహిత్యాలు (16) ఋగ్వీధి మొ.

కృష్ణాచార్యులు - కాశీ : “ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆస్థానకవి” జననము : 10 నవంబరు 1878 సం. జన్మస్థలము : బందరు. నివాసము : గుంటూరు. తల్లి : అక్కి పిచ్చమాంబ. తండ్రి : లక్ష్మీ నృసింహాచార్యులు. గురువులు : సంగమేశ్వరశాస్త్రి, మహేశ్వర భీమాచార్యులు. అవధానకవి. బిరుదములు : ‘మహా మహా శాస్త్రియ’ ‘అవధాన శిరోమణి’.

రచనలు : (1) బాలబోధిని (2) భాగములు (సంస్కృతము) (3) గోష్ఠీ పన మాహాత్మ్యము (4) అవధాన యాత్ర (5) శాకుంతలవ్యాఖ్య (6) ఉత్తరరామచరితవ్యాఖ్య (7) ఆంధ్ర సంస్కృత నిఘంటువు (8) బందరు శతావధానము (9) శ్రీరామాష్టకము (10) ఆంధ్రీకృత లక్ష్మీనృసింహ కరావలంబన చరిత్రము (11) దశమీవేధ నిర్ణయము (12) రంగనాయక శతకము (13) వీరమతి (14) శ్రీకృష్ణ వేణీదండకము (15) క్రియా దర్శము (16) వాల్మీకి (17) సంవాదః మొ.

కృష్ణారావు - జి. వి. (పి. హెచ్. డి.) : జననము : 15 నవంబరు 1914 సం.రము. జన్మస్థానము : కూచిపూడి - గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : విజయవాడ. సుప్రసిద్ధ కథానికారచయితలు. నవలా కారులు. ఆధ్యాత్మిక వ్యాసములు వ్రాయవారు. విజయవాడ ఆకాశవాణి కేంద్రమున ప్రసంగముల నిర్వాహకులు.

రచనలు : (1) కళాపూర్ణోదయము (2) కావ్యజగత్తు (3) చైత్ర రథం (కథలసంపుటి) (4) జేగంటలు (5) ఆదర్శశిఖరాలు (ఏకాంకికల సంపుటి) (6) కీలుబొమ్మలు (నవల) (7) జఘన సుందరి (కథలు) (8) విగ్రహవ్యావర్తిని (9) అదర్శరాజ్యము (10) పరూధిని (11) యుగసంధ్య మొ.

కృష్ణారావు - నాశము : ‘మధురకవి’ జననము : క్రీ. శ. 1879 సం.ము వైశ్య కులజులు. భాషాపోషకులు. భాషాభిమానులు. జన్మ స్థానము : రాజమహేంద్రవరము. రాజమహేంద్రవరమందలి

గౌతమీ గ్రంథాలయమునకు ధనమానప్రాణములను ధారపోసిన యుదారులు. సామాన్యసాహిత్య జ్ఞానము.

రచనలు : (1) తేనె చినుకులు (2) పాలతరంగలు (3) వెన్నెల వెలుగులు (4) గోరుముద్దలు (5) వెన్నబుడగలు (6) మీగడ తరకలు (7) విరిదండ (8) దీపావళి (9) పాపాయి (10) ముద్దు మొ.

కృష్ణారావు - భాస్కరభట్ల : జననము: 19 సెప్టెంబరు 1918 సం.రం.

నివాసము : హైదరాబాదు. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము, హిందీ మొ. ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తును సాపించినవారు. తెలంగాణా పునరుజ్జీవన కార్యకర్తలలో నొకరు. అఖిలభారత రేడియోకేంద్రోద్యోగులు. ఒకప్పుడు గోల్కొండ పత్రికాసంపాదకీయ వ్యాసరచయితలు. నవ్యసాహిత్య రచనాభిలాషులు. కథానికా రచయితలు.

రచనలు : (1) యుగసంధి (2) వింతప్రణయము (3) చంద్ర లోకానికి ప్రయాణం (4) వెల్లువలో పూచికపుల్లలు (5) కృష్ణారావు కథలు మొ.

కేశవతీర్థస్వామి : జననం : క్రీ. శ. 8 అక్టోబరు 1917 సం. జన్మ

స్థానము : జానపాడు. నివాసము : పిడుగురాల (శ్రీరామతీర్థ సేవాశ్రమం) - గుంటూరుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) భగవాన్ రామతీర్థ జీవితచరిత్రము (2) శ్రీరామతీర్థ సంపూర్ణ వేదాంత సారస్వతము 8 సంపుటలు (3) శ్రీరామచరిత్ర మానసము (ఆంధ్రీకరణము) (4) భక్తియోగము మొ.

కేశవశర్మ - తంగిరాల (బి. ఏ) : జననము : సెప్టెంబరు 1935 సం. రము. నివాసము : హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) గంగాస్తవంతి (2) కథాగుచ్ఛము (3) గుప్తనామము (4) భాగీరథి మొ.

కొండభట్టు - చెరుకూరి :

రచన : పద్యాపాచంద్రిక.

కొండమాచార్య - ముదివర్తి : జననం : 17 జూలై 1923 సం.రము.

నివాసము, జన్మస్థానము : గూడూరు - నెల్లూరుజిల్లా. గేయ రచయితలలో ప్రసిద్ధులు.

రచనలు : (1) ధర్మదీక్ష (2) అమరసందేశం (3) వీరమనీషు మొ. కావ్యములు.

కొండయ్య - చటవర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1870 సం. ప్రాంతము.

దత్తతత్వంధి : రమామనోహర శతకము వ్రాసిన వేంకటమంత్రి.

రచనలు : (1) రామశతకము (2) మల్లేశ్వరశతకము మొ.

కొప్పరపుకవిసోదరులు : “క వి ర త్న, బాలసరస్వతి, అనధాని సంచానన” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతీయులు. నివాస స్థానము : కొప్పర గ్రామము - నరసారావుపేట తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. తండ్రి : వేంకటరాయుడు. తల్లి : సుబ్బమ్మ. ఆశ్వలనియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆశుకవి శిరోమణులు. అష్టావధాన శతావధాన నిపుణులు. సభలలో లక్షలకొలది పద్యములు చెప్పినవారు. మార్బేరుసభయందు అరగంటకాలములో మనుచరిత్రము వ్రాసినారు.

కోటిసరసింహము - చదలవాడ : జననం : క్రీ.శ. 1907 సం.రము.

జన్మస్థానము : ఏలూరు. నివాసము : నందిగూడు-కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) రాష్ట్రగీత (2) కవిత్వచింతామణి (3) శేషాద్రి వేంకటేశ శతకము (4) తిరుమలేశశతకము మొ.

కోటిశ్వరదీక్షితుడు : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం. ప్రాంతము.

మిత్రుడు : కందసామి. జన్మస్థానము : కృష్ణానదీ తీరము.

విత్తలేశ్వర శతకము.

కోదండరామకవి - పిళ్లారిశెట్టి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దమున,
అంచనా. తండ్రి: వేంకటస్వామి. గురువు : కొండూరి అప్పలా
చార్యులు.

రచన : రంగనాయక శతకము.

కోదండరామ నరసింహాచార్యభట్టరు (కొండిన్యభట్టర్) : జననం :
క్రీ. శ. 1 జూలై 1931 సం.రము. జన్మస్థానము, నివాసము :
కొండ్రపోలు - నల్లగొండజిల్లా. తెనుగు, హిందీ పరిచితభాషలు.
రచనలు : (1) అగ్నిజ్వాల (2) మదిరాదేవి (నాటికలు) మొ.

కోదండరామయ్య - తిమ్మావజ్జుల : జననం : క్రీ. శ. 26 ఫిబ్రవరి
1926 సం.రము. జన్మస్థానము : నెల్లూరు. నివాసము : తిరుపతి-
చిత్తూరుజిల్లా. పరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) అన్నమాఠ్యోదాహరణము (2) పాలవెల్లి (వ్యాస
ములు) (3) స్వప్నవాసవదత్తము (అనువాదము).

కోదండరామశర్మ-పాపరాజు : జననము: శ్రీముఖ సం.ర వైశాఖ బ.
అమావాస్య. నివాసము : యల్లమంద-నరసరావుపేట తాలూకా,
గుంటూరుజిల్లా. ఆర్యేలనియోగి.

రచనలు : (1) విజయవిలాసము (నాటకము) (2) రుక్మిణీకల్యాణము
(నాటకము) (3) శ్రుతకీర్తి చరిత్రము మొ.

కోదండరామశాస్త్రి - జనస్వామి : జననం : క్రీ. శ. 25 జూన్
1919 సం.రము. జన్మస్థలము, నివాసము : కొల్లూరు - తెనాలి
తాలూకా-గుంటూరుజిల్లా.

రచన : ఆధారములు (కథలు).

కోదండరామశాస్త్రి - జయంతి : జననము : క్రీ. శ. 1890 సం.ర
ప్రాంతము.

రచనలు : (1) స్వప్నవాసవదత్తము (ఆంధ్రానువాదము) (2) కళా
పూర్ణోదయము (సంస్కృతీకరణము).

కోదండరామశాస్త్రి - ప్రయాగ : జననము : క్రీ. శ. 1916 సం.

జూన్. జన్మస్థానము : కొలకలూరుగ్రామము - తెనాలి తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. 1954లో మచిలీపట్టణమందలి హిందూకళాశాలలో ఆంధ్రోపాధ్యాయులు. కవి విమర్శకులు.

రచనలు : (1) శివస్తుతి (2) గుండెమంట (3) రాగిణి (గేయాలు) (4) ఇదంజగత్ (రేడియోనాటికలసంపుటి) (5) సాహిత్య వ్యాసములు (6) గోరీకథలు (7) పల్లెపట్టు (పెకోవుకథలు) (8) రష్యన్ జానపదగాథలు (9) అలెగ్జీ (10) టాల్స్టాయి (అనువాదములు) (11) ప్రియదర్శి (12) ఇటలీకథలు.

ఖన్ యమ్. ఏ. : జననము : క్రీ. శ. 1916 సం. సుపరిచితభాషలు: తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, హిందీ.

రచనలు : (1) స్వప్నములో ఆంధ్రరాష్ట్రము (2) ఆంధ్రుల స్వరయుగము మొ.

గంగాధరం - నేదునూరి : జననం: క్రీ.శ. 4 జూలై 1904 సం.రము జన్మస్థలము, నివాసము : రాజమండ్రి - తూ. గో. జిల్లా. రజకకుల భూషణులు.

రచనలు : (1) పండుగలు - పరమార్థములు (2) జానపదవాఙ్మయ వ్యాసావళి (3) వ్యవసాయముహూర్త దర్పణం (4) పసిడి పలుకులు (5) గృహవాస్తు దర్పణము (6) స్త్రీలవ్రతకథలు (7) పుట్టుమచ్చలశాస్త్రం (8) కోడిపుంజలశాస్త్రము (9) అంగ సాముద్రికము (10) స్త్రీలజాతకము (11) వేమనపద్యరత్నములు (12) పోతులూరి వీరబ్రహ్మంగారి చరిత్రము మొ.

గంగాధరకవి - చిత్తూరు : క్రీ. శ. 1823 సం. ప్రాంతము. నివాసము : చర్లపల్లి - నల్లగొండజిల్లా.

రచన : (1) కొలిపాక మాహాత్మ్యము (ద్విపద) (2) శృంగార భల్లాణచరిత్రము (3) శృంగార సిరియాళచరిత్రము (4) శుక సప్తతి కథలు (పదనము).

గంగాధరరావు-కొత్తపాటి : సుపరిచితభాషలు: తెనుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) భవబంధాలు (2) సంక్రాంతి (3) అనార్కలి (4) నిజరూపాలు (5) లోకంపోకడ (6) వివకుంధాలు (7) ప్రార్థన (8) తస్మాజ్జగ్రత (9) కమలం (10) పరోపకారం (11) తెరలో తెర (12) అందటి ఆనందం (13) అవునా? కాదా? (14) మనసులోనిమథన (15) ఎందతోమహానుభావులు (16) విధి వశం - పవిత్రసంకల్పం (17) వివకస్య (18) శాంతిమయి (19) స్వయంవరం కలత (20) సాహసి (21) పోటీనాటకం (22) తోడుదొంగలు - నిరపరాధులు (23) గులాబిముళ్లు (24) రాగద్వేషాలు (25) మరమనిషి (26) సమ్మతి దే భగవాన్ (27) తనలోతాను (28) కళ్ళద్దాలు (29) పిలువని పరదేశి (30) నాలుగు నాలుగు నలభై నాలుగు (31) పిల్లలనాటికలు (32) గుడ్డిలోకం (33) కలిసిన మనసులు (34) జైహింద్ (35) పూలదోసిళ్లు (36) మనదేరాజ్యం (37) విక్రాంతి మొ.

గంగాధరరావు - పర్వతనేని : జననం : క్రీ. శ. 16 ఫిబ్రవరి 1929 సం. రము. స్వస్థలం : పునాదిపాడు - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : మందవిల్లిపాకం - మద్రాసు - 28. ఆంధ్రాంగ్ల తమిళభాషలు అభ్యస్తములు.

రచనలు : (1) అస్తమయం (2) ముద్దెల్ల ముచ్చట మొ.

గణపతిదేవుడు - కొలని : క్రీ. శ. 1400 సం. ప్రాంతమువాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : ఆదిమూర్తి. తాత : గణపతి. ముత్తాత : రుద్రదేవుడు.

రచన : శివయోగసారము (ఈడూరి సూకనారాధ్యున కంకితము).

గణపతిశాస్త్రి - పిలకా : 'సాహిత్యశిరోమణి' జననము : 24 ఫిబ్రవరి 1911 సం. రము. జన్మస్థానము : కట్టంగ గ్రామము - రాజోలు తాలూకా, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. చిరకాలము వీరేశలింగోన్నత

పాఠశాల (రాజమహేంద్రవరము) నందు ఆంధ్రోపాధ్యాయులు. నేటి నివాసము : మద్రాసు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, బెంగాలీ, ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) మీనాంబిక (2) విభ్రాంతామరుకము (3) విశాల నేత్రాలు (4) బ్రహ్మర్షి సూత్రములు (5) రతోపహారము (6) గద్యభారతము (7) ప్రాచీనగాథాలహరి (8) మణిదీపిక.

గవరాజు - వాడ్రేవు : జననం : క్రీ. శ. 4 మే 1931 సం.రము. జన్మస్థానం : ధవళేశ్వరం - తూ.గో. జిల్లా. నివాసము : కొవ్వూరు - ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) కాకినాడ గజదొంగ (2) మాయలాడిపెళ్ళి (3) అనూరాధ (4) మిష్టర్ గహం మొ.

గిరిధరరావు - మన్నవ (యం. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 13 జూలై 1930 సం.రము. జన్మస్థానము : మన్నవగ్రామము. నివాసము : గుంటూరు. హిందూకాలేజిలో నుపన్యాసకులు. సాధన మాస పత్రికా సంపాదకులు.

రచనలు : యమ్. యల్. ఏ. ఆత్మకథ, మఱికొన్నిహాస్యరచనలు.

గురవారెడ్డి - బండి : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1915. నివాసము : నెల్లూరు. వి. ఆర్. కాలేజి తెలుగు లెక్చరరు.

రచనలు : (1) మనోరమా పరిణయము (2) ఐదు నాటకాలు (నాటక విమర్శ).

గురునాథము - వెండిగంటము : జననము : క్రీ. శ. 1825 సం. ప్రాంతము. ఎవ్వరును పూర్వము వ్రాయని శతకమును తాను వ్రాయుచున్నట్లు చెప్పుకొన్న కవి.

రచన : సరస్వతీ శతకము.

గురునాథశర్మ - మిన్నికంటి : “విద్యానాథ, కవితామహేశ్వర, వేదాంతపారీక్షా” జననం: 10 ఏప్రిల్ 1897, సం.రము. నివాసము :

ఏరుచూరు - నర్సారావుపేట తాలూకా. ఆర్వేల నియోగిజాహ్ను
ణులు. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : వెంకటలక్ష్మయ్య. గురు
విశ్వనాథ కవులను జంటకవులలో నొకరు.

రచనలు : (1) అంబరీషోపాఖ్యానము (2) దశరథరామ శతకము
(3) ప్రహ్లాద చరిత్రము (4) చాటుపద్యములు (5) భాగవత
మహిమ (6) అడవిపూలు (7) దత్తాత్రేయ శతకము (8) గౌరీ
కల్యాణము (9) సూక్తి నిధి మొ.

గురుమూర్తి శాస్త్రి - రావిపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం.
ప్రాంతము. నివాసము : మద్రాసు. ఘోర్టుసెంటుజార్జి కళాశాలలో
ప్రధానోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) విక్రమార్కుని కథలు (2) పంచతంత్రకథలు
(3) పంచతంత్రము.

గురురాజకవి : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర ప్రాంతము. సుపరిచిత
భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషు అనునవి.

రచనలు : (1) శేషధర్మములు (2) ఆశ్వాసముల గ్రంథము బళ్లారి
మండలమండలి జోహారాపురాధిపతియగు సంజీవరెడ్డికిఁ గృతి
యీబడినది. (3) పద్మావతీ పరిణయము (నాటకము) (4)
రుక్మిణీ పరిణయము (5) రాఘవేందాపకము (6) అనిరుద్ధ
చరిత్రము (7) భర్తృహరి సుభాషితముల ఆంధ్రీకరణము మొ.

గురుస్వామి - మద్దాల :

రచన : (1) నరసింహ శతకము (2) లక్ష్మీనరసింహ తారావళి
మొ.

గోఖలే - మాధవపెద్ది : జననము : 1917 సం.రం. మదరాసు తెలుగు
ప్రాయాచిత్రదర్శకడు.

రచనలు : (1) మూగజీవాలు (2) బల్లకట్టు పాపయ్య మొ.

గోపాలకృష్ణ - త్రిపురనేని : జననం : 7 మార్చి 1917 సం.రము.
జన్మస్థానం : కోడూరు - గుంటూరుజిల్లా. కథకులు. చిత్రకారులు.
వ్యాసరచయితలు.

రచనలు : (1) మూగజీవాలు (కథలసంపుటి). చిత్రరచనలు :
(2) మల్లమదేవి (3) బ్రహ్మన్న (4) జటాయువు.

గోపాలకృష్ణ - దానంరాజు : జననం : 20 వ శతాబ్దము. సుపరిచిత
భావలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) చిల్లరకొట్టు చిట్టెమ్మ (2) చిలకా గోరింక
(3) రాగజ్వాల మొ. నాటకములు.

గోపాలకృష్ణ - రెంటాల, బి. ఏ. : జననం: 5 సెప్టెంబరు 1922 సం.రం.
జన్మస్థానం : రెంటాలగ్రామము-పల్నాడు తాలూకా. అభ్యుదయ
రచయితల సంఘసభ్యుడు.

రచనలు : (1) సర్పయాగం (2) సంఘర్షణ (3) ఆశలిపాటలు
(4) రాజ్యశ్రీ (నవల) (5) శిక్ష (నాటకముల సంపుటి)
(6) మన చారిత్రక ప్రదేశాలు (7) మననదులు (8) మన
నగరాలు.

గోపాలకృష్ణ ప్రతాపరావు - సమ్మెట : జననం : క్రీ. శ. 26 జూన్
1925 సం.రము. జన్మస్థానం : మచిలీపట్టణము. సుపరిచితభావలు :
తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ.

రచనలు : (1) ప్రణయిని (2) జవరాలు (3) విజేత (నాటిక)
(4) తీర్పు (నాటిక) (5) చావేసాక్ష్యం మొ. నవలలు.

గోపాలకృష్ణమూర్తి - వల్లూరి : “రోహిణి” జననం : క్రీ. శ.
22 జూన్ 1922 సం.రము. జన్మస్థానము : ఏలూరు-ప. గో. జిల్లా.
నివాసము : నరసారావుపేట-గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) నాటకశిల్పం (2) అజేయవైనా (ఏకాంక నాటిక)
మొ.

గోపాలకృష్ణమూర్తి - కాశీనాథుని : 'గోపి' జననము : 26 నవంబరు 1930 సం. రథము. జన్మస్థానము : పాలకొల్లు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. గద్యపద్యరూపములగు వ్యాసములు, కథలు పత్రికలకు పంపెడు వారు.

రచనలు : (1) అడ్డవీధులు (2) బడిపంతులు (నాటకములు) మొ.

గోపాలకృష్ణమూర్తి - వరాశరం : జననము : 22 ఆగష్టు 1932 సం. జన్మస్థానము : ఈమని - గుంటూరుజిల్లా. నివాసస్థానము : సిద్దిపేట - మెదకుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : హిందీ, ఆంగ్లము, సంస్కృతము, ప్రాకృతము, తెనుగు.

రచనలు : (1) యుగళగీతి (2) గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు.

గోపాలకృష్ణమ్మ - కూచిమంచి "యమ్. ఏ. యల్. టి." : జననం : క్రీ. శ. 1880 సం. ప్రాంతము. ప్రాచ్యభాషోపన్యాసకులు. రాజమండ్రి ప్రభుత్వ కళాశాల, సంస్కృతకళాశాలలోపన్యాసకులు, మద్రాసు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రమిమాంసా పరిభాష (2) ఆంధ్ర మిమాంసార్థ సారము (3) ఆంధ్రమిమాంసా న్యాయదీపిక.

గోపాలకృష్ణమూర్తి - శ్రీపాద : "యం. ఏ. పి. హెచ్. డి." శాస్త్ర విజ్ఞానమున డిట్ట. కవితావిమర్శనమున అందెవేసిన చేయి. పెక్కు కళాశాలల ప్రెసిపాలుగా పనిచేసిరి. నివాసము : హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) ఏకాంకికలు (సంకలనము) (2) రాకెట్లు (3) అనేక సారస్వత విమర్శన వ్యాసములు, రేడియో శ్రవంగములు.

గోపాలకృష్ణయ్య - పిల్లలమఱ్ఱి : జననం : క్రీ. శ. 20 శతాబ్దారంభము.

రచన : (1) కన్నపుదొంగ (2) పగటిచుక్క (3) భాగములు).

గోపాలకృష్ణయ్య - వడ్లమూడి : జననము : 24 అక్టోబరు 1928 సం. నివాసము : హైదరాబాదు. గ్రామ్యభాషావాది. భాషాశాస్త్ర

రచయిత. ప్రముఖ వ్యాసరచయిత. సుపరిచిత భావలు : తెనుఁగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) ధన్వని లిపి పరిణామము (2) వ్యావహారికభాషా వ్యాకరణము (3) మానవుఁడు మొ.

గోపాలకృష్ణయ్య - వావిలాల : జననం : క్రీ. శ. 1906 సం.రము.

జన్మస్థలము, నివాసము : సత్తెనపల్లి - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) సంస్థానాలు (2) ఆంధ్రప్రదేశ్ ద్రవ్యస్థితి (3) పరిపాలనా సంస్కరణలు (4) కృష్ణాగోదావరీ జలాలు (5) లక్షణరాయ జీవితచరిత్ర. ఆంగ్లములో పెక్కు గలవు.

గోపాలకృష్ణశర్మ - గంగాపురము : జననము : క్రీ. శ. 1940 సం.

రము. జన్మస్థానము : సనత్ నగర్ - హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) మధురిమ (2) అర్ధరాత్రపువిత (అపరాధపరిశోధక నవల) పత్రికలకు గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు వ్రాయుదురు.

గోపాలకృష్ణశర్మ - ముక్తి నూతులపాటి : జననము : వృష సం.

పుష్య బ. చతుర్థి. నివాసము : ముక్తి నూతులపాడు-వంగవోలు తాలూకా. ఆర్వేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. తల్లి : సీతమ్మ.

తండ్రి : సీతారామశాస్త్రి. ఒంగోలు ఎ.బి.యమ్. కళాశాలలో ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాధ్యాపకులు. వివిధశాస్త్రములు చదివినవారు.

సుపరిచితభావలు: తెనుఁగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు, తమిళము.

రచనలు : (1) హిందూమతాచార రహస్యము (2) భక్తి సుధార్ణవము (3) జాతక భూషణము (4) సిద్ధాంత సంగ్రహము (5) జ్యోతిష కల్పద్రుమము (6) రసస్వరూప నిరూపణము (7) మానసికశాస్త్రము మొ.

గోపాలకృష్ణశాస్త్రి - కనకదండి : జననము: 26 జూన్ 1909 సం.రం.

ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. సుపరిచిత భావలు : తెనుఁగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము మొ.

రచనలు : (1) ఎలమూవి (2) సెలయేలు మొ.

గోపాలకృష్ణశాస్త్రి - చల్లా : జననం : క్రీ.శ. 1910 సం. ప్రాంతము. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము. ఆంధ్రగీతాని పండితులు. తర్కవేదాంత మంత్ర జ్యోతిషాది శాస్త్ర పారంగతులు. చల్లా సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి దత్తపుత్రులు.

రచనలు : (1) ఉపాసనా విధానము (2) శూలినీ దుర్గాతంత్రము. (3) నిత్యోత్సవ నిబంధము మొ. పెక్కులు మంత్ర శాస్త్ర గ్రంథములు గలవు.

గోపాలకృష్ణరావు-కె. : జననం : క్రీ.శ. 26 ఫిబ్రవరి 1926 సం.రము. జన్మస్థలము : సంగారెడ్డి - మెదకు జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఉర్దూ.

రచన : ఉర్దూ తెలుగు నిఘంటువు.

గోపాలరావు - కొడాలి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) ఛైర్మన్ (2) వైకుంఠభవనం (3) పేదరైతు (4) దొంగవీరడు (5) అభిమానం (6) చూడబోతే చుట్టాలే (7) ఏరువాక (8) తోడేళ్లు (9) చేసినపాపం కాశికెళ్ళినా (10) లంకెలబిందెలు (11) రైతుబిడ్డలు (12) తిరుగుబాటు (13) ఆత్మద్రోహులు (14) అల్లుళ్లు - కూతుళ్లు (15) దొంగలున్నారని జాగ్రత్త (16) పెంచినప్రేమ (17) భార్యాభర్తలు (18) జాగృతి (19) కూలి (నాటకములు) మొ.

గోపాలరావు - చౌడూరి : జననము : 13 ఆగష్టు 1933 సం. రము. నివాసము : కొందుర్లు - హద్ నగరం తాలూకా. జన్మస్థానము : మహబూబ్ నగర్. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ మొ. పత్రికలకు గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు పంపుచుందురు.

రచనలు : (1) మధుశాల (2) రోహిణి మొ.

గోపాలరెడ్డి - బెజవాడ (డి. లిట్) : జననము : మే 1907 సం.రము. జన్మస్థానము : బుచ్చిరెడ్డిచాలెం-నెల్లూరుజిల్లా. నివాసము : హైద్రాబాదు. సుప్రసిద్ధ రాజకీయవేత్త. స్వాతంత్ర్య సమరవీరుడు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రధానిగా నుండినవారు. సాహిత్య అకాడమి తెనుగుభాషా సమితులకు అధ్యక్షులు.

రచనలు : (1) చిత్రాంగద (2) విసర్జన (3) ఊర్వశి (4) కాళిదాసు (5) ఆరునాటికలు మొ. రవీంద్రుని రచనల కనువాదములు.

గోపాలస్వామి - వేణు, కూర్మా : జననము : 19 డిసెంబరు 1903 సం.రము. నివాసము : హైదరాబాదు ఆంధ్రయానివర్సిటీ రెజిస్ట్రారుగా నుండిరి.

రచనలు : (1) ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర సంగ్రహము. (2) కథలు, నాటకములు, నాటకవిమర్శనములు, ఏకాంకనాటికలు మొ.

గోపీచంద్ - త్రిపురనేని (బి. ఏ. బి. యల్.) : జననము : క్రీ. శ. 8-9-1910 సం.రము. జన్మస్థానము : తెనాలి. నివాసము : హైద్రాబాదు. సినిమాకథలు వ్రాయువారు. ఆంధ్రప్రభుత్వ ప్రచార శాఖా డైరెక్టరుగ పనిచేసిరి. కొంతకాలము ఆకాశవాణి హైదరాబాదు కేంద్రమున గ్రామీణకార్యక్రమ నిర్వాహకులుగా నుండిరి. సంగీత నాటక అకాడమీసభ్యులు.

రచనలు : (1) భార్యల్లోనేవుంది (2) దేశం ఏమయ్యేట్టు (3) గీతాపారాయణం (4) దేవునిజీవితం (5, తండ్రులు, కొడుకులు (6) అసమర్థుని జీవయాత్ర (7) పరివర్తనము (8) పట్టాభిగారి సోపలిజం - మార్క్సిజం అంటే యేమిటి? (9) సోపలిష్టు ఉద్యమచరిత్ర (10) ప్రజాసాహిత్యం (11) ఉభయకుశలోపరి (12) పోష్టుచెయ్యని ఉత్తరాలు (13) చీకటి గదులు (14) పీ మోసహతులు (15) పాఠపగలు - కొత్తపగలు

(16) మాంచాల (17) తత్త్వవేత్తలు (18) మెరుపులు - మురకలు (19) పిల్ల తెమ్మెర (20) కూపస్థమండూకం (21) ఇరుగు-పొరుగు మొ.

గోరా (గోపరాజు - రామచంద్రశాస్త్రి) : జననము : క్రీ.శ. 1920 సం.

నివాసము : (జోరా) సికింద్రాబాదు. స్వతంత్రపత్రికా సంపాదకులు. ప్రస్తుతము ఆంధ్రభూమి దినపత్రిక సంపాదకులు. నిశితమైన, నిష్పక్షపాతమైన స్వతంత్రాభిప్రాయములను ప్రకటించు ధీరులు. వక్తలు.

రచనలు : (1) శలవుల్లో (2) ఆశురీదు అణా (3) ఆనంద నిలయము (రేడియోనాటకములు) మొ.

గోవిందకవి - పోలూరి :

రచనలు: (1) తాళదశప్రాణప్రదీపిక (2) రాగతాళ చింతామణి.

గోవిందాచార్యులు - ఆత్మకూరి : జననము : 24 మే 1896 సం.రము.

జన్మస్థానము : ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. నివాసము : (సీతారామనిలయం, ఖైరతాబాదు) హైదరాబాదు. సుప్రసిద్ధ చారిత్రకరచయితలు. సత్యాగ్రహసమరవీరులై పెక్కుసార్లు చెరసాల కేగిరి. సత్యాగ్రహి పత్రికా సంపాదకులు. మదరాసు లెజిస్లేటివు కౌన్సిలు సభ్యులు.

రచనలు : (1) గోవిందరామాయణము (2) గాంధీ జీవితము (3) భారతరాజ్యాంగచరిత్ర (4) హిందూదేశపు టార్జికచరిత్ర (5) ఉత్తరరామాయణము మొ.

గోరీకాంత కవి - కాళ్లకూరి : జననము : క్రీ. శ. 1830 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : గొప్పేట గ్రామము - చీపురుపల్లె తాలూకా, విశాఖజిల్లా. ఆర్యేల నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : సూరయ్య. సుపరిచిత భావలు : తెనుగు, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము.

రచనలు : ధర్మసందన విలాసము (కీ ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము).

గౌరీవతి శాస్త్రి-రాశివల్లి : “లలిక” జననము: 16 మార్చి 1938 సం.రం.
జన్మస్థానము, నివాసము : పార్వతీపురము - శ్రీకాకుళం జిల్లా.
కథలు, గేయాలు పత్రికలకు పంపెడువారు.

రచనలు : చిన్నారి లోకం (పిల్లల పాటలు) మొ.

ఘటికాద్రికవి - తుపాకుల : జననము : క్రీ.శ. 1850 సం. ప్రాంతము.
తాత : రామయ్య. తండ్రి : నారాయణయ్య. తల్లి : వేంకమాంబ.
గురువు : కనుపర్తి వేంకటకవి.

రచన : శనైశ్చరశతకము (పదదోషములు హెచ్చు).

చందూర్ - యస్. ఆర్. : జననం: 20వ శతాబ్దము. సుపరిచితభాషలు:
తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ. అభ్యుదయ కవి.

రచనలు : (1) భానుమూర్తి భార్య (2) మంగుళూరు మెయిల్
(3) అంతేనా (4) ఆఖరు కోరిక (5) కాఫీ మానెయ్యడం
(6) ఎక్కడికి కమలా? (7) అన్యాయం (8) క్రొత్తలోకాలు
(9) పూసలమేడ (10) సీతాఫలాలు (11) సీతతో సినీమాకి
(12) మహాబలిపురం (13) మనకీ ఒకకారు (14) పరిచయం
చేసిన పుస్తకాలు (15) నట్టింట దీపం (16) భాష (17) కొన్ని
గ్రంథాలు (18) రంభ నవ్వింది (19) కలడో? లేడో?
(20) సాంబశివరావు.

చంద్రమౌళి - పాణ్యం : జననము: క్రీ.శ. 22 జూన్ 1941 సం.రము.
స్వస్థలం, నివాసం : హిందూపురం - అనంతపురం జిల్లా.

రచనలు : (1) ప్రార్థనగీతములు (2) ప్రియుని చంపిన ప్రేయసి
(3) రాజహంతకుడు మొ.

చంద్రమౌళిశాస్త్రి - బెల్లంకొండ : జననము : క్రీ. శ. 1918 సం.రం.
జన్మస్థానము : వేమూరు - ఖమ్మంజిల్లా. కవి, కథకులు, విమర్శకులు,
చారిత్రక రచయితలు, రాజకీయనాయకులు.

రచనలు : (1) జ్వాలాతోరణం (2) తరంగాలు (3) కథాకళి
(4) వ్యాసవీరం (5) నవోదయం (19 వ శతాబ్దపు ఆంధ్ర
వాఙ్మయచరిత్ర)

చంద్రమౌళి - కల్లూరి : జననము: 15-11-1899 సం. రం. నివాసము :
మోపర్తి - తెనాలి తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. తల్లి : వెంక
మాంబ. తండ్రి : సుదర్శనాచార్యులు. సానికపరిపాలనాశాఖా
మాత్యులు. రామభక్తులు. భద్రాచలరామాలయమునకు ఎక్కువ
సేవచేసిన మహాత్ములు. భాషాపోషకులు.

రచనలు : (1) భారతీయప్రతిభ (2) రామాయణ సుధా లహరి
(3) వేదామృతము.

చంద్రమౌళికర్మ - అక్కిరాజు : “కవితాకళానిధి, కవిరాజహంస”
జననము : నవంబరు 1889 సం. రం. జన్మస్థలము : గుత్తికొండ-
పల్నాడు తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. విద్యత్కవి శిరోమణులు.

రచనలు : (1) స్వయంప్రకాశ ప్రబోధము (2) వాసుదేవశతకము
(3) లక్ష్మీవిలాసము మొ.

చంద్రశేఖర-హరి : జననము : 29 జూన్ 1939 సం. జన్మస్థానము :
చిక్కడపల్లి - హైదరాబాదు. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు,
ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) సుడిగాలి (కథానికల సంకలనము) (2) వినముడు
(పద్యగద్య సంకలనము) (3) ఆవృత్తి (నాటకము) మొ.

చంద్రశేఖరం - వేలూరి : జననం : క్రీ. శ. 1896 సం. జన్మస్థలం,
నివాసం : చిరివాడ - కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు,
ఇంగ్లీషు, బెంగాలీ మొ.

రచనలు : (1) కాంచనమాల (నాటకం) (2) ది డివైన్ లైఫ్
(3) అచలాయతనం (4) అరవిందదర్శనం మొ. అనువాదాలు.

చంద్రశేఖరరావు - జంపవ : జననం : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతము.
రచనలు : (1) ఊర్వశి (2) వేంకటేశ్వర మాహాత్మ్యము.

చంద్రశేఖరశాస్త్రి - సాధుపల్లి : జననం: క్రీ.శ. 19వ శతాబ్దాంతము.

రచనలు : (1) ఆంధ్రీకృతామరుకకావ్యము (2) కన్నడికృత మను చరిత్రము మొ.

చక్రపాణి - (ఎ. వి. సుబ్బారావు) : జననం: 5 ఆగష్టు 1908 సం.

నివాసము : హైదరాబాదు. సుప్రసిద్ధ వంగనవలానువాదకుడు. ప్రముఖ ఛాయాదర్శకుడు. ఆంధ్రజ్యోతి పత్రికా సంపాదకుడు. చందమామ పత్రికకు ఎడిటరు. ధర్మపత్ని చిత్రమునకు సంభాషణలు, స్వర్ణసీమకు కథ వ్రాసిరి. పాతాళభైరవి, పెళ్ళిచేసిచూడు, చంద్రహారం, మిస్సమ్మ చిత్రాలను తయారుచేసిరి.

రచనలు : (1) దేవదాసు (2) పల్లీయులు (3) పరిణీత (4) త్రిలోచన కవిరాజు (5) బడదీదీ (6) తోకచుక్క (7) పాతమంగలి (8) భేతాళకథలు మొ.

చక్రవర్తి - శ్రీనివాస : జననం: 13 మార్చి 1911 సం.రం. నివాసం :

విజయవాడ. అభ్యుదయ రచయిత. నాట్యకళా సంపాదకుడు. ఆంగ్లేయభావనుండి వెక్కునవలలను తరుమాచేసిరి.

రచనలు : (1) నటన (2) జైత్రయాత్ర (3) అభినయము మొ.

చలం - (గుడిపాటి వెంకటచలం) : జననము : క్రీ. శ. 1894 సం.

తెనాలి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా వాసి. తిరువణ్ణామలై రమణాశ్రమములో ఆధ్యాత్మిక జీవనము గడుపు చున్నారు. శ్రీ పురుష మనస్తత్వములను లెస్సగా చిత్రించగల దిట్ట. సుపరిచితభావలు : తెనుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ, సంస్కృతము.

రచనలు : (1) మైదానము (2) శశాంకము (3) జీవితాదర్శము (4) శ్రీ (5) ప్రేమలేఖలు (6) పద్మరాజి (7) చిత్రాంగి (8) సావిత్రి (9) త్యాగం (10) అమీనా (11) బ్రాహ్మణీకం (12) దైవమిచ్చినభార్య (13) విడాకులు (14) మ్యూజింగు (15) ఆనందం (16) శశిచేఖ (17) చలంగారి కలం (18) ఆత్మార్పణం (19) గీతాంజలి మొ.

చలమయ్య - ఆకురాతి : జననం : క్రీ. శ. 1900 సం. స్థాంతము.
నివాసము : కాకినాడ - తూ.గో.జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ బెంగాలీ
భాషలయందు పరిచయము.

రచనలు : (1) మహర్షి దేవేంద్రనాథతాగూర్ చరిత్రము
(2) బుద్ధ జాతకకథలు (3) విద్యార్థి క్రమశిక్షణ (4) విశ్వకవి
రవీంద్రుడు (5) సుభాస్ బోస్ చరిత్ర (6) సుభాస్ బోస్
లేఖలు - ఉపన్యాసములు.

చలమయ్య - వాద్రేవు : జననం : క్రీ.శ. 1 జూలై 1900 సం.రము.
జన్మస్థలము : పితాపురం-తూ.గో.జిల్లా. నివాసము : విశాఖపట్నం.
రచనలు : (1) తేనెవెల్లువలు (2) నృసింహస్తోత్రం (అనువాదం)
(3) శ్రీ నృసింహాష్టకము మొ.

చలవతిరావు - నందిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1876 సం.ర స్థాంతము.
తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : సుబ్బారాయుడు.
రచనలు : (1) విజ్ఞానదీపము (600 క్రొత్త విజ్ఞానశాస్త్ర విషయ
ముల కూర్పు) (2) ఉపన్యాసదర్పణము (3) రాజకలింగంగు
(నాటకము) (4) చిత్రాంగి (5) నల నాటకము (6) తెనుగు
భాషానిఘంటువు (7) పరిశ్రమలు మొ.

చిదంబరరావు - చంద్రమౌళి : "అష్టావధాని". జననము : క్రీ. శ.
1879 సం.రము. జన్మస్థలము : యాజలి - రేపల్లెతాలూకా,
గుంటూరుజిల్లా. తల్లి : నరసమ్మ. తండ్రి : రామయ్య. న్యాయ
వాదవృత్తి. సుపరిచితభాషలు: తెనుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు.
రచనలు : (1) చిత్తురుముట్టడి (చారిత్రకనాటకము) (2) రాయ
చూరు ముట్టడి (కృష్ణరాయవిజయ నాటకము) (3) వాసవీ
విలాసము (పౌరాణిక నాటకము) మొ.

చిదంబరశాస్త్రి - పిఠుపాటి : "శతావధాని, కావ్యకళానిధి" జననం :
క్రీ. శ. 1900 సం. స్థాంతము. నివాసము : పితాపురం - తూర్పు

గో. జిల్లా. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటుకర్తలలో నొకఁడు. మైసూరుప్రభువగు కృష్ణభూపతి సభయందు ఆస్థానకవి. అష్టావధాన, శతావధానములు చేసినవాఁడు.

రచనలు : (1) హైమవతీ విలాసము (2) కపోతకిరాతము (3) భారతీయప్రబోధము (4) కృష్ణసందేశము (5) వీరాంజనేయము (6) షోడశమహారాజ చరిత్రము (7) మహాభారత సీతికథా సంగ్రహము (8) శృంగారభూషణము (9) గోవిందగీతము (10) దుర్వీతంతు శాసనము (11) పాదరత్న ప్రయోగము (12) వేశ్యమాయా విలాసము (13) దత్తాత్రేయ శతకము (14) రాజరాజేశ్వరీ శతకము (15) సీతారామ శతకము (16) పాయకరావుపేట సీతారామ శతకము (17) దాక్షిణ శతకము (18) పీఠికాపుర సంస్థాన శతావధానము (19) గద్వాల సంస్థాన శతావధానము (20) నవాబుపేట సంస్థాన శతావధానము.

చిదానందకవి-నుదురుపాటి : “ఉద్దండకవి” క్రీ. శ. 1850 సం.రం ప్రాంతమువాఁడు. తండ్రి : మాతృభూతయ్య. తాత : వేంక నార్యుడు.

రచన : చంద్రాననా దండకము (రామచంద్ర తొండమాన్ రాజు నకు అంకితము).

చినతాతాచార్యుడు - తిరుమలబుక్కపట్టణము : జననము : క్రీ. శ. 1840 సం. రం. కృష్ణామండలవాసి. తండ్రి : వేంకటాచార్యులు. వైష్ణవకులరత్నము. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచన : విశ్వగుణాదర్శము (వేంకటాధ్వరికృత సంస్కృతమూలము నకు ఆంధ్రీకరణము) మొ.

చినలింగాచార్యులు - కన్నెగంటి : “అవధానకవి” జననము : క్రీ.శ. 1905 సం.రం. జన్మస్థలము : మేమవరము. నివాసము : నాగులేటి తీరమండలి తక్కిళ్ళపాడు - పలనాడు. విశ్వబ్రాహ్మణులు. తాత : మల్లయ్య. తండ్రి : రాజలింగయ్య. తల్లి : చినకోటమ్మ.

లన్న : ప్రభులింగాచార్యులు. తమ్ముడు : వీరభద్రాచార్యులు.
వీరు మువ్వురు పలనాటి సోదరకవులని ప్రసిద్ధి. వీరి మేనమామలు,
వారి తండ్రులును కవులుగా పేరొందిరి. మేనమామ: కొండా రాజు
మల్లాచారి. గురువు : ఉమాకాంత విద్యాశేఖరులు.

రచనలు : (1) శ్రీ వేంకటరమణ శతకము (2) శ్రీ వేంకటరంగ
శతకము (3) శ్రీ సూర్యనారాయణ స్తవము (4) శ్రీ వేంక
టేశ్వరస్తోత్రం (5) సువ్రత (6) దీర్ఘిక (7) శ్రీకృష్ణవర్ధన
జీవితము (8) రత్నమంజరి (9) సంక్షిప్తరామాయణము
(10) హైందవ పరాభవము (11) రామరాజ్యము (12)
జ్యోతిస్సులు (13) నీలలోహిత శతకము (14) కవివతంగ
శతకము (15) రాజరాజు (16) మట్టపల్లి నృసింహ శతకము
(17) బంగారుధార మొ.

చినసీతారామస్వామికావ్రి - వజ్రుల : “మహావిమర్శక కరోమణి
వ్యాకరణశాస్త్ర పారంగత” జననము : క్రీ. శ. 1878 సం. రం.
నివాసము : విశాఖపట్టణము. తల్లి : వేంకటాంబిక. తండ్రి :
ముఖలింగేశ్వరుడు. ఆరామద్రావిడ శాఖయుడు. విజయనగర
సంస్కృతకళాశాలలో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులు. జగమెరిగిన
జందెము.

రచనలు : (1) చింతామణి విషయపరిశోధనము (2) వైయాకరణ
పారిజాతము (3) శ్రీ వినాహ వయోనియమనము (4)
మార్గోపదేశిక (5) కర్ణచరిత్రము (6) వీరసింహుడు (7)
బాలసరస్వతీ యాధర్వణకారికావళి (8) హరిశ్చంద్ర నలో
పాఖ్యానాది గ్రంథములకు భూమికలు (9) దావిడభాషా
పరిశీలనము.

చిన్నకాకిరాజు - మీసరగండ : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1933
సం. రము. జన్మసానము : సీతారామపురం - నెల్లూరు జిల్లా.

రచనలు : (1) తెలుగుబిడ్డ (2) నిరక్షరజీవి (బుర్రకథ) మొ.

చిన్నమాంబ : జననము : 19 వ శతాబ్దము. భర్త : సూర్యరాయ ప్రభువు. నివాసము : పీఠికాపురము - తూర్పుగోదావరి.

రచనలు : (1) రామాయణ సంగ్రహము (2) కొన్ని వచన గ్రంథములు.

చిన్నయసూరి - పరవస్తు : జీవితము : క్రీ. శ. 1806 - 1862 సం. మధ్యకాలము. జన్మస్థానము : పెరంబూరు. చంగల్పబ్బుజిల్లా. నివాసము : చెన్నపట్టణము. సాతాని శ్రీవైష్ణవుడు. తల్లి : శ్రీనివాసాంబ. తండ్రి : వెంకటరంగయ్య. సంస్కృతము, తెనుగు, ద్రవిడ మున్నగు భాషలయందు పండితుడు. జగ మెఱిగిన జందెము. బహుజనశ్రీ సీతారామాచార్యులు, పంచాంగము తేవప్పెరుమాళ్ళయ్య మున్నగువారు శిష్యులు. పచ్చయప్ప కళాశాలయందును, రాజధానీ కళాశాలయందును ఆంధ్ర పండితులుగా పనిచేసినవారు.

రచనలు : (1) చింతామణి వృత్తి (2) సంస్కృత సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణము (3) శబ్దలక్షణ సంగ్రహము (4) బాలవ్యాకరణము (5) ఆంధ్రధాతుమాల (6) ఆంధ్రశబ్దశాసనము. (7) ఆదిపర్వవచనము (8) నీతిచంద్రిక (9) నీతిసంగ్రహము (10) ఆంధ్రకాదంబరి (11) అకారాది నిఘంటువు (12) యాదవాభ్యుదయము (13) పచ్చయ్యప్ప నృపయశోమండలము మొ.

చిన్నికృష్ణశర్మ - దేవరకొండ . జననము : 26 అక్టోబరు 1920 సం. చిరునామా : బిషప్ ఆజ్ఞరయ్య - బాలికోన్నత పాఠశాల - విజయవాడ. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము.

రచనలు : భక్తత్యాగరాజు (నాటకము) (2) నూటపదార్లు (3) నేతాజీ భారతము (4) భారతి (5) కథానరిత్యాగరము (6) మహాత్మాగాంధీ (7) దక్షిణ భారతచరిత్రము మొ.

చిరంజీవి - నార్ల (నార్ల) : జననము : 1 మే. 1925 సం. రము. అపూర్వమైన వ్యాసరచన. జన్మస్థానము : కాటూరు - గన్నవరం

తాలూకా - కృష్ణాజిల్లా. అఖిలభారత రేడియోకేంద్రమున.
స్క్రిప్టు రచయిత.

రచనలు : (1) కీలుబొమ్మ (2) విప్లవాత్మ (3) కోటిరెడ్డి కథ
(4) బడిపంతులు (5) జాబిల్లి పాటలు (6) పిల్లల నాటికలు
(7) క్రొత్తపాటలు (8) పెద్దలపాటలు (9) ఆట పాటలు
(10) తెలుగుపూలు (11) త్యాగి (12) వేములవాడ భీమకవి
(13) మందారమాల (14) పుట్టినరోజు (15) రాజుగారి జాబు
(16) పాటకథలు (17) పేను-పెనరచేను (18) వీధిగాయకుడు
(19) మందిరాలు మొ.

చిరంతనానంద స్వామి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. హిందూమత.
సంబంధమైన గ్రంథములు న్రాయువారు. మృదుమధుర పదరచనా
సిద్ధహస్తాలు.

రచనలు : (1) వివేకానంద జీవితచరిత్ర (2) శ్రీ రామకృష్ణ
పరమహంస (3) భగవద్గీత (4) శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస
సీత కథారత్నములు (5) శ్రీ రామకృష్ణ బోధామృతము
(6) రాజయోగము (7) భక్తియోగము (8) కర్మయోగము
(9) శ్రీ వివేకానంద లేఖావళి (10) వివేక సూర్యోదయము
(11) నవీన భారతదేశము (12) ప్రబోధ రత్నాకరము (13)
శ్రీ శారదాదేవి చరిత్ర (14) శ్రీ శారదా ప్రసంగములు
(15) గురూదేశములు మొ.

చెంగల్వరాయకవి . విజయనగరపు : జననము : క్రీ. శ. 19 వ
శతాబ్దముగా కానోపును. తండ్రి : వేంకటగిరి విభుడు.

రచన : మదనగోపాల శతకము (పచ్చిశృంగారము).

చెల్లాయమ్మ - చెలికాని : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము.
తండ్రి : రావుభావయ్య. తల్లి : చిన్నమ్మ. నివాసము : కరప-
కాకినాడ తాలూకా-తూ. గో. జిల్లా.

రచన : (1) పార్థసారథి పద్యములు (2) జానకీ పద్యములు మొ.

జంగయ్యగుప్త - నీల : జననము : క్రీ. శ. 1936 సం. రము.
నివాసము : దేవరకొండ - నల్లగొండ జిల్లా.
రచనలు : (1) శ్రీరామ శతకము (2) విష్ణవ స్వరాలు (3)
బాల గీతాంజలి మొ.

జగన్నాథం - యల్లాపంతుల (బి. ఏ.) : ఉపదేశక, భక్త తిలక"
జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము పరిశోధకులు. నివాసము :
ఏలూరు - పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు :
ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, గీర్వాణము.
రచనలు : (1) అర్చావతారము (మూర్తిపూజ) (2) భక్తజన
కంఠహారము (3) ఉపయుక్త విద్య (4) తరణోపాయము మొ.
(5) కొన్ని ఆంగ్లములో గూడా వ్రాసిరి.

జగన్నాథకవి - ఓగిరాల : జననము : క్రీ. శ. 1860 సం.ర
ప్రాంతము. నివాసము : నీలపల్లి గ్రామము - తూర్పుగోదావరిజిల్లా.
తండ్రి : వేంకటేశ్వరుడు. సుధీరంజనీ మా స ప త్రి కా థి ప తి
(కాకినాడ). సమకాలికులు: శిష్టుసర్వశాస్త్రి, మాడభూషి నృసింహ
చార్యుడు.
రచనలు : సుమనోమనోభిరంజనము మొ.

జగన్నాథకవి - నందివాడ : జననస్థానము : సానిగూడెము (స్వామి
పురము) ఏలూరు తాలూకా-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. తల్లి : అచ్చ
మాంబ. తండ్రి : సుబ్బారాయడు.
రచనలు : (1) భైష్ణవీపరిణయము (2) ప్రద్యుమ్న విలాసము
(3) శ్రీమద్రామాయణము (4) శ్రీకృష్ణరాయబారము (5)
శ్రీ సీతాకల్యాణము (6) గయోపాఖ్యానము (7) హైమవతీ
పరిణయము (8) కాళియమర్దనము (9) హరిశ్చంద్రోపాఖ్యా
నము (10) వామనచరిత్రము (11) చిత్రకేతుపాఖ్యానము
(12) చంద్రహాసచరిత్రము (13) సత్యవతీ చరిత్రము (14)

సానందోపాఖ్యానము (15) ఇలోపాఖ్యానము (16) వేంకటపతి
క్షితిపతీయము (చాటువులు) (17) కపోతలింగ శతకము (18)
నందనందన శతకము.

జగన్నాథశర్మ - వేమూరి : జననము : క్రీ.శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము.
నియోగి బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) మహావిష్ణు దివ్యావతార కథలు (2) సూర్య
పురాణం (3) నారదపురాణం.

జగన్నాథశాస్త్రి - జయంతి : జననము : క్రీ.శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము.

నివాసము : రాజమండ్రి - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. తండ్రి : బల
రామమూర్తి. తల్లి : బాలా త్రిపురసుందరి. భార్య : సీతమ్మ.

రచనలు : (1) బొమ్మల రామాయణం (2) బొమ్మల భాగవతము
(3) ఆంధ్రవచన భారత పరిష్కారృత్వము (4) నారదుని
కథలు (5) మాఘపురాణం (6) మార్కండేయ పురాణము (7)
వైశాఖపురాణం (8) విష్ణుపురాణం (9) శివపురాణం మొ.

జగన్మోహనరావు - మహీధర : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర
ప్రాంతము. రాణ్యహేంద్రవాసి.

రచనలు : (1) సూక్తిముక్తావళి (2) లెనిన్ జీవితకథలు (3) కారల్
మార్కు ఉపదేశములు మొ. పెక్కు గ్రంథములు గలవు.

జగ్గకవి - సన్నిధిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1810 సం.ర ప్రాంతము.

తండ్రి : అమ్మయ. తల్లి : పేరమ్మ. నివాసము : ఉప్పాడ - పితా
పురము.

రచనలు : (1) జీవయెఱుకలకురవంజి (యక్షగానము) (2) రాజ
లింగశతకము (పార్వతి విరహము యిందు వర్ణితము).

జగ్గన్నశాస్త్రి - ముదిగంటి : జననము : క్రీ. శ. 5 జనవరి 1896

సం.రము. జన్మసానము : తణుకు-పశ్చిమ గో. జిల్లా. అభ్యుదయ
భావలు : తెలుగు, హిందీ, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము.

రచనలు : (1) రాజనీతి సారము (2) ప్రాచీనభారత గ్రామపరిపాలన (3) గాంధీ నీతిమంజరి (4) నెహ్రూ ఆత్మకథ (5) తిరువళ్లువర్ సూక్తులు (అనువాదము) (6) స్వామి రామతీర్థ బ్రహ్మ జానోద్బోధలు (7) వినాయక సావర్కారు జీవితము మొ.

జగ్గరావు - క్రొవ్విరెడ్డి : జననము : క్రీ. శ. 11 నవంబరు 1932 సం.ర. భారతీయ రచయితల సమితి సెక్రటరీ - హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) ఆహుతి (నాటకము) (2) చేతులు కాలిన తర్వాత (నవల) (3) కథల సంపుటి మొ.

జనార్దనరావు - అక్కిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1935 నివాసము : చిక్కడపల్లి - హైదరాబాదు. ఆంగ్లము - ఉర్దూలనుండి పెక్కు కథలు ఆంధ్రీకరించినవారు.

రచనలు : ఓట్లకోసము మొ.

జనార్దనాచార్య - చిజ్జూరి : జననము : క్రీ. శ. 1937 సం.రము. వరంగల్లుజిల్లా వాస్తవ్యుడు. సుపరచిత భాషలు : తెలుగు, హిందీ, ఆంగ్లము.

రచన : విద్యార్థి విజయము.

జానకిరామయ్య - యగళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 19 ఆగష్టు 1873 సం.రము. నివాసము : పాతలెక్కలి - గంజాముజిల్లా. చిత్రకవి, అష్టావధాని. తల్లి : మహాలక్ష్మమ్మ. తండ్రి : బలరామయ్య. సుపరిచితభాషలు : ఓడ్రము, ఆంధ్రము, గీర్వాణము, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) సావిత్రి (2) సీతాకల్యాణము (నాటకము) (3) దీన మందారశతకము (4) శ్రీకృష్ణశతకము (5) తాజరాజేశ్వరీ విజయము (6) జంఝామరుత్పంచాశతి (7) ఈశ్వరాభ్యుదయ తారావళి మొ. గలవు.

జానకిరామశర్మ - ముప్పాళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 1915 సం.రము. తల్లి : హనుమాంబిక. జన్మస్థానము : ముప్పాళ్ల - సత్తెనపల్లి

తాలూకా - గుంటూరుజిల్లా. అష్టావధాన శతావధానములు చేయువారు.

రచనలు : (1) మనోరమ (2) కన్యకాపరమేశ్వరి (నాటకము) (3) వేదాద్రి నృసింహశతకము (4) హనుమచ్ఛతకము (5) రామేశ్వరీయము (6) లక్ష్మీ సహస్రము మొ.

జానకిరామశర్మ - సామవేదం : జననం : క్రీ. శ. 21 ఫిబ్రవరి 1909 సం.రము. జన్మస్థానము : వసంతవాడ - ప. గో. జిల్లా. నివాసము : ఏలూరు. తెనుగు, సంస్కృతము, హిందీ పరిచిత భాషలు.

రచనలు : (1) ప్రవరుడు, (2) కర్ణభారం (అనువాద నాటకం) (3) ధన్యజీవి (4) రత్నావళి (అనువాదము) మొ.

జానకీదేవి - పర్వా : జననము : క్రీ. శ. 1923 సం.రము. నిరాడంబరజీవి. మహిళల అభ్యున్నతి, పీడితసముద్ధరణమే లక్ష్యముగా ఈమె రచనలయందు ద్యోతకమగును. హిందీభాషలో కొద్దిపాటి పరిచయము గలదు. లలితకళలు, గృహపరిశ్రమలు ఈమెకు యితర వ్యాసంగములు.

రచనలు : (1) రసాంజలి (2) నితాపశ్రీ (3) మధురశ్రీ మొ.

జాషువా - గుట్టం : “కవికోకిల, నవయుగ చక్రవర్తి, కవిదిగ్గజ, మధురశ్రీనాథ” జననము : 28 సెప్టెంబరు 1895 సం.రం. జన్మస్థానము: వినుకొండ. నివాసము: గుంటూరు. తల్లి : లింగమాంబ. తండ్రి : వీరయ్య. ఉభయభాషా ప్రవీణ, కవితా విశారదేశ్వరి బిరుదాంకితులు. ఆరితేరిన ఖండకావ్య రచయిత. గండపెండేరము తొడుగుట, ఏనుగు నెక్కించుట, కనకాభిషేకము చేయించుట మున్నగుగల సత్కారములచే ప్రజానీకము ఈ కవివతంసుని గౌరవించినది.

రచనలు : (1) ఫిరదౌసి (2) కాందిశీకుడు (3) స్వప్నకథ
(4) గబ్బిలము (1,2 భా.) (5) ముంతాజము (6) బాపూజీ
(7) నేతాజీ (8) స్వయంవరము (ఖండకావ్యము) (9) వీరా
బాయి (చరిత్రాత్మక నాటకము) (10) తెరచాటు (సాంఘిక
నాటకము) (11) ఖండకావ్యములు (5 భాగములు) (12) నాకథ
(13) బాపూజీ మొ.

జోగయ్యశర్మ - కె : జననము : 15 జనవరి 1915 సం.రము. ఆంధ్ర
విశ్వకళాపరిషత్తులో పుస్తక ప్రకటనశాఖయందు అధ్యక్షులు.

రచనలు : (1) కుమారవిజయము (2) శ్రీనాథకథావళి (3)
ప్రియదర్శిక (4) బాలచంద్రుడు (5) నలవిలాసము (6) ఇందిరా
మందిర సందర్శనము (7) విజయరాఘవుడు (8) మణిమేఖల
(9) రఘునాథుడు మొ.

జోగరావు - యన్. వి. : (యమ్. ఏ., పిహెచ్. డి.) : జననము :
క్రీ. శ. 1925 సం.రము. జన్మస్థానము : పార్వతీపురం-శ్రీకాకుళం
జిల్లా. ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ ప్రధానాంధ్రోపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) పంచకల్యాణి (2) యక్షగానములు (వ్యాసములు)
(3) సత్తతంతువు (4) సువర్ణశృంఖల (5) సారస్వత సీరాజనం.

జోగిరాజు - గోపేటి : జననం : క్రీ. శ. 1890 సం. ప్రాంతము.
నివాసము : పితాపురము.

రచనలు : (1) వ్యవసాయ శాస్త్రము (2 భా.లు) (2) చెఱకు,
ఇతర చక్కెర పంటలు, పిష్టద్రవ్యములు (3) కూరదీనుసులు
(4) చమురుగింజలు (5) జంతుకృషి (6) పండ్లు (7) పారిశ్రామిక
సమస్యలు (8) తృణధాన్యములు (9) వ్యవసాయ ఆర్థికములు
(10) పశుగ్రాసములు - పచ్చి యెరువులు - పంటచెఱకు వగైరా
జాతులు మొ.

జోగిషోమయాజులు - గంటి (యమ్. ఏ. యల్. టి.) "విద్యాన్"

జననము : క్రీ. శ. 7 అక్టోబరు 1900 సం.రము. జన్మస్థానము :
అనకాపల్లి - విశాఖజిల్లా. భామతత్వవేత్తలు, ఆంధ్రభాషా
శాఖాధ్యక్షులు. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషదుపన్యాసకులు. తమిళ
కన్నడ సంస్కృతములు, ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ భాషలు అభ్యస్త
ములు. ఆచార్య బిరుదాంకితులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రభాషా వికాసము (2) ద్రావిడ భాషల
స్వభావములు (3) రామచంద్రుని హంపీయాత్ర (4) ధర్మ
సామ్రాజ్యము (5) ఆంధ్రభాషా విషయక వ్యాసములు
(6) కాళిదాస కృతులు (విమర్శనము) (7) మతోద్ధారకుడు
(8) ఆంధ్రభాషా వికాసము (భాషా శాస్త్రము) (9) ప్రాచీన
కావ్యమంజరి మొ.

జోసప్ - జి. : జననము : 14 మే 1908 సం.రం. నివాసము : గోకన
కొండ - వినకొండ తా. గుంటూరు జిల్లా. ఉపాధ్యాయ వృత్తి.

రచనలు : (1) భక్తవిజయము (2) చంద్రహాస (3) భారవి
(4) వసంతకుమారి (5) జానకి (6) భారతీయుడు (7) కథా
గుచ్ఛము (8) కన్నీటి కబురు (9) మద్యపాన నిషేధము
(10) వేమన (11) తిమ్మరుసు మొ.

జ్ఞానాంబి - (కనకదుర్గా వరప్రసాదిని) : జననము : 1885 సం.రము.

తల్లి : శేషమ్మ, తండ్రి : సుబ్బారాయుడు, కనకదుర్గా
వరప్రసాదిని, గురుకల్పిత నామము జ్ఞానాంబ.

రచనలు : (1) దేవుడు (2) విజ్ఞానామృతము (3) గార్గి (4) కాళీ
ప్రసాదిని (5) రంగావధూత (6) సత్రపు శతకము మొ.

జ్ఞానానందకవి - (సురగారి - తిమోతీ జ్ఞానానందము) : "కవిగోకిల్,

కవితా విశారద" జననము : 16 జూలై 1922 సం.రం. కాకినాడ
మెన్లారన్ హైస్కూలు ఉపాధ్యాయులు. అభ్యుదయకవి. తెనుగు,
సంస్కృతము. ఇంగ్లీషు పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) తరంగమాల (2) పాంచజన్యము (3) దేశబంధు
(4) ప్రభంజనము (5) సర్వస్వము (6) గోల్కొండ (7) ఆమ్రపాలి
(8) ప్రభాతము (9) అమరగీత - గాంధీ (10) వసంతగానము.

తత్త్వానందస్వామి (వీరభద్రాచార్యులు - కొండిపర్తి) : జననం :
క్రీ. శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము. ఆంధ్రగీర్వాణపండితులు. వివేకా
నందస్వామిభక్తులు.

రచనలు : (1) వివేకానందస్వామి బోధనలు (2) గాంధీమహా
త్మని శ్రీధర్మ ప్రదీపికకు ఆంధ్రానువాదము మొ.

తమ్మయదొర - త్రిపురాన : జననము : క్రీ. శ. 1849 సం. రం.
నిర్వాణము : 1890 సం.రము. జన్మస్థానము : సిద్ధాంతగ్రామము-
శ్రీకాకుళము తాలూకా, విశాఖజిల్లా. తల్లి : చిట్టెమ్మ. తండ్రి :
వేంకటస్వామిదొర. తెలగ వంశీయులు. అభ్యస్తభాషలు :
తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము. మొ.

రచనలు : (1) సీతేశతకము (2) పాండురంగా స్తోత్ర శతకము
(3) కామినీ నిర్దోహజనన తారావళి (4) విటీవిటనటనార్థమాల
(5) ముఖలింగేశ్వర శతకము (6) నిద్రావిజయము (7) దేవీ
భాగవతము. మొ.

తమ్మిరాజు - ఏనుఁగు : జననం : క్రీ. శ. 2 ఏప్రిల్ 1897 సం.రం.
జన్మస్థలము : తాపేశ్వరం. నివాసము : రాజమండ్రి - ఇన్నిసుపేట.
రచనలు : (1) ముక్తావళి (2) వీరవేంకటసత్యనారాయణ శతకము.
(3) శ్రీరమణ కవితరిత్రము (4) కవితావినోదము (5) శ్రీ
మహాత్మా శతకము.

తాండవకృష్ణదాసు (ఆసూరి - రామానుజులు) : గురువు : వేంకట
కృష్ణభట్టరు. విష్ణుభక్తుడు.

రచన : శ్రీరంగరంగేశ్వర శతకము.

తాయనకవి - కర్నూలు : జననము : రుధిరోద్ధారి సం. మాఘ బ. చతుర్దశి. నివాసము : కర్నూలు. తల్లి : ఎల్లమ్మ. తండ్రి : జగ్గయ్య. కలెక్టరు కచ్చేరియందు ఉద్యోగము. అభ్యస్తభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము మొ.

రచనలు : (1) హరిశ్చంద్రీయము (2) ఏకాదశీమాహాత్మ్యము (3) అజ్ఞాతవాసము (4) కలావతి (5) పార్వతీపరిణయము (6) వాసవకన్యాభ్యుదయము (7) అపవాదసారంగధరము (8) విజయరాఘవము (9) శ్రీ గిరిశ శతకము. మొ.

తాయారమ్మ మాజీక్యం - వేదవల్లి : “ఉభయ భాషాప్రవీణ” జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. తండ్రి : చదలవాడ గోపీనాథం. ఆధ్యాత్మిక, వేదాంత, జ్యోతిషములు వీరి అభిమాన విద్యలు. ఆంధ్రయువతీ కళాశాలలో అధ్యాపకురాలు.

రచనలు : (1) చైతన్యామృతము (2) రామశతకము (3) ఆంధ్రీ కృత బాలరామాయణము (4) అహల్య. మొ.

తిమ్మారెడ్డి - పాటీలు (బి. ఏ.) : జననము : 1937 సం.రము. జన్మ స్థానము : అంకంపల్లె. అనంతపురంజిల్లా. వేదాంత వాఙ్మయముపై పెక్కువ్యాసములు, పద్యములు వ్రాయవారు.

రచనలు : (1) ప్రసూనమాలిక (2) ప్రేమదర్శనము (3) మదిరా వతి (4) మాయూరు (5) తపతీసంవరణము (6) కేశోరగాధా సప్తశతి (7) మాస్వామి (8) గీతాదర్శనము (పద్యకావ్యము) నాటకములు : (9) రత్నావళి (అనువాదము) (10) కలబరిగి పతనము (11) ఆశ్రమత్యాగము (గేయనాటిక) మొ.

తిరునారాయణస్వామికర్మ - నంబూరి (బి. ఏ.) : జననము : ప్రమాదాత సం. రము. జన్మస్థానము : మేల్కోట- మైసూరు సంస్థానము లోనిది. తల్లి : లక్ష్మీదేవమ్మ. తండ్రి : బలరామప్రధాని.

రచనలు : (1) రుక్మాంగద (నాటకము) (2) ప్రణయమహిమ (నవల) (3) దుర్గావతి (నాటకము) మొ.

తిరుపతి వేంకటకవులు : “శతావధానులు” తిరుపతిశాస్త్రి-దివాకర్ల :

“శతావధాని” జననము : 1871 సం. నిర్యాణము : 1919 సం.

జన్మస్థానము : ఎండగండి-కృష్ణాజిల్లా. వెలనాటివైదికబ్రాహ్మణులు.

తల్లి : శేషమ్మ. తండ్రి : వేంకటావధాని. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకట శాస్త్రిగారును వీరును జంటకవులై యావదాంధ్రదేశమున వందల కొలది అష్టావధాన శతావధానములు చేసిరి.

రచనలు : (1) ముద్రారాక్షసము (2) మృచ్ఛకటికము (3) బాల రామాయణము (4) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము (5) పాండవ ప్రవాసము (6) పాండవ విజయము (7) పాండవరాజసూయము (8) పాండవాశ్వమేధము (9) పాండవ జననము (10) పాండవోద్యోగము (నాటకములు) (11) బుద్ధచరిత్రము (12) లక్షణాపరిణయము (13) దేవీభాగవతము (14) ఏలామాహాత్యము (15) శ్రీనివాస విలాసము (16) పూర్వహరిశ్చంద్రము. (17) శివలీలలు (18) నానారాజసందర్శనము (19) పతివ్రత (20) సుశీల (21) శ్రవణానందము (పద్యకృతులు) (22) విక్రమాంకదేవచరిత్రము (23) హర్షచరిత్రము (24) చంద్రప్రభాచరిత్ర (25) గుంటూరుసీమ (26) పశ్చాంపుశ్చాం (27) పశ్యశబ్ద విచారము (28) శనిగ్రహము (29) గీతము (30) శృంఖలా తృణీకరణము (31) శతావధానసారము మొ. నవి పెక్కులు కలవు.

తిరుమలాచారి - దూపాటి : జననము : క్రీ.శ. 1860 సం.ర స్రాంతము.

తండ్రి : కొండమార్యుడు. తల్లి : రంగమాంబ. గురువు : సింగ రార్యుడు.

రచనలు : (1) ముకుందశతకము (2) రావిపాటి రామశతకము (మట్కొండలరామకథాభరితము).

తిరువేంగళాచార్యులు - వేదాల : జననము : క్రీ.శ. 1896 సం.రము.

జన్మస్థానము : పెద్దవరము. తల్లి : రంగనాయకమ్మ. తండ్రి : నరసింహాచార్యులు. మైదరాబాదు సంస్కృత కళాశాలోపన్యాసకులు. సంస్కృత పండితులు.

రచనలు : (1) అపూర్వార్థభాష్యము (2) ఆంధ్రకావ్యాలంకార సూత్రవృత్తి. (3) ఆంధ్రధన్వన్త్యలోకము (4) చండివిలాస ఖండనము (5) శ్రీ భాష్యవరివస్య (6) శైష్యోపాధ్యాయక (7) చూడని నిజము (8) రామకృష్ణగోష్ఠి (9) తెలుగుల తీరు (10) గోపికావల్లభశతకము (11) చతుర్మతతత్త్వము (12) తెలుగుపలుకు మొలక మొ.

తులస్యమ్మ - జూలూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.

ఈమెకు పుష్పలీలావతి అను నామాంతరము గలదు. గురువు : శ్రీ వీరేశలింగంపంతులుగారు.

రచనలు : (1) పద్మావతీవిజయము (2) సుమతీచరిత్ర (హిందూ సుందరి యను పత్రికలో ప్రచురితములు) (3) రాణీభవాని (4) భారతేతిహాసములు (5) ధర్మవిజయము (6) గులేబకావళి (7) ఉపనిషద్ స్త్రీలు (8) గృహలక్ష్మి అను పత్రికయందు యింకను ఈమె రచనలు కనబడుచున్నవి.

తేవప్పెరుమాళ్లయ్య - తంజనగరము : జననము క్రీ.శ. 1872 సం.

నిర్యాణము : 1921 సం.రము. నివాసము : చెన్నపట్టణము.

తండ్రి : రంగమన్నారెడ్డి. తల్లి : శ్రీరంగమ్మ. వీరు సూర్య రాయాంధ్ర నిఘంటు సంకలనకర్తలుగా పనిచేసిరి. ఆంధ్ర ఆంగ్ల సంస్కృత భాషలలో సుప్రసిద్ధ పండితులు.

రచనలు : (1) భగవద్గీతవ్యాఖ్య (2) నన్నెచోడుడు (జీవితచరిత్ర) (3) వచన భాగవతము (4) వచనభారతము (5) వచన రామాయణము (6) సర్వదర్శన సంగ్రహము (7) కర్ణచరిత్రము (8) మను వసుచరిత్రముల వ్యాఖ్యలు మొ.

త్యాగరాజు - మొదలి : జననము : 1830-1865 సం.ల మధ్యకాలము.

ద్రవిడకులజుడు. తండ్రి : నారాయణ మొదలారి.

రచనలు : (1) సుబ్రహ్మణ్య విజయము (2) ఛందోదర్పణము. మొ.

త్రిమూర్తి కవి - కట్టా : జననము : క్రీ.శ. 1920 సం.ర స్థాంతము.

జన్మస్థలము : నరసన్నపేట.

రచనలు : (1) లింగసన్మాల (2) శివశ్రీ భజనమాల (3) భీమ శతకము.

దయానంద నరస్వతి : “మహర్షి” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర స్థాంతము.

రచనలు : (1) యజుర్వేదభాష్యము (2) పురుషసూక్తవ్యాఖ్య
(3) వాజసనేయ ఉశోపనిషత్తు (4) వల్క్లొచ్చారణశిక్షవేదాంగం
(5) సంస్కృతీ వాక్య ప్రబోధము (6) సత్యధర్మ విచారణ
(7) సంస్కారవిధి.

దక్షిణామూర్తి - ఇసుకపల్లి : జననము : క్రీ. శ. ఇరువదియవ శతాబ్దముగా అంచనా. హైదరాబాదు - హిమాయత్ నగర్ పత్రికలకు కథానికలు వ్రాయవారు.

రచన : చెరగని అక్షరాలు.

దక్షిణామూర్తి - పోరంకి : జననము : క్రీ. శ. 24 డిసెంబరు 1935 సం.రము. నివాసము : చిక్కడపల్లి - హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) మంచోడు నావోడు (2) నివేదన (ఇవి నవలలు)
(3) మనిషి మమత (నాటకము) (4) పునరపి జననం (కథానికలు).

దామోదరకౌప్తి - చిట్టా (యమ్. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. జనవరి 5 1928 సం.రము. గుంటూరు వాసి. గుంటూరు మిషన్ మల్టీషర్పన్ స్కూలు ఉపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) గీతాంజలి (అనువాదము) (2) రఘువంశము (అనువాదము - ఒక శతకము) (3) విమర్శనా వ్యాసము (4) కథానికలు (5) పెక్కు నాటికలు.

దావీదు - మల్లెల : జననము : క్రీ.శ. 6 ఆగష్టు 1890 సం. రము. క్రైస్తవులు. తల్లి : రెక్కమ్మ. తండ్రి : రెవరెండు ఈసాకు. బాప్ట్స్మాలోగల మిషన్ బ్రెనింగు పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా పనిచేయుచున్నవారు.

రచనలు : (1) సుహితశతకము (2) సమూయేలుచరితము (3) శ్రీయేసునామ విజయము (4) మనశ్శతకము (5) యోనా కథావళి (6) డిల్లాన మంజరి మొ. గలవు.

దావూద్ - షేక్ : “విద్వాన్” జన్మస్థానము : చివ్వేలి గ్రామము, కడపజిల్లా. గ్రాంథికవాది. హిందీ పండితులు. ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ తెలుగు ఉపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) దాసీపన్నా (2) సంస్కార ప్రణయము (3) సూఫీ సూక్తులు (4) క్రీడా వర్ధిస్వరము (5) సాయి శతకము (6) సాయి చరిత్ర (7) అశ్రుమాల (8) చంద్రవదన (9) ఆదర్శము (10) దివ్యచరిత్ర (11) అభినవ తిక్కనయొక్క కవితా సమీక్ష.

దాశరథి : (బి. ఏ.) (కృష్ణమాచార్యులు - దాశరథి) : జననము : క్రీ.శ. 10 జనవరి 1927. తెలంగాణా రచయితల సంఘసంస్థాపకులు, అధ్యక్షులు. జన్మస్థానము : గార్ల.

రచనలు : (1) అగ్నిధార (2) రుద్రవీణ (3) పునర్జనం (4) అమృతాభిషేకం (5) మహాంధ్రోదయం (6) మహాబోధి (7) నవమంజరి (8) గాలిబ్ గీతాలు మొ.

దీవాకర కవి - చిల్లకూర :

రచన : భరతసార సంగ్రహము (అభినయ శాస్త్రము).

దీక్షితులు - చింతా : జననము : క్రీ. శ. 1891 సం.రము. జన్మస్థలము :
దంగేరు గ్రామము - రామచంద్రపురం తాలూకా, తూ.గో. జిల్లా.
సుప్రసిద్ధ కథారచయితలు. చిన్నపిల్లల మనస్తత్వమును చిత్రీక
రించుటలో సాటిలేని మేటి.

రచనలు : (1) శబరి (2) లీలాసుందరి (3) బంగారుపిలక (4) సూరి,
నీతి, వెంకి (5) రేణుక (6) శర్మిష్ఠ (7) వరూధిని (నాటకము)
(8) వశురావు (9) హాస్యకథలు (10) దీక్షితుల కథలు (11)
ఏకాదశి (12) శంపాలత (13) లక్ష్మవిడతలు (గేయములు) మొ.

దుర్గయ్య - పల్లా (యమ్. ఏ., పిహెచ్. డి.) : జననము :
క్రీ. శ. 1916. జన్మస్థలము : మడికొండ-వరంగల్లు జిల్లా. ఆంధ్ర
శాఖా రీడరు, నైజాము కళాశాలలో బోధకులు.

రచనలు : (1) పాలవెల్లి (2) గంగిరెద్దు (3) ప్రణయ పరీక్ష
(4) మనుచరిత్ర (ప్రబంధవాఙ్మయవిమర్శ) (5) అక్షర సంఖ్యా
క్రమబద్ధమైన ఆంధ్రనిఘంటువు.

దుర్గాచలం - యన్. డి. : జననము : క్రీ.శ. 13 జూలై 1919 సం.రం.
నివాసము : హైద్రాబాదు. రేడియోకేంద్రమునకు నాటికలు,
వాగ్గేయములు వ్రాసి పంపెడివారు.

రచన : పరివర్తన (రంగస్థల ప్రదర్శనయోగ్యమైన నాటకము).

దుర్గా మల్లికార్జునరావు - కోగంటి : జననము : క్రీ. శ. 29 మార్చి
1904. తెలుగు పండితులు. అభ్యుదయ రచయితలు. నివాసము:
పామిట్ల - గుడివాడ తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) పుష్పమాల (2) మిత్రశతకము (3) నీతి కథావళి
(4) పుష్పవల్లి (5) రత్నమాల (6) ఆధునికకవుల చరిత్ర మొ.

దేవీప్రసాద్ - మాచిరాజు : జననము : 20 వ శతాబ్దము. జన్మ
స్థానము : సంతరావూరు - బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా.
హాస్యరచనలో సిద్ధహస్తులు.

రచనలు : (1) భజేశ్వరి (2) కాగితాల పాదుపు (3) తాత విరహము (4) రాజకీయబాధితుడు (5) పండుగ బహు మతులు మొ.

దేవులపల్లి సోదరకవులు : చూడు. సుబ్బరాయశాస్త్రి దేవులపల్లి, చూడు. వేంకటకృష్ణశాస్త్రి - దేవులపల్లి.

దేశికాచారి, కె. వి. (యమ్. ఏ. బి. ఇడి.) : జననం : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతము. నివాసము : ఎలమంచిలి - విశాఖజిల్లా. బోర్డుహైస్కూల్ టీచర్. సుపరిచితభాషలు ఆంధ్రాంగ హిందీ గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) భారతరాజ్యాంగ ప్రణాళిక (ఆంగ్ల మునుండి ఆంధ్రీ కరణము.) (2) ఆంధ్రవ్యాసరచన మొ.

దొడ్డయాచార్యులు - ముడుంబి : “ఉభయభాషావిశారద” జననము : క్రీ. ధన సం. శ్రావణ బ. త్రయోదశి. నివాసము : తాళ్ళరేవు - కేకవపుర అగ్రహారము. తల్లి : వేంకటమ్మ. తండ్రి : నరసింహ చార్యులు.

రచనలు : (1) ముకుంద శతకము (2) చాటువులు (3) పాత్య గ్రంథములు మొ.

దొరస్వామి శర్మ - రావూరి, (యమ్. ఏ. బి. ఓ. యల్) : జననం : క్ర. శ. 27 సెప్టెంబరు 1919 సం. రము. జన్మస్థలం : పోలింగర్ - ఉత్తర ఆర్ఘాటుజిల్లా. హిందూహైస్కూలు తెలుగు పండితుడు. ట్రిప్లికేన్, మద్రాసు - ఓ. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణభాషలు పరిచితములు.

రచనలు : (1) ఘటికాచలమాహాత్మ్యము (2) ఘటికాచల నర సింహ శతకము (3) ఆంధ్రలక్షణ సంగ్రహము (4) మిత్రమణి భూషణము (5) గోపాలనక్షత్రమాలిక (6) తెలుగు భాషలో ఛందోరీతులు మొ.

ధర్మారావు - కొల్లూరి (బి. ఏ) : జననము : 17 ఫిబ్రవరి 1905 సం.రము. జన్మస్థానం : కిండాంలగ్రహారము - విజయనగరము తాలూకా, విశాఖజిల్లా. విమర్శకుడు.

రచనలు : (1) చాకిరేవు (2) విశ్వరూపము (3) ప్రక్షేపవ్యాస ఖండకావ్య కథానికాదులు.

ధర్మారావు - తాపీ (బి. ఏ.) : “ఆంధ్రవిశారద” జననము : 19 సెప్టెంబరు 1888 సం.రము. నివాసము : బరంపురం - గంజాంజిల్లా. మదరాసు సాహితీసమితికి మొదటి అధ్యక్షులు. సుప్రసిద్ధ రచయితలు. పరిశోధకులు. ఆంధ్రరాష్ట్రాభ్యుదయ రచయితల ప్రథమ మహాసభకు అధ్యక్షులు. జనవాణి, కాగడా పత్రికల సంపాదకులు. సినిమాకథల రచయితలు. వేగుచుక్క గ్రంథమాలా స్థాపకులు.

రచనలు : (1) రాగిడబ్బా (2) భిక్షుపాత్రము (3) ఆంధ్రతేజము (4) ఉషఃకాలము (5) కొవ్వరాళ్లు (6) విలాసాద్భుతము (7) తప్తాశ్రుకణము (8) అవన్నీ నీకళ్లేనా? (9) కొత్తపాళీ (10) ఓనమాలు (11) అడగజాలనినాడు (12) దేవాలయాలమీద బూతుబొమ్మ లెందుకు? (13) వెళ్ళి - దాని పుట్టు పూర్వోత్తరాలు (14) ఇనుపకచ్చడాలు (15) పారిజాతాపహరణ భావ ప్రకాశిక (16) విజయ విలాస వ్యాఖ్యానము (17) పాతపాళీ (18) అనాకెరినా (టాల్టాయి నవలకు అనువాదము) (19) సాహిత్య మొరమొరాలు మొ.

వసుభివాయ - గూడూరి : జననము : 5 మే 1917 సం.రము. జన్మస్థలము : వడ్లమన్నాడు గ్రామము - బందరు తాలూకా కృష్ణాజిల్లా. తల్లి : బాపమ్మ. తండ్రి : మల్లయ్య. సాహిత్యాభిమాని. రేడియోప్రాసంగికులు. శైవులు.

రచనలు : చారిత్రక వ్యాసములు, కథలు మొ.

నరసకవి - డబ్బీరు : నివాసము : విశాఖపట్టణము. సృష్టికరణకులము.
రచన : కలువాయి శతకము (కృష్ణుని సంబోధించునట్టి శృంగార శతకము).

నరసకవి - వంగూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. తండ్రి :
అచ్చన్న. నారసింహాభిధానుడు.

రచన : ప్రసన్నరాఘవశతకము (200 పద్యముల రామాయణకథ)
నరసరాజు - డి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.

రచనలు : (1) ఇల్లు అమ్మబడును (2) వాపసు (నాటకము) మొ.
నరసింగకవి - వెల్లాల : క్రీ. శ. 1830 సం. ప్రాంతము.

రచన : ఆంధ్రీకృత సుభాషిత త్రిశతి (వెల్లూరి - వేంకటాచల
రమణా యను మకుటముతోఁగూడిన కందపద్యములు).

నరసింగరావు - కె. ఆర్. : జననము: 26 మార్చి 1900 సం.రము.
నివాసము : కృష్ణనగర్ - విశాఖపట్టణము. పత్రికలకు ఆంగ్లములో
వ్యాసములు పంపుదురు. సుపరిచిత భాషలు: తెనుగు, ఆంగ్లము,
హిందీ మొ.

రచనలు : (1) రాధామోహన్ (నవల) (2) రాఘవశతకము మొ.

నరసింహం - అంతటి (యం. ఏ.) : “హిందీ సాహిత్య విశారద”
జననము: 1925 సం.రం. జన్మస్థలము: వెంకటరాజుపల్లె-కడపజిల్లా.
రాజమండ్రి ప్రభుత్వ కళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు. అప్ప
తా నివారణ, వర్ణాంతరవివాహములు, స్త్రీవిద్య వీరి అభి
మాన విషయములు. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, సంస్కృతము,
ఆంగ్లము, హిందీ.

రచనలు : (1) ఆదర్శం (2) భావం (3) స్వగతం (4) ప్రేమభిక్ష
(5) శోభాదేవి - నాటకములు : (6) పరిష్కారం (7) భావన
విజయం (8) సామరస్యం (9) మానవత్వం (10) సహజీవనం
(11) కోట వీరన్న సాహసం (12) మంత్రాల రామన్న మొండి

తనం (13) శంపాలత (14) సంసారం (15) కవిగారి బాల్యం
(16) బాలల సాహస గాథలు.

నరసింహం - కొండ్ూరి : “ఉగ్రశ్రీ” జననం : క్రీ. శ. 8 జూన్
1918 సం.రం. జన్మస్థానం: చెరుకువాడ - (చయూ) ఉండి, పశ్చిమ
గోదావరి జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతం,
హిందీ.

రచనలు : (1) అరుణ కిరణాలు (2) ఉల్టా - సీదా (3) జై హింద్
(4) తానాజీ (5) కర్మవీరులు మొ.

నరసింహం- జె. ఎమ్. యల్ : జననము : 13 మార్చి 1920 సం.రం.
నెల్లూరు వాస్తవ్యులు.

రచనలు : తిరుగుబాటు (2) సమస్య (నాటకములు) మొ.

నరసింహం - అయ్యల సోమయాజులు: జననము: 8 జూన్ 1913 సం.
కలువరాయి గ్రామము - బొబ్బిలి తాలూకా, శ్రీకాకుళం జిల్లా.
ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలయందు పండితులు. పెదపూడి సాహిత్య
పరిశాలలో అలంకారశాస్త్రాధ్యాపకులు. విజయనగర కళాశాలలో
ఆంధ్రోపన్యాసకులుగా పనిచేసినవారు.

రచనలు : (1) సాహిత్యకౌముది (2) వ్యవహార వేదిక (3) వార
సత్వము (4) సాహిత్య విమర్శలు మొ.

నరసింహం - కూచి : జననము: 1866 సం. నిర్వాణము: 1940 సం.
జన్మస్థానము : కుంచినపల్లి-కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : పితాపురము.
తల్లి : పుల్లమాంబ. తండ్రి : వెంకనార్యుడు.

రచనలు : (1) రూపలత (2) వనవాసి (3) గౌరాంగ చరిత్ర
(4) తెలుగుక్లాస్ తమాషా (5) గ్రాంథికభాష - గ్రామ్యభాష
(6) ఆగ్నేయాశుకములు (7) ఆత్మనివేదనము (8) ఆదర్శ
సుఖజీవనము (9) రామకృష్ణ పరమహంస చరిత్ర (10) భ్రమ
ప్రమాద ప్రహసనము (11) వివేకానందస్వామి పారానిరోధ
న్యాస చతుష్కము మొ.

నరసింహం - మన్నవ : జననము : యువ సం.ర మాఘ బహుళ
సప్తమి. నివాసము : మన్నవ - గుంటూరుమండలము. తల్లి :
పున్నమ్మ. తండ్రి : బుచ్చిరాజు.

రచనలు : (1) పతనీయము (2) సత్యనిరూపణము (3) కవి
జనోల్లాసము మొ.

నరసింహం - విశ్వనాథ : (బి. ఏ., బి. బి. యల్. బి. ఇడి.)
జననం : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతము. పెక్కు కళాశాలలయందు
ఆంధ్రపండితులుగా పనిచేసినవారు. విద్యత్కవులు. చారిత్రిక
పరిశోధకులు.

రచనలు : (1) సుగుణమణి (2) జన్మభూమి.

నరసింహకవి - కొండముది : “అష్టావధాని” జననము : కాళయక్తి
సం.ర మాఘ బ. చతుర్దశి. నివాసము : అప్పికట్ల - గుంటూరు
జిల్లా. ఆర్వేలనియోగి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : శాయమ్మ. తండ్రి :
అక్కయ్య. ఆశుకవులలో పేరెక్కినవారు.

రచనలు : (1) వేంకటేశ్వర శతకము (2) వత్సలనీతి శతకము
(3) జగదీశ్వర శతకము (4) దుర్జనభంజనీ శతకము (5)
ప్రాచారీ పరిణయము (నాటకము) (6) పైంధవ పరాభవము
(నాటకము) (7) భోజ చరిత్రము (8) అత్మారామ చరిత్రము
(9) కవిచర్య ప్రహసనము మొ.

నరసింహకవి - గండూరు : జననం : క్రీ. శ. 1800 సం. ప్రాంతము.
నివాసము : కర్నూలు.

రచన : భాషీయ దండకము (హాస్యము, అపహాస్యము, అశ్లేల
ములు కలవు).

నరసింహమూర్తి - ఆర్. డి. యల్. : జననము : క్రీ. శ. 1926
సం.రము. నివాసము : మచిలీపట్టణము (గొడుగుపేట). పత్రికలకు
కథలు, వ్యాసములు, నాటికలు సంపుచుందురు.

రచనలు : పరిష్కారము మొ.

నరసింహమూర్తి - జుట్టింకి : జననం : క్రీ. శ. 9 నవంబరు 1900 సం.రము. జన్మస్థానము : తోలేరు - ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము (5 సంపుటములు)
(2) వేమగీతం మొ.

నరసింహమూర్తి - చీరాల : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1922 సం. జన్మస్థానము : గుండుగొలను.

రచనలు : (1) రామగీత (2) రామనామము (3) ఆంధ్రుల చరిత్ర మొ.

నరసింహదాసు - పరశురామ : తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : కోటి శ్వరుడు. గురువు : శంభాలూరి అప్పయ్య.

రచన : భద్రాద్రి రామశతకము (వేదాంత విషయపూరితము).

నరసింహశర్మ - అంబటిపూడి : “న్యాయ విద్యాప్రవీణ, ఉభయ భాషాప్రవీణ” జననము : క్రీ. శ. 1910 సం.రం. జన్మస్థానము : ఏదుబాడు అగ్రహారము - బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. వెలనాటి బ్రాహ్మణులు. పుష్పగిరిసంస్థానాస్థాన విద్వాంసులు.
రచనలు : (1) సాకేతము (2) గిరికుమారి (3) కల్యాణరాఘవము (4) దీనమందారము (5) వనవాసి మొ.

నరసింహశాస్త్రి - కొత్తా : “విద్వాన్, వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ” జననం : 1 జూలై 1914 సం. ఆంధ్రగీర్వాణములందును, తర్కమునందును ప్రజ్ఞకలవారు.

రచనలు : (1) ఆంధ్ర నైషధము (గద్యకావ్యము) మొ.

నరసింహశాస్త్రి - కేకవ పంతుల : జననము : 1919 సం. విలాసము : అఖంభారత రేడియోకేంద్రము - విజయవాడ. ఆధ్యాపక రచయిత, పండితకవి. అధ్యస్తములు : ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, ఆంధ్ర గీర్వాణభాషలు.

రచనలు : (1) ప్రబంధపత్రాలు - వాని విమర్శన (2) త్యాగ
ధనులు (కథలు) (3) రత్నలక్ష్మీ శతకము (4) భారతోప
న్యాసములు (5) బాలవీరులు మొ.

నరసింహశాస్త్రి - దేవులపల్లి :

రచన : అచ్చాంధ్ర నిర్గద్యనిరోధ్య సారంగధర చరిత్రము.

నరసింహశాస్త్రి - నోరి (బి. ఏ. బి. యల్.) “కవిసాహిత్య”

జననము : 1900 సం.రము. జన్మస్థానము : గుంటూరు. ప్రస్తుత
నివాసము : రేపల్లె. తల్లి : మహాలక్ష్మమ్మ. తండ్రి : హనుమ
చ్చాస్త్రి. చెన్నపురి తొండమండలము హైస్కూలు పండితులు.
జ్యోతిష, వేదాంత, వ్యాకరణములందు దిట్ట. న్యాయవాది.
వ్యావహారిక భాషావాదులు.

రచనలు : (1) గీతమాలిక (2) భాగవతావతరణము (3) సోమ
నాథ విజయము (నాటకము) (4) వరాగమనము (5) ఆత్మ
మృతి (6) తేనెతెట్టి (7) పతంగయాత్ర (8) స్వయంవరము
(9) వణ్ణవతి (10) నారాయణభట్టు (11) రుద్రమదేవి (రెండు
నవలలు) (12) మల్లారెడ్డి (13) వాఘిరా (14) కర్పూర
దీపయాత్ర మొ.

నరసింహశాస్త్రి - మద్దూరి : “యజ్ఞశ్రీ” జననము : క్రీ. శ. 28
అక్టోబరు 1932 సం.ము. జన్మస్థానము : జుజూరు - కృష్ణా జిల్లా.
నివాసము : కొల్లూరు - గుంటూరు జిల్లా.

రచన : ఈ పూవులు వాడవు.

నరసింహశాస్త్రి - మల్లాది : జననం : క్రీ. శ. 15 ఏప్రిల్ 1924 సం.
జన్మస్థలం : మచిలీపట్నం. నివాసము : హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) మీకు తెలుసా? (2) పరమాణువు (3) శాస్త్రజ్ఞు
డవు ఖైతావా? (4) చిత్రారామం . (అనువాదములు) (5)
మహామాయ మొ.

నరసింహశాస్త్రి - మొక్కసాటి : జననము : 9 అక్టోబరు 1892 సం.

నివాసము : గండ్రుగ్రామము - కాకినాడ తాలూకా, తూర్పు గోదావరి జిల్లా. హాస్యరసపూరితరచనము చేయువారు. కథలు, నాటికలు, వ్యాసములు రచించుటలో దిట్ట.

రచనలు : (1) బారిష్టరు పార్వతీశం (2) మొక్కుబడి (3) ఏకో దరులు (4) కన్నవి - విన్నవి (హాస్యకథానికల సంపుటి) మొ.

నరసింహశాస్త్రి - సి. : “అమరేంద్ర” జననం : క్రీ. శ. 24 జూలై

1924 సం.రం. పుట్టుక చోటు : చిరివాడ. నివాసము : గుంటూరు. హిందూకాలేజి ఉపన్యాసకులు. అభ్యస్తభాషలు - తెనుగు, హిందీ, బెంగాలీ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) కలకాదుసుమా (2) సమర్పణ (5 సంపుటలు) (3) ఆశాజ్యోతి (4) కాంచనమాల (5) మాక్ బెత్ (6) చక్ర వర్తి (రేడియో నాటిక) మొ.

నరసింహస్వామి - యస్. (యం. ఏ.) : జననము : 24 డిసెంబరు

1932 సం.రము. నివాసము : పాములపల్లె - భీమవరం తాలూకా, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా.

రచనలు : (1) ఋతుసంహారము (పద్యకావ్యము) (2) రామ కోకిలము (3) పాంథగీత (4) భ్రమరగీత (5) ఋతుసంహారం (6) ఆశ్చర్యచూడామణి మొ.

నరసింహాచార్య - ముందుంబి : జననం : క్రీ. శ. 28 అగష్టు

1918 సం.రము. జన్మస్థానం : కాకినాడ. నివాసం : మద్రాసు - 17. అభ్యస్తభాషలు : తెనుగు, హిందీ, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) పొరుగింటిపిల్ల (2) దయ్యాల లంక (నవల) (3) మోబీడిల్ (ఇంగ్లీషునుండి అనువాదము) (4) స్కాటెల్ లెటర్ మొ.

నరసింహాచార్యులు - బహుజనపల్లి : జననము : 22 జూన్ 1922 సం.
మదరాసు వాస్తవ్యులు. సాహిత్య విమర్శకులు. తమిళమునుండి
తెలుగులోనికి కొన్ని గ్రంథములు అనువదించిరి.

రచనలు : (1) తరంగాలు (పద్యము) (2) కుమ్మరిమొల్ల
(నాటకము) (3) కవిగారింట్లో కల్లోలము మొ.

నరసింహారావు - ఎ. యల్ : జననము : క్రీ.శ. 12 ఫిబ్రవరి 1912
సం.రము. పండితకవి.

రచనలు : (1) ఇందుమతీ వివాహము (2) పాండవరాజసూయము.
(నాటకము) (4) చిత్తబోధశతకము మొ.

నరసింహారావు - కాకాని (యమ్. ఏ.) : “కవికోకిల, శేఖర, కేసరి”
జననము : 24 డిసెంబరు 1903 సం.రము. గురువు : పింగళి లక్ష్మీ
కాంతం. జన్మస్థానము : శేరీదింటకుట్టుగ్రామము - గుడివాడ
తాలూకా. బందరు సారస్వతమండలికి అధ్యక్షులు. గుడివాడ
ఆంధ్రసారస్వత మండలి కార్యదర్శి. ఆంధ్రనలంద ఆస్థానకవి.
సరస్వతీ సామ్రాజ్యాచార్యులు గుడివాడ. సరళము, మధురము
అయిన కవనము చెప్పగలరు.

రచనలు : (1) శ్రీహరిబాల ప్రబోధము (2) కవితోన్మాదము (3)
భక్తసంరక్షణ. తిరుపతివేంకటేశ్వర సరస్వతీసామ్రాజ్యము మొ.

నరసింహారావు - కొండూరి : జననము : 26 డిసెంబరు 1912 సం.
రము. ప్రభుత్వ ప్రచురణశాఖా సహాయాధికారి. ప్రసిద్ధాంగ్ల
పత్రికల సంపాదకులు.

రచన : యావనజ్వాల.

నరసింహారావు - నరహరి - యస్. యస్. రావు : జననం : క్రీ. శ.
18 జనవరి 1916 సం.రం జన్మస్థానము, నివాసము : ముల్పూరు.
గుంటూరుజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు వీరి పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) అమెరికన్ కథలు (2) టాగూరు కథలు (3) స్వేచ్ఛాయుత ప్రజాస్వామికము.

నరసింహారావు - మునిమాణిక్యం : జననము : 1898 సం. రము. గుంటూరుజిల్లా వాస్తవ్యులు. హాస్య కథానికా రచయితలు. అభ్యుదయ రచయితలసంఘ సభ్యులు. బండరు హిందూకళా శాలాంధ్రాధ్యాపకత.

రచనలు : (1) కాంతం కథలు (2) నేను మాకాంతం (3) కాంతం. (4) కాంతం కాపురం (5) కాంతం కైపియత్ (6) కాంతం వృద్ధాప్యం (7) కాంతమ్మగారి సీతయ్య (8) దాంపత్యజీవితం (9) దీక్షితులు (10) తగూ నెంబరు త్రి (11) దీక్షితులు (12) హాస్యకథలు (13) మేరీకహాని (14) రుక్మ-తల్లి (15) తిరు మాళి (16) ఉపాధ్యాయుడు (17) రాధబాబు (18) వినోద వ్యాసములు (19) శరద్రాత్రులు (20) తల్లిప్రేమ (21) తెలుగు హాస్యం (22) వక్రరేఖ (23) అన్నయమంత్రి (24) ఇల్లు - ఇల్లాలు (25) వితండ్లవాదాలు (26) గాలిపిల్లలు (27) మాట నేర్పరితనం (28) గృహప్రవేశం (29) అల్లుళ్లు (30) ప్రణయ కలహం (31) జానకి - శర్మ మొ.

నరసింహారావు-స్థానం (బి. ఏ. బి. ఇడి.) : “పద్మశ్రీ” జననము : 1902 సం.రము. అఖిలభారత రేడియో కేంద్రము-హైద్రాబాదు. గొప్ప నటులు. స్త్రీపాత్ర ధారణము వీరి ప్రత్యేకత. ఢిల్లీలో సంగీత నాటక అకాడమీ సభ్యులు. జన్మస్థానం : బాపట్ల - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) మోహినీరుక్మాంగద (2) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు మొ.

నరసింహారెడ్డి - వేదాంతం : జననము : క్రీ. శ. 1 మే 1911 సం. రము. జన్మస్థానము, నివాసము : తలమర - పెనుకొండతాలూకా, ఆనంతపురంజిల్లా.

రచనలు : (1) శ్రీ సాయి స్మరణామృతము (2) ఉదయిని.

నళినీకుమార్ : జననము : 8 మే 1917 సం.రము. మధురకవి
చెప్పగలవారు.

రచనలు : (1) ఉత్పల (పద్యకావ్యము) (2) పణవిపణి (గేయ
కావ్యము) మొదలగునవి.

నళినీమోహనరావు - మహీధర : జననము: క్రీ.శ. 1931 సం.రము.

నివాసము : ఢిల్లీ. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) వినోదము - విజ్ఞానము (2) ప్రపంచానికి ఆఖరు
ఘడియలు (3) మతోప్రపంచం.

నాగగోపాలరావు - అద్దేపల్లి : జననము : 27 అక్టోబరు 1913 సం.

నివాసము: ఏలూరు - పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. తెనుగు, ఇంగ్లీషు
భాషలలో రచనలు చేయువారు.

రచనలు : (1) కాదంబరి (2) సమీక్ష (3) ఆరాధన మొ.

నాగదాసు - సందడి : జననము : క్రీ. శ. 19-వ శతాబ్దాంతము.

గురువు : వేంకటరామమూర్తి. యోగవిద్యయందు గురువు
వేంకయ.

రచనలు : (1) శ్రీపతి శతకము (2) శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ శతకం.

నాగభూషణం - చందలూరు : “భూషణ్ బాబు” జననం : క్రీ. శ.

1925 సం.రము. నివాసము : పోతవరంగ్రామము - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) ధర్మదీక్ష (2) అశాంతి (3) మేలిముసుగు (4)
ఉరిత్రాడు (5) ధన్యజీవి (6) స్వతంత్రభేరి మొ.

నాగభూషణం - పాతూరి :- జననము : ఆగష్టు 1907 సం. రము.

నివాసము : పడమటలంక - విజయవాడ. ఆంధ్రప్రదేశ్ గ్రంథాలయ సంఘ కార్యదర్శి. గ్రంథాలయ సర్వస్వసంపాదకులు.
మదకాసురాష్ట్ర గ్రంథాలయ కమిటీసభ్యులు.

నాగభూషణం - పుత్రేవు : జననము : 1891 సం. రము. కాపురము : ఏలూరు - కృష్ణాజిల్లా. ఆర్వేలనియోగులు. తల్లి : శేషమ్మ. తండ్రి : వెంకటసుబ్బారావు. అభ్యస్తభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము.

రచనలు : (1) దాసపోషక శతకము (2) నాగభూషణ శతకము (3) రసభావనాయకాసంప్రదాయము (4) సామాన్యసాంప్రదాయము (5) భక్తియోగరహస్యము (6) విప్రనారాయణచరిత్ర (7) అభినయచూడామణి (8) సీతాకల్యాణము (9) శ్రీయాశోపాఖ్యానము (10) బిల్వణీయము (11) మార్కండేయ చరిత్ర (12) భరతవృక్షావళి (13) భరతరసకుసుమము (14) బల్లటక్కరురావు ఘర్షు (15) డంబాచారిఘర్షు మొ. వెక్కులు గలవు.

నాగభూషణరావు - కల్లూరి (యమ్. ఏ.) : జననము : 20 జనవరి 1930 సం. రము. సంగీత సాహిత్య పండితులు.

రచనలు : (1) తొలికోడి (2) వీడ్కోలు (3) ధ్రువుడు (4) రాజర్షి (5) అగ్నిప్రవేశము (6) స్వప్నసీమ (7) ఆకాంక్ష (8) నా కల (9) యామిని (10) హృదయవీణ మొ.

నాగయకవి - కోటమరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం. ప్రాంతము. నివాసము : కృష్ణామండలము. ఆర్వేలనియోగి. తల్లి : శాయమ్మ. తండ్రి : భాస్కరుడు. సమకాలికులు : నడకుడుటి రామనకవి, త్యాగరాజ మొదలి మొ. అభ్యస్తభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) ఆధ్యాత్మ రామాయణము (2) కాణాదము మొ.

నాగలింగశాస్త్రి - ముదిగొండ : “మహాపాథ్యాయ, యోగిశ్రీ”
జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతము. ఆరాధ్యబ్రాహ్మణులు.
రచనలు : (1) శివపంచాక్షరీ మహామంత్రార్థము (2) నల ప్రవాసము (9. అంకముల నాటకము).

రచనలు : (1) అభ్యాసులు (2) తాతయ్యమాట (నాటిక) (3) పల్లెసీమ (బుట్టకథ).

నారాయణమూర్తి - భాగి : జననము : 1913 సం. రము. నివాసము : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా. నాటకములు, గేయములు పత్రికలకు పంపెడువారు.

రచనలు : (1) పరీక్ష (2) చదువు (నాటకము) మొ.

నారాయణయ్య : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము కానోపును.

రచన : చిన్ననారాయణ శతకము (వేదాంతవిషయము తేట తెల్లముగా చెప్పినది) స్త్రీల కుపయుక్తము.

నారాయణరావు-కొలకుల (బి. ఏ., బి. యల్) : “విద్వాన్, వ్యాకరణ విద్యాప్రపీఠ” జననము : క్రీ. శ. 1 మార్చి 1914 సం.రము. నివాసము : అనంతపురము.

రచనలు : (1) మేఘసందేశము (2) ఋతుసంహారము (3) వేంకటేశ ప్రపత్తి (4) వేంకటేశమంగళాశాసనము (5) శ్రీరాముని చరిత్రము (6) కథావళి (7) శ్రీస్తుతి (8) ఆదిత్యహృదయము (9) లక్ష్మీనరసింహస్తోత్రము (10) భజగోవింద స్తోత్రము (11) కనకధారాస్తవము (12) కుమరిశతకము (13) బాలసుమతి శతకము (14) శ్రీ నారాయణ స్తోత్రము (15) ముకుందమాలాస్తవము (16) శ్రీరంగనాథ సుప్రభాతము (17) భాగవతకథలు.

నారాయణరావు-కాళోజీ : జననము : 9 సెప్టెంబరు 1914 సం.రము.

నివాసము : హనుమకొండ - పరంగల్లుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, హిందీ, మహారాష్ట్రము, ఉరుదు, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) నా గొడవ (2) కాళోజీకథలు (3) నా భారతదేశ యాత్ర మొ.

నారాయణరావు - కొళ్ళకూరి : “శతావధాని, సాహిత్యవిశారద” జననము : ప్రజోత్పత్తి సం. వైశాఖ శుద్ధాష్టమి శుక్రవారము.

నియోగిబ్రాహ్మణులు. తల్లి : పూర్ణమ్మ. తండ్రి : బంగారురాజు బిరుదములు : గ్రంథశతచతురాస్య, మహాకవి. మొ.

రచనలు : (1) చిత్రాభ్యుదయము (నాటకము) (2) చింతామణి (3) వరవిక్రయం (4) పద్మపూహము (నాటకము). చిత్ర కావ్యములు : (5) బుద్ధిరాజులు (6) రాజసుందరి (7) పెద్దల నాటి ముద్దుకథలు. చారిత్రక గ్రంథములు: (8) ఢిల్లీ సామ్రాజ్యము (9) జార్జి రాజసూయము విమర్శక గ్రంథములు: (10) రామాయణ రహస్యము (11) సుదండ విదండ వివాదము (12) ప్రకృతకల్యాణగీతము (13) ప్రహసనములు (14) మనోరంజనీ పత్రికాసంపాదకత్వము మొ.

నారాయణరావు - చిలుకూరి (యమ్. ఏ., పిహెచ్. డి.) : “మహా మహాపాథ్యాయ” జననము : 1890 సం. రము. జన్మస్థానము : ఆనందపురము - విశాఖజిల్లా. నివాసము : అనంతపురము. వ్యావహారిక భాషావాది, భాషావాఙ్మయచరిత్ర పరిశోధకుడు. ఆంధ్ర బెర్నార్డుమా బిరుదాంకితులు.

రచనలు : (1) అధర్వవేదము (2) భగవద్గీత (3) ఆపస్తంబ సూత్రములు (4) గౌతమ ధర్మసూత్రములు (5) త్రిపిటకములు (6) దమ్మపదము (7) ఆశోకుని ధర్మశాసనములు (8) గౌతమ బుద్ధుని జీవితము (9) బసవేశ్వర చరిత్రము (10) అద్వైత సిద్ధాంతము (11) శైవసిద్ధాంతము (12) జైనమతము (13) కురాను మరీఫ్ (14) బైబిలు (15) సిద్ధాంత కాముది (16) విక్రమాశ్వత్థామీయము మొ. శాస్త్రగ్రంథములు: (17) తర్క సంగ్రహము (18) శిశుమనశాస్త్రము (19) ప్రసవశాస్త్రము చారిత్రకములు: (20) రోమను, రష్యా, గ్రీసు, చీనా, జపాన్, బర్మా చరిత్రలు. జీవితచరిత్రములు: (21) గాంధీ, టాల్ స్టాయ్ మొ. (22) ఆంధ్రభాషాచరిత్ర 2. భా (23) ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర (10 సంపుటములు) (24) నాటకములు : అంబ, అశ్వ తామ, కాపువలపు, వాడీ, తిమ్మరుసు, జామ్మ పొత్తికలు,

మధురాంతకి, రుబాయల్, తుక్కాంబ, జపానుదేశకవిత్. నిఘంటువులు : సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు, నన్నయ భారత షకోశము, తెనుఁగు సామెతలు, భాషాస్వయంబోధినులు, కవి జీవితములు మొ. 100 కి పైగా కలవు.

నారాయణరావు - దావులూరి : “మృదంగ విద్వాన్” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతము. పండితులు. నిరంతరభాషాసేవకులు. రచనలు : దేవీభాగవతమునకు సంబంధించిన హరికథలు.

నారాయణరావు - నండూరి : జననము : 10 జూలై 1916 సం.రము. (నారాయణగుడా) హైదరాబాదు వాస్తవ్యులు. ప్రతికలకు రాజకీయ చారిత్రక వ్యాసములు, కథలు పంపెడువారు. రచనలు : (1) అలంపూర్ (2) దక్షిణవారణాసి మొ.

నారాయణరావు - నూకల : జననము : 13 ఆగష్టు 1935 సం.రము. జన్మభూమి : భీమవరం - ప. గో. జిల్లా. నివాసము : చిత్తడపల్లి - హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) సంఘర్షణ (2) అయస్కాంతములు (నవల) (3) పరీక్ష (4) తెరవెనుక.

నారాయణరావు - రూపనగుడి : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1885 సం. రము. జన్మభూమి : బళ్ళారి. నివాసము : బొంబాయి - 64. అభ్యస్త భాషలు : తెనుఁగు, ఇంగ్లీషు, కన్నడము.

రచనలు : (1) పరిణయ కథామంజరి (2) విప్రనారాయణ (నాటకము) (3) గౌతమబుద్ధుఁడు (నాటకము) (4) ఆంధ్రవ్యాకరణ దర్పణము (5) కథామణి ప్రవాళ ముక్తావళి.

నారాయణరావు - వెల్చేరు : జననం : క్రీ. శ. 1 ఫిబ్రవరి 1932 సం. జన్మభూమి : అంబిండి - శ్రీకాకుళంజిల్లా. నివాసం : ఏలూరు - ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) చిన్నపిల్లలకు ఎలక్ట్రసిటీ (2) అణుయుగంలో ప్రపంచశాంతి (3) అమెరికా రాజకీయవ్యవస్థ మొ.

నారాయణరెడ్డి-సి. (యం.సి.) : జననము : 15 నవంబరు 1931 సం. రము. జన్మభూమి : మానుమాజీపేట - కరీంనగర్ జిల్లా, హైదరాబాదు. నిజాంకాలేజి తెలుగులెక్చరరు. పెక్కు ఆధునికాభ్యుదయ సంస్థలలో సభ్యులు. పెక్కుచోట్ల సన్మానములు పొందిన సాహిత్యవిద్వాంసులు.

రచనలు : (1) నాగావ్వన సాగరం (2) కర్పూర వసంతరాయలు (3) విశ్వనాథరాయడు (4) నారాయణరెడ్డి గేయాలు (5) దివ్యల మువ్వలు (6) అజంతాసుందరి (7) రామప్ప (8) నవ్వనిపువ్వు (9) వెన్నెలవాడ (10) ఋతుచిత్రం (11) స్వప్న భంగం (12) విశ్వగీతి (13) జలపాతం (14) రామప్ప మొ.

నారాయణ శాస్త్రి - కాలినాథభట్టు : జననము : 19 వ శతాబ్దము. నివాసము : ఆర్యనటము - కాకినాడ తాలూకా. వైదిక బ్రాహ్మణులు. తండ్రి : వేంకటశాస్త్రి. తాత : వేంకటాచార్యుడు.

రచనలు : (1) బాణాసుర విజయము (చంపువు) (2) మానుమ ద్విజయము (3) శ్రీ రామశతకము మొ.

నారాయణశాస్త్రి-ద్వివేది : “బాలసరస్వతి, ఉభయభాషాకవి” జననము : సర్వధారి సం. మాఘశుద్ధవకాదశి. నివాసము : గోదావరిజిల్లా. ఆరామ ద్రావిడబ్రాహ్మణులు. తల్లి : నాగమ్మ. తండ్రి : వేంకట రామశాస్త్రి. శ్రీ రాజా చెలికాని లచ్చారావుగారి సంస్థానాస్థాన కవి. సంస్కృతరచనలు : (1) శృంగారరసాయనము (బాణము) (2) స్తోత్ర రత్నావళి (3) విక్రమోర్వశీయనాటకము. తెనుగు రచనలు : (4) రత్నావళి (ఆంధ్రీకృతనాటకము) (5) రుక్మిణీ కల్యాణము (అచ్చతెనుగు) (6) కాళికాపురాణము (ఆంధ్రీకృతము) (7) హాస్యసుధానిధి (8) రసాభాసము (9) మురారి శతకము మొ.

నారాయణశాస్త్రి-చర్ల : జననము : 1881 సం. నిర్యాణము 1932 సం. నివాసము : కాకరపట్టు : తణుకు తాలూకా. తల్లి : వేంకమ్మ. తండ్రి : జనార్దనశాస్త్రి. ఆరామ ద్రావిడులు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) వృషభశతకము (2) దూతాంగదము (3) భర్త
హరి నిర్వేదము (4) కావ్యాదర్శము (5) నీలకంఠ విజయ
చంపువు (6) మహాభారతమీమాంస (7) నారాయణీమూర్తి
వ్యాకరణము మొ.

నారాయణాచార్యులు - చిలకమఱ్ఱి : జననము : క్రీ. శ. 1830 సం.
స్థాంతము. నివాసము : కొమరగిరి - పితాపురం తాలూకా.

రచనలు : (1) వేణుగోపబాల శతకము (2) గణాదయము
(పద్యకావ్యము) (3) భాగవత దశమస్కంధ పూర్వభాగము
(యక్షగానము) (సంగీతసాహిత్యములు, వైద్యజ్యోతిషములు,
వేదశాస్త్రములు, ఆంధ్రగీర్వాణములు, వీణావాద్యము
మున్నగువానియందు ప్రతిభ గలదు.)

నారాయణాచార్యులు - పుట్టవర్తి : “విద్యత్కవి, సరస్వతీపుత్ర”
జననము : 28 మార్చి 1914 సం.రము. జన్మస్థానము: రాయలసీమ,
తెనుఁగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు, హిందీ మొదలగు 14 భాషల
యందు పరిచయము గడించుకొన్నవారు. సంగీత, భరతనాట్యము
లందు కుశలురు. పెక్కు ఉన్నతపాఠశాలలందు, కళాశాలలందు
అధ్యాపకులుగాఁ బనిచేసిరి.

రచనలు : (1) షాజి (2) పెనుగొండ లక్ష్మి (3) పాద్యము
(4) గాడీవాలా (5) పండరి భాగవతము (6) సాక్షాత్కారము
(7) శివసహస్రము (8) ప్రబంధనాయకులు (9) మహాభారత
కథావిమర్శనము మొ.

విద్యకల్యాణమ్మ - ఓలేటి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. సుపరిచిత
భాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కవి (2) ఋతుగానము (3) స్వాతంత్ర్య లక్ష్మి
(4) శరద్వేళ (5) వర్షర్తువు (6) కల్యాణగీతి మొ. శీర్షికలపై
పెక్కు పద్యములు.

రచనలు : (1) భగవద్గీత (2) భారతీయ తత్వశాస్త్రము
(3) యోగవాసిష్ఠము (అనువాదము) (4) అష్టాదశశ్లోకగీత
(5) ప్రపంచ మతములు (6) నాగురుదేవుడు (7) భక్తి
తత్వము (8) శాండిల్య భక్తిసూత్రములు మొ.

పీఠకంఠశాస్త్ర - ఓరుగంటి : “వేదాంత పారీణ, వ్యాకరణ విద్యా
ప్రవీణ” జననము : 1910 సం.ర జూలై. జన్మస్థానము : విజయ
నగరము. పెక్కు శాస్త్రములు కూలంకషముగా చదివినపండితులు.
ంగ్లటూరు హిందూశాశాలలో ఆంధ్ర గీర్వాణాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) అక్షర సమామూయము (2) లోచనము (అక్షర
దర్శనవాఖ్య) (3) కల్యాణలీల మొ.

వృసింహకవి - అక్కెనపల్లి : జననము : 1820 సం.రం. నివాసము:
యల్లమండ గ్రామము - కృష్ణామండలము. తండ్రి : జోగయ్య.
నియోగి బ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) ఆదిలక్ష్మీవిలాసము (2) వల్లభాంబాపరిణయము
(వినియకుని పెండ్లి) (3) ఓఘవతీపరిణయము మొ.

వృసింహకవి - మతుకుపల్లి : జననము : 1816 సం.రము. నిర్వా
ణము : 1873 సం. జన్మస్థానము : తెనాలి-గుంటూరుమండలము.
తల్లి : జానకమ్మ. తండ్రి : కనకాద్రిశాస్త్రి. ఆర్యేలనియోగి
బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) అజచరిత్రము (2) ఆంధ్రమేఘ సందేశము (3)
చెన్నపురీవిలాసము (4) వేంకటాచలయాత్ర (5) శ్రీకృష్ణ జల
క్రీడావిలాసము (6) వృసింహ సమాసనామావళి (7) భరత
శాస్త్ర సర్వస్వము (8) సంగీతసారసంగ్రహము (9) ఆంధ్ర
సిదాంత కౌముది (10) పుండకశానిధి.

వృసింహాచారి - వంగిపురము : జననము : క్రీ. శ. 1885 సం.ర
ప్రాంతము. నివాసము : చెన్నకొత్తపల్లె - ధర్మవరము తాలూకా,
బళ్లారిజిల్లా. తల్లి : సీతారామమ్మ. తండ్రి : రామార్యుడు.

రచన : అంజనేయశతకము (ఇందు సర్వనామస్తుతి, దశావతార వర్ణన, విశ్వరూపవర్ణనమువంటి విభాగములు గలవు).

నృసింహశర్మ - చొల్లేటి : జననం : క్రీ.శ. 10 సెప్టెంబరు 1905 సం.
జన్మభూమి : ఖిలామాహపురము. నివాసము : హనుమకొండ-
వరంగల్లుజిల్లా.

రచనలు : (1) లక్ష్మీనరసాంబ జీవితచరిత్ర (2) బదరి కేదార
యాత్ర (3) కోదండరామ శతకము (4) నా ప్రభా(శతకము)
(5) గేయమాల మొ.

నృసింహచార్యకవి - ముదుంబి : జననము : 1841 సం. నిర్యాణము :
1927 సం. జన్మసానము : అచ్యుతపురి - శ్రీకూర్మము దగ్గరి
వంశధారా నదీతీరస్థము. తండ్రి : వీరరాఘవాచార్యుడు. సుపరి
చిత భాషలు : తెలుగు. సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) రంగేశశతకము (2) వైభవశృంగారము (3) ముగా
శృంగారము (4) కామినీదృష్టి శృంగారము (5) అంగ శృంగా
రము (6) సంకీర్ణ శృంగారము (7) శ్రీకృష్ణ చాటువులు (8)
సత్యశతకము (9) గరుడాచల నాటకము (10) ప్రతిపత్తి చింత
(11) బ్రహ్మసూత్ర భాష్యము (12) బ్రహ్మసూత్ర
రోమంధము (13) ఉజ్వలానందచంపుపు (14) వాసవ పరాశ
రీయనాటకము (15) జయసింహాశ్వమేధీయము (16) చిత్సూ
ర్యాలోకము (17) కావ్యసూత్రవృత్తి (18) నృసింహశారీరక
భాష్యము (19) ఇంకను పెక్కుకృతులు, హరికథలు, సంస్కృత
గ్రంథములు రచించిరి.

నృసింహాచార్యులు-మాడభూషి : జననము : 1860 సం. సమకాలికులు:
శిష్టు సర్వశాస్త్రి, వేదాంతాచార్యులు, ఓగిరిల జగన్నాథకవి,
త్యాగరాజు మొ. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతముమొ,
రచనలు : పల్లవీ పల్లవోల్లాసమా (3 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము).

పంచముఖేశ్వరరావు - ఓలేటి : (ఓలేటి సోదర కవులు) జననము :

క్రీ. శ. 1924 సం. రము. జన్మస్థానము : పురిటిపేట : విశాఖజిల్లా.
సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ.

రచనలు : (1) తారాతోరణము (2) మధుబాల (3) రసికరంజని
(4) శశిరేఖ (5) భజనగీతములు మొ.

పంతయమంత్రి - వక్కలంక : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము
వాడు కానోపును.

రచన : దశరథరామచంద్ర శతకము.

పట్టాభిరామశర్మ - వాడపల్లి : జననము : నలనామ సం. జ్యేష్ఠ శుద్ధ
త్రయోదశి. నివాసము : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా. ఆర్యేల
నియోగులు. తండ్రి : వేంకటరామశర్మ. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ.
అభ్యస్తభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము.

రచనలు : (1) సోపానిక బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము (2) బ్రహ్మనంద
ద్వాదశమంజరి (3) కృష్ణస్తవపంచకము మొ.

పట్టాభిరామాచార్యులు - నల్లనోచక్రవర్తుల : జననము : కీలక సం.

ఆషాఢ శు. పంచమి. జన్మస్థలము : గుండుగొలను. కాపురము :
ఏలూరు. శ్రీవైష్ణవులు. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము,
హిందీ మొ.

రచనలు : (1) సప్తగ్రహకూట చరిత్రము (2) శ్రీ రంగనాథ
జనార్దన మాహాత్మ్యము మొ.

పద్మనాభస్వామి - యామిజాల : జననము : 1924 సం.రము. జన్మ
స్థలం - శివరామపురం : శ్రీకాకుళంజిల్లా. నివాసము : త్యాగరాయ
నగర్ - మద్రాసు. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము,
హిందీ, తమిళము, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) విక్రమప్రకృతి (2) కృష్ణదేవరాయలు (3) దక్షిణ
నాయకులు మొ. (4) శ్రీకృష్ణస్తవరాజము (5) మద్యపాన
నిషేధం మొ.

వద్దురాజు - పాలగుమ్మి : జననము : 23 జూన్ 1915 సం.రము.
నివాసము : లక్ష్మీపురం - మద్రాసు. జన్మస్థానము : తిరుపతిపురము-
తణుకు తాలూకా, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. సుప్రసిద్ధ కథకులు.
విమర్శకులు. కాకినాడ పి. ఆర్. కళాశాలలో ఆధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) పురుటిపాట (2) కూలిజనం (3) సుదాదాపు
(4) గాలివాన (ప్రపంచ కథానికలపోటీలో రెండవ బహుమతి
గొన్నది.) (5) కథావాహిని (6) బ్రతికినకాలేజి.

పద్మావతీదేవి - కొమ్మూరి : జననం: క్రీ.శ. 7 జూలై 1908 సం.రము.
జన్మభూమి : రాజమండ్రి. నివాసము : మదరాసు-7.
రచనలు : పొగడదండ (కథలు).

పరమానందయతి :

రచన : బ్రహ్మవిద్యాసుధార్ణవము (వేదాంతశాస్త్రము).

పరశురామరెడ్డి - తూము : క్ర. శ. 1800 సం.ర ప్రాంతమువాడు.
నివాసము : మామిడిమడ - మహబూబునగరుజిల్లా.
రచన : అలవేలుమంగా పరిణయము.

పాండురంగశర్మ - తంగెళ్ళ : జననము : జూన్ 1934 సం. రము.
జన్మస్థానము : విజయవాడ. విలాసము : పార్కురోడ్.

రచనలు : (1) వెన్నముద్దలు (బాలుర కథలు) (2) తొలకరి
జీవితము మొ. (3) ఆనంద మందిరము (4) మువ్వరు
సోదరులు (5) దానిమ్మగింజలు (6) పిగ్గిలు (7) విచిత్ర
భవనం (8) విజయదుందుభి మొ.

పాండురంగశర్మ - కంచర్ల : “మధురకవి, కవిరత్న” జననము :
24 మార్చి 1935 సం.రం. తల్లుపాడు లూథరన్ మిషన్ హైస్కూలు.
తెలుగుపండితులు. వినుకొండ కవితాసంస్థానస్థాపకులు, అధ్యక్షులు.
తల్లి : నాగరత్నమ్మ. తండ్రి : సూర్యనారాయణరావు, సుపరిచిత
భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము మొ.

రచనలు : పద్యకావ్యములు : (1) నయామయి (2) మధుమాసము
(2) రసానందం. గద్యకావ్యములు : (4) గాయకా బ్రహ్మ
(5) తెనుగు తనయుడు (6) కవిబ్రహ్మ (7) బడిపంతులు
(8) పరివర్తన (9) రామదాసు మొ.

పాండురంగారావు - మారుటూరు : జననము : 10 సెప్టెంబరు 1934.
సం. రము. జన్మస్థానము : వట్టిచెరుకూరు - గుంటూరుజిల్లా.
నివాసము : బ్రాడీపేట - గుంటూరు. వీరు పండితులు. కవులు.
విమర్శకులు. సుపరిచితభాషలు : తెనుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు.
రచనలు : (1) శివపంచశతి (2) ఉర్వశి (3) ఉషాదేవి మొ.

పాపయ్య : పైడిపాటి : క్రీ. శ. 1840 సం. ప్రాంతము. తండ్రి :
కొండలయ్య.

రచన : రంగనాథ రామాయణము (వచనకావ్యము-వ్యావహారిక
భాష).

పాపయ్య : ములుగు : జననం : క్రీ.శ. 1880 సం. ప్రాంతము. ఆంధ్ర
గీర్వాణ పండితులు.

రచన : దేవీ భాగవతము. (పై పురాణమును త్రిపురాన తమ్మన,
దాసు శ్రీరాములు, తిరుపతి వేంకటకవులును తెనిగించిరి).

పాపయ్యకావ్య - చిలుకూరి : “చరిత్ర సరిశోధక” జననము :
17 జనవరి 1911 సం. నివాసము : కాకినాడ. పి. ఆర్. కాలేజిలో
ఆంధ్రోపన్యాసకులు. సుపరిచిత భాషలు : తెనుగు, సంస్కృతము,
హిందీ, ఆంగ్లము మొ.

రచనలు : (1) ఉదయసుందరి (గద్యము) (2) విజయవిహారము
(పద్యము) (3) స్వప్న వాసవదత్త (నాటకము) (4) శ్రీనాథ
కవితాసమీక్ష (విమర్శాత్మకము) (5) కుసుమ కుంతలము
(6) ఛందోలక్షణ సారము (7) శ్రీనాథకృతి సమీక్ష (8)
శివరాత్రిమాహాత్మ్యము (9) ఉదయసుందరి (10) పద్మావతి
(11) సుందరకాండము (12) ఆంధ్రలక్షణ సారము మొ.

పాపయ్యకౌశ్మి - జంధ్యాల : “కరుణశ్రీ” : జననము : 4 ఆగష్టు 1912 సం. రము. జన్మస్థానము : కొమ్మూరు - బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. అమరావతి హైస్కూలు, గుంటూరు స్ట్రోగరల్లు హైస్కూలు, ఎ. సి. కాలేజీలలో తెలుగు ఉపాధ్యాయులుగా పనిచేసిరి. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఆంగ్లము మొ.

రచనలు : (1) విజయశ్రీ (2) కరుణశ్రీ (3) ఉదయశ్రీ (ఖండ కావ్యములు) (4) కల్యాణ కాండబరి (5) స్వప్న వాసవదత్తము (6) తెనుగుసీమ (7) తెలుగుబాల (8) అరుణ కిరణాలు (9) ఆనందలహరి (10) కరుణామయి. గద్యకృతులు : (11) భారత ప్రతిభ (12) వీరభారతి మొ. బాలసాహిత్యము : (13) బాలభారతి (14) మహతి (15) ఇంద్రధనుస్సు (16) బంగారు పద్మము (17) గురుదక్షిణ (18) పూజా పుష్పాలు (19) చందమామలో కుండేలు (20) మందారము (21) రేడియో నాటికలు - మిథిల (22) అమరావతి (23) మఃవ్య (24) కుంతీకుమారి (25) పుష్పవిలాసము (26) పోతన (27) సాంధ్యశ్రీ (28) తెలుగుతల్లి (29) అంజలి (30) స్వతంత్ర భారతి (31) అద్వైతమూర్తి (32) వసంతసేన (33) శేకుంతల (మహాకవి కాళిదాసు సంస్కృత కావ్యమునకు ఆంధ్రానువాదము).

పాపయ్యకౌశ్మి - పాత : క్రీ. శ. 1820 సం. ప్రాంతమువాడు. నివాసము : కోరంట్ల.

రచన : విక్రమార్కీయము.

పాపయ్యకౌశ్మి - బులుసు : జననము : 20 వ శతాబ్దము : నివాస స్థలము : అనకాపల్లి. జన్మస్థానము : వేమువాడు - ఉపమాక. తండ్రి : కామేశ్వరస్వామయ్యజులు. అనకాపల్లి స్థానికొన్నతపాతశాలయందు ఉపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) భామినీవిలాసము (2) ప్రియదర్శిని (3) వసంత
యామినీ స్వప్నము (4) తెలుగు వ్యాకరణము (5) తెలుగు
వ్యాకరణప్రవేశము (6) భాస్కరవిలాసము మొ.

పాపయ్యశాస్త్రి - శ్రీపాద : జననము : 19 వ శతాబ్దము.
నివాసము : కోవూరు. వెలనాటివైదికులు. తల్లి : యజ్ఞసోమదేవి.
తండ్రి : మందయ్యశాస్త్రి. ఉండుూరులో శ్రీ రాజా ఇనుగంటి
రాజగోపాల రామ సూర్యప్రకాశరావుగారియొద్ద ఆస్థానపండితులు.
సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) దేవకీనందనశతకము (2) సత్యనారాయణ
శతకము మొ.

పాపాశాస్త్రి - దీక్షితుల : క్రీ. శ. 1860 సం. స్థాంతమువాడు.
నివాసము : అమరచింత - ఆత్మహురుసంస్థానము.

రచనలు : (1) హనుమచ్ఛతకము (2) చెంచునాటకము.

పార్వతీశము - ఓలేటి : “మధురకవి” జననము : 1882 సం.రము.
జన్మస్థానము : కొమరగిరి - పెద్దాపురంతాలూకా, తూర్పుగోదా
వరి జిల్లా. ఆంధ్రప్రచారిణీగ్రంథమాలా స్థాపకులు. సుపరిచిత
భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, బెంగాలీ, ఇంగ్లీషు మొ.
సుప్రసిద్ధులగు వేంకట పార్వతీశ్వరకవులలో నొకరు.

రచనలు : నాటకములు : (1) ధనాభిరామము (2) సువర్ణమాల
(3) తారాశశాంకము (4) సురస (నవల).

జుంటకవుల రచనలు : (5) బృందావనము (6) ఏకాంతసేవ
(7) కావ్యకుసుమావళి (8) ఆంధ్రీకృతవాల్మీకిరామాయణము
(9) కృష్ణకాంతుని మరణశాసనము (10) శకుంతల (11)
శ్యామల (12) నీలాంబరి (13) ప్రణయకోపము (14) నీరద
మొ. నవలలు. పెక్కు బెంగాలీనవలలకు అనువాదములు కలవు.

పార్వతీశము - పల్లి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము.

నివాసము : గుత్తికొండ - పల్నాడుతాలూకా. యాచకుడు.

తిట్టుకవి. తండ్రి : నరసింహము.

రచనలు : (1) రామరాఘవశతకము (2) కొన్ని అష్టకములు.

పార్వతీశ్వరశాస్త్రి - మండపాక : జననము : 1833 సం. నిర్మాణము :

1897 సం. జన్మస్థానము : పాలతేరు - విశాఖజిల్లా. తండ్రి :

కామకవి. తల్లి : జోగమ్మ. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణులు. సుపరి

చితభాషలు : తెనుగు, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : శతకములు : (1) బ్రహ్మేశ్వరశతకము (2) చిత్రశతి.

(3) వేంకటశైలనాయ ద్విశతి (4) విశ్వనాయశతకము

(5) విశ్వనాథస్వామి శతకము (6) కాశీవిశ్వనాథ శతకము

(7) పార్థివలింగశతకము (8) పరమశివశతకము (9) సూర్య

నారాయణశతకము (10) బాలశశాంకమాళి శతకము (11)

చంద్రఖండకలాపశతకము (12) కలిపురుషశతకము (13) సీతా

రామద్వర్ధి శతకము (14) జనార్దనశతకము (15) పార్వతీశ్వర

శతకము (16) వేంకటరమణశతకము (17) వరాహనరసింహ

శతకము (18) ఆంజనేయశతకము (19) రామలక్ష్మణశతకము

(20) గణపతిశతకము (21) హరిహరేశ్వరశతకము (22) గోపాల

కృష్ణశతకము మొ. శతకములు, మాలికాకృతులు, దండకములు

మఱికొన్నిగలవు. (23) మృత్యుంజయస్తవము. కావ్యములు :

(24) శ్రీ రాధాకృష్ణసంవాదము (25) అమరుకము (26) యాత్రా

చరిత్ర (27) గురుచిత్రకథ (28) లఘుచిత్రకథ (29) అక్షర

మాలికాఖ్యనిఘంటువు (30) కాంచీమహాత్మ్యము (31) బాబ్బిలి

మహారాజ వంశావళి (32) ఉమాసంహిత (33) నాగేశ్వ

రోదాహరణము. సంస్కృతకృతులు : (34) గుణశ్లోకాది

చిత్రరచన (35) కవితావినోదకోశము (36) సీతానేతృస్థితి

(37) కాశీస్వరాష్ట్రము (38) మంగళాష్టక చతుష్టయము

(39) వేంకటాను మొ.

పిచ్చయ్య - చదలవాడ : క్రీ.శ. 6 జూన్ 1911 సం.రం. జన్మభూమి :
పెదపూడి : గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : గాంధీనగరము -
విజయవాడ.

రచనలు : (1) ప్రతీక్ష (2) పర్యవసానం (3) అంతిమవిజయం
మనదే (4) ఇదేనా విముక్తి (5) ప్రజాస్వామికము - కమ్యూనిస్టులు.

పిచ్చయ్య - పురాణం : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) అజ్ఞాతవాసం (2) మైరావణచరిత్ర (3) పాండవ
వనవాసం (4) అభిమన్యుయుద్ధము.

పిచ్చయ్య - మండే : జననము : క్రీ. శ. 1 జూలై 1928 సం.రము.

జన్మభూమి : గూడవల్లి. నివాసము : ఇసుకపల్లి-గుంటూరుజిల్లా.

రచన : వ్యవసాయ కూలీ (నవల).

పిచ్చయ్యశాస్త్రి - దీపాలి : జననము : 29 మే 1894 సం. రము.

జన్మస్థానము : బొమ్మరాజు పల్లె - వినుకొండతాలూకా, నెల్లూరు
జిల్లా వాస్తవ్యులు. ఆంధ్రగీర్వాణములయందు సునిశితపాండి
త్యము. విమర్శకులు.

రచనలు : (1) ప్రణయకుసుమము (2) ద్రోణప్రశస్తి (3) నెల్లూరు
గాలివాస (4) మేఘదూతము (5) మధ్యమవ్యాయోగము
(6) దూతఘటోత్సవము (7) సాహిత్యసమీక్ష (8) భక్త
కల్పద్రుమము (9) సారంగధరచరిత్ర (10) రఘువంశము
(2 భాగ) (11) భారతి (12) కాలము (13) సువర్ణ మేఘం (14)
ఓదార్పు (15) దశావతార స్తవవ్యాఖ్య (16) కర్ణభారము
(17) పాంచరాత్రము (18) చాటుపద్యరత్నాకరము మొ.

పిచ్చేశ్వరరావు - అట్లూరి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. తెనుగు,
సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషు వీరికి పరిచితములు. సాహిత్య

విమర్శకులు. పత్రికలలో గద్య పద్ధాత్యక్త వ్యాసములు పంపెడువారు.

రచన : గోదాన్ (నవల - అనువాదము).

పుండరీకాక్షి : దామరాజు : (బి. ఏ., బి. యల్.) జననము : 20 వ శతాబ్దము. న్యాయవాదవృత్తి. నివాసము : పాటిబండ్ల గ్రామము - సత్తెనపల్లి తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ.

రచనలు : (1) గాంధీమహాదయము (2) గాంధీవిజయము (3) పంజాబు దురంతములు (4) కలియుగప్రహ్లాద (5) గుంటూరు గొప్ప (6) సంస్కారిణి (7) స్వరాజ్యమహాసభ (8) ఓట్ల ప్రహసనము (9) భగవాన్ నారద (10) కుంభరాణ (11) తారా శశాంకము (12) శ్రీనాథ (13) పోతన మొ.

పురుషోత్తము : జటావల్లభుల : (యమ్. ఏ.) “ఆర్షవిద్యాభూషణ” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణ భాషాకోవిదులు. ఆంధ్రరాష్ట్ర బ్రాహ్మణ మహాసభాస్థాపకులు. బ్రాహ్మణధర్మోద్ధారకులు. ధర్మశాస్త్రవిద్యాలయ నిర్వాహకులు. పెక్కు కళాశాలలందు ఉపన్యాసకులుగా, ప్రిన్సిపాలుగా పని చేసినవారు.

రచనలు : (1) హిందూమతము (2) భగవద్గీతా ప్రవేశము (3) చిత్రశతకము (4) ధర్మమంజరి (5) భారతీయ వైభవము (6) భారతీయవిజ్ఞానము (7) వేదకాలపుస్త్రీలు (8) స్మృతికాలపుస్త్రీలు మొ.

పురుషోత్తం - వెంపటి : జననము : క్రీ. శ. 16 అక్టోబరు 1899 సం. రము. జన్మభూమి : విజయవాడ - సత్యనారాయణపురం, కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) దేశికభామంజరి (2) ఆవు - పులి మొ.

పురుషోత్తమ కవి - కాసుల : జననము : 19 వ శతాబ్దము. స్వ. రిచితభావలు : తెలుగు, సంస్కృతములు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రనాయక శతకము (2) హంసలదీవిశతకము (3) మానసబోధశతకము (4) భక్త కల్పద్రుమము మొ.

పురుషోత్తమకవి - నాదెళ్ల : జననము : 1863 సం.ము. నిర్యాణము: 1938 సం. తల్లి : సుబ్బమ్మ. జన్మస్థానము : సీతారామపురాగ్రహారము - కృష్ణాతీరము. బుధవిధేయిని పత్రికాసంపాదకులు. హిందీ నాటకరచయిత. సుపరిచితభావలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు (1) అద్భుతోత్తర రామాయణము (2) గురుభక్తిప్రభావము (3) మహేంద్రపురాణము (4) కృష్ణానదీ మాహాత్మ్యము (5) యాదవాదీశోపాఖ్యానము. (6) యామినీవినోదము (7) రంగదాసీయము (8) బ్రహ్మవాహనచరిత్ర (9) చతుర్ముఖకండ షడ్యరామాయణము (10) సారంగధర (11) పారిజాతాపహరణము (నాటకము) (12) హరిశ్చంద్ర (నాటకము) (13) అవాల్యా సంక్రందనము (14) సీతారామశతకము (15) మల్లికార్జునశతకము (16) పూర్వకర్మశతకము. ఇంకను స్తోత్రములు, కీర్తనలు, నిఘంటువులు, శాస్త్రగ్రంథములు, హిందీ నాటకములు మొ 112 గ్రంథములు.

పురుషోత్తమరావు-పోతరాజు : జననము : 27 జనవరి 1915 సం.రము. నివాసము : గుంటూరు-హిందూకళాశాలలోన్నత పాఠశాలయందు ఆంగ్లోపాఠ్యాయులు. తల్లి : మహాలక్ష్మమ్మ. తండ్రి : లక్ష్మీనరసింహకవి. ఆంధ్రగీర్వాణపండితులు.

రచనలు :- (1) ఉపనిషత్సారము (2) మణిరత్నమాల (3) పురుషోత్తమ చరిత్ర.

పురుషోత్తమరావు-అయ్య దేవర : జననం : క్రీ. శ. 30 జూన్ 1933
సం.రము. జన్మభూమి : ఎఱ్ఱుసాలెం - ఖమ్మంజిల్లా. నివాసము :
హైద్రాబాదు (విద్యానగర్).

రచన : మరదలు (నవల).

పులియప్పరేడు-ముగ్గిశెట్టి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము
కావచ్చును. తాత : వీరన్న. తండ్రి : రామన్నశెట్టి, తల్లి :
రాచమదేవి. గురువు : శరభయ్యదేవర.

రచనలు : (1) మల్లెల రామలింగ శతకము (2) శైవచరిత్రము
(3) కేదారవ్రతకథ మొ.

పుల్లకవి-ద్విభాష్యం : జననము: ఆంగీరస సం. భాద్రపదశుద్ధ పంచమి.
నివాసము : దుర్గాడ-పితాపురం తాలూకా, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.
ఆరామద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. తల్లి: వెంకమ్మ. తండ్రి : జగన్నా
థము. సుపరిచిత భావలు : తెలుగు, సంస్కృతము.

రచనలు : (1) శృంగారరసము (2) సూర్యరాయవిలాసము
(3) నీతిగీతశతకము (4) బ్రభువాహనవిజయము (5) చాటు
పద్యముక్తావళి (6) వేణీకలాపము (7) దండకమండలములు
(8) శ్రీకృష్ణగోపీజలక్రీడ (9) భజనకీర్తనలు మొ.

పూర్ణచంద్రరావు-తుమ్మల : “బాలశ్రీ” జననం : క్రీ. శ. 20
మార్చి 1935 సం.రము. జన్మస్థానము : మల్లవోలు-కృష్ణాజిల్లా.
రచన : పెళ్ళికోసం (హాస్యనాటిక).

పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు-పశ్చే : “విద్వత్కవి, అవధానకవి, కవిశేఖర”
జననము : 15 జూన్ 1897 సం. రము. స్వగ్రామం : సంగం-
నెల్లూరుజిల్లా. గురుకులవాసముచే పూర్ణప్రజ్ఞగడించిన విద్వాం
సులు. మహాపాథ్యాయు. బిరుదాంకితులు. పరిచితసూత్రావళులు :
తెనుగు, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) కావ్యలోకము (2) శ్రీరామకల్యాణము (3) కైకీయీ సౌశీల్యము (4) శతలక్షణి (5) ఆంధ్రకాదంబరి మొ.

పూ. భ. (రంగడు వెంకటరమణమూర్తి) : జననము : 10 ఆగష్టు 1924 సం.రము. జన్మస్థానము: సుభద్రాపురము - శ్రీకాళ శము జిల్లా. నివాసము : గుంటూరు. అభ్యుదయరచయిత. వీరి రచనలలో హాస్యదూషణములు వ్యంగ్యముగా బోధయగును. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు: (1) సంధ్యాదీపము (2) సంధ్యాప్రణయము (3) మణి మకుటము (సంకలనము) పెక్కునాటికలు మొ.

పెంచలరెడ్డి - వాకాటి : జననము : 21 ఫిబ్రవరి 1922 సం. రము. జన్మస్థానము, నివాసము : ఇసుకపాలెము - కోవూరు తాలూకా, నెల్లూరుజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) శ్రీరామదండకము (2) ప్రహ్లాదచరిత్ర (గద్యము) (3) బాలనీతి శతకము (4) చిటుకానుక. పత్రికలకు సారసత్వ వ్యాసములు, గేయములు, విమర్శకవ్యాసములు వంపెడివారు.

పెద్దన్న - దేవాదుల : విశ్వకర్మ. శివభక్తుడు,

రచన : ఉమామహేశ్వరశతకము (ఉత్సాహవృత్తము).

పెన్నరంగచార్యులు-నల్లనిచక్రవర్తుల : జననం: క్రీ.శ. 8 నవంబరు 1908 సం.రము. జన్మభూమి : కల్లూరు. నివాసము: ఎర్రబోయిన పల్లి - ఖమ్మంజిల్లా.

రచనలు : (1) జానకీపరిణయం (2) పాటలు - భజన కీర్తనలు (3) నందికొండపాట మొ.

పేద్యూ కవి - తిమ్మరాజు : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దంతము. : బడగలనాటి కన్నడవంశీయుడు. తండ్రి : పాపయ్య.

రచనలు : (1) శ్రీరఘురామ శతకము (2) ఆత్మారామ శతకము.

పేరయ్య - మండపాక : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
సుపరిచితభాషలు. ఆంధ్ర గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కుముద్వృత్తి పరిణయము (2) ఇందుమతీ పరిణయము
(3) నిరోష్ఠ్య దాశరథి శతకము మొ.

ప్రకాశం-బేతపూడి : జననం : పరీధావి సం. ఆశ్వయుజ బ.పంచమి.
నివాసము : బేతపూడి - రేపల్లెతాలూకా, గుంటూరు జిల్లా.
తల్లి : మహాలక్ష్మి. తండ్రి : మల్లయ్య. ఆరేవల నియోగులు.
గురువు : రామడుగు సూర్యనారాయణశాస్త్రి. బందరు హిందూ
హైస్కూలున ఆంధ్రోపాధ్యాయులు. సంగీత సాహిత్యములందు
అసమాన ప్రజ్ఞావంతులు.

రచనలు : (1) భరత ప్రకాశిక (ఆంధ్రీకరణము) (2) కొన్ని హరి
కథలు (3) నాటకములు (4) కొన్ని చాటువులు మొ.

ప్రకాశంపంతులు - టంగుటూరి : “ఆంధ్రకేసరి” జననం : క్రీ. శ.
1870 సం. ప్రాంతము. అస్తమయము : 20 మే 1957 స. రము.
నివాసము : రాజమండ్రి - తూ. గో. జిల్లా. తండ్రి : గోపాల
శృష్ణయ్య. తల్లి : సుబ్బమ్మ. ప్రసిద్ధనటకుడుగా, బారిష్టరుగా
పేరపొందిన వ్యక్తి. స్వతంత్రుడు. ప్రతికానిర్వాహకుడు. ప్రసిద్ధ
ప్రజానాయకుడు. తెల్లదొరల తుపాకికి గుండెచూపినమహాధీరుడు.
ఆంధ్రరాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి.

రచన : నాజీవితయాత్ర (సంకల్పబలమేబలమను సందేశముగలది).

ప్రతాపరెడ్డి - సురవరము (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననం : క్రీ. శ.
1896 సం. రము. జన్మస్థానము : ఇటికలపాడు - కర్నూలుజిల్లా.
నివాసం : బోరవెల్లి - గద్వాలసంస్థానము. తల్లి : రంగమ్మ.
తండ్రి : నారాయణరెడ్డి. హైద్రాబాదునందు న్యాయవాదవృత్తి.
ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణ పాఠశాలభాషలయందు అధిక పరిచయము.

- రచనలు: (1) ఆంధ్రుల సాంఘికచరిత్ర (2) మైసూరు ధర్మవీరులు
(3) రామాయణ విశేషములు (4) హిందువుల పండగలు
(5) ప్రజాధికారములు (6) ఉచ్చలవివాదము (7) తుకారాము
నాటకము (8) యువజన విజ్ఞానము (9) మొగలాయి
కథలు మొ.

ప్రభాకర ఉమామహేశ్వర పండిట్ : జననం : 1895 సం.స్రాంతము.
నివాసము : విజయవాడ. హిందూమత గ్రంథమాలా స్థాపకులు.
హిందూమత ప్రచారకులు.

- రచనలు : (1) గృహరాజ్యము (2) హిందూరాజ్యము (3) ధర్మ
రాజ్యము (4) దేవరాజ్యము (5) బ్రాహ్మణేతర జనము (6)
ప్రాపదిక భర్త ఒక్కడే (7) హిందువులపై దాడి (8) జాతు
లపై దాడి (9) విప్లవభగవాన్ (10) బ్రహ్మదేవ్ (11) శివదేవ్
(12) హిందూమతము 2 భాగములు మొ.

ప్రభాకరశాస్త్రి - కూచిభొట్ల : జననం : క్రీ.శ. 1908 సం.రము. జన్మ
స్థానం : కొల్లూరు-గుంటూరుజిల్లా. తల్లి : త్రిపురాంబ. తండ్రి :
నాగభూషణశాస్త్రి, గురువులు : పిడుపర్తివారు, చివుకుల వేంక
ట్రామణశాస్త్రి. తిరుపతి వేంకటకవులు. పరిచితభాషలు : ఆంధ్ర
గీర్వాణములు.

- రచనలు : (1) విద్యాశంకర విజయము (2) కృష్ణమహాత్మ్య (3)
వైశాఖపురాణము (4) ఆశ్వినమాహాత్మ్యము (5) గాధాసప్త
శతి (6) ఆంధ్రప్రతిభ (7) కుండమాల (8) రత్నావళి (9)
ప్రియదర్శిక (10) తెనుగు జాతీయములు (11) సంస్కృత
న్యాయములు.

ప్రభాకరామాచ్యుడు - వెల్లిండ : జననం : క్రీ. శ. 4 జూలై 1924
సం.రము. జన్మభూమి : మహబూబునగర్. నివాసము : మల్లెపల్లి-
మైదరాబాదు. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ పండితులు. అఖిల భారత
భాషాసమితికి అధ్యక్షులు.

రచనలు : (1) ఆముక్తమాల్యద పర్యాలోకనము (విమర్శ) (2) ప్రేమసీమ (ఆంగ్లమునకు అనువాదము) (3) మురళీధర ఆంగ్లమున విమర్శ మొ.

ప్రభాకరశాస్త్రి - వేటూరి : జననము : 1883 సం.రము. నివాసము : తిరుపతి. తల్లి : శేషమ్మ. తండ్రి : సుందరశాస్త్రి. వైదిక బ్రాహ్మణులు. ఆంగ్ల, ద్రావిడ భాషలందును చక్కనిపరిచయము గడించినవారు. చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలో చిరకాలము పరిశోధకులుగా నుండిరి.

రచనలు : (1) నీతినిధి (వచనము) (2) విశ్వాసము (3) మూన్నాళ్ల ముచ్చట (4) కపోతకథ (5) కడుపుతీసి (6) మధ్యమ వ్యాయోగము (7) కర్ణభారము (8) ప్రతిమానాటకము (భాస కృతులకు అనువాదము) (9) భగవదజ్ఞాకము (10) శృంగార శ్రీనాథము (11) కనకాభిషేకము (12) తంజావూరు ఆంధ్ర రాజుల చరిత్రము (13) తెలుగు మొఱుగులు (14) ప్రబంధ రత్నావళి (15) చాటుపద్యమంజరి.

ప్రసాదరావు - వి. డి. : జననము : 20 వ శతాబ్దము. నివాసము : విజయవాడ - శృష్టాజిల్లా. ఆంధ్రప్రభ కార్యాలయములో సుద్యోగము. పత్రికలకు నవలలు, కథలు, వ్యాసములు వ్రాయుదురు. రచనలు : (1) నాకబలి (2) బికారి (నవల) మొ.

ప్రేమయ్య - గేరా : జననము : క్రీ.శ. 15 జూలై 1907 సం.రము. జన్మభూమి : వేమవరం. నివాసము : తెనాలి - గుంటూరుజిల్లా. రచనలు : (1) దశకన్యాప్రబోధము (నాటకము) (2) వయోజన విద్య (నాటకము) (3) యోసఫ్ చరిత్ర (4) శాంసన్ డిలీల (5) పొట్టి శ్రీరాములు మొ.

బంగారమ్మ - చావలి : జననము : 1897 సం.రము. సవ్యాంధ్ర సాహిత్యమున తొలిసమములు వెలియించిన గౌరవమునందుకొన్న సాధి. నివాసము : మోడేకుట్టు - కొత్తపేట తాలూకా.

రచనలు : (1) కప్పతల్లి పెండ్లి (2) ఆ కొండ (3) కార్తిక పూజ (4) తమస్సు మొ.

బంగారయ్య - నందూరి (బి. ఏ., బి. ఎల్.) : జననము : 20వనంబరు 1903 సం.రము. జన్మస్థానము : చెల్లూరు - రామచంద్రపురం తాలూకా, తూ. గో. జిల్లా. నివాసము : రాజమండ్రి. నన్నయ భట్టారక సమాజము, గౌతమీ సాహిత్య సమ్మేళనము అను సంస్థల సాపకలు.

రచనలు : (1) అభిజ్ఞాన శాకుంతలము (2) మహాభారతము మున్నగువాని విమర్శనలు (3) రాజ్యలక్ష్మి (4) ఆంధ్రతేజము (5) ఖడ్గ తిక్కన (నాటకము) మొ.

బిలరామకృష్ణయ్య - దుగ్గిరాల : “పాఠవాఙ్మయ బ్రహ్మ” జననం : 10 జూలై 1905 సం.రము. నివాసము : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా. సత్యాగ్రహ సమరశూరులు. పెళ్ళుపర్యాయములు చెరసాల కేసి. 1946-47 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర రాజకీయ మహాసభకు అధ్యక్షులు. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘ కార్యదర్శి.

రచనలు : (1) పంజాబు దురంతాలు (14 వ ఏటనేప్రాసి ప్రదర్శించఁ జేసిన ఈ నాటకము కారణముగా బంధింపఁడినారు) (2) గౌతమ బుద్ధ (పురాణము) (3) మానవ జీవితములు (4) తెలుగునీమ (5) గాంధీశత.

బిలరామమూర్తి - ఏటుకూరు : జననము : క్రీ. శ. 23 జూలై 1917 సం.రము. జన్మభూమి : ఏటుకూరు - గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : విజయవాడ. విశాలాంధ్ర సబ్ ఎడిటరు.

రచనలు : (1) భారతీయ తత్వశాస్త్రము (2) ఆంధ్రుల సంక్షిప్త చరిత్ర (3) చారిత్రక భౌతికవాదం (4) ఆంధ్రుల సంక్షిప్త చరిత్రకు రవ్వన్ అనువాదము (5) చారిత్రక వ్యాసాలు మొ.

బలరామాచార్య-మడిపర్తిగ : జననము : 11 ఆగస్టు, 1926 వ సం.రము.

నివాసము : జనరల్ జబారు - సికింద్రాబాద్. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, హిందీ, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) మేనకా విశ్వామిత్రము (2) అమరగేయాలు (3) గుడిగంటలు (4) ఏడుకొండలు (5) పాంచజన్యము (6) శ్రీశైలము మొ.

బసవలింగ కవి - భృంగిరితి : జననము : క్రీ. శ. 1870 సం. రము. విశ్వకర్మకులము.

రచన : వీరభద్ర శతకము.

బసవలింగ దేశర - కంభాళమఠము : జననము : 1922 సం. రము.

జన్మభూమి : మాచర్ల - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) పల్నాటియుద్ధం (నాటకం) (2) వీరభూమి బుర్రకథ. మొ.

బాపనకవి - పెనువల్లె : జననము : 19 వ శతాబ్దారంభము. నియోగి.

తండ్రి : కోనయ్య. సమకాలికులు : చదువుల సోమలింగయ్య, కరాలపాటి రంగయ్య, పైడిపాటి వేంకట నృసింహకవి మొ.

రచన : సీతా విజయము (పద్యకావ్యము).

బాపనమ్మ - బండి : జననము : క్రీ. శ. 1825 సం.ర ప్రాంతము.

రచనలు : మినాక్షీ శతకము (మధుర మినాక్షీదేవి గుఱించి వ్రాయబడెను).

బాపనయ్య - పోంపల్లె : “స్వర్ణశ్రీ” జననము : 20 వ శతాబ్దము :

నివాసము : దుగ్గిరాల - గుంటూరుజిల్లా. జన్మభూమి : నూతంకి. పత్రికలకు వ్యాసములు, గీతములు, నాటకములు వ్రాయువారు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) మధురగీతి (పద్యసంకలనం) (2) ఆత్మజ్యోతి (నాటిక) మొ.

బాపన్న - మేకా : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర స్రాంతము.
 నివాసము : ఆచంట - నరసాపూర్ తాలూకా. కమ్మకులజాడు.
 తండ్రి : నాకయ్య. తల్లి : చెల్లమ్మ.
 రచనలు : (1) ఆచంట రామేశ్వర శతకము (2) మదనగోపాల శతకము మొ.

దాపిసీడు - మాగంటి (యమ్. యన్. సి.) : జననము : 14 ఆగష్టు 1895 సం.రము. నివాసము : చామర్ల కోట-తూర్పుగోదావరిజిల్లా. అసహాయోద్యమమున పాల్గొన్నవారు. సంఘ సంస్కర్తలు. ఆంధ్రదేశ హరిజన సేవకసంఘ కార్యదర్శి. ప్రచురణశాఖామంత్రికి పార్లమెంటరీ కార్యదర్శి. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) తెలుగుతల్లి (2) పిల్లల బామ్మలభారతము (3) ఆంధ్రసర్వస్వము (4) బాపూజీ చిత్రజీవితము (5) ఆంధ్ర వీరాంగనలు మొ.

బాపిరాజు - అడవి (బి. ఏ., బి. యల్.) : 'కులపతి' జననము : 1895 సం. జన్మస్థానము : సరిపెల్ల - భీమవరంతాలూకా. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : కృష్ణయ్య. కొంతకాలము భీమవరములో న్యాయవాది. బందరు ఆంధ్రజాతీయకళాశాలలో 4 సం. ఉద్యోగము. చెన్నపురిలో చలనచిత్రములలో చిత్రకళాదర్శకత్వము కొంతకాలము. చిత్రకళానైపుణ్యము వీరిసొమ్ము. లలితకళలయందు వీరికింగలకొలము మతోకాంతాధున కుండెనో లేదో యనిపించును. కవిత, శిల్పము, చిత్రకళ, సంగీతము, నాట్యము అనువానియందు ప్రజ్ఞ అపారము.

రచనలు : నవలలు : (1) నారాయణరావు (2) హిమబిందు (3) కోనంగి (4) తుపాను (5) గోన గన్నారెడ్డి (6) శాంతిశ్రీ, (7) మధురవాణి (8) అంశుమతి (9) శశికళ (10) బాజిమల్లి (11) వరుడు. పాటలు : (12) గోధూళి (13) హరితి

(14) తొలకరి. కథలు : (15) తరంగిణి (16) రాగమాలిక
(17) అంజలి (18) బాపిరాజు కథలు. రేడియోనాటికలు :
(19) ఉమాసుందరి (20) ఆంధ్రసామాజ్య (21) కృత్తిసమర్పణం
(22) దుక్కి-పెద్దులు (23) భగీరథీలోయ (24) తీర్థయాత్ర
(వ్యాససంపుటి) (25) తూలికానృత్యం (26) అంజలి
(27) వింధ్యాచలం మొ.

బాపిరాజు - బొడ్డు : జననము : జనవరి 1912 సం.రము. జన్మస్థానము :
ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ఏలూరు సాహిత్యమండలి
ఉపాధ్యక్షులు. సంస్కృతము, ఆంధ్రము, హిందీ, బెంగాలీ
భాషలలో పండితులు.

రచనలు : (1) విపంచి (2) కాత్యాయని (ఖండకావ్యము)
(3) కవిక (కథలు) (4) కాకవిలాసం (5) కొన్నికథలు మొ.

బాలకృష్ణ - పి : జననము : 1918 సం. జన్మస్థానము : భీమడోలు -
పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. స్వాతంత్ర్య సమరశూరులు. పరిచిత
భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) భాగయరెడ్డి (నాటకము) (2) హరిజనోద్యమము
(గద్యము) (3) మతోప్రణాళిక (గేయములు) మొ.

బాలకృష్ణకవి : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర స్థానము. తల్లి :
లక్ష్మీమమ్మ. తండ్రి : బాలయ్య.

రచన : వరదరాజశతకము (భక్తిజ్ఞాన నీతి శృంగారవిషయములు
విభాగమొనర్చి వ్రాయబడినవి).

బాలభాస్కరుడు - అడిదము : జీవితము : 1808-1874 సం. ర
మధ్యకాలము. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తాత : భాస్కరా
మాత్యుడు. తండ్రి : సూరన. నివాసము : రెల్లపలస - విజయ
నగరము తాలూకా. శ్రీకృష్ణభూపతిచే సత్కరింపబడిన మహా
పండితకవి. సమకాలికుడు : శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

రచనలు : (1) శ్రీ వేంకటేశ్వరశతకము (2) సింహశైలనృసింహ శతకము (3) భాగలింగశతకము (4) జానకీరామశతకము (5) శ్రీకృష్ణభూపతితారావళి (6) చాటువులు మొ.

బాలసుందరం - గాలి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. జన్మస్థానము : పెదఆవుటపల్లి - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : మద్రాసు. పత్రికలక కథలు, నాటికలు, వ్యాసములు వ్రాసి పంపుచుందురు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు. ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) అపోహ (2) సత్యాగ్రహ (నాటకములు) మొ.

బాలకోటేశ్వరరావు-శిష్టా : జననం : క్రీ.శ. 7 జూలై 1940 సం.రము,

జన్మభూమి, నివాసము : బోడనకురు - తూ.గో. జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : తిక్కనచరిత్ర.

బాలబ్రహ్మచార్యులు - కోట్ల : జననము : క్రీ. శ. 1930 సం. పూ తము. జన్మభూమి : డోకూరు. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : రంగనాథ శతకము.

బాలరాజు - రత్నాకర : జననం : క్రీ. శ. 10 సెప్టెంబరు 1930 సం. జన్మభూమి : కాశీసముద్రం - కదిరి తాలూకా, అనంతపురంజిల్లా. రచనలు : (1) జాగ్రయుగం (2) శ్రీరామానందలహరి మొ.

బాలసుందరం-వన్నెకూటి : జననం : క్రీ.శ. 15 సెప్టెంబరు 1911 సం. జన్మభూమి : వీరవల్లి - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : విజయవాడ. రచనలు : (1) బలిదానము (2) వీరపడుచు (3) ఆదర్శభా (4) నవయుగము మొ.

బుచ్చయ్యలింగశాస్త్రి - ముదిగొండ : జననం : క్రీ. శ. 19 : శతాబ్దము. ఆరాధ్యబ్రాహ్మణులు. శైవులు.

రచన : శ్రీ శివభక్తవిజయము (దాదాపు 40 శివభక్తుల చరిత్రము).

బుచ్చయ్యకావ్రి - బొగ్గవరపు : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసము : రాజమండ్రి - తూ. గో. జిల్లా.

రచన : శివమహాపురాణము (ఆంధ్ర)వ్యాఖ్యానము - 7 భాగములు).

బుచ్చిరామయ్య-కొల్లానపురి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దముని అంచనా.

రచన : నృసింహశతకము.

బుచ్చిపాత్రకవి-కాకరవర్తి : జననము : 1840 సం. ప్రాంతము-వైదిక బ్రాహ్మణులు. తండ్రి : కృష్ణకవి. సుపరిచిత భాషలు : తెనుగు, సంస్కృతము మొ.

రచన : సత్యవతీపరిణయము (శ్రీ మహారాజా గోడే నారాయణ గజపతిరాయనింగారికి అంకితము చేయబడినది).

బుచ్చిబాబు - (వేంకటసుబ్బారావు - శివరాజు) (ఎమ్.ఎ.) : జననము: 1920 సం. విలాసము. హైద్రాబాద్ కాతేజీలో ఆంగ్లభాషోపన్యాసకులు. సుప్రసిద్ధ కథానికారచయిత. ప్రసిద్ధ నవలారచయిత. చిత్రకారులలో మేటి.

రచన : (1) చివరకు మిగిలేది (2) ఆశాప్రియ (3) కలలో కన్నీరు (4) చైతన్యస్రవంతి (5) దారిసపోయేదానయ్య (6) ఆత్మవంచన (7) ఎల్లోర మొ. వీరు ఆంగ్లమునందును కథలు వ్రాయుదురు.

బుచ్చిరాజు-పెనుమచ్చ : జననము : 1870 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము : కర్లపాలెము. క్షత్రియకులము. తండ్రి : వెంకటపతిరాజు. సమకాలికులు : మాడభూషి వేంకటాచార్యకవి, గోపీనాథము వేంకటాచార్యకవి మొ.

రచన : పరతత్త్వ ప్రకాశిక (కపిలదేవహూతీసంవాదము).

బుచ్చి వేంకట్రాయఁడు - అడిదము : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం. స్త్రాంతము. తాత : సూరకవి. తండ్రి : బాలభాస్కరకవి. నివాసము : విజయనగరము - అన్నమరాజుపేట. రెవెన్యూ ఇన్స్పెక్టరు పదవి.

రచన : శంకరశతకము (128 పద్యములు).

బుచ్చి సుందరరామశాస్త్రి - మాదవపెద్ది : జననము : 20 వ శతాబ్దము. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు మొ. రచనలు : (1) ఉమర్ ఖయ్యాం (2) పంచపటి (3) సుభాషితము (4) బృందావనం (5) మృత్యుంజయం (6) శబరి (7) శృంగార చాటువులు మొ.

బుజ్జాయి-(శాస్త్రి. డి. యస్) : జననము : 1932 సం. ర. నివాసము : హైద్రాబాదు. విమర్శాత్మకములగు చిత్రములు పత్రికలకు పంపెడువారు.

రచనలు : (1) బానిసపిల్ల (2) పద్మిని (3) పిల్లలు-పువ్వులు మొ.

బైరాగి చౌదరి - ఆలూరి : “బైరాగి” జననము : 1925 సం. రము. జన్మస్థానము : అయితానగరము - తెనాలి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. చందమామ ప్రచురణల సహాయసంపాదకులు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) దివ్యభవనము (కథలసంపుటి) (2) కవిత (3) చీకటి నీడలు (4) నూతిలో గొంతుకలు (5) త్రిశంకు స్వర్గం (6) బదలీకీ రాత్ (హిందీఖండకావ్యము) (7) ఇదా నాగరికత మొ.

బ్రహ్మన్న - పంతుల : జననము : 19 వ శతాబ్దము. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) ఇందుమతీ పరిణయము (ప్రబంధము) (2) భాగవత కలాపము (శృంగారగీతములు - దరువులు) (3) ధనంజయ మహారాజ శతకము మొ.

బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి - కాశీభట్ల : “విమర్శకాగ్రేసర” జననము : 1863 సం.రము. నిర్యాణము : 1940 సం. జన్మస్థానము : పలివెల గ్రామము - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. నివాసము : కాకినాడ. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : బ్రహ్మవధాని. తెలంగాణ్య బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) సంస్కారవిషయక వ్యాసములు 24 (2) ఆధ్యాత్మ విషయక వ్యాసములు 16 (3) ప్రకృతిశాస్త్ర విషయక వ్యాసములు 11 (4) మతధర్మవిషయక వ్యాసములు 43 (5) కవిత్వ విషయక వ్యాసములు 16 (6) సాహిత్య విషయక వ్యాసములు 60 (7) సైంధవవధ (8) మంగతాయి (9) నన్నయభట్టారక చరిత్రము (10) కురుపాండవదాయభాగ నిర్ణయము (నాటకము). (11) ఉపన్యాసపయోనిధి (12) తారకతారావళి (13) పర్వత సందర్శనము (14) భాస్కరోదంతము (15) మనువసు ప్రకాశిక (16) పెద్దాపురసంస్థాన చరిత్రము (17) ప్రాయశ్చిత్త పశు నిర్ణయము మొ.

భక్తవత్సలం - నేలటూరి (ఎమ్. ఏ.) : “విహ్వన్” జననము : 8 ఆగష్టు 1914 సం. స్వగ్రామము నెల్లూరు. మదరాసు వివేకానంద కళాశాలలో తెలుగుశాఖయందు ప్రధానాచార్యులు. శ్రీరామ కృష్ణప్రభ యనెడు మాసపత్రికకు సంపాదకులు. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, ఆంగ్లము మొ.

రచనలు : (1) హిందూదేశచరిత్ర సంగ్రహము (2) దండి వ్రాసిన సంస్కృత దశకుమారచరిత్రకు ఆంగ్లానువాదము (3) శ్రీరామకృష్ణసూక్తులు (4) భారతీయ మహిళ మొ.

భక్తవత్సలుడు - గుఱ్ఱంకొండ : జననము : క్రీ. శ. 1860 సం. ,
ప్రాంతము. శ్రీరామానుజాచార్యుని కరుణచే తానొక శతకము
వ్రాయగల్గితినిని కవి చెప్పుకొనెను.
రచన : సుబుద్ధి శతకము.

భద్రాద్రి గామకావ్య - శొంతి : జననము : 1856 సం. నిర్యాణం: 1915
సం. జన్మస్థానము: కొమరగిరి. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణులు, తల్లి :
కామాంబ. తండ్రి : గంగరామయ్య. ఉల్లాముసంస్థాన పండితులు,
పితాపురసంస్థానాస్థాన పండితులు. ఉభయభాషాకవి.
రచనలు : (1) కాళిందీపరిణయము (2) శంతనోపాఖ్యానము
(ఆంధ్రప్రబంధములు) (3) చిత్రసీమ (కల్పితకథాకావ్యము)
(4) శంబరాసురవిజయము (5) ముక్తావళి (సం) (6) అహోబి
పండితీయ వ్యాఖ్య (7) లఘుకౌముది (ఆంధ్రటీక) (8) జగ
న్నాథక్షేత్రమాహాత్మ్యము (సం) (9) శ్రావణ మహాత్మన
తారావళి (సం) (10) మల్లిక (నవల) (11) శివరామశతకము
(12) శ్రీరామవిజయము మొ.

భరతముని : (భావరాగతాళసమ్మేళన పండితుడు).

రచనలు : (1) నాట్యశాస్త్రము (నాట్యవేదము) (2) లక్ష్మీ
స్వయంవరము (నాటకము).

భరద్వాజ - రావూరు : జననము : 1926 సం. రము. నివాసము :
హైద్రాబాదు. జన్మస్థానము : మోగులూరు. సుప్రసిద్ధకథానికా
రచయిత.

రచనలు : (1) జీవనది (2) కల్పన (3) చిత్రగ్రహము (4) అనూ
రాధ (5) నర (క) లోకం (6) ఉన్నది - ఉహించేది (7)
జయంతి (8) అపశ్రుతులు (9) పుత్రకామేష్టి మొ. పెక్కు
నాటికలు, కథలు. హిందీ, కన్నడ, తమిళ, ఇంగ్లీషు భాష
లలో ప్రకటింపబడినవి.

భానుమూర్తి-వేమరాజు : జననము : 25 డిసెంబరు 1923 సం. రము.

నివాసము : మద్రాసు-మైలాపూర్. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, తమిళము మొ.

రచనలు : (1) సైన్సుకథ (2) శబ్ద ప్రపంచము (3) జీవవికాసము (4) తొలి మానవులు (5) అణువులు-పరమాణులు (6) సుందర ప్రకృతి (7) విజ్ఞానమంటే? (8) రైలు కథ (9) అంతరిక్షంలో ప్రయాణం (10) వెలుగు (11) ప్రసిద్ధవిజ్ఞానులు (అనువాదం).

భారతీదేవి - దేశిరాజు : జననము : 20 వ శతాబ్దము. నివాసము :

బాపట్ల. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. తండ్రి : చంద్రమాళి చిదంబర రావు. భర్త : రామచంద్రరావు. బాపట్ల మహిళాసంఘ కార్యదర్శిని.

రచనలు : (1) కాంతాశతకము (2) ముక్తాంబ (నాటిక) (3) దేశసేవ, ఖాదీధారణ, కవితాభ్యాసము అను శీర్షికలపై ఖండ కావ్యములు (4) ముద్దుకృష్ణ గోవిందకృష్ణ అను శతకము మొ.

భారతీరత్నాకరాంబ - నేమాని : జననము : 20 వ శతాబ్దము.

జన్మస్థానము : బెల్లంపూడిగ్రామము - రాజోలుతాలూకా, తూర్పు గోదావరిజిల్లా. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : ఖండవిల్లి సూర్యనారాయణ. భర్త : సుబ్బారావు, బి. ఏ. వితంతువు. ఆంధ్రోపాధ్యాయిని.

రచనలు : (1) నిర్మల (As you like it అను కావ్యమునకు అనువాదము) (2) భారతీ నక్షత్రమాలిక (3) రుద్రమదేవి (4) విజయదశమి (5) ఖడ్గతిక్కన మొ.

భార్గవ విద్యాదేవ - కులపతి (యమ్.ఏ.) : జననము : 20 వ శతాబ్దము. గుంటూరు హిందూకళాశాలలో ఆంధ్రాచార్యులు.

రచనలు : (1) శివసాహస్త్రి (2) అంబికాసాహస్త్రి (3) ఐంద్రీ సాహస్త్రి (4) రసవాహిని మొ.

భావయ్య చౌదరి - క్రొత్త : జననము : 2 జూన్ 1897 సం. రము.

నివాసము, జన్మభూమి : సంగం - జాగర్లమూడి, గుంటూరుజిల్లా.
సప్రసిద్ధపరిశోధకులు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) వ్యామోహము (2) సగర పట్టాభిషేకము (3)
గోపాల శకటము (4) కమ్మవారి చరిత్ర (5) సంపుటాలు (6)
దేవరహస్యాలు (6) సంగభూపాలీయం (7) కల్పవల్లి మొ.

భాస్కరరాజు - దింటకుర్తి : జననం : క్రీ. శ. 12 సెప్టెంబరు 1908

సం. రము. జన్మభూమి : కపిలేశ్వరపురం - కృష్ణాజిల్లా. అభ్యస్త
భాషలు : తెలుగు, సంస్కృతం, హిందీ, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) భారతీయము (2) కిరణావళి (3) శుక్లవేదాంత
గజకేసరి (4) తారావళి మొ.

భాస్కరరావు - కొల్లిపర : “ఆచార్య బోధిభాస్కర” జననం :

క్రీ. శ. 10 నవంబరు 1922 సం. రము. జన్మభూమి : కొల్లిపర.
అభ్యస్తభాషలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) ధర్మచక్రప్రవర్తనం (పద్యాలు) (2) శంకరా
చార్యుడు ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడేకాదు - ప్రత్యక్ష బౌద్ధుడు
(3) బుద్ధశతకము (4) గీతోపనిషత్తు (5) బుద్ధిష్ట ప్రణాళిక
(6) జాత్యహంకారము (7) భోగము మొ.

భాస్కరరావు - టి. (యమ్. ఏ.) : “స్వూర్తి శ్రీ” జననము: 1910

సం.రము. పుట్టుకచోటు : కాకినాడ. నివాసము : గుంటూరు.
ఎ. సి. కళాశాలలో ఆంధ్రాధ్యాపకులు. సుపరిచితభాషలు :
తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) దేవయాని (2) కన్నీటిజాలు (3) అహల్య (4)
శీవకవిత (5) మహాశ్వేత (6) శకుంతల (7) ఆనందమతం
నవలలు (8) పరిణతి (9) మాటలతో

భాస్కరరావు - వాసిరెడ్డి : జననము : 2 సెప్టెంబరు 1914 సం.రము. జన్మస్థలం : వీనులపాడు - నందిగామ తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా. అఖిలభారతాభ్యుదయ రచయితల సంఘకార్యనిర్వాహక సభ్యులు. రచనలు : (1) పోతుగడ్డ (2) సమాధి (3) సాహిత్యం - సమాజం (4) ముందడుగు (5) అపనింద (6) మా భూమి మొ. నాటకములు.

భీమన్న - బోయి : జననము : 1912 సం. రము. జన్మస్థానము : మామిడికుదురు - రాజోలు తాలూకా, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. పండితకవి. తూర్పుగోదావరి జిల్లాబోర్డు ఉద్యోగము. సుపరిచిత భావలు : తెనుగు, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) మధుశాల (2) రాగోదయము (3) దీపసభ (4) పైరుపాట (5) రాగవాశిష్టము (6) జానపదుని జాబులు (7) పాలేరు (8) కూలిరాజు మొ.

భుజంగరావు - ఆలూరు : జననం : క్రీ.శ. 10 జూలై 1930 సం.రం. జన్మస్థలం : పొన్నూరు - గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : కొలిమి గుండ్ల - కర్నూలుజిల్లా.

రచనలు : (1) అంతాగమ్మమ్మ (2) పరాజయం (3) గబన్ (4) వాయుగుండం (అనువాదములు).

భుజంగరావు - మంత్రిప్రగడ : “కవిరాజు, దర్శనాచార్య” జననము : 1876 సం. నిర్యాణము : 1940 సం.రము. జన్మస్థానము : ఏలూరు. దత్తత తల్లి : విజయలక్ష్మమ్మ. తండ్రి : మల్లికార్జున ప్రసాదరావు. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృతములందు విశేషపరిశ్రమ చేసినవారు. అవధానకవి. మంజువాణీపత్రికా ప్రచురణకర్తలు. లక్కవరము జమీందార్లు. హేలాపుర ప్రధాని.

రచనలు : (1) దిలీపచరిత్రము (2) మార్కండేయేశ్వర చరిత్రము (3) గోఖలే చరిత్రము (4) ఉత్తరరామచరిత్రము (5)

హరిశ్చంద్ర (నాటకము) (6) మైరావణుడు (7) మోహ
 లేఖావళి (8) మూర్తి సువార్త (9) పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము
 (10) పాండవాజ్ఞాతవాసము (11) పరమపురుషాన్వేషణము
 (12) చిత్రహరిశ్చంద్రనాటకము (13) చారుమతీ పరిణయము
 (14) విజయాంక సాహసము (15) అభిజ్ఞానశాకుంతలము (16)
 నచననైషధము (17) వాసంతిక (18) వ్యవసాయము (19) ఆంధ్ర
 కథా సరిత్సాగరము (20) రాజహంస (21) మార్కండేయ
 శతకము (22) మధుప విహారము (23) లూకాసువార్త
 (24) దీనరత్నామణి శతకము (25) అగ్నిరాముని మరణావేదనము
 (26) తత్వమీమాంస (27) ఉత్తర రామ చరిత్రము
 (28) ఆధునిక జీవితములు (29) కలియుగ నటనామృతము
 (30) వసంత కుసుమము (31) వారకాంత (32) శివగీతలు
 (33) సుశీల (34) సర్వమంగళా శతకము (35) నీతివాక్య
 రత్నావళి (36) శివపురాణము (37) కస్తూరి తిలకము
 (38) కవుల చరిత్ర మొ.

భోగరాజు - పోడూరి : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) రాధ (పద్యకావ్యము) (2) లేచినవేశ (హాస్య
 నాటిక) (3) వెలుగునీడలు (ఖండకావ్యము) మొ.

మద్దయ్య - కొప్పెర్ల (బి. ఏ.) : జననము : 1 జూలై 1937 సం.రము.

నివాసము : నూనెపల్లె-నంద్యాలతాలూకా, కర్నూలుజిల్లా. తల్లి :
 బాలమ్మ. తండ్రి : సుబ్బయ్య. తెలుగువిశారద, హిందీ రాష్ట్ర
 భాష పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులు. అభ్యుదయ సాహిత్యము. నవ్యాంధ్ర
 సాహిత్యరంగమున కృషిచేయుచున్నవారు. హైద్రాబాదు నవ్య
 సాహితీసమితి సభ్యులు. నంద్యాల నవ్యకళామండలి సహాయ
 కార్యదర్శులు.

రచనలు : (1) బంగారుతీగలు (గేయములు) (2) ఖండకావ్య
 ములు (3) సాహిత్యవ్యాసములు.

మనోహరరావు - డి : జననం : క్రీ.శ. 8 డిసెంబరు 1937 సం.రము.

జన్మభూమి : నంద్యాల - కర్నూలుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల, హిందీ భాషలు.

రచనలు : (1) వైదేహి (2) హత్యలు - అనర్థాలు (3) ఊర్వశి (4) ప్రాణప్రియ (5) ఊహకందని ఊర్విశ మొ.

మలయాళస్వామి : జననము : క్రీ. శ. 1880 సం.ర ప్రాంతము.

ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలయందు సాటిలేని పండితశిఖామణి.

నివాసము : వ్యాసాశ్రమము - యేర్పేడు - చిత్తూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) బ్రహ్మవిద్య (2) సన్న్యాసయోగము (3) యజ్ఞము (4) శ్రీ వేంకటేశాది పూజాపంచరత్నమాల (5) స్తోత్రమంజరి (6) భగవద్గీత (7) మహావాక్యచతుష్టయము (8) బ్రహ్మను సంధానము (9) సూర్యనమస్కారములు (10) శుక్లవేదాంత తమోభాస్కరము (11) స్వబోధసుధాకరము (12) ఓంకారము (13) ధర్మసేతువు (14) ఉపదేశామృతము (15) గీతాశయము (16) ఓంకారసత్రయాగము (17) లోకోద్ధారకము (18) బాల యోగిని (19) బ్రహ్మవిద్య (20) యథార్థభారతి (21) జ్ఞానామృతము (22) ధ్యానామృతము (23) ప్రశోభిత మూర్తికృష్ణ మాల (24) పాతంజల యోగశాస్త్రము (25) ఈశ్వరకృప (26) సుప్రబోధము (27) సాంఖ్యయోగము మొ. పెక్కులు గలవు.

మల్లపరాజు - ఎట్టమిల్లి : జననం : 20 వ శతాబ్దము. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా వాస్తవ్యులు.

రచన : గిరిజాపరిణయము (ప్రబంధము).

మల్లయ్యశాస్త్రి - పురాణపండ : జననము : 1853 సం. నిర్మాణము : 1928 సం. జన్మస్థానము : పెడతాడేపల్లి. నివాసము : ఖండవిల్లి, పితాపురం, రాజమహేంద్రవరము. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : భద్రయ్యశాస్త్రి. ఆరామ ద్రావిడబ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) ఉపనిషత్కథలు (2) శ్రుతసీతీసారము (3) ప్రభావతీ
ప్రద్యుమ్నవ్యాఖ్య (4) సుభద్రాపరిణయవ్యాఖ్య (5) ఆంధ్రీ
కృత బ్రహ్మసూత్ర భాష్యము (4 సంపుటములు) మొ.

మల్లికార్జునకవి - భట్టారం : జననం : 30 నవంబరు 1932 సం.రము.
నివాసము : నెల్లూరు. వ్యాసరచయిత.

రచనలు : (1) నందినీకావ్యము (2) ఆంధ్రీకృత పుష్పశాఖ
విలాసము (3) సుధర్మ (4) లవంగీజగన్నాథము మొ.

మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు : జననము : 19 వ శతాబ్దము.

రచనలు : (1) అగస్త్యశ్వర శతకము (2) శ్యామలాంబ శతకము.

మల్లికార్జునరావు - యరసూరి : జననం : క్రీ. శ. నవంబరు 1908.
జన్మభూమి : శ్రీకాకుళం - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : రాజమండ్రి.
వైస్ ప్రిన్సిపాల్, సంస్కృత కళాశాల.

రచనలు : (1) మాళవికాగ్నిమిత్రము (ఆంధ్రీకరణము) (2)
రత్నావళి (ఆంధ్రీకరణము) (3) కళాపూర్ణోదయము (సంస్కృతీ
కరణము - గద్య) మొ.

మల్లికార్జునశాస్త్రికవి - మిక్కిలి : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.
ప్రాంతము. జన్మస్థానము : దంగేరు - తూ. గో. జిల్లా. నివాసము :
పెద్దాడ - కాకినాడ తాలూకా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) నాచికేతూపాఖ్యానము (2) రామచంద్ర చరిత్రము
(3) విక్రమార్క చరిత్రము (4) భేతాశపంచవింశతి (5) భగవ
ద్గీత (6) రాఘవశతకము (7) సద్గురు స్తవరాజము.

మల్లికార్జున పిద్దాంతి : జననము : 22 మార్చి 1923 సం. రము.
నివాసము : నెల్లూరు. జన్మస్థానము : కావలి. కథానికారచయితలు.

రచనలు : (1) ఎవరెష్టు శిఖరారోహణం (2) బొమ్మలపెళ్లి
(పిల్లల పాటలు) (3) ఎవరెష్టు శిఖరారోహణ విజయం.

మహాత్మకంకర్ - జింఘాల : జననము : 1935 సం.ర ప్రాంతము.
గుంటూరు ఆంధ్రకైస్తవ కళాశాలాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) సాహిత్య సమాలోచనము (2) ఆంధ్రమహా
భారతానంతరణము (3) విశ్వకవి రవీంద్రుడు (4) నవ్యకావ్య
ములు (5) ప్రపంచమంతా నాటకరంగం (6) మహాకవి జాన్
కీట్సు (గేయాలు) (7) ప్రణయరాత్రి అభిగ్యురాలు మొ.

మహాబ్మద్ - హుస్సేన్ : జననము : 20 వ శతాబ్దము. నివాసము:
దొరసానిపాడు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు :
తెనుగు, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) భక్తకల్పద్రుమశతకము (2) సుమాంజలి మొ.

మహాదేవశాస్త్రి - ముసునూరి : జననము : 15 అక్టోబరు 1931 సం.
జన్మస్థానము : రాజమహేంద్రవరము. తల్లి : సూరమ్మ. తండ్రి :
వేంకటేశాస్త్రి. తాత : మహాదేవశాస్త్రి. నివాసము : నల్లగొండ
జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెనుగు, హిందీ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) ఆదర్శవిద్యార్థులు (కథలు) (2) కొంటెకిష్టయ్య
(నాటిక) (3) స్వార్థపరులు (నాటకము) (4) భీష్మకుడు
(5) శాలకతకము (6) గణపతి, కీరసందేశము, గ్రామిణీపాధ్యాయుడు,
గ్రామము మున్నగుశీర్షికలపై పద్యములు. పైవానిలో
భీష్మకుడు అను శీర్షికతప్ప మిగిలినవన్నియు అముద్రితములు.

మహాదేవుడు - బుద్ధవరపు (బి.ఎ.బి.యల్.) : జననము : 1890 సం.రం.
తండ్రి : సోమసుందరం. అన్న : సాంబశివరావు. నివాసము :
రామచంద్రపురం - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. న్యాయవాదవృత్తి.

రచనలు : (1) రామాయణచంపువు (ఆంధ్రీకరణము) (2) సూత
సంహిత (3) కువలయానందము (4) మాఘకావ్యము (అను
వాదములు) ఇంకను ఆంగ్లమునుండియు వెక్కు అనువాద
ములు కలవు.

మహాలక్ష్మమ్మ - వాజపేయాజులి : జననము : 19 వ శతాబ్దము.
 భర్త : శ్రీరామసుబ్బరాయశాస్త్రివర్యులు. నివాసము : జటప్రోలు.
 రచనలు : (1) పోతన భక్తివైరాగ్యములు (2) భారతసితులు
 (3) కొన్ని కావ్యములు.

మహాలక్ష్మీసుందరమ్మ - కొల్లకూరి (యమ్.ఏ.) : జననము : 1914 సం.
 నిర్యాణము: 1945 సం. జన్మస్థానము : మద్రాసు. తల్లి : బాలాం
 త్రపు శేషమ్మ. తండ్రి : సుందరయ్య. భర్త : కా. శేషయ్య.
 మద్రాసు క్వీన్ మేరీ కళాశాలలో ఆంగ్లో-పన్యాసకురాలు.
 రచనలు : (1) ప్రబోధసుధాకరము (2) హంసవిజయము (సంస్కృతీ
 కరణము) (3) మహిళామర్యాద (4) కొన్ని ఆంగ్ల రచనలు మొ.

మహాస్వామి శ్రీకుమార ఆదివరాహాచార్యులు - తిరుక్కోవలూరు:
 జననం : క్రీ. శ. 1895 సం.రము. జన్మభూమి : చీరాల. ఆంధ్ర
 గీర్వాణభాషాకోవిదులు.
 రచనలు : (1) శ్రీ రామానుజ చరిత్రము (2) విశుద్ధపరకాలము
 (3) శ్రీ ప్రసన్నమూర్తి-జ్ఞేయము (4) శ్రీ మన్మంత్రత్రయార్థ
 వివరణము (5) స్తోత్రతత్వము మొ.

మహీధర్ - దండమూడి : జననము : 15 జనవరి 1930 సం.రము.
 విలాసము - అఖిలభారత రేడియోకేంద్రము : హైద్రాబాద్.
 హిందీనుండి పెక్కుకథలను తెనుగుచేసినవారు. సుపరిచితభాషలు :
 తెనుగు, హిందీ, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు మొ.
 రచనలు : (1) మహీధర కథలు (2) మేడిపండు మొ.

మాణిక్యశర్మ - చక్రవర్తానుల : జననము : క్రీ.శ. 1900 ప్రాంతము.
 రచనలు : (1) సంపూర్ణ భారతం (2) సంపూర్ణ రామాయణం
 (3) శ్రీకృష్ణ రాయబారం (4) పద్మహ్యానం (5) కనక
 తార (6) సంగీత కృష్ణలీల (7) లవకుశ మొ.

మాణిక్యాంబ - గ్రంథి : జననము : 19 వ శతాబ్దము. తండ్రి : పండిరి వీరన్న. : భర్త : గ్రంథి నాగరాజు. శైవమతస్థురాలు. సుపరిచిత భావము : తెనుఁగు, సంస్కృతము మొ.

రచన : గురుమాళి శతకము మొ.

మాధవరాయ శర్మ-జమ్మలమడక : “భాషాప్రవీణ, సాహిత్యవిద్యా ప్రవీణ” జననము : 17 ఏప్రిల్ 1907 సం.రము. జన్మస్థానము : తాటిపట్టు - తెనాలి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. తెనాలి, నెల్లూరు, గుంటూరు కళాశాలలలో ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాధ్యాపకులు. ఆంధ్ర సాహిత్య అకాడమీ సభ్యులు. బిరుదములు : దర్శనాచార్య, మహోపాధ్యాయ, లాక్షణిక శిరోమణి, సాహిత్యాచార్య, శాస్త్ర విశారద మొ.

రచనలు : (1) నవరస గంగాధరము (2) నాట్యవేదము (3) ధ్వని సారము (4) కావ్యప్రకాశము (5) ఆంధ్ర ప్రతాపరుద్రీయము (6) గీతాసూత్రనవతి (7) భక్తితంత్రము (8) శ్రీమంత్ర శాస్త్రము మొ.

మాధవరావు - విన్నకోట : “సవ్యసాచి” జననము : 15 ఏప్రిల్ 1899 సం. రము. జన్మస్థానము : గుడివాడ (సత్యనారాయణ పురము) - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్ర నలంద సంస్థాపకులు. పత్రికలకు తమ బిరుదనామముతో పద్య గద్యాత్మక వ్యాసములు పంపెడు వారు. సుపరిచిత భావము : తెనుఁగు, సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) రసోదయము (2) కావ్యాలోకనము (3) విజయ నగర సామ్రాజ్య - సాహిత్యవికాసం మొ.

మాధవశర్మ - పాటిబండ : జననము : 26 ఏప్రిల్ 1910 సం. రము. పండితకవి. భావకవిత్వముపై పరిశోధకవ్యాసములు వ్రాయువారు. ఉప, వీణ మొ. పత్రికల సంపాదకులు.

రచనలు : (1) చామరా (2) గానందము (3) గిరికపెండ్లి (4) రాజశిల్పి (ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయము ద్వారా మొదటి బహుమానము గొన్న పుస్తకము) మొ.

మారుతిరావు - గొల్లపూడి : జననం : క్రీ. శ. 1920 సం. ప్రాంతము.

రచనలు : (1) అనురాగాలూ - అంతఃకరణాలూ (2) రజనీకాంత్ (3) చీడటిలో - చీలికలు మొ.

మార్కండేయశాస్త్రి - పిల్లల మఱి : “విద్యాన్” నివాసము : గురిపెండ గుంట అగ్రహారము - శృష్టాజిల్లా. తల్లి : మహాలక్ష్మి. తండ్రి : వేంకట సుబ్బయ్య. సమస్తశాస్త్రములు చదివిన మహామేధావి.

రచన : కల్లాలము (బెల్లంకొండ రామారావుగారి సిద్ధాంతసింధువు నకు ఆంధ్రానువాదము).

మాలకొండారెడ్డి-ఉండేరి : జననము : 28 ఆగష్టు 1932 సం.రము.

జన్మస్థానము : నెల్లూరు. విలాసము : ఉస్మానియా సివిల్ ఇంజనీరింగ్ కళాశాలలో పరీక్షలు - హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) కాంతి చక్రాలు (పద్యసంకలనం) (2) వివేకా నందుడు (పద్యము) (3) నేతాజీ చరిత్ర మొ.

మిత్రశ్రీ : జననము : 28 జూన్ 1928 సం. రము. జన్మస్థానము : పత్తికొండ.

రచనలు : (1) అనార్యుల (నాటకము) (2) శారద (సాంఘికనవల) (3) పెక్కు అపరాధపరిశిష్ట నవలలు.

ముత్యంరెడ్డి-బి. : జననము : 1934 సం.రము. నివాసము : అనంతగిరి.

సినిస్టిల్లా తాలూకా - కరీంనగర్ జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, హిందీ మొ.

రచన : చదువరి (పద్యసంకలనం) మొ.

ముద్దుకృష్ణ - సామినేని : జననము : 7-2-1899 సం. జన్మస్థలం : రాజమండ్రి. నివాసము : మద్రాసు. నాటకరచయిత. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) అశోకం (2) టీ కప్పుతో తుపాను (3) భీమా విలాపంలో భామాశలాపం అనే నాటికలు (4) అనార్కలి (5) ఆడవాళ్ళు తెల్వి (6) ఎక్కడికి? (కవులు) మొ.

మునిరాధకవి - పరవస్తు : క్రీ. శ. 1900 సం. ప్రాంతమువాడు. నివాసము : కేశవపురము - హైదరాబాదు రాష్ట్రము.

రచనలు : (1) లలితా శతకము (2) లక్ష్మీశతకము.

మునిరామయ్య - ఎ : జననము : క్రీ. శ. 5 అక్టో. 1939 సం. జన్మ భూమి : తిరుపతి - చిత్తూరుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) అదృష్టవాసులు (2) వేంకటేశ్వర భజనకీర్తనలు మొ.

మునిస్వామి - మీసరగండ : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్ద మధ్య కాలము. విశ్వకర్మకులము. నివాసము : వడమాలపేల - తిరుపతి ప్రాంతము.

రచన : రఘురామ శతకము.

మరళీకృష్ణ : కప్పగంతుల : జననం : క్రీ. శ. 1915 సం. ప్రాంతము.

రచనలు (1) నిరుద్యోగి (2) యుగధర్మం (3) పడగలెత్తిన కాలం (4) నిరీక్ష (5) భారతనాయకులు (బాలసాహిత్యం) (6) నెహ్రూ పంచశీల (7) చరితార్థాలు (8) మహామంత్రీయుక్తి (9) మారేలోకం (10) మన రాష్ట్రపతి (11) గోపీచదువు (12) భారతపీరులు మొ.

మురళీధర్ - అడవికొలను : జననము : 1925 సం.ర ప్రాంతము.
 విలాసము : ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ-హైద్రాబాదు. పత్రికలకు
 గద్యపద్యాత్మకములగు కథలు, కావ్యాలు, నాటికలు వ్రాయువారు.
 రచనలు : (1) మఱిగిరిశం (2) సుడిగాలి - జడివాన (ఏకాంకిక
 నాటికలు) (3) గీతాంజలి (రవీంద్రనాథటాకూరు మూలమున
 కనువాదము) మొ.

మూర్తి - యమ్. యన్. : జననము : 27 జూలై 1913 సం.రము.
 నివాసము : కాకినాడ - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. సుపరిచితభాషలు :
 తెనుగు, ఇంగ్లీషు మొ.
 రచనలు : (1) ఆంధ్రశ్రీ (2) రాజనర్తకి (నాటకములు)
 (3) పాంచాలిపాత్ర పరిశీలనము మొ.

మూర్తిరాజు - నండ్లూరి (బి. ఏ.) : జననము : 1884 సం.రము.
 నివాసము : పాలతోడు - రామచంద్రపురం తాలూకా, తూర్పు
 గోదావరిజిల్లా. ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. పెక్కు ఆంగ్ల
 గ్రంథములకు ఆంధ్రానువాదము చేసినవారు.
 రచనలు : (1) వివేకానందోపన్యాసములు (2) జపానుచరిత్ర
 (3) భక్తియోగము (4) కర్మయోగము (5) సనాతన ధర్మ
 ములు (6) శుక్తిమతి (7) హేమిట్ నాటకము (తెనుగు
 సేత) (8) రామానందము మొ.

మృత్యుంజయకవి - క్రొత్తరింక : జననము : 19 వ శతాబ్దము.
 వైవభ్రాహ్మణులు. నివాసము : కొమరగిరి - గోదావరిమండలము.
 తండ్రి : విశ్వనాథము. సుపరిచితభాషలు : తెనుగు, సంస్కృతము,
 ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) ధరాత్మజాపరిణయము (ద్వ్యర్థికావ్యము. దీనికే
 సీతా పార్వతీ కళ్యాణమని నామాంతరము) (2) నిరోష్ఠ్య నల
 చరిత్రము (3) ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము (3) బృహన్నాగ
 దీయము (ఆఱు ఆశ్వాసముల ప్రబంధము) మొ.

మృత్యుంజయరావు - అక్కిరాజు : జననము : 29 జనవరి
1938 సం. రము. జన్మస్థానము : గుత్తికొండ. సుపరిచితభాషలు :
తెలుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు మొ.

రచనలు : (1) శ్రీనాథునిదేశము (విమర్శనము) (2) పదహారణాల
ఆంధ్రులం (3) కల్పలత (విమర్శ) (4) వేదాంతి (వ్యాసావళి)
(5) కథానికాగుచ్చము (6) గేయసంపుటి (7) ఖండకావ్యము
(8) కాలేజి విద్యార్థి (సాంఘిక నాటిక) (9) కల్పవల్లిక
(నవల) మొ.

మేధాదక్షిణామూర్తి - నాదెళ్ల (యమ్. ఏ.) : జననము : 26 జనవరి
1894 సం.రము. తండ్రి : పురుషోత్తమకవి.

తెలుగు రచనలు : (1) ముక్తికాంతామణి శతకము (2) పితృ
చరిత్రము (3) ఉత్తమసీతిభాస్కరము (4) ఉత్తమజీవయాత్ర
(5) పరమహంస ప్రబోధము (6) శ్రీ వేమనయోగీయము (7)
శ్రీమద్దత్తపురాణము (8) శ్రీ గురుదత్తసరస్వతీయము (9)
శ్రీదత్తభావసుధారసము (10) ఆంధ్రకవిప్రశంస (11) ఉత్తమ
యోగి వృత్తము (12) హళికప్రశంస (13) యశోవిహారము
(14) దశమగ్రహతారావళి (15) శ్రీకృష్ణసందేశము (16)
సీతారామతారావళి (17) శ్రీసీతారామసుప్రభాతము (18)
ఆంధ్రీకృత వేదాంత డిండిమము. సంస్కృతరచనలు : (19)
అష్టకమాల (20) ప్రార్థనశ్లోకావళి (21) ఆత్మేయ శ్రోత్రా
నందము. మొ.

మోపెన్ - డి : (యమ్. ఏ.) : జననము : 5 సెప్టెంబరు 1895 సం.
రము. విశ్రాంతిపొందిన తెలుగు ఉపన్యాసకులు. పత్రికలకు గద్య
పద్యాత్మక వ్యాసములు పంపుచుందురు. ఆంగ్లభాషనుండి వెక్కు
ఆంధ్రానువాదములు చేసినవారు.

రచన : పల్నాటి వీరభారతము మొ.

మాళి - వి. సి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. కావలి కళాశాలలో ఆంధ్రాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) చిన్నయవళిక (2) ఆణిముత్యాలు (3) ఇంకను ఖండికలు, కథానికలు, వ్యాసములు, విమర్శలు వ్రాయుచును.

యజ్ఞనారాయణశాస్త్రి - గబ్బిట : “గానవిద్యాప్రవీణ” జననము ఆంగ్లేయ సం. నివాసము : రామారావుగూడెం అగ్రహారము - ఏలూరుతాలూకా. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. తండ్రి : సూర్య నారాయణ.

రచనలు : (1) వేంకటేశ్వర శతకము (2) భద్రాచల సీతారామ శతకము (3) కృతులు, జావళులు, భజనకీర్తనలుగల పుస్తకము (4) చాటుపద్యములు మొ.

యజ్ఞన్నశాస్త్రి - పోమంచి : జననము : 31 నవంబరు 1913 సం.రము. జన్మభూమి : ఏలూరు - ప.గో.జిల్లా. కమిషనరు. బాంబాయి మ్యూనిసిపల్ కార్పొరేషను.

రచనలు : (1) లంచంపట్టిన ఆఫీసరు (2) లాభంచేసిన గొల్లది (3) కల్యాణి (4) మహానుభావులు (5) విశ్వంపెళ్లి (6) పెద్దమనుష్యులు మొ.

యజ్ఞమహాలక్ష్మి - తాడేపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. భక్తురాలు. సుపరిచితభాషలు: తెనుగు, సంస్కృతములు. నివాసము : నల్లూరు - రేపల్లెతాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణధ్యాన కీర్తనలు (2) పాండురంగ భజన కీర్తనలు (3) శ్రీలక్ష్మి నృసింహధ్యాన కీర్తనలు (4) శ్రీ రామాష్టకము (5) శ్రీమల్లికార్జునాష్టకము (6) శ్రీ ఉమా మహేశ్వరాష్టకము (7) శ్రీ సరస్వత్యష్టకము (8) శ్రీకృష్ణని బాల్యకీడలు మొ.

యోగానందకవి - చిల్లరిగె : జననము : 1880 సం. రము. తల్లి : శేషగిరమ్మ. తండ్రి : నరసింహారావు పంతులు. మధ్యబ్రాహ్మణులు. నివాసము : అంగలూరు - గుడివాడ తాలూకా.

రచనలు : (1) జ్ఞాననలి (2) కనకవల్లి (3) దేవయానా వివాహము.

రంగకవి : జననము క్రీ. శ. 1930 సం. రము. జన్మభూమి : కరవది. నివాసము : శానాలి - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) దీక్ష (2) విప్లవజ్వాల (3) అటో - ఇటో (4) శోభనపురాత్రి (5) ఆధునికలోకము మొదలగునవి గలవు.

రంగ కృష్ణమాచార్యులు - యమ్. : జననము : క్రీ.శ. 1933 నవంబరు. 12 వ తేదీ. జన్మభూమి : అందోలు - మెదక్ జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల. గీర్వాణభాషా పరిజ్ఞాతలు.

రచనలు : (1) గురుభక్తి (2) పశ్చాత్తాపము (అనువాదము). మొదలగునవి.

రంగధామకవి - అల్లమరాజు : జననము : 1880 సం. రము. విజయ నగర ప్రభువులు శ్రీ నారాయణ గణపతి మహారాజులుంగారిపై ఎనిమిదర్థములు వచ్చునట్లు పద్యములు చెప్పిన దిట్టకవి.

రచన : నారాయణాచలము మొ.

రంగనాథరావు - వణ్యాళ : జననము : 1 జూన్ 1919 సం. రము. జన్మస్థానము : బరంపురం - గంజాంజిల్లా. ఆలిండియా రేడియో తెలుగుశాఖకు కొంతకాలము సంపాదకులు.

రచనలు : (1) ప్రేమలత (2) అశ్రుగీతి (3) ఆద్యంతము (4) అనూరాధ (5) నీకోసం (6) పణ్యాళ కథలు మొ.

రంగనాయకా మాత్యరి - పూసపాటి : జననము : క్రీ.శ. 1885 సం. జన్మభూమి : పేరాల - చీరాల. నివాసం : గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) శ్రీ మదాంధ్ర చంపూరామాయణము
(2) శ్రీ గాయత్రీ స్తోత్రాష్టోత్తర శతకము (3) బ్రహ్మగాయత్రీ
సంధ్యావందనము (4) శ్రీ గాయత్రీ భజన గీతామృతలహరి
(5) అవిశాకములు మొ.

రంగనాయకులు - ఇలింద్ర : జననము : క్రీ. శ. 1 మే 1912 సం.

జన్మస్థలము : ఒంగోలు. నివాసము : నరసారావుపేట - గుంటూరు
జిల్లా. యన్. యన్. యన్. కళాశాలకు ప్రిన్సిపాల్.

రచనలు : (1) మల్లిక (నవల) (2) స్వర్ణలత (నవల) (3) రమణ
మూర్తి (4) చతుర్థి మొ.

రంగనాయకులు - గోగినేని (ఎన్. జి. రంగా) : జననము : క్రీ. శ.

7 నవంబరు 1900 సం. రము. నివాసము : నిడుబ్రోలు - గుంటూరు
జిల్లా. వీరు రాజకీయ నాయకులు.

రచనలు : (1) ఆధునిక రాజ్యాంగ సంస్థలు (2) హరిజన నాయ
కుడు (3) ఇంకను పెక్కు ఇంగ్లీషురచనలు గలవు.

రంగనాథకవి : ఓగిరాల : జననము : క్రీ. శ. 1810 సం. ప్రాంతము.

ఆర్యేల నియోగి. నివాసము : నీలవల్లి - గోదావరిజిల్లా.

రచనలు : (1) నవీనకల్యాణ కల్పవల్లిక (2) ద్విరేఫవర్ణ దర్పణము.

రంగయ్య : జననము క్రీ. శ. 7 నవంబరు 1900 సం. రము. తల్లి :

సుబ్బమ్మ. ఆంధ్ర గీర్వాణపండితులు.

రచన : వసుదేవనందన శతకము.

రంగయ్య - చంద్ర : జననము : 6 ఏప్రిల్ 1937 సం. రము. నివా

సము : కమ్మవారిపాలెం - నర్సారావుపేటతాలూకా, గుంటూరు
జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) జ్వాలాతోరణం కథానికలు, పాటలు, కేయాలు.

రంగయ్యకవి - కరాలపాటి : జీవితము : 1814-1863 సం. ర మధ్య కాలము. వైశ్యకులజులు. నిర్దుష్ట కవనము, వైష్ణవులు. తండ్రి : రామయ్యకవి. సమకాలికులు : కాకరపర్తి కృష్ణకవి, అక్కెనపల్లి నృసింహకవి మొ.

రచనలు : (1) భూతపురీమాహాత్మ్యము (2) కవిజనమనోహరము మొ.

రంగశాయకవి - అల్లమరాజు (రంగధామకవి) : జననము : 1860 సం. అస్తమయం. 1936 సం. జన్మస్థానము : చేబ్రోలు - పిఠాపురము తాలూకా. తల్లి : చిన్నమాంబ. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యకవి. ఆరామ ద్రావిడబ్రాహ్మణులు. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కవిమానసరంజని (2) నారాయణానందలహరి (3) దైవ స్తోత్రరత్నావళి (సంస్కృత గ్రంథము) (4) గోపాలస్వామి శతకము (5) మల్లికార్జున శతకము (6) మాధవ శతకము (7) మక్కుటలింగ శతకము (8) గోవింద శతకము (9) రఘురామ శతకము (10) పరమాత్మ శతకము (11) సర్వేశ్వర శతకము (12) లక్ష్మీశతకము (13) రామాయణచంపువు (ఆంధ్రీకృతము) (14) శ్రీమదాంధ్ర చంపూభారతము (15) నారాయణాచల మాహాత్మ్యము (పద్యకావ్యము).

రంగశ్రీ : జననం : క్రీ.శ. 6 జూన్ 1936 సం.రము. జన్మభూమి : మాజేరు. నివాసము : అడ్డాడ - కృష్ణాజిల్లా. జిల్లాపరిషత్ హైస్కూలు ఉపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) చదువు (2) కెరటాలు (3) ఆదర్శాలు మొ. గేయములు, కథలు, నాటికలు వ్రాయుదురు.

రంగస్వామి - చక్రవర్తి : జననము : 1923 సం.రము. విలాసము : హిమాయత్ నగర్ - హైద్రాబాదు. కథలపోటీలలో బహుమతి గొన్నవారు.

రచనలు : నిజమైన మనుష్యులు (చిన్నకథలు) మొ.

రంగాచార్య - దాశరథి : జననము : 12 మార్చి 1930 సం. రము.

విలాసము : నెహ్రూనగర్ - సికింద్రాబాదు. గద్య పద్యాత్మక వ్యాసములు పత్రికలకు పంపుదురు.

రచనలు : (1) మిణుగురులు (2) శ్రీమద్రామాయణము (3) దేవుని పేరిట (4) పృథ్వీరాజు (5) శకుంతల (6) మాళవికాగ్ని మిత్రము (7) ఊర్వశి - విక్రమముఁడు (8) వివేకానందుడు (9) మానవునికథ మొ.

రంగాచార్యులు - అగ్నిహోత్రం : జననం : క్రీ. శ. 1910 సం. ప్రాంతము.

రచనలు : (1) సువర్ణసుందరి (2) దోమకథ (3) ఈగకథ (4) పట్టుకథ మొ.

రంగాచార్యులు - కేశాంబి (యం. ఏ.) : జననము : 22 జనవరి 1895 సం.రము. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయాంధ్రోపన్యాసకులు. కొన్ని గ్రంథములకు పాఠీనుండి ఆంధ్రానువాదము.

రచనలు : (1) జాతకకథలు (2) ధమ్మపథము (3) అంబద్ధ సుత్తము (4) చిన్నకథలు (5) కొండు భట్టియము (6) నాగార్జున చరిత్రము (7) నాగపంచమికథ (8) బోధాయన అర్థ శాస్త్రము (9) మాటా - మంతి (10) గురజాడ ముత్యాల సర్ములు మొ.

రంగాచార్యులు - చెలమచెర్ల : జననము : 8 జనవరి 1912 సం.రము.

విలాసం : ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ ఆంధ్రోపన్యాసకులు - హైద్రాబాదు. ఆంధ్ర ఓరియంటల్ కాళేజి ప్రిన్సిపాల్. విజ్ఞాన వర్ధనీ పరిషదధ్యక్షులు. సంస్కృతభాషాప్రచార సభాకార్యదర్శి. ఆంధ్రప్రదేశ్ అకాడమీ సభ్యులు. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, హిందీ, సంస్కృతము, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు.

రచనలు : (1) అలంకారవసంతము (2) ఆంధ్రలక్షణసారము
 (3) ఆంధ్ర ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణము (4) హాళికుడు
 (నాటకము) (5) ఆంధ్రముకుందమాల (6) ఔచిత్య విచార
 చర్చ (7) కాలిదాస కావ్యోద్యానము (8) భక్తభూషణ
 చంపువు (9) జీర్ణతరుః (సంస్కృతము) (10) ఆంధ్రలక్ష్మీ
 యుదాహరణము (11) రామానుజోదాహరణము (12) ఆంధ్ర
 శబ్ద రత్నాకరము (బృహన్నిఘంటువు).

రంగాచార్యులు - శ్రీమత్తిరుమల పెద్దింటి : జననము : క్రీ.శ. 19
 జనవరి 1905 సం.రము. జన్మభూమి : ముగ్గుళ్ల. నివాసము : పిప్పర-
 పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. అభ్యస్తములు : ఆంధ్రాంగ్ల, హిందీ,
 గీర్వాణములు.

రచన : పంచవటి (మైథిలీశరణగుప్తయొక్క హిందీ రచనకు
 ఆంధ్రానువాదము).

రంగారావు - ఎ. వి. : జననము : 11 డిసెంబరు 1904. నివాసము :
 విజయనగరం - విశాఖజిల్లా.

రచనలు : (1) నీలివంక (2) ఇంద్రచాపము మొ.

రంగారావు - క్రొత్తపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 28 జనవరి 1920 సం.రము
 జన్మభూమి : అమృతలూరు - తెనాలితాలూకా - గుంటూరు
 జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల, హిందీ, గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) మేల్కొలుపు (2) టాన్యా (బుర్రకథ) (3) బ్రతుకు
 బాటలు (గేయాలు) (4) భాషాశాస్త్ర మూలసూత్రాలు
 (5) కమ్యూనిస్టు సాహిత్యము మొ.

రంగారావు - మాదిరాజు : జననము : 7 ఫిబ్రవరి 1937 సం. రము.
 ఖమ్మంమెట్టు వాస్తవ్యుడు. యవకకవి. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు,
 హిందీ, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, సంస్కృతము మొ.

రచనలు : (1) కిర్కీరము (2) మేల్కొన్న ఆకాశం (3) మనో భూమికలు (4) పృథ్వీగీతం (5) మనో ఉదయం (6) అభ్యుదయ పథం (7) అద్దంలో నీడలు.

రంషా-దర్భా : జననము : 30 జూన్ 1934 సం.రము. జన్మభూమి : సామర్లకోట - తూ.గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) కామేశ్వరికథ (2) ఉరితీసిన ఉంగరం (3) మినాక్షి ముద్దు (4) అనుకోని హత్య (5) లక్ష్మింపతిగారమ్మాయి (6) దయ్యంపట్టిన మనిషి (7) చెత్తకథ మొ.

రఘునాథరావు - కె. : జననము : 1 జూలై 1892 సం. రము. జన్మ భూమి : గుంటూరు. నివాసము : మద్రాసు.

రచనలు : (1) పద్యరత్నమాల (2) విద్యున్నాళ (3) చంద్ర హాసుడు (4) చంద్రిక (5) భగవంతునిది (6) సరస్వతి మొ.

రఘురామ యాజ్ఞవల్క్య - మునిమాణిక్యం : జననము : 1940 సం.రము. నివాసము : ఫిల్బాన - మైద్రాబాదు. కథారచయిత, నవలారచయిత.

రచనలు : (1) సంకల్ప వికలాలు (2) దొండ్వుడు - మాండ్వుడు (పద్యము).

రజనీకాంతరావు - బాలాంత్రపు : జననము : 1920. విలాసము : అఖిలభారత రేడియోకేంద్రము - విజయవాడ.

రచనలు : (1) శతపత్రసుందరి (2) ఆంధ్రవాగ్దేయకార చరిత్రము (3) జేజిమామయ్య పాటలు మొ.

రత్నం - గాలి : జననము : 25 మే 1896 సం.రము. జన్మస్థలము : కొత్తపేట - గుంటూరు జిల్లా.

రచనలు : (1) సృష్టిచరిత్ర (2) ఆరోగ్యము - వైద్యము అను శ్లోకలపై వ్యాసములు మొ. గలవు.

రత్నం.పి.వి. : జననము : 1932 సం. జన్మస్థలము : రేలంగి - పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. నిమగ్నాత్మక వ్యాసరచయితలు.

రచనలు : (1) తరంగాలు (2) వెలుగు నీడలు (3) చీకటి మొ.

రత్నమాంబ - పెనుగోళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. నివాసము : రూప్మానుపేట. మామ : హేమభూపతి. భర్త : అనంతభూపతి.

రచన : శ్రీవేంకటరమణ శతకము.

రత్నావళి - టి.వి. : జననం : క్రీ. శ. 28 ఆగష్టు 1925 సం.రము. జన్మభూమి : ఏలూరు - ప. గో.జిల్లా.

రచనలు : (1) మధురక్షణాలు (2) మృగత్పన్జ (3) ఏరుదాటిన తెప్ప మొ.

రమణమూర్తి - వి. గిడుగు : జననము : 15 జూలై 1918 సం. రము. నివాసము : హైద్రాబాదు- దక్షిణభారతప్రెస్. సుపరిచితభాషలు : తెనుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ మొ.

రచనలు : (1) కనబడని శత్రువులు (ఆరోగ్యాత్మకము) (2) బాలుర కుడయుక్తములగు కథలు, నవలలు వగైరా.

రమణయ్య - గంగా : జననం క్రీ. శ. 9 నవంబరు 1925 సం. రము. జన్మభూమి : వాసిలి - నెల్లూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) ప్రాజెక్టు - ప్రజలు (2) ప్రభుత్వపు బంజర్లు (3) పేదలు - అన్నీ మొ.

రమణారావు - బి. వి : జననము : 9 అక్టోబరు 1913 సం. విలాసము : బర్కత్ పుర - హైద్రాబాదు.

రచనలు : (1) వైజ్ఞానికుల జీవితాలు (2) భారతదేశపు జంతువులు (3) అనువంశకము - వాహకులు మొ.

రమణారావు - భావరాజు : జననము : 1 అక్టోబరు 1927 సం.రము.
 నివాసము : విద్యానగర్ - హైద్రాబాదు.
 రచనలు : కథావినోదము (కథలు - వినోదములు) మొ.

రమణారెడ్డి - కె.వి. : జననము : 26 మార్చి 1928 సం.రము. జన్మ
 స్థానము : రేబాల - కోవూరు తాలూకా, నెల్లూరుజిల్లా.
 డి. యస్. ఆర్. కాలేజిలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు.
 రచనలు: (1) అడవి (కావ్యసంపుటి) (2) భువనభూష (3) అంగాశ
 వల్లరి (4) గజ్జెలి - గంటలు (5) హంగరీ పూర్వ ప్రస్తుతాలు
 మొ. ఇంకను కొన్ని ఖండకృతులు.

రమాదేవి - చుండూరు : జననము : 1918 సం.రం. భర్త : వేంకటేశ్వర్లు.
 సుప్రసిద్ధహోమియో వైద్యులు. నివాసము : ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. తండ్రి : మార్కండేయుడు. తల్లి : సీతారామమ్మ.
 గద్య పద్యాత్మకవ్యాసములు ప్రతికలకు పంపెడువారు.
 రచనలు : (1) రాఘవేశ్వర శతకము (2) విరులు - తరులు (3) దాంపత్యము మొ.

రమాదేవి - వి. యస్. : జననము : 24 ఫిబ్రవరి 1935 సం. రము.
 రచనలు : (1) నా కరిగిపోయిన కలాలు (2) పెక్కు-వ్యాసములు, కథలు, ప్రతికలకు పంపెడువారు.

రమావతిరావు - అక్కిరాజు : “మంజుశ్రీ” నివాసము : నరసారావు పేట - గుంటూరుజిల్లా.
 రచనలు : (1) జారుడుమెట్లు (2) పరాజితులు (3) కొత్తబాట (4) మైథిలి (5) మంచుకురిసిన రాత్రి (6) జీవితవలయాలు (7) ఋణానుబంధం మొ.

రాఘవ ఆయ్యంగారు - శేట్టలూరి : జననము : వికృతి సం. కార్తీక బ. అష్టమి. నివాసము : నరసాపురము - గోదావరీ తీరము. తల్లి :

వేంకటనరసమ్మ. తండ్రి : వేంకటాచార్యులు. సామవేదమందును, పూర్వోత్తర మీమాంసా శాస్త్రములందును అసమాన పాండిత్యము గడించిన దిట్ట.

రచనలు : (1) సుశీల (2) సత్యవతి (3) నృసింహనిర్వాణము (4) కొన్ని చాటువులు మొ.

రాఘవయ్య - యేన్ల గడ్డ : జననం : క్రీ.శ. 1 జనవరి 1910 సం.రము. జన్మభూమి : సింగుపాలెం - రేపల్లెతాలూకా - గుంటూరుజిల్లా. రచనలు : (1) ప్రసూనాంజలి (2) శ్రీ సీతారామ తారావళి (3) భ్రమరాంబా మల్లేశ్వర తారావళి మొ.

రాఘవరావు - యస్. : జననము : 1905 సం.రము. విలాసము : అఖిల భారత రేడియోకేంద్రము-హైద్రాబాదు. బాలల పత్రికాస్థాపకులు. ఆంధ్రబాలానంద స్థాపకులు. రచన : బడిగంట. (ప్రభుత్వ బహుమతిపొందినది.)

రాఘవాచారి - బిళ్లారి : “రసతపస్వి” “నటశ్రేష్ఠ” జీవితము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము. నాటక కళోద్ధరణకై భువికి దిగివచ్చిన గంధర్వుడు. న్యాయవాది. రచన : తప్పెవరిది ?

రాఘవాచారి - శంఖవరం : “సంపత్” జననము : 20 అక్టోబరు 1917 సం. జన్మస్థానము : అవుకుగ్రామము-బనగానపల్లి తాలూకా, కర్నూలుజిల్లా. కవిసంపత్ అనేపేరుతో రచనలు వెలువరిస్తూంటారు. కాకినాడ, అనంతపురం, రాజమహేంద్రవరం కళాశాలలలో కొంతకాలం అధ్యాపకత్వము. పిమ్మట చిన్నకథలు, వ్యాసములు పత్రికలకు పంపెడువారు.

రచనలు : (1) శమంతపంచకము (2) అనంతము (3) మేఘ సందేశము (4) వాల్మీకి మొ.

రాజకవి - వల్లూరి : జననము : 1860 - 1900 సం. మధ్యకాలము.

జన్మస్థలము : యల్లమండ - గుంటూరుజిల్లా. ఆర్యేలనియోగి.

తల్లి : రాజ్యలక్ష్మి. తండ్రి : నృసింహకవి.

రచనలు : (1) శివమాహాత్యము (2) ధర్మాంగచరిత్రము (3) త్రికూటాచల మాహాత్యము (4) సేతుపథ సీసార్థచతుర్వింశతి (5) గోపాలరాయబారము (6) పద్మపూహము మొ.

రాజగోపాలకృష్ణయ్య - ఉన్నవ : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1904 సం. రము. జన్మభూమి : విజయవాడ.

రచనలు : (1) హిందీకా ఇతిహాస్ (హిందీలో) (2) గీతాబోధ (గాంధీజీ హిందీమూలము) (3) మంగళప్రభాత్ మొ.

రాజన్న - యన్ : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1931 సం.రము. జన్మభూమి : ప్రొద్దుటూరు - కడపజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ భావలందు పరిచయము.

రచనలు : (1) గాంధీజీ (2) రాజశ్రీ (3) ప్రత్యూషము (4) త్యాగరాజీయము మొ.

రాజమన్నార్లు - కార్యమపూడి : “ ఉభయభాషాకోవిద ” జననము : 1880 సం. జన్మస్థలము : పేరాల - బాపట్లతాలూకా. పద్మశాలి వంశజులు. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. తండ్రి : వీరన్న. అవధానకవి.

రచనలు : (1) వనపర్తి సంసాన రాజవంశ రత్నావళి (2) గద్వాల సంసాన చెన్నకేశవ విజయము (3) విజయనగర సంస్థాన సమస్యాశతకము (4) హేలాపురి కన్యకాపరమేశ్వరీ దండకము (5) కారెముచేటి మాధవస్వామిశతకము మొ.

రాజమన్నార్లు-పి. వి. (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : 10 మే 1901 సం. నివాసము : (ఎగ్గూరు) మదరాసు. పండితకవి. ప్రధానన్యాయమూర్తి, కళావేత్త, విమర్శకుడు, కళ పత్రికా సంపాదకుడు.

రచనలు : (1) ఏం మగవాళ్లు (2) మనోరమ (3) పెక్కునాటికలు మొ.

రాజరత్నము - కూచిపూడి : జననము : 1888 సం.రం. కాపురము : కూచిపూడి - తెనాలి తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. తల్లి : హన్నమ్మ. తండ్రి : సమయేలు.

రచనలు : (1) క్రిస్తమసు కీర్తనలు (2) క్రీస్తు జన్మవిలాసము (3) ద్రాక్షతోట (4) ఉపమాన విలాసము (5) యాత్రికుని ప్రయాణము (6) పూలగంప చరిత్ర (7) బడిపాటలు (8) నలుగుపాటలు మొ.

రాజశేఖరకవి - దుర్భాక : “కావ్యకళానిధి, కవిసార్వభౌమ” : జననము : 1888 సం. జన్మస్థానము : జమ్మలమడుగు. నివాసము : ప్రొద్దుటూరు - కడపజిల్లా. తండ్రి : వెంకట్రామయ్య. తల్లి : సుబ్బమ్మ. ముఱికినాటి బ్రాహ్మణులు. కవిసింహ, అవధాని పంచానన, అభినవ తిక్కన మొదలగు బిరుదములు పొందినవారు. గడియారము వేంకటశేషశాస్త్రిగారితోఁగలసి రాజశేఖరవేంకట శేష కవులు అను జంటకవులుగా ప్రసిద్ధిపొందినవారు. ప్రొద్దుటూరు మ్యూనిసిపల్ సంఘోపాధ్యక్షులు. ప్రొద్దుటూరు తాలూకాబోర్డు ఉపాధ్యక్షులు. మదరాసు సెనేటుసభ్యులు.

రచనలు : (1) వీరమతీచరిత్ర (2) చండనృపాలచరిత్ర (3) రాణా ప్రతాపచరిత్ర (పద్యకావ్యము) (4) పద్మావతీ విజయము (5) సీతాకల్యాణము (6) సీతాపహరణము (నాటకములు) (7) విలయ మాధుర్యము (8) వృద్ధిమూల సంవాదము (9) అవధానసారము (10) ఆర్యావర్త వీరనారీమణులు (ఆంగ్ల భాషా వచన గ్రంథము) (11) శరన్నవరాత్రులు (పద్యావళి) (12) రాజసింహ (13) స్తోత్రమాల.

రాజశేఖరరావు-సత్యవోలు : జననము : క్రీ.శ. 20వ శతాబ్దారంభము. ఆర్వేల నియోగి బ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) హాతింతాయి (2) సిందు నాదు సాహసిక వీరగాథలు
(3) పిల్లల చిట్టికథలు.

రాజశేషగిరిరావు - కర్ణ : జననం : క్రీ. శ. 12 ఏప్రిల్ 1927 సం.రము.

జన్మభూమి: జాండ్ పేట-గుంటూరుజిల్లా. నివాసము: విజయవాడ.

రచనలు : (1) కావ్యసమీక్ష (2) భారతీయ దార్శనిక వేత్తలు
మొ.

రాజాంబ : జననము: 19 వ శతాబ్దము. సుపరిచితభాషలు : తెనుగు,
సంస్కృతము, కరాటము మొ.

రచనలు : (1) చంద్రమాళి (సంస్కృత గద్యపద్యాత్మకము)
(2) చంపకమాలిని (తెనుగు నవల) మొ.

రాజారాం - మధురాంతకము : జననము : 5 అక్టోబరు 1930 సం.రము.

జన్మస్థానము : మొగరాల గ్రామము - చిత్తూరు జిల్లా. కథానికా
రచయితలు. గేయకవులు.

రచనలు : (1) వనభోజనము (2) అందాలపాప (3) సుమాంజలి
(4) పిల్లల టాగూరు మొ.

రాజు-పి. ఆర్. జననము : 9 డిసెంబరు 1928 సం. రము. నివాసము:

హైద్రాబాదు. చిత్రకారులు. ప్రభుత్వ వ్యవసాయ శాఖోద్యోగులు.

రచనలు : చిత్రకళ మొ.

రాజేంద్రకవి - తోట : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము

కానోపురు. నివాసము : పురుషోత్తమ పట్టణము : కుండిన దేశము
(గుంటూరుని కొండటి మతము).

రచన : (1) పరశురామ శతకము (2) గజేంద్ర శతకము (3)
కోవలపాటలు (4) వేదాంత కీర్తనలు.

రాజ్యలక్ష్మమ్మ - బసవరాజు : “సాదామని” జననము : 1904 సం.రము.
నివాసము : పటమట-కృష్ణాజిల్లా. భర్త : బసవరాజు అప్పరాయ
కవి. భర్త మరణానంతరము దేశసేవచే జీవితము గడపిన సాధ్వి.
రచన : దురదృష్టము మొ.

రాధా ఆశీర్వాదకవి - గాదెలవ : “మధురశ్రీ” జననము : క్రీ. శ.
15 ఏప్రిల్ 1939 సం.రము. జన్మభూమి : చినగాదెలపర్లు - తెనాలి
తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.
రచనలు : (1) బాలనుడులు (2) దీనాలాపము మొ.

రాధాకృష్ణన్ - సర్వేపల్లి (అఖిలభారతాధ్యక్షులు) : “డాక్టర్”
జననము : 5 సెప్టెంబరు 1888 సం. రము. నివాసము : కింగ్
ఎడ్వర్డురోడ్ - న్యూఢిల్లీ. మదరాసు ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో
వేదాంతాచార్యులు. కాశీ విశ్వవిద్యాలయ వైస్ ఛాన్సలర్.
ఆక్సుఫర్డు యూనివర్సిటీలో స్పెషియల్ ప్రొఫెసర్ ఆఫ్ ఈస్టర్న్
రెలిజియన్సు. బ్రిటిష్ అకాడమీ సభ్యులు. రష్యాలో ఇండియా
రాయబారి మొ.

రచనలు : (1) భారతీయ తత్వశాస్త్రము (2) భగవద్గీత.

రాధాకృష్ణమూర్తి - పాతూరి : “అభినయ జయదేవ” జననము :
1911 సం. రము. గురువు : చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి, సహజకవి.

రచనలు : (1) శివానుభూతి (2) శివమహిమానుభూతి (3)
మృత్యుంజయము (4) ప్రబోధము మొ.

రాధాకృష్ణ-మల్లెగుంట : జననము: క్రీ.శ. 12 ఫిబ్రవరి 1935 సం.రము.
జన్మభూమి : తెనాలి - గుంటూరు జిల్లా. నివాసం : బెంగళూరు
ప్రజామిత పత్రికాసహాయ సంపాదకులు. సుపరిచితభాషలు .
ఆంగ్లం, హిందీ, తెలుగు.

రచనలు : (1) బడిపిల్లలు (2) విమానవిరుడు (3) హిమాలయ
వీరులు.

రాధాకృష్ణమూర్తి - పురాణపండ : “రాష్ట్రభాషా విశాఖద”
 జననము : క్ర. శ. జూలై 1 వ తేదీ 1937 సం.రము. జన్మస్థలము:
 కాకరపట్టు - పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. ఆధ్యాత్మ ప్రచారక
 సంఘకార్యదర్శి, నివాసము : రాజమండ్రి - 1. తండ్రి :
 రామమూర్తి.

రచనలు : (1) మహాదాతకర్ణ (2) సత్కథామంజరి (10 భాగములు)
 (3) కుమార సంభవము (4) విదురనీతి (5) శ్రీ రామస్తవ
 రత్నాకరము (6) హిందూ సంస్కృతి (7) శివపురాణ మాహా
 త్యం (8) శ్రీకృష్ణ జననము (9) హనుమచ్ఛరిత్ర (10) భాగ
 వత మాహాత్యము (11) శంకరాచార్య (12) మార్కండేయ
 మహాపురాణము (రహస్యోద్ఘాటిని వ్యాఖ్యాన సమేతము)
 (13) బ్రహ్మచర్య విజ్ఞానము.

రాధాకృష్ణమూర్తి - భమిడిపాటి : జననం : క్రీ. శ. 14 నవం
 బరు 1931 సం.రం. నివాసం : దానవాయిపేట - రాజమండ్రి.
 తండ్రి : కామేశ్వరరావు.

రచనలు : (1) మనస్తత్వాలు (2) దంత వేదాంతం (3) ఇదేమిటి
 (నాటకం) (4) భజంత్రీలు (5) కీర్తి శేషులు (6) దైవశాసనం
 (7) పెళ్ళి పండాలు - పేటెంటు మందులు (8) అద్వైతం
 (9) నాటక శిల్పం - రోహిణి (10) అంతా-ఇంతే (11) పిల్లల
 నాటికలు మొ.

రామకవి - చీదేశ : జననము: 19 వ శతాబ్దము

రచన : కృష్ణగురు శతకము (వేదాంత ప్రతిపాదకమగు కండపద్య
 శతకము).

రాధాకృష్ణ శర్మ - చల్లా : జననం : క్రీ. శ. 6 జనవరి 1929
 సం.రం. జన్మభూమి : గుడివాడ-కృష్ణాజిల్లా. నివాసం : మద్రాసు.
 సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల తమిళములు.

రచనలు : (1) అనగా అనగా (2) బెకబెకలు (3) దళవాయి
(4) తమిళ పంచకావ్యములు (5) వ్యాసమంజూష (6) సుబ్ర
హ్మణ్య భారతి మొ.

రామం - పోమంచి : “శాంతిశ్రీ” జననము : క్రీ. శ. 26 డిసెంబరు
1934 సం.రము. జన్మభూమి : నర్సాపురం - ప. గో. జిల్లా.

రచన : పరీక్ష (పిల్లల నాటిక).

రామకవి - పోతరాజు : జననము : 1838 సం.రము. నివాసము : ఏరు
చూరు - నర్సారావుపేట తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. ఆర్యేల
నియోగి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : పుల్లమ్మ. తండ్రి : వరదరాజు.
పరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కుచేలోపాఖ్యానము (2) సావిత్రిచరిత్రము (3) నర
సింహదండకము (4) నీలకంఠశతకము (5) నృకేశనరీశతకము
(6) సుకవితోదయము (7) కాశీరామేశ్వరక్షేత్ర వర్ణనము.

రామకవి - చి : జననము : క్రీ. శ. 22 డిసెంబరు 1929 సం.రము.

రచనలు : (1) నీతిమాల (2) కృష్ణకథావిఠించి(పద్యం) (3) సాయి
శతకం మొ.

రామకృష్ణకవి - అల్లమరాజు : జననం : 1830 సం.ర ప్రాంతము.
నివాసం: చేబ్రోలు-పిఠాపురం తాలూకా. తండ్రి : రంగనాథుడు.
ఆరామ ద్రావిడ బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు: (1) కవి చకోర చంద్రోదయము (2) మదాలసాపరిణయము.
(3) శంతన విలాసము (4) ఆధ్యాత్మరామాయణము. (5)
అచ్చతెనుగు భాగవతము (6) వైసతీయ విజయము (7)
సత్యభామా విలాసము.

రామకృష్ణకవి - బండరుపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
జన్మస్థలము : సికిందరాబాదు - నైజాము మండలము. నివాసం :
కృష్ణానదీతీరము. తండ్రి : హనుమన్నమంత్రి. కాలికోసాసకుడు.
రచన : శ్రీ షికింద్రానగరేశ్వర శతకము.

రామకృష్ణకవి - మందపాటి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
ఆర్యేల నియోగి బ్రాహ్మణులు. మందపురి యను దివ్యక్షేత్రమున
వెలసేయున్న సీతారామస్వామి భక్తుడు.

రచన : శ్రీరామశతకము (ఏకప్రాస కందశతకము).

రామకవి - అడిదము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దము చివరనుండిన
వాడు. సూరకవి వంశీయుడు.

రచనలు : (1) పంచచామరములు ("సరోజనేత్ర రామతీర్థ జానకీ
మనోహరా" అను మకుటముగలవి) (2) చెఱువుమీఁది పద్య
ములు (కదలు మిటమాని దివిజగంగా భవాని అను మకుట
ముతోఁ జెప్పినవి).

రామకవి - ధర్మవరము : జననము : క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్దాంతము.
నివాసము : గద్వాల. ఆ యూరు ప్రభువగు సోమభూపాలుని
యాశ్రయము.

రచన : ముకుంద విలాసము.

రామకవి - క్రొవ్విడి : జననము : విభవ సం. శ్రీరామజయంతి.
నివాసము : ఆరేడుభీమవరం తాలూకా. తల్లి : నాగమ్మ. తండ్రి :
లక్ష్మీనారాయణ.

రచనలు : (1) ఇళిపాఖ్యానము (2) దేవాసురనాటకము. (3)
చిత్రరాఘవము (4) సత్యభామావిలాసము (5) అభినవ
మోహిని (6) పరశురామనాటకము (7) ప్రహ్లాదనాటకము
(8) గాంగేయోపాఖ్యానము (9) దురోదరోపాఖ్యానము మొ.

రామకృష్ణమాచార్య - నండ్లూరి (పి.హెచ్. డి.) : జననము : 29 ఏప్రిల్
1921 సం.రము. నివాసం : అనంతపురం. జన్మస్థానము : గోపవరం
ఆగ్రహారం-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా - సుపరిచితభాషలు : ఆంగ్లభాష
సంస్కృతములు.

రచనలు : (1) తారాతోరణము (2) కవిత్వయము (3) ఛత్రపతి శివాజి (4) ధర్మచక్రము (5) దక్షిణభారతదేశ చరిత్ర (6) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు (7) విక్రమోర్వశీయము (ఆంధ్రీ కృతము) (8) పెక్కు ఏకాంకికలు (9) తెలుగుదశవాయి మొ.

రామకృష్ణమాచార్యులు - ధర్మవరం : (బి. ఏ., బి. యల్.) "ఆంధ్ర నాటక పితామహ" జననము : 1853 సం. రము. అస్తమయము : 1912 సం. రము. జన్మస్థానము : ధర్మపురి అగ్రహారం : తాడిపత్రి తాలూకా - అనంతపురంజిల్లా. నివాసము : బళ్ళారి. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. తండ్రి : కృష్ణమాచార్యులు. వైష్ణవులు. ప్రభుత్వ న్యాయవాది. నటకశిరోమణి. గద్వాలమహారాజుచే రత్నస్థగిత పతకముతో బాటు ఆంధ్రనాటకపితామహ బిరుద మివ్వబడెను. అష్టావధాని, శతావధాని.

రచనలు : నాటకములు : (1) చిత్రనళీయము (2) పాదుకాపట్టాభిషేకము (3) సావిత్రి చిత్రాశ్వము (4) విషాద సారంగధరము (5) ప్రహ్లాద (6) మోహినీరుక్మాంగద (7) పాంచాలీస్వయంవరము (8) ప్రమీలార్జునీయము (9) బృహన్నల (10) ముక్తావళి (11) చిరకారి (12) రోషనార (13) శివాజి (14) వరూధిని (15) ఉషాపరిణయము (16) అజామిళ (17) ఘోషయాత్ర (18) రాజ్యాభిషేకము (19) సుగ్రీవపట్టాభిషేకము (20) విభీషణపట్టాభిషేకము (21) హరిశ్చంద్ర (22) (కన్నడము) వామనచరిత్ర (ఉపేంద్రవిజయము) (23) స్వస్వానిరుద్ధ (కన్నడము) (24) మదనవిలాసము (25) సీతాస్వయంవరము (26) ఉన్నాద రామప్రేక్షణికనాటకము (27) సుకీలాజయపాలీయము (28) యథిష్ఠిర యావరాజ్యము మొ.

రామకృష్ణ - జనమంచి : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.

రచన : (1) అతిథోరణి (2) రాగద్యోమాలు (3) సిడ - అద్దము (4) అడగండి. చెబుతాను (5) ధర్మదేవత (6) పన్నీటి కన్నీరు మొ.

రామకృష్ణయ్య - కోరాడ (యమ్. ఏ.) జననము : 2 అక్టోబరు 1891 సం.రము. జన్మస్థానము : మచిలీపట్టణము. సంస్కృతాంధ్రాంగ్లభాషాపండితులు. భాషాతత్వవేత్తలు. విజయనగరము, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్యశాఖా ప్రధానాధ్యాపకులు. సారస్వత వ్యాసరచయితలు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రభారత కవితావిమర్శనము (2) కాళిదాసుని కవితాప్రతిభలు (3) భాషాతత్వత్తిక్రమము (4) సారస్వత వ్యాసములు (5) సంధి (6) ద్రావిడభాషాపదచరిత్రము. (7) భాషాచారిత్రకవ్యాసములు (8) దక్షిణదేశ భాషాసారస్వతము.

రామకృష్ణయ్య - నటరాజ : జననము : 20వ శతాబ్దము. నివాసము : చిక్కడపల్లి - హైద్రాబాదు. నృత్యనికేతన్ డైరెక్టరు. సుప్రసిద్ధ నర్తకలు. సుపరిచితములు : ఆంధ్రము, ఇంగ్లీషు, హిందీ భాషలు.

రచనలు : (1) నృత్యాంజలి (2) నర్తనబాల (3) ఆంధ్రుల నృత్యములు.

రామకృష్ణయ్య - పూండ్ల : జననము : 1860 సం.రం. నిర్వాణము : 1904 సం.రం. జన్మస్థానము : దువ్వూరు - నెల్లూరు మండలము. ఆర్యేలనియోగిబ్రాహ్మణులు. మహావిమర్శకులు. అముద్రితగ్రంథ చింతామణి పత్రికయందు వీరి విమర్శలు కాననగును.

రచనలు : (1) అముద్రిత గ్రంథచింతామణి (2) మండపాకపార్వ తీర్థరశాస్త్రిగారి జీవితసంగ్రహము.

రామకృష్ణయ్య - మిరియాల : జననము : 1934 సం.రము. జన్మస్థానము : కోనవరము - భద్రాచలం తాలూకా. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) సారాదాయనము (2) త్రిలింగమురళి (3) స్వర్ణా రోహణము మొ.

రామకృష్ణయ్య - మోచర్ల : “కవిశేఖర” జననము : 27 మే 1904 సం.రము. గురువు : దుర్భాసుబ్రహ్మణ్యశర్మ. ఇంకను సరసకవి, ప్రసన్నమధురకవి, సాహిత్యరత్న బిరుదాంకితులు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు: (1) మారుతి (2) గంగాలహరి (3) రమణానందలహరి (4) గిరిజాకల్యాణము (5) ఆత్మబోధము (6) హంస సందేశము (7) అమృతకలశము (8) అనర్గళభార్గవము (9) అభిజ్ఞానశాకుంతలము (10) ప్రచండభార్గవము (11) ప్రేమచిహ్నము (12) కామశుద్ధి (13) అమరగౌరవము (14) గురుదేవ చరిత్రము (15) ధ్రువ రూపకము (16) ఛత్రపతి శివాజి (17) ప్రేమలీల (18) గురు శిష్యులు (19) స్వాత్మార్పణము (20) శారదాప్రసాదము (సంస్కృ) మొ.

రామకృష్ణశాస్త్రి - కేతవరపు : జననం : క్రీ.శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) భీమణప్రతిహంస (2) ఘోరప్రతిక్రియ (3) బలవంత రావు (4) నరాధమ (5) మరణమందిరం (6) జగద్గురు శంకరాచార్య (7) పరమభక్త నామదేవుడు (8) భక్తరత్నగోస్వామి తులసీదాసు (9) శ్రీజ్ఞానేశ్వరులు (10) మిరాబాయి (11) కబీరుదాసు (12) సాధుతుకారామ్ (13) కంచెల్ల గోపకవి (14) శివభక్తనందనార్ (15) శ్రీరామతీర్థస్వామి (16) సాధీసక్కుబాయి (17) త్యాగరాజస్వామి.

రామకృష్ణశాస్త్రి - చింతలపల్లి

రచన : శుద్ధాంధ్ర ఋతుసంహారము.

రామకృష్ణశాస్త్రి - మల్లాది : జననము : 15 జూన్ 1905 సం.రము.

బహుభాషాకోవిదులు. కథానికారచయితలు. సుపరిచితభాషలు.

ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములు

రచనలు : (1) కొత్త పోకడలు (2) కవి మిత్రులు (3) తెలుగు నటులు (విమర్శనాపూర్వకవ్యాసములు) (4) అల్లోనేరేడు

(5) రంగవల్లి (6) మునిగోరింట (7) కాముని పున్నమి (8) మత్తకోకిల మొ.

రామకృష్ణకావ్య - శిష్టా (యమ్. ఏ.) : జననం : క్రీ. శ. 1910 సం.

జన్మభూమి : మచిలీపట్టణము. నివాసము: మద్రాసు. తెలుగులెక్కు రరు - మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము.

రచనలు : (1) విమర్శకవ్యాసములు (2) నాటకవిమర్శ (3) ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వము (1 వ భాగము) (4) వీర శైవాంధ్రవాఙ్మయము మొ.

రామకృష్ణారావు - అబ్బూరి : జననము : 1906 సం. రము. మధుర పదగుంధిత కవనము.

రచనలు : (1) మల్లికాంబ (2) నదీసుందరి (3) సూర్యరాజుకథ (4) ఊహాగానము (5) పూర్వప్రేమ మొ.

రామకృష్ణారావు - గోవిందరాజు : జననము : క్రీ. శ. 14 నవంబరు 1929 సం. జన్మభూమి : అవనిగడ్డ - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : మొలకపేట, హైద్రాబాదు. కథానికా రచయితలు, విమర్శకులు. రచనలు: (1) ధర్మదేవత (2) వికటకవి కథలు (3) వజ్రాల ఉంగరాలు మొ.

రామకృష్ణారావు - చిట్టా (బి. ఏ.) "విద్వాన్-కవిభూషణ". జననం :: 1 జూలై 1912 సం.రం. నివాసము : మచిలీపట్టణము.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు (2) విశ్వకథ (3) ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రము (4) బాపూజీ (5) పురమందిరము (6) నాటికాగుచ్ఛము (7) నిర్దోషి (8) ప్రేమజ్యోతి (9) అక్షమాల (10) ఇష్టాగోష్ఠి (11) పుష్పాంజలి (12) గోరుముద్దలు (13) విశ్వకథ (14) జ్యోతిర్మాల (15) భాగవత విమర్శ (16) కథానిధి (17) మణిమాల (18) సంఘము (19) గీతాసుధ (20) రుద్రమచేమ మొ.

రామకృష్ణారావు-బూర్గుల (బి. ఏ., యల్. యల్. బి.): “డాక్టర్ ఆఫ్ లిటరేచర్ - డాక్టర్ ఆఫ్ లా” జననము : 13 ఏప్రిల్ 1899 సం. జన్మస్థానము : పడకల్లు - కల్వకుర్తి తాలూకా, మహబూబునగర్ జిల్లా. నివాసము : హైద్రాబాదు. రాజకీయనాయకులు. తెలంగాణా ముఖ్యమంత్రి. కేరళ, మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రములకు గవర్నరు. ఆంధ్రాంధ్ర, కేరళ, కెనడా, పర్వస్, మరాటీ, అరేబిక్, సంస్కృత భాషలలో పండితులు.

రచనలు : (1) కృష్ణశతకము (2) వేంకటేశ్వర సుప్రభాతము (3) పండితరాజ పంచామృతము (4) సారస్వత వ్యాసముక్తావళి (5) వెక్కు ఖండకావ్యములు మొ.

రామకృష్ణారావు - సర్వా : జననము : 2 అక్టోబరు 1932 సం. రము. విలాసము : తిమ్మాజిపేట - మహబూబునగర్ జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ.

రచనలు : (1) మన ఉపాధ్యాయుడు (నవల) మొ.

రామగోపాలకృష్ణమూర్తి - కంభంపాటి : జననం : క్రీ. శ. 2 జూలై 1928 సం. జన్మస్థానము : ముక్కామల. ప.గో. జిల్లా. నివాసము : విజయవాడ. సుపరిచితములు : ఆంధ్రాంధ్ర హిందీగీర్వాణభాషలు. రచనలు (1) మనపండుగలు (2) గురుదక్షిణ (3) ప్రాస్తావిక విలాసము (4) మంజువాణి (5) ఆచార్య నాగార్జునుడు (6) సప్తమహర్షులు.

రామగోపాలరావు - కె. : జననము : 23 జూలై 1913 సం. రము. విలాసము : అఖిలభారత రేడియోకేంద్రము - హైద్రాబాదు. ఆంధ్రాంధ్రములలో రచయితలు. సహకారపద్ధతులపై స్టూడియో కేంద్రమును నిర్మించినవారు. సుప్రసిద్ధరచయిత. నటుడు.

రచనలు : (1) సాధన (2) అవతారము (3) పురానాఖిల్లా (4) నాదేవి (5) మహాపరిణామము మొ.

రామచంద్ర ఆప్పారావు : జననం : క్రీ. శ. 8 సెప్టెంబరు 1009 సం.

జన్మభూమి : నూజివీడు - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : వెంకటగిరి -
నెల్లూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) వసంతగీత (2) నీలిరత్నాలు (3) తరణము (4)
వాలుజడ (5) ఉపాసన మొ.

రామచంద్ర కొండీన్య (రామచంద్రయ్య - ఓరుగంటి) : పిపెచ్.
డి. (యమ్. ఏ. ఆనర్సు) జననము : 16 జూన్ 1912 సం. రము.
నివాసము : కావలి - నెల్లూరుజిల్లా. ఆంధ్రసాహిత్య అకాడమీ
సభ్యులు.

రచనలు : (1) కృష్ణదేవరాయ (2) రమణలహరి (3) ఆంధ్రశ్రీ
(4) తెలుగు మీరా (5) ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము (6) ఆంధ్రీ
కృత గంగాలహరి (7) హరిహర (8) రాగశోచి (9) శ్రీ వివేకా
నంద పద్యమంజరి (10) ఆంధ్రాది (చారిత్రకవ్యాసములు).

రామచంద్ర రాజకవి - కొడవలూరు : జననము : క్రీ. శ. 17
అక్టోబరు 1877 సం. రం. జన్మభూమి : శ్రీముక్తి రామేశ్వరము.
పరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) చాతుర్మాస్య దీక్షా ప్రబంధము (2) మహా సీతో
దయము (3) ఆంధ్రపంచీకరణ పద్యకావ్యము (4) శ్రీ ముక్తి
రామేశ్వరక్షేత్ర మాహాత్మ్యము (5) శ్రీ ముక్తి రామేశ్వర
రుక్మాంగద నాటకము మొ.

రామచంద్రరావు - గుత్తిభాస్కర : జననము : 20 శతాబ్దము.
నివాసము : గుత్తి - అనంతపురంజిల్లా. తల్లి : వేంకటలక్ష్మమ్మ.
తండ్రి : రామకృష్ణమాచార్యులు. స్కూల్ బ్రాహ్మణులు.
వెదతండ్రి : మృత్యుంజయుడు. ఆంధ్ర గీర్వాణ కన్నడ భాష
లందు పండితులు, కవులు.

రచనలు : (1) ప్రకృతిశాస్త్రజీతి (2) మూలతి (3) ప్రభుల్లాసట్టాభి
షేకము మొ.

రామచంద్రరావు - టేకుమళ్ల - (బి. ఏ. బి. యల్.) : జననము : 16 అక్టోబరు 1905 సం. రం. నివాసము : బందరు - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్ర గ్రంథాలయ సేవకమహాసంఘ ప్రధానకార్యదర్శి. జనపద కళాశాలా నిర్వాహకులు. అకాడమి ఆఫ్ కల్చర్ అధ్యక్షులు.

రచనలు : (1) క్షమార్పణము (2) వీరయువకులు (3) ప్రణయ చాంచల్యము (నవలలు) (4) కనకదాసు (నాటకము) (5) ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయోద్యమ చరిత్ర (6) ఆంగ్లదేశ గ్రంథాలయోద్యమ చరిత్ర (7) మధుర (8) చెట్టు - చేమ (9) భూదేవి (10) కెరటాలు (11) శుభలేఖ (12) కలవల్లో రాము మొ.

రామచంద్రరావు - నెమలికొత్తి : జననము : 11 మే 1923 సం. రం. నివాసము : వివేకనగర్ - హైద్రాబాదు. కథానికారచయితలు - విమర్శకులు. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచనలు : (1) సమాజము (2) ప్రతీకారము మొ.

రామచంద్ర వెంకట కృష్ణారావు - కొచ్చర్లకోట (బి. ఏ.) : జననం : 1871 సం. రం. అస్తమయం : 1919 సం. రం. జన్మస్థానము : పోలవరము - గోదావరిమండలము. దత్తతల్లి : కామాయమ్మ. తండ్రి : వెంకట జగన్నాథరావు. ఆర్యేలనియోగి. సంస్కృతాంధ్రాంగ్లములందు పట్టభద్రులు. పోలవరప్రభువు. సరస్వతీ మాసపత్రికా సంపాదకులు.

రచనలు : (1) రాజ తరంగిణి (2) అపవాద తరంగిణి (3) సాహ సిక కథార్ణవము (4) ప్రభు విశ్వాసము మొ.

రామచంద్ర శర్మ - పంగులూరి : జననం : సిద్ధార్థి సం. ర కార్తీక శు. పూర్ణిమ. నివాసము : పంగులూరు - పంగోలు తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. ఆర్యేల నియోగి. తల్లి సీతమ్మ. తండ్రి : నరసయ్య. ఆంధ్రగీర్వాణ కోవిదులు.

రచనలు : (1) ప్రద్యుమ్న విజయము (2) విచిత్ర రాఘవము
(3) ఆంధ్రీకృతోత్తరరామ చరిత్రము (4) దధిమఘన విలా
సము మొ.

రామచంద్ర - తిరుమల (యమ్. ఏ.) : జననము : 17 జూన్
1914 సం. జన్మస్థానము : కమలాపురము - హోస్పేట తాలూకా,
బళ్లారి జిల్లా. తండ్రి : తిరుమల తాడిమిరి శేషచార్యులు.
గురువులు : శ్రీమాన్ వెంకటాచలంబాళం రామాచార్యులు.
భాషాపరిశోధకులు. మద్రాసు ఓరియంటల్ ప్రెస్ ప్రతుల గ్రంథాల
యములో పండితోద్యోగము. అంజానూరు విశ్వవిద్యాలయ
ములో కొంతకాలము పండితోద్యోగము.

రచనలు : (1) భారత విజయము (2) సుమతీ శతకము (3) బొబ్బిలి
కథ (4) రంగనాథ రామాయణము (5) నన్నెచోడుని
కుమార సంభవము (6) నుడి - నానుడి (7) మన స్త్రీవాచక
శబ్దాలు (8) ఆంధ్ర ఛందోవిశేషాలు (9) గాథాసప్తశతిలో
తెలుగు పదాలు (10) హిందువుల పండుగలు - పర్వములు
(11) నవకథావళి (12) చెప్పడు మాటలు.

రామచంద్ర శాస్త్రి - కోరాడ : జననం : 1816 సం. అస్తమయం :
1900 సం. జన్మస్థానం : కేశనకుట్టు - అమలాపురం తాలూకా -
తూర్పుగోదావరి జిల్లా. నివాసము : మచిలీపట్టణము. తండ్రి :
లక్ష్మణశాస్త్రి. వేినాటి బ్రాహ్మణుడు. గురువు : శిష్ట శృంగే
మూర్తిశాస్త్రి.

రచనలు : (1) ఉన్నత రాఘవము (2) నయప్రదీపము (3) రథాంగ
దూతము (4) మంజరీ మధుకరీయ నాటిక (5) కుమారో
దయ చంపువు (6) దేవీ విజయ చంపువు (7) శృంగార
సుధార్ణవము (8) ఉషమావళి (9) శాకుంతలము (10) వేణీ
సంహారము (11) ముద్దారాక్షసము (12) ఉత్తరరామ
చరిత్రము (13) పరశురామ విజయము (గద్య) (14)
మృత్యుంజయ విజయము (15) ఉత్తర రామాయణము

(16) ధీసాధము (17) ఘనవృత్తము (18) పుష్పశేవధి
కావ్యము (19) కనకానంద బాణము (20) రామచంద్రవిజయ
వ్యామోగము (21) త్రిపురాసుర విజయడిండిమము (22)
మంజరీసారభము.

రామ వోగరావు - బంకువల్లి : జననం : క్రీ. శ. 26 అక్టోబరు
1920 సం.రము. జన్మభూమి : వావాడ - శ్రీకాకుళం జిల్లా.
రచనలు : (1) గురు శతకము (2) ఆరామము. మొ.

రామచంద్ర శాస్త్రి - గడిశాస్త్రిల : జననం : క్రీ. శ. 1900 సం.
ప్రాంతము. నివాసము : రాయవర్రె - వరంగల్లు సమీపము.
రచన : సగరపురాణము.

రామదాసు - బెల్లంకొండ : జననము : క్రీ. శ. 23 ఆగష్టు 1923 సం.
జన్మస్థలము : పమిడిపాడు - నర్సారావుపేట, గుంటూరు జిల్లా.
నయాగరా కవులలోవారు. అభ్యుదయ రచయితల సంఘసభ్యులు.
ఆంగ్లమునుండి పెక్కునవలలు తెనిగించిరి. ప్రసిద్ధనాటక రచయిత.
రచనలు : (1) అతిథి (2) పునర్జన్మ (3) నాగీతం (4) నయాగరా
(5) నానా (6) కన్నీరు (7) భయదస్థుడు (8) నాగార్జునకొండ
యాత్ర (9) గలివరు నౌకాయాత్ర.

రామదాసు - రేమెళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము
నియోగి. తల్లి : వెంకమ్మ. తండ్రి : అప్పయ. గురువు :
ప్రతివాది భయంకరాచార్య సింగరాచార్యులు. నాల్గవ పుత్రుడు.
నివాసము : దుగ్గుదుర్తి - పితాపురం తాలూకా.
రచన : మహిజా మనోహర శతకము.

రామనకవి - నడకుమటి : జీవితము : 1821-1887 సం.రము మధ్య
కాలము. తండ్రి : బుచ్చన్న. నివాసము : శహాపుర గ్రామము -
రామచంద్రపురం తాలూకా, గోదావరి మండలము. ఆంధ్రాంగ్ల
గీర్వాణములు పరిచితములు.

రచనలు: (1) హరిమీడే స్తవము (2) ప్రభులింగలీల (3) ఆత్మనాశ్చ
చూడామణి - (ఆంధ్రీకరణములు) మొ.

రామనరసింగరావు-కూరెళ్ల : జననము: క్రీ.శ. 29 మార్చి 1906 సం.
జన్మభూమి : విశాఖపట్నము.

రచన : రాఘవశతకము.

రామనరసింహం - కాకర్ల : జననము : 25 అక్టోబరు 1914 సం. రము.
విమర్శ శిరోమణులు. కవిశేఖరులు. జన్మస్థానము : సీతానగరము-
శ్రీ కాకుళం జిల్లా.

రచనలు : (1) కనకాభిషేకం (చారిత్రక నవల) (2) రఘునాథ
రాయలు (నవల) (3) ఉపారాగము (ఖండకావ్యము) (4)
సుజాత (కావ్యము) (5) దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయచరిత్ర మొ.
పెక్కులు గలవు.

రామన్న సాహెబురాణ (సా హె బు రాణ) : (బిరుదునామముఁ
గావచ్చును). జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర ప్రాంతము. తండ్రి :
వీరన్న. తల్లి : రాజమ్మ. మాధ్వజు.

రచన : సీతాపతి శతకము (కడు మనోహరఁ గల్పనలు గలది).

రామనాథశాస్త్రి - ఓలేటి : (ఓలేటి సోదరకవులలో నొకరు) జననము :
క్రీ. శ. 1930. జన్మభూమి : పురిటిపెంట విశాఖజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల
ములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) తారాతోరణము (2) శశిరేఖ (3) మధుబాల
(4) రసికరంజని మొ. 10 గ్రంథములు. శ్రీ పంచ
ముఖేశ్వరరావుగారిలో కలసి వ్రాసినారు.

రామనాథశాస్త్రి - ధారా (యమ్. ఏ) జననము : 11 జూన్ 1932.
గుంటూరు మద్రాసు కళాశాలాంధ్రోపన్యాసకులు. చతుర్విధాభి
నయ విశ్వహానిపూర్వకమైన నాట్యవధానముచేయు దిట్ట.

రచనలు : (1) అస్పృశ్యులు (2) విశ్వవీణ (3) రత్నగర్భ (4) కోటిదీపాలు (5) తపోభంగం (6) కంచుగోడలు (7) పృథ్వీపతి (8) నారాయణం (9) రసలోకంలో తూర్పు పడమరలు (10) నాట్యప్రగతి (11) కథలు, వ్యాసములు, విమర్శనలు మొ.

రామనాథశాస్త్రి - వెంవటి : జననము : రుధిరోద్ధారి సంవత్సర ఆశ్వయుజ బ. షష్ఠి. వెల్పూటి వైదికులు. తల్లి : రామలక్ష్మి. తండ్రి : సుబ్బాభట్టు. పాఠశాలా పండితులు. నివాసము : వెంకటగిరి.

రచనలు : (1) దశావతార చరిత్రము (2) కృష్ణచరిత్రము (సంస్కృతము) మొ. గలవు.

రామన్న - చెన్నూరు : క్రీ. శ. 1840 సం. రము స్తాంతము. నివాసము : యాదవాకిళ్ల - హుజూరునగరు తాలూకా.

రచన : ఆంధ్రీకృత రామాయణము (చిలకలూరి శ్రీరామస్వామికి అంకితము).

రామబ్రహ్మం - పోలవరపు (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననం : క్రీ.శ. 1902. జన్మస్థానం : రేపల్లె - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) భారవీభాస్కరము (2) లీలాకుమారి (3) రవీంద్ర - కవీంద్ర (4) జీవనప్రభాతం (5) ఇంటా - బయట మొ.

రామభద్రరావు-కందుకూరి (బి. ఏ., బి. ఇడి.) : జననము : 31 జనవరి 1905. జన్మస్థానం : అమలాపురం - తూ. గో. జిల్లా. నివాసం : రాజవరము - కొత్తపేటతాలూకా. ఆంగ్లరచయిత కూడాను.

రచనలు : (1) లేమొగ్గ (2) నివేదనము (3) తరంగిణి (4) జయ పతాక (5) వేదన (6) గేయమంజరి.

రామభద్రకాశ్రి-చిలుకూరి : “సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, ఉభయభాషా ప్రవీణ” జననం : క్రీ.శ. 1918. నివాసం : రాజమండ్రి. అష్టావధానులు.

రచనలు : (1) మాఘకావ్యము (2) శిశుసాలవధము (3) నన్నయభట్టు (4) కమల (5) గణపతివిలాసము (6) వాల్మీకిహృదయము (7) గురుభక్తి (8) గౌతమీ మాహాత్మ్యము (9) వంచనా ఫలము (ప్రహసనము) మొ. పెక్కులు గలవు.

రామమూర్తి - కంచీభొట్ల “శ్రీసాయిశ్రీ” : జననము : క్రీ.శ. 8, సెప్టెంబరు 1932. జన్మభూమి : కారుమంచి - గుంటూరుజిల్లా. నివాసం : మద్రాసు. పరిచితములు : ఆంధ్రాంగ్ల, హిందీభాషలు.

రచనలు : (1) నెంబరులేని మోటారుకారు (2) క్రీడావిలాసిని మొ.

రామమూర్తి - దివాకర్ల (యమ్. ఏ., విద్వాన్ : జననం : క్రీ. శ. 20వ శతాబ్దం. తల్లి : వేంకటలక్ష్మి. డాక్టరు దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని ఈయన సోదరుడు. పినతండ్రి : తిరుపతిశాస్త్రి. (తిరుపతి వేంకట కవులలోవారు).

రచనలు : (1) శ్రీవిశ్వనాథకంఠాభరణము (2) గీతవాద్యము (3) అజ్ఞాతకర్మ (పద్యకావ్యము) (4) కథలు - గాథలు (5) మన శాస్త్రజ్ఞులు (6) ఆంధ్రశౌర్యము (నవల) (7) జ్ఞానికులు (8) రాయలసీమ (9) విమర్శ వ్యాసములు (10) అమృతోదయము (11) స్వాతంత్ర్యరథము (12) తెలుగులోకము.

రామమూర్తి - రఘువతుల : జననం : క్రీ.శ. 1875 సం. స్రాంతము. తండ్రి : పాపయ్య. గురువు : కొండలరాయ చిదానందయోగి. ఆధ్యాత్మికచింతగల కవి.

రచన : భావబోధ రసాయనశతకము.

రామమూర్తినాయుడు - అల్లాడ : జననం : క్రీ.శ. 28 జూన్ 1904.

జన్మభూమి : జటి - పూరిజిల్లా (బిరిస్సా).

రచన : రామయోగి రామాయణం.

రామమూర్తిశాస్త్రి - ఆకొండి : “కవిరాజు” జననము : క్రీ.శ. 1875 సం.రం. జన్మస్థానము : కేశనకుట్టు - పోలవరం. తల్లి : లచ్చమ్మ. తండ్రి : రామస్వామి. ఆరామద్రావిడులు. నిశ్చంకుల కృష్ణమూర్తి గారితోగూడి రామకృష్ణకవులుగా పేరొందిరి. ఆయుర్రేద వైద్య నిపుణులు.

రచనలు : (1) స్వప్నానసూయ (కావ్యము) (2) దేవీభాగవతము (3) జీవానందన నాటకము మొ.

రామయోగి - యరగుడిపాటి : జననం : క్రీ.శ. 2 మే 1904 సం. రము.

జన్మభూమి : నెల్లూరు.

రచనలు : (1) పానపిశాచవిమోచనము (2) జై హింద్ (3) చంద్ర నగరము మొ.

రామమోహనరావు - మహీధర : జననము : 16 నవంబరు 1909 సం.

ఆంధ్ర గీర్వాణములు, ఆంగ్లము, రవ్వన్, బెంగాలీ భాషలలో పండితులు. దక్షిణాఫ్రికాసాహిత్యమును ఆంధ్రీకరించినవారు.

రచనలు : (1) అదెకొంప (2) నేడు - నాడు (3) మబ్బుతెర (4) రథచక్రాలు (5) దవానలము (6) ఉమ్మడికొంప (7) నూతేళ్ల క్రితం మొ.

రామభట్ట - జయంతి : నివాసము : భద్రాద్రి సమీపము. వైదిక బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : కృష్ణభట్టారకుడు. తల్లి : సుభద్రమ్మ. రచన : ఉత్తరరామాయణమునందలి తుదియాశ్వాసము.

రామమూర్తి - పురాణపండ్ల : “ఉపన్యాస సారస్వభామ” జననం : క్రీ. శ. 3 జూన్ 1906 సం. రం. జన్మస్థానము : కాకరపట్టు -

ప. గో. జిల్లా. నివాసము : రాజమండ్రి. సంస్థాపకులు : ఆధ్యాత్మిక ప్రచారక సంఘము. తండ్రి : బుల్లి సూరయ్య. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రమహాభారతము (7 సంపుటములు. మూల శ్లోకములతో-ఆంధ్రవ్యాఖ్యానముతో) (2) అధ్యాత్మరామాయణము (2 భాగములు. మూలశ్లోకములు - విపుల వ్యాఖ్యానముతో) (3) శ్రీమద్భాగవతము (7 సంపుటములు. మూలముతో - ఆంధ్ర వ్యాఖ్యానముతో సహా) (4) శ్రీమద్భగవద్గీత (ఆంధ్రతాత్పర్యముతో) (5) కల్యాణపథము (పరమానంద సరస్వతీస్వామిల మూలమునకు అనువాదము) మొ.

రామయ్య - పిట్టల : జననము : క్రీ.శ. 19 వ శతాబ్దము కానోపును. తండ్రి : కృష్ణయ్య. గురువు : జామయ్యమహాకవి.

రచన : సనాధనాయక శతకము మొ.

రామయ్యపంతులు - జియంతి : జననము : 1860 సం.రము. నిర్యాణము : 1941 సం.రము. తల్లి : సోమమ్మ. తండ్రి : రామయ్య. వెలనాటి బ్రాహ్మణుడు. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృత భాషలందు పండితులు.

రచనలు : (1) ముక్తిశ్వరశతకము (2) ఉత్తరరామ చరిత్రము (3) అమరుకము (4) ఆంధ్రవాఙ్మయవికాసవైఖరి (5) ఆంధ్ర చంపూరామాయణము (6) శాసనపద్యమంజరి (2 భాగములు) (7) బాలరామాయణము (8) ఎపిగ్రాఫిమా ఇండికాలో కొన్ని వ్యాసములు (9) కృష్ణరాయలు (50 వ్యాసములు) (10) సర్వేశ్వరశతకము (11) కవిజనాశ్రయము (12) విప్రనారాయణ చరిత్రము (13) మన్నూరుదాస విలాసము (14) రాయ వాచక మునకు ఉపోద్ఘాతము.

రామరాజు - బి. (యమ్. ఏ., పి.హెచ్. డి.) : జననము : 15 ఏప్రిల్ 1925 సం. రము. ఉస్మానియా తెలుగుశాఖాధ్యక్షులు. ఆంధ్ర

రచయితల సంఘ కార్యదర్శి. విమర్శకుడు. స్వస్థానం : దావె నూరు : వరంగల్ జిల్లా.

రచనలు : (1) తెనుగు జానపద గేయసాహిత్యము (2) వీరగాథలు (3) తెనుగువీరుడు (4) మఱుగుపడినమాణిక్యాలు (5) ఆంధ్ర దేశపు సంస్కృతకవులు మొ.

రామలింగకవి - కొమ్మత్తాజు : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర ప్రాంతము. తాత : శంకరుడు. తండ్రి : నాగలింగయ్య. తల్లి : చుక్కమ్మ. లింగధారులగు ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. ఉద్భటారాధ్యవంశ్యుడగు వీరభద్రయోగి కవి గురువు.

రచనలు : (1) శ్రీగిరిమల్లేశశతకము (2) వీరభద్రశతకము. ఇంకను పెక్కు చాటుకృతులు గలవు.

రామలింగస్వామి - అనంతవంతుల : జననము : 1 ఆగష్టు 1890 సం. రము. జన్మస్థానము : పార్వతీపురము. అభ్యస్తభాషలు : ఆంధ్ర గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) శుక్లపక్షము (2) భువనవిజయము (3) హితబోధ (4) భార్య రామాయణము మొ.

రామలింగారెడ్డి - కట్టమంచి (యమ్. ఏ.) : జననము : 1880 సం.రము. జన్మస్థానము : కట్టమంచి. నివాసము : చిత్తూరు. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యరెడ్డి. పాకనాటి రెడ్డియుడు. జాతీయనాయకుడు. అంతర్జాతీయ రాజకీయవేత్త, ఆంగ్లభాషాకోవిదులు. ప్రభుత్వ బహుమాన వేతనముపై ఇంగ్లాండుననుండి పాశ్చాత్యశాస్త్రతత్వమును ఆకళించిన విజ్ఞానవేత్త. మహావిమర్శకులు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయోపాధ్యక్షులు.

రచనలు : (1) కవిత్వతత్వవిచారము (2) న్యాసమంజరి (3) ముసలమ్మ మరణం (4) నవ యామిని (ఖండకావ్యములు) మొ.

రామలింగేశ్వరరావు - తుమ్మలపల్లి : జననము : 1921 సం. రము.

జన్మస్థానము : మునిరావు వీధి - కడపజిల్లా. పరిచితభాషలు :
ఆంధ్రాంగ్లములు, సంస్కృతము, హిందూస్థానీ.

రచనలు : (1) శివానుగ్రహము (2) పితృయజ్ఞము (3) మేళరాగ
స్వరతాళకృతులు.

రామశాస్త్రి - గోవిందు : జననము : 31 అక్టోబరు 1918 సం. రము.

జన్మస్థానము : తురుమాళ్ అను ఉత్తళ గ్రామము : కోరాపుట్టి
జిల్లా.

రచనలు : దూరతీరాలు (నాటిక) (2) శలవుల్లో మొ.

రామశాస్త్రి - దుర్బా (రామ్ పా) : జననము : 30 జూలై 1924 సం.

జన్మస్థానము : వేటపాలెము - కాకినాడ తాలూకా, తూర్పు
గోదావరిజిల్లా. విమర్శకులు. రచయితల సంఘసభ్యులు. పరిచిత
భాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కళలు (2) కథలు (3) మనస్తత్వాలు (కథలు)
(4) కళాసాహిత్యాల సమస్యలు (5) దయ్యం పట్టినమనిషి
(6) ఉదయగీతాలు (7) కామేశ్వరి కథ మొ.

రామశాస్త్రి - పారనంది : జననము : పరిధావి సం. శ్రావణ శు.నవమి.

నివాసము : పల్లకిమిడి. కాసలనాటి వైదికులు. తల్లి : రామ
లక్ష్మమ్మ. తండ్రి : ముఖలింగేశ్వరుడు. ఆంధ్రగీర్వాణ వ్యాకరణ
కోవిదులు.

తెనుగు రచనలు : (1) భగవద్గీతార్థ విచారము (2) ఆంధ్ర
మహాభారత విమర్శనము (3) స్త్రీ పునర్వివాహ ఖండనము
(4) స్త్రీ పునర్వివాహ విధి విచారము.

సంస్కృత రచనలు : (5) మధుకేశ్వరీయ నాటకము (6)
శ్రీ శంకరాశయాదర్శనము (భగవద్గీతా వ్యాఖ్య) (7) సంక్రాంతి
పూజకాల వివేచనము మొ.

రామసుబ్బయ్య - నల్ల పెద్ది : జననం: క్రీ.శ. 17 ఏప్రిల్ 1917 సం.రం.-
జన్మభూమి : కాపులూరు - నెల్లూరుజిల్లా.

రచన : త్యాగరాజీయము మొ.

రామసోమయాజులు-భమిడిపాటి : “కవిశేఖర, కళానిధి” : జననము :
19 నవంబరు 1899 సం.రము. జన్మస్థానము : చోడవరము - విశాఖ
జిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణవిద్వాంసులు.

రచనలు : (1) తరంగిణి (పద్య సంకలనము) (2) శివాజీ (ప్రబం
ధము) (3) కుచేలోపాఖ్యానము (4) విశ్వలీల (5) జానకి
(6) లక్ష్మి మొ.

రామస్వామి చౌదరి - శరణు : జననం: క్రీ.శ. 12 సెప్టెం. 1900 సం.
జన్మభూమి, నివాసము : అమృతలూరు - తెనాలి తాలూకా,
గుంటూరుజిల్లా. సుపరిచితభావలు : తెనుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ,
బెంగాలీ, తమిళము.

రచనలు : (1) కేభరిన్ (2) గారిబాద్దీ జీవితము మొ.

రామస్వామి - రాయవరపు : జననము: క్రీ.శ. 21 అక్టోబరు 1922 సం.-
జన్మభూమి : లక్ష్మీదేవిపేట - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. నివాసము :
దోర్లపూడి - విశాఖజిల్లా.

రచన (1) రామలింగశతకము (2) శ్రీ దుర్గామాహాత్యము మొ.

రామస్వామికవి - మండ : జీవితము : క్రీ. శ. 19-వ శతాబ్దము
కానోపును.

రచన : శ్రీరామజోగరాయశతకము(రామజోగారావను వక్క-లంక
జమిందారునిపైఁ జెప్పినది).

రామస్వామిశాస్త్రి - మండపాక : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.రము..

తాత : పేరయ్యకవి. తండ్రి : కామకవి. తమ్ముడు : పార్వతీశ్వర
శాస్త్రి.

రచనలు : (1) అవధూతానుభూతి (2) గీతాశాస్త్రము మొ.

రామాచార్యులు - బెడుదూరి : జననము : 19 వ శతాబ్ద ప్రారంభము.

రచనలు : బయలు నాటకములు (నటన కనుకూలించు వీధి నాటకములు).

రామాజెట్టి : రచన : బాలచక్రవేమశతకము (వేమనశతకము).

రామస్వామిశాస్త్రి - పాటూరి : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం. 50. ప్రాంతము. పోర్టు సెంటుజార్జికళాశాల పండితుడు.

రచన : శుకసప్తతి (వచనకావ్యము).

రామస్వామిశాస్త్రి - వావిళ్ల : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. జన్మ స్థానము : అల్లూరు - నెల్లూరుజిల్లా. నివాసము : మదరాసు. వావిళ్ల పుస్తకసంస్థకు స్థాపకులు. ఈయన పుత్రులు వేంకటేశ్వర శాస్త్రి, ద్రావిడశాఖకు చెందిన వైదికబ్రాహ్మణులు.

రచనలు : మనుచరిత్రము, ఆముక్తమాల్యద మొదలగు పెక్కు గ్రంథములకు వ్యాఖ్యానములు.

రామానుజరావు - పండరి : క్రీ. శ. 1830 సం. 50. నివాసము : రామాయమ్మపేట - పిద్దిపేట తాలూకా.

రచన : (1) గాంగేయచరిత్ర (యక్షగానము) (2) హనుమదవతారమండలి (3) అహల్యాసంక్రందన విలాసము మొ.

రామానుజయ్య - తిరువాయిపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం. 50. ప్రాంతము. సోదరుడు : వేంకట రామానుజుడు.

రచన : చూడికుడుత శతకము (ఆముక్తమాల్యద కథానాయికయగు చూడికుడుత్త యనుపేరుగల రంగనాయకి నుద్దేశించి చెప్పిన శతకము).

రామానుజరావు-దేవులపల్లి : జననము : 23 ఆగష్టు 1917 సం. 50. జన్మస్థలము, నివాసము : వరంగల్. ఆంధ్రసారస్వత పరిషదుపా

భృగ్గులు హైద్రాబాదు. సాహిత్యలకాడమీ కార్యదర్శి. సుపరిచిత భావలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ, గీర్వాణము మొ. రచనలు : (1) పచ్చతోరణాలు (2) సారస్వతనవనీతము (3) నవ్య కవితా నీరాజనము (4) వ్యాసమంజూష (5) సంస్కృత పునరుజ్జీవనము.

రామానుజాచార్య - యన్. సి. : 'విరించి' జననము : క్రీ. శ. 14 శ్రీబ్రహ్మ 1935 సం.రము. జన్మభూమి : విజయవాడ-కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచిత భావలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ. రచనలు : (1) నరపశువు (2) అనంతయాత్ర (3) అంతరాత్మ (4) బంగారుపాప మొ. అన్నియు అనువాదములు.

రామానుజాచార్యులు - నారాయణం (విద్వత్కవిశేఖర) : జననము : 23 జూన్ 1897 సం. రము. జన్మస్థలము : ఉల్లిపాలెం. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు. తల్లి : లక్ష్మీనరసమ్మ. తండ్రి : శ్రీరామ దేశికులు.

తెన్నరచనలు (1) శ్రీనివాస శతకము (2) క్షీరాబ్ధి కుమారీ శతకము (3) చెన్నకేశవ శతకము (4) శ్రీకృష్ణ శతకము (5) రాఘవాభ్యుదయము (ప్రబంధము) (6) విజయబ్రథవాహనము (నాటకము) (7) మాయావతి (నాటకము) (8) సుచంద్రియము (నాటకము).

సంస్కృత రచనలు : (9) శ్రీసూత్రకారప్రపత్తి (10) శ్రీవిఖనస మతాచార్య ప్రభావ ప్రశంసనము (11) మునిరాజస్తూతి (12) సాంప్రదాయకాచార్య స్తోత్రకావ్యము (13) శరణాగతి (14) లక్ష్మీనారాయణస్తూతి (15) రామానందలహరి (16) ధన్వంతరీ సుప్రభాతము మొ.

రామానుజులరెడ్డి - బూమారు : జననము : 5 జూన్ 1899 సం.రం. జన్మస్థానము : తిరుత్తని - చెంగల్పట్టు జిల్లా.

రచనలు : (1) రత్నాబాయి (2) మోహన (3) రాణి దుర్గ (4) సాహిత్య ముక్తావళి (5) వీరగాంధర్వము (6) రంతిదేవుడు (7) పూలగుత్తి మొ.

రామారావు - అడిదము : జననం : 1881 సం.రం. జన్మస్థానము : పూనపాటిరేగ - విశాఖజిల్లా. ఆర్వేలనియోగి. విజయనగరం కళాశాలలో ఆంధ్రాధ్యాపకులు. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృతభాషలందు సమర్థులు.

రచనలు : (1) మణిహారము (2) విస్మృత కలింగాంధ కవులు (3) సంస్కృతచాటువుల కనువాదము (4) ఢిల్లీదర్బారు (5) అడిదము సూరకవి జీవితము మొ.

రామారావు - కొశీపట్నము : జననం : క్రీ. శ. 15 జూన్ 1924 సం. జన్మభూమి : మరవాక - శ్రీకాకుళం జిల్లా. నివాసము : విశాఖ పట్టణము. సుపరిచితములు : ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచన : రాగమయి (నవల).

రామారావు - చుండుపట్ల : జననం : క్రీ. శ. 20 జూలై 1906 సం. జన్మభూమి : మేడపాడు : తూ.గో. జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణములు.

రచనలు : భగవద్గీత (నాటకము) (2) మెహర్ బాబా కిన్నెర కథ. మొదలగునవి.

రామారావు - తులసిల : జననం : క్రీ. శ. అక్టోబరు 1919 సం. జన్మభూమి : నందమూరు - కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచన : మహాసాహసోపదేశము మొ.

రామారావు - తాడూరి : జననం : క్రీ. శ. 16 జనవరి 1887 సం.రము. జన్మభూమి : తాడేపల్లిగూడెం : ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) శ్రీ విచిత్రమాలికా కథావళి (2) ఆనందసుధా తరంగిణి మొ.

రామారావు-మారేముడ (డాక్టరు) : జననము : క్రీ. శ. 28 నవంబరు 1906 సం. జన్మభూమి : రాజమండ్రి. విలాసము : హైదరాబాదు. నైజాము కాలేజీ. చారిత్రక శాఖా ప్రధానోపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రదేశమున బౌద్ధమత వ్యాప్తి (2) భారతీయ విద్యా చరిత్రము (3) కాశీయసంచిక (4) కాశీయ సామ్రాజ్యము (5) తెలుగు వెలుగు (6) శాతవాహన సామ్రాజ్యము (7) ఆంధ్రదేశ చరిత్ర (8) నాట్యము - నృత్య రత్నావళి.

రామారెడ్డి - ముకురాల : జననము : 1929 సం.రం. నివాసము : కల్వకుర్తి. మహబూబునగర్ జిల్లా. జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలు అధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) దేవరకొండ దుర్గము (2) మనుమడు చూపిన మంచిబాట (3) వీర పూజ మొ.

రామిరెడ్డి - దువ్వూరి : “కవి కోకిల” జననము : 1895 సం.రం. నిర్యాణము : 1947 సం. జన్మస్థలము : పెమ్మారెడ్డి పాలెము - నెల్లూరు మండలము. రెడ్డి వంశీయులు. ఆంగ్ల, పారసీక, సంస్కృతాంధ్రములందు ప్రజ్ఞ కలవాడు.

రచనలు : (1) పానశాల (2) కృషీవలుడు (3) కంభరాణా (4) వనకుమారి (5) సీతా వనవాసము (6) నలజారమ్మ అగ్ని ప్రవేశము (7) పలితకేశము (8) యువక స్వప్నము (9) నైవేద్యము (10) నక్షత్రము (11) గులాబి తోట (12) పండ్ల తోట (13) జలదాంగన (14) కడపటి వీడ్కోలు-పెక్కు ఆంగ్ల గ్రంథములు మొ.

రామిరెడ్డి - నారపరెడ్డి : జననము : 1918 సం. నివాసము : కోవూరు - నెల్లూరు జిల్లా. అభ్యుదయ రచయితల సంఘసభ్యులు, ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచిత భాషలు.

రచనలు : (1) నా వీణ (2) అశ్రుమాల (3) మధువనం
(4) మధుశాల మొ.

రామేశ్వరరావు - వెలుదండ : జననము : 27 జూలై 1935 సం.రం.
జన్మస్థానము, విలాసము : మంగునూరు - మహబూబ్ నగర్
జిల్లా. పరిచిత భాషలు : హిందీ ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృతములు.

రచనలు : (1) శ్రీ రామభూవర శతకము (2) విద్యుత్సందేశము
(3) ఆంధ్రనారదభక్తి సూత్రములు మొ.

రుక్మిణమ్మ - స్థానాపతి : జననం : 1915 సం. రము. జన్మస్థానము :
నిడుదవోలు. తల్లి : గరుడమ్మ. తండ్రి : పురుషోత్తం. భర్త :
సత్యనారాయణ. నివాసం : విశాఖజిల్లా.

రచనలు : (1) పూలమాల (2) దేవుడు (3) వత్సరాజు
(4) దూత ఘటోత్కచము (5) దయలు (6) ప్రతిజ్ఞ
(7) పూర్వదానం (8) ఛాయ (9) డార్మిక్ (10) స్వార్థ
(11) లీల (12) చారుదత్తం (13) కాదంబిని (14) దేవీ
భాగవతం.

రుక్మిణీనాథశాస్త్రి - జలసూత్రం : జననము : 7 సెప్టెంబరు 1914
సం.రము. జన్మస్థానం : హైద్రాబాదు. పండితకవి. విమర్శకుడు.
రచయితల సంఘకార్యదర్శి. తేలప్రోలు ఉదయభారతి ఆంధ్రో
పన్యాసకులు.

రచనలు : (1) అక్షింతలు (2) ఎఱ్ఱచీకటి (3) శబరి (4) తనలో
తాను (5) దేవయ్య స్వీయచరిత్ర.

అక్మణ - బొల్ల : జననము : క్రీ. శ. 28 జూలై 1917 సం. రము.
జన్మభూమి : సికింద్రాబాదు.

రచనలు : (1) విజయదశమి కానుక (2) స్వార్థము.

అక్మణకవి - పిండిప్రోలు : జననం : 1820. నివాసం : కుయ్యేరు.
రామచంద్రపురం తాలూకా. గ్రామకరణం. నియోగి. తండ్రి

గోపాలం. తిట్టుకవియని ప్రసిద్ధి. సమకాలికులు : కాకిరపర్తి కృష్ణకవి, కొటికలపూడి కృష్ణకవి మొ.

రచన : లంకావిజయము (రావణదమ్మియము).

లక్ష్మణదాసు - దామరాజు : జననం : 19 వ శతాబ్దాంతం. నివాసం : మల్కాపురం. నియోగి. ఆంధ్రగీర్వాణములు పరిచితములు.

రచన : సీతారామ శతకము.

లక్ష్మణదేశికుడు - బృందావనము : జననం : 19 వ శతాబ్ద మధ్య మము. నివాసం : కర్ణపట్నం. గురువు : శ్రీరామవర దేశికుడు.

రచన : రాజకంఠీరవ శతకము (రామాయణ కథాపూరితము).

లక్ష్మణరావు-ఆవంచ : “సాహిత్య శిరోమణి” జననం : 21 సెప్టెంబరు 1929 సం.రము. విలాసం : హైద్రాబాదు.

రచనలు : (1) వీరరాఘవులు (చిన్నపిల్లల నవల) (2) చిలుకమ్మ చుట్టాలు మొ.

లక్ష్మణశాస్త్రి - గుండు : జననం : క్రీ.శ. 19 వ శతాబ్దం. నివాసం : వేళంగి - కాకినాడ తాలూకా, తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచన : శ్రీరామచంద్ర విలాసము.

లక్ష్మణస్వామి - కాళహస్తి : జననము : క్రీ. శ. 4 అక్టోబరు 1927. జన్మభూమి : రాజమండ్రి రామచంద్రపురం తాలూకా.

రచనలు : (1) గాంధీజీ అడుగుజాడల్లో (2) హిందీ - తెలుగు కోష్.

లక్ష్మణస్వామి - దాసరి : జననం : 1890 ప్రాంతము. నివాసం : సితాపురం - తూ. గో. జిల్లా. వీరికాపురప్రభువుల ఆశ్రయములు.

రచనలు : (1) విజయవిలాస నాటకం (2) భర్తృహరి (3) వేశ్యా సహవాస ఫలితం (4) దీనపోషక శతకం (5) భక్తజన మనోరంజనము మొ.

లక్ష్మణశాస్త్రి - కప్పగంతుల : “శిరోమణి” జననం : 5 డిసెంబరు 1917 సం.రము. విలాసం : హైద్రాబాదు. ప్రభుత్వ సమాచార పౌరసంబంధముల శాఖా అసిస్టెంటు డైరెక్టరు. పరిచితములు : 7, 8 భావలు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రవ్యాకరణ వివరణం (2) కర్ణసుందరి (3) ఆంధ్రీకృతవిక్రమాంక దేవచరితము (4) జానకీహరణకావ్యము (5) మణిమంజూష (6) వనపర్తి సంస్థానచరిత్ర మొ.

లక్ష్మణసింగు : క్రీ. శ. 1890 సం. ప్రాంతము. నివాసము : నేలకొండ పల్లె - హైద్రాబాదు ప్రాంతము.
రచన : కేశవ శతకము.

లక్ష్మయ్య - అమ్మినెట్టి : “ప్రభాకవి, ఉభయభాషా ప్రణి” జననము : క్రీ. శ. 1910 సం. రము. ప్రాంతము. నివాసము : తణుకు - పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. తణుకు బోర్డు హైస్కూలు తెలుగు పండితులు.

రచనలు : (1) దక్షిణ వీరభారతము (2) చంద్రగిరి దుర్గము (3) హంపిరాజ్యము (4) భాగవతాంధ్రీకరణము మొ.

లక్ష్మయ్య - పైడి : జననము : 1 జూలై 1904 సం.రము. విలాసము : అచ్చంపల్లి - అనంతపురం జిల్లా.

రచనలు : (1) మార్కండేయ (2) సాయిలీల (3) సింగసరాయ జీవితము మొ.

లక్ష్మరావు - ఆవంచ : జననము : క్రీ.శ. 21 సెప్టెంబరు 1929 సం.రము. జన్మభూమి : చర్లపల్లి : నల్గొండజిల్లా. నివాసము - హైదరాబాదు. సుపరిచితభావలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, ఉర్దూ, హిందీ.

రచనలు : (1) వీరరాఘవులు (2) చిలుకమ్మ చుట్టాలు (3) గుట్ట మీది గుడిసె (4) చిట్టికథలు (5) పల్లెటూరి ప్రయాణం మొ.

లక్ష్మీకాంతకవి - నారపరాజు : జననము : ప్రమాదీచ సం. రము.
నివాసము : ఇంకొల్లు గ్రామము-బాపట్ల తాలూకా. తల్లి : వెంకమ్మ.
తండ్రి : శ్రీరాములు. తాత : వేంకటాచార్యుడు.

రచనలు : (1) కవిజన చణోర చంద్రోదయము (2) మహాకవి
కాళిదాసము (3) రాఘవజననము (4) ప్రతిజ్ఞావిజయము మొ.

లక్ష్మీకాంతకవి - మేడేపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 1909 సం. రము.
నివాసము : హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) భక్తజనాబాయి (నాటకము) (2) సాందర్భ
విలాసము (3) నా కవనము.

లక్ష్మీకాంతకవి - గుంటూరు : జననము : క్రీ.శ. 25 జన. 1900 సం.
రము. నిర్వాణము : 4 ఫిబ్రవరి 66. జన్మస్థానము : యలమంచిలి-
విశాఖజిల్లా. గురువు : శ్రీ కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రి. నివాసము :
శ్రీ రమణమహర్షి ఆశ్రమము. కవి. తత్త్వవిదుడు. పండితుడు.
ప్రముఖ రచయిత.

రచనలు : (1) నాయన (శ్రీ కావ్యకంఠ గణపతిముని జీవితచరిత్రము)
(2) తత్త్వశాస్త్రము (3) మంత్రశాస్త్రము (4) ఖగోళ
శాస్త్రము (5) గురువుల సంస్కృత రచనలకు అనువాదములు
మొ.

లక్ష్మీకాంతము - దంటు : జననము : 28 ఏప్రిల్ 1860 సం. రము.
నివాసము : సిద్ధపల్లె - గుంటూరుజిల్లా. తెలుగాణి బ్రాహ్మణులు.
తండ్రి : సుబ్బారాయుడు. తాత : ఆంజనేయాలయ ప్రతిష్ఠాపకు
లగు దేవయ్య, మాతామహుడు : భోనగిరి సుబ్బయ్య. తల్లి :
మహాలక్ష్మమ్మ. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలు పరిచితములు.

రచనలు : (1) పార్థసారథి శతకము (2) కృష్ణవేణి విలాసము మొ.

లక్ష్మీకాంతము - పింగళి (యమ్. ఏ.) : జననము : 10 జనవరి 1894
సం. రము. జన్మస్థానము : చిట్టూర్పు-చల్లపల్లి తాలూకా పింగళి.

కాటూరి కవులలో నొకరు. నివాసము : మచిలీపట్టణము. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమున ప్రధానాంధ్రాచార్యులు.

రచనలు : (1) మధురపండిత రాజము (2) ద్విపద భారతము (3) రంగనాథ రామాయణము (4) గంగాలహరి (5) శాతవహ్యసములు (6) సౌందరనందము (కాటూరివారిలో కలిసిన రచన) (7) పౌలస్త్య హృదయము (జంటకవుల రచనము) (8) తొలకరి (జంటకవుల కర్తృకము) మొ.

లక్ష్మీకాంత మోహన్ : జననము : 1 జూలై 1922 సం. విలాసము : మల్కా-జగిరి - సికింద్రాబాదు. జన్మస్థానము : వెల్లటూరు-రేపల్లె తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) రామరాజ్యము (2) సింహగర్జన (3) పేదరాసి పెద్దమ్మ కథలు (4) ఆత్మబలీయము (5) సమ్మెపిలుపు (6) కూలి - కౌలుదారు (7) అంటాని - క్లియోపాత్ర (8) జూలియస్ సీజరు (9) రోమియోజూలియట్ (10) ఒథెలో (11) మాక్బెత్ (12) తుఫాన్ (13) వెన్నిస్ వర్తకుడు (14) లియర్ రాజు (15) కొరియలానన్ మొ.

లక్ష్మీకాంతమ్మ - ఊటుకూరి (కృష్ణకుమారి) : “ఉభయభాషాప్రవీణ” జననము : 18 డిసెంబరు 1917 సం.రము. విలాసము : బాపట్ల - గుంటూరుజిల్లా. తండ్రి : నాశం కృష్ణారావు. తల్లి : సుశీల. ఆంధ్రప్రదేశ్ అకాడమీసభ్యురాలు. విద్యత్క-వయిత్రి, ఆంధ్ర విద్యుషీకుమారి, తెలుగుమొలక, కవయిత్రీతిలక, ఆంధ్రపరస్వతి మొ. బిరుదములు గలవు.

రచన : (1) ఆంధ్రకవయిత్రులు (మద్రాసు ప్రభుత్వముచే బహుమతిగొన్న గ్రంథము) (2) భారతచరిత్ర (కొన్ని గుణసాతములు)*

లక్ష్మీకాంతమ్మ - భువనగిరి : జననము : 20 వ శతాబ్దము. నివాసము : రాణ్ణాపేంద్రవరము. ఆంధ్రయువతీ కళాశాలయందు

ఆంధ్రాధ్యాపకురాలు. తండ్రి : కందర్ప తిమ్మరాజు. ఆంధ్రగీర్వాణములు అభ్యస్తభాషలు.

రచనలు : (1) భీష్మస్తవరాజము (2) భారత కృష్ణశతకము (3) భగవద్గీతానువాదము మొ.

లక్ష్మీకాంతయ్య - గరికిపాటి : జననము : 12 జూలై 1900 సం.రము.

నివాసము : విద్యానగర్-హైద్రాబాదు. పండితులు. విమర్శకులు.

రచనలు : (1) కీరసందేశము (2) హరిస్తుతి మొ.

లక్ష్మీనరసింహకవి - పోతరాజు : “కవిశేఖర, అవధానిభూషణ”

జననము : స్వధారి సం.ర ఆషాఢ శు. పాడ్యమి. నివాసము :

ఏర్పూరు : నరసారావుపేట తాలూకా, ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి :

రామకవి. తల్లి : సంజీవమ్మ.

రచనలు : (1) సుమతీచరిత్రము (2) ఋతుధ్వజవిలాసము (3)

దేవీపురాణము (4) ప్రసంగోచితచాటుపద్యమంజరి (5) మాఘ

పురాణము.

లక్ష్మీనరసింహం - చిలకమర్తి : “కళాపూర్ణ” జననము : 1867

సం.రము. నిర్యాణము 1946 సం.రము. జన్మసానము : ఖండవల్లి.

నివాసము : రాణ్ణాపేంద్రవరము. తల్లి : రత్నమ్మ. తండ్రి :

వేంకయ్య. ఆరామద్రావిడులు. అంధులు. మహాోపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) రఘుకులచరిత్ర (2) స్వప్నవాసవదత్త (3) నంద,

చరిత్ర (4) గౌతమబుద్ధ (5) రామకృష్ణపరమహంస (6) సౌందర్య

తిలక (7) హేమలత (8) భారతకథామంజరి (9) కృష్ణవేణి

(10) సుధాశరచ్చంద్రము (11) అహల్యాబాయి (12) మణి

మంజరి (13) సువర్ణగుప్తుడు (14) ప్రచ్ఛన్నసాండవము

(15) పారిజాతాపహరణము (16) సన్నయాదవము (17)

పార్వతీనాటకము (18) గురునానక్ చరిత్ర (19) వినోదములు

(20) చమత్కారమంజరి (21) రాజరత్నము (22) ప్రహసన

మంజరి (23) నందచరిత్ర (24) రామచంద్రవిజయము

రాజస్థాన కథావళి (26) సర్వశాస్త్రార సంగ్రహము (27)
 కర్పూరమంజరి (28) వాల్మీకి రామాయణసంగ్రహము (29)
 గయోపాఖ్యానము (30) గణపతి (31) గ్రీకుపురాణకథలు
 (32) మహాపురుషుల జీవితములు (33) మధ్యమవ్యాయోగము
 (34) వేమనకవి (35) రాజారామమోహనరాయ్ (36) స్వీయ
 చరిత్రము (37) కృష్ణవేణి (38) సమర్థరామదాసు (39) నవ్యుల
 గని (40) విష్ణువర్ధనుడు (41) చిత్రకథాగుచ్ఛము (42)
 కృపాంభోనిధి (పద్యకావ్యము) మొ.

లక్ష్మీనరసింహరాయకవి - తాడూరి : జననము : 1856 సం.రము.

నిర్యాణము : 1936 సం. జన్మస్థానము : రాజమహేంద్రవరము.

తల్లి : నీలమ్మ. తండ్రి : రామారావు.

రచనలు : నాటకములు : (1) శృంగారభూషణము (2) ఉన్నత
 రాఘవము (3) రుక్మిణీ స్వయంవరము (4) భగవద్గీత (ఆంధ్రీ
 కృతి) (5) రసమంజరి (6) ఉద్యోగపర్వము (ఆంధ్రీకరణము)
 (7) దైవస్థాన (8) మేఘసందేశము (9) చంద్రాలోకము
 (10) లక్ష్మీసంవాదము (11) భోజకుమారము (12) శృంగారతిల
 కము (13) ఋతుసంహారము (14) జానోదయము (15) సనత్కు
 జాతీయము (16) నీతికథానిధి (17) చమత్కార చంద్రిక (18)
 బాలనీతి (19) పండితరాయ శతకము మొ.

లక్ష్మీనరసింహశర్మ - మంకొల : జననం : క్రీ. శ. 24 డిసెంబరు

1925 సం.రం. జన్మభూమి : నగరగిరి - మైసూరు. నివాసము :

గుత్తి - అనంతపురం జిల్లా.

రచనలు : (1) పురందరదాస్ (2) పాంచాల (నాటకము) మొ.

లక్ష్మీనరసింహారావు - కె. : జననం : 20-వ-శతాబ్దము. జన్మస్థానం:

రేపాల - కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) ఒకరోజు (2) కొత్తబడి (3) అడుగుజాడలు (4)

గెలుపునీది (నాటకములు) మొ.

లక్ష్మీనరసింహారావు - పానుగంటి : జననము : 1865 సం.రము. నిర్యాణము : 1940 సం.రం. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము, పిప్పట పితాపురం. తల్లి : రత్నమ్మ. తండ్రి : రమణాచార్యులు. మాధ్వమతస్థులు. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృతములందు కూలంకష ప్రజ్ఞగలవారు. ఆనెగొంది, ఉల్లాము, లక్ష్మీనరసాపురము వగైరా సంస్థానములందు మంత్రిగా పనిచేసినవారు. హాస్యరసపూరిత రచనలు వీరి ఆశయము.

రచనలు : (1) సారంగధర చరిత్ర (2) వృద్ధ వివాహము (3) రాధా కృష్ణ (4) దుష్ట ప్రధాని (5) మోసము (6) జలజ (7) కోకిల (8) వీరమతి (9) పతనము (10) పూర్ణిమ (11) సరస్వతి (12) ఆనందనాథ (13) కల్యాణరాఘవము (14) విజయ రాఘవము (15) విప్రనారాయణ చరిత్ర (16) కంఠాభరణము (17) విచిత్రసమావేశము (18) విచిత్రమరణము (19) ప్రచండ చాణక్యము (20) హాస్యవల్లరి (21) మంజువాణి (22) సాక్షి (6 భాగములు) (23) నర్మదా పురుకుత్సీయము (24) బుద్ధ బోధసుధ (25) జగన్నాథమూర్తి మొ.

లక్ష్మీనరసమాంబ - పులుగుర్తి : జననము : 1878 సం.రము. జన్మ స్థానము : కాకినాడ. తండ్రి : చింతలపూడి నీలాచలము. తల్లి : అగ్గమాంబ. భర్త : వేంకటరత్నం పంతులు. వెలనాటి నియోగి. అభ్యస్తభాషలు : హిందీ, తెలుగు, వంగభాషలు. సావిత్రి పత్రికా సాపకురాలు.

రచనలు : (1) యోగీశ్వరి (2 భా.) (2) అన్నపూర్ణ (2 భాగ) (3) వామనపురాణము (4) మహిళాకళాబోధిని (5) మంగళ హారతుల శతకము (6) సుభద్ర (7) వైతన్యస్వామి (8) నల్ల భావల్లరి (9) అమరవిజయము (10) కమలాకుమారి (11) కామమంజరి (12) లోకభాంధవి (13) స్త్రీ సీతీగీతములు (14) సతీధర్మములు (15) సీతిపద్యములు (16) మధుపద్యములు (17

సుజ్ఞాననవరత్నములు (18) సరస్వతీ పరిచేవనము (పద్యకావ్య సంపుటి) మొ.

లక్ష్మీనరసింహశర్మ - మున్నంగి : జననము : స్వభాను సం.రము
పువ్వు శు. అష్టమి. నివాసము : ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.
తల్లి : తిరుమలమ్మ. తండ్రి : వేంకట కృష్ణశర్మ. నియోగి
వైష్ణవులు.

రచన : మాధవర్క. హితకారిణి పత్రికానిర్వాహకులు.

లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి - ఘట్టి : “కవితావతంస, కావ్యతీర్థ” జననము :
1911 సం.రము. జన్మస్థానము : కొల్లూరు - గుంటూరుజిల్లా.
తల్లి : త్రిపురాంబ. తండ్రి : నాగభూషణశాస్త్రి. సోదరుడు :
ప్రభాకరశాస్త్రి. గురువు : జొన్నలగడ్డ విశ్వనాథశాస్త్రి. విద్యార్థి.
ఆశుకవి. అవధానకవి. సోదరులు జంటకవులు.

రచనలు : (1) పద్మశంకరవిజయము (పద్యకావ్యము) (2) శ్రీకృష్ణ
మహాత్ము (3) ఆశ్వినిమాహాత్యము (4) వైశాఖపురాణము
(5) ఆంధ్రప్రతిభ (6) గాథాసప్తశతి (7) కుండమాల (ఆంధ్రీ
కృత నాటకము) (8) రత్నావళి (ఆంధ్రీకరణము) (9) ఝాన్సీ
రాణి (10) భారతవిమర్శ (11) తెనుగు జాతీయములు
(12) సంస్కృత న్యాయములు (వ్యాఖ్య) మొ.

లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి - ఉసుకపల్లి : జననం : క్రీ.శ. 14 డిసెం. 1926
సం.రము. జన్మభూమి : రేపల్లె - గుంటూరుజిల్లా. సుపరిచిత
భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) మిథ్యబ్రతుకులు (2) కచటతపలు మొ.

లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి : మల్లాది : “పండిత” జననము : క్రీ. శ.
1890 సం.రము ప్రాంతము. ఉభయభాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) ఆచార్యకృపలాని (2) పట్టాభి (3) మాలానా ఆజాద్
(4) విజయలక్ష్మీపండిట్ (5) సాయిబాబా (6) రామకృష్ణ

పరమహంస (7) రవీంద్రనాథటాగూరు (8) చెన్నపట్నము
తెనుగువారిదే (9) కాశీక్షేత్రమాహాత్మ్యము (10) పరమానం
దయ్య శిష్యుల కథలు (11) భేతాళపంచవింశతి కథలు
మొ. (12) సంస్కృతనాటక కథలు.

లక్ష్మీనరసింహారావు-వావిలికొలను : “మధుర మధురాలు” జననము :

15 మే 1920 సం.రము. జన్మస్థానము : ఏర్పూరు. నివాసము :
వినుకొండ - గుంటూరుజిల్లా. పండితకుటుంబములోనివారు.

రచనలు : (1) రామరాజ్యము (2) రాజసింహ (3) విపంచి (4)
లీలామృత్యుంజయము (ఖండికలు) (6) జలంధర (7) భూకై
లాస్ (8) కన్యకాపరమేశ్వరి (9) గ్రామరాజ్యము (10) పాతాళ
భైరవి (నాటకములు) (11) ప్రేమజ్యోతి (12) రానా
ప్రతాప్ (బుట్టకథ) (13) విజయదశమి (14) కోదండరామ
శతకము (15) బాలశతకము మొ.

లక్ష్మీనరసింహారావు - అక్కిరాజు : జననము : 1887 సం. నివాసము :
వంగోలు. నియోగి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : చెంచులమ్మమ్మ.
తండ్రి : రామకృష్ణయ్య. పి. వి. ఆర్. హిందూ సెకండరీ
పాఠశాలోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) రుక్మిణీ పరిణయము (2) రామచంద్ర విజయము
13) ధర్మాంగద చరిత్రము (4) రంభారావణ సంవాదము.
(5) శ్రీరామతీర్థస్వామి జీవితము మొ.

లక్ష్మీనారాయణ - ఉన్నవ : జననము : 1878 సం. రం. జన్మస్థానము :
వేములూరు - గుంటూరుజిల్లా. నవలలు, వ్యాసములు వ్రాయుటలో
నేర్పరులు. గుంటూరు క్రిష్టియన్ కళాశాలోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) సంగీతనాపసాని (2) నాయకురాలు (3) మాలపల్లి
(4) తిక్కన కవితా శిల్పనైపుణ్యము మొ.

అక్షీనారాయణ - కారంకెట్టి : జననము : 1 జూలై 1935 సం. రం.
 నివాసము : గొల్లముదివేడు - చుండుపల్లి, కడపజిల్లా. ఆంధ్ర
 గీర్వాణభాషలయందు పరిచయము.

రచనలు : (1) శ్రీరామశతకము (2) కుసుమవల్లరి మొ.

అక్షీనారాయణ - కొడాలి : జననము : మోపట్టు - తెనాలితాలూకా,
 గుంటూరుజిల్లా. చిత్రకారులు. సుషరిచిత్రభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల,
 హిందీగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రగ్రామములచరిత్ర (2) వాల్మీకి రామాయణ
 విమర్శనము (3) మహాభారత విమర్శనము (4) ప్రాచీన
 గ్రంథాలయచరిత్ర మొ. 17 గ్రంథములు వ్రాసిరి.

అక్షీనారాయణ - చర్ల : జననము : 6 ఫిబ్రవరి 1936 సం. రం.
 జన్మభూమి : కాకరపట్టు - తణుకు తాలూకా, పశ్చిమగోదావరి
 జిల్లా.

రచనలు : (1) భరతమాత (దండకము) (2) ఈశ్వరస్తోత్రము.

అక్షీనారాయణ - దామరాజు : జననము : 1830 సం. రం. నివాసము :
 ఏలూరు పట్టణము-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ఆర్వేలనియోగి. తండ్రి :
 శివరామయ్య.

రచన : బృందావన విహారము (మల్కాపుర సీతారామస్వామికి
 అంకితమివ్వబడిన 3 ఆశ్వాసముల పద్యకావ్యము.)

అక్షీనారాయణకవి - బొడ్డు : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
 కమ్మ కులముకాని, వడ్రంగి కులముకాని కావచ్చును. తండ్రి :
 నరసింహుడు. గురువు : తిరువేంగళాచార్యులు. ఆంధ్రగీర్వాణ
 భాషలయందు పరిచయము.

రచన : హేలాపురి శతకము (ఏలూరిపురమున వేంచేసియున్న
 వేణుగోపాలస్వామిని సుతించుచు జెప్పినది).

లక్ష్మీనారాయణ - రావిపాటి : “కవితాకోవిద, చిత్రకవిశేఖర” జననము : క్రీ. శ. 3 ఆగష్టు 1909 సం. జన్మస్థానము : రావిపాడు - నర్సారావుపేట తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) భారతగర్భరామాయణము (2) మాచర్ల చెన్న కేశవ శతకము (3) సర్వేశ్వరశతకము (4) గురజాల ఇష్ట కామేశ్వరి శతకము (5) పలనాటి చరిత్ర (గద్యము) (6) నాగార్జునకొండ చరిత్ర (గద్యము) మొ.

లక్ష్మీనారాయణరావు - వెల్లటూరు : జననము : క్రీ. శ. 20 మే 1930 సం. రము. విలాసము : పామట్టు - నెల్లూరుజిల్లా. సారస్వత విమర్శకులు.

రచనలు : (1) విషంచి (బాలసాహిత్యము) (2) శరజ్యోత్స్న (3) బాలసాహితీ (4) త్యాగశ్రీ మొ.

లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి - జింద్యాల : “సుధాంశువు”. జననము : క్రీ. శ. 4 ఫిబ్రవరి 1934 సం. అనంతపురం ప్రభుత్వ కళాశాలలో ఆంధ్రాధ్యాపకులు.

రచనలు : వైజయంతి (అలంకారగ్రంథము) (2) ప్రతిమ (భాస నాటకానువాదము) మొ.

లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి - పంతుల : “సాహిత్యవిద్యా ప్రవీణ, ఉభయ భాషాప్రవీణ” జననము : 1-7-1909 సం. జన్మస్థానము: చిట్టాయ పలస అగ్రహారము-విజయనగరము తాలూకా, విశాఖజిల్లా. కవి శేఖర, వేదాంతవిమర్శన విశారద, సాహిత్యాచార్య బిరుదాంకితులు. ఆంధ్రగీర్వాణవిద్వాంసులు.

రచనలు : (1) అంజలి (పద్యము) (2) కళోపనిషత్తు (వేదాంతము) (3) ఆంధ్రధ్వన్యాలోకము (4) భామతి (5) గీతాసుధాంజలి (6) ఉమాసహస్రము (7) వేదాంత డిండిముము మొ.

లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి - మంత్ర : జననము : క్రీ.శ. 20 వ శతాబ్దము.

రచనలు : (1) వచన మహాభారతము (2) వేదాంత పంచదశిలోని మూలశ్లోకములకు ఆంధ్రవ్యాఖ్యానము.

లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి - రాంభట్ల (యమ్. ఏ.) : “ఉ భ య భాషా ప్రవీణ”. నివాసము : విశాఖపట్టణము. ఎ. వి. యన్. కళాశాల తెలుగుపండితులు. హిందీరాష్ట్రభాషా ప్రవీణ పట్టభద్రులు.

రచనలు : (1) శంకరవిజయము (2) అహోబల పండితీయవ్యాఖ్య (3) వ్యాసములు మొ.

లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి - స్వయంపాకురి : జననం : సర్వజిత్రంవత్సర మాఘ శుద్ధ చతుర్దశి. నివాసము : దక్షిణరామము - రామచంద్ర పురం తాలూకా, తూర్పు గోదావరిజిల్లా. తెలుగాణ్య వైదికులు. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. తండ్రి : సూర్యప్రకాశం. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు. కవులు. పీఠికాపురవాస్తవ్యులు.

రచనలు : (1) భీమేశ్వర శతకము (2) సర్వశూన్య శతకము (3) కలియుగము (4) కొన్ని అష్టకములు (సంస్కృతము) మొ.

లక్ష్మీనృసింహకవి - పాలూరి : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము : నెల్లూరు ప్రాంతము. తండ్రి : దేవరాజు. పరిచితభాషలు : ఆంధ్ర గీర్వాణములు.

రచన : లక్ష్మీ నృసింహశతకము.

లక్ష్మీపతి - ధూర్జటి : క్రీ. శ. 1840 సం. ర ప్రాంతము.

రచన : హంసవింశతి (వచన కావ్యము. దీనికి మూలము అయ్యల రాజు నారాయణకవి యొక్క పద్యకావ్యము).

లక్ష్మీపతి - పెమ్మరాజు : జననము : క్రీ.శ. 1 జూన్ 1899 సం. రము. నిర్వాణము : 1 సెప్టెంబరు 1943 సం.రము. నివాసం : పెనుమదము-వల్లిమగోదావరి జిల్లా.

రచనలు : (1) గ్రీష్మము (2) ప్రణయార్పణము (3) తొల
కరి (4) బలి (5) పోలి (6) చెల్లమాంబ (7) వసంతము మొ.

లక్ష్మీపతిశాస్త్రి - చిట్టాకూరి : జననము : క్రీ. శ. 1 అక్టో. 1925
సం. రము. జన్మభూమి : మార్కొండపాడు - ప.గో. జిల్లా.
నివాసము : రాజమండ్రి (దానవాయిపేట.) సుపరిచిత భాషలు :
ఆంధ్రాంధ్ర గీర్వాణములు. పుస్తకవ్యాపారము.

రచనలు : (1) జయవర్ధనుడు (2) ధన్యజీవి (ఖండకావ్యము) మొ.

లక్ష్మీపతిశాస్త్రి - శ్రీపాద : జననము : క్రీ. శ. 1880 సం.రము
ప్రాంతము. నివాసము : కొవ్వూరు : గోదావరీతీరము. వెలనాటి
వైదికులు. తల్లి : యజ్ఞ సోమదమ్మ. తండ్రి : మందయ్యశాస్త్రి.
ఆంధ్రగీర్వాణ కవిపండితులు. రామచంద్రపురము హైస్కూలు
నందు సంస్కృతపండితులు.

రచనలు : (1) వధూవరవివాహకాలము (విమర్శక గ్రంథము)
(2) వాసవవిజయము (ఈహామ్యగరూపకము) మొ.

లక్ష్మీబాయమ్మ - ద్రోణరాజు (కనకమ్మ - పౌణకా గార్లు) :
జననము : క్రీ. శ. 1904 సం. రము. నివాసము : ముత్యాలపల్లి -
పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. తండ్రి : చెన్నాప్రగడ సుందరరామయ్య.
తల్లి : సీతారామమ్మ. భర్త : శేషగిరిరావు (ఇంజనీర్). ఈమె
జాతీయవాదిని. జిల్లాకాంగ్రెస్ సంఘకార్యదర్శిని. ఆంధ్రరాష్ట్ర
కాంగ్రెస్ మహిళాసంఘాధ్యక్షురాలు మొ. వెక్కు పడవులను
నిర్వహించిన విదుషీమణి. నెల్లూరు కస్తూరీదేవి విద్యానిలయమున
భాషాసేవ చేసిరి. కనకమ్మయ్య, ఈమెయు జంటకవయిత్రులుగా
పేరొందిరి. కనకమ్మగారి జననము : 1892 సం. రము. నెల్లూరు
మండలము. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : కరుపూరు కొండారెడ్డి.
భర్త : పౌణకా సుబ్బరామరెడ్డి. ఆలిండియా రాష్ట్రకాంగ్రెస్

తొలి తెలుగు ఉపాధ్యక్షురాలు. నెల్లూరు కస్తూరి విద్యాలయ సాపకురాలు.

రచనలు : (1) జ్ఞాననేత్రము (2) ఆరాధన (3) నైవేద్యము
(4) రమణగీత మొ.

లక్ష్మీరంజనము - ఖండవల్లి : “ఉభయభాషాప్రవీణ” జననము :
క్రీ. శ. 1 మార్చి 1908 సం.రము. జన్మస్థానము : బెల్లంపూడి-
తూ. గో. జిల్లా. నివాసము : విద్యానగర్ - హైదరాబాదు - 7.
ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున ఆంధ్రశాఖయందు ప్రధానా
చార్యులు. వాఙ్మయ విమర్శకులు. నిరాడంబర పురుషులు.
ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) తెలుగుదుక్కి (వ్యాససంకలనము) (2) ఆంధ్ర
సాహిత్య చరిత్ర సంగ్రహము (3) ఆంధ్రులచరిత్ర-సంస్కృతి
(4) సిద్ధేశ్వరచరిత్ర (ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వమున ప్రముఖపాత్ర
గైకొనుచున్నవారు).

లక్ష్మీరఘురాం - కొత్త : జననము : క్రీ. శ. 18 జూన్ 1920 సం.రం.
జన్మస్థలం : దుగ్గిరాల. విలాసము : అశోకవీధి - కొత్తపల్లి.
ఆంధ్ర మహిళాపత్రికకు సంపాదకురాలు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రనారి (2) మనలోమనమాట (3) దారీ-
తెన్నూ (4) మొగలిపొట్లము (5) సింగినాదము మొ.

లక్ష్మీరామదాసు - రామారి : (ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు).

రచన : శ్యామలాంబాశతకము.

లచ్చనకవి - కొత్తపల్లి : క్రీ. శ. 1850 సం.రము ప్రాంతము
వాడు.

రచనలు : సూర్యశతకము (దుమ్మరప్రాసముగల కందపద్యము
లలో గూడినది).

లక్ష్మీవేంకటచలపతిరావు - ఆగస్త్యరాజు (వి. ఏ.,) : “విద్వాన్”
జననము : క్రీ. శ. 27 ఏప్రిల్ 1912 సం.రము. జన్మస్థలము :
కపిలేశ్వరపురము - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్రనియోగి బ్రాహ్మణులు.
గుంటూరు హిందూకళాశాలలో ఆంధ్రోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) సతీసులోచన (పద్యకావ్యము) (2) విధివిలాసము
(నవల) (3) సప్తపది (ఖండకావ్యము) (4) గౌతమబుద్ధ
విజయము (నాటకము) (5) కథాకౌముది (కథలసంపుటి)
(6) శివ స్తోత్రమాల (సంస్కృతము) మొ.

లలిత - క్రొత్తవల్లి : జననము : క్రీ. శ. 17 ఆగష్టు 1932 సం.రము.
ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయమున ఉద్యోగము. కథానికలు, ఏకాంకికలు,
వ్యాసములు, పద్యములు వ్రాయుదురు.

రచనలు : ఆంధ్రకవయిత్రులు మొ.

లింగన్న - కాణిపాకం : “విశ్వామిత్ర” జననం : క్రీ. శ. 16
జూలై 1935 సం.రము. జన్మభూమి : దిగువ తణతర-చిత్తూరుజిల్లా.
సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, హిందీ మొ.

రచనలు : బాలభారతి (బాలసాహిత్యము) మొ.

లింగన్న - తక్కెళ్ళపాటి : “మధురకవి” జననము : క్రీ. శ. 19 వ
శతాబ్దము. తండ్రి : వేంకటపతి. తల్లి : సూరమ్మ. తాత :
చిట్టయ్య. నియోగిబ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) మదనమోహినీవిలాసము (2) సూర్యతనయా పరిణా
యము (3) ఉత్తరహరిశ్చంద్ర (4) విద్యుత్ప్రభా విలాసము
(యక్షగానము).

లింగన్న సోమయాజి - రాయప్రోలు : జననం : క్రీ. శ. 1883
సం. రము. నివాసము : కొరియెపాడు - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) వేదాంతము - వేదాంతపంచదశి (౩ భాగ.)
(2) ఉపనిషచ్చంద్రిక (6 భాగ.) (3) కల్యాణకౌముది (శంకర
భాష్యానువాదము) (4) కల్యాణ వివరణ (5) కల్యాణ పీఠా
వము.

లింగమూర్తి - ముదిగొండ : జననం : క్రీ. శ. 10 అక్టోబరు 1908
సం. రము. జన్మభూమి : తెనాలి.

రచనలు : (1) పెల్లిళ్లు (2) మొకన్న కాపురం (3) త్యాగం మొ.

లింగమూర్తి - సింగరాజు : “జిజ్ఞాసువు”. జననము : క్రీ. శ.
8 అక్టోబరు 1922 సం. రము. విలాసము : హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) సాలెగూడు (2) చిటుతరగలు (బాలసాహిత్యము).

లింగయ్య - తోలేటి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము
కానోపున. పరిచితములు : ఆంధ్రగీర్వాణభాషలు.

రచన : తోలేటికేశవశతకము.

లింగరాజు - క్రొవ్విడి : జననము : క్రీ. శ. 3 నవంబరు 1904
సం.రము. నివాసము : (దానవాయిపేట) రాజమహేంద్రవరము.
స్వాతంత్ర్యసమర వీరులు. ఉపన్యాసకారులు.

రచనలు : అనువాదములు : (1) అమ్మ (2) మాగ్జిమ్ గోర్కీ (3) డిస్ట
వరీ ఆఫ్ ఇండియా (4) గొప్పొల్లనాయుము (5) టంగుటూరి
ప్రకాశం పంతులుగారి జీవిత చరిత్ర (6) భారతదర్శన్
(7) లోకమాన్యతిలక్ మొ.

వరదరాజకవి - సున్నం : “కవిరత్న”. జననము : క్రీ. శ. 1904
సం.రము. విలాసము : కవితాసమితి - విశాఖపట్టణము. సుపరిచిత
భాషలు : ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) మహాత్మాజీ అస్తమయం (2) శ్రీ బాలయోగి
(3) మహేశశతకము (4) ఝాన్సీరాణి (5) యక్షప్రవా
సము మొ.

వరదాదార్థులు - వానమామత్రి : “అభి న వ పో త న”. నివాసము :
చెన్నూరు - ఆదిలాబాదుజిల్లా. సుపరిచితభాషలు : తెలుగు,
సంస్కృతము, ఉర్దూ మొ.

రచనలు : (1) ఆహ్వానము (2) పోతన చరిత్రము (కావ్యము) మొ.

వరలిక్ష్మమ్మ - కనుపర్తి : జననము : క్రీ.శ. 6 అక్టోబరు 1896 సం.
రము. నివాసము : బాపట్ల. తండ్రి : పాలపర్తి శేషయ్య. తల్లి :
హనుమాయమ్మ. భర్త : హనుమంతరావు. శ్రీ కేశరిగారిచే
శారదాలేఖ రచనమునకు స్వర్ణకంకణము బహూకరింపబడెను.

రచనలు : (1) అపరాధిని (2) న సు మ తి (3) వరదరాజేశ్వరి
(నవల) (4) ద్రౌపదీమానసంరక్షణము (5) సత్యాద్రౌపదీ
సంవాదము (ద్విపద కావ్యములు) (6) పద్మ (నాటకము)
(7) ఓటుపురాణము (8) మహిళాసభలు (బుట్టకథ) (9) పెన్షన్
పుచ్చుకొన్ననాటిరాత్రి (కథలు) (10) శారదలేఖలు
(11) బాలసీతిక భావళి (12) ఆరోగ్యనాటిక - జ్యోతి
(13) కన్యాశ్రమము (14) ఒట్టు (15) ప్రణయలేఖలు మొ.
ఇంకను పెక్కుకథలు, ప్రహసనములు వ్యాసములు, గలవు.

వల్లభాయకవి - కోవూరు : క్రీ. శ. 1890 సం. రము ప్రాంతము.
నివాసము : పసుపులగ్రామము - మహబూబనగరుజిల్లా.

రచన : ఉత్సవమాహాత్మ్యము.

వసంతం - పులిచర్ల : జననము : క్రీ.శ. 1 జూలై 1938 సం.రము.
వివాసము : తిరువూరు - కృష్ణాజిల్లా. అభ్యస్తభాషలు :
ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) చార్లన్య (నాటకము) (2) మేమ సం దేశ ము
(ఆంధ్రీకృతము).

వసంతకుమారీదేవి - పిండిప్రోలు : “కవయిత్రీ తిలక”. జననము :

క్ర. శ. 1932 సం.రము. విలాసము : సాహితీసమితి - ఒంగోలు. సుప్రసిద్ధరచయిత్రి. తెనుగు, హిందీ, బెంగాలీ, జర్మనీ భాషల యందు అభినివేశముగల విదుషీమణి.

రచనలు : (1) హృదయాంజలి (2) ఆరాధన (3) అశ్రుశ్రీ (4) నిరుపమ (5) నిర్మల (నవల) (6) తొలిపూలు (7) సమాగమము మొ.

వాసుదేవరావు-గోపేటి : జననం : క్రీ.శ. 10 మార్చి 1942 సం.రము.

జన్మభూమి : కాజ - పాలకొల్లు, ప. గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు: ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచన : అరుణ (నవల) మొ.

వాసుదేవశాస్త్రి - గొల్లాపిన్ని : జననము : క్రీ. శ. 17 ఫిబ్రవరి

1917 సం.రము. నివాసము : కళ్యాణదుర్గము - చిన్నముమ్మూరు, అనంతపురం జిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణభాషా కోవిదులు.

రచనలు : (1) అమరుక శతకము (2) జ్యోతిష సర్వస్వము (3) భాగరభజలజాన శాస్త్రము (ఆంధ్రీకరణము) మొ.

వాసుదేవశాస్త్రి - వశర్లపాటి : జననము : క్రీ. శ. 9 ఫిబ్రవరి 1909

సం. రము. జన్మస్థానం : గుత్తికొండ - గుంటూరు జిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) ప్రార్థనాంజలి (శ్రీరామస్తుతి) (2) అభయదానము (3) గీతగోవిందము (ఆంధ్రీకరణము) (4) ద్విపదభగవద్గీత (5) గుత్తికొండ బిలమాహాత్మ్యము (రగడ కావ్యము) (6) హనుమన్నుతి (శతకము) మొ.

వాసుదేవశాస్త్రి - వావిలాల : జననము : క్రీ. శ. 1851 సం. రము

నిర్వాణము : 1897 సం.రము. జన్మస్థలము : కారుమోరు-తెనాలి

తాల్కా. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము. తండ్రి : అప్పయ్య శాస్త్రి. తెలుగాణ్యశాఖీయులు. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) ఆరోగ్యసర్వస్వము (2) ముముక్షుతారకము (3) జూలియన్ సీజన్ (4) ఆంధ్రరఘువంశము (5) మాతృస్వరూప స్మృతి (6) ఉత్తర రామచరిత్రము (7) మృచ్ఛకటికము (8) నందకరాజ్యము (9) గరుడాచలము మొ.

విక్రమదేవవర్మ : జననము : క్రీ. శ. 28 జూన్ 1869 సం. రము. జయపురసంస్థాన ప్రభువు. తల్లి : రేఖాదేవి. తండ్రి : శ్రీకృష్ణ చంద్రదేవ మహారాజు.

రచనలు : (1) శృంగార గీత వ్రాతము (2) మానవతీ చరిత్ర (3) శ్రీనివాస కల్యాణము (నాటకము) (4) కృష్ణార్జున చరిత్ర (5) రాధామాధవము (ఉత్కలభావనండి ఆంధ్రీకృతమగు నాటకము) (6) మానవతీ చరితము (నాటకము) మొ.

విజయభస్కరరెడ్డి - అన్నవరెడ్డి : జననము : క్రీ. శ. 1940 సం. రం. గుంటూరు యువరచయితలసమితి కార్యవర్గ సభ్యులు. జ్ఞాన పత్రిక సహాయసంపాదకులు.

రచనలు : (1) చైతన్య విపంచి (2) తెలుగు వెలుగు (3) తెలుగు శిల్పి మొ.

విజయరాఘవకవి - తోట : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం. ప్రాంతము. నివాసము : తిరువల్లికేసి. హిందూబాలికాంధ్రద్రవిడ పాఠశాలో పాఠ్యాయుడు. గురువు : కోడూరి కృష్ణమాచార్యులు.

రచనలు : (1) పార్థసారథి శతకము (ఏకప్రాసకంద శతకము) (2) నాయకీనాయక శతకము మొ.

విజయరాఘవాచారి : తాత : వనమాలి. తండ్రి : రామాచారి. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచన : కృష్ణశతకము మొ.

విజయరామయ్య - భువనగిరి (బి. ఏ.) : “కవితాకళానిధి, ప్రతిభా రవి” జననం : క్రీ. శ. 30 జనవరి 1885 సం.రము. జన్మస్థానము : గుంటూరు.

రచనలు : అనువాదములు : (1) కిరాతార్డునీయము (2) శ్రీమద్భగవద్గీత (3) మేఘసందేశము (4) అభిజ్ఞానశాకుంతలము (5) సౌందర్యలహరి (6) అనర్థరాఘవము మొ. నాటకములు. (7) భీమసేనవిజయము. శతకములు : (8) సోదరోపదేశము (9) మల్లికార్జున శతకము (10) శతకకదంబము (11) వేంకటేశ్వర శతకము. చరిత్రలు : (12) గణేశ్వరీయము (13) భారవి జీవితము (14) లోకకల్యాణము మొ.

విజయరామశాస్త్రి - భువనగిరి : జననం : తారణసంవత్సర మాఘ శు. పౌర్ణమి. నివాసం : గుంటూరు. వైదికబ్రాహ్మణులు. తల్లి : బ్రహ్మేశ్వరమ్మ. తండ్రి : పట్టాభిరామసోమయాజులు. ఆంధ్ర గీర్వాణ విద్వాంసులు.

రచనలు : (1) భీష్మచరిత్ర (2) జీవయాత్ర (3) మతవైచిత్ర్యము (4) హరిహరనాథ శతకము మొ.

విజయత్రేయ - కలుగొట్ల : జననం : క్రీ. శ. 21 జూలై 1935 సం. నివాసం: గనిగ్రామం-కర్నూలుజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల భాషా పండితులు.

రచనలు : (1) సోపానసందేశం (2) మణికంకణం (3) జవరాలి సవాలు (4) రణదుర్గ (5) కవి సమ్రాట్టు.

వివేకనందాదేవి - అద్దేవల్లి (బి. ఏ.) : జననం : క్రీ. శ. 27 సెప్టెంబరు 1922 సం. రము. జన్మభూమి, నివాసము : రాజమండ్రి. భర్త : నాగేశ్వరరావు. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ భాషలందు పరిచయము.

రచనలు : (1) వెలుగునీడలు (2) అగ్నిగుండాలు (3) వంటింటి సౌభాగ్యం (4) భారతజనాభా - కలుగుబనియంత్రణ (5) మన

శరీరనిర్మాణం (6) చేతిపనులు (7) నాల్గు నాటికలు (అనువాదము) మొ.

విలాక్షిప్త-కల్లూరి : జననము : క్రీ. శ. 1901 సం.రము. తండ్రి : కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు. నివాసము : నెల్లూరు. భర్త : సుబ్బారాయుడు.

రచనలు : (1) చంద్రమతి (చరిత్ర) (2) దమయంతి (3) స్వరాజ్య లక్ష్మీ పరిణయము (4) భారతకథామృతము మొ.

విలాక్షి - వట్టికొండ : జననము : 20 శతాబ్దము. గేయరచయి.

రచనలు : స్వాగతము, జలదమా ! భృంగమా ! వగైరా శీర్షికలపై గృహలక్ష్మీలో గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు ప్రకటితములు.

విశ్వం - అరిపిరిల (యమ్. ఏ.) : జననం : క్రీ. శ. 1936 సం. జలం : నడకుదురు - కృష్ణాజిల్లా. తండ్రి : లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రి. హైదరాబాదు న్యూనైస్సు కళాశాలలో ఆంధ్రాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) భిక్షుపాత్ర నవ్వింది (నవల) (2) వక్రరేఖలు (3) అశ్వఘోషుడు (నాటకం) (4) నిదురకన్నెలు (కావ్యము) (5) వాసంతి (6) అభ్యుదయ కవిత్వం తర్వాత (వ్యాససంపుటి) (7) మంజు (8) పరిధానం (9) మైథిలీవల్లభ శతకము మొ.

విశ్వం : "విద్వాన్" జననం : క్రీ. శ. 21 అక్టోబరు 1915 సం.రము. జన్మస్థలము : తరిమెల-అనంతపురంజిల్లా. పండితకవి. విమర్శకుడు. తెనుగు, సంస్కృతము, ప్రాకృతము, పాలీ, కన్నడము, హిందీ, బెంగాలీ, ఇంగ్లీషు భాషలందు సముచిత పరిజ్ఞానముగల వ్యక్తి.

రచనలు : (1) విరికన్నె (2) పాపం (3) నా హృదయం మొ. (4) భారతీయ కవితాకల్పకం (5) అశ్యాచారం (6) అబద్ధాలు (7) మహాశిల్పి (8) దురాక్రమణ (9) మానవుడు (10) ప్రథమప్రేమ (11) రాతలు - గీతలు

(12) ప్రొద్దుతిరిగింది (13) ఆంధ్రీకృత కాదంబరి (14) ఇబ్బన్
(15) గోర్కి (16) చకోవుకథలు (17) రో మా రో లా
(18) పెన్నేటిపాట (19) భూమి (20) ఒకనాడు మొ. పెక్కు
రచనలు.

విశ్వనాథం : తెన్నేటి (యమ్. ఏ., బి. యల్.) జననం : క్రీ. శ.
1895 సం. రము. నివాసం : లకమాం - చోడవరం తాలూకా.
ప్రజాపక్షనాయకులు. నిశితవిమర్శకులు. ఆంధ్రదేశమంత్రవర్గ
ప్రతిపక్షనాయకులు.

రచనలు : (1) నవజీవనము (నాటకము) (2) కలువరింతలు
(ఖండకావ్యసంపుటి) (3) వేశ్యారక్షణసంఘం (వ్యంగ్య రచన)
(4) జాతీయగీతములు మొ.

విశ్వనాథం - ముద్దా : జననము : క్రీ. శ. 1920 సం. ప్రాంతము.
కథానికారచయితలు. జన్మస్థానం : పితాపురం. తండ్రి : సోమప్ప
శాస్త్రి. ఆంధ్రసేవకు, వాణికి, ప్రజామిత్రకు, చందమామకు
ఉపసంపాదకులు.

రచనలు : (1) ఆత్మజ్యోతి (2) జన్మభూమి (3) ప్రేమాంజలి
(4) తూలిక (5) శుభోదయము (6) ఛాయ (7) చిత్రసీమ
(8) దేవదూత (9) మాయలోకం మొ.

విశ్వనాథకవి - పోతరాజు : జననము : విశంబి సం. శ్రావణశుద్ధ
త్రయోదశి. నివాసము : ఏరుచూరు - నరసారావుపేట. ఆర్యేల
నియోగులు. తల్లి : సంజీవమ్మ. తండ్రి : రామకవి. గురు విశ్వ
నాథకవులలో నొకరు.

రచనలు : (1) సోమసేన విజయము (2) హనుమచ్ఛతకము
(3) చాటుపద్యములు మొ.

విశ్వనాథశాస్త్రి - రాచకొండ : జననం : క్రీ. శ. 30 జూలై 1922
సం.రము. జన్మభూమి : శ్రీకాకుళం. నివాసము : విశాఖపట్ట
ణము (మహారాణిపేట). ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) గళ్లచీరె (2) అల్పజీవి (3) కథాసాగరం (4) వచ్చేకాలం.

విశ్వసుందరమ్మ - తల్లావ్రగడ : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.రము.
భర్త : నరసింహం పంతులు. నివాసము : చాగల్లుగ్రామము-పశ్చిమ
గోదావరిజిల్లా. భావకవయిత్రి.

రచనలు : (1) కుపితవిధి (2) ప్రేమికలపాట్లు మొ.

విశ్వేశ్వరరావు - మల్లవరపు : జననము : క్రీ. శ. 15 జూలై 1904
సం.రము. జన్మభూమి : ఉండి - ప.గో.జిల్లా. నివాసము : హైద్రా
బాదు (అమృతనగరకాలనీ). సుపరిచితభాషలు : బెంగళీ
ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచనలు : (1) మధుకీల (2) కల్యాణకింకిణి (3) చిత్రాంగద (4)
రవీంద్రనాథటాగూరు రచనలకు కొన్ని అనువాదములు మొ.

వీరన్న - పోచిరాజు : “ప్రౌఢకవి” జననము : క్రీ. శ. 19 వ
శతాబ్దము. తండ్రి : వీరభద్రుడు. తల్లి : మూర్తిమాంబ.
నివాసం : కొలకలూరు-కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితుడు.
రచనలు : (1) ఆనందలహరి (2) సౌందర్యలహరి (3) భర్తృహరి
సుభాషితములు (4) మరువంశ పురాణము (5) భల్లాణ
చరిత్రము (6) కృష్ణార్జున సంవాదము (7) ముక్తదేవుడు
(8) మార్కండేయపురాణము (9) పంచకావ్యములు (ఆంధ్రీ
కరణములు) మొ.

వీరనాగేశ్వరరావు - కర్ణ : జననము : క్రీ. శ. 22 అక్టోబరు 1906
సం.రము. జన్మభూమి : జాండ్రపేట. నివాసము : వేటపాలెం-
బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) కథాచతుష్టయము (2) మోతీలాల్ నిర్యాణము
(3) అస్పృశ్యుల విజ్ఞప్తి (4) కథామంజరి (5) వాణీనిబంధమణి
మాల (6) సాహిత్యసౌరభ (ఆంధ్రీకరణము).

వీరపరాజు-పూసపాటి : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దమధ్యభాగము.

నివాసం : ప్రాకుపరి - విశాఖజిల్లా. అన్న : పెదమల్లపరాజు.

రచన : చిటుతవజీరు శతకము (బాలుర యువయోగార్థము).

వీరబ్రహ్మకవి - శ్రీరామ్ : జననం : క్రీ. శ. 23 ఆగష్టు 1884 సం. రము. జన్మభూమి : మచిలీపట్టణము.

రచనలు : (1) చంద్రకాంత (నాటకం) (2) తుఖారామ్ (కావ్యం) (3) ప్రియదర్శిక (4) మార్కండేయ విలాసము (5) నానా రాజన్య చరిత్ర మొ.

వీరభద్రకవి - అయ్యగారి : ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచన : రాఘవ యాదవ పాండవీయము (త్ర్యర్థికావ్యము).

వీరభద్రమూర్తి - ముదిగొండ : జననము : 8 ఆగష్టు 1908 సం.రము.

జన్మభూమి : మాదలగ్రామము-సత్తెనపల్లి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. ఆరాధ్య బ్రాహ్మణులు. నివాసము : మామిళ్లగూడెం - ఖమ్మంపెట్టు జిల్లా. తండ్రి : మల్లికార్జునశాస్త్రి.

రచనలు : (1) ఆంధ్రకేసరి (2) మార్కండేయము (3) కామాక్షి పంచశతి (4) వాసవదత్త (అనువాదము) (5) వేణుగోపాల శతకము (6) మల్లికార్జున పండితవిజయము (7) శ్రీ గిరి మల్లికార్జున శతకము (8) శివపంచస్తవి (9) స్వర్ణధార (ఖండ కావ్యము) మొ.

వీరభద్రరావు - క్రొత్తపల్లి : (యం. ఏ., పిహెచ్. డి. డాక్టరు).

జననం : క్రీ. శ. 19 మే 1924 సం. రము. జన్మస్థానం : రాజమండ్రి. ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయాంధ్రశాఖకు ప్రధానాచార్యులు.

రచనలు : (1) తత్త్వమసి (2) నవ్యాంధ్ర సాహిత్యము (3) తెలుగుభాషపై ఆంగ్లప్రభావము. (మొదటి గ్రంథమునకు ఆలిండియా రేడియో పోటీలో బహుమతి వచ్చినది.)

వీరభద్రరావు - చియితూరి : “ఆంధ్రచరిత్ర చతురాసన”. జననము :
క్రీ. శ. 1872 సం.రము. అస్తమయం : 1933. నివాసము : కేలంగి-
తెలుగుతాలూకా. నియోగి. ఆంధ్రచరిత్ర పరిశోధక ప్రముఖుడు.
డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణుని ఆధ్వర్యమున జరిగిన మహాసభలో
బిరుదు మొసంగబడినది. సంఘసంస్కారమునకై దేశోపకారి,
ఆంధ్రకేసరి, విబుధరంజని పత్రికలను స్థాపించి నిర్వహించిరి.

రచనలు : (1) ఆంధ్రుల చరిత్ర (2) జీర్ణకర్ణాటచరిత్ర (3) శివాజీ
చరిత్ర (4) రాణ్మహేంద్రవర చరిత్ర (5) తిక్కన సోమయాజి
(6) తమ్మరుసు (7) శ్రీనాథకవి (8) అళియరామరాయలు
(9) హాస్యతరంగిణి (10) హిందూ గృహము (11) హిందూ
సంస్కారము (12) వరలక్ష్మీవిలాసము (13) కర్ణాటకాజ్యము
(14) నవరసిక మనోల్లాసిని (15) స్వయం సహాయము (16)
నాయకురాలి దర్పము : (17) సుమిత్ర మొ.

వీరభద్రరావు - మాదల : జననం : క్రీ. శ. 1917 సం.రము. జన్మ
స్థానము : మాదల - సత్తెనపల్లి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా.

రచనలు : (1) హైద్రో ఎలక్ట్రిక్ ప్రాజెక్టులు (2) ఆంధ్ర ప్రాజెక్టులు-
వివిధ రాష్ట్రాల వ్యవసాయ సంస్కరణలు.

వీరభద్రాచార్యులు-కన్నెకంటి : జననము : పరిధావి సం.రం. వైత్ర
శుద్ధ ఏకాదశి శుక్రవారం. నివాసం : మోర్జంపాడు - పల్నాటి
తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. వీరు పల్నాటి సోదరకవులలో ఒకరు.

రచనలు : (1) నవభారతము (4000 పద్యములు) (2) పార్వతి
(3) ఆపన్న (4) బాటసారి (5) లోకబాంధవులు (6) భవన
జ్యోతి (7) అటుకుల మూట (8) సువర్ణాంజలి (9) అన్న మొ-

వీరమల్లయారాధ్యులు - కొశినాథుని : జననము : విక్రమ సం.ర
శ్రావణ బ. విదియ. నివాసం : ఎలకుట్టు - కృష్ణాజిల్లా. త
కాంతమ్మ. తండ్రి : లింగయ్య.

రచనలు : (1) హరిశ్చంద్ర (2) ఉషాపరిణయము (3) తారా చంద్రీయము (4) కన్యకాపరమేశ్వరివిలాసము (5) గయో పాఖ్యానము (6) కుశలవ పట్టాభిషేకము (7) లంకాదహనము (8) మేనకా కౌశిక సంవాదము (9) తెనాలి రామలింగకవి (10) సీతామనోహర ప్రహసనము మొ.

వీరయ్యగుప్త - పినిశెట్టి : జననము : క్రీ. శ. 1912 సం. రము. విలాసము : జనగామ - వరంగల్లుజిల్లా.

రచనలు (1) జ్ఞానబోధిని (2) పాండురంగ భక్తమాల (3) కన్యకా పరమేశ్వరి (దండకము) (4) పాండురంగస్తోత్రము (5). జీవ ప్రబోధతారావళి మొ.

వీరరాఘవగుప్త - గజ్జె : “వ్యాయామ కళోద్ధారక, ఆచార్య”. జననము : 20 వ శతాబ్దము. గుంటూరు - వ్యాయామకళపత్రికా సంపాదకులు, వ్యాయామకళ గ్రంథమాలా నిర్వాహకులు.

రచనలు : (1) సూర్యసమస్కారములు (2) యోగక్రియలు మొ.

వీరరాఘవాత్రి - దేవులపల్లి : “సంగీతరసాభినయశాస్త్రప్రవీణ” జననము : క్రీ. శ. 1890 సం.ర ప్రాంతము. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషా కోవిదులు. ఆలంకార, సంగీత శాస్త్రములు వీరి అభిమానవిద్యలు. రచన : అభినయస్వయంబోధిని మొ.

వీరరాఘవాచార్యకవి - వింజమూరి : జననము : పరీధావి సం.ర ఆశ్వయుజమాసమున జన్మించిరి. నివాసము : దొంతవరము-తణుకు తాలూకా. దాక్షిణాత్య ద్రవిడ వైష్ణవులు. నూజివీడుసంస్థాన విద్వాంసులు. విజయవాడ మిషన్ హైస్కూలు సంస్కృతోపాధ్యాయులు.

రచనలు : సంస్కృతములో : (1) మానస సందేశము (2) హనుమత్సందేశము (4) స్వకీయ చరిత్రము (4) రఘువీర గద్య వ్యాఖ్యానము (5) శ్రీరామానుజ త్రిశ్లోకి చతుశ్లోకి

వ్యాఖ్యలు (6) విశ్వామిత్ర సూత్రవ్యాఖ్యానము. తెనుగు రచనలు : (7) శ్రీ పానక నృసింహస్తోత్రము (8) విశ్వరూప సందర్శనము (9) సత్యభామా పరిణయము (10) విష్ణుక్షమము (11) వివేక ప్రదాయిని (12) భ్రమర గీతా తత్త్వసారము ఇంకను పెక్కులు గలవు.

వీరరాఘవాచార్యులు - కొండూరు : జననము : 26 సెప్టెంబరు 1912. సం. రము. నివాసం, జన్మభూమి : తెనాలి - గుంటూరుజిల్లా. వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణులు. సుపరిచిత భాషలు : తెలుగు, హిందీ, సంస్కృతము.

రచనలు : (1) ఆత్మదర్శనము (మతము) (2) శిల్పదర్శనము. (3) ఆసియాజ్యోతులు (4) తోరణం (5) విశ్వకర్మాప్తకము. (6) శిల్పకళాక్షేత్రాలు మొ.

వీరరాఘవాచార్యులు - కొటికలపూడి : జననము : 19 వ శతాబ్దము. గద్వాలసంస్థానకవి.

రచన : భారతోద్యోగ పర్వము (ఎనిమిదాశ్వాసముల ప్రబంధము).

వీరశేఖరశాస్త్రి - బి. : జననము : క్రీ. శ. (శార్వరి - భాద్రపదం) 1899 సం.రము. జన్మభూమి : వాంచెరువు - నెల్లూరుజిల్లా. నివాసము : బళ్లారి. ఆంధ్ర గీర్వాణములు సుపరిచితములు.

రచన : విజ్ఞానశతకము మొ.

వీరాంజనేయశర్మ - కోట : జననము : క్రీ. శ. 18 అక్టోబరు 1913 సం. రము. నివాసము : గుడివాడ. వైదిక బ్రాహ్మణులు. అపధానకవి. ఆశుకవితయందు దిట్ట.

రచనలు : ప్రబంధములు : (1) చిత్రశీయము (2) త్యాగ మూర్తి (3) సువర్ణయుగము (4) మాధురీ సుధాకరము మొ. నాటకములు : (5) ఆర్యాచారుడత్త (6) శకుంతల (7).

చిరంజీవి (8) అశోకవనము (9) సీతాకల్యాణము మొ. ఖండ
కావ్యములు : (10) మంజీరము (11) ప్రణతి మొ.

వీరాస్వామినాయుడు - సాధన : జననము : 1 జూలై 1919 సం.రము.
జన్మభూమి : సాధనవారి పాళయము. నివాసం : తిరుపతి.
యస్. వి. కళాశాల తెలుగు లెక్చరరు. తెలుగు, హిందీ,
ఇంగ్లీషు, అరవము వీరి సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) ప్రతాపరుద్రుడు (2) కవిరాజు (నవలలు) (3) వీర
శాపము (4) కాలచక్రము (పద్యగ్రంథము).

వీరేశలింగకవి - కందుకూరి : "గద్యబ్రహ్మ, యుగస్థాపకుడు." జననం:
క్రీ. శ. 1848 సం.రము. నిర్యాణం : 1919 సం.రము. జన్మస్థానం:
రాజమండ్రి. తల్లి : పున్నమ్మ. తండ్రి : సుబ్బారాయుడు. ఆర్యేల
నియోగి. తొలినాటక రచయిత. వెక్కుప్రహసనములు, నవలలు
మున్నగు నవ్యసృష్టిరచనా ధురంధరులు. సంఘసంస్కర్త. వివేక
వర్ధనీ ప్రతికా సంపాదకులు. భాషాసేవకులు.

రచనలు : (1) ప్రబోధచంద్రోదయము (2) మూలతీమధుకరము
(3) మాళవికాగ్నిమిత్రము (4) అభిజ్ఞానశాకుంతలము (5)
రత్నావళి (6) హరిశ్చంద్ర (7) సత్యరాజా పూర్వదేశయాత్రలు
(8) రాగమంజరి (9) వెన్నిసువర్తకుడు (10) రాజశేఖరచరిత్ర
(11) నీతిచంద్రిక (12) ఆంధ్రకవులచరిత్ర (13) స్వీయ చరి
త్రము (14) శుద్ధాంద్రహరిశ్చంద్ర చరిత్రము (15) శుద్ధాంధ్ర
భారతము మొ. ప్రహసనములు వగైరాలు సుమారు 60
గ్రంథములవలకు వ్రాసెను.

వీరేశ్వరశర్మ - మల్లంపల్లి : జననము : 5 అక్టోబరు 1916 సం.రము.
జన్మస్థలము : బందరు - కృష్ణాజిల్లా. తండ్రి : మల్లికార్జునా
రాధ్యులు. వీరు ఆరుగురు అన్నదమ్ములు. ప్రబంధకవులు. ఆంధ్ర
విశ్వవిద్యాలయ సెనేట్ ఎకాడమిక్ కౌన్సిలు సభ్యులు.

రచనలు : తెనుగు : (1) రఘునంశము (2) కాశ్యపము (3) శ్రీ రఘుజైత్రసూత్ర (4) కాళిదాస రామాయణము (5) నందిని (6) ఇంద్రమణి (7) మనుష్యుని (8) కాంచీఖండము (9) ఉత్తర నైషధము (10) కవ్యాశ్వనము (11) శంకరాచార్యచరిత్ర (12) వీరభద్రోదాహరణము (13) వృత్త్యంజయశతకము మొ. సంస్కృత రచనలు : (14) మర్త్యత్రిశతి (15) మల్లికార్జున సుప్రభాతము (16) శివమణి దర్పణము మొ.

వీణాజు : “మధురశ్రీ” : జననము : 28 వ లేదీ ఆగష్టు మాసము 1922 వ సం. రము. నూపరింటెండ్లెట్ : ఆ రో గ్య శా ఖ - హైదరాబాదు. స్వస్థానం : రాజమహేంద్రవరము. ఆంధ్రాగ్గములు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) కష్టజీవులు (2) అపరాధి (3) అలెగ్జాండరు అను నాటకము.

వీణాజు - వడ్డాది : “జ్యోతిష విశారద”. జననము : 14 డిసెంబరు 1914 సం. రము. జన్మభూమి : మధురపూడి. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము - తూ. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) వాత్సల్యమున కామసూత్రములు (2) హస్తరేఖా శాస్త్రము (3) సంఖ్యాశాస్త్రము (4) మెస్మరిజం (5) గోచార రత్నాకరము (6) పంచపక్షి కేశశశాస్త్రము (7) పుష్పముచ్చల శాస్త్రము (8) హస్తసాముద్రికము మొ. 30 కృతులు గలవు.

వెంకమ్మ - తరిగొండ : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : తరిగొండ - కడపజిల్లా. తండ్రి : కృష్ణయ్య. నందవరీక బ్రాహ్మణశ్రీ. ఆంధ్ర గీర్వాణములు సుపరిచితములు. ప్రబంధ, ద్విపద, శతక, యక్షగాన శాఖలలో అగ్రతాంబూలము గైకొన్న కవయిత్రీరత్నము.

రచనలు : (1) కృష్ణమంజరి (2) రాజయోగసారము (3) వేంకటాచల మాహాత్మ్యము (4) శివవిలాసము (5) భాగవత ద్వాదశ స్కంధము (ద్విపద).

వేంకయ్య - మండవేముల : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము కానోపును. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచన : సచ్చిదానందరామ శతకము (భక్తిజ్ఞానములు బోధించెడి గీతపద్య శతకము).

వేంకయ్య - వాడ్రేవు : జననము : క్రీ. శ. 1847 సం. ర ప్రాంతము, రచన : బత్తిసుపుత్రికథలు (దీనికి సంస్కృతమూలము సింహాసన ద్వాత్రింశిక).

వేంపో : జననము : క్రీ. శ. 1927 సం. రము. నివాసం : నల్లగొండ. సుస్థిర రచయితలు. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ, ఉర్దూ.

రచనలు : (1) లోకంపోకడ (2) ఆంధ్రజ్యోతి మొ.

వేంకట అప్పారావు - గురజాడ (బి. ఏ.) : “మహాకవి” జననము : క్రీ. శ. 30 వ సంబంధ 1861 సం. నిర్వాణము : 1915 సం. రము. జన్మస్థానము : రాయవరం - సర్వసిద్ధితాలూకా. నివాసం : విజయనగరము. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. వ్యావహారిక భాషావాదమున గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారికి కుడిభుజము. విజయనగరము కళాశాలాధ్యాపకులు. శ్రీమదానంద గజపతి మహారాజుగారి ఆంతరంగిక మిత్రులు.

రచనలు : (1) కన్యాశుల్కం (నాటకము) (2) బిల్వణీయము (3) కొండుభట్టియము (4) ముత్యాలసరములు (5) నీలగిరి పాటలు (6) మాటా - మంత్రీ (7) చిన్నకథలు (8) సుభద్రా పరిణయము (9) వ్యాసచంద్రిక (10) మహాకవి డైరీలు (11) ఆణిముత్యాలు (12) లేఖలు మొ.

పేంకట అప్పారావు - బరవరాజు (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము :
 క్రీ. శ. 13 డిసెంబరు 1894 సం. రము. మరణము : 10 జూన్
 1933. జన్మస్థానము : పట్టమట్ట - విజయవాడ తాలూకా,
 కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) ఆంధ్రకవిత్వ చరిత్ర (2) సెలయేటి గానం
 (3) అప్పారావు గీతాలు మొ.

పేంకటకవి - ఆకొండి : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం.ర ప్రాంతము.
 జన్మస్థానము : గజరాయనివలస - విశాఖజిల్లా. తల్లి : అచ్చమాంబ.
 తండ్రి : జగన్నాథశాస్త్రి. ఆరామద్రావిడులు. ఆంధ్రగీర్వాణ
 పండితులు.

రచనలు : తత్త్వసంగ్రహ రామాయణము మొ.

పేంకటకవి - ఇంద్రకంటి : జననము : క్రీ. శ. 1862 సం. రము.
 నివాసము : ఉపమాకపురము - విశాఖపట్టణముజిల్లా. శివభక్తా
 గ్రంథరుఁడు. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచన : వేంకటాచలరమణ శతకము.

పేంకటకవి - కొప్పరపు : “అష్టావధాని” జననము : క్రీ. శ. నందన
 శ్యేష శు వృష్టి. నివాసము : కొప్పరము - నరసారావుపేట
 తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. తల్లి : తిరుమలమ్మ. తండ్రి :
 నరసింహం.

రచనలు : (1) శాంభవీ శతకము (2) రామదండకము (3) చాటు
 పద్యములు.

పేంకటకవి - తిరువాయిపాటి : క్రీ. శ. 1890 సం.ర ప్రాంతీయుఁడు.
 చాత్తాదవైష్ణవుఁడు. నివాసము : కొలనుపాళ.

రచనలు : (1) యాదగిరీంద్రశతకము (2) యాదగిరి నృసింహ
 శతకము.

వేంకటకవి - కొండవీటి (యమ్. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 25 జనవరి 1918 సం. రము. తల్లి : శేషమ్మ. తండ్రి : నారాయణయ్య. జన్మస్థానము : విప్పర్ల - సత్తెనపల్లి తాలూకా. శ్రీ భావ నారాయణస్వామివారి కళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకులు - కవి హృదయంగమము.

రచనలు : (1) నైహూచరిత్ర (2) దివ్యస్మృతులు (3) త్రిశతి మొ.

వేంకటకవి - గోపీనాథము : జననము : క్రీ.శ. 1820 సం.ర స్త్రాంతము. కాపురము : లక్ష్మీపురము - నెల్లూరుజిల్లా. తండ్రి : పద్మనాథ సూరి. తల్లి : వేంకటలక్ష్మి. వైదికబ్రాహ్మణులు. వేంకటగిరి సంస్థాన ఆస్థానకవి. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితుడు. కళ్యేపల్లి వేంకట నరసింహమూర్తి సమకాలికుడు.

రచనలు : (1) శ్రీ వాల్మీకిరామాయణము (2) శ్రీకృష్ణజన్మ ఖండము (3) శిశుపాలవధ (ఆంధ్రీకరణము) (4) శ్రీ భగవద్గీతాశాస్త్రము (5) బ్రహ్మనంద శతకము (6) రాధికా పరిణయము.

వేంకటకవి - మచ్య : జననం : క్రీ.శ. 1856 సం. నిర్వాణం : 1903 సం. నివాసం : జాలూ - నైజాము. తెలంగాళుజులు.

రచనలు : (1) వైదర్భిపరిణయము (2) చెన్నకేశవ రామాయణం (3) ఛాయా పుత్ర శతకము (శనిస్తవము) (4) రుక్మిణీనాటకం (5) ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణం (6) అంబరీషోపాఖ్యానము (7) మయూరధ్వజోపాఖ్యానము (8) ముఖలింగేశ్వరోదాహరణం (9) శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచన కుశచరిత్రము (10) జావళి, హరిభజనకృతులు మొ.

వేంకటకవి - వంకాయలపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1800" సం. స్త్రాంతము. నియోగి. నివాసము : కోలంక - గోదావరిమండలము. తండ్రి : వెంకయ్య. తల్లి : కామమ్మ. గురువు : గుండు వేంకట రాముడు. పంచాక్షరీమంత్రసిద్ధుడు. ఆంధ్రగీర్వాణపండితుడు.

రచన : మదనగోపాలశతకము (వేణుగోపాల శతకమువలె నిందాగర్భకాన్యము).

వేంకటకవి - వేల్పూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. నివాసం : రావివలస - విజయనగరము, విశాఖజిల్లా.

రచనలు : (1) శ్రీరామలీల (2) గోవ్యాఘ్రచరిత్రము (3) విచిత్ర రామాయణము (4) కందతారావళి (5) జానకీరామశతకము (6) గౌరీశంకరవిలాసము (నాట్యప్రబంధము) మొ.

వేంకటకృష్ణ - చంద్రమౌళి : “భరణి” జననము : క్రీ. శ. 1931 సం. రము. రచనలు “భరణి” అనుపేరున వెలువడును.

రచనలు : (1) ఉపాధ్యాయ (2) భగవదీవి మొ.

వేంకటకృష్ణకవి - కొటికలపూడి : జననం : క్రీ. శ. 1820 సం.ర ప్రాంతము. బాబ్బిలిసంస్థానాస్థానకవి. తండ్రి : వేంకటరామయ్య. కాకరపర్తి కృష్ణకవి సమకాలికుడు. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) శ్వేతాచలమహాత్మ్యము (బాబ్బిలిప్రభువు రాయణప్ప రంగరాజునకు ఇయ్యది అంకితము). (2) మేఘసందేశము (3) దిలీపచరిత్రము.

వేంకటకృష్ణమాచార్యుడు - ముడుంటై : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం.ర ప్రాంతము. తండ్రి : లక్ష్మణాచార్యుడు. తల్లి : వేంకటరమణంబ. నివాసము : అగరగ్రామము - తిరుత్తనితాలూకా, చిత్తూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) అధ్యాత్మరామాయణము (2) పోలేరమ్మ దండకము (3) ద్వీపదోత్ర రామాయణము (4) దీనరక్షామణీ శతకము (5) శ్రీరామస్తవచూర్ణిక.

వేంకటకృష్ణయ్య - ఓరుగంటి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము 1904 సం.రము. జన్మస్థలము : కావలి - నెల్లూరుజిల్లా. తల్లి : శ్రీమహాలక్ష్మి. తండ్రి : వేంకట సుబ్బయ్య.

రచనలు : (1) నందనారు చరిత్రము (2) శ్రీరమణలీల (3) ప్రియ
విలాసము (పద్యము) (4) ఈశ్వరశతకము (5) పునఃప్రాప్తి
(6) లీలాశుకము (7) భగవద్దేవ (8) బిల్వమంగళము
(9) గురుమంత్రభాష్యము (10) త్రిపురరహస్యము (11) అన
సూయా రామా యణము (12) కింకరి (13) మహర్షి
(14) అరుణాచలపంచక వ్యాఖ్య. అమృద్రితములు : (15) గీత
గోవిందము (16) మానసబోధ (17) దేవసన్నిధి (18) చాటు
వులు (19) అమృతబిందువులు మొ. వెక్కులు గలవు.

వేంకటకృష్ణయ్య చదువరి - మాలెంపాటి : జననము : క్రీ. శ. 16
సెప్టెంబరు 1896 సం.రము. జన్మభూమి : చల్లపల్లి - కృష్ణాజిల్లా.
సుపరిచితభావలు : తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) భావకుసుమాంజలి (2 భాగ.) భావకెరటాలు
(3) గీతా వేంకటకృష్ణీయము (భగవద్గీత ఆంధ్రీకరణము).

వేంకటకృష్ణయ్య - దాసరి : జననము : 6 మార్చి 1933 సం.రము.
జన్మభూమి : గుంటూరు.

రచనలు : (1) కాంత - కనకం (నాటకము) (2) అప్పిచ్చువాడు
వైద్యుడు.

వేంకటకృష్ణరాయశర్మ-పాపరాజు : జననము : క్రీ.శ. 1885 సం.రం.
నివాసం : ఎల్లమంద-నర్సారావుపేట. ఆర్యేల నియోగులు. తండ్రి :
వేంకట్రావు. తల్లి : భద్రమ్మ.

రచనలు : (1) కోటిలింగశతకం (2) శ్రీ జనార్దన శతకము మొ.

వేంకటకృష్ణరావు - కోటిగిరి : జననం : క్రీ. శ. 1890 సం.రము.
జన్మస్థలం : నూజ్విడు. దత్తతల్లి : సుబ్బాయమ్మ. తండ్రి :
జగన్నాథరాయలుంగారు. గంపలగూడెం జమీందారు. కవిబోష
కులు. భాషాభిమానులు.

రచనలు : (1) శృంగార తిలకము (2) యావననిగర్వణము
(3) మాతృదేశము (4) శ్రీకృష్ణరాయలు (5) వీధి
(6) ఘోషావ్యాస ఖండనము (7) దేవదాసిని మొ.

వేంకటకృష్ణశాస్త్రి - దేవులపల్లి (బి. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ.
1897 సం.రము. జన్మస్థానము : చంద్రచాలెం. నివాసం : పీఠికా
పురం. ప్రముఖ భావకవులు. సంఘ, భాషాసంస్కారములు వీరి
ప్రధానాశయము.

రచనలు : (1) కన్నీరు (2) ప్రవాసము (3) ఊర్వశి (4) కృష్ణ
పక్షము (5) ఋగ్వీధి (6) మహతి (7) ఆకలి (8) కార్తికి
(9) బదరిక (10) సుప్రియ (11) నయనోల్లాసము (12)
యతిరాజ విజయము (13) రావువంశముక్తావళి (14) సుకలేశ్వర
శతకము మొ.

వేంకటకృష్ణశాస్త్రి - లక్కావజ్జుల : “మహాకవి” జననము : సర్వ
జిత సంవత్సర జ్యేష్ఠసంధ్యము. జన్మస్థానం : కురుమద్దాలి - గుడి
వాడ తాలూకా. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్య
సిద్ధాంతి.

రచనలు : (1) స్తోత్రకదంబము (2) శ్రీరామ స్తవమాల (3) కథా
మంజరి (4) ప్రశ్నకల్పతరు (5) విఖనసమీమాంస (6) అద్భుత
రామాయణము (6 భాగ.) మొ.

వేంకటకృష్ణశాస్త్రి - కనకాశెట్టి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్ద
మధ్యకాలము. శివాజీమహారాజునాస్థాన పండితుడు.

రచన : శివపారిజాతము (నాటకము).

వేంకటకృష్ణారావు - గవను : జననము : క్రీ. శ. 15 వ సంవత్సర 1915
సం.రము. జన్మస్థానము : కూచిపూడి - తెనాలి తాలూకా,
గుంటూరుజిల్లా. తత్వశాస్త్ర సాముఖ్యముగల రచనలు.

రచనలు : (1) వరూధిని (2) శివరాత్రి (3) యుగసంధ్య (4) కావ్యజగత్తు (5) జేగంటలు (6) సునీధ (7) ఆదర్శాలు - శిశురాులు (8) తోలుబొమ్మలు (9) కీలుబొమ్మలు మొ.

వేంకటకృష్ణారావు - తడకమ్మ : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దముధ్యకాలము. తల్లి : కనకమ్మ. నివాసము : తిరువల్లి క్షేణి - మద్రాసు. పెక్కుభాషలలో దిట్ట.

రచనలు : (1) కంబుకంధర చరిత్రము (2) రామావతార కాలనిర్ణయము (3) కామరూపకథ (4) చిత్రకథా వివరణము (5) శీలావతీ గణితము (ఆంధ్రీకరణము) (6) తెలుగు వెలుగు ముగుడకత (7) కామందకశాస్త్రము.

వేంకటకృష్ణారావు - దేవరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.రప్రాంతము. ప్రసిద్ధనవలా రచయిత.

రచనలు : (1) వాడేవీడు (1 వ భా.) (2) నేనే (2 వ భా.) (3) కాలారాయి (4) కొవ్వరాళ్లు.

వేంకటకృష్ణారావు - రాచర్ల : జననము : క్రీ. శ. 24 నవంబరు 1894 సం.రము. కాపురస్థలము : గూటాలగ్రామము - గోదావరి జిల్లా. తల్లి : నరసమ్మ. తండ్రి : వేంకటరత్నము. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, గీర్వాణము.

రచనలు : (1) ప్రచండరాఘవము (2) శ్రీకృష్ణరాయబారము మొ.

వేంకటకృష్ణారావు - తరిగొప్పల : జననము : క్రీ. శ. 1895 సం.రము. జన్మభూమి : వేంకటాశురాగ్రహారము. నివాసం : చీపురుపల్లె తాలూకా - శ్రీకాకుళంజిల్లా. తెలుగు, సంస్కృతము, హిందీ పరిచితములు.

రచనలు : (1) భగవత్తత్వము (2) భగవద్గీతా తత్వవివేకము (3) గీతారత్నమాల (గేయము) (4) గోపూజావ్రతకల్పము (5) శ్రీరామశతకము మొ.

వేంకటకృష్ణారావు-రేమిడిచెర్ల : జననము : క్రీ. శ. 1911 సం.రము.

జన్మభూమి : రేమిడిచెర్ల - ఖమ్మంమెట్టు జిల్లా.

రచనలు : (1) విజయభేరి (2) నైజాంగోడు (3) వీరవిజయం మొ.

వేంకటగోవిందరావు - క్రొత్త : జననము : క్రీ. శ. 1 జూలై 1928

సం.రము. జన్మభూమి : ముప్పాళ - గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : మదరాసు.

రచనలు : (1) బాపూజీగీతాలు (2) దూరపు కొండలు (3) రేష నింగు కథలు (4) మెరిసేకళ్ళు (5) మురళి (అనువాదం) (6) మనుషులు - మనసులు మొ.

వేంకటదానకవి - మున్నంగి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము.

ఆర్వేలనియోగి. కవి. తండ్రి : సుబ్బయ్య. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషల యందు పరిచయము.

రచన : శ్రీ వేణుకోపాల శతకము (భక్తిరస ప్రధానము),

వేంకటదాసు - కొండూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.

వైదిక బ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రగీర్వాణముల రసవంతము అయిన కవిత్వము (రసపత్రిక).

రచనలు : (1) భార్గవపురాణము (2) దీనచింతామణి శతకము మొ.

వేంకటదాసు - పసుపులేటి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంత

ముగా కావచ్చునని అంచనా.

రచన : చంబకూరిపురి హరిశతకము.

వేంకట దీక్షితులు - తెన్నేటి : జననం : క్రీ. శ. 15 వవంబరు 1888

సం.రము. జన్మభూమి : ఇరగవరం - ప. గో. జిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచనలు : (1) లీలావతి (నాటకం) (2) మన్మథపరామర్శ (కామ శాస్త్రం) (3) గోదావరి మాహాత్మ్యము (4) గోళతకము (5) వ్యాసాలు (6) ఆర్యోక్తి మంజరి మొ.

వేంకటనరసయ్య - ఏటువూరి : “కవిబ్రహ్మ” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర స్రాంతము.

రచనలు : (1) పల్నాటిభారతము (2) నాయకురాలు (3) అలరాజు రాయబారము (4) డేత్రలక్ష్మీ మొ.

వేంకటనరసయ్య-జాస్తి : జననము : క్రీ.శ. 2 ఆగష్టు 1910 సం.రము. నివాసము : చిలకలూరుపేట - గుంటూరుజిల్లా. హైస్కూలు పండితులు. ప్రఖ్యాతవ్యాస రచయిత.

రచనలు : (1) వ్యాసవాణి (2) ఖండకృతి (పద్యము) (3) ఉత్తమ కథలు (4) కాంగ్రెసు విజయము (5) ప్రజారాజ్యం (6) ఉపాధ్యాయుడు (7) చలోఢిల్లీ (8) వయోజనవిద్య (9) నవ గీతాలు మొ.

వేంకటనరసయ్య - ఫక్కి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. తండ్రి : నారాయణమంత్రి. ఆంధ్రోపాధ్యాయుడు. క్రైస్తవోన్నత పాఠశాల - విశాఖపట్టణము.

రచనలు : (1) శకుంతలా పరిణయము (2) అమరకల్పద్రుమము (3) నారాయణ స్తవము (4) మదనసాయక పరిణయము (5) కవిదర్పణచ్చందము (6) నారాయణ శతకము (7) కుమారీ శతకము మొ.

వేంకటనరసయ్య పాకయాజి - కుందుర్తి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము. జన్మస్థలము : బుద్ధాం-యాజలి పోస్టు. మోక్ష సాధని పత్రికా సంపాదకులు. శ్రీరామనామ డేత్రము-గుంటూరు.1. రచనలు : (1) పరమార్థ తత్త్వము (2) ప్రణవ ప్రభావము మొ.

వేంకట నరసింగరావు - కాళూరి (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : క్రీ. శ. 1 సెప్టెంబరు 1905 సం. రము. నివాసము : గూడెం - విజయనగరం తాలూకా.

రచనలు : (1) వనవాసి (2) కల్పలత (ఖండకావ్యములు).

వేంకట నరసింహకవి - వైడిపాటి : జననము : క్రీ. శ. 19వ శతాబ్దము.

నివాసము : వైడిపాడు - నెల్లూరుజిల్లా. ఆర్యేలనియోగి. తల్లి : వెంకమ్మ. తండ్రి : లక్ష్మీపతి. సమకాలికులు : చదువుల సోమలింగయ్య, కరాలపాటి రంగయ్య మొ.

రచన : నృసింహవిలాసము మొ.

వేంకట నరసింహ ప్రసాదరావు-మతుకుపల్లి : "హితశ్రీ". జననం : క్రీ.శ. జనవరి 1926 సం.రము. జన్మభూమి : తెనాలి - గుంటూరు జిల్లా.

రచనలు : (1) ప్రాస్థోతి (నాటికలు) (2) కథాసాగరం (కథలు) (3) అంతర్యామిని (నవల) మొ.

వేంకట నరసింహమూర్తి - కళ్లేపల్లి : జననం : క్రీ. శ. 1864-1911 సం. రము. నివాసము : కళ్లేపల్లి - గంజాంజిల్లా. స్వప్తికరణము. ఉత్ప-శదేశ గౌడ నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తాత : నీలాచలము. తండ్రి : వరాహ నారసింహుడు. తల్లి : వెంకమ్మ.

రచనలు : (1) విచిత్ర రామాయణము (2) శ్రీరంగ శతకము (3) భీమేశ శతకము (4) నారసింహ శతకము (5) వరాహ చరిత్రము (6) సిద్ధివినాయక చరిత్రము మొ.

వేంకట నరసింహాచార్య - కట్టి : "కన్నసామి". జననం : క్రీ. శ. 14 నవంబరు 1936 సం.రము. జన్మస్థలం : రామతీర్థం. నివాసం : విజయనగరం - విశాఖజిల్లా.

రచన : మహారుద్రీయం (నాటకం).

వేంకట నరసింహాచార్యులు - నేనాధిపత్యం : జననం : యువ సం.ర శ్రావణ శు విదియ. నివాసము : ఖాళింకోట. తండ్రి : శేషాచార్యులు. వైష్ణవ బ్రాహ్మణులు.

రచన : జానకీపతి శతకము మొ.

వేంకటనారాయణ - వెంపటి : జననం : ఈశ్వరనామ సం. రము.
జన్మస్థలం : కూచిపూడి. వెలనాటి వైదికులు. తల్లి : గంగమ్మ.
తండ్రి : నాగేశ్వరుడు. ప్రఖ్యాత నటులు.

రచనలు : నాటకములు : (1) చంద్రకాంత (2) గోపీచంద్ (3)
జయంత జయపాలము (4) హరిశ్చంద్ర (5) సుగ్రీవ పట్టాభి
షేకము (6) లంకాదహనము మొ.

వేంకటనీలాద్రిరాజు - వత్సవాయి : “కవిరాజు”. జననం : క్రీ. శ.
1881 సం.రము. నిర్యాణము : 1939 సం.రము. తండ్రి : వేంకట
సీతారామరాజు. రాజవంశము. జన్మస్థానము : మూడేకుట్టు-
తూ.గో. జిల్లా, నివాసము : తుని - తూ.గో.జిల్లా.

రచనలు : (1) ఆంధ్రక్షత్రియులు (2) అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
(3) ఆంధ్రమేఘసందేశము.

వేంకటనృసింహకవి : తోట : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
కానోపును. నివాసము : కుల్లూరు. తండ్రి : నరసింహము.
తల్లి : ఎఱుకలమ్మ.

రచన : రామరామ శతకము (గేయకావ్యము. పిండితోత్పత్తి,
జీవి సంసారమున పరిభ్రమించుట, మహాభూతోత్పత్తి మొదలగు
ఆధ్యాత్మిక విషయములు వర్ణితములు).

వేంకటపద్మనాభారావు - కొజ : జననం : క్రీ. శ. 11 ఫిబ్రవరి
1912 సం.రము. జన్మభూమి : తెనాలి. నివాసం : విజయవాడ.
ఆంధ్రాంగ్లములు సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) ఆ రాత్రి (2) బ్రహ్మవాక్కు మొ.

వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు : “కవిరాజహంస, కవికులాలంకార”

(1) బాలాంత్రపు వేంకటరావు : జననం : క్రీ. శ. 1880 సం.రము.
తల్లి : సూరమ్మ. తండ్రి : వేంకటనరసింహం. జన్మస్థలము :
పితాపురస్థాంతము.

(2) ఓలేటి పార్వతీశం : జననం : 1882 సం.రము. తండ్రి : అచ్యుత రామయ్య. తల్లి : వెంకమ్మ. జన్మస్థలము : కొమరగిరి - పితాపుర ప్రాంతము.

రచనలు : (1) ఇందిర (2) నీరడ (3) అరణ్యక (4) ఉన్నాదిని (5) శ్యామల (6) శకుంతల (7) ప్రమదావనము (8) ప్రభావతి (9) రాజహంస (10) చందమామ (11) వసుమతీ వసంతము (12) వీరపూజ (13) వంగవిజేత (14) లక్ష్మరూపాయలు (15) మనోరమ (16) మాతృమందిరము (17) మాయావి (18) మాయావిని (19) హారావళి (20) రజని (21) సాధన (22) కృష్ణకాంతుని మరణశాసనము (23) పరిమళ (24) సంతాపకుండు (25) చిత్రకథాసుధాలహరి (26) సీతారామము (27) ప్రణయకోపము (28) నీలాంబరి (29) సీతాదేవి వన వాసము (30) ప్రతిజ్ఞాపాలనము (31) తారాశశాంకము (32) సువర్ణమాల (33) ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణము (34) దళాభిరామము (35) కావ్యకుసుమావళి (2 భా.) (36) బృందావనము (37) ఏకాంతసేవ మొ.

వేంకటప్పయ్య - వెలిగా : జననం : క్రీ. శ. 31 జూన్ 1932 సం.రము. జన్మభూమి : తెనాలి - గుంటూరుజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) బంగారు జొమ్మ (2) రేడియో (3) టెలిఫోన్ (4) టెలివిజన్ (5) ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక మొ.

వేంకటప్పయ్య - మాటూరి : క్రీ. శ. 1860 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : మాటూరు - మధిరప్రాంతము, హైద్రాబాదు రాష్ట్రము. రచన : భూరిగుణజాల శతకము, పాటలు, పదములు.

వేంకటప్పారావుపంతులు - నందగిరి : జననం : క్రీ.శ. 1868 సం.రము. నివాసం : అంగలూరు - గుడివాడ తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా. మాధ్వబ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రగీర్వాణములు సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : ఆంధ్ర రామాయణాద్భుతోత్తర కాండము (2)
 శుద్ధాంధ్ర భీమసేన విజయము (3) ఆంధ్రీకృతమేఘసందేశము.
 వేంకట తొట్టయ్య - కావలి : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దారంభమువాఁడు.
 చరిత్రరచయితయగు కర్నల్ కాలిన్ మొకంజీ దొరకు గురువువంటి
 వాఁడు.

రచన : కాంచీపురమాహాత్మ్యము,

వేంకటమంత్రి - తటవర్తి : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్ద మధ్యము.
 నివాసం : మల్లేశ్వరము - తణుకు తాలూకా, ప. గో. జిల్లా.
 పండితుడుంటుంబము. తల్లి : వియ్యమ్మ. తండ్రి : కృష్ణమంత్రి.
 రచన : రమామనోహరశతకము.

వేంకట మహీపతి - గంగాధరరామారావు : జననం : క్రీ. శ. 21
 అక్టో 1910 సం. జన్మభూమి : పితాపురము. నివాసము : మద్రాసు.
 ఆంధ్రాంగ్లములు సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) తరంగములు (2) నామరహితము (3) చినుకుల
 చిందులు (4) స్వార్థ త్యాగము (5) వరూధినీ ప్రవరాఖ్యము మొ.
 వేంకట యజ్ఞేశ్వరశాస్త్రి : “అరుణశ్రీ” జననము : క్రీ. శ. 15 జూలై
 1930 సం.రము. జన్మభూమి : కోమానపల్లె - తూ.గో.జిల్లా.
 రచన : అరుణోదయము మొ.

వేంకట రంగకవి - శత్రుంట్లము : క్రీ.శ. 1920 సం.ర. ప్రాంతము.
 ఆంధ్ర గీర్వాణ విద్వాంసులు.

రచన : ఆంధ్రమహాభాగవతము (వచనము) ద్వాదశస్కంధములు.

వేంకటరంగయ్య - తూములూరి :

రచన : మినాక్షీ కల్పాణశతకము.

వేంకట రంగయ్య - మామిడిపూడి : జననం : క్రీ. శ. 8 జనవరి
 1899 సం.రము. నివాసము : సికింద్రాబాదు. సుప్రసిద్ధ రాజకీయ
 వేత్త. చారిత్రక పరిశోధకులు.

రచనలు : (1) కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రము (అనువాదం) (2) మన రాజకీయాలు (3) మన శాసనసభలు (4) మన పరిపాలకులు (5) మన భారత రాజ్యాంగము (6) మన వైదేశిక విధానము (7) పాశ్చాత్యరాజ్యాంగ తంత్రము (8) హిందూదేశ చరిత్రము మొ.

వేంకట రంగాచార్యులు - కోటభట్టరు : జననము : క్రీ. శ. 20 వ. శతాబ్దము. నివాసము : హైద్రాబాదు - చిక్కడపల్లి.

రచనలు : (1) మేనక (2) జటాయువు (3) సుధామంజరి (4) వేంకటాద్రిశ్వరశతకము మొ.

వేంకట రంగాచార్యులు - పరవస్తు : “మహామహాపాధ్యాయ” జననము : క్రీ. శ. 1822 సం.రము. నిర్యాణము : 1900 సం.రము. నివాసము : విశాఖపట్టణము. తండ్రి : శ్రీ నివాసాచార్యులు. వైష్ణవ బ్రాహ్మణులు. మహాపన్యాసకులు. మహాశాస్త్ర పండితులు.

రచనలు : (1) లఘు వ్యాకరణము (2) ప్రపత్తివాదము (3) శబ్దార్థ సర్వస్వము (నిఘంటువు) (4) దశోపనిషత్తులు (పద్యానువాదము) (5) మంజులనైషధము (6) కుంభకర్ణ విజయము. (7) ఆంధ్రీకృతశాకుంతలము (8) కమలినీ కలహంసము మొ.

వేంకటరంగారావు - ఆవంతప్ప : (బి. ఏ., బి. ఇడి.) “కవికోకిల” జననము : క్రీ. శ. 10 డిసెంబరు 1904 సం. రము. విజయనగర వాస్తవ్యులు.

రచనలు : (1) నెలవంక (2) ఇంద్రచాపము మొ. (కొన్ని తెనుగు గీతాలు ఆంగ్లములోనికి అనువదించబడినవి).

వేంకటరత్నం - అంబటిపూడి : జననము : క్రీ. శ. 15 జూలై 1908 సం. రము. జన్మస్థానము : ఏడుపాడు - అన్నంభట్టువారిపాలెం, గుంటూరుజిల్లా. పండితులు. భాషావిమర్శకులు.

రచనలు : (1) వత్సలుఁడు (పద్యము) (2) కృష్ణకథ (గద్యము)
 (3) దక్షిణ (నాటకము) (4) కథావళి (5) ప్రణయవాహిని
 (6) ఇంద్రధనువు (7) వీరాంజలి (కథలు) (8) కౌమోదకి మొ.

వేంకటరత్నం - కొనకళ్ళ (బి. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 2 సెప్టెంబరు
 1909 సం. రము. జన్మస్థానము : పెంటపాడు - పశ్చిమ గోదావరి
 జిల్లా. నివాసము : ఏలూరు - ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) కథావళి (కథల సంపుటి) (2) ప్రతోళి (గీతముల
 సంపుటి) (3) ప్రౌద్ధుతిరుగుడు పూలు (4) బంగారుమామ
 పాటలు మొ.

వేంకటరత్నం - మహావాది : జననము . క్రీ. శ. ఫిబ్రవరి 1909
 సం. రము. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృత పండితులు. ఎ. సి. కాలేజి
 తెలుఁగు అధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) నాగరాజు (2) బాటసారి (3) హరిదాసు (4) విజయ
 ధ్వజము (5) శబరి (6) ముక్తావళి (7) విక్రమాదిత్యము
 (8) ఆంధ్రవచన భారతము (9) జయభారతి (10) అపూరాధ
 (11) నవభారతి (12) జాగృతి.

వేంకట రత్నమాచార్యులు - నల్లూరి : “ఉభయభాషా ప్రవీణ”
 జననము : క్రీ. శ. 11 జూన్ 1926 సం. రము. జన్మభూమి :
 ముత్తుపల్లి అగ్రహారం. నివాసం : సూరేపల్లి - గుంటూరుజిల్లా.
 తెలుఁగుపండితులు. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) తెలుఁగుభాషలు (2) తెలుఁగుబిడ్డ (3) కబీరు
 సూక్తులు (4) కువలయానందం (సంస్కృతమూలమునుండి).

వేంకటరత్నశర్మ - కొక్కొండ : “మహామహాపాథ్యాయ” జీవి
 తము : క్రీ. శ. 1842 - 1910 మధ్యకాలము. నియోగి బ్రాహ్మ
 ణులు. నివాసము : నినుకొండ - గుంటూరు మండలము. పెక్కు
 కళాశాలలందు ఆంధ్రోపన్యాసకులు. కవిబ్రహ్మ, అక్షర
 సంఖ్యాచార్యులు వీరి యితర బిరుదములు.

రచనలు : (1) బిల్వేశ్వరీయము (2) సింహాచలయాత్ర (3) కొక్కొండ మాహాత్మ్యము (4) ఆంధ్రవిజయధ్వజము (5) ఘటికాచలక్షేత్ర మాహాత్మ్యము (6) మంగళగిరిక్షేత్ర మాహాత్మ్యము (7) భగవద్గీత (8) ప్రసన్నరాఘవము (9) బిల్వనాథేశ్వర శతకము (10) పెక్కు సంస్కృత గ్రంథములు (11) పంచ తంత్రము (12) కుమారనృసింహము (13) ధనంజయ విజయ వ్యాయోగము (14) నరకాసుర విజయ వ్యాయోగము (15) కోరుకొండ మాహాత్మ్యము (16) నోదావరీ వర్ణనము (17) నోవిందమంజరి (18) దీక్షిత చరిత్రము (19) యుగరాజు పర్యటనము (20) శంకర విజయధ్వజము మొ.

మేకటరత్నశాస్త్రి - కొండమూరి : జననము : ప్రమాది సం.రము. జన్మభూమి : కొండమూరు - ఒంగోలు తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. నియోగిబ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. ఆధ్యాత్మిక చింత కలవారు.

రచనలు : (1) వేదాంత చంద్రిక (2) జీవప్రశంస (3) గౌడపాద కారికలు (తెనుగు టీక) (4) కర్మయోగము (5) దేహదేహి భావనిర్మూలనము మొ.

మేకటరత్నశాస్త్రి - చించినాడ : “అష్టావధాని” జననము : క్రీ.శ. 1888 సం.రము. నివాసము : బందరు-చింతగుంటపాలెం. వెలనాటి వైదికులు. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : లింగయ్య. పెక్కు సంస్థానములందు సత్కారము లందినవారు.

రచనలు : (1) రాఘవాశ్వమేధనాటకము (2) దుర్గా శతకము (3) నాగేశ్వరశతకము (4) ఆంధ్రీకృతసప్తశతి (5) సుశ్యామ (నవల) మొ.

మేకటరమణ - కృష్ణగిరి : జననము : క్రీ. శ. 1875 సం. ర స్త్రాంతము. నివాసము : ధర్మపురి.

రచనలు : (1) వాళివ్వరామాయణము (2) ఆధ్యాత్మరామాయణము (3) గయోపాఖ్యానము (కన్నడగ్రంథము).

వేంకటరమణ - తాళ్లపూడి : జననం : క్రీ. శ. 1 ఆగష్టు 1934 సం. రము. జన్మభూమి, నివాసము : పార్వతీపురం - శ్రీకాకుళంజిల్లా. రచన : గుజ్జనగూళ్లు (గేయసంపుటి).

వేంకటరమణప్ప - గాజుల : జననం : క్రీ. శ. 9 నవంబరు 1917 సం.రము. జన్మభూమి, నివాసము : కొత్తచెర్వు - పెనుగొండ తాలూకా. అనంతపురంజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లహిందీ భాషలు అభ్యస్తములు.

రచనలు : (1) జ్ఞానసంజీవని (2) భావోదయము (ఖండకావ్యం).

వేంకటరమణమూర్తి - తోలేటి : జననము : క్రీ. శ. 6 మే 1932 సం.రము. జన్మస్థానము : చిట్టివలస. విశాఖజిల్లా - సుప్రసిద్ధ రచయితలు. ఆంధ్రగీర్వాణములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) ప్రజావిజయము (2) యోగ్యత మొ.

వేంకటరమణమూర్తి - రంగుడు : “పూ. భా” జననం : క్రీ. శ. 10 ఆగష్టు 1924 సం. రము. జన్మస్థలం : సుభద్రాపురము - శ్రీకాకుళంజిల్లా.

రచనలు : (1) సంజీవీపం (2) సంజప్రణయం (3) నవ్యసాహితీ మొ.

వేంకటరమణమూర్తి - విరివింటి : జననం : క్రీ. శ. ఫిబ్రవరి 1928 సం. జన్మభూమి : గనిగ్రామము - కర్నూలు జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు సుపరిచిత భాషలు.

రచన : తులసీమాల మొ.

వేంకటరమణమ్మ - కళ్లేపల్లి : జననము : యువ సం. ర భాద్రపద శు. నవమి. నివాసము : బరంపురము-గంజాంజిల్లా. తెల్లి : కామనమ్మ. తండ్రి : కురవి రామశాస్త్రి. భర్త : శివరామయ్య పంతులు.

బలగన్నాటి కరణకమ్మ వైదికులు. ఆంధ్ర గీర్వాణ సాహిత్యము, సంగీతము, వేదాంతము అనువానియందు ప్రవేశమును గలదు. ఇంకను ఉత్కలాలింగ్యేయ విద్యాపరిచయమును గలదు.

రచనలు : (1) వరలక్ష్మీ పూజావిధానము (2) వరలక్ష్మీ శతకము (3) దుర్గేశనందిని (నవలా విమర్శనము).

పేంకటరమణయ్య - నేలటూరి : (పి. హెచ్.డి.) జననము : క్రీ.శ. 20 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృతములందు సమర్థులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రుల చరిత్ర (2) చరిత్రరచన మొ.

పేంకటరమణయ్య - పిన్నమరాజు : జననము : ఈశ్వర సం. రము. మార్గశిర శు. షష్ఠి. కాపురము : హేలాపురము. జనకతండ్రి : నల్లగొండ జానకిరామయ్య. జనకతల్లి : సుబ్బమ్మ. ఆంధ్రాంగ్ల భాషలలో ప్రజ్ఞావంతులు. మల్లవిద్యాప్రవీణులు. మల్లవిద్యా గురువులు ద్రోణంరాజు రామారావు.

రచనలు : (1) సీతాచరిత్రము (2) రామశతకము (3) సైంధవ పథ (4) మల్లవిద్యా విధానము మొ.

పేంకటరమణయ్య - పిశుపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1896 సం. రము. హైదరాబాదు - సుల్తానుబజారు. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, ఉర్దూ మొ.

రచనలు : (1) నాయనమ్మ కథలు (హాస్యకథలు) (2) అశ్రుకణాలు (పద్యము) మొ.

పేంకట రమణయ్య - పీసపాటి : జననము : విరోధి సం.ర. చైత్ర శు. సప్తమి. నివాసము : మునికూడలి. రాజమహేంద్రవర సమీపము. తల్లి : అచ్చమాంబ. తండ్రి : సుబ్బావధాని. కొవ్వూరునందు సబుమేజిస్ట్రేటు. వెలనాటి వైదికులు.

రచనలు : (1) జయసేనము (2) ప్రద్యుమ్నో పాఖ్యానము (3) సావిత్రి విజయనాటకము మొ.

వేంకట రమణయ్య - పూడిపెద్ది : జననము : క్రీ. శ. 1892 సం. రము. నిర్వాణము : 10 డిసెంబరు 1937 సం. రము. జన్మస్థానము : విశాఖపట్టణము. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచనలు : (1) రాధిక (2) ముత్యాలు.

వేంకటరమణయ్య - బులుసు : “ఉభయభాషాప్రవీణ, సాహిత్య విద్యాప్రవీణ” జననము : క్రీ. శ. 24 డిసెంబరు 1907 సం. రము. చెన్నపురి టెల్లెట్ పాఠశాలలో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులు. కొంత కాలము కాశీవిశ్వవిద్యాలయమున అలంకారశాస్త్ర పరిశోధకులు. ఉత్తమశ్రేణికించెందిన విద్వాంసులు.

రచనలు : (1) విజయవిలాసము (2) మనుచరిత్రము (3) పాండు రంగమాహాత్మ్యము (4) ప్రౌఢవ్యాకరణము (5) నరసభూపాలీ యము (6) బాలవ్యాకరణము, ఆంధ్రమహాభాగవతములకు లఘుటీక వ్రాసిరి. (7) నిర్మలానంద (నాటకము) (8) చిత్తూరు దుర్గము (9) పదహారురాత్రులు (కథలు) (10) ఇనుప యెఱ్ఱ (11) పొగడదండ (12) కళింగ దేశము (13) మాయలోకం (14) కుంజరయూధము, పెక్కు పరిశోధన వ్యాసములు.

వేంకట రమణారావు - కాపుగంటి : జననం : క్రీ. శ. 1 మే 1933 సం. రము. జన్మభూమి : రాజమహేంద్రవరము. నివాసము : మదరాసు.

రచనలు : (1) రాగరేఖ (2) హోటల్ రీటా మొ.

వేంకటరమణారావు - కోవల్లి : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దా రంభము. ఆంధ్రాంగ్లభాషాపరిచితులు.

రచనలు : (1) ఓస్లీ డాటర్ (2) పెట్టనూరి మగడు (3) భాగ్యరేఖ (4) బలేపెళ్ళిళ్ళు (5) గరల్ వైఫ్ (6) క్లాస్ మేట్సు (7) గర్భ వతి (8) వెన్నెల (9) శ్రీలక్ష్మి (నాటకములు) మొ.

పేంకట రమణారావు - భావరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1 అక్టోబరు 1927 సం.రము. జన్మభూమి : కాకినాడ. నివాసము : హైద్రాబాదు (సుల్తాన్ బజారు).

రచన : కథావినోదం (కథలు).

పేంకటరమణశాస్త్రి - దువ్వూరి : జననము : క్రీ. శ. 20 మే 1898 సం.రము. జన్మస్థానము : మనకపల్లి-రామచంద్రపురంతాలూకా, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితశ్రేష్ఠులు. వైయాకరణ శిరోమణులు. వాల్మీకి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున ప్రధానాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) కలభాషిణి (2) సవిమర్శవ్యాకరణము (3) న్యాయదర్శనము (4) సారస్వతవ్యాసములు మొ.

పేంకటరమణాచార్యులు - మేడేపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 1862 సం.రము. నిర్యాణము : 1943 సం.రము, నివాసము : విజయనగరము-విశాఖజిల్లా. తండ్రి : రఘునాథాచార్యులు. తల్లి : లచ్చమ్మ. విజయనగర సంస్థానాస్థానకవులు. గురువు : ముడుంజై నరసింహాచార్యస్వామి. గోల్కొండవ్యాపారి వైష్ణవులు.

సంస్కృతరచనలు : (1) శతగోపసహస్రము (2) షేక్స్పియర్ నాటక కథామంజరి (3) సంస్కృతకవి జీవితములు (4) ఆర్యభాషా చరిత్రము (5) సేతుబంధ మహాకావ్యము (6) షేక్స్పియర్ నాటకకథలకు సంస్కృతీకరణము (7) ద్రావిడగాథాసహస్రమునకు సంస్కృతీకరణము. ఆంధ్రరచనలు : (8) సత్యవ్రతచరిత్రము (9) పార్థసారథీశతకము (10) అలంకారశాస్త్రచరిత్రము (11) హర్ష చరిత్రము (12) లౌకికన్యాయ వివరణము మొ.

పేంకట రాఘవాచార్యులు - మరింగంటి : క్రీ. శ. 1880 సం.రప్రాంతము. నివాసము : కవగల్లు - నల్లగొండ జిల్లా.

రచనలు : (1) కేశవస్వామి శతకము (2) క్షమావినోదం.

వేంకటరాజమన్నార్-పాకాల : జననము : క్రీ. శ. 10 మే 1901 సం.

జన్మస్థానము : రాజమండ్రి. 1954 సం.రమున ప్రధాన న్యాయ
మూర్తి. నివాసము : మద్రాసు.

రచనలు : (1) పమిమగవాళ్ళు? (2) వృథాయాసం (3) తప్పె
వరిది? (4) దయ్యాలలంక (5) మనోరమ (6) నాటికాగుచ్చుము
మొ.

వేంకటరాధాకృష్ణమూర్తి - జొన్నలగడ్డ : జననము : క్రీ. శ. 1900
సం.ర ప్రాంతము.

రచనలు : (1) హాసితాయి (2) ఆనందభవనం (3) శకుంతల బి.ప.
(4) అర్ధరాత్రి వింత (5) ఇరువురు మిత్రులు (6) రివాల్యూరు
(7) అయిదులక్షలు (8) పన్నెండు రాజుల కథలు (9) శ్రీనాథ
కవి చరిత్ర (10) కృష్ణదేవరాయలు మొ.

వేంకట రాధారమణగుప్త - బొండాడ : జననం : క్రీ. శ. సెప్టెంబరు
1934 సం.రము. జన్మభూమి : పాలకొల్లు - ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) ప్రేమబాణం (నవల) (2) బాల మాంత్రికుడు
(బాలసాహిత్యం).

వేంకటరామ కవి - కావూరి : జననము : క్రీ. శ. 19వ శతాబ్దాంతము.

నివాసం : అశ్వారావుపేట. ఆర్యక్షత్రియులు. గురువు : కొండపల్లి
వేంకట శివార్యులు.

రచన : నిమిషాంబా శతకము మొ.

వేంకటరామకవి - పోతుల : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.

నివాసం : చెన్నపట్టణము. తాత : రామమంత్రి. తండ్రి : వేంకటా
చలం.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణనాటకము (2) మల్లికార్జున నాటకము
(3) ఉషానాటకము (4) శ్రీ వేంకటేశ్వరకృతులు (5) కుక్కు-
టేశ్వర శతకము మొ.

వేంకటరామకవులు : “అష్టావధానులు”.

(1) వేంకటేశ్వర్లు - ప్రతాప : జననం : నందన సం. ర శ్రావణ శు
నవమి. వెలనాటి వైదికులు. నివాసం : మన్నవ-బాపట్ల తాలూకా.
తల్లి : మహాలక్ష్మమ్మ. తండ్రి : కోటయ్యశాస్త్రి.

(2) శ్రీరాములు - రావూరి : జననం : వికృతి సం.ర ఫాల్గుణ శు
షష్ఠి. నివాసం : పెదనందిపాడు - బాపట్ల తాలూకా. ఆంధ్ర
గీర్వాణ పండితులు.

ఉమ్మడి రచనలు : (1) హనుమన్నక్షత్రమాల (2) సారంగధర
(3) వేణుగోపాల తారావళి మొ.

వేంకటరామకృష్ణ కవులు : (1) వేంకట రామశాస్త్రి - ఓలేటి.
జననం : క్రీ. శ. 1883 సం.రము. అస్తమయం: 1939. జన్మస్థానం:
పల్లెపాలెం - కాకినాడ తా. తల్లి : కామేశ్వరమ్మ. తండ్రి :
నారాయణశాస్త్రి. (2) రామకృష్ణశాస్త్రి : వేమల. జననము :
క్రీ. శ. 1889 సం.రము. నిర్యాణము : 1918 సం.రము. జన్మ
స్థానం : కాకరపట్టు - తణుకుతాలూకా - ప. గో. జిల్లా. తల్లి :
సూరమ్మ. తండ్రి : రామచంద్రశాస్త్రి. వీరు జంటకవులు.
మేనత్తమేనమామ బిడ్డలు. నివాసం : పితాపురం. అష్టావధాన
శతావధానములందు అందెవేసిన చేతులు.

ఉమ్మడి రచనలు : (1) వ్యాసాభ్యుదయము (2) విశ్వగుణా
దర్శము (3) ఉత్తరరామచరిత్రము (4) కాత్యాయని (5)
భోజచరిత్ర (6) పరాస్తపాశుపతము (7) రామకృష్ణ మహా
భారతము (8) దమయంతి కల్యాణము (9) కవికంఠాభరణము
(10) సువృత్తీలికము (11) పాణిగృహీత (12) కొండవీటి
దండయాత్ర (13) అట్టహాసం (14) ఆంధ్రకథానిత్యగరము
(15) మదాలస (16) ఇందిరాదేవి (17) శకుంతల (18) సుభద్ర
(19) దమయంతి (20) శతఘ్ని (21) అత్యద్భుత శతావ
ధానము మొ.

వేంకటరామచంద్రమూర్తి - పాలంకి : జననం : క్రీ. శ. 8 మార్చి
 1910 సం. రము. నివాసము : హైదరాబాదు. ప్రసిద్ధ హాస్య
 రచయిత. జన్మభూమి : అమలాపురం - తూ. గో. జిల్లా.
 రచనలు : (1) చిత్రకథామంజరి (2) కథాసాగరము (3) నేతి
 రొట్టెలు (4) వింతబీరువాలు (5) పండుగబట్టలు మొ.

వేంకటరామదుర్గాప్రసాదరావు - వడ్లపట్ట : జననం : క్రీ. శ.
 5 అక్టోబరు 1911 సం.రము. జన్మభూమి : ఏలూరు- ప.గో.జిల్లా.
 నివాసం : చిత్తూరు. పరిచితభాషలు : ఆంధ్రాగ్లములు.
 రచనలు : (1) బికారి (2) నాకబలి (3) మినువాక (నవలలు)
 (4) రత్నమూణిక్యాలు (5) కష్టజీవులు (6) అల్లిబిల్లిలోకంలో
 అమ్మాయికథ (అనువాదములు).

వేంకటరామనరసింహం - కాకర్ల : జననము : క్రీ. శ. 25 అక్టోబరు
 1914 సం.రము. జన్మస్థలం : సీతానగరం - బొబ్బిలి తాలూకా,
 శ్రీకాకుళంజిల్లా. ఆంధ్రకళాపరిషదాంద్ర శాఖాధ్యాపకులు.
 రచనలు : (1) కనకాభిషేకం (2) రఘునాథరాయలు (3) పెర్లల్ల
 మార్కెట్టు (4) వంచకులు (5) సుజాత (6) ఉషారాగము-
 తద్వికాసము (విమర్శనము).

వేంకటరామ నృసింహాచార్యులు-ముడుంటై : జననం : క్రీ. శ. 19 వ
 శతాబ్దము. శ్రీవైష్ణవుడు. నివాసము : అచ్యుతపురి. వంశధారా
 నదీతీరము. శ్రీకూర్మ ప్రాంతము.
 రచన : రంగేశకృష్ణశతకము మొ.

వేంకట రామప్రధాని - వెలిచేటి : జననం : క్రీ. శ. 1850 సం.ర
 ప్రాంతము.
 రచనలు : (1) కృష్ణార్జున విజయము (2) విజయ లక్ష్మీనృసింహ
 విలాసము (3) వియన్నదీ పరిణయము (4) బాణాసుర
 యుద్ధము (5) 25 శతకములు మొ.

వేంకటరామమూర్తి - తొలేటి : జననం : క్రీ. శ. 1931 సం.రము.

నివాసము : విశాఖపట్టణము. ఆంధ్రాంధ్రభాషలందు పరిచయము.

రచనలు (1) ప్రజావిజయము (2) సందేహాన్నెల మొ.

వేంకటరామమూర్తి పంతులు - గిడుగు : “రావు బహదూర్”

జననం : క్రీ.శ. 1863 సం. నిర్వాణము : 1940 సం. జన్మస్థానము :

పర్వతాలపేట-ఉత్తర విశాఖజిల్లా. నివాసము : పల్లకిమిడి - రాజ

మండ్రె. తండ్రి : వీణ్ణాజు. వ్యావహారికభాషావాది. నవ్యసాహిత్య

పరిషత్ నిర్వాహకులు. పురావస్తుశాస్త్ర పరిశీలకులు. సవరవ్యాకరణ

కర్త. శబరభాషా వాగనుశాసనములు. పల్లకిమిడిరాజావారి కళా

శాలయందు రాజకీయ చారిత్రకాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) సవర వ్యాకరణము (2) వ్యాససంగ్రహము (3)

వ్యాసావళి (4) బాలకవి శరణ్యము (5) ఆంధ్ర పండితభివక్తుల

భాషాభేదము (6) గద్యచింతామణి (7) పరాజితుడు మొ.

వేంకటరామయ్య : చెఱకుపల్లి : జననం : తారణ సం. చైత్ర

బ. చతుర్దశి. నివాసము : పీఠికాపురము-తూ. గో. జిల్లా. తెలు

గాణ్య వైదికబ్రాహ్మణులు. తల్లి : సోమమ్మ, తండ్రి : కృష్ణయ్య.

ఆంధ్రాంధ్ర గీర్వాణములు పరిచితభాషలు. వలూరు (ఎ.వి.హెచ్.

యల్. యస్.) సాహిత్యాలయందు పండితులు.

రచనలు : (1) కాంతామతి (2) ఇంద్రవిజయము (3) ద్రౌపదీ

వస్త్రాపహరణము (నాటకము) (4) బాలసీతి మొ.

వేంకటరామయ్య - చెఱకువాడ : జననం : క్రీ. శ. 1885 సం.రము.

జన్మస్థానము : చెఱకువాడ-ప. గో. జిల్లా. తండ్రి : వేంకటరత్నం.

తల్లి : పేరమ్మ.

రచనలు : (1) చెఱకుతునకలు (2) లబ్ధనాశము మొ.

వేంకట రామబ్రహ్మకౌత్తి-భైరవభట్ల : జననము : క్రీ. శ. 13 వ శతాబ్దం
1930 సం. రము. జన్మభూమి : గుంటూరు. ఆంధ్రాంగ్ల జర్మన్
భాషలయందు పరిచయము.

రచన : సుభాషిత రత్నమాల మొ.

వేంకటరామయ్య - జనమంచి : జననము : క్రీ. శ. 1872 సం.రము.
నిర్వాణము : 1933 సం.రము. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము.
తల్లి : మహాలక్ష్మి. తండ్రి : బ్రహ్మవధాని. రాజమండ్రి మ్యూనిసి-
పల్ హైస్కూలులో సహాయోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) నవ కుసుమాంజలి (ఖండకావ్య సంపుటము)
(2) మాలతీ మాధవము (3) విద్ధసాలభంజిక (4) సుప్రభాతము
(5) ఉత్తర రామచరితము (6) మేఘదూత మొ.

వేంకటరామయ్య - తుమ్మల : జననము : క్రీ. శ. అక్టోబరు 1915
సం.రం. జన్మస్థానము : కొల్లూరు-తెనాలి తాలూకా, గుంటూరు
జిల్లా. రచయిత. అభ్యుదయ రచయితల కార్యదర్శి. సుపరిచిత
భాషలు : తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, రష్యన్ మొ.

రచనలు : (1) ఎట్టజెండా పాటలు (2) గోర్కి (అనువాద నవల)
(3) మన లెనిన్ (4) సోవియట్ కమ్యూనిష్టుపార్టీ చరిత్ర మొ.

వేంకటరామలక్ష్మీనారాయణశర్మ - కొత్తపల్లి : జననము : క్రీ. శ.
29 జూలై 1901 సం.రము. జన్మస్థలం : ఏలూరు. నివాసము :
బాహుబలేంద్రునిగూడెం - కృష్ణాజిల్లా.

రచన : విధురపీణ.

వేంకటరామలింగశర్మ - పల్లారి : “అష్టావధాని, శతావధాని”
జననం : క్రీ. శ. 1887 సం. రము. నివాసము : యల్లమంద -
నర్సారావుపేట తాలూకా. ఆర్యేలనియోగిబ్రాహ్మణులు. తండ్రి :
వేంకటలక్ష్మణశర్మ. తల్లి : మహాలక్ష్మి. (వీరరాఘవశర్మ పాపరాజు
సాయమున గ్రంథరచనము చేసిరి.)

రచనలు : (1) శ్రీ కోటిశ్వరశతకము (2) వసుమతీ వసంతము
(3) జయశీల (4) కాంతామణి అను నాటకములు (5) భస్మా
సురో పాఖ్యానము మొ.

వేంకటరామశర్మ - పుల్లవంతుల : “ఉభయభాషా ప్రవీణ” జననం:
క్రీ. శ. 13 జనవరి 1915 సం.రము. జన్మభూమి : కర్నూలు.
మ్యూనిసిపల్ హైస్కూలు పండితులు. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.
రచనలు : (1) నిరాకృత శకుంతల (2) భారత శ్రీనాథీయము
(3) రామలింగేశ్వర శతకము (4) శనిమహిమ (5) విచారా
రాధునీయము మొ.

వేంకటరామశాస్త్రి - కలూరి : జననము : క్రీ. శ. 1857 సం.రము.
నిర్యాణము : 1928 సం.రము. జన్మస్థానము : ముగ్గుళ్ల - గోదావరి
మండలము. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము. తల్లి : కామ
పోమదేవి. తండ్రి : వేంకట శాస్త్రి.

రచనలు : (1) కోటిలింగేశ్వర శతకము (2) బాలవ్యాకరణ
గుప్తార్థ ప్రకాశిక (3) పంశముక్తావళి (4) హాస్యకుముదాకరము
(5) మేఘ సందేశము మొ.

వేంకటరామశాస్త్రి-ముదిగొండ : “ధర్మస్థాపక, బ్రహ్మవిద్యాచార్య
విద్యాభాస్కర, మహా మహోపాధ్యాయ, వేదాంత విద్యారత్న,
తర్కవేదాంతవిశారద, ధర్మోపన్యాసకేసరి, బ్రహ్మవిద్యాలంకార”
జననము : శార్వరి సం. శ్రావణ బ విదియ. నివాసము : చౌట
పాపాయిపాలెం - సత్తెనపల్లి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. లఖిల
భారతపక్షీయ ఓంకార భారతీనిలయ స్థాపకులు. బ్రహ్మవిద్యా
ప్రచారకులు.

రచనలు : సంస్కృతాంధ్ర భాషలలో 60 ప్రబంధముల నిర్మాణము.

వేంకటరామశాస్త్రి - మొరత్తూరు : క్రీ. శ. 1807-60 నడుమ నున్న
వాడు. నివాసము : మొరత్తూరు. వైదిక బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) మార్కండేయ చరిత్ర (2) ప్రహ్లాద చరిత్ర (3) హరిశ్చంద్ర (4) రుక్మిణీ కల్యాణము (5) సత్సంగరాజము (6) సీతాకల్యాణము (7) జగన్నోహన విలాసము (8) అసత్సంగ రాజము (9) శివరాత్రి (10) ఉపాపరిణయము మొ. యక్షగాన నాటకములు 12 కలవట.

వేంకటరామశాస్త్రి - వీటూరి : జననము : క్రీ. శ. భావ సం. ౪ ఆషాఢ శు పూర్ణిమ. నివాసము : కారుప్రహారులు - యలమంచిలి. తాలూకా. తల్లి : పద్మాంబ. తండ్రి : నాగేశ్వరశాస్త్రి. తెలుగాణ్య వైదికులు. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు. పౌరాణికులు. ఉర్దూముసట్టా తీసికొన్న వేదపండితులు. జ్యోతిషపండితులు.

తెలుగు రచనలు : (1) సీతాస్వయంవరము (2) రామాయణ శతకము (3) హరిహరస్తోత్రము (సంస్కృతము) మొ. పెళ్ళులు కలవు.

వేంకటరామసిద్ధాంతి : తోవల్లి : జననము : శా. శ. 1778 సం. రము. నల సం. రము. పువ్వు బ. ద్వాదశి. నివాసము : ఖాళింకోట. వైదిక బ్రాహ్మణులు. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : వెంకన్న. శ్రీ ఖాళింకోట జమిందారులగు మారెళ్ళ వేంకటాచలంపంతులు గారి యాస్థాన సిద్ధాంతులు. వివిధ శాస్త్ర పండితులు.

రచనలు : (1) తిథికల్పవల్లికి మంజరీవ్యాఖ్య (సారసిద్ధాంతము) (2) కరణరత్నము (ద్రుక్సిద్ధసమ్మతము) (3) వైశ్యవేదోక్త క్రియావిచార వ్యవస్థాఖండనము మొ.

వేంకటరామచార్యులు - దురిశేటి : జననం : క్రీ. శ. 22 డిసెంబరు 1917 సం. రము. జన్మభూమి, నివాసము : నూజివీడు-కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) అనార్కలి (2) అధర్వణాచార్యుడు మొ.

వేంకటరామరావు - గరిమెళ్ల : "పారిజాత" జననము : క్రీ. శ. 15 మార్చి 1932 సం. రము. జన్మభూమి : పెనుమదం - ప.గో.

జిల్లా. విలాసము : దోమలగూడ - హైదరాబాదు. పిల్లల వినోదార్థము, కథలు, వ్యాసములు వ్రాయుదురు.

రచనలు : (1) వింతప్రశ్నలు (2) చిత్రవిచిత్రాలకథ (3) పెక్కు బాలసాహిత్య గ్రంథములు.

వేంకటరామానుజశర్మ : చిలకపాటి : జననం : క్రీ. శ. 1900 సం.ర. స్థాంతము.

రచన : బ్రహ్మవైవర్తపురాణము (వచనము).

వేంకటరామారావు - దిగుమర్తి : జననం : క్రీ. శ. 18 నవంబరు 1910 సం.రము. జన్మభూమి : బరంపురం (ఒరిస్సా).

రచనలు : (1) సీత - రాధమ్మ (2) భామ (కథలు) (3) లేండ్ రిపారంస్.

వేంకటరామారావు - బోయినపల్లి : జననం : రాద్రి సం. రము. జన్మభూమి : తోటపల్లి. నివాసము : కరీంనగర్.

రచన : కరీంనగరంజిల్లా సాహిత్యోద్యమ చరిత్ర మొ.

వేంకటరాముడు - శృంగారకవి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దాంతము. కాపురము : వింజరము. బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : పళ్ళయ్య.

రచన : మాధవశతకము.

వేంకటరాయకవి - పోలిపెద్ది : క్రీ. శ. 1800 - 75 సం. నడుమ నున్న వాడు. శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి భక్తుడు. వైదిక బ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) వేణుగోపాలస్వామి శతకము (2) లావణ్య శతకము (3) తిట్ల దండకము.

వేంకటరాయకవి - రేమెళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం.రము. నిర్వాణము : 1847 సం.రము. జన్మస్థానము : దుగ్గదుట్టు-

తూర్పుగోదావరిజిల్లా. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : భావయ్య. వెలమకులజులు. జ్యోతిషపండితులు.

రచన : ఉత్తరాపరిణయము మొ.

వేంకటరాయశర్మ - కోన : జననము : 6 ఆగష్టు 1897 సం.రము. పండితశేఖరులు. నివాసము : బాపట్ల - హైదరాబాదు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్కార్యదర్శి. విమర్శకాగ్రగణ్యులు. ఆంధ్రభాషా సేవకులు.

రచనలు : (1) సచివోత్తములు (2) మహాపురుషులు (3) దుర్గాధి పతులు (4) చరిత్రపరిశోధకులు మొ.

వేంకటరాయ సాంఖ్యాయనశర్మ - ఆచంట : “మహామహోపాధ్యాయ” జననము : క్రీ. శ. 1864 సం. రము. నిర్యాణము : 1933 సం.రము. జన్మస్థానము : ఆచంట - గోదావరి మండలము. ఆర్యేల నియోగి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : నరసమ్మ. తండ్రి : బాపిరాజు. ఆంధ్ర భీష్ములు. ప్రతికాశంపాదకులుగా, విమర్శకులుగా, ఉపన్యాసకులుగా ప్రసిద్ధులు. సుజనప్రమోదిని, కల్పలత అను ప్రతికలు స్థాపించినవారు.

రచనలు : (1) సుధానిధి (2) మనోరమ (3) అవదాత కలభకము (4) పార్థపరాజయ నాటకము (5) ఆంధ్రీకృత్యోత్తర రామ చరిత్రము (6) విక్రమోర్వశీయము (అనువాదము) (7) ఆంధ్ర పద్యావళి (8) రహస్యదర్పణము మొ.

వేంకటరాయశాస్త్రి - వేదం : “పండితరాజు, సనాతన ధర్మరత్నాకర, సర్వతంత్రస్వతంత్ర, కళాప్రపూర్ణ, మహామహోపాధ్యాయ” జననము : క్రీ. శ. 1853 సం. రము. నిర్యాణము : 1929 సం. రము. జన్మస్థానము : మల్లయపాలెము : కావలి తాలూకా - నెల్లూరు జిల్లా. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. తండ్రి : వేంకటరమణశాస్త్రి. ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. జనవిరోధిని ప్రతికా నిర్వాహకులు. హాస్యోక్తి ప్రియులు.

రచనలు : (1) ప్రక్రియాఛందస్సు (2) అలంకార సారసంగ్రహము. (3) ఆంధ్రాభిజ్ఞాన శాకుంతలము (4) నాగానందము (5) ఆంధ్రకథా సరిత్సాగరము (6) ప్రతాపరుద్రీయ నాటకము. (7) బాబ్బిలియుద్ధ నాటకము (8) ఉషానాటకము (9) ఆంధ్ర ప్రసన్న రాఘవనాటక విమర్శనము (10) మాళవికాగ్ని మిత్రము (11) ఉత్తర రామ చరిత్రము (12) విక్రమోర్వశీయము (13) రత్నావళి (14) సాహిత్యదర్పణము (15) ఆముక్త మాల్యద వ్యాఖ్య (16) శారదాంబిక (17) శృంగార నైషధము (18) రఘువంశము (19) విజయ విలాసము (20) కుమార సంభవము (21) అమరకము (22) సారంగధర (23) కావ్యాలంకార చూడామణి (24) మేఘమాతము (25) విసంధి వివేకము మొదలగువాని టీకలు వ్రాయబడెను.

పేంకటరావు - ఈరంకి : జననము : క్రీ. శ. 28 సెప్టెంబరు 1925 సం. రము. జన్మభూమి : తుని - తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వెలనాటి వైదికులు.

రచన : అప్పగింత.

పేంకటరావు - ఉప్పల : జననము : క్రీ. శ. 8 జనవరి 1904 సం. రము. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) పరమాత్మ (2) ధర్మగీత మొ.

పేంకటరావు - కవికొండల (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : క్రీ. శ. 20 జూలై 1892 సం. రము. జన్మస్థానము : శ్రీరంగపట్టణము - రాజమహేంద్రవరము తాలూకా, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. న్యాయవాది.

రచనలు : (1) శివరాత్రిప్రభ (2) వార్త (3) ఆశయము (4) ప్రతిదివసము (5) కూలియన్నల కుతుకము (6) నీలబలుఁడు (7) ప్రకృతి చందనము (8) విలాసిని వైనతేయము (9) వివిధ కుసుమావళి (10) భావమురళి (11) సుమనోహ్లాదిని (12)

తోలుబొమ్మలు (13) బ్యూటీ & డ్యూటీ (14) మట్టెల
రవళి (15) కథకుడులో కథ (16) దేవునియెదుట (17) ప్రపంచ
పౌరుడు (18) కల-కళ్లు. పెక్కు-కథానికలు, గేయములు మొ.

వేంకటరావు - నిడదవోలు : “విద్యారత్న, పరిశోధన పరమేశ్వర”

జననము : క్రీ. శ. 10 జనవరి 1904 సం. రము. జన్మస్థానము :
విజయనగరము - విశాఖజిల్లా. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్ర
శాఖాధ్యక్షులు. అఖిలభారత భాషాసమితి సభ్యులు. విమర్శకాగ్రే
సరులు.

రచనలు : (1) ఉదాహరణ వాఙ్మయము (2) ఆంధ్రవచన
వాఙ్మయచరితము (3) తెనుగు కవులచరిత్ర (4) త్రిపురాంత
కోదాహరణము (5) దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము
(6) సాటిసామెతలు.

వేంకటరావు - బాలాంత్రపు : జననము : క్రీ. శ. 1880 సం. రము.

జన్మస్థానము : మల్లాముగ్రామము - పెద్దాపురం తాలూకా,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వేంకట పార్వతీశ్వర కవులలో నొకరు.
ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాలా స్థాపకులు.

రచనలు : చూడు. వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు.

వేంకటరావు - బోడేపూడి : జననము : క్రీ.శ. 18 ఆగష్టు 1900 సం.

రము. జన్మభూమి : జిల్లేపల్లి. నివాసము : రేపల్లె - గుంటూరు
జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రతేజము (2) వరదరాజేశ్వరి మొ.

వేంకటరావు - మోటూరి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.

విలాసము : పూర్వబాగ్విధి - విజయనగరము. సుప్రసిద్ధకథానికా
రచయితలు. ఆంధ్రాంగ్లభాషలయందు పరిశ్రమచేసినవాడు.

రచనలు : (1) మృగత్పక్ష (పద్యము) (2) హిమగలము
(3) సింహబలి (4) మేనక (నాటకము) మొ.

వేంకటరావు - వసంతరావు (యమ్. యస్. సి.) : జననము : క్రీ. శ.

21 ఫిబ్రవరి 1909 సం.రము. ప్రిన్సిపాల్ మహారాజావారి కళాశాల విజయనగరము. బి. ఏ., యమ్. ఏ. లకు విజ్ఞానశాస్త్ర పాఠ్య గ్రంథ రచయితలు.

రచనలు: (1) మారే లోకం (2) ఆధునిక విజ్ఞానం (3) సూర్యుడు (4) గాలిగ్రహాలు (5) ఎలక్ట్రాను ఆత్మకథ (6) విజ్ఞానచర్య (7) జగత్తు - జీవము (8) ద్రవ్యము - శక్తి (9) విశ్వరహస్యం (10) చంద్రునికథ (11) పరమాణుచరిత్ర (12) విశ్వము (13) విద్యుద్విలాసము (14) ఆకాశవక్రత్వము - గురుత్వాకర్షణము మొ. పెక్కులు కలవు.

వేంకట లక్ష్మణరావు - కొమ్మత్తాజు (యమ్. ఏ) : జననము : క్రీ.శ.

1877 సం. రము. నిర్వాణము : 1923 సం. రము. జన్మస్థానము : పెనుగంచిప్రోలు - కృష్ణాజిల్లా. తండ్రి : వేంకటప్పయ్య. లింగ భారినయ్యాగి. ఆంధ్రచరిత్రోద్ధారకులలో ప్రముఖవ్యక్తి. ఉత్తమ శ్రేణికిఁజెందిన పరిశోధకులు. మునగాలరాజా (శ్రీనాయని వేంకట రంగారావు బహద్దరు) గారి యొద్ద దివాను. ఆంతరంగిక కార్యదర్శి.

రచనలు : (1) ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము (2) సంపుటములు (3) శివాజీచరిత్ర (4) హిందూదేశికధానంగ్రహము (5) మహారాష్ట్ర విజృంభణము (6) లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి (7) హిందూ మహమ్మదీయ యుగములు మొ.

వేంకట లక్ష్మీనరసింహ విద్యాసాగరశర్మ - గుట్టప్పడియ :

జననము : క్రీ. శ. 1932 సం.రము. తల్లి : వరలక్ష్మమ్మ. తండ్రి : ఆంజనేయశాస్త్రి. జన్మస్థలము : గుంటూరు. బ్యూటాన్సు సమితి సహాయకార్యదర్శి. కల్చరల్ అసోసియేషన్ సహాయకార్యదర్శి. విద్యాపరివ్రతృధానకార్యదర్శి. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గిర్వాణములు. విమర్శకులు.

రచనలు : (1) కల్యాణి (2) రాగిణి (3) ఆత్మార్పణ (4) పెద్ద మనిషి (5) దాగుడుమూతలు (6) పూలబాట (7) గోపికా గీతాలు (8) ప్రణయకలహం (9) కలువ బాల (10) గౌతమ బుద్ధ మొ.

వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు - పి : జననము : 25 డిసెంబరు 1931 సం.రము. నివాసము : అనంతపురము. పౌరసంబంధ శాఖాధికారి.

రచనలు : (1) వరుడు కావలెను (2) తలుపులు తెరచిన కిటికీ (3) హైదరాబాదునగర మార్గదర్శిని (4) చివరకు తేలింది (5) విజయశ్రీ (6) పిచ్చిపుల్లయ్య (7) భావస్వరాలు (నాటిక) మొ.

వేంకట లక్ష్మీనృసింహారావు - మంగు : జననము : ఆనంద సం. ర ఫాల్గుణ శు నవమి. కాపురము : పొలమూరు - తణుకుతాలూకా. గోల్కొండ వ్యాపార వైష్ణవులు. తల్లి : వేంకటరత్నమ్మ. తండ్రి : భవనాశిరావుపంతులు. సుపరిచితభావలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కేశవశతకము (2) సూర్యశతకము (3) శ్రీకృష్ణ విలాసము (4) శశికళాపరిణయము (5) శ్యమంతకోపాఖ్యానము (6) శ్రీకృష్ణ భక్తసంవాదము (7) శ్రీ లక్ష్మీవిజయము మొ.

వేంకటలక్ష్మీనృసింహశాస్త్రి - భమిటిపాటి : జననము : శ్రీ. శ. క్రోధన కార్తిక బ. నవమి. సుపరిచితభావలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) విధిపుటన (2) ప్రణయానుబంధము (3) మారుతి ప్రభ (4) నవోదయ (5) దుర్గాంబికాశతకము మొ.

వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు - ఈయుణ్ణి : జననం : శ్రీ. శ. 1900 సం. ర ప్రాంతము. పెళ్ళికళాశాలలయందు ఆంధ్రాభ్యాసకులు.

రచనలు : (1) సాహిత్యరత్నాకరము (2) నౌకామందరము (3) నిఘంటుచరిత్ర.

పేంకటశాస్త్రి - ఆకెళ్ల : జననం : క్రీ.శ. 1900 సం.రము. నివాసము: గోపాలపురము. జ్యోతిషపండితులు.

రచనలు : (1) జ్యోతిష ప్రథమబోధిని (2) జాతకమార్తాండము (3 భాగ.) (3) జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక (4 భాగ.) మొ.

పేంకటశాస్త్రి - ఆకొండి : “విద్యత్కవి” జననము : క్రీ. శ. 1885 సం. రము. నివాసము : గజరాయనివలస అగ్రహారము - బాబ్బిలి తాలూకా. విజయనగర మహారాజావారి సంస్కృతకళాశాల అధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) శ్రీవిలాసము (2) ఆంధ్రవచన మహాభారతము (18 పర్వములు) (3) మంజులనైషధము (నాటకము) (4) తెరువరి (పద్యకావ్యము) (5) మానవబోధామృతము (6) కొటిల్కుని అర్థశాస్త్రము (7) తిలకమంజరి (8) బుద్ధుని పూర్వజన్మలు (9) జానకీ ప్రియశతకము మొ.

పేంకటశాస్త్రి - ఉప్పల : “శతావధాని” జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసము : ముడివేముల - మార్కాపురం తాలూకా, కర్నూలుజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) విశ్వజ్యోతి (2) కుమారవిజయము (3) పెక్కుకావ్యములు, నాటకములు గలవు.

పేంకటశాస్త్రి - కేతవరపు : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర స్తాంతము. రచనలు : (1) పూర్ణానందం (2) ఇచ్చినీ కుమారి (3) భక్త త్యాగరాజస్వామి మొ.

పేంకటశాస్త్రి - చెళ్లపిళ్ల : “శతావధాని” జననము : క్రీ. శ. 1870 సం. రము. నిర్వాణము : 1950 సం. రము. జన్మస్థానము : ఏనాము - ఫ్రెంచివారిది. నివాసము : కడియముగ్రామము. ఆరామ డ్రావిడులు. తండ్రి : కామయ్య. తల్లి : చంద్రమ్మ. తొలి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ఆస్థానకవి. తిరుపతిశాస్త్రీతో గలసి

జంటకవులై అష్టావధాన శతావధానములు వందలకొలది ప్రదర్శించిన కవిశిరోమణులు.

రచనలు : చూడు తిరుపతి వేంకటకవులు.

వేంకటశాస్త్రి - దర్భా : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము, ఆంధ్రగీర్వాణ విద్వత్కవులు - మహాభక్త శిరోమణి. నివాసము : గొల్లలకోడేరు.

రచనలు : (1) శ్రీరామభక్తి సుధాకరరాజము (కీర్తనలు) (2) భద్రగిరీశ్వర శతకము (3) జానకీపతి శతకము (4) శ్రీ ఉమా మహేశ్వర శతకము మొ.

వేంకటశాస్త్రి - నెమలూరి : “శతావధాని” జననము : క్రీ. శ. 1872 సం. రము. వైదికబ్రాహ్మణులు. తండ్రి : పుల్లయ్య. తల్లి : సత్యమ్మ. విద్వత్కవి. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. నివాసము: రుష్య పోలవరం - అమలాపురం తాలూకా, తూ.గో.జిల్లా.

రచనలు : అహల్యా చరిత్రము మొ.

వేంకటశాస్త్రి - నరసింహదేవర : జననము : క్రీ.శ. 1828 సం.రము. నిర్వాణము : 1915 సం.రము. జన్మస్థానము : తాడేపల్లిగూడెము-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. నివాసము : వెలగతుట్టు. తండ్రి : ఉమా మహేశ్వరశాస్త్రి. తల్లి : సీతమ్మ.

రచనలు : (1) గౌరీ శతకము (2) వేంకటేశ్వర శతకము (3) విచిత్ర రామాయణము (4) విరాగ సుమతీ సంవాదము (హరికథ) మొ.

వేంకటశాస్త్రి - ముక్కామల : జననము : క్రీ. శ. 21 ఫిబ్రవరి 1904 సం.రము. జన్మస్థానము : విజయవాడ. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషలు వీరికి సుపరిచితములు. వెలగాటి వైదికులు.

రచనలు : (1) భావప్రకాశ (2) శరీర విజ్ఞానము (ఆయుర్వేదము) మొ.

వేంకటశాస్త్రి - మునునూరి : “విద్వాన్, సాహిత్యశిరోమణి” జననము:

15 అక్టోబరు 1906 సం.రము. జన్మస్థానము : యనమదలగ్రామము-
రామచంద్రపురం తాలూకా, తూ. గో. జిల్లా. నివాసము :
రాణ్ణహేంద్రవరము - తూ.గో. జిల్లా. తండ్రి : మహాదేవశాస్త్రి
(కాశీపండితులు). తల్లి : పార్వతమ్మ. తాత : వేంకటశాస్త్రి.
పండితకుటుంబము. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) లఘు శబ్దార్థదీపిక (తెలుగు నిఘంటువు)-పోకెట్
డిక్షనరీ (2) శబ్దార్థదీపిక (3) విద్యార్థి కల్పతరువు (2 భాగ.)
(4) హత్యాగాంభీర్యము (5) శర్మిష్ఠ (నవలలు) (6) యయాతి
చరిత్ర (7) సూర్యవంశమణి (8) సంక్రాంతిమాహాత్మ్యము
(9) గౌతమీపుష్కర మాహాత్మ్యము (10) సుభాషిత రత్నా
కరము (11) దినచర్య (12) తెనుగుసామెతల కథలు (13)
తెనుగుజాతీయముల కథలు (14) కోపిష్ఠుల కథలు (15)
న్యాయముక్తావళి - జాతీయమంజరి (16) వైసా (17) ఆదర్శ
వ్యాసమంజరి (2 సంపుటములు) (18) తెనుగు లోకోక్తలు
మొ.

వేంకటశివరావు - దిగవల్లి (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : క్రీ. శ.

14 ఫిబ్రవరి 1898 సం.రము. జన్మభూమి: కాకినాడ-తూ.గో.జిల్లా.
నివాసము : విజయవాడ.

రచనలు : (1) పోతనల వేమనల యుగము (2) వ్యవహారకోశము
(3) సింహాసనం (4) హిందూధర్మశాస్త్ర సంగ్రహము (5)
భారతదేశమున బ్రిటిష్ రాజ్య తంత్రము (6) గాంధీజీరచనలు
(7) అంకుల్ టామ్ కథలు (8) కథలు - గాథలు మొ.

వేంకట శివుడు - కొమఱ్ఱాజు : (వేంకటప్పయ్య) : జననము : క్రీ.శ.

19 వ శతాబ్దము. నివాసము : పెనుగంచిప్రోలు - నందిగామ
తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా. శైవుడు, ఆర్యేలనియోగి. గురువు :
ఉద్భటారాధ్య శేఖరుడుగు వీరభద్రుడు. మునగాలజమీందారికి

యగు శ్రీరాజానాయని లచ్చమ్మారావుగారి మంత్రి. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచన : రేపాలరాజలింగశతకము.

వేంకటేశ్వకవి - అనుముల : జననము : క్రీ. శ. 8 ఆగష్టు 1907 సం.రము. విలాసము : ఆంధ్రజాతీయ గ్రంథమాల - సంధ్యాల. దక్షిణ హిందూదేశభాషలతోబాటు హిందీ, ఆంగ్లము, సంస్కృతము ఆదిగాగలభాషలు తెన్నగా ఆకళించుకొన్న ధీమూర్తి.

రచనలు : (1) చింతదేవి (పద్యము) (2) సువర్ణరేఖలు (కథలు) మొ.

వేంకటేశ్వకవి - నందివాడ : జననము : తారణ సం. ర ఆశ్వయుజ బ చతుర్దశి. నివాసము : సానెగూడెం-ఏలూరు తాలూకా, ప.గో.జిల్లా. తల్లి : అచ్చమ్మ. తండ్రి : సుబ్బారాయడు. గురువు : దాసు శ్రీరామకవి. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, గీర్వాణములు. రచనలు : (1) రామశతకము (2) బాలశతకము (3) శివశతకము (4) సీతితారావళి (5) భజనకీర్తనలు (6) చాటుపద్యములు.

వేంకటేశ్వగిరిరావు - కొండవల్లి : జననము : క్రీ. శ. 28 అక్టోబరు 1930 సం.రము. జన్మభూమి : అనంతగిరి - నల్గొండ జిల్లా. రచన : చీకటి వెలుగులు (నవల).

వేంకటేశ్వన్న - రాచర్ల : జననము : క్రీ. శ. 2 సెప్టెంబరు 1920 సం.రము. జన్మభూమి : జమ్మలమడుగు - కడపజిల్లా. రచనలు : (1) మా కాశీయాత్ర (2) కన్నప్రేమ (నాటకము).

వేంకటేశ్వయ్య - నర్సా : జననము : క్రీ. శ. 1 జూలై 1901 సం.రము. జన్మభూమి : మచిలీపట్టణము. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ, గీర్వాణము మొ. భాషలు పరిచితములు.

రచనలు : (1) హరివిజయము (2) పంచతంత్ర హితోపదేశ కథా మంజరి (3) పుణ్యశ్లోకాలు (4) రత్నప్రభ (5) త్రివేణి మొ.

పేంకట శేషకాశ్రీ-గడియారం : “విద్వాన్, మహాకవి, అవధానకవి”

జననము : క్రీ. శ. 1897 సం. రం. జన్మస్థానం : నెమల్లదిన్నె -
జంబులమడుగు తాలూకా, కడప జిల్లా. నివాసము : ప్రొద్దుటూరు.
తండ్రి : రామయ్య. ముఱికినాటి బ్రాహ్మణులు. ప్రొద్దుటూరు
మ్యునిసిపల్ హైస్కూల్ పండితులు.

రచనలు : (1) శ్రీ శివభారతము (2) శివాజీ (3) మురారి
(4) పుష్పబాణవిలాసము (5) వాస్తుజంత్రి (6) తిక్కన కవితా
శిల్పము (7) వాల్మీకి (8) మల్లికార్జునారతం (అసమగ్రములు)
(9) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు (10) శ్రీనాథుని కవితా సామ్రా
జ్యము మొ.

పేంకట శేషాచార్యులు-కిశాంబి : జననము : ప్రథమ సం. చైత్రము.
నివాసము : విజయవాడ. శ్రీవైష్ణవులు. తల్లి : రాఘవమ్మ.
తండ్రి : వరదాచార్యులు. విజయవాడ మిషన్ హైస్కూల్
ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములలో కవిత
చెప్పగల ధీమూర్తులు.

రచనలు : (1) ఉత్తరాంధ్ర మహాభారతము (2) మతత్రయదీపిక
(3) కొండవల్లచరిత్రము (4) సత్యా ద్రాపదీ సంవాదము.

పేంకట సీతావతి - గిడుగు (యమ్. ఏ., పిహెచ్. డి.) : “డాక్టర్
ఆఫ్ లెటర్సు, కళాప్రపూర్ణ” జననము : క్రీ. శ. 28 జనవరి 1885
సం.రము. జన్మభూమి : భీష్మిపట్టణము. నివాసము : హైద్రాబాద్
(ఖైరతాబాద్). తండ్రి : రామమూర్తి పంతులు. ఆంధ్రవిజ్ఞాన
సర్వస్వమునకు ప్రధాన సంపాదకులు. పల్లాకిమిడి కళాశాలలో
కొంతకాలము లెక్చరరుపదవి. వీరు చలనచిత్రనటులు. ఆంధ్రాంగ్ల
గీర్వాణ భాషాకోవిదులు. వీరు భారతి మాసపత్రికకు సహాయ
సంపాదకులు. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు రచనమున సహాయ
కర్తలు.

రచనలు : తెలుగులో : (1) భారతీ శతకం (2) బాలానందం
(3) కువలయావళి (అనువాదము) (4) ఛందోరీతులు (ఆంధ్ర
సాహిత్య అకాడమీ రెండు వేలరూపాయలు బహుమానము)
(5) సింగభూపాలుని “రత్నపాంచాలిక” ఆంధ్రానువాదం.

సంస్కృతములో : (1) ప్రసిద్ధాంధ్ర పద్యములకు సంస్కృతీకరణము
(2) షేత్రయ్య మువ్వగోపాల పదములకు సంస్కృత గేయ
ములు (3) భారతదేశ ప్రశంస (4) కాళిదాస ప్రశంస.

ఆంగ్లములో : (1) రవీంద్రుని సందేశములు (2) ఆంధ్రసాహిత్య
చరిత్ర (3) వ్యాసములు (4) సవరపాటలు (5) గేయరచన
(ఆంగ్లానువాదము) మొ.

వేంకట సుబ్బకవి - యుంయూమాదుతము : జననము : క్రీ. శ.
1850 సం. ర ప్రాంతము.

రచన : శ్రీ సూర్యనారాయణ శతకము (మయూరకవి వ్రాసిన
సూర్యశతకములోనిది).

వేంకట సుబ్బదాసు - తాతరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం. ర
ప్రాంతము. తండ్రి : చలమయ్య. (మంత్రతత్వ జ్ఞాన మహిమ
వేత్తనని కవి చెప్పకొన్నాడు.)

రచన : చక్రపాణిశతకము.

వేంకట సుబ్బమ్మ - రావూరు : “ఉభయభాషాప్రవీణ” జననము :
క్రీ. శ. 1900 సం. ర ప్రాంతము. మేనమామ : శ్రీ చిలకమర్తి
లక్ష్మీనరసింహంపంతులుగారు. తల్లి : అచ్చమాంబ. జనకులు :
మధునాపంతుల రామస్వామి. మద్రాసు క్వీన్స్ మేరీ కళాశాల
యందు, రాజమహేంద్రవరమున బాలికొన్నతే పాఠశాలయందును
యీమె తెలుగు అధ్యాపకురాలుగ పనిజేసెను.

రచనలు : (1) కర్పూరమంజరి (నాటకము) (2) ఉదారపాండవము
(3) బాణకృత హర్షచరిత్రకు ఆంధ్రీకరణము మొ.

వేంకట సుబ్బయ్య - కామర్తి : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.
ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచన : వివేక చూడామణి (ఆంధ్రతాత్పర్య వివరణ సాహిత్యము).

వేంకట సుబ్బయ్య - గొట్టెపాటి : జననము : క్రీ. శ. 1 జూన్ 1898.
జన్మస్థానం : ఘంటసాల - దివి తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా. తెనుగు,
హిందీ, బెంగాలీ ఆదిగాగల భాషలలో పరిచయము గలదు.
అభ్యుదయ రచయితల సంఘసభ్యులు.

రచనలు : (1) అక్షరాభిషేకము (2) భట్టుమూర్తి రామరాజు
భూషణుడా? (3) సరోజినీదేవి (4) ఘంటసాల చరిత్రము
(5) హంపీటిలుపు (6) శరత్ బాబు (7) చలం (8) మన
రైతుబిడ్డ (9) బ్రాహ్మణుడు ప్రకాశం (10) గీతా
భూమిక మొ.

వేంకట సుబ్బయ్య - పాలా : జననము : క్రీ. శ. 11 నవంబరు 1913
సం.రము. నివాసము : నాగరాజుపేట - కడపజిల్లా. గద్య పద్యా
త్మక వ్యాసరచయితలు.

రచనలు : (1) అమరజీవి (2) బాపూజీ (3) పిసాసి (4) శాంతి
మాత మొ.

వేంకట సుబ్బయ్య - శిష్టా : “కవిభూషణ - శేఖర” జననము :
క్రీ. శ. 1900 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము : నర్సాపురం
పైలరున్నత పాఠశాలా ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) దూర్వాసరామాయణము (2) శివానందలహరి
(అనువాదము) (3) సుబ్బకవీయము (ఇందు నీతిలహరి,
శృంగారలహరి, వైరాగ్యలహరి) మొ. వెక్కులు రచించిరి.

వేంకట సుబ్బారావు - ఆలపర్తి : జననము : క్రీ. శ. 15 మే 1934
సం.రము. జన్మభూమి : అంగలకుదురు - తెనాలి తాలూకా,
గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) చిట్టికథలు (2) పిల్లనగ్రోవి (3) ఇందిర అలుక
మానింది (4) వీరబల్ వినోదాలు (5) చివరకు మిగిలేది
(నాటకము).

వేంకట సుబ్బారావు - కలగ : జననము : క్రీ. శ. 19 డిసెంబరు
1927 సం.రము. నివాసము : మహబూబాబాద్ - వరంగల్లుజిల్లా,
ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ మొదలుగాగల భాషలు పరిచయ
ములు.

రచనలు : (1) ఆశాసాధము (నాటకము) (2) కలాలు - కల్లులు
(3) గులాబీ (గేయము) మొ.

వేంకట సుబ్బారావు - కేశిరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర
ప్రాంతము. కుమారులు : సత్యనారాయణ కె. ప్రైనింగుకళాశాలా
ప్రిన్సిపాల్. రాజమండ్రి - తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్రము, సంస్కృ
తము మొ. భాషలలో కోవిదులు.

రచనలు : (1) భద్రాద్రిరామాయణము (2) వేంకటేశ్వర తారా
వళి (3) ఏకాదశీ మహిమాసర్వస్వము (4) రామదాసు
(నాటకము) (5) సర్వేశ్వరశతకము (6) వేంకటరమణశతకము
(7) చోరచరిత్ర (8) దశావతార స్తవము మొ.

వేంకట సుబ్బారావు-కృ త్తివెంటి (యమ్. ఏ.) : “మహోపాధ్యాయ”
జననము : క్రీ. శ. 15 జూలై 1907 సం. రము. జన్మస్థానము :
ఏలూరు. విలాసము : విజయవాడ ప్రభుత్వకళాశాలలో ఆంధ్రోప
న్యాసకులు. కవి (భూషణ, చంద్ర, రాజ) మొదలుగాగల
బిరుదాంకితులు.

రచనలు : (1) నెలపొడుపు (2) ఉపన్యాసములు (3) స్నేహలత
(4) సరస్వతీ స్తవము (5) కవి ప్రభావము (6) తారకశతకము
(7) భోగేశ్వరతారావళి మొ.

వేంకట సుబ్బారావు - జనమంచి : జననము : క్రీ.శ. 20 వ శతాబ్దా
రంభము.

రచనలు : (1) కాత్యాయని (2) లోకభయంకరుడు (3) ఆనంద బాబు.

వేంకట సుబ్బారావు - దామరాజు : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దాంధ్రము.

రచనలు : (1) పంజాబ్ మెయిల్ (2) సినిమాగరల్ (నాటకం).

వేంకట సుబ్బారావు- పింగళి : జననము : క్రీ. శ. 1896 సం.రము.

జన్మస్థానము : ఆస్కా - గంజాంజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) రూపమతి (2) కొన్ని ఖండకావ్యములు.

వేంకట సుబ్బారావు- పైడిమిట్టి : జననము : క్రీ. శ. 10 జూన్

1916 సం.రము. నివాసం: నల్లగొండ - నల్లగొండజిల్లా. గద్యపద్యాత్మకమైన వ్యాసములు వ్రాయువారు. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, గీర్వాణము మొ. భాషలు పరిచితములు.

రచనలు : (1) దైవభక్తి (2) గీతామీమాంస (3) ఫిరదాసి (4) మీమాంసాత్రయము మొ.

వేంకట సుబ్బారావు-భాగవతుల : “విద్వాన్” జననము : క్రీ. శ.

1 జూలై 1914 సం. రము. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, గీర్వాణము అదిగాగల భాషలు పరిచితములు.

రచనలు : (1) రెడ్డిరాజులు (2) బ్రహ్మన్న విజయము (3) ప్రబోధము (4) త్రికూటాచల మాహాత్మ్యము (5) త్రికూటేశ్వర శతకము (6) శ్రీరఘురామ శతకము మొ.

వేంకట సుబ్బారావు-మల్లాది : జననము : క్రీ. శ. 28 డిసెంబరు

1894 సం. రము. నివాసము : ధవళేశ్వరము - తూ.గో.జిల్లా.

మెల్నాటి వైదికబ్రాహ్మణులు. తల్లి : సుభద్రమ్మ. తండ్రి : సీతారామయ్య. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) చంద్రహాసచరిత్ర (2) మాయావతి (3) అగస్త్య శ్వరశతకము.

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం-ధూళిపాళ : జననము : క్రీ.శ. 15 అక్టోబరు 1912 సం.రము. విలాసం : చిలకలూరుపేట - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) అనుభవ దర్పణము (గాంధీ చరిత్రము) (2) నరేంద్రుడు (3) అహల్య (నాటకము) (4) విశ్వనాథ శతకము (5) అన్వేషణ (6) వెన్నెల కుప్పలు.

వేంకట సుబ్బారావు - శివరాజు : “బుచ్చిబాబు” జననము : క్రీ.శ. జూన్ 1916 సం. రము. జన్మస్థానము - ఏలూరు : పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు వీరి సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) బుచ్చిబాబు కథలు (2) అడవికాచిన వెన్నెల (3) మేడమెట్లు (కథానికలు) (4) ఆత్మవంచన (5) దారిపోయే దానయ్య (6) చివరకు మిగిలేది (నవల) మొ.

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం-ఋత్త (బి.ఎ., బి.యల్.) : జననము : క్రీ.శ. 1910 సం. రము. విలాసము : న్యాయవాది - హైదరాబాదు. సమర్థులగు భాషావిమర్శకులు. త్రివేణిపత్రికా సంపాదకులు.

రచనలు : (1) జేబురుమాలు (చిన్నకథలు) (2) విజయ మొ.

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం - భమిడిపాటి : జననము : వికారి నామ సం. ర శ్రావణ బ. పంచమి. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ భాషలు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) కూర్మపురాణము (2) ప్రసన్న రాఘవము (3) శంకర విజయము (4) శివానందలహరి (5) సౌందర్యలహరి (6) కామాక్షీస్తుతి మొ.

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు - కల్లూరి : జననము : క్రీ. శ. 18 సెప్టెంబరు 1908. జన్మభూమి : ప్రక్క-లంక-ప.గో.జిల్లా. నివాసము : విజయవాడ. మ్యూనిసిపల్ హైస్కూలు పండితులు. ఆంధ్రాంగ్ల భాషాభాషలయందు పరిచయము.

రచనలు : (1) కవి కల్పలత (దేవేశ్వరకృతమున కాంధీకరణము).
 (2) నారాయణీయము (అనువాదము) (3) ఆంధ్ర వచన
 స్కాందము (4) సంస్కృత పురాణమునకు తెనుగుసేత (5)
 బ్రహ్మ, విష్ణు, శివ పురాణములు (6) భాగవత, వామన,
 మార్కండేయ, కూర్మ, వరాహ, నారద, భవిష్య
 పురాణములు మొ.

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి-మద్దులపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 23:
 ఆగష్టు 1900 సం.రము. జన్మస్థలము : నంద్యాల - కర్నూలుజిల్లా.
 ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) దైవప్రార్థన (2) సత్యనారాయణమాహాత్మ్యము.
 (3) కుక్కలమొల (4) కవితారచన (5) దక్షిణామూర్తి
 స్తోత్రం (6) అమృతసందేశం మొ.

వేంకట సుబ్బకవి - దేవకి : మధురాపాలకులగు నాయకరాజుల.
 కాలమువాడు. నివాసము : మధురానగరము. తండ్రి : అశ్వరయ్య.
 రచన : రామాయణము (ఆంధ్రీకరణము).

వేంకటాచలకవి - వెన్నెలకంటి : జననము : క్రీ.శ. 1600-1650 సం.
 నడుమనున్న కవి. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : జగ్గన్న.
 గురువు : ములుగు గురులింగమూర్తి.
 రచన : కృష్ణవిలాసము.

వేంకటాచలపతికవి - ఋగ్వేదకవి : జననము : క్రీ. శ. 1714 సం.
 ప్రాంతము. తండ్రి : వేంగళార్యుడు. గురువు : తిరువేంగళార్యుడు.
 రచన : చంపూరామాయణము (ఆంధ్రీకరణము).

వేంకటాద్రి - పెనుమచ్చ : జననము : క్రీ. శ. 1500 సం. ప్రాంతము.
 తండ్రి : పద్మరాజు. తల్లి : గన్నమాంబ.
 రచన : ఇందుమతీకల్యాణము (పద్యకావ్యము).

వేంకటార్యుడు - రేవణురి : జననము : క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్దా
రంభము. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిరుమల కొండయ్య.
తల్లి : తిరుమలమ్మ. తాత : తాళ్లనాక అన్నమాచార్యుడు.
రచనలు : (1) శకుంతలాపరిణయము (శృంగార ప్రబంధము) (2)
రామచంద్రోపాఖ్యానము.

వేంకటాచలకవి : కుందుర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1690-1717 సం.ర
మధ్యకాలము. తండ్రి : రామయ్య. తాత : గోవిందామాత్యుడు.
సమకాలికులు : వేంకటాచార్యుడు, వేంకటాచలకవి మొ. వారు.
రచనలు : (1) మిత్రవిందాపరిణయము (2) కార్తికమాహాత్మ్యము
(3) భారతభాగవత రామాయణములు (వచనకావ్యములు).

వేంకటాచలకవి - కోడూరి : “బాలసరస్వతి” జననము : క్రీ. శ.
1700 సం.ర ప్రాంతము. ఆర్యేలనియోగి. తండ్రి : శంకరా
మాత్యుడు. నివాసము : బళ్ళారిమండలము. సమకాలికులు :
వేంకటాచార్యుడు, రోసనూరి వేంకటపతి మొ.
రచన : శివరహస్యఖండము (స్కాందపురాణాంతర్గతము).

వేంకటాచార్యుడు : జననము : క్రీ. శ. 1700 సం.ర ప్రాంతము.
వైష్ణవ బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : పెరుమాళ్ళాచార్యుడు.
రాణ్ణహేంద్రపురవాసి. సమకాలికులు : లింగకవి, గంగకవి,
కోడూరి వేంకటాచలకవి మొ. వారలు.
రచన : ముక్తిచింతామణి (జగన్నాథ మాహాత్మ్యము).

వేంకటాచార్యుడు - వీవూరి :

రచన : విశ్వకర్మ పురాణము.

వేంకటాచార్యుడు - తిరుమలమిక్కపట్టణపు : “తర్కాలంకార
వాగీశ్వర” జననము : క్రీ.శ. 1790 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము:
తిరుమల మిక్కపట్టణము. వైష్ణవకవిగ్రామణి. తండ్రి : శ్రీనివాస
తాతాచార్యులు. సమకాలికుడు : మలనాక బుచ్చన్నశాస్త్రి.

రచనలు : (1) అచలాత్మజా పరిణయము (మూడాశ్వాసముల ద్వ్యర్థికావ్యము) (2) గజసూత్రవాదము (3) శృంగారలహరి. చూ. సంస్కృతకవులు.

పేంకటాచార్యుడు - రేవునూరి : క్రీ. శ. 1740 సం. ర ప్రాంతము. వైదికబ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : తిరుమల కొండలార్యుడు. సమకాలికులు : రేచర్లమాధవరాయకవి. కాకునూరి కృష్ణయ్య మొ. వారలు.

రచనలు : (శకుంతలా పరిణయము (వేంకటేశ్వరస్వామి కంకితము). (2) రామచంద్రోపాఖ్యానము.

పేంకటాచార్యుడు - సింహాద్రి : జననము : క్రీ. శ. 1630 సం. ర ప్రాంతీయుడు. శ్రీవైష్ణవుడు. తండ్రి : తిరుమలాచార్యుడు. గోదావరిమండలవాసి.

రచన : చమత్కారమంజరి (మూడాశ్వాసముల ప్రబంధము - వైష్ణవ మతోద్ధారకుడైన రామానుజాచార్యులకుఁ గృతిగాఁ యివ్వబడెను).

పేంకటార్యుడు - కోటి : 1740 సం. ర ప్రాంతీయుడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు.

రచన : ఆంధ్రభాషార్ణవము (అచ్చతెనుఁగు పద్యరూపనిఘంటువు - ఇయ్యది శ్రీ రఘునాథరాజునకు అంకిత మివ్వబడినది).

పేంకట సూర్యగోపాలకవి - సాలెపు : జననము : క్రీ. శ. 1808 సం. ప్రాంతము. గోదావరిజిల్లా. ఆర్వేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి : లక్ష్మీనృసింహము.

రచనలు : (1) శౌరినామాంకిత కందపద్య శతకము (2) వల్లూరి గోపబాల శతకము.

పేంకట సూర్యప్రసాదరాయకవి - త్రిపురాన : “కవిభూషణ, కళాప్రపూర్ణ” జననం : క్రీ. శ. 31 అక్టోబరు 1889 సం. నిర్యాణము.

1945 సం. జన్మస్థానం : సిద్ధాంతం - శ్రీకాకుళం తాలూకా.
తండ్రి : తమ్మయదోర. తల్లి : నారాయణమ్మ. తెలగవంశీయులు.
రచనలు : (1) రఘూదయము (2) రతివిలాపం (3) నిర్వచన
కుమార సంభవం (4) మొయిలు రాయబారము (5) ఇందుమతీ
మందారం.

వేంకట సూర్యనారాయణమూర్తి- పాలంకి : జననం : క్రీ. శ.
10 నవంబరు 1904 సం. జన్మభూమి : అమలాపురం. నివాసము :
కాకినాడ - తూ. గో. జిల్లా.

రచన : చిత్రకథా మంజరి (కథలు),

వేంకట సోమాచార్యులు- అరిపిరాల : జననం : క్రీ. శ. 31 అక్టోబరు
1911 సం. జన్మభూమి, నివాసము : కొవ్వూరు - ప. గో. జిల్లా.
రచన : చెన్నకేశవ స్తవము మొ.

వేంకటస్వామి - శ్రీధరమల్లె : జననం : 1810 సం. ర స్థానము.
తండ్రి : అయ్యనాచార్యుడు. బడగలనాటి కన్నడవంశజులు.
రచనలు : బ్రహ్మోత్తర ఖండము (విద్యాశాస్త్రముల పద్య
కావ్యము - అంబాపురముననున్న శ్రీ పార్థివేశ్వరస్వామికి
అంకితము.)

వేంకట హనుమంతరావు- పిల్లలమఱ్ఱి (యమ్. ఏ.) : “సాహిత్యా
చార్య” ఆంధ్ర ఆర్కాట్టు, జననము : క్రీ. శ. 31 డిసెంబరు
1918 సం. రము. సుపరిచిత భావలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము,
గీర్వాణము. జన్మభూమి : బ్రాహ్మణకోడూరు-బాపట్ల తాలూకా,
గుంటూరుజిల్లా. నటుడు, కవి, కథకుడు, తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యం.
తల్లి : పుణ్యవతి. నాటికాకారుడు. పత్రికాసంపాదకుడు.
చారిత్రక విమర్శకుడు. పెక్కు-పరిషత్తులందు సభ్యత్వము, కార్య
దర్శిత్యము, సభాపతిత్వము కలవారు.

రచనలు : (1) మధుకణములు (2) వెలుగునీడలు (3) సాహిత్య సమీక్ష (4) నవ్యాంధ్ర సాహిత్యవీధులు (5) ధూపదీపాలు (6) వత్సల (నాటిక) (7) పద్యభాణం (8) అంబరీష (9) దీప కళిక (10) మాధురీమహిమ (11) శారదావిలాసము (12) రాగరేఖలు (13) ఇంకను రవీంద్రుని నాటికలకు అనువాదములు.

పేంకట స్వామి - సారెళ్ల : జననము : క్రీ. శ. 1 నవంబరు 1918 సం.రము. నివాసము : ముంగండ - తూ. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) మందారము (2) దురన్యాయము (3) ఆది ఆంధ్ర విద్యాప్రబోధము మొ.

పేంకటాచలకవి - పరిమి : జననము : క్రీ. శ. 19-వ శతాబ్దము. ప్రథమశాఖనియోగి. నివాసము : జాగర్లమూడి - తుంగభద్ర సమీపము.

రచన : సంగమేశ్వర శతకము.

పేంకటాచలశాస్త్రి - చివుకుల : జననము : క్రీ. శ. సర్వజిన్నామ సం.ర చైత్ర బ ప్రతిపత్తు. జన్మస్థానం : ఒంగోలు తాలూకా. నివాసం: సికింద్రాబాదు. వెల్పాటి వైదిక బ్రాహ్మణులు. తండ్రి : పురుషోత్తమ సిద్ధాంతి.

రచనలు : (1) మిత్రశతకము (2) చంద్రకళాశారదీ ప్రకరణము.

పేంకటాచలం - కోట : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దం.

రచనలు : (1) కలిశక విజ్ఞానం (2) ధ్రువనివాస ఖండనం (3) భారతీయ శకములు (4) అగ్నివంశపు రాజులు (5) కలియుగ రాజవంశములు (6) అశోకుని కాలము (7) గుప్తరాజు లెవరు ? (8) ఆంధ్రుల పుట్టుపూర్వోత్తరాలు మొ.

పేంకటాచార్యులు - యన్. వి. యన్. : చూ. శ్రీనివాస పోదరులు.

వేంకటాచార్యకవి-మాడభూషి : “విద్యాన్, అభినవ పండిత రాయలు” జననం : క్రీ. శ. 1835 సం. నిర్వాణం : 1895 సం. రం. నివాసము : పెంటపాడు. తల్లి : అలివేలమ్మ. తండ్రి : నరసింహ చార్యులు. వైష్ణవ బ్రాహ్మణులు. శతావధాని.

రచనలు : (1) భారతాభ్యుదయము (2) వామననాటకము (3) పుష్పబాణ విలాసము (ఆంధ్రీకరణము) (4) హంస సందేశము (5) మదనమోహన చరిత్రము (6) బృహదైద్యరతాక్షరము (7) రామావధూటీ నక్షత్రమాల మొ.

వేంకటాచార్యుడు - అద్దంకి : ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) నీరజాక్ష శతకము (2) విరహాణి శతకము మొ.

వేంకటాచార్యులు - డింగరభట్టరు : జననం : సర్వజిత్ సం. భాద్రపద శు నవమి శనివారం. జ్యోతిశ్శాస్త్ర పారంగతులు. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) సౌరసిద్ధాంత దర్పణము (2) జ్యోతిష బాలబోధ.

వేంకటాచార్యులు - ముడుంటై : జననం : క్రీ. శ. 1810 సం. రం. గోదావరిమండలవాసి. తండ్రి : వేదాంతాచార్యులు. శ్రీవైష్ణవులు.

రచన : రసప్రదీపిక (మూడాశ్వాసముల వైద్యగ్రంథము).

వేంకటాచార్యులు - ధనకుధరం : జననము : క్రీ. శ. 1923 సం. రం. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ సాహిత్య పండితులు.

రచనలు : (1) ఉక్కుపాదం (2) మంజూష (3) జాగృతి (4) గడుగ్గాయ (5) రామాయణం (6) భల్లటశతకం.

వేంకటాచార్యులు - మామిడి : “పండితరాయ, బాలామర, సాహిత్య చక్రవర్తి” జననం : క్రీ. శ. 1764 మార్చి. అస్తమయం 1834 జూలై. జన్మస్థానము : పాలకొల్లు - ప. గో. జిల్లా. తల్లి : విజయశ్రీ.

తండ్రి : వేంకటాచార్యుడు. వివిధశాస్త్ర పండితులు. బగళాముఖ ఉపాసకులు. భార్య : వరలక్ష్మి. వీరు, వీరి పుత్రులు, మనుమలు సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల భాషలయందు నిపుణులు. అష్టావధాన శతావధాన దక్షులు. నివాసము : మచిలీపట్టణము.

రచనలు : (1) శబ్దార్థకల్పతరువు (సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు, ఆద్యంతాక్షర నియమముగల ప్రముఖకోశము) (2) ఆంధ్ర దీపిక (3) ఆంధ్రలక్షణము (4) పర్యాయ రత్నమాల (5) శకటరేఫ లక్షణము (6) వేంకటాచార్య వ్యాకరణము (7) సశేషామర కోశము (8) ఆచార సుధామణి మొ.

పేకటానందం-జి. : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) జయప్రకాశ్ నారాయణ (2) భూలాభాయిదేశాయి (3) హిట్లరు దురంతములు.

పేకటానందరావు - గొబ్బూరు (బి. ఏ.) : జ్యోతిశాస్త్రజ్ఞుడొకడు.

జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణభాషలే గాక వెక్కుకాస్త్రములయందు జ్ఞానముగడించిన వ్యక్తులు.

రచన : నక్షత్రములు (ఖగోళ రహస్యబోధిని).

పేకటావధాని - దివాకర్ల (బి. ఏ. అనర్పు - పి. హెచ్. డి.) :

జననము : క్రీ. శ. 29 జూన్ 1913. నివాసం : యండగండి - భీమవరం తాలూకా, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. సుప్రసిద్ధ వక్తలు. రచయితలు. మైదాబాదు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున ఆంధ్రోపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) వ్యాసావళి (2) ఆంధ్రాంగ్లసంస్కృతనాటక విమర్శ రత్నము (3) ఆంధ్రమహాభారత పర్వత్రయవ్యాఖ్య (4) ఆంధ్ర నాటక పితామహ (5) పరివర్తనము (6) వేమన (7) తెనుగు వాఙ్మయ చరిత్రము (8) పాశ్చాత్యయముగము. (9) రాజ సందర్శనము (10) నాగానందము (11) కౌముదీ మహాత్మ్యము

- (12) కాదంబరి వచనము (13) గురుశిష్యులు (14) మూర్ఖులు (15) నన్నెచోడపడకోశము (16) విజ్ఞానకోశము (17) భాషాసారస్వత సంపుటము మొ.

వేంకటేశ్వరకవి - అక్కిరాజు : “సాహిత్యశిరోమణి, విద్వాన్”
జననము : క్రీ. శ. 7 సెప్టెంబరు 1925 సం.రము. ఆంధ్రప్రదేశ్
కళాశాలాధ్యాపకులు. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము,
గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) శృంగారతరంగిణి (2) రఘువంశము (3) మధ్యమ
వ్యాయోగము (4) ను అనువాదములు (4) భావవిపంచి
ఖండకావ్యసంపుటి.

వేంకటేశ్వరకవి - చిల్లర : “అవధానకవి” జననము: క్రీ. శ. 14
డిసెంబరు 1889 సం. రము. కాపురం : వెల్లూరు-గుంటూరుజిల్లా.
ఆర్వేలనియోగి. తల్లి : పిచ్చమ్మ. తండ్రి : సుబ్బయ్య. పెళ్ళి
అవధానములు చేసిరి.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణవిజయము (2) హరిశ్చంద్ర చరిత్ర
(3) విచిత్రపురారం.

వేంకటేశ్వరకవి - నిమిషకవి : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.ర
స్రాంతము. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. తాత : తాతయ్య. తండ్రి :
వేంకటాచార్య. తల్లి : చెల్లయమ్మ.
రచన : జగన్నాథయోగి శతకము.

వేంకటేశ్వరకవి-వారణాసి : జననము: క్రీ.శ. 1820 సం.ర స్రాంతము.
వెల్పూటివైదికులు. జన్మస్థానము : కొత్తయిసుకపల్లి - తూర్పు
గోదావరి జిల్లా. పితామహస్రాంతము. తల్లి : లచ్చమాంబ. తండ్రి :
కోమయ్యయ్య. ఆంధ్రగీర్వాణములు సుపరిచితములు.
రచన : రామనంద్రోపాఖ్యానము (ఆత్మశాసముల పద్యకావ్యం).

పేకపేశ్వరకవి - వేల్పూరి : జననము : క్రీ. శ. 1830 సం. ర
ప్రాంతము. నివాసము : రావివలస - విశాఖజిల్లా : నియోగి
బ్రాహ్మణులు. తండ్రి : బ్రహ్మన్న.

రచనలు : (1) గోవాస్థ్రు చరిత్రము (2) విచిత్ర రామాయణము
(3) జానకీరామ శతకము.

పేకపేశ్వరగుప్త - బచ్చి (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : క్రీ. శ.
1903 సం.రము. జన్మభూమి : సదాశివపేట-మెదక్ జిల్లా. ఆంధ్రాం
గ్గములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రభాషా పోషణము (2) జీర్ణోద్ధారము (3)
అమృతబిందువులు (4) భగవద్గీతా విశేషములు మొ.

పేకపేశ్వరరావు - కనకమేడల : జననము: క్రీ. శ. 10 మే 1931 సం.
జన్మభూమి : యలకుట్టు-కృష్ణాజిల్లా. తెలుగు, హిందీ, ఇంగ్లీషు
భాషలు అభ్యస్తములు.

రచనలు : (1) అంధుడు (2) మనుస్మృతి (3) పరిత్యాగం (నాటకం)
(4) ప్రేమకోసం (5) రాగద్వేషాలు (నవలలు) (6) ఉమర్
ఖయ్యాం పాటలు (7) గీతాంజలి (8) రవీంద్రుని ఆంగ్లమునకు
అనువాదములు.

పేకపేశ్వరరావు-కలపాలి : “నవకుమార్” జననము : మే 1928
సం.రము. జన్మభూమి: కలవపాముల-కృష్ణాజిల్లా. తెలుగు, హిందీ,
ఇంగ్లీషు భాషలు అభ్యస్తములు.

రచనలు : (1) నాగకన్య (2) ప్రజావిజయం (3) మాయగరిటె
(నాటకం)(4) లోకయ్య (5) భూమికథ (6) హేమాంగిని (7)
నేరము-శిక్ష మొ. 40 వచనం గలవు.

పేకపేశ్వరరావు - కె : జననము : క్రీ. శ. 30 మే 1923 సం.రము.
జన్మస్థలము : గన్నవరం - కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) ఎవరంటావేమోయ్ (2) హృదయానందం.

వేంకటేశ్వరరావు - కొటూరి : జననము : క్రీ.శ. 15 అక్టోబరు 1895 సం.రము. జన్మస్థానము : కొటూరు. నివాసం : మచిలీపట్టణము - కృష్ణాజిల్లా. పింగళ కాటూరికవులలో నొకరు. స్వాతంత్ర్యసమర యోధులై శ్రీకృష్ణజన్మస్థానము అలంకరించిరి. కొంతకాలము కృష్ణాపత్రికకు సంపాదకులు.

రచనలు : (1) పెక్కు భాసనాటకానువాదములు (2) తొలకరి (3) గుడిగంటలు (4) సౌందరనందము (5) ప్రతిజ్ఞాయకాగంధరాయణము (6) స్వప్నవాసవదత్త (7) పౌలస్త్యహృదయము మఱికొన్ని సాహిత్యవిమర్శలు మొ. గలవు.

వేంకటేశ్వరరావు - గంగినేని : జననము : క్రీ. శ. డిసెంబరు 1929 సం. రము. నివాసము : గురప్పనాయఁడు పాలెం - వినుకొండ తాలూకా - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) ఉదయిని (కావ్యం) (2) ఆదర్శకటుంబాలు (3) ఎఱ్ఱజెండాలు.

వేంకటేశ్వరరావు - గుమ్మళ్ల (బి. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) కవితాకింకిణి (2) గృహసీమ (కథానికా సంపుటి) (3) ఆనందనామశతకము (4) పాండవసౌజన్యము (ఘోష యాత్ర).

వేంకటేశ్వరరావు - త్రిపురనేని : జననము : క్రీ. శ. 7 సెప్టెంబరు 1919 సం.రము. జన్మభూమి : అంగలూరు. నివాసం : గుడివాడ - కృష్ణాజిల్లా. వైద్యులు. కవిరాజ చికిత్సాలయము. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము మీ పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) అభ్యుదయము (2) నీవు-నీ కుటుంబము (3) నీవు - నీ శరీరము (4) అంటువ్యాధులు (5) పోలియో మొ.

మేకపేశ్వరరావు-చార్ల (బి. ఏ.,) : జననము : క్రీ.శ. 11 డిసెంబరు 1908 సం. రము. జన్మస్థానము : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా. వీరు ప్రముఖ వ్యాసరచయితలు. ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్రజ్యోతి వగైరా పత్రికలకు సంపాదకులు.

రచనలు : (1) కొత్తగడ్డ (2) మాటా - మంతి (3) స్వదేశ సంస్థానాలు (4) నేటి రష్యా (5) ఆస్త్రియా ఆక్రమణ (6) రష్యన్ కథలు (7) పాలస్తీనా (8) జగన్నాటకం (9) నాల్గవారి మాట (10) పిచ్చాపాటి (11) పెక్కు రాజకీయ గ్రంథాలయములు మొ.

మేకపేశ్వరరావు - నెల్లుట్ల (యమ్.ఏ.,) : జననము : 7 అక్టో. 1919 నివాసం: వరంగల్లు. ప్రభుత్వ ట్రైనింగ్ కళాశాలాంధ్రాధ్యాపకులు. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, హిందీ, సంస్కృతము. రచనలు : (1) ఆత్మప్రదర్శనము (2) స్వతంత్రుడు(3) రవీంద్రుడు.

మేకపేశ్వరరావు - పొట్లూరి : జననము : క్రీ.శ. 18 అక్టో. 1931 సం. జన్మభూమి : ఉంగుటూరు - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : ఆకిపేడు-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

రచనలు : (1) నౌకరు (2) తోడుదొంగలు (3) తేలుకుట్టిన దొంగ (4) కీర్తికాంక్ష (5) పంచశీల (6) అజంతా (నవల) (7) సోమ దేవుని సాహిత్యమాల (14 భాగ.)

మేకపేశ్వరరావు - మంచికంటి : జననము : క్రీ. శ. 1908 సం.రము. ఆంధ్ర, సంస్కృత భాషలలో కోవిదులు.

రచనలు : (1) రుక్మిణీసందేశము (2) సావిత్రి (3) వివాహవిచ్ఛేదము (4) ప్రేమలీల (5) శ్రీకృష్ణ మనశ్శాంతము (6) వేంకటేశ్వర మాహాత్యము (7) మీరాబాయి (8) సతీ సుకుణ (2 నాటకములు) (9) జీవసమాధి (10) నేతాజీ భారతము (11) పురూరవ (12) రుద్రమదేవి (13) పృథ్వీరాజు (14) నటి లోకము మొ.

వేంకటేశ్వరరావు - ముదిగల్లు : జననము : క్రీ. శ. 1 జూలై 1926 సం. రము. జన్మభూమి : ముదిగల్లు. నివాసము : ఎనుమలదొడ్డి - అనంతపురంజిల్లా.

రచనలు : (1) కాఫీవిలాసము (2) అభిమాని (3) ఉదయరాగిణి (4) విజయదశమి (5) ఉపమావిజయము (ప్రహసన).

వేంకటేశ్వరరావు - సీతంరాజు : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రాంగ్లభాషలలో పరిచయము.

రచనలు : (1) దోపిడి (2) పెల్లి (3) పెల్లి పెద్దలు (4) నిరపరాధి (5) దేవదాసు (6) రూమ్ నెంబరు ఫోర్ (7) నేరస్థుడు (8) కోటివిద్యలు కూటికొఱకే (9) నేను చెప్పాలా? (నాటకములు).

వేంకటేశ్వరరావు - సుంకర : జననము : క్రీ. శ. 6 మే 1902. సు. జన్మభూమి, నివాసము : దుమ్ముగూడెం - భద్రాచలం తాలూకా, ఖమ్మంజిల్లా. ఆంధ్ర సంస్కృత భాషలయందు పండితుడు.

రచనలు : (1) గొల్లకృష్ణుడు (2) అగ్నిపరీక్ష (3) శాంతి (4) బాపూజీ (5) మేఘసందేశం (అనువాదం) మొ.

వేంకటేశ్వరశర్మ - ఇంద్రగంటి : జననం : 16 అక్టోబరు 1900 సం.రము. జన్మభూమి, నివాసము : విజయవాడ. ఆంధ్ర గీర్వాణములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) ఔషధవిజ్ఞానము (2) వనౌషధి విజ్ఞానము (3) రసౌషధి విజ్ఞానము (ఆయుర్వేదగ్రంథములు).

వేంకటేశ్వరశర్మ - నందివెలుగు : “కవి కోకిల - తిలక - భూషణ” జననం : క్రీ. శ. 1916. నివాసం : మైలవరం. ఉపాధ్యాయవృత్తి. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) పార్వతీ స్తవము (2) గణపతితారావళి (3) దుర్గాస్తవము (4) శ్రీకంఠవిజయం (5) సీతిమాలిక (6) వేమనస్తుతి (7)

శివమతి ఋతుమాల (8) ఉపాధ్యాయుడు (9) బోధానంద విజయము (10) భక్తలీల (11) గాంధీరత్నమాల (12) తెలుగు వాడా? (13) గణపతి కల్యాణము (14) వేదాంతపండితుడు (15) శివాద్వైతము (16) ఆదిశైవ ప్రభావము (17) శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వర తారావళి (18) బాలకోటిశ తారావళి మొ.

వేంకటేశ్వరశాస్త్రి - వావిలాల : “విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ” జననము: క్రీ.శ. 1912 సం. నివాసం: ఒంగోలు. పురపాలక సంఘోన్నత పాఠశాలయందు ఆంధ్రగీర్వాణపండితులు. సన్మానితులు. వేదశాస్త్ర పండిత శిరోమణులు.

రచన : సర్వదర్శన సంగ్రహము (విద్యారణ్యకృతమున కనువాదము).

వేంకటేశ్వరశాస్త్రి-మార్తి : జననం : దుధిరోద్ధారి భాద్రపదబహుళ 3 జన్మభూమి : కన్నెవీడు - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషల యందు పరిచయము గలదు.

రచనలు : (1) కర్మాబాయిచరిత్ర (2) సీతాకల్యాణం (హరికథ).

వేంకటేశ్వర్లు - పుల్లభొట్ల (యం. వ.) : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రాంగ్ల భాషలందు ప్రజ్ఞగలవారు.

రచనలు : (1) మా ఘంటం (2) పుల్లభొట్లకథలు (3) గాడితప్పిన జీవితాలు (కథలసంపుటి) (4) సముద్ర ఘోషలు (నవల) (5) విశ్వనాథవారి బహుముఖకవితా కళాప్రతిభలు.

వేంకటేశ్వర్లు - బులుసు (యమ్. వ.) : “విద్యాన్” జననము : క్రీ. శ. 1910 సం. రస్తాంతము. నివాసము : కాకినాడ - రామారావుపేట, పి. ఆర్. కాలేజి ప్రధానాంధోధ్యక్షులు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణభాషలయందు నిరుపమానసాండిత్యము గడించిన ధీమణి.

రచనలు : (1) భారతీయతత్వశాస్త్రము (డాక్టర్ రాధాకృష్ణుని రచనకు తెనుగుసేత) (2) ప్రాచీన భారత వర్ణమహర్షుల చరిత్రలు (8 సంపుటములలో శ్రీమహర్షి జీవితకథామృతము) (3) భారతీయ్యాసములు (4) శ్రీ వేణుగోపాలద్వీపదశతకము (5) వివేకానందస్వామి చరిత్రము మొ.

వేంకటేశ్వర్లు - వజ్రుల (బి. ఏ., బి. ఇడి.) : జననము : క్రీ. శ. 1 అక్టోబరు 1908 సం.రము. జన్మస్థానము : బాబ్బిలి. విలాసము : ఒరిస్సా - జయపూర్. స్వగ్రామము : పాలతేరు - శ్రీకాకుళంజిల్లా. తండ్రి : స్వర్ణతలుచ్చికవి. తల్లి : వేంకటలక్ష్మీచెల్లమ్మ.

రచనలు : (1) ఆమరవీణ (2) సంధ్యాగీతము (3) నాకాభంగము (4) కమలావిలాసము (వజ్రుల కాళిదాసుగారితోగూడి) (5) నళిని (6) నివాళి (నీరాజనము) (7) బాష్పబిందువు (8) మాతృవందనము (9) ఆంధ్రవ్యాకరణ సంస్కరణము, పెక్కు ఖండకావ్యములు మొ.

వేంకటేశ్వర్లు - వారణాసి (యమ్. ఏ) : జననము : క్రీ. శ. జూలై 1909 సం.రము. నర్సారావుపేట - యస్. యస్. యస్. కాలేజిలో ఆంధ్రాధ్యాపకులు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములయందు పీఠ చిహ్నకోడగవారు.

రచనలు : సాహిత్యకుటీరము (10 సంపుటములు. ఇందు నాటి కలు, కథలు, గీతకలు, కథానికలు పెక్కులు గలవు. (11) గీతాకథాంజలి (12) గద్యపద్యాత్మక కృతులు సుమారు ఇరువది మైదు.

వేంకటేశ్వర్లు - విశ్వనాథ : “ఉభయభాషా ప్రవీణ” జననము : క్రీ. శ. 5 మార్చి 1901 సం. జన్మస్థలము : నందమూరు-గన్నవరం తాలూకా. నివాసము : విజయవాడ (గవర్నరుపేట)-కృష్ణాజిల్లా. రచనలు : (1) దక్షిణేశ్వరముని (రామకృష్ణ పరమహంస చరిత్రము) (2) కాళిందీ పరిణయము (3) రామచంద్ర ప్రభు శతకము (4)

మాహేశ్వరీ శతకము (5) నారాయణశతకము (6) విశ్వేశ్వర శతకము (7) సత్యవతి (8) సేతుబంధనము (9) పెక్కు ఖండ కావ్యములు మొ.

వేంకట్రామారావు-రావెళ్ల : “జయశ్రీ” జననము : క్రీ. శ. జనవరి 1931 సం. రము. గోకినేపల్లి వీరి జన్మభూమి.

రచనలు : (1) జీవనరాగం (2) రాగజ్యోతులు మొ.

వేంకట్రాయకవి - పోలీపెద్ది : మాకరాజు, వేంకట పెరుమాళ్ళాజ్ఞా ప్రోత్సాహమున యీ శతకమును వ్రాసెను.

రచనలు : (1) లావణ్యశతకము (2) వేణుగోపాల శతకమును నిండాగర్భ ప్రసిద్ధ శతకమునుగూడ యీ కవియే వ్రాసెనని కొందఱు అభిప్రాయం బడుచున్నారు.

వేణుగోపాలశాస్త్రి (బి. ఏ. ఆనర్సు) : జననము : క్రీ. శ. 1931 సం. రము. జన్మస్థలము : రాణ్ణాపేంద్రవరము. నివాసము : హైద్రాబాదు (విజయనగర్ కాలన్).

రచనలు : (1) కలం కలలు (2) ఆనందం జీవనది (3) పెక్కుకథలు, రేడియోనాటకములు వ్రాయవారు.

వేణుగోపాలరావు - కొమ్మూరి : జననము : క్రీ. శ. 4 సెప్టెంబరు 1938 సం. రము. జన్మభూమి : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) పిల్లదొంగ (2) పెంకుటిల్లు (3) జాలిలేని జాబిలి (4) చిన్నక్క (5) ఆత్మజ్యోతి (6) సంకెళ్లు (7) మేడలో నీడలు (8) శారద (9) గోరింటాకు (10) విషవలయం మొ.

వేదాంతకవి : జననము : కొవ్వూరు-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ప్రస్తుత నివాసము : హైద్రాబాదు. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. తండ్రి : వేదాంతం శంభుశాస్త్రి. తిరుపతి వేంకటకవుల శిష్యుడు. కనకాశక్తి పేర, గజారోహణాది సన్మానము లొందినవాడు.

రచనలు : నాటకములు : (1) యుద్ధభూమి (2) తెలుగుతల్లి
 (3) ఆకలిమంట (4) కష్టకాలం (5) మహారథికర్ణ (6) ఫలో
 హైదరాబాదు (7) సర్వోదయము (8) సోపలిజం (9) తంతులు
 (10) గండపెండెరము. కావ్యములు : (11) అభిజ్ఞాన శాకుంత
 లము (12) మహాగీత (13) కల్పతరువు (14) మహావాక్యాలు
 (15) కవితాసంస్థానము (16) భగవన్మతభాష్యము (17) రస
 మురళి (18) పట్టాభిషేకము (19) ప్రభుత్వము (20) జగజ్జనని
 (21) మాయలవేల్పు (22) పావురాలు (23) కిలార్నెట్.
 ఖండకావ్యాలు : (24) దండయాత్ర (25) గడుగ్గాయి (26)
 నాయకులు (27) కెరటాలు (28) పంజాదెబ్బ (29) ప్రపంచ
 విషయాలు (30) తెలుగుమామిళ్ళు (31) కిరణాలు (32)
 కవితారాజధాని. పాటలు : (33) భావమేఘాలు (34) వేదాంత
 కృతులు (35) క్రొత్తపాటలు. నవలలు : (36) చిరాకులు
 (37) వరదలు (38) వచ్చే పోయే రైళ్ళు (39) అవ్వాయి
 చువ్వాయి (40) చిన రసాలు (41) ఒకనాడు మొ.
 పెక్కులు గలవు

మేమన్న : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము. నివాసం :
 పంగిడిగూడెం - నోదావరి జిల్లా. సమాజాభ్యుదయ సాహితీసమితి.
 గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు వ్రాయుదురు.
 రచనలు : (1) కర్ణ (2) పల్నాడు మొ.

వ్యాసమూర్తి - కాశూరి : జననము : క్రీ. శ. 1904 సం.ర ప్రాంతము.
 నివాసము : విజయనగరము (గౌతమాశ్రమము).

రచనలు : (1) తిక్కన కళాసామ్రాజ్యం (విరాటపర్వము) (2)
 కవితత్వత్వ విచారవిమర్శ, వాల్మీకికృత శ్రీమద్రామాయణ
 విమర్శ.

వ్యాసమూర్తికొస్టి - ఆకొండి : జననము : క్రీ. శ. 1860 సం.రము.
 నిర్వాణము : 1916 సం. రము, జన్మస్థానము : ఖండవిల్లి. నివా

సము : కాకరపట్టు. రాణ్మహేంద్రవర కళాశాలోపాధ్యాయులు.
తల్లి : వేంకటమ్మ. తండ్రి : వేంకటశాస్త్రి. ఆరామ ద్రావిడులు.
ఆంధ్రగీర్వాణ కవి పండిత శిరోమణులు.

రచనలు : (1) మహాభారత నవనీతము (2) ఆధ్యాత్మరామాయ
ణము (3) భామినీ విలాసము (4) అనర్థరాఘవము (5) ప్రబోధ
చంద్రోదయము (6) గంగాలహరి (7) శుద్ధాంధ్ర ఋతుసంహా
రము (8) సూర్యశతకము (మయూరకవి సంస్కృతమునకు
ఆంధ్రీకరణము) (9) భారత ఫక్కి (10) పరాశరస్మృతి
(11) కృష్ణాపుష్కర మాహాత్మ్యము.

శంకరకవి - మోదుకూరి : జననము : క్రీ. శ. 1840 సం.ర.
ప్రాంతము. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచన : ధీరధీశతకము.

శంకరశాస్త్రి - భాగవతుల : ఆరుద్ర చూడు.

శంకరశాస్త్రి - ముదిగొండ : "సాహిత్యశిరోమణి" జననము :
క్రీ. శ. 1900 సం.ర. ప్రాంతము. ఆరాధ్యగురు పరంపరలోని
వారు. నివాసము : వరంగల్.

రచనలు : (1) జాతీయ ప్రగతిగీతములు (2) శివజ్ఞాన చింతామణి
మొ.

శంకరాధ్యులు - ముదిగొండ : జననము : క్రీ. శ. 1850 సం.రము.
నిర్వాణము : 1919 సం. రము. నివాసము : మట్టెవాడ - హనుమా
కొండ. తండ్రి : భోగలింగార్యుడు. విరాగి, ఆరాధ్యనాయకుడు.
రచనలు : (1) భావలింగశతకము (2) మానస పూజాద్వీపద
(3) మల్లికార్జునలింగశతకము (4) శివభజన కీర్తనలు (5) తటస్థ
గ్రామపంచరత్నములు మొ.

శతకోపాచార్యులు - కొమాండూరి (యమ్. ఏ., బి. యల్.) :

జననము : 20 వ శతాబ్దము. కాకినాడవాసి. వకీలు. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణ భాషలు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) గాంధీచరిత్రము (2) నైహూచరిత్రము (3) మాలానా ఆజాదు (4) నిర్మాణకార్యక్రమము (5) భారతీయ న్యాయరీతి - అహింసాతత్వము (6) జమీందారీకమిటీ రిపోర్టు (7) జగత్కథ మొ.

శర్మ - అబ్బిరాజు (యమ్.ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 3 ఏప్రిల్ 1927 సం. రము. హైదరాబాదు తెలుగులేళ్ళు. ఆధునికాభ్యుదయ రచయితలు.

రచనలు : (1) ఛలోడ్లి (2) మాత్వా (నవల) (3) పల్లెటూరు (గీతములు) మొ.

శకాంక - వోలేటి : జననము : క్రీ. శ. 3 ఏప్రిల్ 1929 సం. రము. నివాసము : కాకినాడ - (గాంధీనగర్) తూర్పుగోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ భాషలందు కృషిచేసినవారు. ఆధునికాభ్యుదయ రచయితలు.

రచనలు : (1) నయాజమానా (2) రాగవల్లరి (3) పూల వంతెన మొ.

శామ్మాయల్ జి. జె. : జననము : క్రీ. శ. 9 జనవరి 1891 సం. రము. జన్మభూమి : కాకినాడ.

రచనలు : (1) మేరీజోన్సు (అనువాదము) (2) బృహత్కావ్యము (మతము).

శాయిరెడ్డి - గంగుల : జననము : క్రీ. శ. 1895 సం. జన్మభూమి : జిడికల్లు. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచయములు.

రచనలు : (1) కాపుబిడ్డ (2) తెలుగు పలుకు (3) మామూలు (4) వర్షయోగము (5) మద్యపాన నిషేధము.

శారదాబి-వేమూరి : జననము : క్రీ.శ. 1891 సం. రము. జన్మస్థానము :
 లట్లూరి - గుడివాడ తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా. తండ్రి : దాసు.
 శ్రీరాములు. నివాసము : బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరు మండలము.
 రచనలు : (1) అగస్త్యుని స్వయంవరము (2) మాధవశతకము
 (3) జానశీలు - సానశీలు పు.

శారదాలక్ష్మీకాంతమ్మలు : (జంటకవయిత్రులు)

(1) శారదాదేవి - శారదాలక్ష్మి : భర్త : సత్యనారాయణ.
 (యమ్. ఏ., యల్. టి., బి. యల్. టి.)

(2) లక్ష్మీకాంతమ్మ - గిడుగు : జననము : క్రీ.శ. 1903 సం. రము.
 తండ్రి : గవర్నమెంట్. తల్లి : చెల్లాయమ్మ.

రచనలు : (1) లక్ష్మీశారదా గీతములు (2) లక్ష్మీశారదా సుభా
 పితములు (3) లక్ష్మీశారదా శతకములు (4) కుమారనీతి (5)
 లేఖదూత (6) పితృస్మృతి (7) మానస సామ్రాజ్యము (8)
 రామచంద్ర శతకము (9) తిరుపతి వేంకటేశ్వర శతకము
 (10) ఆరోగ్య సామ్రాజ్యము (11) కన్నీరు (9, 10, 11
 అముద్రితములు).

శాస్త్రి - వి. ఆర్. జననము : క్రీ.శ. 1 ఏప్రిల్ 1901 సం. రము.
 జన్మభూమి, నివాసం ఏలూరు - ప. గో. జిల్లా. ఆంధ్రాంధ్రములు
 వీరి సుపరిచితభావలు.

రచనలు : (1) నీవు - నీ పుట్టుక (2) నీవు - నీ పరిణయము
 (3) విచిత్ర ప్రకృతి (4) మానవ జయము (5) జీవన సమరము
 (అనువాదము).

శ్రీనివాస్ - ముదిగొండ (యమ్. ఏ.) : జననము : 23 డిసెంబరు
 1940 సం. రము. తాడిగొండ - గుంటూరుజిల్లా. తండ్రి : మల్లి
 కార్జునరావు. ఆంధ్రాంధ్ర గీర్వాణ శావిమలు.

రచనలు : (1) జ్యోతిర్కాయి (2) ప్రాకృశ్చిమాలు (3) మహా
మల్లియం (4) వీరశ్రీ (5) వీరశైవ విజ్ఞాన సర్వస్వము మొ.

శివరామకృష్ణ - ఓగేటి : జననము : 15 సెప్టెంబరు 1931 సంఃజన్మభూమి
నివాసము : తాడేపల్లిగూడెము - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల
ములు వీరి పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) ఓగేటికథలు (2) మఱిది (3) కామాక్షి (నవల)
(4) తాళిబాట్లు (5) త్యాగి (నవల) మొ.

శివరామారెడ్డి - ఇర్లమరెడ్డి : “శివశ్రీ” జననం : క్రీ. శ. 15 జూలై
1935 సం. రము. జన్మభూమి : తేల్లూరు-తుమ్మలపల్లి. నివాసము :
ముద్దనూరు - కడపజిల్లా. తెలుగుపండితులు - జిల్లాపరిషత్
ముద్దనూరు హైస్కూల్.

రచనలు : (1) శ్రీ వరలక్ష్మీవిద్యాదర్శిని (2) కబీరుగీతాంజలి మొ.

శివరామదాసు - కారుపల్లి : “కీర్తనరత్నాకర, విద్యానిధి, తత్త్వ
భూషణ” జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దప్రారంభము. విలాసము :
కెలమంగలం - శేలంజిల్లా. గీతాప్రచారకులు.

రచనలు : (1) స్వతంత్రజీవనము (పరిశ్రమలు) (2) స్వయంప్రభా
వ్యాఖ్యానసహిత భగవద్గీత మొ.

శివరామయ్య - దామరాజు : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.
జ్యోతిషశాస్త్రపండితులు.

రచనలు : (1) సకలశుభఫల అదృష్టదీపిక (2) సంఖ్యాశాస్త్రము
(3) మెస్మరిజం (4) హిప్పోటిజం (5) స్పిరిట్యూయాలిజం మొ.

శివశంకరకవి - కస్తూరి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.
నివాసము : నరసాపురము. ఆరేల్లనియోగి. తల్లి : వెంకమ్మ.
తండ్రి : సుబ్బారాయుడు. ఉభయభాషాకవులు. వైద్య సంగీత
శాస్త్ర పరిజ్ఞాతలు.

రచనలు : (1) బలజాసౌభద్రదీయము (2) మాధవీమధుకరము (నాటకములు) (3) శంకరరామాయణము (4) నవసాహ సాంకము (5) తమోవిదారిణి (అముద్రితము) (6) ఉపమాన శంకరశతకము (7) మానవసర్వస్వము (8) జ్యోతిష ఫల ప్రదర్శిని మొ.

శివరామయ్య - గరిమేశ్వ : జననము : ఈశ్వరనామ సం. రము. నివాసము : చెల్లూరు. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణులు. తండ్రి : గారీపతిసిద్ధాంతి. తల్లి : పేరమ్మ.

రచనలు : (1) హరికథేతిహాసమంజరి (2) జనరంజనీ టప్పాలు (3) భగవన్నామ సమ్మేళన ప్రసంగాలు (4) రైలు కీర్తనలు (5) పడవ పాటలు (6) సముద్రమథన నాటకము (7) రైలు నాటకము (8) శిశుతరగతి భాషణము మొ.

శివరామశాస్త్రి - వేలూరి : “శతావధాని” జననము : క్రీ. శ. 1892 సం.రము. జన్మస్థానము : చిరివాడ - కృష్ణాజిల్లా. పెక్కునవలలు, కథలు, అనువాదములు వ్రాసిరి. గురువు : చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి. కృతులు : (1) ముక్తాలత (2) సోముడు (ఉత్తరహరివంశ విమర్శనము) (3) ఏకావళి మొ.

శివరామరావు - వింజమూరి : జననము : క్రీ. శ. 15 మే 1909 సం.రము. జన్మభూమి : కాకినాడ - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. నివాసము : విజయవాడ. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) కళోపాసన (2) అమరుకము (అనువాదము) (3) విజయపతాక (4) రజకలక్ష్మి (5) రజమంజరి (6) గోర్కి-కథలు (అనువాదము) (7) విద్యుల్లేఖ (8) విశ్వామిత్ర (9) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు (నాటికలు) (10) కల్పవల్లి (11) మహాసాకథలు (12) గోర్కి-కథలు మొ. పెక్కు ఖండ కావ్యములు.

శివశంకరశాస్త్రి - తల్లావజ్ఞుల : “కవిసార్వభౌమ, సాహిత్యసమ్రాట్, మహాపాథ్యాయ” జననము : క్రీ.శ. 12 సెప్టెంబరు 1892 సం.రం. జన్మస్థానము : కాజగ్రామము - మంగళగిరిజ్యేత్ర సమీపము, గుంటూరు మండలము. తల్లి : లక్ష్మీదేవమ్మ. తండ్రి : కృష్ణ శాస్త్రి. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణులు. సుపరిచిత భాషలు : హిందీ, పాళీ, గ్రీకు, లాటిన్, జర్మన్, బెంగాలీ, మహారాష్ట్రములు. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య శిల్ప చిత్ర కళలతో వీరికిగల పరిచయమును ఖండాంతరవాసులుపైతము గుర్తించిరి. పద్యము గ్రాంథిక భాషయందు, గద్యము వాడుకభాషయందు, గేయము మిశ్రమ భాషయందు వ్రాయదగునని వీరి అభిప్రాయము.

రచనలు : (1) కావ్యావళి (2) భాగ. (2) హృదయేశ్వరి (3) పద్మావతీ చరణచారణ చక్రవర్తి (పద్యనాటిక) (4) రాజజామాత (5) సహజయానపంథి (6) నోణకభార్య (7) వరపరీక్ష (8) వకుళమాల (గీతికాస్వగతము) (9) రత్నాకరము (10) ఆవేదన (11) కవిప్రియ (12) యక్షరాత్రి (13) సాధకుడు (14) కవిరాజు (15) మహారాష్ట్రజీవన ప్రభాతము (16) జీవన సంధ్య (17) మాధవీ కంకణము (18) రమాసుందరి (19) కాంచనమాల (20) కుంకుమబరణి (21) వ్యాకరణ డర్శన చరిత్ర (22) రాజపుత్ర తేజసింగ్ (23) రఘునాథజీ (24) దీక్షితదుహిత (25) శ్రీమదానందరామాయణము మొ.

శివాజీ - మొక్కపాటి : జననం : క్రీ. శ. 1 అక్టోబరు 1924 సం. జన్మభూమి, నివాసము : హైదరాబాదు.

రచనలు : (1) భారతీయైక్యత (2) ఆంగ్లంలో పెక్కు-రచనలు.

శివాజీ మహారాజు : క్రీ. శ. 1893 - 55 సం. నడుమ తంజావూరు రాజ్యమును పాలించెను. తండ్రి : రెండవ శరభోజి.

రచన : అన్నపూర్ణ పరిణయము.

శేషగిరియకవి - చామర్తి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దం
తము. తాత : పాదయామాత్యుడు. తండ్రి : వేంకటమంత్రి.
యాచకుడు. నివాసము : కొండపల్లి - విజయవాడప్రాంతము.

రచనలు : (1) కాళిందీ పరిణయము (2) రామకథా సుధాలహరి
(3) నమశ్శివాయ శతకము మొ.

శేషగిరిరావు - కంచి : జననము : క్రీ.శ. 1920 సం.రం. నివాసము :
మచిలీపట్టణము - కృష్ణాజిల్లా. పత్రికలలో నాటికలు, వైజ్ఞానిక
వ్యాసములు వ్రాసి వెల్లడించువారు.

రచనలు : (1) ఖగోళశాస్త్రము (తెలుగుభాషాసమితిచే బహు
కృతము) (2) మాన్వవంశావళి (3) ఆంధ్రాయూనివర్సిటీచే
సత్కృతము.

శేషమ్మ - పి. : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసము :
ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

రచనలు : (1) బుద్ధుడు (2) స్నేహితుడు (3) బలిదానం
(ఏకాంకిక) (4) ఇంకను పత్రికలకు గద్యపద్యాత్మక వ్యాస
ములు పంపుచుందురు.

శేషగిరిరావు - ఆంధ్ర (బి. ఏ.) : “ఆంధ్రపుత్తుడు, రైవతుడు”
జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. నివాసము : ముక్కామల -
తెలుగు తాలూకా, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రభూమి, ఆరోగ్య
సుధ, ప్రజామిత్ర, ఆనందవాణి, ఆంధ్రవాణి పత్రికానిర్వాహకులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రరమణీమణులు (2 భాగ.) (2) ఆంధ్రవిడుషీ
మణులు (2 భాగ.) (3) ఆంధ్రరాజ భక్తులు (4) ఆంధ్రవీర
యువకులు (5) ఆంధ్రసారస్వతవ్యాసావళి (6) ఆంధ్రుల పండక
గలు (7) ఆంధ్రకవుల అద్భుతమహిమలు (8) వెన్న - నేయి
మొ. పెక్కులు.

శేషగిరిరావు - చిరువోలు : జననము : క్రీ. శ. 1 జూలై 1897
సం. రము. వ్యాసరచయితలు. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు.
రచన : అంబికా శతకము మొ.

శేషగిరిరావు - దిగవల్లి : జననము : క్రీ. శ. 11 ఫిబ్రవరి 1916
సం. రము. జన్మభూమి : మచిలీపట్నం. నివాసం : విజయవాడ-
కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచితములు : ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ భాషలు.
రచనలు : (1) యోగసాధన (మతము) (2) బ్రహ్మచర్యము
(3) విజయ (4) ముక్తిమార్గము (5) జపయోగములు.

శేషగిరిరావు - నందగిరి : “శతావధాని” జననము : క్రీ. శ. 1880
సం. రము. తల్లి : తులసమ్మ. తండ్రి : రామచంద్రరావు.
మాధ్య బ్రాహ్మణుడు. అంగలూరులో ఆంధ్రవాణి రత్నమాల
యను గ్రంథమాలను నెలకొల్పినవారు.
రచనలు : (1) అవధాన దర్పణము (2) దివ్యచిత్తీయము (3)
చంద్రిక మొ.

శేషగిరిరావు - పువ్వాడ (యమ్. ఏ.) : జననము : 12 జూలై 1906
సం. రము. జన్మస్థానము : మొవ్వ - దివి తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా.
మచిలీపట్టణమందలి హిందూకళాశాలలో ప్రధానాంధ్రోపన్యాస
కులు. నాటకసాహిత్యమున విమర్శనలు, అభ్యుదయ సాహిత్య
ముపై వ్యాసములు వ్రాయుదురు.
రచనలు : (1) తాజమహల్ (2) గోవర్ధనము (3) ఏఱువాక (4)
ఆంధ్రతేజము (5) జీరా (నవలలు) (6) పరశురాముడు (7)
ఏరువాక మొ.

శేషగిరిరావు - రాయసం : జననము : క్రీ. శ. 1909 సం. రము.
నివాసము : నంద్యాల - కర్నూలుజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషల
యందు సునిశిత పాండిత్యము.

రచనలు : (1) కల్యాణమంజరి (నాటకము) (2) నాదేశ్వరి (పద్య కావ్యము) (3) జ్యోతిశ్శాస్త్రము మొ.

శేషాచలగుప్త - మణికోండ : జననము : క్రీ. శ. 1875 సం. ర ప్రాంతము. నివాసము : మైలవరము - కృష్ణాజిల్లా. వైశ్యులు. తల్లి : మాణిక్యమ్మ, తండ్రి : బాపయ్య. వృత్తి : వర్తకము. మైలవరం యూనియన్ హైస్కూల్.

రచనలు : (1) అక్బరోపాఖ్యానము (2) అనంతపద్మనాభోపాఖ్యానము (3) నృగమహారాజు చరిత్ర (4) భల్లారాజు చరిత్ర (5) వామన చరిత్ర మొ.

శేషశర్మ - కుంటిమద్ది : “సాహిత్య శిరోమణి, విద్వాన్” జననం : 16 డిసెంబరు 1916 సం. జన్మభూమి : కుంటిమద్ది. తెలుగు పండితులు. అనంతపురంజిల్లా, పెనుకొండ వాస్తవ్యులు.

రచనలు : (1) సుధాబిందువులు (2) తెలుగుతల్లి (3) ఆలంకార విచారము (పరిశోధన గ్రంథము) (4) సుమ తీ శ త క ము (సంస్కృతీకరణము) (5) బాష్ప బిందువులు మొ.

శేషాచార్యులు - నందూరు : జననం : వికృతి సం. నిజ భాద్రపద శుద్ధ దశమి. నివాసము : కానుమోలు - శ్రీవైష్ణవులు. తల్లి : లక్ష్మమ్మ, తండ్రి : నరసింహాచార్యులు. సంగీత విద్వాంసులు. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : రుక్మిణీపరిణయము మొదలగునవి.

శేషాద్రి శర్మ - జనమంచి : “కావ్యతీర్థ” జననము : క్రీ. శ. 1882 సం. రము. జన్మస్థానము : కలువాయపురము - నెల్లూరు మండలము. నివాసము : కడప. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యశర్మ. తల్లి : కామాక్షి. కడప హైస్కూలులో ఆంధ్రపండితులు. జ్యోతిషశాస్త్ర పండితులు. పరమ భాగవతోత్తములు.

రచనలు : (1) బ్రహ్మాండ పురాణము (2) బ్రహ్మపురాణము
 (3) కౌమారికాఖండము (4) లలితోపాఖ్యానము (5) హాలాస్య
 మాహాత్మ్యము (6) సర్వమంగళాపరిణయము (7) శ్రీమద్దా
 మాయణము (8) సంగ్రహరామాయణము (9) సీతా స్వయం
 వరము (10) పాండవాజ్ఞాతవాసము (11) విచిత్రపాదుకా
 పట్టాభిషేకము (12) దైవజ్ఞ సార్వభౌమ విజయము
 (13) శ్రీరామావతార తత్త్వము (14) శ్రీకృష్ణావతార
 తత్త్వము (15) యతిధర్మ ప్రదీపిక (16) కేదారానాచల
 ఖండములు (17) హృదయానందము (18) కవివిలాసము
 (19) శ్రీ శంకరగురువర చరితము (20) సువ్రత (21) కీరవాణి
 (22) సతీతిలక (23) మనోరంజని (24) కడపమండలచరిత్ర
 (25) ఉదయగిరి ముట్టడి మొ.

శోభనాచలము - దామరాజు : జననము : క్రీ. శ. 25 మే 1861 సం.
 రము. నివాసము : జాలిపూడి - ఏలూరు సమీపము. కృష్ణా
 గౌతమీ మధ్యప్రదేశము. తల్లి : వెంకమాంబ. తండ్రి : వెంకట్రా
 మయ్య. ఆర్యేల నియోగి.

రచనలు : (1) సుందరీ విలాసము (ప్రబంధము) (2) బాణేశలింగ
 శతకము (3) రాజయోగసారము (ప్రతిపద టీకా తాత్పర్య
 సహితము) మొ.

శోభనాద్రి నరసింహాచార్యులు - ఆరవిల్లి : “ఉభయభాషాప్రవీణ”
 జననం : క్రీ. శ. 16 ఆగష్టు 1934 సం. జన్మభూమి : పాలకొల్లు-
 ప. గో. జిల్లా. నివాసము : బల్లారి - సెయింట్ జాన్ హైస్కూలు
 ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ సంస్కృత
 భాషలయందు సముచితపరిచయము.

రచనలు : (1) పెండ్లికి వాగ్దానం (2) ప్రేమజీవులు (3) కాబూలీ
 పెలా మొదలగునవి.

శౌనక కృష్ణయ్యాయ్యుడు : జననము వగైరా వివరములు తెలియవు.

తండ్రి : రామప్పకవి.

రచన : శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ శతకము.

శ్రీదేవి - పెమ్మరాజు : జననము : క్రీ. శ. 21 సెప్టెంబరు 1929 సం. రము. నివాసము : సికిందరాబాదు (జీరా). స్వతంత్ర పత్రికా సంపాదకురాలు.

రచనలు : (1) ఉరుములు - మెరుపులు (కథలు) (2) కళాతీత వ్యక్తులు మొ.

శ్రీనాథ వేంకట సోమయాజులు - నోరి : జననము : క్రీ. శ. 13 డిసెంబరు 1922 సం. రం. జన్మభూమి : తోట్ల వల్లూరు. నివాసము : మేడూరు - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) శుభోదయము (2) తుక్కాంబ (3) మధుమయి (4) రఘునాథ విలాసము (5) పూర్వాంధ్రకవులు మొ.

శ్రీనివాసకవి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషావోవిదులు.

రచన : త్రిపురసుందరీ శతకము మొ.

శ్రీనివాసచక్రవర్తి : జననము : క్రీ. శ. 13 మార్చి 1911 సం. రము. జన్మస్థానము : హనుమంతపురము - గన్నవరం తాలూకా - కృష్ణా జిల్లా. కథానికా రచయిత. విమర్శకుడు. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) నాట్యశాల (2) నటన (3) అనాథబాలుడు (4) పేకమేడలు (5) నీటికాకి (6) స్వామి - స్నేహితులు. టర్జనిస్, గోరీ, చెకోవ్ రచనలకు అనువాదములు.

శ్రీనివాసమూర్తి - బెళ్లూరి : “ఉభయభాషాప్రవీణ మధురకవి” జననము : క్రీ. శ. 4 ఫిబ్రవరి 1910 సం. రము. జన్మభూమి : తలమర్ల. నివాసము : కల్యాణదుర్గము - అనంతపురం జిల్లా. జిల్లా పరిషత్

హైయ్యర్ సెకండరీస్కూల్ తెలుగుపండితులు. గీతావాణి ప్రతికా సంపాదకులు.

రచనలు : (1) తపోవనము (2) అమృతాభిషేకం (3) కావ్యగంగ కొన్ని గద్యపద్యాత్మక వ్యాసములు మొ.

శ్రీనివాసరంగేశ్వర శర్మ - పెళ్లూరు : “అష్టావధాని, శతావధాని” జననము : క్ర.శ. 1891 సం. రము. నివాసము : బాపట్ల. ఆర్యేతి నియోగులు. తండ్రి : శేషయ్య. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) కుముదవల్లీ విజయము (2) భావన భద్రావతీయము. (3) వంగవోలు రాజులచరిత్ర మొ.

శ్రీనివాసరావు - దాకోజు : జననం : క్రీ. శ..18 మే 1930 సం.రం. జన్మభూమి : తుళ్లూరు - గుంటూరుజిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణహిందీ భాషలు - పరిచితములు.

రచనలు : (1) బి. ఏ. అల్లుడు (2) మాయాపితాచి (3) తుపాకి దెబ్బ (నవలలు).

శ్రీనివాసరావు - నంబూరి : జననము : క్రీ. శ. 1914 సం.రము. నివాసము : ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. సత్యాగ్రహసమర శూరులు. నటకులు. నర్తకులు.

రచనలు : (1) జయపతాక (2) అలలు (3) కాంగ్రెసు నిర్మాణ సమస్యలు (4) గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్యగారి జీవితము(బుర్రకథ).

శ్రీనివాసరావు - శ్రీరంగం : “శ్రీ. శ్రీ” జననము : క్రీ. శ. 2 జనవరి 1910 సం.రము. ఆధునికాంధ్రకవిత్వలో పేర్కొనబడిన మహాకవి. కథలు, గేయాలు, విమర్శలు చేసినవారు.

రచనలు : (1) ప్రభవ (2) వారంవారం (3) ఖడ్గస్పృష్టి (4) మాటుమోతలు (రేడియోనాటికలు) (5) మహాప్రస్థానం (కవితాసంపుటి) (6) మరోప్రపంచం(7)చరమరాత్రి (8)అమృత

శ్రీనివాసరావు - కోలాచలం : జననము : క్రీ. శ. 1854 సం.రము.
నిర్యాణము : 1919 సం. రము. జన్మస్థానము : కమలాపురము -
హంపివిరూపాక్ష ట్రేడర్లసమీపము. ప్రఖ్యాత నాటకరచయిత.
నటకుడు. న్యాయవాది. జ్యోతిష పండితుడు.

రచనలు : (1) సునందినీ పరిణయము (2) మదాలసాపరిణయము
(3) శ్రీరామ జననము (4) పాదుకాపట్టాభిషేకము (5) లంకా
దహనము (6) కీచకవధ (7) హరిశ్చంద్ర (8) రుక్మాంగద (9)
చంద్రహాస (10) శిలాదిత్య (11) కాళిదాసు (12) ప్రహ్లాద
(13) చాందుబీబీ (14) హాస్యమంజూష (15) ద్రాపదీవస్త్రాప
హరణము (16) బ్రభువాహన నాటకము (17) ప్రతాపగర్భి
యము (18) కుశలవ (19) అగస్త్య బాలభారత శతకము (20)
విజయనగర పతనము మొ.

శ్రీనివాస శిరోమణి : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసము :
మద్రాసు. ప్రసిద్ధ కథానికారచయిత. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.
రచన : ఆంధ్రీకృత రామాయణము మొ.

శ్రీనివాస పోదరులు : “శతావధానులు” జంటకవులు. 1. పార్థసారథి,
యన్. సి. యస్. జననము : క్రీ. శ. 24 డిసెంబరు 1914 సం.
2. వేంకటాచార్యులు, యన్. సి. యస్. జననము : 23 అక్టోబరు
1916 సం. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ పండితులు. సుప్రసిద్ధకవులు.
పరమసాత్వికమూర్తులు.

రచనలు : (1) విచిత్రరాఘవము (నాటకము) (2) ఓరుగల్లుకోట
(పద్యము) (3) శబరి (పద్యము) (4) ఆంధ్రరాష్ట్రము
(పద్యము) (5) ఉపహారము (పద్యము) (6) భామినీవిలాసము
(పద్యము) (7) భర్తృహరి నిర్వేదము (అముద్రితనాటకము)
(8) శబ్దసిద్ధి (సంస్కృత వ్యాకరణము).

పార్థసారథిగారు విడిగా (1) దాదాభాయి నారోజ్ (2)
బాలగంగాధర తిలక్ (3) మహాత్మాగాంధీ (4) లాల్ బహ

డూర్ శాస్త్రి (5) మాలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్ (6) కొలంబస్ అను జీవితచరిత్రలను రచించిరి.

వేంకటాచార్యులుగారు విడిగా (1) సంస్కృత వ్యాకరణ వాఙ్మయము (2) సారస్వత వ్యాకరణము (తెలుగు వృత్తి) (3) కాళస్త్రీ వ్యాకరణము (తెలుగువృత్తి) రచించిరి.

శ్రీనివాసాచార్యులు - బొమ్మకంటి : జననం : క్రీ. శ. 20 జూలై 1920 సం. జన్మభూమి : ద్వారకాతిరుమల - ప. గో. జిల్లా. నివాసము : మద్రాసు. తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వ సహాయ సంగ్రహకులు. సుపరిచితభాషలు : ఆంగ్లం, హిందీ గీర్వాణములు.

రచనలు : (2) పిల్లల బొమ్మలరామాయణము (2) మనిషి-దేవుడు (3) రత్నావళి (అనువాదము) (4) ఎమర్సన్ వ్యాసావళి (ఆంధ్రీకరణము).

శ్రీనివాసులు - పంచాగ్నుల : జననం : క్రీ.శ. 27 జూన్ 1901 సం. జన్మభూమి : కొత్తచెరువు - అనంతపురంజిల్లా.

రచనలు : (1) లోకబాంధవా (2) వేంకటేశ్వరా (3) అత్తజ్ఞానము (4) ఆదర్శ బాపూజీ మొ.

శ్రీపతిశాస్త్రి - కొంతి : "సత్కవిహంస" జననము : క్రీ. శ. 5 మే 1900 సం. నివాసము : కొమరగిరి-పితాపురంతాలూకా, తూ.గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు.

రచనలు : (1) శ్రీపదులు (2) నెచ్చెలి (3) మార్కండేయ విజయము (4) శ్రీభగవద్గీత మొ.

శ్రీరామ అప్పారావు - పోణంగి : జననం : క్రీ. శ. 21 జూలై 1923 సం. జన్మభూమి : బండపురం-ప. గో. జిల్లా. నివాసము : హైదరాబాదు. పాఠ్యపుస్తక ప్రత్యేక నిర్ణయాధికారి. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాపరిచితులు.

రచనలు : (1) తాజ్ మహల్ (నాటిక) (2) విశ్వభారతి (నవల)
(3) వేణువు (వచనము) (4) నాట్యశాస్త్రము (5) సభారంజని
మొ.

శ్రీరామకవి - దారు (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : క్రీ.శ. 1864
సం.రము. మరణము : 1909 సం.రము జన్మభూమి : కూరాడ -
కృష్ణాజిల్లా. తల్లి : కామాంబ. తండ్రి : కన్నయ్య మంత్రి.
ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. కల్పవల్లి పత్రికాస్థాపకులు.

రచనలు : (1) ఆచారనిరుక్తి (2) అభినయదర్పణము (3) ఆంధ్ర
వీధి (4) అభినవగద్య ప్రబంధము (5) అభిజ్ఞాన శాకుంతలము
(6) ఉత్తరరామ చరితము (7) ఆంధ్రదేవీ భాగవతము (8)
కురంగగౌరీ శంకరము (9) జానకీపరిణయ నాటకము (10)
తర్కకొముది (11) తెలుగునాడు (12) భృంగరాజ మహిమ
(13) మనోలక్ష్మీవిలాసనాటకము (14) మాళవికాగ్నిమిత్రము
(15) మహావీర చరితము (16) ముద్రారాక్షసము (17) మంజరీ
మధుకరీయము (18) దురాశాపిశాచ మంజరి (19) సంగీతరస
తరంగిణి (20) రత్నావళి (21) సూర్యశతకము (22) సాత్రాజితి
విలాసము (23) వైశ్యధర్మ ప్రదీపిక (24) లక్షణావిలాసము
(25) స్వరజితులు మొ.

శ్రీరామకృష్ణ : “నటరాజ” జననం : క్రీ. శ. 1910 సం. ర
ప్రాంతము. భరతనాట్యాచార్యులు - నివాసము : హైద్రాబాదు.

రచనలు : (1) నర్తనబాల (2) నృత్యరేఖి (3) నృత్యాంజలి మొ.

శ్రీరామమూర్తి - కొర్లపాటి (యమ్. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ.
17 అక్టోబరు 1927 సం.రం. జన్మస్థానము : కొర్లపాటివారిపాలెం -
తూర్పుగోదావరిజిల్లా. నివాసము : విశాఖపట్టణము. ఆంధ్ర విశ్వ
విద్యాలయమున ఆంధ్రశాఖాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) చిత్రశాల (2) గుడిగోపురము (కథలసంపుటి)
(3) వీణ (4) కావ్యసంపుటి (5) సమత (నాటకము) (6) నటన
(నాటకము) (7) తెనుగువచనము (వ్యాససంపుటి) మొ.

శ్రీరామమూర్తి - గురజాడ : జననము : క్రీ. శ. 1851 సం. రము.
నిర్యాణం : 1899 సం.రము. తండ్రి : దుర్గాప్రసాదరావు. నియోగి
బ్రాహ్మణులు. నివాసము : కాకినాడ - విజయనగరము. రాజ
యోగి పత్రికా సంపాదకులు.

రచనలు : (1) చిత్రరత్నాకరము (2) కలభాషిణి (3) కళాపూర్ణో
దయము (4) తెనాలి రామకృష్ణుని కథలు (5) అప్పయ
దీక్షితచరిత్ర (6) తిమ్మరుసు చరిత్ర (7) ఆంధ్రకవి జీవిత
ములు మొ.

శ్రీరామమూర్తి - ధూళిపాళ : జననము : క్రీ. శ. 1915 సం.రము.
నివాసము : కరీంనగర్. కళాశాలాంధ్రోపన్యాసకులు. సుప్రసిద్ధ
రచయితలు. పండితులు. విమర్శకులు.

రచనలు : (1) మల్లికార్జున శతకము (2) భువన విజయము (3) సౌందర
నందము (4) గృహరాజు మేడ.

శ్రీరామమూర్తి - పినిశెట్టి : జననము : 1921 సం. రము. నివాసము:
మదరాసు. కథానికలు, నవలలు, నాటికలు వ్రాయుదురు.

రచనలు : (1) దత్తత (2) కలంలేని పిల్ల (3) పల్లెపడుచు (4)
అన్నాచెల్లెలు (5) పంజరంలో పక్షులు (6) ఆడది.

శ్రీరామమూర్తి - వ్రభ్య : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.

రచనలు : (1) మనిషిలో మనిషి (2) ఘణి (3) ముళ్లగులాబి (4)
కాళరాత్రి (5) దయ్యం (6) సుడిగుండం మొ.

శ్రీరామమూర్తి - మద్దూరి : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. రము.
ప్రాంతము. నివాసము : కాకినాడ - తూ.గో.జిల్లా. ఆంధ్రాంధ్ర
గీర్వాణములు సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) నీవేనా (2) రక్తవాహిని (3) ఇంద్రజాలము (4) బమ్మెరపోతన (5) గులేబకావళి కథలు (6) పదునాఱురాజుల కథలు (7) మహాపతి వ్రతల కథలు (8) భోజకాళిదాసు కథలు (9) కాశీరామేశ్వర మజలీకథలు (10) దళావతారములు (11) సంగీత జయంత జయపాల (12) రామదాసు (13) కాలా మృతము (14) ముహూర్త దర్పణము (15) జ్యోతిషఫల ప్రదర్శిని (16) అదృష్టదీపిక (17) గోపాలరత్నాకరము మొ. నాటకములు, నవలలు, కథలు, టీకాగ్రంథములు గలవు.

శ్రీరామశర్మ - బొగ్గవరపు : జననం : విరోధికృతనామ సం.ర చైత్ర బ. 30. నివాసం : చితాపురం అగ్రహారం - వినుకొండ. తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. ఆర్వేలనియోగులు. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : సుబ్బరాయకవి.

రచన : రామవిభుశతకము మొ.

శ్రీరామశాస్త్రి - మొక్కపాటి : జననము : క్రీ. శ. 23 ఏప్రిల్ 1915 సం.రము. జన్మభూమి : తీగలవంచనరసాపురం : నివాసము : ద్వారకాతిరుమల-ప. గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) కృష్ణానదీదండకము (2) శ్రీ ద్వారకాతిరుమల జైత్రమాహాత్మ్యము (4) సుమాంజలి (గాంధీ శతకం) పై గ్రంథములు మహమ్మద్ హుస్సేన్ కవితో గలసి వ్రాసినవి.

శ్రీరామశాస్త్రి - వేమూరి : "అష్టావధాని" జననం : 15 సెప్టెంబరు 1870 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : జువ్విగుంట - కందుకూరు తాలూకా, నెల్లూరుజిల్లా. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణుడు. తల్లి : కోటమ్మ. తండ్రి : రామజోగిసోమయాజులు. విద్యత్-వి. ఆంధ్రము, గీర్వాణము, ఆంగ్లము, కన్నడము, మహారాష్ట్రము, కేరళము, పాలీ, ప్రాకృతము మొదలగు 14 భాషల యందు పాండిత్యము గడించినవారు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రసంగీతరత్నాకరము (2) దేశభాషాకదంబము
(3) అవధానవిధానము (4) సూతనోద్యానము మొ.

శ్రీరామారావు - గోపేటి : జననం : క్రీ. శ. 7 మార్చి 1933 సం.ము.
జన్మభూమి : పాలకొల్లు - ప. గో. జిల్లా. నివాసము : మద్రాసు.
మధురవాణి పత్రికాసంపాదకులు.

రచనలు : (1) శ్రీమతి (కథలు) (2) అరుంధతి (3) అనూరాధ
ఆత్మకథ (4) భారతి (పిల్లలపాటలు) (5) బాలకథలు మొ.

శ్రీరామారావు - శంకర : జననం : క్రీ.శ. 19 జూన్ 1908 సం.రము.
జన్మభూమి : ఏలూరు - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ
సీర్వాణభాషలు పరిచితములు. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి :
సుబ్బారావు. ఆర్యేలనియోగులు.

రచనలు : (1) గీతాహృదయం (2) కృతులు, గేయములు
(3) కళాయోగి (నాటిక) (4) పూలమాల (5) కుటుంబ
సమస్య (6) కబీరు సూక్తిముక్తావళి (అనువాదము).

శ్రీరామారావు నాయుడు - కోకా : జననము : ఆంగీరస సం. ర
చైత్ర శు. నవమి. జన్మభూమి : మచిలీపట్టణము. ఆదివెలమలు.
తల్లి : తాయారమ్మ. తండ్రి : పండితాళ్వారు రాయుడు.

రచనలు : (1) హరిశ్చంద్ర (2) కీచకవధ (3) దశరథ నిర్వాణము
(4) ఆదిమచక్రవర్తి (హరిశ్చంద్ర కథ) (5) మనుచరిత్ర కథా
సంగ్రహము (6) ఆంధ్రకవి కుసుమమాలిక (7) ఆనంద
సాగరము (8) విద్వద్దర్పణము (9) రామాయణ సారము మొ.

శ్రీరాములు - మణి : క్రీ. శ. 15 సెప్టెంబరు 1935 సం. రము.
జన్మభూమి : పంగులూరు - గుంటూరుజిల్లా.
రచన : మూడు కత్తిపోట్లు (అపరాధ పరిశోధక నవల).

శ్రీరాములరెడ్డి - పూతలపట్టు : జననం : క్రీ. శ. 15 ఏప్రిల్ 1893
సం. రము. జన్మభూమి : పూతలపట్టు. ఆంధ్రము, తమిళము,
సంస్కృతము - పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) తెలుగు సందేశము (2) నీతిగుచ్ఛము (3) కంబ
రామాయణము (4) అందియకత (5) కుమారసంభవము (6)
ప్రశోత్తర రత్నావళి (7) త్రివర్గము (8) శీలప్పాధికారం
(9) అభయరాగము (10) సాభాతరాఘవము. మొ.

శ్రీ శ్రీ : చూడు - శ్రీనివాసరావు - శ్రీరంగం.

శ్రీహరిశాస్త్రి - బాచిమంచి : జననము : క్రీ. శ. 6 అక్టోబరు 1923
సం. రము. జన్మభూమి : కోడేరు - బాచిమంచివారి అగ్రహారం,
కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్రము, సంస్కృతము, హిందీ - సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) మధురశ్రీ (2) శ్రీ రామామృతము మొ.

షణ్ముఖరావు - ఇవటూరి : జననము : క్రీ. శ. 30 జూన్ 1903
సం. రము. జన్మభూమి : తెనాలి - గుంటూరు జిల్లా.

రచనలు : (1) జాతకఫలమంజరి (2) హస్తరేఖా శాస్త్రం.
(సాముదికము) మొ.

షేక్ అలీ మహమ్మద్ : జననం : క్రీ. శ. 2, డిసెంబరు 1934
సం. రము. జన్మభూమి : కావూరు. నివాసము : బొప్పుడి -
గుంటూరు జిల్లా.

రచన : మానసప్రబోధము మొ.

షేక్ మహమ్మద్ - హుస్సేన్ : జననం : క్రీ. శ. 8 ఆగష్టు 1919
సం. రం. జన్మభూమి : దొరసానిపాడు - ప. గో. జిల్లా. సుపరిచిత
భాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) భక్తకల్పద్రుమము (శతకము) (2) సుమాంజలి
మొ.

సంజీవరాయశాస్త్రికవి - ఎనమచింతరి : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రగీర్వాణభాషాకోవిదులు.

రచన : దశకుమార చరిత్రము మొ.

పత్యం - మిరియప్పల్లి : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1914 స. జన్మభూమి : పోలాకి - శ్రీ కాకుళంజిల్లా. పరివత్తు మైసూరు నందు ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుడు.

రచనలు : (1) కాపుకుల ప్రబోధము (2) శ్రీ రాఘవతార హారావళి (3) విద్యార్థి హితబోధ మొ.

పత్యకవి - ద్వివేది : జననం : క్రీ. శ. 11 జూలై 1915 స. రం. జన్మభూమి : కాకినాడ - తూ. గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) భావలహరి (ఖండకావ్యము) (2) ఆంధ్ర ప్రతిష్ఠ (3) శాంతి సమరము (4) స్వరాజ్య సమరము (5) మహాశవి కాళిదాసు మొ.

పత్యనారాయణ - అద్దేపల్లి : జననం : క్రీ. శ. 6 మార్చి 1900 స. జన్మభూమి : మండవిల్లి - కృష్ణాజిల్లా. సుపరిచితములు : ఆంధ్ర, గీర్వాణ, కన్నడ, హిందీ భాషలు మొ.

రచనలు : (1) బ్రాహ్మణ వేదోక్త క్రియా విచారవ్యవస్థ (2) పరమేశ్వరీ ప్రభావము (3) భక్తవీర చరిత్ర (4) ప్రపంచ యుద్ధము (5) వేంకటార్యప్రభ మొ.

పత్యనారాయణ - కప్పగంతురి : జననం : క్రీ. శ. 20 జూలై 1916 స. నివాసము : మద్రాసు (మైలాపూర్). ప్రపంచదర్శి సంపాదకులు.

రచనలు : (1) మాణిక్యం (2) ఎవరికి వారేనా ? (3) తెల్లవారు జాము పాతాలు (4) ఋణవిముక్తి (5) రూఝెట్టు (6) మన మతములు - ప్రవక్తలు మొ.

సత్యనారాయణ - తుమురాడ : “భరద్వాజ” జననం : క్రీ. శ. 18

మే 1923 సం. నివాసము : విజయనగరము - విశాఖజిల్లా. విమర్శకులు. పరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) సాహిత్య విప్లవము (2) మన తెలుగు మొ.

సత్యనారాయణ - విశ్వనాథ : “కవిసమాఖ్య” జననం : క్రీ. శ.

10 అక్టోబరు 1895 సం. జన్మస్థానము : నందమూరు-కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : (మారుతీ నగర్) విజయవాడ. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ భాషలయందు కడుంగడు సమర్థులు. గజారోహణోత్సవము పొందిన ఘనులు. పెక్కు కళాశాలలయందు ప్రధానోపన్యాసకులు గను, ప్రిన్సిపాల్ గను పనిచేసినవారు.

రచనలు :—నవలలు : (1) వేయిపడగలు (2) చెలియలికట్ట (3)

జేబుదొంగలు (4) మాబాబు (5) ఏకవీర (6) హాహాహూహూ

(7) ధర్మచక్రము (8) స్వర్గానికి నిచ్చినమెట్లు (9) తెరచి

రాజు (10) బద్దన్న సేనాని (11) వీలవల్లడు మొ. నాటక

ములు : (12) సర్తనశాల (13) అనార్కులి (14) వేనరాజు

(15) సౌప్తిక ప్రళయము (16) త్రిశూలము (17) కళింగ

రాజ్యము (18) కుమారాభ్యుదయము మొ. పద్యకావ్యములు :

(19) ఆంధ్రపౌరుషము (20) ఆంధ్రప్రశస్తి (21) ఝాన్సీరాణి

(22) గిరికుమారుని ప్రేమగీతాలు (23) వరలక్ష్మీతిశతి (24)

విశ్వేశ్వర శతకము (25) శృంగారవీధి (26) శశిదూతము (27)

ఋతుసంహారము (28) శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము మొ.

గేయములు : (29) కిన్నెరసాని పాటలు (30) కోకిలమ్మపెండ్లి

(31) పాము పాట (32) మా స్వామి మొ. పచనములు :

(33) విష్ణుశర్మ (34) ఇంగ్లీషు చదువు (35) నా స్థికధామము

(36) గోపాలోదాహరణము మొ. ఇవిగాక పెక్కు ఖండ

కావ్యములు, కథలు, వ్యాసములు గలవు.

సత్యనారాయణ - సుంకర : జననం : క్రీ. శ. 1909 సం. రము.

నివాసము : ఈడ్పుగల్లు - కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) ప్రతిఫలం (2) వీరకుంకుమ (3) కవ్వజీవి (4) వీరేశ
లింగం (5) రైతువిజయం (6) సీతారామరాజు (7) రైతు
రక్షణయాత్ర (8) స్టాలిన్ గ్లాడ్ విజయము (9) అపనింద
(10) మాభూషి (11) ముందడుగు మొ.

సత్యనారాయణచౌదరి - క్రొత్త : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దా
రంభము. వేదవిద్యావిశారదులు.

రచనలు : (1) వైదిక వేద్యయచరిత్ర (2) బృహత్కథ (3)
మాయాభిక్షువు (4) స్వరాజ్యకథ (5) కలిపురాణము (6) నైష
ధము (7) చాణక్యము (8) దివ్యమూర్తులు (9) ప్రతాప
సింహము మొ.

సత్యనారాయణమూర్తి - అరిపిరాల : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతా
బ్దారంభము. సంగీతకళాకోవిదులు.

రచనలు : (1) గానశాస్త్రము (2) సంగీతకళాప్రదర్శిని (3) సంగీత
శబ్దార్థచంద్రిక మొ.

సత్యనారాయణమూర్తి - జొన్నలగడ్డ (యం. వ., బి. యల్.) :

“సాహిత్యభూషణ, భారతీతీర్థ, విద్యాసాగర, ఆధ్యాత్మికరత్న,
యోగవేదాంత” జననం : క్రీ. శ. 1875 సం.ర ప్రాంతము.
ఆంధ్రాంగ్ల వంగ పాళీ గీర్వాణ భాషాకోవిదులు. జన్మస్థానము :
పేరవరము. గురువు : డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్-
యన్. ఆర్. ఆర్. సి. వి. ఆర్. కళాశాలలో ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షులు.
మహాోపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) ఒకేల్లో (2) రాణాప్రతాప్ (3) మీవారుపతనము
(4) పాజహాను (5) దుర్గాదాసు (6) నూర్జహాను (7) చంద్ర
గుప్త (అనువాదనాటకములు. అపరాధపరిశోధకనవలలు :

సత్యనారాయణరాజు-యన్ : జననము : క్రీ. శ. 30 సెప్టెంబరు
1900 సం. రము. నివాసము : అంబాజీపేట - తూర్పుగోదావరి
జిల్లా.

రచనలు : సత్యనిరతి మొ.

సత్యనారాయణరాజు - పెనుమత్స్య : “పండిత, కవితావిశారద”
జననము : క్రీ. శ. 20 డిసెంబరు 1899 సం.రము. జన్మభూమి :
కాకరపర్తి. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) రామకృష్ణ జీవితము (2) ఆరాధనము (3)
జానాంజలి (4) విజయశ్రీ (5) కవిత్వయాత్రేదన (6) చంపక
మాలినీ పరిణయము (7) పండిత రాజచాటువులు (8) రసాలము
(9) భీమేశ్వరశతకము (10) విక్రమదేవశతకము (11) పతిభక్తి
(12) రాజానందము (13) హరికారికావళి (14) కీచకవధ
(15) కరుణకము (16) శ్రీమదుత్తరరామాయణము (వచనము)
(17) గోరువంక (18) మొగలిచేకు (19) గాంధీశీలము (20)
నవకథావళి (21) తపోభూమి (22) మనస్విని (23) తెలుగు
రాజు (స్వీయచరిత్ర) మొ.

సత్యనారాయణరావు - ఊటుకూరు : జననము : క్రీ.శ. 1905 సం.
జన్మభూమి : ఆర్లపాడు - తిరువూరు తాలూకా, కృష్ణాజిల్లా.
సుపరిచితభాషలు : తెలుగు, హిందీ, ఉర్దూ మొ.

రచనలు : (1) చత్రపతి శివాజీ (2) వీరాభిమన్య (3) అహల్య
(పాపాణి) (4) అనార్కలి (5) వసంతసేన (6) ద్రౌపది మొ.
నాటకములు.

సత్యనారాయణరావు - యండమూరి : “శ్రీనాత్సవ” జననము :
క్రీ. శ. 21 మే 1913 సం. రము. జన్మభూమి : పసలపూడి :
రామచంద్రపురం తాలూకా - తూ.గో.జిల్లా. విలాసము:ఆలిండియా
రేడియో - విజయవాడ. భాషావిమర్శకులు. సుపరిచితభాషలు :
ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ బెంగాలీ తమిళములు.

రచనలు : (1) సైరంధ్ర (నవల) (2) బుద్ధభగవానుడు (జీవిత చరిత్రము) (3) కమలాభాస్కరము (4) జల్తారుజాబిల్లి (5) సాహిత్యచరిత్ర (6) భగవద్గీత (7) నాగరికత (8) సంసార సాగరము (9) గాంధీసూక్తులు (10) రత్నాలనవ్వు మొ.

సత్యనారాయణరావు - అన్నంరాజు : జననం : క్రీ. శ. 1916 సం. రము. నివాసము : గుంటూరు - హిందూ కళాశాలోన్నత పాఠశాలయందు ఉపాధ్యాయులు. రంగస్థలానుభవము కలవారు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణభాషాపరిచితులు.

రచనలు : (1) సత్యనారాయణ స్తవము (2) వివాహం (3) కిరణాలు (4) భాషావిపంచి (5) పెక్కు బాలవాఙ్మయరచనలు (6) కన్యాకుమారి (సాంఘికనవల) (7) పూలపాలకి (8) ఆంధ్ర శౌర్యం (9) రైతువిజయం (10) విరాళం (ఈ మూడు నాటకాలు).

సత్యనారాయణవర్మ - కొమఱుషి : జననం : క్రీ. శ. 6 సెప్టెంబరు 1914 సం. జన్మస్థలం : కాకినాడ - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు. కళలు, చరిత్రలు అభిమాన విషయములు. ఆయుర్వేదవ్యాస రచయితలు.

రచనలు : (1) కుటీరపరిశ్రమలు-విజ్ఞానయాత్ర (భారత ప్రభుత్వ విద్యాశాఖవారి బహుమతినందుకొన్నది) (2) ఆంధ్రదేశ చరిత్ర మొ.

సత్యనారాయణశర్మ - ఈశ్వర : జననం : వ్యయ సం. ఆశ్వయుజ శు. పష్టి. జన్మభూమి : చోడవరము. నివాసము : శ్రీకాకుళం. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణులు. తల్లి : కామేశ్వరమ్మ. తండ్రి : సీతారామయ్య.

రచనలు : (1) సత్యదేవచరిత్రము (2) శ్రీ కూర్మజీత్ర మాహాత్మ్యము (3) రఘుదేవరాజీయము (4) బాసేశ్వర

శ త క ము (5) హర్ష (అరుస)వల్లి షే త్రమాహాత్యము
(6) వైద్యపద నిఘంటువు (7) హరీతసంహిత (8) భాస్కర
నక్షత్రమాల.

సత్యనారాయణశాస్త్రి - కూచి : జననం : తారణ సం. భాద్రపద
బహుళాష్టమి. నివాసము : దంగేరుగ్రామము - రామచంద్రపురం
తాలూకా, తూ. గో. జిల్లా. తల్లి : శేషాంబిక. తండ్రి : రామ
శాస్త్రి.

రచనలు : (1) వరూధినీ విలాసము (2) యుక్తరాఘవము (నాట
కము) (3) పార్వతీ పరిణయము (4) సద్గురు స్తవరాజము
(ప్రబంధము).

సత్యనారాయణశాస్త్రి - మాకల : జననం : క్రీ. శ. 12 ఏప్రిల్ 1902
సం. రము. జన్మభూమి : ఆదుర్లు - తూ.గో. జిల్లా. నివాసము :
హైద్రాబాదు (నాంపల్లి). సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రగీర్వాణములు
హిందీ మహారాష్ట్రములు.

రచనలు : (1) ప్రీంకార శతకము (2) రెండు ఏకాంకికలు
(3) వేద సూక్తులు (4) నాటికలచేటిక (5) బేసిక్ ప్రార్థనలు
మొ.

సత్యనారాయణశాస్త్రి - మధునాపంతుల : జననం : క్రీ. శ. 5 మార్చి
1920 సం. జన్మభూమి : పల్లెపాలెం. నివాసం : రాజమండ్రి.
వీరేశలింగం హైస్కూలు ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు. ఆంధ్ర
గీర్వాణ విద్వాంసులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్రరచయితలు (2) ఆంధ్ర పురాణము
(3) రత్నావళి (అనువాదం) (4) స్వప్నానసూయ (5) రత్న
పాంచాలిక (6) స్వప్నవాసవదత్త (7) వడ్డెర్శన సంగ్రహము.

సత్యనారాయణశాస్త్రి - మానికొండ : జననము : 7 జూలై 1895 సం. రము. జన్మభూమి : ఉరుటూరు - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచితములు.

రచనలు : (1) వేదకాల నిర్ణయము (2) వైదికనిలయము (3) మానికొండ రామాయణము (4) యతిప్రాసలులేని పద్యములు (5) బ్రిటిష్ మహాయుగము.

సత్యనారాయణశాస్త్రి - వేదుల : “గౌతమీకోకిల - మధురకవి” జననము : క్రీ. శ. 22 మార్చి 1900 సం. రము. జన్మభూమి : భద్రాచలము. తల్లి : గురవమ్మ. తండ్రి : కృష్ణయ్య. ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు. పెక్కు-పాఠశాలలలో ఆంధ్రోపాధ్యాయులు. శతావధానులు. ఉభయభాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) దీపావళి (2) మాతల్లి (3) ముక్తావళి (4) విముక్తి (5) ఆరాధన (6) ధర్మపాలుడు (7) అపరాధిని (8) రంగ మహల్ (9) రాణా ప్రతాప్ వగైరా నాటకములు, నవలలు, వ్యాసములు వ్రాసిరి.

సత్యనారాయణ సిద్ధాంతి-వానపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. రప్రాంతము.

రచనలు : (1) శల్యవాస్తు (2) వాస్తు రత్నాకరము (3) మయవాస్తు మొ.

సత్యనారాయణాచారి : జననము : 3 మార్చి 1911 సం. రము. జన్మభూమి : పోలవరము - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల భాషాపరిచితులు.

రచనలు : (1) సాయిబాబా శతకము (2) విముక్తి (నాటకము) మొ.

సత్యనారాయణాచార్య - ఉత్పల : జననము : క్రీ. శ. 1928 సం. రము. జన్మభూమి : యాజిలి. నివాసము : సీతాపులమడి. ఆంధ్ర గీర్వాణ హిందీ వంగ భాషలు అభ్యస్తములు.

రచనలు : (1) ఉత్పలిని (2) తపతి (3) గంగావతరణం (4) విషలిందు (5) శరణాగతి (6) గాంధారి (7) కచుని వీడ్కోల (8) శమంతకమణి (9) క్షీరసాగర మథనము మొ. గలవు.

సత్యవతీదేవి - సీమకుర్తి : జననము : క్రీ. శ. 1895 సం. రము. తండ్రి : ఆత్మూరి రామమోహనరావు. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. భర్త : సీమకుర్తి బసవయ్య.

రచనలు : (1) భక్తిరసామృతము (2) చందమామ (3) వేణు గోపాలుడు (4) భగవన్నుతి మొ.

సన్యాసికవి-అమలాపురపు : జననము : క్రీ. శ. 1800 సం.ర ప్రాంతము. అస్తమయం : 1860 సం. రము. నివాసము : పాలతేరు - జాబ్బిలి తాలూకా, శ్రీకాకుళం జిల్లా. గురువు : కట్టమూరి కామేశ్వరకవి.

రచనలు : (1) శివశతకము (2) పంచముఖేశ శతకము (3) పంచముఖేశ్వరప్రభు శతకము (4) శ్రీముఖలింగ శతకము (5) పంచముఖేశ లింగ ద్వాత్రింశతి (6) విశ్వనాథ శతకము.

సన్యాసిరాజు - దేవగుప్త : జననము : రాక్షసనామ సం. ర శ్రావణ బహుళాష్టమి. నివాసము : కళిమికోట. తండ్రి : సుందర రామమంత్రి.

రచనలు : (1) మాతృదేవతాస్మృతి (2) ఆంధ్ర భగవద్గీత (3) హరిభక్తి సుధారసము (4) భక్తవత్సల సతీమణి శతకము.

సరస్వతీదేవి - ఇల్లిందల : జననము : క్రీ. శ. 27 జూలై 1915 సం. రము. జన్మభూమి : హైదరాబాదు (అంబరుపేట).

రచనలు : (1) పండుగబహుమానము (2) జాతిరత్నాలు (3) బాల వీరులు (4) గాంధీజీ జీవితము (ఆంగ్లమునుండి అనువాదము) (5) ముత్యాల మనసు (6) అక్కరకు వచ్చిన చుట్టము మొ.

సరస్వతీదేవి-చేబ్రోలు : “కవికలహంసి” నివాసము : నూజివీడు.

తండ్రి : రాజగోపాలనాయుడు. భర్త : రాజగోపాలనాయుడు.

ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణభాషలయందు ప్రజ్ఞావతి.

రచనలు : (1) సరస్వతీరామాయణము (2) సరస్వతీశతకము (3) సత్యనారాయణ నృతకల్పము (4) ఆత్మోపదేశము (5) పతి వ్రతా శతకము.

సర్వేశ్వరశాస్త్రి - పూరనంది : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం. రప్రాంతము. వైదికబ్రాహ్మణుడు. నివాసము : బ్రహ్మపురము-గంజాముజిల్లా.

రచన : బ్రహ్మపురి వేంకటేశ్వరశతకము.

సహజానందం - వేలూరి : “హసజ” జననము : క్రీ. శ. 7 వ తేదీ అక్టోబరు మాసము 1920 సం. రము. జన్మభూమి : చిరీవాడ - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : హైదరాబాదు. ఆంధ్రాంగ్ల భాషలు వీరి సుపరిచితభాషలు. వీరు పెక్కు-అనువాదములు చేసిరి. “హసజ” అనునది వీరి చిరుదనామము.

రచనలు (1) శ్రీమద్భగవద్గీత (2) విద్య - జీవితార్థము మొ.

సాంబిమూర్తి - వి : జననము : క్రీ. శ. 1932 సం.రము. ఆంధ్రము, ఆంగ్లముల యందు వీరికి కొద్దిపాటి పరిచయము గలదు.

రచనలు : (1) పెక్కు-నాటకములు (2) ఆక్రందన (పద్యము) మొ. గలవు.

సదానంద - వేలూరి : జననము : క్రీ. శ. 30 సెప్టెంబరు 1918 సం. నివాసము : మద్రాసు (మాంటూరోడ్డు) - భాషాశాస్త్రముపై వ్యాసములు వ్రాయుదురు. ప్రకాశకులు.

రచనలు : (1) స్వరాజ్యసభ (2) కాంగ్రెసు వాచకము మొ.

సర్వశాస్త్రి - శిష్టు : “అనధానకవి” జననము : క్రీ. శ. 1830 సం. రము. వైదికబ్రాహ్మణులు. తండ్రి : కృష్ణమూర్తి, తాత : సర్వ

శాస్త్రీ. సమకాలికులు : మాడభూమి నృసింహాచార్యుడు, ఓగిరాల జగన్నాథకవి మొ.

రచనలు: (1) అమరుక శతకము (సంస్కృతమునకు సరియగు ఆంధ్రీ కరణము) (2) లలితాంబాస్తోత్రము (3) జ్ఞాన ప్రసూనాంబికా స్తోత్రము (4) అచ్చిగాని తారావళి మొ.

సర్వరాయకవి - శృంగారకవి : జననము : క్రీ. శ. 1864 సం. అస్తమయం : 1939 సం. జన్మభూమి : ఇంజరగ్రామము - గోదావరి జిల్లా. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : మల్లపరాజు. ఆర్యేలనియోగి. విద్యార్థుడు.

రచనలు : (1) లక్ష్మణాపరిణయము (2) సుభద్రాపరిణయము (3) కాత్యాయనీ పరిణయము (4) శివానందలహరి (5) మల్లేశ్వర శతకము (6) ముకుంద శతకము (7) శ్రీవేంకటేశ్వర శతకము (8) మానస శతకము (9) ఈశ్వర శతకము (10) మహిమ్నస్తవము (11) శ్రీనీతి దర్పణము (12) దేవీపండకము (13) ఇందుముఖ వివాహము (14) రామజననము (15) చాటుముక్తావళి (16) బాలదీపిక (17) వివేకదీపిక (18) వినోదవల్లి (19) చంద్రిక (20) నీతికథావళి (21) విదుల (22) సునీతి చంపుపు (23) ప్రసంగ రత్నావళి (24) స్నుమావిజయము (25) కర్ణచరితము (26) ఛందోలక్షణము (27) నాటక లక్షణము (28) శబ్దలక్షణము (29) కావ్యలక్షణము (30) గుణప్రకాశిక (31) దివ్యభాగవతగీత (32) రూపకమాల (33) కతోపనిషత్తు (34) పురాణమంజరి (35) గురుకుమారచరిత (36) సీమరాణి (37) బాలవాచకము (38) పురాణకథలు (39) ప్రహసనమాల (40) సూక్తిముక్తావళి (41) షోడశరాజచరిత్ర (42) సుగుణప్రకాశిక (43) దైవస్తుతి (44) ఆంధ్రజ్యోతిస్సు (45) నవతారచరిత్ర (46) స్తుతికదంబము (47) గీతతారావళి

మొదలగునవి.

సాంబశివరావు - కాళ్ల కూరి : జననము : క్రీ. శ. 1870 సం.ర
స్రాంతము. జన్మస్థలము : బొండాడ - భీమవరము తాలూకా,
ప. గో. జిల్లా. నివాసము : కాకినాడ. తల్లి : పాపమ్మ, తండ్రి :
భోగరాజు.

రచనలు : (1) కన్యకాంబా విలాసము (2) ఆంధ్రవచన రచనా
షడ్ధతి (3) రంగరాయ కదనసమవాకారము (4) అప్పరాయ
విజయము మొ.

సాంబశివ రఘురామస్వామి - కన్నేపల్లి : “ఆ శు క వి” జననం :
విరోధి సం. ఫాల్గుణ బ. చతుర్దశి. నివాసము : ప్రియాగ్రహారము-
గంజాంజిల్లా. వెలనాటిబ్రాహ్మణులు. తల్లి : కామేశ్వరమ్మ.
తండ్రి : లక్ష్మీనరసయ్య. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) పద్మినీప్రభాకరము (2) స్త్రీ సాహసము (3)
విఘ్నేశ్వర జననము మొ.

సాంబశివ కవి - నుదురుపాటి : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దారంభమున
నున్నవాడు. తండ్రి : వేంకనార్యుడు. వైదికబ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) బిల్వణీయము (ఆంధ్రీకరణము) (2) చంద్రానన
దండకము (తొండమాన్ వంశ ప్రతాపమాలిక).

సాంబశివరావు . పోతుకూచి : జననం : క్రీ. శ. 27 జనవరి 1929
సం. రం. జన్మభూమి : గోదావరిజిల్లా ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ భాషలు
పరిచితములు. నివాసము : సికింద్రాబాదు.

రచనలు : (1) సాంబశివరావు కథలు (2) ఉదయకిరణాలు (3)
ఇదీతంతు (4) అన్వేషణ (5) క్రొత్తవిలువల బ్రతుకు (6) ఏడు
రోజుల మజిలీ మొ.

సాంబశివరావు బాబ్జీ - వెలివెల : జననము : క్రీ. శ. 1 ఫిబ్రవరి
1931 సం. రం. జన్మభూమి : నరసాపురం. నివాసము : ఏలూరు-
ప. గో. జిల్లా.

రచనలు : (1) గీతాలత (2) పుష్పం (నవల) మొ.

సాంబశివరావు బాబ్జీ - సూరికెటి : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1925 సం.రం. జన్మభూమి : అనకాపల్లి. నివాసం : ఏలూరు - ప. గో. జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ తమిళ కర్నాటకభాషలు పరిచితములు. రచనలు : (1) జై హింద్ (2) రాజహంస (3) హాతింతాయికథలు (4) బెంగుళూరు భయంకరహత్య (5) కాశీనాథ్ (శరత్ నవల) (6) నళిని (7) రమ్యాదేశపు జానపద కథలు మొ.

సాంబశివశర్మ-అడవి : జననం : క్రీ.శ. 1864 సం.రము. నివాసము : బొమ్మినంపాడు - కయికలూరు తాలూకా. ఆర్యేల నియోగి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : పాపయ్య. ఆంధ్ర గీర్వాణపండితులు.

రచనలు : (1) ఆంధ్ర మత్స్యపురాణము (2) శుద్ధాంధ్ర మేఘ సందేశము (3) బిల్వనాథీయము (4) సాత్రాజిత్ పరిణయము.

సింహాచలము నాయుడు - ఏళ్ళ : జననం : క్రీ. శ. 10 ఫిబ్రవరి 1903 సం. రము. జన్మభూమి : బందలుప్పి.

రచన : శంకర శతకము.

సిద్ధయ్య - చేకూరు : జననము : క్రీ.శ. 19 వ శతాబ్ద మధ్యకాలము. నివాసము : ఎల్లమాంబాపురము.

రచనలు : (1) విష్ణుపురాణము (2) వేణుగోపాల శతకము మొ.

సీతమ్మ - కొటికలపూడి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. గురువు : వీరేశలింగము పంతులుగారు. భర్త : రామారావు. నివాసము : రాజమహేంద్రవరము.

రచనలు : (1) సాధురక్షణ శతకము (2) సతీధర్మములు (3) భక్తిమార్గములు (4) అహల్యాబాయి (5) లేడి జాన్ గ్రే మొ.

పీతమ్మ - చోరగుడి : జననం : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. తండ్రి : దక్షిణాయనమూర్తి - వెలగపూడి. సోదరుడు : సుబ్బారావు. భర్త : వేంకటాద్రి - చోరగుడి.

రచనలు : (1) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము (2) మనుచరిత్రము
మొ. వచనకావ్యములు.

నీతమ్మ - తెలికిచర్ల కందాడై : జననము : క్రీ. శ. 1907 - స్లవంగ
సం.ర ఆశ్వయుజ బ. ౧౪ లు. జన్మభూమి : జగ్గయ్యపేట.
శ్రీవైష్ణవులు. జనకులు : నల్లాచక్రవర్తి వేంకట్రామనరసింహా
చార్యులుగారు. సోదరులు : శ్రీ శ్రీనివాస సోదరులు - శతావ
ధానులు. భర్త : వేంకటజగన్నాథాచార్యులుగారు. నివాసము :
పవరుపేట - ఏలూరు - ప. గోదావరిజిల్లా - భగవత్సేవాపరాయణ
రాలు. శ్రీ ఆండాళ్ సేనామహిళా సమితి నిర్మాతలు. సుపరిచిత
భాషలు : సంస్కృతాంధ్ర హిందీ తమిళములు.

రచనలు : (1) శ్రీ ఆండాళ్ చరిత్ర - బుట్టకథ (2) తిరుప్పావై
కీర్తనలు (తమిళగాథలకు అనువాదము) (3) శ్రీకృష్ణసంకీర్త
నావళి (4) శ్రీగోదా సంకీర్తనావళి (5) భగవద్దామానుజ
సంకీర్తనావళి (6) శ్రీముదలాళ్వార్ల చరిత్ర (గేయము)
(7) శ్రీకృష్ణతులారాభారము-హరికథ. నాటికలు : (8) శ్రీ పాద
మహిమ (9) శ్రీరామానుజ ఢిల్లీవిజయము (10) భరిణమాన్యమూ
మొ.

నీతారాం - సూరంపూడి : “నీతారాం” జననం : క్రీ. శ. 10 జనవరి
1923 సం. రము. జన్మభూమి : అత్తిలి - పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.
రచనలు : (1) ఘంటారావం (2) కౌంట్ ఆఫ్ మాంటిక్రిస్టో.

నీతారామమూర్తిచౌదరి - తుమ్మల : “అభినవతిక్కన” జననం
25 డిసెంబరు 1901 సం. జన్మస్థానం : కావూరు-రేపల్లెతాలూకా,
గుంటూరుమండలము. కమ్మకులము. ఉభయభాషా ప్రవీణపట్టము
నందుకొన్నవారు. బాపట్ల, అప్పికట్ల ఉన్నతపాఠశాలలలో పండిత
పదవి.

రచనలు : (1) రాష్ట్రగానము (2) శబరి (3) పటిగపంట (4) ఆత్మ
ర్పణము (5) ఉదయగానము (6) ధర్మజ్యోతి (7) బాపూజీ
ఆత్మకథ (ఆంధ్రీకరణము) (8) పెద్దకాపు (9) మహేంద్ర
జననము (10) సర్వోదయగానము (11) అమరజ్యోతి (12)
రామశతకము (13) గాంధీతారావళి (14) రామలింగేశ్వర
శతకము మొ.

వీతారామయ్య - కేశవపల్లి : “కామధేను” జననం : క్రీ. శ. 24
ఫిబ్రవరి 1916 సం. రము. జన్మభూమి : కులశేఖరనల్లూర్.

రచనలు : (1) కామధేనుగానామృతం (2) కామధేను ఇస్సై వెళెం
(తమిళరచన).

వీతారామయ్య - లింగంగుంట : జననము : 10 ఏప్రిల్ 1910 సం.
రము. జన్మభూమి : పోతుకట్ల - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) పొగాకు సందేశం (2) కాలామృతం (3) గండకి
(4) సతీసులోచన.

వీతారామయ్య - వెలివోలు : జననం : క్రీ.శ. 24 డిసెంబరు 1907 సం.
జన్మభూమి : అమృతలూరు. ఆంధ్ర గీర్వాణ హిందీ భాషలందు
ప్రజ్ఞావంతులు. పండితకుటుంబము.

రచన : ప్రేమ (అనువాదము).

వీతారామశాస్త్రి - బులుసు : “భాషాప్రవీణ” జననము : 1912 సం.ర
స్రాంతము. నివాసం : రాజమండ్రి - తూ. గో. జిల్లా. వీరేశలింగ
పాఠశాల ఆంధ్రాధ్యాపకత, ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) కృతజ్ఞత (2) నవీననీతిచంద్రిక (3) సంస్కృతనాట
శతకములు (ఆంధ్రీకరణం).

సీతారామశాస్త్రి - లంక : “ఉభయభాషాప్రవీణ, వేదాంతశిరోమణి, విద్వత్ప్రవిభూషణ, సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ” మొ. బిరుదాంకితులు. జననము : 17 ఆగష్టు, 1912 సం.రము.

రచనలు : తెనుగులో : (1) హనుమన్నామమాల (2) దూర్వాస్తో గర్వనిర్వాణము (3) సుకన్య (4) నీతి సీతారామశతకము (5) బ్రహ్మన్న విజయము (6) బృహత్కథా సంగ్రహము (7) కొండవీటి రెడ్డిరాజులు (8) ఆంధ్రలక్షణచంద్రిక. సంస్కృతములో : (9) త్యాగరాజ చరితామృతము (10) గీర్వాణ వ్యాకరణము (11) శ్రీ సీతారామాయణము (వ్యాఖ్యానము) (12) హనుమత్పూజావిధానము (14) పాండురంగసుప్రభాతము (15) హరిహర తారతమ్యము మొ.

సీతారామశాస్త్రి - చదలవాడ : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దారంభము. వైదికబ్రాహ్మణుడు.

రచనలు : (1) 6 సంస్కృతనాటకములకు వచనరూపమైన ఆంధ్రీ కరణము (2) ప్రాచీనకథలు.

సీతాంబ - చిలకపాటి : “కవిరాణి” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము. జన్మభూమి : కల్కివాయి - నెల్లూరుజిల్లా. నివాసం : ఆదూరుపల్లె - రావూరు తాలూకా. భర్త : వేంకట నరసింహాచార్యులు.

రచనలు : (1) పద్మినీపరిణయము (2) క్షీరసాగరమథనము (నాటకము) (3) దిలీప (ఏకాంకిక) (4) అరవింద (నవల) (5) శూర్పణఖ (ఏకాంకిక) (6) పద్మరత్నావళి మొ.

సీతాదేవి : వాసిరెడ్డి : జననము : క్రీ. శ. 15 డిసెంబరు 1931 సం. నివాసం : హైద్రాబాదు - హమీర్ పేట. ప్రసిద్ధకథానికారచయిత్రి. రచనలు : (1) ప్రేమచంద్ జీవితచరిత్రము (2) కావ్య కల్ప (అనువాదం) (3) అడవిమల్లె మొ.

పీతారామకవి - భమిడిపల్లి (బి. ఏ.) : “అవధానకవి” జననం : క్రీ. శ. 10 ఏప్రిల్ 1882. జన్మభూమి : ఆత్రేయపురం. తూ. గో. జిల్లా. కాసలూరి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : కనకమ్మ. తండ్రి : సుబ్బారాయుడు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) అష్టకములు (సంస్కృత) (2) వేంకట్రామణ శతకము (3) ఆంధ్రభాసురసందేశము (4) పంచకాఖ్యానము (5) ఆంధ్రయక్షోల్లాసము (6) ట్రాయుయధము మొ.

పీతారామదీక్షితులు - గుంటూరు : “కావ్యకళాకోవిద” జననము : క్రీ. శ. 1889 సం. రము. వెల్మటివైదికులు. ముత్తాత : సుబ్రహ్మణ్య పండితుడు. తాత : సీతారామదీక్షితులు. తండ్రి : లక్ష్మణశాస్త్రి. తల్లి : వెంకటేశమ్మ. గురువు : మానేపల్లి రామచంద్రకవి.

రచన : శ్రీమద్వాసర పురాణము (స్వర్ణఖండము).

పీతారామమ్మ - సామవేదం : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. ఖండకావ్యరచనా చతుర.

రచనలు : (1) భిక్షువు (2) జానకినిర్వేదము (ఖండకావ్యములు).

పీతారామశర్మ - గంగాపురం : జననము : క్రీ. శ. 1936 సం. రము. నివాసము : సనత్నగర్ - హైదరాబాదు. పత్రికలలో గద్య పద్యాత్మక వ్యాసములు, కథలు ప్రచురించెడివారు.

రచనలు : (1) తుపాను (2) సంసారం - సుఖం (నవలలు) మొ.

పీతారామస్వామి - దిగుమర్తి (యమ్. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 13 మే 1915 సం. రము. జన్మభూమి : బొబ్బిలి - విశాఖజిల్లా. నివాసము : భీమవరము - శ్రీరామపురము-పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. భీమవరము కళాశాలలో ప్రధానాంధ్రాభ్యాసకులు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములు వీరి సుపరిచితములు.

రచనలు : (1) స్వప్నశతీ సారము (2) ఋతుసంహారము (ఈరెండును సంస్కృతమునకు ఆంధ్రీకరణములు) (3) భావదీపిక (4)

తాంబూలద్వయము (5) తెలుగు నీడలు (6) హేమంత (7) సుహృత్లేఖ (8) స్నేహయోగి (9) నాదాశంసి (10) ఆమని చినుకులు (11) హేమంతకావ్యము మొ.

సీతారామాచార్యులు - కోగంటి : జననం : క్రీ. శ. 11 డిసెంబరు 1927 సం. రము. జన్మభూమి : ముక్తేపల్లిలగ్రహారం. నివాసము : రేపల్లె - గుంటూరు జిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణములు పరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) ఉపోరేఖలు (2) విచిత్రగాథలు (3) భీముడు (4) కవితోద్యానము (5) కావ్యవీధి (6) రామానందలహరి (7) ఋతుసంహారం చూడు సంస్కృతకవులు.

సీతారామాచార్యులు - బహుజనపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 1827 సం. నిర్వాణము: 1891 సం. రము. జన్మభూమి : నాగపట్టణము. నివాసము : చెన్నపట్టణము. ద్రావిడ వైష్ణవులు. రాజధానికళాశాలలో ప్రధానాంధ్ర పండితులు.

రచనలు : (1) సౌందర్యరాజస్వామి శతకము (2) వైకృతదీపిక (3) (సంస్కృతాంధ్ర ద్రవిడ హూణ భాషా సహితమైన) పదార్థనామకోశము (4) బాలచంద్రోదయము (5) లఘుకాముది (6) సీతిమాల (7) సతీధర్మసంగ్రహము (8) ప్రసన్నపారిజాతము (9) ఆంధ్రశబ్దమంజరి (10) ఉపాధ్యాయబోధిని (11) వినాయక శతకము (12) త్రిలింగలక్షణ శేషము (13) శబ్దరత్నాకరము మొ.

సుందరరామయ్య - క్రొత్తపల్లి : “శ్లేషకవి” జననము : యువసం.రం. జన్మభూమి : చెందుర్తి - పితాపురస్రాంతము. తెలుగాణి వైదికులు. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : రామన్న. నివాసము : ఏలూరు.

రచనలు : (1) వసుస్వారోచిషసాఖ్యానము (2) మాళవికాగ్నిమిత్రము (3) రామదాసు (4) ప్రహ్లాద (5) కుచేల (నాటకములు) (6) రామలక్ష్మణ దేశయాత్ర (7) రసమంజూష (8) హస్తలాఘవము (9) దంతశోధని (10) వ్రణచికిత్స (11) క్రొత్త

కోడలు (12) మేనటికము (13) నిజమైన మహాగారడీ
(14) టిక్క శంకరయ్య (15) చాణక్యసీతి (16) హితోప
దేశము (17) సీతిప్రకాశిక (18) నిర్భాగ్య చరిత్రము (19)
దైవశతకము (20) షడ్భాషానిఘంటువు (21) శ్రీ వర్ణన మొ.

సుందరరామశర్మ - కోట : జననం : శ్రీ. శ. 3 ఆగష్టు 1916 సం.

జన్మభూమి : ఏలూరు - ప. గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు :
ఆంధ్రము, సంస్కృతము, హిందీ మొ.

రచనలు : (1) శ్రీ హర్షరాజశ్రీ (2) ప్రద్యుమ్నాభ్యుదయము
(3) ఆదర్శజీవనయా ? (హిందీలో) మొ.

మదర్శనం - ఆర్. యస్. (యమ్. ఏ.) “సుదర్శన” : జననం :
క్ర. శ. 13 డిసెంబరు 1927 సం. జన్మభూమి : మదనపల్లి -
చిత్తూరు జిల్లా. నివాసము : అనంతపురం. ప్రభుత్వ కళాశాలలో
ఆంధ్రోపన్యాసకులు. ఆంధ్రాంగ్ల భాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) అనుబంధాలు (2) మల్లీవసంతం (నవల) మొ.

మదర్శన వేణుగోపాలమూర్తి - కేశవభొట్ల : “కవితాకళానిధి -
సంసకవి” జననం : శ్రీ. శ. 1908 సం.ర జన్మభూమి : మూలము.
పాలెం. నివాసము : గుంటూరు. హిందూకళాశాలలో ఆంధ్రో
పన్యాసకులు.

రచనలు : (1) కృష్ణాభ్యుదయము (2) పరమశివానంద లీలలు (3)
ఉత్తరలీలలు (4) ప్రతిష్ఠాసాధనము (5) ఆంధ్రవిష్ణువు (6)
పేదలమొర (7) స్మృతికావ్యము (8) రాసరామాయణము
(9) శివాజీ, రామరాజ్యము (రూపకములు) (11) చిరంజీవి (12)
పరశురామ (13) తెరమణుగు (14) ఊర్వశీధనంజయము (15)
జీవితభారము (16) భూతసారథి (17) విజయరాఘవము (18)
తథాగతుడు (19) సహధర్మచారిణి మొ.

సుదర్శనాచార్యులు - మంచెళ్ల : జననం : క్రీ. శ. 1 ఆగష్టు 1913 సం.రము. జన్మభూమి : వల్లభి. ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, ఉర్దూ మొ. భాషలయందు ప్రజ్ఞగడించినవారు.

రచనలు : (1) చుక్కాని (2) భారతస్త్రీ (3) తొలిరేఖలు (4) రామాయణ సంగ్రహము (5) గాంధీమహాత్ముడు (6) ప్యూన్ అండ్ విజన్సు (ఆంగ్ల).

సుప్రసన్నాచార్యులు - కోవెల (యమ్. ఏ.) : “సుప్రసన్న” జననం : క్రీ. శ. 17 మార్చి 1936 సం.రము. జన్మభూమి : వరంగల్లు. నివాసము : హైదరాబాదు. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున భట్టమూర్తి కృతులపై పరిశోధన చేసినవారు.

రచనలు : (1) హృద్గీత (2) ఆనందలహరి (3) అవధులు (4) తేజశ్చక్రము. ఇంకను గద్య పద్య కేయాత్మకవ్యాసములు ప్రకటనకు పంపుచుందురు.

సుబ్బికవి - నూతులపాటి : జన్మస్థానము తెలియదు. జననము : క్ర. శ. 20 వ శతాబ్దము. తాత : దోసపాటి సర్వయ్య. తండ్రి : వేంకటాచలము.

రచన : భద్రాద్రి రామశతకము.

సుబ్బికవి - టంగుటూరి : ఆర్వేలనియోగి. జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. తాత : నరసింహకవి. తండ్రి : కొండమంత్రి.

రచన : కోదండరామ శతకము.

ఘట్టన్నదీక్షితులు - మధుర : “ఉభయభాషాకవి” జననము : క్రీ.శ. విభవ సం.ర మార్గశిర శు. ద్వితీయ. జన్మస్థలము : తాళ్లపూడి. తూ.గో.జిల్లా. నెలనాటిపైదికులు. తల్లి : సోమిదేవమ్మ. తండ్రి : కొండయ్య. గురువులు : ఇవటూరి నాగలింగశాస్త్రి, నివాసము - రాజమండ్రి.

రచనలు : (1) గౌతమీ మాహాత్మ్యము (2) సప్తసాగర
సంగమ మాహాత్మ్యము (3) భద్రాద్రి రామచరిత్రము (4)
గౌతమీపుష్కర మాహాత్మ్యము (5) ఆంధ్రీకృతకాదంబి
(6) కాశీమజిలీకథలు (12 భాగములు) (7) శంకరాచార్య
చరిత్రము (8) నారదచరిత్రము (9) రసికానందము మొ.

సుబ్బయ్య దీక్షితులు-కొత్తూరి : “బాలపరాశరి” జననము : 20 వ
శతాబ్దము. జన్మభూమి : పోతవరము - అమలాపురం తాలూకా.
కోనసీమ ద్రావిడులు. తల్లి : సోదెమ్మ. తండ్రి : రామయ్య.
ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు. జ్యోతిశాస్త్రవిశారదులు. విమర్శకులు.
రచనలు : (1) ఆదిత్యవిజయము (ప్రబంధము) (2) కుసుమావతి
(నాటకము) (3) సౌభాగ్యసుందరి (నవల) మొ.

సుబ్బరామప్ప - కె. (యమ్. ఏ.) : జననము : 23 సెప్టెంబరు 1913
సం. రము. జన్మభూమి : మేడాపురం - అనంతపురంజిల్లా. నివా
సము : మైసూరు. మహారాజావారి విశ్వవిద్యాలయమందు
తెలుగుశాఖాధిపతులు.

రచనలు : తెలుగు పాఠగళు (కవితాసంకలనము).

సుబ్బరామశాస్త్రి - పెడిపాటి (యమ్. ఏ.) : జననము : క్రీ. శ. 22
ఫిబ్రవరి 1918 సం.రం. జన్మభూమి : శాయపురం-కృష్ణాజిల్లా. నివా
సము : మాచవరం - విజయవాడ (3) ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణభాషా
పండితులు. ఓరియంటల్ కళాశాలోపన్యాసకులు.

రచనలు : (1) జాతీయభారతి (2) జయభారతి (3) శతపత్రము
(4) మధుర సంక్రాంతి (5) అంకితం (6) ఉమాసుందరి (7)
అభిషేకము (8) ఆంధ్రశ్రీ (9) దేశం (10) తూణీరం (11)
ఆంధ్రభారతి (12) దివ్యటీలు (13) వైడిసంక్రాంతి (14) ఋతు
ప్రబంధం (15) విజయభారతి (16) మధురభారతి (17) బాల
భారతి (18) నృత్యభారతి (19) వరదకృష్ణమ్మ.

సుబ్బరామశాస్త్రి - సరస్వతుల : జననము : క్రీ.శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసము : మద్రాసు. పచ్చయ్యప్ప కళాశాల తెలుఁగుపండితులు. రచనలు : (1) ఆంధ్రవచన వాల్మీకి రామాయణము. (ఉత్తర కాండము సహా 7 సంపుటములు) (2) ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర సంగ్రహము మొ.

సుబ్బరాయశాస్త్రి - దంతురి : “ఉభయభాషా ప్రవీణ” జననము : క్రీ.శ. దుందుభి సం.ర శ్రావణ శు పంచమి. జన్మస్థానము : పవ్వెల - రాజోలు తాలూకా. వైదికబ్రాహ్మణులు. నివాసము : పెద్దాపురము. మిషనుహైస్కూలు తెలుఁగు పండితులు. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణ భాషలయందు పాండిత్యము కల వారు.

రచనలు : (1) భావశతకము (ఆంధ్రీకరణము) (2) పరమహంస విలాసము (3) ఆత్మరక్షణము మొ.

సుబ్బరాయశాస్త్రి - దేవులపల్లి : జననము : క్రీ. శ. 1853 సం.రము. నిర్యాణము : 1909 సం.రము. నివాసము : చంద్రమసాలెం - గోదావరిజిల్లా. తెలగాణ్య వైదిక బ్రాహ్మణులు. తండ్రి : వేంకటకృష్ణశాస్త్రి. సోదరులు : వేంకటకృష్ణశాస్త్రి.

రచనలు : (1) మహేంద్రవిజయము (2) రావువంశ ముక్తావళి (3) మల్లణస్తవము (4) రామరాయ విలాసము (5) రామ పంచాశత్తు మొ.

సుబ్బలక్ష్మమ్మ - కట్టా : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. జన్మ స్థానము : శేషమాంబాపురము - కడపజిల్లా. తల్లి : కృష్ణవేణమ్మ. భర్త : రామశర్మ. గురువు : నాగపూడి కృష్ణస్వామి. నివాసము : తిరుపతి - కాళహస్తి.

రచన : చంద్రకళా విలాసము (పద్యకావ్యము).

సుబ్బారాయణుడు - గొట్టిపాటి : జననము : క్రీ. శ. 19 నవంబరు 1919 సం. రము. జన్మభూమి : కోనాపురం - అనంతపురం జిల్లా. నివాసము : హైదరాబాదు. పంచాయితీపత్రికా సంపాదకులు.

రచనలు : (1) గాంధీగీత (2) రైతురాజ్యము (3) ప్రజాసాహిత్యం (4) వికాస భారతం (5) రాయలసీమ మొ.

సుబ్బారాయకవి - అనంతరాజు : క్రీ. శ. 1825-1884 సం. రము నడుమ నుండినవాడు. కార్వేటినగరప్రభువగు శ్రీ కుమార వేంకట పెరుమాళ్ళురాజయొక్క అస్థానకవి.

రచన : సదాశివ శతకము (అన్నియు సీసపద్యములే).

సుబ్బారాయకవి - వడ్డాది : జననము : 30 జూలై 1854 సం. రము. అస్తమయం : 1938 సం. రము. జన్మస్థానము : పానెల్లపూడి - నగరం తాలూకా. నివాసము : రాజమండ్రి. తల్లి : లచ్చమ్మ. తండ్రి : సూరపరాజు. రాజమండ్రి ప్రభుత్వ కళాశాలలో అధ్యాపకులు. నియోగిబ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) ప్రబోధ చంద్రోదయము (2) ఆంధ్రవేణీ సంహారము (3) అభిజ్ఞాన శాకుంతలము (4) మల్లికార్జునము (5) విక్రమోర్వశీయము (6) చండకౌశిక నాటకము (7) నృసింహ విశ్వరూపము (8) భక్త చింతామణి (9) ఆర్త రత్నామణి (10) మేఘసందేశము (11) సతీస్మృతి (12) నంద నందన శతకము (13) సుతస్మృతి (14) సుగుణ ప్రదర్శనము (15) శ్రీ సూక్తివసు ప్రకాశిక (16) వసురాయ చాటూక్తి ముక్తావళి (17) ఆపదుద్ధారక శతకము (18) సూర్యశతకము మొ.

సుబ్బారాయకవి - మహాకాళి : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము. ఆంధ్రాంధ్ర గీర్వాణ భాషాపండితులు.

రచనలు : (1) శబ్దార్థచంద్రిక (తెనుగు నిఘంటువు) (2) కొన్ని వాచకములు వగైరా.

సుబ్బారాయణుడు - ఓలేటి : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం. ర
ప్రాంతము. నివాసము : కాకినాడ - తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్ర
గీర్వాణ పండితులు.

రచన : సహజ లింగాష్టోత్తర సప్తశతకము. (శ్రీవిద్యారణ్య
మహాగురుకృత వేదాంత పంచదశీ సారసంగ్రహరూపము.)

సుబ్బారావు - అనిసెట్టి : జననము : క్రీ. శ. 23 అక్టోబరు 1922 సం.
జన్మభూమి : నర్సారావుపేట. నివాసము : మద్రాసు. ఆంధ్రాంగ్ల
భాషా పరిచితులు.

రచనలు : (1) అగ్నివీణ (2) శాంతి (3) గాలిమేడలు (4) అనిసెట్టి
కథలు (5) అనిసెట్టివారి నాటికలు (6) రక్తాక్షరాలు (ఆంగ్లము
నుండి అనువాదము).

సుబ్బారావు - అప్పిచర్ల : జననం : క్రీ. శ. 4 మే 1931 సం.రం.
నివాసము : చెన్నపట్టణము - పటేలువీధి. కథలు గద్యపద్యాత్మక
వ్యాసములు పత్రికకు పంపువారు.

రచనలు : (1) మొదటి భార్య (2) ప్రేంచి కథలు.

సుబ్బారావు - కొడాలి : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) అశ్రునర్జము (2) సుజాత మొ.

సుబ్బారావు - కొప్పవరపు : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.
విమర్శకులు. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ భాషాపరిచితులు.

రచనలు : (1) తారాశశాంకము (2) అల్లిముతా (3) రోషనార
(4) నేటి నటుడు మొ.

సుబ్బారావు - కొమరవోలు : జననం : క్రీ. శ. 1914 సం. రం.
మిలిటరీ ఉద్యోగము. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు పరిచితులు.

రచనలు : (1) అనుచరిత్ర (2) మృత్యులగ్నము (3) ప్రత్యా
వము మొ.

సుబ్బారావు - నర్రావులి : జననం : క్రీ. శ. 29 మే 1938 సం.రం.
జన్మభూమి : బుర్రపాలెం - గుంటూరుజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు
సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) జర్నలిజం (2) ఆంటిక్స్ ఆఫ్ ది కాంగ్రెస్
హైకమాండ్ (ఆంగ్లమునకు తెనుగుసేత).

సుబ్బారావు - నాయని (బి. ఏ., బి. ఇడి.) : జననము : క్రీ. శ. 29
ఆక్టోబరు 1899 సం. రము. జన్మస్థానము : పొదిలె - నెల్లూరు
జిల్లా. నవ్యాంధ్రకవులలో విశిష్టవ్యక్తులు.

రచనలు : (1) ఫలశ్రుతి (2) మాతృగీతాలు (3) సాధద్రుని
ప్రణయయాలై (4) సౌందర్యలహరి మొ.

సుబ్బారావు - పోతుల (బి. ఏ., బి. యల్.) : జననము : క్రీ. శ.
25 ఆగష్టు 1930 సం.రము. జన్మభూమి : పోలెకపర్తి. నివాసము:
కాకినాడ - తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీభాషా పరిచితులు.

రచనలు : (1) కమలనాథ్ (నవల) (2) తెలియని లోతులు మొ.

సుబ్బారావు - తొమ్మకంటి : జననము : 14 జూన్ 1924. సం. జన్మ
భూమి : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము : మద్రాసు.
సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము.

రచన : ప్రపంచ క్రీడా సంగ్రహచరిత్ర.

సుబ్బారావు - రాయప్రోలు : “ఆచార్య, కవిభూషణ, నవ్యసాహిత్య
స్థాపక” జననము : 8 మార్చి 1892 సం. జన్మభూమి : గార్లపాడు -
బాపట్ల తాలూకా - గుంటూరుజిల్లా. నివాసము : సికింద్రాబాదు,
తిరుపతి. (నవ్యాంధ్ర కవితా పితామహులు.)

సుపరిచిత భాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము, సంస్కృతము, హిందీ,
ఉర్దూ, బెంగాలీ.

రచనలు : (1) తృణకంకణము (2) కష్టకమల (3) సేవలత (4) లలిత (5) తెనుగుతోట (6) కవితామంజరి (7) స్వప్న కుమారము (8) జడకుచ్చులు (9) మధుకశలము (10) రమ్యా లోకము (11) మధురయాత్ర (12) మాధురీ దర్శనము (13) వనమాల (14) ఆంధ్రావళి (15) దూతమత్రేభము (6) రూప నవసీతము (17) ఉమర్ ఖయ్యాం అనువాదము (18) వెనిస్ డోణ (అనువాదము) (19) మిశ్రమంజరి (సాహిత్య అకాడమీ బహుమతి గొన్నది).

సుబ్బారావు - రేవూరు : జననము : క్రీ. శ. 25 నవంబరు 1907 సం.రము. జన్మభూమి : నెల్లూరు.

రచన : శ్రీకృష్ణలీలాభ్యుదయము (పద్యకావ్యము).

సుబ్బారావు - వంగూరు : “పండిత” జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. కమటకుటీరమును స్థాపించినవారు. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణములు సుపరిచితభాషలు : భార్య : శేషమాంబ.

రచనలు : (1) ఆంధ్రక్షత్రియులు (2) ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర (3) వేమన చరిత్ర (4) శతకకవుల చరిత్ర (5) వసంతలేఖలు.

సుబ్బారావు - వావిలికొలను : జననము : క్రీ. శ. 1863 సం.రము. నిర్వాణము : 1939 సం.రము. జన్మస్థానము : కడప (మోచల పేట) తల్లి : కనకమ్మ. తండ్రి : రామచంద్రుడు. చెన్నపురి సర్వ కళాశాలయందు ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులు. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ ములయందు ప్రజ్ఞావంతులు.

రచనలు : (1) శకుంతల చరిత్ర (2) నలచరిత్ర (3) హరిశ్చంద్ర చరిత్ర (4) కుమారాభ్యుదయము (5) కృష్ణలీలామృతము (7) సతీహిత చర్య (8) ఆర్యకథానిధి (9) ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణము (10) సులభవ్యాకరణము (11) గర్భిణీహిత చర్య (12) కుమారహిత చర్య (13) హనుమంత చరిత్ర (14)

భవతారకలీల (15) కృష్ణావతార తత్త్వము (16) బాలక హిత
చర్య (17) భగవద్గీత (18) సుభద్రావిజయము (19) నాగీ
ధర్మములు (20) కోదండరామ మాహాత్మ్యము మొ.

సుబ్బారాయశాస్త్రి - పిళ్ళా : జననము : క్రీ. శ. 14 నవంబరు 1941
సం.రము. జన్మభూమి : విజయవాడ.

రచనలు : (1) నాగులు (నాటకము) (2) ధర్మశీల (నాటిక) (3)
మహా పత్రివతల కథలు (4) గోపీకోపము (5) బొమ్మల
వీరవనితలు మొ.

సుబ్బావూ - యస్. వి. : జననము : క్రీ. శ. 1914 సం. రము.
జన్మస్థలం : సంగంజాగర్ల మూడి - గుంటూరుజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల
భాషాపరిచితులు.

రచనలు (1) వర్ణభేదము (2) నవ్యగేయాలు.

సుబ్రహ్మణ్యం - ఆకుల : జననము : క్రీ.శ. 6 ఏప్రిల్ 1929 సం.
నివాసము : నెల్లూరు (ఆనకట్టవీధి) ఆంధ్రాంగ్ల భాషా పరిచితులు.

రచనలు : (1) తొలిపంట (కథల సంపుటి) (2) అల్లూరి సీతారామ
రాజు (నాటకము).

సుబ్రహ్మణ్యం - చిలర : జననం : 20 వ శతాబ్దము. నివాసం :
హైదరాబాదు. ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) శారదాశతకము (2) పరబ్రహ్మస్వరూప మననేమి?
(ఆంగ్లరచన).

సుబ్రహ్మణ్యం - వారజానీ : "వాసు" జననము : క్రీ. శ. 26 ఆగష్టు
1919 సం.రము. జన్మస్థానం : బందరు. నివాసం : హైదరాబాదు.

రచనలు : జంతుప్రపంచము.

జిల్లా. దత్తతల్లి : లక్ష్మీదేవమ్మ. తండ్రి : వేంకటప్పయ్య. గురువు : చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి. ఆశుకవిత్లో అందచేసినచేయి. ఆశుకవనమున కొప్పురపు సోదరకవులను అవలీలగా జయించిన మహాకవి. మా తండ్రిగారివద్ద (ముసునూరి మహాదేవశాస్త్రిగారి వద్ద) తర్కశాస్త్ర మభ్యసించినవారు. నిరాడంబరులు. కొవ్వూరు ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాలయములందు అలంకారశాస్త్రములు చెప్పుచువచ్చిన మధురువర్ణులు.

రచనలు : (1) జీవమ్మక్తి - విదేహముక్తి (2) ఆంధ్రధ్వన్యా లోకము (ధ్వన్యాలోకమున కనువాదము) (3) తెనుగు కావ్యాదర్శనము (4) కావ్యనాటకాది పరిశీలనము (5) దైవ బలము (6) సగుణ నిర్గుణోపాసనలు (7) మేఘము మొ.

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి - ఏలేశ్వరపు : “అష్టావధాని, నేత్రావధాని” జననము : క్రీ. శ. 1893 సం. రము. వెలనాటి వైదికులు. ఆశు కవి. తల్లి : లక్ష్మమ్మ. తండ్రి : సాయిమూర్తి. గురువు : శృంగార కవి సర్వరాయకవి. దమయంతీ స్వయంవరము ఆశువుగాఁ జెప్పి నటువంటి కవిశేఖరుఁడు.

రచనలు : (1) రామదయాసారము (2) మల్లికావసంతము (కల్పిత కావ్యము) (3) దమయంతీ స్వయంవరము (4) యామినీపూర్ణ తిలక (నాటకము) (5) ధర్మార్థసిద్ధి (రూపకము) (6) రాధా రాణి (నాటకము) (7) రామకథా సుధానిధి (8) ప్రశోత్తర రత్నమాల (9) శాంకరీ సహస్రము (10) వేదాంతడిండిమము (11) కేశవశతకము (12) ద్విపదరామాయణము మొ.

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి - కె. : “పండిత” జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దారంభము.

రచనలు : (1) లవకుశ (2) భక్త కుచేల (3) మేనాడు శౌర్యాగ్ని (4) లంకాదహనం (5) సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకము (రామ రావణ యుద్ధం) (6) ద్రాపది వస్త్రాపహరణము మొ.

పాశం (13) బాబ్బిలియుద్ధం (14) నిగళబంధనము (15) ఊరు
భంగము (16) ఆత్మబలి (17) కలంపోటు (18) శ్రీమద్రామా
యణము (వచనం - 7 సంపుటములు) (19) చాణక్యని నీతి
దర్పణము (20) పురాణగాథలు మొ.

సుభద్రమ్మ : జననము : క్రీ. శ. 1820 సం. రము. శ్రీ రాజా గోడే
నారాయణ గజపతిగారి మేనత్త. ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలలో
ప్రజ్ఞావతి.

రచనలు : (1) శ్రీరామదండకము (2) రఘునాయక శతకము
(3) కేశవశతకము (4) కృష్ణశతకము (5) రాఘవరామశతకము
మొ.

సుభద్రమ్మ - మామిడన్న : జననము : 1900 సం. ర ప్రాంతము.
నియోగి. సోదరుడు : అయ్యగారి రామమూర్తి పంతులు.

రచన : అధ్యాత్మ రామాయణము (ద్విపదకావ్యము).

సుభద్రాంబ - పీరము : జననము : ధాతనామ సం. రము. అస్త
మయం : 1947 సం. రము. సోదరుడు : సెట్టి లక్ష్మీనరసింహకవి.

రచనలు : (1) సురుచీవిజయము (2) ఉత్తరరామ చరిత్రము
(3) సుభద్రా రామాయణము (4) వ్యాసగుచ్ఛము (5) శుక
జనక సంవాదము (6) ఉత్తరా విలాపము (7) రుక్మిణీసందేశం
(8) గృహలక్ష్మీ (9) శిరోమణి (10) శ్రీరామ శతకము (11)
వేంకటేశ్వర శతకము (12) శ్రీ ఆంజనేయస్తోత్రాష్టకము మొ.

సులోచనారాణి - యద్దనపూడి : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.

రచనలు : (1) సెక్రెటరీ (2) బహుమతి (3) జ్యోతికథలు
(4) మనుషులు - మమతలు మొ.

మణిల - పిల్లలమణి : జననం : 26 అక్టోబరు 1926 సం. తండ్రి : కురు
గంటి సీతారామ బట్టాచార్యులు. భర్త : పిల్లలమణి వేంకట
రామమూర్తిరావు. తెనుగు, హిందీ, ఆంగ్లము పరిచితములు. సంగీత

సాహిత్యములు వెన్నతోబెట్టిన విద్య. గుంటూరు - కూటాభిపురం
స్త్రీల సంఘమునకు కార్యదర్శిని. ఫిడేలు, ప్లాటు కమిటీ
చేయగలవారు.

రచనలు : (1) పూజాపుష్పాలు (2) కథలు - ప్రసంగాలు.

సుశీలమ్మ - నాశం : జననం : 1889 సం.రం. జన్మస్థానం : ఏలూరు.

నివాసం : రాజమండ్రి. భర్త : కృష్ణారావు. తల్లి : రామమ్మ.

తండ్రి : మోతే కృష్ణయ్య.

రచనలు : (1) డోలోత్సవము (2) మాతృవియోగము (పద్యా
తృక వ్యాసములు).

సూరమాంబ - బుర్రా : జననము : క్రీ. శ. 19 వ శతాబ్దము.

నివాసం : శ్రీకాకుళము. తండ్రి : సోమంచి భీమశంకరం. భర్త :
దేవేంద్రనాథుడు. విద్వాంసురాలు.

రచనలు : (1) భారతీస్తవ స్తవము (2) హరినాథ నందనార
శతకము (3) ప్రహ్లాద (నాటకము) (4) సావిత్రి విజయము.
(5) శ్రీకృష్ణబోధామృతము మొ.

సూరయ్య - చెఱుకువాడ : జీవితము : క్రీ. శ. 1800 - 1850 సం.

మధ్యకాలము. ఆర్యేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. నివాసము :
చెఱుకువాడగ్రామము - పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.

రచన : జగన్నాథమాహాత్యము మొ.

సూరి-బి. యస్. : జననము : క్రీ.శ. 18 జూన్ 1930 సం.రము. జన్మ

భూమి, నివాసము : గుడివాడ - కృష్ణాజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్లములు
పరిచితభాషలు.

రచనలు : నాటకములు: (1) కూలిపిల్ల (2) రైతుభూమి (3) పల్లె
జీవి (4) సమాధి (5) కన్నబిడ్డ (6) అంపపితూరి (అల్లూరి
సీతారామరాజు) (7) మాయల మరాటి మొ.

మూరి - మద్దివట్ల : జననము : క్రీ. శ. 7 జూలై 1920 సం.రము.
జన్మభూమి: అమృతలూరు. నివాసము : మదరాసు (త్యాగరాయ
నగర్). ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ బెంగాలీ గీర్వాణములు సుపరిచిత
భాషలు.

రచనలు : (1) స్వయంసిద్ధ (అనువాదము) (2) జీవనలీల (3)
పథేర్ పాంచాలీ (బెంగాలీనవలల కనువాదములు) (4) పాపి
కొండలు (కథల సంపుటి).

మూర్యనారాయణ - దువ్వూరి : జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర
ప్రాంతము. నివాసము : గోరస - పితాపురం తాలూకా, తూ.గో.
జిల్లా. వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణులు. తల్లి : అంతమ్మ. తండ్రి :
సుబ్బన్న. ఆంధ్ర గీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) సుమతీ చరిత్రము (2) సుదర్శన నాటకము మొ.

మూర్యనారాయణ - పోతుకూచి : జననము : క్రీ. శ. 21 జనవరి
1929 సం.రము. జన్మభూమి : ఆలమూరు. నివాసం : రాజమండ్రి
(ఇన్నీసుపేట), తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల భాషలలో పరిచయము.

రచనలు: (1) బుద్ధుని ప్రవచనములు (మతము) (2) హిందూవార
సత్వచట్టము (3) ఆంధ్రకౌలుదారీచట్టము (4) హిందూదత్తత
(5) మనోవృత్తిచట్టము (పైగ్రంథములు న్యాయశాస్త్రమునకు
సంబంధించిన అనువాదములు).

మూర్యనారాయణ - మంగళంపల్లి (యమ్. యన్ సి.) : జననము :
క్రీ. శ. 5 అక్టోబరు 1928 సం. రము. జన్మభూమి : అంతర్వేది
పాలెం. నివాసము : భీమవరము - ప. గో. జిల్లా. భీమవరం కళా
శాలలో కెమిస్ట్రీ డిమాన్ స్ట్రటర్.

రచన : నతిశతి.

మూర్యనారాయణ - మల్లాది : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము.
పరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు.

రచనలు : (1) నా భూమి (2) నెత్తురుకూడు (3) నాబిడ్డ (4) ఉక్కు-సంకెళ్లు (5) పగపట్టిన పాము (6) లోగుట్టు (7) పెండ్లి తాంబూలం మొ.

పూర్వనారాయణ - విమలభొట్ల (బి.ఎ., బి.యల్.) : జననము : క్రీ.శ. 31 మార్చి 1890 సం.రము. జన్మభూమి: గుంటూరు (బ్రాడీపేట). ఆంధ్రాంగ్లగీర్వాణములందు ప్రజ్ఞావంతులు.

రచనలు : (1) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు (జీవితచరిత్ర) (2) వివస్వో (ఆంగ్లనవలకు ఆంధ్రీకరణము) మొ.

పూర్వనారాయణ - వెంపటి : “డాక్టరు” జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము. నివాసము : తెనాలి - గుంటూరుజిల్లా.

రచనలు : (1) గీతాప్రవచనములు (ఆచార్య వినోబాభావేగారి మూలమునకు ఆంధ్రానువాదము) (2) నిత్యస్మరణ (ఈశా వాస్కోపనిషత్తు).

పూర్వనారాయణ దీక్షితులు - పెద్దింటి : “కవికథకరత్న” జననము : క్రీ.శ. 1900 సం.ర ప్రాంతము. గోదావరిజిల్లావాసి. మహాభక్తులు, శతాధిక గ్రంథకర్తలు.

రచనలు : (1) భారతహరికథలు (2) అల్లూరి సీతారామరాజు (3) సత్యసాయిబాబా మొ.

పూర్వనారాయణమూర్తి - ఆచంట : జననం : క్రీ.శ. 31 జనవరి 1918 సం.రం. విలాసం : హైద్రాబాదు (అఖిలభారత రేడియోకేంద్రం). రేడియోనాటక రచయిత. వేదాంత వ్యాసరచనా నిపుణులు.

రచనలు : (1) రూపరాగం (2) సంధ్యారాగం (3) ధర్మశాల మొ.

పూర్వనారాయణమూర్తి - గన్నవరపు : జననం : 1900 సం. ర ప్రాంతము. జన్మస్థలం : లింగాలవలస - విశాఖ జిల్లా. నివాసం : బరంపురం.

రచనలు : (1) ప్రపంచ విజయము (2) దుర్గాదాసు (3) ఆర్థ రక్షామణి (4) రుక్మిణీ పరిణయము (5) శ్రీరామచంద్రప్రభు శతకము మొ.

మూర్యనారాయణమూర్తి - దశిక : జననము : క్రీ. శ. 3 జనవరి 1923 సం.రం. జన్మస్థలము : రాజమండ్రి - తూ. గో. జిల్లా.

నివాసం : సిద్ధాంతం. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము.

రచన : శ్రీకృష్ణ రాయబారము (పద్యకావ్యము) మొ.

మూర్యనారాయణమూర్తి - బయ్యా : జననము : క్రీ. శ. 29 అక్టోబరు 1906 సం.రం. జన్మస్థలము : నగరం - తూ. గో. జిల్లా. నివాసం : న్యూఢిల్లీ. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము, ఆంగ్లము.

రచనలు : (1) ఆంధ్రవీరకుమార శతకము (2) ఆరుకోట్ల తిరుగు బాటు (3) ఆవేదన (4) భారత దర్శనము.

మూర్యనారాయణమూర్తి - మామిళ్లపల్లి : జననము : సర్వధారినామ సం.రము. నివాసము : ధర్మవరం - పెద్దాపురం తాలూకా. తల్లి : వెంకటరమణమ్మ, తండ్రి : నారాయణ. ఆంధ్రగీర్వాణ పండితులు.

రచనలు : (1) హరిహరస్తుతివారణమాల (2) జానకీ పరిణయము.

మూర్యనారాయణమూర్తి - మైలవరపు : జననం : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసం : కృష్ణంపాలెం - ప. గో. జిల్లా. తండ్రి : రామమూర్తి.

రచనలు : (1) జానకీజాని శతకము (2) ఆంధ్ర తులసీ రామాయణము మొ.

మూర్యనారాయణమూర్తి - చాడేపు (విద్యాన్-బి. ఏ.) : జ్యోతిష పండితులు. జననము : క్రీ. శ. 1900 సం.ర స్థాంతము.

రచనలు : (1) జాతక నారాయణీయము (2) ముహూర్తసింధువు
(3) వాస్తుశాస్త్రము (4) షడ్వర్గబలం (5) ఆంధ్ర జాతకతత్వ
సూత్రములు (6) గర్గసంహిత (7) బృహత్పరాశర సంహిత
(8) అనుభవ జాతకతరంగిణి (9) పూర్వపారాశర.

సూర్యనారాయణమూర్తి - సోమంచి : జననం : క్రీ. శ. 1905 సం.
జన్మభూమి : జమిందారీ భావ్యరం-తూ.గో. జిల్లా. నివాసం .
కాకినాడ - తూ. గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రము,
ఆంగ్లము, గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) స్వర్ణకుమారి (2) ఆంధ్రముకుందమాల(అనువాదం).

సూర్యనారాయణరావు - వల్లూరి (బి. ఏ., బి. యల్) : జననము :
క్రీ. శ. 1900 సం. ర. ప్రాంతము. నివాసము : కొవ్వూరు -
ప. గో. జిల్లా. ఆంధ్ర గీర్వాణ విద్యాపీఠ పాలకసంఘ కార్యదర్శి.

రచనలు : (1) వర్ణాశ్రమ ధర్మ పరిణామము (2) అంతర్జాతీయ
ధర్మశాస్త్రము (3) మన స్వాతంత్ర్యము (4) సూర్యనారాయ
ణీయము (స్వీయచరిత్ర).

సూర్యనారాయణరావు - ఉపాధ్యాయుల : జననము : క్రీ. శ. 8 ఆగష్టు
1923 సం. రము. జన్మభూమి : విజయనగరం - విశాఖజిల్లా.
పత్రికారచయిత. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల భాషలు.

రచన : పంకజాక్షి (నాటకము).

సూర్యనారాయణరావు - పాటిబండ : “అష్టావధాని” జననము :
క్రీ. శ. 1880 సం. రము. ప్రాంతము. జన్మస్థానము : పాటిబండ -
సత్తెనపల్లి తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. ఆర్యేల నియోగి
బ్రాహ్మణులు. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : వేంకటప్పయ్య.
న్యాయవాదవృత్తి.

రచనలు : (1) నానా దేవదేవీ సందర్శనము (2) కాశీయాత్ర
(3) ఈశ్వరశతకము (4) కలిమాహాత్యము (5) పండిత
లక్షణము (6) ఆంధ్రనియోగి జనోన్నత్యము మొ.

సూర్యనారాయణశర్మ - గాడేపల్లి : జననము : విక్రమనామ సం. ౧.
ఫాల్గుణ బహుళ సప్తమి. కాపురము : వీరికాపురము - తూ. గో.
జిల్లా. తండ్రి : వేంకటశాస్త్రి.

రచనలు : (1) పాశుపతార్జునము (2) సైంధవార్జునము (3)
లీలావతి (4) దురాశా విలాసము మొ. నాటకములు. (5)
మానిని (6) మానసింహ (నవలలు) మొ.

సూర్యనారాయణశర్మ - వేదుల : జననము : క్రీ. శ. 4 ఫిబ్రవరి
1911 సం. రము. జన్మస్థలం : కాకరపర్తి. నివాసము : తణుకు -
ప. గో. జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల పాళీ గీర్వాణ భాషలయందు పరిశ్రమ
చేసినవారు.

రచనలు : (1) బుద్ధగీత (2) నరేంద్రుడు (3) శృంగార నళీయం
(4) విద్యార్థి (బుర్రకథ) (5) ఆచార్య చాణక్యుడు మొ.

సూర్యనారాయణశాస్త్రి - కుదుగంటి : జననము క్రీ. శ. 1860 సం. రము.
నివాసము : కైకలూరు - కృష్ణాజిల్లా. వెలనాటి వైదికులు.
ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు. పెక్కు హైస్కూల్లయందు
ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులుగా పనిచేసినవారు.

రచనలు : (1) హంసవంశము (2) హరిశ్చంద్ర చంపువు (3)
సుబ్రహ్మణ్య విజయము (4) అనువాదములు - కాదంబరి
(5) అనర్ఘరాఘవము (6) దక్షయజ్ఞ ధ్వంసము (7) కామ
దహనము (8) కుమార సంభవము (నాటకములు) (9) దేవసేనా
మణియము (10) దశావతార చరిత్ర (11) కవి చరిత్ర (12)
నియోగ వైదికాభేద నిర్ణయము మొ. పెక్కులు గలవు.

సూర్యనారాయణశాస్త్రి - చంద్రభట్ల : జననము : క్రీ. శ. 20 వ శతాబ్దము. నివాసము : చిట్టిగూడూరు. నారసింహ సంస్కృత కళాశాలా పండితులు.

రచన : వరదరాజ కృతము (లఘుసిద్ధాంత కొముదికి ఆంధ్రీ కరణము. పంచాంగము వేంకట నరసింహాచార్యులుగారి సహాయముతో).

సూర్యనారాయణశాస్త్రి-వేరి ('పి. బి. యల్') : “వ్యాకరణ విద్యా ప్రవీణ, సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, ఉభయభాషా ప్రవీణ” జననము : క్రీ.శ. 10 ఆగష్టు 1910 సం. రము. నివాసము : పెదనందిపల్లి అగ్రహారం - చోడవరం తాలూకా, విశాఖజిల్లా. తల్లి : పేరి సోమిదేవమ్మ. తండ్రి : సర్వేశం. గురుముఖమున శబ్దాలంకార న్యాయ వేదాంతములు అభ్యసించిన దిట్ట. విజయనగరం మహారాజావారి సంస్కృత కళాశాలలో వ్యాకరణశాస్త్రాధ్యాపకులు.

రచనలు : (1) స్ఫోటవాదము (2) ఆఖ్యాతార్థ నిర్ణయము (3) వైయాకరణ సిద్ధాంత లఘు మంజూషకర వ్యాఖ్యానము మొ.

సూర్యనారాయణశాస్త్రి-మల్లాది : జననము : క్రీ. శ. 1880 సం.రము. జన్మస్థలం : కడియపులంక. నివాసము : ధవళేశ్వరము. వెలనాటి వైదికబ్రాహ్మణులు. తల్లి : వెంకమాంబ. తండ్రి : శ్రీరామావధానులు. ఉభయభాషా కోవిదులు. పెక్కుకళాశాలలందు ఆంధ్రాధ్యాపకులుగా పనిచేసినవారు. పెక్కుసంస్థానములందు ఆస్థాన కవులుగా నుండిరి. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తున సభ్యులు.

రచనలు : (1) సంస్కృతవాఙ్మయ చరిత్ర (2 భా.) (2) ఆంధ్ర భాషాను శాసనము (2 భా.) (3) ఆంధ్రదశరూపము (4) భాస నాటక కథలు (2 భా. వచనము) (5) ప్రేమతత్త్వము (పద్యకావ్యము) (6) ఆంధ్రభవిష్యపర్వము (7) ఉత్తరరామ చరిత్ర (ఆంధ్రీకరణము) (8) భీష్మప్రతిజ్ఞ (నాటకము) (9)

భవభూతి నాటకవచనము (10) మహాభారత విమర్శనము (11) కవి విజయము (12) సత్యకీర్తి (నాటిక) (13) శ్రీధర్మ జోధిని (14) విదురసీతి (15) సత్యకీర్తి సందేశము (16) సంస్కృత కవి జీవితము (17) మాలతీమాధవము (అంధీకరణము) (18) సంస్కృతభాష (19) రజోఽనంతర వివాహము (20) బ్రహ్మ సూత్రార్థదీపిక మున్నగునవి పెక్కులు గలవు.

సూర్యనారాయణశాస్త్రి - వెంపరాల : “విద్యత్క-విశేఖర, కవిసింహ, కవితాభూషణ” జననము : క్రీ. శ. 1896 సం.రము. స్వస్థానము : కోమనాపల్లి - అమలాపురం తాలూకా, తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణ విద్వాంసులు. తల్లి : మణికర్ణికా సోమిదేవి. తండ్రి : వేంకటచయనులు. పెక్కు హైస్కూళ్లలో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులుగా పనిచేసినవారు. సూర్యనారాయణ నిఘంటు రచనమున పనిచేసినవారిలో నొకరు.

రచనలు : (1) మదాలసా విలాసము (2) శ్రీశంకర విజయము (3) విద్యారణ్య విజయము (4) కవి (5) శబరి (6) మునిత్రయము (7) వేంకటేశ్వర శతకము (8) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న వ్యాఖ్య.

సూర్యనారాయణశాస్త్రి - సన్నిధానము : జననము : క్రీ. శ. 10 ఫిబ్రవరి 1897 సం.రము. నివాసము : (జీరా) సికింద్రాబాదు. మహాబూబు కాలేజీ హైస్కూలు ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) కావ్యాలంకార సంగ్రహవివరణము (2) తత్సమ చంద్రిక (3) జాతక కథాగుచ్ఛము (4) ప్రబంధకథలు (5) కీరసందేశము (6) ఖడ్గతిక్కన (7) కథాకదంబము (8) వ్యాస పారిజాతము (సాహిత్యవ్యాసములు) (9) గోవర్ధనాచార్య సప్తశతీసారము (సంస్కృతమునుండి) (10) రేణుకా విజయము మొ.

సూర్యప్రకాశకవి - యెట్టిమెల్లి : క్రీ. శ. 1800 సం.ర ప్రాంతము వాడు. ఆర్యేలనియోగి. నివాసము : అమలాపురము - తూ. గో. జిల్లా.

రచన : హనుమచ్ఛతకము (వాడ్రేవు కృష్ణప్రభువున కంకితము).

సూర్యప్రకాశకవి - మంత్రిప్రగడ : జననం : క్రీ. శ. 1808 సం.రము. మరణము : 1873 సం. రము. జన్మస్థానము : తిమ్మాపురము - తూర్పుగోదావరిజిల్లా. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : శరభరాజు. ఆర్యేలనియోగిబ్రాహ్మణులు.

రచనలు : (1) సీతారామచరిత్రము (6 ఆశ్వాసముల కావ్యము) (2) కృష్ణార్జున చరిత్రము (ద్వర్ధికావ్యము) (3) భీమలింగ శతకము మొ.

సూర్యప్రకాశరావు - చింతా : జననం : క్రీ. శ. 6 ఆగష్టు 1914 సం. రము. స్వస్థలం : అంతర్వేదిపాలెం - తూ. గో. జిల్లా. సుపరిచితభాషలు : ఆంగ్లాంగ్లములు.

రచనలు : (1) ఫోక్ రాస్కెల్స్ (2) సంస్కారం (3) బాల నాగమ్మ (నాటకాలు).

సూర్యప్రకాశరావు - పురాణం : జననం : క్రీ. శ. 15 మే 1934 సం.రం. జన్మస్థానము : విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా. ఆంగ్లాంగ్ల భాషాపరిచయము.

రచన : (1) జీవనగంగ (నవల) (2) మారేమనుష్యులు మొ.

సూర్యప్రకాశరావు - సహదేవ : జననం : క్రీ. శ. 10 జూలై 1908 సం. రము. జన్మస్థలం : రాజమండ్రి. పురపాలక సంఘోన్నత పాఠశాలయందు ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులు. ఆంగ్లాంగ్లభాషా పరిచితులు.

రచనలు : (1) ఆరాధన (కథలు) (2) మునిమాపు (పద్యము) (3) చతురిక (నవల) (4) సరోజిని (నాటకం) (5) పకుళమాలి

(6) అరక్షణీయ (శరశ్చంద్రుని నవల) (7) ఆద్యంతాలు (నాటిక) (8) తా నొకటితలిస్తే (9) ప్రతీకారము (చారిత్రక నాటకము).

మూర్యప్రకాశశర్మ - అయిలావయుల (బి. ఏ., విద్వాన్) : జననం :

క్రీ. శ. 15 సెప్టెంబరు 1905 సం. రము. స్వస్థలం : రాజమండ్రి.

సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ బెంగాలీ గీర్వాణములు.

రచనలు : (1) తాన్ సేన్ (2) చరణదాస్ (3) దీవార్ (4) జివాజీ

(5) వేమన (6) చదువుకొన్న భార్య మొ. పెక్కులు గలవు.

మూర్యప్రకాశశాస్త్రి - బులుసు : జననము : క్రీ. శ. 1909 సం.ర

ప్రాంతము. నివాసము : తెనాలి. సాధన గ్రంథమండలి సంపాదకులు.

ఆంధ్ర గీర్వాణభాషలందు నిరుపమాన ప్రతిభాశాలి. ఆధ్యాత్మిక చింతనాసక్తులు.

రచనలు : (1) పరమసాధన (2) భగవత్పాపి - ఉపాయములు.

(3) సప్తమహావ్రతములు (4) బదరీయాత్ర (5) మానవ

ధర్మము మొ.

మూర్యారావు - అంగర : జననం : క్రీ. శ. 4 జూలై 1928 సం.రము.

జన్మభూమి : మండపేట - తూ. గో. జిల్లా. నివాసము : విశాఖ

పట్టణము.

రచనలు : (1) కళోద్ధారకులు (నాటికల సంపుటి) (2) శ్రీమతులు,

శ్రీయుతులు (3) పాపిష్టిడబ్బు (4) నీలితెరలు మొ.

మూర్యారావు - అవసరాల - జననం : క్రీ. శ. 1923 సం. రము.

జన్మస్థానము : పండురు - కాకినాడ తాలూకా, తూ.గో. జిల్లా.

ఆంధ్రాంగ్లములు సుపరిచితభాషలు.

రచనలు : (1) ఆకాశదీపాలు (2) మహాకవి గురజాడ డైరీలు -

తేజులు, ఎడిటింగు వగైరా.

సూర్యారావు - క్రొత్తపల్లి : జననం : శ్రీముఖ సం. ర చైత్ర బ. ద్వాదశి. నివాసము : చెందుర్తి-తూ.గో. జిల్లా. తల్లి : సుబ్బమ్మ. తండ్రి : రామన్న. తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ, బెంగాలీ, సంస్కృతము మొదలగు భాషలయందు పరిచయము గడించిన వారు. చెన్నపురి ఆంధ్రసాహిత్య కార్యాలయ నిర్వాహకులు. రచనలు : (1) సంస్కృతనాటక కథాసారము (2) దుర్యోధనాభిమానము (3) కపిలగోపు (4) ఫసానే అజాయబ్ (5) గుణమంజరి (6) జపానుదేశచరిత్ర (7) కన్యకాపరమేశ్వరి నాటకము (8) ఆనందసాగరము (9) సత్యవాక్యము (10) శాంత (11) వీరస్త్రీలు (12) నైవేద్యము (13) త్రిలోకసుందరి (14) గుణమంజరి (15) శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన కుచేలచరిత్ర (16) హరిశ్చంద్రచరిత్ర మొ. 40 గ్రంథములు వ్రాసిన దిట్ట.

సూర్యారావు - మచ్చ : జననం : క్రీ. శ. 1885 సం.రము ప్రాంతము. నివాసము : జలుమూరు - గంజాంజిల్లా. తెలంగాణము. తండ్రి : వేంకటకవి. తల్లి : వేంకటరత్నమ్మ. కృష్ణాజిల్లా-పోలీసు సర్కిల్ ఇన్ స్పెక్టరు. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణభాషా కోవిదులు. రచనలు : (1) శ్రీశంకరస్తోత్ర రత్నావళి (2) ధ్వనిశ్లేష సహిత చంపకమాల (3) సరోజినీ పరిణయము మొ.

సేమ్యూల్ - జి. జె. : జననం : క్రీ.శ. 1891 సం.రము. నివాసము : కాకినాడ (గాంధినగరము) - తూ.గో. జిల్లా. క్రైస్తవవాణి పత్రికా సంపాదకులు.

రచన : మేరీజోన్న బైబిలు (అనువాదము).

గోమకవి - అల్లమరాజు : జననం : చిత్రభాను సం. ర భాద్రపద బహుళము. నివాసము : చేబ్రోలు : పితాపురం తాలూకా. తూ. గో. జిల్లా. తల్లి : చిన్నమ్మ. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యకవి. ఆంధ్ర గీర్వాణభాషా కోవిదులు.

రచనలు : (1) భద్రవతీ పరిణయము (ప్రబంధము) (2) రాధా కృష్ణ శతకము (3) ముకుంద శతకము మొ.

సోమనాథరావు - ఆదిపూడి : జననము : 19వ శతాబ్దం. జన్మస్థానం : బెంగుళూరు - చిత్తూరుజిల్లా. ఆర్చేల నియోగి.

రచనలు : (1) జపాను (2) దయానందుల చరిత్ర (3) కృష్ణదేవ రాయలు (4) విజయేంద్ర విజయము (5) ఆంధ్రరఘువంశము (6) లోకపావన శతకము (7) గీతాంజలి (8) రామమోహన నాటకము.

సోమయాజులు - వావిలాల (బి. ఏ.): “మధురకవి, సాహిత్యాచార్య, కుమారధూర్జటి”. జననము : 19 జనవరి 1918. జన్మస్థలం: విప్రుల పల్లె - గుంటూరు. తల్లి : మాణిక్యాంబ. తండ్రి : సింగరాయావ థాని. “ప్రతిభ”కు సహాయసంపాదకులు. గుంటూరు హిందూ కళాశాలలో ఆంధ్రపండితులు.

నాటక రచనలు : (1) చైతన్యం (2) నాయకురాలు (3) వసంత సేన. అనువాదనాటకములు: (4) జూలియన్ సీజరు (5) ఆంటోనీ (6) మేక్బెత్ (7) వధూవర (8) ధర్మఘంటిక (9) మణిప్రవాళము (10) శాస్త్రము - వాత్స్యాయన కామసూత్రములు (11) ఏక శిల (12) కామదహనము (14) శబ్దము (15) పండుగలు (16) వివాహము - సమస్యలు (17) సంవత్సరము (18) రేడియో మొ. నాటికలు.

సోమయాజులు - చాగంటి : జననము : క్రీ. శ. 30 జనవరి 1915 సం. జన్మస్థలం : శ్రీకాకుళంజిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణ భాషా పండితులు.

రచనలు : (1) అన్నం పరబ్రహ్మము (2) రథయాత్ర (3) చిన్నాజీ మొదలైనవి.

ఫోమరాజు-రంధి: జననం: 16 మార్చి 1927. స్వస్థలము: రాజమండ్రి-
తూ. గో. జిల్లా. ఆంధ్రాంగ్ల భాషాపరిచితములు.

రచనలు : (1) దేవుడైన మానవుడు (2) నేనేమిచేశాను ? (3)
ఉన్నతాశయాలు. (వైవన్నియు కథలసంపుటములు) (4) రత
నాల తండ్రి (గేయనాటిక) మొ.

ఫోమలింగయ్య - చదువుల : జననము: క్రీ. శ. 19 శతాబ్దారంభము.
వైదికబ్రాహ్మణులు. తల్లి : అన్నపూర్ణమ్మ. తండ్రి : వేంకట
చలమయ్య. సమకాలికులు : కరాలపాటి రంగయ్యకవి మొ.

రచన : మదనసాయక విలాసము (శ్రీశైల మల్లికార్జునస్వామికి
అంకితము).

ఫోమశేఖరకవి - ఓరుగంటి : జననము : 1810 సం.ర ప్రాంతము.
వైదికబ్రాహ్మణులు. సమకాలికులు : మునుంచి వేంకటాచార్యుడు,
శ్రీధరమల్లె వేంకటస్వామి మొ.

రచన (1) రామకృష్ణార్జున రూప నారాయణీయము (త్వరిత
కావ్యము. శ్రీ పూసపాటి నారాయణరాజు గారికి ఇయ్యది
అంకితము ఇవ్వబడెను).

ఫోమశేఖరశర్మ-మల్లంపల్లి : “చరిత్రపరిశోధక శిరోమణి” జననం :
క్రీ. శ. 1891 సం. జన్మస్థానము : మినుమించిలిపాడు. నివాసము :
మద్రాసు, విశాఖపట్టణము. లిపికాస్త్రపారంగతులు. చిలకమర్తి
వారి దేశమాత పత్రికా సంపాదకులు. ఆంధ్రాభ్యుదయ గ్రంథ
మాలా స్థాపకులు. ఆంధ్రాంగ్ల, హిందీ గీర్వాణ భాషా కోవిదులు.

రచనలు : (1) శైలుగులిపి పరిశీలనము (2) ఆంధ్ర వీరులు
(3) ఆంధ్రదేశ చరిత్ర సంగ్రహము (4) అమరావతి స్తూపము
(5) చారిత్రిక వ్యాసములు (6) రోహిణి చంద్రగుప్తము
(7) ది హిస్టరీ ఆఫ్ రెడ్డికింగ్డము (ఆంగ్లము) (8) వ్యాసములు,
శాసనములు, వెక్కువీరికలు.

పోమసుందర్ - ఆవంతన : జననం : క్రీ. శ. 18 నవంబరు 1924.
సం. నివాసము : శంఖవరము - పెద్దాపురం తాలూకా, తూ. గో.
జిల్లా. కళానికేతన గ్రంథమాలా స్థాపకులు.

రచనలు : (1) గోదావరి జలప్రళయం (2) వజ్రాయుధం (3) కామాభి
(4) బానిసలదేశం (కథలు) (5) రక్తాక్షి (6) మేఘరంజని
(7) మందీ - మనిషి (గేయనాటిక) (8) కొన్ని సాహిత్య
విమర్శలు.

పోమసుందరరావు - సత్యవోలు : జననం : పరీధావి కార్తీక శు.
విదియ. జన్మస్థలం : ఉప్పాడ కొత్తపల్లి - పితాపురం తాలూకా,
తూ. గో. జిల్లా. తల్లి : రామమ్మ. తండ్రి : వేంకట్రాయుడు.
తాత : సోమరాజు. ఆంధ్రగిర్వాణ సాహిత్యపండితులు. శ్రీరాజు
రావు వేంకటజగ్గారాయనింగారి యాస్థానకవి.

రచనలు : (1) వామన చరిత్ర (2) మాహేంద్ర నాటకము
(3) ముచికుందో పాఖ్యానము (4) జగదంబా నారద ప్రసంగము
(5) లోకోక్తి ముక్తావళి (6) సూక్తి ముక్తావళి (7) శ్రీరుక్మిణీ
పరిణయము (8) రాధా మాధవ విలాసము (9) శ్రీ వరలక్ష్మి
శతకము (10) శ్రీ సర్వమంగళా శతకము (11) శ్రీ రాజ
శేఖర శతకము (12) ఆంధ్రీకృత కాదంబరి.

పోమసుందరకర్మ-పద్మరసం : “విద్వాన్” జననము : క్రీ. శ.
5 సెప్టెంబరు 1920 సం. రము. కోనసీమ ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు.
నివాసము : ఎఱ్ఱగుంటపల్లి అగ్రహారం. పొద్దుటూరు తాలూకా.
పొద్దుటూరు హైస్కూలు పండితులు. వేద వేదాంగ నిష్ణాతులు.
తల్లి : అమ్మణమ్మ. తండ్రి : సుబ్రహ్మణ్యశర్మ.

రచనలు : (1) సాయనవేద భాష్యపరిశీలనము (2) గాయత్రీ
మర్మతార్థ రహస్యము (3) జ్యోతిర్విద్యావివేకము (4) మంత్ర
శాస్త్ర వివరణము (5) వ్యాసతరంగిణి (6) ఉపన్యాస తరంగిణి

(7) గూన్సిరాణి (8) గీతాతాత్పర్యబోధిని (9) ధర్మశాస్త్ర పరిశీలనము మొ.

సోమసుందరుడు - కూచిమంచి : జననం : క్రీ. శ. 1850 సం. ర ప్రాంతము. జన్మస్థానము : పలివెల - గో. జిల్లా. ఆంధ్రగీర్వాణ భాషలందు సునిశితపరిచయము.

రచనలు : (1) తొప్పలింగేశ్వర శతకము (2) భక్త చింతామణి శతకము మొ.

సోమిరెడ్డి - దేవరింటి : జననం : క్రీ. శ. 20-వ శతాబ్దం. నివాసం : ఆకుమల్ల పురము. తండ్రి : సంగిరెడ్డి.

రచన : చెన్నకేశవ శతకము మొ.

సోమేశ్వర శర్మ - కొంపెల్లి : జననం : క్రీ. శ. 21 అక్టోబరు 1927 సం.రం. నివాసం : పెద్దాపురము-తూ. గో. జిల్లా. వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ భాషలందు సముచిత పరిచయము.

రచన : పూలతోట మొ. నవలలు.

స్వామి శివానంద సరస్వతి : జననం : క్రీ.శ. 1875 సం. ప్రాంతము. మతాం : శివానంద సేవాశ్రమం, పాములపాడు-కర్నూలు జిల్లా. హిందూమత ప్రచారకులు.

రచనలు: (1) ఆధ్యాత్మిక నాటకములు వ్యాసములు : (2) హిమాలయవాణి (3) ఆనందగీత (4) మహామంత్ర ప్రభావము (5) యోగశాస్త్రము (6) జ్ఞానబోధక కథలు (7) దివ్యసందేశములు.

హనుమంతరాయశర్మ - గోపాలుని : "అష్టావధాని" జననం : క్రీ.శ. సర్వధారి సం. మార్గశిర శు. దశమి. నివాసము : ముప్పాళ్ల-వినుకొండ తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. ఆర్యేల నియోగి బ్రాహ్మణులు. తల్లి : వేంకటరమణమ్మ, తండ్రి : శ్రీరామశాస్త్రి-ఉపాధ్యాయ వృత్తి.

రచనలు : (1) నృగచరిత్ర (2) సానందోపాఖ్యానము (3) సత్య హరిశ్చంద్ర (4) చంద్రకాంత మొ.

హనుమంతరావు - అబ్బరాజు : జననము : క్రీ. శ. 1883 సం.రం.

నివాసము : వేలూరు-నరసారావుపేట తాలూకా. తండ్రి : శేష చలం. మైలవరం పరిషత్తు పాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయులు.

రచనలు : (1) వాణీశతకము (2) హరిహరనాథశతకము (3) నృగ చరిత్రము (4) కవికర్ణ పేయము (5) సుగ్రీవ పట్టాభిషేకము (6) అచ్చాంధ్ర నిరోధ్య నిర్లభ్య దాశరథి చరిత్రము (7) అంబరీష చరిత్రము (8) నిరోధ్య పితృశతకము మొ.

హనుమంతరావు - జూలూరి : జననం : క్రీ. శ. 1 జూలై 1930 సం.

నివాసము : మాలూరు గ్రామము - తెనాలితాలూకా, గుంటూరు జిల్లా. బాలసాహిత్య రచయితలు.

రచనలు : (1) పార్వతీ పరిణయము (అంధీకరణము) (2) ఉన్నత రాఘవము (అనువాదము) (3) కళాజ్యోతిస్సు (4) ఆంధ్ర విష్ణువు (ద్విపద కావ్యము) మొ.

హనుమంతరావు - దాసరి : “భాషాప్రవీణ” జననము : క్రీ. శ. 1939

సం. రము. నివాసము : గుంటూరు - లాలాపేట.

రచనలు : (1) శివానందలహరి (తెనుగుశేత) (2) దేవీస్తోత్రమాలిక (3) గిరిజా కల్యాణము (4) పాండురంగ శతకము (5) మృత్యుం జయ శతకము మొ.

హనుమంతరావు - ధనికొండ (బి. ఏ.): జననము : క్రీ. శ. 4 మార్చి

1919 సం.రము. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్లములు. కథానికా రచయితలు.

రచనలు : (1) లోకచరిత్ర (2) జాని (3) గర్వభంగం (4) ఇల వేల్పు (5) ఎర్రబుట్టలు (6) పవిత్రులు (7) తీర్పు (8) బుద్ధిశాలి (9) కుక్కనోక (10) ప్రియురాలు (11) సంజీవి (12) పరి శోధన (13) కాముకి (14) ప్రణయాన్వేషి (15) దేవకన్య (16) అనాథ (17) అపనింద (18) చక్రి (19) స్వార్థపరులు (20) యుద్ధభైది (21) గొడ్డాలు (22) సేవిక (23) శిక్ష (24) మధురకల్యాణం (25) మగువ మనస్సు (26) ప్రమాదాలు (27) జారేకాళ్లు.

హనుమంతరావు - పొన్నెకంటి (యం. ఏ.) : జననము : 31 జనవరి 1931 సం. రము. నివాసము : గుంటూరు. హిందూకళాశాలా ధ్యాపకులు. గేయరచయితలు. సాంఘికవ్యాస రచయితలు.

రచనలు : (1) వేంకటేశ్వర శతకము (2) గీత (3) రవీంద్రకథలు (4) జైహింద్ (గద్యకృతి) మొ.

హనుమంతరావు మాడపాటి : “డాక్టర్, పద్మభూషణ్, ఆంధ్ర పితామహ” జననము : క్రీ. శ. 1885: సం. రము. కథానికా రచయితలు. తెలంగాణా ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమమును లేవదీసినవారు. తెలంగాణా గ్రంథాలయోద్యమ స్థాపకులు. హైదరాబాద్ మొదటి మేయరు.

రచనలు : (1) మల్లికాగుచ్ఛము (2) మాలతీగుచ్ఛము (3) ప్రేమ చంద్ కథలు. (4) తెలంగాణా ఆందోద్యమచరిత్ర (5) ఆనంద మతం (6) గారిబాట్ల జీవితచరిత్ర (7) మౌత్రకాలపు హింద్వా ర్యులు (8) మహాభారత సమీక్ష (9) రోమకసామ్రాజ్య చరిత్రము (10) పెక్కుకథానికలు మొ.

హనుమంతరావు - మైనముపాటి : జననం : విజయనామ సం.ర చైత్ర బ. త్రయోదశి. నివాసము : మైనముపాడు - ఒంగోలు తాలూకా, తల్లి : పుల్లమ్మ. తండ్రి : నీతారామయ్య.

రచనలు : (1) రంగనాయక తారావళి (2) తానీమా (నాటకము).

హనుమంతరావు - మోచెర్ల : జననము : క్రీ. శ. 11 జనవరి 1891
సం.రము. తల్లి : సీతమ్మ. తండ్రి : రామచంద్రరావు. నివాసము :
కాకినాడ - తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

రచనలు : (1) చంద్రహాస (2) ఘోషయాత్ర (3) పరమానంద
చరిత్రము (4) చంద్రవదన (5) ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము (6)
మదాలస చరిత్ర.

హనుమంతరావు - వడ్డెంపూడి : జననము : క్రీ. శ. 20 డిసెంబరు
1932 సం. రము. జన్మస్థలము : గణపవరము - గుంటూరుజిల్లా.
ఆంధ్రాంగ్ల పండితులు.

రచనలు : (1) విశాలాంధ్ర (నాటిక) (2) వేరు పురుగులు (3)
అంతఃపుర రహస్యము మొ.

హనుమచ్ఛాస్త్రి - ఇంద్రకంటి : “ఉభయభాషాప్రవీణ” జననము :
29 ఆగష్టు 1911 సం. రము. రామచంద్రపురవాసి-కవి. జన్మస్థా
నము : మాడగులు - వీరవల్లి తాలూకా, విశాఖజిల్లా. విమర్శ
కులు. సుపరిచితభాషలు : ఆంధ్రాంగ్ల హిందీ గీర్వాణ భాషలు.

రచనలు : (1) పాటలమంజరి (2) వ్యాసావళి (విమర్శలు) (3)
విజయదశమి (కథలసంపుటి) (4) వాసవదత్త (5) ప్రతిమా
నాటకము (6) వసంతసేన (7) దక్షరామము (8) హనుమ
చ్ఛాస్త్రి.

హనుమచ్ఛేషమ్మ-చోరగుడి (యమ్. ఓ. యల్) : “భాషాప్రవీణ” జన
నము : క్రీ. శ. 1921 సం. రము. చిలకలూరుపేట వాస్తవ్యులు.
తల్లి : వెంకటనరసమ్మ. తండ్రి : పాలూరి నారాయణరావు. భర్త :
రామారావు.

రచనలు : (1) విమల (2) ఊర్మిళ (3) మేలుకొలుపు (4) జ్ఞాన
సుందరి (5) సంయుక్త సందేశం (6) చంద్రావతి లేఖ (7)
స్మృత్యాల హృదయము (8) కుంతీ పరివేదనాభరము (9)

జానకీసందేశము (10) మండోదరి హితము (11) ద్రాపదీ
పరివేదనము మొ.

హరిచౌదరి భాగవతార్ - రావి : జననము : క్రీ. శ. 2 ఫిబ్రవరి
1929 సం. రము. స్వస్థలము : పమిడిపాడు - గుంటూరుజిల్లా -
ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషాకోవిదులు.

రచనలు : (1) శకుంతలా కల్యాణము (2) మహాదేవుని విశ్వరూప
దర్శనము (3) శక్తిమాహాత్మ్యము (4) గణపతి రాయబారము
మొ.

హనుమాయమ్మ - దౌలతాబాదా : జననము : క్రీ. శ. 20 వ
శతాబ్దము. ఆంధ్రాంగ్ల గీర్వాణభాషా పరిచితురాలు. నివాసము :
కాకినాడ - తూ. గో. జిల్లా.

రచన : మన్వంతరములు (నాట్యకళావిజ్ఞాన గ్రంథమండలిచతుర్థ
కుసుమము) మొ.

హుసేన్ దాసు - గంగనవల్లి : నివాసము : పుల్లంపేటతాలూకా-
కడపజిల్లా. తండ్రి : సయ్యదు నబీసాహేబు. వేమన్నవలె నీతి
వైరాగ్యములు చెప్పినకవి.

రచనలు : (1) హుసేన్ దాసు శతకము (2) కుమతి శతకము మొ.

హృషీకేశవరావు - మానేవల్లి : "సుధ" జననము : క్రీ. శ. 15 మే
1939 సం.రము. స్వస్థలము : బందరు - కృష్ణాజిల్లా. నివాసము :
హైదరాబాదు. ఆంధ్రాంగ్లములు పరిచితములు.

రచన : ఉదయించని పూలు మొ.

హేమలతాదేవి - తెన్నేటి : "లత" జననము : క్రీ. శ. 15 సెప్టెంబరు
1932 సం.రము. నివాసము : అఖిలభారత రేడియో కేంద్రము.
విజయవాడ - కృష్ణాజిల్లా.

రచనలు : (1) ఎడారిపూలు (2) మోహనవంశి (3) రాత్రుల
కోసం రక్తము (4) దీపకళిక (5) మిగిలిందేమిటి ? (6) నీలి
నీడలు (7) జీవనస్రవంతి (8) రాగజలధి (నవలాసాహిత్యము)
(9) వనకిన్నెర (10) సప్తస్వరాలు (11) సీహరిక (12) ఆది
మధ్యాంతాలలో (13) ఆలేఖ్య (14) పదవిహీన (15) వారిజ
(16) చరిత్రశేషులు (17) కాలం కఱచిన కడపట (18) తిరగ
బడిన దేవతలు (19) మహాయాత్ర (20) అంతరంగ చిత్రం
(21) ఊహాగానం (22) భగవంతుడి పంచాయతీ (23) రక్త
పంకం (24) గాలిపడగలు - నీటిబుడగలు (25) ప్రేమరాహి
త్యంలో స్త్రీ (26) పిచ్చివాళ్ల స్వర్గం (27) ఆదర్శవాది -
పీతాంబరపటేల్ (28) ఉమర్ ఖయ్యాం (29) లతవ్యాసాలు
(30) లత నాటికలు (31) లత కథానికలు (32) శ్రీ చరణాలు మొ.

ఆధునికాంధ్ర రచయితలు

1801 - 1950 వరకు

ఆచ్యమంబ - గుండు 703
 ఆచ్యమంబ - బండారు 703
 అచ్యుతరామశాస్త్రి - జూలూరి 703
 అచ్యుతరామశాస్త్రి - పల్లూరి 704
 అచ్యుతరామశాస్త్రి - వోలేటి 704
 అనంతకృష్ణశర్మ - రాళ్లపల్లి 704
 అనంతమృ - మదమంచి 704
 అనంతకృష్ణశర్మ - అయ్యంగార్ -
 మాడభూషి 705
 అననూరు దేవి - దొప్పలపూడి 705
 అన్నపూర్ణమ్మ - ఆత్మూరి 705
 అన్నపూర్ణ దేవి - అమృతకవి 705
 అన్నాకేశ్వర - ఫీలఖానా 705
 అన్నేశ్వర శర్మశాస్త్రి - 706
 అప్పన్నశాస్త్రి - బులసు 706
 అప్పయ్యశాస్త్రి - అల్లంకెట్టి 706
 అప్పయ్యశాస్త్రి - చివుకల 706
 అప్పయ్యశాస్త్రి - జూలూరి 706
 అప్పలనరసు - ఫక్కి 707
 అప్పలస్వామి - పురిపండా 707
 అప్పలస్వామి - రోణంకి 707
 అప్పారావు - పి. యస్. ఆర్. 707
 అప్పారావు - రాపాక 707
 అప్పారావు - విహ్వ
 (యం. పి., ఎల్. టి.) 708
 అప్పారావు - వేంకటాద్రి,
 మేకా 708

అప్పారావు - నత్తవోలు 708
 అప్పారావు మొదలి - మాత్తూరి 708
 అబ్దుల్ రహిమాన్ - యస్ 709
 అబ్దుల్ - నూతెక్కి 709
 అమర్ నంద్ర 709
 అమర్ నంద్ర - కడియాల 709
 అయ్యపాడు - టి. వి. యం
 (వి. పి. అయ్య) 710
 అయ్యపాడు - మెట్టూరి 710
 అవధాని - మల్లాది 710
 అవధాని - వి. యస్. 710
 అశ్వత్థరావు - కరిణం 711
 ఆహోబిలరావు - కల్లూరు 711
 ఆంజనేయ ప్రసాద్ - పోతరాజు 711
 ఆంజనేయ ప్రసాద్ - పోలూరి 711
 ఆంజనేయమూర్తి - వేడిచర్ల 712
 ఆంజనేయ శర్మ - టోటూరు 712
 ఆంజనేయ శర్మ - ఫుట్టి 712
 ఆంజనేయశాస్త్రి - వి. యస్. ఆర్. 712
 ఆంజనేయలు - వందుర్తి - వి. పి. 712
 ఆంజనేయలు - కొడాలి 712
 ఆంజనేయలు - చిత్రా 712
 ఆచార్య - ఆశ్రేయ 713
 ఆచార్య - డి. వి. పి. 714
 ఆదిత్య 714
 ఆదికేశవకవి - గాదె 714
 ఆదికేశవభూషణంబ - బండ్ల 714

- అశ్వశూరి - నేటూరి 714
 అశ్వశూరి - భాగవతులశంకరశాస్త్రి 715
 అశ్వశూరి 715
 అశ్వశూరి - వట్టికోట 715
 ఇంద్రాభరతులు - అయితిం 715
 ఇందుమతీదేవి - గుడిపూడి 715
 ఇందుమతీదేవి - సోమరాజు 716
 ఈశ్వర - అడవాని 716
 ఈశ్వరదత్తు - కుందూరి 716
 ఈశ్వరరావు - కెట్టి 716
 ఉదయశంకర్ 717
 ఉపేంద్రశర్మ - మండలపర్తి (యం.ఎ.) 717
 ఉమర్ అలీషా 717
 ఉమామహేశ్వరశాస్త్రి - అయ్యగారి 718
 ఎర్రా - పిడుపర్తి 718
 ఎల్లన - చింతలపల్లి 718
 ఎల్లయ్య 718
 ఏరియా - బి. 718
 కద్రకవి 719
 కనకమ్మ - పుట్టపర్తి 719
 కనకరాజు - బుద్ధిరాజు 719
 కనకాంబ - కాంచనపల్లి 719
 కన్నయ - కింకరు 720
 కమలాదేవి - పులనర్తి 720
 కమలాదేవి - బుట్టా 720
 కవిరాజమూర్తి 720
 కళానిధి - తలమర్తి 720
 కాంతారావు - చిలివాడ 721
 కామరాజు - కొప్పరపు 721
 కామేశ్వరకవి 721
 కామేశ్వరకవి - జయంతి 721
 కామేశ్వరరావు - టేకుమళ్ళ 721
 కామేశ్వరరావు - భమిడిపాటి 721
 కామేశ్వరరావు - రేడిద 722
 కామేశ్వరి - న్యా (జం) పతి 723
 కామేశ్వరరావు - బచ్చెళ్ళపాటి 723
 కాళిరాజు - పేకేటి 723
 కాశీనాథశాస్త్రి - పేకేటి 723
 కాశీనాథేశ్వరశర్మ - చెరుకూరి 724
 కాలిదాసు - వజ్రల 724
 కాశీశ్వరరావు - అయ్యదేవర 724
 కాళోజీ 725
 కుమ్మరేశ్వరరావు - గాజేపల్లి 725
 కుటుంబరాయశర్మ బి. సి. 725
 కుటుంబరావు - కొడవటిగంటి 725
 కుప్పయ్య - పేకేటి 726
 కుప్పసామి - నాగపూడి 726
 కుమారచక్రవర్తి - పురాణం 726
 కుళ్ళపపిమ్మల - శేనా 726
 కృత్తివాసతీధులు - తల్లాకట్ల 726
 కృష్ణకవి - కొకరపర్తి 727
 కృష్ణకవి - మంచళ 727
 కృష్ణకుమారి - నాయని 727
 కృష్ణదాసు - మేడూరి 727
 కృష్ణవృషాచార్యులు 727
 కృష్ణమాచార్యులు - దాశరథి 728
 కృష్ణమాచార్యులు - భగవంతుల 728
 కృష్ణమాచార్యులు - ప్రతివాది
 భయంకర 728
 కృష్ణమాచార్యులు - యస్. సి. పావ. 728
 కృష్ణమూర్తి - కొడవటిగంటి 728
 కృష్ణమూర్తి - గొట్టిమక్కల 729
 కృష్ణమూర్తి - చిట్టి - రాం 729
 కృష్ణమూర్తి - దాటు 729
 కృష్ణమూర్తి - పూల 729
 కృష్ణమూర్తి - పోతాపర్రా 729
 కృష్ణమూర్తి - మధుర 729
 కృష్ణమూర్తి - మొక్కపాటి 730
 కృష్ణమూర్తి - రాంభట్ల 730
 కృష్ణమూర్తి - శివ 730

కృష్ణమూర్తి - కొంకి 781
 కృష్ణమూర్తి కాశ్మీరి - శ్రీపాద 781
 కృష్ణమూర్తి కాశ్మీరి - శ్రీపాద 781
 కృష్ణమూర్తిచార్యులు 782
 కృష్ణయ్య 781
 కృష్ణయ్య 788
 కృష్ణయ్య - ఆచార్య 783
 కృష్ణరావు - కరణం 783
 కృష్ణశేఖర్ - గంటి 788
 కృష్ణకాశ్మీరి - ఉ. 788
 కృష్ణకాశ్మీరి - కాశ్మీరపత్రి 788
 కృష్ణకాశ్మీరి - జీవులపల్లి వి. ఏ. 784
 కృష్ణచార్యులు - కాశీ 785
 కృష్ణరావు - జి. వి. 785
 కృష్ణరావు - నాళం 785
 కృష్ణరావు - భాగ్యరథట్ల 786
 కేశవశర్మ - తిరిగిరాం (వి. ఏ.) 786
 కొండభట్ల - చెరుకూరి 787
 కొండమాచార్యులు - ముదిరె 787
 కొండయ్య - తటవర్తి 787
 కొప్పరపు కవిసోదరులు 787
 కోటిసరసింహము - చదలవాడ 787
 కోశిశర్మ దీక్షితుడు 787
 కోదండరామకవి - పిళ్లైశెట్టి 788
 కోదండ రామశరసింహాచార్యభట్ల 788
 కోదండరామయ్య - తిమ్మావర 788
 కోదండరామశర్మ - పాపరాజు 788
 కోదండరామకాశ్మీరి - జనస్థాని 788
 కోదండరామకాశ్మీరి - జయంతి 788
 కోదండరామకాశ్మీరి - ప్రయాగ 789
 ఖాన్ యం. ఏ. 789
 గంగాధరం - నీరుమూరి 789
 గంగాధరకవి - చిత్రావతి 789
 గంగాధరరావు - కొట్లపాటి 740
 గంగాధరరావు-వర్ణకవీ 740

గణపతిజీవుడు - కొంకి 740
 గణపతికాశ్మీరి - విజ్ఞాన 741
 గవర్రాజు - వాడేపు 741
 గిరిధరరావు - మన్నవ 741
 గురవారెడ్డి - బండి 741
 గురునాథరావు - పెండిగంటి 741
 గురునాథకర్ - మిన్నిక.టి 741
 గురుమూర్తికాశ్మీరి - రావిపాటి 742
 గురురాజకవి 742
 గురుస్వామి - మదాల 742
 గోఖలే - మాధవశర్మ 742
 గోపాలకృష్ణ - త్రిపురనేని 743
 గోపాలకృష్ణ - దాసంరాజు 743
 గోపాలకృష్ణ - గంటాం 743
 గోపాలకృష్ణప్రతాపరావు-సమ్మెట్ల 743
 గోపాలకృష్ణమూర్తి-వల్లూరి 743
 గోపాలకృష్ణమూర్తి-కొకినాథుని 744
 గోపాలకృష్ణమూర్తి-పరాశరం 744
 గోపాలకృష్ణమూర్తి-మొదలించి 744
 గోపాలకృష్ణమూర్తి-శ్రీపాద 744
 గోపాలకృష్ణయ్య-పిల్లలమట్టి 744
 గోపాలకృష్ణయ్య-వడ్డమూడి 744
 గోపాలకృష్ణయ్య-వావిలాల 745
 గోపాలకృష్ణశర్మ - గంగాపురము 745
 గోపాలకృష్ణశర్మ - మక్తనూరులపాటి 745
 గోపాలకృష్ణకాశ్మీరి - కనకబండి 745
 గోపాలకృష్ణకాశ్మీరి - చల్లా 746
 గోపాలకృష్ణరావు - క. 746
 గోపాలరావు - కొడాలి 746
 గోపాలరావు - చాడూరి 746
 గోపాలరెడ్డి-రెజువాడ (డి. లిట్.) 747
 గోపాలస్వామి - వేల్పుకూర్ 747
 గోపివండ్ - త్రిపురనేని 747
 గోరా-(గోపరాజరావుచంద్రకాశ్మీరి) 748
 గోవిందకవి - పోలూరి 748
 గోవిందాచార్యులు - అశ్వమూరి 748

- గారీకాంతకవి - కాళ్ళమూరి 748
 గారీపతిశాస్త్రి - రాళ్ళపల్లి 749
 ఘటికాద్రికవి - తుపాకుల 749
 చందూర్ - యస్. ఆర్. 749
 చంద్రమాళి - పాణ్యం 749
 చంద్రమాళిశాస్త్రి - తెల్లంకొండ 749
 చంద్రమాళి - కల్లూరి 750
 చంద్రమాళిశర్మ - అక్కిరాజు 750
 చంద్రశేఖర - హరి 750
 చంద్రశేఖరం - వేలూరి 750
 చంద్రశేఖరరావు - జంపన 750
 చంద్రశేఖరశాస్త్రి - పాధుపల్లి 751
 చక్రపాణి - (ఎ. వి. సుబ్బారావు) 751
 చక్రవర్తి - శ్రీనివాస 751
 చలం - (గుడిపాటి వెంకటచలం) 751
 చలమయ్య - ఆకురాతి 752
 చలమయ్య - వాడేవు 752
 చలపతిరావు - నందిరాజు 752
 చిదంబరరావు - చంద్రమాళి 752
 చిదంబరశాస్త్రి - పినుపాటి 752
 చిదానందకవి - నుదురుపాటి 753
 చివతాతాచార్యుడు - తిరుమల బుక్క
 పట్టణము 753
 చినలింగాచార్యులు - కన్నెగంటి 753
 చినసీతారామస్వామి శాస్త్రి - వజ్రల 754
 చిన్నకాళిరాజు - మీసరగండ 754
 చిన్నమాంబ 755
 చిన్నయనూరి - పరవస్తు 755
 చిన్నికృష్ణశర్మ - డేవరకొండ 755
 చిరంజీవి - నార్ల 755
 చిరంతనానందస్వామి 756
 చెంగళరామకవి - విజయనగరపు 756
 చెల్లాయమ్మ - చెలికాని 756
 చెంగళయ్యగిరి - నీలా 757
 జగన్నాథం - యల్లాపంతులు 757
 జగన్నాథకవి - పులిరాజు 757
 జగన్నాథకవి - నందివాడ 757
 జగన్నాథశర్మ - వేమూరి 758
 జగన్నాథశాస్త్రి - జయంతి 758
 జగన్మోహనరావు - మహీధర 758
 జగ్గకవి - సన్నిధిరాజు 758
 జగ్గన్నశాస్త్రి - ముడిగంటి 758
 జగ్గరావు - క్రొవ్వెరెడ్డి 759
 జనార్దనరావు - అక్కిరాజు 759
 జనార్దనాచార్య - చిలుకూరి 759
 జానకరామయ్య - యగళ్ల 759
 జానకరామశర్మ - ముప్పాళ్ల 759
 జానకరామశర్మ - సామవేదం 760
 జానకీదేవి - పర్నా 760
 జామవా - గుజ్జం 760
 జోగయ్యశర్మ - క. 761
 జోగారావు - యస్. వి. 761
 జోగిరాజు - గోపేటి 761
 జోగిసోమయాజులు - గంటి 762
 జోసఫ్ - జి. 762
 జ్ఞానాంబ - (కనకదుర్గావరప్రసాదవి) 762
 జ్ఞానానందకవి -
 (సురగాల-తీమోతీజ్ఞానానందము) 762
 తత్త్వానందస్వామి - (వీరభద్రాచార్యులు-
 కొండేపల్లి) 763
 తమ్మయ్యదొర - త్రిపురాన 763
 తమ్మిరాజు - ఏనుగు 763
 తాండవకృష్ణదాసు - (అనూరి
 రామానుజులు) 763
 తాయనికవి - కర్నూలు 764
 తాయారమ్మ మాణిక్యం - వేదవల్లి 764
 తిమ్మారెడ్డి - పాటి 764
 తిరునారాయణస్వామిశర్మ -
 నంబూరి 764
 తిరుపతి వేంకటకవులు 765
 తిరుమలచారి - దూపాటి 765
 తిరువేంగళాచార్యులు - వేదాల 765

తులసమ్మ - జూలూరి 766
 తేవప్పెరమాళ్లయ్య - తంజనగరము 766
 త్యాగరాజు - మొదలి 767
 త్రిమూర్తికవి - కత్తా 767
 దయానంద సరస్వతి 767
 దక్షిణామూర్తి - ఇనుకపల్లి 767
 దక్షిణామూర్తి - పోరంకి 767
 దామోదరశాస్త్రి - చిట్టా 767
 దావీదు - మల్లెల 768
 దావూద్ - షేక్ 768
 దాశరథి 763
 దివాకరకవి - చిల్లూర 763
 దీక్షితులు - చింతా 769
 దుర్గయ్య - పల్లా 769
 దుర్గావలం - యస్. డి. 769
 దుర్గామల్లికార్జునరావు - కోగంటి 769
 జేపీప్రసాద్ - మాచిరాజు 769
 జేవులపల్లి సోదరకవులు 770
 జోకాచారి - కె. వి. 770
 దొడ్డయ్యారావు - ముడుంబ 770
 దొరస్వామిశర్మ - రావురి 770
 ధర్మారావు - కొల్లూరి 771
 ధర్మారావు - తాపీ 771
 నమళ్ళివాయ - గూడూరి 771
 నరసకవి - డబ్బీరు 772
 నరసకవి - చంగూరి 772
 నరసరాజు - డి. 772
 నరసింకవి - చెల్లూరి 772
 నరసింకరావు - కె. ఆర్. 772
 నరసింహం - అంతటి 772
 నరసింహం - కొండ్లూరి 773
 నరసింహం - జె. యం. యల్. 773
 నరసింహం - ఆత్మలసోమయాజులు 773
 నరసింహం - కూచి 773
 నరసింహం - మన్నవ 774
 నరసింహం - విశ్వనాథ 774

నరసింహకవి - కొండముడి 774
 నరసింహకవి - గండ్లూరు 774
 నరసింహమూర్తి - ఆర్. డి. యల్. 774
 నరసింహమూర్తి - ఇట్టింకి 775
 నరసింహమూర్తి - చీరాల 775
 నరసింహమూర్తి - పాళురామ 775
 నరసింహశర్మ - ఆంబడిపూడి 775
 నరసింహశాస్త్రి - కాకా 775
 నరసింహశాస్త్రి - కేశవపంతుల 775
 నరసింహశాస్త్రి - జేవులపల్లి 776
 నరసింహశాస్త్రి - నోరి 776
 నరసింహశాస్త్రి - మద్దూరి 776
 నరసింహశాస్త్రి - మల్లాది 776
 నరసింహశాస్త్రి - మొక్కపాటి 777
 నరసింహశాస్త్రి - సి. 777
 నరసింహస్వామి - యస్. 777
 నరసింహాచార్య - ముడుంబ 777
 నరసింహాచార్యులు - బహుజనపల్లి 778
 నరసింహారావు - ఎ. యల్. 778
 నరసింహారావు - కాకాని 778
 నరసింహారావు - కొండ్లూరి 778
 నరసింహారావు - నరహరి 778
 నరసింహారావు - మనిమాటికల్లు 779
 నరసింహారావు - సానం 779
 నరసింహారెడ్డి - వేదాంతం 779
 నరసింహారెడ్డి 780
 నరసింహారావు - మహిధర 780
 నాగగోపాలరావు - అడ్డేప 780
 నాగదాసు - సందడి 780
 నాగభూషణం - చందలూరు 780
 నాగభూషణం - పాతూరి 780
 నాగభూషణం - పులేపల్లి 781
 నాగభూషణరావు - కల్లూరి 781
 నాగయ్యకవి - కొటమరాజు 781
 నాగలింగశాస్త్రి - మదిగొండ 781
 నాగేశ్వరరావు - సి. 782

నాయుప - కామకాలసు 783	నృసింహాచార్యుని - ముడుంబ 791
నారాయణకవి - అయ్యలరాజు 782	నృసింహాచార్యుని - మాడపాషి 791
నారాయణకవి - కైవరపు 782	పంచముఖేశ్వరిరావు - ఓశటి 792
నారాయణదాసు - ఆదిభట్ల 782	పంతులుమంత్రి - వక్కలంక 792
నారాయణబాబు - శ్రీరంగం 783	పట్టాభిరామశర్మ - వాడపల్లి 792
నారాయణమూర్తి - ఉస్మాన్ 783	పట్టాభిరామాచార్యులు - ఖల్లన్ చక్ర వర్మల 792
నారాయణమూర్తి - టెట్నాయకుని 783	పద్మనాభస్వామి - గోమిజాల 792
నారాయణమూర్తి - భాగి 784	పద్మరాజు - సాలగమ్మి 793
నారాయణయ్య 784	పద్మావతిదేవి - కొమ్మూరి 793
నారాయణరావు - కొలను 784	పరమానంద మఠి 793
నారాయణరావు - కాళోజీ 784	సరకురామరెడ్డి - నూచు 793
నారాయణరావు - కాశ్యపూరి 784	పాండురంగశర్మ - తంగళ్ల 793
నారాయణరావు - చిలకూరి 785	పాండురంగశర్మ - కంచర్ల 793
నారాయణరావు - దావులూరి 786	పాండురంగరావు - మారుటూరు 794
నారాయణరావు - నడూరి 786	పాపయ్య - పెడిపాటి 794
నారాయణరావు - నూకల 786	పాపయ్య - ములుగు 794
నారాయణరావు - రూపనగడి 786	పాపయ్యశాస్త్రి - చిలకూరి 794
నారాయణరావు - వెత్తేరు 786	పాపయ్యశాస్త్రి - జుద్దాల 795
నారాయణరెడ్డి - సి 787	పాపయ్యశాస్త్రి - పాత 795
నారాయణశాస్త్రి -	పాపయ్యశాస్త్రి - బులుసు 795
కాలనాథభట్ల 787	పాపయ్యశాస్త్రి - శ్రీవాడ 796
నారాయణశాస్త్రి - ద్వివేది 787	పాపాశాస్త్రి - దీక్షితుల 796
నారాయణశాస్త్రి - చర్ల 787	పార్వతీశము - ఓశటి 796
నారాయణాచార్యుని -	పార్వతీశము - పల్లి 797
చిలకమట్టి 783	పార్వతీశ్వరశాస్త్రి - మండపాక 797
నారాయణాచార్యుని - పుట్టపర్తి 788	పిచ్చయ్య - చదలవాడ 798
నిర్మలకల్యాణమ్మ - ఓశటి 788	పిచ్చయ్య - వురాణం 798
నిరంజనశాస్త్రి - వడ్డేపాటి 789	పిచ్చయ్య - మండే 798
నిర్మలరావు - గోవాడ 789	పిచ్చయ్యశాస్త్రి - దీపాల 798
నిర్మల & నాగరత్నము - చదలవాడ 789	పిచ్చయ్యశాస్త్రి - అటూరి 798
నిర్మలకల్యాణమండస్వామి 789	పుండరీకాక్షుడు - బామరాజు 799
నీలకంఠశాస్త్రి - ఓరుగంటి 790	పుడమోత్తము - జటావల్లభుల 799
నృసింహకవి - అక్కావపల్లి 790	పుడమోత్తము - వెంపటి 799
నృసింహకవి - ముకుతుపల్లి 790	పుడమోత్తముకవి - కామల 800
నృసింహాచార్యుని - మోతురము 790	పుడమోత్తముకవి - నాదెళ్ల 800
నృసింహాచార్యుని - కాపాటి 791	

- పురుషోత్తమరావు - పోతరాజు 800
 పురుషోత్తమరావు - ఆయ్యదేవ 801
 పులియప్పశేషం - ముగ్ధిశెట్టి 801
 పుల్లకవి - ద్విభాష్యం 801
 పూర్ణచంద్రరావు - తుమ్మల 801
 పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు - పశ్యే 801
 పూ. భ. (రంగడు)
     పెంకట్రమమూర్తి 802
     పెంచలరెడ్డి - వాకాటి 802
     పెద్దన్న - దేవాగుల 802
     పెన్నరంగాచార్యులు -
         నల్లనిచిక్కివర్తి 802
     పేరయ్యకవి - తిమ్మరాజు 802
     పేరయ్య - మండపాక 803
     ప్రకాశం - పేత్రాడి 803
     ప్రకాశంపంతులు - టంగుటూరి 803
     ప్రతాపరెడ్డి - సురవరము 803
     ప్రభాకర ఉమామహేశ్వరి
         పండిట్ 804
     ప్రభాకరశాస్త్రి - కూచిపూట్ల 804
     ప్రభాకరామాత్యుడు - వెల్లండ 804
     ప్రభాకరశాస్త్రి - నేటూరి 805
     ప్రసాదరావు - వి. డి. 805
     ప్రేమయ్య - గేరా 805
     బంగారమ్మ - చావలి 805
     బంగారయ్య - నందూరి 806
     బలరామకృష్ణయ్య - రుగ్గిరాల 806
     బలరామమూర్తి - ఏటూరు 806
     బలరామచార్య - మడిపడిగ 807
     బసవలింగ కవి - భృంగిరిట 807
     బసవలింగదేవర - కంభాళమఠము 807
     బాపనకవి - పెనుపల్లె 807
     బాపనమ్మ - బండి 807
     బాపనయ్య - సోంపల్లె 807
     బాపన్న - మేకా 808
     బాపిరెడ్డు - మాగంటి 808
     బాపిరాజు - అడవి 808
     బాపిరాజు - బొడ్డు 809
     బాలకృష్ణ - పి. 809
     బాలకృష్ణ కవి 810
     బాలభాస్కరుడు - అడిదము 809
     బాలసుందరం - గాలి 810
     బాలశోభేశ్వరరావు - శిష్టా 810
     బాలబ్రహ్మచార్యులు - శోట్ల 810
     బాలరాజు - రత్నాకర 810
     బాలసుందరం - వన్నెకూటి 810
     బుచ్చయ్యలింగశాస్త్రి - ముదిగొండ 810
     బుచ్చయ్యశాస్త్రి - బొగ్గవరపు 811
     బుచ్చిరామయ్య - కొర్లవరపు 811
     బుచ్చిపాత్రకవి - కాకరపల్లి 811
     బుచ్చిబాబు - (చేపట సుబ్బారావు -
         శివరాజు) 811
     బుచ్చిరాజు - పెనుమచ్చ 811
     బుచ్చిపేకట్రాయుడు - అడిదము 812
     బుచ్చి సుందరరామ శాస్త్రి -
         మాధవపెద్ది 812
     బుజ్జాయి - (శాస్త్రి డి. ఎస్.) 812
     బైరాగి చౌదరి - ఆలూరి 812
     బ్రహ్మన్న - పంతుల 812
     బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి - కాకిభట్ల 813
     భక్తవత్సలం - నేటూరి 813
     భక్తవత్సలుడు - గుట్లకొండ 814
     భద్రాద్రిరామశాస్త్రి - కొంతి 814
     భరతముని 814
     భరద్వాజ - రావుల 814
     భానుమూర్తి - వేమరాజు 815
     భారతీకవి - దేశిరాజు 815
     భారతీరత్నాకరాంబ - నేమాని 815
     భాగవ విద్యాదేవ - కులపతి 815
     భామయ్య చౌదరి - క్రొత్త 816
     భాస్కర రాజు - చింటిపల్లి 816

భాస్కరరావు - కొల్లిపర 316

భాస్కరరావు - టి. 816

భాస్కరరావు - వాసిరెడ్డి 817

భీమన్న - బోయ 817

భంజంగరావు - ఆలూరు 817

భంజంగరావు - మొట్టిపగడ 817

భోగరాజు - పోడూరి 818

బద్దయ్య - కొప్పెర 818

మనోహరరావు - డి. 819

నాథయ్య స్వామి 819

మల్లపరాజు - ఎట్టుమిల్లి 819

మల్లయ్యకాశ్రీ - పురాకపంత్ 819

మల్లికార్జునకవి - భట్టారం 820

మల్లికార్జున - పండితారాధ్యులు 820

మల్లికార్జునరావు - యరనూరి 820

మల్లికార్జునకాశ్రీకవి - మిక్కిలి 820

మల్లికార్జున సిద్ధాంతి 820

మహావీర - జంధ్యాల 821

మహామూర్త - నూస్సేన్ 821

మహాదేవకాశ్రీ - ముసునూరి 821

మహాదేవుడు - బుద్ధవరపు 821

మహాలక్ష్మమ్మ - వాజపేయజాల 822

మహాలక్ష్మీసుందరమ్మ - కాళ్లకూరి 822

మహాస్వామి శ్రీమహార ఆదివరహా

చార్యులు - తిరుక్కోటలూరు 822

మహీధర్ - పండ్లమూడి 822

మహాచక్రవర్తి - చక్రవర్తానుల 822

మాణిక్యంబ - గ్రంథి 823

మాధవరాయకర్మ -

జన్మలమడక 823

మాధవరావు - విన్నకోట 823

మాధవకర్మ - పాటిబండ 823

మాయారావు - గొల్లపూడి 824

మార్కండేయకాశ్రీ - విల్లలమట్టి 824

మార్కండేయకాశ్రీ - పండ్ల 824

మార్కండేయకాశ్రీ -

మత్స్యకాశ్రీ - వి. 824

మత్స్యకృష్ణ - సామినేని 825

మనవాధకవి - సువర్ణ 825

మనరామయ్య - ఎ. 825

మనస్వామి - మినరగండ 825

మనశీకృష్ణ - శివస్వగంతుల 825

మనశీధర్ - ఆదేశాని 825

మార్కండేయ - యమ్. యన్. 825

మార్కరాజు - నంబూరి 825

మృత్యుంజయకవి - క్రొత్తలం. 826

మృత్యుంజయరావు - ఆర్కరాజు 827

మేధావేదామూర్తి - నానెళ్ళ 827

మోసన్ - డి. 827

మూర్తి - వి. సి. 828

యజ్ఞనారాయణకాశ్రీ - గబ్బిట 828

యజ్ఞస్వామి - సోమంచి 828

యజ్ఞమహాలక్ష్మీ - తాడేపల్లి 828

యోగానందకవి - చిల్లరిగ 829

రంగకవి - 829

రంగకృష్ణమహార్యులు - యమ్. 829

రంగధామకవి - అల్లమరాజు 829

రంగనాథరావు - పద్మావతి 829

రంగనాయకామోత్సరి - పూసపాటి 829

రంగనాయకులు - ఇల్లంద్ర 830

రంగనాయకులు - గోగినేని 830

రంగనాథకవి - ఓగిరా 830

రంగయ్య 830

రంగయ్య - చంద్ర 830

రంగయ్యకవి - కరాలపాటి 831

రంగకాయకవి - అల్లమరాజు 831

రంగశ్రీ 831

రంగస్వామి - చక్రవర్తి 831

రంగచార్య - దాళరథి 832

రంగచార్యులు - అగ్నిహోత్రం 832

రంగచార్యులు - కిశోరి 832

రంగచార్యులు - చలమచర్ల 832

రంగాచార్యులు -

శ్రీమత్తీరుమల పెద్దింటి 833

రంగారావు - ఎ. వి. 833

రంగారావు - క్రొత్తపల్లి 833

రంగారావు - మార్కరాజు 833

రంపా - దర్భా 834

రఘునాథరావు - కె. 834

రఘురామశాస్త్రి వల్లూరి -

మునిమాణిక్యం 834

రజనీకాంతరావు - బాలాంశ్రవు 834

రత్నం - గాలి 834

రత్నం - పి. వి. 835

రత్నమాంబ - పెనుగోళ్ల 835

రత్నావళి - టి. వి. 835

రమణమూర్తి - వి. గిడుగు 835

రమణయ్య - గంగా 835

రమణారావు - బి. వి. 835

రమణారావు - భావరాజు 836

రమణారెడ్డి - కె. వి. 836

రమాజీవి - చుండూరు 836

రమాజీవి - వి. యస్. 836

రమావతిరావు - ఆక్కిరాజు 836

రాఘవఅయ్యంగారు - శేట్టలూరి 836

రాఘవయ్య - యేర్లగడ్డ 837

రాఘవరావు - యస్. 837

రాఘవాచారి - బల్లారి 837

రాఘవాచారి - శంఖవరం 837

రాజకవి - వల్లూరి 838

రాజగోపాలకృష్ణయ్య - ఉన్నవ 838

రాజన్న - యస్. 838

రాజమన్నార - కార్యమపూడి 838

రాజమన్నార - పి. వి. 838

రాజరత్నము - కూచిపూడి 839

రాజశేఖరకవి - యర్లూరి 839

రాజాంబ 840

రాజారాం - మధురాంతకము 840

రాజు - పి. ఆర్. 840

రాజేంద్రకవి - హోట 840

రాజ్యలక్ష్మమ్మ - బకరాజు 841

రాధాకళ్యాణదేవి - గాడలపల్లి 841

రాధాకృష్ణన్ - సర్వేపల్లి 841

రాధాకృష్ణమూర్తి - పాతూరి 841

రాధాకృష్ణ - మల్లెపంట 841

రాధాకృష్ణమూర్తి - పురాణపేట 842

రాధాకృష్ణమూర్తి - భమిడిపాటి 842

రామకవి - చీరెళ్ల 842

రాధాకృష్ణశర్మ - చల్లా 842

రామం - సోమంచి 843

రామకవి - పోతరాజు 843

రామకవి - చి. 843

రామకృష్ణకవి - అల్లూరాజు 843

రామకృష్ణకవి - బుడదర్శన్ 843

రామకృష్ణకవి - మండపాటి 844

రామకవి - అడిదము 844

రామకవి - ధర్మవరము 844

రామకవి - క్రొవ్వొడ్డి 844

రామకృష్ణమాచార్య - నందూరి 844

రామకృష్ణమాచార్యులు - ధర్మవరం 845

రామకృష్ణ - జనమంచి 845

రామకృష్ణయ్య - కోరాడ 846

రామకృష్ణయ్య - నటరాజ 846

రామకృష్ణయ్య - పూండ్ల 846

రామకృష్ణయ్య - మిరియాల 846

రామకృష్ణయ్య - మోచర్ల 847

రామకృష్ణకాశ్రీ - కేశవరవు 847

రామకృష్ణకాశ్రీ - వింకలపల్లి 847

రామకృష్ణకాశ్రీ - మల్లాది 847

రామకృష్ణకాశ్రీ - పి.వి. 848

రామారావు - చుండుపట్ల 864
 రామారావు - తులసి 864
 రామారావు - తాడూరి 864
 రామారావు - మాశేనుడ 865
 రామాశెట్టి - ముకురాల 865
 రామిరెడ్డి - దువ్వూరి 865
 రామిరెడ్డి - నారపరెడ్డి 865
 రామేశ్వరరావు - వెలుదండ 866
 రుక్మిణమ్మ - స్థానాపతి 866
 రుక్మిణీనాథశాస్త్రి - జలనూత్రం 866
 రత్నా - బొల్ల 866
 రత్నాకవి - పిండిప్రోలు 866
 రత్నాదాసు - దామరాజు 867
 రత్నాదేవకుండు - బృందావనము 867
 రత్నారావు - ఆనంద 867
 రత్నాశాస్త్రి - గుండు 867
 రత్నాస్వామి - కాళహస్తి 867
 రత్నాస్వామి - దాసురి 867
 రత్నాశాస్త్రి - కప్పగంతుల 868
 రత్నా సింగు 868
 రత్నయ్య - ఆమ్మిశెట్టి 868
 రత్నయ్య - పైడి 868
 రత్నారావు - ఆనంద 868
 రత్నాకాంతకవి - నారపరాజు 869
 రత్నాకాంతకవి - మేడపల్లి 869
 రత్నాకాంతకవి - గుంటూరు 869
 రత్నాకాంతము - దంట 869
 రత్నాకాంతము - పింగళి 869
 రత్నాకాంతమోహన్ 870
 రత్నాకాంతమ్మ - ఊటుకూరి 870
 రత్నాకాంతమ్మ - భువనగిరి 870
 రత్నాకాంతయ్య - గరికిపాటి 871
 రత్నానరసింహకవి - పోతరాజు 871
 రత్నానరసింహం - చిలకమర్తి 871

రత్నానరసింహారావు - క. 872
 రత్నానరసింహారావు - పానుగంటి 873
 రత్నానరసింహంబ - వులుగుర్తి 873
 రత్నానరసింహశర్మ - మున్నంగి 874
 రత్నానరసింహశాస్త్రి - ఘట్టి 874
 రత్నానరసింహశాస్త్రి - ఇనుకపల్లి 874
 రత్నానరసింహశాస్త్రి - మల్లాది 874
 రత్నానరసింహారావు - నావిలికొలను 875
 రత్నానరసింహారావు - ఆక్కిరాజు 875
 రత్నానారాయణ - ఉన్నవ 875
 రత్నానారాయణ - కారంశెట్టి 876
 రత్నానారాయణ - కొదాలి 876
 రత్నానారాయణ - చర్ల 876
 రత్నానారాయణ - దామరాజు 876
 రత్నానారాయణకవి - బొడ్డు 876
 రత్నానారాయణ - రావిపాటి 877
 రత్నానారాయణరావు - నెల్లూరు 877
 రత్నానారాయణశాస్త్రి - జంధ్యాల 877
 రత్నానారాయణశాస్త్రి - పంతుల 877
 రత్నానారాయణశాస్త్రి - మంత్రి 878
 రత్నానారాయణశాస్త్రి - రాంధల్లి 878
 రత్నానారాయణ శాస్త్రి - స్వయం
 పాకుల 878
 రత్నాశ్రమసింహకవి - పాలూరి 878
 రత్నాపతి - భూర్లపి 878
 రత్నాపతి - పెమ్మరాజు 878
 రత్నాపతిశాస్త్రి - చిలుకూరి 879
 రత్నాపతిశాస్త్రి - శ్రీపాద 879
 రత్నానారాయణమ్మ - ద్రోణరాజు 879
 రత్నారంజనము - భండల్లి 880
 రత్నారఘురాం - కొత్త 880
 రత్నారామదాసు - రామూరి 880
 రత్నాకవి - క్రొత్తపల్లి 880
 రత్నా వేంకట నరసింహారావు - ఆగ

- వేంకట రమణమూర్తి - చంగుడు 912
 వేంకట రమణమూర్తి - విరివింటి 912
 వేంకట రమణమూర్తి - కళ్ళేపల్లి 912
 వేంకట రమణమూర్తి - నేలటూరి 913
 వేంకట రమణమూర్తి - పిన్నమరాజు 913
 వేంకట రమణమూర్తి - పినుపాటి 913
 వేంకట రమణమూర్తి - పినుపాటి 913
 వేంకట రమణమూర్తి - పూడిపెద్ది 914
 వేంకట రమణమూర్తి - బుర్రు 914
 వేంకట రమణమూర్తి - కాపురం 914
 వేంకట రమణమూర్తి - కోపల్లి 914
 వేంకట రమణమూర్తి - భవరాజు 915
 వేంకట రమణమూర్తి - చువ్వూరి 915
 వేంకట రమణమూర్తి - ఓడపల్లి 915
 వేంకట రాఘవాచార్యులు -
 మరింగంటి 915
 వేంకట రాజహన్నార - పాకాల 916
 వేంకట రాధాకృష్ణమూర్తి -
 దొన్నలపల్లి 916
 వేంకట రాధారమణగృహ - బాండాడ 916
 వేంకట రామకవి - కావూరి 916
 వేంకట రామకవి - పోతుల 916
 వేంకట రామకవులు :
 (1) వేంకటేశ్వర - ప్రతాప 917
 (2) శ్రీరామలు - రావూరి
 వేంకట రామకృష్ణకవులు :
 (1) వేంకటరామకృష్ణ - ఓలేటి
 (2) రామకృష్ణకృష్ణ - వేదుల
 వేంకట రామచంద్రమూర్తి - పాలంకి 918
 వేంకట రామచంద్రప్రసాదరావు -
 నడ్లపల్లి 918
 వేంకట రామచరణింహం - కాకర్ల 918
 వేంకట రామనృసింహాచార్యులు -
 మాడుంటి 918
 వేంకట రామప్రధాని - వెలిశేటి 918
 వేంకట రామమూర్తి - తోలేటి 919
 వేంకట రామమూర్తిపంతులు - సిడుగు 919
 వేంకట రామయ్య - చౌటకుపల్లి 919
 వేంకటరామయ్య - చౌటకుపాడ 919
 వేంకటరామబ్రహ్మకృష్ణ - ధైరవ
 భట్ల 920
 వేంకట్రామయ్య - జనమంచి 920
 వేంకట్రామయ్య - కుమ్మల 920
 వేంకట్రామ లక్ష్మీనారాయణశర్మ -
 కొత్తపల్లి 920
 వేంకట రామలింగశర్మ - వల్లూరి 920
 వేంకట రామశర్మ - పుల్లూపంతుల 921
 వేంకటరామకృష్ణ - కల్లూరి 921
 వేంకట రామకృష్ణ - ముద్దూరు 921
 వేంకటరామకృష్ణ - మెత్తూరు 921
 వేంకటరామకృష్ణ - పిల్లూరి 922
 వేంకటరామసిద్ధాంతి - తోపల్లి 922
 వేంకటరామాచార్యులు - దురిశేటి 922
 వేంకటరామారావు - గరిమెళ్ల 922
 వేంకటరామానుజశర్మ - చిలకపాటి 923
 వేంకటరామారావు - సిగుమర్తి 923
 వేంకటరామారావు - బోయిపల్లి 923
 వేంకటరామరాజు - శృంగారకవి 923
 వేంకటరాయకవి - పోలిపెద్ది 923
 వేంకటరాయకవి - కేమెళ్ల 923
 వేంకటరాయశర్మ - కొన 924
 వేంకటరాయసాంఖ్యాయశర్మ -
 ఆచంట 924
 వేంకటరాయకృష్ణ, వేదం 924
 వేంకటరావు - ఈరంకి 925
 వేంకటరావు - ఉప్పల 925
 వేంకటరావు - కవికొండల 925
 వేంకటరావు - నిడదవోలు 926
 వేంకట్రావు - బాలాంత్రపు 926
 వేంకటరావు - బోజేపూడి 926
 వేంకటరావు - మోటూరి 926
 వేంకటరావు - చుంకరావు 927

వేంకట లక్ష్మీనారాయణ - కొమ్మత్తాజు 927

వేంకట లక్ష్మీనరసింహ విద్యాసారథిశర్మ -
గుత్తుప్పడియ 927

వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు - పి. 928

వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు - మంగి 928

వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు -
భమిడిపాటి 928

వేంకట నందరాఘవాచార్యులు -
మమయ్యి 928

వేంకట శాస్త్రి - ఆకెళ్ళ 929

వేంకట శాస్త్రి - అకొండి 929

వేంకట శాస్త్రి - ఉప్పల 929

వేంకట శాస్త్రి - కేశవపు 929

వేంకట శాస్త్రి - చెళ్ళపిళ్ళ 929

వేంకట శాస్త్రి - చర్ల 930

వేంకట శాస్త్రి - నెమలూరి 930

వేంకట శాస్త్రి - నరసింహ దేవర 930

వేంకట శాస్త్రి - నుక్కామల 930

వేంకట శాస్త్రి - ముసునూరి 931

వేంకట శివరావు - దిగవల్లి 931

వేంకట శివుడు - కొమ్మత్తాజు 931

వేంకట శేషకవి - అనుముల 932

వేంకట శేషకవి - గండివాడ 932

వేంకట శేషగిరిరావు - కొండవల్లి 932

వేంకట శేషన్న - రాచర్ల 932

వేంకట శేషయ్య - సర్పా 932

వేంకట శేషశాస్త్రి - గడియారం 933

వేంకట శేషాచార్యులు - కిళాచి 933

వేంకట సీతాపతి - గిడుగు 933

వేంకట సుబ్బకవి -

ఝంఝామారుతము 934

వేంకట సుబ్బదాసు - తాతరాజు 934

వేంకట సుబ్బయ్య - రావూరు 934

వేంకట సుబ్బయ్య - కామర్తి 935

వేంకట సుబ్బయ్య - గొత్తపాటి 935

వేంకట సుబ్బయ్య - పాలా 935

వేంకట సుబ్బయ్య - పిల్ల 935

వేంకట సుబ్బారావు - ఆలపల్లి 935

వేంకట సుబ్బారావు - కలగ 936

వేంకట సుబ్బారావు - కేరాల 936

వేంకట సుబ్బారావు - కృత్తివెంటి 936

వేంకట సుబ్బారావు - జనమంచి 936

వేంకట సుబ్బారావు - చామరాజు 937

వేంకట సుబ్బారావు - పింగళి 937

వేంకట సుబ్బారావు - పైడిమట్టి 937

వేంకట సుబ్బారావు - బాగవతుల 937

వేంకట సుబ్బారావు - చుట్టాది 937

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం - ధూపాళి 938

వేంకట సుబ్బారావు - శివరాజు 938

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం - బుత్తా 938

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం - భమిడిపాటి 938

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యపీఠులు -

కల్లూరి 938

వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి -

మద్దులపల్లి 939

వేంకట సుబ్బకవి - దేవకి 939

వేంకటాచలకవి - వెన్నెలకంటి 939

వేంకటాచలపతికవి - ఋగ్వేదకవి 939

వేంకటాద్రి - పెనుమచ్చ 939

వేంకటాచ్యుడు - శేషబారి 940

వేంకటాచలకవి - కందుకూరి 940

వేంకటాచలకవి - కొడూరి 940

వేంకటాచార్యుడు 940

వేంకటాచార్యుడు - పిల్లూరి 940

వేంకటాచార్యుడు - తిరుమల బుక్క

పట్టణపు 940

వేంకటాచార్యుడు - శేవునూరి 941

వేంకటాచార్యుడు - సింహాద్రి 941

వేంకటాచార్యుడు - కొటి 941

వేంకట నూర్యగోపాలకవి-సాశెపు 941

వేంకట నూర్య ప్రసాదరాయకవి -

త్రిపురాస 941

వేంకట సూర్యనారాయణమూర్తి - పాలకి 942
 వేంకటసోమాచార్యులు - ఆరిపిరాతి 942
 వేంకటస్వామి - శ్రీధరమల్లె 942
 వేంకటహనుమంతరావు - పిల్లలమట్టి 942
 వేంకటస్వామి - సారెళ్ల 943
 వేంకటాచలకవి - పరిమి 943
 వేంకటాచలశాస్త్రి - చివుకుల 943
 వేంకటాచలం - కోట 943
 వేంకటాచార్యులు - యస్. సి. యస్. 943
 వేంకటాచార్యకవి - మాడధూపి 944
 వేంకటాచార్యుడు - అద్దంకి 944
 వేంకటాచార్యులు - దింగురుభట్లరు 944
 వేంకటాచార్యులు - ముకుంద 944
 వేంకటాచార్యులు - ధనకుధరం 944
 వేంకటాచార్యులు - మామిడి 944
 వేంకటానందం - జి. 945
 వేంకటానందరావు - గొబ్బూరు 945
 వేంకటానధాని - దివారెడ్ల 945
 వేంకటేశ్వరకవి - అక్కిరాజు 946
 వేంకటేశ్వరకవి - చిత్తర 946
 వేంకటేశ్వరకవి - నిమిషకవి 946
 వేంకటేశ్వరకవి - వారణాసి 946
 వేంకటేశ్వరకవి - వేల్పూరి 947
 వేంకటేశ్వరగుప్త - బమ్మ 947
 వేంకటేశ్వరరావు - కనకమేడల 947
 వేంకటేశ్వరరావు - కలపాల 947
 వేంకటేశ్వరరావు - కె. 947
 వేంకటేశ్వరరావు - కాటూరి 948
 వేంకటేశ్వరరావు - గంగినేని 948
 వేంకటేశ్వరరావు - గుమ్మళ్ల 948
 వేంకటేశ్వరరావు - త్రిపురనేని 948
 వేంకటేశ్వరరావు - నార్ల 949
 వేంకటేశ్వరరావు - నెల్లట్ల 949
 వేంకటేశ్వరరావు - పొట్లూరి 949
 వేంకటేశ్వరరావు - మంచికంటి 949

వేంకటేశ్వరరావు - మునిగల్లు 950
 వేంకటేశ్వరరావు - సీతంరాజు 950
 వేంకటేశ్వరరావు - సుంకర 950
 వేంకటేశ్వర శర్మ - ఇంద్రగంటి 950
 వేంకటేశ్వర శర్మ - నందివోగు 950
 వేంకటేశ్వర శాస్త్రి - వావిలాల 951
 వేంకటేశ్వర శాస్త్రి - మూర్తి 951
 వేంకటేశ్వరు - పుల్లభాట్ల 951
 వేంకటేశ్వరు - పుల్లభాట్ల 951
 వేంకటేశ్వరు - బులుగు 951
 వేంకటేశ్వరు - వజ్రుల 952
 వేంకటేశ్వరు - వారణాసి 952
 వేంకటేశ్వరు - విశ్వనాథ 952
 వేంకట్రామారావు - రావెళ్ళ 953
 వేంకట్రాయకవి - పోలిపెద్ది 953
 వేణుగోపాల శాస్త్రి - 953
 వేణుగోపాలరావు - కొమ్మూరి 953
 వేదాంతకవి - 953
 వేమన్న 954
 వ్యాసమూర్తి - కాపూరి 954
 వ్యాసమూర్తి శాస్త్రి - అకిండి 954
 శంకరకవి - మొదుకూరి 955
 శంకర శాస్త్రి - భాగవతుల 955
 శంకర శాస్త్రి - ముదిగొండ 955
 శంకరారాధ్యులు - ముదిగొండ 955
 శరత్పాచార్యులు - కొమాండురి 956
 శర్మ - అబ్బిరాజు 956
 శశాంక - వోలేటి 956
 శామ్రాయుల్ - జి. జె. 956
 శాయిరెడ్డి - గంగుల 956
 శారదాంబ - వేమూరి 957
 శారదాశక్తికాంతమ్మలు :
 (1) శారదాశక్తి - కొన్నలగడ్డ 957
 (2) లక్ష్మీకాంతమ్మ - గిడుగు 957
 శాస్త్రి - బి. ఆర్. 957
 శివప్రసాద్ - ముదిగొండ 957

శివరామకృష్ణ - ఓగేటి 958
 శివరామకృష్ణ - ఇర్రిమి గిడ్డి 958
 శివరామదాసు - పోరుపల్లి 958
 శివరామయ్య - దామరాజు 958
 శివశంకర కవి - గిన్నూరి 958
 శివరామయ్య - గరిమెళ్ల 959
 శివరామకృష్ణ - పేలూరి 959
 శివరామారావు - వింజమూరి 959
 శివశంకరకృష్ణ - తల్లావజ్జల 960
 శివాజీ - మొక్కపాటి 960
 శివాజీ మహాకవి 960
 శేషగిరిరాయకవి - చామర్తి 961
 శేషగిరిరావు - కంచి 961
 శేషమ్మ - పి. 961
 శేషగిరిరావు - ఆంధ్ర 961
 శేషగిరిరావు - చిరువోలు 962
 శేషగిరిరావు - దిగవల్లి 962
 శేషగిరిరావు - నందగిరి 962
 శేషగిరిరావు - పువ్వాడ 962
 శేషగిరిరావు - రాయసం 962
 శేషచలగుప్త - మణికోండ 963
 శేషశర్మ - కుంటిమద్ది 963
 శేషచార్యులు - నందూరు 963
 శేషాద్రి శర్మ - జనమంచి 963
 శోభనాచలం - దామరాజు 964
 శోభనాద్రి నరసింహాచార్యులు -
 ఆరవిల్లి 964
 శానక కృష్ణయ్యాయ్యం 965
 శ్రీదేవి - పెమ్మరాజు 965
 శ్రీనాథ వేంకటసోమయాజులం-నోరి 965
 శ్రీనివాస కవి 965
 శ్రీనివాస చక్రవర్తి 965
 శ్రీనివాసమూర్తి - బెల్లూరి 965
 శ్రీనివాస రంగేశ్వరశర్మ-పెల్లూరు 966
 శ్రీనివాసరావు - దాశోజ 966
 శ్రీనివాసరావు - నంబూరి 966

శ్రీనివాసరావు - శ్రీరంగం 966
 శ్రీనివాసరావు - కోలాచలం 967
 శ్రీనివాస శిరోమణి 967
 శ్రీనివాస సోదరులు :
 (1) పార్థసారథి - యస్. సి. యస్. 967
 (2) వేంకటాచార్యులు, యస్. సి. యస్. 967
 శ్రీనివాసాచార్యులు - బొమ్మకంటి 968
 శ్రీనివాసులు - పంచాగ్నుల 968
 శ్రీపతికృష్ణి - కొంజి 968
 శ్రీరామ అప్పారావు - పోణంగి 968
 శ్రీరామ కవి - దాసు 969
 శ్రీరామకృష్ణ 969
 శ్రీరామమూర్తి - కొర్లపాటి 969
 శ్రీరామమూర్తి నరసాడ 970
 శ్రీరామమూర్తి - ధూళిపాళ 970
 శ్రీరామమూర్తి - పినిశెట్టి 970
 శ్రీరామమూర్తి - ప్రభాకర్ 970
 శ్రీరామమూర్తి - మద్దూరి 970
 శ్రీరామశర్మ - బొగ్గనరపు 971
 శ్రీరామకృష్ణ - మొక్కపాటి 971
 శ్రీరామకృష్ణ - వేమూరి 971
 శ్రీరామారావు - గోపేటి 972
 శ్రీరామారావు - శంకర 972
 శ్రీరామారావు నాయుడు-కోకా 972
 శ్రీరాములు - మట్టి 972
 శ్రీరాములు రెడ్డి - పూతలపట్టు 973
 శ్రీశ్రీ 973
 శ్రీహరికృష్ణ - బాచిమంచి 973
 వట్టుభారావు - ఇనలూరి 973
 వేక్ అల్ల సుహమ్మద్ 973
 వేక్ సుహమ్మద్ - హుస్సేన్ 973
 సంజీవరాయకృష్ణ కవి-సనమంచి 974
 సత్యం - మిరియప్పల్లి 974
 సత్యకవి - ద్వితీయ 974
 సత్యనారాయణ - అద్దేపల్లి 974
 సత్యనారాయణ - కప్పగంతుల 974

- సత్యనారాయణ - తుమరాడ 975
 సత్యనారాయణ - చిత్తనాథ 975
 సత్యనారాయణ - ముకర 976
 సత్యనారాయణచౌదరి - త్రొత్త 976
 సత్యనారాయణచూర్తి - ఆదివరాల 976
 సత్యనారాయణమూర్తి -
 జొన్నలపల్లి 976
 సత్యనారాయణమూర్తి-నాగభాజుల 977
 సత్యనారాయణమూర్తి-వాగ్గణాన 977
 సత్యనారాయణరాజు - అల్లూరి 977
 సత్యనారాయణరాజు - ఇంద్రహారి 977
 సత్యనారాయణరాజు - యస్. 978
 సత్యనారాయణరాజు - పెనుమత్స్య 978
 సత్యనారాయణరావు-డింటకూరు 978
 సత్యనారాయణరావు-యండమూరి 978
 సత్యనారాయణరావు-ఆనందరాజు 979
 సత్యనారాయణవర్మ - కొమఱుమి 979
 సత్యనారాయణశర్మ - ఈశ్వర 979
 సత్యనారాయణశాస్త్రి - కూచి 980
 సత్యనారాయణశాస్త్రి - నూకల 980
 సత్యనారాయణశాస్త్రి -
 మధునాపంతులు 980
 సత్యనారాయణశాస్త్రి -
 మానికొండ 981
 సత్యనారాయణశాస్త్రి - వేనుల 981
 సత్యనారాయణ సిద్ధాంతి -
 నానపల్లి 981
 సత్యనారాయణాచారి 981
 సత్యనారాయణాచార్య - ఉత్పల 981
 సత్యనాథిదేవి - సీమవర్తి 982
 సన్యాసికవి - ఆమలాపురపు 982
 సన్యాసిరాజు - వేమనపల్లి 982
 సరస్వతీదేవి - ఇల్లిండల 982
 సరస్వతీదేవి - చేబ్రోలు 983
 సర్వేశ్వరశాస్త్రి - పారనంది 983
 సహజానందం - వేలూరి 983
 సాంబమూర్తి - చి. 983
 సహనంద - వేలూరి 983
 సర్వశాస్త్రి - శిష్యు 983
 సర్వనాయకవి - శృంగారకవి 984
 సాంబశివరావు - శిష్యుని 983
 సాంబశివ రఘురామ స్వామి -
 కన్నేపల్లి 983
 సాంబశివశివ - నుదురుసోలి 985
 సాంబశివరావు - గోతుకుచి 985
 సాంబశివరావు బాబ్జీ - వెలివెల 985
 సాంబశివరావు బాబ్జీ - నూరిపెట్టి 986
 సాంబశివశర్మ - అడవి 986
 సింహాచలమూ నాయుడు - ఏళ్ళ 986
 సిద్ధయ్య - చేమూరు 986
 సీతమ్మ - కొటికలపూడి 986
 సీతమ్మ - చోరగుడి 986
 సీతమ్మ - తెలికిచర్ల కందాడ 987
 సీతారాం - నూరిపూడి 987
 సీతారామమూర్తి చౌదరి -
 తుమ్మల 987
 సీతారామయ్య - కేళనపల్లి 988
 సీతారామయ్య - లింగంగుంట 988
 సీతారామయ్య - వెలువోలు 988
 సీతారామశాస్త్రి - బులుసు 988
 సీతారామశాస్త్రి - లంక 989
 సీతారామశాస్త్రి - చడలవాడ 989
 సీతాంబ - చిలకపాటి 989
 సీతాదేవి - వాసిరెడ్డి 989
 సీతారామ కవి - భమిడిపల్లి 990
 సీతారామ దీక్షితులు - గుంటూరు 990
 సీతారామమ్మ - సామవేదం 990
 సీతారామశర్మ - గంగాపురం 990
 సీతారామస్వామి - దిగుమర్తి 990
 సీతారామచార్యులు - కొంగంటి 991
 సీతారామచార్యులు -
 బహుదనపా 991

సుందరరామయ్య - శ్రావణి 991
 సుందరరామ శర్మ - కోట 992
 సుందరనం - ఆర్. యస్. 992
 సుందరన వెలుగోపాలమూర్తి -
 కేశవభట్ల 992
 సుహృదాచార్యులు - మంచెళ్ల 993
 సుప్రసన్నాచార్యులు - కోవెల 993
 సుబ్బకవి - సూతులపాటి 993
 సుబ్బకవి - టంగుటూరి 993
 సుబ్బన్న నీక్షితులు - మధుర 993
 సుబ్బయ్య దీక్షితులు - కొత్తూరి 994
 సుబ్బరామప్ప - కె. 994
 సుబ్బరామకౌశి - పైడిపాటి 994
 సుబ్బరామకౌశి - సరిస్వతుల 995
 సుబ్బరాయకౌశి - దంతురి 995
 సుబ్బరాయకౌశి - కేవలపల్లి 995
 సుబ్బరాయకౌశి - కట్టా 995
 సుబ్బరాయకౌశి - గొట్టిపాటి 996
 సుబ్బరాయకవి - ఆసలిరాజు 996
 సుబ్బరాయకవి - కడ్డాది 996
 సుబ్బరాయకవి - మహాకాళి 996
 సుబ్బరాయకౌశి - ఓలేటి 997
 సుబ్బరావు - అనికెట్టి 997
 సుబ్బరావు - అప్పిచర్ల 997
 సుబ్బరావు - కొడాలి 997
 సుబ్బరావు - సోమరపు 997
 సుబ్బరావు - కొమరవోలు 997
 సుబ్బరావు - నర్రావుల 998
 సుబ్బరావు - నాయని 998
 సుబ్బరావు - పోతుల 998
 సుబ్బరావు - బొమ్మకంటి 998
 సుబ్బరావు - రాయప్రోలు 998
 సుబ్బరావు - రేవురు 999
 సుబ్బరావు - పంగూరు 999
 సుబ్బరావు - వావిలికొలను 999
 సుబ్బరాయకౌశి - పిళ్ళ 1000

సుబ్బరావు - యస్. వి. 1000
 సుబ్రహ్మణ్యం - ఆవల 1000
 సుబ్రహ్మణ్యం - చిల్లర 1000
 సుబ్రహ్మణ్యం - చానకాసి 1000
 సుబ్రహ్మణ్యం - సూరబత్తుల 1001
 సుబ్రహ్మణ్యకవి - ఆల్లమరాజు 1001
 సుబ్రహ్మణ్యకవి - గడదాడి 1001
 సుబ్రహ్మణ్యశర్మ - గంటి 1001
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - అవ్వారి 1001
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - చీకట్లరపు 1002
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - కె. 1002
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - తాండ్ర 1003
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - పోతుకూచి 1003
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - చారణాసి 1003
 సుబ్రహ్మణ్యకౌశి - శ్రీపాద 1003
 సుబ్రహ్మణ్య - 1004
 సుబ్రహ్మణ్య - మామిడన్న 1004
 సుబ్రహ్మణ్య - సీరమ 1004
 సుబ్రహ్మణ్య - యద్దవూడి 1004
 సుకీల - పిల్లమట్టి 1004
 సుకీలమర్త - నాళం 1005
 సురమంబ - బుర్రా 1005
 సురయ్య - చెలకువాడ 1005
 సురి - బి. యస్. 1005
 సురి - మద్దిపల్లి 1006
 సుర్యనారాయణ - దువ్వూరి 1006
 సుర్యనారాయణ - పోతుకూచి 1006
 సుర్యనారాయణ - మంగళంపల్లి 1006
 సుర్యనారాయణ - మల్లాది 1006
 సుర్యనారాయణ - విష్ణుభట్ల 1007
 సుర్యనారాయణ - వెంపటి 1007
 సుర్యనారాయణదీక్షితులు - పెద్దింటి 1007
 సుర్యనారాయణమూర్తి - ఆవల 1007
 సుర్యనారాయణమూర్తి - శివవరపు 1007
 సుర్యనారాయణమూర్తి - చక్క 1008
 సుర్యనారాయణమూర్తి - చిల్లర 1008

సూర్యనారాయణ మూర్తి -	సోమయాజులు - వావిలాల	1016
మామిళ్లపల్లి 1018	సోమయాజులు - చాగంటి	1016
సూర్యనారాయణమూర్తి - మైలవరపు 1018	సోమరాజు - రంధి	1017
సూర్యనారాయణమూర్తి - వాడేపల్లి 1018	సోమలింగయ్య - చదువుల	1017
సూర్యనారాయణమూర్తి - సోమంచి 1019	సోమశేఖరకవి - ఓరుగంటి	1017
సూర్యనారాయణరావు - జిల్లూరి 1019	సోమశేఖరశర్మ - మల్లంపల్లి	1017
సూర్యనారాయణరావు -	సోమసుందర్ - ఆవంతి	1018
ఉపాధ్యాయుల 1019	సోమసుందరరావు - సత్యవోలు	1018
సూర్యనారాయణరావు పాటిబండ 1009	సోమసుందరశర్మ - పద్దేశ్వరం	1018
సూర్యనారాయణశర్మ - కాడేపల్లి 1010	సోమసుందరరావు - కూచిమంచి	1019
సూర్యనారాయణశర్మ - వేమల 1010	సోమిరెడ్డి - జేవరింటి	1019
సూర్యనారాయణశాస్త్రి - కురుగంటి 1010	సోమేశ్వరశర్మ - కొంపెల్లి	1019
సూర్యనారాయణశాస్త్రి - చంద్రభట్ల 1011	స్వామికేశవాండ సరస్వతి	1019
సూర్యనారాయణశాస్త్రి - పేరి 1011	హనుమంతరాయశర్మ - గోపాలం	1019
సూర్యనారాయణశాస్త్రి - మల్లది 1011	హనుమంతరావు - అబ్బరాజు	1020
సూర్యనారాయణశాస్త్రి - కెంపరాజు 1012	హనుమంతరావు - జూలూరి	1020
సూర్యనారాయణశాస్త్రి - సన్నిధానం 1012	హనుమంతరావు - దాసరి	1020
సూర్యప్రకాశ కవి - యెట్లమిల్లి 1013	హనుమంతరావు - భసికొండ	1020
సూర్యప్రకాశ కవి - మత్తెపగడ 1013	హనుమంతరావు - పొన్నెకంటి	1021
సూర్యప్రకాశరావు - చింతా 1013	హనుమంతరావు - మోడపాటి	1021
సూర్యప్రకాశరావు - పురాణం 1013	హనుమంతరావు - మైసామపాటి	1021
సూర్యప్రకాశరావు - సహజేవ 1013	హనుమంతరావు - మోచర్ల	1022
సూర్యప్రకాశశర్మ - అయిలవరపుల 1014	హనుమంతరావు - వడ్డెంపూడి	1022
సూర్యప్రకాశశాస్త్రి - బులుసు 1014	హనుమచ్చాస్త్రి - ఇంద్రకంటి	1022
సూర్యరావు - అంగర 1014	హనుమచ్చేమయ్య - చోరగూడి	1022
సూర్యరావు - ఆవరాల 1014	హరిచంద్రభాగవతార్ - రావి	1023
సూర్యరావు - క్రొత్తపల్లి 1015	హనుమాయమ్మ - దొలతాబాదా	1023
సూర్యరావు - మచ్చ 1015	హుసేన్ దాసు - గంగపల్లి	1023
సేమ్యూల్ - జి. జె. 1015	హృషీకేశవరావు - మానేపల్లి	1023
సోమకవి - అల్లమరాజు 1015	హేమలతాదేవి - తెన్నేటి	1023
సోమకవి - ఆదిపూడి 1016		